

తృప్తి

మ॥ తతఃకూ రామకథా మృతమ్మనను దత్పట్నాభి పే.కాంత మ్మ
స సుగీయమ్మగు సంపుటం బిదియు నెన్న న్ముద్రితంబయ్యె శా
శ్వతసర్వాధికతత్పసాదము భవత్సంకల్పకల్పంబు కీ
గిది నా కీదొరకొంట నేటి కిటు తండ్రి! ధన్యు ధేనాడ లే!

ఉ॥ మీకు సహాయు లె నగడు మిత్రులు మీయ భవత్క-భేశ్వరం
దేశిత బట్టునట్టి యెలయుంచినసిద్ధి నిమిత్తమౌతుం డొ
మీకు మది స్వర్గము కిలిమిం దమ కచ్చినబొస వచ్చు నం
దీకలసంబున న్నెలప నంతు ద్విధీయమునుం గురూత్తమం!

ఉ॥ తృప్తిసహించుగాన భవదీయము చిత్తము కాంచి నెంచి వి
శ్యా వజనుర్నిమిత్తమున కె తమి నీటమి స్వీయసత్కృతిం
గీ పపదం బొసర్చి నను గీర్తిక గూర్చి యెలర్పజేయు మీ
యా ప్తికి దాతపాద! కలగ! యల సావ్యము వేఱొకొం డిదక.

చ॥ అనుగుణులార! పాదకమహాశయలార! సహాయులార! సు
పనవలె మత్కరంబగు ప్రబంధము రాసి నీం గల్గు కాలయా
పన మది కొంత ప్రాయవలె బ్రస్తుతమా ఋణ మీంగఁగావలెక
ఘనమగులార! స్వీయస్మృతిక యిదక గొంత మెలంగఁగావలెక.

ఉ॥ ముద్రితసంపుటమ్ముల సమూలము నొ దొనగుల్ గనంబడెక
భద్రము గూగ నొని గని వైకృతీకీకీలో ల్లించెదక
చిద్రములార నేటిక విశేషము లీకృతి నాదిరించి ని
ర్మిదసాలసత్వము ననిందితముం గొనియాడ వేడెదక.

ఇట్లు,

కవి సుమాదుడు

శుందవోలు }
20-1-1988 }

కాడేపల్లి రాఘవనారాయణశాస్త్రి

విషయ సూచిక

0

పుట	పుట
శ్రీరాముడు హనుమని మెచ్చికొనుచు గార్యచింత మునుఁగుట	1
సుగ్రీవుడు శ్రీరామునకు నుత్సాహము గలిగించుట	3
శ్రీరాముఁ డడుగ హనుమంతుఁడు లంకాదుర్గాదులవర్ణించుట	5
శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు యుద్ధయాత్ర సాగింప సలవిచ్చుట	8
శ్రీరామచంద్రుని విజయయాత్ర	10
అక్షణుఁడు రామునితో ననుకూలనిమిత్తముల వర్ణించి చెప్పట	12
హనరసేన సహ్యామలయప్రదేశముల విహరించుట	14
సేనానివేశము	16
శ్రీరాముఁడు నీతంగూర్చి లక్ష్మణునితో చెప్పచు దుఃఖించుట	18
సూర్యాస్తమయము	19
రావణుని మంత్రాలోచనము	22
రావణునకు మంత్రు లాలోచనము చెప్పట	24
ప్రహస్తుని వచస్త్రములు	25
దుర్ముఖుని ఘోరకృత్తులు	26
వజ్రగంధర్వుని వజ్రాలాపములు	27
నిగుంధుని వాగ్దంభములు	28
వజ్రహనుని గీర్వాణములు	29
విభీషణు సుభీషణములు	31
మంజుసాఁడు రావణునివేశముఁజేరి మగల విభీషణుఁడు దుర్బిమిశ్తములఁ జెప్పట	34
విభీషణు పిశాచాకృతముల రావణుఁడునిరాకరించుట	36
మంజుసాఁటిగొలుపునూటమున రావణుఁడెల్లరాక్షసుల రావిగనుట	38
రావణుఁ డగినగునినఁ బ్రకృతము వినుచుట	41
తులభకన్తుఁడు రావణునకుఁ బ్రార్థ్యుత్తరమిచ్చుట	42
మహాపార్శ్వుఁడు రావణునకు నుసూలముగఁబలుగుట	43
రావణుఁడు తన రహస్యమును జెప్పట	44
విభీషణు ప్రాధభాషణములు	45
ఇంద్రజిత్తు విభీషణు నతిక్రమించి నీరములాడుట	46
విభీషణుఁ డింద్రజిత్తునిమతమునిందించి రావణుఁడనప్పులు వినుమని ప్రార్థించుట	47
రావణుఁడు విభీషణు నిందించి పడలనడచుట	48
విభీషణుఁడు రావణ పరాధానుఁడై యాకసు మున కగసి చిగురుమాటులు పలుకుట	49
విభీషణుఁడు తల్లి యనుమతిఁ గైకొని శ్రీరాముని శరణార్థియై చేరఁబోవుట	51
సుగ్రీవుఁడు విభీషణుఁ జేకొనవలదని నసేతుకముగఁ బలుకుట	52
రాముఁడడుగ నంగదాదులు తమ తమ మతములు సెప్పట	53
హనుమంతు నభిప్రాయము	54
శ్రీరాముఁడు తన యభిప్రాయముఁ దెలుపుట	56
సుగ్రీవుఁడు మరల విభీషణుఁజేర్పవలదనిరాముని ప్రార్థించుట	58
శ్రీరాముని నిశ్చయము	59
శ్రీరాముని ధర్మబుద్ధిఁ గొనియాడి సుగ్రీవుఁడు విభీషణుఁ దోడఁజెచ్చుట	61
విభీషణుగృహ రామస్తవము	62
శ్రీరాముఁడు విభీషణున కిష్టవరము లొనంగుట	63
విభీషణ పట్టాభిషేకము	64
శ్రీరాముఁడడుగ విభీషణుఁడు రావణుని సామర్థ్యమును వివరించుట	65
శ్రీరాముని ప్రతిజ్ఞ	66
సుగ్రీవపుష్టుఁడై విభీషణుఁడు సాగరతరలోపాయముఁజెప్పట	67
శ్రీరాముఁడు దర్శితయనముననుండ వ్యాఘ్రాసు దుడుచూచిపోయి రావణునకుకపిబలగుతీరరింగించుట	70
రావణుఁడు శుకాసురుఁడందిసుగ్రీవు ధేనింప నెంచుట	71
శ్రీరాముఁడు నముద్రునైనఁగోపించి పరాక్రమించుట	72
సముద్రుఁడు ప్రత్యక్షమై శ్రీరామునిఁగొనియాడుట	73
రాముఁడు సముద్రవచనంబున తన దివ్యాస్త్రము ద్రుమకుల్యమున నాభీరులపై వైచుట	74
సముద్రుఁడు తనయందు సేతువుగఁజేర్చు నుపాయముఁజెప్పి యగతరీ శుండగుట	75
నలుఁడు సేతుబంధనమునకు శ్రీరాముననుజ్ఞఁగోయట	76
శ్రీరాముఁడు గామలింగప్రభావమును కవులకు బోధించుట	77
కవులు రామాజ్ఞచొప్పన సముద్రమున సేతువుం గూర్చుట	78
నలుఁడు సేతువుఁ గట్టుట	79
జేవగంధర్వుల సేతుబంధనమునఁగవుల సెప్పుట	80
శ్రీరాముఁడు గరుడఘ్రాహమున నైన్యము మోహరించి శుకు పిడిపించుట	81

పుట	పుట
శుకఁడు రావణునితోఁ దనపాటు నెప్పుట	88
శుకఁడు రావణునకు రామతత్త్వ మెఱింగించుట	89
రావణుఁడు కాటులఱచుట	90
శుకుని పూర్వజన్మకథనము	91
రావణుఁడు శుకసారణులను గూఢచరుల రాముని కడకనుచుట	92
శుకసారణులు పట్టుపడి రామునిచే ననుగ్రహింపఁ బడుట	93
శుకసారణులు రామునకు రాముబల మెఱింగించుట	94
రావణుని యాత్మస్తుతి, వానరబలవిచారణ	95
సారణుఁడు రావణునకు రామసైన్యప్రభావ మెఱింగించుట	96
రావణుఁడు శుకసారణులను దూలనాడుట	105
రామసైన్యముల రంధ్రములెఱుంగ మఱికొందఱుఁ జారుల ననుచుట	106
చారులు రావణుఁడేరి తమ చేటుపాటులు దెలుపుట	107
రావణునకు శార్దూలుఁడు కపిసైన్యము జననాదులెఱింగించుట	108
రావణుఁడు సీతకడ మాయనుబన్నుట	111
సీతాదేవిరామునిమాయాశిరముంజూచిదుఃఖించుట	113
రావణుఁడు గూఢముగ తనసైన్యములసిద్ధపరుచుట	116
సరమ సీతాదేవి నూరడించుట	117
సీతాదేవి సరమసహాయమును మెచ్చుట	120
సరమ సీతాప్రార్థితయై రావణుని ప్రవర్తన మెఱింగించుట	112
రావణునకుమాల్యవంతుఁడునయతత్త్వ మెఱింగించుట	125
రావణుఁడు మాల్యవంతుని దూలనాడుట	128
శ్రీరామతన్మంత్రుల కార్యలోచనము	129
శ్రీరామచంద్రుఁడునీలాదిసేనాధిపతులనియమించుట	131
వానరభటులు త్రికూటాద్రివనముల విహరించుట	133
లంకావర్ణనము	135
సుగ్రీవరావణుల మల్లయుద్ధము	136
శ్రీరామచంద్రుఁడు లక్ష్మణునకు యుద్ధనియమముల బోధించుట	138
రామచంద్రుఁడువానరసేనతోలంకనుముట్టడించుట	139
అంగదు రాయబారము	141
రామాజ్ఞాపై కపిభటులు లంకపైఁ గవియుట	145
రావణుఁడు తనసైన్యములకు యుద్ధమునకు నెలవిచ్చుట	147
యుద్ధప్రారంభము	148
రాత్రితుములయుద్ధము	151
నాగపాశబద్ధులగు రామలక్ష్మణులఁ జూచి సుగ్రీవుఁడు దుఃఖపడుట	157
విభీషణుఁడు సుగ్రీవు నూరడించుట	158
యుద్ధరంగమున ససైన్యబద్ధులైన రామలక్ష్మణులఁ గని సీత విచారపడుట	160
త్రిజట రామలక్ష్మణులు బ్రతిరియుండుటకు తగు కారణము లెఱింగించుట	162
రాముఁడు తెలివొంది లక్ష్మణునిగూర్చి శోకించుట	163
విభీషణవిచారము	166
గరుడాగమనము	167
నాగబంధముక్తులగు రామలక్ష్మణులఁ గని గవులున్న హించుట	170
రామసేనల యుత్సాహమును విని రావణుఁడు చారులఁ బంపుట	171
రావణుని విషాదము	172
ధూమాత్సేఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట	173
ధూమాత్సుని హనుమంతుఁడు మదియించుట	176
రావణుఁడు వజ్రదంష్ట్రుని నని కనుచుట	177
అంగదునిచే వజ్రదంష్ట్రుఁడు హనుఁడగుట	180
రావణుఁ డకంపను యుద్ధమున కనుచుట	182
రెండవునాటి యుద్ధము	183
మైందద్వివిదాదులవిజృంభణము	184
హనుమంతుఁ డకంపనుఁ జంపుట	186
ప్రహస్తుఁడు శ్రేణితోఁ దగుమాటలాడి యాయుక్తుఁ డగుట	187
కపిసేనావతి రాక్షస సేనాపతిం జక్కఁడుట	193
రావణుఁడు స్వయముగ యుద్ధమునకు వెడలుట	194
రామ విభీషణ సంవాదము	195
రాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుండగుట	197
హనుమంతుఁడు రావణుఁడు ఒకరి నొకరు గూర్చుకొనుట	199
నీలుఁడు రావణుని జీకాకు పఱచుట	201
రావణ లక్ష్మణుల ద్వంద్వయుద్ధము	203
రావణుఁడు హనుమనిపోటున మూర్ఖమునుంగుట	205
శ్రీరాముఁడు రావణు ధర్మించుట	207
శ్రీరాముఁడు రావణుని కిరీటుమును భంజించుట	209
రావణుఁడు సెడి పాట శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణుల విశల్యులఁజేసి యూరడించుట	209
రావణుఁడు తనభంగమునుదలంచి వాపోవుట	212

	పుట		పుట
కుంభకర్ణుడు నిద్రలేచి రావణుని గాంచబోవుట	218	మూడు నాలుగు నేనపునాళ్ళ యుద్ధము	312
రాముడడుగవిభీషణుడునుంభకర్ణునివిధమునెప్పుట	219	హనుమ హనరులఁ జురికొల్పుట	313
రావణ కుంభకర్ణుల ప్రసంగము	222	ఇంద్రజిత్తు నికుంభిలాహోమమున కరుగుట	315
మహానరుడను నీతి నెప్పుట	229	నూయాసీతావధముని మూర్ఖితుడగు రాముఁ	
కుంభకర్ణుని యానసంరంభము	233	లక్ష్మణుడూరడించుట	316
కుంభకర్ణునానర సంగ్రామము	237	రాముని దుఃఖము నెఱింగి విభీషణుడు కార్యముఁ	
కుంభకర్ణ విభీషణసంవాదము	239	జెప్పుట	319
కుంభకర్ణుని యుద్ధోద్ధృత్యము	241	శ్రీరామునాజ్ఞతో లక్ష్మణుడు లింద్రజిద్వధమున	
సుగ్రీవమూర్ఖ - హనుమద్విచారము	244	కరుగుట	321
సుగ్రీవుడు మేల్కొని కుంభకర్ణునకర్ణనానునొన		లక్ష్మణుడు లింద్రజిత్తు హోమముఁ జెఱుచుట	324
ర్పుట	245	ఇంద్రజిత్తుభీషణ సంవాదము	327
కుంభకర్ణుడు రామునితోఁ గోరాడుట	246	మేఘనాను గర్జితములు	329
కుంభకర్ణ హననము	250	లక్ష్మణేంద్రజిత్తుల ద్వంద్వయుద్ధము	330
7 వరముడు శ్రీరాముని వినతించుట	251	లక్ష్మణేంద్రజిత్తుసంవాదము	332
రావణుడు కుంభకర్ణునికై శోకించుట	254	ఇంద్రజిత్తు విరధుండగుట	336
త్రిశీర్షాదు లనికివెడలుట	256	ఇంద్రజిత్తు తనవారిని యుద్ధమునకు నిలిపి తానింటి	
నరాంతుగు డంగదుచే నడంగుట	260	కేగుట	337
అంగదుడు మహానర నాగాంతక త్రిశీర్షాదులతో		ఇంద్రజిత్తు మరల నన్నద్ధుండై విక్రమించుట	338
నొక్కఁడు మార్కొనుట	263	ఇంద్రజిత్తు మరల విరధుండగుట	340
హనుమడు దేవాంతకుఁ జంపుట	264	ఇంద్రజిద్వధము	341
మహాపార్శ్వమరణము	266	శ్రీరాముడు లక్ష్మణు సంభావించుట	344
విభీషణుఁ డతికాయు నుడువము నెప్పుట	268	రావణుడు పుత్రమృతికి శోకించుట	345
లక్ష్మణునికాయు న్వంగవ్య యుద్ధము	271	రావణుడు నీతఁ జంపఁబోవుట	348
లక్ష్మణుచే నతికాయుడు హతుడగుట	274	నీతాదేవి విచారము	349
రావణునివిషాదమవనయించియింద్రజిత్తుకివెడలుట	277	రావణునకు సుపార్శ్వుడు హితముఁ జెప్పుట	350
ఇంద్రజిత్తుబ్రహ్మస్త్రముచే బద్ధులగు స్వీయుల		ఆటపునాటి యుద్ధము	351
హనుమద్విభీషణు లరసి యూరడించుట	281	శ్రీరాముడు రావణ మూలబలముల నులుమాడుట	352
జాంబవంతుడుహనుమంతునోషగులందేరంబంచుట	283	లంకలో నాడువారల యేడ్పులు	353
శిష్యుల గాలిపోయి రామలక్ష్మణులు స్వబలముల		రావణుడు ముగరు మంత్రులతో యుద్ధమునకు	
తోఁ జెప్పిరిల్లుట	287	వెడలుట	359
సుగ్రీవుడు లంకఁ గాల్చించుట	288	సుగ్రీవుచే విరూపాక్షుడు మడియుట	361
కుంభనికుంభాదుల యుద్ధము	291	సుగ్రీవుడు మహానరుఁ జంపుట	363
అంగదుడు కంఠనాగులఁ జంపుట	293	మహాపార్శ్వుఁ డంగదునిచేఁ బడుట	365
సుగ్రీవుడు కుంభు గండఁడంచుట	298	రావణుడు క్రోధమూర్ఖుడై రాము నెదు	
హనుమ నికుంభు ప్రుండించుట	299	ర్కొనుట	367
రామునిచే మకరాతిభుడు మడియుట	300	లక్ష్మణమూర్ఖ	371
ఇంద్రజిత్తు సవరణ	306	రాముడు రావణు లెక్కసేయకలక్ష్మణుశృదయ	
ఇంద్రజిత్తు రామాస్త్రముఁజూచి పొలుట	308	మున శక్తిని పెఱికి ముక్కలు సేయుట	372
హనుమంతుడు మాయాసీతావధముంగని చింతిల్లి		రావణుడు పొలుట	378
రావణు మూరుట	311	హనుమడు సంబోధించి దేఁబోవుట	375

పుట	పుట
కాలనేమివృత్తాంతము	రాముడు రావణునిం పై పరిపక్వభీషణునియొగించుట 457
హనుమంతుని మొసలివట్టుట	383 విభీషణుని పట్టాభిషేకము 460
ధాన్యమాలిని యుదంతము	384 శ్రీరాముడు హనుమని నీపదరి కనుచుట 461
హనుమ కాలనేమిం జంపుట	388 హనుమత్ప్రతాపనాదము 462
చిత్రసేనాదులు ద్రోణాద్రిచెఱికిన హనుమతోఁబోరి	శ్రీరాముడు సీత నెగ్గులాడుట 469
నివృత్తులగుట	391 సీతాగ్నిప్రవేశభుక్తుము 472
హనుమంతుడు మాల్యవదాదులతోఁ బోరుట	394 బ్రహ్మాదులు శ్రీరాము సమక్షమునకువచ్చి సీత
రాముని విషాదము	395 నిర్దోషియని చెప్పుట 474
రాముడు హనుమఁ గొనియోడుట	397 అగ్ని సీతను సమర్పింప శ్రీరాముడు గ్రహించుట 478
లక్ష్మణుడు మూర్ఛదేరుట	398 ఇంద్రకృత రామస్తవము 480
హనుమడు స్థూలజంఘాదుల సమయించుట	399 శివుడు రాముఁ బ్రశంసించుట 481
సూర్యోదయము	401 సీతారామలక్ష్మణ దశరథ నమానేశము 482
ఏడవునాటి యుద్ధము	404 ఇంద్రవరమున రామకింకరులెల్ల నబేవులు నబలులు
రావణుడు రామబాణార్ధితుడై భార్గవు శరణు	నగుట 485
వేడుట	405 సవరినారుండగు శ్రీరాము సుఖనివేశము 487
పాతాళహోమము	406 విభీషణుడు శ్రీరాము రాజోపచారముల గాంగిరి
అంగదాదులు పాతాళహోమముఁజేయుపఁబోవుట	407 చెదననుట 490
అంగదుడు మందోదరి నీడ్చితెచ్చుట	409 శ్రీరాముడు భరతునిఁ గానక దీక్ష వీడననుట 492
అంగదుడు రావణుడూటి వానిపలుకులకు బదులు	శ్రీరాముడుపుష్పకము నెక్కియయోధ్యకుఁబోవుట 495
సెప్పట	411 శ్రీరాముడు త్రోవలోని స్వచరితవిశేషములు
రావణుడు మందోదరి నూరార్చుట	413 సీతకుఁజెప్పి చూపుట 498
మందోదరి రావణునకుఁ గర్తవ్యముఁ జెప్పట	414 సీతాప్రార్థితుడై శ్రీరాముడు వానరస్త్రిల
రావణుడు మందోదరికి దన నిశ్చయముఁజెప్పట	415 నయోధ్యకుఁ దోడితెమ్మని సుగ్రీవుననుచుట 501
రావణుడు యుద్ధసన్నద్ధుడై వెడలి రాముం	హనుమంతుడు గుహునకు రాము కుశలవార్త తెలియ
గవియుట	416 గించుట 510
ఇంద్రుడు తన రథసారథుల రామునకుఁబుత్తించుట	418 హనుమంతుడు భరతునితో శ్రీరామ సందేశముఁ
రామరావణ మహాయుద్ధము	419 జెప్పట 511
మొత్తవడిన రావణు రథము సారథి తొలగించుట	424 భరతుని పరమానందము 512
అగస్త్యుడు రామునకు నాదిత్యహృదయం బుపదే	భరతుడడుగ హనుమంతుడు రాము పూర్వ
శించుట	427 వృత్తమునొడుపుట 513
రామరావణులు మరలఁ దలపడుట	429 నవరివారుండగు భరతుడు నవరివారు రాము
శ్రీరాముడు రావణులలు నజుకుట	436 నెదుర్కొనుట 521
విభీషణుఁ డుపాయము సెప్పట	438 భరతుడు శ్రీరామునకు న్యాససమర్పణముఁ జేయుట 526
మాతలిరామునిబ్రహ్మస్త్రమేయుమని ప్రేరేపించుట	439 రాముఁ డంజఱతో నయోధ్య కరుగుట 528
రావణ సంహారము	440 పురస్త్రిలప్రస్తావము 531
అందఱు సుఖమెనయుట	442 భరతప్రేరితుడై సుగ్రీవుడు హనుమదాదులఁ
విభీషణుడన్నంగూర్చి దుఃఖించుట	445 జతుస్సముద్రజలములఁ దేరంబనుచుట 533
లక్ష్మణుడు తత్త్వముఁ జెప్పట	447 శ్రీరామపట్టాభిషేకభుక్తుము
రాక్షసస్త్రిల విలాపములు	449 అభిషిక్తుండగు శ్రీరాము రుద్రదాదులు నుతించుట 535
మందోదరి శోకము	451 శ్రీరామరాజ్యము 542

శ్రీశివాయగుర వేనమః.

శ్రీరామకథాఽమృతము

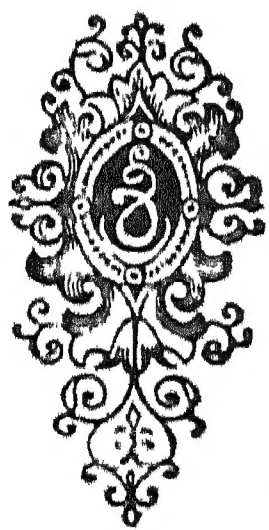
యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

—:0:—

ప్రథమాశ్వాసము.

—:0:—

హేతుభూతమంత్రో

త్సాహించితశక్తియోగ, సంభృతమహిమ

ప్రాప్యణిక్తీకృతనిగమ

వ్యావృతసామ్రాజ్యకృత్య, యఖిలస్తుత్యా.

తే॥ అవధరింపుము భక్తభావానుషంగుఁ, డంగజారాతి యిట్లనె నగజతోడ

వింటివా సర్వమంగళ! విశ్వపతి ర, ఘూర్వహుం డట్లు హనుమ బహుకరించి. ౨

తే॥ అతని పలుకుబడింగల యర్థమెల్లఁ, బ్రీతితోఁ గూడి తనమది బిరికొనంగ

వాఙ్మయంబు తడేకతత్వతఁ బొసంగ, నందఱం గలయంగని యనియె నిట్లు. ౩

—♦ శ్రీరాముఁడు హనుమని మెచ్చుకొనుచుఁ గార్యచింత మునుఁగుట ♦—

సీ॥ హనుమం డొనర్చిన యమ్మహాకార్యంబు, మలయఁగా వలనేది మదికి ననఁగఁ

జేయ శక్య మటంచుఁ జెప్పఁగా నెట్లుల, య్యంబుధి దాటంగ నగునె యొంటి

కాజవ మున్నదే హరిజేజ కనిలున, కనికాక యన్యున కవనిలోన

మేర యున్నదియె యి మ్మేటి వీర్యబలాధ్య, తకుఁ దానపో యింకఁ దనకు సాటి

దేవదానవముఖ్యులే తేటిచూడ, నేర రెద్దాని నప్పురి నిర్మతినాధ

ప్రతిక విశంక లంక నేర్పడఁగఁజొచ్చి, వచ్చు జీవించి యెవ్వఁడవార్యుఁడగుచు.

- చ॥ ఇనజుని భృత్యకృత్య మితఁ డెల్ల సముల్లసితంబుగాఁ బొన
 ర్చెను దనుఁ దాన విక్రమము చేవయు నెక్కొనఁజేసి యద్భుతం
 బునఁ బొదలించె నిందఱఁ బ్రభూత మభూత మనంగ నైన పీ
 డన మెనయించె శాత్రువుని డంబు కరంబు విడంబనంబుగఁ. ౫
- తే॥ అధిపుఁ డతిదుష్కరం బైనయట్టి కార్య, నుండుఁ దన్న నియోగింప నంతవట్టు
 నేర్చి నెరవేర్చి యావల నీతిఁబేర్చి, యొండుగూడ ఘటించువాఁ డుత్తముండు. ౬
- క॥ పంచినపని నెట్టనఁ గా, వించి సమర్థుండ యయ్యుఁ బెరయర్థముఁ దా
 నించుకయే నెంచనియా, పంచజనుఁడు మధ్యముండు పతిభృత్యులలోఁ. ౭
- ఆ॥ ఒండు విక్రతి లేక యుండి మేల్పొందిక, చాలఁగలిగి చేయఁజాలి యొకఁట
 నేలువాని కర్జ మిట్టటు చెడఁజూచు, నట్టివాఁడు పూనుసాధముండు. ౮
- ఉ॥ కావునఁ గాడ్పుపట్టి కడఁ కం బచరించినయట్టి దెల్ల సు
 శ్రీ పిలసిల్లె నేలఘుతఁ జెందడు పీఠిఘటించె నాకు సు
 గీవుఁ గృతార్థుఁ జేసెఁ బరికింప ద్విరుక్తమ యైన నేమి నే
 నీవల నెంచి నన్నుతీకి నేర్పడఁ గూర్పఁగరాదె యీతనిఁ. ౯
- ఆ॥ పావనుం డితండు పవమానతనయుండు, నన్ను నాకొలంబు ననుచువారి
 నెల్ల మనిచెఁ గొలుచు నీసుమిత్రానూతి, బ్రదుకు గట్టి నేసెఁ బరఁగఁ డెట్లు. ౧౦
- క॥ ధర్మం బీతనిసా మ్మే, మర్మంబును బోల దింక మారక్షణ మి
 ట్లర్మిలిఁ బొనర్చుటను స, త్కర్మంబుల కలిమి కితనిఁ గాడే తలఁపఁ. ౧౧
- ఆ॥ దీన మరల మదిని దీనమానసునకు, మరలుబాటె చక్క మలయనయ్యె
 నేమి నేసినాడ నీప్రియాభ్యాతకుఁ, బ్రియ మటంచుఁ దృప్తిఁ బెరయకునికే. ౧౨
- క॥ ఐనను సర్వస్వంబే, యా నాపరిరంభణము మహామహుఁడు మరు
 త్సానున కబ్బే ననుచు నభి, మాన మెసఁగఁ గాఁగిలించె మహితుం డతనిఁ. ౧౩
- ఆ॥ ఇట్టికాల మరసి యెనయించితి నటంచు, నిచ్చెఁ జనపు గ్రొచ్చియె త్తి మఱియు
 సంభ్రమాతిహృష్ట సకలాంగుఁ డై రాముఁ, డెంత గలదో దాన నెవ్వఁ డెఱుఁగు. ౧౪
- క॥ కృతకృత్యతతోడ నుపా, గతు నమ్మారుతిని ధన్యుఁ గావించి సమా
 హితమతి యై హరిపతి వినఁ, దత ముత్సాహంబుఁ గూర్పఁ దా నిట్లనియెఁ. ౧౫
- మ॥ సుకృతంబే యన నయ్యె నన్నిగతులఁ శోధించినఁ నీతఁ గాం
 చక గావించు తెఱంగు లేమి నిపు డానంద్రమ్ము పే రెంచినఁ
 వికలం బయ్యెడు నెమ్మనంబు కపు లేవెంటఁ గనంగొంచువా
 రకలంకాత్ములు దక్షిణం బనఁగ నౌ నప్పార ముత్పూరముఁ. ౧౬
- క॥ పారావారము కడు దు, ష్పారము జహుదూర మెనయు పని పాల్పడె నీ
 భారమున కెట్లు లొగ్గెడు, వారమొ తల యెఱుకపడ దవార్యం బదియుఁ. ౧౭

అ॥ వింటి మేలి వార్త విశ్వంభరాసుత, సేమ మరసి వచ్చి చెప్పినంత
 నీహరీందురై లెటు సమాహితులై దాటు, వారొ వారి వలను వలయుఁ దెలువ,
 క॥ అని హమమంతునితో నని, ఘనుఁ డాత్తుం డగుచు నొండు గానక చింత
 న్మునిఁగడు విధమున కాశ, త్రినిబర్హుణుఁ గాంచి హరివరుఁ డున్ముఖుడై.

—♦ సుగ్రీవుఁడు శ్రీరామునకు సత్సాహముఁ గలిగించుట ♦—

అ॥ శోకనాశనముగ సూన్యతంబుగ నిట్లు లనియెఁ బ్రాకృతంబు జనమహోలె
 వీర! నీవుగూడ వెతనొందుదే తాప మింత తగునటయ్య యీయొడలికి. ౨౦
 వ॥ కృతఘ్నుండు సౌహృదంబు నట్టు లిప్పట్టున నీ వీసంతాపంబుం బరిత్యజింపుము.
 ఉ॥ దీనికిఁ గారణం బెదియుఁ దేకువమై నటయంగఁ దోప ద
 మ్మానిని వార్తయుం బెలిసె మార్తుని యాలయమున్ లయమై య
 వ్యానికిఁ గాఁగనుండుటయు వార కెఱుంగఁగనయ్యె నేల న
 న్మానము వీడె దీవు మతిమంతుఁడ వై రణపండితుండు నై. ౨౧
 తే॥ ప్రాజ్ఞుడవు నీయెఱుంగమిం బరఁగు శాస్త్రు, మర్థమును లేదు పాపిక యైన యిట్టి
 బుద్ధి వీడుము సద్యోగి పూరుషార్థ, దూషణి మనీషఁ బోలె సంశోషి వగుము.
 నీ॥ లంఘించెదము మేలి లాఘవంబున నక్రమపనమాకుల మైన సాగరంబు
 నెక్కెంచెదము సేన నెక్కు డు మగఁటిమి లంకపై పానుమత్కృతాంకపై ని
 యోజించెదము బుద్ధియుక్తి నచ్చటగల వివిధసాధనమాల విదలనంబు
 సాధించెదము నిపు సపరివారంబుగఁ గొంతులే కెదిరించి కూడముట్టి
 యొదుఁగుదురె శూరు లీహరియాధపులు న, మను లెమ్మియినైన నీయర్థమునకు
 సగ్గి నుఱుకంగఁ పాతాలమైనఁ జొరంగ, నున్నవారు మహాహీనతఁ గన్నవారు.
 తే॥ శోకపర్యాకులంశ్శుం డై చూరవదక్కి
 దీనుఁడు సిరీహుఁడును నైన దేవుఁడని
 యును నతని మేలి యర్థంబు లుడిగి మడఁగు
 నఘము వానిం బొడుపు నిశ్చయమ్ము సుమ్ము. ౨౨
 ఉ॥ ఎట్టులు సీతఁ దేవలయు నెవ్విధ రావణుఁ బాపకర్మునిన్
 మెట్టుట యొప్పు నెట్టిడగు మేలిమి నెక్కొన నేతు వల్లిలోఁ
 గట్టఁగఁబోలు రక్కసుని కల్మికిఁ జోటనన్దన లంక నే
 మట్టునఁ గాంచువార మడి మా కెఱిఁగింపఁదలంపు మియ్యెడన్. ౨౩
 అ॥ అలత్రీకూటశిఖరి మం ధున్న యాలంక, నెపుడు గాంచువార మెనసి యపుడె
 రావణుఁడు నశించు రణరంగమున నందు, నిశ్చయింపు మిదియె నిశ్చయంబు.
 క॥ ఘోరం బగు నాపారా, వారంబున నేతు పాకఁడు నటలింపక లం
 కాంష్ట్రము సాధింపఁగఁ గా గిందునితోడిసురలుఁ గర్పరవరులున్. ౨౪

- ఉ॥ సేతువుఁ గట్టినంత దరిఁజేఱఁగ నేర్చును సైన్యమెల్ల న
ట్లాతటినే యుంబొందవు నంచుఁ దలంపుము శూరు లాజిని
ష్టాతులు కామరూపులు సుసంగతు లై హరివీరు లప్పరిన్
బా తగలింపఁజాలుదు రబద్ధము గాదు నిబద్ధ మింతయున్ 29
- ఉ॥ వీరుని చేయఁబోలువని వీడక యిత్తటి సత్వ మోజమున్
నేరిమియుం బ్రభావమున నెక్కినఁ జేర్చి కడంగి మద్విధుల్
వారనివా రనిం దనదువా రియి సాయ మొనర్ప దుష్టుఁ డా
వైరి నగల్చి చేకొను మవార్యుడఁ వై జయలక్ష్మి సీతతోన్ 30
- ఆ॥ ఏది వచ్చిపడిన నది పోవఁగా నైన, నిన్నుబోఁటివారు నటిదలంగి
శోక మూనఁబోరు పాకారిముఖ్యులు, బడరె యాపదలనుఁ బ్రథితఁ గనరె. 31
- క॥ వి ల్లివు దాల్చి నిలిచిన, ముల్లోకములు న్వడంకు మొనసినమొనవా
రల్లాడరె రక్కసుఁడే, బల్లిదుఁడే నిన్నుఁ జెనకి బ్రదుకఁగ నింకన్. 32
- క॥ వానరుల తల నిలిచె ని, పూనిక తెఱలింపనైనఁ బోవదు సుమ్మి
నీనాయకఁ గాంచెద వవ, నీనాయక ! యబ్ధి దాఁటి నెలకొనినంతన్. 33
- తే॥ చాలు విక్లబ యగు బుద్ధి జాలుకొలువ, బోకు మది యభిలార్థము లోకడంచు
శోకమునకును బురుషుని శూరతకును, నహజవైర మ్మగుట శాస్త్రసమ్మతమ్ము. 34
- క॥ కోపం బవలంబింపుము, శాపింపుము వైరికొలముఁ జావు మనుచు ని
ట్లేపునెడి యున్న క్షత్రియు, లేపగిదిం గాంచువార లిష్టార్థంబుల్. 35
- క॥ మెత్తనివారలఁ గాంచిన, నొత్తొర వొనఁగూర్చువార టర్విఁ బలుకుతోఁ
గత్తిం గొనెడు ప్రచండునిఁ, జిత్తమునం జేర్చుకొనుచుఁ జేడ్పడుదు రరుల్. 36
- ఉ॥ ఈవు కుశాగ్రబుద్ధివి మహేంద్రునియంతటివాఁడ విందఱన్
గావఁగనేర్తు విమ్మెయి వికారముఁ ద్రోచి విచారణంబునన్
ద్రోవక వీరలం గొని నిరూఢత నద్దరి జేరఁ గాంచఁగా
నావలఁ జేయ నెంచునది యంతయుఁ దెల్ల మనంగ నయ్యెడిన్. 37
- ఆ॥ తాలుఁ జెట్లుఁ గురిసి నేల గ్రక్కదలంచి, లంక పాడునేసి లావరులను
ద్రొంచి యొక్కమాత్ర ద్రోహి నల్లాడించి, కట్టుఁగట్టి యిడరె కపులు దొడరి. 38
- క॥ దాఁటుదు మీ యంబుధి నొక, వ్రేటునఁ గూల్చెదము పురి నరిష్ట మరికి న
ప్పాట నమకూర్చెదము నీ, మాట నెఱపకున్న మాకు మగసిరి గలదే. 39
- క॥ పెక్కులు శకునము లే నీ, చక్కటి వీక్షించుచుంటి స్సంహృష్టం బై
నిక్కెడు నామది జయరముఁ జక్కఁ గొనెద వింకఁ జెరవిచారణ లేలా. 40
- ఆ॥ సాధ్యి యవనిజాత సంశ్రియించెను నిన్ను, లక్ష్మి గాని యాపె లాతి గాద
యొడ్లు చెనకిరేని యుదు టడంచి మడంచు, వారి వారికొలమువారితోడ. 41

క॥ అరి గూలఁగ సిరి సేరఁగఁ, బరివారము నిన్నుఁ గొలిచి బ్రదుకఁగ సీతా
సరసీరుహక్షితో నీ, యిర వెనసి భరింపఁజాలె దీజగ మెల్లఁ.

౪౨

మ॥ అను సుగ్రీవుని హేతుమద్యచన మ ప్థాలించి తత్త్వార్థవే
త్త నవోల్లాస మెసంగ మే లని సమర్థత్వంబు చెన్నారఁ బా
వనిపైఁ జూడ్కి నిగుడ్చి శాత్రువుని దర్పం బెంచి స్మేరాస్యఁ డై
యనె ని ట్లారఘునాయకుండు మహితం బారంభ మొప్పారఁగఁ.

౪౩

ఆ॥ తపము శక్తిఁ జేసి తద్దయు వేగంబుఁ, బడసియైన నేతుబంధనమున
నైన నట్టిపోవ నంబుధిం బొనరించి, యైనఁ గడతు మదియు నట్లు లుండె.

౪౪

సీ॥ దుర్గ యా లంకకు దుర్గంబు లెన్నెన్ని గల వందలి విశేషఘటన లెట్లు
వరఁగుఁ దద్బలముల పరిమాణ మెట్టిది ద్వారగుష్టికలాప్రచార మెద్ది
విస్తారము కొలంది విధ మెంతలెంతలు పొలదిండిపోతు లేపొడవువారు
వారి గేహంబుల వరుస లేపాటివి జంత్రమ్ము లెమ్మొయిజాడఁ దనరుఁ
జొచ్చి చూచినవాడ వాసాబగుఁ డేమి, వ ర్తనంబునఁ జరియించువాడు వాని
నెల్ల వివరింపు వెరవరి వీవు నాదు, కనులగట్టినయ ట్లుండ ననిలజుండ.

౪౫

తే॥ అనుచుఁ బలికిన రాముని యట్టిదైన, పలుకుఁబడి విని గాడుపుపట్టి యలరి
వాక్యసారజ్ఞఁ డవ్వల నలను మెఱయ, నిట్టు లనెఁ గేలు మోడ్చి నగేంద్రతనయ!

—♦ శ్రీరాముఁ డడుగ హనుమంతుఁడు లంకాదుర్గాదుల వట్లఁచుట ♦—

ఉ॥ అంతయు విన్నవెందు వినుమయ్య సురారీపురంబు సార మొ
క్కింతయుఁ ద్రొక్కకుండ నెటు లేయెడ దుర్గవిధాన మొందె నే
పొంతల నెందఱందఱు ప్రభూతపరాక్రము లుందు రెట్టి ర
క్కాంతునిఁ గొల్తు రేమిటఁ బ్రకాశిలు నెంతకుఁ గూర్చు నబ్ధియుఁ.

౪౬

తే॥ బలవిభాగంబు వాహనప్రక్రమంబు
రాకపోకలతెలుగు నిరాకరణము
గనులఁ గాంచినయది మదిఁ గదిసి యట్లు
యెదుటఁ గనువట్టెడు మహీమ హేంద్రపుత్ర.

౪౭

సీ॥ అయనంబ కాని యేవరుసంబును నొకంటఁ, గనఁబోవ దెన్నఁడుఁ గాంతుఁ గవిసి
యరదంబులును మదద్విరదంబులును నిన్ని యని చెప్పనేరఁ డనంతుఁ డైన
రంగమధ్యగఁ దత్తురంగమావలిఁ గాంచి యెంచఁ డత్తైలిమావి నింద్రుఁ డెలమి
నాసేన కడిమి మహాసేను నడిమికి గ.నీయ దను టబ్బురంబు గాదు

మున్ను సృజించె విధియాన మునుకొనంగఁ

బరుల కెటు దుర్గమ యనంగఁ బరఁగు పొచి

కూతుసంబంధమున నెలకొలిపె మించు

కలిమి వెండియు నావిశ్వకర్ముఁ డరసి.

౧౯

తే॥ అప్పరికి నాల్గు ద్వారంబు లొప్పుచుండు, గొప్పలును విపులములు నై కోటి నేయు
నవియ యవియనియరరంబు లర్గళలు ప, రార్గళలు దమయవిగాఁగ నమరియుంట.

తే॥ శరశిలాయంత్రచయము లచ్చటలయందుఁ

జటులములు లావు బలువు మిక్కుటము లగుట

వచ్చు పరస్సెన్య మెల్ల నవ్వానినెఱిసిఁ

బ్రతిహతం బగుచుండు నేర్పడ దొకొండు.

౨౦

తే॥ పారి నినుపకట్టు లవ్వాని బురుజులందు, శతములు శతఘ్న లున్నవి శతము లవిఁగు
పగఱగుండె లగల్పెడు పనికిఁ జాలు, వీరకోటులు పైపెచ్చు వెఱుపు సూప. ౨౧

ఉ॥ బంగరుకోట మిన్నొడిసి పట్టుకొనం దలపెట్టుచుండు నే

బుంగుడుపాలులేని దదెపో చిరలబ్ధమహూదయంబు లి

త్సంగతవజ్రముఖ్యమణిజాలవిశాలకలాప్రసంగ మా

భంగికిఁ జేతు లెత్తి నిలఁబడ్డవిధం బని తెల్పుచుండఁగన్.

౨౨

తే॥ దుష్ప్రధర్మణ మద్దాని దొరసి దొరకు, మెచ్చుఁ గూర్పుచుఁ బగతుల మే లడగపఁ
జాలు మొసఁగుల మీలమేల్చిల్ల నీళ్ల, గాఢములు గాక తీర్చి యగడ్డలచరు.

తే॥ నాల్గుగవనుల సంక్రమనామకములు, గలవు మార్గము ల్భలకోపకల్పితములు

యంత్రసారకలాఘటితాంతరములు, వితతములు నాల్గుభటగృహవిష్కృతములు.

క॥ పరిఘల జంత్రము లమ్మెయిఁ, బరఁగున్ బఱచినటు లెప్పు పర్వసైన్యం బాఁ

కరపడ నగు నప్పుడె య, పురివంకకుఁ దిరుగు వారిపూరము పెరుఁగన్.

౨౩

క॥ వచ్చినవారల నెల్లం, బెచ్చుపెరిఁగి ముంచుచుండుఁ బిఱుదీయక య

మృచ్చునఁ గల యంత్రములు, మెచ్చొరసిన వెన్నియేని మేకొనుఁ బురిలోన్.

తే॥ అన్నియునుఁ బురిఁగావంగ ననువుపడిన, యవె యకంప్యం బొకండుండు నందులోన

గట్టిలో గట్టి దై బలకలన లొప్పు, గాంచన స్తంభములు వేదికలనుఁ గలిగి.

౨౪

క॥ ఉత్తర మగు ద్వారంబున, నుత్తంభిత మగుచునుండు నొత్తొరయక యా

పొత్తు గని మను టరిది యే, యెత్తునఁ దలకొన్నఁ బోతుటీఁగెను నేనిన్.

౨౫

చ॥ ప్రకృతికిఁ దప్పఁ జేక్రమముఁ బాసి మెలంగఁడు యోధుకాముఁ డే

నికృతికిఁ బాలుగాఁ డసురనేత భయావహుఁ డప్రమత్తుఁ డే

వికలతఁ జేరనీడు తఱివేచుచు మే లొనియుండు నెప్పుడున్

బ్రకటయశుండు రావణుఁ డపారబలుం డెడఁబోక వీరత్రోన్

౨౬

- క॥ తనవారి మేలు మది నిడి, యనవరతముఁ బ్రాభవమున నమరినవాఁ డా
యనుపమబలునకుఁ దగు నిదె, యను పలుకున దేవ ! దుర్గ యగు నప్పరియు॥
- తే॥ భయము పుట్టి చునాదేయపార్వతములు, వాన్యకృత్రిమములును నవ్వరుసనాల్లు
బలువు లొప్పార నవిమెట్టుపైని మట్టు, కొనిదురాసదయంచుఁ బేర్కొనఁగ నెగడి.
- శా॥ పారావారము దూగపార మతిదుష్పారంబ నై యుండఁ ద
త్పారంబం దది నెక్కొనంగనయి చేడ్పాటంద దెప్పాట నే
ప్రారంభం బెనయింపనేర రొరు లప్పట్టొంద నౌ మార్గ మా
ధారం బొందునుఁ దోవ దేవగిది నిధ్యానించినన్ రాఘవా. ౯౩
- క॥ అంగబల మర్థబలముఁ బొ, సంగఁగ సురపురియుఁ బోలఁజాలదు దానిన్
సంగడ మారసి త్వష్ట క, డంగి సృజింపంగఁ గలిమి తావుకొనంగన్. ౯౪
- తే॥ పరమదుర్జయ గామ ! యావట్టె పట్టు
పరిఘలు శతఘ్నులును యంత్రోపద్రతులును
నందె కల వందెవేసిన యది మదీయ
వల్లభుఁ దెరల్ప నేర రెవ్వారు ననుచు ౯౫
- క॥ ఎన్ని యలంకారములు మ, తెన్ని కలంకాపహత్వ మెనసిన కలనల్
కొన్ని యసనేల యన్నియు, నన్నెలవునయందు వింత లనివార్యంబుల్. ౯౬
- సీ॥ ఆదురాత్ముని పురి కగు తూర్పువాకిట వసియింతుఁపదివేపు రసురవీరు
లొకలక్ష రాక్షసు లుందురు దక్షిణద్వారంబు నెవ్వేళఁ దఱియఁ గాంచి
యటు పశ్చిమప్రతీహారంబు వీడదు పాటిల్లు దానవప్రయుత మెపుడుఁ
గలిమి నుత్తరిపు డౌ గవనునయం దొప్పు న్యర్బుదసంఖ్యాకకర్బురౌఘ
మందఱును శులహస్తులే యస్త్రయోధు, లే బలాఘ్నలే పూజితులే కులీను
లే దురాధర్షులే ధీగులే సురధులే యేమనఁగవచ్చు నచ్చోటి నేమ మధిప. ౯౭
- తే॥ మధ్యమస్కంధమున నుత్తమముబలమ్ము, కొలఁది యిడరానిదదివేలకొలఁదిఁగాఁగ
నుండు నప్పఁది బేర్కొన్న దండిమగలు, పూర్ణకొటికి నెక్కిమేల్పొలుపుఁగాంతు. ౯౮
- క॥ ఐన న్నీదయ నే న, ద్దానం జొరఁబాట మేలిదళ కది వాసెన్
నీనామమంత్ర మిఁక నే, దానవతతి నడరనిచ్చు దశరథరామా. ౯౯
- ఆ॥ కలుగు సంక్రమము లగల్గి యగడ్డలు, బూడ్చి సాలవితతి పొడ వడంచి
లఁకఁ గాల్చి మేల్బలమ్మున నొకపాలు, దుగించి నీపదముల దొరసినాడ. ౧౦
- ఉ॥ సందియ మేల యబ్ధి నొక సం దొనరింపఁ దరింప నైన మే
ల్కందువఁ గందుమేని వెతఁ గానరు వానరు లొక్కయెత్తునం
గొందురు రాక్షసాలయముఁ గోరికె లీరికె లెత్త దైత్యునిన్
ముందలవట్టి యీడ్చు రిది మోఘము గా దెదలో ఘటింపవే. ౧౧

తే॥ అంగదుఁడు ద్వివిదుఁడు మైఁదుఁ డట్లు జాంబ
వంతుఁడు నలుండు పనసుండు వాహినీందుఁ
డైన నీలుండుఁ జాలుదు రంద టుండ
నబ్బి లంఘించి యరిపుర మాకృమింప.

2-9

ఆ॥ ఎఱిగి యాజ్ఞసేయు మింతవట్టుఁ బొనంగు, వార లరిగి పరిఘవప్రసాల
తోరణాఢ్య లంకతోఁ గొండఁబెకలించి, యినటఁ దెచ్చియిడుదు రీక్షణంబ.

23

క॥ మంచితటి యెడఁద నాలో, చించి వనుపు మనుపు నెఱపు సిరి మీఱఁ బ్రవ
ర్తించెద రరి నొంచెడు పని, గొంచెము గాకున్న యుద్ధకోవిద ! నీకుఁ.

24

ఆ॥ యుక్తమగు ముహూర్తమూహించి వే నిశ్చ, యించి బయలుదేర నెంచుమయ్య
బలములెల్లఁ జట్టు బలసికొల్పఁగ వార్ధి, జేరి తలఁతు కార్యసిద్ధి పదవి.

25

క॥ అని యనుపూర్వముగా నను, హనుమని పలుకుఁబడినరణి నాలించి ధృతిఁ
ఘనసత్యపరాకృమఁ డి, ట్లనె రాముఁడు తేజు నెఱయ నర్కజాతోడఁ.

26

—♦ శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు యుద్ధయాత్ర సాగింప నెలవిచ్చుట —

ఆ॥ పవనజండు దెలిపెఁ బాపాత్ము పురి వీక, జోక లరసి కనులఁ జూపినట్లు
నేను దాని నిపుడె నేలకుం గోలకు, దెత్తు భీమబలుని దితిజుఁ గెడపి.

27

చ॥ నడిమికి వచ్చె భాస్కరుఁడు నాకు జయప్రద మిమ్ముహూర్త మే
ర్పడె విజయాఖ్య మియ్యెడనె ప్రస్తుతముం బొనరింపు యానముఁ
దొడరెడు నామనంబు దొలుదూఁకుడునం బడలింతు నంచు వాఁ
డడరి హరించె సీత ననయంబున నిం కిట నెందు వోయెడిఁ.

28

ఆ॥ జీవితాశఁ బెరయు జీవితేశ్వరి సీత, మదభియానవార్త మలసినంత
విసము ద్రావి బిట్టునెతనొందుప్రజ యమృతము స్పృశించి యట్లు తరణితనయ!

క॥ ఉత్తరఫల్గుని నేడే, యెత్తిచనంజనున కాని యెల్లి దగదు హ

స్తాత్తపరతిథియ కాన వి, పత్తికి మూలంబు తలఁపు ప్రాజత వెలయఁ.

౨౦

ఆ॥ మనయనీకముల సమాహితముల నెంచి, నడుపు మిపుడె మేలు నాకు శత్రు
భంజనం బొనర్చి పరఁగుదు జానకి, సీతఁ దోడితెచ్చి సిరులు నెఱయ.

౨౧

ఉ॥ ధన్యము తా నిమిత్తములు తద్దయుఁ దోచుచునున్న విప్రు ప్రా
ధాన్యమున న్మనోరథము దాపుకొనందగు గెల్పు దెల్పు నై
యన్యము లట్లు లుండ నయ మార దృగూర్ధ్వతలస్ఫురాప్తి సా
మాన్య యనంగ రాక సిరి మామకహస్తగతం బొనర్చెడిఁ.

౨౨

క॥ అని పలికిన వానరరా, జనుజుఁడు మే లే లటంచు నభినందింపఁ
మనునిభుఁ డర్థవిదుఁడు వా, డనుధర్ముఁడు మఱియు నిట్లు లనె నచలనుతా.

౨౩

- ఉ॥ వందలు వేలు వానరులు వారక గొల్వంగ వారిఁ గొంచు ని
ష్పందుఁ డమందతేజుఁ డధిపాలుఁడు నీలుఁడు తోవఁ దొక్క నై
ముందుగ నేగువాఁ డొలయు ముచ్చట లెచ్చరిక ల్పొసంగ సా
నందత నంది యందఱు మనస్వితఁ జేవ నెలర్చువారుగాఁ.
- ఆ॥ అనినయంత నాతఁ డభిమై జేరంగ, నైన నంతరంగ మలరి పొంగఁ
బలికె దోన వానిపైఁ జూడ్కి నిగుడించి, రాముఁ డశులలోకధాముఁ డెంచి.
- మ॥ ఫలమూలంబులుఁ బూవులు నృధువులుం బ్రాపింప రూపై కెలం
కులఁ దీరొందు కొలంకులుం దనర మైకో ల్సాపు మే లైమ్మెరల్
బలునీడ ల్సుఖవృత్తి నెక్కొలుప నేప ట్లుండు నాపద్ధతిఁ
లలి సేన న్నడిపింపు మీశుఁడవు నీలా ! నీవు వాలాయముగాఁ.
- క॥ అని యతని హెచ్చరించుచు, నినజునితో ననియె మఱియు నీడంబోకే
కనినడుపంగలపనికిని, ననుజ్ఞ సేయంగవలయు నను వగు భంగిగాఁ.
- ఉ॥ రోషిను లద్దుగాఁజ్ఞు లసురు ల్సృతి వమాలఫలోనకాదులగా
దూషణము ల్ఘటింతు రరిదూషణ! నీ వది యెంచి స్తేన్యపుం
బోషణముం భొనర్చుము ప్రబోధిక వృత్తి పొసంగ స్వీయసం
తోషణ ప్రాప్త డేమఱక దుర్మదులం బరికింపు మీర్పడగాఁ.
- తే॥ మలయునప్పుడు వనదుర్గమస్థలములఁ, బల్లములఁ గందరలఁ దగుపట్టులందు
శత్రు లునిచిన బలముల జాడ లరయ, వలయుఁజై పై నెగసిచూడ్తులొలయఁ జేసి.
- తే॥ ఇందు దుర్బుధులైన దొకించుకేనిఁ, గలుగ నిచ్చటనందె యాబలము నిలుపు
మలఁగి గాని విక్రమమున నాక్రమింప, నెంచునప్పు డిదియె కృత్య మిశ్చితేజఁ.
- ఆ॥ సాగరౌఘనిభము సాంగ్రామికము భీమ, మగ్ర్య మగు ననీక మగ్రగతులు
ప్రబలు రైన వ్లవగపంచాననులు వేల, కొలఁది చాలి నడువవలయుఁ గడఁగి.
- ఆ॥ గిరినిభు డు గజుఁడు పరిబలాంతకు లాగ, నయగవాత్సులునుఁ బ్రవర్ణమాను
లగుచు నడుచువార లాసేన గోతఱి, గా ఘనర్షభముల గతిఁ దనర్చి.
- ఆ॥ గంధమా స్తియంత గలఁడు తిరస్వి య, ర్మర్షణుండు గంధమాదనుండు
వాఁడు చాలువాఁడు వానరివాహిని, సవ్యపార్శ్వ మెనసి చక్కనడువ
- తే॥ ఇంద్రుఁ డ్రావణం బెక్కి యెట్లు లట్లు, లేను హనుమన్నిపై నిల్చి యేగుదెంతు
నందఱకు హర్ష మొదవింతు ననువుపడిడు, మధ్యమస్కంధముననసామాన్యగణి.
- క॥ ధనదుఁడెటు సార్వభౌమం, బున్దపై నంగదునిపైఁ బ్రబుధుఁ డటులె నా
యనుజన్ముఁడు నిల నై న, నైనసీయ రాఁగలఁడు ధృతి సనీదృశుఁ డలమిగా
- తే॥ కుక్షిరక్షణ మొనరింపఁగూర్చువాఁడు, వెనుదలఁ దనర్చుచు సుషేణు వేగదర్శిఁ
గూర్చుకొని జాంబవంతుండు కోవిదుండు, ఋక్షగాజు మహాసత్త్వుఁ డీత నెఱయ.

- క॥ శిబికారూఢుడ వై నీ, ప్రబోధ మెసంగంగఁ దోడఁ బరఁగుచు దెసలం
గబలింపఁ జూడ్కు లొలయఁగ, నిబంధనలఁ బొనరఁజేయు నేరిమిఁ గొనుమీ. ౯౭
- ఆ॥ అనినయంత నినజఁ డగచరేంద్రుఁడు సేన కానసేసెఁ జెవుల కాన నవుడె
పొంగె బూరటిల్లెఁ బ్లుతులచేబాలుపొందె నెగసెఁ గదిసె నది నగేంద్రతనయ!.
- ఆ॥ యుద్ధకాంక్షమిగుల నొకటంబులఁగొండ, కొనలగుహలఁ జఱులఁ గొటలుచుండి
యైన వార్త నెఱయునంతనే పఱతెంచి, రాష్ట్రవంగవీరు లరుస మెసంగ. ౯౯
- క॥ అంతట వానరనాథుని, సంతసమును లక్ష్మణుని ప్రసంగము సిరియున్
మంతన మెలయింప బలగ, మంతయుఁ గొని వెడలె రాముఁ డరిపురి నఱుమన్.

—♦ శ్రీరామచంద్రుని విజయయాత్ర. ♦—

- క॥ దక్కిణపుదిక్కుమొగ మై, యక్కదనపుసేన నడిచె ననరా దెసయం
జక్కఁ గనఁ గాదు లెక్కలఁ, దక్కఁగొనం బోల దావిధాతకుఁ దక్కన్.
- క॥ శతశతసహస్రనియుతా, యుతప్రయుతకోటికోటు లూరితూ లిభన
మ్మితులు నగు కపులఁ జేకొని, యతులితవిక్రమత నాతఁ డరిగె సురాజ్ఞ. ౧౦౨
- క॥ ఆహరి నాహరివాహిని, యీహమెయిం గొలుచుచు న్మహేచ్ఛతఁ జను న
న్నాహ మరసి యమరులు సం, దేహం బుడివోవ మేలిధృతిఁ బెరసి రుమా.
- క॥ అతిదర్పితు లై సంమో, దితు లై పతి ప్రాపు ప్రాపుఁ దేకువ నిడ గ
ర్జితములు చల్లాటలు ను, త్స్లుతములుఁ బరుగులునుఁ దనరఁ బొనరిరి నవలా.
- తే॥ దక్కిణపు దైన దిక్కెల్లఁ దామె యగుచు
మధువులు సుగంధు లానుచు మాధురీ స
మంజసఫలంబులం గొంచు మంజుకుంజ
మంజరీపుంజములఁ దాల్చి యంజ లిడుచు. ౧౦౩
- చ॥ బిరయుచుఁ దృప్తు లై యొకరి నొక్కొరు లుద్వహనం బొనర్తు రు
ర్వరఁ బెరయంగ వైతు రటు వారిలఁ గాంచి హసింతు రన్యు ల
వ్వెరవున నుల్లకుట్టు లని వేగిరపా టొలయంగ నొడ్డ న
వ్వరుసకుఁ దార్తు రేమనఁగవచ్చును వారి వినోదము ల్సఖి. ౧౦౪
- క॥ కొండ లగలఁ దోకలతోఁ, జండిమ నెరయంగ బిట్టు చఱచెదరు కరుల్
దుండములఁ దోయములపై, నిండినకుతుకమున నట్లు నీరజవదనా. ౧౦౫
- ఆ॥ రాముచెంతఁ జేరి రావణు నేఁ ద్రుంతు, నేన నేన యనుచు నింగిముట్ట
విన్నపం బొనర్చు వీరులఁ గని పెర, వా రసురులు మాకుఁ బా లటండు. ౧౦౬
- ఆ॥ ఋషభకుముదులోజ నెనసిరా నీలుండు తొడరు కోటిబలముఁ దోడికొంచు
మార్గశోధనంబు మలయంగ ముందర, నడిచెఁ బెండ్లికట్టు ననుచువేడ్క. ౧౦౭

పూర్వభాగము - ప్రథమాశ్వాసము .

- మ॥ నడిచక్కిన్ హరినాథుఁ డేడ్డెఱ జగన్నాథున్ సుమిత్రాత్మజున్
గడునెయ్యంబున గారవించుచుఁ బరాక్రాంతిక్రమం బొప్ప నే
ర్పడి భీము ల్పైబలు ల్వలీముఖులు పుంభావప్రభావోన్నతుల్
గడఁగం గోటికిఁ గోటు లై కొలిచిరాఁ గావించెఁ బ్రసానమున్. ౧౧౦
- తే॥ అంతకుంజాలు వీఁ డొండె యనఁగఁ దనరి, వీరుఁ డాశతవలి హరివీరకోటి
దశకపరివృతుఁ డై సర్వభాప్రసక్తి, నఖిలసేనాభిరక్షణ మంది మెఱసె. ౧౧౧
- మ॥ అతిశూరు ల్పనసుండు కేసరి గజుం డర్కుండు తత్పార్శ్వసం
గతిమై రక్షణ మాచరించిరి జగత్కల్యాణు వీక్షించుచున్
శతకోటిప్రసితప్లవంగులు పొరిన్ సన్నద్ధు లై తోడ్పడన్
బ్రతియే వీరికి సోఁకుమూఁ కని సుపర్వశ్రేణు లగ్గింపఁగన్. ౧౧౨
- ఆ॥ వరసుఁ షేణజాంబవంతులు బహుముక్తు, వితతు లోలిఁ గొలువ వీఁక నెఱయఁ
బతిఁ బురస్కరించి వరఁగిరి బలగంబు, వెన్ను దన్ని కాచు పన్నుగడను. ౧౧౩
- తే॥ ముందు నడచుచు నెల్లెడ మొనయు బుద్ధి, నఖిలసేనాధిపతి వీరుఁ డైన నీలుఁ
డలరు పరిపాలనంబున నలఁతి గాని, వలఁతిదన మొప్ప నొప్పె శ్రీవరుఁడు పొగడ. ౧౧౪
- క॥ గజనిభులు చరీముఖుఁడును, బ్రజంఘుఁడును రంభుఁడును రభసుఁడును సేనన్
గజబిజపడకుండ నడిపి, రజరులు మెచ్చుఁ ద్వరితముగ నధికప్రజ్ఞన్. ౧౧౫
- క॥ ఆలలిహరిశ్శార్దూలులు, చాలి బులోదతులు దనరఁ జని సహ్యాఖ్యం
బాలోఁ గనఁగాంచిరి తరు, జాలలతాయుతము మేలి న్నలం బెదుటన్. ౧౧౬
- క॥ హాసితసరసీజకల్పా, రసమన్వితములు సరసులు రమ్యతటాకో
ల్లసితములు వనవికాసవి, లసితములు నరసిరి వారు లావణ్యానిధీ. ౧౧౭
- ఆ॥ భీమకోపుఁ డొండె రామభూపతి యంచు, వాని శాసనమున వనచరౌఘ
మడరు గదుర నడిచె ననునంగతంబుగఁ, బురుల జనపదముల పొరువు విడచి. ౧౧౮
- క॥ మున్నీటివాఁక పోలిక, గన్నది వానరబలంబు గడు భీమం బ
త్యున్నతిఁ దనరినయది యా, పన్నుగడ న్నైరవఁజాలె బహుఘోషణముల్. ౧౧౯
- తే॥ చోదితాశ్వగుంబు లట్లు లాశుద్ధమాన, సులు కపిప్రముఖులు మహాశూరు లడరి
కుప్పిగంతులు నై చిరి కొమరు మిగుల, రాముచెంగట నాతని రహి దలిర్ప. ౧౨౦
- క॥ కపివర్యు లిరువు రటుప్రే, మపరీతులు తమ్ము మోవ మహిపసుతులు వా
రవుడు మహాగ్రహాయుగిలో, దపనశశులు నా వఱలిరి తద్దయు గిరిజా. ౧౨౧
- ఆ॥ ఆప్రికాశమలఁతి యనఁగాదు పోల్పంగ, నెదియుఁ జాల దిల మహేల యయ్యెఁ
బ్లవగపతి సుమిత్రాపత్నియుఁ గెలన రాఁ, గవులు రామచంద్రుఁ గదిసి నడువ. ౧౨౨
- క॥ అటు లెల్లరుఁ దనుఁ గొలువఁగఁ బటిష్ఠుఁ డా రామనృపారి పగఱ సమితిలం
పటుల నఱుమ నరిగె విశం, కటదోర్గర్వం బఖర్వకలనం దనరన్. ౧౨౩

—♦ లక్ష్మణుడు రామునితో ననుకూలనిమిత్తముల వర్ణించి చెప్పట ♦—

తే॥ అంగదుని మూపు పై నుండి యప్రమేయ, బలుఁడు స్మృతితతప్రతిభాన కలితుఁడగు
తాశయుండు పూర్ణార్థుడై యనియె నిట్లు, రాముతో లక్ష్మణుం డభిరామభాసిత.

సీ॥ ఇక నంతరము లేదు హృత సీతఁ జేకొందు వెల్లవేల్పులు మును లెనసి పొగడ
నారావణపశుగ్రహము తద్విశసనంబు నేట రేపటఁ జక్క నెఱయఁగలదు
ఋద్ధార్థుఁడ వతినమృద్ధార్థక నయోధ్యఁ బ్రీతిమై జేరి భరింప నొడు
వతిలోక మై దెస లాక్రిమించెడు భవద్విక్రమంబు నివిక్రమక్రమమున
నీదు కార్యసిద్ధి నెఱిఁ దెల్పుచున్నవి, దివిని భువినిఁ దేటతెల్లముగను
లలి మహానిమిత్తములు శుభప్రదములు గానిపించి యరయఁగంటి రామ !

ఉ॥ చల్లని మేలితెమ్మెర ప్రసక్తి మెయి న్మనసేనపైఁ బ్రవ
ర్తిల్లుచునున్న దెక్కుఁడు ధృతి న్నెలకొల్ప మనోనుకూల మై
యల్లనఁ బూర్ణసుస్వరము లారవము లెవలయ న్మృగద్విజా
త్యుల్లసితంబు లొప్పెడు మహాన్నత మభ్యుదయంబుఁ దెల్పుచున్. ౧౨-

ఆ॥ దిక్కు లెల్లఁ దెలివితేటల విలసిల్లు, చున్నయవి గొనంబు లుల్లసిలఁగ
వెలయుచున్నవాఁడు విమలభావం బొప్ప, నన్నదన్వయార్చ్యుఁ డైన హేళి.

ఉ॥ నీ కనుకూలుఁ డై నెరసె నేఁడు భృగూద్వహుఁ డోరఘూద్వహ
ప్రాకటశుద్ధియుక్తుఁడు విభాసురుఁ డాధ్యుఁడు బ్రహ్మరాశి స
త్వాకరు లట్లు సిద్ధులు మహర్షులు హర్షులు మౌల్పుచున్నవా
రాకృతులం బ్రదక్షిణసమాదృతులన్ ధృవుఁ బెద్దనేయుచున్.

ఆ॥ తగై బురోహితుండు తనకుఁ దో డగుచుండ, విమలరుచిఁ ద్రిశంకువిభుఁడు రాజ
ఋషి పితామహఃగ్ర్యఁ డిక్ష్వాకుసంతాన, మనఁగ నెగడువారి కందఱకును.

క॥ నిరుపద్రవత విశాఖా, వరఋక్షము మేలికాంతి వఱలెడునది మై
పరఁగుచునున్నది యెత్త్వా, కరమాకర మైన తార గద యదె యెపుడున్ ౧౩౦

ఉ॥ రక్కసిరిక్క మూల యన రాజిలు నయ్యది ధూమకేతు వా
చక్కటిఁ దోఁచి పైకొనఁగ జాడ్యగతం బయి యున్న దిప్పుడా
చిక్కునఁ జిక్కువా రరులు జీవులు జీవముఁ బాయు వేళ మే
లుక్కఱ స్వీయభం బొదుఁగు నుల్లసితగ్రహవీడనంబునన్. ౧౩౧

తే॥ సురసరసములు గాఁగ భాసురము లైన, సరసు లొలసెడు మేలి ప్రసాదకలన
వనము లొప్పెడుఁ దఱి ఫలవంతము లయి, పూవుదావుల తరువుల పొరువులగుచు.

తే॥ మొగ్గరమ్ములు దీర్చి యిమ్ములఁ దనర్చి, యెక్కుడుగ విలసిల్లెడు నీబలములు
తారకామయ మైన యుద్ధమునఁ దొడరు, దేవసైన్యంబు లట్లు లుద్దీప్తి వెలయ.

- క॥ ఇటు లిన్నియు నారసి సం, కట మొకఁడుం గదియనీని కల్యాణి విశం
కటధృతిఁ గొని వెలయుము ప్రా,కటయశము జయాంచితప్రకాశముఁ బెరయన్.
- ఆ॥ అనుచు నూఱడిల్ల నాయన్న సామిత్రి, యన్నతోడ నరసి యాడు జాడ
కాలఁ డంతరంగ మలరంగ మై పొంగ, నరుగుచుండె సస్మితాస్యఁ డగుచు.
- మ॥ సఖదంష్ట్రాయుధు లాధ్యసత్త్వలు భృతానందు ప్హరీందుఁ ల్రిణో
న్ముఖు లై వీఁకఁ బ్లవంగఋక్షబలము లోహసాల రా రక్కనుల్
సుఖు లై యుందురె యింక నంచు నెరను లోహింతుచు న్నాటకా
ముఖవృత్తిం బచరించుచు న్నడిచి రామోదానుసంధాయినీ. ౧౩౬
- శా॥ కేలం గాలఁ దెరల్చి భూమిరజముల్ క్షేప్తం బొనర్చన్ సమా
లోలం బై కడుభీమ మై జగము నాలోఁ గప్పె భానువ్రభా
జాలం బాఁగి సపర్వతావనివనాశాద్యోక మీలోక మే
లీలం గ్రమ్ముటఁ గాంతుమో యనుచు నై లింపాళి శంకింపఁగన్. ౧౩౭
- నీ॥ ఎదురెక్కన్ నై నిక్కె నేటివాఁకలు చక్కఁదరియింపఁజొరఁబాటి తార్కానంగఁ
జేరినంతన సిగ్గు చేట్టాటునం బోలెఁ దలసూపవయ్యె మే ల్తరులు గిరులు
పైవచ్చిపడె భూమిభాగం బనుచు బిట్లు తల్లడవడిరి పాతాలవాసు
లభిభంజతియ పో మహాసేన యింత మేఁదైట కొనె యని రెంచి దేవయోధు
లంబుదంబుల సంతతి యాకసంబు, నెట్లు లట్లులు భూతలం బిట్టి డనఁగ
రాశయుండఁ బొనర్చి నీరాముసేన, దక్కిణపుసముద్రంబుఁ దటియునపుడు.
- చ॥ కెలనలఁ దమ్ముపూపొదలు గ్రీక్కిటియ న్నడిచక్కి నీటివాఁ
కల లలితంపు మే ల్సొబగుకల్మికిఁ గల్మి ఘటించు నచ్చవుం
గొలఁకుల మ్రోతుల న్నగడు కొండల దండలఁ గ్రింద మీఁద మో
సలఁ దులకించుచున్ సరభసంబున నాబల మేగఁ జిత్కలా. ౧౩౮
- తే॥ సమతలంబుల వనముల చాయ లొరసి, పూలుపండ్లునుఁ గలవాని పొలప మరసి
తేనె లానెడు నెఱిఁ దెల్వితేట తెనసి, చనియె సేన మహాసేనజనని! మొనసి.
- క॥ ఇది చాటని మాటని లే, దిది తెలఁపని తెలఁ పటంచు నెందును లే దా
ముదమున దక్కిణ పుంబొల, మది తొక్కుచు నిక్కిచూచునపుడు పురంధ్రీ.
- తే॥ అందఱుఁ బ్రహృష్టచిత్తులే యంద అట్లు, పననజననులే విక్రమప్రథితగుణులే
యందఱును రాఘవార్థ మాత్మార్పణం బొనర్చుచుఁ దనర్చువారెవిధ్యర్చనీయ.
- ఉ॥ పొంగున నింగిముట్టుచునె పోయిరి పో యినవగశ్య మోల హ
న్పొంగణవీర్యసత్త్వతతయావనజోత్సుకభానలబ్ధ
ర్పొంగవిశిష్టచేష్టితము లయ్యెడ నయ్యముతోడి మెచ్చికో
ల్పంగటి మైకొన న్నైరవఁజాలిరి వా రరిజాలదుస్సహ ౧౪౩

సీ॥ పేరెత్తిపిలుచుచుఁ బెరెమ్ము లిడువార లెగుచుకోర్కులకు న ట్లెగయువారు
కిలకిలధ్వను లేకకలన నెక్కిలుపువా రవనిఁ దోకల నులుమాడువార
లడుగులఁ బాతాల మడుగుఁ బట్టించువా రగములఁ జూర్చింప నలుమువారు
శృంగంబులకుఁ బ్రాకి చెంగున దుముకువా రెగుచెట్లు విడిచి పోవిడెడువారు
బిట్టఱచువారు త్వేళలుఁ బెనుచువార లూరుజవములఁ బెనుపొద లూడ్చువార
లావలించెడువా రాట లాడువారు, శిలల శాఖలఁ గొని కపు ల్మీల మొలయ.

తే॥ శతశతసహస్రకోటులు సంఖ్య లెగువఁ, గా నసంఖ్యాతు లైన యక్కాననచర
వరులవలన నవ్వల నెల్ల వారని సిరి, కాస్పదం బయి మహికిఁ బూజ్యత ఘటించె.

తే॥ సేన యయ్య సుగ్రీవాభిమానరక్ష్య, మాణ యాహరివాహిని మహతి లక్ష్య
మాణతుష్టిప్రహృష్టిప్రమాణకోటిఁ దాటి రేయింబవలు నేకధాటి నడిచె.

క॥ త్వరితగతి నరుగు నవ్వా, నరవరు లందఱు రణాభినందనపరులే
ధరణిసుతామోక్షణత, త్పరులే యొకగడయు నొంటఁ దార్కొన రగజా. ౧౪౭

—♦ వానర సేన సహ్యమలయ ప్రదేశముల విహరించుట కి—

తే॥ సహ్యమలయము లన నొప్పు శైలముల మ, హీరుహలతావ్రతానసమృద్ధముల న
నేకవిధమృగసంచారహృష్టపుష్ట, ఖగరుతాంచితముల వారు గాంచిరబల! ౧౪౮

క॥ చిత్రము లగు విపినముల వి, చిత్రనదీవ్రనృవణవిశేషంబుల నా
గోత్రాధిపతనయుఁడు భువ, నత్రాణుఁడు రాముఁ డొరసె నంద్యచరిత్రా.

చ॥ పొగడలఁ బొన్నలం దిలకభూజములం గరవీరసింధువా
రగుణితనద్రసాలముల రాణఁ దనర్చు నశోకశాఖులన్
బాగడిరి మేలు మే లనచుఁ బొల్చి రదల్చిరి వాలి శాఖికా
మృగవరు లోలి మేల్మిఁ గను మేలనము ల్పచరించి రత్తటిన్. ౧౪౯

ఉ॥ మంజుకరంజనీపవటమాలక సాలకపితృకర్ణికా
రాంజనముఖ్యభూరుహము లందుఁ గనుం గొని హర్ష మంది రు
దృంజనముం బొనర్చి రది వారికి నైజమ కాదె దృక్కలా
సంజితచిత్తభూవిజయసారరసాధ్యవిసారలోచనా. ౧౫౦

తే॥ కాననద్రుమముల కెంత గలదొ వారి, తోడి చుట్టటికము తోడుతోడఁ దొడరి
పవనజవ మూని వివిధపుష్పప్రతతుల, నాప్లవన మొనగూర్చె నం దందఱకును.

తే॥ తరుచరేంద్రులు కడురమ్యతరము లైన, ప్రస్తరములొంది సుఖమంది ప్రబళిరపుడు
మధురమధుగంధివనికాప్రమత్తభృంగ, గీతికాచందనానిలాకృష్టు లగుచు. ౧౫౧

క॥ గిరిరాజ ధాతురాగో, త్కరములఁ గై సేసి వాయుగతినంగతి వా
నరవీరులపై నెరపుచు, వరచూర్ణోత్సవకలానువర్తన మొనసెన్. ౧౫౨

- సీ॥ విరిసిన గేదంగివిరు లెత్తి చెండ్లాడి వాసంతికలతోడ వాదులాడి
మాధవులా యంచు మలసి తన్ననలాడి కుందకుట్టులములఁ గొల్లలాడి
యన్ననాహ్వాయముల నటు నిటు రాపాడి శింశుపాగమములఁ జేరి యాడి
ప్రియకమా లివె యని పేరెత్తి చెండ్లాడి నులిశాల్మలు లటంచు నొవ్వనాడి
మేటి పాటిరతతిఁ గూర్చి మేలమాడి, పాటలులఁ బాట లొలయంగ నాటలాడి
యల్లకల్లోల మొనరించి రట్లు సొచ్చి, యవ్వనిక లాక్రిమించి ననాటు లపుడు.
- తే॥ వాపికలు సరసికలు పల్వలములును ర, సోచితము లంచితములు ద్విజాచితములు
పద్మసాగంధికోత్పలప్రచితములును, గాఁ దనర్చుట కలరి రాగహాసచరులు.
- తే॥ ఆజలాశయములు హరివ్యాఘ్రకిరిక
రీంద్రముఖసత్వసంచార మెనయు తెగచ
రెంచి రానందమున మించి రీడ్యమాన
కవిచయార్భటులను భృంగగానములను. ౧౫౭
- ఉ॥ చల్లనితేటసీట నహసంభ్రము లై చొరఁబాటి మీటి తో
నుల్లమఁ బూడిదీల్ల రుచు లూఱ నపారబలు ల్కడంగి సం
పుల్లసరోజగంధవహపూజన మోజ గ్రహించి స్నానపా
నోల్లసితంబులం గనిసి రుజ్జ్వలసారవిహారతత్పరా. ౧౫౮
- ఆ॥ నీటిచల్లులాట నెఱయించి మిగచిర, ట్లుత్సహించి రర్థ మొగిఁ దలంచి
కొండ కెగచి గేరి కోరి మూలఫలాదు, లారగించి రమ్మహోష్టవగులు. ౧౫౯
- ఆ॥ మత్తు లైరి దోణమాత్రమానవిలంబ
మానసారఘాఘసానములను
మధువు లట్లు నేయు మధుపింగళులఁ బింగ
లాక్షులను మఱిత యూచికొనవె. ౧౬౦
- క॥ తరుభంజన మొనరించుచు, వరలతలఁ దెరల్పుచుం బ్రవరధరధమనం
బరయుచుఁ గొలఁకులఁ గలఁచుచు, నరిగిరి గిరిరాట్కుమారికా ! యిది వింటే.
- క॥ కడు గులుకులు బలు పలుకులు, గడుసరు లవ్వారలకు రకము లై తనరక
దొడరిరి చెట్ల కెగయఁ బొల్పడి రొంటం దుముక నేల్పఁ బొరలంగక. ౧౬౧
- ఆ॥ మ్రాని మెట్టి యొండు మ్రానికి లంఘించి, మానియవలఁ గడమమాని పైనిఁ
బూనిక ల్లిర్పఁగా నర్పనంబు లా, సానుచరు లొనర్చి రానతాంగి. ౧౬౩
- క॥ వారలు పక్షికలమకే, దారము లట్టులు ధరిత్రిఁ దనఁపంగా
నోరమణీమణి ! చాలిరి, సారససారసముదాస్యసంపదలొలయక. ౧౬౪
- క॥ రాజీవాక్షుఁడు బశరథ, రాజసుతుఁడు రాముఁ డగచరప్రముఖులతో
నోజమెయి న ట్లరిగి వి, భ్రాజితము మహేంద్రశిఖరిఁ బడయంగనియెక. ౧౬౫

—♦ శ్రీరాముడు మహేంద్రశైలమునఁ జేరి సముద్రముం గాంచుట ♦—

ఉ॥ ఆవలఁ గాంచె నందముల కందము చందముఁ గూర్పఁజాలి వృ
క్షావృత మై యన్యుమణు లంది ధృతిం దిర నై తనర్పు నా
గ్రావముఁ దొక్కి చూచి శిఖరం బొకఁ డెక్కిపొసంగ నిక్కి వి
ద్రావణమీననకృపదతావ్యపనిద్రము నాసముద్రమున్. ౧౬౬

ఆ॥ వెనుక ముందుఁ గవిసి వెన సహ్యమలయము, ల్లడచి యానుపూర్వ్యకలనఁదనగ
నేగుదెంచి కాంచి రెల్లరు గపివరు ల్సృనభయంకరంబు సాగరంబు. ౧౬౭

క॥ ఆదట దానిం బెరయం, గాఁ దొడరిరి వారు రామఘనఁ డవతర మా
పాదించి సానుజార్కజుఁ, డై దరిపొల మెనసి మెఱసి నంచితలీలా. ౧౬౮

తే॥ విపులధౌతోపలతలాతివేల వేలఁ, జలితతోయాఘలీలావిశాలఁ జేరి
రాముడనె రామణీయకథాముఁ డెలమి, మించి హరిపతిఁగాంచి సమలచితముగ.

చ॥ ఇదె మన మేగుదెంచితి మహీనవిభావ ! విభావబోధ మై
మొదలు విమోచనం బఱఁగ మొక్కల మై గడిచేటి మీటి యు
న్నది జలరాశి సాగరమె నాజన దూరకె యుత్తరింపగా
దదనునఁ దొంటి చింత మది నాదికొనెం దుదినెతె కానొకో. ౧౬౯

ఆ॥ తగునుపాయ మరసి తార్కొన నౌ నంత, దనుక నిలుపు మిచట మనబలముల
వసతు లొనరఁ గూర్చి వారక మంత్రంబుఁ, బ్రస్తుతింపు ముదిలపాటలు తేగిల.

క॥ శూరు లగు వానరుల నతి, ధీరులఁ బనుపుము స్వకీయధీబలమున న
వ్వారలు స్వబలము వీడక, వైరుల ప్రచ్ఛన్నవృత్తి వార కరయఁగన్. ౧౭౦

—♦ సేనా నివేశనము ♦—

క॥ అని సీతాహరణకృశుం, డనితరగుణుఁ డధిపుఁ డనిన యగతఁ బ్రసాదం
బని లక్ష్మణుఁ గొని చని య, య్యనజుం డక్కర్జ మొనర నెలలు ఘటింపెన్.

ఉ॥ చండతరాజుఁ డాతఁడు ప్రశస్త మనీషము నిల్పె సంద్ర పుం
దండ ద్రుమాయుతం బగుచుఁ దద్దఁ బొసంగు సమస్థలంబునం
దుండె సముత్సుకం బదియు నూర్జితపింగలవర్ణనీర మై
రెండవసాగరం బనఁగ శ్రీదనరారి మహీధరాత్మజా. ౧౭౧

క॥ వేలావనమున న ట్లతి, వేలబలాధ్యులు హరిప్రవీరు లెటులొకో
కాలూది నిలిచి రవ్వలి, కూలం బరయంగ నిగుడు కోర్కులు నెగడన్. ౧౭౨

ఆ॥ ఆనివేశమున మహానాద మొక్కండు, పొడమి తొడరనీక కడలినినడ
మాఁగి కడలుకొనియె నది శతకోటిని, స్వనమ యయ్యె నొడ్డమనములొరసి.

క॥ ఆవానరధ్వజిని ను, గ్రీవాంచితపాలనప్రకృష్ట యగుచుఁ దే
థావిష్ట హృష్టయును నై, శ్రీవిభు మహితార్థవరతఁ జెలఁగుచు నుండన్. ౧౭౩

సీ॥ గాడ్పు రేపఁగ బిట్టు కదలి వాఁకల నింగి నప్పళింపఁ గడంగి యడరుదాని
 నాప్రదోషముతటి నైన ఫేనోర్ముల నవ్వుచు నృతికృతు ల్నడుపుదాని
 నుదయకాలపుఁజంద్రు నొలయుచుఁ బ్రతిచంద్రకలనల మిఱుమిట్లు గొలుపుదాని
 రారాపునేయ నౌ రాకాసులకుఁ దోడు నక్రగ్రహాభితో ననుచుదానిఁ
 దిమితిమింగిలతద్గిలదీ ప్తభోగ, పటుభుజంగమముఖ్యసత్వప్రకీర్ణ
 గర్భ మై దుర్గదుర్గమార్గం బగాధ, మవరపారంబు నన మించు నబ్ధిఁ గాంచి, ౧౭౮

వ॥ వెండియుం బ్రచండతరతరంగతతప్రచారంబున మెండుకొని గండుమిగిలి యండ
 దండఁ గొను మేలికొండల గండశిలల నాచికొని యుద్దండత్వంబున నేరికిం
 దేరిచూడరాక యన్యనిరాకరణకృతిం దార్కొని మార్కొను ప్రకంపను నకంప
 నత్వంబున నలవార్చి కూర్చుకొని మహాగ్రాహిగ్రాహంబుల దుష్ప్రవేశం బై
 యరుణకిరణంబులకేనియు సరణి నూపక వరుణావాసంబయ్యుఁ బాతాళలోక
 గృహంబునకుఁ జేతాశంబు పెట్టి యుత్పాతనిపాతంబుల రోదసీకుహారం బుట్టి
 ట్లూగింపుచుఁ బెందెరలఁ గ్రందుకొను ఫేనచందనం బందిచ్చి తన కందని కం
 దని యిందుని కరనికరంబులం దిగంగనాంగంబులం దనివారం బూయించుచుఁ
 బవడంపు దీవెజొంపంబుల ఫణిఫణామండలమణిఘ్రిగణస్ఫురణంబుల నగ్ని
 చూర్ణం బిట్టు లావిద్దం బయ్యెనన భాస్వరాంబుకణనికురుంబం బెగయించుచుఁ
 బలితంపుజప్తశ్లోఁ గ్రేష్టుటికి యంబరంబుఁ బొడఁగాంచి మించిన కడంకతోఁ
 దారారత్నసమాకులత్వమేఘమాలా వీచిమాలాశ్రయత్వంబుల వితతాంభస్సం
 పృక్తత్వంబుతోడి బలిసద్మవిషమత్వసురారివిషయత్వమహారగ ఘోరత్వంబుల
 నీవును నాయుగత లైతి వింకం జగక నేల యని పంకించి యంకించి తీరుతోడి
 పేరు వాడి పిలుచుచు గంధవాహసాహాయ్యం బందుట సింధురాజశబ్దోచితం
 బుగా జలభేరీశబ్దంబుల నబ్దంబుల నులికించుచు నొకచెంప మహామాణిక్యసారాఘ
 నర్తనంబుల నొకవంక యాదోనిచయపరివర్తనంబుల బుద్ధత్వ కృద్ధత్వంబుల నభిన
 యించుచు సంభ్రాంతం బగుచున్న యన్నీరనిధి తెఱం గెంచి యన్నగచరవరేణ్యు
 లనంతంబ గు విభ్రాంతత్వంబున కనంతరు లై నిరంతరానవేతంబు లగు దృక్ప్ర
 పాతంబుల నిగుడించుచుండి రంత. ౧౭౯

ఉ॥ నీలునిచే ద్విషన్నిచయనిష్ఠితయోగవియోగకృన్మహ
 శ్శీలునిచే సమాహిత విశిష్టసురక్షయుఁ గాఁగ నేన య
 వ్వేల నవేల యుత్తరపువేల నివేశిత యయ్యె రామభూ
 పాలకుఁ డిచ్చ మెచ్చఁ బరిపాలుల హెచ్చరిక లైలంగఁగఁ. ౧౮౦

క॥ మైందుఁడు ద్వివిదుఁడు నెల్లెడ, లం దారే యన బలంబులం బరికింపం
 గ్రిం దెడలింప రిపుచయ, స్కండన మూహింప వెలయఁజాలి రచటునఁ.

తే॥ నదనదీపతితీరమునను స్వకీయ, సేన సునివిష్ట గా మహాశ్రీనివిష్టఁ
డైన గాముఁడు పార్శ్వస్థు ననుజఁగాంచి, యిట్లులనిపల్కఁదొడరె గిరింద్రతనయ!

—♦ శ్రీరామ ఁడు సీతంగూర్చి లక్ష్మణునితోఁ జెప్పుచు దుఃఖించుట ♦—

తే॥ కాల మొకకొంత గడచినఁ గడచిపోవు, నొడ్లశోకంబు నాశోక మొల్లవోక
యహరహంబుఁ బ్రవృద్ధ మై యడరుచున్న, దింత కక్కాంత కన్గవ కెదురుపడమి.

ఆ॥ కూళ రక్కసుండు కొంపోయె నని కాదు, దూరగత యటంచుఁ దోచి కాదు
వ్యర్థ మయ్యెఁగద ప్రియావయోర్థ మని కృ, శించు నెడఁద యియ్యకించనునకు.

తే॥ వాయుదేవుండ! సకీ దాకి వచ్చి తాకు, మెచటనున్నదియో నీకయెఱుక కలదు
గాత్రసంస్పృష్టి గలుగు నీకతన నట్టు, తాను జంద్రువలన దృక్సమాగమంబు.

ఆ॥ విసము పీత మట్లు పస సెడఁగాఁ గాల్చు, చున్నయది కదోయి సన్నుతాంగి
యసురకృష్ట యగుచు హానాథ! యనుచు న, న్నార్తి బిలిచి పలికినట్టి పలుకు.

క॥ ఆచెలి నెడయుటె యింధన, మై చింతాజ్వాల నిగుడ నటిమి మదనుఁడే
శోచిష్కేశుం డైన, న్నేచినపగ రేబగల్లు నెరియించెడి హా. ౧౮౭

ఆ॥ సంద్రముననుఁ జొచ్చి శయనింతు సామిత్రి!, నిన్ను వీడి నేటి నిర్ణయమున
నట్లు లైన దుష్టుఁ డంగజాగ్ని దహింపఁ, డంత లడిచిపడఁగ ననువుపడమి. ౧౮౮

తే॥ ఈధర నె యాశ్రయించితి మిప్పటికినిఁ, బరఁగ వామోరు వది నేను బ్రదుకుటకును
గారణం బయ్యె నయ్యది గాకయున్నఁ, గామయానుండవగు నాకుఁగలదె తెఱఁగు.

తే॥ సోదకం బగు కేదార మాదుకొనఁగ, నై నిరుదకం బయిన దాని యనువుఁ దోపఁ
గా నుపన్నేహపుంగల్మిఁ గంటి బ్రదుకు, వనిత జీవించియున్న యవ్వార్త దెలియ.

సీ॥ ఎపుడు గన్గొందునో యిందీవరేక్షణ కళలపుట్టిల్లు చొక్కపు మొగమ్ము
నులివాయఁ గోలుదునో యెన్నఁడు లతాంగి చారుబింబోవ్థర సాయనంబు
నిమిరి ము ద్దిడుదునో సుమగంధి చెక్కుల సిరిమీఱ నేనాఁడు చిబుక మెత్తి
హత్తింతునో యెట్టియదనున నెదఁ దన్వి తాలఫలోపమస్తనయుగంబు
కష్టములు దీఱ సుఖములు గ్రమ్ముదేర, నసుర యురమున శరముల నంట నాటి
సీతఁ బ్రిత్యాహరింతునో స్థితవిజయ, లక్ష్మితోడ దనుజ గాజ్యలక్ష్మితోడ.

ఉ॥ ఆర్తుఁడ నైతి నావలని హాయి యొకింతయు లేదు సాధ్వి కా
కీర్తిత రాక్షసాంగనలు కేరడము ల్పచరింప నెట్లు లే
యార్తి మునింగెనో దొసఁగు హా యనువారలు లేర చొచ్చి దు
ర్వర్తను లెవ్వ రే మనిన వారక చెల్లదె యట్టిచోటునక. ౧౮౯

ఆ॥ నాథహీన యట్లు నలినాక్షి మన్నాథ, త్రాత లేక ధృతివిధాత లేక
యడలుచున్న దొంటి హా దైవ మెవ్వరి, నెంత సేయనేర దీజగమున. ౧౯౩

- ఆ॥ జనకరాజదుహిత సాధ్వీ మత్స్యీయ కోస, లాధినాథు స్నుష మహానుభావ
రహి సెడంగ గడుసురాకాసు లఱుమంగ, నొదిగి నడుమ నెట్టు లుండెనొక్కొ.
తే॥ అల్లశశిరేఖ శరదాగమావసరము, నందు జలదాళులంబోలె నతిశయించి
రక్కసుల విదలించి నారాణివాస, మెపుడు నను జేరునో యది యెఱుకపడదు.
ఆ॥ అది స్వభావతనుక యై యుండుఁ దనుతర, యామనస్యమున నిరశనమునను
వ్రాలి దేశకాలవైపరీత్యం బెంచి, హితముఁ దలఁపఁ దన కిఁకేమి గలదు. ౧౯౬
ఆ॥ మంచికాల మొకఁడు మన కున్నె లక్ష్మణా, యెంచి సీత దుఃఖ మెడలఁజేసి
మానవతినిఁ గొంచు మానవేంద్రాశ్రమ, మొలసి బంధుజనులఁ గలసి నెగడ.
చ॥ కనుల ముదశ్రువు ల్పొడరి కమ్మనిచెక్కులఁ గ్రమ్మ వేడుకల్
గొనకొన నుత్సుకత్వమునఁ గోర్కులు దీఁగెలువాఱఁ జేర నై
యనుపమభాగ్య మెన్నుచు మహామహ యాసలినాదుకంఠసీ
మను నిజబాహువల్లరుల మాలిమిమైఁ గదియించు తెన్నఁడో. ౧౯౮
మ॥ ఎపు డంధంకరణంబు ఘోర మమితం బిష్టేతరం జొచ్చితీ
క్షపణం బేహ్యము నా విదేహపతనూజావిప్రయోగోత్థ మీ
విపరీతం బగు శోకము నిద్దుతునో వేవేగ మాలిన్యయు
క్తపటంబుం బలెఁ దమ్ముఁడా ! తలఁపునం దత్కాల మూహింపుమా. ౧౯౯

—♦ సూర్యాస్తమయము ♦—

- క॥ అనుచు విలపించు రాముని, యనితరథాముని విషాద మారసి రవియున్
దినవిరితి మందరశ్మితఁ, గని యస్తగిగీర్ద మెనసెఁ గల్యాణవతీ. ౨౦౦
ఉ॥ దేశముఁ గాలముం గడచి తీ రెనయంగలవారు లేరు ని
దేశము సీయెఱుంగనిదె తెప్పరము స్థైరలింపు మోపి నా
కాశలు లేవొకో యెడయ నొదు నట యుదయింతు నప్రతీ
కాశము సీప్రకాశ మని క్రమ్మర పేళి పరార్థసీమకున్. ౨౦౧
క॥ చనె భానుం డని యలచుచుఁ, జనె గూండ్లకుఁ బక్కు లెడలి జక్కవకవలున్
బనవందొడరెం దమ్ములు, మునుకొని మొగిడెన్ దమిస్రముం బాలుపడెన్.
ఆ॥ అంతకన్నఁ దిమిర మధికమే కడఁక న, ట్లాముకొనియె శోకజామనస్య
మధిపుఁ డైన రాము నంతరంగంబున, సీత వలపు లొకటఁ జేరఁబాట. ౨౦౩
శా॥ తమ్ముం డూరడిలంగఁబల్కుఁ గృతిమూర్ఖన్యండు రాముండు గ
స్తమ్ము ల్మాయుచు విచ్చుచు న్మహిత సీత నృద్దుప్రతేక్షణన్
నెమ్మిన్ హృన్నలపీఠిక నిలిపి ధ్యానించెన్ విధానంబుఁ బోఁ
జిమ్ముం బోల దటంచు సంధ్య సముపాసించెన్ సమంచద్గుణా. ౨౦౪

తే॥ కార్యమానుషుఁ డాతఁ డేకాంతముననుఁ
గాత స్మరియించుచు బహుప్రకారములను
జింతఁ బొల్లొనె నను టేమి వింత ప్రకృతి
సంతరింపదె యట్టి ప్రసంగములను.

౨౦౧

తే॥ అద్వితీయచిదాత్ముఁ డవ్యయుఁడు హరి స
నాతనుఁడు పరమాత్ముఁ డానందమూర్తి
రాము నెఱిగినకృతీని గోరములు దఱియ
వనిన నాతని స్మృతీయించు నవియుఁ గలవె.

౨౦౬

మ॥ పడఁతీ ! శోకభయప్రహర్ష మదలోభకోధమోహాదు లె
ప్పడుఁ జిన్నాత్ము స్మృశింప వజ్రవిషయోద్భూతంబు లై యుంట నె
వ్వఁడు మే నే నను నట్టి మానికె తదుద్భావ్యంబు దుఃఖంబు చొ
ప్పడు విజ్ఞాని ముదాత్ముఁ డాద్యయము భావం బెన్నఁ డేపట్టునక.

౨౦౭

ఆ॥ అట్టి ద్వైతభావ మడఁగినంత సుఖాత్ముఁ, డగుచు జీవుఁ డాత్ముఁ డై వెలుంగు
నావెలుంగె ప్రకృతి కవ్వలి దగుటఁ బ, రాత్సరంబు చిత్పరాయణంబు.

౨౦౮

తే॥ అబల బుద్ధ్యాదు లొలయని యాసుషుష్టి
యందు దుఃఖం బొకింతయు నరయఁ బోల
దట్లుగావున నెపుడు దుఃఖాదికంబు
సర్వమును బుద్ధికృతము నిస్సంశయంబు.

౨౦౯

మ॥ చెలి ! రాముండు పురాణపూరుషుఁడు సంసిద్ధుండు నిత్యోదితుం
డలఘుం డాద్యుఁ డనీహుఁ డక్షరుఁడు నిత్యానందుఁ డధ్యాత్మదృ
క్కలనాలభ్యుఁడు వాఁడె సుమ్ము త్రిజగత్కల్యాణసంధాత యీ
వల నీక్షించి బుధు ల్పరాత్ముఁ డని సంభావించునిర్ముక్తులై.

౨౧౦

ఆ॥ కాని జనము లెందుఁ గానివారలె యశాదు, రతఁడు మాయతోడ ననఁగి పెనఁగి
ద్వంద్వకలితుఁడగుచుఁ దమ్ముఁ బోలు నటంచు, నెంచు వారి జోలి యేల మనకు.

క॥ ఆనందింపుము సత్యచి, దానందాత్ముఁడు పరాత్ముఁ డని రాముని స
న్మానించి నిత్యముక్తి, స్థానము నీయదియ కాఁగ శై లేంద్రసుతా.

౨౧౧

ఆ॥ అని మహాత్ముఁ డభవుఁ డానతీయ నిరామ, యాత్మవృత్తి గిరిజ యతనిఁ గొలిచి
సదయ ! యెట్లు చెల్లె సమనంతరతదీయ,వృత్త మని ప్రాసంగ వేడుటయును.

౨౧౩

మ॥ లలితామ్నాయకలాభిలాషుకమనోఽంకార సాంకాశ్యసం

వలితాంభోనిధిబుద్ధిసారపృథుగర్వధ్వాంతవిధ్వంసి చి

త్కలితాత్మానుభవప్రకారత్రిజగత్కల్యాణదాయప్రతా

చలితాభ్యుద్గతదృక్ప్రచారమహితైశ్వర్యానుసంధాదరా.

౨౧౪

క॥ సురనాథముఖ్యపూజిత, చరణా ! చరణాబ్జయోగసంస్మృతికరణా !
కరణాతిగనిజతత్త్వ, స్ఫురణా ! స్ఫురణాతివేలసుఖసంభరణా !

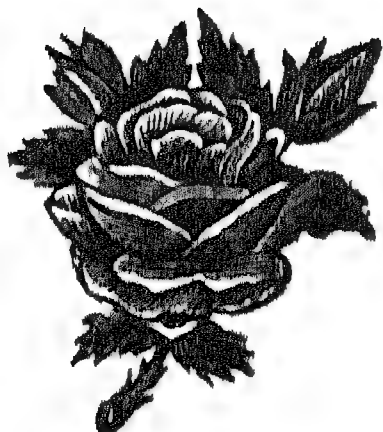
—౨౧౫

వృద్ధీ॥ సురాసురహితేషణా ! సుజనసద్గుణాన్వేషణా
పరాన్వయవిభీషణా ! బహుకలాసమాశ్లేషణా
వరాభయవిభూషణా ! వలదఘాఘనంశోషణా
పరావరవిశేషణా ! ప్రథితభక్తసంతోషణా.

—౨౧౬

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీశివాయ గుర వేనమః.

శ్రీరామకథాఽమృతము

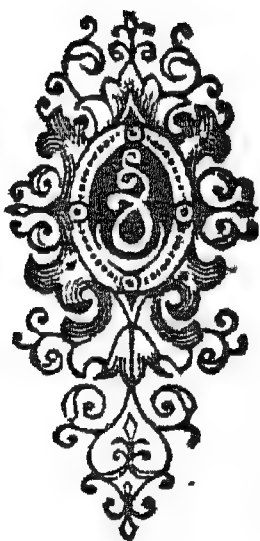
యుద్ధ కాండము.

పూర్వ భాగము.

—:0:—

ద్వితీయాశ్వాసము.

—:0:—

శ్రీవిదిత శ్రితరక్షా
ప్రావీణ్యప్రథితవిభవ పరపక్షభిదా
త్రైవిక్రమప్రకార స
మావిధక్రపాకటాక్ష యఖిలాధ్యక్షా.

ఆ॥ అవధరింపుమయ్య యార్యతో నిట్లని, పలుకఁదొడరె హరుఁడు కులుకులఁడి!
వింటె సద్గుణాతివేల మీరఘరాము, చరిత ముదితబహురసస్ఫురితము. ౨

మ॥ హనుమంతుండు మహాత్ముఁ డింద్రనిభుఁ డుద్యత్తేజుఁ డట్లాచరిం
చినకృత్యంబు భయావహంబు సురలుం జేయంగలే రంచు నె
మ్మనమం దెంచి శిరంబు వాంచి నిజసన్మానంబు వో మంతులం
గని రక్షోవిభుఁ డందఱు నివన గ్రహాకాంతిక్రమావిష్టుడై. ౩

—• రావణుని మంత్రాలోచనము. •—

ఆ॥ ఇట్టులనియె ఘోర మిందఱుఁ గన్నది, యే కదా కథాంశ మెల్లఁ గోర్తి
యొకఁడు నగరు సొచ్చి యుద్వృత్తిఁ జానకి, సీతఁ గాంచి వార్త సేర్పి చెలఁగి. ౪

- తే॥ లాతులకు దుష్ప్రసహ పురి లావు సెటిచె, నందనవనంబుఁ బోనిది నావనంబు
పాడునే సెఁబాసాదంబువగులనడఁచెఁ, బ్రవరులగురాక్షసులఁజంపెఁబ్రబలుఁడగుచు
- క॥ అక్షునిఁ ద్రిదశఘటాహ, ర్యక్షునిఁ బ్రత్యక్షవిక్రమాటోపకలా
త్ర్యక్షునిఁ బోలియించుట నా, యక్షులఁ బెకలించివైచి నట్టిద యయ్యెన్. ౬
- ఆ॥ వేయిశేల లంకవిధ మెల్లఁ జెడె హను, మంతుచేత శక్తిమంతుచేత
నేమిసేయువాఁడ నింక భద్రము మీకుఁ, దెలుపు డెది యొనర్పఁ దెఱఁగువడునొ.
- క॥ మొనసి సమర్థం బగు న, య్యనంతరం బైన కృత్య మారసి మీ రొ
య్యన వివరించినఁ దోడ్తో, ననుకృతి యోజించి మెలఁగనగువాఁడఁజుఁడీ. ౭
- ఆ॥ మంత్రమూల మెందు మహిత మాజయ మంచుఁ, బలుకుదురు మనస్వివర్యులార్యు
లట్లుగాన మంత్ర మావశ్యకం బని, తలఁచినాఁడ రాము దర్ప మెంచి. ౮
- క॥ క్రమలక్ష్మితు లుత్తమమ, ధ్యమాధములు నాగ జగతియందలి పురుషు
ల్యమవేతు లైన వారి గు, ణము దోషము నిట్లు లని గణన మొనరింతున్. ౧౦
- ఉ॥ దైవికమానుషంబు లగు తంత్రములన్ సుహితు ల్యమర్థులుం
గా విలసిల్లు మంత్రుల సుఖం బఘమున్ దమపాలి దంచు స
ద్భావత నున్న మిత్రులను బాంధవులం గొని దాక్ష్య మొప్పఁగా
నేవలనేనిఁ గర్జముల నెంచి ఘటించు నరోత్తముం డిలన్. ౧౧
- క॥ ఎక్కటియర్థవిమర్శం, బెక్కటిధర్మప్రసక్తి నెనయించు మదిన్
దక్కక కర్జ మొనర్చెడు, నక్కటితుఁడె మధ్యముఁడు నయంబున నెందున్. ౧౨
- క॥ కార్మణగుణదోషంబుల, మర్మము లరయంగ నెఱుకమాలినబుద్ధిన్
ధర్మ మెడలి కృతిఁ గైకొని, దుర్మనుఁ పై విడచు దుష్కృతుం డధముఁ డగున్.
- తే॥ పూరుషత్రయ మెబ్బంగిఁ బొనరు నశ్లే
మంత్రములు నుత్తమాధమమధ్యమాములు
గా వెలయుచుండు మూడులోకములయందు
నవియు వివరింతు వినఁడు న్యాయంబు వొనర. ౧౪
- ఆ॥ ఐకమత్య మొప్ప నందఱు మంత్రులు, శాస్త్రదృష్టదృక్ప్రసక్తి పొనఁగ
దేనివలనినిరతి డెరలక యోజింతు, రట్టి మంత్ర ముత్తమాహ్వాయంబు. ౧౫
- ఆ॥ బహుమతంబు లున్నఁ బ్రాప్తకాలంబు స్వీ, యార్థనిర్ణయమునయందు మరలి
యైక్య మొందువార లందఱెం దమ్మొయి, మంత్ర మొప్పు మధ్యమం బనంగ.
- ఆ॥ తమమతంబె మతము తమపట్టుదల పట్టు, దలయ కాఁగఁ బలుకఁ దలఁక కొంట
నేనిఁ దెఱఁగుఁ గాంచ నెనయని యవ్వారి, మంత్ర మధను మండ్రు! మహితులెందు.
- క॥ కావున సుమంత్రితముగా, నావారలు మీర లిందు నయ మారసి సు
శ్రీ వాయని యక్కర్జము, నే వెలయింపం దలంపుఁ డే నది గొందున్. ౧౮

ఉ॥ వానరవీరకోటిపరివారితుఁడై యనివారితుండుగా

శ్రీనుతసంద్రపుందరిని జేరెను దా నుపరోధకుఁ డనం

గానగువాఁడు రాముఁడు ప్రకాశితసత్త్వఁడు లంకముట్టికో

లానెఱిఁ బూనెనేనిఁ దగు నయ్యది డయ్యక నిర్ణయింపుఁడా

౧౯

క॥ సబలానుగుఁడు సహానుజుఁ, డబలుం డనబోలఁ డాతఁ డభియోగమునక

బ్రబలతఁ దీవ్రత నెఱపును, బ్రబుద్ధులరు తగినయెత్తుఁ బరికింపుఁ డింకక. ౨౦

తే॥ సంద్ర మింకించునో యెదఁ దార్చి యొండ్లొ, కండు ఘటియింపనెంచునో కాని రిత్త

వోవఁ డిత్తటి వికృతంబు వుట్టు నంచుఁ, జిత్తమున నుంచి ప్రతివృత్తిఁ జేర్పవలయు.

క॥ పురి సైన్యమునందును నే, పొరపొచ్చెముఁ బొరయకుండఁ బొరువుల తెఱుపుల్

పరఁగకయుండఁగఁ దగు కృతి, నరసి తెలుపుఁ డిది విభావ్య మర్థం బగుటక.

ఆ॥ అనుచు రాక్షసేంద్రుఁ డాడిన నుడులెల్ల, నాలకించి వార లతిబవాలాఘ్య

లట్లు మందబుద్ధు లవినీతు లగుటఁ గే, లోడ్డి పలికి రెదిరి లోఁ తరయక. ౨౩

—♦ రావణానకు మంతు లాలోచనము నెప్పుట ♦—

సీ॥ ఓమహారాజ ! యిట్లాప్పునే నీబోఁటి కోజ నెక్కొనఁజేయ కుమ్మలింపఁ

బరిఘళూలాయనపట్టిసభీషణం బీబలంబుఁ దెరల్పు నెవ్వఁ డోపు

మునుఁ బన్నగుల గిట్టి ముట్టికో లొనరించి యాభోగవతి భోగ మందఁగంటి

వాసుకితక్షకు ల్వారింపఁగాలేరు జటిశంఖు లెదిరించి జాటి రొంట

యక్షపతి దిగ్విభుండు మహాబలుఁడు మ, హేశ్వరశ్లాఘ్యసంబంధుఁడే కదా ధ

నేశుఁ డెగిచి కూలంబడె నితతేజ, మా విమానరాజంబు నీ వాహారింప. ౨౪

తే॥ దానవశ్రేష్ఠుఁడు మయుండు త్వద్భయమున

నొదిగి నెయ్యంబు గోరి సంయుక్తఁ జేసె

దుహిత హితకామ కామ్యసంతోషితార్య

భార్య నొనరించి మించు నీప్రాపుఁ గాంచి. ౨౫

తే॥ బలువుగలవాఁడు దానవభర్త మేటి, వలఁతి కుంభీనసీసుఖావహుఁడు మధుఁడు

శౌర్యవంతుండు పరదురాసదుఁడు గిట్టి, నీకు వశుఁ డయ్యెఁగాదె యన్నటికిఁదక్కి.

మ॥ ప్రబలు లబ్ధవరాఘ్య లక్షయులు దుర్వారు ల్మహాశౌర్యులా

త్తబహువ్రజ్ఞులు కాలకేయులు మహాత్సాహంబునం జేర్చి నీ

దుబలం బగ్గల మంచు నేటి కవలం ద్రోపాడుట ల్మాని తా

రబలత్వంబున వశ్యు లై కడకు మాయ ల్పెక్కులు స్నేర్పరే. ౨౬

ఆ॥ వరుణసుతులు శౌర్యవంతు లోడిరి లోక, పాలు రెల్ల నిన్ను బలసికొలువ

నైరి సూర్యచంద్రు లడుగుబట్టిరి నీదు, తేజ మనదె యేల ద్రిక్కొనంగ. ౨౭

శా॥ దండగ్రాహము శాల్మలిదుగ్రము గణోద్ధామంబు పాశోర్మికా
ఖండప్రఖ్యము కింకరంగ మనీకాశంబు యామ్యాబ్ధి నీ
దండం గెంటితి దాటి తే మనఁగ నిద్దంపుంజయం బబ్బె ను
ద్దండుం డంచుఁ జలించె మిత్తి యింక ని స్సారొక్కంట కొం డోపునే. 29

చ॥ అలఁతి జయించినాఁడ వరు లందఱ నిం దరు దండ సంతకుం
గలఁడె నరుం డొకండు గుణకామ్యులు వీర్యమహూన్నతు ల్నృపుల్
కలనుల శక్రతుల్యులు వికాసిబలాఘ్నని ని న్నెదిర్చి ఘ్న
తలమునఁ గూలరే బలువితాకు గడల్కొన మాఁకులట్లుగఁ. 30

తే॥ ఓనుహారాజ ! సుఖపడు మొంట నిలిచి, యోజ నెక్కొన నీకేల యుదిలపడఁగ
నిగ్రదుగెలిచినవాఁ డురగేంద్రతుల్య, బాహుఁ డున్నాఁడు నేఁడు నీపట్టి గెలువ. 31

ఆ॥ అతఁడు క్రతు హానర్చె నత్యుత్తమంబు మా, హేశ్వరం బనంగ నేరికేని
నందరాని వరము లంద విదారించు, వలను మెఱసి నరుల వానరులను. 32

సీ॥ శక్తితోమర బాణఝవచయోద్గీర్ణంబు సర్వతఃకీర్ణాంత్రశైవలంబు
గజకచ్ఛపప్రచారజదృష్టసంశాధ మశ్వమండూకనిహ్వాదభయద
మాదిత్యగుద్రమహాగ్రాహసంధోహ మధికమరుద్వసువ్యాశతతము
రథవారవాహిపూరిప్రకారాఢ్యంబు పత్తిహోయోత్థితప్రణిహితంబు
నైన దేవబలార్ణవ మాఁగి పట్టు, పట్టి నీపట్టి కడచి తత్పతిఁ బడల్చి
పట్టుకొని నెచ్చె లంకకుఁ బ్రథిని దనర, నతఁడు బాదీగ్రహోవస్థ నలఁతిపడఁగ. 33

ఆ॥ ధాత యాన యవితథత్వంబు నెనయింప, వృత్రనముచిహంత విడిచిపుచ్చె
విశ్వజత్వరత్వనిధిపాంతుఁ దనకుఁ గా, నలయు వరము లతనివలనఁ బడసి. 34

క॥ చేరెఁ ద్రివిష్టపమున కను, రారి సురపురస్కృతుండ యయ్యుఁ బరిభవం
బారూఢి హృదయశల్యం, బై గీతిఁ దెరల్చి మోమునం దటు వేరిలఁ. 35

ఆ॥ అట్టి సుతునిఁ గంటి వఖలలోకంబులు, గెలిచి తీవు నేఁడు గెలువ వెట్టు
లఱనిఁ బనుపు మధిప యందఱఁ దెగటార్చు, రాముతోడఁ బ్లవగరాజాతోడ. 36

ఆ॥ ఒక్క ప్రాశ్నతునకు నొదిఁగి యిట్లు పద, నొందెదే త్వదీయ మూర్జితత్వ
మెడల నూరడిల్లు మిట్టి తేజుండవు, గెలుతు వీవు రాముఁ గేలిమెయిని. 37

క॥ అని వా రనునెడ నందఱ, కునుఁ జాలినవాఁడు యుద్ధకోవిదుఁ డసితా
బ్ధినిభుండు క్రూరుండు ప్రహ, స్తనామకుండు సైన్యపతీ పదరి యిట్లనియె. 38

—♦ ప్రహస్తుని వచనములు ♦—

ఆ॥ శేషచూడలేరు దేవదానవు లట్లు, పతగు లురగు లేమిసాటివార
లింకిఁ గ్రోఁతిమూఁగి లే సాటి మనసూటి, నిలిచి నెనఁగులాడ నేర్చినవియె. 39

- ఉ॥ చింతిల నేల వాయుజుడు చేసినచేతఁ దలంచి నెంత వాఁ
డంతకుఁ దోలువారిపయి నాతఁడు బీరము సూపఁ బుట్టె నాఁ
డంతటి దా ప్రమాద మొకఁ డద్రించరుం డధముం డొనర్చు కీ
డెంత లటన్న నమ్మిక నహీనుల వంచనపా లొనర్పఁగన్. ౪౦
- ఆ॥ బ్రదికిపోడు నేను బ్రదికియుండంగ న, వ్యాఁడు నిక్క మింతవట్టు నమ్మి
యానతిమ్ము నేఁ డవానర మొనరింతు, నాసముద్రముద్ర మవనితలము. ౪౧
- క॥ రక్షణ మొనగూర్చెద నీ, పక్షంబున నొండొకండు పాటిలకుండన్
వీక్షణ మీక్షణ మిడు మిటు, లక్షలు గ్రోతు లొక నిన్ను లక్షించెదరే. ౪౨
- క॥ సీతం దెచ్చిన నేరము, నీతలపై గాకయుండ నే వారింతున్
జేతోముద మొదవ సము, ద్యోతుడ వై యుండు మొండు త్రోవఁ గొన కిటన్. ౪౩
- క॥ అను నెడ సంక్రుద్ధుం డై, యనె దుర్ముఖుఁ డనెడు నాతఁ డక్షమణీయుం
బనుబద్ధ మయ్యెఁ బరిభవ, మని యెఱిగి యుపేక్ష సేయనగునే యింకన్. ౪౪

—♦ దుర్ముఖుని ఘోర స్తుతి ♦—

- ఆ॥ నిన్ను మమ్ముఁ బురి ననింద్య నంతిపురిం గ, లంచె నొక్కఁకొఁతి లొఁతి నేరి
లోక మేలుదొరకు నీకుఁ జెల్లునటయ్య, వాని విడిచిపుచ్చి వన రెనయుట. ౪౫
- శా॥ ఆయెం బోయె నికై న న న్ననుపు మియ్యర్థంబు మన్నించి నే
నీయుక్తి న్నరవాసరాధముల ది క్కీక్షించి శిక్షింతు వా
రేయేతావుల నున్న నెం దరిగి యె ట్లేచోటులన్ డాఁగినన్
డాయంజాలుదు నాప్రచారమున కడ్డా మూడు లోకంబులన్. ౪౬
- క॥ ఆలోనె వజ్రదంష్ట్రుం, డాలోలము గాఁగఁ బరిఘ మతిఘోర మస్మ
క్కాలపలాక్తముఁ ద్రిప్పుచు, నాలోడితవృత్తి నిట్టు లనె రోసమునన్. ౪౭

—♦ వజ్రదంష్ట్రుని వజ్రాలాపములు ♦—

- తే॥ అర్ధరాత్రచరిత్రాప్తి నట్లు పడిన, హనుమ కృపణుండు తబిసి వాఁ డనఁగ నెంత
రాముఁ డున్నాఁడు వానర రాజుతోడ, లక్ష్మణునితోడ నాదుపాలం బడంగ. ౪౮
- ఆ॥ వారిఁ ద్రుంచి ప్లవగవాహిని బడలించి, యిపుడె వత్తుఁ జూడు మీక్షు లలరి
నెత్తినట్టి పరిఘ మిట్టట్టు డింపక, మఱియు నొండొకండు తెఱఁగు వినుము ౪౯
- క॥ ప్రాయ ముపాయకుశలుఁ డొకఁ, డే యెందును శత్రుతతి జయించు నతంద్ర
త్యాయత్తుఁ డగుచు నని మది, నోయొడయఁడ తలపు మట్టిఁ డొగి వివరింతున్. ౫౦
- ఉ॥ నిశ్చితులైన రాక్షసులు నేఁ డరిభీములు భీమదర్శనుల్
స్వశ్చరు లొల్లఁబోవ మనుజత్వముఁ గైకొని కామరూపవై
పశ్చితి యుల్లసిల్ల మనువంశ్యునిఁ జేరి యసంభ్రమంబునం
బశ్చిమవృత్తికిం జొరని పల్కులఁ బల్కుఁగ నొప్పుఁ జల్కుఁగన్. ౫౧

ఆ॥ భరతుఁ డనుప నీదు ప ట్టరయుచు వచ్చి, నార మయ్య యిఁక విచార మెదియు
బోల దరుగుదెమ్ము పొసఁగు మేలన నాతఁ, డదియు నిక్క మనుచు నటులొనర్చు.

క॥ నేనలఁ బురికొల్పు విడువ, నేనెఱి నేనియుఁ జనంగ నెంచినచో ని
ధ్యానించి కదియఁజొచ్చెద, మానతనైరీ ! ప్రసక్తి నందఱ మొకటన్. ౫౩

తే॥ పరిఘశక్తిగదాచాపబాణవరకృ, పాణహస్తల మయి త్వరమాణుల మయి
యశ్శశశ్రుమహావృష్టిహత మొనర్తు, మాహారిబలౌఘ మంబరమందె నిలిచి.

క॥ ఈయనయంబునఁ బడిన, ప్థాయన్నయుఁ దమ్ముఁడును నయంబు సెడఁగ లే
దోయీ గతి యనుకొనుచున్, దోయము నెఱివోఁ గృశించి త్రుంగెద రధిపా.

ఆ॥ అనుచు భేద మరసి యతఁ డాడఁగ నదల్చి, కుంభకర్ణజుఁడు నికుంభుఁ డనెడు
వాఁడు పలికె దనుజవల్లభుండు వినంగ, నల్లవారి యుక్తు లీసడించి. ౫౬

—♦ నికుంభుని వాగ్దంభములు ♦—

క॥ ఈచెల్లనిమాటలవా, రోచ్చెల్ల గడిగపనేఁగరో కర్జము మే
ఁగ్నాచుచునుండుఁడు రక్కసి, రాచటికపుమేటిఁ గొలిచి రహి దనరారన్. ౫౭

ఆ॥ ఒంటిఁ దాఁకి రాము నురుబలు లక్ష్యుణ, గెంటి రవితనూజు గంటిపటిచి
హనుమ నుక్కిపుని రయంబునఁ దెగటార్చి, వానరౌఘ మెల్ల వ్రాల్చి వత్తు. ౫౮

క॥ అని యతఁడు త్రుల్లిపడునెడ, ననయమాతుఁ డొకఁడు వజ్రహనుఁ డను నాఁ డి
ట్లనెఁ బర్వతోపముఁడు నె, ట్టన నాల్కం దాడలం గడంకఁ దడవుచున్. ౫౯

—♦ వజ్రహనుని గీర్వాణములు ♦—

క॥ విగతజ్వరు లై యెల్లరు, స్వగతములన్ స్వరగతిఁ బ్రసక్తిఁ గొనుఁడు మీ
వగలాడులతో స్వస్థుల, రగుఁ డటు నిశ్చింతు లగుచు నానుఁడు మధువుల్. ౬౦

ఉ॥ ఎక్కటి నేన చాలుదు హరీశ్వరు నంగదు నాంజనేయునిన్
గ్రక్కెడలింప సానుజుని రామునిఁ ద్రుంపఁ బ్లవంగయోధులన్
మెక్కి హసింప నిమ్మెయికి మేకొని మీర లనుజ్ఞ యిందు నా
చక్కటి గాంచుచుండుఁడు విచారము దక్కిన చిత్తవృత్తులన్. ౬౧

వ॥ అని యిట్లు లవ్వాఁడును గాఱు లఱచుచుండ నొండొరులం గొండాడుచు గండు
మిగిలి మెండుకొను నమర్షంబున నికుంభుండును రభసుండును సూర్యశత్రుండును
సుప్తఘ్నండును యజ్ఞహంతయు మహాపార్శ్వండును మహాదరుండును
దుర్ధరుండును నగ్ని కేతురశ్మికేతులును రావణాత్మజాతుండు ప్రసిద్ధబలపరాక్ర
ముండు నైన యింద్రజిత్తును బ్రహ్మస్తుండును విరూపాక్షుండును వజ్రదంష్ట్రుండును
ధూమ్రాక్షుండును నతికాయుండును దుర్ముఖుండునుమున్నగు మేటివీరు లెల్లనొక్కట
సన్నద్ధులై పరిఘపట్టసప్రాసశక్తిశూల పరశ్వధచాపబాణతూణకృపాణంబులం

గొని యంబరంబున కెగసి పంబికొను తేజోవిశేషంబులం బ్రదీప్తు లగుచు
వశగ్రీవునిం దిలకించి నేడు సుగ్రీవునిం దదీయస్కంధావారంబుతోడఁ గూడ
జక్కాడి యుక్కుమిగిలి లంకానగరిఁ గ్రక్కదలించి గరిడిముచ్చితనంబుమోయు
నరిగిన యాహనుమంతుని నంతంబు నొందించి యిదె వత్తు మని తత్తరంబునం
బ్రయాణంబున కాయత్తపడిన యవ్వారి నెల్ల వారించి నిజోపదేశంబు బలంబునం
బ్రత్యుపవేశంబు సమకూర్చి ప్రధానసచివులం గూర్చి దుష్టజనభీషణుం డగు
విభీషణుండు రక్షోవిభుండు విన సవినయంబుగా నిట్లనియె.

—♦ విభీషణు సుభాషణములు ♦—

చ॥ దుడుకుతనంబు మేలె యరి దోర్బల మెన్నక పోవవచ్చునే
కడమ యుపాయము ల్విడిచి క్రన్ననఁ గయ్యమునంక లెంక లై
తొడరకుఁ డన్నలార ! యవి దూషణలం బెరయంగ దండ మొ
ప్పెడు నని నీతికోవిదులు పెద్దలు తద్ద వచింతు రాదృతికా.

ఆ॥ అనవధాను లైన నభియుక్తు లైన వై, వాహతులుగ నైన నట్టివారి
యందు విధిక్యతంబు లౌ పరాక్రమములు, సిద్ధిఁ గాంచుచుండు సిగ్గు మిదియు.

తే॥ అప్రమత్తుండు జితకాశి యక్యతరోషుఁ
డతిదురాధర్వుఁ డధిబలుం డైన వైరి
ధర్మణ మొనర్చు నయ్యిచ్చ దగునె మీకుఁ
గొఱవిఁ దల గోకుకొన నెంచి కొఱతపడరె.

క॥ మున్నీరు దాటి యిప్పురి, నెన్నక చొరఁబాటి కర్జ మెఱిగి తనపయి
బన్నినవారి మడఁచి యట, జన్న హనుమ విక్రమప్రసక్తిఁ దలఁపగో.

ఆ॥ సరభసముగఁ జరుపఁ జన దవజ్ఞ విమర్శ, నేయు టొప్పుఁ గార్యస్థిప్రసాదంబు
బరబలంబు లరయఁ బ్రబలంబు లవరిమే, యములు వీర్యయుగము లైనకేతన.

మ॥ తతకీర్త్యులసితుండు రాముఁ డెపు డేత ప్పాచరించె న్దురు
ద్ధతిఁ దద్భార్య హరింపనెంచె నిటు లీదై తేయనాథుండు సూ
నృతుఁ డెందే జనఁ బొంచి యాఖరుడ యే నిన్వానిపైఁ బోయి తా
నతివృత్తుం డయి కూలఁ బ్రాణులకుఁ గావా ప్రాణరక్షాకృతుల్,

క॥ అయశస్య మనాయుష్యం, బయఘస్మర మర్థశనన మతిఘోరము దు
ర్ణయ మఘపునర్భవము నా, నయినది సుం డన్యయోషిదభిమర్శమిలకా.

తే॥ ఇది నిమిత్తంబుగా మన కిందఱకును, భయము పాల్పడు వై దేహివలన నిజము
గావునఁ బరిత్యజించుటే కర్జమిపుడు, కలహము ఘటించుకృతి మేలి కలన గలదా.

ఆ॥ ఆర్తసదయుండు ధర్మానువర్తి వీర్య, వంతుండును నైన రాముతో వైర ముటు ని
రర్థకంబ యగుం గాన నతని కొనఁగు, టొప్పు మైధిలి సుచరిత్ర యుక్త మరసి.

- క॥ మణిరత్న సమాకులస, ద్ధుణశోభిత సగజ సాశ్వ దోషాచరతో
 షణి యివ్వారి రాముని మా, ర్గణములఁ జెడకుండఁగనె ధరాజ నిడ నగున్. 2౨
- తే॥ మహతి మర్ధన్య ఘోర సమృద్ధియోగ, కలిత హరిసేన కవిసి లంకాపురంబు
 కాపురంబు లేడల్పఁగాఁ గడఁగు నంత, లోనె జానకి రామున కొ నొసంగ. 23
- తే॥ పురి నొసించును రాక్షసు ల్పొలియు వార, లిందఱును నెంత లెగిచియు నింతనిజము
 శ్రీమతి యశస్విని సుసాధ్యి రాము పత్ని, నమ్మహాత్మున కర్పించు టమరదేని.
- ఆ॥ అన్న ! నిన్ను నేఁ బ్రసన్నునిఁ గావింప, నెంచి వేడువాడ హితమె ణోరి
 యున్నవాడ నన్ను మన్నించి నాదగు, పథ్య మైన మేలి పలుకు వినుము. 2౪
- న॥ శరత్కాలసూర్యమరీచినన్ని భంబులు నవాగ్రస్రంభంబులు సుదృఢంబులు నమో
 ఘంబులు నైన విశిఖింబుల సశిఖాగ్నులం బోలె రాముండు వధోద్యుక్తుం డై
 స్తీపైఁ బ్రయోగింపకుండునంతలోనె యాతని కాతన్వి నొసంగి కృతార్థుండ
 వగుము. 2౬
- ఉ॥ ధర్మసుఖంబులం గలఁచు దారిది ణోపము దాని వీడు మ
 ధర్మముఁ గొమ్ము కీర్తి ధృతిదాయక మయ్యది దుష్టకర్మదు
 ర్మములం దెరల్చు ననుమానము లే దటుగాన నాదు ప
 ల్కర్మిలి నాదరించి యిడు చూయమ నాయినవశమూఢికిన్. 22
- ఆ॥ సీప్రసాదమునను నేమంబు నెఱయి డీ, వనముఁ గాంఠు మల్లబాంధవులును
 బ్రదుకువాగు మేలు బడయని పోయెను, బీల సీతఁ బసుచు పోయె మయ్య. 2౫
- క॥ అసి నొడుగు సహూదరు నుడు, లను వినియుఁ జలింప దిల్లి లా గరయును తెం
 డని పోబునిచి స్వకీయభ, వనమునకుం జనియె నతఁడు వగయోగకలా. 2౯
- ♦ చులునాడు రావణుని నేతనముఁ జేరి మగల విభీషణుండు దుష్టమిత్రములఁజెప్పట ♦—
- తే॥ పాప్రధర్మాధిపతియెవరుండు లభి, భీమకర్ముండు ఘనుండు విభీషణుండు
 ప్రత్యుషఃకాలమున న సుప్రసితుఁ డయి, రాక్షసాధీశ్వరుని మందిరంబుఁ బెరసె.
- సీ॥ కొమ్ము లొప్పఁ బసిడికొండ క్రొమ్ములుఁగుల నొన్నత్యమున మేల్మి నగదినదియు
 సవిభక్తు లైన కక్ష్యలఁ దోరణద్వారపూజనంబుల సిరు ల్మోనసినదియు
 మతిమంతు లగు మహామాత్రుల నెఱి మహాజనపరిగ్రహమునఁ జాలినదియు
 ననురక్తు లాప్తపర్యాప్తులు నొన్నత్యయోధుల పరిరక్ష నొలసినదియు
 నగుచు భోగిగంధర్వదివ్యాలయముల, నగుచుఁ దూర్యనినాదానునాదితంబు
 మత్తమాతంగసిశ్వాసమహితము ప్రమ, దాజనాధ్యము నైన యద్దానిఁ గదిసి.
- తే॥ తప్తకాంచననిర్యాహితకలాప్త, రత్నసంచయసంబాధరమ్యయోగ
 మన్నగరు సాచ్చె నాదిత్యుఁ డభి మట్టు, లధికదీప్తికరుండు రావణావరజుండు.

- క॥ ఆవీరు ప్రవేశంబున. నావేశిత యయ్యె నొకమహాద్యుతి గుణసం
భావిత యయ్యె సభాస్థలి, శ్రీవిలసితవృత్తు లొలయు చిత్కల లూరణ. ౮౩
- క॥ వేదవిదువాహృతములు ప్ర, మోదావహములు సుపుణ్యములు తతపుణ్యా
హోదితరవోచితములు గు, రూదయపదములు పదంబు లూర్జితఁడు వినెన్. ౮౪
- క॥ లలి లాజ లక్షతలు పూ, పులు ఘృతదధిపాత్రీకలునుఁ బొలుపొందఁగఁ బూ
జలఁ గైకొను మంత్రార్థవి, దుల విప్రులఁగాంచె మహితదోర్బలుఁ డబలా ౮౫
- ఆ॥ తేజు నెఱయ నెఱిఁ బ్రదీప్యమానుఁడు వాఁడు, దానవౌఘపూజ్యమానుఁ డగుచుఁ
గొలుపుగద్దెపైనిఁ గూర్చున్న ధనదాను, జనకు సుభుజుఁ డెనసి వినతిఁ గూర్చె,
ఆ॥ నాథు చూడ్కి గవిసి నవనవోన్మిషిత మా, నొక్క పసిఁడిగద్దె నుచితవృత్తి
నమరె నమరసదృశుఁ డాచారవిదుఁ డతం, డాచరితతదర్థుఁ డగుచు మగువ !,
- క॥ రావణు మహామహు జగ, ద్రావణు మంత్రీయుత మై పరవ్యవహిత మై
శ్రీ వెలసెడు నక్కొ లుపున, సేవింపుచుఁ దత్ప్రసాదసిద్ధి నరయుచున్. ౮౬
- తే॥ అన్నతో నిట్టు లనె విలసన్నయుండు, కలితసాంత్వ ముపస్థితక్రమము గాఁగ
దేశకాలార్ధసంవాది దృష్టలోక, సంచయపరావరుం డసంశయుఁ డతండు. ౮౭
- క॥ ఏవేళ నడుగుఁ బెట్టిన, దో వై దేహి యదె మొదలు దోఁచెడుఁ బురిలో
దైవికము లశుభములు నొ, నా వెడఁగునిమిత్తములు మహాత్మా ! యెపుడున్.
- సీ॥ పొగగట్టి మిణుఁగుఱులెగయ మంత్రితఁడయ్యు నభివృద్ధిఁగనఁబోఁడుహావ్యవాహుఁ
డగ్నిశాలికల బ్రహ్మాస్థలులం బాము లటు పిపీలికలు హావ్యముల నొదవు
నాల పా ల్లిందె నొయ్యన మదావళముల మద ముడివోయె దీమసము సెడఁగ
మొగియఁజూడవు గ్రాసము లిడ నశ్వోత్తమంబులు దీనగతిని హేషల వెలార్చు
నాఖరంబు లొంటె లశ్వతరంబులు, భిన్నరోమములుగ బెరసునాటి
కనుల నెపుడు నీరు గాఱంగ వగ సెడి, యుండు నేచికిత్స నొరవుఁ గనక. ౯౦
- క॥ కాకులు మొత్తము లగుచుం, గా కా యని విడుమరకునుఁ గాక విమానా
గ్రైకాయనము లగుచు బి, ట్టాకాలం బఱచుచుండు నతిఘోరముగన్, ౯౧
- తే॥ మండలముఁ దీర్చి గ్రద్దలు మానకెపుడు, నిండ్ల పై పయిఁ గూర్చుండు నెల్లవిడిచి
కప్పు గప్పిన తెఱఁ గొంటఁ గానిపింప, నుభయసంధ్యల నక్క ల ట్టలసికూయు.
- క॥ క్రవ్యాదమృగము లిప్పురి, గ్రవ్యాదాధీశ ! పెల్లుగా ద్వారములం
దవ్యాహతార్భటుల నటు, పవ్యద్రోకంబు నెఱయఁ బఱపెడు నెపుడున్. ౯౨
- ఆ॥ ఇటు ప్రసక్త మైన యీయనర్థ మెడల్చి, యొప్పు నీదు చిత్త మొప్పె నేని
రాఘవేంద్రునకు ధరాసుత నర్పించి, శుద్ధభావ మొలయు సుకృత మిపుడు. ౯౩
- క॥ ఈప్రాయశ్చిత్తము గా, కేప్రాకృతకృతియ యేని నెనఁగదు బహుదో
షప్రసవ మైన నీదగు, దీప్రాఘౌఘంబు నోపి తెరలింపంగన్, ౯౪

- ఆ॥ తెలిసి తెలియ కేనిఁ దివుటమైనేని లో, భంబువలననేనిఁ బలుకువాడఁ
గానుఁ దప్పలున్నక్షమియించినీమేలు, చూచుకొనుము మమ్ముఁబోచుకొనుము.
క॥ ఈనా తెలిపినదోషము, లోనాయక ! యెల్లరకును నుపలక్షితముల్
గానివి గా వంతిపురియు, నీనగరియు నెల్ల యెఱిఁగి యెరియుచునుండున్. ౯౮
క॥ కన్నది విన్నది దెలుపక, మిన్నక యుండంగ నేర్పుమెయివాడను గా
నన్నా! నీమంతుఁ బెఱిఁగి, యున్నీకృతి మెచ్చుచుందు రొఱ వరయ కొగిన్.
క॥ ఈనుది మది నునిచి యథా, న్యాయంబుగ నిశ్చయించి యను వారసి నీ
వీయొజకాటము గడచి వి, ధేయులతో మనుము కృతి విధిజ్ఞులు మెచ్చన్. ౧౦౦
ఆ॥ అనుచు భ్రాత మంత్రు లందఱ నడుమ నా, భ్రాతఁగూర్చి పలికెఁ బథ్య మరసి
రాక్షసాధినేత రావణుం డితఁ డంచు, బెడియువాడె యావిభీషణుండు. ౧౦౧

—♦ విభీషణు హితవాక్యముల రావణుఁడు నిరాకరించుట ♦—

- క॥ హితము మహార్థము భూతా, యతి సంప్రతికాలయోగ్య మనవద్యము సాం
స్కృతము సహేతుక మై తగు, నతని పలుకు విని జ్వరార్తుఁ డై వాఁ డనియెన్.
మ॥ భయ మేవెంటను లేదు రాఘవుఁడు నన్బ్రాపింపఁగానేరఁ డె
మ్మొయి సీతం గొని యేగువాఁడు సురలు స్మేకొన్న యిందుగిండు ద్వా
నయి తో డే నని వచ్చినన్ గవులగుం పాయగ్గిసె శాలభం
బయి పోదే నిలువంగలండె యతఁ డే నల్లాటలాడింపఁగన్. ౧౦౩
చ॥ అని సురసైన్యనాశనుఁ డహంకరణోచితుఁ డాత్మసారుఁ డ
ర్థనిరతవర్తనుండు పరితఃప్రథితక్రమవిక్రమప్రసా
ధనుఁడు దళాసనుండు తనతమ్ముని నన్నుని నవ్విభీషణున్
జన దన కాప్తవాది యనఁజాలక యూరక వీడె నయ్యెడన్. ౧౦౪
ఆ॥ మ్రొగ్గినాఁడు కామమోహితుఁ డై వాఁడు, కామజనని సీతఁ గాంచి కానఁ
డదియె మిత్తి యనుచు నందఁడే కార్ష్య మ, నాదరము నఘ మ్మయమ్ముఁజేఱుప.
క॥ పావుఁ డయి యేపు సెడి వాఁ, డాపదపడుసమయ మట్టిఁ డధిగత మయ్యెన్
బో పగతు లొదు రాప్తులు, శాపం బిడినట్టు లై ప్రశస్తి తలఁగినన్. ౧౦౫
ఆ॥ ఆయతీతకాల మబె కాల మనుకొనె, రావణుండు రాము రాక దెలిసి
యింక యుద్ధయోగమే యెంచె మంత్రుల, తో సుహృచ్చయంబుతోడఁ గలిసి.

—♦ మఱునాటి కొలఁపుకూటమున రావణుఁ డెల్లరాక్షసుల రావించుట ♦—

- క॥ మఱునాటి వేకువనె మఱి, పఱిఁ గృత్యము లెల్లఁ దీర్చి యఱుకువ యెదలొ
మఱుపడియు నెఱయఁ దగు న, క్కఱుకై యక్కఱితలాఁడు కలఁగంబడుచున్.

- క॥ పుర మన్నెటి తతరథకుం. జరహాయనంభేద మెనసి జానై యపు డం
బరము గరుత్మత్సంపా, తరమ స్థర మరయఁజాలుఁ దా ననఁజాలెన్. ౧౨౦
- ఆ॥ వచ్చి వాహనముల వరుస నెక్కిన నిల్చి, చొచ్చి రంఘిగతిని శోభమాను
లగుచు నదిగిగుహను హర్యక్షముల యట్లు, రహిఁ దనర్చి దనుజరాజసభను.
- క॥ తేని పదయుగలమున కెడ, మీని గతి న్నతు లొనర్చి యెదుటనె దరి నే
నేనే నని సత్కృతిఁ గని, వాని సరసఁ దనరి రెల్లవారు న్నతులై. ౧౨౧
- ఆ॥ రాజశాసనమున రాణమైఁ దనరారి, వచ్చి వానితోడివార లగుచుఁ
దగినయట్లు నిలిచి తద్దయుఁ బెనుపొంది, నిశ్చయార్థదృష్టి నెలవుకొనిరి.
- క॥ వందలకొలఁదిగ మంతుఁ ల, మందప్రతిభాసమాన మాను లమాత్యుల్
కొంద టన నేల యన్నిఁట, నందఱు నసమాను లగుచు నమరి రచటునన్. ౧౨౨
- క॥ ఆహేమవర్ణ సభ తగె, నాహవపాండిత్యగుణసమర్థులతోడన్
సౌహిత్యమునఁ బ్రతాపం, బాహితమూర్తి యయి తనరె నన ఘనవేణీ.
- ఆ॥ మేలి తాలు సేర్చి మెఱుఁగుబంగరుకట్ట, డం బొనర్చి యిదె వరం బటంచుఁ
బేరు సెప్పి భీక్ష పెట్టిన తన యర, దమున ఘనమహాదయమునఁ దనరి.
- క॥ ఆకీర్తిశాలి మహితుఁ డ, భీకుఁడు సుకృతాత్ముఁ డవ్వీభీషణుఁడు నయం
బీకరణిఁ దోఁచె నొ నన, నాకాలం బరుగుదెంచె నగ్రిజు సభకున్. ౧౨౩
- ఉ॥ అన్నకుఁ బేరుగొం చడుగులం దభివందన మాచరించి యా
సన్న శుకప్రహస్తులు ప్రశస్తతరాసనము ల్లుటింప నం
పన్నుఁడు మంతుఁలుం దటియ భాసురవృత్తి నలంకరించి యా
సన్నతఁ బొల్చె నిందఱకుఁ జాలు నితం డొకఁడే యనన్ సిరిన్. ౧౨౪
- చ॥ రతనపుఁజెక్కడంపుఁబని రాణఁ దనర్చు పసిండిసామ్ములన్
దతిగొని మేలినస్త్రములఁ దార్కొని పేర్కొన నైన కాంతిస
స్త్రులు దివంబు నాఁచికొన నవ్యవిలేపనమాల్యగంధసం
గతములు గంధవాహములు గ్రీక్కున నెక్కినె దిక్కు లొనఁగాన్. ౧౨౫
- శా॥ ఆక్రోశింప రబద్ధ మాడ రపరార్థ్యంబు ల్ప్రశంసింపఁబో
రాక్రవ్యాదవిభుం గనుంగొనుచు నెయ్యం బొప్పఁ దత్కార్యపుం
బ్రహ్మాంతిం దలపోయుచుండి రభయు ల్భావజ్ఞు లుద్వీర్యులు
న్విక్రాంతిన్నెటి గన్నవారు నగు మన్నీలున్ సభాస్తారు లై. ౧౩౦
- ఉ॥ మనసున నస్త్రుశస్త్రముల మన్ననఁ గన్న ఘను ల్బలాఘ్యు ల
ల్లెనసిన యాసభం దగె సమేధితమానసుఁ డైన రావణుం
డనితర యైన దివ్యసభయందు వసుప్రవరుల్ ప్రభాకరుల్
దనరఁగ మధ్యభాగమునఁ దద్ద పొసంగెడు వజ్ర చాడ్పునన్. ౧౩౧

- తే॥ అట్లు మొనసిన యోగమంతయును ను, రాంతకుడువాడు కలయంగ సరిసి పెరసి
యున్నవానిఁ బ్రహస్తు బహస్తుతౌజ, నఖిలవాహినీపతిఁ గాంచి యనియె సిల్లు.
- క॥ ఆనాలుగుతెఱఁగులఁ దగు, నేనల నేనాచరులఁ బ్రసిద్ధబలుల వి
ద్యానయదక్షుల నీక్షణ, మే నీనెటి నధికిరక్ష కేర్పఱుపఁజనున్. ౧౩౩
- ఆ॥ అనినయంతమాత్ర నాప్రణీతాత్ముఁడు, మందిరమునఁ బురిమునందు లోన
బయలునందు దుర్గపదమార్గనిర్గమం, బులను బలుబలుగలు లలవరించి. ౧౩౪
- క॥ ప్రబలులపై కాఁ పమరఁగ, నబలాజనరక్షణగలు ననువుపఱిచి వాఁ
డుబుసుచననీక క్రమ్మఱి, ప్రబుద్ధుఁ డై విభుని కొలువుపట్టున నిలిచెన్. ౧౩౫
- క॥ ప్రముఖమున నెలవుకొని తఱి, సుముఖుఁ డగు రాజువలను సూచుచు మనమం
దమలత చొప్పడ నిట్లనె, నమరారప్రభుని దగునమోద్యతి నెఱయన్. ౧౩౬
- మ॥ బలవద్గు ప్తి పొనర్చినాఁడ బల ముద్భావించి సంపత్తి కా
పిలభావం బనరాదు నీవలనునన్ వేల్చుపఱేఁ డొడు ని
శ్చలచిత్తుండవ కావె డందమున కిష్టం జైన యక్కర్ణమున్
దలపెట్టం దమకింపు మీఁదదపు సందర్శింపని నిప్పట్టునన్. ౧౩౭
- ఆ॥ అను ప్రహస్తు పల్కు లాలించి మే లెంచి, సుఖముఁగోరువాఁడు సూన్యశుండు
గాఁడు రాజ్యశక్తి గైకొన్న కబళిమై, యెల్లవారిఁ గాంచి యిట్లు లనియె. ౧౩౮

—♦ రావణుఁ డందఱు వినఁ బ్రకృతము వినుచుట. ♦—

- క॥ ప్రియ మప్రియమఘము సుఖము, వ్యయమున్ లాభముహితాహితార్థములును న
న్నయవిదులరు మీ రరసి యభయతఁ గడుకొండ్రు మత్త్రినర్థమునడువన్. ౧౩౯
- శా॥ ఏనాఁడేనియు నెంచి పొంచి యిది యిట్లే యంచు సన్మంత్రయో
గానూనంబుగ నర్థసంపదల నెయ్యం బొప్ప నెప్పాటునం
బూనంజాలితి రట్టి కర్జ మెదియుం బో దొంట వై ఫల్య ము
ట్లేనిం బోలదు కాంచ వింతయొఱకం బీనాటికిం గల్లునే. ౧౪౦
- తే॥ చంద్రసూర్యగ్రహార్థసంశ్రయతఁ దనరు, నమ్మరు త్తిభృతి దివిజాధినాథుఁ
డెట్లు లట్లులే యేను మీయెనఁగు వృతిని, గంటి నవ్యాపాతస్థితిఁ గన్న సిరిని.
- ఆ॥ ఇవుడు పాలుపడిన యాయర్థముననుఁ బ్రే, రేపవలయునంత రీతి లేదు
గాని స్వప్నగతుని ఘటకర్ణు బోధింప, నైతిఁ గానఁ గలిగె నవసరంబు. ౧౪౧
- ఉ॥ ఎక్కుడు మేటి యేయెడల నెన్నియుఁ దీర్చినవాఁడు నాకె యే
చక్కటిఁ గూర్చువాఁడు శరజాలసమృద్ధి మహాబలోన్నతిన్
నెక్కుని పేరుగన్న కృతి నేర్పరి మేల్కొనె నేడు నిద్దురన్
జక్కఁ దెరల్చి యార్జులలసంయమ మీసమయా ప్తికె చనన్. ౧౪౨

- ఆ॥ వానిఁగూర్చి తెలుపవలసె నిప్పట్టున, నాభిరాదు లొలసి యండగొన్న
దండకాటవిం బ్రధన్నింపఁ జెచ్చితి, రాము మహిమి జనకరాజదుహిత. ౧౪౪
- సీ॥ నా సెజ్జఁ నటియ నౌ నయము పాటింప దమ్మందగామిని గాము మాటఁ దక్క
ముజ్జగంబుల దాని మొనయ నౌ వగలాఁడి నెటి గాన మను పల్కు నిశ్చితంబు
విడికిలిభిక్షు కా పేద లేఁగొ నన్న నాపృథుశ్రోణియే యలముఁ బృథ్విఁ
గరఁగి పోసిన మేలి కనకంబు బింబంబు సైదోడు దన కనుఁ జంద్రు వదన
మెటి మాయయో య దెట్లులు పొడమెనో, మయవినిర్మితిప్రమాణ మొక్కొ
యకా హుతాగ్నికీల యకా సోరి లీల పో, యనుచుఁ గాంచువార లాడుకొందు.
- తే॥ సులలితములు సులోహితతలము లట్లు, సుప్రతిష్ఠితములు తామ్రదీప్రనఖము
లైన మానిని చరణంబులానికొలుచు, కొలుపుగొని డాయన దేవేయికోట్ల సేయు.
- తే॥ సకియ మో మార చారులోచనము విపుల, ముదిత మున్నతనాసిక మోష్ఠరుచిర
మోపుడు గనఁగంటినదె మొదలేచుచున్న, వాఁడుకటకుట్లమారి కావరుఁడుమరుఁడు.
- తే॥ సనుము తెవనికిఁ గ్రోధహర్షములు రూపు
మార్పొనర్పంగ నెవ్వఁడు మలయువాఁడు
శోకతాపంబు లెవ్వని చూపుకోపు
లతఁ డతనుఁ డీయ్యదనున న న్నలమినాఁడు. ౧౪౫
- తే॥ పతిఁ బ్రతీక్షించువెరపుమైఁ బరఁగ వేఁడె
నొక్కయేడే గడుపుగాఁగ నుత్పలాక్షి
భామినీమణి నెఱిఁ జిల్కు పల్కుఁ గొంటి
మంచి నూహించి పొసఁగు నమ్మాట నుంటి. ౧౪౬
- క॥ తాంతుండ నైతిని మార్గ, శ్రాంతము హయ మట్లు బిట్టు స్మరుదాడిబడి
గాంత తలఁ పరయనోప ని, తాంతతదేకాంతనిహితతార్పర్యధృతిఁ, ౧౪౭
- క॥ తరియింప నోపుదురె యే, తరి లేక వనాటు లిట్టితఱి నెట్టన సా
గరము బహుసత్వకీర్ణం, బణిబలు లైన నేమి యారఘువరులు. ౧౪౮
- మ॥ కడు నక్షోభ్యమె యకాను వార్ధి యయినం గార్యస్థిశు ల్బూర్పు నొం
దెడు దుర్జయత నెంచ నొ బొరిపొరిఁ దిష్టంబు దేశంబు నొ
క్కఁడు గాఁడో కపి లంక సొచ్చి కడఁకం గావించెఁ గల్లోల మే
ర్పడఁగాఁ గానఁ బ్రబుద్ధు లీ రనుమతి న్భావింపుఁ డీయర్థముల్. ౧౪౯
- క॥ మనుజునివలనిభయము నా, కనుగత మనరాని దింత యకా నిజ మైన
బనితలవిమర్శనం బొ, వ్పనిదే మీ నెఱియు నెన్నఁబడనిదె యెందు. ౧౫౦

- అ॥ ఎన్నిమా గ్లరాణు లెగిచిపడిరి వారి, నెన్నితీర్లఁ దోలి యెనయఁగఁటి
గెల్పు వేల్పు లఱుమఁ గీర్తిఁ గైకొంటి మీ, యరుస మెనఁగు సాయమందగనుట.
- క॥ సుగ్రీవముఖులఁ జ్ఞవగుల, నగ్రిగులఁ బొనర్చి యబ్ధి యవ్వలిదరిఁ గం
బుగ్రీవ నరయఁ జేరె ద, శగ్రీవు నదల్పు భర్త సహసాదరుఁ డై. ౧౫౫
- ఉ॥ కాపున మంత్ర మిట్టితటి గావలయుం గద యెట్టివాఁకి
దావల మంచు మీయెదకుఁ దార్చితి నింతయు నూహ సేసి మీ
రేవలనేని నిందుముఖ నీయకయుండ నరేంద్రపుష్పింబు
దోర్వఁగ రిత్తవోని నెఱుఁగి నగతిం గమనించి తెల్పుడి. ౧౫౬
- ఉ॥ బంటికిఁ గడ్డ శక్తి యెటు లోటమి చాల్పడకుంటు గల్గు నా
కొంటయె వాగ్ధి దాటి నెఱుకొల్లలసేయుట భాగ్య నేరి కే
వెంట జయంబు గూరు హరివీరులతో నరుఁ డగు చుండు పా
ల్లఁటి గొనంగలాఁడ ననుఁ గన్గొనువాఁడ శ్రయంబు చూడనే. ౧౫౭
- క॥ కాపున నాకే కలిగెడు, నేవలనుననేని విజయ మెల్ల నెరిసి యా
శ్రోవతల యిది యనుచు మీ, గావేదింపంగ ముదల యయ్యెద గనినకొ.
- అ॥ కామనిహతుఁ డగుచుఁ గావలంబులు వల్కు, వాఁ డటంచు వాని న ర్థనంబుఁ
గినిసి యిట్టు లనియె దనుజారివిద్యేషి, కుంభకర్ణుఁ డాచికోలు నెఱయ. ౧౫౮

—♦ కుంభకర్ణుడు రావణునకుఁ బ్రస్తుతం పిచ్చుట ♦—

- ఉ॥ రాము సలక్ష్యులు నొకరి రాజములు న్గొనివచ్చువేళ లే
దీమెయి నిశ్చయంబు నపుడే యమునానది యామునంబు న
ట్లాముకొనంగ నైన మది యాటడి బాల్కొనకుండుఁ గాద నీ
సేమ మెఱుంగ కిట్టికృతిఁ జెచ్చెరఁ జొచ్చితి వేమి సేయుదుకొ. ౧౫౯
- అ॥ మమ్ముఁ గూర్చి తొలుత మంత్రించి యిట్టి గా, కర్ణమునకుఁ దొడరఁగఁటి వేని
నప్రతిఘ మనంగ నయ్యెడు నయ్యది, గతిజలమున కింకఁ గట్ట యేల. ౧౬౦
- అ॥ కాల మరసి రాచకర్జము ల్నెఱవంగ, వలయు న్యాయ్య మైన వర్తనమున
యనువెఱింగి యోమహాగాఢ యానిశ్చి, తార్థుఁ డవలఁ దాప మందఁబోడు.
- క॥ అనుపాయక్రియమాణము, లనుపదమే చెడునుఁ గడుననరముల నిడుకొ
బొనరునె యపాత్రముల నుం, చిన నెట్టి హవిస్సు లైన సీద్ధనమ్మనీ. ౧౬౧
- అ॥ పూర్వకార్యములనుఁ బొనరింపఁగఁ దలంచు, బిదప నపరకృతుల ముదల నెంచు
నెవ్వఁ డాజఘన్యుఁ డెఱుంగఁడు రాజన, యానయముల వేఱి యనఁగ నేల.
- తే॥ క్షిప్రకారి బలోన్నతుఁ జెనకనేర, కతని లోఁగొందు రొకరంధ్ర మరసి యరులు
క్రాంచబిలమునఁ జొరఁబాటు ఖగము లట్లు, గాన నేర్చి ప్రవర్తంపఁగాఁ బొనంగు.

- క॥ ప్రతిచింతిత మొనరింపకె, కృతిఁ దీఱనిదానిఁగొంటి కేవలముగ నా
కతన ఫల మేమి స్వాత్మవి, రతి యొక్కటి దక్కఁగలదె రజనిచరేంద్రా. ౧౬౬
- సీ॥ సామాన్యుఁగా నెంతె 'రామావసీంద్రుని' గాలుండె నీకయి కడఁగినాఁడు
కాళియే నినుఁ ద్రుంపఁగా నీత యనఁ దగి జనకుని జన్మంపుత్మా జనించె
విషమిశ్ర మైన యామిష మట్టులే వీడఁబడితివి శబ్దప్రిపాలు గాక
యప్పటికప్పు డాయకాగాములకు నడ్డవడె మేలు మేలు నీభాగ్య మెదియొ
మునివరుఁడు దెల్పు వింటిని మోస మింత, లేదు నారాయణుఁ డతండు లేమలక్ష్మి
యనఁగ ననద లై రక్కసు లడుగుబట్టు, వారుగా నీ కొదవె నిట్టి వర్తనంబు.
- క॥ మానక యామిష మనుకొని, మీనము బడిశమునుఁ బట్టి మ్రొంగఁ దలఁచుటే
నీనెఱిఁ గన్నడ నట నే, మానో వ్రవను యెఱుంగు నాసురనాథా! ౧౬౭
- క॥ ఆయెం బోయె నికే మగు, నీయాచిత్యేతరంబు నిందింపంగ
జేయిక మెలఁగవలె దగు, సాయముఁ గొని వైరిబలము సమయింపంగ.
- క॥ నీనెఱపిన యిక్కర్జం, బేనేర్పరి యైనఁ దీర్ప నెనసి మనఁడ పో
నానెఱి సమీకరించెదఁ, బూనిక మెయి శత్రుసమితి పాలు పెడలంగ. ౧౬౮
- ఆ॥ శక్రసూర్యులేని శ్వసనానలులయేని, నాకు జేరవరుణు లైర యేని
నీదు రిపుల నర్థనిమిషమాత్రంబున, నెగిచి కముచువాడ నింత నిజము. ౧౬౯
- క॥ కొండవలె మహాపరిఘము, దండఁ గొని నిలిచి తీక్షణదంష్ట్ర లడర బ్ర
హ్మాండ మగల నార్చెడు నా, దండఁ బురందరుఁడుఁ జేరఁ దలఁకక యున్నే.
- ఉ॥ ఒండొకఁ డమ్ము నాటి నను సుజ్జ్వల శేఖఁడు రాముఁ డుద్ధతిం
రెండపు ముల్కి గొచ్చి యసురిక్తు నొనర్చెడు నంతలోన న
ట్లుండక త్రావువాడ నిజ ముద్గత మస్రము గాన నూరట
దండితనంబునం బెరసి తిత్పరత స్సుఖవృత్తి నుండుమీ. ౧౭౩
- ఆ॥ తద్ద గూర్తు జయము దసకు దాశరథికి, స్వవధమాత్రలాభసౌఖ్య మింత
నమ్మి మనుము యూధనాధులతోఁ గపి, నరుల మ్రొంగి యుమిచి వత్తు నిటకు.
- క॥ నాజతన గామలక్ష్మణు, లోజమెయి నైలఁగనేర రోయసురవరా
యోజించిన నానో రిపు, డీజగమంతయు గ్రసించి యెడలింపదొకో. ౧౭౪
- ఆ॥ ఇచ్చమెయి రమింపు మెనయింపు వారుణి, నవికృతిం బొనర్పు మన్ని కృతుల
నేను రాముఁ ద్రొంప నీ కవశ్య యవశ్య, మవనితనయ యాయ మక్షయముగా
- క॥ అను కుంభకర్ణు నుడులకుఁ, గనలుట నూహించి తేర్పఁగా నెంచి విభుం
గని పలికె మహాపాద్యుఁడు, ఘనసారుఁడు ప్రాంబలిత్వకలన పాసంగ. ౧౭౫

—♦ మహాపాశ్చ్యండు రావణున కనుసూలముగ బలుకుట. ♦—

- సీ॥ ఎవ్వఁడు వనదుర్గ మెనసి బాలిశుఁడ కా కథిగతం బగు మధు వాని కెడయు
నున్నాఁడె యీశ్వరుం డొక్కఁగు డీశ్వరుం డనఁబరఁగుదు వీవ యఖిలమునకుఁ
బగఱి యాదలలపైఁ బాదమ్ము మోపుము జానకి రమియించు సంగతమున
కఱిమి యర్చితి సుందరాంగి భోగింపుము కుక్కుటవృత్తిమైఁ గోర్కు లలర
నాత్తకాముఁడ నైన నీకవలనొకఁడు, భయము ప్రాప్తంబయిన నొండుభంగినుండు
నదియు సంతయు నోర్వ నొ సంతకునకు, వెఱవ విష్ణెయి వెఱపున వెడఁగువడఁదె.
ఆ॥ కదన మొదవఁ గుంభకర్ణుండు మేఘనా, దుండు మమ్మాఁగూడి తొడరి యడరి
సాహసమునఁ దీక్ష్ణసాయకంబుల గొచ్చి, వజ్రధనునయేచి వ్రచ్చియిడఁర.
క॥ ఉపదానము సాంత్యము భే, దనదమున నిపుణులు పలికెదగు వానిని మా
ని పరాక్రమమున సిద్ధిని, నిపుణతరా! నీవు గొనము నిష్ఠితబుద్ధి. ౧౦౦
క॥ పో నేల కా ద నడు మది, గానేలా రిపుల గొడరి గాని మృవలక
గా నగుపని గాని మృని, గా నీకయి కామ గుడుగఁ గారింపంగక. ౧౦౧
క॥ అని నొండుపు మహాపార్శ్వని, యనుగుణవాక్యములు మచ్చి యాశెరివిభుఁ డి
ట్లనెఁ దనమదిఁ గల తత్త్వం, బనువున నెల్లగు వినంగ నభిరభసమునక. ౧౦౨

—♦ రావణుండు దన రహస్యమును జెప్పట ♦—

- సీ॥ విను మోమహాపార్శ్వ! వివరించెద రహస్య మయ్యర్థ మెఱుంగ కిట్లుఁడి తీపు
చిరవృత్త మదియునుఁ జేవాఁడితనమున వచ్చినదే కామవర్తనమునఁ
దిరుగుచుండి యొకప్పు డేదీప్యమావ మై యగ్నిశిఖిం బోలి యాకాశమున
జంచూర్యమాణ యా సన్నాత్తఁ గనుఁగొంటఁ బుంజికన్ధల యను బోఁటిమిన్న
నటు పితామహు నేవింప నరుగుచున్న, దాని నిర్బంధమున నభిమాన మెడలఁ
జేసి భోగించి యెట్లెట్లా యాస దీఱి, వివసనయ కాఁగఁ బుచ్చితి వెఱపు లేక.
ఉ॥ లోలిత యైన యన్నలిని లోలవిలోచన పోల నై నుసం
లాలిత మయ్యు దేఱని కలావిభవంబు పురోగమంబు గా
వ్రాలుచు సోలుచుం జని యవారణ ధాత పదాబ్జయుగ్మము
గాలువగట్టి కన్నుఁగవఁ గాతెడు నీట మునుంగఁ జేసినక. ౧౦౩
ఆ॥ ఆపె దెలువఁ జెయిద మంతయు విననోపు, బాళి దోఁవ సద్గుణాలవాల
మడరి నన్నుఁ బిలిచి యాదట ననె భగ, వంతుఁ డతఁడు కోపవహ్ని నెఱయ.
క॥ ఓరీ! యిది మొదలుగఁ బర, నారి న్వల దన రమింప ననిచెద వేనిక
నేర మదె కాఁగ నీతల, వారిక యొక్కొకఁడు నూఱు వ్రక్క లగుఁ జూచి.
క॥ తప్ప దిశ నాదు వాక్యం, బప్పటి కప్పుడె ఫలించు నని విడను నా
త ప్పెఱిగి యుంట నేడీ, యొప్పని నీతం గొనంగ నొటకట మయ్యెక. ౧౦౪

- ఆ॥ మున్నె రంభఁ గొన్న యన్నెటి కన్నల, కూబరుండుఁ దిట్టెఁ గుపితుఁ డగుచు
నేది యెట్లు లున్న నీయమ వై దేహి, ముట్టఁగవిసి రట్లు మొనయరాదు. ౧౮౮
- సీ॥ సాగరంబున లోతు సరస నౌ రభసంబు నాసదాగతిద యశా నట్టి గతియు
నాయవి యంచు నెన్నఁడు రాముఁ డెడనంచుఁ గొనివచ్చుచున్నాఁడు కోల్పడంగ
గిరిసుప్త మైన కేసరిని మేల్కొలుపంగ మిత్తికోటల నొత్తి మేల మాడఁ
దలచుట గాద న న్దాకి ప్రేరేచుట యాద్వితీహ్వంబుల యట్టి శరము
లడరఁ గని కానికానఁజూడంతరంబు, వజ్రనిభము లౌ నవ్వాని వరుస నెఱయఁ
గొఱపు లగపడఁ బాతెడు కుంజరంబు, ననుకరింపగలఁ డిప్పు డనగఁ నేల.
- ఆ॥ ప్రబలబలము తోడుపడఁ జొచ్చి యాతని, బలము నెల్ల నేలపా లొనర్తు
నవిత యుదయ మొనయఁ జాలునే నక్షత్ర, సమితి మెఱయ నెట్టిజతన నైన.
- క॥ వేయుగసులవాఁడేనియు, నాయంతకుఁడేనియు నృహహవ మొదవన్
నాయెదుర నిలువఁజాలిరె, పాయఁడె పాశధరుఁ డట్లు పడి తోడ్తోడన్. ౧౯౧
- ఆ॥ మూడుకసులవాఁడు మొనకొను చుట్టంబు, దనకు దాను మేటి దర్పమునను
విడిచినాఁడు పురము వెన్నంటఁ బుష్పకం, బొసఁగినాఁడు ధనదుఁడోసరిల్లి. ౧౯౨
- క॥ ఒంటికి జఘకుదునే ము, క్కంటికి నేఁ దలక ననఁగఁ గంజభవుని వా
క్కంటికొని కాల్చు నని వా. ల్గంటిఁ గవియఁ గుంటిపడితిఁ గాక భరంజీ. ౧౯౩
- ఆ॥ అని నిశాచరేంద్రుఁ డాడుమాటలు కుంభ, కర్ణు గర్జితములుఁ గడమవారి
వ్యర్థపదములును హితార్థ విభీషణుం, డాలకించి పలికె నధిపుఁ గాంచి. ౧౯౪

—♦ విభీషణు పౌండ్రభాషితములు ♦—

- ఉ॥ ఏల వరింప సొచ్చితి మహీజ మహాహిభుజాంతరాంచితో
ద్యేలితభోగ యార్తివిషవిశ్రుత సుస్మితతీక్ష్ణదంష్ట్రికా
జాల క రాల పంచనఖసంచితపంచశిరోతికాయ మ
మ్మేలఁ దలంపు లేదొ తటి యితకుఁ దీతెనొ గాక్ష నేశ్వరా. ౧౯౫
- ఉ॥ పర్వతకూటసన్నిభులు ప్రాంశునఖాస్త్రులు తీక్ష్ణదంష్ట్రులున్
గర్వితులు న్వలీముఖులు కాలులు వల్కుచు లంకలోపలన్
బర్వులు వెట్టుచుండఁగ సుపర్వులు గన్గొని నవ్వుచుండ నా
పర్వము రాకము నృహీజ భాసుకులీనున కిచ్చు టొప్పదే. ౧౯౬
- ఉ॥ వాయుసమా నవేగములు వజ్రనిభంబులురాము బాణముల్
పాయక జొచ్చి రాక్షసుల ప్రాణములున్ దలలున్ పొరింపఁగా
నాయన లంచు బిడ్డ లని నాధు లటం చని పౌరు లేడ్వ నౌ
నాయశుభంబు పాల్పడని యప్పుడె యాతని కిమ్ము తత్సతిన్. ౧౯౭

- ఉ॥ ఓయి ! ప్రహస్త పాంగెద వయో యొకయింత యెఱుంగ నో పవి
ప్రాయము లట్లు ప్రాణహృతిపర్యవసానము లై స్పృహిల్లీ
నాయకు సాయకంబు లొకనాఁడును నీతను సుచ్చిపోవఁగా
నాయితపాటు గైకొనమి నాయె న్వకీయవికత్తనార్భటుల్. ౧౯౮
- తే॥ కుంభకర్ణుండు రాజు నికుంభకుంభు, లింద్రజిత్తు మహాపార్శ్వః డీమహాద
రుండు నతికాయుఁడును మేటిగండ రెన, నిలువ లే రని నిక్క మన్నేత నెదిరి,
చ॥ చెనకితివేసి రాముఁ డీక జీవముతో మఱలంగనీఁడు ని
న్నినుఁడు మరుత్తులు న్మనుప నెంచిరయేనియు వాసవుండు పా
యని కృప నంక మందిడిన నంతకుఁ డే నని చెంతఁ జేర్చినఁ
మును మనుచో ట టంచుఁ దల మోప రసాతలమందుఁ తొచ్చినఁ. ౨౦౦
- క॥ అని విభునకు దుర్బోధన, లొనరించుట నెంచి తిట్టినోడ కతం డా
తనిఁ గూర్చి యిట్లు లనె మ, న్నన గలమానిసి నటంచు నాధుఁడు వివరగఁ.
ఆ॥ మాకు లేదు భయము మహిజానిసుశువల్ల, పిటికి వీవు గానఁ జెదనీసి
పలికె దిట్లు లనఁగఁ బాడియే ప్రాణము, పటంచుఁ దెరలి తిరిగి దొక్కొ.
ఉ॥ ఎన్నఁడు జంక మింద్రునకు నేనియు దివ్యలకేనియుం దదు
త్పన్నులకేనియుం బతగపన్నగకిన్నరయక్షరాక్షసా
భ్యున్నతవర్గము ల్బెదరి యోసరిలం బెనుపొంది నేటి కీ
మ న్నొకయింత యేలు పెడమానిసికై తడబాటు గాంతమే. ౨౦౩
- తే॥ అనుచు నహితముగా నాతఁ డాడ రాజ, హితము గోరినవాఁడు మహీయనుండు
ధర్మకామార్థదర్శనమర్మవిదుఁడు, పలికెను విభీషణుఁడు ప్రాధభాషణముల,
చ॥ పలికిన యంత చేయఁగల ప్రాజ్ఞుఁడు వల్కు నె యిట్లు లెంచి నీ
కలబల మెంటి నా బలముఁ గాంచితె నీవును గుంభకర్ణము
ఖ్యులు ననిన ట్లానర్పగలరో రఘురామునిఁ గూర్చి పాపబు
ద్ధుల కగునే సువర్గగతి తోచిన తీరున నన్నఁ దీటునే. ౨౦౪
- శా॥ నీకు న్నాకును సర్వరాక్షసులకు న్మేళోలు గావించి న
ప్లేకాత్ము న్గుణధాము రాముఁ బొదువక హింసింప శక్యంబె తాఁ
బ్రాతు ల్వెట్లఁగ వార్ధి వప్లవునకుఁ బ్రావీణ్య మొప్పారునే
లోకేశుం డతఁ డార్భటు ల్విని నిరాలోకుండు గానేర్చునే, ౨౦౬
- క॥ ధర్మప్రభానుఁ డధికుఁడు, నిర్మలభావుండు చేయనేర్చినవాఁ డా
కర్మకుఁ దెరల్పఁగా దు, మ్మర్మలకుఁ దరంబె మాధ్యగాములు గారే. ౨౦౭
- క॥ ఆతనిదగు సంగర మన, నాతామరచూలి వడఁకు నమరు లలుకుటే
బ్రాతియె నినుఁ బోలిన యవి, నీతుం డెటు లనినఁ జెల్లు నే ర్పరయనిచొ.

తే॥ కంకపత్రింబు లనిమొనఁ గంకటములు

వచ్చి లోజొచ్చి యసువులఁ బుచ్చునపుడు

రాముఁ బొగడెద వోరి యరాతిభీము

నఱవఁగావచ్చుఁ గాటు లి వ్దధిపునభను.

—౨౦౯—

క॥ శక్రసము నెదిరి నిల్చి య, వక్రముఁ డీవిభుఁడయేనిఁ బరఁగు నె మీమీ

విక్రమము లట్టులుండఁ ద్రి, విక్రమభావంబు నెఱపు విధ మతఁ డొలయన్.

ప॥ బలవంతు లైన దేవాంతకనగాంతకాతికాయతీర్థాకంపనప్రముఖులును శైలన
మానసారు లైన కుంభకర్ణకుంభనికుంభముఖ్యులును గృతమాఘవనవినోదుం
డగు మేఘనాదుండును నీవు నీయొడయండును రణరంగంబున దాశరథి నెదిర్చి
పేర్చి నిలువంజాల రింతయు నిక్కువంబు.

తే॥ తాను సప్తవ్యసనములఁ దవిలినాఁడు,మిత్రులగు మీ రమిత్రప్రమితులు ప్రకృతి
తీర్థుఁ డసమీక్ష్యకారి విదీర్ణుఁ డగుచు,గులము నిగ్మల మొనరించి కూలఁడెట్లు

ఆ॥ అయ్యనంతభోగ మాసహస్రోత్తమాం, గంబు భీమ మతిబలంబు నైన

నాగ మిపుడు చుట్టె నాయకు విడిపింపఁ, దలఁచు టనదుగాని దారిగాదొ. ౨౧౩

మ॥ పరిపూర్ణోత్తమకాము లై మఱిదు నాపద్భాంధ వ్రల్పాంధవు

ల్పరిరక్షింప రిదేమి భీమబలదీప్యద్భూతసంగ్రస్తు ని

వ్వరుఁ గేశగ్రహణంబు మీఱకునికి న్భవించి వారించి త

త్సరతం జూడక “యీఁదు పాపన!” యన న్బాపాత్ము లై పోవరే.

—౨౧౪—

తే॥ సాగివచ్చెఁ జుమీ రామసాగరంబు, దివి భువియుఁ గ్రమ్మ వేల నతిక్రమించి

యాజిభూబలినద్భంబు నందకుండఁ, గాచుకొనవలె నిపుడు రక్షకులేందుర్.

—౨౧౫—

క॥ సహదసుజవరము పురమును, సుహృజ్జనముతోడి రాజు సుఖ మొనయఁగ నే

విహితము సుహితముఁ దెలిపెద,మహిసుత రాఘవున కొనఁగు మతమగుననుచున్

మ॥ పరు భీరంబు స్వసార మారసి మహాప్రావీణ్య మొప్పార న

వ్వరుస స్వృద్ధి క్షయంబు స్థానమును వై రిస్వీయపక్షంబులన్

వరయుక్తిం బరికించి స్వామిహితము న్వాక్రవ్వఁగాఁ జాలు నే

ర్పరి పో మంత్ర యనంగ నొంటి కరికి న్భవింప వే టున్నదే.

—౨౧౬—

క॥ అని యిట్లు బృహస్పతి కి, య్యనఘుఁడె తుల్యమతి యనఁగ నగు చొప్పునఁ బ

ల్కిన నాతని నుడు లెట్లొ, విని వీరుం డింద్రజిత్తు వెనఁ దా ననియెన్.

—౨౧౭—

—♦ ఇంద్రజిత్తు విభీషణు నతిక్రమించి భీరము లాడుట. ♦—

మ॥ అగు నయ్యా!పినతండ్రి!యి ట్లనఁగ నియ్యర్థం బనర్థావహం

బు గదా భీరుత యేల పాల్పడియె నీవు ట్టికులంబందు వే

ఱుగఁ గన్పట్టడి నల్లుసాచి సభఁ గాఱు ల్నావ్వనాడం బరుల్
నగరో యన్యజులేని నివ్విధికృతినాన్యాయంబుగా నెంతురో.

..౨౧౯

క॥ తేజము వీర్యము శౌర్యము, నోజ మెరయు ధైర్యమునుఁ గులోచితములు నీ
కీజాడ నబ్బ దొకటియు, నీజన్మం బన్నిటనుఁ గనిష్ఠమె సుమ్మి.

..౨౨౦

ఉ॥ వా రన నెంతవా రొకఁడె వారక గెల్పును వీరిలోనివాఁ
డూరక స్త్రోత్రము ల్మెలఁచు టొప్పదు నీ కలు దోచె నేమొ భూ
దారకపుత్రు లన్న మముఁ దాఁక దొకింతయు భీతి నీతలక
భారముమోపినారొ యిటుపల్కుట కొండొక పోతు నిన్నదో.

..౨౨౧

శా॥ ముల్లోకంబులు నేలువాడె కద ప్రాముఖ్యులచేతుం డిందుఁడె
పల్లేశంబును లేనివాడె దనుఁ గావంజాలకే నేనె య
కల్లోలంబున దిక్కులు ల్మెలఁయఁగొఁ గాకాకుచందాన న్నే
యిల్లు న్వాకిలి బట్ట కీతినికృతీ స్థి నసితిం గాంచఁడే.

౨౨౨

ఆ॥ నన్ను మెచ్చుకొంట నాతలం పని నీన, నన్నరాదు సుగమాదేభద్రులె
కర్షణంబొనర్చి క్షాంతిలంబునఁ ద్రోవ, నదియు పిస్వరిముగ నలవడకొక్క

క॥ సురనివహదర్పహంత య, సుగోష్ఠిమప్రకరగర్వసూడనుఁ డుల గెను
న్నరె నన్ను వీడు ప్రాకృత, న రులకుఁ జాలఁ డనుమాట నాతల నిందే.

ఆ॥ అని దురాసదుఁడు మపకాజనుఁ డిందన, నిభుఁభు వాడె వెల్కు నిష్ఠితులఁడు
శత్రుశాత్రభృత్ప్రశంస్యం డనియె నవ్వి, భీష్మవాడె మహాగిరివిదితి మూలఁడు.

—♦ విభీషణుఁ డిద్రాక్షిస్తుని మతము నిందించి రావణుఁ దనహక్కులు తిను మని ప్రార్థించుట. ♦ —

ఆ॥ అయ్య! నీకు మంత్రమిందు నిశ్చయ మొకటి, తెయును లేదు బొలకొయుఁ దెలుగు
దట్లుగాన నేటి కవిపక్వబుద్ధి నీ, ట్ల ఁడఁజొచ్చి తాత్మహవనమునకు.

..౨౨౩

వ॥ ఈవిప్రలాపంబు లన్నియు నర్థహీనంబుల యింద్రుఁడై వైన నేమిగుఁ బురోహి
వాదంబుచే మిత్రముఖుండ నై గోముఖివ్యాఘ్రుని బని నల్లు లేలేని కిష్కంధుని
బ్రబలశత్రుండ వైతివి రామున నెదురై వినాశంబునకుం గుడ్డురై చన న్నేతలె
జదురు సొచ్చి పదపద మని మోహవశంబున వదరుచున్నాడె పిమ్మియిం దుగ్మి
వైన యీ వొకండవే వధ్యుండ వని కాక యిట్టియెడకు నిన్ను దార్చిన
యవ్వాఁడును నేడయవశ్యవధ్యుం డనవచ్చు బాలుండును దిట్టియు సాహసికుండు
నగువానిని మంత్రకృత్ప్రవరులు తమచెంతం జేరనిచ్చు టొప్పదు మూఁఖుండవు
మూఁఖుండవు ధృష్టుండవు నవినయోపపన్నుండవుఁ దీక్ష్యస్వభావులపిపు స్వల్పమతివి
దురాత్ముండవు నైన నీవు సుదుర్మతి వై బాలచావలదోషంబు తిగిచిన నెగిచి
పడుచున్నాడె వింక నీదు వాచాలత్వంబు చాలించి మనుము.

..౨౨౪

చ॥ ఎదు రయి యాజి రామవిభుఁ డేయు శరంబులు మృత్యుతుల్యము
 ల్చదలునఁ గ్రాలుచుం బఱచు జ్వాలలుఁ దోడుగ నీడఁబోని వై
 యదనునఁ గాలదండములొ యాక్షయకాలకృశానుమూర్తులో
 కదె యనఁ బైకొన న్నిలువఁ గర్పర యొక్కఁడయేని శక్తుఁడే. ౨౨౮

ఉ॥ మాయలు మంత్రము ల్నిగిడి మండను నాటికి నేడు యోధుకా
 మా! యతిమాయుఁ డంచదతిమానుషకాయుఁడు డాయవచ్చెఁ గ
 న్మాయఁగనీయఁ డాదొనల మాతు లెడల్పి మొగమ్ము సూప నీ
 చాయకు వింత వహ్నిఁ గొని సాగెడు రాముని సాయకౌఘముల్. ౨౨౯

ఆ॥ పిన్నవాఁడ వెళ్లొ పేరును బెపును, గన్నవాఁడ వింకఁ గాఁగలాడ
 వున్నప్రాభవమ్మొ మిన్నకచనఁ జన్న, సన్న యొక్కఁడుఁ గలదె సరణి వలదె.

వ॥ అని యిట్లు లాతని నోనాడి ధర్మపథానుసరణంబున రణంబునం బేరువాడ నైన
 యవ్వఁడిమగండు మోడి నీడనివాఁ డయ్యు వీఁడు దోడునీడ కదా యని దాయ
 యనక తోడిపుట్టునం బట్టి నెట్టనం దెరల్పరాని వాత్సల్యంబునకు వశ్యుం డై
 లోకవిద్రావణు రావణుఁ దిలకించి యల్లనల్లన ని ట్లనియె. ౨౩౦

శా॥ అన్నా నాపలు కాలకింపు తఱి యె ప్పన్నట్టులే కాదు నీ
 బన్నం బారయలేక నే విడువకే భాషించెదన్ సూన్యతం
 బన్నా లీకభవాదినందు య రఘురామాధీశు సేవింపు మే
 మన్నం గా దింక వీడుకో ల్నెఱవ నన్యాయంబు వాటిల్లెడున్. ౨౩౧

ఆ॥ మాన్య సీతఁ గొంచు మహిజానిఁ జేరంగఁ, జని యమూల్యవసనసముదయాధ్య
 రత్నరాజిశోడ రామార్పణం బంచు, రామ నొనఁగ నగు నిరామయంబు. ౨౩౨

క॥ కన్నెత్తి తేఱిచూడఁగ, నన్నికగలవాఁ డొకండయేనియు గాఁ డా
 తెన్నున మను ని న్నొవ్వని, మన్నీలం దెట్టి తలఁపు మలగొననైనన్. ౨౩౩

తే॥ అనుచు సునివిష్ట మై హితమై తనర్చు, పలుకు వలికెడు తమ్ముని పాడి మెచ్చ
 కసుర యిమ్మయి కఠినోక్తు లాడఁజొచ్చె, గాలుఁ డాఁకొని ప్రేరేవఁ గంజనయన!

—♦ రావణుఁడు విభీషణు నిండించి పెడలనడచుట ♦—

సీ॥ వసియింప నగు మేటి నైరితో నైన రుప్తాశీవిషంబుతో నైవఁ గూడి
 కూడదు కూడ దక్కుశ మిత్రప్రభుం డరిసేవి యగువాని యండఁ గొనఁగ
 నెఱుఁగుదు జ్ఞాతుల కెల్లలోకంబుల శీల మొక్కఁడు గాఁగఁ జెల్లుచుంట
 నవ్వచుందురు వ్యసనములు పాల్పడ మేల్లు గూడిరా లోలోనఁ గుందుచుందు
 రెందునుఁ బ్రధానుఁ డైన గుణేశ్వరు డైన, వేత్త యైనను ధర్మప్రవృత్తుఁ డైన
 శూరుఁడైనను మెచ్చరు చూతురు తఱి,గాఁ బరాభవ మొనరింపఁగడఁగుచుండు.

తే॥ కదలకుందురు ప్రచ్ఛన్నహృదయు లగుచు

నిష్ఠు లట్లులు నిత్యసంహృష్టకిలన

నాడు రదనున ఘోరత నాతతాయు

లమలములు గ్రాహయితము తా హృదము లనఁగ.

౨౩౭

మ॥ ఒకనాఁ డొక్కఁడు పద్మపండమున బాధోద్యోగ మొప్పారఁ బా

శకరు ల్యుక్తకణిదురై తా సరుల లక్ష్యం బొప్ప వీక్షించి న

స్యకరు ల్వాడిన గీతము ల్లలపు నే సవాని విన్నింఁకుఁ ద

ప్పక వి స్మృత మొలుగు మావలని పా భావంబు సేవూరెడిక.

౨౩౮

తే॥ అగ్ని గా దన్యములునుఁ గా వస్త్రుశస్త్రు, పాశములు నల్లు కాపు మాపట్ల భయముఁ

గూర్చునవి స్వార్థపరు లణిఘోరు లైన, జ్ఞాతీసంఘమువారె వో చంపువాగు.

ఆ॥ పట్టువట్టి మమ్ముఁ బరులపా శ్చేయంగ, నీవీయ నాలు నందు నాచనేల

యెల్లకష్టములకు నెక్కు డొ కష్టంబు, జ్ఞాతీభయ ముండు జ్ఞాతీ మున్నె.

క॥ గోవులయెడ సంపద న, ద్భావులు బ్రాహ్మణులయందు నమము మగువలఁ

దేవేళఁ జలతి యున్న, ట్లావలనన జ్ఞాతులందఁ యుతిభయ ముండెడిక.

౨౩౯

తే॥ బుద్ధిమంతుడ నే లోకపూజ్యుడ నని, మహిమసంపద లుండున మానసి నని

పగఁజూరి శిరంబులం ద్రొక్కఁ బరిగీతి నని, జ్ఞాతీ వగు నీ నిష్ఠుసంపద మొగ్గెన్.

క॥ నలినదలమ్ములక్షఁ బడు, జలబిందువు లెనయ వెల్లు సర్వక్షేప మ్మ

ట్టులె పో యనార్యులందు, న్నిలువదు నొహగ్గ మింత నీక్కి ము సుమిక్కు.

౨౪౦

క॥ నీవలనే మధుపము వెన, ద్భావును రస మల్లు మిలితెగ్గంబువఁ బా

నావల నొండువలనికం, బోవునుఁ బూజితడ నిలువఁబోవెద కాదే.

౨౪౧

క॥ స్నాన మొనర్చి పంగముఁ, బోనడఁచియు గజము మరలఁ బోసికొనఁ దయ

మ్మేనివయి నంతకెక్కుడు, గా నగు భూరిజము నల్లు భుజిహగ్గ మిలక.

౨౪౨

తే॥ ఆశరత్కాలమున గర్జనాతిశయము, గానవచ్చును వర్షియగుగతిఁ దనర్చు

గాని రసదానవిభవంబు గానఁబడదు, మేఘముల నట్టివే జ్ఞాతీమేలనంబు.

౨౪౩

క॥ తింటివి పుష్టాంగుడ వై, మంటివి నాకడ న పద్మమానిసి యనఁగా

నుంటివి మహితవిభవము, ల్లాంటివి తటివేచి యననుకూలుడ వైతే.

౨౪౪

ఉ॥ వింటిరె నభ్యులార! ప్రతివీరుఁడు గానయి యున్నవాఁ డి టి

కొంటె కృతఘ్నుఁ డార్యుఁ డనఁగూడదు నీనిఁ ద్యజించితక మహా

కంటక మిట్టిసంగతము గా దిర దుంటరు లైన జ్ఞాతు లే

వెంట శుభంబు గోరిరి నవీనములే ఖలదుష్ప్రసంగముల్.

౨౪౫

శా|| ఓరీ! నీమొగ మింకఁ జూడఁ జను మెట్లొ మంటిలే యిట్టి నా
దారిం బల్కియు నన్యుఁ డిట్టు లనినం దత్కాలమే చచ్చువాఁ
డొగా రాక్షసవంశపాంసనుఁడ వీ నె నాఁడవిపొత్తునన్

శ్రీ రాజిల్లదు మమ్ముఁగూర్చి చెడు గీశీలమ్ము మూలమ్ముగాన్.

౨౪౯

క|| పొ పొ మ్మని తోచిన నె, ప్పాపాత్ముని వేట పరుషభాషణములుఁ ద
న్వేష నయవాది యన్వయ, దీపకుఁడు విభీషణుండు తేకువ వెలయన్. ౨౫౦

—♦ విభీషణుండు రావణపరాభూతుఁడై యాకాశమున కెగసి చిరుమహాటలు పలుకుట.♦—

క|| నలువరు దనుజులు తననో, నలఘుతరము గత మటంచు నలరుచుఁ దరలన్
బలుగదఁ గొని గొనకొని య, క్కలనన్ దివి కెగసి యన్నఁ గని యిట్లనియెన్.

ఆ|| తనదు మేల కోరి తగనాడ విననివాఁ, డయ్యె నదియ చాలు నతనిఁ దిట్టి
హోయనేల తలఁచె దోహి వాఁ డింకెట్లు, గాలకుండువాఁడు కంబుకంతి!

ఉ|| ఇంకను నాపయిం గినిసి నెట్టెట్లు లాడఁదలంచినాఁడ వా
వంకన పోవనిమ్ము నిజవాగ్విభవమ్ము గురుండ వంచు నా
శంకత నేమియుం బలుకఁజాలదు నో రఘు మన్న నింతయుం
జగకదు నీమనం బని వ్రసన్ క్కఁ దొఱంగుటకై తలంగితిన్.

౨౫౩

క|| పితృసముండు జ్యేష్ఠుఁ డనుట వి, దితమే మైనగ బ్రస క్కదిగ్భ్రముఁడవు నీ
మత మొప్ప దన్పతి మగుటఁ బ్ర, సృత యయ్యెం బరుషగతియు సిద్ధి పొనఁగునే.

ఆ|| ఏ సహింపజాల నిట్టి పాపము హిత, నృత్తిఁ గఱపు తెల్ల విషమ మయ్యె
నరయఁబోగు మంచి నకృతాత్ము లా వారు, కాలవశతఁ జిక్కి బేల లగుచు.

క|| ఇచ్చకముగఁ బలికెడువా, రిచ్చమెయి నివ్వనెడువారు నెందు సులభులే
యచ్చపుఁ బథ్య మనన్ విన, బొచ్చె మెడయు జనులె దుర్లభులు భవి దేవా.

తే|| కలుగు భూతిములనుఁ గట్టు కాలపాశ, మునకుఁ గన్నడి నీల్ల నై మొనయువానిఁ
గాల నైన గృహంబునుఁ గని యుపేక్ష, నేయఁబోలమి నిమ్మెయిఁ జెప్పవలసె.

క|| లయ పావకసంకాశము, లయమితగతులైన రాము నస్త్రంబులచే
క్షయ మొదెడు నినుఁ గనలే, కయ తొడరితి నింతవట్టు గాఱులు వలుకన్.

క|| కాలాభివన్నలగువా, రేలొల గృతాత్ము లైన నెంత బలమునన్
గ్రాలినఁ గూలుదు రొక్కట, వాలుక సేతువుల యట్లు వడిఁబడి యధిపా. ౨౫౯

క|| కాలుండు కాళియు సీతా, లోలుండు జనకజయు నాగ లోకముభరమున్
జాలి హరింపఁ బొడమినా, రాలలిఁ దిత్ప్రేరణమున నరయపు సరణిన్. ౨౬౦

సీ|| ప్రకృతి కవ్వలివాఁడు పరిమాత్మ శ్రీరాముఁ డఖిలభూతాంతరంగుఁడై
మ్రాకులలో నగ్నిమాడ్కి నొక్కండయ్య నానాత్వ మంది తన్మయత నుండు

నజ్జానదృష్టుల కాకృతిభేదంబు గనుపట్టు జ్ఞానులు గాంతు గొకటఁ
బరఁగు రంగులపొంతఁ బటికమ ట్లతఁ డొప్పుఁ బంచకోశాదినంప్రాప్తి నెనసి
నిత్యముక్తుఁ డయ్యు నిజమాయ గొనముల, భేదమునను వింతపీల్చు వెలయుఁ
గాల మని ప్రధానకం బని పూరుషు డనియు వ్యక్త మనియుఁ దనకు నెఱుఁడు.

క॥ జగముల నెల్ల సృజియించును, వగకాఁడు ప్రధానపురుషవర యోగమునన్
జగముల కలనల నడపును, జగదాత్ముఁడు కాలరూపసద్భావమునన్. ౨౬౨

ఆ॥ అట్లు కాలరూపుఁ డౌ భగవంతుండు, రాముఁ డగుచు మాయ గాఁ బ్రసత్తి
బ్రహ్మ వేడ నిన్ను వధియింపఁగా నచ్చె, నతని గౌ తలంపు వితగ్ధ మగునె.

క॥ నిను నీవారినిఁ బొలియిం, చును రాముం డిందుఁ బొచ్చి చూడకమునుపే
చనియెద నాతని కొలువుం, గొన నపరిచ్ఛదము గృహముఁ గొనని తలఁపునన్.

క॥ నాతప్పు సహింపుము ని, న్నేతటి పిత మొచి యెట్టులేని ననినచోన్
భ్రాత వగుట నొడివెదఁ బురి, నీతనువుం గాచుకొను మసింద్యుడ వగుచున్.

తే॥ స్వస్తి యగుఁగాత మేగెద సఖ్య మందఱు, మేను లేకుంట న్నన నీ వింక ముందఱు
బరఁగు మదె తెన్న గద యెల్లభంగి నిచ్చు, వచ్చుదారి మెలంగు నవ్వలను మోయు.

—♦ విభీషణుఁడు తల్లి యనుమతిఁ గైకొని శ్రీరాముని శరణార్థము చేరఁబోవుట ♦—

చ॥ అని యిటులాడి యాయనఘుఁ డచ్చటు వీడి పొసంగుపొడిమై
జనని పదంబు సేరఁగని సాగిలి మొక్కి ప్రిసక్తిమెల్ల నె
ట్టన వివరించి నీకృపఁ గడంగెద రామునిఁ గొల్వఁగా ననన్
దన కడగొట్టుబిడ్డఁ గని తద్దయు వత్సలభావ మొప్పుఁగాన్. ౨౬౩

క॥ కైకసి విశ్రాంతకరుణా, శ్రీ కాస్పద మై ముదాప్తిఁ జేన్నారిన స
త్పాకటయశోనిధానం, బాకాలం బతనిఁ దివిచి యనె నిట్లనుచున్. ౨౬౪

క॥ ఓచెల్ల వేటపడితే, నాచల్లనికానుపా! వినముడ వగుచున్
రాచదొరఁ గొలిచి మనఁ జన, యాచించెదె నాదు ముదల నంజెడు నిచ్చన్.

తే॥ నీదుధర్మువె నిను మన్ను నిర్మలుడవు, తండ్రితాతల కీర్తిఁ దద్ద నిలిపి
తనదు గా దీకృతియు నిక్క మరయ గురుల, యైన దుష్పథగతుల నెయ్యంబువలనే

క॥ పొమ్మన్న చిరంజీవివి, గమ్మన్నా! రామవిభుని కారుణ్యమునన్
రమ్మన్నా మహితుడ వై యిమ్మన్నా! మహాము మరల నీకన్నులకున్. ౨౬౫

ఆ॥ అనుచు బుజ్జగించి యాశీర్వచించి యా, యమ యనుజ్ఞసేయ నంతవట్టు
దన కుటుంబినికీనిఁ దార్కాణ గావించి, వెడలె నతఁడు సచివవితతిఁ బెరసి.

క॥ ఆసత్యసంఘుఁ డిమ్మొయి, డౌ సంధాన మొనగూర్చె, దద్దయు నెదకున్
బ్రాసంగిక మగు రామవ, దానంజితభక్తిసార మగు తత్వమునన్. ౨౬౬

మ॥ కొలుతున్ రామ, పవారవిందములఁ గోకొల్ల ల్లదా సంపదల్
దలఁతున్ బ్రహ్మపదార్థ మబ్బె ననుచుం దద్వృత్తిన్ నెప్పుడున్
మలఁతున్ స్వేంద్రియపంచకాఖ్య మగు నమ్మజ్జేభవర్గంబు దే
వలతుగ దత్వపరైకి సాధ్య నయమొప్పు న్ముక్తిరామామణిన్. ౨౨౪

క॥ నే ధన్యుడ న్నతి జగ, న్నాధుని కొలు వబ్బె నింక నాయన నను సం
బోధించి ర మ్మసకమును, రోధింపరుగా నయాకరు ల్కీశవరుల్. ౨౨౫

సీ॥ ప్రొద్దుప్రోగున నె యప్పురుపోత్తమునిఁ గాంచి యాదరంబున సేవ లరయుచుందు
నవనవోన్నిషితము ల్నాయన్న పాదారవిందము ల్సద్భక్తి వెలయఁ దలఁతు
నిదుర దేతిన సామి నెత్తమ్ము లాకనుల్జిలుగు రుమా లల్లఁ జేర్చి తుడుతు
గట్టియ నలకొల్పి కాంక్ష దీటు నొనర్చు నర్హపాద్యాదిసమర్పణంబు
చాలుగొజ్జంగిపన్నీట జలకమార్చి, తడవి తడియొత్తి మంగళార్థము లమర్చి
మేటికి కస్తురితిలకమ్ము మేళవించి, పూజఁ గావింతు మేల్మేలి పూవు లేర్చి. ౨౨౬

క॥ ఆదటఁ దగు నుపచారము, లాదృత్యమఁ గూర్చువాడ నధికం బగు సం
మోద మిది వేదమార్గము, డే దేవుఁడు గాననయ్యె నరమట లున్నే. ౨౨౭

క॥ కనుఁగనఁ దచ్చరణాబ్జము, లనవిరితం బద్దఁగలుగు నంతటిభాగ్యం
బనుపదమే తనరా రెను, దనకై తా నన్నఁబోలు ధన్యుఁడు గలఁడే. ౨౨౮

క॥ అని నెమ్మది నుప్పొంగుచు, ననుపముఁ డనఘుం డతం డహర్పతిఁ దేజం
బున మీఱుచు సత్పథమున, ననంతర మే కదలె జలరుహాసనవినుతా. ౨౨౯

క॥ త్యక్తితరకాంత్రుం డై, యుక్త మిది యనుచు సంపదున్నేషకలా
యుక్తుఁ డయి రామసేవా, రక్తుం డై వాఁడు చనియె రాజీవాక్షి, ౨౩౦

క॥ ఎన్నున్ తనువు లెనసిన నన్నికఁ గన్మనఁ బుడమి నేలినఁ దుది నా
పన్నుడ యాఁ గా దది సం, పన్నత్విం బిదియ చూవె పర్వతతనయా. ౨౩౧

క॥ అని వల్లభుఁ డాటంగించిన, విని పార్వతి పిన్ననవ్వు వెలయఁగ నీ వ
య్యనఘుని ధరణాగతి న, ల్లనదో యుది వేగఁ గూర్చు మనివేడుటయున్. ౨౩౨

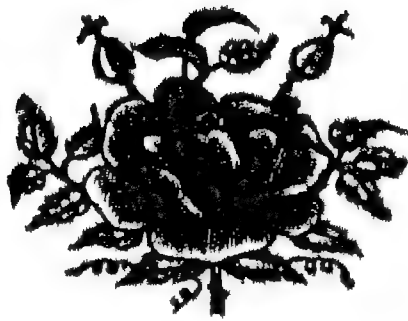
చ॥ సుజనవిధేయు దర్శినిమూదన తర్పితనాకలోక స
ర్వజనసమావలోక గుణవార్ధి వివేకకలాకలాప భా
వజనిపకారశోషణ ప్రభావవా శేషణవృత్తిలక్ష్య మృ
త్యుజయసిరాపదున్నతిమహూదయనా యజయాసమాశ్రితా. ౨౩౩

క॥ పరమైశ్వర్యగుణాకర !
వరవిక్రమ యోగివర్య వర్ణితచరణ
సురుచిరమహిమాధ్య భుభో
త్కరసంపత్ప్రభవ నిఖిలకారణవిభవా. ౨౩౪

సృష్టిణీ॥ శుక్లకర్ణాభ్యసంస్తాయమానకృమా
విక్లబాప్రాకృతావేలవాక్పాఞ్శిమా
యక్లమాయత్నితావ్యాహతామేయన
త్యక్తిదిప్రాపితార్థశ్రితాంచద్దయా.

౨౮౫

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితా యోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
ద్వితీయాశ్వాసము.
శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

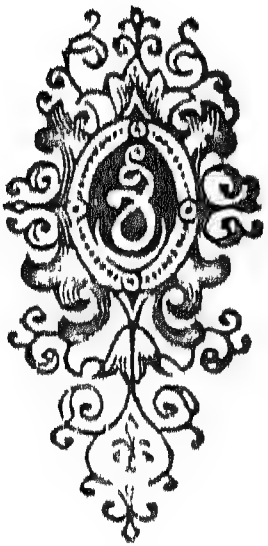
త్రీరామకథాఽమృతము

యు ద్ధ కా ం ద్ర ము.

—:0:—

పూర్వభాగము - తృతీయాశ్వాసము.

—:0:—

శ్రీకరుణాయితవీక్షా
ప్రాకరణికవిషయవిజ్ఞభావాంచిత దీ
క్షాకలితార్థజనానయ
నాకల్పితరామరక్షయఖిలాధ్యక్షా.

౧

ఆ॥ అనధరిపుమయ్య యచలేంద్రతనయతో, నిట్టులనియె శర్వరీంద్రముకుటుఁ
డణివ ! గామచరిత మద్భుతామృత మని, యనఁగలేరు లోక మరయువారు. ౨

తే॥ వనిత ! యప్రాకృతార్థము వలనెఱింగి
ప్రాకృతేంద్రియార్థముల చేడ్పాటు దలఁచి
సకలసంత్యాగ మొనరించి చనియె నసుర
రాము సహలక్ష్మణు మనోభిరాముఁ దఱియ. 3

ఆ॥ మెఱుఁగు మెఱసినట్లు మెఱయుచు మేరుశృంగ, గాకృతిం దనర్చి యాకసమునఁ
దోచువాని వాని దోషాచరేందుని, యనుజుఁ గనిరి వానరాధిపతులు. ౪

క॥ తనతోడివారితో నా, ఘనుఁ డైదవవాఁడు గాఁగఁ గనుపట్టఁగ నె
ట్టనఁ గపినాథుఁడు హరివరు, లనుఁ గొని చింతనకలాభిలాషుకుఁ డయ్యెన్. ౫

క॥ మతిమంతుఁడు దుర్ధరుం, డతులక్రముఁ డొకముహూర్త మాలోచన మా
యతిఁ గూర్చి మతి నెఱపి న, న్మతులు హనూమన్ముఖులు వినఁగ నిట్లనియెన్.

సీ॥ కంటిరే వీఁడు మిన్నంటి సన్నద్ధుఁ డై యుక్కుమైఁ బరతెంచుచున్నాఁడు
వీనితో రాక్షసవిరులు నలుపు రట్లరుదెంచువారు నైహాయసగతి
మేటిశూరుఁడ కాని మేకొనఁబోవ డియ్యర్థ మనాలంబ మనఁగఁబోల
దాకస్మికం బగు రాకయే వ్యాపాద మెఱిగించుచున్నది యింతవట్టు
మీరు బుద్ధిమంతు లారూఢిమై మించి
కాంచి దేశకాలకలన లరసి
తెలుపుఁ డిందుఁ జొచ్చి తెఱఁగెంచి తఱిఁబొంగి
యలఁచువాఁ డటంచుఁ దలఁచువాఁడ.

2

మ॥ అను సుగ్రీవుని పల్కుల నివనఁగనే యవ్వాసరు ల్తత్తరం
బున సాలంబులు శేలము ల్లాని దొగా! మున్నాడి యి మ్మాన నె
మ్మనము ల్వాంగెడు నిద్దురాత్ములఁ గలమాత్రములోఁ దుగించి తె
ప్పన నప్పంటవలంతికిం బలియిడం బుణ్యాహ మూహించుచున్.

౪

ఆ॥ అనుచు వార లొంటఁ గనుచు నన్యోన్యసం, భాషణము లొనర్చి ప్రబలుచుండ
నావిభీషణుఁడు మహాబ్ధి యుత్తరపుఁదీ, రంబుఁ బెరసి యంబరంబు దొరసి.

౫

క॥ నిలువఁబడి మహాప్రాజ్ఞుఁడు, కలితమహాన్వరత పొనఁగఁ గానచ్చటి నా
వలనారసి సుగ్రీవు, స్వలీముఖులఁ గాంచి పలికె వానవవినుతా.

౧౦

ఆ॥ రావణుం డనం గరంబు దుర్వృత్తుండు, గాక్షసేశ్వరుండు రక్కసుండు
గలఁడు వాని కేనుఁ గడగొట్టుతమ్ముఁడ, నటు విభీషణాహ్వాయశ్రుండు.

౧౧

ఆ॥ అతఁడు దెచ్చె సీత నాజనస్థానగబు, వలచుబాపి గృధ్రవర్ముఁ దునిమి
దేవి రుద్ధ వివశ దీనయు నై యుండె, రాక్షసీజనాభిరక్ష నఱల.

౧౨

ఆ॥ వాని కరసి యొరసి వలయుహేతూక్తులు, నెఱయఁ దెలిసినాఁడ నేటివఱకు
సీత లోకమాత శ్రీరామునకు జగ, న్నేత కొనఁగు మనుచు నెఱిపొనంగ.

౧౩

తే॥ కాలచోదితుఁ డై వాఁడు కల్లసేసె, బధ్య మగు నాపొనర్చిన భాషితంబు
హిత మగున యోగ్య మాషధంబెందునేని, రోగి విపరీతుఁడై యొండురోయుచుండ

క॥ పరుసములు వలికె నెట్టనఁ బరాభవంబునకుఁ గూర్చెఁ బాపుఁడు ననుఁ బా
కిరివానికన్న హీనపుఁ, దెరువున నదలించి తిట్టి తెరలించి వెనక్.

౧౪

క॥ ఇక్కరణిఁ ద్రోపువడి యే, దిక్కెన్నక రామవిభుఁడె ది క్కనుమతి నా
చక్కటిదారసుతాదుల, నిక్క నివ్విడనాడి విరతి నిట రాఁగంటిన్.

౧౫

తే॥ సర్వలోకశరణ్యుడు సాధువత్స
లుడు మహాత్ముండు నగు రాఘవుడు వినంగ
వీడు శరణార్థి యని నాడు విధము దెలియఁ
బలుకుఁ డో యన్నలార ! మీప్రాపు వెలయ. ౧౭

క॥ అని యిమ్మయి నొడివిన దను, జాని గని లఘువిక్రముండు సుగ్రీవుడు రా
ముని లక్ష్మణసహితుని జే, రినితాంతవ్యగ్రతం బొరిం దాఁ బలికె. ౧౮

—♦ సుగ్రీవుడు విభీషణుఁ జేకొనవల దని సహేతుకముగఁ బలుకుట. ♦—

ఆ॥ అరికిఁ బిన్నతమ్ముఁ డట విభీషణుఁ డని, పేరుఁగాంచెనట యభీకు లైన
నలుపు రసురవరులు నలువంకలం గొల్వ, వచ్చినాఁడు శరణుఁ జొచ్చినాఁడు. ౧౯

తే॥ రావణావరజతఱోడి రభస మరసి, మంత్రణవ్యూహనయచారమార్గయుక్తి
నెదిరి తమవారి పక్షంబు లెన్ని కడఁగి, నెఱపు మీకృతి నౌ గాత నీకు శుభము.

సీ॥ పొలదిండ్లు కామరూపులు దుష్టు లంతర్ధి నంది మిన్నగుదురు రధికశూరు
లెదిరి వంచింపఁగా నెంతయు నేర్గురు విశ్వసింపఁగరాదు వీరి నెపుడుఁ
బ్రణిధి కావచ్చును రాక్షసేశున కిది డనువిష్టుఁ డై భేద మగదఁజేయుఁ
గాడేనిఁ దెలివిమై గదిసి నమ్మించి నెట్లన చిద్రమరసి మడఁపఁజూచుఁ
జేర్చు మిత్రాటవీమూలభృశ్యబలము, లెన్నియు గ్రహింప నగునుఁదీరెంచికడఁగి
కాని శత్రుబలం బెందుఁ గాదు చేర్ప, దతగుణోద్దామ నయసంద్యధామ! రామ !

ఆ॥ శత్రు వలను గడచి సన్నద్ధుఁ డై వచ్చె, భ్రాతృ ననుచు నీదు పక్ష మనుచు
సమ్మఁగూడు నెట్లు నాతఁడీ! యిమ్మయి, మలకవాని నలికిపలుకువాని. ౨౦

తే॥ రావణప్రణీహితుఁ డై విరాజితుఁ డయి, వచ్చినా డిట్లు లోక్షమవద్వరేణ్య!
కుటిలమతి నీనితోఁ గూర్మిగూడ దనియు, నిగ్రహం బొప్పుననియు నానిర్ణయంబు.

ఉ॥ రాతిరి వేచి మేకొని యగాతి యులూకము పాయసంబులన్
బోలెర మొప్పఁగా మడఁచు బోలెన నట్టులె లాతి యంతరం
బోలెటి నైనఁ దాఁ బడయ నెంచును స్వేశరపక్షమందు నో
మాతెవృత్తిమై దఱియనౌ నలని నైలకొల్పి రాఘవా. ౨౧

క॥ మాయావియ నిను నీతఁ డ, మాయకుఁగా నెంచి యొకట మలయించి ధృతిం
బాయక నమ్మించి దుది న, పాయం బొనరించుఁ దనయు పాయము మెఱయన్.

ఉ॥ కావునఁ దీవ్రదండమున ఘాతుకుఁ డౌ దనుజేంద్రు తమ్మునిం
గావ కడంచుటే వెరపు గల్గును మే లటులైనఁ గానిచోఁ
గావలుఁ డాదురాగతుఁడు కట్టిడి యె తలపెట్టినంత లౌ
నే వివరించినాఁడ నభినేతపు నేర్పునీవ యింకిటన్. ౨౨

అ॥ అనుచు రాముఁగూర్చి యాహరివాహినీ, పతి పదార్థవేత్త పలికి గభన
మడఁచికొనుచునుండ నాదట మానంబె, యా నటంచుఁ దాని నవధరించి. ౨౭

తే॥ చాలి సుగ్రీవుఁ డటు నెఱి జాలుకొనఁగ
నోలి నొడువంగ విని కీర్తశాలి యార
ఘూత్తముఁడు హరివర్మల నాత్మబలుల
హనుమదాదులఁ గని యిట్లు లనియె నగజ ! ౨౮

ఉ॥ రక్కసుతమ్ముఁగూర్చి కపిరాజు వచించిన దెల్ల వింటిరే
యక్కఱఁగూర్చు పల్కె యది యగతయు నర్థమె హేతుయుక్తమే
నిక్కమె యైనఁ గర్జమున నిర్ణయముం బొనరించువట్లఁ గా
దొక్కనిపైని భార మిడి యొడ్లొకఁ డాడక మిన్నకుంటయుక్. ౨౯

అ॥ అర్ధకృత్తముల సమగ్గులు శ్రేయోగ్గు
లట్లు సుమతు లనఁగ నౌ సుహృదుల
కొప్పొ యుక్త మిది యయుక్తమియ్యది యంచు
స్వస్వమతము లొంట జాల్మొలుపుట. ౩౦

—♦ రాముఁ డడుగ నంగదాదులు తమతమ మతిములు సెప్పట ♦—

క॥ అని రాముఁ డడుగ నాఘను, లనుపద మిట్లని రతంద్రితాత్ము లగుచున
మ్మనువంశమణి ప్రశంసం, బొనరించుచు హితముఁగోరు బుద్ధి వెలయఁగ. ౩౧

శా॥ అజ్ఞాతం బొకఁ డున్నె యెందు జగదధ్యక్షుండ వౌ నీకు సం
విజ్ఞత్వం బనదృక్ష మైనను సుహృద్విఖ్యాతి మా కీయ లో
కజ్ఞత్వం బిటు చెల్లఁజేసితివి నీకారుణ్య మిట్లటఁగా
యాజ్ఞాబద్ధుల మైతి మిందఱము మిత్రాధ్యన్వయశ్రీకరా. ౩౨

తే॥ అధికశూరుఁడ వట్లు సత్యవ్రతుఁడవు, ధార్మికాగ్ర్యత విక్రమద్రుధిమ నీక
చెల్లు నఖిలజ్ఞుఁడవె పరీక్షించి చేయు, దన సుహృత్పరతంత్రత యబ్ర మగు నె.

క॥ ఈనీయడిగినయర్థముఁ, బూని వచించుదురుగాత బుద్ధికుశలు లె
ద్దానను సమర్థులును నగు, వానరవరు లొక్కొకఁడుగ వారనియుక్తి. ౩౩

క॥ అని వారలెల్ల నొడువగ, ననంతరము రాముతోడ ననె నంగదుఁ డో
యనవద్య ! యరివలనివాఁ, డనఘుఁడె యాగాక తొలుత నగు శంకింప. ౩౪

సీ॥ ఓల మాసించిన ట్టుందురు ప్రచ్ఛన్ను లై శతబుద్ధు లొం డదనునందు
తఱివేచి ప్రహరింతు తార్కాణగా నంతరంబు గన్గొని యచిరంబె కడఁగి
కాన నీతని నమ్మి కాదు వర్తింపంగ నొంట నియోగించి యుక్తి నెఱయ
గుణదోషముల నెంచికొఱలు న వ్యానిలో గొన మెక్కుడైననొఁ గూర్చుకొనఁగ

దోష మెక్కు డైనఁ దోడ్తోనె తరలింపఁ

జనున కాని సాహసము పొసంగ

దనుచుఁ దలఁచువాఁడ నంతయు నీ.

మది నరయుమయ్య రఘుకులాగ్రగణ్య.

31

క॥ అన శరభుం డిట్లనె నీ, తనిదెస కొకదూత ననిచి తత్వం బరయం

జను నావలివలనున నగు, ననువునఁ బొనరింపఁ జెల్లు నంతయు నధిపా.

32

ఆ॥ అనిన శాస్త్రవేత్త యగు జాంబవంతుండు, పలికెఁ బాపుఁ డసుర బద్ధవైరుఁ

డతని యనుజుఁ డీతఁ డరుదెంచె నసమయ, మనక కాన శంకుఁ డవనినాథ. 33

చ॥ అనిన నయానయజ్ఞుఁడు పదార్థవిశేషవిదుండు మైందుఁ డి

ట్లనె జని యల్ల నకమధుర మా నుడి రావణుఁ గూర్చి యీతనిం

దొనుకక వృచ్చసేసిన నదుష్టమొ దుష్టమొ భావ మేర్పడుక

గని వివరింప నౌ తెఱఁగు గైకొనఁగా నగునయ్య రాఘవా.

34

—♦ హనుమంతు నభిప్రాయము. ♦—

తే॥ అనిన నాదట సచివోత్తమాగ్రగణ్యుఁ, డధికసంస్కారసంపన్నుఁ డైన హనుమ

మృదుమధురతార్థవత్తాసమృద్ధ మైన, పలుకుఁబడి సెల్ల నిట్లనె భాసురాంగి. 35

తే॥ ని న్నతిశ్రేష్ఠ సుసమద్ధ నియమితాత్ముఁ, బలుకనేర్చినవారిలోఁ బ్రథమగణ్య

నతిశయింపఁజాలఁడుబృహస్పతీయనంగఁ, దరమ యొకనికి రామచంద్ర! గుణసాంద్ర.

క॥ వాదమునను స్పర్ధాసం, భేదమునను వాగ్మిలోపబృంహణమున ని

చ్చాదిప్రవృత్తిపరతనుఁ, గా దేను వచించుపొంతుఁ గడఁగుట రామా. 36

క॥ నీదగు గారవమునను ని, వేదింతు యథార్థ మర్థవివరణ మిదియుక

గా దన కారయు మిం దా, మోదం బిడుపట్టునం బ్రముఖ్యం బెదియో. 37

క॥ పలుఁడెఱఁగుల నీసచివులు, పలికిరి నయ మందునందుఁ బరికింపనగుక

దొలుతు సమాగతునిఁ బరీ, క్షుల కిడి చేర్చుకొను తున్నజను మహితాత్మా. 38

ఆ॥ ఏనియోజ్యమందునేని నియోగింప, కరయఁబోల దతని యంతరంగ

మదియుఁ గూడునెట్లు లాకస్మికం బొట, నైన నవధి గలదె యట్టిక్రియకు. 39

క॥ చారప్రణిధానాత్మిక, కారణ ముపయుక్త మనుట గా దెన్నఁగ సం

చారణ మేల యెదుట వా, చారంభణముం బొనర్చు నాతనిదెసకుక. 40

ఉ॥ ఈతఁ డదేశకాల మన కీదెస కిట్లరుదెంచె నంచు వీ

రీతఱిఁ బల్కి రప్పలుకు నెంచి వచించెద దేశకాలముల్

బ్రాతిగ నివ్వయే యనచుఁ బొరుషమందలి దోషగణ్యతల్

నేతలపట్లఁ దా నరసి నెట్టన రానగు చొప్పు చొప్పుడక. 41

42

తే॥ అచటి గారాత్మ్య మిచ్చటియతిశయితము, విక్రమము బుద్ధి నెంచి యుద్వేగమునను
వచ్చుటయె యుచితం బనవచ్చుగాద, నేర్చి మెలగెడివాఁ డెందు నెగడకున్న.

క॥ అజ్ఞాతరూపులుగఁ జని, ప్రాజతమై నడుగఁ దేటపడును దదీయం
బౌ జ్ఞాతభావ మని రది, విజతమై నెంచిచూడ వెలయ దధీశా.

౪౯

తే॥ అడుగువానికేఁ జెప్పెడునతఁడు చాలఁ,

డెంతధీమంతుఁడును నాగ నెనసి యరుమ

మంచివాఁ డైన హితుఁ డైన మాటుపడునుఁ

దోచితోఁచనిగతివంక దూష్యుఁ డగుచు.

౫౦

తే॥ నక్రభావంబు తనమది వఱలుచుండ, నేర్చి యడిగిన నదియును నిష్ఫల మగు
నతఁడు నమ్మెయి యర్థంబె యనువుపఱుప, నెవరితిత్వమేర్పడమియ కుడుగుపడుట.

ఆ॥ వీఁడు పలుకుచున్న వాఁడు తెల్లముగ స్వ, స్వస్థ మెల్ల నెందు వెదకిచూడ

దుష్టభావ మింతఁ దోఁకొనబోదు ప్ర, సన్నముఖుల సత్త్వి మెన్నఁగడఁగి.

౫౧

తే॥ స్వస్థుఁడు నశంకితుఁడు గాఁగ శకుఁడు మెలఁగఁ

జాలఁ డుక్తియు దుష్ట గా కేలనిలుచు

నాఁగిన నడంగునే తన దైన వికృతి

యాకృతియె నిజ మాంతరం బనువదింప.

౫౩

ఉ॥ కావున దేశకాలములఁ గాంచి ఘటించిన కర్జ మెట్టులుఁ

బోవక సిద్ధి మైకొను బ్రసిద్ధుఁడ వారయుమయ్య దుష్ట యా

రావణు వృత్తి నీనెఱి వరాక్రమమున్ ఘను వారిఁ ద్రుంచి ను

గ్రీవుఁ బ్రభుం బొనర్చుటయు గీర్తత ! తావకగీర్తి నెంచుచున్.

౫౪

క॥ నినుఁ గొలువపచ్చె నీతం, డనయము నయవేల్త రాజ్య మన్వాహార్యం

బని తలఁచి కాన వీనిం, గొననగు నని నే నచింతు గుణరత్నసిధి !

౫౫

ఆ॥ ఇతని యార్జవమ్ము నింతవట్టుఁ దలఁచి, పలికినాఁడ డెఱుగు పరఁగు నిట్లు

లని స్వశక్తియుక్తి నాదట శేషార్థ, మెల్ల నీదు బుద్ధి యెఱుగు నధిప !

౫౬

క॥ అని వాయుజుఁ డెఱిగించిన, విని దుర్ధయుండు రామవిభుఁడు ప్రసాదం

బునఁ బొనరి యాత్మనిహితం, బనఁ జను శుభ్ర మెలయ నిట్లు లనె వేదశిఖా.

— శ్రీరాముఁడు తన యభిప్రాయముం బలుపుట —

తే॥ ఏనును విభీషణుంగూర్చి యెదియొ కొంత, పలుక నెంచితి నదియుల్ల భావవిదులు
మీరు నాశ్రేయముం గోరి మెలఁగువార, లందఱునువిని ఆత్మర్య మరియువారు.

సీ॥ శరణార్థి నని మైత్రి నలుప నేతెంచిన వాని నెప్పట నే వదలఁజాల

నవ్యానిదెన దోస మతిభరం బనఁగ నై యుండిన నైన దక్కొండ డైన

నిది గర్హితం బని మొన్నరు సత్పురుషులు శ్రుతినిర్ణయం బొలసియుంటఁ
దను వనిత్యం బని శలఁచియు నభ్యాగతునిఁ దోవఁ బున్నెంబు దొరయఁగలదె
యిదియ శోచుచున్న దీనాదు నెమ్మది, బరమధర్మ మనుచుఁ బాటిసేయు
పోంతు మెలఁగుచుంటఁ బో దొంట నిమ్మొయి, పలుకువలుక దానఁ బడసినాఁడ.

క॥ అను పద మనుపదమే కొని, యనుమగ్న మొనర్చి యిట్లు లనె సుగ్రీవుం
డును నిదియు శుభతరం బా, నన నను వగు పలుకుఁబడి బయల్పడఁ బడతీ. ౬౦

తే॥ తొలుత దుష్టుడయేని నదుష్టుడేని, నెఱిగలదె యీతఁ డెటు రజనీచరుఁ డగు
నీదృశం బగు వ్యసనంబు నెనసియున్న, యన్న విడనాడునే యింత లరయవలదె.

క॥ నెట్టన విడఁదగఁ డనఁ దగు, నట్టిఁడు విం దెవడు వీని కగపడు నింక
గట్టిడియై యెందఱ ని, ట్ట ట్టానరింపం గలాడొ యనవద్య! యనన్. ౬౧

క॥ ముస్సులు గులికెడు దీనికి, నుద్ది గలదె యనఁగ నెగడి యొటపొందెడు న
వ్వదిర యన నందఱఁ గని, తద్దయు లక్షణునితోడఁ దా నిట్లనియెన్. ౬౨

క॥ ఆసత్యపరాక్రమునకె, నాసత్య సదృశునకె ఘనశ్రీకునకే
భాసురశుభలక్షణునకె, యాసంభాషణము పొనఁగు నగరాజసుతా. ౬౩

తే॥ శాస్త్రముల నెల్లఁ జక్కఁగాఁ జదువకయును, వృద్ధు లైనట్టి ఘనుల సేవింపకయును
నీహాసీంద్రుడు పలికిన యిట్టిపలుకు, పలుక శక్యంబె యొంటి కెచ్చాటనైన. ౬౪

క॥ తమ్ముడ! యైనను సూక్ష్మత, ర మ్మగు నర్థము సకలరాజులదన దృ
ష్ట మ్మై తొకికమును నై, యిమ్మగుచున్నయది యదియు నెఱుకపఱిచెదన్. ౬౫

తే॥ తనకొలమువారి లటు లనంతరస్పృహఁబఁగఁతులే యని కీర్తింపఁబడుదు రెందు
నిరుతేగలవారు వ్యసనమ్ము లెంచి నొంచి, యర్థముం గొన నభికాంక్షు లగుటకతన.

క॥ అనఘు లగు నృపులు జ్ఞాతుల, ననయము హిత మొచి యర్థి నభినందనముల్
పొనరించుచుదు రమ్మొయి, జన మననద్య మన నైన శంకింపఁజనున్. ౬౬

క॥ పాపాత్ముడు కష్టఁ డతం, డేవున నెచ్చాట నెదిరి నెదఁగైకొనబోఁ
డావగదివెరఁపుమెయి గా, నోపు ననన్వచ్చు నొంట యుక్తం బగుటన్. ౬౭

తే॥ వినుము సుగ్రీవ ! నీనుడి విశ్రుతంబ, యరిబలాదాన మగు దుష్ట మన్న నెఱినిఁ
దెలుపువాఁడ నేనను నొంపఁతెఱఁగున నది, శాస్త్రదృష్టంబ యై మేలిజాడనగడ.

ఆ॥ కా మనఃసగులము కాముతత్కు లజల, మిట్టి మనలఁ జేర నితఁడు రాజ్య
కాంక్షి యగుచు వచ్చెఁ గానఁగైకొనఁదగు, నసురులందుఁ బ్రాజ్ఞు లరయఁగలరు.

శా॥ అవ్యగ్రత్వమునం దనర్చినఁ బ్రహ్మస్థాంతర్యు లై యున్న సం
భావ్యు ల్లా రెటు నందు జ్ఞాను లెపు డావన్నత్వ మా నప్పడే
నవ్యత్వం బెనయంగలారు గత మెన్నఁబోరు సంగాతు తా
భవ్యు ల్లారె యగాతు తాదు రను సంవాదంబు గన్పట్టడిన్. ౬౮

క॥ కావున నీతఁడు వెఱవడి, యే వచ్చినవాఁడు తెలుప నడవడి కుప్పిశుం
డై వెడలనడవ నెడలిన, యావిధము నొడివె గ్రాహ్యుడగు నెల్లనఁ. 23

తే॥ భ్రాత లందఱుఁ దాత ! మాభరణుఁ బోల, రట్లు తండ్రికి మద్విధులైన పుత్రు
లెందుఁ గనుపట్ట రెదియెట్టులెన్నఁబడిన, నిన్నుఁబోల్పనొ సుహృదులేనియతి లేరు.

క॥ అని రాముఁడు వచ్చియొచ్చిన, విని సుగ్రీవుఁడు బిట్లు వెఱచి సుమిత్రా
తనయుం గొని నిలబడి వం, దన మిడి యిట్లనె నభిజ్ఞత దనర్పంగఁ. 24

—♦ సుగ్రీవుండు మరల విభీషణుఁ జేప్పవలడని రామునిఁ బ్రార్థించుట ♦—

సీ॥ ఇతఁడు విభీషణుం డిచటికి గావణుం డలవఁగాఁ జరిసిన యతఁడె సుమ్ము
ఘాతుకుం డగు వాని కడగొట్టుతమ్ముగిడు గాక్షసుం డనికా కగాతినకుఁడు
నమ్మినవారలు నాక మట్టుట వీరికొలమున నెన్నఁజోఁ గూర్చినదియ
చొచ్చియంతర మెటో చూచి విశ్వస్తుల మని నిన్నొ నన్నొ యియ్యనఁగుఁదమ్ము
కుట్టనో నేట రేపటఁ గూల్చి యరుగు, వాఁడ కాని రిత్తకు రిత్తజోఁడు తనకుఁ
దోడు వచ్చినవారలు ధూర్జి లగుచుఁ, దోడుపా పొనగూర్చి నిష్ఠితపావ ! 25

క॥ అని మిన్నకున్న హరివళిఁ, గని యన్నయకోవిదుండు ఘనఘభతనవా
క్యనిరతుఁ డిట్లనె రాముఁడు, మన మాదార్యాభివ్రాతమగ్గులఁ బొదలఁ. 26

—♦ శ్రీరాముని నిశ్చయము ♦—

ఆ॥ దుష్టుఁ డానుగా కదుష్టుఁ డాఁగాక స్వ, రాక్షసత్వ మెగువ రావు నెఱవ
నెంచుఁగాక వీఁడు గొంచెమేనియుఁ గీడు, సేయలేఁడు నాకు సిద్ధ మిదియు. 27

మ॥ జగతికా దానవయక్షగాక్షసపిశాచ బ్రహ్మరక్షాంతరి
క్షగతుల్ మొత్తము లై కడంగిన సుర ల్సాయం బొనర్పంగ నే
వగనేనిం దలకొన్న నొక్కఁడన యే న్వాకుచ్చి యగ్రాంగుభిం
దెగఁజూతు న్నిజ మిట్లె ముజ్జగములుం దీర్తు స్సృజంతుం బారిక. 28

క॥ పరఁగెడు శ్రుతి మై జగతికా, శరణార్థిత్రాణపుణ్యనందర్భం బా
చరితం బొక్కఁడు మహితం, బరయుము విని దానఁ దనరు నర్థం బెల్లక. 29

సీ॥ ఒకయరణ్యంబునం దొక్కకిరాతుండు మృగయార్థ మరిగెను మిత్తివోలె
వలవైచి పక్షుల నలము నయ్యిక్కట్టునం దొక్కతె కపోతి యాకపడియుఁ
దనభర్త గొనములు దలఁచి వాకుచ్చుచు ఘూర్ణిల్లుచుండ నకూర్చి మెచ్చి
యాకపోతం బట్ల యడలెడునది యింక నేను ధన్యుడ నని నెఱయు నంత
గాలివాన వొడమి కడ లెడలింపఁగ, దొడరె వెల్లివిరిసె దోసె యచటఁ
జిక్కి లుబ్ధకుండు నీతున నొదుఁగుచుఁ జేరె నప్పులుంగుచెట్టు దరికి. 30

- క॥ చావున కెదురై యుండిన, పావురపుంబెంటి పతికిఁ బరమహితం బా
నావల నుపదేశించెను, దావల మగు పుణ్యలోకతాత్పర్యమునన్. ౮౨
- సీ॥ ఈతఁడు మనయిక్క కేతెంచియున్నవాఁడతిథి యె యట్లుగా కార్తుఁ డగుట
శరణార్థియైనాఁడు చావున కగ్గ మా వీనిఁ గాపాడుటవెరవ కాదె
నిన్నుబోటికి నన నెలత పల్కులఁ బట్టి నెఱిఁగాంచి యవ్వాని నెఱసి యన్న !
కాఁతీయపడెదె మే ల్లావించు దలఁకకు మని బుజ్జగించి యవ్వనముపొంత
వల్లె కరిగి నిప్పు పాటిల్లు పుడకలు జేర్చి మంటసేసి సీతు వాపి
యాకటం గృశించి యలమటపడెడు నయ్యనద కిట్టు లనియె నాపులుంగు. ౮౩
- క॥ మే నగ్గి వైచి పక్వం, బే నొనరించెదఁ బ్రసక్తి నిష్ఠార్థం బా
దీని భుజియించి నీదగు, దీనత్వముఁ బాపిఁకొనుము తెరలకు మింకన్. ౮౪
- ఆ॥ అనుచుఁ బూజసేసి యగ్గిని వలగొని, యందు బడియెఁ బక్కి యక్కథాంశ
మరసి బోయ పత్రు లన్నింటి విడచిన, సహగమంబు దాని సతి యొనర్చె. ౮౫
- క॥ ఇరువురు దివ్యవిమానము, వెరయ నధిష్ఠించి తో దివికిఁ బోయివ నా
వెరవరి యనశనదీక్షం, బరఁగి సుగతి వడసె నపుడు ప్రాజ్ఞులు మెచ్చన్. ౮౬
- క॥ భార్యాహర్తఁ గిరాతుఁ గ, దర్యమకా కట్లు బ్రోచె నండజ మొక్కం
డార్యులు వొగడఁగ నన నీ, యర్యమకులుఁ డింతమాత్ర కైనం దగఁజే. ౮౭
- ఆ॥ వానరంబు గాచె వ్యాఘ్రభీతుని నొక్క, నరునిఁ దన్నుఁ ద్రోచి నయముఁ బాఁచి
నట్టివానిఁ జక్కనయ్యుఁ దాఁ దనదగు, పలుకు నెఱపఁ జెట్టుపైకిఁ జేరి. ౮౮
- క॥ బ్రాతిగ నొకవానర మటు, నీతిమెయి న్మెలఁగె ననఁ గనీ వల్పుడవే
కాతర్య మేల మేటివ, సీతరమునవారలం దనిందితచరితా. ౮౯
- ఆ॥ కణ్వసుతుఁడు ఘనుఁడు కలఁ డొక్కమునివర్యుఁ, డతనిచేత గీత యైన గాథ
వినుచువాడ దాని విను మది సమకూర్చు, సత్యధర్మమార్గసంశ్రయంబు. ౯౦
- తే॥ దీనుఁ డై దోసిల్లాగ్గి యధీనుఁ డగుచు, శరణుజొచ్చితి ననువాని శత్రునేనిఁ
జంపఁ జూచెడు నతఁడె నృశంసుఁ డనఁగఁ, గాని యొండొక డెట్లును గాఁడు నిజము
- తే॥ అర్తుఁ డై యేని దృప్తుడే యయ్యునేని, శరణనినవాని నరినేనిఁ జంపఁజనదు
తన యునులు వోవనైన సద్ధర్మవేత్త, లట్టివాని సంరక్షింతు రభయ మొనఁగి.
- ఆ॥ మోహముననొ కామముననొ భయమ్మున, నో నసత్త్వఁ డయ్యు నొవ్వనాడి
మనుపఁ దలఁపఁడేని మానని చొ పాప, మతని కదియె గర్హ్య మదియె జగతి.
- క॥ రక్షింప ననినవానిన, మక్షంబున రక్ష్యుడైన యాతఁడు సెడ నొ
నాక్షణమునఁ దత్సుకృతం, బక్షిణం బొడిచికొంచు నరిగెడుఁ జాలుకన్. ౯౪
- చ॥ పరఁగెడుఁ బాప మిన్నెఱిఁ బ్రపన్నుల రక్షణ సేయకున్న న
వ్వరుసనె వీర్యముం బలము వారని పున్నెముఁ గీర్తియుం జెడున్

బరమము సూక్ష్మధర్మమిది పాయగఁజూచునె మూనివగ్యుఁడే

గురుఁ డని నమ్మి యవ్విధికిఁ గూర్చినకా కింక వేయునేటికిన్.

౯౫

తే॥ ఇదియె ధర్మిష్ఠ మిదియె శ్రుతీరితార్థ, మిది యశస్యం బిదియె స్వగ్య మిష్టఫలము

గాన నిద్దాని విడనాడఁగంటినేని, నాదుపుట్టున కొండొక్క నయము గలదె.

క॥ రఘువులు శ్రీతరక్షణమున, లఘువులు గా రెప్పు డది యలంఘ్యమ గురు ల

ట్లఘ మడఁచు నెఱిన కాదే, మఘవార్చితు లనఁగఁగినిరి మాన్యత్వ మిలన్.

ఆ॥ ఒక్కపరిఁ బ్రపన్నుఁ డొదఁగి నీవాఁడ నే, ననుచు వేడువాఁడు నైన వాని

కభయ మొసఁగువాఁడ నఖిలభూతిములందు, నిదియ మద్రవ్యము సమీహితమ్ము.

క॥ అభయం బిచ్చితి వీనికి, సభయస్వము పోల దింక శరణార్థి దనన్

శుభ మాఁ దోడ్చి మ్మితఁడు, విభీషణుఁడొ రావణుఁడొ పివేచన మేలా.

౯౯

తే॥ అన్న హరివర్య ! తనదు మర్కాద వెలయ, నీవె సంగోధన మొనర్చి నియతి నల్ల

నర్థిఁ గొనిరమ్ము దాన సర్వార్థములు ఘ, లించు నమ్ముము లే లె ముగ్ధిక మనకి.

—♦ శ్రీరామున ధర్మబుద్ధి గొనిగూడి మగ్ధివుఁడు విభీషణుఁ డోడి లచ్చుట. ♦—

క॥ అను రాముని యనుభావ, మ్మున మునిగి హాసీశ్వరుఁడు మునకొని సొహా

ర్దనివేదితార్థుఁ డై యి, ట్లనె బరవన మొసఁగ గిరవరాన్వయభూషి.

౧౦౦

ఉ॥ ఇం దొక చిత్ర మున్నదియె మెల్ల మెఱుంగుదు లోకరక్షణం

బందియ వెట్టి కైకొనినయట్టిద మున్నె సుఖావపఁబండ వీ

వందఱి కార్యసందితుఁడ వంచితసత్త్వఁడ వాఙ్మనత్సథం

బంది తరాతి నాఁకపడు టాటయ నీ కవు నింక రాఘవా.

౧౦౧

క॥ సంతోషించితి నఘపద, సంతమనం బెడలె నీదు సొహార్గరసా

భ్యంతరబోధోదయమున, నెంతకుఁ జాలవు మహాత్మ ! యినకులతిలకా.

౧౦౩

మ॥ అనుమానైకనిమగ్న మైన మన మిష్టత్వంబుధుంబుగాఁ

దనరెన్ వీఁ డతినిర్మలుం డనుచుఁ దాత్పర్యార్థ మూహించెడిన్

ఘనతేజుండవు నీదు వల్కుఁబడి వీఁకన్ శ్రోతధౌతత్వమున్

బొనరింపన్ ధృతి బెంప నై నెగడఁ జిద్భూతప్రసాదాంచితా.

౧౦౪

తే॥ తొడరినదె త ప్పితండు మాతోడివాఁడ

సఖ్య మొనగూర్పుమయ్య మాసంఘమునకు

వీనితోడిద బ్రదు కంచు వెలయువార

మింక నేవంకయును లే దభీష్టవరద !

౧౦౫

క॥ అని కపినాథుఁడు వచియిం, చిన జగతీనాథుఁ డిచ్చు జెలగె విహగనా

థుని మైత్రిగొని పురందరుఁ, డనుపమధృతి నందె నిష్టయనఁ దగి మగువా.

ఆ॥ తరణిసుతుఁడు రామదత్తాభయప్రదా, నోక్తిపూర్వకముగ నోజ మెఱయఁ
బిలిచె వరసఖా విభీషణార మ్మంచు, సంచితాదరప్రసక్తి నెగడ. ౧౦౨

ఉ॥ సన్నతగాతుఁడై తొడగు సంభ్రమ మచ్చువడంగఁ బ్రాజ్ఞుఁడం
చన్నయుఁ డవ్వీభీషణుఁడు సమ్మద మాస్య మలంకరింప నా
యన్న గ్రహించెనే సుకృతి నైతిని యే నని అోడిభక్తులుం
దిన్నఁగ గూడిరా నిలకు దిగ్గన డిగ్గ ధరాధరాత్మజా. ౧౦౩

—♦ విభీషణ కృతరామ స్తోత్రము ♦—

క॥ బడుగు లగునారి నడుగునఁ, బడనీక భరించు రామభద్రుని సిరి యే
ర్పడఁదొడుగు తొడవులం గనె, నడుగుందమ్ములనె శొల్త ననఁడనుఁగులతోక. ౧౦౪

సీ॥ ధామనిధ్యాంశరతత్త్వం బనఁగఁ జెల్లు శ్యామలాకృతీసరసశ్చ మౌష్ణఁ
జూడ్కి మైకొనినట్టి శ్రుతిసంప్రదాయమ్ము ముఖపద్మలక్ష్మి యిమ్ముగ వచింప
ధనువు బొణబులుఁ గొని జాణ యశా వింత శాంతి యాశాంతసంకాంతికొలయఁ
దమ్ముఁ గొల్పించు నందమ్ముచందమ్మునఁ దమ్ముఁగుఱ్ఱుని యాశ్రయమ్ము నెగడ
గాణ బెద్దలు పేర్కొన్న రామనామ, సారపరమార్థ మెదుర సాక్షాత్కరింప
ననలఁగనె నాఁడు కనులకయ్యదనునందుఁ, బున్నె మిడినట్టి కలిమినభోరుహాక్షి. ౧౦౫

క॥ ఆనలుగురతో నిజశిర, మానఁగ నంఘ్రులకు మ్రొక్కె నదె సాష్టాంగం
బై నెగడె నవనిపై మును మే నరయక వ్రాలఁజేయు మెలకువఁ గలికీ. ౧౦౬

క॥ నెంజిలి దొఱఁగితి నని బ, ధ్ధాంజలిపులుఁ డగుచు నిలిచి యానమృత యా
సంజితసకలేప్పిత యె, మంజు నెగడంగఁ బొగడె మహిలామణిరో. ౧౦౭

సీ॥ అర్చింతు నంజలు లఖలాధినాథ శ్రీరామ ! సీతామనోరామ ! నీకు
సారింతుఁ బ్రణామములు చండకోద డప్రచారితసాధువాత్సల్య ! నీకు
మొనయుంతుఁ గేల్మోడ్పు లనుపమామితధామసుగ్రీవమిత్రసంస్తుత్య ! నీకుఁ
గావింతు శరణులు కల్యాణగుణనామరూప ! భానుకులప్రదీప ! నీకుఁ
గూర్తు జేజేలు జేజేలకొఱకు స్వీకృ, తాధ్యవివిధావతారుడ వైన నీకు
నిడుదు వందనములు జగదిష్టిపుష్టి, కారణాకృతులను మించు ఘనుడ ! నీకు.

క॥ నినుఁ గంటి లోకజనకుడ, యనాదిగృహమేధ ! యిపుడె యను వారసి య
ప్పన మొనరించెదఁ గొను మి, మ్మన మింద్రియములును మేను మహదాదిపరా.

ఆ॥ నీని జగతి నియతి నెఱయింతు వెలయింతు, వాహరింతు వట్లు యధివసింతు
మెలఁగె దిచ్చమయిని మేలొ కీడ్చో నిదు, చరిత మబ్రి మందుఁ జర్చ గలదె.

ఉ॥ లో వెలి నిండి భూతములలో విహరింతు జగన్మయత్వ మీ
వావిఁ బొసంగె వ్యాప్య మటు వ్యాపక మం చనుభావ మొప్పుఁగాఁ

గేవలతత్త్వమూర్తి వని కీర్తనము బొనరింతు గానియ లా
శ్రోవ లెఱుంగనేర నని త్రోవక ప్రోవవె భవ్యభావనా.

౧౧౬

ఆ॥ నీదుమాయ గ్రమ్మ నెఱిమాలి యెఱుకలే, కపవాతాత్మిచిత్తు లగుచు నెపుడు
బుణ్యాపాపవశతఁ బుట్టుచు గిట్టుచు, నుందు రొకట శార ముదలేరు.

౧౧౭

ఆ॥ అంతవఱకుఁ దోచు నాశుక్తి రజతి మ, స్థిరతయును జగం బనంత మనుచు
నీదుసత్త్వ మొరయ నెక్కిన దృఢబుద్ధి, యెంతవఱకుఁ బెగయ కెడసియుండు.

క॥ నీతత్త్వ మరయకే యవి, నీతత్త్వమునకా గృహకదివిరింతు లయు సుఖ
ఖ్యాతము లఘుపరములు నగు, నాతంకము లందుచుండు గుఱవ అవశతె.

౧౧౮

క॥ నీవే యింద్రుఁడ వగ్నివి, నీవే యముఁడవు నిర్మతి వనిలుఁడవు నీవే
నీవే త్ర్యంబకసఖుఁడవు, నీవే గుడ్డిఁడవు నీవే నిఖిలము దేవా.

౧౧౯

సీ॥ నీవుసూక్ష్మముకన్న నెగడదు సూక్ష్మ ము సూలంబుకన్నను సూలతగుఁడ
వఖిలలోకములకు నారయఁ దల్లివి దండ్రీవి నీవే యాధాత పీఠే
యాదిమధ్యాంతంబు లని లేవు నీ కెప్పు పారి నవ్యయుఁడ నీవే యమ్యుఁడవు
పరిపూర్ణుఁడ వపాదపాణివి జవనఁడ వటు గృహీతివు శ్రోత వశ్రీవణుఁడ
వన్న ! ద్రష్ట వదృష్టి వీ వజున కైస, జనకుఁడ వధీశ్వరుండవు చాలుఁబాలు
నెన్నఁగా నైన నెఱి కొకం డున్నవాఁడ, యున్నవాఁడని నీవ్యక్తి కొండ గామి!

వ॥ దేవా ! నీవు పంచకోశంబులకు వ్యతిరిక్తుండవై ప్రకృతికిం బరుండ వగుట నిస్సంకు
డవు నిరుపాశ్రయుండవు నిర్వికల్పుండవు నిర్వికారుండవు నిరాధారుండవు నిరీశ్వ
రుండవు వడ్భావరహితుండవు ననాదిపురుషుండవు ననం బరఁగుచుండుదువు
స్వమాయచే నిగుహ్యమానుండ వై ననుబొంట్ల భాగధేయం బమేయంబుగాఁగ
మనుష్యాకృతి వై నెట్టన నిట్టి నెఱిం జూపట్టితి వాయూనీదుపరితల్పిరహస్యంబు
దెలిసి కని కలిసికొనువారలే వైష్ణవాగ్రేసరు లనం దగి పరమపదం బనం బెల్లు
ముక్తిస్థానంబలంకరించువారు నేనును భ్రాతచే నవనీతుండవై యుదారదారపుత్ర
బంధుపరివారగృహవిత్తంబుల విడనాడి లంక నపవాదపంకంబున ముంచి భవత్తు
వ్యపాదారవిందసేవాభిరతుండ వై సర్వభూతశరణ్యు నిన్ను శరణుఁ జొచ్చి వేడి
సద్భక్తినిశ్రేణిక నండగొని జ్ఞానయోగావలంబనంబున నమ్మహాసాధం బధిష్ఠింపఁడ
లంచుచున్నాఁడ నక్షీణవిభవా! రక్షింపుము దీనపోషణవిచక్షణా ! ప్రాణ
మానంబులు భవదధీనంబులు సుమీ పరమేశ్వరా ! నశ్వరునిం జేయకుము
రాఘవేంద్రా ! యమోఘఫలప్రదాతవు గమ్ము సీతాపతీ ! నమస్కారము
కారుణికోత్తమా ! దోసి లొగ్గితి రావణారీ ! విన్నపంబు సేసికొంటి శ్రీరామా !
యమాయకుఁడను. దారకనామా ! భవసాగరనిమగ్ను నుద్ధరింపుము.

౧౨౦

—♦ శ్రీరాముడు విభీషణున కిష్టవరము లొసంగుట. ♦—

క॥ అని కొనియాడెడువానిం, గొని యాడెడుతలఁపు మలయఁ గువలయవతి రా
మన సుప్రసన్నుఁ డై యి, ల్లనియె దనభ క్తవత్సలాత్మత వెలయన్. ౧౨౩

ఉ॥ అన్న ! విభీషణా ! సుకృతి వైతివి తేర నయం బిదేర నీ
కన్నఁ గలారె చుట్టములు గంటివి మంటి వసమ్ము గొంటి రా
మన్ననుఁ గన్నవారి కెది యారయరానిది కోరు మిచ్చమై
నున్నవరమ్ము నమ్ము మిత్ర నోడకు మెందును లే వపాయముల్. ౧౨౪

క॥ అని తన్నుఁ గనులఁ ద్రావెడు, ననఁ గాంచెడు రాముఁ గాంచి యతఁడు ప్రహర్షా
భినిఁ దేలుచుఁ దద్వీచిక, లన వాక్కలనలు హాసంగ నాదటఁ బలికెన్. ౧౨౫

క॥ ధన్యుడ సన్మాన్యుడ మూ, ర్ధన్యుడ నేఁ గృత్యవిత్సధానుల కెల్లన్
నాన్యమతి సకలకుశలవ, దాన్యము లీపదము లరసి దఱియుటకతనన్. ౧౨౬

ఆ॥ రామ ! నీదుగూపు రహిమీటఁ గనుఁగొంటి, నింత న్న ధన్యుఁ డెందు గలఁడు
సుకృతవంతుఁ డంచు శుద్ధాత్మకుఁ డటంచు, నన్నుఁ జెప్పికొన గొనంబు గలదు.

ఆ॥ కగ్గుబంధనాశకరము త్వద్దానంబు, భక్తిలక్షణంబు పరమవస్తు
నైన ధ్యానమును మహాత్మ ! నా కొనగూర్పు, మనియ చాలు వేయు నవల నేల.

క॥ యాచింప విషయసంభవ, మై చను సుఖ మెదియు నొసఁగు మని వేడెద నో
రాచిలుక ! రామ ! నియతి, శ్రీచతురఁ ద్వదాఘ్రిభక్తి శ్రితజీవనికన్. ౧౨౭

క॥ ఓమని యామెయి నోమెద, నేనుంబున ననియు నని సునిష్ఠితుఁడు రఘు
గ్రామణి వెండియు నిట్లనె, సామంతు నొనర్ప నెఱవ్రసాదము నెఱయన్. ౧౨౮

సీ॥ విను మోవిభీషణ ! వెఱపు నీ కెఱిగింతు నది నిశ్చితము భద్ర మతిరహస్య
మాంతరింగులు నా కొదురు శాంతులు వీతరాగులు యోగవేత్త లెపుడు
వారిచిత్తమునందు వసియింతునీతతోఁ జిత్కళ యారంగ శ్రీ దలిర్ప
సంశయింపఁగ నేల చాలితి వన్నిట శమితకల్మషుడవు శాంతిపరుడ
విచ్చమెయి నిచ్చలును నన్నెయెదఁ దలంచి ధ్యానమొనరించి లక్ష్యనిర్ధ్యానమొచి
మించి సుఖవృత్తిమెయి నిస్తరించె దీవు, సత్వర మె ఘోరసంసారసాగరంబు. ౧౨౯

క॥ ఈశ్వరముఁ బఠియించిన, నిస్తులులు లిఖింప వినఁగ నెక్కొను ఘనులున్
ధ్వస్తాఘు లగుచు నగుదురు, వాస్తవ్యులు మన్నివాసవరమున నెపుడున్. ౧౩౦

క॥ ఆనందించితి నీ వటు, లానందోన్నతిఁ దనర్తు వధి సామ్రాజ్యం
బే నొసఁగినాడ మున్నగ, నీనిర్మలభావ మరసి నిభృతవికాసా. ౧౩౧

—♦ విభీషణపట్టాభిషేకము. ♦—

- ఆ॥ అనుచు భక్తభక్తుఁ డాచిత్యసంధాత, ఘనుఁడు రాముఁ డనుజుఁ గాంచి మించి
సాగరమ్ము జలము సరగునఁ గొనిరమ్ము, లెమ్ము నిశ్చితమ్ము రెమ్ముకొనఁగ.
- క॥ ననుఁ గన్నఫలము దోడనె, యనుభవ మందఁగఁజేయ నగుఁ గావున నె
చ్చునమున లంకారాజ్యం, బున వీని న్నిలుపఁ దలఁపు వుట్టె న్వలనై. ౧౩౫
- ఆ॥ ఎంతవఱకుఁ జంద్రుఁ డినుఁడు మేదినియును, రామకథయు నిలుచు రహిదలిర్ప
నంతవఱకు నితఁ డనంతరుఁ డై లొక, నేలఁగలఁడు మత్సమిహితమున. ౧౩౬
- క॥ అనునంత సాగరోదక, మనఘుం డతఁడు గొనివేర నభిషేకపథిం
బొసరింపఁబనిచె సామి, త్రిని నినజుఁడు దోడుగాఁగఁ దేకున వెలయన్. ౧౩౭
- క॥ ఎది యెట్టులేని నెట్టన, బొదలింపం గుదురుపొలుపఁ బో తాన విభు ,
డదనున నిది కా దది యన, ముదలయె యే ననుచు నసుర మొనకొనియుండన్ .
- ఆ॥ వార లటు లొనర్ప వారని నెనగు డై, వార గాఘవాన్వవాయరత్న
మెనసి యిట్టులనియె నేణాంకసంపద, ల్లోల్లగొను స్మితాన్య ముల్లసిల్లి. ౧౩౮
- క॥ లంకారాష్ట్రం బెల్ల ని, రంకుశముగ నేలునుయ్య యమదులు మెచ్చగా
శంకాశంకము లెడలఁగ, లెంకలు నీ కగుదుఁ బ్రాశ్నలంపులు పొగడన్. ౧౩౯
- క॥ అని రాముఁడు దీనించిన, ననుపమసౌహార్దమున మహానందమునన్
దనరారె రాక్షసేంద్రుఁడు, తనసచివులు నట్టి రగుచుఁ దాగొనినెగడన్.
- ఆ॥ మేలు మేలు రాము మేలే పొగడనైన, చల్లజగములందు నిట్టి నెనగు
గలదె యనుచుఁ బొగడఁ గపివాహినీతతి, పటయు నట్టిఁ డగుచుఁ బరఁగుచుండ
- క॥ అత్తఱి సుగ్రీవుఁడు నము, పాత్తనయుం డసురఁ గదిసి యనుభావ్యసమా
సత్తి నెఱపి తా నిట్లనె, దత్తాద్వగ్విభవలక్ష్మతాత్పర్యమునన్. ౧౪౦
- చ॥ సునయ ! విభీషణ ! మనము చుట్టల మైతిమి విశ్వభర్త యీ
యినకులమౌళి కింకరుల మిందఱ మందఱలోన మేటి నీ
వనయము భక్తి నెక్కొనఁగ నై విభు మన్నన లందఁగాంచ నె
ననువునఁ గానఁ దోడ్పడఁగ నగ్గల మా వల నూనఁ గాఁ దగున్. ౧౪౧
- క॥ అన విని యఖిలేశున కే, బొసరించెడు సాయ మెంత పొడవైనదియో
యనిశముఁ దత్సేవారతి, దనరారుటకన్న వలను దక్కొం డగునే. ౧౪౨
- క॥ సేవిత మిందఱము సం, భావితము తద్విశేషపరమార్థ మిదన్
గావిత మెనయుకర్జము, లేవితయుఁ జెరయనీని యెఱుకకతమునన్. ౧౪౩

ఉ॥ అయ్యెడ రాక్షసేంద్రుఁ గని యర్కకులీనుఁడు రాముఁ డాదరం
బొయ్యఁ దలిర్ప నిట్లనియె నోయి సఖా ! వినిపింపుమయ్య యా
దయ్యము లుండుతీరు బలదర్పములున్ బ్రభవుండు వారితో
నెయ్యమున నైలంగుటయు నెమ్మన మమ్మెయి వీరక మైకొనన్.

౧౮౭

—♦ శ్రీరాముఁ డడుగ విభీషణుఁడు రావణుని సామగ్ధ్యము వివరించుట ♦—

ఆ॥ అనుచు రామసేంద్రుఁ డక్లిష్టకర్ముండు, ముచ్చటింప నదియు ముదలకేంపఁ
బ్రీతి నిట్టులనె విభీషణుం డనురేంద్రుఁ, తెఱఁగు వల్లభునకుఁ దెఱఁగుపడఁగ.

ఉ॥ ఆతని సర్వభూతములు నల్లు సురాసురులున్ వధింపలే
రాతనశక్తి మేకొనె స్వయంభువుఁ డిచ్చిన యావరంబునన్
గాతరివృత్తి లే దదిరిఁ గైకొనఁ డేనె జగంబు లేల నౌ
నేత నటంచుఁ బొంగిపడు నిచ్చలు నచ్చటులుండు రాఘవా.

౧౮౮

శే॥ నాకు నల గావణునకును నడిమివాఁడు, కుంభకన్ఠుండు బలదర్పగుంభితుండు
ప్రశిబలుఁడు శక్రునకు ననఁ బరఁగువాఁడు, వానితేజం బతీత మై వలనుమీఱు.

క॥ సేనాధిపతి ప్రహస్తుఁడు, దా ననురేంద్రునకు లంక దఱియునదె మొదల్
పూనిక నలకేశు గెలువఁ, బో నయ్యెడ మాణిభద్రుఁ బాలుపఱఁ బఱచెన్.

తే॥ వింటు రామేంద్ర ! తా మేటి వీరులందు, బద్ధగోధాంగుళిశ్రుఁ డవధ్యకవచుఁ
డధిపసుతుఁ డింద్రజిత్పద మందినాఁడు, పరులఁ బారిగొను నెదుటఁ జూపట్టఁబోఁడు

క॥ ఆజి హుతాశనతర్పణ, మోజం బచరించి స్వందనోన్మేషము గా
నాజెట్టి జిహ్వావృత్తిన, యా జాడఁ జరించు మింట నంతర్హితుఁడై.

౧౮౯

శే॥ అట్టియెడ నాతని జయించు టరిది రామ !

ప్రభతులు మహాదరుఁడు మహాపార్శ్వఁ డటు ల

కంపనుండును దిక్పాలకల్పు లెదిరి

లెక్క సేయ రవ్యానికి లెంక లెపుడు.

౧౯౦

క॥ వారలు నాసిరగతులు, గా రణమున నెదిరి నిలువఁ గా రమరవరుల్

గారిణము లిన్ని మొనయఁగఁ, గారించె న్ముజ్జగములు గర్వితుఁ డగుచున్.

౧౯౧

తే॥ మాంసశోణితభక్షులు మానవాదు, లెన్న దశకోటికోటుల కున్నవారు

కామరూపులు దారు లంకాపురమునఁ గాఁపురం బున్నవారు దిక్పాలవినుత !.

క॥ కన్నెడసేయక యెదియో, పన్నాగముఁ బన్నుచుండు ప్రభు వయ్యది దా

మున్నెకొను నెఱసె నిన్నెటి, బున్నెమునకుఁ గాని వైన పురుషార్థంబుల్.

౧౯౨

క॥ అన్నియు నిను దొరకొనిన జ, గన్నాయక సమయుఁ గానికాపు వెలయఁగా

నిన్నాలీకభవాండము, గన్నయ్యపు గావె నీవు కల్యాణనిధి.

౧౯౩

ఆ॥ అనిన నతని మినుకు లాలించి మేలెంచి, యాదరించి యాత్మ నవధరించి
పలికె నిట్లు రామభద్రుండు నిర్ణద్ర, విక్రమప్రభావవిలసితుండు.

౧౫౯

—♦ శ్రీరాముని ప్రతిజ్ఞ ♦—

ఉ॥ నీవివరించు వల్కుఁబడి నిక్కువమే యసురాధిపాపదా

నావళి యెల్ల నేనును శుభాత్మ ! మదాత్మ గణించి యుంచితి
బో వెలయింప నొ నెటియుఁ బోల్పఁగఁ బాల్పఁడె నిట్టి దుష్టు సం
భావితబంధువర్గయుతుఁ బట్టి వధించెద నేట రేపట.

౧౬౦

క॥ పాతాళముఁ జొరఁబాటిన, భూతలవివరమ్ము సాచ్చి పొడవటియున్న
బైతామహాపద మెనసిన, నీతటి నీతని నగల్ప కెడపడ ననఘా.

౧౬౧

తే॥ వీడు నాపాలఁబడినాఁడు వెఱచికాక, బ్రదికిపోలేడు సహపుత్రబంధు వీని
బూనితెగటార్తు నని తలపోయుమట్లు, గా కయోధ్యకుఁ బోవనిక్కము మహాత్మా!

క॥ నను శరణుజొచ్చెనేనియు, విను మొండెడ కతని ననిచి విశ్వజనీను
నిను నిలిపెద సామ్రాజ్యం, బున నాపలు కొంకు గాఁగఁ బొసఁగునె యెప్పుడు

క॥ నాతమ్ములపై నీపయి, నేతావత్కృతికిఁ బ్రతిన యే నొనరింతు
గాతర్య మెడలి నుఖపడు, మీతాలిమి గూర్చున్నె యెల్లశుభములు.

౧౬౨

ఆ॥ అనెడు రామవిభున కక్లిష్టకర్మున, కసురవరుఁడు వినతు లాచరించి
ధర్మపరుఁడు వాఁడు తద్దయు నిట్లని, పలికె బలుకు వెలయ భాసురాంగి !

౧౬౩

క॥ పసగల హరివాహిని తల, నసమశరాకార ! నిలిచి యసురులఁ గెడప
గసిమనఁగి పురిఁ దెరల్పఁగ, నును రెసఁగెడునంత కేను నోపుదు నధిపా.

౧౬౪

ఆ॥ అనెడు నుడికి మెచ్చి యా విభీషణ ! నీదు, సాయ మెంతకైనఁ జాలు ననుచు
నర్థి నతనిఁ గొచ్చి యాలింగన మొనర్చె, రాముఁ డఖిలహృదభిరాముఁ డగుచు.

క॥ లాలితుఁ డై హరిచే నటు, లాలింగితుఁ డై భవాబ్ధి యద్దరి ధిషణ
శాలి విభీషణుఁ డెనయం, జాలియు మఱి దేలియాడె సమ్మదవార్ధిక.

౧౬౫

శా॥ పారావారము లేమి లెక్క యను నాప్రస్తావమం దున్న ను
శ్రీరూఢాకృతి నాకృతిం గొనుచు సుగ్రీవుండు సామీరియుం
దీ రొప్పఁ జని యాచితిం బెరయు నుద్దేశంబు చెన్నారఁగా
ధీరోత్తంసులు పల్కి రిట్లనుచు నర్థి రామకార్యార్థు లై.

౧౬౬

మ॥ మనవారీ కపు లెట్టులేనిఁ గడవ న్నానించి తూఁగంగ నె
మ్మన మొప్పారఁగనీక తత్కలన కు న్మాతాకు హత్తించుచు
గన నక్షోభ్యమ యయ్యె నియ్యదధి యీశ్మానాధు కర్జంబుఁ దె
ప్పన సాధింపఁగ నేగువార మెటు లాపొల్లి నివ్విచారింపవే.

౧౬౭

- క॥ సుహితము దెల్పు ముపాయము, సుహృదు తమ యెట్లు లేము చూచిన మదికే
రహి పాల్పడకున్నది నీ, సుహితం బగు మత మెఱింగి మలసెద మింకే. ౧౭౧
- శే॥ ఈవలీముఖు లీసంద్ర మెపుడు గడతు, రాక్రమించెద రాక్షణమందె లంక
నీమహాజనులకుఁ గాని దిది యటన్న, నన్న ! సిగ్గయ్యెడు నిఁకెట్లు లనఁగవలయు.
- క॥ అని యడిగిన ధర్మజ్ఞం, డనుపమగుణశాలి మహితుఁ డాశరవరుఁ డి
ట్లనె వారలం గనుంగొని, తన నా దాక్ష్యంబు కడలు దార్కొని వెలయు.

—♦ సుగ్రీవ పుష్కర డై విభీషణుఁడు సాగరతరణోపాయముల జెప్పుట ♦—

- ఆ॥ తాను సగరుచేతఁ ద్రవిష్టంపఁబడినాఁడు, సాగరుండు రామచంద్రుఁ డెన్న
దాశరథియ యగుచుఁ దనరినవాఁ డట్లుఁ, లోట శరణుజొచ్చు టర్హ మిపుడు.
- క॥ మతిశాలి సరిత్పతియును, గృతముం దరతమత మతముఁ గీ ర్తింపడె స
మ్మతిమెయి మార్గ మొసంగఁడె, వ్యతిలంఘన మేల చేయవలెఁ దొలుదొల్తు.
- మ॥ అని సూత్రంపఁగ మేలు మే లనచు వా రయ్యర్థమున్ రామదే
వున కర్థిక్ వినిపింపఁ దాఁ బ్రకృతిచేఁ బుణ్యాత్మకుం డాట నా
నని మెచ్చెం దనతమ్మునిం గని యితే యాఁ గాది నీనెమ్మదిక్
గని యిట్లే పొనరించు టొప్పు నన నేఁ గావెంతు న ట్లాకృతిక్. ౧౭౬
- క॥ అనుచు స్మిత మాననంబున, ననుపద మనువొందుచుండ నని వెండియు ని
ట్లనె మీ రందఱుఁ గృతులక్, ఘనులగు భావజ్ఞులరు వికాసము నెఱయక్.
- ఆ॥ నిర్ణయించి తెలుపుఁ డగ్గవం బీక్షించి, యప్రమేయభావ మనుగణించి
పలికె నూహసేసి పండితుండు విభీష, ణుండు మేలెకాఁగ నుండ దెట్లు. ౧౭౮
- క॥ ఆమోటకు సుగ్రీవుఁడు, సామిత్రియుఁ బలికి లేము సమయోచిత మా
నేమముఁ గా దనువారమె, నీమది కరయంగరాని నెఱి యొకఁ డున్నే. ౧౭౯
- మ॥ సులభం బొ పథ ముచ్చరించె నతఁడుక్ శుద్ధాత్ముఁ డై యుంట నీ
వల నట్లుం దలపోయ న్ననదియ యివ్వారానిధిక్ వాహినుల్
దలకొన్నం గడవంగఁ జాలునవియే తార్కాణగా సేతు వా
వలనేని స్థితియింప నొ సనఁగ నిర్వాపార మొప్పారునే. ౧౮౦
- ఆ॥ ఇంతవట్లు దరలి యేతెంచి సేనల, నిచట విడిచి యెట్లు లేగువార
యెట్లు చొచ్చువార మింద్రాదిదుర్ధర్ష, యైన లంక మార్గ మరయకున్న. ౧౮౧
- క॥ కావున విభీషణుని నుడి, గావింపుము తొల్త గార్యగతి మే లెనయం
గావచ్చుఁగాక యావల, దేవుఁడ వీవేకద తగువిధిం బొనరింపక్. ౧౮౨
- క॥ అటు వారు విన్నవించినఁ, దటుకున వార్ధిదరి మేలి దర్భాస్తర మా
ఘటకుఁ డొనర్చి తనర్చెను, బటుగతి దానిపయి వేద్దిపై వహ్నిక్రియక్. ౧౮౩

శ్రీరాముడు దగ్ధయనముననుండ న్యావ్రూపముడును బిహోయి రావణునినుండి నివేదింపబడినది తెలియజేయుట.

శా॥ ఆలో రాక్షసరాజు రావణుడు దుష్టాత్ముడు ప్రీతేప శా
గ్ధూలాఖ్యుం డొక రక్కసుడు కడకం గోతెంచి సుగ్రీవర
త్నాలంబు ధ్వజిని న్నివిష్ట గని తన్వ్యాపార మవ్యగుక్తి
యాలోచించి గ్రహించి లంక కరిగెన్ వ్యాహరలీలాదరా ౧౮౪

ఉ॥ రావణు గాంచి వేగము విగాగము నెక్కి నఁ బల్కె- లంక
రా వల నెంచుచున్నది త్వరం గొని వానరభల్లకౌఘ మొం
డై విలసిల్లు సాగరము నట్లు యగాధము నప్రమేయముం
గా వెలి గ్రమ్ము నక్కడక గాదు వచింప సురారినాయకా ! ౧౮౫

క॥ పదియోజనములవల క, య్యదె కా నయి యంబులు నట్లు పొదునగా
నుదియగొనుచున్నయది యి, య్యది యెంతయు నిక్క మిట్లు లరసి లలిపిరి .

చ॥ దశరథరాజనందనులు దా రిట భ్రాతృలు రామలిక్ష్మణుల
నశపడి వారి గూడ నట వానర సేవల గొంచు నర్క-
డశనుల బోల్ప నొదు రన నా భటు లం దిరప ంటివారు సీ
యశ మెట్లు లోటమింగొనదొ యవ్యధముం బరకింపఁగొన నగున్. ౧౮౬

క॥ ఆగామవిభుని తెజం, బారూఢిక్ భానునంద యగపడు నెం దే
తిరునఁ బోల్పంజన దమ, రారీ ! యనుజన్ముడన్న కిగు లో డపఁగొన్. ౧౮౭

శా॥ ఆలోలాత్ములుగారు సీతపద మన్వర్ధించుచు న్వచ్చివా
రాలీల ల్గడక ల్వికాసములు నయ్యంబు ల్పశు ల్విక్రమ
వ్యాలీఢస్థితులు గనం దరమె యుం డె ప్పొనరి దస్వయా
పాలంబంబున దగు మారు విధ సేయంబాలడే క్రిష్ణులన్. ౧౮౮

ఉ॥ ఆరయఁబోలు నీకుఁ దగ నైన విధంబునఁ ద్రచ్చికార ము
ల్లారయ మొప్ప దూలను నఁపి తెఱంగెఱుంగంగ నాపయి
న్నేరము లెన్నఁబోకుము వినీతలఁ దెప్పెమవాడ భేద మీ
గోరముఁ బాపునేమొ యనుకూలము తానొకొ సామదానముల్. ౧౮౯

క॥ నీనెటి నెఱయఁ బొనర్చుము, నానేరిమి నొడివినాడ సయ మొంచి జయ
శ్రీ నందఁగాంచు మనుచుం, దా నింద్రసపత్నుతోడఁ దగఁ బలుకుటయున్.

ఆ॥ అతని పల్కు వినినయంతనే వ్యగ్రత్వ మొదవ నొక్క యర్థ మెదఁ దలంచి
శుకపదాధ్యు నపరు నకలార్థకోవిదుఁ, గాంచి యసుర పలికె గమలసయన !.

—♦ రావణుడు శుకాసురుఁ బంచి సుగ్రీవు భేదింపఁజేయుట. ♦—

తే॥ రీతిమెయి నీవు పోయి సుగ్రీవు వాన, రేంద్రుఁ గని యెను బలికితి నిట్లు లనుము
క్షీబమునుఁగాక మృదువయి కీర్త్య మగుచు, బరఁగి సందిష్ట మడయసిపలుకుఁబడిని.

- సీ॥ ఓయీసుగ్గివ ! నీ పుత్రమకులమునఁ బొడమినాడఁపు బలబుద్ధిధృతుల
సమములు ఋక్షరజస్సూనుడఁపు హరివరులు ని న్నొల్తురు నార కెపుడు
నిను భ్రాతృసమునిఁగా నే నెంతు నధిరాజపద మందితివి మహాప్రథితిఁ గాంచి
తర్థం బనర్థంబు నని లే దొకండు నీ కొక్కని సేవించి యొదుఁగ నేల
తవిలి రాజపుత్రుఁ డార నేదెచ్చిన, వెరపు లేదె యాతఁ డరయకున్నె
యేమి వచ్చిపడియె నిందు నీతలనుఁ గి, మ్మింధ కేగు మెలయు కీర్తిఁ గనుము.
- క॥ ఆలావరు లగు వేల్పులు, నీలంకం బెరయనే ర రిట నడుగిడ రాఁ
జాలదు మి త్తి నరులు హరు, లేలెక్క విప త్తి గొనకు మితరుని కృతికిన్. ౧౯౫
- మ॥ అని రక్షోవిభుఁ డాడె నీకు హిత మా నట్లంచు నీ వంచు నా
తనిపల్కుం గొని రమ్ము పొమ్మనిన సద్దైత్యుండు నా మోచితం
బన నై గూపగు పక్షిరూపుఁ గొని యొయ్య న్వాన్ధుఁడై నభం
బున నెక్కోల్లని యాదుగాత్ము నుడిగాఁ బొల్పారఁగాఁ బల్కినన్. ౧౯౬
- క॥ ఆనుడులు విన్నయంతనె, వానరవరులు దివి కెగసి వానిం గొని యా
లూనపశతుఁ నుపహాసుం, గా నొనరింపంగడఁగిరి కమలదలాక్షీ. ౧౯౭
- ఉ॥ ఆతనిఁ బట్టి పోచ్చి యవు నొనుగ యింతకుఁ జాలి తిట్టులే
నీతర మీఁగువాడ వని నెమ్ములు వీడఁగఁ బిండివెట్టుచున్
భూతలమందు వైవ రిఘుపుంగవుఁ బేర్కొని వాఁడు దేవ ! న
న్మూల యథోక్తవాది న్మోక్షింపఁ బ్రార్థించి వధింపఁ దలంపఁ జెల్లునే. ౧౯౮
- క॥ పతి మతము విడిచి తనదగు, మతమున భాషించుపొంతు మలయున యే న
వృషాకర్షి బొరిగొనుటే న, వృషా మట్టుగా కొండు దలఁప మత మగునె నృపా.
- అ॥ వాసరుల నదల్పు వారు నీహారని, వార్యు లగుచుఁ బొడిచివై చుచున్న
నార లనుచు వాఁడు వాపోవఁగా రఘు, వీరుఁ డొప్ప దతని విడువుఁ డనిన.
- క॥ బ్రతికితిలేగా యని న, నృశు లాహరివీరు యదుటు మాని చను మనన్
గతిపొల్లఁగఁగఁడు నెట్టన, గతిగని గగనమున కెగసి క్రమ్ముటఁ బలికెన్. ౨౦౧
- ఆ॥ ఓమహాన భావ ! యోనారసత్త్వ ! ను, గీగ్గివ ! విక్రమాంచితావధాన !
గావణుండు లోక - వణుం డాతనిఁ జేరి యెట్లు లగదుఁ జెప్పుమయ్య. ౨౦౨

—♦ సుగ్రీవుండు శుకునకుఁ బ్రశస్తి త్రగ మిచ్చుట ♦—

- క॥ నావుడు హరిపతి బలన, ద్భావించితుఁ డతనితోడఁ బలికెం దగ నో
దేవీ ! రజనిచరాధిప, భావోచితచారచరుని పద మారయుచున్. ౨౦౩
- సీ॥ అరివి రామున కొట నపకారి విందట కా ప్తి లే దింతయు నరయు మనుము
నీయుపస్మితి యెందు నెగడె నెట్లనుకంపుడఁపు కీడుపు ట్టంది తవసె ననుము

భ్రాతృ నంటివి వాలిపగిది నెట్లన నీవు నభ్యుదయ పరిమళ వలన ననుము
దుష్టాత్మకుల గిట్టి దూలించు మామోల నీ గాంగసేతులు స్వ వసుము
సుతపితృజాణిబంధుసంతతులతోడ, నిను చరిల్పన నమకట్టి నాసినాడ
నింక నీదు దోనంబున లగక పాడు, పడగనున్నది నాతో పడకు పునుము.

క॥ బూడిదపెటగఁ జేసెద, నీడంబునైన విడువ నెనకులు నాజన్
వీడుం గూడఁగ నిన్ను, దోడిజనముతోడ నడటు దొరికినయంతెన్, ౨౦౫

తే॥ తడవికొను నెంచి తాతను దాశరథి శ
రవతని యెంటు దవిలి నేర్చుకనుమున్న
యగ్గి యని కాదు పింగళు య గాను
మూఢ ! రావణ ! హనుగంటి కుమారిదిచ్చు.

౨౦౬

తే॥ సురలు నిండుగడు నిను నొక్క హోళి మూట

నైన రవిమండలంబున పడఁగ నైన
సారిదిఁ బాతాళకుహరంబు సారఁగ నైన

ముక్తుడవు గావు రఘునాథు మునయ కిమి !

౨౦౭

క॥ ముల్లోకంబులలో నీ, “వల్లభ” యని యతివ నైన సగపడఁ దొరఁగెనున్
బల్లిదుఁడు నిన్ను గావఁగ, నెల్లెడ గామపాదగూఢమే చూపింతున్.

౨౦౮

ఉ॥ చంపితికా జగార్థితు నశోకితుఁ బక్షివిభుఁ బటాముఖున్

డింపఁడె యామదం బిపుడు డికొని యే నని పేరునెచ్చి నీ

కొంప యడంప దెల్లది రఘుపథుఁ డొండడ కేగఁ దచ్చి తి

చంపకనాస మిత్తి యనఁజాలని మే లనెనందు వృత్తితో.

౨౦౯

క॥ దొంగతనంబునఁ దన్మహి, తొంగనఁ గొనివచ్చినాడె నని లోలోలో

బొంగెద వేమి ఫలించెను, బొంగడఁబునఁ దోన నీదు పొడయు నడంగున్.

ఆ॥ అమృహబలు నృహశ్మదుర్ధనుఁగా, నరయనేర్పడె నెలఁపడితి

వలతి నీదు ప్రాణనాయువు ల్పరియించు, హరి యటంచు దలఁపెనేని మూర్ఖ

క॥ అని తెలిపెడు హరినాథున, కనకరుండు వాలిపుష్పిఁ డుగదు డరియ

గని చారుఁ డితఁడు బంధన, మొనరఁగ నియ్యెడ నె యడంచు లోపెడుననఘా !

చ॥ ఇచటనె యుండి తా నరసె నిందఱవృత్తులఁబొలఁ బోల ది

ప్రచటున కేగఁ గట్టియిడి యద్దరి ముట్టి దలంపవచ్చు దో

వ చెడినఁ జంపవచ్చు నటఁ బాపము పొందదు దూత గాఁడు వీ

డచలితవృత్తిఁ గర్జమున కయ్యెడు రంగ మెఱుంగఁ జెల్లదే.

౨౧౩

క॥ అని తనదు తలఁపుఁ దెలుపఁగ, ననితర మిదె యా నటంచు ననె హరినాథు

డనుపములు కపు లనుజ్ఞం, గొని వానిం బట్టి కట్టి కొట్టిరి పెలుచన్.

౨౧౪

- ఆ॥ అనుకుండు శోక మది యాకోశించె, రామ ! రామ ! యనుచు రహి వాసంగఁ
జండున స్త్వయును లఖాడ శోజులు పార, లఱును నెంత లాతఁ డనఁగ నగజ !
- తే॥ వాని పుల్కె బు గోడ్పడి నచ్చెఁగా మిఁదెఱిగెను నమ్మి యమ్మెయిని వేడఁ
దొడఁగు నొక యదల్పవే శోడతోడ, నీసుభటచాలి న్నానని నీసుమాలి.
- క॥ నా యాకలఁ బెఱికిరి కం, దోయి బెకలిగిచి రింహో నగనం బే
నోయెడయాడ ! కనఁగనిన, న్నాయెసరించిన యాఘమునం జీడ్పడెదే. ౨౧౭
- ఆ॥ పోపుమయ్య నన్నుఁ బుణ్యకీర్తిప యెల్ల, వారు నిన్నుఁ జేరి మెలమి మీఱ
బుక్కి. పిడుమగలను మొనయంగ నాకేల, బంధనంబుఁ గూర్చు పాలకంబు,
- క॥ ఏకతినేని నిన్నే. చేరిని శరణంటి నట్టి నిది చాలదె నా
నేరము లెన్నఁగనేలా, సారము నీ పరియకున్న జగ మూగమునే. ౨౧౮
- క॥ అను నాతని పదేవన, మును విని శ్రీ గామనృహారి ముదల యొనర్చెన్
జన దిగి విని నొంపఁగ, నసేతి నగునా యటంచు నందఱు వినఁగాన్. ౨౧౯
- క॥ అట్లేచి నానఁ బ్లవకుల, గద్దెపుచు వాని విడిచి కనుపఱి నిందే
ప దేవయక నిలు మోగి, యద్దెన నూపునఱి కనిన నతఁ డల్లుగఱన్. ౨౨౦
- ఆ॥ వన్నె కాండు రాఘవప్రభుం డవ్వేళ, నబ్ధివేల దర్భ లాస్తరించి
ముద్దు మూతల గేలు మోడ్చి ప్రియభుం డయి, శయితుఁ డై తనగృహాడ నుండె.
- తే॥ అరనిఘాదనఁ డలబాపంపుగ వసంగ
భుజగభోగాభ ము యుష్టు భుజ ముపాధి
మొనయు నుపధాన మొనరింప మొనకొనియెఁగ
లాసిధానము ! మట్టి మేలన మగసితె. ౨౨౩
- సీ॥ గంగరంగపు మేలి రంగులు బంగారు క్రొన్నున ల్ధరియించి కులికె నెది
మొల్ముల లొనగూర్చి మహిలంబులు క రొమర్మనంబుల నిచ్చ మలసె నెది
బొలసూర్యప్రభాభాసచందనసారభాక్రాంతిదిక్కుల్వ మంద నెది
స్వేద నీరసంబుసిగులతో గాంగుత్రకభోగన మ్మత్తి గాంచె నెది
సా యుగయుగప్రచారంబు శత్రుమిత్ర, కష్టసఖ్యప్రదము ద్ధర్మకామనీయ
కైకలక్ష్మము సాగ గాంతాశ్రయంబు, నైసి యాంగహు వపుడు దిం డతని కయ్యె.
- క॥ శరముల సవ్యాసవ్యతి, దరలింపక జ్యాకిణాకిణం బగుచు మహా
పరిఘాభ మున దక్షిణ, వరభుజముఁ దలాంపి నేసె చాఁ డభిసూపా. ౨౨౪
- క॥ ఆగోనిర్వాపణచణ, మోగోసాహస్రదాంబు యభయోదార
శ్రీగ్రీము నొ భుజమున, మాగతిఁ దలగడ నొనర్చెనట యే మందున్. ౨౨౫

క॥ శరణ మగు నింక సాగర, తరణమొ యవతారజలవితరణమొ యను సంగ
స్కరణ మిడె మదికిఁ దన సంగ, సరణం బెదిరించు నతఁడు జగతిం గలఁడే. ౨౨౭

తే॥ మొనసి ప్రయతుండు నియతుండు మునియు నగుచు
దర్భశయనం బొనర్చె నద్ధార్మికుండు
గాదె యది యేనియును విధి కంజభవునిఁ
గన్నవాఁ డొనరింప నౌ కర్మకులకు. ౨౨౮

ఆ॥ మహితనియతి నప్రమత్తుఁ డై యవ్వార్ధి, కర్ధి యై కుశాస్త్రతావనీశ
యానుఁ డగుచురాముఁడటులుండరాత్రిత్ర, యము గ్రమించె వికసితాంబుజాక్షి.

ఆ॥ సాగరుం డటంచు సరితాంపతి యటంచు, ధర్మవత్సలుండు దాశరథి ద
యాశరథి యనంగ నై యాశరథి వేఁడె, మూడురేలు నయము మొనయ నవల.

—♦ శ్రీరామఁడు సముద్రం పైఁ గోపించి పరాక్రమించుట, ♦—

మ॥ ప్రయతుం డై రఘునాథుఁ డమ్మెయినిఁ దన్బ్రాబ్ధింపఁ బూజింప న
న్నయ మొప్ప న్నవత మాచరింపఁ దలఁప న్నందుండు గాఁ డెట్లు ప్ర
త్యయ మీయం దలపోయఁ డాజలధి యారా యంతరైశ్వర్య ముం
తయు నెద్దత్యముఁ గూర్పఁ దొంటి నిజదైన్యం బొండు పాటించునే. ౨౨౯

క॥ క్షణ మెన్నుచు రక్తాంతే, క్షణుఁ డై వెడనవ్వు దొనుకఁ గా గాముఁడు ల
క్షణు శుభలక్షణు నుపగతు, గుణాధ్యుఁ గని యిట్లు లనియెఁ గోవిదవంద్యా.

సీ॥ అవలేప మరసితే యబ్ధి దర్శన మీయఁ డీడె యంతటికె తా నిగతి లగుట
సాలమి వెట్టుబో సాంత్యక్షమార్జవశమలక్షణము లైన సద్గుణగుణు
లాత్మప్రశంసి దుష్టాత్ము ధృష్టుఁ బ్రచండవర్తను విపరిధావకుని ముష్టు
రవి యివి గుణహీనులం దిట్లు విపరీతభావమ్ము వెలయుంపఁ బరఁగుచుండు
ఖ్యాతి యైనఁ గీర్తి యైన జయం బైన, సాధువృత్తి నొందుఁ జక్కపడదు
రాపు నేయ నౌ పరాక్రమ మెనయుంప, నిన్నియునుఁ గడంగి యెదురువచ్చు.

క॥ ఆలము నేసి యిపుడె యే, నాలమ్మున శరధి మేలి యలుఁగుల నింపక
జాలిపడి నీట నిమ్మక, రాలయమకరములు దేలియాడెడుఁ జమ్మి. ౨౩౦

ఆ॥ ఘణుల పడగ లెడలిపడ మీనములుమేను, లట్లు నైవఁ గరికరాల్చి శేరల
శంఖశుక్తిసమితి సమయ నౌ సమయాప్తి, నంబురాశిశోషణం బొనర్చు. ౨౩౧

శా॥ సామిత్రీ! క్షమ పోల దీదృశునెడం జాలించితిం దాని నా
సామం బెంతలు నేసెనో కనుము పైసన్నాహ మూహింపు మా

రా మేనొప్పగ రాఁడు సాగరుఁడు ద నామేనుఁ డర్థింప నిం
కేమీ శ ప్పని ముప్పనంబడక కానీఁడొండు జాల్ముం డిలన్.

౨౩౬

తే॥ చాప మగదిమ్ము లక్ష్మణ ! శరవరమ్ము, లక్ష్మి లాశీవిషమ్ములే యనఁగఁ జెల్లు
నవియుఁ గూర్పుము ననయు నియ్యబ్ధి నింకఁ, గాల్గ నడకలతోఁ గపు ల్గడచువారు.

మ॥ ఇతఁ డక్షోభ్యుఁడ యేని సాగరుఁడకానేనిః సనుగ్యాదుఁ డు
జ్జితమర్వాదుఁడు నంచు లోకు లెదలోఁ జింతింప నొనేనిఁ బ్రా
థతరోర్మిప్రభుశుండయేని బలుగండ లైత్యు లుండంగ ను

సిఁకుఁడే యె తగునేని మచ్చరములే జీర్ణింపఁగాఁ జేయవే.

౨౩౮

క॥ శోభినుఁ డై తగు నీతని, షోభిల్లఁగఁ జేయవాఁడ జూడు మితఁ డొకం
డే భోగ మందునఁటె డై, త్యాభుగ్నత చాలుఁ గాచు నదె త న్ననుచున్.

తే॥ అని ధనుస్పాణి డై యోధ మగ్ధులింప
నంతటనుఁ గన్ను లాయణ్య మవధరింప
కాముఁ డభిరాముఁ డపుడు కరాభుఁ డయ్యె
నాయుగాంతాగ్నివలె జ్వలితాస్త్రుఁ డగుచు.

౨౪౦

తే॥ ధనువుఁ బీడింపఁ దొడర నింధనము లయ్యె
శరము లెడలింప సడలె నొ జగము లెల్ల
నుగ్రవిశిఖము ల్పిడుగుల మోజ నెటయ
నేమి గతి గాంచఁగలనుకో యెఱుకపడదు.

౨౪౧

క॥ శిరశ్శీలంబు లక్ష్మి జ్వలం, పితృతములు శరములు వెడల వినుతులు సెలఁగెన్
శిరశ్శీలంబులకుఁ డితఁ డా, శతకృశుని పోడు గాఁడె చాలఁడె యనుచున్ ౨౪౨

చ॥ వెలుగులు వెంటరా ననిలవేగమనోగతు లొప్ప సాయకం
బులు పోలివేగ గోదములు బోరన బో గన వట్టివోవఁగా
సలీలములన్ హరించుటకుఁ జూల్కొన సంధి మతఁద్ర మౌనె యా
విలత యిఁకేల చెల్లు రఘువీరునిఁ గొల్వక నిల్వవచ్చునే.

౨౪౩

ఆ॥ ఉదక ముడుకు చుండ నూర్చిమాలికలతోఁ, బూర మగువ నబ్ధి బూరటిల్ల
ఘామ మెట్లు పైనిఁ దోఁప వింతగ జంతు, పాక మచటఁ గానఁబడెయె నపుడు.

మ॥ పడగ ల్కొములు గన్నులు న్నేజియఁగాఁ బాతాళ పుంజిల్వ లా
సడిఁ దత్రిత్యులు దానవు ల్వ్యధిశు లై సాకంగ నిం దవ్వ రే
ర్పడువా రెంచు యుగాంతసంభవమహాప్రస్థాన మూహింపఁ బొ
ప్పడ గామాస్త్రపరింపరాఖ్య మగు నొర్వం బబ్ధి మాయించుచోన్.

౨౪౪

- సీ॥ తాలముక్కలు గాఁగ రాలఁగాదొడరె నాశైలముల్ పైలారిశరము లడరఁ
గాకీచిప్పలు గానఁగా నయ్యె నొండొండ శోషణస్త్రోరువిస్ఫూర్తి నిగుడ
ధూమకేతువు లట్లె ధూమకేతువు లొప్పె నాగ్నేయబాణాగ్ను లంటఁగదియ
నూర్జిమాలికలు సత్వోర్జిమాలిక లాడె నాశుగాశుగవేగ మతిశయింపఁ
బదులు నూర్లు వేలు పదికోట్లకోటు లై, ప్రబలి రాముఁ డేయు ప్రదరవితను
లమ్మహార్ణవమ్ము నట్టి ట్టానరై నా, ఘూర్ణమాన మగుచు గొడవపడఁగ.
- క॥ పొడవడఁగ నైన నమ్మెయిఁ, దడబడుటే కాని మొనయఁదలఁపఁ డకట య
క్కడలి మును మందరాచల, మెడలింపఁగఁ దనుకఁ డిప్పు డిది విస్మితమే. ౨౪౭
- మ॥ ధను వాక్యవృత్తమొనర్చుచుం గడఁక మై దాక్షిణ్య ముట్టునాతలూ
గ నితాంతప్రథమానతేజుఁ డయి యాకంపించు భూతౌఘముం
గనకే యబ్ధినె కాంచుచున్ రఘుకులాకల్పంబు కల్పాంత మ
ట్టె నిరూపింపఁగ నొక్క దివ్యశరము న్డైదంబునం దుంచినన్. ౨౪౮
- తే॥ కరులు మకరములెడలఁగాఁ గచ్చపములు, దేలఁగాఁబన్నగౌఘము ల్బ్రూలఁ గాంచి
వ్రాలి కర మెత్తి పొనరించె వారణంబు, వలదువలదనిసామిత్రివారణంబు. ౨౪౯
- క॥ అతఁ డాఁగినఁ దలఁగం డ, య్యతిరథవరవర్ణనీయుఁ డౌ రాముఁడు న
న్నతికుపితుఁ గాక యాదః, పతి నాఁకపడంగ నేల పరువిడ వనుచున్. ౨౫౦
- తే॥ అవల సాగరుఁగూర్చి రాఘవుఁడువలికె, శోషిలఁగఁ జేయువాఁడ నీసౌభాగ్యుఁడ
నీకుఁ జేదోడు వాదోడు నెఱిఁ దనర్చు, తోడు పాతాళలోకంబు బోడు గాఁగ.
- క॥ ధూళు లెగయించి యిప్పుడె, తోలెద నిర్దగ్ధనిభిలతోయునిఁ గా ని
న్గాలిపడి యెల్లసత్త్వము, లోలిం బెనుగాలిఁ బెరసి యుత్త్రాక్షగన్. ౨౫౧
- క॥ మత్కార్ముకసృష్టంబు పృ, పత్కానలవర్ష మిపుడె సాగర నిను స
పత్కాలవిరతుఁ జేయు స, మిత్కాంతులు కాల్గనడక మేకొండ్రు కపుట.
- క॥ దానవులకు నిలుకడ నీ, వేనేర్పునఁ గూర్చొ యెంచి యెఱుఁగఁపు దానన్
నానయవిక్రమముల నిం, కీనెఱి ని న్నొరయు కష్ట మెంచెదొ లేదో. ౨౫౨
- మ॥ అని బ్రహ్మాస్త్రము బ్రహ్మాదండనిభ మా నస్త్రంబునం జేర్చి యు
క్కనిమేషంబున మౌర్విఁ గూర్చి ధను వాక్రంబు గావించి యా
మనువంశోత్తముఁ డట్టహాస మొనరింప న్వేపటాత్కారని
స్వన మై ఘూర్ణిలె రోదసీకుహర ముత్సన్నత్వనన్నద్ధ మై. ౨౫౩
- క॥ గిరులు వడఁకె జీకటు లటు, గిరికొని దెస లాక్రిమించెఁ గీల్కొని సరసీ
సరిదంతరములు సంక్షో, భరావ మెడలింపఁ దొడరె బాటవ మెడలన్. ౨౫౪

సీ॥ జ్యోతులతోఁ జంద్రసూర్యు లడ్డంబుగాఁ దిరిగిరి పెనగొనఁ దిమిరదీప్తు
లుప్పరంబునఁ దోఁచె నుల్కానహస్రింబు నిర్ఘాతములు తోనె నిర్గమించె
ఘనమాకులస్కంధగతు లొప్పె వెనఁ బ్రభంజనుఁడు భంజించె వృక్షముల గరుల
వజ్రవైద్యుతవహ్ని వర్షంబు లటు మీతె భూతభైరవరవంబులునుఁ బ్రబలఁ
గనులు మూతపడఁగఁ గదలక యుద్వేగ, మందె నెందు ఖగమృగాదు లడలి
యయ్యమోఘబాణ మజునిఁ గన్నయ్యయ, య్యబ్ధిపైని వైవ నడరునపుడు.

క॥ భూతములతోడ వీచీ, వ్రాతంబులతోడ నాగవరరక్షస్సం
భూతములతోడ నంబుధి, యాతతవేగాతివేగుఁ డాతతీనయ్యెన్. ౨౫౮

క॥ ఆజనితో వల్లవమున, మోజనపరిమితికి లోని కొదిగి చనె నతం
డాజిత నాజితనూజం, డోజమెయిం బొడువఁగా ననుత్సుకుఁ డయ్యెన్. ౨౫౯

క॥ అంతటఁ దనయంతంబున, కంతం బిటు లౌ నటంచు నారసి స్వక మా
నంతరి నెడలి సముప, క్రాంతుఁడుగాఁడొడరె నతఁడు కమలదలాక్షీ. ౨౬౦

—♦ సముద్రుఁడు ప్రత్యక్షమయి శ్రీరాముఁ గొనియాడుట ♦—

సీ॥ ఉపయించు రవిబింబమో యన నొకతేజ మధగతోన్నతశైల మందఁగాంచె
దీప్తాన్యములు సముత్థిలము లౌ బహుమహాపన్నగంబులుతోడఁ బరఁగ నెగడె
స్థిగ్ధవైదూర్యభాసితమూర్తి మైకొని దేవతాస్ఫూర్తి వ్యక్తీకరించెఁ
బొల్పె జాంబూసదభూషానముజ్వలర క్షమాల్యాంబరాముక్త మగుచుఁ
దమ్మిరేకులఁబోలు నేత్రమ్ము లొప్ప, సౌరపుష్పప్రజము శిరస్త్రుముగఁ ననర
మోని చందురుఁగన్నట్టి మురుపుఁదలుప, నవలనగబుధియనఁగనై యదెతలిగ్నె.

క॥ ముత్తీయపునండ నడుమం, జొల్లిలుచు నొక్కమేటి జోతి వెలయఁగా
వాల్లియ మేలు వెదకె, సత్తిన కంస్తుభముతోడ యీ నని మురియన్. ౨౬౧

శీ॥ అట్టి యని కాక రత్నాకరాభ్యుతపకుఁ, గలుగుటకు నిష్కర్తరన్నప్రకాశ మొప్ప
ధామరాగవి శిషివిద్యోముఁ డైన, పలిమలకు సాటివచ్చు నా వఱలి తరలి.

క॥ తనలోని మేటి రతనము, లును బుగనుమేలినగలు లోలల్లక్షీ
పినివేశము లనఁదగు కొ, న్ననలుం గానికలుఁ గొంచు ననిచిన వేడ్కన్. ౨౬౨

ఆ॥ తొండె గాలి ముగిలు దొరయునంగతి నైన, తేరల తేరలుబాటు దృప్తసత్వి
వేష్టనమునుఁ దెలుపు వెనుబాటుతోడి పొ, నడచు వడకు లొంటఁ గడలుకొనఁగ.

క॥ దోయిలి నెరయ ముగము గం, దోయియు వికసింపఁ జొంటిదొరపుకదోయి
యాయిత మైతివె పన్నగ, శాయీ యని పిలిచి మేలినన్నుతు లెనఁగన్. ౨౬౩

క॥ శరపాణి ఘ్నిన రామున, శరమఱి లే కప్పనంబు లర్పించి ఖలా
శరబాధ తలఁగె నను ధృతి, సరగున సాష్టాంగ మెఱిగి సంభ్రమమెనఁగన్,

- ఆ॥ నమ్మి డగుచుఁ బలికె నాయన్న! యిల యాప, మట్లు జోతి వాయు వాకసంబు
మలఁగ వాత్మవృత్తి వలను శాశ్వతపథ, మందియున్న తత్త్వ మొందుచుండు.
- క॥ ఆధర్మమున నె యితఁసి క, గాధత్వము వొసఁగుఁగాని గాధత్వము గా
దాధి యుపాధిగ నొదవెడు, బాధ యనం బరఁగు నది యపకృమ మగుట.
- ఆ॥ కామలోభ పరతఁ గాని భయంబునఁ, గాని సకలసత్త్వికాంక్షితముల
స్తంభనం బొనర్పఁ జాల జలంబులఁ, బలుకువాడ నిజము పార్థవేంద్ర ! ౨౭౦
- క॥ ఒడయఁడ వని ని న్నరయక, తడసిన త ప్పన్న దొకటి తఱిఁ బోలని దీ
జడమతిదెస దండనమెయి, బడలించితి వదియచాలుఁ బద్మదల"తెన". ౨౭౧
- క॥ రక్షింపుము రక్షింపుము, పక్షింద్రపతాక చేవ! పరమపురుష! నీ
శిక్షం బెరిఁగితి మధిపుడు, దా క్షమియింప దొరఁకొనఁడె దాసుల తప్పో,
- సీ॥ నీ తమోమయి మాయ నిర్గమింపఁగఁజేయ భూతంబు లన్నియుఁ బొడమి నగిడు
నవి కారణస్వభావవృత్తంబు లై యుండుఁ గావున జడభావకలన పొసఁగు
నీవిరాడూపంబు నెలకొన దాని సత్త్వంబున న్నరి దేవతలు ధాతృ
ముఖ్యులు రాజసమున మన్యువున భూతపతియుఁ గా నన్నియుఁ బరఁగ నవల
శుద్ధసత్త్వాకృతివి నిత్యశోభనుడవు, నిర్వికారుడ వజ్రుడవు సింహుడవు
కేలమెయి మాయ లీల లంగీకరింతు, వేనియును వానియనలేప మెనయ వెపుడు.
- క॥ త్రైలోక్యరక్షణమునకు, లీలామనుజాకృతి నిర్వలీనుడ వగుచున్
హేలమెయిఁ బెరయ నరయం, జాలఁడు వీడనఁగ నైతి సౌమ్యత యెడయన్.
- తే॥ పసులు మొఱకులు గాఁపరి ప్రభుడు దండ
మెడనెడఁ బొనర్ప సన్మార్గ మెనయుచుండు
రట్టు లీశిక్ష నీతత్త్వ మండఁగంటి
నభయ మిచ్చి లంకామార్గ మరయుమయ్య, ౨౭౨
- * క॥ ధీవరులు జలధి యితఁ డని, యేవలనుననేనిఁ గొందు రిష్టారములన్
దేవా! గాలికె గడలెడు, నావిధమునవాని నొంపనా నీరెరమున్. ౨౭౩
- తే॥ శరణుజొచ్చితి భక్తవత్సల మహాత్ము !, సర్వలోకశరణ్య ! రక్షానురీణ !
యలసినాడ మహాభయ మొలసినాడ, దొరవు నీయంఘ్రి ది క్కని దొరసినాడ.
- ఆ॥ ఎదియొ దారి సూప నెంతు సహింతుఁ ద, ద్భారమెల్ల గ్రాహితృశులవలని
బాధలం దొలంతుఁ బరఁగ నీసేన యా, దరిని జేరి నెఱయుదనుక రామ ! ౨౭౪
- మ॥ అనినన్ రాఘవుఁ డప్రమేయవిభవుం డాయంబుధిం గాంచి యి
ట్లనె సంయోజిత మిమ్మహాశర మమోఘాపాత మిద్దానిఁ బో
లిన లక్ష్మ్యంబున వైవఁగావలయు జాలింబోక యాయమ్ము నా
కొనరం దెల్పుము మిన్నకుంట తగ దాయోజ స్ప్రియోగించెదన్. ౨౭౫

—♦ రాముడు సముద్రః వనంబున తనది న్యాస్త్రము ద్రుమకుల్యమున నాభీరులపై వైచుట ♦—

ఉ॥ నావుడు రామచంద్రు వచనం బమృతోచిత మందుకొంచు మీ
న్నావల నంది యబ్ధి యన నయ్య ! గుణోల్లర ముత్తరంబునన్
దావల న్నన గౌ మరువు దా ద్రుమకుల్య మనంగఁ జెల్లుఁ బు
ణ్యావృత మైన దీవువలె ఖ్యాతఁ జెలంగుచు ముజ్జగంబులన్. ౨౮౦

తే॥ ఉగ్రగర్భనకమ్మ లనూర్జితములు వి, గీతు లోదృష్టు లత్వంగలకిల్బిషులుఁ గి
రాతు లున్నాగు దన్యులగాతు లగుచు, వార లొనరించు రాగా పవార్య మధిప!

క॥ ఘోరు లమగానులే పో, వారలు మద్వారి గోల నట్టిచనఁగ నొ
దారి ఘటియింపఁ గలుగఁ, బారీణి బౌనర్పజూతు రనవరతమున్. ౨౮౧

క॥ ఆపావుల సందర్శన, మాపగిదిన్ స్పర్శనము నహస్థితియును న
న్యాపాత్ము నొనర్చెడు న, ప్లాపం బెడలింపుమయ్య ! పాపాపహరా ! ౨౮౩

క॥ ఘోరం బీశర మయ్యా, భీరులపై వైవమయ్య ! వెర వదె యన న
వీరినరేణ్యుడు తద్వార్య, హోరం బనువార నరసి యటు లొనరించెన్. ౨౮౪

మ॥ మరుకుక్షిం జొరఁ బిఱి యబ్ధిఁబునుల న్మాముచి దీప్తాశని
స్ఫురణ త్వెల్లుగఁ గోఁప దిక్షుల విస్ఫోటించు గర్జ త్వలం
గ రస స్వచ్చి రసాతలం బరిసి యక్కంతారమాం గాల్చి దు
ష్టరసంబు త్వనఁ బీల్చి స్వీయశరసంస్థానంబు సేరె న్సౌరిన్. ౨౮౫

తే॥ రామబాణకృతావనివ్రణమంబునున, నారసాతలముననుండి యరుగుదలచి
సౌధగంగాప్రవాహంబు చూడన్ ప్ప, నెప్పటికిఁబయి కెగయ న్న యెసకఁమనఁగ.

క॥ కూప మది వ్రణ మెసంగ న, కూపారిముసందుఁ బేరుకొనినయ్యె నట
యాపద మొగి మగుకొంత, గోపాభ్యుదయగె జగత్ప్రయోగశ్రుతియు. ౨౮౬

ఆ॥ అటు లొనర్చి పేర్చి యమ్మగుస్థలికిఁ దా, వరము లొనఁగె నమరివందితుండు
వసులమేలి ముందు నాడిపంటలు నిండు, వమాలఫలరసములు ముససియుండు.

క॥ సుకరక్షీర స్నేహం బకలఁ కొషధవి శేష మారోగ్యగుణా
వికలము గుళసారథి మతి, పసిస్వరము నగుచుఁ బుణ్యవిధు లిది వెనుచున్.

క॥ అని రాముడు వరి ముసఁగిస, ససితిరి నాభాగ్యగరిమ నంది వెలసె న
మ్మనికి మానుకులునఁ గనుఁగొని, యనె సరితా పని ప్రసక్త మరుసం బెనఁగన్.

క॥ నీయ ద లోకం బొకపని, సేయంబాల వను పలుకు సెల్లునె నీయ
ప్లే యుడ్లు న న్నటిమి పెడ, దోయం దలఁపఁగనఁ గాదు ధూతారిచయా.

—♦ సముద్రుండు తనముందు సేనుభుఁ గల్లును పాయముల జెప్పి యుత్పన్నుల దగుట ♦—

తే॥ అట్లుగానున విశ్వకిగ్మాత్మజాతుఁ, డతినికిరి బ్రీతి యునవాఁ డప్రతిముండు
తత్త్వపాపీతపూర్వప్రదత్తివరుండు, నలుండు సీసేనఁ గలఁడు సన్నద్ధుఁ డతఁడు.

- క॥ ధీమంతుఁ డాతనిం గొని, శ్రీమంతుఁడ ! యానతిమ్ము సేతు వొనర్పన్
సామగ్రి నేను మోచెద, నామహితుఁడు వైవ యోధు లందీయంగన్. ౨౯౩
- తే॥ చేయుఁగావుత సేతు వాసిద్ధిమంతుఁ, డదియు నాయం దొదవి లంక నందుఁగాత
కూళ దెగుఁగాత సీతఁ జేకొందుగాత, నీదు కీర్తి జగత్త్రియి నెగడుఁగాత. ౨౯౪
- క॥ ఈకృతి పుణ్యఫలప్రద, యాకృతి గొన్నట్టి తేజ మఖిలజగములన్
గైకొని మనుషంజాలు న, నేకులఁ దరియింపఁజేయు నితకంకణ యై. ౨౯౫
- క॥ ఏ నరిగివత్తు నింకిట, నీనెటి నెటయంగ మెటయనేర్తువ కాదే
శ్రీనాయక యని యంబుధి, తా నంతర్గాన మెనఁసిఁ దరుణీమణిరో. ౨౯౬

—♦ నలుఁడు సేతుబంధనమునను శ్రీగాముననుజ్ఞ గోరుట. ♦—

- ఉ॥ అంతట వానరప్రవరుఁ డైన నలుండు వరప్రభావము
త్యంతసమృద్ధి మైకొన సమర్థత మైఁ దనరాని జానకీ
కాంతునిఁ జేరి మ్రొక్కి యొసంగంగదె యాజ్ఞఁ బొసంగ సేతు వే
నెంతయు వేడ్క మీఱ రచియింతుఁ దలంతుఁ గృతార్థత న్నదిన్. ౨౯౭
- క॥ నాతండ్రి వర మొసంగిన, యాతత్త్వముఁ దెలిపె నీతఁ డది నిజ మన న్న
నాతలపును బెసఁగొనె ని, ట్లితటి నే నెంత సేయనేనియుఁ దగుదున్. ౨౯౮
- ఉ॥ మందరమందు మాజనని మానితఁ జేకొని విశ్వకర్మ ని
ష్పందసుఖాధ్యుఁ డై తనరి బాలుఁడు నీ కుదయించు వాఁడు నా
యందలి శిల్పవైభవము లందఁగలాఁడు తరించువాఁడు వా
ర్ధిం దనలావుమై ననియెఁ జేకువమై వచియించె నబ్ధియున్. ౨౯౯
- క॥ ఒండు దెలుపకయ యే నొ, క్కండనె నేర్తు నని పలుకఁగా నే మగు నా
తండు స్మృతి కెక్కఁజేయఁగ, మెండుకొనె న్విదిత మది సమీహిత మగుచున్. ౩౦౦
- ఉ॥ ఓకపులార ! మీర లింక నోషికమైఁ గొనితెండు సాలముల్
ప్రాకటలైలశృంగములు పాదములుం దగునట్లు లన్నియు
జేకొని యే నమర్చెద విశేషవిధాన మచర్చితంబుగా
నొ కృతి నామతిం బెరసె నాకృతిఁ గైకొని చొప్పు చొప్పుడన్. ౩౦౧
- క॥ దండమె వశ మెనయని యు, ద్దండులనేనియు మరల్పఁదగినది సు మ్మా
మొండిక్షమ శతులఁ దీర్చునె, పండునె సాంత్యమ్ము దానపద్ధతి వలనే. ౩౦౨
- తే॥ అమ్మనోదధి యిమ్మెయి నందువాఁడె, సేతు వొనరింపుఁడని యుక్తిఁ జెప్పువాఁడ
దండభయమునఁ గాకున్న దాశరథికిఁ, జుట్ట మే నొదు నని యెంచి చూడఁదగఁడ. ౩౦౩
- క॥ కావున వైశమె సేతువు, గావలె యుదధిం దరింపఁగావలె దటియం
గావలె లంకం బొరిగొనఁ, గావలె రక్కసుని జయము గావలె బలికిన్. ౩౦౪

క॥ అని నొడువ వార తా నన, ననుమతి నెఱపెనుఁ బ్రవంగమాధిపుఁ గొని య
య్యినకులతిలకుఁడు మే లన, ననుజుఁడును విభీషణుండు నను విదె యనుచున్.

ఉ॥ మాంగళికోద్యమం బటు లమానుషయోగకళానిధాన మై
పొంగ గుణోచ్ఛ్రితం బగుచు బోరన నాహరినాహినీప్రజా
భంగతరంగనిస్వనవిభావవిభావ్యరసప్రవాహ ము
ప్సొంగెను రామదేవుఁ గని పొంగిన వానికి నీడు జోడుగాన్. 30౬

క॥ అని విభుఁ డెఱిగించిన సతి, విని సర్వేశాన లోకవిభు చారిత్రం
బనుపమరస మావల నే, యనువునఁ జెల్లెనొ వచింపు మని యడుగుటయున్.

శా॥ భావాభావవిభావభావవిభవప్రస్తావసంభావనా
ప్రావీణ్యప్రథమానభావుకజనప్రఖ్యాతభావోదయా
జీవంజీవితజీవలోకరసలక్ష్మీప్రాపణానంతచి
ద్భావానూనకలానిధానసుఖనిత్యశ్రీవిశేషాంచితా. 30౮

క॥ భక్తజనానుగ్రహసువి, భక్తరసోదయ! దయాప్రపంచితగుణసం
భక్తమహావిభవాభి, వ్యక్తావ్యక్తస్వభావవరసద్భావా. 3౦౯

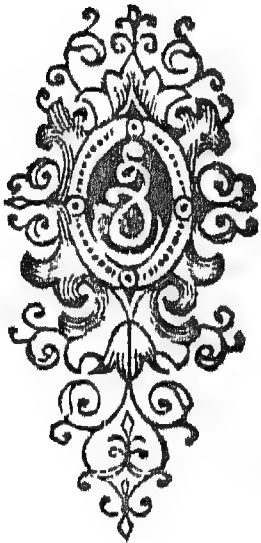
వనమయూరము॥ కారణగణోపచయకల్పితజగత్కా
పూరణగుణాతిశయపోషణసముత్కా
వారణమనోధిక్యతవాంఛితవలత్కా
లేరణవినాశితమహీజనప్రపత్కా. 3౧౦

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితా యోగహృద్యమహితా త్రేయగోత్రప్రవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యుగ్రా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం
దృతీయాశ్వాసము.
శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరామకథా-మృతము.

యు ధ క ా ం డ ము.

పూర్వభాగము - చతుర్థాశ్వాసము.

కామ్యజగదధీశ
త్వాకలితవిలాస చిన్మయాంతర్హృదయ
ప్రాకటభవాబ్ధిసేతు
శ్రీకరకరుణాకటాక్ష ! శ్రితనరహా !

- అ॥ అవధరింపుమయ్య ! యననరతామృత వాక్ప్రసంగ మొనగి వలనుసూపు
మయ్య ! యభవుఁ డప్పు డగరాజకన్యకఁ, గాంచి స్మేరదృష్టి కలన మించి. ౧
- తే॥ పలికె నిట్లని వింటివే కులుకులాడి, లోకనాయకు నానతి లోనఁ జొచ్చి
యప్రమేయచిదానంద మందఁజేయ, నలుఁడు పరిపంక్తిజనదవ" నొలుఁడు గడఁగి. ౨
- క॥ తనతోడియూధవులఁ దో, డొక్కిని భీరము మేలితోన గొనగొని పరుగఁ
ఘన మన మబ్బెడు తటి యని, మనోగతము సేసి నేనుమార్గక్రమమున. ౩
- తే॥ లోనియాలోచనమున నాలోచనమ్ము, సేసి సహజన్మకృపయాగ సిద్ధిఁ జేటిఁగి
వస్తుసామగ్రిఁ గూర్చ నౌ వల నిది యని, శ్రుతిపటిచే నల్లవానరన్మమమునకు. ౪
- ఉ॥ ఆయెడ రామచంద్రుఁడు మ హావిభవుం డఖిలార్థదర్శి ను
శ్రీయుత మా స్వకీయపదసిద్ధము లింగ మొకండు కీర్తనం
స్తాయము సేతువుం దొరయు నబ్ధిదరి న్నెటి సుప్రతిష్ఠితం
బై యనువొందఁగా నిలిపె నాతని దౌ తలఁ పెన్నశక్యమె. ౫

క॥ పూజ లొనరించి ధృతి నం, భోజదళాక్షుండు రామభూపతి మహితో
త్రేజనము నెఱసి తనయ, వ్యాజకరుణ వెలయ నిట్ట లనె శ్రీయుతుఁ డై. 2

—♦ శ్రీరాముఁడు రామలింగప్రభావముఁ గపులకు బోధించుట ♦—

సీ॥ ఇచట మత్కృతి మించు నీసేతుబంధమ్ముఁ గ్రాణమిల్లి సేవింపబంధ మెడలు
రామలింగేశుఁ బర్వతవర్ధనీదేవి భక్తిమై బూజింపఁ భవము దలఁగు
నెవఁడు వారాణసికేగి గాంగజలమ్ముఁ గొనితెచ్చి ప్రయతుఁ డై కోర్కు లలరి
యనువొంద నిమ్మూర్తి కభిషేక మొనరించి భార మంబుధిలోనఁ బరఁగ వైచు
నతఁడు బ్రహ్మణ్యుఁ డై బ్రహ్మ మందఁగలఁడు
బ్రహ్మహత్యాదిపాతకప్రచయ మడఁగు
వాని కేఁ గూర్తు వత్సలత్వంబు దనర
వంశపావనుఁ డవ్వఁడు వసుధలోన. ౩

క॥ మనుజుం డెవ్వఁ డేనిక, ఘనపాపాఘము లొనర్చి కాని పథమునక
జననేనియు రామేశునిఁ గని యన్నియు విడిచి కొలువఁ గాంచును ముక్తిక. ౪

తే॥ రామలింగేశ్వరా ! యంచు రక్త వౌదల
నామ ముచ్చారణ మొనర్చు నామహితుఁడు
నేమమున నున్న సీమయు నిర్మలంబు
శ్రీమహిమాన్నతుఁ డతని సగసిద్ధి వెరయు. ౧౦

క॥ రామేశ్వరతీర్థంబున, కామడదూరంబులోని దగు జీవం బె
ష్టమెయి మడియునయేనిక, దామరసార్భకుని పుణ్యధామం బెనయుక. ౧౧

క॥ ఆచంద్రార్కం బిది పు, న్యోచిత మగు తీర్థ మనఁగ నొప్పుఁ బ్రధిత మై
త్రోచిచనక చేసిన తప, మాచొప్పున వేయుమడుఁగు లై వర్ధిల్లుక. ౧౨

చ॥ అని మనువంశరత్న మటు లానతసేసి విధాన మొప్ప నె
మ్మనమున ధ్యానయోగము సమంత్రక సూ నెఱి బాదుకొల్పినక
ఘనకుఱుకం బెలర్చి జనకామ్ముని రామునిఁ గాంచి సత్కృతు
లనరఁగ నేను ధీశరథ ! దాశరథీ ! యని యిట్లు పల్కితిక. ౧౩

క॥ నీనంకల్ప మమోఘం, బోసావిత్రికులదీప ! యుజ్జ్వలరూపా !
యేసరణి నెది పొసర్చితి, వాసకల మునంగు నల్లు యరమఱి లేలా. ౧౪

ఉ॥ నీవఖిలాశ్మక డా హరివి నిర్మలమూర్తివి యెల్లలోకులం
బావనులం బొనర్చి నరభావము నొందితి నేను మున్ను గా
దేవత లెంచి యుంచినదె దేవ ! వధింపుము లోకకింటకుక
రావణు నింక నిన్దొరసి రాఁగలవారలె యింద ట్టికృతిక. ౧౫

- క॥ కల్యాణమూర్తి! త్రిజగ, త్కల్యాణ మొనర్చి నీదు కాంతిని గొని సా
 ఫల్య మొదవఁ బురికిం జని కల్యము వెలయింప నెపుడు గడకొ నెనొకదే. ౧౬
- క॥ అని నెయ్యము తియ్యముగా, ననువొందఁగఁ బలికి తత్సహస్యము తనరన్
 ఘనతత్త్వరహస్యంబుల ననుమతిమైఁ దేర్చి తనివు నందిన ధృతితోన్. ౧౭
- తే॥ రామదేవప్రతిష్ఠిత రమ్యమూర్తు, లందు నర్ధార్ధనిజకళ లందఁజేసి
 వచ్చెదనటంచు నే నిట వచ్చినాఁడఁ, జిత్త మాతనిమూర్తిపైఁ జేర్చినాఁడ. ౧౮
- క॥ ఆరామప్రభుఁ డాదట, నారూఢిమెయిం బ్లవంగ మాధిక్యతులఁ జె
 న్నారఁ గని మీర లింకిట, నారంభింపఁదగు సేతు వని నొడువుటయున్. ౧౯

—♦ కపులు రామాజ్ఞ చొప్పున సముద్రమున సేతువుంగూర్చుట. ♦—

- శా॥ రామాధీశు ననుజ మునొక్కని మహారణ్యంబులోఁ జొచ్చి మే
 మే మంచు న్మెయివెంచి యూధవులు సౌ హిత్యంబు చెన్నార ను
 ద్దామప్రక్రియఁ బెల్లగించిరి గిరుల్ ధాతీజము దెచ్చి ర
 ట్లామంత్రించుచు వైచి రంబునిధి తోయకాఘంబునం దదిజా. ౨౦
- సీ॥ అశ్వకర్ణము లొంట నందిచ్చి నైశమేకుటజము ల్లానుమవి కొసగువాగు
 సాలాదునంబులు చాలునా యివె యింక ధవనంశము లటంచుఁ దలమునువాగు
 కర్ణికారము లివి కావు బిల్వము లంచు సప్తచ్ఛదము లిచ్చి జగుగువాగు
 తిలకంబులో యంచుఁ దిమిశంబు లెనయించి య వెయతోకములనియటంచువాగు.
 ఇంద్రకేతువు లనుచుఁ బైకెత్తి నారి, కేలహింతాలతాలగ సాలనెత్తి
 మాలవకులాదు లొక్కట మలయఁజేసి, గేలిమెయి నాడుకొందురు శివగుణు.
 తే॥ ఆటమైఁ దెచ్చి రట్లై ము న్నీట వైచి, రాశిపులఁ గపులన నెల్లు నాకపులను
 జంబుజంబీరనింబక దంబముఖ్య, సాలముల నిండ నబ్ధివై శాల్య ముబల. ౨౧
- మ॥ ఖదిరాశ్వత్థకపిఠచందనగజ గ్రానాక్ష ముఖ్యంబులన్
 ముదమొప్పం గొనివచ్చి రదిశిఖరమ్ము లైచ్చి గాకాశము
 గదియం జేర్చిరి పేర్చి రెమ్మెయి కడంక స్నేర్చిరో నాఁగఁ బ
 ల్లదు శాఖామృగముల్లదా యొకట లీలంభాషిణిల్లాసినీ !. ౨౨

—♦ నలుఁడు సేతువుం గట్టుట ♦—

- తే॥ అందఱును దెచ్చునవి యెల్ల నందుకొనుచు
 నబ్ధి వైచుచు ఘట్టించి యలవఱుచుచు
 కొలత లిడి హెచ్చుతగ్గులు కూర్చుకొనుచుఁ
 దొడరె బొనరింప నలుఁడు సేతువు రసజ్జ ! ౨౩
- క॥ పదియామడలు వెడల్పుగఁ, బదిపదు లామడలు పొడవు పరఁగఁగ నవ
 పదిలమయి యుండ మదిలో, నుదియంగొని కుదురుపఱిచి యుజ్జ్వలుఁ డగుచున్

- సీ॥ ఇనుమ్రాకు లొండొంటఁ బేర్చి యడ్డలు సేర్చి యాలంబనంబుల ననువుపటిచి
కాళ్ళఘట్టనలచేఁ గదియించి కుదియింప నొ నెడ లొండొండ నదిమి యదిమి
వలుతాలు కొండలు పాదకూటమ్ములుఁ బరగింప నొ చోట్లఁ బాదుకొలిపి
పై మేలివలకలు పటిచి కీల్కొనఁజేసి నెఱచూడ్కి నిగుడించి నెరులువాపి
కట్టఁ గట్టితనము గలికితనంబును, గానిపింప వాఁడు కలనఁ బెంప
వస్తునమితిఁ దెచ్చి వానరేంద్రులు నింప, మొనసి కడలి భారమును వహింప. ౨౬
- తే॥ అమ్మహాకాయులు ప్రసక్తి హస్తమాత్ర
ము లగు పాపాణములు గిరు లోచి తెత్తు
రటు సముత్పాటన మొనర్చి యనువు నెఱయ
దారుయంత్రంబుల నొకొండ్లు దార్చుచుందు. ౨౭
- క॥ జలము పయికెగసి యభ్రం, బొలసి పునఃపతిత మగుడు నురుధారాసం
కుల మయ్యె నబ్ధి వానరు, లలవోక గిరు ల్దొరలు నాసమయమునఁ. ౨౮
- ఉ॥ కొండలు బండలుం దరులుఁ గొల్లలుగాఁ గొనితెచ్చి వైచుచున్
దండఁ బ్రమాణసూత్రపటదండములం బరఁగించుచు న్నము
ద్దండత నెందుఁ దారె యనఁ దార్కొనుచుం బరికించుచు న్ధరా
ఖండలు నాజ్ఞ నెక్కొని రఖండులు వా రటు సేతునిర్మితిఁ. ౨౯
- తే॥ చూడనేర్చినకనులకే చోద్యమయ్యె, నాడఁదొడరెడు నాల్క-లే యడరవయ్యెఁ
గేలిమెయిఁ దృణకాష్ఠోరు గిరితగుప్ర, తతులు గొని వారు పఱి ట్రెంచు తఱిని గిరిజ!
- తే॥ కట్టుచున్నాఁడు నలుఁ డబ్ధిఁ గంపితమ్ము, సేసి యమ్మహాసేతువు భాసురముగఁ
గూర్చుచున్నారు వానరు ల్లొరకర్ము, లంగనా! యింకను గొఱంత యనఁగఁగలదె.
- తే॥ క్రోతు లిరుగడలం గీలు కొలిపినట్టి, పుష్పితంబులు ఫలితము ల్భూరుహములు
పెట్టినట్లుండ వచటునఁ బుట్టినట్లే, కానిపించె విపరివృత్త కాలగతిని. ౩౨
- ఆ॥ ప్తలములును శిలలు సరిదధీశు జలంబు
లొరయ దొరయు నులివు లొక్కఁ డగుచు
సాగి దెనలు మిన్ను సవరింప నలనాఁటి
మథనవార్త నతఁడు మఱచి మొరసె. ౩౩
- క॥ కృత్యారంభము నాఁడు ని, రత్యయముగ నడువఁ బదియు నటు నాలుగు నొ
ప్రత్యయమున నామడలకుఁ, బ్రత్యక్షం బగుచు సేతు వద్ధతి తనరె. ౩౪
- క॥ మఱునాఁ డిరువదియామడ, లఱుమఁగానయ్యెఁ దఱిమి యాభీమబలుల్
నెఱయించు నెఱిని విభు న, క్కఱఁ దలఁచెడు చిత్తవృత్తి గడలుకొనంగ. ౩౫
- ఆ॥ అటు తృతీయదివస మం దేకవింశతి, యోజనములు గడచి రురుబలాధ్యు
లవల నాలుగవది యగు నాఁటి కిరువది, రెండు యోజనములు రెమ్ముకొనిరి. ౩౬

క॥ పంచమవాసరమునను బ్ర, పంచితవిక్రములు రెండు పదు లొకమూడు
సంచితము లైన యామడ, లంచితలీలం దరించి రాదని దటియన్.

32

మ॥ అతివేలోద్యము లాహరిందు లరరే యావేల నావేల ను

స్థితిఁ గన్నట్టి నువేలనైలవరముం జేరంగ సారంగ వుం

గతి మీఱ న్గమకించి యాకృతినెఱిం గావించి నేవించి రా

శ్రితరక్షాచణుఁ డైన రాముపదము ల్సిద్ధార్థు లై పార్వతీ !

33

క॥ ఆవిశ్వకర్మతనయుం, డావిశ్వనిచితనయుం డహో యంబుధిలో

నావిర్భవింపఁజేసిన, యావిశ్రితకీర్తి రూప మట్లాండెఁ జెలీ !

34

క॥ శ్రీమంతుఁ డాతఁ డదియును, శ్రీమంతం బనఁగఁ దనరె శ్రీమంతు కృపన్

సీమాంత మెనసి లంకా, సీమంతము దీర్పజాలు స్థితి కెక్కి సఖి.

35

క॥ ఆసాగరమున నలకృత, మా సేతువు వొల్చె నంబరాంతరమున శ్రీ

భాసిలు స్వాతీపథ మన, నాసాదితసకలసుగుణ ! యాచిత్త్యచణా !

36

క॥ ఆయద్భుతమును గనుఁగొన, నాయమరులు సిద్ధపర్యు లటు గంధర్వజన్

పాయని ధృతి బయలున నన, పాయస్థితిఁ దనరె రఘుమ పర్యేంద్రుడుముఖి.

37

—♦ జేవగంధర్వులు సేతుబంధనమునఁ గపుల నెన్నుట. ♦—

సీ॥ అనుపచింత్య మసోఢ మతిదుష్కరం బద్భుతాద్భుతం బధిరోమ హర్షణంబు

నా నొప్పుచున్నది నలసేతు విది బలే యబ్ధికి సీమంత మనఁగఁ దనరి

సుకృతనైశాల్యంబు శుద్ధకాంతిసుభూమి సుసమాహితంబును సుదృఢసారము

నై తీర్పుగన్నది యఖిలేశుఁ డీరాముఁ డగు నింక నందియగ బందనలదు

చాల్పు నూతామడలును వెడ ల్పటు పది, యామడలుగ నుండు పది మంబు లాతి

గడఁగి కావించువాఁ డున్నె కడచినారు, కపులు గడచి రిక్కట్లు జగ ములవాగు.

ఆ॥ అనుచు వార లనఁగ నఖిలభూతంబులుఁ, బ్రమద మగద సేతు బంధనప్ర

కాశ మొప్పెఁ గుప్పి గంతులు నైచి ర, య్యగచరేంద్రు లొడి రతిచి రిగద !

క॥ ఆకోటిసహస్రములు వ, నొకసులు మహాజనులు మ హోగబుధ సేతు

శ్రీకరణమునఁ దరించిరి, శ్రీకరులు భవాబ్ధి దాఁటి సిరిఁగాంచ ర నీ.

38

క॥ ఇదె పున్నెం బిదె మాన్యం, బిదియె యసీదృశము ప్రకటన మీహిని మరం

బిదెపో ముక్తిద్వారము, మదవతి! రామకృతసేతు మార్గం బెన్నన్.

39

తే॥ రామసేతుస్మృతి మనోభిరామములు త, దభిగమనదర్శనము ప్రతిదాశ్రయము

రామలింగేశు సేవాభి రతియు నిఖిల, కలుషహరములు సంతోషకారణములు.

సీ॥ ఆసాస నత్తాడె దకట యే మని బ్రహ్మహత్య ! యెచ్చటనో యడఁగి మనుము

భూణహత్యా ! నీ కుబుద్ధిమానవు చని తలదాచుకొనరాదె తడయ కొకట

మ త్తతవాయదో మద్యపానమ ! నీవు పడెదు లే నీపాట్లు బ్రహ్మ యెఱుఁగు
పాడు స్తేయంబు ! నీ పంబ రేగును లేచి పాటిపోరాదట బ్రదుకుఁగోరి

యోపిశాచులార ! యోబ్రహ్మరక్షస్సు, లార ! మీకు వలను లావుఁ గలదె
యేల కదల రింక నీనాట మీవారు, నేతుదర్శనంబు నేయువారు. ౪౮

క॥ అని నొడువుచు నొండొంటిం, గని మీఁ దారయుచు బిట్లు గలఁగుచుఁ జనలే
క నితాంతచింత మునుఁగుచుఁ, గనుకని మేర గుమిగొంచుఁ గదలుచునుండున్.

తే॥ దాశరథిచేఁ బ్రతిష్ఠాపి తంబు గాఁగఁ, జెలఁగు పాపాణనవకంబు సేరఁబాటి
నంతనే మగ్నుఁ బాసి దిశాంతములకు, నిన్నియుం జనుఁ దత్సత్త్వ మెన్నఁదరమి.

తే॥ దర్భశయనంబుఁ గాంచఁ జింతలు తలంగు
నానవగ్రహాలపలదృష్టి యథుము లడఁచు

జ్ఞాన మొసఁగు రామేశు దర్శనము తోనె

రామసేతువుఁ గన ముక్తి రామ వలచు. ౫౦

౫౦

మ॥ పడఁతీ ! పాపము లెట్లు పైకొనినఁ జేడ్పాటు ల్విజృంభించినన్

జడభాస్వకనిమగ్నుఁ డైన బహుదు శ్చర్యోచితుం డైన నె

ప్పుడయేని నిర్విభు సేతువార్ల విని యాపొల్లి న్మొలంగంగ నె

న్వఁడు చిత్తం బిమ జన్మవార్ధి దరి నవ్వాఁ డొందఁగాంచుంజుమి. ౫౧

౫౧

తే॥ అచట నెలకొ నె గంగాదు లౌ సరిత్తు, లెల్లజేజేలు జడదాల్లు నిమిడి రట్లు

లంఛపో యంచె దొడిగిన దఘము లడఁప, బంధము క్లిం బొనర్చ నాభారమనుచు.

క॥ గామకృతసేతువృత్తిం, బేమానవుఁ డైనఁ జదున నెఱిగింప వినన్

గామాద్యరసక్షయము, న్నేమంబున నెఱపు నెగడు నిర్మలుఁ డగుచున్. ౫౨

౫౨

క॥ అగతవిభీషణుఁడు తా, నెఱియుఁ గుఠుకమునఁ బేర్చి హితులఁ గొని సము

ద్రాగిత మొనసి గడతోఁ బ, ర్యంబొర్పిదృష్టిఁ బగుల నరిగొన నిలిచెన్. ౫౩

౫౩

మ॥ పటి సుగ్రీవుఁడు గాంచి మాంగళిక మా ప్రస్థానముం డెల్పి స

మ్మిటి సమ్మారుతసూతి మూఁ జెనయు మమ్మై లక్షణుం డంగదాం

సతిలాలగిరిరణం బొనర్చు నెర నౌ సంద్రంబు దాఁకింతుఁగి వీ

రణిలోకప్రభాసమానమహిమాన్విత గామ ! శ్రీమానితా. ౫౪

౫౪

ఆ॥ మేలి చిగురు లట్లు మృదువు లౌ నిమ్మయి, యడుగు లిట్టి కిత్తన మైన నేల

జోడి పడరలఁ ద్రొక్కఁ జూచి సహింతునే, మకరనిలయ మలఁతి మలసించను నె.

క॥ అను వాని హింకోక్తులు మె, చ్చి నవోన్మేషంబుతోడి సిరి చెలువారం

దనరారి వారి మూఁపుల, నిసవంశ్య లలంకరించి గేడ్డెఱ మెఱయన్. ౫౫

౫౫

క॥ ధను వెక్కిడి ధర్మాత్ముం, డనుగతసుగ్రీవుఁ డగుచు ననుజుం డును తో

డనె రా సేనాముఖమున, ననుపొందఁగఁ దనరి కడచె నవ్వారి వెసన్. ౫౬

౫౬

సీ॥ బలుతోక లెగయించి బ్రహ్మాండగోలంబు సవరింతు మని చెర్చి సలుపువారు
 సేతువు నడుచక్కఁ బలుగంతు లిడుచుఁ గా లానఁ దత్పరాన్ని కడగువారు
 పార్శ్వభాగంబులఁ బఱి తెంచి యొండొడ్ల నొరయుచుఁ చటుకున నులుకువారు
 దారి చాల దటంచు వారిమధ్యంబున నీదువా రటు దివి కెగయువారు
 నేము వేళాయసపథంబె యెనసివత్తు, మనుచు సౌపర్ణకాఖ్యాన మందిపుచ్చు
 కొనెడువారును నై యబ్ధి కూల మెనయఁ గనిరి హరివీరు లుత్పల్లకమలనయన!

తే॥ అట్లు హరివాహిని తరించునపుడు తొడరు

భీమనిర్దోష మర్ణనపుధులఘోష

మాఁగి లంకాపురం బెల్ల నాకృమించె

దొలుతతాఁకు డదియకాఁగఁ గలుషశమని !

౬౦

ఆ॥ కడచి యపుడె బహుల కందమూలఫలోద, కంబు నాఁగ నెగడు సంగునిధి
 టంబునందు విడిసె నంబరంబు గ్రసింప, నదియ చాలు ససఁగ సమరవిస్తార !

ఉ॥ అబ్బలు వెంచి తచ్చరిత మంతయు చుష్కరమే యటంచుఁ బె

ల్లబ్బుర మావహిల్ల నపురా యని వేలుపులు స్మహాన్లు

న్నిబ్బర మైన దృష్టి నవనీరదనన్లుని గాముఁ గాంచి పె

న్నుబ్బలి దాఁటినార మని యుబ్బున మైమఱి పుల్లసిల్లఁగన్.

౬౧

ఆ॥ ఇంచురసము లలరు లెలమి మైకొనఁ గురి, యించి సమభిషిక్తుఁ డీతఁ డగిడు
 నెంచు మదిఁ దనర్చి యేణాంకముఖి ! యిట్లు, లనిరి వారు తద్ధితాన్లు లగుదు.

మ॥ అరివర్గంబుల గెల్వమయ్య జగదాస్థాదగిలు చెన్నొంద ను

ర్వర సద్వీప ససాగరన్ సుమహిష్టశ్వర్ణంబు సేకూర న

త్సరము ల్కాశ్వతము ల్భరించి మన నిచ్చు గూర్పుచుయ్య ! యిది

న్నరదేవర్షిసమర్చ్య ! రాఘవ ! పరానందస్వరూపా ! హరీ !

౬౨

ఆ॥ అనుచు వాచికార్చ లందించి యంతర్థి, సేయ నసజు నెడఁదఁ జీర్చి వీర్చి

యానిమి త్వేత్త యగు నిమిత్తంబులఁ, గాంచి యనలికర్ణ ముంచి పలికె.

౬౩

క॥ లలితఫలమూలములు శీ, తలజలములు నైన వనుల తలము లగిరించు

వ్వలనుల నెలకొని యస్మ, దృఢాఘముల మోహరింపఁ బరఁగుదు మిదిన్.

౬౪

క॥ ఆకాలికలోకక్షయ, మీకారణమునఁ బొసంగె నిరుత్రగురుదన్.

జీకాకుపడుట పాల్పడు, నేకరణిఁ దరింతుమొక్క యాయర్ణవమున్.

౬౫

తే॥ వాతములు వీచుచున్నవి పలనుదలఁగి, యీవసుంధర కంపించు ట్రాకుకపడియె

నగము లగములు వేపమానంబు లగుట, గానవచ్చెడు నిచ్చోటికానసముల.

౬౬

క॥ ఘనములు క్రవ్యాదాకృతు, లను బరుసఁదనంబునం గలక పా టెడ నొ

స్వనముల శోణితజలవృ, ప్తిని మొనయించెడు జనముల చేటు నొడుపుదున్.

తే॥ రక్తచందనద్యోతనం భక్తఘనతః, బరమదాగుణ యై సంధ్య పరఃగుచుండ
మండుచుండెను నాదిత్య మండలమున, నుండి యుల్లెడు నొకవహ్ని పిండ మనఘ.

క॥ దీనములును గూరములును, దీనస్వరములును నగుచు దివికై మోరల్
గా నగుణఁ గనుచు మెకములు, నా నెఱిఁ బక్షులును నొకఁట నఱచెడుఁ బెలుచన్

సీ॥ తనప్రకాశము వీడి తపియింపఁజేయుచు నున్నాఁడు రజనియం దుడులఱిఁడు
కట్టెట్ల నై కిడ కప్పు కెంపులముప్పు నెఱిసూపె రూక్ష మా కుఱుచపరిధి
నీలలక్ష్మ మొకండు నెలకొనె లక్ష్మణా ! యమలభాస్వన్మండ లాంతరమున
బుదూళి గ్రమ్మినఁ బేరెత్తరాని చుక్కఁల తెల్పునవి క్షయ కాలగతిని
గాకములు శ్యేనములు గ్రద్దగములు దక్కు, వానిరాయిడి వడగొని వ్రాలజొచ్చె
నశివములు భీషణములు నై నట్టి రొదల, వదరుచున్నవి యేప్రాప్తి పంచకములు.

ఉ॥ కాఫున తలశూలములఁ గైకొని వానరగాక్షసౌఘముల్
లాఫునఁ బోర నెక్కిన నిలాతల ముద్గతిమాంసకర్షమం
బావిల మాప్యతంబు నన నయ్యెడు నిట్లని నంక లెన్నఁగా
నౌ వల నున్న కాఁగలది యై చన నావలఁ గానఁగానగున్. 28

తే॥ తడయ కొక్కటఁ దొడరి దుర్ధన్య లంక, గాక్షసబలాభిరక్షిత రాజధాని
ముట్టడింతము నాలుగు తట్టు లొరసి, యశులమును వానరమయంబ యై తనర్ప.

ఆ॥ నేటి కచటి కదిగి నేటుకొనందగు, తావు లరసికొని విధంబులెఱిగి
సలుపవలయుఁ గార్య సంగత్తనం బని పట్కి, తరలె విభుఁడు యుద్ధ పరత నెఱయ.

క॥ లంకాభిముఖుం డై నిశ్శృంకుఁడు గాముండు ధర్మ సంగ్రామి యొకఁడున్
సంకయిడగాని కడిమి న, సాంకాశ్యము ధనువు గొని ను సంగతుఁ డయ్యెన్.

ఉ॥ అోడనె తమ్ముఁడు న్నుడిచె దోర్బలసారులు వానరర్షభుల్
అోడయి రట్ట శిశపతి అోడు విభీషణుఁ డొర యిట్టిఁ డొ
బాడ యనంగ మున్నోసఁగ సంభ్రమ మొప్పుఁగ శత్రుమర్దనం
బాడఁగ నన యూట యని యాడుచు నర్దనము లెల్లంగఁగన్. 29

క॥ ఆరీకుండ దగువారలు, తాగే యసఁగాఁ దనర్చు తారేయాద్యా
ధారుల హరివీరుల నెఱి, యాహుధియు నరసి రాముఁ డలరారె ధృతిన్. 30

తే॥ వీరసమితి వ్యవస్థిగ్గు రిఘువ్ర, వీరుచే నది భాసిల్లె వెదన్ గాంచి
శోభనాంబునక్షత్ర శుద్ధమూర్తి, మహిత శారది యగు పౌర్ణ మాసివోతె. 31

ఆ॥ పుడమి వడఁకఁడొడరె బోరన నశివీద్యమాన యగుచుఁ ద్రస్యమాన యగుచు
సాగరమ్మురమ్ము బాడ వానరబలౌ, ఘమ్ము తలమునెల్లఁ గ్రమ్ముచుండ. 32

శా॥ భేరిమర్దలకాహాలాదిరవసంభిన్నంబు రోమాంచదం

బై రక్షుఃపురిఁ దోచె సంతముల మా నాకోశ మద్దాని బ
ల్వీరు ల్వానరయూధపు ల్వినిరి తోఁ బెల్లార్చి రత్యంతహ
ర్షారూఢిం దదమర్షణంబు తెఱఁ గి ట్లా నాఁగ నొక్కుమ్మడికా.

౧౨౨

తే॥ ఆప్లవంగాధిపుల గర్జ లంబరమున, దృష్టమేఘములవి గాఁగఁ దెఱఁగుపడుచు
గర్భనిర్భేద మొనరింపఁ గడలుకొనుట, రాక్షసులు విని రటు మహారాష్ట్రవింటు.

చ॥ దశరథరాజనందనుఁడు తాఁ గనె నవ్వరిఁ జిత్తవృత్తికి

విశదము గాఁగఁ బండువు నివేదితముం బొనరించుచొప్పునకా

దిశ లొలయించు మంగళవిధిప్రహితాఖిలవాద్యనాదముల్

భృశమణిసాధరాజసునివిష్ణకలాప్రచయంబు లొప్పఁగాక.

౧౨౩

తే॥ ఆధ్వజపతాకకావళు లాత్తసార, తోరణద్వారగోపురాపూరణంబు

లావిమానాగ్ర్యలక్ష్మ్యవిద్యాప్రసక్తు, లరసి జానకిఁ బెరసె హృదంతరమున.

౧౨౪

ఉ॥ ఉమ్మలికమ్ము నెమ్మనము నూర్జితముం బెడదారి కీడ్వఁ దో

నమ్మిహిరాన్వవామణి యక్కట చిక్కెనకాదె యొంటిమై

నమ్మగళాబకాక్షి ముదితాత్మిక సీత సతీవతన మీ

యిమ్మున నిమ్మువీడి యిటు లేబడుచుండఁగ నింతకాలముకా.

౧౨౫

తే॥ రోహితాంగగ్రహార్ద్రత రోహిణి యన, వితతవగ్రహతిక్లాంత క్షితి యనంగ

గావణోపరోధంబున రాణసెడఁగ, నెల్లులున్నదియో సాధ్య యెఱుకపడదు.

౧౨౬

క॥ అని దీర్ఘము నుష్ణము నగు, వివిశ్వసన మెడల రామవిభుఁడు సుమిత్రా

తనయుం గని తత్కాలో, పనతొచితి తనర నిట్లుపలికె విధిజ్ఞా !

౧౨౭

సీ॥ చూడు మోలక్షణ ! చుక్కలతెరువెల్లఁ బొడుచుచున్నది లంక పొడవు పెరిగి

తలఁచినంత లొనర్చి దాకొల్పెఁ గొండపై నావిశ్వకర్మనుం డైన మయుఁడు

వెలిమబ్బు లొగి గ్రమ్మ విష్ణుపదం బట్లు బహువిమానాకీర్ణ పరఁగె నిదియు

మేలి సంస్థానము ల్మెఱుఁగులీనఁగలీల నందె నైరమ్మదీ యాధిపక్షి

తమకు నందనచైత్రరథములు చాల, వనెడు వనములు మత్తవిహంగలీన

మధుపఫలపుష్పతరులతామధురవాహి, నీశివానిలకలనల నియతిఁ దనగ.

౧౨౮

క॥ పలికెడుఁ జిలుకలు కలరవ, మొలికెడుఁ గలకంతశిశులు నుదులలితిములం

గులికెడుఁ గేకులు రసములఁ, జిలికెడు నిం దలికులములు శ్రీ గీడులహాకా.

౧౨౯

ఆ॥ ముప్పొలముల సిరుల మొనసినదే వాని, గలిచినదె విశేష కీర్తికలనఁ

గాని కాంతుఁ డంత కావరుం డనునదే, యొచ్చె మెల్లభాగ్య మొంటి కగునె.

క॥ అని పలుకుచుఁ దఱియంజని, జనితోత్సాహమున బలము శాస్త్రవిధి విధిం

చెను నిలువ మోహరింపఁగ, ననుపమవీర్యుండు రాముఁ డధికృతి వెలయకా.

౧౩౦

—♦ శ్రీరాముడు గరుడవ్యాహున సైన్యము మోహరించి శుకు విడిపించుట, ♦—

- సీ॥ నీలుఁ డంగదునితో నెఱి దుర్జయుగ డయి యురమున నెలకొని యుండువాఁడు
ఋషభుండు వానర వృషభుండు బలముతో దక్షిణపక్షాప్తిఁ దనరువాఁడు
గంధహస్తితరస్వి గంధమాదనుఁడు దుర్ధనుఁ డా సవ్యపార్శ్వంబువాఁడు
ననుఁ బురస్కృతుఁ గాఁగ ననిచి నాతమ్ముండు తల నిల్చి దందడి సలుపువాఁడు
వేగదర్శిసుషేణులఁ బెరసి జాంబ, వంతుఁ డటు కుక్షి రక్షించు వాఁడు రాజు
జగముపశ్చార్థ మప్పతి జాడఁ దేజ, మెనఁగ జఘనస్థలానన మెనయువాఁడు. ౯౩
- క॥ ఈహరువున గారుడ మగు, పూహము సమకట్టి నసెచి యొక్కట లంకా
గాహన మొనరింపంజను, నాహిత మిది మీర లెంచి నడువుగ డనినన్. ౯౪
- క॥ రాముని యానతి గైకొని యామెయి మొగ్గరము వన్ని యనలసు లై వా
రాముకొని లంక కరిగిరి, సామంతులు మెచ్చి పొగడ జలజాతాక్షి !. ౯౫
- ఆ॥ మేఘమాల దళిసి మెఱుఁగు లొప్పారంగ, నాకసంబు గ్రమ్ము నట్లుగాఁగ
రాము సేన హరివ రప్రతిపాలిత, పుడమి నాకమించి పొల్చె నపుడు. ౯౬
- మ॥ గిరిశృంగంబులుఁ బెద్దభూసుహములుం గేల్లం దలిర్పంగ వా
నరవర్యు ల్లులకించుచుం దనుజు ల న్న న్మా రకుం బాఱె డై
పెరుగంజొచ్చిరి లంక యొకఁ గలదే భీభత్సిసు ల్లారె యా
యరు లీముష్టులె తాలె చాలు నన నౌ నారూఢభావంబులన్. ౯౭
- క॥ అంతట రాముఁడు నలినీ, కాంతునిఁ దేజమునఁ దొడరు కలనఁ దగి రుమా
కాంతునిఁ గనుఁగొని యిట్లనె, మంతనము దయాసముద్ర మయ మ్మై తనరన్. ౯౮
- క॥ సువిభక్తము ల్లసవి యుపు, డవికలముగ సైన్యములు మహాబ్ధిఁ గడచి లం
కవలను గన్నారము శుకు, నవశ్యము నివడిచిపుచ్చుఁ డతఁ డిలు సేరన్. ౯౯
- ఉ॥ నొప్పుడు రాజశాసనము నగ గపిగాఢ శుకు నివముక్తునిం
గా వెరవెంచి చేయు మనఁ గావలు నీతని వీడనయ్యెఁబో
దైవము మేలు గూర్చు దగ దా మన కం చలయించి పంచి రా
ధీవరు లాహిఁడుగ జనియెఁ ద్రొక్కొని రక్కసితేని పాలికిన్. ౧౦౦
- మ॥ వెడన వ్యోష్పఁగ రావణుండు శుకుని స్వీక్షించి యోరోరి ! యీ
పెడనూపంబు ఘటిల్లెఁ గట్టిపడితే భీతిల్లివే తెక్క లి
ట్లుడలగ గారణ మిమి చంచలమను ధ్వల్లాగతు ల్నీవు లోఁ
బడ హాన్యస్పదుఁ జేసి పుచ్చిరె కపు ల్పాటిల్లఁగాఁ దెల్పుమి. ౧౦౧
- క॥ ఆని భయసంవిగ్నుని పై, త్యుని తేఁ డడుగంగ వాఁడు తడయక తగిన
జ్ఞనయిం చె నుత్త మోత్తర, మనుషమగుణసదన ! చంద్ర హాసిసుపదనా! ౧౦౨

—♦ శుశుడు రావణునితోఁ దనపాటు చెప్పట. ♦—

- సీ॥ నాథ ! నీచనుమన్న నయ మెంచి మున్నీటి యుత్తరపుందీర మొలయఁగంటి
నీచెప్పిన ట్లంటి నియతిమై నక్లిష్టమృదురీతిఁ గపినాథుఁ డెదిరి వినఁగఁ
జూచినంత నె మేలీ చొప్పెన్నకయె మింటి పైఁబ్రాకి కవులు న న్బట్టుకొనిరి
పొడిచిరి పిడికిళ్లఁ బొనుపేది పొనుపడ తెక్కలు విఱచిరి ముక్కలుగను.
బలుకు తెఱఁగు లేదు ప్రశ్నోత్తరంబులు, పొడమ వచటఁ దోడబుట్టి నదియ
యలుక వారి తైశ్ఱ్య మందరానిది యన, నేమిగలదు వాద మింకమీఁద.
- ఆ॥ రామ రామ రక్ష రక్ష యటంచు నే, మొట్టపెట్ట నతఁడు ముదల యిడఁగ
నెట్లా విడిచి రెగసి యే మందు ననునంతఁ, గడఁగి కట్టి యిడిరి కదలనీక. ౧౦౪
- క॥ వికట మగు పలుకు పలికెను, బ్రకటబలుఁడు స్లవగపతియుఁ బార్థివుఁ డింకన్
సుకరముగ నొడువువాడే, యకలంకత యెల్లు పొసఁగు సరిపక్షమునన్. ౧౦౫
- ఆ॥ ఆవిరాధహంత యాకబంధవిరోధి, యాఖరాంతకుండు హరిబలములు
పతియుఁ దోడుగాఁగఁ బ్రబలినాఁ డిప్పుడు, చెలువ యున్నచోటు సేరఁగాంచి,
క॥ ఆటాడినట్టులే ము, స్నీట నేతువు రచించి నీరధి తీరం
బోటమి లే కారసి క్షణ, దాటతృణీకరణ మెంత య నె వి ల్గొనుచున్. ౧౦౬
- ఉ॥ కొండలఁ బోలి మేఘతతి కోల్తల కేమనఁ జాలి దండ ను
ద్దండతఁ గ్రాలి నేలకనితా నిడనోవు ననంగ నల్లడల్
నిండఁగ నోలి వాలిసుత నీలముఖాఘ్యులు బుక్షవానరుల్
గండరగండ రాముకొనఁ గాలము సేకురె నింక లంకకున్. ౧౦౭
- తే॥ సంధి పొసఁగదు రాక్షస సంఘమునకు, వానరేంద్రచమూపరీ వాహమునకు
దేవదానవతతుల డా తీర్పు నెఱప, వచ్చుచున్నారు కన్నారు వలనిగతులు.
- ఆ॥ ఆక్రమింప నవల నయ్యెడు మేలున్నె, మనకు నొండు కీడుమాట వుట్ట
కున్నయంతలోనె యవిద నిత్తువా లేక, యెదిరి చక్కనిలువ నెంతో యధిప.
- తే॥ రాజు పలుకు పలుకె కపిరాజు పలుకుఁ, దమ్ముఁ డనినట్టులే నీదు తమ్ముఁడు ననుఁ
జాలుదురు వారె సకలంబు సంహరింప, నంద తేల రాముఁడె యొపు నవధరింప.
- ఆ॥ ఎట్టి రూపు గంటి నేమేమి వినఁగంటి, గంటిలేని యెఱుకఁగడలుకొంటి
రాముఁ దఱిసినంత రావణా ! యది నాదు, మదికె ముదల యొండుమాట లేల.
- క॥ లంకారిప్రభృతులు త, త్కింకరులఁజె వారి గెలువదేవుం డొకఁ డే
వంకఁ గలవాఁడు నందియ, మింకం జనదేని నిలిచి యింతయుఁ గనుమీ. ౧౦౮
- తే॥ పెద్దపెద్దలు పేరును బెంపుఁ గన్న, వారి నెట్టెట్టా వివరింప వచ్చునేమొ
కాని కడతేర్చ వచ్చు నీ కడలిపొంగు, ఖంగు రని పల్కరా దెడఁ గదియరాదు.

శే॥ తొమ్మిదయి దేడు వేలతోఁ దొడరు లెక్కఁ
గోట్లు శంఖసహస్రము ల్కొనరు బృంద
శతములును గాఁగ నున్నారు సచివు లినజుఁ
గలిసి మనువారు పెరవారి గణన మెట్లొ.

౧౧౫

—♦ శుకుఁడు రావణునకు రామతత్త్వ మెఱింగించుట. ♦—

క॥ ఇందఱు గొని యందముడై, నందముతో రాముఁ డిచటి కరుదెంచె నెవం
దందుఁ జన నైన మననీ, డందిచ్చెద నున్నమాట కరమట లేలా.

౧౧౬

ఉ॥ కాయజుఁ గన్న తండ్రి యగుఁ గాని మనుష్యుఁడు గాఁడు దేవ నా
రాయణమూర్తి రాముఁడు ధగాత్మజ లక్ష్మీ జగద్ధితస్థితిం
బాయనిరీతిమై మెలఁగుఁ బాటొనరింతురు తల్లిదండ్రులే
కా యటుగాన వారిదెసఁ గల్గుషవర్తనము ల్పొసంగునే.

౧౧౭

తే॥ ఆజగద్భాత్రీఁ జిచ్చక్తి నఖిలలోక, మాత సీతను నేత కన్మలఁచి యొడిచి
తెచ్చితి నటంచుఁ దలఁచుట తెలివి లేని, గాని తద్విదులకు భిద గానఁబడదు.

సీ॥ క్షణనాశకలిత మీసంసార మన మేను క్షణభంగురము గాక సంతతంబె
పాంచబౌతిక మది పంచవింశతితత్త్వ కలన బుద్బద మట్లు గాని పించు
మడఁగుచుండును రక్తమాంసాస్థివికృతంబు దుర్గంధమలమూత్ర దూషితంబు
నై జడం బలదాని కై బ్రహ్మహత్యాది పాతకంబు లొనర్చు బ్రాకృతుండు.
తన కహంకృతిబంధంబు తెచ్చెలుసూపఁ, జేయరాని కృత్యము లెల్లఁ జేసి తనువుఁ
బాసి యఘసుఖకారణ పాపపుణ్య, భోగలబ్ధికి వెండియుఁ బుట్టుచుండు. ౧౧౮

క॥ మే నే నను నజ్ఞానం, బేనాఁటికి వీడకుండు నెడలదు బంధం
బానాఁటివలకు నట్టులు, గాన వికారప్రపంచ కలనలు గలుగున్.

౧౧౯

క॥ ఆత్మ విశుద్ధుఁడు ప్రజ్ఞా, నాత్ముం డవ్యయుఁ డచలుఁడు నను తత్త్వధృతిన్
స్వాస్థ్యపరుఁ డగుచు నెప్పుడ, నాత్మవశతఁ బోఁడొ ముక్తుఁ డౌ నపు డనఘా.

మ॥ నిరయస్వర్గముల స్వస్థసూకరణనూ నిష్కర్మమందు న్నరా
మరపిండంబులయందు భోగములు సామాన్యంబు లై యుంట మే
లరియంజాలఁడు దేహి దేహకలితా హంభావ మట్లుండఁగా
విరతిం గొంచి సుఖించు సుత్తముఁడు దా విశ్వాధికుం డౌ స్థితిన్.

౧౨౦

ఉ॥ కావున నీవు శుద్ధమతిఁ గైకొని మోహరతిం ద్యజించి న
ద్భావము కల్గి నౌ విరితి దారసుతాదులపట్లఁ గొంచు సం
భావనసేయు మాత్మహిత పద్ధతి నప్పరమార్గతత్త్వమున్
బోవుదు ముక్తి కాపె నినుఁ బూరుషు డంచు వరించి మించఁగన్.

౧౨౧

- ఆ॥ కలితభారతాఖ్య కర్మభూమి జనించి, యందునేని ద్విజన సథిగమించి
యాత్మతత్త్వ మిట్టి డని యెంచి విదితుఁ డౌ, వాఁడు దేహభోగ వశ్యుఁ డగునె.
- ఆ॥ బుద్ధిశాలి వైతి పొడవుపడితి వెల్ల, శాస్త్రములును జదివి చదురుగొంటి
శక్తు లొదవె మేలి జపతపోయోగాప్తి, నిట్టి బంధ మేల మెడల దధిస. ౧౨౫
- తే॥ బ్రహ్మకులమునఁ బొడమిన బ్రాహ్మణుడ, వాఘలస్త్వని మనుమండ వరసియొక
నైన భోగేచ్ఛ లుడిగి పనాత్ము గాము, భక్తి సేవించి గాంచుము పరమపదము.
- తే॥ మాశృవత్పూజ్య సీత గా మప్రభునకు, నప్పనమొనర్చి తచ్చరణానుచరుఁడ
వగు మఖిలకల్మషవిముక్తి నందఁగాంతు, వతఁడు చేపట్టి పోఁచు ని న్ననవరతము.
- చ॥ మకరతకాంతికాంతు రఘు మండను పొంత ధరత్రిపుత్రి సుం
దరపుఁ గడానిబొమ్మ ధృతిఁ దాగుము నేర్పున లక్ష్మి యంచు శ్రీ
హరి యనుచు నృజింపు మనుజార్కతనూజవిభీషణార్చితం
డరమఱ లేక గాఁచు నిను నాదట ధన్యుఁడ వౌదు రావణా. ౧౨౭
- ఆ॥ విభుని శరణుజొచ్చి విష్ణులోకమునకుఁ, బోవువాఁడ వట్టి పౌలుపు దక్క
తేని నేగువాఁడ వెట్లు సధోగతి, కింత నిజము నాదు హిత మరయుము. ౧౨౯
- క॥ అని యిట్లు ప్రబోధించెను, వసజాక్షీ ! వాఁడు దనుజ వల్లభునకు శ్రీఁ
దనరె శుకగీత నా నది, జననాదిక్లేశశమని సన్నత యగుచున్. ౧౩౦
- క॥ ఆశాసనంబు వాని క, నాశాస్యము గాఁగఁ దోన యదరిపడుచు న
య్యాశరు దహించునో యన, నై శాంతి దొరింగి యిట్లు లనెశైలసుతా. ౧౩౧

—♦ గావణుఁడు కాణు లుటచుట. ♦—

- శా॥ ఓరీ దుర్మతి ! ముజ్జగంబులకు నే నొక్కఁడ శాసింపఁగా
నై రాజిల్లుచునుండఁ గింకరుఁడ వీ నయ్యుల నలగ కింత లే
కీరీతి న్వచియింపవచ్చితివి సి గ్గేమామెరా శిష్యుఁడే
లేరా తేఁడు గురుండ వైతి విక నో లిం గాంతు విష్టార్థముల్. ౧౩౨
- క॥ శిక్షించితి మంచిగ నిను, శిక్షించెద ననినఁ బూర్వసేవాకృత మా
దాక్షిణ్య మెడలకున్నది, పక్షీ ! యెటఁ బోయి యైన బ్రదుకుము సరి గాన్. ౧౩౩
- సీ॥ ఇత్తునే సీత నే నీరేడుజగముల వా రొక్కఁడై యెత్తివచ్చి గనిన
రాముఁ నెన్నఁడు గ్రమ్ము నో మచ్చిలీముఖతతి యామని బ్రహ్మలతరు తతిగతిఁ
దోలు పెష్టో వానిఁ దూణీశయాత్మీయశరముల నుల్కలఁ గరిని బోధ
నుదయించుచునె రవి యుడుల దీప్తుల నట్లు బలము గైకొని వారి ప్రభ లడంతు
నెఱుంగఁ డీవేగ మీగతి యీబలమ్ము, నెట్లు సాగరమారుతాహీనవిదిత
ము లని సవిషోరగమ్ములీ ములుకులనియుఁ, గాన వచ్చుచునున్నాఁడు కదనమునకు.

శే॥ నాధనర్హణ శరణాన నాదిత యశి, ఘోర జ్వరవతుముల యార్తరుఘోష
హేతునాగాచరినద వాయుంతు నిపుడె, యహితసేనామహారంగ మధిగమించి.

శే॥ వేయుగన్నులు గల యింద్రుడో యనలుడో
వరుణుడో యముడో వై శ్రవణుడో నన్నుఁ
జెనకి ధర్మింప రణభూమి సీమఁ జేరఁ
గొణినంతెనె భీముఁ డై పరువు లిడఁడె.

౧౩౬

శే॥ ఇట్టి కారు లఱచినదై హింససేత, నాయ మగు జాలిపడినది నామనంబు
చూల మొగడొక్క పరి నేడుచూడ్కి కెదుట, నిలువకుమనంగ వాడువినీతుడగుచు.

—♦ శుకుని ప్రావృజస్మికభవము. ♦—

౩॥ దండ మిడి ప్రసాద ముండుగాత మటంచు, గొసె నచటు శుకుడు బ్రాహ్మణుండు
బ్రాహ్మవిత్తముండు బ్రాహ్మనిష్ఠుడు మున్ను, వాని కిట్టి విగతి వచ్చిపడియె. ౧౩౮

శా॥ వానప్రస్థవిధానముం గొని నుహవన్యస్థలి న్నిల్చి క
గ్మానూనస్థిఁ బొల్చి జన్మములు నిత్యం బాచరింపంగ న
ద్వాసం దానవనాశ మేర్పడఁ బ్రమోదం బబ్బె దేవాళి క
స్థైర్యం బొటున కోర్వ కయ్యసురు లొయ్య న్వేర మేపారఁగె.

౧౩౯

౪॥ కాచియుండి రట్లు కడు నగ్గలిక వజ్ర, దంష్ట్రుఁ డనఁగ నెగడు దైత్యుడొకఁడు
అరసిల్లి తవిలి తెఱివేచి యపకార, మొనరఁగూర్చు దలఁచు చుండునంత. ౧౪౦

క॥ విసుక్తుఁ డగ స్త్యమూనివరు, డాశ్రమపదమున కొకప్పు డరు దెంచినచో
బ్రశ్నితుఁ డగుచు సమర్పల, నశ్రమఁ గావించి యాతఁ డాఘనుత్తోడ ౧౪౧

౫॥ చులుకేతాంబువిధవి శుద్ధాత్మ ! నాయుంట, భోజనంబు సేసి పుణ్యతముని
స న్నొనర్చు మనుచు నొనరిండ్రి ! వార్ధింతు, ననిన వల్లె యనుచు నాతఁ డలరి.

ఉ॥ స్నానము సేయఁగాఁ జనిన నందు గ్రహించి తపస్విరూపున
దాసనుఁ డేగు పొది ద్విజుఁ దద్దయుఁ గన్గొని పెద్దకాల మె
ట్టి నెఱి గ్రామాంస మొకఁడే కిఱవాయెను దానితోడి గా
బొనమువెట్టు మన్న నది పొందుగఁ గూర్పఁగఁబంచె నాతఁడు.

౧౪౩

౬॥ భార్య భర్తయాజ్ఞఁ బడసి యట్లొనరింప, మాని భోజనేచ్ఛ మలసియుండ
నాతిభోగి ముఱిగియాపరూపునఁదోచి, యసురిమనుజమాంసమొసఁగచనియె.

చ॥ అది గని మాను సామిష మహా సమకూర్తె యమేధ్య మింత దు
ర్మద మిటు గల్గె నీ కిదియ మానిత మయ్యెనయేని నట్టులే
పొదలెదు లే నరాశి వయి పొమ్మని సంయమి తీర్చి దానికిం
గదలెను గాలిచే గదలికాండము, బోలి ద్విజుండు భీముఁ డై.

౧౪౫

- క॥ నీచెప్పినట్లచేసితి, నోచీరాంశుకవరేణ్య ! యొలసి మలసి గూ
లోచించి మంచిమాంసము, నీచతురతఁ గూర్చ మనవే నీ ననుచు వెసన్ ౧౪౬
- క॥ చరణముల వ్రాలి యిశ్వా, చరణము నే కలంగ మాని చాడ్ర ! సదయ ! న
స్రుణింపు మింక నీవే, శరణ మన న్మనమునందు సందియ మొదవన్. ౧౪౭
- ఉ॥ తాను ముహూర్తమాత్ర మట ధ్వానసమాహితుఁ డై తనర్చి యం
దా నెఱి దానవాచరిత మంతయుఁ బోల నెఱింగి త ప్సౌకం
డేనియు లేదు నీవలన నెంచి ఖలుం డొకరక్కనుండు నీ
కీనికృతిఁ ఘటించె విడి నే మన నే మగుఁ గర్మలబ్ధికిన్. ౧౪౮
- సీ॥ ఆర్య ! నీ కీకష్ట మవిచారమున వచ్చె నాప ల్కమోఘంబు ననుచు నింక
రక్కసిమే నొంది రహి రాత్రి సేంద్రుఁ డౌ గావణుఁ గొల్చి సద్భావ మొప్పు
వర్తించుచుండు మవ్వాని వధింపంగ నాదినారాయణుం డఖిలజగత్
మనుప దాశరథి యై మహిదోచురామార్జునప్రహ్లాదులటు వేడఁ బ్రభువనస
వాసరౌఘతత్పఠానులు తనఁ గొల్వ, నబ్ధి గట్టి లంక కరుగునభ్రుమ
చారకృత్యమునఁ బ్రసక్తిమై నద్దేవుఁ గాంచువాడ నన్య మొచ్చ నేల. ౧౪౯
- ఉ॥ ఆనవమోహనాకృతి మహామహు దేవు సహాన జమ్మ వి
జ్ఞానవిశిష్టతం గని విచారవిహీనుఁడ నై కడంగి య
జ్ఞాన మడంగ నయ్యసుర సన్నిధి గాము గొనమ్ము లెన్నియో
పూనిక నెన్ని శాప ముడివోవఁ గృతార్థుఁడ వయ్యె దమ్మి యన్. ౧౫౦
- క॥ మలకలు దలఁగఁ గరతలా, మలక నుగుం బరమపదము నుహితుఁడ నగుచున్
వెలసెద వాదట మోదము, వెల సెప్పుఁగ రాక నగడ వేల్పులు పొగడన్.
- ఆ॥ అనుచు నానగొల్చి యాసంయమిందుఁడౌ, చనె యభేచ్ఛ నట్టి చంద మొన
రాముఁ గాంచి మించి రావణు బంధించి, యాడు భవ్యపదవి నధగమున.
- క॥ ఒక్కొక్కరుల భాగ్యం బటు, లెక్కెం బరకోటి కప్పు డేమననలెఁ బెం
పెక్కిన మదమునఁ బొదలెడు, నక్కతివాత్ములకుఁ దక్క నననద్యగుణా !, ౧౫౧

—♦ రావణుడు శుకసారణు లను గూఢచరుల రామునికడ కనుచుట. ♦—

- ఆ॥ అంత నసురనాథుఁ డమ్మేటిసందంబు, దాటి దఱిసి యన్వనాటు లల్లు
గొలువరాఁగఁ జదురు గొని కూర్చుకొనె శుక, సారణు లను మంత్రీసారణులను.
- ఉ॥ వారు పరాకు దేవ ! యన వారలతో ననె శ్రీమదంబు చె
న్నారఁగ దుస్తరం బతిసమగ్రిము సంద్రము దాటిగే కపుల్
వారిధి నేతుబంధనము వార కొనర్పఁగ రాముఁ డెమ్మొయి
న్నేరిమిఁ గన్నవాడు మది నెట్లన సందియ ముద్భవిల్లెడిన్. ౧౫౨

అ॥ నమ్మ నేనుబంధనమ్మ నే నెట్లును, నలయు నరిబల మ్మవశ్య మరయఁ
గాన మీర లొడ్డ కనుమొఱంగి తదంత, రమ్మ సొచ్చి తత్సరత్వ మెసఁగ ౧౫౬
సీ॥ పొరుషు బెట్టిదో పరిమాణ మెఱిగిలో ఘను లెందఱో స్థవంగములలోన
సచివు లెవ్వరలో సమ్మతు లెవ్వరో గామార్కజులపైని రక్తి నెఱపు
నార లేవారలో శూరత్వమున ముందుఁ దొడరువా రేసంఖ్యఁ గడవఁగలరొ
కట్టినసేతు వేకట్టినఁ దనరునో యబ్బి నెమ్మొయి దాఁటి యటిమినారొ
యెవ్వరెవ్వర కెట్లులు లేచువియని
సన్ని వేశములో వృత్తిజాడ లెట్లొ
యమ్మహామూర్తు లగువారి కందఱకును
పైన్యనాథుం డెవఁడో చర్చి సలుపనలయు. ౧౫౭

శీ॥ గాము వ్యవసాయవీర్యము లేమమును బ్ర
హరణములును లక్ష్యముని వౌ నవి యన్ని
యును విమర్శించి వేగమే యొలయుఁ డీమి
నెఱుటనేనియుఁ జిక్కని నెరపు నెఱయ. ౧౫౮

తే॥ అని సమాదిష్టులగుచు నద్వనుజవీరు, విరువురును హరిరూపము ల్వెరసి యాబ
లంబులోఁజొచ్చి యది యదిత్యైగుబు రోమ, హర్షణంబగుచుండఁ బ్రహర్ష మెడల.

—* శుక సారణులు పట్టుపెడ గామునిచే నమగ్నిహింపబడుట *—

ఉ॥ కొండల నిర్జరగుబులను గూటములన్ గుహల న్నముద్రపుం
దొడలఁ దద్వననలుల దాగ్గొను దానుల నిండి సిండుచున్
సిండుఁగ న్నతఁడొచ్చు నెఱి నెక్కొని నెక్కొను న్నవ్యవార్థి యు
దొడలఁ గూచి పొక్కులుండఁ దా రసములు యెరి నుండరీ ! ౧౬౦

ఉ॥ వారల గుట్టఱింగి రఘువర్షుని ముగటఁ బెట్టి వైరికిన్
వీరలు చూరు లిచ్చటివివేచనముఁ బొసరి పఁ జేరినా
గూరికి పీడగా దని గుణోజ్జ్వలుఁ డార్వవిభీషణుండు పొ
ల్పరి సచింప న్యోపచిత మౌ ఘనముఁబ్ర మతంత్ర మై చెడన్. ౧౬౧

క॥ రిక్కినులతేనిమృగములు, కక్కు న్న బయల్పడంగఁ గలఁగి వ్యధితులై
యెక్కిడి దింకిట బ్రదుకని, యక్కరుణాంబునిధఁగూర్చి సాంజలిపుటు లై.

అ॥ రామ ! నాథు నేంద్ర ! గావణుఁ డనుపంగ, వచ్చినార మిందుఁ జొచ్చినార
ముఖబలపితేష మూరయుపనిఁ బూసి! యింతెవల్లు నిజ మహీనచరిత ! ౧౬౨

తే॥ అనిన నన్వయ భూతహితాధిక్యుఁడు, రామచంద్రుండు త్రైలోక్యరక్షకుండు
వారిఁగనిపల్కెఁ గంటిరే పలనులెల్ల, మమ్ముఁ బరికించితిరెయింటి మలయువారె.

- సి॥ అధినేత ననిచిన యాకృత్య మంతయు నింతకే తీర్చొందెనేని నెయిదుఁ
డం దిగుచుకంతయు నశుకువపడెనేని నెల్లెడ లొరసి యెఱుఁగ గాంచుఁ
డది యసాధ్యమ కాగ మదికిఁదోచినఁ దోడు మాపిభీషణుఁడుండు మలసిరండు
చిక్కిత మింకెట్లు జీవించు మే మంచుఁ దలఁకు గైకొనకుఁ డీ దండ సేరి
పట్టబడినవారిఁ బాటిపోయెడువారి. శరముడించువారిఁ జగప మెప్పుడు
నెగిచిపడెడువారి నేయుదు మిట్లాట, మీర లొరసి యిచ్చమెయి మెలఁగుడు.
- ఆ॥ అడుగుచున్నవార లన్న విభీషణా !, వీరి విడుపుమయ్య ! విధియు నదియ
శత్రుపక్షకృతివిచారులు చారులు, తెరువువట్టి యెపుడుఁ దిరుగుచుండు. ౧౬౬
- ఉ॥ ఓచరులార ! మీరు భయ మొయ్యన వీడి పురంబు సేరి దో
షాచరనాధుని నొనసి చక్క వచింపుడు నాదుపల్కుగా
నేచతురత్వ మేబలము నెక్కటి నమ్మిమదీయ సీత న
ట్లాచికొనంగఁ దెచ్చి తది యయ్యదియుం బ్రకటింపు మిత్థతే॥ ౧౬౭
- క॥ ఎక్కటి రాజోకుము నీ, చక్కటి సైన్యములఁ గొంచు సహజాలు నుశులు
బ్రక్కలఁ గాచుకొనంగఁ బె, పెక్కిన ధృతి సమగభూమిఁ బరియుము శడతే॥
- ఆ॥ ఎల్లి దెల్లవాలు పే మొదల్ మీలంక, నాశరౌఘ మగున నాశ యుగదు
గోపురాట్టవప్రకూటకొలులతోడ, నాశ లుండ పంక నాశుండ. ౧౬౮
- క॥ భీమ క్రుధ యియ్యెడం గడు, నేమమ్మో నున్నయది యనీకయుతుని నీ
న్నే మరులుకొన్నయది కొన, నామఘఘని యశని దానవౌఘమ్ముఁబతే॥
- క॥ అని తెలిపిన సందేశం, బనుపదమె గ్రహించి నిజయ మందుము దేవా !
యని పలికి చనిరి వా ర, య్యనుపమగుణు ధర్మవత్సలాత్ముఁ బొగడుచున్. ౧౬౯

—♦ శుకసాగరము రావణునకు రామబల మెఱిగించుట ♦—

- ఉ॥ అంకము సేరి రావణు నిరంకుశుఁ గన్గొని వార లొక్కటన్
శంకలుదక్కి వాకొనంగ సాగిరి దేవ ! విభీషణుడు నా
శంకరుఁ డాచుఁ బట్టకొని నన్నిధిసేర్చిన నమ్మహాస్వి తే
మంకరుఁ డాత్తధర్ముడు ప్రమాణము రాముఁడె మమ్ము వీడఁగాన్. ౧౭౦
- మ॥ ఒకచోఁ జేరిరి వారు నల్వరు మహాద్యౌగంబు చెన్నొంద భా
సకుఁ డారాముఁడు లక్ష్మణుండు రిపుసంజాతుండు సీతమ్ముఁడు
బ్రకటశ్రీకుఁడు భానుపుత్రిఁడును నేపట్టేసి గుప్తేనియున్
వికలత్వంబును గాంచుఁగాని మన వోవిఖ్యాతశౌర్యోదయా ! ౧౭౧
- ఆ॥ పెల్లగించి లంకఁ బెరచోటఁ బెట్టంగఁ, జాలువారు వారి జాడ లేల
యొకఁడె యంతపనికి నోపు నం చెఱిగించు, రాము రూపరేఖ కామతములు.

- అ॥ వారిచేత గుడ్డి వానరవాహిని, ముంచు నెల్లలోకములుఁ గడంగి
అది సురాసురులకు నయ్యిందుగ్గినకును దు, రరతరయ కాని తరముపడదు. ౧౭౫
- క॥ అంబుధిఁ గడచినపుడె ది, వ్యం బోఘ మమోఘ మనఁగ నై యదియు నిరా
లంబ యనరాని తీర్పున, నంబరము గ్రసించుచుండె నభిరామముగాఁ. ౧౭౬
- తే॥ అతిదృఢమనస్కు లోజస్వు లాజిలాల, సులు వనాకసు లవ్వారి వలని ధ్వజని
హన్సి గూప యనఁగఁబోలు నలుక చాలు, రామునమ్మేలుబుగతిఁ గూర్ప నగుమేలు.
- శే॥ పథ్య మక్లిబమును నయి పరఁగుచున్న, తదభిభాషితమును విని దశముఖుండు
తన్ని పేధతత్పరుడ మై తనరె గాని, రూఢపద మెన్నఁబోడు మూర్ఖుండువాడు.

—♦ రావణుని యాత్మస్తుతి. నానరబలవిచారణ. ♦—

- క॥ న నైదిరి వేవదానపు, లనైతీ గంధర్వనరులు నలుమఁదలఁచిరే
నిన్నేలకన్న నిత్తునె, యన్నఱజాణతన మెల్ల నరయం జనదే. ౧౭౯
- ఉ॥ జంకితీ వీపు సారణ ! విచారణసేయక బేల వెంట ని
శృంకితవృత్తి మీఁ దరయఁజాలక జాలక మెన్న కూరకే
గొంకిక గూడిరానయిన కోఁతు లనీతులు గెల్పు గూర్తు రం
చుంకువఁగోరు రాముఁ గని యోటమి గాటముగా వచించుటఁ. ౧౮౦
- చ॥ సమరమునందు న న్లెలువఁజాలఁ డొకండు నిజమ్ము లెం డటం
చమరివిరోధ యాచరుల నాదటఁ దోడ్కొని చంద్రపాండరం
బమితసముచ్చయం బధికిలంబితి మై తగు నొక్క దివ్యహ
ర్మ్యమునఁ దనరెచ్చె గుడ్డుఁ డయి యుతియుఁ గన్గొను మంతనంబునఁ. ౧౮౧
- ఉ॥ ఏయెడఁ గాంచినం బ్లనగులే యన నై గిరివాహనన్యలం
దామెలదోటలం దవనియం దొక యించుకయేని రిత్తవో
టం యిది నొక గనంబడక యాయితమై తగు తద్భటాఘముఁ
జాయసికిస్కఁ గన్గొనియెఁ బాలసుఁ డయ్యసురుండు చిన్మయీ ! ౧౮౨
- శే॥ అ ప్లపార మసంఖ్యయ మై తనర్పు,
రాము ప్తస్యంబు వీక్షించి రాక్ష సేంద్రుఁ
డనియె సారణుఁ గని తొంటి యాపదంబె
యరయఁ డాపదంబుధిఁ దీర్చు నాపదంబు. ౧౮౩
- ఉ॥ ఎవ్వరు ముఖ్యు లందు సుగుణీడిసు లెవ్వరు శూరు లెవ్వరిం
కెవ్వరు సద్భలాఘ్యులు మతెవ్వరు పోద్యతశక్తి లంకన్దెఁ
జివ్వకుఁ గాలుద్రవ్యదురు చేర్చుఁ జెవి నిర్విభుఁ డెట్టివారిప
ల్కవివరం బొగి నిర్విశద మై తగనాడఁగడంగు మిత్తటిక. ౧౮౪

తే॥ యూధపులపైని యూధపు లొప్పువారి, పై నియుక్తు లమాత్యు లేపగిదివారొ
యప్రధానప్రధానాప్తు లనువుపడఁగఁ, బెలుపు మోయినారణ ! నీదు ధీవసక్తి.

క॥ అనిన వినిపింతుఁ బెల్లము, గనె నీయడిగిన తేటంగు గలయ నరిసి వ
చ్చినవాఁడ నగుట నంతయుఁ, గనుకలి నిశ్చిత మొనర్పఁగాఁ జను నధిపా! ౧౮౬

—♦ సాణుఁడు రావణునకు రామపైన్య ప్రభావ మెఱిగించుట ♦—

ఉ॥ అంకిలిదేటి లంకఁ గని యార్చెడు నార్పులు నింగిముట్ట సా
శంకతమై పడంకెడు ప్రసంగము దీనికిఁ గూర్చినాఁడు ని
శ్శంకులు నూటువేల కగు పైన్యపతు ల్లనుఁ గొల్ప నీలనా
మాంకుఁ డధీశు వాహినుల కాతఁడె తేఁ డర లేక గాంచితె. ౧౮౭

సీ॥ ఎగుభుజమ్ములు సాచి యెగయించు నింగి న ట్లడుగుల భూతలం బవియఁదొక్కు
బీరమ్ము గ్రోధమ్ముఁ బిరికొన లంకకై యావలించుచుఁ జూడ్కు లందఁజేయు
దెసలు గ్రక్కదలంగఁ దివిరి లాంగూల సమాస్ఫృటనత్వేళ లావహించుఁ
గొండకొ మ్మనఁ దమ్మి కొనపూలరంగున తీర్పొందు తనదు మే నేర్పరించు
వాలి తలువాతి వాలి రాచూలి మెచ్చఁ బ్రాద్దుచూలి యలర్చిన ముద్దు దన్నుఁ
బిన్నయొడయనిఁ జేయంగఁ బేరు పెంపు, గన్నవాఁ డంగదుఁడు సిరి గొన్నవాఁడు.

ఉ॥ ని న్నదె యాజకిం గడఁగి నెట్టనఁ బిల్చుచునున్నవాఁడు సం
పన్ను నొనర్తు రాము నని బాసలుసేసెడు బిన్నతండ్రికిం
దిన్ననిబంటు స్వర్పతికిఁ దీరుగ నప్పతివోలె విక్రమం
బన్నువ గాదు బుద్ధిబల మంతకుమీఁదు గణింపఁజొచ్చినన్. ౧౮౮

తే॥ ఎంత లొనరించె హనుమంతుఁ డిచట దొక్కి
యంతయును వీనియలవార్పె యనఁగఁ జెల్లు
నిరువురును రామహిత మెద నెంచువారు
జోడుకోడెల కా నెందుఁ జొచ్చువారు. ౧౮౯

శ॥ బహువానరేంద్రయూధపు, లహమహమికఁ దన్నుఁగొలిచి యరుదేరఁ గడున్
బహుమాన మెనయు తలఁపున, విహరించెడు నీదుమొనల వెన దుర్జయుఁ డై.

ఆ॥ అతని ననుసరించి యార్భటులైనఁగంగఁ, బెద్దసేనఁ గొంచు బెట్టిదంబు
సూప నెంచువాఁడ చూ నలాఖ్యుఁడు నేతు, హేతుభూతుఁ డటు ప్రభూతబలుఁడు.

ఉ॥ మేనులు వెంచుచుం బుడమి మెట్టుచు గర్జ లొనర్చుచుం బారిం
బూనిన యాగ్రహమ్ము నెఱి బుట్టిన దిట్టలు జృంభణ ల్బహు
గోనినదంబులం దెగడ ఘోరులు చండులు చండవిక్రము
ల్లా నగు సైనికు ల్మొనయఁగాఁ గడు నొప్పెడు వాఁడు గంటివే. ౧౯౦

- ఆ॥ అరయు మప్తశతసహస్రము ల్పశకోటి, శతము లనఁగఁ దనకు చందనదుగ్ధి
వాసి సైన్య మతనివలనిది పతి మెచ్చు, వడసె లంకఁ గెడపఁ దొడరినాఁడు ౧౯౪
- ఉ॥ శ్వేతుఁ డనంగ వాఁడె రణసిద్ధికిఁ దూఁగెడు వెండికొండ వి
ఖ్యాతుఁడు ముజ్జగంబుల రయంబున బుద్ధిని విక్రమంబునన్
జేతముఁ బిక్కపట్టి విభు చెంతకుఁ బోవుచువచ్చుచున్నవాఁ
డేతటి నొడ్లఁ ద్రోపిడుటయే బలమంతయు సంతసింపఁగన్. ౧౯౫
- క॥ అమితోద్ధతం బనీకం, బమర మయ మంతరంగ మనుపమతేజః
క్రమ మధిబాస్కరలక్ష్మ్యం, బమరనిభుం డతనిజెన నిరంతరము లగున్. ౧౯౬
- తే॥ గోమతీతీరమందు సంకోచనాఖ్య, సమరు నానాదుగ్ధిమాంచిత మైన శిఖరి
నుండిశాసించువాఁడు మున్నోజమెయిని, వాఁడె కుముదుండు యూధపవర్షుఁడధిప.
- క॥ బలము లమేయము లీతని, బలసి కొలిచి కన్నునన్నఁ బరతేరఁ గడున్
జలమున లంకఁదెసకుఁ జూ, డ్కుల నలవాఁడైనట్టి గొనకొనుచుండన్.
- ఉ॥ వాలము లట్లు గ్రాలునవి వాలమువాలము లెన్ని బాటలో
వాలుగ నాఁగ బాణులిడి వర్ధిలి పీతసితారుణంబు లె
పోలఁగ రోషణుండు పరిపుష్టుఁ డదీనుఁడు యుద్ధకాంక్షి యా
భీలుఁడు వాఁడె చండు డని పేర్కొన నైన ఘనుం డధీశ్వరా !. ౧౯౯
- ఆ॥ వీఁడు గూడ లంక విదలింతు నని నేన, యని సహస్రశతసహస్రసంఖ్య
లైన కవులతోడ నడచుచునున్నవాఁ, డధిపుఁ డాజ్ఞ యిడుటె యవధి గాఁగ.
- శా॥ సింహప్రక్రమా దీర్ఘ నేత్రుని నిభృతశ్రీఁ బింగళాంగు నృహః
రంపంబు గాంచునె రంభుఁ డాతఁడు తతారంభుండుఁ డా లంకన్త
సంహారాదృష్టి నిగుడువాఁ డలుకమై నాఁ గాల్పఁగా నంచొగిన్
సంహారోద్య తుదుదుగ్ధి షార్పటియె యాచందం బెఱింగించెడిన్. ౨౦౧
- తే॥ విద్యకృష్ణసహ్యోహ్వాయ విభ్రతములు, నలు సుదర్శనసంజంబు లైన గిరుల
నుండుఁ జండక్రమముగొల్పుచుండుబలము, శతశతసహస్రసంఖ్యోపసంఖ్యమగుచు.
- ఉ॥ కర్ణవివృత్యమగ్న పరి కంపనదృఢభణిర్యగాస్తని
ర్వర్ణనము ల్పొనర్చు నపవాదము మిత్తికిఁ గూర్చు జంకఁ డా
యర్థవ మన్న యుద్ధ మన నైన స్వవాలముఁ బోర్చు నార్చు సం
పూర్ణబలోల్లసద్రయుఁడు పోటరి యాశరభాఖ్యుఁ డొప్పెడిన్. ౨౦౩
- తే॥ రమ్యసాల్వేయపర్వతరాజ మెఱుఁడు, మనికిపట్లు దనకు బసలమానయుతులు
నలువదుల నూర్ల వేల క నాయకులుమ, హాబలులుగొల్పుచుండుదుర నవరతము.
- తే॥ శరభసాధన మయ్యె సీశ్వరుఁ డొకప్పు, డరికరము నరసింహంబు నాక్రమింప
నిపుడు కేవలశరభాఖ్య నేగుదెంచె, వానరుం డయి వాఁడు సర్వంబు గెలువ.

వ॥ అదె యవ్వాని కనంతరుండై.

౨౦౬

మ॥ ధరణిం గప్పచు నొప్పు నాకసము నబ్బం బట్టు లెవ్వాఁడు వా
నరవీరోత్తములందు వేలుపులలో నన్వానవుం డెట్టు లా
స్ఫురణం బొల్పెడుఁ జూడు మెవ్వని భుజాస్ఫోటధ్వను లైనన్యసా
గరనాదంబులతోఁ గడఁగొనియె థక్కాలక్షలక్ష్యార్భటే.

౨౦౭

తే॥ ఉత్తముఁడు పారియాత్ర మనుత్తమంబు, పర్వతంబు నధిష్ఠించి పరఁగువాఁడు
పనసుఁ డీతండు యుద్ధదుష్ప్రసహుఁ డీతనిఁగొల్చు శతశతసహస్ర కోటిబలము.

ఉ॥ రెండవసాగరం బనఁ గరేణుఘటాసముదీర్ణ మా బలం
బొండు దలంగనీనిధృతి నో జమయిం దనుఁ గొల్వఁ గొండపైఁ
గొండ యనం దనర్చు బలుగొండలదండ నెలర్చు వాఁడె పో
గండరగండఁ డెమ్మెయినిఁ గాంచెనొకో వినతాభిధానమున్.

౨౦౮

తే॥ ఇతఁడు పక్షాస యనునది నెనఁగు రసముఁ, గోలి పరిపుష్టుఁ డై నాఁడుకోటగోడ
కట్టనిది పెట్టనిది యయి కానిపించు, భుజబలంబె బలంబుల పోలిసిరికి.

౨౦౯

మ॥ అడుగో వష్టిసహస్రికాశతకసం ఖ్యాకంబు సైన్యంబు చొ
ప్పడఁ దన్గొల్వఁగఁ గోధనాఖ్యుడతిదర్పపోద్ధతి నిన్నుఁ బి
ల్పెడువాఁ డాయతవిక్రముండు రణసంసిద్ధుండు సిద్ధార్థుఁ డొ
క్కడెపో చాలు ద్విషద్యతాఘముఁ గడగకం గంప మొందింపఁగన్.

౨౧౦

ఉ॥ గైరికవర్ణ మైన నిజగాత్రము సొంపెనయింప లావుమై
నేరిని లెక్కసేయఁడు మహేచ్ఛుఁ డరాతిభయంకరుండు దు
ర్వారుఁడు ని న్నెదుర్కొనఁగ వచ్చెడుతెంపు దలంపనయ్యెడిన్
బేరునఁగాక పోటుననుఁ బెపునఁ దా గవయుండు నాఁ జనున్.

౨౧౧

తే॥ రమణ డెబ్బది శతసహస్రములు గొలువ
బలువయిన యగ్గలిక మెయిఁ బరఁగువాఁడు
లంక నాలంకిగుడియాటవంక మీటఁ
దలఁపుగొన్నాఁడు నీమది దార్చి చూడు.

౨౧౨

క॥ ఇందఱునుఁ గామరూపులె, యిందఱు బలవంతులే మహేచ్ఛులె పీరిం
గ్గిందుకొని దుష్ప్రసహులై, యుందురు గొందఱు అధిపతివె యునుఱులటగచున్.

శా॥ కంటే యూధపయూధపేంద్రులు పరాక్రాంతిక్రమోల్లాసు లే
వెంటం బో వెనుదీయ రంబునిధిసంవేగంబు మోకాటనే
గెంటంబూతురు పోతరం బెగువ ని స్తీర్తింపకే యుల్లసం
బంటంబల్కుదు రట్టివారి నెద నొయ్యి దాల్చు మేఁ దెల్పఁగన్.

౨౧౩

- సీ॥ తామ్రపీతాదికోద్యద్యోతమయము లై వాలవాలము లతివేలములుగ
సూర్యరశ్మిలఁ బోలి చొఱఁ బాటుచున్నవి కాంచువారల కన్నఁ గవలు నిండ
సాచుచు ముడుచుచు సమకూర్చు నెట్లనఁ బుడమి యాకస మెడ ల్పానపేరు
గా వాఁడె హరుఁడు దాఁ గాఁ డెట్లరిప్రాణ హరుఁడు సూర్యకు వేల కగుచువీని
దఱిసి మురిసి చెట్లు దాల్చి కొండలు పూని, యడరుచున్నవార లంతకాభు
లైన యూధనాధు లలుక లగ్గల కెక్క, లంక దక్కనీని లావునుడుల. ౨౧౬
- శా॥ నీలంపుంగిరులో మొగిల్లొ తమపున్నిట్రాడులో కాటుక
ల్పోలం బోసిన పోవులో యనఁగ నై పొల్పారు భల్లాలు భ
ల్లా లల్లె తెగఁజూడ నొ నెటికి నొ లావ ర్లనిరేశ్యులు
ద్వేలారంభు లసంఖ్యు లాత్తరయు లద్ధం గొల్వ సందర్భుఁడై. ౨౧౭
- ఆ॥ విషమపర్వతముల విసినస్థలంబుల, నదుల నిర్మలముల ననుచువారి
గొనుచు నిన్నెదిగ్గు కోగ్గి నెక్కొనఁ బేర్చు, వాఁడె ధూమ్రుఁ డనెడువాఁ డధీశ!
- ఆ॥ ఋక్ష వంత మను గిరింద్రముపై నుండు నర్మదాపగోర్తి నిర్మలాప
రస్యధర్మ మెఱుఁగు గాణించుఁ బర్జన్యఁ, డగుచు ఋక్ష వర్యు లబ్ధములుగ.
- శా॥ భీమాక్షుం డతిభీమదర్శనుఁడు నిర్భీకుఁడు తా నన్నచో
నే మా నీతిని మించఁగాంచు ప్రబలుండే తమ్ముఁ డున్నాఁడు ని
ర్ధామం బొ నిజధామ మెల్లకడలం దోడ్తోడఁ గన్పట్టఁ బ
క్షామస్మంబునఁ గొండనాఁ దగి విపక్షాకాంతి వీక్షింపుచున్. ౨౨౦
- ఆ॥ ఆతఁ డీతఁడే మహాయూధయూధప, యూధపుఁడు పరాక్రమోన్నతుఁడు
జాంబవంతుఁడనఁ బ్రశంస కెక్కె నరాత్య, మర్షణుండు స్వజనహర్షణుండు.
- క॥ గురువ ర్తి యుతిఁడు దైవా, సురసంగ్రామమున నముచి సూదనునకుఁ దా
న రచించె సాయ మదా, న రహిం గొనె నాతిఁ డిడ ఘనము లగు వరముల్.
- స॥ పరువడి కొండబండ తెగఁబ్రాకి మహాభ్రవిశాల తా శిలల్
పరువడి నెత్తివె చెదరు పాదపము ల్వేకలించి తెచ్చి య
వ్వరుసన మోద నెంతురు వివల్లనము ల్పచరింతు మిత్తికిన్
వెర వొకఁ డున్న మాదెసకు వ్రేలిడనోపు నె యంచు యూధపుల్. ౨౨౩
- తే॥ భూతనిభు లాసుగాభులు భూరిబలులు, వహ్ని తేజు లసంఖ్యు లవార్యు లాత్త
యశులు రోమశు తీర్తిని యచ్చభల్ల, భటులు చటులాజితలనముద్భటులు పటులు.
- తే॥ నిలిచి చూచెడు గొలు యనీక మెనని, మహితసంగంభపోష్టాయ మానకలన
శుంభ దరమర్దనక్రిమాదంభుఁ డతిఁడె, దంభుఁ డను వానరుఁడు తతారంభవిదిత.
- క॥ ఇమ్మేటి సహస్రాక్షుని, నెమ్మిమియి న్నొలుచుచుండు నేమముగలవాఁ
డిమ్ముల బహుబలయుతుఁడై, యమ్మేలున మేలుబంతి యై వర్తిల్లున్. ౨౨౬

- సీ॥ కొండ చక్కటి మెట్టుచుండఁ దా నద్దాని కొండు రూపా నాఁగ నొప్పినాఁడు
యోజనాయతకాయుఁ డొక మెకంబును వీని నెఱిఁ బోల దను వార్త నెగడినాఁడు
ఎల్లవానరకోటి కితఁ డాదిభూతుఁ డై యటు పితామహసంజ్ఞ నందినాఁడు
మున్నిందు) నెదుర నై మొనసి సంగరమున నోడక జయలక్ష్మి నొలసినాఁడు
గాన నక్రమంబు గాదు శక్రపగాక్ర, మక్రముగడు కేశమల్లుఁ డనఁగఁ
గలిగె వహ్నివలన గంధర్వకన్యయం, దసురవృత్తికి సురస హస్తభృత్తికి. ౨౨
- క॥ సన్నాదనుఁ డనువాఁ డా, సన్నాహముఁ జూడు మశని సన్నాదములక
దన్నెఱుఁగక మి న్నరయక, పన్నుచునున్నాఁడు మేలి బలములు గొలువక.
- క॥ ఎవ్వని జంబూవనమున, నివ్వటిలు విహారిసుఖము నీయన్నకు నీ
వవ్వానరేందు) గాంచితె, చివ్వకుఁ గడకొన్నవాఁడు సిరు లొప్పారక. ౨౨
- ఉ॥ కిన్నరసేవితంబులు సుకీర్త్యము లౌ గిరు లెన్నె గుత్తకుం
గొన్నమహాబలుండు రణ కోవిదుఁ డీప్లవగాధనాథుఁ డే
మన్నను జంకఁ డాత్మనఃతి కగ్గము గాఁడు సహస్ర) కోటిసం
ఖ్య నైగఁడొందు వీరు లనయంబు నయంబున గొల్తురీతనిక. ౨౩౦
- క॥ క్రధనుఁ డనువాఁడు మనతోఁ, బ్రధనం బొనరింపనెంచి పఱఁజెంచెనుని
ర్మధనము లంకకు గూర్చుట, కధనము లేకయ వికాసగతిఁ గనుపట్టుక. ౨౩౧
- ఆ॥ హస్తీయాధపతుల నదలించుచును గంగ, ననుసరించి నైరమును స్మరించి
తిరుగుచుండు నెపుడు గిరిగుహాశయములఁ, గరులు గిరులుఁ దరులు గదియఁబడఁగ.
- ఆ॥ వేయునూఱువేలు వీరులు తనుఁ గొల్వ, నాయుశీరభీజ మనెడు కొండ
నుండు దివిని శక్రుఁ డుండున ట్లమ్మెయి, హైమవతి రసమ్ము లాని కడిమి. ౨౩౩
- క॥ అమితబలశీర్య మగు బల, మమరబలం బట్టు లెనయ నరిదుర్దరుఁ డై
తమకని దర్పంబునఁ దగుఁ, బ్రమాధి యనువాఁడు వాఁడె పరదర్పవారా. ౨౩౪
- ఉ॥ గాలి కదల్ప నెల్లెడలఁ గ్రమ్మెడు పెన్నొగి లంచు ధూతది
క్పాలక ! పల్కె దేప్లవగుఁ గన్గొని వాఁడె గవాక్షుఁ డమ్మెగి
గ్రాలెడు వాని సైన్యము వికస్వర మై యరుణాభ మై పయి
ధూలియుఁ జొప్పడె దరలె ధూర్తుఁడు లంకఁ గడంకఁ దీర్చఁగ. ౨౩౫
- శా॥ గోలాంగూలులు కోట్లలెక్కకు మహాఘోరు ల్పితాశుర్య ల్బల
ప్రాలంబు ల్గొలువ న్నలు న్బెరసి తా భాసిల్లుచున్నాఁడు వా
చాలుం డాడినయంత సేయఁగలుగు సన్నద్ధతం గొన్నవాఁ
డోలీలావిజితేంద్ర ! నీదు మది సంయోజించు మిఠింతయు. ౨౩౬

సీ॥ కొదమనున్నెదల కోర్కులు పండ నేకొండ యఖిలకాలఫలద్రుమాధ్య మయ్యె
దనవర్ణదీప్తులఁ దనరారు ననియేమొ సూర్యుఁ డేమెట్టునే చుట్టివచ్చు
మృగపక్షు లేగిరి మొగసినయంతనే తద్గుణాలంకృతి దృఢిమ నెఱపు
నెద్దాని ప్రస్థంబు నెడసిపోనంచఁబో రధిహర్షులు మహర్షు లాత్తయశులు
సర్వకామదంబు సఫలంబు సరసంబు, నైన స్వర్ణశిఖరి సధివసించు
కేసరియ యతండు కేసరిసంజ్ఞుఁడు, వానరప్రశస్తి వఱలువాఁడు. ౨౩౭

శా॥ సింగారంబున కాటపట్టులు మహాశ్రీ ల్పష్టిసాహస్రముల్
బంగారంపు గిరు ల్తదస్తశిఖరి ప్రాంతస్థము ల్వానిహో
నంగాగిత్వము నొంది నీ వసురులం దధ్యక్షతం గాంచురీ
తిం గైకొల్లను కాంచనాదిన్ మొక్కఁ డు దీప్తప్రభం బుం డెడున్. ౨౩౮

వ॥ అయ్యుత్తమశిలోచ్ఛయంబున నుండువారు వారె కపిలులు శ్వేతులు తామ్రా
స్యులు మధుపింగళులు తీక్ష్ణదశినులు నఖాయుధులు సింగంబు లల్లు చతుర్దంష్ట్రులు
వ్యాఘ్రంబులవలె దురాసదులు నైశ్వానరసములు జ్వలితాశీవిహోపములు
సుదీర్ఘాంచితలాంగుాలులు నుత్తమాతంగసన్నిభులు మహాపర్వతోన్నతులు మహా
జీమూతనిస్వనులు వృత్తపింగళరక్తాక్షులు భీమభీమగతిస్వరులు నైన వానరులు
లంకాభిఘాతోత్సాహం బభినయించుచున్న వారవ్వారి నడుచక్కె-ం గనుపట్టుచున్న
వాఁ డిందఱకు తేఁడు నీదు సూడు దిగ్బుతలంపున నొండొకదెసం గనఁబోఁడు
జయార్థి యె యాదిత్యు నుపాసించుచున్నాఁడు బుద్ధివిర్యశౌర్యసార్థసైర్యపౌరుషం
బులచే శతవలినామధేయంబుచే జగతీశ్రితయంబునం బ్రఖ్యాతిం గన్నవాఁడు
గాముని మోలునకై ప్రాణంబులపై జాలి మాలి నిన్న నీబలమ్ము నోలిఁదాన
చాలి మడంఁగు నని పన్నిదంబులు వన్నుచున్నవాఁడు వీనికిం దోడు లై గజగవ
యగవాక్షవలనీలు లొక్కఁడొకఁడు పదికోటులు కపివీరులతోఁ బన్నియున్నా రిం
దఱు సారిష్ఠు లలఘువిక్రములు వింధ్యపర్వతవాసులు బహుశ్వంబుకతనం జక్కఁ
గా లెక్కింపనేరము నేర మెన్నకు మోమహారాజా యిమ్ముహాప్రభావు లీకులగిరి
నిభకాయు లీధాగుణి నొక్కవేల్పిడి విదారింపం జూచుదు రని యెంచుచున్నార
మని సారణుండు విన్నవించిన. ౨౩౯

క॥ ఆరావణు గాక్షసవిభు, సారబలుం గాంచి పదుల సారిష్ఠత్వం
బొరసి శేషవిశేషము, లంకాధిం బలుకఁదొడరె నాభుకుఁ డంతన్. ౨౪౦

సీ॥ ఆముఠేనుఁగులొ సౌరావగావటములో హిమశ్రీలసారమహీరుహములొ
యని కాంచుచున్నాఁడ నవ్వారు దుస్సహ బలకామరూపప్రభావయుతులు

- కిష్కింధఁబురి నుండు కీశాధినాథుని సచివులు దివ్యప్రసక్తిభవులు
తనుకరు దానవ దైత్యరాక్షసు లన్న నాజి దేవపరాకృతాభిమాను
లధిప ! నవపంచసప్తసహస్రకోటి, శంఖసాస్రములు బృంద శతములు నగు
లెక్క కున్నారు వీరి వౌలీల లెన్న, వశముపడ వలవేనోళ్ల వలఁతి కైన. ౨౪౦
- చ॥ వివిదిష వాంగ నేష్టవగ వీరకుమారులఁ గాంతు మైందుఁడు
ద్వివిదుఁ డు నాఁబ్రసిద్ధు లతి ధీరులు వారలు దివ్యమూర్తు లా
ప్రవరులఁ బోలఁగాఁ బరఁగు పట్టుల నొక్కఁడయేని లేఁడు తా
త వనుప మీ లెఱింగి సుధఁ ద్రావిరి వావిరి బొల్చి రుద్ధతి. ౨౪౧
- క॥ వీరును లంకామర్దన, మారూఢి మదిం దలంచి యా లె మృనుచున్ .
శ్రీరామభక్తి వెనిచెడు, ధీరత నున్నారు తాగు దితిజాధీశా. ౨౪౨
- సీ॥ చూచితే వాతూలసుశు మదకరివోలె నిల్చియున్నాఁ డదె నిర్భయమున
నితని కోపంబున కేఁటిబోఁటిమగండు గండఁగి విలీన గతిఁ దనర్చె
సీతఁ గన్గొనవచ్చి చీకాకుగావించె లంక నాలంకాటలాపు నెఱయ
నిన్ను నీతనయుని నెన్నక మెదిరించెఁ బునగాగళుం డయ్యెఁ బూచిగొంచు
కేసరికళార మీతండు కేవలుండు, గాఁడు వాయుప్రసాదంబుకతనఁ బుట్టి
రుద్రవీర్యోద్భవుం డన రూఢికెక్కె, నవలహనుమంతుఁ డనఁగఁ బ్రభావతిఁగాంచె.
- తే॥ గోష్ఠదీకృతసింధుండు కువలయైక, బంధుఁ డటు రామకార్యధురంధరుండు
సతతగతి యట్లు లసివార్సగతిబలుండు, కామరూపుఁ డసాధ్యుఁ డీశివరుండు.
- సీ॥ ఉదయించు భాస్కరు నొడియఁగా నూహించెఁ బుట్టినప్పడె యుధ పాడవుపడఁగఁ
ద్రుసహస్రయోజనో ద్వైశంబు గ్రమియించె నద్దేవు మ్రొంగఁ బ్రేమాన దొరఁచుఁ
దవిలి యనాధృవ్యతము తేజు మైసాత నెదయనగిరిమీఁద నొరఁగె నాని
హనుశిలాతలముల కన్యోన్యసంఘర్షజనితక్షుశివ్యాప్తి సంభవించె
నవల సురలెల్ల నీతండు హనుమఁ డనుచు, బేరుపెట్టిరి పిలిచి పేర్కొ బొగడి
రిచ్చమెయి దీవన లొసంగి రెఱుకఁగఁటి, నితవట్టు సదాగమాహీనయుక్తి.
- క॥ భావము రూపము బలము ప్ర, భావము నదసీయ మెఱుక పలుప నశిక్తుం
డేవెరవుననేనియు నొకఁ, డీవెరవరి లంకవంక కెగయుచు నుండున్, ౨౪౩
- క॥ లంకారిశబ్ద మీని, శృంకు పదసహస్రిక స్ససంగత మయ్యెన్
బంకజభవవర్ణిత మది, యింక న్నాబోఁటి కగు నె యిట్లని తెలుపన్. ౨౪౪
- సీ॥ శ్యామసుందరమూర్తి శౌర్యైకసంశ్రియం బరవిందనిభనయనాంచితుండు
సోము మోము హసించు, జొక్కట మింఱింత లనరా దశంకుఁ డత్యతిరథుండు
దా నెల్లయైక్యాకతతి కెక్కటి వలంకి యీరేడుజగముల నేలఁగలఁడు
విదితశ్రుతుఁడు లోకవిశ్రుతపౌరుషుం డచలధర్ముఁడు ధర్ము వరసి కాని

యడు గిడఁడు బాహ్మ మట్లఖిలాస్త్రములును
వేదవేదాంగములును దద్వివరములును
దాల్చు నొక్కండె యను కీర్తి దనరినాఁడు
గాముఁ డవ్వాఁడె కంటె యింద్రప్రతీంద్ర !

౨౪౯

చ॥ హనుమకుఁ దా ననంతరుఁడ యై తనరారె భుజాధిరూఢతం
గనకమహీధరంబుపయిఁ గ్రాలు విసీలసలీల మబ్దుమున్
మొనకొని డాలు జాలుకొన ముంగిట నై తనభార్య సీతఁ దె
చ్చిన పగ నీఁగ ని న్నలుమఁ జెచ్చెర వచ్చెడువాఁడు రావణా !

౨౫౦

క॥ దారించు నాకసంబు వి, దారించు ధరాధరప్రతతి సంద్రము ని
స్సారించు ధనుర్దణమున్, సారించుచు విభుఁడు వనుచుశరవిసరమ్ముల్. ౨౫౧

ఉ॥ ఓత్తిని మించుఁ గ్రోధమున మేటి పరాక్రమసీమ శక్రునిన్
పాత్తికొనంగ నోపుఁ దగ వాపురుజోత్తముఁడే యెఱుంగు నే
యొత్తున కోహటింపఁడు గుణోన్నతుఁ డుజ్జ్వలరూపుఁ డిప్పడి
యెత్తున రిత్తవోఁ డరసి యీవ దలంతువుగాక కర్ణమున్.

౨౫౨

మ॥ అయయుద్ధాగమవేత్త రాము బహిరీ ద్యప్రాణ మా భ్రాత దు
ర్జయుఁ డైకాంతికభక్తుఁ డూర్జితుఁడు ప్రజ్ఞావంశుఁ డెందు న్నిరా
మయుఁ డంచద్బలవిక్రముగడు మహితామరుండు సంరక్షి జే
తె యతండే సుమి లక్ష్మణుం డసురదుర్ధస్నుండు దైత్యర్షభా.

౨౫౩

శే॥ అడుగొ దక్షిణపార్శ్వముం దమరియున్న, వాఁడు దక్షిణభుజము భూ వల్లభునకు
నీలకుచితకచుఁడు వి శాలవత్సుఁ, డమలకనకాభుఁ డుచితశా మ్రాత్సుఁ డధిప.

క॥ జీవితరక్షణముసకును, జేవీడఁడు గామకార్య సిద్ధిక్రమమున్
దేవదీపీర హననము, నావలని దె యనుచు నయ మనయముం దలఁచున్. ౨౫౪

ఆ॥ సన్యపక్షమునను జానొండె రాముని, యాశ్రయమున నాపదత్యయమున
నీవిభీషణుగడు నేత తా నయి నయ, కోవిదుండు హితులు గొలుచుచుండ. ౨౫౫

క॥ శ్రీయుతుఁడు రాజరాజు స, మాయుక్తిం దన్నులగక కభిషేకింపన్
గాయము పొంగఁగ నీతిో, నాయోధనముంబొనర్ప నడరెడుఁ బెలుచున్. ౨౫౬

సీ॥ సర్వశాఖామృగ శైలాధిపతిఁ గంటె చలిగట్టుదొర నవ్వఁజాలినాఁడు
కొండలనడిమి పెన్దొండ యీతం డన వావిరి స్థైర్యంబు వడసినాఁడు
స్వాభిజనము జ్ఞానమనము శేజోబుద్ధు లపరాజితునిఁ జేయ నమరినాఁడు
కృతకృత్యుఁ డై దుర్గ కిష్కింధ దుర్గస్థఁ బ్రణిధులతో నేలఁ బరఁగినాఁడు

వాలి చన హైమపుష్కర మాల దేవ
కాంత లక్ష్మీప్రతిష్ఠ స్వ కంఠలగ్న
యగుచుఁ దారతోడిద యయి యఖిలసుఖము
లిండగ జేజేలతేని తీరెనసినాఁడు.

౨౨౫౦

తే॥ ఇంతయును రాముని ప్రసాదమే యటంచు
సంతసము జాలొనంగఁ బ్రసక్తి నెఱయ
నఖిలవాహినులం గూర్చి యాసఁ బేర్చి
వచ్చినాఁ డిదె నీయిల్లు సొచ్చినాఁడు.

౨౨౫౧

వ॥ శతశతసహస్రంబులు కోటి యనియును శతకోటిసహస్రంబులు శంఖం బనియును
శతశంఖసహస్రంబులు మహాశంఖం బనియు శతమహాశంఖసహస్రంబులు బృందం
బనియును శతబృందసహస్రంబులు మహాబృందం బనియును శతమహాబృందసహ
స్రంబులు పద్మం బనియును శతపద్మసహస్రంబులు మహాపద్మం బనియును మహా
పద్మసహస్రంబులు ఖర్వం బనియును శతఖర్వసహస్రంబులు మహాఖర్వం బని
యును శతమహాఖర్వసహస్రంబులు సముద్రం బనియును శతసముద్రసాహస్రంబు
లోఁఘం బనియును శతేఁఘసహస్రంబులు మహాేఁఘం బనియును మహాేఘం బని
చెదరు మహాబలపరాక్రముండు వానరేంద్రుండు నగు సుగ్రీవుండు ని న్నదిరి
యుద్ధం బొనరింపఁ గోటిసహస్రంబును శంఖశతంబును మహాశంఖసహస్రంబును
బృందశతంబును మహాబృందసహస్రంబును పద్మశతంబును మహాపద్మసహస్రంబును
ఖర్వశతంబును సముద్రశతంబు నోఁఘశతంబును మహాేఘకోటియు సనందనరాగు
బలార్ణవంబుతోఁ బరివృత్తుం డై యరుదెంచినవాఁడు.

౨౨౫౨

తే॥ ఓమహారాజ ! క్రూరగ్రహహాపమ యయి
యిటు లుపస్థిత యైన వాహినిఁ గుఱించి
తగిన జతనం బొనర్చుము తమజయ మని
కాక పరపరాజయ మెట్లు గాఁ బొనఁగునొ.

౨౨౫౩

ఆ॥ అనుచు శుకుండు దెల్పు హరియూధపోత్సాహ
మెంచి రాముఁ జేరి యెసకమెసఁగు
తమ్ముఁ గాంచి విభు భుజమ్ము లక్ష్యులుఁ బరి
కించి కీశనాథు కృతఁ దలంచి.

౨౨౫౪

క॥ ఆవిగ్నహృదయుఁ డై యటు, లావిద్ధక్రోధుండును మహావేగుండు నై
దేవారి వారిఁ గనుఁగొని, యావలఁ బరుషోక్తుఁ లాడె నదితనూజా.

౨౨౫౫

ఆ॥ ఉన్నయంత లనుచు నొదిఁగి నతాస్య లై, యున్నవారిఁ గొలిచి మన్నవారి
నదిరి కారు లటచె నెట్లనవలవదు, మొఱకు విధికిఁ గన్న మూత గలద.

—♦ రావణుడు శుకసారణులఁ దూలనాడుట. —♦

సీ॥ చన వుపజీర్ణ తా సచివుల కేనాఁడుఁ బతిమోల విప్రియభాషణములు
నిగ్రహప్రగ్రహ నిరతుండు విభు డంచు నెఱుకలేదో యిప్పు డెడసినారో
ప్రతికూలు రగు రిపు లై పరాఁగ నేటి కీ యప్రిస్తవస్తవ వ్యాహరణము
లాచార్యవృద్ధుల నటు లుపాసించితి రదనున నది యసమర్థ మయ్యె
మలసి కారొ కడఁగి మఱచినారో కాని, సిద్ధసార మాను జీవ్య మిట్లు
తెఱఁగువాసెఁ దెలివి బెల్లవాఁతిన శాస్త్రు, భారవాహకులకుఁ బ్రతిభ గలదె.

తే॥ ఇట్టిమూర్ఖుల సచివుల నేర్చి కూర్చి, యకట నేఁ దాల్చుచుంటి ని య్యాధిపత్య
మడరుపరుసమ్ములకునోడరాడఁదొడరి, మిత్తిమీస్మృతి నొకనాఁడు మెలఁగదొక్కొ.

క॥ శాసించు నాదు జిహ్వా వి, భాసించు శుభాశుభముల పట్టున విభు వై
యాసించువారిఁ గాంచు ను, పాసించుచునుండు దాని నహితులు హితులుక.

తే॥ దవదహనమూర్చ్ఛితములు పాదపము లెట్లొ, నిలుచుననవచ్చుఁగానియే నెఱినయేని
రాజకోపవిమృష్టాప రాధు లెందు, నిలువఁజాలర చూ యిది నిశ్చితంబు. ౨౧౮

క॥ ఈపాపులఁ దెగటాఁతుఁ బ్ర, తీపుల పక్షంబు వొగడు తెఱఁ గెంచినఁ బూ
ర్వోపకృతిస్మృతి నా దగు, కోపము మృదుత స్వహింపఁ గొనకొనదేనిక. ౨౧౯

శా॥ ఈనాసన్నిధిఁ బాసిపొం డిపుడు మిమ్మేఁ జంప యత్నింప ము
న్నానందింపఁగఁ గూర్చినట్టి కృతు లొయ్యం జీరి వారించుటక
నోనాడ స్థాని లైతి రీరలు కృతఘ్న లేన్నపాశూన్య ల్స్వకా
స్థానభ్రష్టత దానదండ మనుచుం దర్శించి భజించినక. ౨౨౦

తే॥ సిగ్గునడి వారి లిరువురు చేటు మూఁడఁ, జెల్లి దిచ్చట నునికి యో చెల్ల యనుచు
ననుచు జయఘోషాల నభినందనమ్ముఁ, గూర్చి తలఁగిరి కిసలయకోమలాంగి !

ఉ॥ ఆదట నాదశాసనుఁ డహంకరణోచితుఁ డంతికస్థలిక
సాదరుఁ డై మహాహదరునిఁ జయ్యనఁ జీరి సురారికార్యసం
పాదనదక్షులక ధుతవిపక్షులఁ జారుల నద్విచారులక
నీదగునేర్పిఁ గూర్పుము మనీషితము ల్సమకూర్పు మిత్తటిక. ౨౨౧

ఆ॥ అనిన నంతలోనె యన్నరహంత దా, సంతరించెఁ దగినచరుల వారు
విభుని శాసనమున వే వచ్చి తజ్జయా, శంస లట్లు నశులు జరిపి రగజ ! ౨౨౩

క॥ ఆయతశౌర్యుల నిజసే, వాయత్తుల విగతభయుల నాత్తనయులఁ బ్ర
త్యాయితులఁ బ్రీతిధులం గని, యాయసురాధిపతి యిట్లు లనె నలినాక్షి !

—♦ రామసైన్యముల రంధ్రము తెలుగు మఱికొండలు పెరుగుల ననుచుట ♦—

- సీ॥ పెరవారి సైన్యంబు బెరయుడ వింతవేసము లూని మీర లీక్షణము తెలిసి
రాముని వ్యవసాయ మేమాడ్కిదో కూడినచ్చినవార లేవలనివాగో
యాభ్యంతరులు మంత్రు లం దెవ్వరెవ్వరో పిరికొని యెడలూని పేర్లొక దటయు
వార తెవ్వారలో వారిలోపల నెంత కెంతకుఁ జాలు సమీహితములు
గలవో నిదురవోవుఁ గతి మేలుకోలున, నొండుపనులవంక నొడయఁ జెల్లు
నెగడువాడో యెల్ల నిపుణంబుగ గ్రహించి, రండు నాకుఁ దెల్పు రహి నలిన్స.
- క॥ పండితు లగు దొరలు సమ, గుం డగు చారుకతన నిర్వరోధి నరసి యు
ద్దండు లయి వానిఁ గెడపుదు, రొండొకఁ డాచూడ్కికన్న నుత్తమ మున్నే.
- ఆ॥ అనిన వార లట్టు తాఁగావుత మఱిందు, నగున మెగంగ గాక్షసాధనాధు
నరవిఁ జుట్టి మొక్కి శాస్త్రాలు మున్నిడు, కొని చలిచి రపుడు కువలయూర్చి !
- ఉ॥ మేలి సువేల శైలము సమీపమున న్నహలక్ష్మి గుండలు ని
ర్యేలవిభుండు భానుజవిభీషణభాషణతత్పరుడను వి
ద్యాలసితుండు లోకవిభుఁ డౌ రఘురామునిఁ జూచి రల్లవా
రోలము గూర్పు వేసముల నొప్పి ధరాధరకస్యకామణి !
- ఆ॥ మొనసి కాంచి రాచమూసముద్రము నట్లు, యబ్ధికాంచి కాంచె నొర దీసి
నని చలించి రడరు మొనకొన పిళ్లబు, లైరి తెఱపు గాన స్థల గౌర !
- ఆ॥ కరుగు గట్టి ధర్మకలన లేర్పడఁ బెట్టి, నలువ పోతవోయఁ జేలుపు డాయ
నైన పుణ్యమూర్తి వ్యాఖ్యాతసత్కీర్తి, యానిభీషణుండు ప్రహర్షిణుండు.
- క॥ ఆపగిది వారి నరసి ని, రూపణ మొనరించి గదిమి గూఢియై గడుకొ
బాపుఁ డనుచు శాస్త్రాలునిఁ, బాపుఁ డనుచుఁ బ్రవగయూధపములకుఁ దలి వెళి.
- క॥ నిర్గయు లై వా రాతని, మద్దించిరి పట్టి కట్టి మలఁగక వాఁ డ
య్యర్దన మెంచుచుఁ గూయిడి, స్వర్దయితార్పుండు రామచంద్రుండు విసఁగొక
- ఆ॥ వీడుఁ డనుచు రామవిభుఁ డానృశంస్యంబు, వెలయ నొనసేయ పిష్వసించి
వానితోడఁ దోడివారిఁ దో డయ్యంగ, మోది విడిచిపుచ్చి మొనయుటయును.
- ఉ॥ ఊర్పులు పుచ్చుచు దరలి యోపనియోపిక లంక నేరి ని
ర్దర్పులు నష్టచిత్తులు విదారితగాత్రులు నై వడంకుచుకొ
స్వర్పతివైరి కొల్వున దెసం బడి నిత్యచరు ల్ని శాచరుల్
మార్పడియుండఁ దద్దశయె మానుగ మార్తుట వార్తఁ దెల్పఁగక.
- ఆ॥ కడఁగి వారు ఘనుండు క్రాంతసువేలాద్రీ, ననుఁ డటంచు భూమివరుని ధాటి
పాటిసేసి పలుకఁ బలుమొగమ్ములవాడు, దలఁ కొకింత యెడఁదఁ దారసిలఁగ.

—♦ చారులు రావణుఁ జేరి తమచేటుపాటులు పోలుపుట ♦—

శా॥ శార్దులుం గని పల్కె మాటుపడె నీచందంబుతో నంద మా
దోర్దర్పం బెటఁ బోయె రుష్టు లగు నాదుష్టు ల్విజృంభించిరే
నిర్మాక్షిణ్యులు వారిచేతఁ బడితే నేమంబు లూపాడ న
ట్లంపందొరకొన్న వారి మన మియ్యర్థంబు మన్నించెనే.

౨౮౬

క॥ అని యొడయఁ డడుగ మందం, బనఁదగు కంఠస్వరమున ననదయ కా ని
ట్లనె భయవిహ్వలుఁ డగుచున్, దసరఁగ నగు దారిమెయి విదారిశదురతా.

తే॥ లేడు శార్దులుఁ డిప్పుడు రాఁడు నీకుఁ, గాఁడు రాక్షసశార్దుల కంటగించి
చూడకుము విను మచ్చటి చొప్పు వినుచు, వాఁడ నీవాఁడ నైన యావలను వెలయ.

సీ॥ కారయ్య ! లోకైక వీర ! కీశులు చారచారణశక్యులు సమధిబలులు
విక్రాంతు లైనారు పిభు నాచికో లట్లు వేయిమడుంగులు వెరవు సూప
భాషింపఁగారాదు పలికినపలుకునఁ గోటియర్థంబులు గుర్మింతు
ప్రశ్నోత్తరంబులు పాటిల్ల వచ్చట దారి డొంక యొకొండు దారసిలదు
చొచ్చినగతటనే వోడఁ జొచ్చినారు, చాగులో యంచు నాడు లెడఁ జల్లినారు
తిష్ణలం బెట్టుచునె చుట్టుఁ ద్రిప్పినారు, కొట్టినా రిట్లు వెడలంగఁ గొట్టినారు.

తే॥ స్క్రిక్కిచూడకమున్నె యాతొడుసులెట్లు, పడిరొ యనుకొంటినవ్వార్తపడయరాని
దయ్యె నిచ్చోట మొనయంగ నై నపిదపఁ, గంటి మాగంటు లీవును గన్నయవియ.

మ॥ సమయం బెంచి వచించె వారలకు నీ సైదోడు వీడ్కోలు నో
న మమాత్యాకృతు లూని పొంచి యలుపై సాగించి గాజానుము
ష్టిమిలత్పాణిసలాభిఘాతముల ని స్పీడించి రుద్దాంతదం
తములన్ గొచ్చిరి గోళ్ల నెత్తుగులు ని న లట్టి నో ళ్లొట్టిపోన్.

౨౯౦

తే॥ అయ్యమన్నె తా హగు లందుఁ గలుగు, వీధివీధులఁ ద్రిష్ణచు వేచునపుడు
నక్కఁ గట్టన్నవా రెల్ల ననుచు వేట, కాండ్లె యై రన్న యర్థంబు గాననయ్యె

తే॥ వినఁజు జలితేంద్రియు వికార విష్ణు రక్త, సిక్తపకలాంగు నను రాముఁ జేర్చినంత
నంతకాలంబునం దెట్లొ యావహితై, రామ రక్షేతిపదము నామోమునందు.

క॥ అట యాచ్యమానబంధున్, ఘోరితాంజలిబంధు నన్నుఁ గాంచి కృపాలం
పటుఁడు రఘూద్వహుఁ డీతనిఁ, దటుకున విడనాడుఁ డనుచుఁ దద్దయుఁబలికెన్.

అ॥ జీవదాత కెఱిగి చెదన యుసులులఁ, జేర్చుకొనుచు బ్రదుకు జీవుఁడయని
యొంటఁ జవినవార లొండొండఁ గవియంగ, వచ్చినాఁడఁ గాలువు సొచ్చినాఁడ.

క॥ ప్తలములు శిలలు దరువులు, జేలావున వైచి కపులు సేతువు గట్టం
గా లావరి యెయున్నాఁ, డాలక్ష్మణుభ్రాత యాయు ధాంచితుఁ డగుచున్.

౨౯౬

మ॥ గరుడప్రహము పన్ని పన్నిదములుద్ధారించుచు స్వర్వో
నారిముఖ్యాధ్య మనీక మొప్ప జనమాన్యం బైన తేజంబునన్
బుర మంతఃపుర మంబరంబు నొకటం బూరింపనున్నాఁడు దు
గరుఁ డారాముఁడు రిత్తవోఁడు తగునర్థం బర్థి నూహింపుమా.

౨౯౮

క॥ అరికట్టు నేఁడొ రేపో, యరి కట్టు లసాధ్యుఁ డనఁగ నగుఁ గదిసిన నీ
వెరపుమెయిం బొనరింపుము, తరుణీమణి నొనఁగుటో ప్రథనమున కగుటో.

క॥ అని నొడివెడు శార్ములుని, గని రక్షి విభుఁడు భావిగతి నెంచి నయం
బొనరఁగ నిట్లని పలికెను, దనధర్మ్యం బెడలనీక దలెఱానీకా!

౨౯౯

తే॥ దేవగంధర్వదానపు లిట్ట లగుచు, నన్ను నలికింపవచ్చిన నయముఁ బాసి
యేను శరణందునే సీత నిచ్చి మనఁద, లంతునే యాటులేని నాలాపు సెడదె.

తే॥ సర్వలోకభయం బొంటఁ దారసిల్లు, గాక యచ్చుగశాబకాలోక నిచ్చు
మాట కల్ల త్రియామాట! మఱసి యవ్వ నాటబల మెల్లఁ గాంచితి వట్టులగుట.

క॥ అం దెట్టివార లుందురొ, ముం దలిగెడువార లెవరొ ముఖ్యు లెవరొ బల్
కొందున కలుక కడరువా, రెండఱొ దుస్సాధు లెవరొ మెఱిఁగింపు మొగి.

తే॥ ఎవని కెవ్వారు పుత్రులో యెవని కెవరు
పౌత్రులో మిత్రులో బంధు భావయుతులొ
తత్త్వ మరసిన యంతలుఁ దద్దయు వివ
రింపు మద్దాన నసమాన రీతిఁ గాంతు.

౩౦౩

క॥ విజిగీషుఁ డైన యొడయఁడు, నిజబల మెదిరిబల మెంచి నిర్ణయ మొదనన్
గజిబిజిపడక జయశ్రీ, గజగమనం గొని సుఖించుఁ గలనున బలిమి.

౩౦౪

—♦ రావణు నకు శాద్దులఁడు కపిసైన్యమా బసనాడు బలశీలిండునీ. ♦—

క॥ అని యతఁ డాడిన విని వాఁ, డినకుల కేసరికిశోర మెడలించెడు మీ

తని మోడి యని బలార్ణవ, మనుపమ మెఱిఁగింపఁదొడఁగ నాసానమునన్

౩౦౫

సీ॥ సంగరంబున సుదుర్జయుఁడెకదా గాజు బుక్షరజస్సూతి యనభిప్రంబు

వానిఁ బోలినవాఁడె వనజోద్భవోద్భవుం డొ జాంబవంతుఁ డత్యలఘుబలుఁడు

గద్గదు సతి వీనిఁ గనియె నీతని యన్న ధూముఁ డన్వాడుఃపిధూతలిపుఁడు

లంకాఁ గన్నాడు లావరి కేసరి పే రెట్టు లట్టులే పేర్చి పెనఁగు

శ్రీసుతుఁడు ధర్మసుతుఁడు సు షేణుఁ డనఁగఁ

బరఁగు దధిముఖుండాక్ష పాకరతనుజుఁడు

సుముఖదుర్ముఖ వేగద ర్శిముఖులైన

వారిఁ గన్నది మిత్తి య వ్వారి జనని.

౩౦౬

తే॥ అగ్నిచూలియ చూ నీలుఁ డతనిఁ జెప్ప, నేల నేనాధిపత్యాప్తిఁ గ్రాలినాఁడు
హనుమ నెఱుఁగుదుగాదె వాఁ డనిలజనితుఁ, డెల్లఁ గాల్పంగఁజాలుదు రిరువు రెనసి.

తే॥ అంగదుఁడు పిన్నవాఁడు బలాధికుఁడు సు, రేంద్రు మనుఁమడుదుర్గముఁ జఱిగినాఁడ
వలెనితండ్రిని వాలి నయ్యశ్వసుకులు, మైందుడును ద్వివిదుండును మానధనులు.

వ॥ గజగవయగవాక్షగంధమాదనశరభు లేవురును గాలునివలనం బొడమినపా రవ్వా
రలు కాలాంతకోపములు కోప మూనిరేని ముజ్జగంబులు మడియింప నోపుదురు
యుద్ధకాంక్షులు శూరులు శ్రీమంతులు దేవపుత్రు లైన వానరోత్తములు
లెక్కకుం బదికోటులు దక్కినవారి నిక్కువం బిక్కాలంబునం జక్క వివరింపనేర
నేర మెన్నంబోకుము. 30౯

సీ॥ కనుమరల్పని చూడ్కి గముచు సింగగంబు దనమేనిదే యనఁ దనరినాఁడు
లేఁబ్రాయ మియ్యది లెంక లే యొకనాఁడు దరలునే యను నుతిఁ దవిలినాఁడు
భూనాథు వేలిమి పున్నెం బొసంగిన పాయసం బస మనఁ బరఁగినాఁడు
నిల్లమ్ము నాల్పుటే వెరవుగా జయలక్ష్మి తనపాలి దై కొల్వ మొనసినాఁడు
చొచ్చె నటవి విగాధుని వ్రచ్చెఁ గడఁగి మనఖరుఁ ద్రిశీర్షు దూషణు మడఁచె నాక
బంధు బంధురణిను నాకబంధుఁ జేసె, గానునిభుఁ డున్నవాఁడె ధ గాతలమున.

ఆ॥ కాకపక్షధరుఁడుగాఁ గాచి గాధిజు, జన్నమున సుభాహు మన్నోనర్యె
దిబిసి తెఱఁ గనంగఁ దాటక నేర్యె మూ, గీను మార్యె నేమిరీతిఁ గనెనొ. 3౧౧

క॥ సీకతన వాఁడు మడిసె న, నేకకృతు ల్వన్ని యట్లు లెగిచి జనస్థా
నాకరినిగానిరణ మది, నీకై వచ్చినది గాచి నిర్పతిగణేశా ! 3౧౨

ఆ॥ వారిఁగూల్చి వాని వరుసవాని మరిల్చు, కొని ప్లవంగవీరకోటు లెల్లఁ
గొలుప లంకి ముట్టి కోల్తులు సేయంగ, వచ్చినాఁడు కృతకీఁ జొచ్చినాఁడు. 3౧౩

మ॥ అనుఁగుందో డట యంతకొంతకుఁడువాఁ డాయన్నకుం జోడు ధ
ర్మనిగూఢుండు మదేభ ముట్టు లఱును న్మర్దించు నెవ్వాఁడు బా
ణనివేశమ్మున నిల్చి యుగ్రుఁడును ! బాణమ్ముల్పారిం దాల్చు కా
మనకుం జాలునె పోలునే యరయ కా న్మార్యెంచి మాటాడుటల్. 3౧౪

క॥ రవిసుకులట బోయితిగ్గుఖుఁ, డవిగళ తేజుండు శ్వేతుఁ డను నతఁడును న
య్యవిదితుని సీమకూటుసి, బ్రవరుని వరుణాశ్మజునిఁగఁ బలికిరి దేవా ! 3౧౫

ఆ॥ నలుఁడు విశ్వకర్మనందనుఁ డాప్లవ, గోత్తముండు సేతు నొనరఁ గూర్చె
నతనికడిమిఁ గడవ రన్ములు పసుపుత్రుఁ, డలసుదుర్ధరాఖ్యుఁ డలఘుబలుఁడు.

క॥ రక్కసులలో వరిష్ణుం, డుక్కుతునుక నీదుతమ్ముఁ డొడ్లవశమునం
జిక్కెను సిరి తక్కెను దన, కక్కతమున ననుచు నీనయవ్యపగతిచేక. 3౧౬

తే॥ మంత్రులం గూర్చుకొని శత్రు మలసినాఁడు

ని న్నెదిర్చి పెనంగఁగా నేర్చినాఁడు

ప్రాణమానము లనునవి రాముని వని

పలుకుచున్నాఁడు విధి గొన్న బాట యెదియో.

305

క॥ ఉన్నయది తెలిపినాఁడ స, మున్నత మగు నీదునత్త్వ మొలయించెడు నా

తెన్నునఁ గూర్చుము కర్ణం, బిన్నెటికే మమ్ముబోంట్ల యొక లధీశా !

306

ఉ॥ అమ్మెయి వాఁడు దెల్పఁ జరు లందఱు నట్లె యనంగ రావణుం

డి మ్మెడఁబాసి చిత్తగతి యేడ్చెఱ నూవఁ జలించి లోని గా

నుమ్మలికంబు నాచికొన నూర్పులు పుచ్చక వెల్లివోవు నా

యెమ్మె నమాత్యులం బిలిచి యిట్లు లనెం గనుకట్లు చొప్పడన్.

307

ఆ॥ మంత్రకాల మిది సుమాశమ్ముమై నిల్వ, గాదు పాదుకొనె నగాతినేన

గాన మీరు సగినకలవల మెలంగంగ, వలయుఁ దెలుపవలయు వలను లరసి.

క॥ అని సమనంతరకృత్యము, లను వారలతోడఁ దగిన లాగునఁ జింతిం

చి నెఱయఁగఁజేయుఁ డనుచున్, దనయఁతర్కహము నేరి తని కెఱు మదితోన్.

క॥ విద్యుజ్జహ్వం బ్రబలు స, ముద్వ్యోతితు మాయలాని నొంటిఁ బిలిచి మా

యద్యోతనుఁ డిది విను మని, సద్యస్సంపన్నయుక్తి సరణిం బలికెన్.

308

ఉ॥ సీతను మోసపుచ్చవలె శీఘ్రగతిం జని రమ్ము మాయకం

బై తగు గాము శీర్షము శరాసన మస్త్రము మున్ను గన్న తీ

రే తనరార నయ్యవతి యెన్నియు నొం డని యెన్నకుండఁగా

సీతర మంచుఁ దెల్పితి వినీతతమైఁ గొని తెమ్ము నాపుడున్.

309

క॥ అది యెంత లనుచు నాతం,డనరిపడుచుఁ బలుక నొడయఁ డసరమణీయుం

బదె యనఁగఁ దనరు మణిమయ, ముదగచితము హార మప్పు డుపహార మిడన్.

ఆ॥ అతఁడు జతనమెయిన యరిగిన దనుజేంద్రుఁ, డాయశోకననిక కట్లు చనియె

సీతఁ గాంచు వేడ్క శిర మెక్కి నటియింప, దుష్టభావమొంటఁ దోడువడఁగ.

సీ॥ తల వంచుకొని శోక దాగ్ధ్యంబున నశోక వనికి దూఱుఘటించు వలనుదాని

రామరామాయంచు రహిఁ బెంచు తలపుల జీవనాడికిఁ జేవఁ జేర్చుదానిఁ

బెఱగాము మొగిలుచా ల్పిఱుదీక గిఱికొనఁ గను మాయు శశిరేఖఁగవియుదాని

బలుగాలి యొండెడఁ బడవైవఁ దల్లి మే దిని హత్తుకొను తీరె తెఱపుదానిఁ

దా నిదానించియును దుష్ట మానసుండు, గడుసురా కాసితేఁడు ప కాస మొప్ప

మంచి యెఱిగించు చందానమలసియిట్లు, పలికె రఘునాథుకలికితోఁబాపహంత్రు.

—♦ రావణుడు సేతకడ మాయను బన్నట. ♦—

- శా|| చాయం బల్కుచు భద్రమూర్తి వని నీ సఖ్యంబు పాటించినన్
జేయి కమ్మెయిఁ దూలనాడితివి నన్ సీరాముడే భర్త నా
కేయోగంబును బోల దంచుఁ జల మెం తేఁ బూని నిర్భాగ్య వై
యాయాట ల్పనె నాఖిరారి యిపు డొ య్యం గూలె జన్యంబునన్. 329
- తే|| ఉట్టి చే ర్లన్నియుం చెగె నుదలపడుచు, దొంటిదర్పంపుటయ్యెలఁ గోఁగఁగలవొ
న్యసనపర వయి నీకు నీవనుక నాకు, భాగ్య వగుదువొ పొర్లించు పనియులేదు.
- ఆ|| మూఘగాల నిన్ను మొనసిన యామతి, నడచి యిప్పు డైన నంతిపురికి
నీవె యీశ్వరివిగ నెగడుము కడమ వా, రెల్ల నీదుకొలుపు నెనసి మనఁగ. 330
- తే|| పున్నె మించుక సేసితి పోయె నదియు, మొదలి జడభావమే యిప్పు ముదలకొనియె
నింకఁ బండితమానిత్వ మేల యేలఁ, జాలుదు జగమ్మ లనుకొన్నఁ జక్కవడునె.
- క|| ఘోరము వృశ్రావధం బటా, నీరమణుని వధవిధంబు నెఱయ విను మకూ
శరము పాగము నేరెనా, నేరని యాక్రోశిపిండు నెలకొని తఱుమన్. 331
- తే|| నన్నుఁ బోలెయింప నొచినాడన్నుమిన్న, దాశరథి దాశరథిదాటఁదడవుకొనుచు
నేము పుట్టనిబిడ్డల కిట్లు లగుచు, బేల్లువెట్టడువార మన్నిగు వరయఁడు. 332
- ఆ|| దండువిడిసినా రుదధి యుత్తర పుండీర, ముగదు ముగదు లగుచు ముగదు వెనుక
చూడ కటమటించి చొక్కి యన్నెలపున, నిద్రసేసినారు నీరజాక్షి!. 333
- క|| తఱి గని యతిముతీఁ జరు ల, క్కఱఁ దల్పఁ బ్రహస్తుఁ డరసి కని బలములతో
నొకమి యరిబలముఁ దనదగు, నెఱిఁ దెగటార్చె న్మదాజ్ఞ నెలకొని నెగడన్.
- వ|| రామలక్ష్మణసుగ్రీవవిభీషణు లున్న యన్నెలవెల్లఁ బల్లట్టి నెట్టనం గదిసి దిట్ట
లగా పొలదిండివీరులు సూరెలం బొదివి పట్టనంబులు పరిఘంబులు చక్రంబులు
మహాచక్రంబులు చంద్రహాసంబులు మహాయసదండంబులు శూలంబులు బాణ
బాణంబులు భిస్వరంబు లగు కూటముద్గరంబులు యష్టలు శోమరంబులు
శక్తులు ముసలంబులు నొక్కయెత్తున నమ్మిస్తుల్పసె నెత్తి యెత్తి వైచియు విస
రియు మొత్తంబుల గొచ్చియుప్రచ్చియు విదలించియుఁ గదలించియుసైన్యంబు
శూన్యం బొనరించి రది యట్లుగడె 334
- తే|| అగదు సుఖసుఖం డగు గాము నందఁగాంచి
యాప్రమాధి ప్రహస్తుఁ డొ య్వనఁ దలంచి
మించిన మహాసిఁ బూన్చి ధి దించె శిరము
తనదు శిక్షాప్రసక్తి త ద్దయుఁ బొసంగ. 335
- చ|| నెఱసిన యవ్వీభీషణుని నెట్లనఁ గట్టిరి దిగ్భ్రమోచితుం
దఱిమిరి లక్ష్మణుం గపికదంబము తోడుగ దిక్కులంట ను

క్కఱఁ బ్రవగాధిపుం బ్రథితు లైన సుయోధులఁ దీర్చి రుద్ధతిన్
నెఱకు లెడల్పి చీల్చి యలిసీలకచా ! వికలత్వ మేర్పడన్. 335

సీ॥ సుగ్రీవుఁ డందు భగ్నుగ్రీవుఁ డయ్యె నిర్హనుఁ డై నడలె నల్ల హనుమఁ డడఱి
పట్టసంబులఁ దెగి పడె జాంబవంతుండు నలుకఁ గూతెడుమాని నయము గోఁప
నడిమికి రెండుగా నలుపు రై రిరువురు మైందద్వివిదులు దుర్మానఘునులు
పనసతొన ల్పొల్చె బనసుని మేన దగీముఖుం డొరఁగె దరీముఖునునఁ
గుముదుఁ డై వ్రాలె గుముదుండు గూఢ యంగ
దుండు దుండగి మథితాంగదుండు గాఁగ
నస్రీము ల్వెడలఁగ ధర నత్తమిలై
నెందుఁ జేరనివార లిఁ కేమి లెక్క. 336

మ॥ మదనాగంబులు దొక్కఁ గొందఱు మహామాత్రికంబు లశ్వేఘ్రుము
ల్పొదువ న్వాతహతిం దొలంగి చను నంభోదంబు లై కొందఱున్
దుది సింగంబుల దాడికిం దెరలి నిర్భూతం బు తొ మాన్తు ల
ల్లెదియుం దోపక గొందఱు న్మడఁగి రోయేణాక్షి ! యస్వినరుల్. 337

క॥ మున్నీటఁ బడిరి కొందఱు, మి న్నేమో గతి యటంచు ఖిదుకుచుఁ దుని లి
కన్నెటి వ్రాలిరి కొందఱు, గొన్నా రెగఁబ్రాకి చెట్లకుం దమవృత్తిన్. 338

ఆ॥ చంపి రఱిమి యఱిమి సంద్రమ్ము తీరమ్ము, లందఱి గిగులయందు నడపులగద
రక్కసులు గడంగి రారాపు నేయుచు, నెదురుపడినవారి నెడయసిన. 339

క॥ బిసరుహదృశ ! నీపతి యిటు, నసైన్యం డై మడిసె నింక త్తతజాగ్రత్తము కి
కసయుతము రజోధ్వస్తము, వెనఁదెచ్చిరితచ్చిరంబు వేయేమిటికి. 340

తే॥ పరమదుర్ధర్మ డమ్మెయిఁ బడఁతి వినఁగఁ, బలుకుచు నె యొక్క రక్కసిఁ బట్టఁగొని
కించిదుల్లసితం బొప్పఁ గృతఁ దలంచు, రీతి దళుకొత్త నుత్తొలుఁ దొలఁ దెనియు.

క॥ విద్యుజ్జ్వహ్వనిఁ బిలుపు మ, హేమాద్యతుఁ డవ్వఁడు దెచ్చె నొగి నచ్చిగిము
దద్యోగిశరముఁ జాపము, నాద్యంతము లరసి తెలుప నొ నల నొలయన్. 341

తే॥ అని పలుకునంతలో నె విన్యాస మొప్ప, నాశరశరాసనము లుత్తమాంగమును బి
రానఁ గొనివచ్చి ప్రణతులు రాణఁదనరఁ, గూర్చి నిలఁబడె నక్కూళ గుచ్చితమున

తే॥ వచ్చినం గని యప్పడవాలు మెచ్చి, తేచ్చి తేకదగుచ్చి యాధీరు శిరము
పచ్చినెత్తురుతో నట్లు పరఁగఁ జెలుపు, నచ్చెలుపుఁ గాంచుఁగావున మబల కృపణ.

క॥ ఆయమ యెదుటం బెట్టుము, పాయనితమకమున నట్లు పడు యువతి నిజ
ప్రేయ స్తము మో మరయుట, నాయమ కద యమని కేతనం బలఁ దనయన్.

ఆ॥ అనిన వాఁడు వల్లె యని బాలహరిణాక్షి, మ్రోల దృష్టిపథము నోలగించి
కొల శిర్ష మైందజాల మయ్యెడఁ దార్చి, యోల మెనసె నమరజాలవినుతి.

- క॥ అందుకొని శరశరాసము, లం దార్చెం దాను మొక్కలంబులు విఖ్యా
తిం దనరినయవి యనుచు న, మందేచ్చుడు వాడు లోకమాన్యచరిత్రా !
- క॥ కను మిదె నీమగని శిరం, బనితర మిదె ధనువు జ్యాసమాయుతము మదిం
గొనుము ప్రహస్తుడు నిశ న, మృనుజునిఁ దెగటార్చి తెచ్చెమానిని ! కడఁకన్.
- క॥ విద్యుజ్జ్వలహ్వనిచే నా, ప్రద్యోతనుఁ డిచట సేర్పఁ బనిచెను నీయా
యుద్యోగము సెడె సంతయు, సద్యోలాభంబు వడయఁ జర్చింపు మెదన్. 3719
- తే॥ అవశ విక వశ్య వౌదు గాకనుచుఁ బలికి
యాపిసాచి యదను వేచియట్టు లుండ
విల్లు నమ్ములు దల మ్రోలవెలయఁ గాంచి
ముదిత బలుశోక సాగరమ్మున మునింగి. 3723
- సీ॥ హనుమనిచే సమాఖ్యాత మైనట్టి సుగ్రీవమైత్రీకథాస్ఫురణ లెంచి
వరుస నవ్వానరవాహిని సాగరాభ్యాగత యను వార్త నన్వయించి
మోము గన్నులు కురు ల్ముఖవర్ణ మాశిరోమణియు నట్లే యుంట మలయఁ గాంచి
మదిలో నభిజ్ఞానమండలి గలయంతవట్టు చూపట్టుట వావిఁ బెంచి
యుమ్మలిక ముప్పతిల్ల నాయమ్మ కురరి, యట్టు లాక్రోశ మొనరించె నాస వాసె
ననుచుఁ దనవడ్డపా ట్లెల్ల నావహిల్లి, తల్లడం బొడఁగూర్ప నొత్తిల్లి తెరలి.

—♦ సీతాదేవి రాముని మాయాశిరముం జూచి దుఃఖించుట ♦—

- క॥ తలఁపులు ఫలించెఁ గైకా!, కులనందనుఁ డెడలె నింకఁ గుదురుకొను మదిన్
నిలువుము కులనాశనమున, కలవడె నీకలహశీల మనుగత మనుచున్, 3724
- తే॥ ఏమి విప్రయ మొనరించె నితఁచరితుఁ, డార్యుఁ డగు రాముఁ డాతని యంతమునకు
గారణమ వైతి చీరలు గట్టఁబంచి, వెడలనడఁచితి వడవుల వెతలు గుడువ.
- క॥ అను నుడి నొడువుచునె తప, స్విని జనకుని బాల మ్రోల సిరిసెడ నొరగన్
వినికృత మైన కదలిక, యనువృత్తము నెఱయ వడఁకు నవయవములతోన్.
- ఆ॥ ఒకముహూర్తమునకు నూ ర్నెడల్పుచు జీవ, మందినట్టు లగుచు నమ్మగాక్షి
యాశిరంబుఁ బుణికి యాఘ్రాణ మొనరించి, తొడరి పలికె బలుకు తొట్రెలంగ.
- ఉ॥ ఆహత నైతి వీర ! నియమానుగతవ్రత ! రామచంద్ర ! యా
బాహుబలం బరిందమము పశ్చిమ యా దశ నిచ్చగించెనే
సీహరిణాక్షి కీవికృతి నెట్టనఁ గూర్చితె సాధువృత్తికిన్
సాహసవృత్తి మేలె తన సాధ్వి మొఱంగి చనంగ నిద్దెసన్. 3728
- ఆ॥ తప్పఁబలుకుదాన దయితుండు తనకన్న, మున్న చనుట యెన్న ముదిత దోస
మతిసువృత్తుడవు మహాత్ముండ వీ విట్టు, లరుగుదే మదీయ మఘమ కాక. 3730

తే॥ దుఃఖితోదుఃఖ మిమ్మెయిఁ దొఱయఁ గాంచి. మన్యుసాగరమునను నిర్భగ్గునన
నన్ను రక్షింప దొరఁకొంటి నాథ యట్టి, దొర వరయఁగంటి విట్లు లభ్యుగతింబు.

తే॥ అమ్మహితుకాలు కోసలు నాత్మజాత, దేవి మదుపాస్యదేవత ధేను వాత్స
వత్సముం బలె నినుఁ బాసి వాసిసెడఁగ, వత్సల వివత్సఁ జేసి తేనలను సూపి.

క॥ ఏయోజ నెవరు నిను దీ, ధ్వాంశుస్సముపేతుఁ గాఁగ నాడి రచింపె
శ్రీయోగ! వారి నుడు ల, ల్పాయుష్కుడ వీవు గాఁగ నన్యథాము లయ్యెన్.

ఉ॥ కారణభూత మై జగము గ్రాసముగాఁ గొననేర్చు కాల మా
నేరిమిఁ బక్వభూతునిఁగ నిన్ను నొనర్పఁగ నొడ్డప్రజ్ఞపై
నేరము మోపు టేమిటి క నిందుఁడ వెల్ల యెఱింగి తర్గద్య
క్పారముఁ గంటి మృత్యుముఖ గహ్వర మంది తహా తటాలునన్. 318

తే॥ కమలలోచన ! మత్ప్రాణసముఁ దతోతి
ఘను నతిన్యశంస రొద్ర యా కాలరాత్రి
రేఁగి యొడిచి పొదివి యాహ రించె నేమి
నేయుదాన స్ఫురింప దుపాయ పొదియు.

319

తే॥ ననుఁ దపస్విని విడనాడి నాయ మేమొ, ప్రియతమంబోతె నెట్లనఁ బృథివి నెట్లు
లటిమి యాశ్లేష మొనరించి యత్తమిల్లి, యుపశయానుఁడైన తివేయురు భుజాఘ్ని

క॥ ఇదె కాదె వీరశేఖర, యదనున నాశోడి నిరతి నర్చావిధులం
బొదలింపఁబడిన విల్లది, ముదమున సుమమాల్యగంధ ముఖ్యాగ్రములన్. 320

క॥ నీతండ్రి నాదు మామ వి, నీతాగ్రణి పితృగణం బనింద్యము స్వయమూ
నీతముగా స్వర్గమునఁ ద్వ, దాతతపద మొనసి ముదిఱుఁ డయ్యుడు నిరక్షన్. 321

తే॥ నీదురాజన్వి కులము ద్యో నిష్ఠితంబు, సుకృతజనకాంక్షణీయంబుఁ జూచువాఁడ
వచట నక్షత్రభూతుండ వగుచుఁ దనదు, పున్నెములపోవు నెలకొని తన్నుసూప.

ఆ॥ బాల నన్ను బాల్య పరిణీత సహధర్మ, చారిణిం బ్రసక్త సాధ్వ భార్య
నేమి దలఁచి యిట్లు వీక్షింప వే మని, పలుక పుచితముల సు భాషితముల.

క॥ మఱవంగ నగునె పెండిలి, నెఱపిన యావ్రతిన ధర్మ నిష్ఠుఁడ పీయ
క్కఱనేని నీడుదే నను, మొఱంగ కాపన్న నచట కౌనయింపఁగదే. 322

క॥ ఉత్తమగతిమంతులలో, నుత్తముఁడవు నన్నుఁ దోచి యొంటిగ నదుగన్
బొత్తెడలితో మఱచితో, యిత్తలముం బాసి యచటి యెఱుక మరఁగుచోన్.

తే॥ సకలకల్యాణసంపత్ప్ర సక్తి గని మ, దేకలోక పరివ్యంగ మొనసి యెసక
మొసఁగు నానీశరీర మి ప్దసదు లైన, వాడుకృత్యాదములకుఁ బొల్పడనె యకట.

ఆ॥ ఆప్తదక్షిణంబు లధ్వరముఖ్యంబు, లాచరింప కిట్లు లైతి వేల
నీదుకొలములోన నెఱిగన్నవారెల్ల, నగ్నిహోతు లై మహత్త్వ మంద. 323

- మ॥ ఇలుసేరం గనెనేని లక్ష్మణుఁ డొకం డెట్లైనఁ గౌసల్య యు
మృలికం బెక్కుడు గాఁగ వత్స ! కడునే మం బూని చన్నట్టి వా
రలలో నెక్కటి గాను పించితివి దూరం బయ్యె నాద్వంద్వ మే
కలన న్నాగ నతండు దెల్పు సొద శ క్యంబే విచారింపఁగన్. 32౫
- చ॥ అడుగఁగ వీడరాక బలు నంగదమైఁ గడుఁ గుస్మి యాతఁ డీ
వడువున రక్కసు ల్తోడరి వారక యద్దమరేయి చొచ్చి ని
న్నొడయని నీసుహృద్బలము నూరకె చంపి రనంగ నప్పు డా
బడుగున కెట్టి దైన గతి పాల్పడునో తరమే వచింపఁగన్. 32౬
- తే॥ సుప్తహతుఁ డై చనిన తన సుతుని గతియు
రక్కసుల యిక్క నున్న నా వ్రాతఫలము
హృదయ మవదీర్ణ మొనరించి యెనయు నంతఁ
బడుటయే కాక పై నొక్క పలుకు గలదె. 32౭
- ఆ॥ ఏ ననార్య నాదు హేతుకృతిన చువ్వె
సత్త్వవంతుఁ డేలఁ జాలి నట్టి
ఘనుఁడు వాఙ్ధి దాఁటి కడకు గోష్పదమందుఁ
నిహతుఁడయ్యె రాముఁ డహతుఁ డహహ. 32౮
- తే॥ స్వకులపాంసని యిది యన్నజాడ గనఁడు దాశరథి మోహమున నన్నుఁ దావరించె
నరయ నయ్యార్యపుత్రుని హతు నొనర్పఁ, బాల్పడిన మిత్తి గాని నేభార్యగాను
ఆ॥ పీటమీఁది పెండ్లి పెడవెట్టి చూచిన, దాన ము న్నొనర్చి యేనుఁ గాక
యనుభవించు రెవ్వ రఖిలాతిథికి భార్య, నయ్యు నేటి కిట్టులైనదాన. 3౨౦
- ఉ॥ రావణ! పున్నె మబ్బెడు బిరాన మదీయము కాయ మట్టె నా
దీనముగీము రాముమొయిఁ జేర్చుము తీర్పుగ సంస్కరింపు ము
ద్భావమునం దదీయ మగు ప ట్టెనయంగలదాన దానము
న్నీ వొనరించినట్లు లగు నేను శుభోదయ మందఁగాంచెదన్. 3౨౧
- ఆ॥ సతికిఁ దనదుభర్తచనిన లోకమె లోక, మతనిఁ బాసి యొక్క యరనిముసము
నిలువ దిగుట ధర్మనిష్ఠితుం డదేవుఁ, గూర్చి మంచిగతికిఁ గూర్చి మనుము. 3౨౨
- క॥ అని ప్రాకృతత్వ మవలం, బన మొనరించుచు సరోజపత్రేక్షణ నె
ట్టన శోకపరీతాత్మత, ధనువు శిరము మఱియుఁ గనుచుఁ దడబడచుండన్. 3౨౩
- ఉ॥ ఒక్కఁడు రక్కసుండు పతి నొయ్యనఁ జేరి జయింపు మార్య ! యం
చొక్కటఁ బల్కి కే ల్మొగిచి యూర్జితుఁగా నొనరించి పొంచి నాఁ
డక్కట వాహినీపతి ప్రహస్తుఁడు దెల్పఁగ బంచినాఁడు నీ
వక్కడ కేగుదేరఁ జనునయ్య ! యటంచు వచించి కృమ్మటన్. 3౨౪

ఉ॥ అందఁ జూచుటయు గదిసి రాతఁ డుపస్థితుఁ డయ్యె దర్శనం
బందఁగఁగోరి న న్ననిచె నాత్యయికం బది గాఁగ నోపు నీ
యందలి దాక్ష్య మెంచి నిలయంబునయం దటు నిల్చినారు సం
క్రందనవైరి ! చయ్యనఁ బ్రకాశము గాంచుట మేలు నావుడుకా. 3౮౫

క॥ వినినంతనే యశోకా, వనిక న్వనికం దొఱంగివాఁ డరిగెను మం
తనమున మంత్రులతోఁ దగ, ననియె న్నభ కేగి నిర్ణయం బొనరించెకా 3౮౬

ఆ॥ రాము విక్రమంబు రామామణి ధరాజ, సాధువృత్తిఁ దలఁచి జలదరించెఁ
గాని చలము వీడి కరుణాబ్ధి ! శరణనఁ, జాలఁ డదియు నేటి సంభ్రమంబొ. 3౮౭

శా॥ అంతర్ధానము నొందె గార్ముకముతో నయ్యుత్తమాంగంబు వాఁ
డంతర్ధం గొనె నెప్పు డప్పుడె బలాధ్యక్షుండు దాను న్నను
చ్చింతారత్నము రాముఁ గూర్చి యెడఁదం జింతించిరా వైరిదు
ర్దాంతుం డన్నెటి నాననేసె దగువా రాలించి మే లెంచఁగకా. 3౮౮

మ॥ స్ఫుటకోణాహతభేరికాగణముఖస్ఫూర్జన్మినాదంబు మి
క్కట మై చొప్పుడరాని చొప్పున నె సంగ్రామోచితౌఘంబు లొ
క్కట రాఁ దీర్చొనరింపుఁ డిట్లయిన నిక్కర్జంబునం గారణం
బెటు లేని న్వచియింప నెంచకుండు నా యీసత్ప్రధాను ల్పురికా. 3౮౯

—♦ రావణుండు తన సైన్యముల గూఢముగ సిద్ధపరుచుట ♦—

ఆ॥ అనిన వారు వల్లె యనుచునె యయ్యర్థ, మనుగమించి కూర్చి యనికిఁ గూర్చు
నధిపుమోల నెల్ల యాయత్తపడె నంచుఁ, బలికి రతఁడు మెచ్చెఁ బద్మనయన !

ఉ॥ అంతట రాక్షసాచరిత మంతయు మంతనమందు రోసి యే
కాంతసఖి న్సతీమణి ధరాత్మజఁ దేర్పఁ దలంచి వచ్చి వి
భ్రాంతివిషాదమూర్ఛనవిపాకవిషాపుల నెంచి సద్గుణా
క్రాంత విభీషణప్రియ వి కస్వరసమ్మదుభాష లొప్పుఁగకా. 3౯౦

ఆ॥ పొక్కి పొరలి వేచి పోడిమిసెడి ధూళి, ధూసరాంగి యగుచుఁ దొట్టు పడుచు
మిట్టిమిట్టిచూచు మెయి బడు గగు బడ, బం దలంపఁజేయు పడఁతిఁ గాంచి.

ఉ॥ ఊరడిలంగఁ బల్కె నిటు లుత్తమ యాసరమాభిధాన చి
త్పూరితచిత్త సన్నియమ పుణ్యచరిత్ర దయామయాత్మ యొ
స్పారఁగ నైన రావణుని యానతి నమ్మదహస్తియాన దై
వార భరించుచుం దదను వాసితమైతి భజించుఁ గావునకా. 3౯౧

—♦ సగమ నీతాదేవి నూరడించుట. ♦—

- సీ॥ ఇంత మనోవ్యధ యేటికే నాతల్లి లలితాంగి ! యిట్లైన లావు సెడదె
యావిదేహావని నవతరించిత కాదె నీదువున్నెం బెల్ల నే నెఱుంగనె
కల్యాణి ! శ్రీరాము కాంతామణిన కావె యజితుఁ డాతం డని యరయ లేవె
పొలదిండిపోతుల పోతరం బెఱుంగవే యీ నట్టిమాయలు చేవగలవె
యతఁడు వచ్చినట్టి యారాకడ వచించి, నట్టి నుడు లొనర్చినట్టి మతక
మేను దెలిసికొనుచు నిచ్చోటుననె యున్న, దాన మఱుఁగుపడుట ధర్మ వగుట.
- క॥ స్త్రీణామణి ! యతనివలనం, బ్రాణభయము లేదు నాకు బాహిర మగునా
ప్రాణమ వీ వగుట దరి, ద్రాణున కొకఁ డాచరింపఁ దర మై యున్నే. ౪౯౫
- ఆ॥ ఆతఁ డిచట నుండనధిక్యతు ల్బిలువ నం, భ్రాంతిఁ డగుచుఁ బోవు ప్రస్తుతంబుఁ
దలఁపరాదె మాయతల కార్ముకంబు నం, తక్కి గనుట యెదకుఁ దార్పఁజనదె.
- క॥ అంతయు నెఱుఁగుదు మైథిలి !, చింతార్ణవమందు మునిఁగి సిరి రా మోకా
లంతరము సేసి యడ్డెడు, సంతటిదాన వటె పతి మహాత్త్వ మరయవే. ౪౯౬
- క॥ అనక్కసి రామేంద్రునిఁ, జేరుట సాప్తికముపొంతు సిద్ధపడుట య
పూరుషసింహు పధించుట, యేరీతి స్నిదుమదికి నెక్కెఁ దెలుపవే. ౪౯౭
- మ॥ తరమే రామసురేంద్రపాలితుల విద్యాదక్షులం బొరుసా
కరులన్ వృక్షశిలాప్రహారుల సమక్షం బంద సాధింప నొం
డొరుల స్మితీనవారు సుస్థిరుల కానున్నారు జేజేల య
వ్వరుస న్నెక్కొనఁ దీసిపోరు ఘను లవ్వారి నిదారింపఁగన్. ౪౯౮
- ఆ॥ ఒక్క హనుమ తేజ మురియాడఁగాఁ జేసె, వీరి వీరక నన్ని విధులఁ జెడిరి
తలఁపరాదె మదినిఁ దాత్కాలికం బెల్లి, నాకుచప్పుడులకు నలుకనగునె. ౪౯౯
- సీ॥ శ్రీసత్సమున సరు బ్బెన్నార సిరి కెప్పు డోలోత్సవముఁ గూర్పఁ జాలువాఁడు
దీర్ఘ సృష్టభుజుండు దీర్ఘాయు వగు నను శ్రుతిసంప్రదాయంబు చూపువాఁడు
స్వికసంహననలక్ష్మి స్మరదృక్పరములఁ బరఁగింప విల్లు చేఁ బట్టువాఁడు
శ్రీతరక్షణం బన నితనిసామ్రే యను భువనవిశ్రాంతకీర్తి బొలుచువాఁడు
రాముఁ డాతనిజేడంబు రాణ విక్ర, మంబు నయశాస్త్రవేత్తృభా వంబు పరబ
తాఘవిధ్వంససము సర్వ మరసి యరసి, యూపిసాచు తెడల్తు రం చెంతునమ్మ.
- పృథ్వి॥ అచింత్యబలపౌరుషం డబల రాఘవుం డమ్మెయిన్
విచిత్రనటభావసంవిదితుఁ డెల్లలోకంబులన్
స్వచిత్తకలనావిశేషమునఁ గావఁగాఁ ద్రోవఁగా
రచింప మెఱయింప సర్వవిధి నోవుఁ బృథ్వినుతా ! ౫౦౦

- క॥ పిడుగునకుఁ దోడు నాఁ జను, బడబాన్నియె యనుజాఁ డట్టి పరబలహంతకా
బడసిన రామునటే ను, వృండుగా నొక్కండు గెడప దొరకొనుట సభి! ౪౦౩
- తే॥ వాహినులు వాహినీంద్రులు వాహినీశుఁ
జేరి పరబల మెడయింపఁ జెనయు నపుడు
నిదురవోవుట యన్యులు గదిసి తమ్ముఁ
బొదివి పరిమార్చుటయు నమ్ముఁ బోలునవియె. ౪౦౪
- ఉ॥ తాను విరోధి యెల్లరకుఁ దాటటమాటవాఁ డయు క్తసం
ధానితబుద్ధిక్యత్యుఁ డపథర్ముడు చాదుఁ డితండు నీకడకా
బూనికమై ఘటించినది బూటకమే యని నమ్ము మొందు చొ
ప్పే నెఱిగేని నెన్నకు మహీనశుభోదయ మబ్బు నీ కిటకా. ౪౦౫
- ఆ॥ నీదు శోక మెడలె నిత్యకల్యాణివీ, వఖలసుఖము లసము నందఁగలవు
నిజము లక్ష్మి నిన్ను నియతిమై భజియించు, నాదుపలుకు లరసి నన్నుఁ గనుము.
- సీ॥ మున్నీటిపై నాలి మొనయించి వానరవరసేనతో నీదు వల్లభుండు
దాఁటి యద్దాని చా దక్షిణరోధంబు నెనసినాఁ డటు లగ్గ లెక్కినాఁడు
రెండవసంద్రంబు రీతిఁ గ్రమ్మినది చా నెడయాక మొగ్గర మ్రేర్చరించు
కొని దేవసేనగాఁ గులపతి స్కందుండు నా నొప్పినాఁడు స నాధుఁ డగుచుఁ
గనుల కటవు దీఱఁ గంటిని వింటిని, జెవులపండువుగను జేడె ! యింక
నలుకవలవ దొలయ నైనదిలే క్షయ, కాల మీనిశాటకాండమునకు. ౪౦౬
- క॥ అనుజాఁడు లంకానాథుని, యనుజన్ముఁడు వానరేంద్రుఁ డనుమఁడు ము న్నె
ననుచరులుఁ గొలువ నడుమం, దనరారెడు రాముఁ డధికదర్శోద్ధతుఁ డై.
- ఉ॥ పంపినవాఁడు రక్కసులఁ బాలకుఁ డుద్భటులం బ్రసక్తి నై
లింపబలావరోధి చని లీలమెయిం జనుదెంచె నిందఱకా
ముంపఁగ నున్న సంద్ర మని ముట్టవచించిరి వారు వచ్చి యీ
తెంపరి మంతులం గొని యుదీర్ణవిచారణలం దనరెచ్చిడికా. ౪౦౭
- అ॥ అనుచు నొడువుచున్న యంతలో సరమ దా, సరమ సీతఁ గూడి చక్క నిలిచి
యాలకించె భైరవాట్టహాసముఁ బోని, భేరికాసముత్థ పృథులరవము. ౪౦౮
- ఆ॥ మరలఁ బలికె నల్ల మధురభాషిణి రణ, భేరిఁ బొడము భైరవారవంబు
వింటికాదె భీరువిశ్రుతం బైనది, తోయదస్వనంబు దొఱయనగుచు. ౪౦౯
- వ॥ ఇయ్యది యుద్ధ సన్నాహంబకాని యొండు కానేరదు సింహనాదంబుల సమువ
బృంహణంబు లట్టులే పొడకట్టుచున్నయవి మత్తమాతంగంబుల కాకల్పంబులు
కల్పించుచున్నారు రథవాజులు యోజింపఁబడుచున్నవి తురంగమారూఢులు
హృదయంగమంబు లగు వేషంబులతోఁ బ్రాసంబులు పూని వేలకొలందిగా

నిర్వేలం బైన కొతూహలంబున నోలలాడువారు పదాతులు సన్నద్ధులై
యచ్చటచ్చట గుంపులు గూడుచున్నారు విచిత్రదర్శనంబులు వేగవంతంబులు
శబ్దాయమానంబులు నగు ననీకంబులచే రాజమార్గంబు తోయపూరంబులచే
సాగరం బట్లు పూరింపఁబడుచున్నది నిర్మలంబులగు శస్త్రాస్త్రచయంబులయు
జర్మంబులయు వర్మంబులయు రథవాజిగజరక్షోవరభూషణంబులయు సంసానం
బుల నుప్పొంగి యుప్పరంబున నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొని నానావర్ణ యై వర్ణనీయ
యైన ప్రభ కానం బేర్చు కార్చిచ్చుమంట యట్లు లెట్లు గన్పట్టెడినో చూడుము
ఘంటానాదంబులు రథనిస్వనంబులు నాయహేషలు గజబృంహితంబులుదూర్వ
ధ్వనులు భేరీరణనంబులుం బెచ్చుపెరిగి వినవచ్చుచున్నయవి ఉద్యతాయుధహస్త
లై రక్షోగజేంద్రునకుఁ బక్షానుయాయు లగు రాక్షసుల ససంభ్రమం బునగు
సంభ్రమం బల్లచె తుములంబును రోమహర్షణంబును నై పరధర్షణంబునకుం
దొడరుచున్నది కావున నయ్యెంద్రజాలికం బెల్లఁ గల్ల. యిప్పినాచులకు రాము
నాచికోలున భయంబు గదుర ననుంబు సెదరె. శోకఘ్ని యగు సిగి నిన్నే
భజించు నచింత్యపరాక్రముండు కమలపత్రాక్షుండు నగు రాముండు వానర
వర్గంబు నడుమ దైవతసంఘచుధ్యంబునఁ బురందరుం డట్లు విస్మితుండును
సస్మితుండు నై క్రోధ మూనని తెఱంగునం గానిపించుచున్నవాఁడు విష్ణుసహితం
డగు జిష్ణుండపోలె సహలక్ష్మణుగి డై చెలరేగి దళమాఁగి త్రివిక్రమక్రమోల్లా
సంబునం బరాక్రమంబు నేడ నూపెడు బలే బలంబులతో రానఁగుడు సగబలుం
డగు కాలుని పోలికి విచ్చేయువాఁడు సమరవినిపాతితుం డగు నభియూతిం గని
సిద్ధార్థ వై రాముని యగకపాళి నధిగమించిన నిన్నుఁగాంచి యామోదించుదాన.
నీదాన నాపై నానబెట్టుకొంటి నొండొంటిఁ దలంపకుము శోభనమూర్తీ! భర్త
సమాగమంబుగది విష్ణువక్షస్థలంబునయగదు లక్ష్మీయట్టు లమ్మేటి సమక్షంబున
నుపలక్ష్మిత నగుచుఁ బరిరంభసమారంభంబునం బ్రహ్మ సంభవంబు లగు నశ్రు
పుల నాతనిచేతఁబుచ్చు చల్లనసేయుచు నుల్లసితైదవు రసవేణీ! యీవేణి జఘనగళఁ
దరకాలధృత నచిరకాలంబునన మహాబలుం డగు నీదు విభుండు విప్పఁగలండు
మనోభిగాము మోముఁ బరపూర్ణసోమునిం బలె సందర్శించి పన్నగాంగన నిర్మో
కంబు నట్లు శోకజలమోకంబు కర్జంబు వర్ణించు శతీ యయ్యె. నిత్యతీ నరి నతీమి
వధించి సంపూర్ణసకలకాముఁ డైన రాముండు ప్రేయసిమణి వగు నినుం గూడి
పాడిమెయిం జయలక్ష్మి నాదరించి సుఖార్హుండు సుఖం బెనయనయ్యెడు
నమ్మహాత్ముఁ డగు రాఘవేంద్రునితో సమాగతి వై యాతని వీర్యంబుచేఁ
బ్రశస్తవర్షంబుచే సస్యయుక్త యగు మేదిని మాదిరి కై యామోదించెదవు
సుమీ మైథిలీ! బంగరుగట్టు చుట్టును జుట్టి పరువు లొనర్చు మేటి వాజి

యోజం బరివర్తమానుం డగుచు నిజశేజంబున నీజగంబులకు భుక్తిముక్తులం
గూర్చు పవలుసేయు జేజేలరాయని నాయకుని జయం బద్ధించి దోసి లొగ్గి
సంప్రార్థింపు మద్దేవుం డిష్టపూరణంబునకు ననిష్టవారణంబునకుఁ గారణం బనం
దనరా రెడువాఁ డిత్త్వాకువంశంబునకు మూలకందంబ గదా యని ప్రబోధించి.

క॥ ఆనంద మందఁజేసె న, నూనప్రియకథనమున మహాద్యమకలనా
ధ్యానపర సరమ సీతం, ద్యోనారి స్వవర్షణమున సుర్వరఁబోలెన్ రంగ

మ॥ స్మితపూర్వోచితభాషణప్రవణ యై సీతామహాదేవికిన్
హిత మా మేలొనఁగూర్చ నెంచి సమయం బీక్షించి యాయమ్మ న
మ్మతి కైకో లెద నుంచి యిట్లనియె నన్మాన్యత్వ మొప్పార నా
సతి సాహార్దము మీఱఁ దోర మగు కౌశల్యం బపారంబుగన్. రంగ

సీ॥ ప్రియసఖి ! నీకూర్చు పేర్మికి నీడుగా నొకకర్జ మూహించి యున్నదానఁ
దరలాక్షి ! యది నీయుదారభావంబున కెక్కనిచో దాని నెన్నఁబోను
నేఁడె రామునిఁ గాంచి నీదు మే లెఱిగించి యతని మే లరసి గా కలఁ తిరాను
బ్రచ్చన్న నై వియత్పథమందుచోఁ బవమానతాద్యులకేని లోనుగాను
వల సరసి యింతవట్టు నావలని దైన
పనిగొనుము నాదు ప్రాణమ్ము ప్రాణ మనుచు
నినుఁ దలంచితి నమ్ము మీ నిర్ణయమ్ము
నెమ్మనమున నిమ్మేను నీసొమ్ము సుమ్ము. రంగ

—♦ సీతాదేవి సరమసహాయమును మెచ్చుట ♦—

క॥ అని మధురముగాఁ బలికిన, ననుపద మాలిఁ గని మహిజ యనె మృదులం బై
యనుపమమధురం బై తగు, ననఁజను నుడి శోక మెడపు నరుసము పొనఁగన్.

మ॥ గగనం బంట రసాతలం బెనయ దాక్ష్యం బొప్పు నా కన్న నీ
తెగఁబా టొక్కడ యెన్ననేల చెలి ! ప్రీతి న్నీదు చిత్తంబె యి
య్యగచాట్లాందెడుదాని కిచ్చి తివి నెయ్యం బిట్టి దాఁ గా భవ
త్సుగుణంబు ల్పరికింప ముజ్జగములున్ శోధింప నొం డుండునే. రంగ

క॥ చాన ! యెదియేనిఁ బూనం, గా నొ నీ కరయ నొండు గనుపట్టెడు నా
కీనాఁటి కుచిత మగు నది, గా నిది యొడ్ల కెఱిగింపఁ గర్తవ్యంబై. రంగ

ఉ॥ మే లొనరింపఁగాఁ దలఁచి మేకొనుదానపు గాన నెట్టనన్
బోలుదు వీవ యంచు మఁది బొల్చెడు నిత్రటి నాశతుండు వా
చాలుఁడు రక్కసుం డెది ప్రసక్తిమెయిం గొనియున్నవాఁడొ య
జ్జాల మెఱింగి ర మ్మచట సక్తపు గా కెద యొప్పునేనియున్. రంగ

- ఆ॥ కూర్మిఁ డెన్న మాయకుండు నిష్కరుణుండు, రావణుండు శత్రురావణుండు
వానిఁ దలఁచునంత వడఁకు నెమ్మే నేమి, నేయుదానఁ దనకు సిరియుఁ గలదె.
- ఉ॥ త్రాగినకల్లు నా నెదకుఁ దల్లడముం బొనఁగూర్చు నిచ్చలున్
వేగముపాటునం దటియు విచ్చును దర్జనభర్జనంబులన్
మూఁగినమూఁకకుం దెలుపు మున్నడి వా రటు వేఁచువారు నా
బా గిటు లయ్యె రక్కసుల పజ్జ మెలంగు తెఱంగు చొప్పడన్. ర-౨౧
- ఆ॥ శంకితాత్మ నైతి సకియ! యుద్విగ్నతఁ, బడసియుంటి మనసు పాలుపడదు
తద్భయంబె యెపుడుఁ దార్కొని మంచి ద, లంపనీ కలంప లావు సెడఁగ.
- క॥ నేనా ? యశోకతరువని, లోనా శోకాంబునిధికి లోనై తెరలం
గా నౌ దానను విధి కిటు, లోనా దానపుని బాటి కగ్గ మొనర్పన్. ర-౨౨
- ఆ॥ కాన వాని తెఱఁగు కథ నిశ్చితార్థంబుఁ, బూని యరసి యెల్లఁ బుట్టినట్లు
దెలుపుమమ్మ యిష్టదేవత వీవే యి, ట్లీగ్రహమ్మె పర మనుగ్రహమ్ము. ర-౨౩
- క॥ అని దీన యగుచుఁ బలికెడు, వనితామణి సీతఁ గాంచి వల్లువచన యి
ట్లనె సరమ బాష్పవిక్లబ, మును దన్ముఖమును స్పృశించి మొనకొను పెరిమన్.
- క॥ అమ్మరొ యుమ్మరిక మ్మెద, నిమ్మెయి నెనయంగ నింత కేల యదియ నీ
సమ్మత మైన క్షణములో, నమ్మార్గం బెల్ల యరసి యరుదెంతు నికన్. ర-౨౪
- ఆ॥ శత్రువృత్త మెఱిగి సరగ నుపావృత్త, నైన నన్నుఁ గాంచి యరుస మందు
దాన విపు డటంచు దానవి ధర్మని, దానభూత చనియెఁ దత్ప్రసక్తి. ర-౨౫
- ఉ॥ మంత్రులతోడఁ గూడి పెటమార్గము లెన్నియుఁ బన్నువాని దు
ర్మంత్రుని మంత్రణం బరసి మానసవృత్తియు రోసి దుష్టమా
తంత్రము కీ లెఱింగి వెనఁ దాఁ బటతెంచె సుశీల యడ్డె యే
యంత్రణలోనఁ జిక్కువడ కాసతి సందియ మెల్లఁ దీర్పఁగన్. ర-౨౬
- ఆ॥ పద్మ మెడసి చనిన పద్మాలయం బోలె, దను నిరీక్ష సేయు ధరణిజాత
సీత మోముఁ గాంచి సిరిఁ జెంచె గ్రమ్మఱఁ జేరునంత నవ్విశిష్టకాంత ! ర-౨౭
- క॥ ఆవల్గుభాషిణిం గని, యావరసతి చేయి సాచి యాలింగనముం
గావించి స్నేహ మెసఁగం, గా విష్టర మెనసియుండఁ గా నిడి పొసఁగన్. ర-౨౮
- ఆ॥ పలికె నన్నుఁ గూడి పొలఁతి యిచ్చోట గూ, ర్చుండి కూర్చిత్తు దుండగమ్ము
లున్నయట్లు దెల్పుమోయమ్మ నీవ కా, యెల్లగతులఁ దనకు నేడుగడయు.

—♦ సరమ సీతా ప్రార్థిత మై రావణుని ప్రవర్తన మెఱిగించుట ♦—

- క॥ అని వడఁకు పడఁతిఁ గనుఁగొని, యనితర యిట్లనియెఁ దల్లి ! యంతలు పడ నై
మొనకొనుతటి గడచెనుమే, ల్మొనయఁగనౌ సమయమిపుడు మొనకొననయ్యెన్.

- ఆ॥ కదియవచ్చి తల్లి కైకసి మంత్రివృ, ధృం డవిధృః డట్లు దొరియనేర్చు
బుధులు కొందఱును బ్రబోధించి రవ్వాని, తెఱఁగు లెంచి బ్రదుకు తీరుఁగాంచి.
- సీ॥ తొలి జనస్థానంబు దొరికిన నాటి యద్భుతవిక్రమం బెన్న బుద్ధి సారదా
నీతోడిమెక మట్లు నెఱిబాసిపో నీకు సన్నాసివేసంబు సంగతంబొ
ఘను నాజ్ఞఁ గడలిఁ దాఁగడచి మే ల్వడసిన మారుతాత్మజు వీఁక మఱచుఁబెట్టొ
యక్షాదు లటు చన నైన యాయున్నట్టి బిడ్డల మనఁజూచు పేర్నితగదా
ఏటి పౌరుషం బి దేటి సంతోషంబు, మనుజమాత్రుఁ డనుట మాన వకట
రాము శరణుఁ జొచ్చి రామ నర్పించి కృ, తార్థభావ మందు మయ్య! యింక.
- తే॥ అందరాని ఫలంబున కట్టు సాప, నేల యాలలితాంగి మహీజ లక్ష్మి
గాని యొండనఁబోలదు గడవకుండు, సంతలో రాముఁగొలిచి నెయ్యమునమనుము
- క॥ ఈమాపలికెడు పలుకులు, నీమది కెక్కనివ యేని నిక్కం బనిలో
సామాత్యబంధుహితుఁడవు, గా మనువంశ్యునకుఁ జిక్కి కలఁగెదు సుమ్మి. ౪౩౬
- క॥ అని పలుతెఱఁగులఁ దెలిపిన, వినఁ డాకష్టాత్ముఁ డర్థవృద్ధిపరుఁడ ధ
ర్మనిహితబుద్ధిం గొనఁ డ, య్యనయము మృతుఁ డైన పిదప నరిగెడు నెందున్.
- ఆ॥ కాన మేలి నెఱికిఁ గాఁడు బాంధవులకుఁ, గాఁడు మంచిగతికిఁ గాఁడు నిక్క
మింతవట్టు వేర మిష్టం బభీష్టు ల, ద్దారివార యింక దరలనయన ! ౪౩౭
- మ॥ అనియే నిశ్చిత మయ్యె మీఁదఁ బని లే దాసాస నఱ్ఱాడఁగా
జనితం బై తగె మృత్యులోభమున నీసంభ్రాంతభావం బతం
డనిరస్తుం డయి యీఁడు ని న్నొకరుఁడే యల్లెనఁ బోఁబోఁడు స
ర్వనిశాటాటవి గాల నున్నయది శ్రీరామేశు క్రోధాగ్నిచేన్. ౪౩౮
- ఆ॥ సంగరమున నిశితశరముల రాముండు
రావణుని వధించి రాణ నెఱయఁ
బొలఁతి ! నిన్నుఁ గొంచుఁ బూజ్య మా పుష్పకం
బెక్కి యాయయోధ్య నెనయఁగలఁడు. ౪౪౦
- క॥ మంగళము నీదు విభునకు, మంగళవూర్తి వగు నీకు మానితపులకాం
కాంగపరీరంభసుఖం, బంగన ! గొనె దేల యింక నలమటపడఁగన్. ౪౪౧
- క॥ అజితుఁడు నీపతి సంగర, విజయం బాతనిదకాని వేటొం డనరా
దజరులు గోరిన దదె య, య్యజరామరుఁ గూడి కాంతు వఖిలశుభములన్.
- క॥ అనుచుండ శంఖభేరి, నిదముతో ననఁగి పెనఁగి నిర్ణీతం బై
యనుపమ మై విననయ్యెను, ఘనహరిబలవార్ధిరవము కంజదళాక్షీ ! ౪౪౩

శా॥ ఆసైన్యార్భటి విన్నయంతటనె లంకావాసు లౌ రాక్షసుల్
చేసారింపఁగ లేక నష్టవిభులై చేష్టాపరిభ్రష్టులై
యాస ల్లాని వడంకి రింక మన కెల్లా శ్రేయ మిన్నేత బ
ల్లోసంబు ల్లగుతించినాఁడు మణఁగు న్ధూర్తుం డటంచు న్వేతన్. ౪౪౪

ఆ॥ పుడమి వడఁకె గుహలు భోరుకొనంజూచ్చె, వానరౌఘసంప్రవర్తనమునఁ
బుడమికన్నె మోము వొల్చె సక్రీక మై, తిరముపడె మనంబు దెస దొఱంగి.

క॥ ఆసరమయు రమ యనఁగా, నాసమయమునం దలిర్చు నవనిజఁ గని సం
త్రాసం బెడలి ప్రహర్షో, ద్భాసిత నొనరించు పలుకుబడులం దనరెన్. ౪౪౬

క॥ అన్నియు శుభలక్షణములె, యన్నెలతకుఁ గానిపించె నరివిధ్వంసా
భ్యున్నతుఁడు రాముఁ డన్నెటి, నన్నులమిన్నా ! జయార్థి మై వచ్చె ననన్.

క॥ అని శశిధరుఁ డెఱిగించిన, విని శశిముఖ గిరిజ యవలి వృత్తాంతము చ
య్యన వినవలతుం దెలుపవె, యనుపమరసభరితఫణితి నని యడుగుటయున్.

మ॥ మహితానంతవిలాస నైగమరసామ్నాతప్రభావా ! గుణ
ప్రహితామేయకథానిధాన ! సకలప్రారంభకప్రభవా !
విహితానేకలయా ! దయామయ ! జగద్విఖ్యాతకీర్తి ! స్వస
న్నిహితావ్యక్తకలానువర్తిసుదృశా ! నిష్కంచనా ! నిష్క్రియా ! ౪౪౯

క॥ ప్రణతాభీష్టఫలప్రద, గుణతాదాత్మ్యానుమేయ కుసలయరాజ్యా !
ప్రణతాంత్రికసంసార, ప్రణాశకృణ్మహేతుదివ్యపదసంస్మరణా ! ౪౫౦

ఉత్సాహ॥ విశ్వాతిగా ! విశ్వగ విశ్వమూర్తి !, విశ్వప్రియా ! విశ్వప ! వేదవేద్యా
శశ్వత్కలాలక్షణ సంవిధానా !, పశ్వాఖ్యజీవామయ భవ్యవైద్యా !

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవానమాసాదితానవద్య

కవితా యోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రప్రవిత్రహనుమత్సుధీతనయ

విదితనయ లక్ష్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన

వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన

శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున

యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

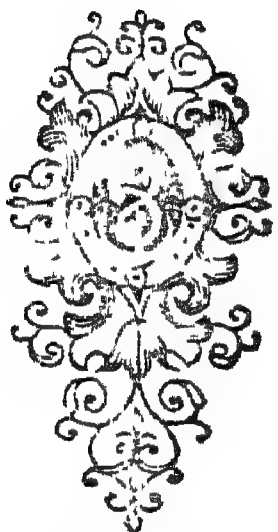
శ్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము.

—:0:—

పూర్వభాగము - పంచమాశ్వాసము.

—:0:—

సంప్రదాయకలనా
ప్రాసంగికనిజజనప్రభావోచ్ఛ్వసిత
వ్యాసంగసంపరాయ
న్యాసా ! వ్యాసాదిమానినంద్యవిలాసా !

౧

అ॥ అవధరింపు మభవుఁ డచలరాజతనూజఁ, గాంచి యిట్టు లనియెఁ గమలనేత్రీ!
వినుము రామదేవు విశ్రుతచరితంబు. పావనంబు విబుధజీవనంబు.

౨

గీ॥ శంఖభేరీరవంబు లెసంగఁ గపుల, యట్టహాసము ల్తగఁ దటియంగ వచ్చెఁ
బరపురంజయుఁ డారామభద్రుఁడనెడు, నన్నుడియు వినె రాక్షసాధ్యక్షుఁ డపుడు

చ॥ ఒకగడె ధ్యాననంగతుని యోజ నిలంబడి మంత్రీవర్యులం
బ్రకటబలాఢ్యులం గని విపాకసమాపతనంబు దోప వా
రక సభ తల్లడిల్ల ఘనరావము చొప్పడ సంప్రబోధనా
వికలుఁ డనంగ నై పలికె వేల్పులరాయిడికాఁ డదల్పుచున్.

౪

శా॥ మున్నీ రన్నెఱి దాఁపె నంచుఁ గపుల న్ముక్కారుగాఁ గొంచుఁ దా
నిన్నేలం జొరఁబాటె నంచుఁ బ్రబలుం డీహాసమేతుండు స
త్సన్నాహుండు నరుం డటంచుఁ బొగడం జాల్కొన్నవా రెల్లవా
రున్నీతం బది వింటిఁ గంటి మిము మీ యోజమ్ము తేజ మ్ముగిన్.

౫

- ఆ॥ మున్న సంగరములు మొనయ నత్యవరాకృతి, మోన్నతిం బ్రసిద్ధి నొంది రాము
రాక వినఁగ వీక లేక తూష్ణీకులై, యొక నొకరు చూచు టొప్ప దివుడు. ౬
- క॥ అని యాడు తేనిమాటలు, విని యెన్నక మిన్నకుండు వెర వొప్పఁగ న
మ్మసికిమగ లుండి రత్తితీ, ఘనబలుఁ డాతఁడు ప్రయోగగతిఁ గనుచుండెన్. ౭
- ఉ॥ అంటెటమాల్గవంతుఁ డను నాతఁడు రక్కసిమన్నెకాని సా
మంతుఁడు బుద్ధిశాలి నిజమాత్మపితృప్రయఁడు సాపరాయవి
క్రొంతుఁడు నీతికోవిదుఁడు గ్రహింప రావణుఁ జేరవచ్చి వి
భ్రాంతత దోష నిట్లన విభాషితశాంతపరాంతరాత్ముడై. ౮

- ♦ రావణునకు మాల్గవఁతుఁడు నయిత్తు మెఱిఁగించుట ♦—

- శే॥ ఓమహారాజ నేఁ దెల్పు నుద్యమించి, నట్టి పలు కీవు విను మివ్వు మయ్యేనేని
నట్లొనర్పుము కాదేని నన్యగతిని, గొ మ్మదిరి నేర మెన్నని యిమ్ము నెఱయ. ౯
- ఉ॥ నాలుగువిద్దెలం దొఱసి సంద్యనయాన్వితఁడైన తేఁడు సం
శీలని చొప్పడఁ రిపులఁ జేర్పఁగ వేర్పఱుపంగ నేర్చియే
కాలమువంక నేది తగు కారణ మట్లదె సంధి విగ్రహం
బౌ లలిఁ గూర్చు వాఁ డగు మహావిభవోన్నతుఁ డాశ రేశ్వరా. ౧౦
- క॥ నిజపక్షము పరిపక్షము, నిజ మారసి రసికుఁ డగుచు నిగ్రహ మొనరిం
పఁ జనుం గాకుండిన తఱి, స్వజనావన మెంచి సంధి జరుపన వలయున్. ౧౧
- క॥ హీనుఁడౌ సముఁడో యరి గాఁ, దా నధికుం డైన తఱిని దఱుమంజనుఁ గా
కొనయము విపర్యస్తము, గా నేడ్చి పొసఁగ దెవుడుఁ గాఁగలపతికిన్. ౧౨
- క॥ కాపున నియ్యెడ రాముని, తో విగ్రహ మొప్ప దనుచుఁ దోచెడు మదికిన్
నీవరిసి కాంచు మంతయుఁ, దీనరపడనేల తగిన తీ రెది లేదే. ౧౩
- ఆ॥ దేవతలును మునులు దివ్యగంధర్వులు, గాము జయమ కోరి రాణఁ దనరు
వార కాని యొండు వంకఁ జూపట్ట ర, ద్దాన నతినిఁ జేనకు దారి తగదు. ౧౪
- మ॥ సృజియించె గద రెండుపక్షముల నిస్సీమప్రభావుండు స
ర్వజగద్వ్యాపకసర్జనుండు విధి ధర్మం బు చధర్మం బటం
చజరు ల్దానపులుం దదాశ్రయులుగా నె వార లంచుం బొరిన్
నిజము ల్లఁ దనరారుచున్నయవి త నిన్జీతకాలంబులన్. ౧౫
- తే॥ ధర్మ మెప్పు డధర్మంబుఁ దా గ్రహించు
నదియె కృతయుగ మను కాల మయ్యె నట్ల
ధర్మమే ధర్మగతి నెప్పు దలఁగఁజేయు
నట్టియానాఁడ కలియుగ మా నధీశ ! ౧౬

- సీ॥ నీవు లోకము లెల్ల నెఱిదప్పి తిరుగుచుఁ బాడునేసితి ధర్మపదము దివిరి
దాన నధర్మంబు తనపక్షమున మిక్కుటంబయి స్వీయధర్మంబుఁ జెటిచె
నమరుల ధర్మంబు నభివృద్ధి నొందించె ఋషులు తత్పక్షంబు నెనసియుందు
రగ్నికల్పులు వారి కపకార మొనరించి యుద్వేగ మొనఁగూర్చి తోటువడక
విషయసక్తుండ వగు నీదు విధము నెంచి, వారి దుర్ధర్మ మగు ప్రభావంబు తొడరి
దీప్తపావకజ్వాల యై తేజరిల్లి, నిన్ను నీవారిఁ గాల్పంగ నేటుకొనియె. ౧౭
- ఉ॥ ధర్మపు మన్వజాలు నెఱతాలిమి నెక్కిన వారు భావితుల్
నిర్మలు లట్టి కీ లరసి నిచ్చలు మానులు బ్రహ్మఘోషము
లగర్మము లిజ్యలుం దపము కల్మికిఁ దోడుగఁ బెంచుచున్నవా
రర్చిలి వేల్పుల నిజయ మందఁగఁజేయు తలంపు పాల్పడన్. ౧౮
- శా॥ రక్షోఘ్నంబులు మంత్రము ల్చదువుచున్ రారాపు మాయించుచున్
దీక్ష నేర్పెడువారి హోమభృత మా దీవ్రంపు ధూమం బొగిన్
దక్షత్వంబున వీరి తేజముల సన్న ల్వాపఁగాఁ బోదు రా
లక్షింపన్ ధృతి లేక వేసవి మొగిల్లంబోలుచున్ రాక్షసుల్. ౧౯
- క॥ పసులం బోలఁగఁ బదియుం, దెసలకుఁ బోదోలి తారు దిట్ట లగుచుఁ దా
పసులు పలుతీర్థములఁ బర, వసమునఁ బొనరించు తపము వర్ధలఁజొచ్చెన్. ౨౦
- ఆ॥ ఎచట నున్న నైన నేవేళ నైన ని, య్యసురతతికిఁ దాప మతిశయిల్లె
నాతపంబు బలిమి నఱిమెడువాఁడెల్ల, విజయమందుఁగాని నెఱచిచనఁడు. ౨౧
- ఉ॥ నాఁటివరంబులం దనుజనాథ!వనాటులు మర్త్యు లెంత లిం
కేటి కటంచు మానితి వహీను లటంచుఁ దలంచుచుం బ్రదో
షాటసుపర్వయక్షనివహంబులవల్ల భయంబు లేని యే
ర్పాటానఁ గూర్పు మం చడిగి పాల్పడి తిప్పటి కీయవస్థకున్. ౨౨
- ఆ॥ అది నిమిత్తముగ మహాబలు లిత్తఱి, మానవులును ఋక్షవానరులును
తొడరి విక్రమించి దుముకుచున్నా రిప్పు, డేటి పౌరుషం బికేటి యశము. ౨౩
- ఉ॥ ఏగడఁ జొచ్చె నీపురి మహీసుత జానకి రామపత్ని య
య్యాగ మదేమొ కాని యదె యాదిగ దుష్టము లౌ నిమిత్తముల్
సాగెను ఘోరము ల్సకలసంహృతిహేతువు లెన్ని చెప్ప ము
న్నా గురుభావ ముంచి విన నౌ నెఱి మున్నుగ విన్నవించెదన్. ౨౪
- సీ॥ ఖరఘోషణల భయంకరము లై మొగిలు వేడినెత్తురు లురియాడఁ గురియు
నేడ్చుచున్నవి చెమ రెడల వడంకుచు దేవలింగంబులు దేవళములఁ
గాళిక ల్నవ్వుట గనువట్టు నెదుటనే దంతకాంతులు దెస ల్దాక నిగుడ
గోవు లీనెడు నేడు గోమాయువులనేని గర్దభంబులనేని గాన్పు సెడఁగ

మూషకంబులు నకులము ల్కొనసి పోరు
చున్నయవి పన్నగంబు లయ్యరగభోక్త
లటు బిడాలమ్ము నెదిరించి యడరఁదొడరె
మీఁదఁ గాఁగలతెఱఁ గెదఁ బాదుకొనదు.

౨౫

ఉ॥ కన్నులఁ గాగ్నుచుండు నుదకంబుల గుట్టము లేనుఁగు ల్పమా
సన్నము తొచు నక్కలు దెస ల్వగుల న్వస నార్పుచుండు నా
పన్నములయ్యఁ బోరితముఁ బాయపు శారులు వీచికూచులం
బన్నుచునుండు జంతువులు భాస్కరుఁ గాంచుచు నేడ్చు నెప్పుడున్.

౨౬

క॥ తొలఁగెడు ధ్వజములు సెడి కా, కులు గ్రద్దలు బార్లుగట్టి కూసెడు నెడఁ గు
క్కలుసొచ్చి బలులుగొనియెడు, గలరవములు శ్వేనములునుఁగలసి మెలఁగెడున్.

ఆ॥ కాలపింగళుఁడు కరాలుండు వికటుండు, ముండుఁ డైన పూరుషుం డొకండు
చొచ్చి ప్రతిగృహంబు శోధించుచున్నాఁడు, కావరమున నెల్లకాలములను.

౨౭

ఉ॥ ఇంకను దోచుచున్నయవె యెన్నిన నిన్నియనంగరాక యీ
పంకము వోవ రక్కసుల పాశము ద్రొక్కొని నిక్కకుండ నా
శంకలతో వితండముల జాడలఁ జూడని వృత్తి మైన నా
శంకరి మైన సత్త్రియఁ బాసంగఁ దలంచి ఘటింపఁజేయవే.

౨౮

క॥ నీకతన బ్రదుకువార ల, నేకులు గాకున్నఁ జెడుదు రింతయు మది సం
శ్లోకించి శాంతివిధి ను, శ్లోకత్వము వెలయ నెరపఁజూడుము దయతోన్.

౩౦

చ॥ సలలితవృత్తిమై జనకజాతను సీతను సోదరిం బలెన్
విలసితసద్గుణాధ్యఁ బదివే లతివేలమణీసువర్ణరా
సులు గలితాంబరములునుఁ జొప్పడు మేలి సుదాయ మై తగన్
గులపతి రాముఁ జేర్చి యనుకూలుఁడ వై కుల ముద్ధరింపవే.

౩౧

ఉ॥ మానుషవేషముం గొనె నమానుషుఁ డాతఁడు విష్ణుఁ డట్లుగా
కేనరుఁ డుద్భటుం డగుచు నిమ్మెయి నద్భుత మైన సేతువుం
బూని రచించు నబ్ధిపయిఁ బోతర మొప్పదు సంధి మేలు నీ
కీనెటి నాయతిక్షమము నెంచుము కర్జము నాదు పల్కులన్.

౩౨

తే॥ ఆనీనారాయణునిఁ గాఁగ నతని నెంచి, సీత లక్ష్మి యటం చెదఁ జేర్చి పేర్చి
నేరము విఱోలభావంబు విడిచిపుచ్చి, యాశ్రయించిన నిక నింత లగుదు వధిప.

క॥ భజియింపుము శ్రీరాముని, సుజనత్వము వెలయ నేటి సూటినె నీ క
య్యజరామరత్వ మబ్బును, బ్రజలు సుఖించెదరు రిత్త బన్నము లేలా.

౩౪

ఆ॥ పెద్ద లనఁగ జగతిఁ బెంపు గన్నట్టివా, రటు తదఁఘ్రిపోత మాశ్రయించి
దాటుచున్నవారు తఱిని సంస్మృతివార్ధి, గాన నతఁడు నరుఁడు గాఁడు సుమ్ము.

- ఉ॥ సర్వహృదాశ్రయం డయిన జాణ విరాట్టు విభుం డటం చెదన్
నిర్వహణంబుఁ గూర్చు చెలి నిర్మలభక్తిఁ బరిగ్రహించి నీ
దుర్విధశీలవృత్తముల దోచి భజింపుము రాము దాన ను
చైర్చిభవంబు పాల్పడు విచారము వోపు శుభంబు సేతురున్. 31
- క॥ నీదు దురాచారంబులఁ, బాదుకొనిన యథుము లెడలఁ బరిశుద్ధుడ నై
శ్రీదయితు లోకమున సం, మోదముపై వర్తిలంగ మొనకొనె దవలన్. 32
- క॥ కులనాశకుఁ డను దూ టీ, వలఘుతరుడ వందనేల యంద అతులకౌ
శలమున సుఖులై మనఁగా, ఫల మది గాదె నినుబోటి భవ మొనయుటకున్. 33
- మ॥ అనుచు న్మాల్యవదాఖ్యుఁ డాత్మహిత మయ్యర్థమ్ము దెల్పంగ నె
మ్మనమం దించుక నేర్పఁ డాతఁడు కృతామర్షుండు కష్టాత్ముఁడున్
మనునే కాలవశంగతుం డగుచు దుర్మానంబె పూనంజెడం
జనుఁగా కెందును నిత్యనిర్మలజగజ్జాలావనాంచద్గుణా! 34

—♦ రావణుడు మాల్యవంతునిఁ దూలనాడుట ♦—

- తే॥ బామలు ముడివడఁ గన్నులు భూరివహ్ని
కుండములు గాఁగఁ బ్రబల మా క్రోధ మెగిచి
యాటలాడింప నతఁడు నిరర్థము లగు
మాటలాడంగఁదొడరె నన్మాన్యచరిత! 35
- మ॥ అరిపక్షంబునఁ జేరి యిట్లవఁగా నైనాఁడ వీ విత్తతిన్
సరణిందప్పినవాఁడ వంతగలఁడే సన్నాసి రాముండు త
త్పరిభూతిం బరికింతు గాక యిఁక నీపన్నాగము ల్సాగ వా
నరునిం బెద్దఁబొనర్చి పల్క కిటు లున్న వెల్ల కర్జుంబులన్. 36
- తే॥ తండ్రి గెంటింప నొంటిమైఁ దరలివచ్చి, యడవిమొకములఁ గూడి యిట్లాడుచున్న
వాని రామునిఁ గృపణుని మానవుని స, మర్దుఁ డంటివి కంటి వేయర్థ మచట.
- క॥ హీనుఁ డని యప్రియుం డని, కాననమునఁ దోచె గురుఁడు గా క్షేమని నీ
వీనుల కానెనొ వాఁ డొక, మానిసియే నాసభ నిర్విమతు నెన్నదవే. 37
- క॥ వీరద్వేషంబుననో, వైరిదెసం బక్షపాతవల్గవముననో
యారీతిఁ జేరితే దే ని, స్సారులు బోధించి రింత సంభ్రమ మొదవన్. 38
- తే॥ పండితుం డయి శాస్త్రతత్త్వం బెఱింగి
ముజ్జగంబు లేలెడు దొర మ్రోల నెవఁడు
పరుల బోధనమునఁ గాక పలుకఁగలఁడు
పరునములు రిక్తములు నగు పలుకుబడులు. 39

- సీ॥ తవిలి తెచ్చితి నీతఁ దమ్మిఁబాచిన సిరి నట్టు లారాము నెయ్యము సడల్చి
కోరిమూఁకలఁ గూర్చుకొని వచ్చె నింత లంతలు సేర నన నెట్టులలుకువాడ
న న్నిదిర్చిన దేవనాథుండు మున్నుగా నెంద తెల్లై రది యెన్నరాదె
- కట్టె నెట్లో కట్టఁ గడలిపైఁ గడముట్టనదియు నాతని మంచి కనఁగఁజాల
ది ల్లలికినంతఁ బండు వదెట్టు లయ్యె, బ్రదికిపోయిననాఁ డిట్లు పలుకఁజనదె
పగులఁగోసిన నైన నేఁ బట్టువట్టి, విడువ నింతయు నిజ మింక వేయునేల. ౪౬
- ఆ॥ తాత వనుచు వృద్ధతాతపస్వి వటంచుఁ, గర్ణపదవి నేర్చు కాఱుచిచ్చు
నీదు పలుకుబడిని నే సహించితి వడి, యుడిగి యొక్కచోట నుండి మనుము.
- క॥ అని తోచిపలుక నిక నే, యనుమానము వలవ దంత మందెడు సమయం
బనువిద్ధమయ్యె నీతని, కని చ నె ముదిరక్కసుం డహార్యతనూజా! ౪౭
- క॥ రాపణుఁడు మంత్రిలునుఁ దా, నావల మంత్రించి తగినయట్టి వివేకం
బావేళ వలనుపడఁగా, నావీటికి మేలి గుప్తి నాజ్ఞాపించెన్. ౪౮
- సీ॥ తూర్పుద్వారమున యందుఁ బ్రహస్తుఁ డుద్వేలసై న్యంబుతోనిల్వ జతనపటిచి
దక్కిణంబున మహాదరమహాపార్శ్వ లుత్థితతేజు లుండంగ దిటవానర్చి
యాపశ్చిమపు దెన నతిమాయు సుతు నింద్రజిత్తు సబలు గట్టి సేసి యునిచి
నే వచ్చెద నుదీచి నెక్కో ల్లనుఁ డటంచు శుకసారణుల కగు చోటు నొడివి
మధ్యమం బైన యట్టి గుల్మంబునందు
ఘను విరూపాక్షుఁ దతిపరాక్రము ఘటించి
తన్నుఁ గృతశ్చిత్తుఁగా మదిఁ దలఁచె నపుడు
కాలచోదితుఁ డగుచు రాక్షసవిభుండు. ౫౦
- క॥ సచివులఁ బనిచి తదీయము, లుచితాశీఃపూజనంబు లొలసి ఘటితసం
ప్రచితపురరక్షణుం డై, యచిర మె తనయంతిపురికి నరిగె బుధార్చ్య! ౫౧

—♦ శ్రీరామ తన్మంత్రిల కార్యాలోచనము ♦—

- సీ॥ నరవానరేంద్రులు ననుచు వాయుసుతుండు జాంబవంతుఁడు ఋక్షజాతనేత
యావిభీషణుఁడు దైత్యాగ్రణి యువరాజు వరతేజుఁ డుదితుండు వాలిశూనుఁ
డమ్మెయి నెల్లర కధికుండు సౌమిత్రి మైందద్వివిదు లట్లు మానధనులు
శరభసుషేణులు సరభసు ల్పనసుండు కుముదుండు గజగవాక్షులు సుసిన్ధు
లెందు నలసీలు లొక్కట నెన్నబడిన
వారు సమవేతు లై తగువారిఁ బెరసి
యాయమిత్రవిషయ మప్పు డందఁగాంచి
మంత్ర మొనరించి రక్షలసంమాన్యచరిత! ౫౨

మ॥ ఇదె లంకాపురి గానవచ్చెడు సురా రీశాభిరక్షాధ్య సం
పదలం గాంచిన మేటి దుర్జయ సుపర్వప్రాక్సపర్వాళికిం
బొదలంబోలదు కార్యసిద్ధిచెస నీ ప్రోత్సవఁ జేనాఁడు దు
ర్మదుఁ డౌ రావణుఁ డిన్నియుం చెలిసి సన్మార్గంబుఁ జింతింపుఁడా ! ౫౩

క॥ అని యూధపు లొండొరుల, గని పలికెడునెడ సమృద్ధి గ్రామ్యేతర మ
ర్థనిచిత ముచితము నగు నుడి, పొనర్చెఁ గైకసి కనిష్ఠపుత్రుఁడు పొసఁగెన్. ౫౪

ఆ॥ అనఘు లశలశరభు లల్లు సంపాతివ్ర, ఘనులుఁ బక్షిరూప కలనఁ దనర
వైరిబలము సొచ్చి వలను లెఱింగి యి, చ్చటికి వచ్చి రాత్మసచిపు లిపుడు. ౫౫

ఉ॥ అచ్చటి సంవిధానము దురాత్మకుఁ డాతని తత్త్వము న్యథా
వచ్చితంబుగా నరసి వారక తెల్పిరి నాకుఁ దద్వధం
బిచ్చమెయి స్త్రహించి తగు నేయది దానిఁ బొనర్పు మెందు నే
పొచ్చెము లేని యెత్తున రిపుప్రకరంబు వాఁంతు రాఘవా ! ౫౬

వ॥ దేవా ! యవధరింపు మివ్వారనరాహినుల రాక యెఱింగి పూర్వద్వారంబునం
బ్రహ్మస్తుండును దక్షిణంబున మహాపార్శ్వమహాదరులును బర్హిమంబునఁ
బుత్తుండు సురేంద్రశత్రుండు నగు మేఘనాదుండును మధ్యమగుల్మంబున విగ్రహ
పాక్షుండును సన్నద్ధులు సాయుధసాణులు నై యలవోని బలంబుతో నిలువ నియ
మించి యుత్తరప్రతీహారంబున రావణుం డనఁవిగ్నుం డై తగినయండఁ గొని
తా నుండ సమకట్టి గండుమీటి చేరఁ బాటెడువాఁడు మామకాచూర్ణునిం
వట్టు సన్నాహంబునఁ దత్తేన్యసందోహంబు దారసిల్లుట నారసి యోరసిల్లుటయే
మేలుగా నెంచి యరుచెంచిరి గజసాహస్రంబును రథాయుతంబును హయాయు
తద్వయంబును రక్షస్సాగ్రకోటియు నను నిది విక్రాంతమై బలవంత మై యతి
క్రూరం బై నిచ్చలు నచ్చటులునిఁ గొలిచి యిష్టసంపాదకం బై యుండు మహా
బలంబు సంగరం బొదవిన యక్కలంబున నొక్కొక్కనికిం బరివారసహస్ర
సాహస్రం బుపస్థితంబగు ని ట్లింతయుం గనుంగొని వచ్చినవారలు వీర లే యని
నిరూపించి వారిచే నయ్యుదంతం బంతయు నేర్పడం బలికించి మంచి దలంచి
రావణావరజుఁడు శ్రీమంతుండును గమలపత్రాక్షుండును నగు శ్రీరామచంద్రు
నితో మఱియు నిట్లనియె. ౫౭

ఉ॥ అన్ని దెస ల్జయింపఁగ నహంకృతి మున్నలమం గడంగి పె
ద్దన్నఁ గుబేరునిం గెలువ నయ్యెడ కొయ్యన నేగునప్ప డీ
యన్నకుఁ బాపరూపునకు నయ్యెను నర్వదిలక్ష లౌ బలం
బన్నిటఁ దన్నుఁ బోలినదె యాదటఁ జేరిన దింత వింతగాన్. ౫౮

శే॥ కోపగింపకుమయ్య! చిద్రావ! రామ! యుత్సహింపఁగఁజేయు నయ్యెఱప కాని
నిన్ను నలికింపఁగాఁ గాదు నిగ్రహింతు, పన్నినిల్చిన నిర్జరభర్త నైన. ౫౯

మ॥ చతురంగంబుగ నైన్య మొప్ప రిపు నిస్సారించుచు నైమ్మదిన్
దత ముత్సాహముఁ బెంచి నీ వనిమొనం దార్కాణగా నిల్వఁగా
నితనిం జెప్పఁగనేల ముజ్జగము ల ట్టేకంబ యై పన్నినన్
గతికిం బాసి తలంగుఁగాక తదితఃకర్తవ్య మొం డుండునే. ౬౦

ఆ॥ రహిని రావణావరజుఁ డిటు దెలుపంగ, రాముఁ డలరి శత్రుర్రావణార్థ
మిట్లు పలుకఁదొడరె నీనానొడువు నుడి, వినుఁడు మీర లెల్ల వేరపు నెఱయ. ౬౧

—♦ శ్రీరామచంద్రుఁడు నీలారి సేనాధిపతుల నియమించుట. ♦—

సీ॥ ఆప్రహస్త నడంప నఖిలబలేంద్రుండు నీలుండు తూర్పున నిలుచువాఁడు
దక్షిణంబున వాలితనయుండు గెల్పెడు నొగి మహాపార్శ్వ మహాదరులను
బల్చిమద్వారంబుఁ బవనాత్మజుఁ డాక్రమించుఁ గావుత మప్రమేయబలుఁడు
వానరేంద్రుఁడు జాంబవద్విభీషణులు మధ్యమగుల్మ మెల్లెడఁ దడవువార
లెవఁడు వర మందితి నటంచు ఋషివరులకు. నాసుగాసురులకు నెగ్గు లరయుచుండు
నట్టిగావణుఁ డ్రూప మదనాజుతోడ. నుత్తరద్వారమున నేన యుండువాఁడ. ౬౨

క॥ అందఱును భిన్నరూపం, బందగఁగాఁ జనదు హరుల యై యుండవలెన్
బొందుగ మనవారి కిదె య, మందం బగు చిహ్న మరసి మలయుఁడు మీరల్.

ఆ॥ మానషులమ యగును మార్దుఱి నలయింతు

మేడుగురము గుఱుతు లెఱిగి తొడర

నానహూదరుండు నాతో సనాధుఁ డ

ట్లాత్మపగచకాఘ్యుఁ డసురవరుఁడు. ౬౩

మ॥ అనిగామాధిపుఁ డర్థసిద్ధికయి యి ట్లాగూఢిమై బల్కి యొ
య్యస వృత్తిం దటరామణీయకిము చాయం దా సువేలం బహా
యనిపింపం దదగాధరోహణము సేయన్మేకొనెం దోన న
య్యనుఁగు లైస్స యటంచు ము న్గడఁగు నెయ్యం బెల్లఁ దియ్యంబుగన్. ౬౪

తే॥ అట్లు లరిఁ ద్రొంచు విషయంబు గట్టిసేసి, యాస్థలం బెల్లఁ దనసేన నావరించి
లంక నెద నెలకొల్పె నిశ్శంకుఁ డగుచు, శైల మధిరోహణ మొనర్చుజాడ గిరిజ

సీ॥ తమ్ముసోడినే స్తమ్ము మోదమ్ము కన్తమ్ముల మేలి యందమ్ము సూప
ధర్మజ్ఞు లనురక్తిఁ దనరాగు సచివులు మంత్రసంస్థానంబు మలయఁజేయఁ
దనరాగకృత మొంచి ధాతురాగశతంబు లెనయించు నెఱి గిరి యేర్పఱింప
ననిశంబు శం బిడు నట్టి ప ట్టిది యంచు నిశ నందు మన్నించు నెమ్మి నెఱయ

ననుచు నాలోక మాలోకనాథుఁ డపుడు

రిపునిపుఁ బురికొని కాంచురీతి పొనఁగఁ

జేర్చెఁ దదధిత్యకాస్థలిఁ జేరునంత

నంతరము లెడలంగ శుద్ధాంతరంగ!

౬౭

మ॥ ధర ధర్మంబు సువృత్తముం గొలము నిర్ధార్యంబు గావండు నె

వ్వరి కవ్వారలు నీతిబాహిరమ యా వర్త్యంబు గైకొం దుదా

మరణాంతంబు సుమాళ మాకవడ దుర్మంత్రంబు మంత్రించి మ

ద్వరనారి స్థరియించె నియ్యసుర యేవం బా స్వభావంబునన్.

౬౮

తే॥ రాక్షసాధము నివ్వాని రాచియిడఁగ, రోష మున్నది యదసీయదోషమునను

గులముఁ గూల్పంగ నౌ నను కొఱత మదిని, బాదుకొన్నది సత్పథప్రథిశులార!

క॥ ఒక్కండు కాలవశతం, జిక్కి వికర్మం బొనర్చుఁ జెడు నెల్లకొలం

బొక్కటఁ బొడమిన కార్చి, చ్చక్కానన మాక్రమింప కంతటఁ జనునే.

౭౦

వ॥ అని నొడువుచు నచ్చోటు విడిదల సేసి నిలుచునప్పు డనుజన్ముండు సుజన్ముండు

నగు సౌమిత్రి సశరం బగు శరాసనంబు పూని పొలివోనివిక్రమంబునం దన్నుఁ

గాచుకొనియుండ నండదండలుగా వానరేందుండు సామాత్యుం డైన దానవేం

ద్రుండును నిరుదైసల నెలకొని పరఁగుచుండ హనుమంతుండు నంగదుఁడు నీలుండు

నలుండు మైందద్వివిదులు గజగవయగవాక్షగంధమాదనులు పనసకుముదపార

రింభులు సుషేణజాంబవంతులు ఋషభదుర్ముఖులు శతవలియుమున్నగా నెన్నఁ

దగిన యూధనాథులు వాయువేగసమాగమం బొప్పారం దోడన యగ్గిరి నారో

హించిన వార లెల్ల మెచ్చువడసిన యచ్చోటున నిచ్చమెయిం బెచ్చుపెరిగిన

వేడ్క శ్రీరామచంద్రుని వలగొని తలఁగని ప్రేమభరంబున నొప్పారి రప్పుడు.

తే॥ కొండపై మెండుకొని దివి నుండె ననఁగ, నున్న యున్నతసాలసమున్నతర్థ

శీలఁ గాంచిరి పురివైరి సీరి దలంచి, రాలలి హరీందుఁ లోసుగుణాలవాల!

౭౨

క॥ నీలంపుత్రాలగుం డైన, సాలముపై నెక్కి కనునిశాచరుల వృత్తి

లీల న్నూత్నప్రాకా, రాలంబన మందఁగాంచి యది మెఱసె నుమా.

౭౩

ఆ॥ అట యుయుత్సు లయిన యాప్లవంగమవీరు, లసురవరులఁ గాంచి సంతలో న

రాముచేతనుండి రాణమై బరఁగించి, రరులు చెదర గర్జ లంబుజాక్షి !

౭౪

మ॥ రవి యస్తంగతుఁ డయ్యె సంజ కడుఁ దనాగిల్లి రంజింపఁజే

య వియన్మార్గము దాటి యస్తగిరిలోయం జొచ్చి శోడ్డోన త

త్ప్రవిలోపం బెడలింపఁ జందురుఁడు రారంగారు సింగారముం

గవియంగా నయి చూడనొప్పె తుప ప్రాకామ్యంబు పెంపారఁగాన్.

౭౫

చ॥ విడిసినన్దైన్యముం గని యవేలము హర్షము హంగ రాముఁ డ
య్యెడఁ దనుఁ జేరి వేడ్క దనుజేశ్వరుఁ డాదృతి పూజ లుక్తు ల
ల్లుడుగక గూర్పఁ దమ్ముఁడును యూధపుఁడుం గపినాధుఁడున్ త్రణం
బెడయక కొల్చుచుండ వసియించి శయించె నిశ న్నయించుచున్.

2౬

శా॥ ఆరే యాఘను లట్లు కొండచటి నెయ్యంబొప్ప విశ్రాంతికై
తీ రా పద్ధతి నుండి లంకఁగల యుద్దేశంబులం గాంచి ర
య్యారామంబులు మేలిసాధములు భవ్యప్రాతభూము ల్లుణో
దారక్రీవిభవంబు లై తనరి చిత్తంబు ల్లానం బార్వతీ !

2౭

క॥ సమసౌమ్యవిశాలాయత, సములం గని రమ్య యనఁగ ననిచిన యత్యు
త్తమ పురి యిగ్మదై కాక జ, గములం దొండొకఁడు చూడఁగలదే యనుచున్.

శే॥ గాతవిస్మయ లట్లు సస్మయము నగుచు
హరులు హరియూధపు లధీశు లంద తొకట
తైప్పవేయక యద్దాని యొప్పు గనుచు
ననుచుప్రీతిఁ గొనిరి స్త్రీణనాయకముణి !

2౯

—♦ వానరిభటులు త్రికూటాద్రివనముల విహరించుట ♦—

శే॥ కామరూపులు కపు లసంకాశు లచటి
వనము లుపవనములు గాంచి వర్ధమాన
విహరణోత్సాహు లగుచుఁ బ్రవేశ మర్థి
నాధుఁ బ్రార్థించి రాజగన్నాధుఁ డొలయ.

౫౦

క॥ సాన్నిధ్యబలమె యివ్వధి, ఎన్నెఁ బెనుచు చనవుసూప వా రెన్నిన యా
పన్నుగడ కుబ్బి సెలవిడె, నన్నాళీకావ్తతనుజుఁ డక్కాలమునన్.

౫౧

వ॥ ఆనతిఁగొని యానత నైరులు హరివీరులు హృష్టపుష్టాంగు లై ప్రమోదంబు
తనరార ఘనామోదంబుల కాటప ట్టనఁగ నగు నారామతతి సొచ్చి యారాము
మత మెచ్చి విచ్చిన కొంబచ్చిపూవులనుండి మెండుకొని గొనకొని ప్రవహించు
నించు విరిదేనియల దోనియల దారి నాధారించుకొని కోలు నోలిమిమై
వ్రాలుచు మాలిమిమైఁ దేలుచుఁ గ్రాలుచు సోలుచు ననుచు గీతక్రమంబుల
సక్రమం బగు పరాక్రమంబు గూర్చి యందమ్ము నెఱయం దమ్ముఁ బొగడ్డకుం
దెచ్చు భృంగరాజదంపతుల యతులస్నేహాతిరేకంబున కబ్బుచుఁ బ్రబ్బుచు
నాకపడి నాకపతివనంబునయం దట్లుసర్వర్తుఫల శంఖుల నిర్వర్తింపఁజాలి మేలు
కొను మేలిమూతుల చాలుం బెరసి చాల నొరసి రసాలవాలంబు లగు రసా
లంబులు మున్నగాఁ బన్నుగాఁ గలుగు నవ్వాని పండుల పేసంబుల నాసం బుల

కించుచుఁ దులకించుచుఁ దలఁకించుక లేక బొట్టల నించుచుదిట్టల నెంచుచుఁ గట్ట మించు సాగరంబు తరంగంబు లన మట్టుమీఱి మెట్టు పై నేరి కోరినట్టి వస్తువు లన్నియు శిస్తుగా గ్రహించుచుఁ జెట్టు లారోపించుచు గట్టులపై దుముకుచు నుబుకుచున్న పుష్పొడితీప్పలం బొరలుచుఁ దెరలుచుఁ గుసుమితాగ్ర లతాపరిగతతరుషండంబులపై హెచ్చినమచ్చికం బరపి పువ్వుటీరంబులు సొచ్చి యిచ్చమెయి దచ్చన లైఱపి వచ్చి కూడి కేళాకూళుల జలకంబులాడి తమతోడి మోడిసూపు వాతపోతంబుల ననేతాదృశ లివియ పో యని యనుమతించుచుఁ జంపకాశోక పున్నాగనాగమాలారసాల సాలతాలహింతాలతమాలన క్తమాల పాటల తిలకకులకసప్తపర్ణకర్ణికార రంభారాజరంభాదికంబు లగు తరురాజంబుల డంబు నిరూపణం బొనర్చుచు వేయునందనవనంబులు గోటి చైత్రరథంబులు నిమ్మెయి నెమ్మెలు సూపు నస్మన్మనోరథంబులకుఁ దీయఁదనంబు నందీయఁజాలునే యని ప్రశంసింపుచు శంసితంబులకుంజాల వని శుకంబులం దోలుచు మమ్మెలు చున్నవాఁ డని రామనామంబుఁ బ్రకటించి పికంబుల రకంబులుగా న్నోళ్లు మూయించుచుఁ గేకులమూఁకలఁ గూకలువైచి కేకలు మూయించుచు నాయించు విల్తుని బలగంబుల యలబలంబులవారించి మృగద్విపంబుల నిస్సారించి సత్వంబుల నిస్సత్వంబులఁ గావించి సింహనాదసంవాదంబులు సముద్భావించి కడలి దాఁటించి కడల కెక్కించి యడుగుల వేగంబు సాగి పొడవుపడు నప్పుడు ద్రోక్కుడుపడు నప్పుడమి యాకసమ్ముగాఁ దద్రజమ్మున నాకసమ్ముఁ పుడమిగా దిరుగుడుపడం జేయుచు నకలంక యగు లంకకు కలంకం బొడవించిన సొద మించినది యే మని మనికిపట్టుల రక్కసియన్నులు క్రిక్కిరిసి తమబన్నంబు లెన్నుచుండఁ బన్నుచుండ నగు నప్పటికప్పుడు పొడమిన యప్పడుమాట్లకు మాట్లకు నేగు పొలదిండిపోటరుల నెఱపోటుమాటకుం బాట గలదే యనుకొను వైమానికుల యభిమానిత్వంబున నుల్లసిల్లుచు నిచ్చకువచ్చిన టైల్ల విచ్చలవిడిగా విహరించుచుండి రంత.

౮౨

అ॥ మూఁడు కూటములను మొనయ త్రికూటాద్రి

యం దొకండు మింటి నంటి యుండు

పూలరాను లందు పాలుపొందు నయ్యది

చారుదర్శనమ్ము స్వర్ణఘనము.

౮౩

క॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం, బతివిమలము శ్రీమహిత మనంతవిశేషో

న్నతము దురారోహము స్నిగ్ధతరము దుస్ప్రప్త మెదకు ఖగసంతతికి॥

౮౪

సీ॥ చాల్పు వెడల్పు త్రింశత్తు శతము నైన యోజనమ్ముల లెక్క కోపు లంకఁ

బారి విశ్వకర్మ నేర్పున మించి నిర్మించె నట్టిశృంగంబునయందుఁ దొల్లఁ

బద్రపడి గావణు పాలనగును బడి యరులకు దుర్ధర్మ యై తనర్చె
బొండురాంబుదనన్నిభంబు లుచ్చైర్గోపురంబులు నద్దాన డంబు సూపు

- గాణఁ గాంచనములు రాజతంబులు నైన, నాలములు విమానసంఘములును
బరఁగు నాదు మేలి ప్రాసాదములు నట్టి, లదియ సూ జగత్త్రయమ్ము సొమ్ము
ఆ॥ ఆఘనములచేత నాతపాత్యయమునఁ, దనరు వైష్ణవము పదమ్మువొలె
దానినడుమ వేయిస్తంభము ల్లుగుప్రా, సాద మొప్పు సంప్రసాద ముగుచు. ౮౬
క॥ ఆసలుగొలుపుచు నది కై, లాసశిఖర మట్టిఁ డై విలాసభృతినము
ల్లాసగును నుల్లేఖం, బాసఁజితముగ బానర్చు నంబరమునకు. ౮౭
క॥ రక్షోగణపరిరక్షిత, మక్షోభ్యము చైత్యమెల్ల కాభరణం బా
రక్షిపతిశరణం బన, దృక్షం బద్దాని మిగుచు ధృతిఁ గనిరి కపుల్. ౮౮

—♦ లంకా వృణము ♦—

- సీ॥ షేలిగట్టులఁ బుట్టి మెఱుఁగాడు ధాతురాగముల చిత్రములు రాగములఁ బెనువ
నంశయు నొకవెలుం గై వేవెలుంగుల రేవెలుంగుల తీర్పు లేవి యనఁగఁ
గాననశ్రీ ల నేకాననమ్ముల ఖగప్రతతివాక్కులఁ దన్నుఁ బ్రస్తుతించ
నగ్ధానసంబంధులా సమృద్ధార్థ నౌ నన్నుఁ బోలుదు రను నవ్వవారయ.
తే॥ మెరయనఁగు నప్పురీమణి మిహిరవంశ
మణి సహానుజుఁ డై స్నిగ్ధమణులతోడఁ
గూడి కనుఁగొనఁ గొనకొని కూర్చు చూమ్మ
లెల్ల వెదచల్లె బలి యగుచు నిందువదన ! ౮౯
ఉ॥ సృష్ట్యపబృంహణం బిదియె శ్రీనిలయం బిదె యింద్రలోకసం
స్పృష్టతీదేశ మియ్యదియె చెల్వులదీవి యిదే యటంచుఁ దా
దృష్ట్యపహారసారములఁ దీరుఁగఁ గూర్చుచుఁ దోడివారితో
ఘృష్టతీరేక మొప్పుఁ బరికించుతలగున నించువేడ్కతో. ౯౦
ఆ॥ ఎగసి యెగసి కాంచి యేమంచుఁ బలుకంగ, నగు నటంచుఁ బలికి యైన చోటు
లెల్ల నెంచి కాంతి హేరాళ మని యంత్ర, కలన లెఱిఁగి తృప్తి గడలుకొనమి.
అ॥ రెండుయోజనముల నుండలం బగిరి, నుగడి మఱియు నరయుచుండునతఁ
బురముగోపురమునఁ బొల్చె డై శ్యేంద్రుండు, రాముఁ జూచు వింశ రహి దలిర్ప.
సీ॥ కాగ్మాగి ల్లొమ్మినగతి మెట్టుపై మేని కప్పుడా లొకయొడికంబు సూప
వెలిమిబ్బు గురియు సలిలధారల ప్రసక్తి విడిముత్తైపుంబేర్ల గొడుగు నగడ
వీచోపు లీదెడు నవ్వెరవున నిరుకెలంకుల జనుశ్రీల యుగకువలు దనర
ననులేపర క్తచందనరత్నభూషలు వీరభావస్ఫూర్తి విస్తరింప

మేలిబంగరుతీగెల మెఱుగు లీను
శశము నెత్తురు రంగు వస్త్రంబు గట్టి
సంజకెంజాయ వహిగొన్న జలద మట్టు
లున్న దైత్యేందు నినవంశ్యుఁ డోజఁ గనియె.

౯౩

క॥ ఐరావణతీక్ష్ణవిషా, ణారూఢప్రణకీణాంకి తాంచితవక్షుం

డై రాజిలు నవ్వీరు, న్వీరోత్తంసుండు రామవిభుఁ డటు గాంచెన్.

౯౪

ఉ॥ వానరరాజు రాముఁ డటు వానిసిరిం గనుచుండ వానరుల్

దానవుఁ డెంత యొప్పె నని తద్దయు వేడుక నాడుచుండ స

న్మానము వీడి రోస మసమానముగా బలసత్త్వయోగసం

స్థానము పైకిఁ దా నెగసి తావుకొనెం బురగోపురంబునన్.

౯౫

౪॥ అలు కొకయింత లే కతని నాంతరవృత్తిఁ దృణీకరించి మొ

క్కల మగు రీతిమై నతిమెఁ గాంతువే మోక్షము మోసకాడ! నే

నలరఘురాముదాసుఁడ మహాత్ము సఖుండఁ దదీయశక్తిమై

నులుమకపోను నిన్నిపుడు నొచ్చెదొ విచ్చెదొ యంచుఁ బల్కుచున్.

౯౬

—♦ సుగ్రీవ రావణుల మల్లయుద్ధము ♦—

అ॥ అట్లు పైన దుమికి యాతని మకుటంబు, దలకుఁ బాపి యెత్తి ధరణి నైచి

తాను నిలిచె నదిరి ధరకుఁ జిత్తముగ లం, ఘించి తేజ మెసఁగఁ గీశవిభుఁడు.

క॥ అంతలు సేపి యలుక యిఁక, నంతలుగా నాక్రిమింప నరుదెంచెడు దు

ర్దాంతు రవిసూనుఁ గనుఁగొని, యంతకసంకాశుఁ డసుర యనె నిట్లనుచున్.

తే॥ మున్ను సుగ్రీవుఁడవో యేమొ మొనసినాఁడ

విపు డపగ్రీవుఁడవ యాదు వెందుఁ బోదు

వని పొదివి యెత్తి వైచె నవనినతండు

బంతిపగిది నెగసి వాని నంత సేసె.

౯౯

ఉ॥ చెమ్మట లూర నొత్తుటలఁ జేష్టులు దక్కఁగఁ గ్రొత్తనెత్తురుల్

గ్రమ్మఁగఁ బర్ణశాల్మలీల రాణఁ దనర్చుచు నమ్మహాబలు

లక్ష్మణుఁ డొండాంబుం బొదివి కల్పితముష్టితలాగ్రహస్తఘా

తమ్ముల నిమ్ముల న్నైఱవఁ దార్కొని రఘు నియుద్ధపద్ధతిన్.

౧౦౦

క॥ చిరకాలం బప్పురగో, పురవేద్యంతరమునందుఁ బొడిచిగెలుచు సం

బరము రభసం బెసఁగ సం, చరణక్రమ మొప్పఁ బోరు సలిపిరి పెలుచన్.

తే॥ పొంచి యెగిచి యాక్షేపించి పొడిచి తివిచి, తివిరి సంవేష్టనశ్లిష్టచేహు లగుచు

వ్రాలి రట సాలపరిఘాంతరప్రదేశ, మునఁ బ్లవంగేశ్వరుండు నద్దనుజవిభుఁడు.

- క. పడినంతన మొగకొని రప్పుడమి స్పృశింపకయ యెగసి పూనిన గ్రహ మ
వ్వడువున నాగ్రహమే యై పొడవుపడగ నూర్పు లొంటఁబుచ్చుచుఁగడఁకన్.
- క. ఆలింగనవల్లనముల నోలి న్మనములకుఁ బీడ లొదవింపంగాఁ
జాలి రధిబాహుయోక్త్ర వేలస్ఫుటయోజనప్రవీణత మెఱయన్. ౧౦౪
- తే. అభినివేశాభ్యసనబలా ద్యతిశయితములెనఁగ సింగము ల్పులులు గజేంద్రపోత
ములుగ దర్శితు లై కడ ముట్ట గాంచుకడఁక వా రట్లు పోరిరి కంజనేత్ర.
- క. తాఁకి యురఃపీడన మటు తేకువ నొనరించుచునె పృథివిఁ బడుచు నసం
బాఁకపడ లేక యెగయుచు వీక నధిక్షేపసరణి వెలయింతు రుమా! ౧౦౬
- ఉ. వారణవారణాభములు బాహువు లెత్తి నివారణంబుల
న్వారక గూర్పుచుండ్రు వరవారణతుల్యులు వార లిత్రసం
చారవిశేషశిక్షల ప్ర చారము లొగసి నిర్విచారమున్
స్ఫారబలంబు తోడపడ సాగు చలంబు క్షమం బడంపఁగన్. ౧౦౭
- ఆ. అట్లు సుచిరకాల మామోధన మొనర్చి స్థాన భేదముల ప్రసంగ మెంచి
పొంచి యొండొరులను బొలియింప భక్షార్థ మడచు గండుపిల్లు లట్లు మించి.
- సీ॥ కొండొకండు ప్రసక్తి మండలక్రమ పరి భ్రమణంబు లొనరింపఁ బరఁగి పరఁగి
యట గతప్రత్యాగతావాప్తి గోమూత్రి కాదిలక్ష్యంబుల నడరి యడరి
యవలఁ దిరశ్చీనతావలంబనమున నెడసొచ్చి బడలింప నెంచి యెంచి
కడఁగి వక్రంబు లొ గతులకుఁ జొరఁబాటి దొంగప్రేటులవంకఁ దొడరి తొడరి
ప్రమ్మి పరిమోక్షణము వర్జ నమ్ము విపరి ధావనాభిద్రవణము లాప్లావవిగ్ర
హించితాస్థానములు వెలయంగ వీరమల్లురటా మల్లయుద్ధంబు మలయఁగాంచి.
- వ॥ నియుద్ధమార్గవిశారదు లయ్యిరువురు దొరలు దొరఁకొని మరలనీక పురికొలుపు
గెలుపుటుబ్బునం బ్రబ్బికొను నాస నాసంజితంబు లగు పరావృత్తంబును నపావృ
త్తంబును నవద్రుతంబును ననశ్లుతంబును నుపన్యస్తంబును నపన్యస్తంబును
మున్నగు ప్రచారంబుల సంచారం బొనరించుచుండి రంత. ౧౧౦
- క॥ బడలువడి రక్కసుం డవ్వడువున మాయాకృతిప్రవణుఁ డొట హరీ
శుఁడు గని మింటి కెగసె నయ్యెడ నెడపడి యాతఁ డున్నయెడ నుండంగన్.
- ఆ॥ వంచకుండు తానె వంచితుండయ్యె నవంచకుండు ప్లవగవరుఁడు గెలిచెఁ
గ్గమమునొందె నతఁడు క్లమమొందఁడితఁడంచు నమరగణము పొగడె నాక్షణమున.
- అ॥ కన్నతండ్రుఁబోల గగనమ్మునకు మణినాఁ దనరెచ్చె నవిత్పనందనుండు
డక్కులాని నటు బడల్పడఁజేసినయుబ్బు నెఱయ ననుచు నోజ మెఱయ. ౧౧౨
- క॥ పవమానగమనుఁ డై యుత్సవ మానందంబుఁ బెనుపఁ జయ్యనఁ బ్లవగ
ప్రవరులు పొగడఁగ రఘువతిఁ గవియం జనె నతని ధృతి ప్రకాశిలఁ బాలఁతీ.

మ॥ విభుఁ డవ్వీరు సమాకలక్షణముల న్వీక్షించి యక్షీణదు

ర్లభలాభంబు ప్రహృష్టఁ గూర్చు నెఱిఁ దా లక్షింపకే యాదరం

బు భరం బర్ధిఁ బొసంగ మేనఁబులక ల్పొల్పొంద నౌ గౌఁగిటన్

రభసం బొప్పఁగఁ జేర్చి పల్కె మహితారఁభుం డదంభస్థితిన్.

మ॥ చనునయ్యా! నెఱ సాహసంబు కృతి మత్సామంత్ర మొక్కిరిత లే

క నతారీ! చననెఱతె మేఁదొరలు పెక్కం డ్రొక్కఁ డూహించి యా

నని కా కెద్దియుఁ జేయువారె బలము న్సామాత్యు డై తేర్చెద న

న్నను సన్నంద్యచరిత్ర సుదియమున న్మూలపం దలం పొప్పునే.

౧౧౬

క॥ ఎన్నఁడుఁ బూనకు మోసఖయెన్నక యిన్నెరికడంక నీ వొకఁడగుచో

నన్నాతి యేల తమ్ములసన్న లనఁగనేల మేని సంగడ మేలా.

౧౧౭

ఆ॥ నీవు రాకమునుపు నే నిర్ణయించితి నరి మడంచి లంక నగ్గి నితని

కొనఁగి భరతు నాయయోధ్య భరింపఁగాఁ బనిచి మేను విడిచి పర మరయుట.

క॥ అని నొడువు గామునిం గని యినజండనె పానిఁ జూచి యే నెటు సహిం

తును బతి కపరాధ మొనర్చిన ఖలు శిక్షింపకునికి సేవకు ధృతియే

౧౧౮

తే॥ అనిన నభినంద్యుడవు నీక యాఁ గదయ్య

యిట్టి కృతి యంచు మెచ్చుచు నిట్టులనియె

మఱియు లక్షణు లక్షీసమగ్రుఁ గూర్చు

కొని రణోత్సాహ మెడఁదలోఁ గుదురుకొనఁగ.

౧౧౯

క. మును దెలిపితిఁ గ్రూరము లనఁజనెడు నిమిత్తములు పెక్కుసరణులఁ గనుప

ట్టనవి యటంచు న్నెట్టననుబద్ధము లగుచుఁ గాన నయ్యెడుఁ గంటే.

౧౨౦

—* శ్రీరామచంద్రుఁడులక్షణునకు యుద్ధనియమముల బోధించుట *

ఆ॥ కాకమాన దాజి పోకమానరు వీరు లందు నిందుఁ గొంద అఖిలలోక

భీకరంబ యిదియుఁ బృథుల ముత్పాతం బనంగ నొలయు నని కనంగవలయు.

తే॥ నీటివనతులు వనములనీడ లొనరఁదనరు నెడ లాఁక్షపడి నిల్వఁదగు బలౌఘ

మెల్ల విభజించి యుంచి యధీశు లడరఁదొడరుదము రిపుగెల్వఁ దోడ్తోడ ననికీ.

తే॥ పరమదుర్ధర్ష రావణపాల్యమాన

లంక నిశ్చంకముల సుబలములఁ గొంచు

మించు రక్కసుఁబొలియించి మేల్మివడయ

నెఱయవలె నేడ యిదియచూ నిశ్చితంబు.

౧౨౧

చ॥ అనుచునె లక్ష్మణాగ్రజుఁ డహర్పతితేజుఁడు ధర్మమూర్తి చ

య్యన గిరి డిగ్గి న్వీయబల మంత యుగాంతమహోరవంబు పెం

పునః దనరారుదానిఁ గని పొల్పు సముత్కృత సార్కసూనుఁ డై
యనుమతి సేసె సంయుగమునందుఁ బ్రవర్తిలఁ గీర్తిశాలినీ!

౧౨౧

శాలిని॥ సన్నాహం బాసన్న నొప్పారఁ గాల్యం బాన్నత్యం బుద్యజ్యయశ్రీఁ దలిర్పన్
మున్నె యోధు ల్ముఖ్యు లుప్పొంగ జేజే తెన్నం దల్లెన్దేల శత్రు న్మడంపన్.

—♦ రామచంద్రుఁడు వానరసేనతో లంకను ముట్టడించుట ♦—

క॥ లంకాభిముఖ్య మొప్పఁగశంకాతంకములు లేక జలజాప్తకులా

లంకారుఁడు రాముఁడు సర్వంకషదోర్వీర్యుఁ డని కవార్యుఁడు వెడలెన్. ౧౨౨

ఆ॥ కదిసె జోడుకోడెఁగదె లక్ష్మణుం డనుయాయు లావిభీషణార్కసూను

లనుమ హనుమఁ జెప్ప నాబుక్షరాజయ్య నానలు న్సనీలు నొనె పొగడ. ౧౨౩

ఉ॥ అమ్మెయివీరులం బెరసి యాఘనవాహిని మేదిసీస్థలిం

గ్రమ్మచు రాదొడంగె గిరికందరము ల్మొరయంగ సంగరం

బిమ్మనఁ గూడివచ్చె నని హెచ్చగు వేడుకపాట గాని యం

దుమ్మలికమ్మమాట సొర దుజ్జ్వలసద్గుణ భూషణాంచితా!

౧౨౪

౦॥ వేలకొలది గాఁగ శైలశృంగంబులఁ దతమహీరుహములఁ దడవికొనిరి

వారణాభు లన్య వారణు ల్వానరు లానవాభ్యుదయకలానుసృతిని.

౧౨౫

క॥ వారలు నీరదములు గిరి సారము గ్రమ్మంగ నడరు సరణిఁ దొడరిరా

నారామలక్ష్మణులు తఱి నారాజసపురిఁ బెరసి రప్పాన్దసపత్నా !

౧౨౬

సీ॥ నిట్లుదొచ్చి యా నింగి కట్టులు సాచు బలుపతాకావలు ల్పరగునదియు

హృద్యాననద్యమ్ము లుద్యానములకల్మి జేజేల ననవాటిఁ జెనయునదియుఁ

దతబహుప్రాసాద తాద్రాప్యనటనల వైజయంతముల్లల వంచునదియుఁ

బ్రాకారపరిఘతో రణవప్రసృతుల లీల ద్యోపురి మూవలించునదియు

నరికిఁ జేయిని దమరుల కందనిదియు నన దురాధర్ష యకా లంక నలమువంక

రామవాక్యప్రబోధితు ల్ప్రీమహితులు చొచ్చి రవ్వానరులు శ్రుతిస్తుతపదాబ్జ.

క॥ సంపీడన మొనరించుచుఁ బొంపిరివోపుసిరి నిలిచి పొలిచితితటి నా

జంపున కెగయు బరాబరి సొంపు నుతింపంగఁ దరమె సురలకునైనన్.

౧౨౭

ఆ॥ జతనఁ దమ్ముఁగట్టి సాయమై యలుమంగ నుత్తరంపుద్వార మొరసి మెఱుగె

రాముఁ డఖిలసైన్య రక్షణవిధితోడి పరనిరోధ మొంటఁ బరఁగుచుండ.

౧౨౮

ఆ॥ ఉదుటుఁదనము నెఱప నుండెఁ దా నచ్చట రాక్షసేంద్రు నునికి రా పెఱింగి

క్రూరదానవాభిగుప్త మయ్యది సహవరుణ మా మహార్ణవంబ కాదె.

౧౨౯

క॥ అద్దానిఁ దొలువనోవం డద్దానవ్వవైరిదక్క నన్యఁ డెవఁడు న

టుద్దవిడి నచట రావణుఁ డుద్దామబలుండు నిలిచియుండుటకతనన్.

౧౩౦

- క॥ లఘువులకుఁ ద్రాసజనన మలఘుపాతాళంబపోలె లావరి యగు నా
రఘువరుచే నఘహరుచే లఘుత్వముం గాంచు నది యిలాధరతనయా ! ౧౩౭
- ఆ॥ అందుఁ గాంచె నెన్ని యాయుధోత్కరములు నట్లు కవచములు మహాసిరాసు
లును మహాజ్వలాంగుఁ డినవంశ్యుఁడవి యెల్ల నెట్లుసేయ నెడఁదనెంచి నాఁడొ.
- క॥ పూర్వద్వారము నీలుఁ డ ఖర్వబలుఁడు హవ్యవహముఖస్తుతుఁ డటిమెన్
సర్వహరిచమూనాధుఁడు గర్వప్రోల్లసితుఁ డంతకప్రతిభుఁ డనిన్. ౧౩౮
- తే॥ వీర్యవంతులు మైందుండు ద్వీవిదుఁడును సహాయులై రాతనికి నిది యనఁగ నెంత
మాయమై పోక నిల్చిన మన్ను మంటఁగలపమో యను పంతంబు గడలుకొనఁగ.
- ఆ॥ వాలిపుత్రుఁ డమరవరపౌత్రుఁ డరిదాత్రుఁ డంగదుండు ప్లవగపుంగవుండు
వాలి గజగవయగవాక్షర్షభులతోడఁ దాను దక్షిణంపు ద్వార మటిమె. ౧౪౦
- తే॥ పశ్చిమద్వారమునను విపశ్చితుం డపశ్చిముం డుండె నమ్మహాబలతనయుఁడు
హనుమఁడు ప్రమాధి పఘసుం డనంతరులుగ నట్టు లన్యులు వీరులు నాముకొనఁగ.
- క॥ ఉగ్రవిధానుం డొడయఁడు సుగ్రీవుఁడు నిలిచె నెడలు సుడియ నుదరగు
ల్మగ్రీవమున గరుడపవనాగ్రహజాగ్రత్త గలమహాప్లవగులతోన్. ౧౪౩
- ఆ॥ వాని నెనసియున్న వారు ముప్పదియాటు కోటు లంత క్రగ్య కోటి నెన్నఁ
బడినవారు జగతిఁ బ్రఖ్యాత వీర్యులు యూధపతులు పావకోపమితులు.
- క॥ రామేంద్రు శాసనంబున సౌమిత్రి విభీషణప్ర సక్తిఁ బ్రతిద్వా
రాముక్తకోటిసంఖ్యుల శ్రీమహితుల వానరుల విశిష్టులఁ జేర్చెన్. ౧౪౫
- క॥ నడిగుల్మంబున నమ్మెయి గడకొని జననాథు వెన్నుఁ గాచుకొనుచుఁ ద
న్విడని నెటి జాంబవంతుం డడరి సహాయుఁడుగ వాన రాధిపుఁ డుండెన్. ౧౪౬
- క॥ శార్దూలము లట్టులు హరి శార్దూలులు దంష్ట్ర లెసఁగ సన్నాహముతో
నిర్దాక్షిణ్యతఁ గవిసిరి స్వర్దయితారిబలములను సమయించుటకున్. ౧౪౭
- ఆ॥ పదియు నూఱు వేయుఁ బదివేలు లక్షయుఁ గోటిపైనఁ గొనరు కోటి యోఘు
మోఘశతము ననఁగ నొప్పు నేనుంగుల బలమువార లందుఁ బ్రబలు లుండున్.
- సీ॥ పెనువ్రాఁకులును గొండలును నేర్చికొని తెచ్చి యేరిమార్తు రటంచు నెగయువారు
కోటలు దీటుచుఁ గొనగోళ్ళు మీటుచుఁబొంచి వైరుల నదలించువారు
వికృతచిత్రాంగము త్వలయు మోరలు సాచి రేద్రిమ్మరుల వెక్కిరించువారు
పేరెము ల్గొని వచ్చి పెరవారిఁ గనఁగాంచి తోడ లాకిడఁ బైని దుముకువారు
నైరి వానరవీరు లత్యద్భుత మగుశరభముల దండు చాడ్చున సరభసముగ
నప్పురియు శైలమును దన్మయంబ కాఁగనడరు నప్పట్టునను విక చాబ్జనయన !
- క॥ ఆకాశ మనవకాశం బాకరణి నరణి పిహిత మయ్యెను రాకం
బోకఁ దెరువీక నెరసెడు నాకపివీరుల ప్రసక్తి నయ్యెడఁ బడఁతీ ! ౧౫౦

- తే॥ వచ్చువారలు నెడనెడఁ జొచ్చువారలట్లు డీకొని యరులపై నఱుమువారు
గాఁగ వాయువు సొరరాదు కదలఁ జొచ్చెలంక గల గిరి గలఁగిరి లాఁతు లపుడు.
- క॥ తెప్పునఁ బైఁ బడు నప్పటియప్పట్లున భయము విస్మయము నందిరి పె
న్మప్పిది తప్పని దిప్పనిప్పచ్చగ మిట్లు గూర్చునే యని సొరుల్ ౧౫౨
- క॥ నడవడ నడఁకెడు నప్పురినడుగిడ నెర రస వారి కగునే తమ మే
ల్లడనుకొనఁ నడను గొనకొనఁ దడబడుచుం బడలునడుట దక్క సురాత్మ. ౧౫౩
- ఆ॥ ఆమొ గిళ్ళు గ్రమ్మ నట్లు లర్థనములు పొంగి పొరలునట్లుఁ బొరి బత్తు
ములు గడల్కొనంగ మ్రోతలు నిగ్ధాతములఁ దరంగఘోష ములను మించె.
- తే॥ ఆనివాసము లొక్కఁ పై యఱుముచు సహనరణతోరణకాసన ధరణిధర ని
రామయకలంక లంక యొ య్యనఁ దలంక భోరుకొనె నప్పు డోకర భోరు వింటె.
- తే॥ రామలక్ష్మణసుగ్రీవ రక్షిత సుమహర్ణవాపూరణోచిత యాప్లవంగ
వీరవాహిని యటు వినివిష్ట తనరెఁదా సురాసురదూర్ధతర యనంగ. ౧౫౬
- ఉ॥ అన్నెటి సన్నివేశమున నాబల మెల్ల నెలర్పఁజేసి వి
ద్యన్నివహస్తుతుండు రఘుచల్లభుఁ డాదటఁ గర్జమెంచి సం
పన్ను విభీషణుం బ్లనగపాలుని మంత్రుల మంత్రణంబునం
బన్నుగఁ బూన్చి యాఘనుల పల్కుల సమ్మతిఁ గాంచి యశాచిత్తి. ౧౫౭
- ఆ॥ తత్త్వనేత్త రాజధర్మంబు పాటించి యంగదాని లసద్గుణాంగదాని వి
కాస మొప్పఁ బిలిచి శాసించె నిట్లనిమందుభిస్వసంబు లొడవుగాఁగ. ౧౫౮
- ఆ॥ సౌమ్యమూర్తి! నీవు చయ్యస లంకాపురాంతరమ్ము సొచ్చి యపభయుండ
నవ్యధుండవు నయి యరుగుము దశకంఠ నరసి నాదుపలుకు లని పలుకుము.

—♦ అంగదు రాయబారము ♦—

- ఉ॥ నీసిరి ప్రాయె సీతయు ని న్నెడఁబాసెఁ దలంగెఁ చెల్వితో
నాస యన న్మమూర్నుతకు నైతివ యింకను జ్ఞాన మున్నె నీ
చే సుర లచ్చర ల్మునులు సిగ్గులు యత్నులు పన్నగంబులు
గాసిపడంగ నొ కథలఁ గల్గిన పాపము పండె రావణా. ౧౬౦
- తే॥ మోహ మవలేపమును దన్ను మొనసి పొదువ
నాస్వయంభు నొసంగిన యట్టి వరము
చెల్లె దర్శోపహతుని ని న్నేసి యిత
వట్లు జెలద యింకఁ దా వలనుబాసె. ౧౬౧
- తే॥ రేపితివి మదకరి సిగ్గు సూపి మాన్య
మత్ప్రియను బంది నేసి త్వ న్మారణమున

కితఁడు దండధరుం డిదె యేగుదెంచి

నాఁడు తగు నౌషయిక మొందు చూడు నిపుడు

౧౬౦

క॥ నిలిచె న్నిపురి వాకిటనలఁతింబోఁబోఁ డెదిన్చి హతుఁడవ యైనన్

వెలసెదు సురమునిరాజుల కి మృగుచున్న యట్టి చోటుననసురా!

౧౬౩

ఆ॥ ఏబలమ్ము నమ్మి యేమాయఁ గైకొని సీతఁ బచ్చి తిట్టి చేరుగడను

నదియు నదియు నెఱప నై దిట్ట వై నిల్వు మెదిరి తలఁగి తిట్టులే పడకుము

మ॥ శరణంచు న్ననుఁ జేరఁగాంచి జనకత్మాజాత సర్పింపవే

ని రక్షోణిని వాఁడియమ్ముల నిను నిర్భిణ్ణుఁ గావించు న

య్యర వట్లుండ జగం బరాక్షసముగా నుద్యుక్తి సాధింతుఁ బె

క్కురు పాపాత్ముని సంగతిం జెడుఁగు లై కోల్పోరె ప్రాణార్థముల్

౧౬౪

తే॥ కొలము వెలయంగఁ బుట్టె నొక్కొండు మేలి

పున్నెముల రాశి నిను వీడి పొలుపుఁగాంచె

నతఁ డకంటక మైశ్వర్య మందువాఁడు

శ్రీవిభీషణుఁడే ననుఁ జేరినాఁడు

౧౬౬

క॥ న్యాయ మని లేక మూర్ఖసహాయుఁడ వతిపాపరతుఁడ వవిదితుఁడవు నై

యాయము నెఱిచితి రాజ్యశ్రీ యెడఁబాసె నినుఁ గడమ చింత లిఁకేలా.

౧౬౭

క॥ యుద్ధ మ గతి యనుచు ధృతిని బద్ధం బొనరించి శౌర్యపద్ధతిని శరా

విధుఁడ వై శాంతుఁడ వై యిద్ధరఁబడి శుద్ధభాన మెనసెదవు బలే

౧౬౮

ఆ॥ పక్షి వగుచు మూఁడు పత్తనంబులవంక కెగయ నైన బ్రదికి యెసయ నీచు

నాదుకంటిగుటిని బాదుకొంటివయేని నంటికాల్పుదొడరు నలుఁగుఁజిచ్చు

౧౬౯

మ॥ హితమేఁ దెల్పెద నొర్థవైహికకృతు ల్పొష్టాత్మతం గూర్చుకొ

మ్ము తటి న్లంక నలంకరించి కను మిమ్ముల్సాపు చుట్టమ్ములన్

జతనం బొప్పఁగఁ గాంచి తెల్పుకొను మాస ల్వీడి రమ్మింక జీ

విత మీనాయరచేతిలోని దని భావింపంగ నొ తెంపునన్.

౧౭౦

క॥ అని తెలిపి రమ్ముపొమ్మన సనఘుఁడు తారేయుఁ డధిపు సంఘులకు నతు

ల్పొనరించి పొగడి యాకసమున కెగసె స్థావ్యవహుని మూర్తత పొసఁగన్.

ఉ॥ ఒక్కముహూర్తమాత్రమున నుజ్వలమూర్తి పురంబు దాఁటి పెం

పెక్కిన రాజమందిరము హేమమణిద్యుతिसంప్రకీర్ణముం

జక్కటి గాంచి చొచ్చి కనె సైంహముఖాధ్యమహాసనంబుపై

నెక్కి సమంత్రమంత్రనివహేరణ లందెడు రాక్షసేంద్రునిన్.

౧౭౨

తే॥ కని ముఖాముఖి నిలిచెఁ జొక్కాట మెలసి

గాట మై నేటుకొనఁగ వనాటనేత

హేమకూటమ్ముదరిఁ దోచి యెనయు చంద్రుఁ
బోల్పఁ దగె నాతఁ డప్పు డో పూవుఁబోడి!

౧౨౩

ఉ॥ అమ్మాయి నిల్చి తా ననియె నంగదుఁ డంచితకాంచనాంగదుం
డిమ్ముగఁ బంపె నీదెనకు నిత్యచక్రతుండు రామభూవరుం
డమ్మహనీయు కింకరుఁడ నంగదనాముఁడ వాలిపుత్రుఁడన్
జుమ్మిటు నీదుశ్రోతమునఁ జొచ్చెనొ లేదొ యొకప్పు డేనియున్

౧౨౪

క॥ అని యన్యూనాధికముగ మనువంశ్యుం డను మటన్న మాటలవరుసన్
వినిపింపఁదొడరె నిట్లనిసునిహితనయుఁ డతఁడు శుద్ధసురుచిరవేషా!

౧౨౫

ఆ॥ పురము వెడలి రమ్మ పూరుషుండవు గమ్మ ప్రతిభటుండ వగుచుఁ బరమునను
నిలుపు టుట్టు లయిన నిలుచు నెక్కటి కీర్తి మేను బాయు టొండు మేలుగాఁగ.

ఆ॥ అడఁచువాఁడ నిను సహామాత్యు సతనయజ్ఞాతిబాంధవుని ననం శయముగ

నీవు చనిన లోక నివహ ముద్విగ్నతఁ బాసి మేలి సుఖము బడయఁగలదు. ౧౨౬

క॥ వేలుపులకు మునులకుఁ దొలివేలుపులకు సిద్ధసాధ్య విహగాదులకున్

శూలమ వైతివి నిన్నికఁదూలింపకయున్నఁ కీడు దొరయవె జగముల్. ౧౨౭

క॥ ఈతగనికంటకం బిటులీతటి నెడలించి సుజనహితు మహితగుణో

వేతు విభీషణు రాజ్యశ్రీతుం బొసరింతు మత్సమిహిత మెసఁగన్.

౧౨౮

ఆ॥ సీతఁ దెచ్చి యొసఁగి చేసాఁచి శరణంటి వేని బ్రదుకువాఁడ వెట్టు లైనఁ

గాని లంక నేలఁ గా వీపు నీతమ్ము పాలిదయ్యె నది యభంగురముగ. ౧౨౯

ఆ॥ పక్షి వగుచు మూఁడు పత్తనంబుల సంకతెనయ నైన బ్రదికి యెనయనీదు

నాదుకంటిగుటిని బాదుకొంటివయేనినంటికాల్చుదొడరు నలుఁగుఁజచ్చు. ౧౩౦

మ॥ హితమీఁ దెల్పెద నౌర్వదైహికకృతు ల్పూస్తాత్మతం గూర్చుకొ

మ్ము తఱిగ్ లంక నలంకరించి కను మి మ్ముల్సాపు చుట్టమ్ములన్

జలసం బొప్పఁగఁ గాంచి తెల్పుకొను మా నల్వీడి ర మ్మింక జీ

విత మీనాయరచేతిలోని దని భావింపంగ నౌ తెంపునన్.

౧౩౧

క॥ అని యుట్లు సరుషవాక్యములను నెరయింప రుషఁ బొదలి లావరి హరివ

ర్యునిఁ గని నిశాచగేశ్వరుఁడనుబద్ధము పారవశ్య మదనునఁ దనరన్.

౧౩౨

ఆ॥ ఇతనిఁ బట్టి కొట్టుఁ డిట్టు తొ నను తలఁపు మాని మన్మ తంబు పూని

దొర సమక్ష మనక దుశ్మేధసుం డిట్టు లాడఁదొడరెఁ దెఱఁగు లాడ కిపుడు.

క॥ అని మఱిమఱి శాసింపఁ దదనుచరులు నిశాచరులు సమతిఘోషులు నె

ట్టన నలుపు రగ్గు లట్టులుగొనకొని యమ్మేటి ముట్టు కొన నిగుడుటయున్.

౧౩౩

ఆ॥ పట్టుకొనఁగ నిచ్చె బలదర్శనేచ్చుఁ డై యాత్మవంతుఁ డవల నందరాని

వాని పెద్దమేడ వలనున సలిలంఘనం బొనర్చె నాకసంబు ముట్ట.

౧౩౪

- ఆ॥ తనదు బాహువులఁ బతంగంబు లట్టులు జిక్కియున్నవారు శ్రీఘ్రిగతి న
హింప కెడలి వడిరి హీను లై యిలపైని నసురనాథుఁ డింత యశయుచుండ.
- క॥ పెనుగొండకొమ్ముఁ బోలఁగఁ దనరెడు ప్రాసాదశిరముఁ దద్దయుఁ గనె న
వ్వనచరవరజుఁడు తనలా వును మగఁటిమి నెఱవఁ దలఁపు ప్రేషమఁగ మగువా !
- ఉ॥ తన్నెను వాఁడు దాని నది తద్దయుఁ గూలె నగారి గట్లపై
బన్నిననాఁడు వజ్రహతి పాల్పడఁ జేడ్పడి నేల వ్రాలె నె
ట్లన్నగరాజు శృంగ మటు లై చటులైకపరాక్రమాఘ్యుఁ దాఁ
గన్నులఁ జూచుచుండె దశకంఠుఁ డొకం డొనరింపఁ బోలమిన్. ౧౮౯
- శా॥ పే రొప్పారఁ దనర్చు నన్నగరి దౌ పెం షట్లు పోకార్చి నా
పే రిం దందఱు వింటిరా యచుచు సం ప్రీతిం బ్రశంసించి యా
పో రిట్లే యిఁకఁ జెల్లు నెల్లి యని యా స్ఫటించి బిట్టార్చి దే
వారు ల్గంధ వియత్పథం బొరసెఁ గీశౌఘంబు లుప్పొంగఁగాన్. ౧౯౦
- ఆ॥ తెప్ప వాల్చు కెలమి నుప్పరంబునచక్కి కెగయు చూడ్కు లొంటఁదిగియునంత
లోనె స్వీయజనము లో నుండె నవ్వాఁడు రాము పార్శ్వ మెనసి రాణ దనర.
- క॥ ప్రాసాదధర్మణంబున నాసాదితమర్షుఁ డనఁగ నగుచు నసుర నా
యాస లిఁకఁ దలఁగె నని ని శ్వాసము లెడలించె సకల శాసననిపుణా ! ౧౯౧
- తే॥ రామవిభుఁ డంగదాగమ మామెయి నద సీయముజయమ్ము నెఱి నయశ్రీప్రసక్తి
జాలుకొల్పుటయు నెఱింగి సంభ్రమంబు తనర మే లేమి లని నుఱించెఁ దథుకులాడి!
- శా॥ స్పష్టాహంకృతు లుల్లసిల్లఁ బ్లవగు ల్సన్నాహ మొప్పార సం
హృష్టాత్మత్వము చెన్నుమిఱి సమరం బె డ్దె ప్ప డంచుం బరా
నిష్ఠంబు ల్లలపోయుచుం గడఁగి రాయి మ్మిమ్ముఁ బాయంగ నౌ
కష్టం బేర్పడె రాముఁ డట్లసురశిక్షాకల్పముం గైకొనన్. ౧౯౨
- ఆ॥ కామరూపు లైన కపివరేణ్యులఁ గొని యాసుషేణుఁ డధిపు నాన నద్రది
కూటనిభుఁడు నాల్గు బాటల హరుల ఋక్షములఁ జంద్రుఁ డట్లు గలయఁ దిరిగె.
- శా॥ లంకామార్గము లెల్లఁ గ్రమ్మి కడఁకన్ లా వెక్కు డౌచుండ ని
శృంకుల్గా విహరించు వానరుల యక్షయ్యత్వ మూహించి యే
వంకం జూచిన నబ్ధు లి ట్లఱును నై వచ్చెంజుఁడి యంచు సా
శంకాశ్చర్యభయప్రకంపు లయి రోజం బాసి యయ్యాసురుల్. ౧౯౩
- క॥ కొందఱు సమరాకాంక్షన్ముం దడు గిడి రనుటె కాని ముద మేదఁగ న
య్యందఱదెసఁ ద్రాసమె రూపందుట హాహరవముల నను వైందె సఖి! ౧౯౪
- ఆ॥ వానరీకృతంబు నా నయ్యెఁ బరిఘ వప్రాంతరంబు నాఁగ నగునె పూర్తి
నాల్గుసాగరముల నడుచక్కియును దదీయాఘపూర్ణ మనిన నన్మత మగునె.

మ॥ అను కోలాహలము లెలంగ దనుజాభ్యక్షు ల్మహాయూధము

ల్లొనకొంచుం నరలంగ నాయుధములం గొంచుకొయుగాంతప్రవా

తనిరూఢిత్వము దోష సత్తెసల దోర్లగ్గుంబు చెన్నార నె

ట్టన సంచార మొనర్చి రొడ్ల పరికట్టంజాలు శీలంబులన్.

౧౯౯

క॥ అంతట నే చని హరివరు లంకిపురింగుండఁ బురము నలమి రెచటునం

దంతరము లే దటంచు నుదంతము గానఁబునితోడ దైత్యులు నలుకన్. ౨౦౦

ఆ॥ సగరి గుడ్డ యయ్యెనా నదశ్శుభి తోనె పెచ్చు పెరిగి యలుక చిచ్చు ముట్ట

డింప రక్షణము గు ణింపఁగాఁ బనిచి ప్రాసాద మెక్కె రాక్షసప్రభుండు. ౨౦౧

ఉ॥ కన్నులఁ గాంచెఁ గన్నులనుగట్టినయట్టులె విన్నయంత లౌ

నన్నరనాథు వాహిని బయళ్ళ నగంబులఁ గాననంబులన్

మన్నన మిన్ననం దనక మార్పడఁజేయఁగ లెక్క దిక్కగా

నన్నెఱమాయలాఁ డెటుల నయ్యెడునో యని విన్ననోపుచున్.

౨౦౨

శా॥ ఇన్నేలం గబళింతురో దెసల మా యింత్రో చద త్ప్రెంతురో

మున్నీర న్నుడి సున్న సేయుదురుకో ముప్పోకల స్వీకలం

గొన్నా రెమ్మెయి వీరి గెల్వనగు వైకుంఠ లద్దా యంచు లో

న నిర్వేదము పొగి యూర్పులకు సన్న లేయ సన్నాశుఁ డై.

౨౦౩

ఆ॥ అట్లు దీర్ఘ కాల మాలోచన మొనర్చి ధీరభావ మెట్లొ దీటుకొనఁగఁ

గనులు విచ్చి రాముఁ గపివరేణ్యబలమ్ముఁగలయఁజూచె మరలఁ గమలనయన !

క॥ వెలిగొడుగుల నీడలఁ దమ్మలఘుశ్రీ సట్లుగాంచు నాతనిఁ గని యు

త్కలమగు రోసంబున మోమలంక రింప నొకవెంత హాసం బొలయన్. ౨౦౪

ఆ॥ రాముఁ డర్థశశిశ రముఁ బూన్చి యద్దానఁబది కిరీటములును భాసురాత

పత్రములుఁ దెరల్చె భంగజఃపత్రపముంప వాఁడు తలఁగె ముదిత ! వింటె.

—♦ రామాజ్ఞప్తు లై కపిభటులు లంకవైఁ గవియుట ♦—

ఉ॥ లగ్గల కెక్కఁ బంచె నటు లాఁతిపురహ్మపయి న్వనాటులం

దిగ్గన దానిఁ గన్గ నెడు తీరున నీత తలంపులోని డై

భగ్గు రసంగఁ గోపపరిపాకవిశేష మె సంగఁజేయ నా

దిగ్గజకుంభక స్థని విదేహజ యెట్లగు నేమొ యం చొగిన్.

౨౦౫

ఆ॥ ధర్మమూర్తి రామ దైవతం బటు లానసేయు నంతలోనె సింహనాద

ములు సెలంగి దెసల ముప్పోకలకుఁ గూర్పనొండొకొండ నొంట నొరసికొనుచు.

ఆ॥ కొండశిలల దీనిఁ గొనకుఁ బూడ్తుమొ పిడికిళ్ళఁ బొడిచిపొడిచి క్రిందువొంచు

సేసి ప్రోవు నెట్టి శీర్ణమృతమోయని తలంఁతు వానరాధిపతులు.

౨౦౬

సీ॥ కొనముట్ట శిఖరము లొక్కండలు పెకలించి కొనినచ్చి వైతురు కోర్కు లలర
నటు మహాతరువుల నందించువారల మెచ్చి కైంకొందురు మేను లెగున
నెగసి తన్నులు దన్ని యింతింతముక్కలు గావింతు నెట్లనఁ గడఁక దనరఁ
బిడికిఁటిపోటులఁ బీచం బడంగించి యొండెడఁ బడఁద్రోతు రుబ్బు నెడఁగఁ
బరిఘు లొంటఁ బూడ్చి పఱు పొనర్చిరి మహావరణముల నగల్చి నఱలు తోర
ణముల వ్రచ్చి యిడిరి సమభూమిగాఁ జేయనింక లంక యుండు నెట్లు లనుచు.

ఉ॥ బంగరుమేచు ల ట్లరుణభాసము లౌ మొగము ల్వాసంగ న
య్యంగజమ్మూర్తి జీవములె యన్నియు నంచు రిపు ల్దలంక లం
కాంగములం గలంప నయి యాటడిపెట్టిరి రాక్షసేంద్రు న
ప్సొం గిటు గ్రుంగుఁగాత మని బోరన వా రననద్యభావనా !

౨౧౧

శా॥ కోటికొటుల లెక్కకుం గవియుచు స్తోల్పక సాటించుచున్
బాటికోచితభర్మహర్మ్యముల దౌర్భాగ్యంబు వాటించుచున్
నూటి స్తోపురతోరణప్రతతి సంచూర్ణంబు గావించుచున్
బోటి ! యాటలు పాటలు న్నెఱపి రాపో రెన్నఁగాఁ భక్త్యమే.

౨౧౨

ఆ॥ అతిబలుండు రాముడజితుండు జయ మొందు లక్ష్మణుడు నెలయు లాఁటినాని
నేలపాలుసేయు నేత సుగ్రీవుండు తత్ప్రసోషణమున దపిలినాఁడు.

౨౧౩

మ॥ అని యిట్లార్పులు నింగిముట్ట బలుసయ్యాట లెలంగన్ రిపు
ల్లని భీతిల్లఁగ నుల్లసిల్లు ధృతిఁ ద్రాప్తాకారిముల్లోచి యె
చిన దర్పంబునఁ జొచ్చి విచ్చలవిడిం జేడ్పాటు గూర్పంగఁ ద
ప్పని దీము ప్పను ఘోషణ దైసలకుం బ్రాకెం దిపొకస్తుతా!

౨౧౪

వ॥ ఆసమయంబున ము న్నొగరించుకొనిన సమయంబునన యన్ని నెలవులం దన్ని
పన్నుగడలు గడలుకొనం బచ్చుచున్న యన్నెటి నెఱజాణతనంబు ముఱులన
వీరబాహుసుబాహులు ప్రాకారంబులు నిరాకారంబులు గావించు నయ్యుప వే
శెనంబున స్కంధావారనివేశనంబు సమర్థించు విశేషార్థంబుఁ గైకొని ప్రభుసుం
డును బనసుండును బహునైన్యంబులతోఁ దనకుం దోడ్పడం బడవాలునకు సహా
యంబుగా జితకాశు లగు పదికొటులు కీశవర్యులతోఁ గుముదుం డీశానదిశం
దార్కొని పూర్వద్వారసేనారక్షణంబున కోపి నిలుచునట్లును వీరుఁ డగు
శతవలి వింశతికొటులతో నాగ్నేయి న్నెలకొని దక్షిణానీకినిపైఁ గన్నిడి మెలం
గునట్లును నలువదికొటులతోఁ దార తండ్రి యగు సుషేణుండును నైరృతపు
దిక్కుం ద్రొక్కి పశ్చిమద్వారంబున సేనాపారావారంబుఁ బాలింపఁ బాలు
పడునట్లును సర్వహరీశ్వరుం డగు సుగ్రీవుండు మధ్యమగుల్మంబు వెన్నుదన్ని
వాయవ్య దిశ నుండినవాఁడు సహలక్ష్మణుం డై యుత్తరద్వారం బాక్రమించి

మించిన శ్రీరామదేవుని యండంబాయక నాయకరంబు పొగడొంద నెగడొందు
నట్లును భీమదర్శనుండును మహాకాయుండును నక్షీణవిక్రముండు నగు గవాక్షుం
డును విపక్షనిబర్హుండును ఋక్షస్యాహనాధుండు నగు ధూమ్రుండును గోటి
కోటిసైన్యరంబులతో నాలీలామనుజేశ్వరుని కెలంకులన తొలంకునట్లును నిబంధ
నంబు సంధానించి గజగనయగంధమాదనశగభులుం దారును బరిధాననం
బొప్పార సర్వహరివాహిసీపరిక్షణంబున మెలగుచుండువారుగా నియ్య
కోని రయ్యెడ మహాబలవీర్యుం డగు విభీషణుండు సన్నద్ధుండును గదాపాణియు
నై సచివులతో రామనరేంద్రుని బలమ్మ బలమ్మగా నాసీరిసీమన కునురుకొని
యూడె నట్టియెడ

౨౧౫

క॥ పరబలములు పైకొని సంబరమునఁ బరవల్లుసేయఁ బరగుటఁ గని స
త్వరము నిజసైన్యముల కంబరచరరిపుఁ డాజ్ఞసేసెఁ బ్రస్తానంబున్

౨౧౬

—♦ రావణుండు గనసైన్యములను యుద్ధమునకు సరివిచ్చుట ♦—

తే॥ అట్లు తన్మునిసిర్గతం బైన పలుకు చెవికినోకినయంతనే స్థి మనుచుఁ
దరిలి రెససిరి సింహనాదము లొనర్చి రశనిన్విహ్వోషములఁ బోల నసురవరులు.

సీ॥ చంద్రబింబాస్య లగనల మ్రోసె భరిక స్థైర్యమోగాహతి భీమలగుచు
మునికహనుశుక్ముల మొదటి ఘోరమ్ముగా ఘోషిల్లె శంఖము లోట్లకొలది
గజగుట ల్లయతతు ల్గుతు లెంచియేమొకో మొరసెసాశలకు వైముఖ్య మొదవఁ
జక్ర సేమిక్రమసన్నద్ధనాదంబు లశనినిహ్వాదాప్తి ననువదించె

గీ॥ రావణా పేరిణమున సగ్రామభూమి
మూంచుడుమటుంచు దరిలేని మొక్కలమున
సమమకృతిపూర్వమాణము ల్సాగర ప్ర
నేగముల యట్లసురభటుల్ నెడలు నపుడు

౨౧౭

తే॥ మేలిమేనుల కప్పుల మోటుఁగులీనుక్రొన్నగల యొప్పినముల సంకులు ధరించి
వారు విద్యుద్బలాకికానథులతో డియగబుదంబులు నూఁ బొల్చి రంబుజాక్షి.

ఉ॥ వారలరాకఁ గాంచి వరవారణతుల్యులు వాసకోత్తముల్
భూరిబలు లొప్పినర్చిరి ప్రభూతము లౌ ఘనగర్జితంబులన్
బూరిత మయ్యె నామలయభూధర మే యసనేల నేలతో
బూరటిలె న్నభిం బటులె భోర్కొనెఁ దన్మహిమేఖిలాటరభల్

౨౨౦

క॥ దేవాసురులకునలెనేయావానరరాక్షసులకు నయ్యె సమర మ
ప్లావేగ వేగవృత్తులుతీవరపడువారిపట్లఁ దేటపడంగన్.

౨౨౧

—♦ యుద్ధప్రారంభము ♦—

- ఆ॥ స్వస్వవిక్రమములఁ జాటుచు ఘోరుల వై వరు లెగిచి తాఁకి వసచరులను
బొడువఁజొచ్చి రొకటఁ బొలుచు గదాశక్తి శూలఖడ్గభింది వాలములను. ౨౨౨
- మ॥ జయ మొప్పారుఁ బ్రవంగమాధిపతికిఁ డ్మాపుత్రికాజానికిఁ
జయ మా మాకును వారి ప్రాపు గలుగఁ సంగ్రామరంగంబునఁ
భయ మెన్నం బనిలే దటంచుఁ గడఁకఁ భాషించుచుఁ స్వీచు మా
హ్వయముం దెల్పుచు వానరు ల్దొడరి రొయ్య న్మార్తుఱ న్మార్గొనఁ. ౨౨౩
- ఆ॥ కడఁగి యమ్మహోగ్రకాయులు సెలరేఁగి పూచినట్టి పై త్యపుంగవులను
గొట్టఁదొడరి రొకటఁ గొండల బండలఁ జేతిబలుపు మెఱయఁ జెల్లువినరి. ౨౨౪
- తే॥ గోళ్ల వ్రచ్చిరి పండ్లచే గ్రొచ్చి రెందువే లిడఁగ నందు లేకుండ వేగితు లయి
యెట్టులేనియు విదలించి యిడిరి పగఱఁగ్రోతు లవ్వార లా వెటఁ గొఱఁత గలదె.
- ఉ॥ కొందల మంది రక్కసులు గొందఱు వప్రములందు నిల్చి యా
క్రింద నెదిర్చు వారిపయిఁ గ్రిక్కిరియించిరి భిందివాలముల్
ప్రమందఁగఁజేయు శూలములు మ్రానిమెకా లది యొర్చి మార్తుఱఁ
ముందల లాఁగి లాఁగి రొగి ముట్టఁగఁదాఁకి వియద్విహారు లై. ౨౨౫
- తే॥ అట్టిసంకుల సమరంబు నందు మాన శోణితాంకంబు పంకంబు చూడ నొప్పె
భార మెడలించు కొననెంచు పట్టునందు నేల కొదవిన రోసంబు నెఱసె ననఁగ.
- తే॥ అంతకంతకు బలకోప మతిశయిలై వారు వీ రనఁబోని యప్పొరితమున
మూఁక లేకట తోడి దై మొనయుదేరు పరవశత్వంబునకు వశపడుచుఁ బొడువ.
- ఉ॥ ఓపు పిసాచికోలుపులు లుగరణంబున నేపు మీఱఁగాఁ
బై పయి వ్రాలి రుద్దవిడి బంగరుపోడుము లొప్పు గుఱ్ఱముల్
ప్రాపుగ భానుమండలనిభంబులు వహ్నిశిఖాధ్వజంబు లు
చ్చీపథముల్ రథంబులు విశిష్టసుకంటకము ల్దొలంకఁగఁ. ౨౨౬
- తే॥ ఆర్పు లెసఁగ రావణు జయ మభిలషించి
భీమకర్ములు తా మట్టు లాముకొనఁగ
రామవిజయంబు రూపించు రాణవొసఁగ
వానరచమూసముద్రంబు వారిఁ బొదివె. ౨౨౭

—♦ వానర రాక్షసవీరుల ద్వంద్వయుద్ధములు ♦—

- మ॥ సమయం బియ్యదె యంచు ద్వంద్వసమరోత్సాహంబు వాటిల్ల రో
స మనేకాకృతు లూనె నాఁగ నుభయుల్ సన్నద్ధు లై యుద్ధతిఁ

- సమదేభంబుల భంగి మార్కొనిరి త త్సరంభ మీక్షించి త్రా
సమయంబు లమహృత్స)దేశములుగా స్వర్వాసు లూపాడఁగఁ. ౨౩౧
- తే॥ వాలిపుత్రునితోఁ గడు వాలికాలి యెదిరి పోరంగఁ దొడరె నయ్యంద్రజిత్తు
మున్ను నన్నుఁ దలంపక ముట్టుకొనిన యంతకునిఁ బోల్చి నగుచు లతాంతలలిత.
సీ॥ సంపాతి తోడరెఁ బ్రజగఘరాక్షసునితో మలసెఁ బోరఁగ జంబుమాలి హనుమ
సక్రోధుఁ డెవ్వభీషణుఁడు మిత్రఘ్నునిఁ దాఁకె గజం డట్లు తపనుఁ బొదివె
నీలుండు దొరఁకొనె నెఱి సకంభునితోడఁ బ్రఘసుని వానర ప్రభు వెదిరె
మఱి విరూపాక్షు లత్మణుఁ డాటఁగదిసె శ్రీమంతు రామేంద్రుని మార్కొనంగ
గీల్కొనిరి నల్వు రాయగ్ని కేతురశ్మి కేతుసుప్తఘ్నుయజ్ఞకో పాతియోధ
వరులు మైందున కగపడె వజ్రమున్ దివివిమఁ డశనిప్రభుని పోలు దీటుకొనియ.
- క॥ రణదుర్ధరుఁడు ప్రతపనుఁడుగుణవంతుని నలుని నెమకి గూర్చుకొనె విచ
క్షుణు నాసుపేణు చుర్మర్షణు విద్యున్నాలి వడసెఁ బ్రతియోధునిఁగఁ. ౨౩౪
- ఉ॥ ఎన్నికఁ గన్నవారె దను జేంద్రుని బంటులు వానరేంద్రు క
న్నన్న మెలంగువారిఁ గొని సంయుగము నొప్పనరించి రిద అం
చెన్నఁగ నిట్లు లట్లు లన నేరికి శక్య మగున్ రణంబు సం
పన్నము రోమహర్షణము ప్రాజ్యము కీర్త్యము నై ప్రవ గ్తిలఁ. ౨౩౫
- క॥ అన్యోన్యజయాకాంక్ష లసన్యాదృశములుగఁ బోరి రాపోగితపు
న్విన్యాసం బెన్నజనునన్యము లన్యముల చూవె యగరాజసుతా! ౨౩౬
- ఆ॥ కేశశాద్వలములు గిఱికొన నట్టులు కాష్ఠసంచయములు గాఁగ రక్త
నదలు నానె బిట్టు పొదలుచు హరిరాక్షసాంగజనిత లై రణాంగణమున.
- క॥ అంగదునిం గదఁగొని యా జి గనలున మోఁచె నింద్ర జిత్తు పవీఁ బ్రస
క్తిం గేగు దాని నెన్నకయంగము వెనిచిన యమర్ష మన నై పెలుచఁ. ౨౩౭
- ఆ॥ వాఁడు వాని స్వర్ణ వర్ణనీయరథంబు నూడ్చి రథ్యసమితి నుక్కడంచి
సారిధిని వధించి సరభసుం డై యారై సమరు లర్చ్యుఁ డీతఁ డనుచుఁ బొగడ.
- తే॥ మూఁడు భాణములం గ్రుచ్చి ముమ్మరింప నాప్రజంఘుని సంపాతి యననిఁగూల్చె
సశ్వకర్ణశరంబున నొ నటంచు సచివు కరలాఘవము విభీషణుఁడు మెచ్చ. ౨౪౦
- తే॥ జంబుమాలి రథస్థుఁ డై యంబరభస్రతనయుని స్తనాంతరంబు బెల్చిన నగల్చె
సతఁ డలిగి యాతని రథంబు నతనితోడఁజూర్ణిత మొసర్చి యారైఁ బ్రసూనకలిక.
- చ॥ ప్రతపనుఁ డార్చుచు స్నలుని పైఁ బఱతెంచి శరప్రపాతమున్
వితత మొసర్పఁ దత్ప్రసర విఘ్నంబు వాఁ డది లెక్కసేయ క
దృఢతముగ వాని గ్రుడ్లు దలతోఁ గొనగోళ్ళఁ బెకల్చి వైచెఁ బో
రిత మిది బెట్టిదం బని య రిప్రకరం బొగిఁ బిచ్చశింపఁగఁ. ౨౪౨

- తే॥ గ్రసన మొనరించు ప్రభునునిఁ గాంచి సేన రభస మెడలంగ నైన ప రాకునెంచి
సప్తపర్ణంబునన వానిఁ జక్కడంచిమించె వ్రేల్మిడిఁ బ్రధితుఁ డమ్మిహిరసుతుఁడు.
- ఆ॥ ఆగ్ని కేతుముఖ్యు లానల్గు రుద్ధతు లడరి రాము ముంచి రస్రవృష్టి
నగ్నిశిఖలఁబోలు నన్ని తూపుల వారి జముని ప్రోలి కనిచె జనవిభుండు.
- ఆ॥ అడరు వజ్రముష్టి కని మ్రొందుఁ డొకముష్టిఁగూర్చె దాన సవనిఁ గూతె ససుర
వాని తేరు పేరు వారువంబుల తీరుగానరాద కలదె గతియు మీఁద. ౨౪౫
- క॥ పురగోపుర మ టాతఁడుదెరలినఁ బలుదెలుపు లైన దితిజబలములన్
బారిగొనె సితఁడు సమక్షముధరాధరం బట్టు లేచి ధరవరతనయా. ౨౪౬
- క॥ నీలు నీలంజనరుచిజాలున్ జలదంబు రవి ప్రసక్తి నికుంభుం
డోలి శరములఁ గరమ్ములయాలీలన్ ప్రీలఁ గొట్టి యార్చె బెలుచన్. ౨౪౭
- క॥ మఱిమఱి కరలాఘవ మేర్పఱచిన శరశతము లతనిపై నెఱసిన న
క్కఱ తోఁపకునికిఁ గని పనిసెఱిచితి ననె నసుర నవ్వు సెలవులఁ బాఱన్.
- ఆ॥ నీలుఁ డడరి విష్ణు నెఱి నాతనిద యైన రథము చక్రమున సరాతిశిరము
నఱికి వైచఁ దో న నాధుండ ననకుండ యంతతలయుఁ దఱిగి యనువుసూపె.
- క॥ అశని సమస్పర్శుండపుడశనిప్రభు గిరిశిఖాప్రహతుఁ జేయఁగ ని
ర్వశుఁ డయ్యు వాడు ద్వివిదునిస్వశరాశనిశతములం బ్రసక్తు నొనర్చెన్.
- ఆ॥ క్రోధమూర్ఛితుండు కోవిదుం డాద్వివిదుండు నుడఁగీడ! పండు మనుచు
సాల మొండు దెచ్చి చదివెరక్కసు రథ రథ్యసూతయుతు సుర ట్నుతింప.
- శా॥ విద్యున్నాలి రథస్థుఁ డై వితత మా వేగంబున స్వర్ణపుం
ఖద్యోతమ్ముల నమ్ములం బఱపినం గాలుష్య మొప్ప స్థిరి
ప్రద్యోతుండు సుషేణుఁ డేచి విపుల గ్రావంబున న్వాని సం
పద్యోగాకృతి స్యందనోత్తమము నిర్భగ్నంబుఁ గావించినన్. ౨౪౮
- క॥ గదఁ గొని గనుకనినిల నిలబ్రదికితె యసురా! యటంచు బలుశిలఁ గొని య
వ్విదితుఁ డరుదేర రాక్షసుఁడది ప్లవగోత్తముని వక్ష ముటఁగ విసరెన్. ౨౪౯
- ఆ॥ ఘోర మాగదాప్రహార మాతఁడు లెక్కసేయ కెదిరి నిలిచి ఛాయఁ గాంచి
వాని గుండె వగుల వైచె గుం డెదఁ బిండిఁ గొట్ట నసుర మడిసెఁ గోమలాంగి.
- తే॥ దేవదానవయుద్ధంబు తెఱఁగుసూపు నమ్మహాయోధనమున పైతౌఘ మట్లు
నాశ మందంగఁదొడరెఁ గీనాశుఁ డడరి కీశరూపముల్గొనెనన్న కీలుదోఁప.
- ఉ॥ భగ్నములయ్యెఁ బెన్గదలు పట్టసతోమరఖడ్గశక్తు లు
ద్విగ్నము లై పడెం గరులు దీర్ణము లౌ రథరథ్యసంతతుల్.
మగ్నము లయ్యె రక్తర్షుర మాంసచయాంకితపంకమం దసం
భుగ్నతఁ గీశు లాశరులు భోరనఁ బో రొనరించు నత్తఱిన్. ౨౫౦

తే॥ చెడియుఁ జెలుపనచూతు రోచెల్ల యాపి సాచు లద్దాన నద్దానిపూచి మాయ
దేనుసంగనచ్చు సంగరం బింతనంత సంద్ర మెదిరించు నను సడిసన్నఁ గాంచె.

క॥ కరితురగస్యందస వాసరాసురాంగచయశకలనాశాస్రయురిన్
ధర వైతిరణీసదిత్రో సరిపోల్పఁగనయ్యె నాప్రచారముసఁ జెలీ! ౨౧౮

ఆ॥ చామర స్తోమగులు చక్రకాక్షయుగదండములు పతాకలును సమూహ మగుచుఁ
దెప్పుదేత నానుధిర యురపూరంబు పైని నెగసిపడెఁ గబంధవితతి. ౨౧౯

క॥ ఆమాయులు తనువులు దిన గోమాయుసకంకగృధ్రకూటగ్రహముల్
గామాయ త్తతఁ డొరఁబడెఁగా మాయట్టిను నచింపఁగా రది మగువా! ౨౨౦

ఉ॥ ధ్వ ససపత్ను గా హరివతంసుల ఘాటి నిరస్తశౌర్యు లై
ప్రస్థర పాతజాస్యగుపపన్నసమ స్తశరీరభాగులై
స్రస్థవికాసు లై నిలువఁజాలమి వీడఁగరామి నెంచి నూ
ర్యాస్థమనూభికాంక్షు లయి హశరు లోశరజస్మమాతృకా!

తే॥ సంగతుం డయ్యు సయ్యె నస్తాగతుండు కాలగతి త్రోవరాని డా కారణమున
రవి యభిలసుఖకాఠిణి రాత్రి నచ్చెఁ బ్రాణహారిణి యై వారి పాల బాల! ౨౨౨

రాత్రితుమలయుద్ధము.

తరల॥ పరజయాభిరతు ల్పరస్పరబద్ధనైరులు ఘోరు లా
సురులు వాసురు లుద్ధతిం దళి చూచి యేచి ప్రచార మ
బ్బురముగాఁ దళియంగఁజొచ్చిరి పోరు దారుణ మయ్యె న
ప్పరుసునం జగమెల్ల నేకటఁ బ్రాఁకె నే మని చీకటుల్. ౨౨౩

క॥ రక్కసుడనా యనుచుఁ గపులక్కపివా! నీ నటంచు నారక్కసు ల
స్లుక్కుమిగిలి తమపేళ్ళను నక్కాణించుచునె పోరువారైరి సభి!
ఆ॥ తెలఁగె దేల యెదిరిఁ దాఁకి విదారింపు మడఁచి యిడుము పొడుపు మలుకవీడఁ
బోకు మనెడు నుడులు పొరిఁబొరి విననయ్యెఁ దుముల మైన రాత్రి సమరమునను.
క॥ కాలు లొకంచనకగటచేలుల్ రక్కసులు బిట్టుచీకటిఁగోనే
స్తలము లోషధిలతికాజాతేతము ల్లు దృక్ప్రసక్తి కయి రుమా! ౨౨౬

శా॥ ఆదుష్పారతమంబుఁగోనఁ బొలదిం డ్లాక్రోశ మొప్పార ను
న్మాదౌద్ధత్యము మీఱ వ్రాలి కపుల న్నందింప భక్షింప దు
ర్వాదంబు ల్పచరింపఁజాలి రయి రవ్వా చెంచ కవ్వైరులన్
క్షోదక్షోదములం బొనర్పఁ గపిలాక్షుల్పల్లచేన్ గోళ్ళిచేన్. ౨౨౭

ఆ॥ అగ్నిశిఖిలఁ బోలు నవ్వారి ధ్వజముల హాటకోచ్చయముల హయచయముల
గరుల స్యందనముల గ్రచ్చిరి నచ్చిరి విఱిచి రడఁచి రావవీరు లడరి. ౨౨౮

- తే॥ మారిమసఁగిన యట్టు లై మారిమసఁగిరాశ్వికుల నశ్వములతోడ హస్తపకుల
హస్తపకులంబుతోడ సమస్తవైరిసంచయ మసంచయము గాఁగ నైలచరులు.
- ఉ॥ అగ్గిపిడుగు లట్లు లాశీవిషము లట్లు జెట్టిదమ్ము లరివిభేదకమ్ము
లమ్ములనిచి యనిచి యారామలక్ష్మణు లసురవిసర మొకట నలచి రగజ.
- క॥ దృశ్యాదృశ్యంబుల సంపశ్యులు వా రడఁచుచుండఁ బ్రభుతేజము సం
దృశ్య మన నయ్యె సయ్యెడరాశ్యచితు బగుచు సయ్యరాశితతులకు॥ ౨౭౧
- తే॥ వానరుల నావహించె నవ్వరుస విభుని శక్తి యని యెంచి రమరు లా నక్తి నెఱయ
నల్ల లాడంగఁ దొడరె నయ్యసుర సేన సౌర సేనాధినాయక జనని! వింటు.
- వ॥ వెండియుఁ బ్రచండతర తురంగఖురవిధ్వస్తంబును రథ నేమిక్షతదేశదత్తహస్తంబు
నగు రణభూమిపరాగంబు పరాగంబుల ముంజంజాలి యుధ్యస్మహాయోధుల
కర్ణనయనంబుల యయనంబులఁ గప్పం జెప్పరాని ముప్పనం బడియుఁ దప్ప
రానిద యగు తమతమకంబు గూర్చు నెఱిన పోరం బో రతిఘోరంబును రోమ
హర్షణంబును. బ్రవృద్ధతర్షణంబు నై యొప్పార నందు గుధిరోదలు నవరోధలు
నగునడు లుద్భవిల్లె భటఘనార్భటులం దెసలు ఘూర్ణిల్లె. శంఖభేరీమృదంగ
పణవవాద్యనిస్వనంబు లొక్కటఁ బిక్కటిల్లె నక్కదనంబునకుం బఱి జేగించు
వారును. నఱచువారును బఱచువారును మలయువారును బొలయువారును.
నగు పేరుగల వీరుల సన్నాదంబు లవ్వానితో సంవాదం బొనరించె. శక్తిఘోల
పరశ్వధాదులచే నిహతు లగు వానరుల కభేదరంబులును బర్వతశిలాపాతం
బులచే నిపాతితు లగు రక్షఃపతిసపత్నుల భూషణోచితానయనంబులును గొడు
గులు బడగలు నమ్ములు హారమ్ములును హారితపుష్పాద్యుపహారమ్ములుగా
రణమేదిసీరంగం బొరుల యంతరంగంబులకు దురైయంబు దుర్నిపేశంబు శబ్ద
యితంబు నై యబ్దాచితంబునాఁ గనుపట్టె నప్పట్టున. ౨౭౩
- క॥ హరిరాక్షసహరిణి యైహరిహరి యాకాలరాత్రి యనఁ దగె నారా
తిరి యెల్లభూతముల కదిదురతిక్రమ గాఁగ నట్లు దోచున కాదే. ౨౭౪
- క॥ శరవృష్టులు గురియుచు నాశరు లాదాశరధి నెదురఁ జాల్కొని రొగిఁ దై
మిరికాపత్తియు సరి యగు తెరువున కొకపరి మరల్చు దిన్వర్షినుతా. ౨౭౫
- తే॥ అట్లు క్రుద్ధులై రాముపై నడరువారి ఘోషణలు భీషణలు గాఁగఁ గొఱలసయ్యె
నాటు సంద్రంబు లొక్కట నమ్మహార్ణ వంబు సొరఁబాటు కల్పకా లంబసంగ.
- వ॥ దుర్ధరులు దురాసదులు మహాకాయులు నగు యమశత్రుమహాపార్శ్వమహాదర
వజ్రదంష్ట్రశుకసారణు లను నమ్మేటిమగ లాటుగు రొక్కటం జక్కజేరి యుక్కు
మీఱి యురవడించిన. ౨౭౬

- మ॥ భువనాధీశుఁడు రాముఁ డయ్యొక మా పో రెంచి తాత్కాలి కం
బసపాతంబు సహించి యాటు గుటిగా నౌ ముల్కులం బూంచి యొ
క్క విశేషం బెద నుంచి వారి నెఱఁతు ల్లాడంగ వీడంగ నా
యువె యొక్కించుక దక్కఁ దక్కి రని సయ్యాధు ల్సముద్విగ్ను లై. ౨౭౮
- ఆ॥ పారిరథము లీడ్చె నరరథ్యముల యొర కవల రాము శరము లగ్నిశిఖల
యగుచు దెసల వెలుఁగులనువొందఁగాఁ జేసె విశ్వరూపకలన వెరవుపడఁగ.
- ఉ॥ త్రోవకె త్రోవ నై యెదిరి దుండటికంబు గుణించుకొంచు న
ప్రేవిధి నెంద టిందరిపు లేడ్డెఱసూపఁ దొడంగి రన్నెఱిం
బావకుపైనిఁ బన్ను శలభంబులభంగి నశించి గేరి కా
దేవున కెగ్గుసేసి తమదిట్టతనం బెలయింప భావినీ ! ౨౮౦
- ఆ॥ స్వర్ణపుంఖములు విశాలకీలంబులు నైన రాము శరము లడరుమండ
ఖద్యుతు ల్సెలంగె ఖద్యోతములు శరద్రాత్రి నాగ నాటిరాత్రి సగజ. ౨౮౧
- ఆ॥ హరులు రక్కసులును బరగించు పగవశ్యసడరు నిస్వసముల నాత్రియామ
ఘోర ఘోరతమయ్యునై రాపు రూపించెనిలఁ ద్రికూట మింక నెలయ దనుచు.
- క॥ నిండెం దద్ధరకిందరలండ లెడలి కూలఁజొచ్చె నౌ కూటము లం
దుండెడు వారి విధికి వేఁకొండు గతియుఁ గలదె యమ్మహాచ్ఛధ్వనులకా. ౨౮౩
- క॥ మొఱవెట్టెఁ గో యనుచు సత్తతి గిరి యాలించువారె తారసిలగు వే
మఱు గ్రుక్కరాని తమయక్కఱదెసఁ గొనకొండ్రు గాసి కమలామౌదా.
- క॥ గోలాగినాలులు తమముసనాలీలన తనరువార లత్రికాయులు స
మ్మేలసమున రక్కసులను టేలాపునఁ బొదివివెన గ్రసించిల గోరీ ! ౨౮౫
- క॥ అమ్మోము బ్రహ్మస యల్లగనమ్మతామ్నంశభిన్న లీడ్య మగు చేనఁ బ్లవం
గము లుబలముఁ బత్తుర్ధాంశము శేషముగా వాడఁచిరి సంయమినంద్యా ! ౨౮౬
- ఉ॥ అంగుఁడొడ్రుదడ్రు నటు లంగదపా లొసరించి వాని స
ర్వంగములు దలిచి నిహతాత్మునిఁ చేయఁ గడంగునంతలో
దొంగ యతిగల దిట్టదగులఁ గోపకపోయె నిరశ్వయంత్రకం
బంగవిడింప నును రథ ముచ్చట డిరిచి మహాహవప్రియా !
- సే॥ పోలిపుఱుని మెచ్చెడు వారి కాని వైరిగోక విచారించు వారు లేరు
యుద్ధమున నానికడఁక సహేంద్రు లనురు లెఱిగియున్నారు తా రిట్లు మఱచినారు
తే॥ ప్రణామి సేసిరి రామల క్ష్మణుల సురలుమునులు సంగడు బలునెగిచి ముచ్చటించి
రట్లనేను లనీకపు లాదరమున జయజయోన్ముక్తు లాడిరి శమలశమని ! ౨౮౯
- ఆ॥ బ్రహ్మాదత్తవరముఁ బాటించి యతఁ డట్లు లంతరమ్ముఁ గాంచి సంతమనము
గవియు వారి ముంపఁగాఁ దేల్పఁగాఁ జూచుచుండె గండుమిగిలి యుత్పలాక్షి !

- క॥ అండఱఁ గనుఁగొని యాశ్రితమందారము దాశరథి సమందహాసితుఁ డై
ముం దరసి పలికె నిటు లరవిందానన వింటె వాని విశ్రుతగుణముల్. ౨౯౦
- సీ॥ అఖిలపూజ్యుఁడు బ్రహ్మ యసురి కిచ్చెను వరం బద్దాన ముజ్జగం బలఁచె వీఁడు
మనపాలఁ బడినాఁడు మలసి తా నీనాఁడు తద్వచఃకలన యాధార్థ్య మొలయ
వలయు మీ రంతకు వానరేంద్రుని వీడకుండుఁడు వెఱవెంచి యోసరిల్లి
క్షమియింపఁ దక్కుంట శమియి-ప నౌ వెంట నలను గన్గొని తెల్పువాఁడ నింక
ననుచు బ్రాహ్మ మస్త్ర మవధాని యై మదిఁ జేర్చి యానహిలు చేటునగకఁ
జూచుచుండె నతని సూన్యతం బొకనోటఁ బొగడఁదర మె చిత్ప్రబోధమహిత !
- శా॥ ఇంతీ! కర్కశుఁ డట్లు రావణసుతుం డేనోమయుం డట్లు తా
నంతరానము నొంది రాఘవుల మాయామోహవిభ్రాంతులం
బంతం బొప్ప నలంతు నం చలుక మైఁ బొటించి వజ్రాశని
క్రాంతంబు ల్పరఁగింపఁగాఁదొడరె వీఁ కం దీక్ష బాణౌఘముల్ ౨౯౩
- ఆ॥ సర్వభూతముల కసందృశ్యుఁ డై యట్లు కసిమసంగి సర్వగాత్రములను
దాశరథుల నొగి విదారింపఁగాఁజొచ్చెఁ గూటయోధి వాఁడు కుధరతనయ ౨౯౪
- తే॥ కాద్రవేయమ్ములనె బాణగతికేఁ దార్చి యందురాద్రమ్ము బ్రాహ్మమ్మునలనరించి
యంతరము సేసి యమ్మెయి నస్త్రతతుల నన్నదమ్ముల బంధించె నానతాంగి.
- క॥ కన్నులపండువుగా నాయన్నలఁ గనుఁగొనుచు సమరమందు మెలఁగు సం
పన్నులు వానరవరు లాపన్నుల నవ్వేళఁ గని రపధ్వాంతకలా ౨౯౫
- ఆ॥ ఎదిరి నిల్వఁజాల రెవ్వారలేని నా కట్టి జోలి యెల యని తలంగి
యప్రకాశగతుఁడ నై వారి సాధింతు నని తలంచి యింత లతఁ డొసఁచె.
- క॥ సౌమిత్రి బ్రహ్మస్త్రము తో మనుజాశిసుతు నిపుడ త్రూతు ననె విభుం
డామాట విని తలఁకె వాఁడాముదలఁ గొనం డదేమి యభిమానంబో. ౨౯౬
- ఉ॥ అమ్మెయి బద్ధుఁ డై రఘువరాన్వయుఁ డింత యెఱింగి వాని నౌ
నిమ్మరయంగఁ బంచెఁ ద్రిదశేంద్రసమానులు చిత్రకర్ము లా
దిమ్మరి ప్రౌవు పోక గని తెల్పుఁ డటంచుఁ బదుండఁ గీశసిం
హమ్ముల వా రధీశ్వరుని యానతిఁ గైకొని హృష్టచిత్తు లై. ౨౯౭
- వ॥ సుపేణదాయాదయుగనీలాంగదశరభర్షభవినతజాంబవత్సానుప్రస్థఋషభస్కంధు
లనువారు భీమనగపాదపాదపంబుల మూఁపుల మోపుకొని దశదిశలరయుచు
నాకసంబు సొచ్చి యవ్వాని యవస్థానంబు నెమకి పడయం జూచుననసరం
బున. ౩౦౦
- క॥ ఆవేగవంతులం గనియావేగము నెఱయఁ దొంటి యావేశముతో
నే వేగవత్తరేషువులే వేగడలుకొనఁ జేసె నిషువిద్వినుతా. ౩౦౧

- అ॥ భీమవేగయుతు లభీకు తా నవ్వారు వానివలనఁ గనిరి వారణగబుఁ
గాసరైరి వానిఁ గాలికావృతు భాను సట్టు లంధకార మలముకొనఁగ. 301
- క॥ తరముతరముగా శరములువరఁగి తనువు లొరయ విన్నబొటు గదుర నే
వెరవును దోపమి గమికొనిధరవైఁ బడి రాత్తు లగుచు ధరణీధరజా! 303
- ఉ॥ అంశు రామలక్ష్మణుల సంతకసన్నిభుఁ డాశరుండు వి
భ్రాంతులఁ జేయుపొంతుఁ బ్రదరంబులు మేనుల నించి సించి యెం
దంతర మింత చొప్పడని యట్టు లొసర్చె రుషా క్తర క్తనే
త్రాంతుఁడ యై కడల్కొనెడు నార్పులు నేడ్పులు మి న్నగల్పఁగన్. 304
- క॥ క్షతమార్గంబుల రక్తసుతు లొప్పఁగఁ దత్తనువులు సొగయక సంపు
ష్పితకింశుకతరువులతో వితండ మొనరింపఁదొడరె విధిముఖవినుతా! 305
- క॥ భిన్నాంజనచయకల్పఁడుద న్నెదలో మెచ్చుకొనుచు దాశరథులతో
సన్నైర్యశుఁ డిట్లనెఁ గ్రుధఁబన్నిన తమముననె డాఁగి పర్వేందుముఖి. 306
- అ॥ యుద్ధ మిట్టు లోల మొంది యే నొసరింపశక్తుఁ డైన నల్ల చక్రధరుఁడ
యైసఁ జేర నేర రన మీరు నరు తెంతవారు స న్నెదిర్చి వలను నెఱుఁ. 307
- క॥ ఈ మిమ్మురువుర శరజాలామయసంగ్ర స్థతనుల ననుతు జముని డా
సీమకుఁ దోడ్పడువా రెనరామెయి విదళింతుఁ గ్రోతు లందఱ నొకటన్. 308
- క॥ అని రామలక్ష్మణుల వాడనిన ప్లసరించి ఘోర యగు శరసమితిన్
దనియక చొనిపెను మర్మములను భేదింపంగ మతియు లాసోబ్బలాసా! 309
- క॥ కన్నెత్తి చూడఁజాలనియన్నెఱికిం గూర్చె వారి సనవద్యుల సం
పన్ను" న్వనవేద్యులనన్నియతికి నియతి గలదె యఖిలవిగాత్రీ. 310
- అ॥ నస్వేదొడరె వెడఁగు పటసము ల్పొసఁగిచేనన్నదమ్ము లిట్టు తై రటంచు
పొడను నొగ లమరనగు ధ్వజామ్ములు ముక్తదాసుకములు వ్రాలుదారిఁ బూల. 311
- వ॥ వెండియు గ"ప్రచండమండు నీశయనశయాను లగు సవ్వీరవరుల నెమ్మేనులు శర
వేడ్కితసర్వాంగంబులు పరమపీడితంబులు నై జలప్రసనణంబుల పోల్కి సస్ర
జాలంబుల ప్రపింపగ తేయుచూడ సంగుళీమాత్రంబేనియు సంతరం బనరాక
యవిధంబును, సవిభిన్నంబును, సస్థంబును నగు తలం బని లేక వీకఁసెడ
బంగురుపిడులు నిలితాగ్రంబులు, సుగోగితాబులు నైన యాశుగంబుల నారాచం
బుల సర్థనారాచంబుల భల్లంబుల సంజలికంబుల నత్సిదంతంబుల సింహదంష్ట్రం
బుల క్షురంబులఁ జేతులతీట న్రొసం బరనసంబునఁ బఱపి పఱపి గ్రొచ్చిగ్రొచ్చి
విదలించివిదళించి యీరెండును మద్బాణశూణంబు లయ్యెం జుడి. ము
న్నింగునిం గెల్చినది గెలుపు గా దిదియే పదిలం బైన యదియని ఘననిస్సవ్స
సంవాదంబుగా సింహనాదంబు నేసిన. 312

- ఆ॥ తొలుత బాణతల్ప మొలసిన యన్నదుర్ధర్ష రాముఁ బూరుషర్షభుఁ దన
కన్ను లెత్తి చూచి గతినెడి యేడ్చుచు నాస లెడలఁదమ్ముఁ డననిఁ బడియె.
- చ॥ హరివరు లట్లు వీరశయ నాంతరసంగతులం గరస్ఫుర
త్పరుచిరవిజృంభణాపుల నపాపులఁ గన్గొని కన్గొన లొనల్
పరువిడ నశ్రుపాతములఁ బాల్పడఁజేయఁ బ్రతప్తు లై పొరిం
బారి విలపించి రంబరము భూమియుఁ గాంచుచు మించు నెవ్వగన్. 308
- ఆ॥ వాఁడు విసువు లేక వర్షించి వర్షించి ఘనుడవోలె నొక్కగతి దలంచి
యుండఁగా విభీషణుండు సుగ్రీవుండుఁ జేరఁబాటి రచటు సింహవానా!. 309
- క॥ అందఱుఁ గనుఁగొని రసురుండెం దడఁగినవాఁడొ యనుచు నెఱుంగ రయిరి ని
ష్పందితు మాయాచ్ఛన్నుఁ గనందివరె విభీషణుండు క నత్తత్ప్రతిభన్. 310
- క॥ అప్రతిమకర్ము నాతనినప్రతిభటు నప్రతిక్రియావిష్టు నయ
శ్రీప్రవణుండు గనె మాయావప్రాంతరవస్థితు నివారితదురితా! 311
- ఆ॥ వాని వరము పూచి వఱలుట విక్రమం బసమ మగు టసమ్మునట్లు గనుట
వీరవరులు నేల వివశత నుటయు నతఁడు తలఁచి తెగువ నందఁ డయ్యె. 312
- క॥ అంతట నే నెక్కటి సామంతుండ నైతి నని నిక్కి మఘవరిపుండు శ్రీ
మంతుల నవనిశయులఁ గనియింతిం తనరాని యరుస మెసలారంగన్. 313
- క॥ పరిపార్శ్వగతులు రాక్షసవరభటు లుప్పొంగ వారివల నరయుచు నె
ల్లరు విన నిట్లనెఁ దనదగుపరాక్రమము నెగడుభంగిఁ బాటలగంధీ!. 314
- సీ॥ కంటిరే దూషణ ఖరునిఁ జుపినవార లతిబలాఘ్నముల వీరె యన్నదమ్ము
లారామలక్ష్మణాహ్వాయులు ధరాశయు లై యున్నవారు నిరాశయులుగ
మద్బాణపాతము ల్మలయించె నిమ్మెయి బంధనమ్ముల వీడుపాటు గూర్పఁ
దెలియ రింద్రదాదులు దివిజన్మ లసురులు మొనసిరయేనియు మొత్తములుగఁ
దండ్రడి దేనికతన దరిలేని చింతతోఁ గడపు లేయి సెజ్జఁ గనఁడు హాయి
గలక లంక వాస కారున నేఱు నాఁ గాంచె నయ్యనర్థగతి తలంగ. 315
- క॥ ఈయందఱ విక్రమణములాయెన్ శరదంబుదముల యార్భటు లట్లై
పోయె నిష్ఫలములుగా నాయంబకములు గడల్కొనం జల మెడలన్. 316
- క॥ అని వారలతో నొడువుచుఘనదర్పుండు వాఁడు సర్వకిపిసైన్యపులన్
మొగకొనె నిర్భేదింపఁగననితరశరముల స్మరప్రియార్చితచరణా!. 317
- సీ॥ నీలునిఁ దొమ్మిది వాలమ్ములం గ్రొచ్చి మైందద్వివిదుల సమ్మదము దెరల
మూఁడు మూఁ డలుఁగులు మొనయించి యలజాంబసంతుని నక్షము నగులనొకటి
పరఁగించి హనుమనిఁ బదిబాణముల నొంచి శరభు గవాక్షుని జంతు జంట
తూఁపుల బడలించి యేపారు నంగదు ననుచు గోలాంగసాలనాథు నట్లు

- చిచ్చుకొనలు నడలు సేకొన్న ములుకులు పెక్కు లేసి యేసి పెం పెడల్పి
పెచ్చుపెరిగి యార్యై బిటుదీని మగటిమి యగ్గలింప రావటాత్మజుండు. 328
- ఉ॥ వారలఁ బీడపెట్టి పరివారము నొత్తిలఁజేసి స్వీయు తా
వారలతోడ నిట్లనియె వాఁడు ప్రహాస మెసంగ నిప్పు డీ
వైరుల బంధము లెడపు వా రిల లేరు నశింతు రంతలో
సారబలు ల్పుపాత్మజులు సందియ మందకుఁ డించు కేనియున్. 329
- క॥ పెరవార లేని వినములు పిరిగొన నీల్గుదుర కాని పెంపెనయరు నా
దుర మిది ఘరవిధ్వంసకమకుడీ యమ్మతాశినాథుఁ డంతలు పడఁడే. 330
- మ॥ అనుసంతం బ్రమనంబు విస్మయము నెయ్యం బొయ్యస స్తోఁప వా
ర నువాదించిరి మేలు మే లని జగం బట్టునుగా నెట్టనన్
ఘనగర్జ్మ లైలకొల్పి రంతకును నేకప్రాభవం బొప్పు నీ
కని ప్రార్థించిరి సన్నుతు లైఱపి రయ్యధార్థు లధైశ్వరీ! 331
- క॥ ఊర్పులు నిగుడింపక యేయార్పులు నేర్పులును లేక యడఁగి మడఁగి యా
మార్పునఁ బండిన నృపతులస్వర్పతిసన్నిభులఁ గాంచి సంబర మొదవన్. 332
- అ॥ వీరు మడిసినారు వీరివా రింకను మడియువారె యనెడు మతి దొలంక
వాఁడు చనియె సపరివారుం డగుచు లంక సేరఁ గన్నవాని చిత్త మెలయ.
- క॥ అసమితింజయుఁ డట్టులునో నన్నాహంబు నెడఁగఁ బొలిసితి నని ని
శ్వాసము లెడలించును విశ్వాసార్థుఁడు కీశవిభుఁడు నడఁ జేడ్చడుచున్. 333
- క॥ ఆరఘునీరవరేణ్యశరీరాంగోపాంగములు సిరిం గోల్పడి దు
ర్వారపశిఖముల పాల్పడిభారము మోచుకొనునెంటుఁ బడి దూఱుతుఁ డై. 334
- ♦ నాగపాపబన్ధులగు రామలక్ష్మణులఁ జూచి సుగ్రీవుండు గుఱిందుడు ♦—
- క॥ ఏ నేల బ్రదీక్షింపఁడనొ యీసరపతు లిట్లు గాఁగ నింతకు ననుచున్
జానెడల నేడ్చుఁ గన్నులసోనలుగొని బొప్పజలము నొప్పేరంగన్. 335
- క॥ ఆతఁడీ నాతనిఁ గనుఁగొనియీతతసత్త్వండు బాసవాధినుఁ డెలుకం
ప్రభాతిస్విక మగు తత్త్వంబితాదృశ మనయఁ జేసి నేణాంకముభి! 336
- ♦ విధింపఁడు సుగ్రీవు నాగదండుడు ♦—
- సీ॥ శాన్పువేగు నిరంత పరగసేయకు మయ్య యడగందఁబోకు నీయట్టివాగు
సంగరంబుల జూత చచ్చింప నిట్టివ కాదె గెరుక్కుని చానె కలిమి చెలిమి
మనభాగ్య ముంచునీ ములుకుఁగారచినుఁ గారకు గమ్మన గమ్మలు మోహ మెడలఁచెలివి
నీయగార్థుని నన్ను నెలయుగపవలన దే ని న్ననన్యపింప నీన కానె
సత్యధర్మధర్మ సత్యసత్యము మృత్యుకృతి మగు త్రాస మెమ్మెఱుగఁదోని
గలుగఁ దందగు మిఁదటి గతిని గుఱి మించి నలభియు మింక నాచూడనినును.

క॥ అని నీటం జేయిడి యాతని మేల్కొందోయిఁ దుడిచి తద్దయు జలము

ల్గొని విద్యామంత్రజపంబొనర్చి దృక్పక్షస్థనప్రయోజన నెఱపె॥

337

ఆ॥ అట్లు మొగము నిమిరి యాధర్మమూర్తి స్థవంగమాధినాథు వలను గాంచి

సంభ్రమం బడంచి సమయోచితంబుగా నిట్టులనియె మదగజేంద్రగమన ! 338

న॥ కపిరాజేంద్రా! యియ్యది వైకట్యంబు వలగొను కాలంబు గాదు సుమీ స్రయ
సఖా! యియ్యకాలంబున నట్టి యతిస్నేహం బనలంబించినచో నదియుగ
బ్రాణావసానంబు నుపకల్పింపం జాలి యుండు నట్లుగావున సర్వారంభవినాశ
కరంబు లగు నక్కార్యకారణంబుల తెరువు విడనాడి ససైన్య లగు నిమ్మాన్యుల
హితంబునకై మంతనంబున ననుచింతింపుము. కాదేని నవ్వీరవరేణ్యు లిడు
వురుం బ్రబోధం బెనయునంతవట్టు వీరలం బరిపోషించుకొను జతనంబున
నుండుము. లబ్ధసంజ్ఞ లగు నీకాకుత్స్థులే మనభయం బపనయింపంగలవారు.
మాయాకల్పితం బీశస్త్రిబంధంబు రాము నొండొక్కం డేమియుం జేయం
జాలదు. గతాయువులకు మర్లభ యగు లక్ష్మీ యిమ్మహాత్ముని నడనంబు
వదలక పొదలుచున్నయది. యితయుం దలంచి నీకై నీ పూరటగొని బలం
బూరిడిలఁ దెఱంగుపడుము తగినభంగి నే నెల్లకర్మంబులుం దిరిగి చక్కపడు న
ట్లొనరించువాడ హరివరేణ్య! చూచితే యాహరివీరు లడరున విష్ణుగుణములం
బిత్రరిచూపులు చూచుచుం బులకితాంగులై నిక్కువీనులతోఁ బోనుచిటు
క్కనినం దెరలుచు నొండొకండ్ల కర్ణప్రాంతంబుల మూఁతు లిడుచున్నవో
రట్టట్టు దెర్లాడు నన్నుఁ గాంచి వీఁ డింద్రజితై యను తలంపునం గాబోలు.
త్వీరపడుము సంజ్ఞాపనంబున నవ్వారి వారింపుము భుక్తసూర్యం బగు సుమమా
ల్యంబుకరణిం ద్రాసం బెల్లరుఁ డ్యజితుడుగాత నింక నరుసం బొడఁగుండు
మని యాతని నవ్వీరపున ముచ్చటల హెచ్చరించి యారాక్షసేంద్రుం డగు
విభీషణుండు కాందీశీకం బగు ననీకంబు సమాశ్వాసింపం బ్రసరించుచుండ
నయ్యవసరంబున.

339

క॥ మాయావి మేఘనాచుండు పాయని కుతుకమున స్వీయబలముం గొని తా

నీయుటవునఁ దండ్ర యెడరుచూయుంపం జనియె లోకమాన్యచరిత్రా! 340

ఆ॥ లంక సేరఁగాంచి లావరి వాఁడు సాశంకుఁ డైన గురుని యంకపాల్

నొరయఁ దఱియ నరిగి యొర నెక్కొని మ్రొక్కి దోసిలొగ్గి ప్రీతిదొనుకఁ బలికె.

—♦ఇంద్రజిత్తు రావణునకుఁ దన పరాక్రమమును వెల్లడింనుట.♦—

క॥ నీ విట్లు లైతి వెవ్వరిభావంబునఁ జేర్చి యొండు పడయని మదితో

నా వెరవరు లిప్పుడు నాచేవంబడి రవని నింత సిద్ధం బధిపా.

340

మ॥ అనునంతం దన యున్ని వీడి తనయున్ హర్షోదతిన్ గొంగిలిం
చి నిమేషాతిగదృష్టే మేకొన ధృతి శ్రీ మించి శీర్షంబు మూ
ర్కొని నాయన్న! యలంచితే గివుల నీకోపంబు కూపించితే
తనయాస్పృశ్యముఁ బెంచితే జగములం దార్కాణగా నిత్యతీర్ణ. 3౪౧

ఆ॥ అనుచుఁ బొలసుదిండు లందఱు విని పొంగ వీనివలనఁ గులము వెలసె నని పొ
సంగఁ బలికి యడిగి స్వవృత్తాంతంబు వార కతఁడు దెలుప నలనుగాంచి.

వ. హర్ష వేగానుగతాంతరాత్ముండై యమ్మహారథునిం బొగడియట్లే పొగడుచు నా
శరనాధుండు దాశరథివలని సంజ్వరిం బెడలి కడలి దాటితి నని యుబ్బుమైఁ
బ్రబ్బుకొనె సంత సిచ్చట

ఉ॥ అంతలు సేసి రావణి యనంతరుఁ డై చన నార్దులయ్యుఁ దా
రంతకుఁ జాలు మేలి భటు లంగదజాంబవదాదు లట్లు లా
భ్యంతరుఁ డంజనాత్మజుఁడు నందఱ నెక్కినఁజేసి వారి సు
భ్రాంతతఁ బాపి రాజసుతగక్షణముం బొనరించుచుండఁగన్.

క॥ పెరవారు శిలలు మ్రుమములు సరభసు లై తాల్చి శృణుము చలియించిన నా
శరు లేగుదెంచి రని మొగ్గరము గరము గీర్చుకొను రక్షణున నుండన్. 3౪౨

తే॥ రావణుం డంత నగతఃపురమున కరుగుమని నున్నాని వీడి క్షితిసుత నరయుచున్న
రాక్షసస్త్రీలఁ బిలువ బిరానఁ బనిచె సేనకజనంబులఁ బ్రహృష్టభావ మొప్ప.

అ॥ వార లేగి తెలుప వచ్చి రచ్చటికిఁ ద్రిజటయు మున్నొసంగ శాసనమున
కగ్గ మైన వృత్తి నవ్వారు వారిలో నిట్లు లనియె రాక్షసేశ్వరుండు. 3౪౩

ఉ॥ వింటిరె యుండఁజుత్తు పృథివీపతిసూనులఁ గూల్చి వచ్చె నా
కంటక మూఁడ నిప్పటికి గాదిలితమ్మునితోడ రాముఁ డా
పంటనలంకిపైఁ బడి విపాకము దోవఁగ నున్నవాఁ డి లే
మంటిగన్ నొక దెల్పుఁడు ధరాత్మజ కిత్తటి నర్తమానమున్. 3౪౪

ఆ॥ పుష్పకమున నునిచి పూజోడిఁ గొనిచనియాసదీక్ష నతని నరయు మనుఁడు
రామ సిచ్చ తెనని రాకఁ గోగుచు నన్నలెక్క సేయకుండె నుక్కివమున. 3౪౫

తే॥ నేఁడు కాలవధితోవనీతు రామానతనితోడిద గతి యని నట్టి తమ్ముఁ
గని నిరాశ మై యొగడొక్క గతియు లేకతనకుఁ దాన కా! నాచుపొ తెనయకున్నె.

క॥ భగ్నాశంకయు ససముద్విగ్నయు నిరపేక్షయు నయి వెర వెంచి గుణా
భగ్ననవాలంకృతినలగ్నమనోగతుల నన్న లాలించు బలే, 3౪౬

ఆ॥ అనుచు మూర్ఖుఁ డాదురాత్ముండు రావణుఁడాడు తొటుకు లెంచి యటు లొసర్చు
వార మనుచుఁ దరలి వరవిమానముఁగొనివచ్చి రయ్యుశోక ననికఁ దటియ. 3౪౭

- ఉ॥ దేవికి వార్తఁ గూర్చి యుప దేశ మొనర్చి లతాంగి భర్తృశో
కావలఁ బుష్పకాఖ్యమున నల్లనఁ జేర్చి ప్రసక్తి దోవఁగా
భావిని యైన యాత్రిజట భామకుఁ దోడయి రాఁగ ద్యోగతిన్
ద్రోవక వార లయ్యెడకుఁ దోడ్కొనిపోయిరి స్త్రీణాభూషణా! 373
- ఆ॥ వెట్టివాఁడొ మేలివెర వింత గలవాఁడొ కాని రావణుండు కలన లొప్ప
లంక నప్పడపు డలంకరింపఁగఁ బంచె నెల్లయెడలఁ బడగ లెత్తుఁ డనియె.
- క॥ మనయింద్రజిత్తుచే దురమున వినిహతు లైరి సుభట ముఖ్యులు రఘునం
దను లని పురమున నెల్లెడననువ్రెందఁగఁ జాటఁబంపుఁ డనె సత్వరుఁ డై 374

యుద్ధరంగమున ససైన్యబద్ధు లయిన రామలక్ష్మణులఁ గని నీత విచారపడుట.

- తే॥ అట్లు గొంపోయి రణరంగమల్లఁ గాంచి నీత కెఱిగించి రాశర స్త్రీలు కీశ
సైన్యము నిపాతితం బైన జాడతోడ సాలసి రఘువీరు లొరఁగిన చోటు గూడ.
- క॥ మునుకొని ప్రహృష్టమానసులను బిశితాశులను జూచె లలితాంగి ప్లవం
గనివహ మతిదుఃఖార్తంబనంతరం బరయఁగనె భయాకుల యగుచున్. 375
- సీ॥ శరతల్పముల నడిసన్న లేర్పడకుండ నొరఁగి చిత్తర్వు లట్లున్నవారి
ప్రే లిడ సం దేదఁ గ్రాలు ముల్కుల శర సంభంబు లివి గాఁగఁ దనగువారిఁ
బుండరీకాక్షు లీపురుషులు స్కందనిశాఖు లం చనుటకుఁ జాలువారిఁ
బెందూళి గ్రమ్మినబృధుకాంతి మేల్బంతి వీడ జొ నను ధ్యాత్రి వెలయువారి
- తే॥ నమరతుల్య స్వభర్తఁ దడనుజు లశ్రమ జాఖ్యుఁగనుఁగొని బొప్పిలో కాభినిహన
యై వితర్కంబు నెఱయ నిట్లనియె నీత లోకనూత సుమంగలాలోకమహిత.
- క॥ కరుణము లగు నప్పలుకులఁగరుణామయు లట్లు దెలుపఁగా నేర్పర యో
సురుచిరమూర్తి! నీ వాతెరు నడిగిన నేనె పూనితిని ధూర్జయమునన్. 376
- క॥ జ్ఞానులు లాక్షణికులు దన్నా నెఱిఁ బుత్రాణియు మౌగళాంగితయు సగౌరవ
మానిత యిది యని రవ్యానోన్మీన నస్మతసచనులే యైకొక్క. 377
- ఆ॥ యజ్ఞమహిషి యిది మహాసత్రికి సుపత్ని యనిరి లక్షణంబు లొసె నన్నుఁ
గూర్చి యంతలేసి కోవిదు లట్టివా రస్మతనాదు లైరె యకట నేడను. 378
- ఆ॥ నాసవిత్రిమోల నాసంశ్రవణమునస్మితదృగాను లొలయు సిరుల నెది
యిది శుభాత్మ యంచు నెల్లకార్తాంతికులాడి రదియు మిథ్యయసఁగవలసి.
- తే॥ వీరపార్థివపత్నివి వీరజనని వట్లు నిర్వేలవిభవ వీ వౌదు వనుచు
మునులు దీవించి రమ్మెయి ముచ్చటలకు గతి యొకం డున్నె విభుఁ డిట్లుగాసిపడిన.
- క॥ నాపదముల నీవద్దములీపగిది న్వలయుచుండ నేపాపం బీ
యాపదఁ గూర్చెం బతితోదీపింపదె యిట్టి సతి ప్రధితరాజ్యమునన్. 379

- ఆ॥ విధన తాడు రెట్టి వికృతచిహ్నంబుల నింతు లట్టి హాసఁగు లియ్యొడలునఁ
బడయనేర నెంత వరికించియును మేలి లక్షణములె నిష్కలంబులయ్యె. 319
- సీ॥ తస్యనామకితపద్మములు మత్సరములు సమసేలనూష్కలక్ష్యములు కురులు
కిలియన్తు నొకట జంఘు లోమసములు నృశ్చము లవిరల నాగు నంతిపంక్తి
శేఖము లేత్రము ల్బాహుములు చరణమ్ము లూయన్తు ల్బుద్ధిమ్ము లుపచితములు
స్నిగ్ధులు లనుచుత్త శిఖనఖసమము లంగుళు లెడయదా పీనకరచము గంబు
మగ్నమూదాకము నినుగ్న యుత్సంగిని నాభిచితము లురము సనుచు నెలఁకు
లధినుణిప్రభంబు గంగా మేని వర్ణ మట్లంగుహము లెన్న సలిమృగువులు.
- క॥ అడుగు లటు వ్రేళ్ళు భర్తనెనెడలేక ప్రతిష్ఠితత్వ మీపన్నెండూ
బడయును పడయదె యిన్నెఱిపడఁకుక యోదుం బ్రతిష్ఠ భవ్యాత్మిక యై.
- ఆ॥ అలను పాణిసాద మరుణవర్ణంబు సమగ్రయనపదం బనంతరాళ
మిదియె రాజ్యలక్ష్మి యెల్లసామ్రాజ్యమ్ము నేలజాలు భర్త నెనయు ననిరి.
- క॥ నాచిలుసవ్వుమొగముఁ గనియాచతురులు పలికి రిట్టి యంగన పతితో
సాచిన్య మొప్ప సకలశుభోచితరాజ్యాభిషేక మొలయు నటంచుక. 320
- ఆ॥ నాతలంచినవియు ననుచు పెద్ద తెఱింగి పలికినవియు వ్యర్థభావ మెనసె
నేమి గలదొ దీని కింక నపూర్వ మా కర్మ మెంచిచూడఁ గానఁబడదు. 321
- క॥ ముప్పొలము లెత్తివచ్చినదప్పక గెలుపుసిరిఁ గొనఁగఁ దావల మఁట దా
నప్పాటం బడియుండఁగ నిప్పగిదిం గాంచుచుంటి నే మానితనే. 322
- క॥ ఆనెవ్వగ లెగయ జనస్థానము శోధించి వార్తఁ దడవి యసుతరం
బొ నీరధి సాధించి యహీనులు గోష్పదము నంది యిట్లు పడుమరే. 323
- ఆ॥ అల్ల బ్రహ్మశీర్ష మాగ్నేయవాయవ్య వారుణమ్ము లైంద్రనరశరమ్ము
మున్ను గాఁగఁ బెరసి రన్నదమ్ము లమోఘ పాతకృతుల వీరి పాల నవియు.
- ఉ॥ మాయలమారి వాఁడు మటు మాయ మొఱంగి తొఱంగి యప్పుడే
మాయెనొ వాస న్రాపముల నన్నను దమ్ముని నిట్లు సేసెఁ గా
కేయెల వెట్టి యెన నిల నెంచినచో విదలించినైనరే
పాయకి కాలదండమును బట్టిన వెట్టినయేని నాజిహ్వా. 324
- క॥ మన్నాధు దృష్టిపథమునఁబన్నిన రిపుఁ డెట్టులేని బ్రదికిచనంబోఁ
డెన్నఁగరాని మనోజనమున్న ప్రణరంగమున మహోగ్రుడ యైనక. 325
- ఆ॥ కాలమునకు లేదు గద భార మాకృతాంతుండు దలఁప నెందు దుర్జయుండు
గాకయున్నఁ బోర ఘనుఁడు రాముగ డిట్లు వడునె యొకనిచేత భ్రాతతోడ. 326
- ఉ॥ నావతి కంతగా వగవ నాధుని సోదరు లక్ష్మణాఖ్యుని
స్వాపునిఁ గూర్చి యట్లడలఁ బావని దల్లిఁ దలంప నాదుమే

- నీపగిది న్నశించు నని యెన్నఁ దపస్విని యైన యత్త బి
ట్రూపెడు వంతపా లగుట కుమ్మలికమ్మన మ్రగ్గిపోయెదన్. 322
- ఆ॥ తలఁచుచుండు నాదు దైవతం బాయను తమ్ముఁగ్గుఁగోడఁ నరుణిగోడఁ
రాముఁ డెప్పు డెపుడు రాఁగలవాఁడొకో వ్రతము పరిసమాప్తి వలన ననుచు.
క॥ ఎవ్వారి కేమి యున్నది మవ్వముసెడఁ బడిన వీరు మఱి యెఱుఁగ్గు
నొవ్వేద బ్రదుకుఁగాంచెడునవిధమే లేదయేని నాదటి సాదలోన్. 323
- ఆ॥ సీత నాఁడె చనియె శ్రీరాము నెడఁబాసియువిద యొంగుచోట నుండు నదియె
యన్ని కష్టదశల ననుభవింపఁగఁ దోచినట్టి దీపిసాచి యనఁగరాదె. 324
- తే॥ అనుమఁ డటు దెల్పి చనిన యీ యంతరముననాస బాధించె దాన నిట్లనద నైతిఁ
గాక రక్కసిచేపడ్డ కాలమున నెమేను బాయని దీజంత మేలు గనునె. 325
- ఆ॥ తీతె ఋణము నాకు దేవున కద్దారిమాయదారిమెకము మలసినంత
రామ! రామ! యంచు రహి జపించుచునుంటి మై దొఱుగ కేమి మబ్బు పడెనొ.
క॥ అనుచు విలపించు నాయమఁగని త్రిజటాభిఖ్య యెఱుకఁ గన్నకలనతోఁ
దన నిరతి సెడని యాధృతిమనమున నిద్దంపుఁ గరుణ మలసి నెరయఁగన్. 326
- ఆ॥ కనుల నీరు దుడిచి కల్యాణి! నీ విట్లు వగలఁ బొగులనగునె వాసిసెడదె
నీదుభ ర్త బ్రదుకు నెఱిఁగాంచియున్నాఁడునాదు పలుకు లరసి నయము గనుము.
ఆ॥ తగినకారణములు తరుణి! యే వచియించునవి మహాత్తరము లనంతరములు
రామలక్ష్మణులు విరామమ్ము లే కింకమేలుకాంత్రు మేలుపాలు గొనుము.

—◆ త్రిజట రామలక్ష్మణులు బ్రదికియుంటకు తగు కారణము లెఱిగించుట ◆—

- క॥ తమపతి మడిసిన యోధులు సుముఖతఁ గాంచుదురె దెసలు చూడఁజనరె బీ
రము సారము నెలకొలిపెడునమర్ష పుండెఱఁగు మెఱయ నట్లు నిలుతురే 327
- మ॥ కలదమ్మా! నిహతప్రధాన యయినం గాలూన కాసేన దా
జలధి నిర్గతకర్ణ నౌకయటు లోజం బాయనొఁగాక యా
చలము స్వీడక తొంటిచందమున నౌజ్వల్వంబు పెంపార మే
ల్కలన న్నెక్కినుచుండ నొడ్లబొదువం గార్కొంట మార్కొంటయున్. 328
- క॥ సేనఁ గనుఁగొంటె యెమ్మెయి నీనాథునిఁగాచుకొనుచు నెఱి నున్నదియో
చాన! యసంభ్రమతాదృతులూని ప్రవర్తించు దాని యుర వల్పంబే. 329
- ఆ॥ పుష్పకాఖ్య మిది సుపూజ్యంబు దివ్యంబునగు విమాన మట్లు లైనవారి
నువిద ! మోచిచనఁగ నొల్ల దియ్యానవా లంది కల్లనిజము లరసికొనుము.
తే॥ ఏను బ్రీతి నివేదించుదాన సదనుమానములు నానుడులు నమ్మి మనుము మేలు
గాంతు వెల్లవిధముల నీకాంతుఁడే జయించు నింతయు నీమది నెంచు మేలమి.

- అ॥ అన్యత మేను నొడువనమ్మ! యేనాడునుదర్శనంబు లొరసి తస్య మరసి
పలుకుదాన నాను భావ మొందిలివి చార్మిత్రతీలములఁ బవిత్ర నగుట. 3౯౦
- క॥ గుర లగురు లేక మనంకారమున నవ్వినవరులు దొసఁగొందరు కా
వరు వరము వగవు నవ్వగ నురవడఁగినవారి లట్లు లున్నాగునుమా! 3౯౧
- సీ॥ నన్న లేకున్న నీసంజ్ఞానమూర్తు లిట్లుండను లక్ష్మి త మొలసియుండ
గతసత్త్వజీవిత ల్గాఁగ వారల మోములందు వైకృత మహ్మడిపుడ లోఁచుఁ
దమ్ము మాయావి శరమ్ములు గ్రమ్మిన నివరవ్రాయెడు తీరు నెఱపినారు
మూర్ఖులు లివ్వారు మొనయఁబోవుచునున్నవారు నెట్లనఁ దనరారు తెలివి
శోకమోహంబు తెడలి త్రిసర్గ వగుచునిష్ఠదేవత భావింపు ముల్లగతుల
మేలుగాంచెద వొండెదఁ బోల దింకనుదతి నాపల్కుబడి మేల్మి చూచికొనుము. 3౯౨
- క॥ అనునంతం బ్రాంజలి యైయనుపమగుణశీల బాల యవుగావుత మ
టనవద్యము నీసేహముమనిచితి సఖి యనియె నిత్యమహితోల్లాసా 3౯౩
- ఉ॥ గీష్పతి శిష్యురా లనఁగఁ గీర్తిత యాత్రిజటాఖ్య యంతఁ దాఁ
బుష్పకము న్మరల్చుకొని భూసుతఁ జేర్చె నశోక సీమ న
బౌద్ధపినద్ధనేత్ర నెరిఁ బాపె నలంతలు వాయు నింకిటన్
గోష్పద మౌను రామునకుఁ గోమలి! యీదుర మంచుఁ దెల్పుచున్. 3౯౪
- అ॥ రావణాజ్ఞ మెయిని రాక్షసీజనము మున్నెట్లు లట్లు సీత నెనసి నిలిచె
విభుని కుశల మెపుడు విందునో యనుచు నద్దేవి చిత్త మెరియఁ దివురుండె. 3౯౫
- మ॥ శరబంధం బతిఘోర ముల్లనసి భూశయ్యాశయాను ల్మహీ
శ్వరపుత్రు ల్మధిరోక్షితు ల్తరజస్సంఘన్న దేహు ల్భణీ
శ్వరసామాన్యతదోప బుస్స లిడుచుం బన్నుండ సుగ్రీవుఁడుం
బరివారంబును గొల్చియుండిరి మహాప్రస్థార మొప్పారఁగన్ 3౯౬
- అ॥ శోకదీర్ఘమానసుల యయ్య నవ్వా రుదీర్ఘరోషు లగుచు దెసలు గనుచు
నొగులఁ గలఁచు నిర్ణయోద్వృత్తి నుండిరి చైవసాహ్య మొదపు తఱిఁ దలంచి. 3౯౭

—* రాముఁడు తెలివొంది లక్ష్మణుఁ గూర్చి శోకించుట *—

- క॥ అంతట మేగొనె వారల సంతాపము దీని రామచంద్రుఁడు శరబం
ధాంతరితుఁ డయ్య బీర మనంతము సత్త్వమును నిజమహత్త్వముఁ దెలుపన్.
- అ॥ మేలుకొనియుఁ దనగు మేలు కోరఁ డదేమి నత్సలతయొ గుఱ్ఱవాఁడు దమ్ముఁ
డటులె వ్రాలియుండె నస్పగుక్షితుఁడు క్షితి దీనుఁ డగుచు ననుచుఁ దెలియఁగాంచి.
- సీ॥ సీతతోఁ బని యేమి జీవితం బింకేల వీఁ డిటు పడియుండ వెరవు గలనె
క్షణజఁ బోలిస సతి సాంపరాయికసఖుఁ డిట్టి తమ్ముఁడు నెందునేని లేరు

సౌమిత్రి మేల్కొంచు జాడ పాల్పడినచో నే నును తెడలెద నుండ నెఱుంగు
గాకున్న నటఁ జని కౌసల్యతోడ నే నే మందుఁ గైకమో మోల్లు గుండఁ
దా సుమిత్ర పుత్రదర్శనలాలసవేషమాన యగుచు విధముఁ గాంచి

యట్టై కురరి యట్టు లాక్రోశ మొనరింప నూఱడింప నొక్కఁ డురపు గలఁడు.

ప॥ అంతటివాఁడు శత్రుఘ్నుండఁడును యశస్వి యగు భగతుండఁడును గుండవచ్చిన యో
డేడి? వీడి రానేల వాఁ డెందుఁ దడసె ననిన నోరు మూసికొందుగ గాక నుండు
యేమందు నెట్లైన సుమిత్ర యుపాలంభంబు భరింపఁజాలు నట్లుగాన నేనును
మేను నిచ్చోటునన నైచితినేని నన్నియుం జక్కపడు సౌకారా మోత నున్నది
తకట్టుండ నైతి. న న్ననాట్య నిందింపవలసదే నానిమిత్తంబునన నా వాఁడు
యుతమసత్త్వం డిమ్మొయిం దుష్టానురనిహతుం డై భూశయ్యుల గఱానున్న
యట్లు పడియున్నవాఁడు లక్ష్యం! నచ్చలు విష్ణు నియ్యనాథు నూఱడింప
వా డె విప్పు మారతంకి వేసి బలముకి పలుక నేరవా? యనసానంబు గుండ
కొన్నవా? చూచితరా? యివ్వరుండు చలువురు రా నుల భంజించి కాలరేఖ
నిండుం బరనిహతుం డై దొంగ్యుడైకంబున తానునుచేరెట్లుగాను నే మనిండు
శరజాలఁ చితుండు శోణితపరిపుతుండు నగుచు న సంకతుండు గాఁగొని యెట్లు
ననుకరించుచున్నవాఁడు బాణాభిహారిమర్ముం డగుట నితన కల్పనానుభవ
కన్నను సంతస్సంతత యగు రుజనెల్ల నిజదృష్టిరాగింబుచే మాచిరింప దున్నాఁడు
న న్ననుసరించి కాననాబునకు నచ్చిన యిచ్చలిమికాఁ డెవగు నున్నవాఁడు నే
నట్లు లిచ్చకెయిన సోపలనదే యిష్టబుద్ధుజనుం డితండు గాఁగోడవొచ్చు కలు
చేడ్పాటులకుం బాల్పడి నెట్లన ననుక్రతుం డై తుట్టుకుడికుం గట్టుడి పున
నామనిర్ణయంబున నిట్టియవస్థకు సముపసేతుం డైగాఁడు. మహావీరుం డైన
యీతం డెంతటిరోషం బలముకొనెనేనియు జలముమైన నేనియు నా మూలం బగు
సంబు విప్రియంబు నగు సంభాషణం బొనరించి యెఱుంగఁడు. అభియోగంబు
నం బ్రబలుం డై సహస్రశరంబుల నేకవేగంబునం బంచశతశరంబులం బరంగింప
నక్కార్తవీర్యునికన్న మిన్న యె యిన్నెఱజాణ యరుచేతులన యన్నెఱ నన్ని
యిషుకాండంబులం బ్రయోగించి యెన్నికఁ గన్నవాఁడు. బలారి యస్త్రాబుల
నేనియుం బ్రత్యస్త్రంబుల సురాళింపంజాలు నిమ్మేటిమగండు సూటిదప్పిన యిచ్చో
టున వీటిఁబోయి మహర్హ శయనోచితుండయ్యుం గటికినేల నలుంగులమోత
నొత్తిగిల్లినవాఁ డింతకన్నఁ బాపంబు గలదే. విభీషణునకు రాక్షసరాజ్యంబు
సంఘటెంతు నని పంతంబు నెఱపి నేరక యూరక రెంటికిం జెడిన రేవనిం గావించి
మిథ్యాభిలప్తుండ నైతి. నయ్యది యియ్యదనునం దన్ను దహించుచున్నయది
సుగ్రీవా! న న్నెడఁబాసిన నిన్ను వేసరి యగు రావణుండు గాసిసేసి పరాభ

వింపకయ మున్న సరాశంబుగా నంగదం బురస్కరించుకొని సనైన్యసుహృజ్జ
నుగడ వై నీలనలాదులుం దోడ్పడఁ బ్రతినివర్తించి సంద్రమ్ము దాటుముపొన్తు.
హనుమంతునిచే సాధింపఁబడిన దెల్లఁగరం బన్యదుమ్కరంబ. ఋక్షరాజు యువ
రాజు గోలాంగులూధిపుడు మైందద్వివిద కేసరిసంపాతినేనాపతిసేతునిర్మాతృ
ప్రభృతులు మదగ్ధసమన్వితశరీరు లైవారు దైవం బశీక్రమింప మామమల కళ
క్యంబ. శక్యం బైనయగతవట్టు భర్తృభయంబు వైస నీవు వయస్యునిచే సచివునిచే
నెర వేర్పఁబడందగిన యాయాకిర్జంబులం బూని యాగ్జంబునం బ్రవర్తించి
తివి. వానర్షభులారా! మీయోపునంత వలకు మిత్రకార్యం బనపవార్యంబుగా
నడిపించితి గిట్టి వినిపాతంబు చూపట్టటం జేసి నాచేతి ననజ్ఞాతుల నైతి రింకం
జనుం డెందేని మనుం దనుచు నిత్యమున నత్యంత భయంబు దశరథుని య
ట్లొర్పిం పై యసహజశంబుగాఁ బలుకు ననసరంబున—

౪౦౩

క॥ కనుగొలుకల సీ రెడలఁగిననునచూ అహ్విత గోద్రా లాడలు నన్ది
పునఁ గంఠమున నప్పూరితంబునఁ బునఁ పునఁ గొనట నిధి చూపగనునొక.

ఉ॥ అదృష్టం బయ్యసేకముల నన్నిటి నెట్లొకటి దిద్ది పొన్నె యో
దయ్యము ప్రవేశించు బుద్ధి లెట్లొకటి పునఁ పునఁ గొనట నిధి చూపగనునొక.
బయ్యన సేవకులం గల భక్త భక్తియు మునునొకటి రామకృష్ణ
సంప్రదించు వారల రక్త ముల నొకటియు బునఁ పునఁ గొనట నిధి చూపగనునొక.

౪౦౪

శా॥ సీతాప్రియ బుద్ధివంస సుంబన పడెడి నన్నప్రసవముం బంబు బా
నొకటియై బుద్ధివంస వాని గిట్టి దామరబోలు భీతి గల్గుల
మలయ ప్రాంతం బుండె రానచే నుండ నెప్పుడును లక్ష్మయఁ జిం
తేలొ పునఁగెడు కేగరాదె యని పో నిట్లు పై రిత్తము.

౪౦౫

మ॥ పోగూ జ య్యది గాంచి శేజ బల మొయ్యం గ్రాల నిట్టల మా
ర్భగివాతాపాతీ నొక గోతె వ్యధతల్వం బందెడుకొ సేస న
త్వర మొన్నంజను నొక సంగతిండు తొనసన్నత్రమే యాదారల్
శరజాలాచితం బొక తచ్చలసముం జచ్చించెదే నాపుడుక.

౪౦౬

శా॥ పుత్రుం గాంచి యినాత్మజుం డవును లే పో యానిమిత్తంబు నే
నాత్రాసంబున కొను హేతు సని యొయ్యం గాంచు నట్లుదు నే
యాతం బొప్ప విషాదవన్ముఖులు సంత్యక్తాయుధు ల్రోవ్వులన
న్నేత్రు ల్లాఁ జనువారలే ప్లవగు లున్నేయాంశ మిట్లుండునే.

౪౦౭

ఆ॥ ముగదు వెనుకఁ జూడ మున్నొనఁబోక యొం డొరుల లంఘనముల కొటుపడక
విప్రకర్షణమున వెఱపు సిగ్గనియు లే కట్లు పఱచునదియె హరిబలంబు.

౪౦౮

క॥ అనుచుండ నావిభీషణుడ నుపమగుణుడగుచేర మారెరా జని నుని
నని జాంబవంతుని గని నునబలమున కింత చెలిపి మలయుంపు మనన్. రంగ
ఆ॥ ఆతఁ డరిగి యిట్టుతామరే మన విభీషణుని గాంచి యనుచు జనెడు వారి
నాఁగి యందఱకు నయం బొప్పఁ చెలిపినఁ దిరిగి వారలెల్లఁ చెలిసికొనిన. రంగ

—* వి భీ ష ణ వి చా ర ము *

ఉ॥ సన్నతుఁ డౌ విభీషణుడు సంభ్రమ మొప్పఁగ రాము లక్ష్యణున్
సన్నతుఁ డై కనుంగొని విచారము దోఁపగ నిమ్మహాత్ము లీ
పన్నగ బాణబంధముల పాల్పడి రెట్లు విముక్తిఁ గాంతు రం
చెన్నుచు శోకపూరహతి నిట్టటు లై మది చెట్ట దేలఁగాన్. రంగ
తే. హస్తము జలార్ద్ర మొనరించి యారఘూద్వ
హుల నయనయుగ్మముల నెయ్య మొప్పఁ దుడిచి
యధిక తరశోక సంపీడితాత్ముఁ డగుచు
నతఁడు విలపించె నప్పు డోయలరుఁబోడి! రంగ
ఆ॥ కూటయోధు లైన కూశలు రక్కసు లొంచి యయ్యవస్థఁ బంచి యిడిరి
సాంయుగీను లధిక సత్త్వలు సద్ధర్మపరులు నైన యట్టి నరవరులకు. రంగ
ఉ॥ అన్నకుఁ బుత్రుఁ డీతఁ డన నయ్యెను బెద్దల పేరువోప య
న్నన్న కుపుత్రుఁ డట్టి జను లౌ నన రక్కెసబుద్ధి నిట్లు లీ
యన్నలఁ దోచె నార్జవ మయమ్ము నయమ్మును గల్గువారి నే
మన్నను బోల దిందఱము నైతి మనాథుల యట్లు లీకృతిన్. రంగ
ఆ॥ శరశతముల వీరు సంవిధు లై వీరు లససిక్తు లగుచు నననిఁ దెరలి
శల్యకముల యట్లు సందృశ్యమాను లై యున్నవార లింక నొకటి గలదె. రంగ
ఉ॥ ఎవ్వరి వీర్య మూతఁగొని యెను బ్రతిష్ఠఁ గొనంగ నాదు సం
చవ్వరదార్ధ్య మొప్ప ననయంబు నయంబున మించినాడనో
యవ్వసుధాధినాథులు మహాత్ములు రిత్తకురిత్త ముష్కరు
ల్నవ్వఁగ నెవ్వగంబడి యనాథులపోలె బరుండి రేమనన్. రంగ
ఆ॥ ఏను బ్రదికి బ్రకుకు లేనివాడను నవ్వనిఖిలతర్షహర్ష నిర్ణయఁడను
నైతి నాసకత్తుఁ డైన రావణుఁ డఖిలార్థకామనిరతుఁ డయ్యె నిపుడు. రంగ
క॥ అని వగచునతని హరిపతి గొని పరిరంభణ మొనర్చి కోవిదుడవు నీ
వనఘ! యిటు లౌదె యింతకుమును చెలిపితి గాదె నాదుమోహం బెడలన్.
ఆ॥ సందియంబు లేదు సకలధర్మజుండ వందువాడ వీవ యఖిలరాక్ష
సాధిరాజ్యపదము నగు లంకయు సనాథయరుల కోర్కి పార మరయఁబోదు.

- తే॥ ఆత్మయిక మొందువారు గారన్నదమ్ములీమహాత్ములు మోహమియ్యెడదొఱంగి
రణమున నధింతు సగణు రావణు నటంచుఁ ద్రికరణవిశుద్ధి తగ నీవు తెలిసికొనుము.
- క॥ అను సాంత్యనమున నాతని ననువొప్పం దేర్చి శ్వశురు సఖిలజ్ఞు నుమే
ణునిఁ గనుఁగొని యిట్లనె సయ్యనతనయుఁడు ప్రాభవం బనీదృశ మొలయన్.
- ఉ॥ విక్రమవంతు లైన హరివీరులు గొందఱు తోడరా దొరల్
సక్రమలబ్ధసంజ్ఞలగు జాడకుఁ దోడ్పడ నోపి నీదు తై
విక్రమలీల గ్రాల మనవీటికి వీరలఁ గొంచుఁబొమ్ము నే
శక్రవిరోధిఁ జంపి సిరి చాడ్చున మైధిలి రాముఁ జేర్చెదన్. ర ౨౨
- క॥ అని తెలిపినఁ గర్జముతెఱఁ గనుపద మతఁ డెంచి యిట్లు లనె నాతనితో
ననఘా! యిక్కాలంబేననుమానించిన విశేష మభివర్ణింతున్. ర ౨౩
- సీ॥ తొల్లి దేవాసురు ల్తోడరి పోరంగఁ బో రతిఘోరతరమునా నడరుచుండ
వేల్పుల బహుశస్త్రవేత్తలు దానవు లొరసి యాయువుపట్టు లురలఁ జేయ
నాబృహస్పతి వారి నరసి యార్తుల హతసంజ్ఞల నిహతులఁ జక్కపఱుప
సన్మంత్రవిద్య లోషధు లుపాధులు గాఁగ వర్తించె నెప్పటివలను మలయ
గెలుపు గాంచి సురలు వెలయు నయ్యవి యెల్ల క్షీరసాగరంబు జెనయుచంద్ర
మట్లు ద్రోణసంజ్ఞ మగు గట్టుపట్టునందునిచి రాత్మనీన లని యెఱింగి. ర ౨౪
- తే॥ అమృత మొదవిన టెంకియు నదియకాన నోషధిప్రకరం బందె యుండు నెపుడు
సరణి సంజీవకరణి విశల్యకరణి ముఖ్యములు వానిలోన నిమ్ములు ఘటంప.
- క॥ అవి గొనితేరఁగ నిపుడే జవమున నరుగనగువారు సంపాతిముఖుల్
ప్రవరుం డందఱలోపల నవిహతగతి వాయుసూతి యమ్మెయిధృతికిన్. ర ౨౬
- క॥ అన విభుఁ డానతిసేసిన హనుమానుఁడు వల్లె యని ప్రయాణ మొనర్చెన్
జనితానందంబున నొడ్డును నే మే మనిరి ధర్మలోలమనీషా ! ర ౨౭
- వ॥ అట్టియెడ. ర ౨౮

—♦ గ రు డా గ మ న ము ♦—

- సీ॥ మొఱుఁగుఁదీఁగెలతోడి మేఘబృందంబులు దెరలి దిక్కులకు బోదెలు వొనర్ప
నబ్ధిలో రసపూర మట్టిట్లు లై యిలపైఁ జల్లుపోరాటఁ బరఁగఁజేయ
మేదిని పొదలు నమ్మెయికిఁ దజ్జములు మహాద్రుమములు సంద్రమందు వ్రాల
స్థలజలజంతువు ల్సంభ్రమపడి యంతరాంతరం బెనసి యందడఁగి చనఁగ
నొకముహూర్తమున నె యుద్భవిల్లిన యట్లు లరుగుదెంచె వినత వరతనూఁజుఁ
డెల్లవాన రేంద్రు లిది యుజ్జ్వలాగ్ని తేజం బనంగ గరుఁడుఁ డంబరమున. ర ౨౯

- ఉ॥ బంగరుతెక్క- లగ్నితీఖభాతి వెలుంగుల నీను మేను శ్రు
త్యంగమయంబు లంగము లహస్పతితేజము వాయువేగ ము
ప్పొంగెడు శీతరశ్మిరుచి బోడిమి మెచ్చని మోము సత్కృపా
పాంగతరంగితేక్షలు మహాత్ముఁడు తాన్మ్యః డితండె రహా సునన్. ౪౩౦
- ఆ॥ తఱియవచ్చువాని తత్త్వ మార సెనేమొ యస్త్రభౌవ మెనసి యాపునుపులు
బద్ధులం బొనర్చి పరఁగెడు ఘణు లెల్ల విద్రుతుంబు లయ్యె విశ్వజనని ! ౪౩౧
- క॥ ఆమాయలెల్ల నాయెడ నేమామెన్ కానఁబడక యెడసెఁ దడసి రా
నేమో యామెయిపురుషుండామాయఁ దలంప నజున్కెనం దరమే. ౪౩౨
- మ॥ అభినందించె సుపర్ణుఁ డాఘనుల నొయ్యం జేరి వా రెల్లు ప్ర
త్యభినందించిరి వాని నాతఁ డమృత వ్యానద్ధహస్తద్వయిన్
విభు లవ్వారల మోముల న్నిమిరె నున్నిద్రేక్షము ల్చంద్రస
న్నిభము లతఁ ణ ముల్లసిల్లె నవి శ్రీనిర్వేలలీతాచిత్తిక. ౪౩౩
- తే॥ వైనతేయకరోపసంస్పర్శమునను వ్రణము లన్నియుఁ బూజె సువర్ణము లయి
యట్లు సున్నిగ్ధములు నయి యనుపదంబె మేను లొప్పారె మేనకో స్థిలదుదయ !
- క॥ తేజము వీర్యము బల మట్లోజం బుత్సాహమహిమ మురుదర్శనమున్
బూజితధీస్మృతిధృతులును నోజ న్వారలదెస ద్విరుక్తము లయ్యెన్ ౪౩౪
- ఆ॥ మహితవాసవోపమానుల నమ్మెయి మేలుకొలిపి వాఁడు మేలుగోరి
యెలమిఁ గొఁగిలించె హృష్టాత్ము లై వారుఁదన్ను నలముకొనఁగఁ దరళనయన!
- క॥ సకలజగదేకకల్యాణకలాసంపాదనప్రణయిసంభవుఁ డా
యకలంకమూర్తి రాముఁడు వికిరేంద్రునిఁ గాంచి ప్రీతి వెలయఁగఁ బలికెన్.
- సీ॥ తాత నీదగు ప్రసాదంబున రావణిప్రభవంబు వ్యసనంబుఁ బాయఁద్రోచి
పూర్వవద్బలకలాపూర్ణుల మైతి మట్లఖిలసేనయుఁ గాంచె నభ్యుదయము
మాతండ్రి దశరథు మాపితామహు నజుఁ జూచినట్లులె చొక్కెఁ జూడ్కి మదియు
వరరూపుఁడవు దివ్యవస్త్రుసగనులేపనుఁడవు పూజ్యుండ వెవ్వఁడవు నీవు
దెలుపుమయ్య యిట్టి తేజం బసామాన్యమెల్లభువనముల వహింపఁజాలి
యున్నయది మదీయ మోజంబుఁ బెనుప నైయెనసె నాడు సుకృత మెంతగలదొ.

—♦ గరుడకృతరామస్తుతి ♦—

- క॥ అని యడిగిన నమ్మాయామనుజునిఁ గని కనుగొలుగుల మహితానందా
శ్రునివహ మెలమిం బేర్కొన ననియె మహామహుఁ డతం డహార్యవరసుతా!
- క॥ నీకింకరులఘ యిందఱమోకరుణానీరధీ రసోజ్జ్వలమూర్తి!
యేకరణిఁ దెలుపువారము లోకాలోకమున నీ వలోకుఁడ వడుగన్. ౪౪౦

- అ॥ బ్రహ్మదత్తవరముఁ బాటించి యసురునకోహటించి యెఱిఁగి యుంటి వీవు
బ్రహ్మ యేమిసేయుఁ బాములా బంధించునవియు శేషశాయి వైన నిన్ను. ౪౪౦
- తే॥ వైనతేయుండ గరుడుండ వలనెఱింగివచ్చినాఁడ నీదగుకూర్మి హెచ్చినాఁడఁ
బరఁగినాఁడను గాదె నా బాహిరంబుప్రాణ మనుచు నీ వెన్నంగ భద్రమూర్తి!
- అ॥ మాయికంబు దీని మాయింప నెనసితి నీయుపేక్షసేయు నెఱి నెఱింగి
యిది సురాసురులకు నింద్రున కేనియుఁబాపరాని దస్త్రబంధనంబు. ౪౪౩
- క॥ మాయాబలమున వరకృతమై యొలసిన చలమునను మహాసురుఁ డిమ్మై
నోయసురారీ! పఱపెనుదాయతనము దనరఁ దద్విధప్రదరములన్. ౪౪౪
- సీ॥ నీసత్త్వమునకల్మి నిలిచితి నిలిపితి నీవు దమ్మునితోడ నింతసేనఁ
బదనుకోటలు విఘోల్బణము లౌ కాద్రవేయములె యిన్నియు మాతె నస్త్రములుగ
నధిరాద్ర మట్లు బ్రహ్మాస్త్రంబు జతపడె ధర్మజ్ఞుఁడవ యయ్యుఁ దవులుకొంటి
విద్వాన నొడ్డైన నింతకుమున్నె భస్మీభూతు లైపోరె మెలఁగువారె
సత్యవిక్రముఁడవు సర్వాత్ముఁడవు సభాగ్యుఁడవు నీవు గోరుకొనినయట్లు
లెవ్వియును ఫలించు నిత్యతేజుఁడవ కానెన్నియును నడంగు నింత నిజము. ౪౪౫
- క॥ త్వరపడి యరుదెంచితి స్నేహరమాకృష్టి స్వకృత్య మనుపాలింపన్
గరముఁ బొనరారె నయ్యది కరముద్రాపితము త్వత్ప్రకాశ మెసంగన్. ౪౪౬
- శా॥ కాని మ్మింతటివార లంచు రిపులం గాఁటింప నౌ నార్జవం
బే నమ్మం దఱి నౌఁ బ్రమాద మొగి నిట్లే కూటయోధు ల్గురా
రీను ల్జిహ్ములు పాపు లం చరయ నూహింపంగ నౌఁ దండ్రు! నీ
కేనా తెల్పెడువాఁడ నీదగు తలం పె ట్టట్లు వర్తింపవే. ౪౪౭
- అ॥ నీకు శత్రులందు నెఱయు వాత్సల్యంబు ధర్మవందుఁ దవులు తఱుగకుండు
నిట్లు యెల్లలోక మెలయింపఁ బొడసూపితదియు స్మృతిహితంబ యగుటకతన.
- క॥ అనుచుఁ బునఃపునరాలింగనముం బొనరించి రామ! ఘన మీభాగ్యం
బెనయందరమే నీ విదియనుమోదించినదె యనఁగ నై యొప్పనిచోన్. ౪౪౮
- తే॥ అనుగుఁజెలికానిఁగాఁగ న న్ననవరతముఁబోలఁగా నేలుకొంటివి పొడవుసేసి
దొరసె నద్దాస నింతకుతూహలంబు సఖ్య మట్టిద యకాఁ గాదె జగతిలోన.
- మ॥ సెల వి మోరఘనాథ! యాశ్రితమహా శ్రీప్రాపకా! యుద్ధసం
కలనం బంతయుఁ దీర్చి రాక్షసవిభుం గార్చిచ్చులంబోని య
మ్ములఁ బోకార్చి సబాలవృద్ధ మగు నిమ్ము న్వాని తమ్ముండునీ
చెలిమిం జేఱొన నీతతోఁ దనరు ని న్నేవింపఁగావచ్చెదన్. ౪౪౯
- క॥ అని యడిగి రాముఁ డనుమతిఁ బొనరింపఁ గపు ల్నుతింపఁ బొరిఁబారి వినతు
లొనయించి ప్రదక్షిణవిధినసముం డతఁ డరిగెఁ బవనున ట్లభగతిన్. ౪౫౦

క॥ రుజఁబాసి తీరుఁగాంచినవిజిత్వరుల నారఘుప్రవీరులఁ గని వా
యుజముఖులు యూధనాథులునిజముత్సాహంబుఁ బెనుప నెలకొని రంతఁ.

—♦ నాగబంధముక్తు లగు రామలక్ష్మణులఁ గని కపు లున్సహించుట ♦—

సీ॥ తోఁకలెత్తి విదుర్పఁ దొడరెడు వా రట్లు సింహనాదంబులు సేయువారు
భేరీస్వనంబులు బెరయింప నౌ వారు తతమృదంగధ్వను ల్దార్చువారు
శంఖము ల్గొంచు నిశ్చంకఁ బూరించువా రాస్ఫోటన చొనర్చి యలరువారు
ద్రుమము లుత్పాటించి తోడ్తోడ నడరువా రగములఁ బెకలించి యెగయువారు
రక్కసుల బెదరించుచు రాముజయముఁ బేర్కొనుచు బాటలాటలు దర్క మొలయ
నెఱపువారును నై కపు లఱిమి రపుడు లంక వాకిళ్ళనెల్లఁ గలానిధాన! రగిర

ఆ॥ అట్టు లానిశీధమం దమందమ్ములు భీషణమ్ము లైన ఘోషణములు
మొనసి యొక్కఁ డై తుముల మై నిదాఘాత్యయము మొగిళ్ళ నాదమై యెసంగె.

క॥ ఆయుత్సాహముఁ బొగడఁగ వేయు మొగంబులుగలటి వెరవరి కగునే
మో యొక్కని కగు ననఁగా నాయుల్లము మెచ్చఁబోదు నగరాజసుతా! రగిర

ఆ॥ అనుచు మేలివార్త నభవుం డెఱింగింప విని భవాని దేవ! ననుచురీతిఁ
దెలిపినాఁడ వింకఁ దేటతెల్లము సేయు మవలి దగు గథాంశ మనుచు నేడ.

శా॥ మాయాతీతగుణోపలక్ష్మితమహామాయాధిసంస్థాన! చి
చ్ఛాయాసంశ్రయసర్వలోక నిచయస్వాతంత్ర్యసామ్రాజ్య! వి
ద్యాయోగప్రసితానుభావ్య! యనవద్యా! స్వప్రకాశా! శ్రుతా
మేయానందరసస్వభావసదయోన్మీలత్ప్రభావాంచితా! రగిర

క॥ అమ్నాయలక్ష్మ్యసారసమామ్నాతకలాసమగ్ర! యఖిలజ్ఞా! ప్ర
ద్యుమ్నప్రభవసంజ్ఞక నిమ్నగతోద్ధరణశీలనిజసంస్మరణా! రగిర

మాలిని॥ నిరవధికవిలాసా నిత్యసంపన్నివాసా! నిరసితగుణదోషా నిస్తులశ్రీవిశేషా!
విరచితబహురూపా విశ్వవిజ్ఞానదీపా! విరహితభవపాశా వేదమార్గప్రకాశా!

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రప్రవిత్రహనుమత్సుధీతనయ

విదితనయ లక్ష్మ్యంబౌ గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన

వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన

శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున

యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబునం

బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీశివాయ గురవే నమః.

శ్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

షష్ఠాశ్వాసము.

మహిత ధర్మయోగ
క్షేమంకరచరణ! భక్తచింతామణి! తే
జోమండలాంతరుద్యత
కామాద్యరివర్గ నికృతి ఖండన నిపుణా!

తే॥ అవధరింపుము భక్తచింతానుషంగుఁ డంగజారాతి యిట్లనె నగజతోడ
రాముసేన నిరత్యయభ్రాజమాన సరభసోత్సాహయాన యశా సమయమునను. ౨

—♦రామసేనల యుత్సాహమును విని రావణుఁడు చారులఁ బంపుట.♦—

ఆ॥ చదురుసేసి తనదు సచివులు గొల్వఁగా నుండి దేవకంటకుండు వినియె
మానిమోకము లాజిమల్లులు బలియురు నింగి వగులఁ దార్చు నెఱయులుములు.

క॥ విని యెల్లరఁ గనుఁగొని యిట్లనె రక్కసిమన్నెకాఁ డయత్నప్రభవం
బనితర మియ్యది పగతుఱయనుత్తమప్రీతిఁ దెలుపనయ్యెడుఁ దలఁపన్. ౪

ఉ॥ అద్దమరేయి మిన్నగల నార్తురె మార్తురు కల్పకాలమం
దాద్దవిడి నొగ్గి శ్లాఘచునోజ బయల్పడ సంద్రమిత్తటిన్
దద్దయు త్తోభముం బెరసి దాశరథు ల్పరపాశబద్ధులై
మొద్దలభంగి దోపడిరి మోస మిదేమొ యెఱుంగ మింతకున్. ౫

- ఆ॥ ఇట్టి పెద్దమోత లిప్పట్టునం బుట్టు వెనసి నాదుచేని మొనయఁగాంచి
కలుగరానిశంకఁ గలిగించె నవ్వారు మడిసి మరలఁ బ్రదికి మలసి రనుచు. ౬
- క॥ అని పరిసరపరివర్తులఁగని వైశమే చని కృంశిపఁగా నగు వేళన్
బనుపడిన హర్షకారణ మనా ప్తతిదెస నెఱింగి యరుదెండనినన్. ౭
- తే॥ వారు సంభ్రాంతు లగుచుఁ బ్రాకారమెక్కి యినతనూజసురక్షిత నిత్యతేజఁ
గాంచి రాసేన నట్లు మేల్కొంచి మెలఁగు త్యక్తఘోరాస్త్రబంధుల దాశరథుల
- ఆ॥ ఉబుకు తెలివితేట ల్బాఝితం బగు తేజ మంతకన్న మిన్న యైన వేగ
మల్లవారిపట్ల నారసినంతనే యిమ్ము సెడిరి రాక్షసేంద్రు భటులు. ౯
- ఆ॥ హృదయముల భయంబు వదనంబుల విషణ్ణ భావ మట్లు లుట్టిపడఁగ గుండె
గుబ్బు రనఁగఁ జెడరి గుప్పున ప్రాకార లంఘనం బొనర్చి లంకసేరి. ౧౦
- తే॥ దీనముఖు లయి రావణుఁ దేటిపాఱఁ జూడలే కెట్లొ చూచి యచ్చురుకుమాట
యున్నయది యున్నయట్లులే యొక్కఁడేని దాఁపనోపక తెలిపిరంతయుఁ దలార్లు

—♦ చారులు రావణునకు రామసేనల విశేషములు నుడువుట ♦—

- తే॥ కొండచట్టుపల్కొట్టినదుండగీని కొఱలుమగఁటిమి నుడికించి కొఱతవెట్టి
నట్టి జెట్టి నీకొమరుండు మట్టుమీఱి నాగుబాములఁ గట్టెఁగా నరవరులను. ౧౧
- క॥ వా రిప్పుడు బంధముక్తులుఁగా రాజిలుచున్నవారు కదనక్షోణిన్
దారితపాశము లగు మదవారణములభంగి సంప్రవర్ధితకరులై. ౧౩
- ఆ॥ నిష్ప్రకంపభుజులు నిర్ణిద్రు లగు వారి యొడఘలం దొకింత యొక్కఁడ యేని
గంటి గానరాదు కపు లన్న నమ్మైన యమరియున్నవార లభయు లగుచు. ౧౪
- క॥ ఏమని తెలుపుదు మధిపా! యామెయి తేజం బొకంట నగుఁ గా దనఁగా
మామదికేఁ దోఁప దింకిట సేమముఁ గూర్పంగ నీక చెల్లెడు ననినన్. ౧౫

—♦ రావణుని విషాదము ♦—

- చ॥ అది విని రాక్షసేంద్రుఁడు మహాబలుఁ డంచితవిక్రముండు నె
మ్మదిఁ గడుచింతతో నెడరుమాపుడు సూపుచు నేపుమీఱ మో
మదిగొని పెన్విషాదమున కై యతిదీనత నోహటిల్లఁ జొ
క్కొదవఁగ నిట్లనెం దనమహోన్నతియుం దలపోయ క త్తటిన్. ౧౬
- తే॥ బ్రహ్మాద త్తవరంబులం బ్రథితఁ గాంచి మొనయు నాశీవిషముల నమోఘములు ర
విప్రకాశములును నగు విశిఖములుగఁ జేసిబంధించెఁగద యింద్రజిత్తు నరుల. ౧౭
- ఆ॥ అట్టి యస్త్రబంధ మలమ విముక్తు లై యున్నకడఁక వార లుండి రనిన
సందియంబెడంద జాల్మొనుచున్నది మనబలౌఘ మింక మనునె యనుచు. ౧౮

- ఉ॥ వాడిదొలంక బిట్టడరి వాసుకిముఖ్యమహస్సమాఖ్య బే
ర్వాడి మధిప నోపునవి వారక శత్రుల సట్టిశస్త్రముల్
వేడిదొలంగి యిమ్మెయిఁ బ్రవేగము మార్పడ నిష్ఫలంబు లై
పోడిమి దక్కె నాఁగ నిఁకఁ బోరున రక్కసు లోపి గెల్తురే. ౧౯
- క॥ అని యురగ మట్లు రోజుచు ననితర క్రుధ యగ్గలింప నందఱ బెసకున్
దనచూడ్కిఁ బఱపి ధూమాత్మునిఁ గనుఁగొని యిట్లు లనియె తుభితసపత్నా. ౨౦
- ఆ॥ ప్రబల మధిక మైన ప్రథనబలముఁ గొంచు నీవు బొమ్ము వధకు నియతి వారయ
ననిఁ దనర్చు నరుల నటు వానరులఁ గూర్చి నెగడు పౌరుషంబు నిష్ఠ మెఱయ. ౨౧
- క॥ అని పలుకు రాక్షసేంద్రునియనుమతిఁ గొని నతులొనర్చి యరుసంబెసఁగన్
జనె ధూమాత్ముఁడు ద్వారం బెనసి బలాధ్యక్షుఁ గాంచి యిట్లనెఁ దోడ్తోన్.
- ఆ॥ తామసంబు వలదు త్వరపెట్టుము బలమ్మ నేఁ డనుజ్ఞఁ బెరసినాఁడ మిమ్ముఁ
దోడుకొనిచనంగ దొర పంచె నానఁడు వల్లె యనుచు నల్లె వాఁ డొనర్చె. ౨౩
- క॥ ఆనతి కానతు లగుచున్ దోనే వెడలిరి ప్రశస్తితో నెక్కిననుచున్
బూనిక గంటలు బిరుదులు బూని కడ శ్చేడలఁజేయు పురురవ మొప్పన్. ౨౪
- శా॥ ఘోరాకారులు హృష్టమానసు లసంకోచు ల్గదాద్యాయుధ
ప్రారంభోచితహస్తలాఘవులు సంప్రాప్తప్రశస్తాంకు లా
ధారుల్ రాక్షసలక్ష్మీ కుద్భటసముద్ధాటు ల్నిశాటు ల్పొరిం
దా రేతెంచిరి చుట్టి రాతనిఁ దదర్థమ్ము న్నమర్థింపఁగన్. ౨౫
- వ॥ శరశరాసనశూలముద్గరగదాప్రాసపట్టసముసలదండభిండివాలభల్లపరశ్వధంబులు
మున్నుగాఁ గల యాయోధనసాధనంబులు ధరించి మించిన వేడుకమెయి నలం
కారంబులతోడి సన్నాహంబులుపెట్టి ధ్వజంబు లెత్తించి యుగ్వరబులంబూన్చిన
యరదంబు లెక్కియు, మదోత్కటంబు లగు ద్విరదంబుల నధిస్థించియు,
బవసజవసంబు లగు హయోత్తమంబుల నారోహించియు, సురుచిరభూషణం
బులు ఖరనిస్సవనంబులు నైన ఖరమ్ములపై దిరమ్ముపడియు, రాక్షసవ్యాఘ్రం
బులువ్యాఘ్రంబులయట్లు దురాసదు లై జలదనిర్ఘోషంబుల బెస లద్రువ నర్గనం
బులు సేయుచు సదనంబు వదలి కదనంబునకుం గదలి రంత. ౨౬
- ఆ॥ సింహవృకముఖములు రంహస్సమగ్రంబులట్లు కనకభూషణాంచితములు
నౌ ఖరములు పూను నాదివ్యరథము ధూమాత్ముఁ డెక్కెఁ బరదిగత్తు పరఁగ.

—♦ రావణప్రేషితుడై ధూమాత్ముఁడు యుద్ధమునకు నెడలుట ♦—

- క॥ ఖరకరమండలనిభ మతి ఖరనిస్సవన మాధ్యసత్త్వఖరవాహ్యము నౌ
సరదమునఁ బశ్చిమపుగోపురపుం ద్వారమున వెడలి పొడసూపె సఖి! ౨౭

- ఆ॥ అంత సంతసంబు నందుచుఁ జనె రాక్షసాంతకుండు హనుమఁ డచట నున్న
వాఁడు చాలఁ డెట్లు వల నెఱింగినవాఁడుగాఁడొ దేవుఁ డతనిఁ గదియలేడొ.
క॥ ఘోరుఁ డసురుఁ డట్లు వెడలఁగ ఘోరతరంబు లస నౌ శకునములు వానిన్
వారింపఁదొడరె వాఁ డవ్వారణము సహించునే ప్రవరుఁ డనఁ జనఁడే. 30
- క॥ స్యందనశీర్షంబున నిష్పందము భీమ మొకగ్రద్ద వ్రాలె ధ్వజాగ్రం
బం దల్లే మిళితము లై కొందలపా తెఱుకసేసె గుణపాశసముల్. 31
- ఆ॥ చిత్రముగను రక్తసిక్తంబు శ్వేతంబునౌ కబంధ మొక్కఁ డపుడు వ్రాలెఁ
గన విరూప మట్లు విన నపస్వరము నౌస్వరము గాఁగ నేల వానిమ్రొల. 32
- క॥ నల్ల గురిసెఁ బర్జన్యఁడు దల్లడిలెం బుడమి మారుతము నిర్ఘాత
ప్రోల్లసితపాత మన నై తెల్లముగా వీచె నిరులు దెసలం గప్పెన్. 33
- ఆ॥ చూచిచూచి వాఁడు సొక్కె రాక్షసభయావహము లివి యటంచు వానితోడి
వారు నొల్లఁబోయి రేరాళ మగు విధిచేత కితరు లేమి సేయువారు. 34
- క॥ కాని మ్మని పోని మ్మనికా నిమ్మరయంగవలయుఁగద యని యసురుం
డానిమ్మళమునఁ జని కనెదా ని మ్మగు రాముసేనఁ దతసన్మానన్. 35
- క॥ కాంచి నిరూపించి ధృతిం బెంచి సమీపించి తనరు పృథుదర్పముతో
మించిన రణోత్సుకతఁ దను బ్రాంచితు నొనరింపఁ జేతఁ బట్టెన్ ధనువున్. 36

—♦ ధూమాక్షి వానరసేనల తుముల యుద్ధము ♦—

- శా॥ వానిం గాంచిరి వానరోత్తము లఖర్వస్థేమగర్వున్ సమి
ద్యానోత్సాహవిరాజమానుఁ దతవిద్యామానుఁ దా రప్పుడే
యానేలం దిగఁద్రొక్క నంబరము ద్రోయం జిత్తమం దుంచి త్వే
లానిర్మోక మొనర్పసాగి రతివేలశ్రీసముల్లాసినీ! 37
- క॥ అవ్వనరరాక్షసులకు నివ్వటిలెం బోరు ఘోరనియతి వనాటుల్
దవ్వుల తాలుం దరువులు రుద్దిరి హేతితతు లాశరులు నవ్వేళన్. 38
- తే॥ కదిసి దనుజులు శూలముద్గరగదాసి పరిఘపట్టసముల విడల్చిరి ప్లవగుల
భూరుహంబులఁ బగతుర భూమితలసమీకృతులఁ జేసి రట్లు వనౌకసులును. 39
- శా॥ రోసం బొప్పఁగఁ జూప నిస్సృతమహారోహంబు లట్లున్నత
ప్రాసంబు ల్బలుకూటముద్గరములున్ రక్షోవరు ల్కీటి సో
త్పాసంబు ల్పరగించుచుం బఱపినం బా టోర్వ కవ్వనరుల్
వే సాలంబులు ప్రస్తరంబులును వేవే లైపయిం ద్రోచినన్. 40
- ఆ॥ అందుఁ గొందఁ బడఁగి రడపొడఁగనరాక కొందఁ బట్లు పడియుఁ గొఱలి హరుల
నటికి రసురు లసుల నానాప్రహరణప్రహతుల నొవ్వఁజేసి రలుకఁ దొడరి. 41

- శా|| ఆవేగంబు సహింప కక్కపులు లబ్ధావేశు లై రాక్షస
ప్రావీణ్యం బుడివోవ భూధరశిలాపాతంబుల న్నొంచి బి
ట్టావేగంబు ఘటించి యార్చి రదసీయాభిఖ్య లిట్టట్టు లే
మావేదించెద మంచుఁ బ్రోద్ధతరణవ్యాపార మేపారఁగన్. ౪౨
- ఉ|| అబ్బురమయ్యె ఘోరము మహాహవ మన్నెటి నేటుకోల్గనన్
బ్రబ్బుకొనంగ నై కపులు పాదపముల్ శిలలు నిగుడ్పఁగా
నిబ్బరపుంబ్రయోగముల నేర్పొలయం బొలదిండ్లు హేతులన్
గొబ్బున నాటుచుం బ్రబలి కోల్తల సూపఁగఁ గాంచువారికిన్. ౪౩
- వ|| వేగితు లై సాగి చెలరేగి జితకాశు లాగిరిచరవరులు రజనీచరుల నాఁగి బి
ట్టదల్చి కదల్చి తెమల్చుకొననీ కనోకహంబుల ప్రోవులు గప్పియు తాలు
గుప్పియు దంతంబుల ప్రచ్చియు నఖంబులం గ్రొచ్చియు మొగంబు లగల్చియు
గ్రుడ్లు పెకల్చియు దలప్రహారంబులం దలలు ప్రక్కలుసేసియు వజ్రసన్నిభ
ముష్టిప్రఘాతంబులం బలుమేనులు డొక్కలు సేసియు జేతుల నిమిరియుఁ గాళ్లం
జమరియుఁ గొండలు వైచియు గండశిలల ద్రోచియు నుద్దండు లై గండుమీతిన
వారి గం డడంచి ధ్వజంబులువిడిచి రథంబులు నెటిచి గజేంద్రంబుల నగేంద్రం
బుల మాటుననుంచి ఖరంబుల శిరంబులు ద్రెంచి తురంగమంబుల నారోహకు
లంగూడ వసుంధరకుం బలిపెట్టి యీసువ్రాక ముట్టవచ్చి పోటులకుం దలపడిన
పొలదిండులం బాలివోని యగ్గలికంబాడిచి బిలుకుమార్చి పేర్చినమారి చిక్కునం
బడినయట్టై రుధిరంబులు గ్రక్కువారును నేలంబడి పొక్కువారును జూర్ణి
తులై యనిర్ణీతు లగువారును నధోముఖు లై పన్నుండినట్లు నేలంబడి సన్నసెడి
నవారును సగము పిటుగ మోడ్పడినవారును మొగము దటుగం బాడ్పడినవా
రునుం గాఁ దోడువచ్చినసైన్యం బెల్లఁ బెల్లగించి యెడల్చిన పైరుతీరు ననుకరింప
హతశేషులు నిలువనోపక యేపులుసెడి తూపులు నెడ నిడి కనుకని పెనుపారఁ
బొటంజూచుసమయంబున. ౪౪
- క|| అలుక దనర ధూమాత్సుఁడు బలుకదన మొనర్చెఁ దనదు పలుకదనము వో
నలికి చనువారిఁ బిలుచుచు ములికిచనుపఁ గపులవంక మొగకొలుపునెఱిన్ ౪౫
- సీ|| ప్రాసంబుల నొకొండఁ బ్రమథితుల నొనర్చె శోణితవిసరము ల్జాబ్బిలంగ
ముద్గరంబుల మోఁది మురు నడంగించెఁ గొండఱ ముద్గపాకంబు దారసిలఁగ
శూలంబులం గ్రొచ్చి చూపె సి శ్లోకభుల రక్తధారల నిలసిక్త గాఁగఁ
బట్టసంబులఁ గొట్టి ప్రాణము ల్వాపె వేటొడ్లపైఁ బడి కర మొఱక మొరయఁ
బరిఘములను భిండిపాలంబులను విదారించె ననుల నఱికెఁ జించె భల్ల
ములను బొణములను మొనయించి భేదించె గపులసేన బిట్టు గాసిపడఁగ. ౪౬

- క॥ భిన్నహృదయు లై మి న్నని మన్ననికనలేక ప్రాణమానంబులపై
నున్నచవి పీడి విడివడి యన్నగచరు లరుగఁజొచ్చి రబలామణిరో! ౪౭
- ఆ॥ ప్రక్క లూడ హృద్విభాగంబులు ఘటిల్ల నెత్తు రుర్ల నాంత్రనిర్గమంబు
దారసిల్లఁ గపు లుదారులు గీ యను నెలుఁగు లెడలఁజేసి రేణనయన! ౪౮
- తే॥ శబ్దబహులం బుపలవృక్షసంకులంబు ప్రహరణాభీల మురురుధిరప్రవాహ
మాప్తపిశితాశనము నయి హరిపలాశ భీమసంగ్రామ మొప్పె నుద్దామచరిత!
- క॥ జ్యోతంత్రీమధురము హిక్కాతాలసమన్వితంబు ఘనబృంహిత సం
గీత క్రమ మాయుద్ధం బాతతగాంధర్వవిభవ మై యొప్పారెన్. ౫౦
- ఆ॥ అట్లు ధనువు దాల్చి యారక్కసుండు కోల్తలకు మొనసి సవ్వదలకుఁ బ్రాక
విద్రవింపఁజేసె విశిఖవృష్టుల దెసల్గప్పి కపిబలములఁ గదనమునను. ౫౧

—♦ సైన్యముల మర్దించు ఘాతమాక్షుని హనుమంతుఁడు మడియించుట ♦—

- క॥ ఘాతమాక్షుర్దితసైన్యముఁ దామ్రేక్షణుఁ డగుచు వాయుతనయుఁడు గని క్రో
ధామ్రేడితరయుఁ డై జయసామ్రాజ్యము సిరి వరింపఁ జనుదెంచె ధృతిన్. ౫౨
- తే॥ విపుల యగు శిల యొక్కండు వేర్చి తెచ్చి
పితృసమపరాక్రమతఁ గొన్న పేర్ని హెచ్చి
వానియరదంబుపైఁ ద్రిప్పి వైచెఁ జూచి
యసుర గొదకొని గదకొని యవని కుటీకె. ౫౩
- ఆ॥ ఆశిలాభిఘాత మంది రథంబు సాశ్వంబు సద్వజంబు సశరవరశ
రాసనము సచక్ర మటు సకూబరము నై యంతతోడఁ జూర్ణమయ్యె నపుడు.
- *క॥ మహితుఁ డతం డహితహితుం బ్రహరణయుతబాహుపరిఘుఁ బాటింపక త
త్సహచరనిశాచరస్తోమహనన మదన మని కనలు మనమునఁ జెనయన్. ౫౪
- క॥ సస్కంధవిటపవిటపుల నాస్కందనమున కమర్చి యనిలజుఁ డొడ్లన్
“గస్కోత్రీభో” యటంచుఁ బురస్కృతు లమరు ల్పటింప రయమునఁ జమరెన్.
- ఆ॥ ఉసులు లెడల శోణితోక్షితు లై తల కాలు సేయు ననఁగఁ గానరాక
కూలి రసురు లపుడు కుంభినిపైఁ జాపకట్టుగాఁగ వాని కదనమునను. ౫౭
- క॥ వారల యమసదనమునకు వీరుఁడు వాఁ డనిచి తొంటివీరునిదెసకున్
వారక పరువిడఁ దోడ్తోఁ జేరువ గిరిశిఖర మొండు చేకొని పెలుచన్. ౫౮
- ఆ॥ వచ్చువానిఁ గాంచి వాఁడు గొంటున బహు కంటకాఢ్య మైన గద నమర్చు
కొని పొనర్చి గాలికొమరుని నడినెత్తి మోఁదె మీఁది కెత్తి మురిసి మురిసి.
- ఉ॥ కొట్టునొ యాతఁ డంచు మది గొం కొకయ్యితయు లేదు నెట్టనన్
గొట్టెనపో యనంతరము గొందల మందుట గానరాదు చే

పట్టిన శైలకూటము సపత్నుని మస్తకమధ్యమగునుఁ బె
నిటతనంబు నెక్కిన నుదీగతమైఁ బడవైచె నార్చుచున్.

౩౦

ఆ॥ విహ్వలుఁడు విశీర్ణ వివిధావయవుఁడు నిరస్తమస్తకుండు నగుచు ననురుఁ
డననిఁ బడె వికీర్ణ మైన పర్వత మట్టు లమ్మహాజవప్రహారమునను.

౩౧

ఆ॥ పవనసుతుఁడు పగతుఁ బరిమార్చి నెత్తురు టేఱు లెల్లయెడల నెనయఁజేసి
కపులు పూజ లొనరఁగాఁ గూర్పఁగ నజేయుఁ డాజివగను పెడల నలరె నవల!

క॥ ఆఘాత్రమాక్షుఁడు మడిసినయోధులు హతశేషు లఱుమ నోపక చని లం
కాధిపతి కేఱుకసేసి రగాధబలుఁడు హనుమ ధృతియు ఘనభుజ మృతియున్.

౩౩

ఉ॥ కూలెను ధూమ్రవేత్రుఁ డసఁ గ్రోధము శోకము నొక్కపెట్టునన్
జాలుకొనంగ రావణుఁడు సారెకు నూర్పులు వుచ్చుచున్ బరు
ల్సలుట స్వీయు లొత్తిలుట సంభ్రమ ముట్టిపడంగ నెంచి య
క్కాలము వజ్రదంష్ట్రుని నికామబలుం గని సంయతాత్ముఁ డై.

౩౪

—♦ రావణుఁడు వజ్రదంష్ట్రుని కనుదురు ♦—

ఆ॥ పొమ్ము వీరకోటిఁ బాలియింప నగువారిఁగొంచుఁ దొలుత రవిజుఁ గోలుపుచ్చి
రాము ననుజ వ్రచ్చి రమ్మ నీముమ్మరంబే నెఱింగినదియ యెయిదు మనిన.

ఉ॥ ఆతఁడు మిన్న ముట్టి యవు నొఁ దగు నానతిఁ గూర్చి తంచు మా
యాతతుఁ డీడు జోడు నగు నట్టి సురారుల నేర్చికొంచు సం
పాతబలమ్ము లిమ్మరసి పాటున కోర్చెద మంచుఁ జుట్టిరా
నాతటి నుల్లసిల్లె రణ మన్న మహాభరణ మ్మటం చొగిన్.

౩౬

తే॥ రత్నకేయూరమకుటవిరాజితుండు దృఢతనుత్రశిరస్త్రికోఢేజితుండు
నగుచు నలుసైందె విలుదాల్చి యరిదళమ్మనవఘళింపంగ నైన యయ్యను వరయుచు.

క॥ సుపతాకాశ్వాలంకృత మపరిమితపుటాస్తకాంచనాంచిత మరదం
బపుడు ప్రదక్షిణగతితో నిపుణుం డతఁ డెక్కె విజయనిర్ణయ మొప్పన్.

౩౮

తే॥ తోడివారలు జతన మైఁ గూడి రపుడు రథములు పతాకికావిచిత్రములు దనర
గజము లుష్ట్రము లశ్వము లరము లమరసమరభటు లట్టు లొరసిరి సరభసముగ.

చ॥ తరలిరి యస్థికోమరగదాముసలాసిపరశ్వధాదు లొ
వరరణసాధనంబు లనివారణమైఁ గయికొంచుఁ గొంకులే

కరిబలము నైరల్లు మను నార్భటు లొప్పఁగ నుద్ధరిష్టుని
ర్భరకుశుకమ్ము ద మ్మలమి పాయఁగఁద్రోయఁ బదాతు లత్తఱిన్.

౪౦

ఉ॥ సొమ్ముల యొప్పు వస్త్రముల చొప్పు శరముల సౌరు వజ్రఘో
షముల తీరు మేల్పరవసమ్ముల కల్మి యెసంగు బల్మియున్

- ద మ్మనివార్యు లంచనఁగఁ దత్పరు లై యమరారు లమ్మెయిన్
బమ్మెరిపోకనా కనికఁ బ్రస్థితు లైరి ధరాధరాత్మజా! 20
- ఆ॥ తొడరు కొండ లట్లు తోమరాంకుశపాణులజకుశలు లైన యట్టి యంత
లెససి నడుపఁ దరలె నిభరాజములు మదోత్కటము లుద్భటములు కదనమునకు.
- క॥ లాక్షణికములు మహాజవ లక్ష్మితములు సంచరణకలావంతము లౌ
నక్షీణాశ్వంబులపై రక్షస్సాదులు దనర్చి రానైరి సఖి. 23
- ఆ॥ అట్లువెడలి ఘోర మగుచు బిట్టార్చుచుఁబరఁగె నబ్బలంబు స్ఫురణ లెసఁగ
వానకారు చొడరఁ బ్రబలి విద్యుద్వ్యతులడర మ్రొత లిడు ఘనోఘ మనఁగ.
- క॥ అంగదుఁడు మెఱయు దక్కిణపుంగవనునఁ జొచ్చి వెడలి పొరిపొరి జని ర
య్యంగద దెలిపెడు శకునములింగాలము లట్లు చూడ నెనసె శుభాంగీ 24
- ఆ॥ మబ్బు మాయ లేకె మలసి యాకసమున నుండి యురలె నుల్కు లుగ్ర లగుదుఁ
గూసె నక్క లోలిఁ గొఱవి మంటలు నోళ్ళ దొరల మెకము లఱచె దుష్టములుగ
- క॥ వికటములు గాఁగ నొత్పా తికములు పెక్కు లటు దోచ దితీజులు భీతిన్
వికలత్వముఁ గాంచిరి తమ కకాలమృతి యొదవు నట్టిఁ డయ్యెనటంచున్ 25
- ఆ॥ అమ్మహాబలాధ్యుఁ డావజ్రదంష్ట్రుండు దుండగీఁ డనిం బ్రచండతేజఁ
డుత్సవంబ కాఁగ నొలసెఁ గా కీంతయు దలఁకఁడయ్యెఁ దనదు ధైర్యమునను
- మ॥ సారిది నిష్క్రమణం బొనర్ప జితకాశు ల్లాంచి రవ్వారి వా
నరవీరు లెసలెల్ల బూరటిల సన్నాహంబుమై నార్చి రు
ప్పర మానం గమకించి రుల్లసన మొప్పన్ సంకులం బైన సం
గర మాపైఁ గర మావహిల్ల నగువీరక న్నించి రంచద్గుణా! 26
- ఆ॥ ఎగసియెగసి తాఁకి రిరువాఁగువారునుఁ గసిమసంగి విజయకాంక్షు లగుచు
నొడఁగు లెడల రుధిర మురల నై పుడమిపైఁ బడఁ దొడంగి రపు డపర్ణ! వింటు.
- అ॥ చొచ్చువాఁడు వెనుకఁ జూడఁ డాకలనున వివిధశస్త్రములను వినరివినరి
గ్రొచ్చిగ్రొచ్చి కడఁగి నొచ్చి వ్రాలునకాని పోటుకాండ్రు తలఁగుబాటువారె.
- ఉ॥ ఒండొరులం గడంకమెయి నుద్భటు లై పొడువంగఁజొచ్చి రా
భండన మద్భుతంబు నెఱబాటులు దీర్చిరి వృక్షము ల్పిలల్
గం డడఁగంగ వైచి రది యా నిది గా దనరాదు హేతు లు
ద్దండతఁ జిమ్మి రాకపులు దానపులున్ దృఢబద్ధ వైరులై. 27
- ఆ॥ తాలు మ్రాఁకు లలుఁగు లోలిఁ బ్రయోగింపఁ
బొడమి జ్యాస్వనములఁ బొడవు పెరిఁగి
నేమివాద్యసింహనిస్వనంబులఁ గూడి
యొక్కయెలుఁగు దిక్కు లురలఁజేసె. 28

తే॥ పొదుల నస్త్రము ల్వట్టిపోఁ బొలసుదిండ్లు బాహుయుద్ధ మొనర్చిరిపలుమొగముల
నెదిరి తక్కునపడుదురే యిట్టికలని కెదురుచూతుగు తా రెప్పు డెప్పు డనుచు.

చ॥ తలముల బానుఘాతముల దాడుణముస్థివిదారణంబులన్
బలుచరణప్రహారములఁ బాదపశైలశిలాప్రపాతనం
బుల విడలించి గుద్దవిడిఁ బుల్లలఁ జేసిరి చూడ్నితంబుగాఁ
గలిపిరి నేల రాక్షసుల కాయము లోయనుచున్ బలవంగముల్. ౮౩

తే॥ యుద్ధదుర్గము లవ్వారి యుడుటు మాన్ప వాలె శరవృష్టిఁ గురియుచు వజ్రదంష్ట్రుఁ
డధిలసంహృత్తికై పాశహస్తం డగుచుఁ దరలి తెరలింపఁ దొడరు నంతకుఁడనంగ.

క॥ బలవంతు లస్త్రసంవిదు లలఘులు నానావిధప్రహరణాఘ్నము నె
పొలదిండ్లు క్రోతిమూ కల నలనడి విదళింపఁదొడరి రాఱని యలుకన్. ౮౪

—♦ అంగదుఁడు వజ్రదంష్ట్రుని సైన్యము నడంచి విజృంభిండుట ♦—

తే॥ అట్లు ప్రహరించు పెరవారి యాగడంబుదనబలగ ముబ్బడంగు నద్దశయుఁ గాంచి
యంగదుఁడు ద్విగుణావిష్టుఁ డయ్యె నలుకనపుడు సంవర్తకాగ్ని నెయ్యంబు దొలక.

మ॥ ఒకవృక్షంబుఁ బెకల్చి దాల్చి క్రుధమై నుగ్రాకృతి న్మించి పా
వక కుండోపమ నేత్రయుగ్మమున శ్రోవన్ విస్ఫులింగంబు లా
ఱక దోపన్ బలుసింగ మొండు గడఁకన్ అంపిల్లి త్సుదంబు లా
మెకపుంగుంపుల నట్లు వైరితతుల న్మెక్కొచ్చి చక్కాడఁగన్. ౮౫

ఆ॥ సోరు ఘోర మయ్యెఁ బొలదిండిదిట్టలుగాలు సేయు దలయుఁ గానఁబడక
గొట్టఁబడిన మ్రాని గుట్టల యత్నైరి హరిహయాఘ్నతేజుఁ డాతఁ డడర. ౮౬

చ॥ అరదము లశ్వము ల్ధ్వజము లాశర వానరవీర దేహముల్
పొరిపొరి నెత్తుఁజేర్ల పయి బోరన దెప్పలుదేలఁగా భయం
కరి యన నయ్యెఁ బృథ్వి యదె కంకణహారకిరీటకోటులం
బరఁగెడు వస్త్రమాల్యముల భాసిత శారదరాత్రియో యనన్. ౮౭

మ॥ పవనప్రేరణ సంబుదంబువలె దుష్పారంబు రక్షోబలం
బవికంఠ్యంబు ప్రకంపితం బగుచు నొయ్యం గూలుటన్ వైరియే
సవికాసంబు జయంబు గైకొనుటయున్ జన్పించి సక్రోధుఁ డై.
జవసత్త్వాఘ్నంబు వజ్రదంష్ట్రుఁ డధివజ్రజ్యాస్వనం బొప్పఁగన్. ౮౮

తే॥ అంగదునిఁ దాఁకి శరవృష్టి నతనిబలమునెల్ల ముంపంగ దొరఁకొనె నెడలినట్టి
తనదుయోధులు మొనసి స్యందనములందుఁదనరి తనతోడిచార యై తఱుమ నపుడు.

తే॥ వానరులలోఁ బ్రముఖులు వాలి శైలపాదపాదపములు గొంచుఁ బరఁగి రట్లు
వారు మొగకొనఁ బోరతిఘోర మయ్యెఁదత్ప్రహరప్రహరము ల్దవుల నెఱయ.

- శా|| కాలుం జేతులు ప్రీలఁ గొందఱు తల ల్గొనించుచు నేల్లెన్
 వ్రాలం గొందఱు గాత్రసంధు లధిమర్మంబు ల్పడఁ బేర్చుచు
 కాలం గొందఱు నూరుబిండు లగుచు న్నాన్పింప నూపింపఁగాఁ
 బోలం బోలక కొండఱు న్మడిసి రప్పొరం గృతారంభులై. ౯౭
- తే|| కదిసె రక్తపూరము మాంసకర్దమంబుమలసఁ గంకగృధ్రవళగోమూఁముగణము
 లెగసె నట్టలు భీరులు సొగయ ఘోరదారుణం బగు నాప్రవిదారణమున. ౯౮
- ఆ|| వారు వీ రసంగ వలనులేక విభిన్నపాణిపాదశిరులు భగ్నకాయు
 లగుచుఁ బడిరి యోధు లందు నిందును దుర్నివారకాలయోగవశ్యు లగుచు. ౯౯
- ఆ|| గ్రుడ్లు మిడుకరించి కోల్పోక గాంచుచు నున్నయాతఁ డట్టులుండఁ గడమ
 పొలసుమేతకులనుఁ బొలమాడ్చి భంజించి రగచరు ల్పవీణు లగుచుఁ దొడరి.
- మ|| భయవిభ్రాంతుల హన్యమానుల హతప్రారంభసంరంభులన్
 నయ మొప్పారఁగ స్వీయులం బగఱ సన్నాహంబులం గాంచి యే
 మయినఁ బో యవుఁగాత ము చనురనైన్యాదేష్ట పెన్నిప్పుక
 ల్బయ లెక్కం గను లెట్టసేసి యెదిరెన్ బ్లావంగమశ్రేణిసై. ౧౦౦
- ఆ|| ధనువుమండలమునఁ దద్దయుఁ బొడమెడు శిరకరములు దెసలఁ జాలుకొనఁగ
 వాడు నడిమిప్రొద్దు వేడివెలుం గయి వెలిఁగెఁ గపిబలంబు విహ్వలింప. ౧౦౧
- తే|| కంకపత్రంబులు నజిహ్మాగములు నైన ప్రదరములను విదారించి పొదులుపొదులు
 గాఁగ నిగుడించి యవ్వాడు కపివరేణ్యు బలగ మంతయుఁ జీకాకుపడి తలంగ.
- క|| ఏపుసెడ నలఁచు నసురుని కోపు సహింపంగలేక గుంటుపడుచు మా
 ప్రాపుగదే యని యంగదు దాపున నొడిఁగి రగచరులు దయమానదృశా.
- ఆ|| ప్రజలఁబాలనమునఁ బ్రబలు ప్రజానాథు నట్టు లల్లవారి నాదరించి
 యదరు వాపి బిట్టు పొదలు నల్క నరాతిఁ జూచెఁ దన్ను వాడు చూచుచుండ.

—♦ అంగదునిచే వజ్రదంష్ట్రుడు హతుండగుట ♦—

- మ|| కదియంబాతెను దోన యగ్గలిక మై గాడంగ రాకాసి దు
 ర్మదుఁ డై మత్తగజంబు బొబ్బమెకము న్మార్కొన్న చందానఁ దా
 నదలింపు ల్దగఁ దాఁకె నైంద్రితనయు న్వాసాద మొప్పార నౌ
 నద సంచుం జరియించి రయ్యిరువు రుద్యత్ప్రక్రియారంభు లై. ౧౦౪
- తే|| తోమరముల మదేభంబుఁ దొలఁచినట్లు
 శరము లొకవేయి మర్మదేశములఁ గ్రొచ్చె
 వారి యాశరుఁ డవ్వాలివరతనూజు
 నెన్నక నముద్భటార్భటు లెసఁగుచుండ. ౧౦౫

- ఆ॥ గుధిరఝునినిఁ దోఁగి హుతేక్షణం దాతఁ యొక్కపెద్దమాని నూడఁబెటికి
 వజ్రదంష్ట్రపైని వైచె వాఁ డద్దానిఁ బ్రదిలిపడ నొనర్చె బృథుశరముల. ౧౦౬
- క॥ ఆవిబుధులైరి ప్రక్రమ మావిక్రమనిరతుఁ డరసి యశా లె మ్మని పె
 గ్రానం బొక్కఁడు మోప్పడఁగాఁ ద్రిప్పుచు వైచె నార్యే గడలు చలింపన్.
- ఆ॥ సచ్చుకొండఁ గాంచి వాఁడు లాఘవ మొప్పు
 గద యొకండు గొంచు త్కౌతలమున
 కుటికి నిలిచె నాజయుక్త మయ్యగదంబు
 యంతతోడ సంయుతాంత మయ్యె. ౧౦౭
- క॥ కొండొకగిరి విపులము ద్రుమ మండితముఁ బెకల్చి యెత్తి మాన్మని తల నా
 ఖండలపౌత్రుఁడు త్రోచెను గండరగండఁడు ప్రతాపకలనాంచితుఁ డై. ౧౦౮
- ఆ॥ దాన రక్కసుండు తతతోణితోద్ధారి యగుచు నూర్పు లెడల నవని వ్రాలె
 గదయుఁ బ్రక్కతోడుగా దానిఁ గొంగిట నలముకొని విసంజ్ఞఁ డగుచు గారి !
- ఆ॥ అట ముహూర్తకాల మట్లు లుండి మైకంబు విచ్చి చనినఁ గ్రోధవివశుఁ డగుచు
 నంగనుని యరంబునం గదఁ గరమునఁ బూన్చి పొడిచె దెసలు భోరుకొనఁగ.
- ఉ॥ పోటు సహించి యుద్ధవిడిఁ బొల్చి సురారి గదన్ హరింప వాఁ
 డోటమి లేక పైకొని నియుద్ధ మొనర్పఁగడంగె నిర్వరున్
 సూటిగ నిల్చి మార్కొనిరి చొక్కుచు నెత్తులు గ్రక్కుచుం గ్రుధం
 బాటిలు దాన్ధ్య మబ్బరముపా పెడఁ గాంచెడువారి కబ్బఁగన్. ౧౦౯
- ఆ॥ ఎడసి కదిసి పొడిచి యెగిచి వాలి కడంక సూపి బిట్టడంచి యేపుమాపి
 పోరి రొండొకొండఁ బొలియించు తలఁపుల వక్రబుధులఁ బోలి వార లపుడు.
- వృధ్వి॥ ప్రహరజనితశ్రమాపలపనంబు లొప్పారఁగా
 సహార్యవర్ధైర్య ల ట్లడరి పోరు నాలో ననో
 కహం బొకఁడు చర్మఖడ్గములఁ దాల్చె గన్మాటి య
 య్యహర్పణిసమప్రభుం డగచరేంద్రుఁ డత్యుద్ధతిన్. ౧౧౦
- క॥ వాఁడును నట్టివ కొని తనుఁ బోడిమి మొగకొనుచు నుండఁ బాడుచుకొనిరి వె
 న్మాడక యెడచూడక పెను సూడెదలం గ్రాల నైందిసుతుఁ డాశరుఁడున్.
- క॥ చిరకాల మట్లు కలనుసఁ జరియించిరి చిత్రగతుల సమదూఃఖసుఖ
 స్ఫురణల నొప్పారిరి తత్పరిక్రమము లొఱపు నెఱవెఁ బద్మదళాక్షీ ! ౧౧౧
- తే॥ ర కసి క్రవణాంకసంర కతనులు వారు సంపుష్పితపలాశవరతరువు ల
 నంగఁ బొల్చిరి జయకాంక్ష ననుచువేడ్క నిర్దయప్రఘాతములకు నెలవుపడిరి.
- క॥ అంతట నిరువురునుఁ బరిశ్రాంతుల యై యవనిఁబడిరి జానుతలము ల
 మ్మంతున నూతలుగా సంక్రాంతాన్యోన్యప్రహరఘటకృత్యమునన్. ౧౧౨

చ॥ ఒకనిముసంబులోఁ దెలివి నొంది హరింద్రుఁడు దండతాడిన
ప్రకరణరోషితం బయిన పన్నగమున్ బురుడించి లేచి పా
వకరుచులం గను ల్పెగడ వర్ణ్యగుణాంకితకింకిణీకమున్
సుకృతము నైన ఖడ్గమును స్రుక్కక గైకొని నిశ్చితాత్ముఁ డై. ౧౧౯

—♦ అంగదాఁడు వజ్రదంష్ట్ర వధించుట ♦—

ఆ॥ వజ్రదంష్ట్రుఁ డల్లె వఱలఁ బైకొని వాని విపులశరము రోషన్మత్తనేత్ర
మపుడె కోసె వ్రాలె విపులపై నది యట్టుఁ బాసి యవల నదియుఁ బడియె ననల!
మ॥ హతుఁ డై కూలిన సైన్యనాథుఁ గని దేవారు ల్భయభ్రాంతు లై
తతదైన్యానననము లై హరివరు ల్ద మ్మొక్కటం దాడ్యమా
నత నొందింపఁగ మ్రొక్క వేల్పు పిలువ న్బా) పంచు లే దంచుఁ బ్ర
స్థితు లై వ్రాలిరి లంకలోఁ బగతు తాక్షేపింప తేఁ డొల్లఁబోన్. ౧౨౦

ఉ॥ వజ్రధరప్రభావుఁ డలవాసవిసూనుఁడు వజ్రదంష్ట్రునిన్
వజ్రసమానసారు ననివార్య సుర ల్వాగడంగ వృతునిన్
వజ్రయపోలెఁ బేర్చు నని వ్రచ్చి ప్లవంగమరత్నమాలకున్
వజ్రమణీంద్ర మై మెఱసె వారనిబీరము వన్నె కెక్కఁగాన్. ౧౨౧

తే॥ వాలిసుతుచే నిహతుఁ డైనవాఁడు వజ్ర
దంష్ట్రుఁ డనుమాట విని యుల్కి దశవదనుఁడు
తనబలాధ్యక్షుఁ గాంచి యిట్లనియె నాతఁ
డంజలిఘటించి యభిముఖుం డై వినంగ. ౧౨౩

—♦ రావణుఁడు ససైన్య నకంపను యుద్ధమున కనుచుట ♦—

క॥ అనుపదమె తరలఁదగువా రనుపమవిక్రములు నటు దురాధర్షులు నౌ
మనయోధు లకంపనుఁ గొని ఘనుఁ డాతఁడె సర్వనేతగా నగుచుండన్. ౧౨౪

తే॥ ఎఱుఁగు నఖిలశస్త్రాస్త్రంబు లెదిరి నొంప
స్వీయులను మన్పఁ దెఱుఁగు భాషింపఁ గలని
వలను లూహింప నేర్చినవాఁడు నాదు
భూతిఁ బెంప నౌ కృతి సమవేతుఁ డెపుడు. ౧౨౫

ఆ॥ సంగరం బటన్న జాడఁ జేనకు మూరగాఁగఁ బెరుఁగు నితఁడు గదిసినపుడె
రాముఁ దమ్ముఁ బ్లవగరాజు ముట్టి జయించునితరబలముగోల యెన్ననేల! ౧౨౬

క॥ అని యానతిసేసిన నది తనయానతి యకా పెఱింగి తరలె న్నతిఁ గూ
ర్చి ననుచు సుమహోల్లాసంబునఁ బొదలి యకంపనుండు భూధరతనయా! ౧౨౭

- సీ॥ త్వరపెట్టె నానాప్రహరణుల భీమదర్శనుల భీమాక్షుల రాక్షసులను
మొసఁగుచేఁ గుండలమ్ముల జోడు నజ్రాంగిజోడు తోడుగఁ దోడుతోడ మెఱయ
నారోహణ మొనర్చె నఖిలసాధనముల సన్నన్ధ మై యున్న స్యందనంబు
నిగుడించె నుచ్చైస్థనితనిస్వనంబుల మేఘమట్టిఁడ యగు మేను దనర
నెడలె బిరుదము ల్వీఁ డతివీరుఁ డనఁగ ఘనబలౌఘపుఁదరఁగలఁ గలసి యుష్ణ
రశ్మిసే జల్లు బలుతేజు రాజిలంగ గంపితారాతినివహుఁ డకంపనుండు. ౧౨౮
- క॥ దేవాసురాహవముగా నావానిఁ దెరల్పనేర రమరవరులు న
ట్లు వెరవునన యకంపనుఁ డై వెలసెను వాఁడు సురవరాద్భితచరణా! ౧౨౯
- ఆ॥ ఆయుయుత్సుఁ డట్టు లరుదేర నూరక లేటమొగము వడియె ఘోటకౌఘ
మదరె వామనయన మానసంబు వివర్ణమయ్యె మాఱుపడె గళారవంబు. ౧౩౦
- క॥ సుదినమె దుర్దినమయ్యెనుఁ గదిసె న్మారుతము రాక్ష్యకలితం బగుచున్
వదరెను ఖగములు మృగములు ప్రదుష్టభీకరము లైన పలుకుంబడులన్. ౧౩౧
- తే॥ ఉపచితస్కంధుఁ డగుట సింహకోపమితుఁడుచాలువిక్రమనిరతి శార్దూలసముఁడు
లెక్కసేయఁ డుత్పాతము ల్మిక్తుటముగఁగానఁబడెనేని ననివంకఁ గడఁగుఁగాని.

—◆ రెండవనాటియుద్ధము ◆—

- క॥ సాగరము త్సుభిత మయ్యె మహాగమములు పాదు లెడగి యటు నిటు పడె ది
గ్భాగములు మ్రోసె దనుజుల యా గము లాగము లొనర్చునపుడు పురంద్రీ!
- క॥ ద్రుమశైలాయుధు లాహరి చమూపతులు యోధులును బ్రసక్తి నిన్విని ర
త్తుముల మగు నులివు నోడ్తో నమరిరి తలపడిరి యుద్ధ మతిరాద్రముగన్. ౧౩౪
- ఆ॥ అపుడు రామరావణార్ధసమర్పిత దేహు లైన రెండుతేగలవారుఁ
బోరిరలఘుబలులు పోరిఁ బరస్పరవిజిఘాస నెరయుచుండ ఘనరయమున.
- క॥ వారని యారన మొదవెను,వా రని నొండురులఁ బొడుచువలనునఁ దఱుచై
వైరనివేశంబున ననువై రని వేల్పులకుఁ గూర్చు నామంత్రణ మై. ౧౩౫
- సీ॥ క్రోధంబువెనిచిన కోల్లల నొండొండ నభిగర్జితంబు లట్లతిశయిలై
నరుణవర్ణం బయి యవనిజంబు పరాగ మంతరాలం బెల్ల నాక్రమించెఁ
దెర వైచినటు లయ్యెఁ దెలిరంగునఁ గడంగు కొండొక భూక్షోదమండలంబు
పాట లాటలు నందె పరఁగె నేయంకంబు గానరాదనుచు నిష్క్రాంతి లాడఁ
గవులు గవుల నఱుమఁగా రాక్షసులు రాక్షసులనె పొడువ నెన్నఁ జోద్య మనిరి
కాని చోద్య మొకఁడు గానరాదెట్లునుఁ గలిత సత్ప్రియోగగతులు వారు. ౧౩౬
- క॥ భూ భర ముడుపందొడరిరి భూభవము రజంబు నట్లె పొడవడఁగింపం
గా భీకరి రక్తమయింగా భీమా!ర్పురి నొకొండు గల్పించి రొగిన్. ౧౩౭

- ఆ॥ క్రోధజనిత రక్తకూలంకష పరాగ మెత్తి వైచి వార్తి నెససి మోసె
బహుకబంధములనుఁ బడఁద్రోచుకొని చను తెంత దాని కప్పు షణనయన! ౧౩౯
- క॥ రంగస్థల మపు డోప్పెఁ దురంగముఖాంగష్టనంగరాక్షసకలనా
ప్రాంగణ మగుచుఁ గన్నారం గన్నా రవ్యబుధులు రభస మెసంగన్. ౧౪౦
- ఉ॥ కొండలు తాలు మ్రాఁకులునుఁ గొంచు హకిండు లతండు లాగదా
మండలశక్తిముఖ్యముల మానుగఁ బూనుచు రాక్షసుల్ రణో
ద్దండులు బౌహుదండముల దర్ప మెల్లర్పగఁ జేయఁద్రోయ నా
రెండురకాలవారు నయి రేగిరిపో గిరినందినీ! యనిన్. ౧౪౧
- తే॥ హరులు రాక్షసులం గొట్టి యడ రడంచి రట్లు రక్కసు లవ్వారి సలఁచి పేర్చి
రాహవము హవ మై పశుహననమునను బొనరె నవ్విధిసాధనంబులు దలిర్ప.
- క॥ దారుణశస్త్రాస్త్రంబులఁ దారుడుగక పొడుచుచుండఁతఱి రక్కసులన్
బోరునకుం బురికొల్పెంబో రుషితుఁ డకంపనుండు భూరితరముగన్. ౧౪౩
- ఆ॥ ప్లవగు లూరకుండుపాటివారలఁ తే మ హాద్రుమాశ్మవితతు లరసి తెచ్చి
తవిలి పగఱ నటు విదారింతు తత్సాధనములు గొండు వారి సమయఁజేయ.

—♦ మైందస్వివిదాదుల విజృంభణము ♦—

- క॥ అంతకుమును నలకుముదులు సంతకసన్నిభులు మైందుఁ డల ద్వివిదుఁడు వి
క్రాంతు లయి సైన్యముఖమున నింత యనఁగరాని దర్ప మిరవుకొనంగన్. ౧౪౪
- ఆ॥ రక్కసులనుఁ బొదివి రాపాడిరాపాడి విఱిచివిఱిచి చెట్లు విసరి విసరి
చక్కుచేసి రేర్చి సంఘసంఘములుగా నాప్రతాపతపను లతిరయమున. ౧౪౫
- క॥ వానరసత్తము లమ్మెయి నౌ నెఱిఁ దమవారి నులుము టారసి క్రోధం
బూనిన యాకృతి తానే కా నోపు ననంగ నయ్యకంపనుఁ డంతన్. ౧౪౬
- ఆ॥ పరమకార్ముకంబుఁ బట్టి యాడించుచు వహ్నికుండ మనఁగ వదస మొప్ప
నల్లవారి తెఱఁగు సంతయుఁ దనయంత కెఱుక సేయువహిన యిట్లు లనియె.
- సీ॥ కాంచితే యెట్లు లలంచుచునున్నారొ లంకౌకసులఁ గపు ల్బంకదక్కి
చట్లు గుట్టులు వైచి చర్లాటలాడంగ నేర్చినార మటంచు నేటుకొనిరి
బలియుర మని యొడ్లఁ బొటిసేయరు వీరు భీమకాయులు పెచ్చుపెరిగినారు
మద మడంచినఁ గాని మలఁగిపో రీనాఁటి దౌ పోర నాచూడ్కి కబ్బినారు
గాన సత్వరముగఁ గడపుము తే రంత లెకయువారినెల్ల నీక్షణంబె
పొల్చు బాణవహ్నిఁ బూర్ణాహుతిఁ బొనర్చి విజయలబ్ధిఁ బేర్చి వెలయువాఁడ.
- క॥ ఈసమరశ్లాఘుల నిపుడే సమయించెదను జూడు మింఁట ననుచున్
జే సారించి విశిఖముల వేసారక విడువఁదొడరె విబుధస్తుత్యా. ౧౪౭

తే॥ ప్రజవనాశ్వంబులు బూన్పఁ బరఁగినట్టి రథముపై నుండి హరివీరరాజఁ గదిసి
యాజఁ జక్కాడఁదొడరె ననంతములుగ నిశితనిర్మోకశరఫణు ల్నెఱి నిగిడ్చి.

ఆ॥ వాని నెదిరి నిల్చువారె లేరై రందుఁ బొడిచి గెలువఁ నిచ్చుఁ బూనువార
లెవ్వరింక దెసల కెగసి పాటంజూచి రలఁతిఁబోని తూపు లలముటయును.

—♦ ఉద్ధతుఁ డగు నకంపను హనుమంతుఁ డెదుర్కొనుట. ♦—

క॥ భంగపడి మృత్యుముఖమున సంగాతులువడుటఁ గాంచి సరభసుఁ డైన
ర్వాంగముల రోస మెగువ నభంగుఁడు హనుమ షటతెంచె బా టెడలింపన్.

ఆ॥ అమ్మహాబలు న్మహాబలసంభూతు నాప్లవంగయాధపాగ్రగణ్యు
నాజివీరు లరసి యతిహృష్టు లై చుట్టి యెగసి యెగసి యాడిరిందువదన!

క॥ బలవంతుఁ బెరసి తారు బలవంతుల యాదు రెంత పాలసు లైనన్
బలవంతుల కతిబల మగు బలమొదవఁగ నేమిచెప్ప బలవైరినుతా!

తే॥ అటు లవస్థితుఁ డచలాభుఁ డైన హనుమఁ గని యకంపనుఁ డుద్ధతి గవీయఁబాటె
నొగి శరాసార మొదవించు నోజ మించు జన్య మొనరించు లీలఁ బర్జన్యుఁ బోల.

క॥ వైరి నిగుడ్చు శరప్లుతి తీరెన్నక తద్వధార్థధీవృత్తిమయో

త్పారపరపార మెనసెను సారబలుఁడు మారుతాత్మసంభవుఁ డలుకన్. ౧౫౭

తే॥ తనువుననుఁ జొచ్చెనే నుచ్చిచనెనయేనియునుఁ దదీయాశుగాహతి కోహటింపఁ
డాశుగాత్మజుఁ డాశరు నభిగమించె భూమికంపంబు నొడగూర్చి పొల్చు గతిని.

క॥ దీప్తిస్ఫురితుఁడు సుగ్రీవాప్తుం డరి సలముతఱి మహాతేజముతో

సప్తార్చిర్నిభుఁ డయ్యెను బ్రాప్తాశం బగుచు రూపు ప్రబల సురూపా! ౧౫౮

క॥ ఒకగిరిఁ బెకలింపెను దా నకరణుఁ డను మాట యేటి కని యద్దానిం

బ్రకటముగఁ ద్రిప్పె నొకచే సకలాత్ముని భక్తుఁ డాత్మసంరంభుం డై. ౧౫౯

క॥ పొరి దుమికె నకంపనుపైఁ బురందరుఁడు నముచిఁ బొడువఁబోయినగతి వాఁ

డరసెఁ దనయాత్ర మరనెలశరముల నమ్మహిధరమ్ముఁ జక్కాడె ధృతిన్. ౧౬౦

ఆ॥ అటు విశీర్ణ మైన యాకొండ వైచి యగ్గలిక దర్పమునుఁ బ్రకాశిలంగ

దాని కన్న నుచ్చితం బగు నశ్వకర్ణాఖ్య మగముఁ దూర్ణ మాక్రమించి. ౧౬౧

క॥ దానిఁ బెఱికి దెస లద్రువంగా నార్పుచుఁ ద్రిప్పు లిడుచుఁ గదనాంగణముం

బూనిక నగలించుచు బలు జానువులం దరులు గిరులుఁ జమరుచుఁ బెలుచన్. ౧౬౨

ఆ॥ పదరి రథుల హస్తపకులఁ దొరంగికులనుఁ బదాతులనుఁ దదనుపదముల

తోడ ననుపదంబె తూటాడఁదొడరె సంక్రుద్ధుఁ డగుచు ననిలుకొడుకు గడిమి.

ఆ॥ అట్లు చుట్టుకొనిన యాకారుచిచ్చులోమిడుకు మిడుత లగుచు మడియు తనదు

బలగములను గాంచి పటతెంచె సంతకుండితఁడు నిజ మటంచు నెదఁ దలంచి.

- క॥ ఆయోధవరుఁ డకంపనుఁ డాయోధనమునకు నిక్కి యార్చెఁ గడంకన్
బోయెం గ్రోధముత్రోవంబో యెదిరి జయింతు ననెడు బుద్ధి దివియఁగాన్.
- క॥ పదునాలుగు నిశితము లగు ప్రదరముల విదారణములఁ బఱపి హనుమనిన్
బదరి ప్రభేదించె నసురుఁ డదె మూలం బయ్యె వాని యంతమున కుమా! ౧౬౭
- తే॥ మఱియు శరవృష్టిఁ బఱఁగించె మహితు నతనిఁ
బాప రక్షోవరాసీకపాలుఁ డడరి
హనువు దాఁకి చిఱుతనాఁడె యైంద్ర మశని
మొక్కవోయె నటంచు నమ్మొటెఱుఁగఁడు. ౧౬౮
- మ॥ అలుఁగు ల్లాడఁ బ్రరూఢవృక్ష మగు నయ్యద్రీంద్ర మ స్త్రోష్పఁ జి
ప్పిలు నెత్తుర వికాస్యశోకతరుసంస్థితత్వముం గాంచె భా
సిలు భాసంపదతోడి రోసమున నిస్సీమం బధూమంబు నౌ
ప్రలయాగ్నిం బురుడించె వాఁడు భువనప్రారంభసంభావితా. ౧౬౯

—♦ హనుమంతుఁ డకంపనుఁ జంపుట ♦—

- ఆ॥ ఉత్తమము మహీజ మొక్కఁ డుత్పాటించి యామహీజశోక మపనయింపఁ
బాడమినట్టి ఘనుఁడు భువి దెస ల్గంపింపఁ ద్రిప్పి యసుర శిరము ద్రెవ్వనేసె. ౧౭౦
- క॥ వాతాత్మజకృతవృక్షాఘాతంబున వాఁడు గూలఁ గదనక్షోణిన్
స్థిత మగు మేను నులియఁగ నాతత మరదంబు శిథిల మై రాలంగన్. ౧౭౧
- క॥ క్షీతికంపంబున ద్రుమముల గతిఁ గంపితు లైరి తా రకంపనుఁ డటు సం
హృతుఁ డౌట గని నరాదులు మతిఁ బాసిరి ప్రహరణముల మఱచిరి సురుచీ.
- ఆ॥ కాందిశీకు లైరి కడల కమ్మొయి నసంకీర్ణ లైరి ముక్తకేశు లైరి
భజ్యమాను లైరి భ్రాంతు లై రసురులు స్విన్ను లైరి శ్వసితవితతు లైరి. ౧౭౩
- క॥ వెనువంకఁ దిరిగిచూచుచు ఘనభయమునఁ దొట్టుపడుచుఁ గాల్చిల్పఁగ లే
కనుగతుల నగలఁ దిట్టుచు జని రిరవున కెట్టులెటులొ సారసనయనా! ౧౭౪
- ఆ॥ పూజసేసి రెలమిఁ బొందిరి కపివరు లెల్ల రనుమఁ జేరి హితముఁగోరి
పొగడి రుల్లసిల్లి పొగడె నవ్వాఁడు మీ సాయ మెంతకైనఁ జాలు ననుచు.
- క॥ జితకాశు లతిస్వరభృతి నతిహర్షోల్లాసు లగుచు నార్చిరి రణభూ
గతులం బగతుర నీడ్చిరి బ్రతినిహతుల జీవయుతుల బ్రాణవిరతులన్. ౧౭౬
- క॥ బలి బలములతో గెల్చి ప్రబలు హరిఁ బురుడించి వఱలెఁ బరకాలు మహా
బలు సబలు నసురుఁ గూల్చి సుబలుఁడు మహాబలునిపట్టి బలరిపువంద్యా!
- శా॥ వీరశ్రీఁ దనరారు మారుతి ననిర్వేదుం బ్రశంసించి రి
శూరుం బోలునె యొం డటంచు సుర లాచోద్యంబునం బొంగుచున్

ధీరుఁ డారఘనేత లక్ష్మణుఁడు సన్నిత్రుండు సుగ్రీవుఁడు
సారోదారుఁడు దైత్యసాఘండును బ్రస్తావించి రస్తాఘు లై.

౧౭౮

ఆ॥ కదసరంగమున నకంపనుఁ డీల్గిన వార్త వినియె దనుజవల్లభుండు
గాంచె సచివవరులఁ గడుదైన్యము మొగాన వ్రేలుకాడఁ దలఁకు విధముతోడ.

—♦ అకంపనమరణదుఃఖితుఁ డై రావణుఁడు పురిం దిరుగుచుఁ బ్రహస్తున కానయిడుట ♦—

ఉ॥ ఒక్క ముహూర్త మేమనుచునో మదిలో గదియించి యెంచి యా
యక్కట గల్గు చుట్టముల కందఱకు నివ్విపించి తోడనే
రక్కసిఁజేఁడు నల్లడల రాణువ లారయఁబోయెఁ బ్రాప్తామం
దిక్కలు గాంచుచుం దిరిగె నిక్కము చక్కటి కెక్కు వృత్తితోన్. ౧౮౦

ఆ॥ అట్టి వైభవంబు లందిన యాపురి ముట్టికోలుఁ గాంచి మొక్కపైవు
గతి దలంచి యలుక గారింపఁ దత్కాల మాప్రహస్తుతోడ ననియె నిట్లు.

ఉ॥ యుద్ధవిశారదుండవు నయోల్లసితుండవు నీ వెఱుంగవే
బద్ధయ కాఁగ నిప్పురి విపాశ నొసర్పఁగ నేల్చివారి నీ
బుద్ధిఁ దలంపు మొం డెదియుఁ బోలదపో యరిమర్దనంబె సం
బద్ధము గాన నీనెఱినిఁ బన్నుము పన్నగు నర్థ మింకిటన్. ౧౮౧

క॥ నేనో ఘటకర్ణుఁడొ నాసేనాపతి వీవొ యింద్రజిత్తో నికుంభుం
డో నేటిభార మింతయుఁ బూనఁగ నగువార మిట్లు బుద్ధిఁ దలంపన్. ౧౮౩

ఆ॥ కాన నట్టిసీపు కదలుము ప్రబల మాబలముఁ గొంచు విజయపట్ట మెనయుఁ
గొమ్మమెకము లెచట గొనకొందు రచ్చటు నందు నీప్రతాప మతిశయిల్ల. ౧౮౪

క॥ నీనిర్యాణంబున న వ్వానరవాహిని స్వతశ్చపల చపలత్వం
బానెఱిఁ గాంచదె నిను నీతోనార్పు లెసంగనడరు ధూర్వహులఁ గనన్. ౧౮౫

క॥ తరళు లవిసీతు లవ్వానరు లిభములు ననుచు సింహనాదము నల్లె
సరభసుఁడ వైన నీవిస్ఫురితార్భటి నోర్చి యింకఁ బొడవుపడుదురే. ౧౮౬

ఆ॥ బలము సెదరి నిల్వఁ బట్టులేక సుమిత్ర కొడుకుతోడ రామకువలయేగుఁ
డపుడె నీకరమున కందు నెవ్వారటఁ బొంగి కోల్తలకుఁ గడంగువారె ౧౮౭

ఆ॥ యుద్ధ మొనరఁ జేసి యూడుటో నిల్చుటో శ్రేయ మూరకుండి చెడుట మేలు
గాదు నామతంబు గద యిట్లు నీలలం పిదియొ వేటొ యన్వయించి యిడుము.

—♦ ప్రహస్తుఁడు తేనితోఁ దగుమాటలాడి యాయత్తుఁ డగుట ♦—

క॥ అని రక్షోవిభుఁ డడిగిన ననుపమజవసత్త్వం డిట్లు లనియెఁ బ్రహస్తుం
డనుపద మసురేంద్రునితో దనుజగురుఁడు వలుకుచొప్పు దార్కొనుచుండన్.

- మ॥ కుశలు ల్మంత్రులు నీవు నేనుఁ దొలుతం గూడంగ నై మంత్రమున్
విశదంబుం బొనరించినారమకదా వేయేల యావేలఁ బ
స్పశము ల్వాల్పడలేదొ నేటుకొనమో పారంబుఁ గన్గొంట గా
క శమంబొప్పునె యిప్పుడొండు మదిఁ జక్కం గూర్తునే యింకిటన్. ౧౯౦
- ఆ॥ సీత నొసఁగి సంధి సేయుట మే లంచు నట్లుగాకయున్న నరుల ముట్టి
పడుట నిజ మటంచు భావించితిని నాఁడు బ్రథితు లట్లె నేర్చి పలికినారు. ౧౯౧
- క॥ అదె దృష్టం బయ్యెను నేడది యిది యని యెన్న నేల యలఁతిపడక యూ
నదనునఁ బొడిచిన గెలుపో నదమలపరలోకగతికిఁ జనుటో యొప్పున్. ౧౯౨
- శా॥ నీచేఁ బూజల దానమానముల నున్నీతంబులం గొంటి బల్
సాచివ్యంబున నుంటి మంటి గృతులం జాల్కొంచు మేల్కొంచు ని
ష్ఠీచారిత్రము చొప్పడంగ హిత మా నె ట్టులేకాక యొం
డొ చీ కెంచెడువాడనే మదిని మద్యాధార్థ్య మూహింపవే. ౧౯౩
- ఆ॥ పుత్రదారధనవిభూషణవిభవము వీడినాడ మేలి వెర వెఱింగి
వేల్పు జీవితంబు విధియు క్తముగ రణవేదిఁ దావకార్థవృత్తి నెగడి. ౧౯౪
- క॥ అని పలికి వాహినీపతి తనయోధుల యాధపతులఁ దద్దయు వేడ్కం
గని సమకూర్పుడు బలముల ననితరముల కాఁగ నింక ననికిం దరలన్. ౧౯౫
- ఆ॥ నగచరౌఘ మెల్ల నాదుబాణాశని వేగనిహతి నుసులు వీడి వ్రాల
మలవి పొలసు లొరసి మాంసాదములు పక్షు లెదలఁ దృప్తి మించి పొదలుఁగాత.
మ॥ అని సేనాపతి యాజ్ఞ సేయఁగ బలాధ్యక్షు ల్సంరంభు లై
చని సంగ్రామబలౌఘముల్ దొరసి నిష్కాంతం బొనర్పంగ నై
రి నిమేషంబున లంక వన్యగజముల్ రెమ్మంగ నెట్టు లా
దనుజు ల్సాస్త్రులు గ్రమ్మ సంకులయ కా దర్శింపనయ్యెం బొరిన్. ౧౯౬
- ఉ॥ వేలిమి వేల్చువారు పృథివీసురులం గని మ్రొక్కువారు మే
ల్పాలును దండలుం గొని యపూర్వజపప్రణిధానము ల్తగం
బోలఁగఁ దాల్చువారు బలిపూజలవంక మెలంగువారు నై
రాలలి లంకలోఁ గలుగు నందఱుఁ దొందరపాటునన్ సఖి! ౧౯౭
- క॥ హవిరాజ్యహోమగంధము లవిరళముగఁ దాల్చి యనిలుఁ డంతట వీచెన్
వివర మొనరించె రక్షఃప్రవరప్రస్థానరభసపద్ధతి నదియున్. ౧౯౮
- ఆ॥ పేర్చు విండ్లు దొనలు వివిధాయుధంబులు పోల్చుజోళ్లు మేలి బొమిడికములుఁ
దాల్చి సత్వరముగఁ దరలిరి రావణుఁ గాంచి రాప్రహస్తుఁ గలుసుకొనిరి ౨౦౦
- క॥ ఆరాక్షసు లందఱు దగువారువములఁ దేర్ల సమదవారణముల న
ధ్యారోహించిరి ప్రస్థానారంభము దెలుప భేరు ల త్తఱి మొరసెన్. ౨౦౧

- సీ॥ నిఖిలదివ్యవిమాననినహంబు దులకించు శ్రీల సంచున ధిక్కరించునదియు
రవిచంద్రమండలారంభకంబుల నిజసర్జనం బను వార్త జాటునదియు
నొడిసిసఁ దిరుగ దీయురగధ్వజము చక్క దిలకింపరాదంచుఁ దెలుపునదియు
లెక్కలు గల నంచు నిక్కకు మోగరుడీ! యనుతేజీల నెనయునదియు
సజ్జకల్పితంబు సకలార్థసమవేత మలఘుయంతృచోదనాన్వితంబు
భీషణారవంబు పృథులంబు నౌ రథమెక్కె నయ్యమాత్యుఁ డిను ననుజ్ఞ. ౨౦౨
- క॥ లంక విడిచి వాఁడు నిరాతంకుం డై బయలుదేరు తటి మ్రోసె నెఱా
సంకులు డక్కలు బూరా లింకం దగునవియుదిక్కు లెక్కం బెలుచన్. ౨౦౩
- ఆ॥ బలము ప్రబల మతని బలిసి యార్చుచు రాఁగ నదియు నిదియు నొక్కఁ డై తనరై
దెసలు ఘూర్ణిలంగ దివ మబ్ధి నెరయంగ నగుచుఁ బ్రలయఘనఘనారవమున.
- వ॥ భీమహుస్రలు మహాకాయులు నగు సరాంతకకుంభహనుమహానాదసమున్నతు
లను నలుపుగు మానిసిదిగడి మన్నెకాండ్రు తనదుమన్ననల విన్ననువుఁ గాంచు
వాగు. వైరి పే రన్నంత బేరలుక మూరకుం బాటగా సాఁగువార లాసర్వసేనా
ధీశుం బరివారించి రయ్యవసరంబున. ౨౦౪
- క॥ సన్నద్ధకంకటము సంపన్నం బిభయూధనిభము బలతేజస్సా
రోన్నతము నౌ బలముఁ గొని పన్నుగఁ బురి వెడలె నతఁడు ప్రాగ్ధ్వారమునన్.
- ఆ॥ సాగరౌఘ ముబికి చనుదెంచెడు నటంచు నెదిరి బలమువార లెన్నుచుండఁ
గదిసె వాఁడు ప్రలయకాలాంతకయముండు నాఁగ నాగనాసికాగురూరు !
- క॥ ఘననిర్యాణస్తనితం బనంతరం బగుచు స్వీయ మనుగజనము న
ట్లెనయఁగ లంకం గల భూతనివహ మార్తస్వరములఁ దద్ద నిగిడ్చెన్. ౨౦౫
- ఆ॥ మొగిలులేని మిన్ను మొగకొని మాంసాస్రభోజి పక్షిరాజి భోరుకొనుచుఁ
జుట్టె నాజి రథముచుట్టు నపక్రమముననె యసుర చేటు మూఁడు టనుచు.
- ఉ॥ నక్కలు నోళ్ళ మంటలు ఘనంబుగ వెల్వడఁ గూసె నుల్కు లా
చక్కటి మిన్నునం బొడమి చాల్పుగ వ్రాలె సమీరవిక్రమం
బెక్కటి కర్కశంబనుచు నెన్నఁగ దోచెఁ బరస్పరాగ్రహం
బెక్కుడుగా సిరు లైరల నేర్పడె నాగ్రహమండలంబునన్. ౨౦౬
- మ॥ ఖరనిర్ఘోషములన్ సురారిపయి మేఘంబు ల్పురాళించుచున్
గురి నెన్ రక్తముఁ దత్పురస్సరులపైఁ గోకొల్లఁగాఁ జల్లె న
ట్లురుగృధ్రం బొకఁడు త్రరేతరముఖం బొప్పన్ ధ్వజాగ్రంబునం
దిరవొందెం బరిపార్శ్వకర్షణకృతి స్తేతుస్థితి నైల్పుచున్. ౨౦౭
- ఆ॥ తలఁకఁ డాజిఁ జొచ్చి తద్దయు నేర్చిన వాఁడు తురగవిద్య వంశగతయ
కాఁగ నదియు వెలసె ఘనుఁ డట్లు పేర్చినయంత చేతికోల యవనిఁ బడియె.

- క॥ మొగ్గతిలంబడెఁ దేజీ లుగ్గులుఁ బెక్కులు ఘట్టిలై నొగి యానజ మై
దృగ్గత మమరదురాపము నగ్గలమును నైన తేజ మడఁగె స్తడెలోన్. ౨౧౩
- ఆ॥ వెల్లఁబోయి యెల్ల విధి నేర్చుఁగాత నుంచదనునందా ధైర్య మధిగమించి
యభిగమించె వానరాధీశు వాహిని ఖ్యాతపౌరుషుఁడు ప్రహస్తుఁ డడరి. ౨౧౪

—♦ ప్రహస్త పైన్యము రామ పైన్యము నెదుర్కొనుట ♦—

- క॥ అదిఁ గని స్లవంగయోధులు సుదినం బిది యనుచు మేలు సూచుచుఁ దరువుల్
పదిలము లగు శిలలుం గొని పదరి యెదుర్కొని రధీతపవనవిహృతు లై. ౨౧౫
- తే॥ అట్టు లిరువాఁగువారు ననంతవేగు లప్రమేయౌరుతేజులు నగుచు నొంట
నార్పు నార్పు లాహూతులు నడరి పెచ్చు పెరిగి దివిఁబ్రాఁకె నల్లడ తేభిదిలంగ.
- క॥ ఆహరిసేనం జొరఁబడె నోహటిలక శలభ మగ్గి నొలయుగతిన్ బ్ర
త్యూహము లెన్నక మిన్నక సాహస మొనగూర్చినట్టి సంరంభమునన్. ౨౧౬

—♦ రామ విభీషణుల ప్రశ్నోత్తరములు ♦—

- ఆ॥ లంకలోననుండి లావరి యొకరుండు వెడలుచున్నవాఁడు విపులతేజుఁ
డనఁగ నరసి యెంచి యవ్వీభీషణుఁ గాంచి యరినిహంత రాముఁ డలఁతి నగుచు.
- క॥ ఎవఁ డతఁడు మహాకాయుఁడు జవనుఁడు కపిసేనవంక సరభనుఁ డై నో
దివురుచునున్నాఁ డాతనిదవు తెఱఁ గేర్పడఁగఁ దెలుప నవు నీ కనినన్. ౨౧౭
- క॥ మన్నాథ ! జగన్నాథా ! సన్నతగుణధామ ! యతఁడు సకలానీకం
బున్నతిఁ బాలించెడువాఁడెన్నఁదగిన మంత్రి విభున కెంతయుఁ గూర్చున్. ౨౧౮
- ఆ॥ మూడుపాశ్యబలము మొనసికొల్వఁగఁ బేర్చు వీర్యవంతుఁ డస్త్రవిదుఁడు శూరుఁ
డలబలంబుసేయు నరిబలంబులఁ గన్నఁ బలుదురంబులందుఁ బడసె నసము. ౨౧౯
- క॥ ఈతఁడు ప్రహస్తసంజ్ఞందాత వెరయఁ గాంచినాఁడు తతరోషుఁడు క్రొ
ర్యాతతుఁడు దుష్టబుద్ధిసమేతుఁడు పతి దలఁచు కృతి సమృద్ధి ఘటించున్. ౨౨౦
- ఆ॥ ఇతఁడు దెగెనయేని నెల్లబలంబులుఁ బఱచు దొరయు విన్నఁబాటుఁ గాంచు
నీవు దలఁచినంత నెగడుగా కెవ రేమి సేయువారు మహితచిత్ప్రకాశ ! ౨౨౧
- క॥ అని తెలిపె నటు ప్రహస్తుండనిమొనఁ జొరఁబాటి గర్జ లడరం దనవా
రిని బెరసి బరవసముసేసె నవాక్రమణంబు పగఱ సిలుగులఁ బెట్టన్. ౨౨౨
- క॥ బల్లిదులు పెద్దకత్తులు బల్లెము లలుఁగులును విండ్లు బహుకరణములుం
గొల్లులుగాఁ గొని యడరిరి భల్లప్రవగాఢ్యసేనపై గుము రగుచున్. ౨౨౩
- క॥ అవ్వానరవాహినియుం దవ్వుల నవ్వారిఁ గాంచి తలపడెఁ దలఁకున్
నొవ్వు నని లేక మ్రాఁకులు నవ్వాటున శిలలుఁ గొంచు నటిముటి నెఱయన్.

- క॥ ఒండొరులఁ బొడుచువారల దుండగ మెన్నంగనయ్యెఁ దొలితాఁకున ని
ఁలుండవలన దే మగఁటిమి బండారం బనెడు సురల పలుకుంబడులన్. ౨౨౭
- ఆ॥ అస్త్రవృష్టి నెరసె నటు లశ్మవృష్టియు నొరసెఁ గ్రోఁతిమూఁక నుక్కుమడఁతు
మనుచు నసురబలము లవ్వానిఁ దెగటార్తు మనుచు హరిబలములు నడర నపుడు.
- సీ॥ శూలము (గ్లో)న్వంగ స్రుక్కి వ్రాలెడువారు పరమాయుధము లంటఁ బరియువారు
పరిఘప్రహరణా ప్తిఁ బరిపరు లగువారు గండగొడ్డళ్ళఁ జెక్క లగువారుఁ
బ్రాసప్రసృతి నిరుచ్చావసు లై పడువా రిషుస్రోతు లై బిట్టు సాలయువారు
ఖడ్గధారల ద్విప్రకారు లయ్యెడువారు గదలఁ గ్రక్కదల మ్రొగ్గతిలువారు
నైరి కపులు వారు వైరుల నమ్మెయి నరశిలాతరుప్రవర్షణముల
నజ్రముష్టిహాసుల న్రచ్చి చూర్ణించి నల్లల నెడల్చి నేలఁ గలిపి రపుడు. ౨౨౯
- ఆ॥ కండ్లు నగులఁ బండ్లు గదల గాలుం జేతులూడ మస్తకములు వీడ నుభయ
పక్షిణీగు లెగసిపడి రందు నిందు బిట్టార్తసింహరనము లతిశయిలై. ౨౩౦
- క॥ కన్నులు దెఱచి వితాకుగఁ బన్నుచుఁ దెరలుచుఁ దిరమ్ముపడుచుఁ బయిం గ్రో
ధోన్నతిమై నెగయుచు నపు డన్నిరృతులుఁ గపులుఁ బోరి రభయత వెలయన్.

—♦ సుగ్రీవసామంతులు ప్రహస్తసచివుల నలువుర వధించి విజృంభించుట ♦—

- క॥ నలువురు ప్రహస్తసచివులు నలి నలిసేయంగడంగినా రని హరివీ
రులఁ దులకించు మగఁటిమిన్ జలమున నుబ్బున జయప్రచారాసక్తిన్. ౨౩౧
- తే॥ ఆచతుష్కంబున నరాంతకాఖ్య ముట్టి
యచలశృంగాహతిఁ దెరల్చి యంతకాల
యమున కనిచెను ద్వివిదుండు సమయ మరసి
యమరు తా నొ ననంగ హర్షము వొసంగ. ౨౩౩
- క॥ అది గని దుర్ముఖసంజ్ఞఁడు విదితుఁడు హరివర్యుఁ డెగిచి వెలయుము సఖుతో
నదనున ననుచుఁ దలాహతి మదమడఁచె సమున్నతుం బ్రమధితుఁడు గాఁగన్. ౨౩౪
- ఆ॥ జాంబవంతుఁ డడరి శైలాభ యగు శిలయెత్తి తనదు తేజ మెసకమెసఁగ
నైనఁ బేగురంబు వగుల మహానాదుఁడపుడె శమనుపురము నధిగమించె. ౨౩౫
- క॥ తాదుఁడు కుంభహనుని తలఁ దీ రగు వృక్షమున మోఁడఁ దెరలె నుసులు ల
వ్వైరి శరీరము వడియెను ధారుణి గ్రక్కదల భూతధాతీధరజా!. ౨౩౬
- క॥ ఆకర్మం బోర్వక లంకొకస్సేనాధిపతి ప్రహస్తుఁడు జవ మ
ప్రాకృత మై తనరార వసొకసులం దాఁకె సరథుఁ డై సాయుధుఁ డై. ౨౩౭
- క॥ ఆసమయము సంవర్తముగా సంక్షుభితార్థ వప్రకాండం బన నొ
నానై న్యయుగలమున దెస లాసంజితములుగఁ దోఁచె నారవ మొకటన్. ౨౩౮

వ॥ ప్రశస్తహస్తలాఘవం డగు నాప్రహస్తుం డలిగి యప్పరమాహనంబునగ జెల
రేగి యమోఘం బగు శరౌఘంబున వానరబలంబులం బీడింప నందును నేర్చిన
వా రెల్ల రాక్షసదలంబుల విదలింప నయ్యిరువాఁగునం దొడరి నిహతు లై నడు
వారి కళేబరంబులం బర్వతంబులం బఱచి నట్టైన యమ్మేదిని యతిఘోర
యై కానంబడియు మాధవమాసంబునం బుష్పితం బగు పలాశవనంబుచేతనుం
బలె రుధిరౌఘంబుచేఁ బ్రచ్ఛన్నయై తొంటియట్లు గానగబడని దయ్యె. హత
వీరౌఘప్రతీరయు భగ్నవివిఘాయుధోద్దా మద్రుమయు శోణితపూరమహానీ
యయు యమసాగరగామినియు యకృష్ణీహదుర్దమకర్దమయు వినికీర్ణాంత
శైవలయు విభిన్నకాయశిరోమీనయు సంగావయనశాద్వలయు గృధ్రహంస
గణాకీర్ణయుఁ గంకసారసేవితయు మేదఃఫేనసంపూరితయు నార్తస్తనితనిస్వ
నయుఁ గాపురుషదుస్తరయు నగు నారణభూమితరంగిణిని ఘనాపాయంబున
స్వపదరజోధ్వస్త యగు సరసిని గజయాధపంబులుంబలె వలీముఖముఖ్యులు
గ్రవ్యాదవర్యులుం దాఁటంగ నౌ తలంపున బాటగొని పాటుపడుచుండు నయ్య
వసరంబున.

౨౩౯

—◆ చెలరేగిన ప్రహస్తుని నీలుండు వారింఁచుట ◆—

క॥ స్వందనగతుఁ డై శరనిష్యందమును సృజించు నాప్రహస్తుం గని యి
ట్లందఱ ముంచెడు వీఁ డనిస్పందము నొందని ప్రయత్నసంభ్రమ మొప్పన్. ౨౪౦

క॥ నీలుండు ప్రావృడ్జలదవినీలుం డవ్వనిఁ దాఁక నెఱసెఁ బ్రబల మై
యాలీల నడరు నభ్రమునోలిం గాలి యన నెదిరి యొరసె నసురయున్. ౨౪౧

మ॥ ధను వాకృష్ట మొనర్చి యాహవమునం దర్పం బెలర్ప నికృం
తనుఁ డారాక్షససైన్యనాథుండు మహౌద్ధత్యంబునం బేర్చి నీ
లునిపై వే పరగించినట్టి యలుఁగుల్ రుష్టంబు లౌ సర్పముల్
నా నెక్కో ల్గనె భూగతం బతని మేనం జొచ్చుచుం గ్రచ్చుచున్. ౨౪౨

తే॥ అట్లు శరపూర మెగువఁ ద న్నలుము నసుర
వాహినీంద్రునిఁ గపిబలవల్లభుండు
మోఁదె బలుమాఁ నొకఁడు గొని మొక్కవ్రాక
వాఁడు వాని నాశుగవృష్టి వాంచి ముంచె.

ఆ॥ బాణగణము లట్లు ప్రబలి ఘోరతరంబు లగుచు నాక్రమింప నగ్నిభవుండు
కాంచి యుడిగి గెడపఁ గా దటంచు సహించెఁ దనదుబలము త్నాంతిఁదవిలి మెఱయ.

ఉ॥ పెల్లగు శారదంపుజడిఁ బెంపెసఁగంగఁ జొరంగ నై మొగం
బల్లన వాంచి క న్మోగిచి యానెడ కేగఁగడంగు మేలి గో

నల్లభ మట్లు లాపదగవర్షము నోర్చి కడంకఁ బేర్చి యా
బట్టించు డొక్క బల్లగుప్తుఁ బట్టి పెకల్చి విదిర్చి కొంచొగిన్.

అరగి

అ॥ వాని నేర నరిగి నరరథాశ్వముల మనోజనముల నుగ్గునూచ మగుచుఁ
బోన నడచి మించుచేనఁ బైకొని తచ్చరాన మొడిచి విటిచి యార్చె నపుడు.

తే॥ ధనువు నెడఁ గన్యతతి గూలఁ దగినపరికరంబు సేర్చుకొనఁగనీ కరాతి వేఁప
నెట్ల కేలనీ నొడుపున్తు గట్టి ముసల మొకఁడు గొని న్యందనము వీడి యుటికె నసుర.

అ॥ ఉభయపాహిని గ్రదు లుద్దాము లై యొండొరులను దాకి వైరరూఢు లగుచుఁ
బొడుచుకొనిరి జనము పొగడొంద సింహశార్దూలసంప్రయోగలీల లొప్ప.

తే॥ శతదంష్ట్రులఁ గ్రొచ్చుచు శతజదగ్ధగాత్రు లగుచుఁ గషాయితనేత్రు లగుచుఁ
బరసి వినిన ర్తనము లేని పెనకువల మెలంగి రవ్వారు జయకాంక్ష లావుఁ బెనుప.

క॥ పే నెససినవాఁగే తగు తీరునమనువారె యెల్లదెలిసినవారే
వా రెగువుచుఁ బోగఁగఁ గనువారికి నబ్జులబు వొడమె వరమునివంద్యా. అగిం

క॥ పొరని యలుక మెయిన్ మదవారణముల యట్లు దొడరి వరకరకృతదు
ర్వారాఘాతంబుల ననిన రానల నెరపి రభిలవందితచరణా. అగిం

క॥ వాలుకడిబుట్టఁ గడుకొని నీలుని ఫాలమునఁ బొడిచె నిర్వాణమునం
బో లువల నని ముసలముచే లానరి యసురుఁ డెదిరి చేడ్పా టొందన్. అగిం

ఉ॥ నెత్తురులొల్క నల్కఁమయి నీలుఁడు శోణితదిగ్ధగాత్రసం
సత్తి దనర్చి గుంకఁకుసుసాలము వే పెకలించి తెచ్చి యా
యత్త పొప్పడన్ గదిసి యాశరవర్యు నురంబు దాఁకఁగా
నత్తఁగఁ ద్రిప్పిడెచె నది యూడి పోన నొసర్చె నాతఁడున్. అగిం

శా॥ దానం దీప్త మమర్ష ముప్పతిల నౌద్ధత్యంబునం బేర్చి వే
గానూను పచలాభ నొక్క శిల నొయ్యం దాల్చినం దొంటి దు
ర్మాసం బాసతిసేయ నమ్ముసల మమ్మాంసాశి తాఁ గొంచు నా
పై నొ వ్వన్న కెదిర్చి తాఁకె జయలాభశ్రీప్రలోభంబునన్. అగిం

—◆ కపిసేనాపతి రాక్షససేనాపతిం జక్కాడుట ◆—

అ॥ ముసల మనిన మదికిఁ గిసలంబుగాఁ బొడనెత్తి గ్రావ మతని నెత్తిమీఁద
వైచెఁ గపిసరుండు పలువ్రక్కలుగఁ దలవగుల రాక్షసుండు వసుధఁ గూతె.

క॥ వసివాటున మొదలుదెగం బసచెడి పడు పాదపంబు పగిది నసురుఁ డ
ట్లును తెడలి వ్రాల సిరి నెటియుసి సత్త్వము నప్పడపుడె యుడిపొనయ్యెన్.

అ॥ శిరము మేను నటు విశీర్ణంబుగాఁ దొట్టు రుధిరపూర మపుడు రూఢమయ్యె
ధాతురాగయుతము తద్ధరాధరమున ప్రసవణ మనంగఁ బద్మనయన ! అగిం

- ఉ॥ నీలునిచేఁ బ్రహస్తుఁ డటు నీల్ల నకంఘ్యము తద్బలం బొగిన్
జాలఁ గలంగి లంకకయి. సాగెఁ దలంబున నిల్వలేక వా
రాలము సేతుబంధ మవసన్నము గాఁగఁ దొరంగుచాడ్పునన్
బోలఁగ శోకసాగరము పొందెను పొందిక గానిపింపఁగన్. ౨౧౮
- ఆ॥ ఒడయఁ డెడయఁ బ్రశమితోద్యమ హతశేషసేన ముందు వెనుక గాన కరిగి
చిన్నవోయి సన్నసెడి మూఁగ యై నిల్చె దానవాధినాథు నరినిఁ జేరి. ౨౧౯
- ఇ॥ నీలుం డటు జయంబుఁ గాంచి బల మున్నీతంబ పో విద్విష
త్కాలుం డీతఁ డటంచు స్వీయకృతిఁ బ్రస్తావంబులం బన్నువా
రలో నేర్పడ రాము లక్ష్మణయుతు న్నావ్యస క్షిమైఁ జేరి త
త్ప్రాలంబాప్తిఁ బ్రహృష్టరూపుఁ డనఁగా సయ్యెం గదంబప్రియా. ౨౨౦
- వ॥ అంత

—♦ ప్రహస్తమృతికి వసరి రావణుండు స్వయముగ రణమునను నడలుట ♦—

- ఆ॥ అట్లు తన్నుఁ బెరసి యరచెడ్డ సైన్యంబు వెఱచి వెల్లమోము నెట్టి గట్టి
లేని పలుకుఁబడిని సేనాధిపతి వహ్ని సూనుచేతఁ బడినచో వ్పనుటయు. ౨౨౧
- ఉ॥ ఏయది తానొ శోకమున కేయెడ రోసము నేటుసేసెనో
పాయనిజంట యిర్కటము పాలయి నిర్భరపాలవైరి హా
హా యని యోధపుంగవుల నందఱఁ గన్గొని కన్గొన లొప్పరిం
దోయము విస్ఫులింగములుఁ దోయము వెల్వడఁజేయ నిట్లనున్. ౨౨౩
- ఆ॥ చుల్కఁజూడఁ జనునె సూడెంచు నవ్వాని నింకఁ దనదుబలఁగ మెగచిపడఁగఁ
దెగి బలారిబలముఁ ద్రెంచిన నాసైన్యపాలు నెదిరి నేలపాలు సేయ. ౨౨౪
- క॥ ఒక్కనిమాటయ కా దాదిక్కునకుం జనినవానిఁ ద్రిక్కొననీ రి
కెక్కడిసారము బీరము స్రుక్కెదరే యిట్లు సిల్లుసూపిన వారల్. ౨౨౫
- ఆ॥ బలము లిట్లు చేటుపడె నొండు దలఁపకే యంతసేయఁజాలినట్టి నేన
పోవువాఁడ నద్భుతావహ మారణసిమ కరుల నొంప సిరి వరింప. ౨౨౬
- తే॥ నేఁడె జొరఁబాటి వానరానీక మట్లు రాము సహలత్కృణ దహింతు నేమ మొప్పు
మించు కాంతారముంబోలె మిడుకనీక మామకశరౌఘదీప్తాగ్నిమండలముల. ౨౨౭
- మ॥ అనుచుం గట్టడసేసి సన్నిహిత మత్యగ్నిప్రకాశంబు భా
నునికాశంబు విరాజమానము జవాన్మానోత్తమాశ్వంబు స్వం
దన మెక్కెన్ సురరాజశత్రుఁడు సముద్యచ్ఛంఖ భేరీముఖ
ధ్వను లాస్ఫోటితసింహనాదములు భవ్యస్తవ్యము ల్మీఱఁగన్. ౨౨౮

- క॥ బహుమానపురస్కరముగ బహుళము బలగమ్ము గొలువఁ బరఁగుచు నసురో
ద్యహుఁడు వెడలె నాజికి దుర్వహరోషభరంబు ద న్నవారణ నలుమఱ్ఱ. ౨౨౯
- ఆ॥ కొండల న్మోగిళ్ళఁ గూర్చుమేనులఁ బావకప్రదీప్తనేత్రకలన లొలయ
నురుబలాఘ్య లగుచు నొప్పు మాంసాదులతోడ నడిచె ననికి దుష్టదమని! ౨౩౦
- క॥ తత్సాదృగమర్షంబున సత్తాఘ్యం డతఁడు ప్రలయసంరంభకలా
యత్తుఁ డగు గుద్రుచాడ్చున సత్తామసవర్గ మెనసి యరిగెం దరుణీ. ౨౩౧
- మ॥ సగరాజస్యకుమారి! తేజము మహాన్నత్యంబుఁ బెంసారఁగా
సగ రారాసీసరాజరా జెడలి సన్నాహంబుతోఁ జేర్చనె
సగరాజఃచలహస్త మూర్జిత ముదస్వత్తోయదారావ మె
న్నఁగరా దంచు దలంచుచుం గనియె మాన్యం బర్కభూపైన్యముఱ్ఱ. ౨౩౨

—♦ రాముఁడడుగఁ బిఠీషణుఁడు వచ్చుచున్న దానవుల తెఱఁగు లెఱిగించుట ♦—

- ఆ॥ అట్లుదోచు రాక్షసాసీక మత్యంతచండిమంబు రామచంద్రుఁ డపుడు
సైన్యపరివృతుండు సశ్రీకుఁ డరసి విభీషణు న్నవత్నభీషణుఁ గని. ౨౩౩
- శా॥ నానారత్నసతాకి కాధ్వజమహాన్నత్యంబు జీమూతనా
గానూసేభసమంచితం బభులశస్రాస్త్రోపలక్ష్యం బభీ
కానేకోద్భటయోధజుష్ట మమరేంద్రాక్షోభ్య మెవ్వాని దీ
సేనావారము దెల్పు మోపియనగ్రా సిద్ధంబు బుద్ధంబుగాఱ్ఱ. ౨౩౪
- క॥ అని యడిగెడు రామునిఁ గని యనుపమవిభుఁ డింద్రనిభుఁ డయారే యస ని
ట్లని నసుగీంద్రుఁ డసీకము వివిగ్లయము పొసరఁజేయు వేడుక తనరఱ్ఱ. ౨౩౫
- తే॥ కాంచితే రామ! మదగజస్కంధగతు మహాశరీరు న ప్రాదితార్కాభవక్తుఁ
గంపిశేభమస్తకుఁడు గాఁ గదలినాఁ డకంపనుఁడు సుమ్మ వీఁ డధికాంతు సుతుఁడు.
- ఆ॥ సింహకేతనంబు చంగలింపంగఁ బేరెక్కి నిక్కువాఁడె యింద్రజిత్తు
మదకరీంద్రుఁ బోల మలయుదంష్ట్రుల మేననొప్పినాఁడు కొఱవిఁ ద్రిప్పినాఁడు.
- క॥ అధికవిభుఁ డయ్యె సీతఁడు విధిలబ్ధనరప్రధానవిలసనమున నిం
ద్రధనుఃప్రకాశ మగు స్వీయధనుఃకాండముఁ గదల్చునన్నెఱిఁ గంటే. ౨౩౬
- శా॥ ఏవాఁ డస్తమహేంద్రవింధ్యగిరులం దెప్పటఁ బాట్ల నొ
తీవి న్నెక్కినువాఁడొ వీనిఁ గనుఁగొంటే వింతచాపం బతు
ల్యావేశుం డయి కర్షణోచితగుణవ్యానద్ధరూపంబుగాఁ
గావింపఁ దొరఁకొన్నవాఁడు రథిముఖ్యత్వాధ్యసత్త్వంబునన్. ౨౩౭
- తే॥ వీఁడె యతికాయుఁ డధికవివృద్ధకాయుఁ డన్నిమాయలు లేకున్న నన్నకన్న
మిన్న యాఁగాని తీసిపోఁ డెన్నఁదగినబీరమునఁ జేతిమెలకువఁ బెనకువలను.

- క॥ వేయితురగములఁ బూన్చిన దీయుద్భటభటుని యరిన మీతనియెదురన్
జేయాడింపం జాలర పో యింద్రదాదు లగు సురలుఁ బురుషో త్తంసా. ౨౮౦
- ఆ॥ పొడుచుప్రొద్దుకాంతిఁ బురుడించు కన్నులరం గెసంగ హస్తరాజ మెక్కి
ఘంట యులివు శ్రుతిగ గర్జిల్లుచున్న యాజోదు గండ డౌ మహోదరుండు.
- తే॥ సంజకెంజాయ నొప్పారు శైల మట్టిఁడైన కాంచనచిత్రభాండాశ్వ మెక్కి
ప్రాస మంచద్వికాసంబు పరఁగఁ దగుఁ బిశాచసంజఁ గులిశతుల్యజవుఁ డతండు.
- క॥ నిశితము శూలముఁ గొని పరవిశసనమున కడరి యచలవిధము చలాభం
బశనిరయము వృష మెక్కెను యశస్వి యీతండు త్రిశిరుఁ డననద్యగుణా.
- తే॥ అతిపృథువ్యూఢము సుజాత మైన వక్షమొప్ప నొప్పారు జీమూతమో యసంగ
నాగకేతుండు ధనువు ధూనన మొనర్చు నల్లవాఁడె కుంభుండు మహానుభావ !
- ఆ॥ సారిది హేమవజ్రజుష్టంబు దీప్తంబు ధూమయుతము నైన దొడ్డపరిఘ
మొకఁడు దాల్చి వచ్చుచున్నాఁడు వాఁడె నికుంభుఁ డద్భుతాఢ్యఘోరరణుండు.
- ఆ॥ కేతుభూతుఁ డితఁడు యాతుధానానీకమునకు మించుతేర్ల ననిచి శరశ
రాసనములు దాల్చి యడరు నవ్వారలు నరసురాంతకులు ననాథశరణ. ౨౮౨
- క॥ నగశృంగయోధు లివ్వారగల్పఁజాలుదురు పగఱ నతిరథనర్యుల్
సుగములు గా రేనాఁడును సుగాయులుం గారు దేవసూదను లధిపా. ౨౮౩
- క॥ ఇందఱఁ జేకొని ని న్ననిగ్రందుకొనఁగ నరుగుఁడెంచెఁ గాలాంతకుఁడే
యందఱ కైనను నీదగుచందము గనలేడు రాక్షసప్రభుఁ డలుకఱ. ౨౮౪
- శా॥ ఘోరవ్యాఘ్రమృగేంద్రవారణతరక్షుశ్వాపదోష్టాశ్వము
ఖ్యారూఢాస్యలు ఘూర్ణితాక్షులునుఁ గా నౌ రాక్షసు ల్గొల్వ వి
స్తారప్రాభవుఁ డల్లభూతగణము ల్ల న్నొంట సేవింపఁగా
నారుద్రుం డెటు లట్లు దోచె సురదైన్యాపాది వ్యాపాది మై. ౨౮౦
- సీ॥ అదె నిండు జాబిల్లి యనువున నునువెల్లజిగి నుల్లసిల్లెడు సిరుల గొడుగు
వేడివెలుంగునా వెలయుచున్నది లసన్మణికిరీటము స్వీయమహిమఁ బెనువఁ
జలకుండలంబు లాజతకుఁ జాలినయవిజగడాలు జాల్మొల్పు జాడ నెగడి
భీమ మక్కాయంబు పెరిగెడు వింజంబునాఁ డాకిడినభంగి నాడఁదొడరి
తా మహేంద్రవైవస్వతదర్పహంత తామసుఁడు వాఁడె నీపయిఁ దామసమున
వచ్చినాఁడు జయంబు నీ కిచ్చువాఁడు రణమునం బ్రేరణమున నీరాణ నెఱయ.
- క॥ సన్నాహ మిట్లు మెఱయఁగ నున్నత మా తేరిపైని నుండి వెలుఁగులం
బన్నుచు నున్నాఁ డలుగుల వెన్నుని వలకన్నతోడి వెరవునఁ దిరమై ౨౮౨
- ఆ॥ అని విభీషణుం డహర్పతితేజుం డరిందముండు వలుక శ్రీనివాస
భూతుఁ డతనితోడ నాతఱి నిట్లనెఁ దనదు వచనరచన తద్ద బాసఁగ. ౨౮౩

సీ॥ దీప్తుండు గాఁ డెట్లు దేవారి రావణుం డఖిలరాక్షసనాథుఁ డనఁగ నెగడి!
దొరకొను రశ్మిల దుప్పిత్తుఁ డౌట నొండాదిత్యుఁ డన సందియంబు గలదె
యవయనసంస్థాస మరయరాకున్న దిట్లధిక తేజఃపుంజ మావరింప
నిమ్మయు మోయువాఁడే సురాసురపీరులం చొక్కరుఁడయేని ననవరతముఁ
గొలుచువాగు గట్టుకొన లందుకొనువా రగల్పనేర్చువా రనల్పతేజు
లస్త్రోత్త్రువిదులు నై యున్నవార లాయోధనముల బిరుదు లొందినారు. ౨౯౪
మ॥ కలఁడే యిట్టిండు పాపకర్మములకుం గాకున్న మేకొన్నవాఁ
డలఘుప్రకముఁ డింతకుం దొడరి దీప్యదూభతము ల్చుట్టిరాఁ
జలముం బూనిన యంతకుం డనఁగ నై సంగ్రామరంగస్థలిం
గలయగ బేర్చునకాని రి త్తచనఁ డేకాంతస్ఫురద్దాముఁ డై.

౨౯౫

—♦ రాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుం డగుట ♦—

ఆ॥ నాదుదృష్టిపథమునకుఁ గోచరం బయినాఁడు దుష్టుఁ డెనసినాఁడ సుకృత
మే నికరం బతే మహిజాహరణజమ్ముక్రోధ మితనిపైనిఁ గొలుపువాఁడ.

౨౯౬

ఉ॥ ఒక్కట నిట్లు పల్కి పలు కొక్కఁడె బాటయు నొక్కఁడే శరం
బొక్కఁడె చాప మొక్కఁడె యహో రఘువీరున కంచు వేల్పు లా
చొక్కపుబీరముం గనుచుఁ జొ క్కెనయంగశరాసనంబునక
జక్కఁగఁగూర్చె నొక్కఁడు ప్రశస్థము బాణము రాముఁ డత్తటిక.

౨౯౭

క॥ అమ్మయి సన్నద్ధుం డై యి మ్రొసలారంగ నిల్చె నినకులజుఁడు తో
సమ్మేటియంత తొ నితఁ డమ్మకచెల్ల యన ననుజుఁ డటు దనరారెక.

౨౯౮

శా॥ ఆరక్షోవిభుఁ డానలగ గలను డాయంబోయి సైన్యంబు దు
ష్పారం బయ్యెడఁ గాంచి స్వీయము పరీవారంబు వీక్షించి యా
శరా యగ చెద నుంచి సంబలుల నొయ్యం బుంచి యీ నెంచి దు
ర్వాగుం డిట్లనె వారిదారవ మఖర్వస్ఫూర్తి వారించుచుక.

౨౯౯

ఉ॥ ఇచ్చట సేరినాఁ డధిపుఁ డిందటతోఁ బురి శూన్య గాక యొం
డచ్చట నున్నవాఁడె మగఁ డాయది యా తటి యంచు వానరుల్
పొచ్చె మెరింగి చొచ్చి యది పొల్లునఁ బోవ నొసర్పకుందురే
తచ్చనగాదు పొం డయినదారి సమర్థులు గొంద తోమఁగక.

౩౦౦

క॥ అని తగువారి నియోగం బనితరముగ ననిచి దురమునం దవికలుఁడై
ఘనర్షుషము పూర్ణ మర్ణవమునుబలె బల్లగాధిపౌఘమును మొగకొనియెక.

—♦ రావణు నెదుర్కొని సుగ్రీవుఁడు మూర్ఖిల్లుట ♦—

ఆ॥ తవిలి వానరుల విదారించు నవ్వాని ధృతశరాసశరుఁ బ్రదీపుఁ గాంచి
వానరేంద్రుఁ డొక్క వరశైలశృంగ ముత్పాటితం బొనర్చి ప్రౌఢిఁ బేర్చి.

౩౦౧

- క॥ ఎదిరి బహువృక్షసానుక మెదిరిపయి వైచె దాని నింతింతలుగా
బదరి యతఁడు భేదించెను బ్రదరముల సువర్ణపుంఖభాప్రసితములన్. 303
- ఆ॥ అంత లట్లువోవ నర్థాంతరంబున కతఁడు దొడరనున్నయంతలోనె
యంతకాభ మటు మహాహిరూపము రోపమసుర దొడిగె నిజశరాసనమున.
- క॥ పవనజవ మశనిసారము సవిస్ఫులింగాగ్నిసంప్రచారము నౌ నా
ప్రవరము శరము ప్లవంగ ప్రవరుని వధియింపఁ బనిచెఁ బటురోషమునన్. 304
- ఉ॥ రావణబాహుముక్త మతిరావణ మయ్యది యింద్రవజ్రపుం
ద్రోవనె స్కందదేవుకృతి ధూర్వహ శక్తి గిరీంద్ర మట్లు సు
గ్రీవుని వక్ష మున్నతము గీడ్పడ నేర్పడఁ జొచ్చి వ్రచ్చెఁ గీ
శావనినాథుఁ డార్తు డయి యాదటఁ గూతె ధరాతలంబునన్. 305
- క॥ అటచుచు నాతఁడు పడ నక్కట దీతెనపో యటంచుఁ గడురభసమునన్
వెఱపేద నార్చి రసురులు నెఱాసుమాళంబు తలఁగ నిలిచిరి ప్లవగుల్. 306
- వ॥ గవాక్షిగవయసుదంష్ట్రముషభజ్యోతిర్ముఖసభు లను వానరవిభులు సముద్యత
గిరిబాహులు వివృద్ధదేహులు నై పరవసంబునం బదరి పరువిడి రాక్షసేంద్రు
నిపై బరసత్కుసేయుచుం బ్రహరించిన శైలప్రహారంబుల నాతం డమోఘంబు
లగు శరంబులచే మోఘంబులుగా నొనర్చి గడిదేత యవ్వారలం గడితేర్ప
జాంబూనదచిత్రపుంఖంబులు నిశితశిఖంబులు నగు విశిఖంబులు బాపినం
దద్బాణపాతనిర్భిణ్ణశరీరు లగుచు నవ్వా రల్లతీ రెల్లఁ బెడఁ బెనుమాఁకుల
యట్టివ యగు మేనుల గట్టి వట్టిద కాఁగ ధరాతలంబునం బడి పరాగంబులం
బొరలుచుండ నిండువేడుక నట్లు చండకార్ముకనిస్సృతోద్ధండకాండంబులం
గడమనైన్యం బాచ్ఛాదించి కడలుముట్ట నార్చునవసరంబున. 307
- ఆ॥ వధ్యమాను లగుచు వారలు భయశల్య విధ్యమాను లగుచు విపులఁ బడిరి
ననుచు వీరవరులె నానద్యమానులు నగుచుఁ బగటు దేరల నగలు మిగుల.
- ఉ॥ రావణసాయకార్తులు నిరావరణు ల్దొలుదొల్తఁ దారె యై
రావణసత్త్వ లయ్యుసమరంబు దెఱు గెడలన్ బ్రవంగముల్
రావములం బొనర్చుచు సురప్రకరార్చిత! రామ! కావవే
నీవ కదే శరణ్యుడవు నేర్తు వి దే మని వేడజొచ్చినన్. 308
- క॥ అనలసుఁడు ధనుష్మంతుఁడు ధను వమ్ములుఁ గొంచుఁ దోన తారసిలె విభుం
డనుజుఁడు ప్రాంజలి యై తామెనకొని పరమార్థయుక్తముగ నిట్లనియెన్ 309
- ♦ కపివీరులఁ దునిమి తూటాడు రావణ మార్కొన లక్ష్మణుఁడు రాముననుజ్ఞగొనుట ♦—
- తే॥ ఎంతలెంతలు సేయంగనేని నేర్తు వీశ్వరుడ వఖిలంబున కీవ కాన
నైన నా కాన యిడు మిద్దురాత్ము నీచు నేన వధియించెద ననుగ్రహింపు మిట్లు.

- తే॥ ఆర్య! నాకోర్కి దీర్పవే యనుచు వేడుతమ్మునిం గని యభినివేశమ్ము మాని
యమ్మహామహుఁ డిట్లనె నతనితోడఁ దనమప్రాభవ మన్నెటిఁ దలకు మిగుల.
- చ॥ ఎయిదుము నేడ్క యట్టి డగునేనిఁ బ్రయత్నపరుండ నై యని
న్నియతియు నైలంగుము వినీతి దలంగక రావణుండు దు
ర్నయుఁ డటుగాక యద్భుతపరాక్రముఁ డుద్ధతసత్త్వఁ డాతనిన్
స్థలమునని గిట్టి మార్కొనఁగజాలదు ముజ్జగ మొంట లక్ష్మణా. 3౧౪
- తే॥ క్రుద్ధుడై వాఁడు కలనునఁ గూడెనేని దుష్ప్రసహ్యుండునురలకుఁ ద్రోవ యిడఁడు
గానఁ బరరంధ్రములు స్వనక్రతలు గనుము కంటిచే వింటిచేప రక్షణ మొనర్ప.
- క॥ అతులము విజయము సుసమాహితత్వ మొప్పారఁ గొను మహీనుఁడ వౌ దీ
నతివాత్సల్యం బొండుకగతిఁ జొరనీయ దటు తాటఁ గాంచి పలికితిన్. 3౧౫
- క॥ అని గట్టిసేసి యాలింగన మొనరించి జయవాక్యకలన లొలయ న
మ్మనుకులతిలకుఁడు సెల విడ ఘనుఁ డతనికి మ్రొక్కి పొగడి కదలె గలనికిన్.
- ఉ॥ వారణపా స్థబాహుఁ డని వార్యమహోద్యతభీమచాపు దు
ర్వాగశఁభునన్ ముదగఁ పతిరూపు సకోపు నాకల
క్షీరసిక్ పతాపు సవిచింతితపాపు సురారికీర్తివి
స్తోత్రరాజ్యభూపుఁ గ నఁ దద్దయుఁ గాంచ హతాత్మసైన్యమున్. 3౧౬
- క॥ వారక శరసిద్ధిభిక్షుశరీరుల హరిపీఠవరుల రిపువిధ్వంసి
ప్రారంభుఁ డరసి క్రోధసమారూఢుఁ డగుచు ససుర నతిమెడు నంతన్. 3౧౭

... ♦ హనుమద్రాహులు గ్రుడ్డుకొని యుండొరుల బలాబలమ్ము లరసికొనుట ♦—

- ఆ॥ ఎచట నున్నవాఁడొ యెటు తెంచినాఁడొ మహామహుండు మారుతాత్మజుండు
నచ్చి తాఁకె ససురనగుఁ దచ్చరౌఘము ల్వాయఁ ద్రోచుకొనుచుఁ బ్రాణి నెఱయ.
- క॥ భుజ మాత్మీయ మవామము భుజంగమేంద్రాభ మెత్తి పొరి సురరిపుడుం
గఱబిడిపడి వానిం గని విజేత వాఁ డిట్లు లనియె విధిముఖినినుతా. 3౨౦
- సీ॥ తప మొనర్చి తెడంద దాఁకుతలంపుల నప్తకష్టముల కై యలఁతిఁబోక
గోరితి వరములఁ గొనముట్ట దేవగంధర్వాద్యవధ్యతవ్సత్త్వ మొలయ
నరుల వాసరుల నెన్నవ కాదె యెంతవా రనుచుఁ దత్ఫల మిప్పు డనుభవింపు
మేనుగొమ్ములు గల దిదె నాదు దక్షిణబాహు వెత్తితి దీనిఁ బరఁగఁ గనుము
పాపకర్మంబులకు మన్నిపట్టు గాఁగనొప్పు నీమేనిలోనఁ జిరోషితమ్ము
రోషితమ్ము సురేంద్రాద్యరుంతుడమ్ము జీవముం బొపునది యింక సిద్ధపడుము.
- ఆ॥ అనిన రోస మెగువ ససుర సోల్లుంతన మొప్పఁ జేయు మట్టు లుత్తమాట
లేల యెలరాదొ యీజగంబుల యెల్ల యెల్లఁ దాఁక వీఁక నెసఁగు నేల. 3౨3

- క॥ ఒకతటి నీనెటి గని యొడొకపరి నీమేను పటియ లొనరించి యిలన్
వికలముగఁ ద్రోచిపుచ్చెద వెకలితనం బూడ నీదు విభుఁ డల్లాడన్. 328
- క॥ అస మెనయు మమల మింకిట నసనన లేల యన వాయునందనుఁ డలుకన్
వసమట మటచితొ ప్రహృతున్ స్వసూను నతున్ స్మరింపఁజనెదే యనినన్.
- క॥ వెనుపొందిన తేజము గల తన కంతటి యెత్తిపొడుపు దనల నడఁచె న
ద్దనుజేశుఁడు బీరమ్మున ననిలజు నెడఁదం దలమున నతిసాహసుఁ డై. 329
- ఉ॥ పో టటు లందఁగాంచి నెఱపోటరి కంపము మాటిమాటికిన్
జోఁటెనయంగఁ గీడ్పటిచి నొవ్వక బ్రువ్వని మేటి తెల్వియుం
దేటయుఁ దేజమున్ బలము దిట్టతనంబును ముట్టనిల్చి బ
ల్వాట మెఱింగి యమ్మెయిన వాని యుర మ్మరచేత వ్రేసినన్. 330
- తే॥ ఆమహాత్మునివ్రేటున నసురవిభుఁడు భూప్రకంపంబు నొఱవకౌభూధరంబు
పగిదిఁగరము సమాధూతుఁ డగుచు దెరలి చేడ్పడెనికేమి చెప్పుదుఁ జిద్విలాస.
- క॥ కరతలనిహతి నసురవిభు నరసచ్చినవానిఁజేసె నచ్చెరు ననుచున్
సురలు మునులు సిద్ధులు వానరులునుఁ బవనజుఁ బొగడిరి నాకేశసుతా. 331
- ఉ॥ అంతటఁ దెప్పిటిల్లి యమరాంతకుఁ డాహనుమంతు విక్రమ
క్రాంతునిఁ గాంచి యకా బళిర రాక్షసనాథు యమాలయాంతసం
భ్రాంతు నొనర్చి తే మనఁగవచ్చును నీబల మిట్టివాఁడు గా
కంతటివీనికిం బగతుఁ డన్యుఁడు వోలునె పోల్ప నొక్కఁడున్. 332
- ఆ॥ మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చఁగావచ్చుఁజో దాయ వైన శ్లాఘనీయభావ
మందినాఁడ వనుఁడు హనుమఁ డవ్వానిపైఁజూడ్కి నెఱసి పలికెఁజోద్యముగను.
- క॥ అంతలు వొగడఁగవలెనే యింతటి దగు బీర మెంచి యితని యడుపునన్
గంతుగొనఁక బ్రదికిన నీ వెంతటివాఁడ వనవచ్చు నే మనువాడన్. 333
- క॥ ఓరీ! ముర్ఖుడీ! నను నోరికి వచ్చిన వినుతుల నొంప కొకటఁ జే
సారింపుము పైవ్రేటున దారియిడుదు నీకు జముని దగ్ధింపంగన్. 334
- ఉ॥ ఎన్నకు మన్న వాని పలు కేడ్డెఱసూపిన దైత్యుఁ డల్కమై
గన్నుల నిప్పుక ల్చెదర గాసిలియు న్మగపాడి వీడ కా
యన్న యురంబునం బొడిచె యత్నమునం బొనరించినట్టి ము
ష్టి న్నెఱపారఁ బోరగిలె శ్రీకరుఁ డంజనసూనుఁ డత్తటిన్. 335

—♦ మూర్ఖుడు డగు హనుమని మొఱంగి రావణుఁడు నీలుపైఁబోవుట ♦—

- ఆ॥ వీఁ డవధ్యుఁ డెట్లా విహ్వలత్వముఁ గొన్నవాఁడు చలము పూన వలవ దనుచు
నీలుఁ డున్నదెసకుఁ దోలించె నరదంబు శీఘ్రగమనమున విశీర్ణుఁ డగుచు. 336

శా|| రక్షోనాథుఁ డతిప్రతాపుఁ డటు దుర్మంత్రంబు పాటించి ప్ర
త్యక్షప్రోద్ధతు నీలుఁ దాకి రభసవ్యానద్ధము ల్పన్నగా
ధ్యక్షాభంబులు భీమమూర్తు లరిభేదారీణము ల్బాణముల్
దక్షత్వంబునఁ బేర్చి తత్తనువున న్నాటె న్వనాటు ల్లనన్.

33౬

ఆ|| అగ్ని చిదుగు లిడిన నాదీపితం డగునెట్లు లట్లు హరిగణేశ్వరుండు
ప్రజ్వలించి శైలపాద మొక్కం డొక్కచేతఁ గొంచు నసురఁ జేరఁగాంచి.

—♦ మూర్ఖదేతిన హనుమని పలుకులు రావణుండు విననియట్లు నటించుట ♦—

క|| పడవై చె నతనిపై నప్పుడె హనుమఁడు మేలుకొంచి పురికొని కడలం
గడలుకొను దృష్టి ననురుని బడలుపడం జూచి యలుక బయలుపడంగన్. 33౮

ఆ|| అమ్మహామనస్కుఁ డాయుద్ధలంపటుఁడరి వినంగ నిల్చు లనెఁ దలంగ
నైతి వన్యఁ దొడరి యాయోధన మొనర్చువాని నన్నఁబోఁటివా రటుమరు.

క|| అనిన విని విననియట్టిద యునికిం గొని నీలుచేఁ బ్రయుక్తం బగు నా
ఘనగండశైల మాతఁడు వినిహత మొనరించె నేడు విశిఖంబులచేన్. 3౪౦

తే|| హరిచమూపుఁ డయ్యది యట్లు లాటడిచనఁ బరభటవిపాటనక్షమప్రతిభ మెఱయ
ప్రజ్వలించెనుఁ గాతాగ్నిపగిది గ్రోధమును మొనసినట్టి యప్పటి మూర్తి నెగడ.

తే|| అశ్వకర్ణంబు లట్లు ధవాఖ్యములునుఁదాలములు సాలములు పుష్పితములు చూత
ములును మున్నగుమ్రాఁకుల మొనయఁజేసె నసురపై వానియును తెంత లనఁగనగునొ.

ఆ|| అఖిలవృక్షములు మహద్భుతంబుగఁ దనపై నిగుడ్చు నతని పరుసఁదనము
నెంచి యవియు నెల్లఁ జించి చెండాడెఁ బ్రత్యస్త్రములఁ గడంగి యసురవిభుఁడు.

క|| ఘోరశరవర్ష మన్నెఱ పోరాట వైసంగ నట్టె పొనరించె మహా
వీరుఁడు పావకిపై నతఁడూరక నిలిచె నిగ్గిందమో యన నగుచున్. 3౪౨

తే|| తనతనువు ప్రాన్య మొనరించి తనదురూపు వహ్ని రూపింప వానరవల్లభుండు
పగతుని ధ్వజాగ్రమున వ్రాలెఁ బాటెఱింగి వాఁడు సక్రోధుఁడై మీఁది వలనుదలఁప.

—♦ నీలుండు రావణుఁ జీకాకుపఱచుట ♦—

క|| అతఁ డార్చినఁ దా నార్చుచు నతఁ డరయం దాను నరయు నట్టిడ యగుచున్
వితతబలుఁ డతనిఁ బొదువఁగ యతమానతఁ దనరె వాఁ డహర్పతితేజా. 3౪౬

తే|| పడఁగపై వింటిపై మోళిపై నదల్పరాక వీరఁ దనర్చి మాతాకుఁ గూర్చు
ప్రమానిమెకములపడవాలు మగఁటిమిఁ గని యలరి రమరులు బలువిస్మయంబు గదుర.

క|| అబ్బుర మనె హనుమఁడు కడు నిబ్బర మనె రాముఁ డొప్పు నీలుని కృతి యం
చు బ్బెనసె లక్ష్మణుండును దబ్బిబ్బుపడంగడంగె దానవుఁ డంతన్. 3౪౮

- తే॥ నీలలాఘవసంభ్రాంతు నిర్మి మేఘు ననిమిషారిం గనుంగొని యగచరౌఘు
మెల్ల నాక్రోశనినదంబు లుల్లసిల్లఁజేయఁ జేయి కాలాడ కజేయుఁ డతఁడు. 3౪౯
- క॥ వ్యగ్రత్వం బటు మొనకొన సుగ్రీవాసీకపతినిఁ జూచుచుఁ దగు సా
మగ్ని యెదియొక్కొ యీతని నిగ్రహ మొనరింప నని యనిర్ణయఁ డగుచున్.
- తే॥ ఎట్టకేలకు నూహించి యెట్టయెదుర నాడు నన్యానిఁ దూలించి యాట లుడుగఁ
జేయ నాగ్నేయమంత్రసంశీలితంబుఁ గొనె శిలీముఖ మక్కుళ గోల యగుచు.
- మ॥ ధ్వజశీర్షంబున నున్న యున్నతబల్బోద్ధామున్ సుధామున్ గృశా
నుజనుస్సంభృతశీలు నీలుఁగడఁక న్నొంపం దలంపొప్ప న
య్యజరామర్షణుఁ డెంచి వానిదెస డాయం దృష్టులం బంచి ద
ర్పజ ముల్లాస మెసంగ నిట్లనె యపుధ్వంసప్రశంసోచితా. 3౫౨
- సీ॥ అన్నిట లాఘవం బందినవాఁడవే మాయాబలంబు నేమమునఁ గొంటి
గంటి లే దని పెక్కుగతుల మెలంగితి వేరుపర్చితి నెన్నియేని యాపు
లాముకొన్నవితాన బూమెలు పచరించి యోముకొంటివ కాక యెందు గలదె
యిదె వచ్చుచున్నది యెసలారు నస్త్రంబు జాలిఁదప్పుకొనంగఁ జాలి నిలుము
తప్ప దింకిట నెట్లును ముప్పు నీకు బటచెదో యుండి పడరాని పాట్లు పడెదో
పిలిచెదో తోడివారల బిలుకుమార్తు నాకు మార్తుతె యొక్కొండ్లు ననుచువారె.
- చ॥ అని యనలాస్త్రయుక్త మగు నమ్ము రయమ్మునఁ గార్ముకమ్మునన్
గొనయము మీటి సూటి గని కూర్చి మహార్చిరుపేత మై క్షణ
మ్మున నది వీక్షణమ్ములకు మున్కొనరానిద కాఁగ రాగ వాఁ
డనిచెను నీలువక్షమున నంటఁగ నొంటని దర్ప మేర్పడన్. 3౫౪
- క॥ దుర్దముఁ డయ్యున్ శరపీఠాద్దితుఁ డై యచట నిలువ ననువుపడమి వే
నిర్దహ్యమానుఁ డగుచు న్నగ్దిల్లుచు వ్రాలె వాఁ డనంతం గాంతా. 3౫౫
- మ॥ పితృమాహాత్యము స్వాత్మ తేజ మమరాభిప్రీతి రామేంద్రు స
న్నతకారుణ్యము ప్రాణము లైడపు నానొ వ్వందఁగానీక సం
తతరక్షం బొనరింప రాక్షసుని యస్త్రం బట్లు సోకంగ జా
నుతలం బూతగఁ గూలి మూర్ఛిలె సుజన్మ్యం దుద్ధతత్వం బఱన్. 3౫౬

—♦ రావణుడు నీలు మూర్ఛ నొందించి లక్ష్మణునకుఁ గవియుట ♦—

- తే॥ అతఁడు దెరలినయంత వీఁ డంత మొందుఁగాత మని గాతమనిపింపఁ గడఁగు నెడఁద
నొండు దలఁచుచు లక్ష్మణుం డుండు నెడకుఁబోయె నెడ పోయె నని వాఁడు పూవుఁబోఁడి!
- క॥ అంబుదనాదం బగు నరదంబున డంబెసఁగఁ జని మడద్విరదవరం
బుం బొందిన పొందిక నెదిరిం బొరిఁ దిలకింపఁ గాంచి ప్రీతుం డగుచున్. 3౫౮

తే॥ ఉజ్జ్వలుం డయి జ్వలనుని యోజ నెఱయ నెఱ యనీకంబు గోరెడు నీటుకాఁడు
క్రంతుకొనునాదమున భూమి కంప మొంద నారి సారింఁచె గడఁక దేవారి దొడరి.

చ॥ పెరయ నదీనసత్త్వఁ డపభీకుఁడు లక్ష్మణుఁ డాశరేంద్రు వి
స్ఫురితధనుఃప్రచారుఁ గని పొచ్చెము లే కిట రమ్ము నీకు వా
నరులకుఁ బోలునే దురమునం గడిదేఱినవాఁడ వెన్న భీ
కరములు నీశరంబు లవి గానివిగా నొనరింపఁ జెల్లునే.

3౬౦

మ॥ ప్రతిపూర్ణార్ణవనాద మైన నుడితోఁ బాటిల్లు జ్యోఘోష ము
ద్ధతిమైఁ దార్కొన నట్లు వల్క విని ప్రత్యక్షంబ యై సోఁకు రో
షితవృత్తిం బురుడించి తాఁకి సమవస్థిత్యంచితున్ లోకస
మ్మతు రాజేంద్రసుతుం గనుంగొని రణోన్మత్తుండు వాఁ డిట్లనున్.

3౬౧

ఉ॥ నాదగు దృష్టిమార్గ మిది నాక బలే చొర నైతి మి త్తికిం
బా దిది సుమ్ము రాఘవ! విపత్తికిఁ బాల్పడి తంతగామికిం
బో దరిలేని దారిఁ జను బుద్ధి జనించు మదీయబాణముల్
మీఁదటివాదు లెన్న వరిమీఁదఁ బారి నివహరించు న త్తటిన్.

3౬౨

మ॥ అని యుద్వృత్తసితాగ్రదంష్ట్రఁ డయిదుర్వ్యాసత్తి గరిల్లు న
మ్మనుజాశీంద్రు నవిస్మృతుం డగుచు సన్మాన్యుండు సౌమిత్రి క
న్గొని యిట్లంచు వచించె రాజపదముం గొన్నాఁడ వెఱున నీ
కనుభావోచితమే వికత్తనము శౌర్యాస్పందు లి ట్లందురే.

3౬౩

అ॥ పాపకృద్వరిష్ఠభావంబుతోడిదయా వరిష్ఠభావ మనువదింతు
రెల్లవారుఁ గొంత యేను నెఱుంగుదు నీదుతేజ బలము నిష్ఠ నెఱియు.

3౬౪

క॥ వచ్చితి సాయుధుఁడన యై యిచ్చటు ద్రొక్కితి నిలిచితి నింకేల వితా
గచ్చులు చెచ్చెర బఱపుము క చ్చొకయింతయును లేని ఘనవిక్రమమున్.

అ॥ అనుచు మాటపడిన యంత ననంత మై క్రోధ మెగువ ననవకుంఠితుండు
వాఁడు తోడుతోడ వాలమ్ము లేడు లక్ష్మణునిపై నిగిడ్చి క్రాలుటయును.

3౬౫

—♦ లక్ష్మణరావణుల ద్వంద్వ యుద్ధము ♦—

ఉ॥ కాంచనచిత్రపుంఖములుగా నలువొంది శితాగ్రధారతం
గాంచిన మేలి బాణములఁ గ్రన్నన నాశరుహేతులం బటా
పంచము లై పడ న్నటికెఁ బార్థవసూనుఁడు ఛిన్నభోగధూ
ర్వంచితభోగు ల ట్లయిన వానిఁ గనుంగొని క్రోధమూర్తి యై.

3౬౬

క॥ లంకేశ్వరుఁ క్షన్యములఁ గడంకఁ బృషత్కములఁ బఱపుటయు నవి చెడఁగా
నింకఁ బ్రయోగించిన మీనాంకసదృశుండు వాని నన్నిఁటిఁ దునిమెన్.

3౬౭

- ఆ|| వర్షధార లొనవ వట్టొడ్డి నట్లు లొ నాశరప్రయుక్త మాశరౌఘ
మటఁ దెరల్చె నాతఁ డర్థచంద్రక్షురకర్ణి భల్లముఖ్యగణము లనిచి. 32౯
- క|| ఇంచుక చలింప కమ్మెయి ముంచెన్ శరవృష్టి నసురముకుటుని హరి లీ
లాంచితుఁ డాఘనుఁ డదియును బంచాననవిక్రమ ప్రపంచం బయ్యెన్. 3౩౦
- చ|| అవి యవి యట్లు మోఘములె మోటయుఁ గాక తదీయ హేతుల
య్యవి యవి దన్నుఁ గప్పబకు నాతఁడు విస్మయమంది వాని లా
ఘన మనదృక్ష మంచు నెదఁ గైకొనుచు నిశితాగ్రపత్రన
త్ప్రవరముల నిగిడ్చె నపభంగుఁడు రక్కసుఁ డొక్కపెల్లునన్. 3౩౧
- ఆ|| తొంటియట్లె యవియుఁ దొలఁచి రాక్షసువధనెంచి వజ్రనిభము లీహితములు
జ్వలననిభము లైన శరములఁ బఱపె సంధానలక్ష్మ్యమోక్షతత్త్వ మెసఁగ. 3౩౨
- చ|| అటు లొనరించు లక్ష్మణుని యాశయ మాశరనాథుఁ డెంచి యా
పటుశరము లెరల్చి బహుపాటన మగ్నిసమప్రభాభ్యము
దృఢము విధాతృదత్త మనపాయము నౌ శరమున్ లలాటభూ
తటమున నాటె వాని ఘనదార్ధ్య మెఱుంగక భావితాత్ముఁ డై. 3౩౩
- ఆ|| అది యమోఘ మోట నాతనిఁ జేరి యొక్కింత దెరలఁ జేయ నెలమిఁ బాసి
శిధిలముగను పిల్లు చే ధరించి చలించె నొంట నవల సంజ్ఞ నొందఁగాంచె. 3౩౪
- క|| తెలివిమెయి వాఁడు పట్టిన బలువిల్లవలీలఁ ద్రెంచి పార్థివపుత్రుం
డలయించె నట్లు మూ డమ్ముల రక్షోవిభుని సురలు మునులుం బొగడన్. 3౩౫
- ఆ|| చాప మట్లు వోవ శరతాడితుం డయి యొల్లఁబోయె రుధిర మురల మెదడు
సెదరఁ గొంతవడికి సేదదేఱంగ నై ప్రతిభఁ గాంచి యసురపాలకుండు. 3౩౬
- ఉ|| కన్నుల నిప్పు లుట్టిపడఁగా నరనాథకుమారుఁ గాంచి నీ
వన్నియు నేర్చినాడ వటులైనను దీని భరించిచూడు మం
చన్నెరి నాడుచున్ సముదయాభ్య విరించివిత్తిర్ల నొక్క శ
క్తి నైలకొల్పనెంచి కొనె దేవసపత్నుఁ డరీణయత్నుఁడై. 3౩౭
- తే|| ఎగచి పొగలేని యగ్ని కేనీడుజో డటంచుఁ గపివాహిని భయాబ్ధియందు ముంచు
నట్టిదై ప్రజ్వలించు నాగట్టిశక్తిఁ బఱపె సౌమిత్రిపై సురపాలరిపుఁడు. 3౩౮
- క|| భరతానుజఁ డమ్మెయి దుర్భర యై పఱతెంచు దానిపై నస్త్రములం
గురిసె హుతాగ్నినిభంబుల బరా కొంకితయును లేక పర్వేందుముఖి. 3౩౯
- ఆ|| అది యమోఘపాత యగుట నన్నియు ద్రోచుకొనుచు వచ్చి వాని ఘనవిశాల
బాహుమధ్యసీమఁ బాటించి చొచ్చె నచ్చెనఁటి పనుపుఁ గొనిన సిగ్గు పొదువ. 3౪౦
- క|| ఆసత్తి శక్తిమంతు సమాసత్తిం దాఁక మెఱసె నాతఁడు దోడ్తోఁ
బ్రాసంగికప్రసక్తసమాసత విహ్వలుఁడ కాఁగ నాదటఁ దొడరెన్. 3౪౧

క॥ శక్తులు శక్తు లనంగా శక్తులె యన్నియును నదియ శక్తం బయ్యెన్
శక్తున కశక్య మై తన సూక్తియనుగతార్థ కాఁగ సూన్యతమూర్తీ!

3౮౨

తే॥ అవశుఁ డగు నాతనిం గని వివశుఁ డయ్యె
స్వవశ మెనయునపో యంచు సరభసుఁ డయి
పోయి మతినోయి పొదివి కొంపోవఁ జూచె
నాస భుజములు సాచి పలాశిభిభుఁడు.

3౮౩

ఉ॥ మందర మెత్తు నేమొ మహిమప్రతిభాసిహిమాచలంబు చే
వం దరలించు నేమొ కడువాలిన మేరుధరాధరంబుఁ దాఁ
గ్రందుకొనంగ నై కడఁక గాత్రీయపెట్టున యేమొ కాని యా
స్కందనముం బొనర్పఁ గతి గానఁడు లక్ష్మణు రాక్షసుం డనిన్.

3౮౪

క॥ మనకందువకైలాసము మునుఁ గదలించెఁగద యపుడు ముజ్జగముల నై
నను సురలతోడ నసురకుఁ జనుఁ దాల్చుం జనదు రాము సహజ భరింపన్.

తే॥ తన స్తనాంతరమందు నిస్త్రుద బ్రాహ్మిశక్తి నాటిన సౌమిత్రి జలదరింపఁ
డాత్మతేజంబు వైష్ణవం బతుల మమితమప్రతర్క్యంబు స్మరియించె నంబుజాక్షి.

క॥ దానవదర్పఘ్నం డద్దానం గురుఁ డయ్యెఁజమ్ము దానికి విలయ
స్థానము జన్యమునకుఁ జని యా నెలవే కద ప్రకార మన్యం బగునే.

3౮౫

ఉ॥ దానవుఁ డెట్లు భూతమయుఁ దాల్చెడుఁ దాఁ జెడుఁగాక యింకిటన్
మానవుఁ డయ్యెనన్న యొకమాటయెకాని సుమానితంబు ని
ర్మానవికార మాత్మమహమండల ముచ్చిత మచ్యుతాంశ మా
వానిఁ గదల్పలే కొదిఁగె వారణరాజమరాళగామినీ.

3౮౬

క॥ తరలింపఁజూచుఁ దరలుం దెరలుం దెరలింపలేక దివిజారి కడుం
బరవభృసేయు నాసం బరవస మొదవంగ నట్లు పద్మదలాక్షి.

3౮౭

తే॥ అంతలో నంతకుఁడు దన కరుగుదెంచె ననుమఁ డారసి రక్కసి నాక్రమింప
వజ్రకల్పోరుదృఢముష్టి వటలఁ బొడిచెనుసులు లెడలంగ నపుడు బింబోష్ఠి! వింటె.

—♦ రావణుఁడు హనుమని పోటున మూర్ఛమునుంగుట ♦—

క॥ జానువులు నేల మోవఁగ దానవుఁడు చలించె బడె వితాకుపడెన్ బె
ల్లె నేత్రశ్రవణాస్యస్థానకములవలన రుధిరఘురతతి యురలన్.

3౮౮

అ॥ తిరిగితిరిగియాడి తేరెక్కి తేఱని మూర్ఛమునిఁగి వ్రాలె మురువడంగ
ఘూర్ణమానుఁ డగుచుఁ గూలంకషుఁడు వాఁడు చేప్త లుడిగి సన్నసెడి మృగాక్షి.

క॥ అసురుసురుపడుచుఁ బడె వీఁడును తెడలెనొ యేమొ కడురణోద్ధతుఁ డనుచున్
వసమట నాడిరి మానులు వసుముఖ్యులు సురలు వాసవపురస్సరు లై.

3౮౯

క॥ రక్కసులు దెరలి తమ కింక ది కున్నదియే యటంచు దీర్ఘహృదయు లై
దిక్కులకుఁ బటవఁబూనిరి చక్కటి గనలేక హరిణశాబకనేత్రతా. ౩౯౪

శా॥ తేజోరాశి యుదీర్ఘఁ డాహనుమఁ డుద్రేకించి యూర్జస్వితా
భ్రాజిష్ణుస్వకబాహువు లొనిపి దీప్యన్మూర్తి సౌమిత్రి న
ట్లా జాడం గొనిపోయె రాముదరి కావ్యాపార మొప్పారఁగా
నాజన్మంబు ఫలించె వాని కెన యా నాతం డొకం డుండునే. ౩౯౫

తే॥ శత్రువుల కప్రకంఠ్యుఁ డాసన్నఁ గ్రోతి
వాని కటు వశ్యుఁడయ్యె నవ్వలనునందుఁ
దూలమాత్రలఘుత్వంబు దోప నతని
పరమభక్తిసుహృత్త్వంబు పాటిసేసి. ౩౯౬

క॥ ఆశక్తి శక్తిమంతునియాశ నివ్విడనాడి యాపలాశాధిపు న
భ్యాశ మెలసి స్వక మైన నివేశముఁ గనఁగాంచె నపు డవేలప్రతిభా. ౩౯౭

తే॥ శత్రుసూదనుఁ డప్పు డాశ్వస్తుఁడునువిశిష్టఁడును నయి మేల్కొని చాల మెఱసె
విష్ణుభాగ ముమీమాంస్యవిధము స్వాత్మ రూపము స్మరించు మేలి నిరూఢి దొరయ.

—♦ మూర్ఖుడేటి విజృంభించు రావణు శ్రీరాముఁడు హనుమదాఝుఁడై తలపడుట ♦—

ఆ॥ అట్లుతెరలినట్టి యాశరభ ర్తయుఁ దెలివిఁగాంచి తొంటితేజ మెనసి
యమ్మహాహవమునయందుఁ గ్రహించె బల్వీల్లు నిశితము లగు విశిఖములును.

క॥ హరివీరుల మార్కొని యయ్యరిందముఁడు వేఁపఁదొడరె నటునిటు నై వా
నరి సేన తల్లడిలుట నృహరి రాముఁడు గాంచె మించె నాటనియలుకన్. ౪౦౦

శా॥ సింగం బాకటిపెల్లునం దొడరఁగాఁ జింతించుచో మత్తమా
తంగం బొక్కఁ డెదుర్పడంగ నగు తాత్పర్యంబు దోపన్ జగ
న్మాంగల్యోదయుఁ డుజ్జితాఘుఁడు స్తువన్మాసింద్రుఁ డౌ రాముఁ డ
ష్టంగమ్ము ల్పులకింప దైత్యు నటుమ న్వాన్వసక్తి నుంకింపఁగన్. ౪౦౧

చ॥ హనుమఁడు చేరి యిట్లను మహాహవ మియ్యది రక్కసుండు ది
న్నని రథ మెక్కి మేయ రఘునాయక నీ విల నిల్చి పోర నౌ
పనిఁ గొననేల నాభుజము భాసిల నౌ బలుమూఁపునందు నీ
వనితరవృత్తి నుండి రిపు నార్పుము తీ ర్చిడు దర్ప మేర్పడన్. ౪౦౨

తే॥ గరుడి లావరి నెక్కి శ్రీకాంతుఁ డైన హరినిఁబోల మదీయాంస మాక్రమించి
యరిని శిక్షింపఁ గడఁగి దైత్యారి వగుము జానకీప్రాణనాథ! ప్రజాననాథ! ౪౦౩

క॥ సంతమస మెడలి వేలుపులింత యనఁగరాని తృప్తి నెనయఁ బ్రధితసా
మంతుఁడ వీక్రతువున నీ వంతుపడిన పశువు వీని వధియింపు మిఁకన్. ౪౦౪

- క॥ నానోములు ఫలియింపఁగ నానాలోకములు ముదమునం దేలఁగ ని
ధ్యాన మొనరింపుమయ్యా యానందమయాత్మ! రామ! యసురవిరామా! ౪౦౪
మ॥ అనినన్ సంతస మంది యెంతటిఘనం డౌరా యితం డంచు నె
మ్మన ముప్పొంగఁగ మేను మేల్పులకల నైక్కించు నొప్పార నా
తని యంసం బవతంసితంబుగ మహాధాముండు రాముండు తోఁ
చెను బూర్వాద్రిని భానుఁడట్లు నిభృతశ్రీ నంజనాసూనుపై. ౪౦౬
- ఆ॥ ఆమహాత్ముఁ డధిబలాఘ్య మహాకపి నధిగమించి మించి యలరువేడ్క
రథము నెక్కి నిక్కు రావణు సరిసరి గాఁగఁ జూచె నపుడు కమలనయన!.
మ॥ కనిసంతం గనదుద్యతాస్త్రుఁ డవనీకాంతావనుం డొయ్యనం
జనె వైరోచనుపైఁ ద్రివిక్రమునియోజన్ రాక్షసాధీశుపై
ఘనరోషంబు విభూషణంబుగ సమాక్రాంతం బొనర్పంగ నె
ట్టనఁ జాలండె యతండు ముజ్జగ మొకంటం గంటకం బేర్పడన్. ౪౦౮
- క॥ జ్యాశబ్ద మధిక మై వజ్రాశనినిప్పేషతీవ్ర మై యటుమఁగ న
ద్యౌశరధి రాముఁ డత్తటి నాశరనాథుఁ గని యిట్టులనె శుకవాణి. ౪౦౯

—◆ శ్రీరాముని పలుకులు. ◆—

- క॥ గంభీరహృదయుఁ డాతని గంభీరవచఃప్రసక్తి కా దన్యుల కో
గంభీరవేదినామక కుంభిలసక్కుంభ సదృశకుచకుంభయుగా. ౪౧౦
- నీ॥ నిలునిలు మెదిరించి నీదర్ప మేర్పడి కానిపింపంగ రాక్షసగణేంద్ర!
యిమ్మొయి విప్రియం బిట్టి నా కొనరించి యెట్లు విమోక్షణం బెనయువాఁడ
విటమున్నుఁ జరియించి తెల్లెడ శార్దుల మట్టిఁడ యనుచుఁ బే రంది జగతిఁ
గడచె నక్కాలంబు కాలమంతయు నొక్కఁబ్రాతిగాఁ గడజేటు రీతి గలదె
యింక శమనునేని నినునే ననలునేని నీశునేని నాప్రజేశునేని
శరణు సొచ్చి దశదిశల డాఁగియేనియు నాదుకంటఁబడి మనంగలేవు. ౪౧౧
- ఆ॥ ఎవనిఁ గొట్టినాఁడ విత్తశక్తివి శక్తిచేతఁ జేతనంబుఁ జెనయు నలుక
వాఁడె కడఁక వచ్చినాఁడు నీపాలిటిమిత్తి యగుచు నొకనిమేషమునకు. ౪౧౨
- క॥ నీవు సపుత్రామాత్యుఁడవై వేగమె యవని వ్రాలు దంతర మింక సం
భావింపవలవ దొండెడఁబోవలతో నిలుతొ వలయు బుద్ధిఁ దలంపన్. ౪౧౩
- క॥ ఈనాఁటియుద్ధముననే యానాకౌకసుల కస్తు లపసీతము లై
పోనొనరించెదఁ బాఱక నీనెఱబీరంబు నెఱప నేర్చెదవేనిన్. ౪౧౪
- మ॥ తతభీమాద్భుతదర్శను ల్కృతజనస్థానాలయు ల్సంతతో
చ్చితశస్త్రాస్త్రకరు ల్చతుర్దశసహస్రీభూతసంఖ్యాకు లు

ద్యతవీర్యుఁ డనశౌర్యుఁ డైతనరుఁ డైత్యాధ్యక్షుఁ డానాటి కే

గతికిం బాల్పడిరో తలంపు మటు వీకం దాక్షనై వీనిచేన్.

రంగి

క॥ అని ముట్టనాడు రామునిఁగని వేల్పులసూడుకాఁడు గనలుచు నితనిం

గొనితెచ్చె నింత కనుచున్ హనుమని నోనాడుచు న్మహాదర్పమునన్.

రంగి

—♦ శ్రీరామ రావణ ద్వంద్వ యుద్ధము ♦—

తే॥ ప్రలయకాలానలశిఖావిభాసురంబులూశరంబులు నిశితంబు లౌ శరంబు

లతని పోకడ లెన్నుచున తనివోక సూటి గని నేటుకొన మేన నాటి యార్చె.

క॥ ఆరాటపడి నిగిడ్చినయారాక్షసు సాయకంబు లనిలజు నొడలం

దారూఢము లై మెఱసెఁ దదారూఢత నెగడఁజేయు నంతటి వగుచున్.

రంగి

తే॥ సహజతేజోనుమితమహాసత్త్వఁ డతనితేజ మంతకు నంతకు దిటపుపడియెఁ

గాని లోపమొకింతయుఁ గలుగఁబోవదెదిరి యవ్వొనిఁ గదలింప నేమి గలదు.

తే॥ రాముఁ డధిమహాతేజోవిరాజితుండు వాని తేజ మవ్వొనరవర్గ ముండు

నెలపులం దెల్ల నెట్టన నెఱయుచుండుఁగాన వారలఁ దెరలింపఁ గా దొరులకు.

క॥ హనుమని గృతవ్రణునిఁ జేయ నుద్యమించెడునె యీతఁడనుచు మహాక్రో

ధనుడయ్యె రాముఁ డయ్యెడదనరెం దాన బరవసముదారి మెలంగన్.

రంగి

అ॥ అట్లు పేర్చియార్చి యభిచంక్రమ మొనర్చి శత్రురథము సాశ్వచక్రకేతు

సూత మాతపత్రసునిశితాయుధగణోపేత మవనిఁ గూల్చెఁ బృథుశరముల.

రంగి

ఉ॥ అంతట దేవదుర్హదు రయంబున డగ్గరి రాముఁ డల్కఁ గా

లాంతికసన్నిభం బశని యట్టిఁడు నౌ శర మొండు వాని బా

హ్వంతరసీమ పూర్వధతర మా నెడ నాటె మహాత్ముఁ డిందుఁ డౌ

పంతమునన్ సువర్ణగిరిపైఁ గులిశం బెనయించి నట్లుగన్.

రంగి

అ॥ ఇంద్రవజ్రపాత మెనసి వడంకఁడు పిడుగుఁ జేయిసాచి పిడికిలించు

నట్టివాఁడు రాము నస్త్రంబు సొరఁబాట స్రుక్కె వడఁకెఁ దెరలె రక్కసుండు.

తే॥ వీరుఁ డతఁడు భృశార్తుఁ డై విహ్వలత్వ మందుచు స్వచాపమోచనం బాచరించు

టరసి మహితాత్ముఁ డౌ రాముఁ డందుకొనియె నర్థచంద్రశరంబు దీప్తాజరంబు.

—♦ శ్రీరాముండు రావణు కిరీటంబు భంజించుట ♦—

క॥ కరుణామయుఁ డద్దానన్ స్ఫురదర్కనిభంబు నిత్యశోభనమును నౌ

సురవైరివరకిరీటముఁ దరమిడి ముక్కలుగ నతికె ధరణిం ద్రెళ్ళన్.

రంగి

అ॥ హతకిరీటుఁ డై విగతమహాశ్రీకుఁ డై యప్రకాశుఁ డగుచు నస్త్ర మెనయఁ

జనెడు సూర్యు నట్లు శాంతార్చి యగువానిఁ గాంచె రఘుకులప్రకాండుఁ డపుడు.

తే॥ నిర్విషాశీవిషం బట్లు నేటునేతఁ బాసి రాకాసి యొదుఁగఁ దద్భావ మెంచి
యిట్లు లనె రాముఁ డాత్మీయ మింగితంబు పడయనేర్చినవా రెల్లఁ బ్రస్తుతింప.

—♦ శ్రీరాముఁడు దీనుడగు రావణుపై దయఁగొని యింటికేగ నాజ్ఞయిచ్చుట ♦—

చ॥ పెనుపగు యుద్ధకర్మ మిటు వేర్చి పొనర్చితి భీషణంబుగాఁ
జేనకి వధించి తెందఱనొ చిక్కనిపోటుల ధిక్కృతుండ వై
తెనసితి శ్రాంతి నిప్పు డిఁక నెద్దియు మేకొనఁజాల విట్టి ని
న్ననయ మటంచు మిత్తివశ మందఁగఁజేయుప్రసక్తి జంకెదన్. ౪౨౯

తే॥ ఆనసేసితి పొమ్ము రణార్దితుఁడవు లంక సేరంగనుము నేఁడు శంకదక్కి
ఓయిరాత్రించరాధీశ! యూరడిల్లి యెల్లి రమ్మ దురమ్మనకెసక మెసఁగ. ౪౩౦

క॥ పరికరము లెల్లఁ బొసఁగన్ సరభసముగ నరుగుదెంచి సన్నద్ధుఁడ వై
యరదముననుండి కాంచెద వరయందగు నాదుబలము నంతయు నంతన్. ౪౩౧

మ॥ అని శ్రీరాముఁడు పూర్ణకాముఁ డనినన్ హర్షంబు దర్పంబు నె
ట్టనఁబోవన్ వినికృత్తసస్మణికిరీటశ్రీకుఁ డస్తాయుధుం
డు నితాంతాహతసాశ్వసూతసురధుండున్ వాఁడు పెంపేద న
ప్పెనువా దెన్నక లంకసాచ్చె నసురు ల్భీతిల్లఁ బ్రోల్లాసిన్. ౪౩౨

—♦ రావణుఁడు నెడి పాట శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణాదుల విశల్యులఁజేసి యూరడించుట ♦—

ఆ॥ ప్రబలసారుఁ డట్లు రజనీచ రేంద్రుండు పోరితంబు వీడి పురిసారంగ
సకలహరిబలము విశల్యమ్ముఁ గావించెఁ దేర్చె లక్ష్మణుని విధిజ్ఞుఁ డినుఁడు. ౪౩౩

చ॥ అసుగుఁడు విద్రుతుం డయిన యంత సురాసురసిద్ధసాధ్యులున్
వసుగరుడోరగ ప్రముఖ వర్గములున్ మును లబ్ధులుం దెసల్
పొసఁగెడు భూతము ల్నదులు భూమిచరాంబుచరంబులున్ సమం
జసధృతిఁ గాంచి యుల్లసెలఁ జాలఁగ మే లిరవైందె సుందరీ. ౪౩౪

ఆ॥ సకలహరిబలంబు సంతసంబున నంబరంబు ముట్టికొన దిరంబుపడి దు
రంబునకుఁ దగం గరం బాయితం బైన సంబరంబు సురపురంబుఁ బెరసె. ౪౩౫

క॥ కల్యాణమూర్తి గుణసాకల్యాత్ముఁడు హర్షఘనుఁడు కరుణావీక్షా
వల్యాశ్రితజనసులభుఁ డహల్యావరదుండు రాముఁ డటు లొప్పెఁ జెలీ. ౪౩౬

క॥ అని గిరిగుం డఁజేరిగించిన విని గిరిజ కుతూహలమున వెలయుచుఁ బురికిం
జని వాఁ డేమెయి మెలఁగెను వినిపింపవె యనుచు దనదువిభు నడుగుటయున్.

ఉ॥ శాత్రవసూదనా! సకలసంయమిధృత్యుపపాదనా మహా
మాత్రఫలోదయాధ్యగుణమండలలక్ష్మ్యజనానుమోదనా!

సూత్రితము క్రిమార్గపరిశుద్ధవచోర్థనివేదనా! జగ
 న్నేత్రితరాజయోగపరినిష్ఠితచిత్సుఖసంప్రసాదనా!.

౪౩౮

క॥ మాయావిధాయిజనవిచ్ఛాయాచరణప్రకారసమయాప్తమహా
 మాయాసహత్వయోగప్రాయాసంసారతద్విపర్యయసారా !

౪౩౯

మాలిని॥ విస్మయరరసరాశ్యుద్వేలపీచీసమీచీ
 నసరణిభృతయోగానందసాంద్రోక్తిసారా
 స్వసుకృతపరిణామాస్పందభావోదయశీ
 ప్రసితసుజనలభ్యప్రాజ్యసంపత్ప్రకారా.

౪౪౦

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
 కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ
 విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
 వేంకటప్పకవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
 శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
 యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
 ప్రపాశ్వాసము.
 శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీశివాయ గురవే నమః.

శ్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

సప్తమాశ్వాసము.

మానితభక్తజనో

ద్దామాప్లదనవిశేషతత్పరసత్తే

జోమహిమానన్యాదృశ

భూమైశ్వర్యప్రశంస ! పురుషోత్తంసా !

- ఆ॥ అవధరింపు మట్టు లడిగినయద్దేవిఁ గాంచి పలికెఁ గాలకంఠుఁ డవలి
కథ శ్రేణింగు వినుము కలకంఠకంఠి! వాఁ డిల్లుసొచ్చి కలఁక నెడఁదనొచ్చి. ౨
- ఉ॥ రామశరాహతిం దనదురాణ నెడఁ హతదర్పుఁ డై తెఱం
గేమియుఁ గాలువోక వృథితేంద్రియవృత్తి నిరస్తధైర్యుఁ డై
తామసము న్భయంబుఁ బెడదారుల కీడ్వఁ బ్రసక్తి వీడఁగా
నేమఱసాటుతోడివడఁ కేర్పడఁగాఁ బరితాపఖిన్నుఁడై. ౩
- క॥ తలసోఁతలకుం గొల్బడఁ దలఁ కటూ దలకొనఁగ బ్రహ్మదండద్యోతం
బులు విద్యాన్నిభములు రాము లసద్బాణములు దలఁపు మొనకొని వేఁపఁ. ౪
- క॥ సింగముచేత మతంగజముం గరుఁడునిచేత నురగముంబలెఁ బరిభూ
తిం గనె రఘురామునిచేతం గడుసరి రావణుండు తరుణీమణిరో. ౫.
- క॥ కాంచనమణిమయదివ్యసమంచితపరమాసనంబునం దుండియు న
న్వంచన కెరియుచు రక్షఃపంచాస్యుండు వలికెఁ దత్సభాజనములతోఁ. ౬

—♦ రావణుడు తనభంగమును నలచి వాపోవుట. ♦—

- క॥ నాదుపరమతపమెల్లం బూది నేల్చినహవిస్సు పోలిక మోఘం
బై చిక్కుమాలి నట్టిదకాఁ దటి నక్కఱకురానిగతిఁ జేడ్చడియెన్. ౭
- ఆ॥ ఏమహేంద్రు నంత లెంతకుం జాలిన వాఁడ నాతలంచువలను సెల
వలదె యట్టినేను వ్యర్థుఁ డౌ మనుజుని చేతఁ బడితిఁ జేతఁజేతఁ జెడితి. ౮
- ఉ॥ మాయలమారి బ్రహ్మ నను మాటలసందునఁ బెట్టి పెట్టిదం
బై యగడెంచు పల్కనియె నందపుమిత్తి కనందగున్ భయం
బాయెనయేని మానవభవాత్మునివల్లన యానుఁగాని యిం
కేయెడఁ గా దటంచు నది యింతలుసేయుటఁ గాంచ నెమ్మదిన్. ౯
- తే॥ దేవదానవగంధర్వదితిజపతగయక్షరాక్షసోరగముఖ్యులైనవారి
వలన భయమింత లేకుండవలయు ననుచుఁగోరితిఁ దలంప మర్హులఁ గ్రోఁతివాండ్రు.
- క॥ మానుషుఁ డై జనియించె నమానుషసత్త్వంబై రాముఁ డౌ నౌ నటులుం
గానియెడ వానిచే నిమ్మై నవమానంబు నొంది మరలనగుదునే. ౧౦
- సీ॥ ఇక్ష్వాకుకులనాథుఁడే యనరణ్యుఁ డన్జనపాలకుఁడు వానిఁ జెనకి యేను
సంగరం బొనరించి సత్త్వహీనునిఁ గాఁగ మడినెంచి యాతనిఁ ద్రోచి యిడక
పైఁబడి మడియింపఁ బార్థివుం డనఘుండు ద్రెల్లెను ననుఁగాంచి త్రుళ్ళిపడకు
మీవంశమునఁ దోచు నిత్యతేజుఁ డొకండు పురుషుండు పూజ్యుండు భూరిబలుఁడు
నిను సపుత్రు సబలనివహు సామాత్యు ససారథికునిఁ గాఁగ సంహరించుఁ
బోరఁ బోర నాదుపున్నెంబునన రాక్షసాధమాధమా యటంచుఁ దిట్టి. ౧౧
- క॥ ఆదేవనిభుని శాపం బాదెసదొసఁ గిడఁగనుండ నాదట మునిజన్
వేదవతిం ధర్మించితి శ్రీదయితుంగూర్చి తపము సేయుచునుండన్. ౧౨
- ఉ॥ ఆయమ రుప్తయై తప మనామయముం బొనరించుపొంటె న
న్నాయెడఁ గాంచి యోరి యిటు లాడిననోటికి బుద్ధిసెప్పుటే
న్యాయమ యైన నేమిసెడె నానుడి కింకను లేదె కాల మే
నోయెడ లిట్టు లుంచ నని యొక్కట యోగమహాగ్నిఁ జొచ్చుచున్. ౧౩
- క॥ హరికి న్నాపైఁ దన కాహరిపై మక్కువ సుసిద్ధమగునేని నినుం
బారిగొన మూలమ నగుచున్ ధరఁ బుట్టెద ననియె నదియుఁ దార్కొనె నొంటన్. ౧౪
- తే॥ ఆమహాభాగయే సీత యనఁగఁ జనకనందినియ కాఁగ నతని జన్నంపునేలఁ
బొడమె నింతయుఁ దలఁపఁగఁ బూర్వకర్మఫలమె యిమ్మైయిఁ బ్రబల మై ప్రాప్తమయ్యె.
- మ॥ ఉమ కైలాసగిరీంద్ర మెత్తుతటి శ్రీ యొప్పు నిమిత్తంబుగా
నమర ద్వేషణ నీదుచేటున కనెన్ హా నంది యానంది శా

ప మొసంగెన్ గపిరూపు న న్నగితి నీపక్షంబువారిన్ బవం

గములే కూల్తు రటంచు రంభకృతీయు న్నారింపఁగాఁ జొప్పడెన్.

౧౭

తే॥ పుంజికస్థల వరుణునిపుత్రి నొడిసినట్టి కచ్చున కజఁ డట్టు లార్చితిట్టెఁ
గద యెఱుంగుదు రిమ్మొయి కథలు గొన్నిమీరుఁ దపసుల నుడిచొప్పు మిధ్య యగునె
క॥ ఇది యంతయు మది నారసి గొదకొని జతనమున నుండఁ గూర్తురు మీ రే

యది యెట్లు లానో తుది నియ్యదనునఁ గనుమూసియుండు టర్హంబగునే.

౧౮

తే॥ చర్యలందు గోపురశిరస్థ సులములందు మేటిసుభటులు గాపుండి మేలుకొనఁగఁ
దగిన కట్టడిసేసి దుర్దమునిఁ గుంభకర్ణ నెట్టన మేల్కొల్పఁ గడఁగవలయు. ౨౦
క॥ అప్రతిమగభీరుం డని దీప్రాశనివేగుఁ డఖిలదేవాసురద

ర్వప్రతిభానఘ్నుఁడు వాఁ డప్రతిఘాతమున నిద్ర నెనయంజనియెన్.

౨౧

చ॥ అని తనభంగపా లటు ప్రహస్తుని పాటును శత్రుప్రపాటనుం
డనుపద మెంచి భీమ మసురౌఘము నానతిసేసె ద్వ్యాము
ల్గొని ఘనవప్రము ల్వెరసి కొంకక పాలనసేయుఁ డెట్లు లై
నను ఘటకర్ణ జాగరమున న్నలువొందఁ బొనర్చుఁ డిత్తటిన్.

తే॥ ఉరక సుఖముగ నిద్రించుచున్నవాఁడు చింతలేక కాలాక్రాంతచేతనుఁ డయి
బ్రహ్మశాపంబుకతన నిర్భాగ్యుఁ డయ్యెఁ గాని యాతనిఁ దొడరంగఁ గలరె జగతి.

తే॥ నిద్రవశమునఁ బడి వాఁడు నెఱిఁదొఱంగి యాఱునెల లుండు నంతకునంత లయ్యు
మఱియు సప్రాప్తనవదశమాసములును సుపుఁ డొఁ దేఱు నొకనాఁడు చొప్పు నెఱయ

క॥ ఆనాఁడు కార్యమంత్రము పూనిక మెయినుండి యవలఁ బోయి పరుండెన్

గా నేఱికి నవమదినం బైనది యది గాఢసుప్తి యలవడ దీలోన్.

౨౨

ఉ॥ నెట్టనఁ దేర్పవచ్చు రజనీచరులార! చనుండు వైశ మీ
పట్టన వాఁడు మేల్కొనినఁ బాఁచును రామకృతావమానమున్
దిట్ట యతండ్ రక్కసులదేవుఁడు సుండు మహాభుజుండు దాఁ
గట్టిగ నిల్వ మార్కొనఁగఁ గారు సురాసురు లెత్తివచ్చినన్.

౨౩

తే॥ వానరుల రాజపుత్రుల వరుసఁ బట్టి మ్రింగఁగా నేర్చు నొక్కనిమేషమాత్ర
లంక కొక్కఁ డితండ్డెపో లావరి యని యెత్తినజయధ్వజంబు దైత్యేశ్వరుండు.

తే॥ మూఢుఁ డై గ్రామ్యసుఖరతి మొనసినాఁడు నిద్ర నది విధికల్పన నిరత యయ్యెఁ
గాని మేల్కొన్న నవ్వానిఁ గాంచిరేని వానరులు గీనరులు నేలవట్టి చనరె.

౨౪

ఆ॥ ఆజి రాముచే నిరస్తుండ నైనాఁడ నన్న బన్న మింత లనఁగఁ బోల
దతని బుద్ధుఁ జేసి యందిచ్చితిరయేనిఁ గాంచువాఁడఁ బుట్టుగనినఫలము.

౨౫

ఆ॥ ఇట్టివ్యసనమున ననీదృశుం డవ్వాఁడు సాయ మొనరఁజేయఁ జాలకున్న
నుండనేమి యవల నొండుగానేమి మహేంద్రసముండు బలమహీయసుండు.

౩౦

- క॥ ఘనుఁ డతఁ డాతని బోధింపన నెఱయఁగనలయు నొండువద్దని యిష్ట
ట్టునఁ బొసఁగ నేర దియ్యని ననివాగ్యుఁడు మొసయుఁడేగ నగు జయమొనరుగి .
- ఆ॥ అనుచు రాక్షసేంద్రుఁ డాడుజాడనె సంభ మొత్తచిత్తు లగును సరిగి కనిగి
కుంభకర్ణభవన కుధరకందరముఁ బ్ర సక్తిహరులు రాక్షసప్రవసిలు. 32
- ఉ॥ రావణు నానతిం గొని నరప్రకరాకులు మాంసభోజిభో
ద్భావితభోజను ల్మోచసి భక్తితతు ల్బహుమానకుంభమూల్
వావిరి గంధమాల్యరసవర్గములు న్నెఱయంగఁ గుర్చి ర
త్తావునయందు వాని ధృతి దార్పఁగఁ దేర్పఁగ నొ తుంపునన్. 33
- తే॥ సకలగంధప్రవాహప్రచార వితతసుప్రతీహార మోజనాభ్యప్రకార
కలితసర్వతోవిస్తారఁ గౌంభకర్ణకందరాసారఁ జేర రక్కసులు దొరసి. 34
- క॥ ఆతనియూరువుగాడ్పుల ధూతు లగుచుఁ గాలు నిలువద్రొక్కుకొనుచు ని
ష్ఠాతులు సుబోపేతులు నాతఁటి వా రందుఁ తొచ్చి గతియత్నమునన్. 35
- ఉ॥ కాంచనకుట్టిమాంచితవిక స్వరశోభశుభాభ్యసత్కలా
భ్యంచలఁ దద్గుహం గని శయాను మహాబలు భీమదర్శనున
గాంచిరి కుంభకర్ణ నొకకైవడిఁ బాడిన దండికొండతీ
రెంచుచు వ్యాఘ్రము న్మౌకము లట్టులు సేరిరి విశ్వధారిణీ. 36
- సీ॥ ఒడలిపైఁ బొడకట్టు నూర్ధ్వరోమంబులు జయవైజయంతికాచర్చ లూన
భీమనాసాపుటోద్భిన్ననిశ్వాసము తేషాహి యూర్పుల చెలిమిఁ గోగ
మేదోరుధిరగంధమిలిత మా వక్త్రంబు పాతాలకుహారంబుఁ బ్ర సరింప
శయ్యాతలన్యస్తసకలావయవములు పాధోధిభూధరప జ్జ్వి నొరయఁ
గాంచనాంగదముకుటముఖ్యప్రరోచులం దిరమ్మదసంతాన మావహిల్లఁ
జేయఁగ నజేయుఁ డాసురసింహుఁ డటు గుహాశయుండయియుండఁ దదాశ మొనసి.
- తే॥ వికృతుఁ డయి నిద్రవ్రావు నవ్వీరు నరసి నెఱపుఁ బోఁద్రోచి కర్ణమ్ము నెఱపుచు చి
వానిఁ బ్రతిబోధితు నొనర్ప వలనుపడిరి సహితు లై రక్కసులు జలజాతనేత్ర. 37
- క॥ తొలుదొల్త రాశివోసిరి బలుమాంసవితతుల మేరుపర్వతశిఖరం
బొలసి తులఁదూఁగ దనుజులు బలీయు లది వాని కెదురుపడి తృప్తి నిడన్. 38
- క॥ మృగమహిషవరాహాదులు నగపడ వేర్వేట రాసు లగముల యట్లు
సుగమము లై యుండఁగ వారు గడించిర యుగ్గడించురూఢికి సరిగన్. 39
- క॥ అన్నిటి కెక్కుడుగా నిడి రన్నపురాశిని సులక్ష్మ్య మై తగ భక్త్య
ప్రోన్నతసంచయముల నిక నెన్నం బనిలేదు పెచ్చు లివి యవి యనుచున్. 40
- ఆ॥ మద్యకుంభశతము లుద్యద్గుణాసృక్ప్రకాండభాండలక్షకములు పాని
దరిని దరికొనంగ దారి యియ్యదె యంచు నేర్చి కూర్చి రసురనేత లపుడు. 41

- క॥ మొదలిడి రాతని సంతం గదలింప నిలింపరిపులు గా దన్యుల క
య్యదనునఁ దేర్చఁగ విధి తన యెద నిడిన తలంపు ముట్టనెనయదయేనిన్. ౪౩
- సీ॥ తనువు సుగంధిచందనకర్దమముల నలంది పన్నీరు మొల్లముగఁ జల్లి
దివ్యమాల్యములు గంధిలములు గుదులుగా మలయించి ధూపధూమములు నెట్టి
స్తోత్రపాఠంబు లస్తోకంబులు రచించి జలదనాదంబులు సంతరించి
సంకులు పూర్ణశశాంకసన్నిభములు పూరించి త్వేళలఁ బొడవు పఱిచి
విసువ కెల్లరు నొక్కట విలయభైరవాదనంబుల నెలకొల్పి హత్తుకొని క
దల్చి యాస్ఫోటనంబులు దవులుకొలిపి సద్ర మేల్కొల్పఁదొడరిరున్నిద్రులగుచు.
- తే॥ శంఖభేరిపణవముఖజనితశబ్దమట్టు లాస్ఫోటితత్వేళితాదినర్ద
మొక్కఁ డగుచు బ్రహ్మాండభాండోపరిగతకర్పరం బగలింపఁగఁ గడఁగె నపుడు.
- ఆ॥ దెసలు ముట్టఁబాటి దివ మంటఁబ్రాకి యేపట్టునందు నలున మట్టులేక
తిరిగితిరిగి భూప్రదేశంబునం బడె నారవంబు విని విహంగమములు. ౪౩
- క॥ నిర్దురమబ్బునఁ బడి యేవ ద్దరయఁగ లేక మొద్దుబాటినవానిన్
దద్దయు ససురు లొనర్చెడు నిద్దపుఁజప్పఘృ దేర్పనేరని వయ్యెన్. ౪౪
- క॥ కసిమసఁగి యసురఁ గొట్టి ముసుండ్ల ముసలముల గదల ముద్గరముల బ
ల్వసుల శిలల వృక్షంబులఁ బ్రసుపు మేల్కొలుపఁబూని పలలాశు లొగిన్.
- క॥ నిట్టూర్పు లెగువ నెదుట నిట్టనిలువలేక తలఁగి నెఱయుచు మరలన్
దిట్ట లగుచు మ్రోగించిరి కట్టలుకఁ గటాహభేరికాముఖ్యములన్. ౪౫
- క॥ పదివేవురు రక్కసు లటు పదిలముగాఁ బట్టుపట్టి పరఁగించెడు న
య్యదుటుతన మెన్న నేరఁడు ముదితరొ! శాస్త్రోక్తి యెంత మొగకొనఁగలదో.
- ఆ॥ కొట్టికొట్టి విసువుకొని యంతమాత్ర కీహంత కదలఁబోవఁ డని తలంచి
యవల గురుతరప్రయత్నం బొనర్చిరిదారుణంబు నాక ధీరయన. ౪౬
- సీ॥ తోలిరి పై నాగతురగోష్ఠ్విఖరముల దండకశాంకుశతాడనముల
నూదిరి చెవులలో నునిచి యుంకించి పెన్బూరాలు గొమ్ములు బూరటిల్ల
మ్రోయించిరి బలంబు మొనయించి రణరంగభేరు లన్నియుఁ దెచ్చి భీషణముగ
మోదిరి ఘనకాష్ఠములఁ గటారమ్ముల మే నిది యను బుద్ధి మెలపుఁ గొనక
త్రోచి రటు గండశైలము ల్దొరలఁ బెద్దమాఁకులం గొట్టి వైచిరి మల్లచఱచి
పొడువఁజొచ్చిరి వజ్రమ్ముకడఁక వెలితిబుచ్చు పిడికిండ్లు గూర్చి యప్పొలసుదిండ్లు.
- ఆ॥ ఆగడం బొనర్చు నాఱడియే కాని వాని కెట్లుఁ దెలివి వఱలదయ్యె
లంక దానఁ గడువడంకఁగాఁ దొడరె సహాబ్ధిభూమిధరవనాంత యగుచు. ౪౭
- క॥ ధక్కాసహస్ర మొక్కటఁ బెక్కురు కోణపులు హైమప్పధుకోణములన్
నెక్కిని మ్రోయించిరి తమ చిక్కనిమేనుల బలమ్ము సీమం బెరయన్. ౪౮

- ఆ॥ దానికేని నింత దలకడు కదలడు గుట్టువెట్టు నెదిరిగుండె లవియుఁ
బెద్ద నిద్ర యదియుఁ బెద్దనిద్దర గాదు బ్రహ్మవాతఁ దాడునఁ బగుల కగునె.
శా॥ ఆశాభంగకృతంబు రోస మెగువన్ హం యంచు మాంసాశనుల్
పాశంబు ల్దవిలించి యీడ్చియు ఘనప్రస్థానభేరీరవం
బాశ ల్వీల ఘటించియున్ బ్రబలగర్జారావము ల్గూర్చియున్
గేశంబు ల్పెకలించియుం గఱచియుం గించిత్తుగా నెంచియున్. ౫౬
- ఆ॥ కుంభకర్ణ కర్ణకుహరము ల్నిండ వాఁకుంభశతము లెత్తి గ్రుమ్మరించి
రదియు లెక్కసేయఁ డాతని నిద్దరసుఖము కష్టములనుఁ జూచునదియె. ౫౭
- ఆ॥ కూటముద్గరములఁ గొట్టిరి పెల్చిన గఱకువోవ నెల్లగాత్రములను
శిఖరిశిఖర మెంచు శిరమున బలుకట్ల గట్టి వగు శతఘ్నికాశతముల. ౫౮
- క॥ ఇంతకుఁ దలఁకనివాఁ డిఁక నెంతకునోపఁ డని మత్త మిభసాహస్రం
బంతటఁ దోలి రతనిపైఁ బంతంబున నవియుఁ ద్రొక్కె బలు వాసంగన్. ౫౯
- ఆ॥ స్పర్శవిషయకంబు సంజ్ఞాన మసురున కొదవె ననల నదియుఁ గుదురుకొనఁగ
నిదురసెడె నటంచు నీల్గుచు మూల్గుచు నుబ్బతిల్లె నాతఁ డుత్సలాక్షి! ౬౦
- క॥ యుత్సవాభయపీడితుఁ డత్తటి వాఁ డెన్నఁ డగము లచలశిఖరముల్
సత్తువకొలఁదికి నసురులు మత్తతఁ దొలఁగింప రువ్వునుదా పొక్కటియున్. ౬౧
- ఆ॥ నాగభోగనిభము నగశృంగసారంబు బాహుయుగము సాచి ప్రబలుఁ డతఁడు
బడబమొగముఁబోని వదనంబుఁ దెఱచి జృంభణ మొనర్చె సురలు పల్లటిల్. ౬౨
- క॥ పాతాళకుహరసన్నిభ మాతని మో మప్పు డొప్పె నధిమేరుగిరి
ద్యోతితము తపనమండల మేతావన్మాత్ర మన ననీదృశ మగుచున్. ౬౩
- ఆ॥ మేలుకాంచి వాఁడు మెయివెంచి జృంభించి దండికొండభాతిఁ దగ్గనెఱయ
దండ వీవఁదొడరు చండవాత మన నిట్టూర్పు వెడలఁదొడరె నుత్కటముగ. ౬౪
- క॥ పలుభూష లొలయ మేల్కొని నెలకొను నవ్వాని మేను నెట్టసఁ దనరెన్
జలదము సజలబలాకము తొలికారున నెట్టు లట్లు ధూతాఘుచయా. ౬౫
- తే॥ వాని గ్రుడ్లు విద్యుత్ప్రభావర్ణితములు వహ్నికుండసదృశము ల్వెఱలె నపుడు
దివిరిఁ బరపీడనమునకై తేజరిల్లు శనికుజగ్రహములునాగఁ జంచలాక్షి. ౬౬
- శా॥ కాంచెన్ భక్ష్యపురాసు లన్నగిరులుం గ్రవోత్కరంబు ల్మృగో
దంచద్లాత్రసహస్రము ల్సుకృతమద్యాసృక్సుమేదఃపయ
శృంచత్కుంభశతాయుతంబులు బుభుక్షాతృష్ణిక ల్వీల భ
క్షించెన్ గ్రోలె నొకించుకేని నెదియున్ శేషింప నీ కొక్కటన్. ౬౭
- తే॥ ఇంద్రరిపుఁ డట్లు తృప్తుఁ డై యెలయు తెంచి వచ్చిపడిరన్ని శాచరు ల్వల నెఱింగి
శీర్షములు వాంచి యంజలు లేర్చి మ్రొక్కి రంచి తస్తోత్రములఁ బ్రస్తుతించి రపుడు.

- ఉ॥ కన్నుల నిద్రమ బృలఁతిఁగమ్మఁగ నిర్మలభావ మంత లే
కున్నదె యైన దృష్టి నతఁ డొంట గడల్కొనఁ జేసికొంచుఁ గాం
చె నిభృతప్రచారుల విశిష్టవిచారుల రాజచారులం
గ్రన్నన మన్నన ల్నెఱపెఁ గార్కొనుచుట్టటికంబు డంబునన్. ౨౯
- తే॥ ననుచు సాంత్యన మొనరించి నైర్మతర్ష భుండు స్వప్రతిబోధనంబునను విస్మయంబున విడంబనంబు నయంబునూప నిట్టల నె వారితోఁగర్జ మొంచుకొనుచు.
- ఉ॥ ఏమని నన్ను మేల్కొలుప నెంచితి రిట్లు లకాల మా నెడన్
స్వామికి మేలె యేభయముఁ బాటిలలేదుగదా యటంచు నే
నేమొయిఁ బల్క నేమిగల దెద్దియొ పాల్పఁడెఁ గాకయున్న నన్
నేమము మీఱఁ దేర్పఁ గృతనిర్ణయుఁ డంపు నె మీరు వత్తురే. ౩౦
- శా॥ నేడే తీర్చెద రాక్షసేంద్రు భయ మున్నిద్రుండ నైతింగదా
వాఁ డింద్రుండొ హుతాశనుండొ జముఁడో వాక్రుచ్చి న న్నంపుఁడా
మూఁడు న్వానికి ముజ్జగ మ్మఱిమినం బోకార్యేదం గర్జమం
దేఁ డంబంబులు నల్కనం చెఱుఁగరే యేపట్టువారేనియున్. ౩౧
- ఆ॥ అల్పకారణమున కధినాథుఁ డిట్లు నన్మేలుకొలుపుతలఁపు మేకొనండు
గలిగినట్టి యర్థగతి వివరింపుఁడు డాపనేల యీతఁ డోపి క్రాల. ౩౨
- మ॥ అని సంరఘుఁడ యై వచించు నసురు న్వానద్ధ నీక్షించి యి
ట్లనె యూపాక్షుఁడు కేలుమోడ్చి సచివుం డవ్వాఁడు రక్షోధినా
థున కిట్లంత యెఱుంగుమయ్య తమ కాద్యోనాథముఖ్యు ల్పొన
ర్చిన నేరం బనరాదు కా దొరుల కీచేడ్పాటు వారింపఁగన్. ౩౩
- ఆ॥ మానుషంబు భయము మన కిష్ట వాటిల్లెఁబోల దొండు వీనిపుచ్చమునకు
లంకఁ జట్టుకొనిరి లావరు ల్వానరులెల్ల నొక్కఁ డగుచు నె త్తివచ్చి. ౩౪
- క॥ ము న్నొకప్లవంగముఁడె కద యెన్నినభటు నత్తుఁ దునిమె నేర్చె బలము సం
పన్నఁ బురిఁ గాలె నవ్యాపన్నుం డై చనియెఁ గార్యపద్ధతి పాసఁగన్. ౩౫
- క॥ సీతం గొని తెచ్చిన యయ్యాతంకం బింతసేసె నాదటఁ గలదే
నీతోఁ డెలుపఁగ రామునిచేతఁ బొరిన్ భంగపాటు సిద్ధంబయ్యెన్. ౩౬
- తే॥ దేవకంటకుఁ బాలస్త్యు దితిజనాథుఁబ్రాణసంశయ మందించి పాఱఁదరిమె
రాముఁ డాదిత్యతేజం డరాతు లెవ్వరేని సమకూర్ప రేనాఁడు నిట్టిగోడు. ౩౭
- క॥ అన నిద్ధరకలఁకయు మదమునుఁ దత్త్వం బెన్నసీక మొనకొని సోద
ర్యున కజయ మనిన యూపాక్షుని న్వివృత్తాక్షుఁ డగుచుఁ జూచి యతఁ డనున్. ౩౮
- క॥ ఇప్పుడె పోయెద నందఱఁ డెప్పలఁదేర్ప రుధిరమునఁ దృషఁ దీర్చుకొనన్
గుప్ప లగు పలలముల నాయప్పటిక్షుధఁ బాపుకొనఁగ నౌ జతనమునన్. ౩౯

- క॥ ఏ నొక్కడనే త్రావెద మానవనాథాస్ర మెల్ల మఱి తన్నాంసం
బానెటి భక్షించెద నాఁ బో న న్నొకఁ డాకపడునె పోరికలనులోన్. ౮౧
- క॥ అని గర్వితుఁ డై రోసము పెనఁగొన నటు లనెడు శత్రుభీకరు ససుగున్
మొనసి మహాదరుఁ డంజలి మొనకొనఁ దా నిట్లు లసియె మోహసమూర్తి.
- శా॥ అన్నం గాంచి ప్రసక్తి మించి కయిమో డ్పర్పించి భాషించి యీ
సన్నం దన్నహాసీయసూత్రితము భాష్యం బెంచి కా కొంటి మైఁ
జన్న న్నారలు చుల్క నొదురె విభాసంపన్ను లామీఁదటం
గన్నా కీతఁ డటంచు మెచ్చ మెలఁగంగారాదె జన్యంబునన్. ౮౩
- క॥ అని గెలుతువపో భ్రాతం గని మేలుంగీండ్లుఁ జక్కఁగా నారసి లో
డన కదలి విక్రమము నెఱప నగుం బ్రాభవము నెలయఁ బరబలదమనా. ౮౪

—♦ కుంభకర్ణుడు రావణుం గాంచబోవుట ♦—

- ఆ॥ అనిన వానితోడ నొనులె మ్మని యెల్లవారిఁ గూడి సహజావలనుఁ గాంచ
నెంచి పయన మగుడు నెలమిమైఁ జనిరి వా రినున కెఱుక సేయ నిచ్చగిత! ౮౫
- తే॥ భీమరూపపరాక్రముఁ భీమనేత్రు భీమబలు మేలుకొలిపి నిగ్భీకు లగుచు
వరు వరాసనాసీను నవ్వలని కరిగి కాంచి కైమోడ్చి పలికిరి కమలనయన! ౮౬
- క॥ సీతమ్ముఁడు మేల్కొంచె ననేతానన్మాత్రుఁ డాతఁ డిటరాఁజనునో
యాతావున కరిగి సపత్నాతంకముఁ దీర్చి వచ్చి యటఁగననగునో. ౮౭
- ఆ॥ అనుడు నాతఁ డుబ్బి యంతకునంత లై వాని వేడ్కఁ జూచువాఁడ మేలి
పలుకు లెలమి మీఱఁ బలికి యశాచిత్వంబు నెగడ ననుచువాఁడ నేన యనిన.
- ఉ॥ వారలు పోయి రావణుని వాక్కులు దెల్పి భవత్సమక్షముం
గోరెడు వాఁడు తేఁ డిఁక నకుంతితధీ వెలయంగఁ గొల్వనం
జేరి ప్రహర్ష మాతనికిఁ జెచ్చెర నెక్కినఁజేయవే యనన్
దీరగు నద్దియే యనుచుఁ దేకువ సెజ్జదొఱంగి హృష్టుఁ డై. ౮౮
- ఆ॥ మోము గడిగి కృత్యములు దీర్చి స్నాతుఁ డై మేలిచందనమ్ము మెయి నలంది
భూషణములు దాల్చి పురుబలం బొనగూర్చు పానకములు దేరఁబనుచుటయును.
- ఆ॥ మలసి రావణాజ్ఞ మద్యకుంభంబులు రెండువేలు దెచ్చి ప్రీతివెలయ
నర్పణం బొనర్ప నవి ద్రావి తేజోబలాధ్యుఁ డట్లు మత్తుఁ డగుచు సతఁడు. ౯౦
- క॥ కాలాంతకనిభుఁ డచ్చటఁ గాలానక వెడలి యసురగణములు గొలువం
గా లావరి భ్రాతం గనఁ గాలాహృతుఁ డగుచు నడిచె క్షూధరతనయా. ౯౧
- క॥ పాదన్యాసంబుల ధర పా దగలఁగ రా సహస్రపాదుఁ డవనిపై
వాదమున వచ్చె ననియెడు వా దమరెన్ రాజపథము వలగొను ద్యుతులన్.

- క॥ అంజలి మాలికఁ గొనుచున్ నెంజిలిలే కతఁడు గాంచె నేతనగరు నే
రం జిష్ణుండు స్వయంభువు మంజులమందిరము మలయుమాడ్కి న్మహిలా. ౯౪
- ఉ॥ రాజవధగబునం బెరయు రాక్షసభూతముఁ గాంచి వానరుల్
శేజ మిదేటి దిట్టి దగు దేహ మొకం డిల నుండునే ధరం
బోజమయి న్మెలంగు నటు లున్నదిగా కనుచున్ భయంబునన్
వే జనఁజూచి రొండెడకు వేకర మెంచుచు సంచరించుచున్. ౯౫
- ఆ॥ రామ ! కావవే శరణ్యుండ వీవంచు గొంద అధిపు వేడుకొనిరి కొంద
అడఁగి రిలనుఁ గొంద అటునిటుఁ బఱచిరి వ్రాలి రందుఁ గొంద తోల మెడల.
మ॥ ఘనతేజంబున సూర్యునిం బొదువువీకన్ శైలశృంగాభుఁ డై
కసదూర్జస్వికిరీటుఁ డై యొలయు నాకవ్యాదు సత్యద్భుతుం
గని స్థైర్యం బెడలించు త్రాసముమెయిన్ గాలూనఁగాలేక చి
క్కసి చౌ వానర సేన యయ్యదనునం గఁపించె బొంపేదఁగాన్. ౯౬
- ఉ॥ అప్పుడు రామచంద్రుఁడు మహామహుఁ డుజ్జ్వలసత్త్వఁ డాతనిం
దెప్పునఁ జూచి భీషణుఁ డుదీర్ణుఁడు వీఁ డని బీర మొప్పుఁగా
గొప్పశరమ్ము గార్ముకముఁ గూర్చి విభీషణుఁ గాంచి సైన్య మా
ముప్పున కోహటించుటయు మున్నడియెన్నిక నుంచి యిట్లనున్. ౯౭
- శా॥ వింజంబొక్కొత్తివిక్రమప్రభుఁడొకో విక్రాంతిమై నాకసం
బంజంజాలి సోయతోయధర మ ప్తై స్వర్ణభూషాప్రభా
పుంజం బొప్పగు వైద్యుతద్యుతులతోఁ బోరాటముం గోరఁ దా
సంబల్వెట్టడుఁ బృథ్వి గ్రక్కదలఁగా నాలంక నిశ్చంకుఁ డై. ౯౮
- క॥ లంగదఁ బొందెడు వీనిం బింగళలోచనునిఁ గాంచి పిటికిపడి మహా
సింగలదృగ్వాహిని యదె సంగతి నెడఁబాసి యిది విచార్యమకాదే. ౧౦౦
- ఆ॥ పుడమికెల్లఁ గేతుభూతుం డొకం డీతఁ డంచు నామదిం దలంచువాడ
నిది యదృష్టపూర్వ మీభూత మెద్దియో తెలుపుమయ్య నాకుఁ దేటపడఁగ.

—♦ రాముఁ డిడుగ విభీషణుఁడు సంభకర్ణవిధముఁ దెలుపుట ♦—

- మ॥ అని రాజేంద్రుఁడు రామచంద్రుఁడుదితుం డక్లిష్టకర్ముండు ద
న్ననుయోగాదృతుఁ జేయఁ బ్రాజ్ఞుఁ డుచితవ్యాపారుఁ డభ్యస్తరా
జనయుం డిట్లనె నవ్వీభీషణుఁడు విశ్వవ్యాపకా! నీయెఱుం
గని డొం డె ప్పటిగించు నీదగుకటాక్షం బంతకుం జాలఁగన్. ౧౦౨
- క॥ తెలుపుదు భ్రాతయ యితడుం గలుషాత్మకుఁ డైన పక్షికంధరు ననుజం
డలఘుండు మధ్యముఁడు గా నలవిశ్రవులనఁ బొడమె సరిదుర్దముఁ డై. ౧౦౩

- సీ॥ పుట్టినప్పటినుండి పొడవారునంతలో మేలిన త్వము లేర్చి మెక్కినాఁడు
వైవస్వతుని నొంట వాసపు నొక్కొంటఁ బట్టి తాళము గాఁగఁ గొట్టినాఁడు
దానవదేవగంధర్వాదిగణములఁ దోలుబొమ్మ లటంచుఁ దోలినాఁడు
శూలపాణిని నేన చూ జగంబులకెల్ల నొం డెవం డని యూపు లూపినాఁడు
చావులేనట్టివారలఁ జంప వీని నంతకునిఁగా సృజించినాఁ డజుఁ డటంచుఁ
దిట్టువారి నడిమినె త్తి మొట్టినాఁడు గట్టివాఁ డీతఁడే కుంభకర్ణుఁ డధిప! ౧౦౪
- ఆ॥ వీని జోడు మూడు విష్టపంబుల లేఁడు వేల్పులందు దనుజవితతియంగు
మనుజులందు ననఁగ మాయయ్యు! నోరాడ దేను నీకుఁ దెలుపు నిలుకటమున.
- క॥ ప్రబలుండు విరూపాక్షుఁడు కబలింపఁగనోపు ముజ్జగంబుల నొకఁడే
యబలలపాలిఁటిమృత్యువు సుబాహు వీతండ చువ్వె సుగుణాభరణ. ౧౦౫
- ఆ॥ ప్రకృతిచేతఁ దేజు బలము బీరము వీడు పట్టు గాఁగ నెపుడుఁ బ్రబలుచుండు
నన్యులం దనంగ నన్యంబులే వరోపాధికంబు లగుచుఁ బరఁగుచుంట. ౧౦౬
- చ॥ తపమొనరించినాఁ డురక దద్దయుఁ గోరక కోరినాఁడు నా
కపగతవిఘ్న యై సుఖము నందఁగఁజేయు సుషుప్తిఁ గూర్చు మం
చపకృత మంచుఁ దాఁ దలఁపఁ డత్తతీప్రొవఁగ వేల్పు లిమ్మెయిన్
గపట మొనర్చినా రనుచుఁ గాతీయపెట్టఁదొడంగె వారలన్. ౧౦౭
- తే॥ ఇతఁడు భక్షింప భక్షింప నిమ్మునెడఁగ నెల్లవారలు మొఱవెట్టి రింద్రుఁ జేరి
యతఁడు శితవజ్రపాతాభిహతు నొనర్చె నెఱుఁగఁడో మీఁద నొ కర్ణమెంచినాడొ.
- క॥ ఇంచుక కదలియుఁ గదలక చంచలచిత్తుఁ డయి రాక్షస ప్రవరుఁడు గ
ర్జించె నశనిశత మురలెడు సంచున ఘోషించు జలదసంచయ మెసగాన్. ౧౦౮
- క॥ దాన న్వడఁకెను మేదినితో నంబుధి ఘూర్ణిలంగఁదొడరెను బ్రజల్కు
మే నెఱుఁగక వ్రాలిరి సంధానం బెడలంగ దిశలు తల్లడపడియెన్. ౧౦౯
- ఆ॥ కోప మెక్కుఁ డగుచు గొనకొన నైరావతంబు దంత మొందు దద్ద బెటికి
వాసవుని యురంబు నగులఁగొట్టెను నైర్మతుండు దుండగంబు తోడుపడఁగ.
- తే॥ కుంభకర్ణప్రహారాప్తిఁ గుంతితుఁ డయిశక్రుఁ డల్లాడె దేవత ల్సంయములు వి
షాద మందిరి వారితో సంగతుఁ డయిచేరె స్వామంభువాస్థానసీమ కతఁడు.
- క॥ అందఱుఁ దా నొక్కఁడుగా నందించెం గుంభకర్ణ నతిదౌరాత్మ్యం
బం దరిగి శతానందునకుం దీ రగు నతులు నుతులు గూర్చి భృశార్తి. ౧౧౦
- ఆ॥ ప్రజల భక్షణము సుపర్వశిక్షణ మాశ్రమాపకరణ మంగనాపహరణ
మొక్కఁ డొకఁడు గాఁగ నుగ్గడించి గడించియుంచినట్టి నుడి వచించె నపుడు.
- తే॥ ఈతఁ డిమ్మెయిఁ జెలరేఁగి యెల్లవారిహింససేయంగ మెసవంగ నెంచెనేని
నచిరకాలంబుననె జగం బడఁగి శూన్యమగును మది నెంచుమయ్య లోకాధినాథ!

- క॥ అను వాసవముఖ్యుల ప్రార్థన విని వాణీశ్వరుండు తద్దయు సురలం
బనివినుఁ డని యసురుల నెట్టనఁ జనుచెం డనియెఁ దనకడంక వొలంకన్. ౧౧౭
- ఉ॥ అందఱు రా ఘటశ్రవణు నందుఁ గనుంగొని ధాత యెవ్వఁ డీ
సుందరుఁ డంచుఁ బిల్చి యెడస్సుక్కి పదంపడి కైతవంబునన్
గ్రందుకొనంగనీక తగు కందువపల్కులఁ బల్కురించుచున్
ముం దననెంచిన ట్లనియె మూర్ఖుని తెంపుఁ దలంచి రాఘవా. ౧౧౮
- తే॥ నిన్నుఁ బాలస్త్యుఁడు సృజించె నెగడు జగములెల్ల ఘూర్ణిల్ల మడియింపనెంచి యట్లు
గాన నావాక్యమున నింకఁ గదలనీనినిద్ర నెవ్వేళ మృతుఁబోల నెఱయఁగనుము.
- క॥ అని శాప విడిచిన నెల్లరు దనికిరి తా నొల్లఁబోయె దనుజవ్యాఘ్రముం
డును సురలు మునులు సంతసమునఁ దేలిరి బ్రతుకుదారి మొనసితి మనుచున్.
- ఉ॥ అమ్మహానీయు వాక్యము మహత్త్వ మదెట్టిదొ కాని తోన తా
నమ్మెయి సోలె రక్కసుఁ డహా యని రందఱు చూచుచుండ మే
ల మ్మిది యింతలాయె నని లావరి రావణుఁ డావిధాతపా
దమ్మలమోఁద వ్రాలి కనుదమ్మల నద్దుచుఁ బద్దు సూపుచున్. ౧౧౯
- తే॥ ఇట్లు లనె నీకుఁ దగునయ్య యింతసేయ దాను వెంచిన పైరు గ్రోధమునఁ గోయ
నేరు గాదనువారు నీ కేటిపోరు నేడె మడియింపు మదిఖ్యాతి నెఱయు తీరు.
- క॥ మునిమనుమని నీవే యిటు లొనరింప నిఁకేమి యొదవు నొగిఁ బ్రబలినకాం
చసము తరువు ఫలకాలంబునఁ గెడపుదె మంచిసేయు ప్రొద్దిదిగాదే. ౧౨౦
- తే॥ సత్యవచనుండ వీవు నిస్సంశయముగ వీఁడు శయనించుఁ గాకేమి వెరవు గలదు
శయసజాగరములకు భోజనమునకును గాలనిర్ణయ మొనరించి కావుమయ్య.
- మ॥ అనుచుం పాత్రజుఁ డర్థి వేడఁ ద్రుహిణుం డాలించి మే లెంచి వీ
డనిశం బార్నెలలున్ శయించు నొకనాఁ డౌ సంప్రబుద్ధుండు మే
కొని భక్షించు బుభుక్షు లక్షితములం గ్రొవ్వాడి సంక్రుద్ధు వ
హ్నినిఁ బోలంగఁ జరాచరం బగు జగం బేతద్వశం బయ్యెడిన్. ౧౨౧
- ఆ॥ కసలి వానిఁ గెలువఁగాఁబోల దానాఁటి కందఱకును నెక్కు డై చరించు
మలయు నిదురవోవ మఱునాఁడు ప్రసభమ్ము మేలుకొలుప నాఁడె మిత్తిఁ బెరయు.
- క॥ అని నిర్ణయింపఁగా సయ్యనఘుని యానతి శిరమున నభినందనముం
బొసరించుచు నిలుసేరెను దనుజులతో ననుజుఁ గొనుచు దశవదనుఁ డటన్
- ఆ॥ తనకుఁ దానె శయనతత్పరుం డగు లేచు నల్లె యల్లె బహుపలాశి యగుచుఁ
దిరుగు నొక్కనాఁడు దేదీప్యమానుఁ డై నాఁడుమొదలు లోకాధినాథ యితఁడు.
- ఉ॥ నీదుపరాక్రమం బరసి నిక్క మజయ్యుఁ డటంచు నెంచి పెం
పేదఁ దలంగి కార్యగతిహీనతమై వ్యసనంబు పాల్పడన్

దా దరిసేరఁగా నయినదారి యిదే యని కానికాలముం

దీమరితాత్ము మేల్కొలిపె నింకట నేయది గాఁగ నుండెనో.

౧౩౧

ఆ॥ ఇతఁడు వెడలె శిబిర మిత్తతేజఁడు క్రుద్ధుఁ డగుచు వనచర్యము మలమి భక్ష
ణం బొనర్ప నౌ మనంబున సరుదెంచు ముంచు మబ్బుభౌతి మొక్కలమున.

క॥ విద్రుతు లగుచున్నా రీశౌద్రుం గనినంతఁ గపులు రభసంబున ను

న్నిద్రుఁ డితఁ డటుమ మొగకొని ముద్రితునిం జేయనేర్చు మొసగాఁ డున్నే.

ఆ॥ వీరి భయముఁ దీర్ప వెర విట్టు లూహింతు యంత్ర మొక్కఁ డిది యటగను నెల్ల
వానరులకుఁ దెల్పి వారిఁ దేర్చుచుఁ దగు నల నెత్తింగి పీని సులత మునుచు.

చ॥ అటులు విభీషణుం డనఘుఁ డాడ సహేతుక మిట్టు లాచరిం

చుటె కడు ల గ్గటంచు రిపుసూదనుఁ డారఘుపుంగవుండు దాఁ

దటుకున నీలునిం బిలిచి తన్మహితార్థముఁ దెల్పి తద్దయున్

బటుతరవాగ్విశేషము ప్రపంచిత మై తనరారి నిట్లునున్.

౧౩౨

సీ॥ పొ మ్మెల్లవానరపుంగవులం గూడుకొని మొగ్గరం బొసగు చ్చు మొలసి

నిట్టనిల్వుఁడు లంక నెరయుద్వారంబులు చర్యలు సగక్రమస్థలము లొరసి

మేకొనఁగాంచుఁడు మేలివృక్షంబులు శిల లాయుధంబు లుచ్చితము లరసి

యేమటపా టింతయేనియు లేకుండ దురమున మెలఁగుఁ డొ త్రోవఁ బరసి

నీవు నేర్తు వెల్ల నేను దెల్పుట పయిపెచ్చనంగ నొను బృథుబలములు

నిచ్చవచ్చినట్టు లెనయింపుమయ్య యసం బెసంగు నెత్తఁ బెసంగుమయ్య.

క॥ అని రాముఁ డానతిచ్చిన ననలసుఁ డనలసుతుఁ డిచ్చ సలరాగుచుఁ జ

య్యన నమ్మెయి శాసించెఁ దదనీకములకెల్ల జయరమాశంసాధ్య.

౧౩౩

క॥ హనుమానుం డంగదుఁ డట్లనుపములు గవాక్షశరభు లద్రుశిఖరము

ల్గొని ద్వారచయనిరోధం బొనరించిరి మించి రరుల నుజ్వలమూర్తి.

౧౩౪

తే॥ రామ వాక్యచిక్కిర్పావిరాజమానులగుచు హరివీరు లరిసేన సలముద్రొండఁ

బాదపంబులు శిలలుఁ జొప్పడ ధరించి పొంచియుండిరి సద్గణభూష! యోష !

క॥ శైలోద్యతకరులు మహాశైలచరులు గిరులతోడి సంగడమునఁ ద

త్ప్రొలంబము లౌ నంబుదజాలంబుల భంగి వెలయఁ జాలిరి తరుణీ.

౧౩౫

—♦ రావణ పంభకన్ధుల ప్రసంగములు ♦—

ఉ॥ అంతట రాజమార్గమున నంతకుఁడో యనఁ గుంభకన్ధుఁ డ

త్యంతమదాకులుం డగుచు నంచిత లాఘ్యలు నైన మేటిసా

మంతులు యోధులుం గొలువ మానితుఁ డై యరుదెంచెఁ బొరసి

మంతిను లాపులుం బొరి సుమప్రతతు ల్గురియించుచుండఁగన్.

౧౩౬

- శా॥ హైమోద్యన్మణిభాసురంబు వితతం బాకృష్టదృష్టంబు సు
శ్రీమాన్యంబు సురారిరాజపదలక్ష్మీలాలితం బైన త
ద్ధామం బాతఁడు సేరఁబాతె రవి యబ్దం బట్లు సొచ్చెన్ మహా
ద్ధాముం డుజ్జ్వలుఁ డెంచె నగ్రజుఁ బ్రశస్తప్రాజ్యపీఠాఘ్యుఁగాన్. ౧౪౦
- క॥ శక్రుఁడు స్వయంభువుం బలె శుక్రాంతేవాసి విభునిఁ జూచి యతఁడు పా
దక్రమణంబుల మేదిని వక్రం గావించుచొప్పు నటలఁగ నడిచెన్. ౧౪౧
- క॥ కడపటికక్ష్య గడచి తొలి కడంక యుడివోనఁ బుష్పకవరాంతమునన్
గడలుకొను పీఠి నొటవంబడి నెఱిసెడి యున్న యన్నఁ బ్రబలుఁడు గాంచెన్. ౧౪౨
- ఆ॥ వానిఁ జూచినఁత నాసవనైరి చేకూరె మేలు వీఁడె కుంభకర్ణుఁ
డనుచు నెదురువ్రాయి యాలింగన మొనర్చి చేర్చుకొనియెఁ దనతనర్పునెడను. ౧౪౩
- క॥ పర్యంకాసీనున కపు డార్యునకు నమస్కరించి యాఘటకర్ణుం
డర్యమతేజు నతనిఁ గని పర్యవసిత మేమి యనుచుఁ బ్రస్తావించెన్. ౧౪౪
- ఆ॥ తగినవిష్టరంబుఁ దార్చి యద్దాని వాఁ డాక్రమింప నసుర యాక్రమమున
నెగసిపడుచుఁ దమ్ము నెనయించుకొనుచు వశ్యం బొనర్పఁ దద్యశంబు వొగడె. ౧౪౫
- తే॥ ఉబ్బి తబ్బిబ్బుపడి వాఁ డిహో యటంచు ననలకుండంబు లగుచు లోచనము లడర
నేల పిలిచితి వేమేమి యెననినలని భీతి ప్రేతత్వమున కభిప్రేతుఁ డెవఁడు. ౧౪౬
- క॥ తేలుపు మనఁ గ్రున్దుఁడయ్యెం బలె యీతం డంచు నాచపలుఁ డించుక యా
వలనుసవాఁడే యగుచుం బలికెం దా నిట్టు లనుచుఁ బర్యేందుముఖి. ౧౪౭
- సీ॥ శయనించి తట్లు నిశ్శంకమై సుఖ మెంచి యెఱుఁగవు నాకర్మ మింతవఱకు
నిదె చాశిరథి రాముఁ డెల్లక్రోతులమూఁకతోడి సుగ్రీవునిఁ గూడి వచ్చి
సంద్రంబు దాఁటి నిస్సంద్రత సేతుమార్గం బొనగూర్చి సుఖమునఁ బేర్చి
వాన్మోక్ష కాగ్రవం దె నటు లొనరించె వరగోపురపురోపవనవనముల
నెనరు ముఖ్యతమాలొ యీయెల్లబలములయందు వారు మడిసి రం దొకండ
యేనిఁ జానఁ డొక్కయెడనేని నోడఁ డిం కేమిదెలుపువాఁడ నీవు వినఁగ. ౧౪౮
- తే॥ మూలబలముల సడలింప మొనసి రిపుడు నేటి కూరకయున్న నింకేటి బ్రదుకు
ప్రాణభయ మిట్టియెడ నెడఁబాతు వనుచు నిన్ను మేల్కొల్పితిమి నీవ నేర్తు వవల. ౧౪౯
- తే॥ శత్రునివహంబు దొడరి నాశన మొనర్చి క్షిప్తకోశంబు పుర మిది సత్వరంబు
బాలన్మదాన శేష మై పరఁగ నైనఁ బాలనం బొనరింపుము ప్రథితి గనుము. ౧౫౦
- ఉ॥ అన్నకు మేలు గూర్పు మిటు లన్న! సుదుష్కర మంచు మాన కే
నెన్నఁడు నింతఁగాఁ దెలుప నేపని గల్గినఁ గూర్తు నాకు ము
న్బన్ని సురాసురు ల్పొడరఁబాటగఁ దోలితి నీకు నీవ సం
పన్నుల దివ్యులన్ భవదుపక్రమ మెన్నెద నాటనుండియున్. ౧౫౧

- క॥ అది యిది యన కియ్యెడ నీయదభవిక్రమము నెఱప నయ్యెం దటి త్వ
త్సదృశుఁడు లేఁడు జగంబుల నెదిరి గెలుచువార లింక నెందుం గలరే. ౧౫౨
- చ॥ ప్రియహిత ముత్తమం బనుచుఁ బేర్చి ఘటింపుము దీని బాంధవ
ప్రియుఁడ వబంధువిప్రియముఁ బేర్కొని కూర్తు రణప్రియుండ వీ
వయము నయమ్ముఁ దోడ్పడ మహాపవనుండు శరణుసంబు న
ట్లయమిత మియ్యరాతిబల మార్ప గడంగుము దర్ప మేర్పడన్. ౧౫౩
- క॥ అనుచు నెఱిసెదరి పరిదేవన మొనరించు సురవైరి నల్లభుఁ గని యొ
య్యన నవ్వి కుంభకర్ణుఁడు దనయరసినత త్వ మొకటఁ దాఁకొనఁ బలి కన్.
- సీ॥ తొలిమంత్రమున నేమి దోసం బొదవు నంచు నేముడెల్పితి మది యిప్పుడిప్పుడె
నెరయనయ్యెను నీకు నిరయపాతం బట్లు దుష్కృతఫల మొంటఁ దొలఁగిచనునె
యొలయుదర్పంబున నొనరించి తొంటిమై నిప్పని ననుబంధ మొంచవైతి
పదరి యొక్కటిసేసి పై రా విచారించు నాతఁ డజ్ఞుఁడు గాక యన్యుఁ డగునె
మొదల నడువవలయునది యెవ్వఁ డవ్వల నవలఁ దీర్పవలయునదియు మొదల
నాచరించుఁ గడఁక నఖిలేశ్వరుఁడయేనిఁ జెఱుచువాఁడు గార్యసిద్ధి నధిప. ౧౫౪
- క॥ వాఁడు నయానయవిజ్ఞుఁడు గాఁ డను వగు తలము మేలి కాలము గొన కే
వాఁడు పొనరించు గర్జము తేఁ డైన నేల్పుగముల తేఁడే యొనన్. ౧౫౫
- ఆ॥ సువిహితములు గాని చో విధు లవిధు లై యప్రయతుల కిడిన హవ్యముల వి
ధంబుదోఁపఁ జెడునుఁ దద్జ్ఞుఁడై పొనరించు నతనికృతులు ఫలము లందఁడీయు.
- తే॥ మూఁటి నైదింటితో యోగమును ఘటింపనేర్చు సచివులసభ నొసఁగూర్చి సమయ
మొనర నొనరించు కర్జంబు పొనుపడంగనేర దాతండ్రి సభ్యుఁ డై నెగడువాఁడు.
- శా॥ మర్మజ్ఞు ల్హితు లైన మంత్రుల నిజాత్మప్రేక్షి నూహించి యా
ధర్మం బర్థముఁ గామము న్వరుస ద్వంద్వంబు ల్పరీక్షించి యీ
కర్మం బుత్తమ మంచు దీని కిది యకా కాలం బటంచున్ బొరిన్
నైర్మల్యంబునఁ దెల్పు నర్థిఁ గొను నన్నాధుండె నాధుం డిలన్. ౧౫౬
- ఆ॥ దానసాంత్యభేదదండంబులం దేది యుచిత మెప్పుడగునో యూహఁ గొనక
పురుషకారములనుఁ బోకార్చు నెవ్వఁడు వ్యర్థ మతని శ్రుతము వార్ధిరవము.
- క॥ సమయమున ధర్మకామార్థముల న్నదుపాయములఁ బ్రధానానుమతిన్
విమలుఁ డయి చేయునాతఁడఘములం దా నెన్నఁటికినిఁ గనఁబోఁ డెందున్.
- ఆ॥ అర్థత త్వవేత్త లవు సచివులఁ గూడి యిది హితానుబంధ మిది యకార్య
మనుచు నిశ్చయించి యను వగు కర్జంబు నెఱపుతేఁడు బ్రదికి నెగడు జగతి.
- ష॥ పురుషు లొకందఱు రాజకార్యవిధిసంపూజ్యస్థలిం జేరి శా
స్త్రరహస్యోచితబుద్ధి లేక కడఁకం దర్కింతు రవ్వార లాం

- తరశల్యంబుల పో ధరావిభున కుద్యంతస్సంపదం గోరువాఁ
 డరసాలన్నెఱిగొగ్గువారిఁ గొనఁ డౌ న్యాయార్థ మూహించుచున్. ౧౬౩
- మ॥ హితరూపం బహితానుబంధ మయి యెట్లేయర్థ మొప్పారు సం
 తతముం దానిన కోరు నప్పశువులన్ దండాద్వలం జేసి త
 త్ప్రతిపాద్యాంశము లేర్చి వీడు నతఁడే ప్రావీణ్యయుక్తుండు దూ
 పితుఁడుం గాఁడు శుభాయతిం బెరయు సుశ్రీఁ గాంచి పొల్పారెడున్. ౧౬౪
- ఆ॥ కృత్యదూషణంబుఁ గేలిమై నొనరించువారు శాస్త్రవిదులు గారు తగని
 పనులు సేయఁబనిచి పగవారిలోఁ జేరియవల తేని నడఁతు రంత నిజము. ౧౬౫
- ఆ॥ ద్రవ్యలాభ మెంచి దాపరించినవారలొరుల యర్థ మొలయు టూహఁ బెనిచి
 మిత్రరూపు లా నమిత్రుల నుపసంహితుల విమిశ్రగతులఁ దెలియవలయు. ౧౬౬
- తే॥ చపలుఁడై యర్థముల సాహసమునఁ జొచ్చునధిపుదుర్మంతరికృతరంధ్ర మరయఁగాం
 క్రొంచగిరిభిద్రమునుఁ బొంచి ఖగములట్లు సేరుదురు వైరు లాతనిసిరి హరింప. [చి
 క॥ శత్రువులఁ జేర్చుకొని యెవఁ డత్రాసంబున స్వరక్ష నారయఁ డవ్వాఁ
 డాత్ర మెనయు నను నది యొక చిత్రమె తద్వంశమెల్ల శీర్ణముగాదే. ౧౬౭
- తే॥ శాస్త్రదృష్టము గురువాక్యసరణి నరసి యాత్మబుద్ధిబలంబున ననువుపటిచి
 చేయునతఁ డెప్పుఁ జెడఁడు దుశ్చేష్ట లెంచు తనతలఁపు మెచ్చువాఁ డనర్థంబు లొందు.
- తే॥ అపుడె నొడివితి ననుజుండు నట్లె తెలివె నదియె హిత మగు కర్జ మయ్యది తలంప
 విచ్చనచ్చినదారిఁ బొమ్మింత యేల తెలివిమై నొడ్లు నీనెరు ల్దీర్చువారె. ౧౬౮
- చ॥ చదివితి వేదము ల్విధులు సత్తపము లొనరించి తెల్ల మే
 ల్పదములుఁ గొంటి భోగములు బాల్పడఁ బెక్కులు శాస్త్రదృష్ట మా
 విదితమున న్మెలంగ విక వేయవిధంబులఁ దెల్ప నేమగున్
 నుది నిదె సొచ్చె నీయెడఁద దోసము మోసము నెన్న నేరమిన్. ౧౬౯
- క॥ రాముఁడె నారాయణుఁ డాశ్రమమానిత యోగమాయ నీత యటంచున్
 నేమమునఁ దెలిసినారము నీమది నది సొరదు పాపనియతికతమునన్. ౧౭౦
- చ॥ ఒకవని నొక్కనాఁటి నిశ నొక్కవిశాలశిలాతలంబునం
 దొకఁడనె నిశ్చలత్వమున నుండ సుదర్శనుఁ డిచ్చె దర్శనం
 బకపటవృత్తి నారదుఁ డహర్పతిసన్నిభుఁ డమ్మనీంద్రునిం
 బ్రకటితభక్తిఁ గొల్చి సముపసితఁ జేసి సమాదరంబునన్. ౧౭౧
- ఆ॥ ఎచటనుండి యెచటికేగుచుఁటి యమింద్ర కశల మెలగతి నకుంతితంబె
 కద యుదంత మొండు గలదేని వివరింప వలనుపడునయేని వలయుఁదెలుప.
- క॥ అని వేడిన నాఘనుఁ డిట్లనె నేఁ డే నింతదనుక నమరులు మంత్రం
 బొనరింపఁగ వినుచుంటి నినిచెదఁ దద్వృత్తమెల్ల విఖ్యాతముగన్. ౧౭౨

- శా॥ మీచే బీడితు లై సుర ల్తరలి బ్రాహ్మీవల్లభుం జేరి యా
లోచింప నివ్విధి వారిఁ దోడ్కొని విభున్ లోకేశ్వరు నిష్ఠునిన్
యాచింపం జని ధ్యానసంగతునిఁ జేయ న్వచ్చి యానేత మీ
రేచాయం దలఁపొప్పఁ గూడితి రఘుం బే మంచు వాక్రుచ్చినన్. ౧౭౬
- ఆ॥ ఇట్లు లనిరి సుర లహీనతల్పశయాన ! నీయెఱుంగరానినెఱి యొకండు
గలదె ముజ్జగములు గన్నవాడవకాదె యైనఁ దెలుపువారమయ్య వినుము.
- శా॥ ముల్లోకంబులు వేపుచుండె నొకటన్ ముత్తాతచేఁ గొన్న యా
చిల్లాభౌప్యవరంబులం బ్రబలుఁ డై చిట్టాడుచుం దమ్ముఁ డా
చిల్లాడంబులపోట్లఁ దోడుపడఁగా సిద్ధార్థుఁ డౌ రావణుం
డల్లో యంచుఁ జరించువారము గుహభ్యంతఃప్రదేశంబులన్. ౧౭౮
- క॥ ఆవరము లొసఁగునప్పడె దేవుం డీబ్రహ్మ కొంతతేకువ నొడివెన్
గావరమున నెన్నఁడు నరుచే వీఁడు నశించు నింత సిద్ధ మటంచున్. ౧౭౯
- క॥ కావున వాని వధింపుము దేవ ! జగత్కంటకంబుఁ దీర్చఁగవలదే
నావుడు వల్లె యనెను హరి శ్రీవల్లభుఁ డాననమునఁ జిలునవ్వెలయన్. ౧౮౦
- ఆ॥ ఆమహానుభావుఁ డాసత్యసంకల్పుఁ డాయధీశ్వరుండు నైన విష్ణుఁ
డిపుడు రఘుకులమున నిత్తతేజుఁడు రాముఁ డై జనించె సందియంబు వలదు.
- క॥ ఆతఁడు మి మ్మెల్లర సంఘాతమృతులఁ జేయఁగడఁగి కాన్పించెడు ని
ట్టితటి వింటి ననుచు ముని నాతోఁ దెలిపిచనె నసురనాయక వింశే, ౧౮౨
- శా॥ నాయన్నా ! యటుగాన రాముఁడు పరానందాత్ముఁ డౌ విష్ణుఁడే
మాయామానుషవిగ్రహం డగుచు ని న్మా యింపఁగాఁ దోచె ని
ర్మాయత్వంబున నాసనాతనుని సంభావించి సేవింపు మీ
తోయం బీయుడు కాఱు నిన్నుఁ గొను సంతోషంబు సేకూరఁగన్. ౧౮౩
- క॥ ఆఱడిపోక పొసఁగునే మాఱటమఘువుడవు నీకు మఱిఁ దరియింపం
గా తాఁగతన మిదేలా గాతాకులు గారె రాముఁ గ్రమ్మెడువారల్. ౧౮౪
- క॥ బలి గెడపఁగా జనించియు బలియుఁడు హరి యతనిఁ బ్రోవఁ బాల్పడఁడె తుదిన్
లలి భక్తభావ మొలయఁగ గొలిచెడువారి మనుచును రఘుప్రభుఁ డధిపా. ౧౮౫
- ఆ॥ భక్తి జ్ఞాన మిచ్చు భక్తి ముక్తి నొసంగు భక్తి లేక సేయు పను లవెల్లఁ
జెడుఁ దలంపు మింత సిద్ధంబు నావల్కు గొనుము సకల మరయుకోవిదుడవు.
- తే॥ విష్ణులీలావతారము ల్వెలయు నెన్నియేనియును రఘురాముతీ రెనయ వవియు
హరి శివుఁడు రాముఁ డజ్ఞానహరుఁడు జ్ఞానమయుఁడు శుద్ధసత్త్వాత్ముఁ డేమటకుమతని.
- క॥ హరి యాహ్వాయములు వే యొకదరి నటు రాముపద మొక్కదరిగాఁ దులవై
సరిపోల్పఁ జూచినను వావిరి ములుసూపుం దదాఖ్య వెలసిన దెసకున్. ౧౮౮

తే॥ నిపుణులై రాము భజియింతు నేర్చి మనము వాక్తు తన్తయములుగ నవార్యమతు
వా రనాయాసమున నె సంసారవార్ధి గడచి పరమాఖ్యపద మందఁ గ నెడువారు.[లు
క॥ రాముచరితములు చదువుచు రాముని ధ్యానించుచుఁ ధరాజనియుతు శ్రీ)

గామునిఁ బూజించుచు నవిరామసుఖముఁ గాంతు రామరము లమరారీ. ౧౯౦

ఆ॥ భవమహాహిభోగబంధంబు లెడలంగ రాము ధరణిజాభిరాముఁ జేరి
కొలిచి బ్రదుకు మవలఁ గోవిదు ల్గోరు ననంతపదముఁ గాంతు వసురనాథ!.

క॥ అను కుంభకర్ణ భాషిత మనవద్యము తనదు చెవుల కధిశూలరుజం
బొనరింప బొమలు ముడివడ ఘనకోపస్ఫురితదృష్టిఁ గని యి ట్లనియె. ౧౯౧

మ॥ అనుశాసించెద వార్యుఁ డైన గురు వ ట్లాచార్యకం బూని యే
మనువాఁడ న్నిను వాక్తృమం బొనరఁజేయంబోల దిప్పట్టునం
దనుకూలం బగు కర్జముం గొలుపఁగా నౌ దంచు మేల్కొల్పితిన్
జను మ ట్లోపవ యేని సెజ్జపయి దీక్షావ్యాప్తి నిద్రింపఁగన్. ౧౯౩

ఆ॥ మొనయు విభ్రమంబూ మోహంబూ బలవీర్య దర్పమో యొకొండొ దారి సూప
నసభిషన్న మైన యక్కర్జముం గూర్చి వితథకథలు పన్ను విధము వెరవె. ౧౯౪

క॥ ఎక్కాలంబున నెది యగుఁ జక్కపఱుతు రదియ పూని శౌర్యఘనులు వే
రొక్కటిఁ గొనరు గతార్థము చక్కిం బొక్కిపడఁబోరు సంయమ మెడలన్.

ఉ॥ నీవు పరాక్రమంబునెఱి నిక్కమ కల్గినవాఁడవేని నా
పై విహితంబునం బరఁగు భావమునం జరియింతువేని బల్
చేవగలట్టివారి కిది చెల్లఁగనయ్యెడు కర్జ మేని నా
కావల ముంచి నీకడిమిఁ గైకొని దీనిఁ బొనర్పు మేర్పడన్. ౧౯౬

తే॥ పనిసెడఁగ దీనుఁడగువానిఁ బట్టి విడఁగ నెంచకుండెడు నతఁడె సుహృత్తు జగతి
నెఱసి తనవాఁ డొకట నవినీతుఁ డైనఁ బాయ కటు సాయపడువాఁడె బాంధవుండు.

మ॥ అని పల్కందొరఁకొన్న యాదొర ప్రసక్తార్థంబు రోసంబుఁ దెం
పును లక్షించి యితం డొకొండుగతికిం బోఁబోడు త్సుభేంద్రియుం
డని తర్కించి ఘటశ్రవుం డనునయవ్యాపార మేపారని
ట్లనెఁ దత్కాలనయోచితంబుగ మహావ్యాహారలక్ష్మీదయా. ౧౯౮.

నీ॥ చాలు రాక్షసరాజ! సంతాప ముడుగుము స్వస్థుండ వగుము రోసంబుఁ దొఱగి
దీనికై యింతలు దివు లొంది తద్దాని నేఁ జక్కపఱిచెద నేఁడ తొడరి
మది నుంచఁబోకు మిమ్మాటలు దీరెంచి బంధుభావంబునఁ బలికినాఁడ
నన్నవు నీదు మే లరయకే రిత్తుకుఁ జనువాఁడనే మేను శాశ్వతంబె
యదనునను నాపొనర్చెడు కదన మీవు గాంచి సంతస మంద నౌ కథ ఘటిల్లె
రాముఁ బఱచెదఁ దమ్ముఁడు రాణువ హితవారమునుఁ దోడుపడ నింతవట్టు నిజము.

- తే॥ రాముతల దెగి యే నిల్వరామిఁ దెరల సుఖవి గా వెట్లు నీ వది చూచి నేఁడు
నీతకును దుఃఖమొదవు నాశిరముఁగాంచ నవలఁ దేటిభవదుదంత మరయఁగలదు.
- తే॥ రామునిధనంబు సుమహత్ప్రియామృతంబు నరయఁగాంతురు గాత లంకాధివాసు
లడలుచుందురొ యెవ్వారు హతనిజాప్తబాంధవులు నయి వా రేనుఁ బాలుపడఁగ.
- తే॥ బంధువధకారణంబు చొప్పడఁగ నిచట నడలువారలకెల్ల మదాజి నస్ర
మార్జనం బొనరించు నమ్మాట పుట్ట శత్రునాశన మగును నిస్సంశయముగ.
- క॥ ఈయెడఁ గాంతు ససూర్యము తోయద మట్టులు వికీర్ణ భూర్తాగణి యశా
నాయర్కతనుజుఁ బర్వతకాయు న్నాసంగరంబు ప్రస్తావమునన్. ౨౦౩
- ఆ॥ దాశరథి వధింపఁ దలకొను నిట్టి రక్కసులచేత నెదిరిఁ గసిమసంగఁ
బరఁగు నితనిచేతఁ బరిరక్షితుండ వీవనఘ! యెట్లు మడియు దరులనలన. ౨౦౪
- ఆ॥ న న్నడంచికాని నాయన్న నినుఁ జంపలేఁడు రాఘవుఁడు సలేపుఁ డడరి
పరపరాభవంబుఁ బాటింప నొక్కింతయేని నెడఁదలోన నింతవట్టు. ౨౦౫
- క॥ ఒండొక్కనిఁ బనుపకు మే నుండఁగ నా కాజ్ఞసేయు మురువిక్రమమా
ర్తాండ పరంతప!యాజిఁ బ్రచండుల సమయింప నాక సమయంబొదవెన్. ౨౦౬
- ఆ॥ ఇంద్రుఁడేని యముఁడయేని పావకపవమానులేని వరుణమనుజధర్ము
లేని నన్నుఁ దొడరి యెకయువారల కాని నిలువనేర రింత నిక్కువంబు. ౨౦౭
- క॥ గిరియంత లేను శూలముఁ గరమున ధరియించి తొడరఁగాఁ గలనఁ బురం
దరుఁడు వడఁకు శితదంష్ట్రుని పరవ శ్చేదవగులఁజేయఁ బ ట్టెటు లేమిన్. ౨౦౮
- ఆ॥ శస్త్రములను వదలి శత్రుకీటకముల నులుము నన్నుఁ బోరికలనిలోన
ప్రచుకుఁ గోరువాఁడు గొడకొని నిలఁబడఁ డెదిరి నిక్క మనుచు నెదఁ దలఁపుము.
- ఆ॥ నెగడు శక్తి గదయు నిశితాస్త్రములు ససియును ధరింప కేను యుద్ధమునకుఁ
దొడరి చేత శత్రుఁ బొడవడంపఁగ నైనఁ జాలువాఁడ నమ్ము మేలువాఁడ! ౨౦౯
- క॥ నాముష్టివేగ మిత్తటి రాముఁడు తా నోర్చి యనిఁ బరంగున యేనిన్
బ్రాముకొని త్రావు నవ్వల నామెయి రుధిరంబు మేలి యస్త్రాఘబుల్.
- తే॥ చింతచే బాధ నొందెదు చిక్కి యిట్టులేల యేలెడువాఁడ! యే నెలయుచుండ
నేడె శత్రువినాశంబు నీకుఁ గూర్ప గూర్చుచున్నాడఁ బయనంబు గొసరవలదు.
- సీ॥ లంకఁ గాల్చినవాని లావరి రక్షోఘ్ను హనుమంతుఁ దోడివా రైన కపుల
రాము సలక్ష్యులు రవితనూజుని నేడ పొలియింతు నాదగు పూన్కి నెగడ
నను మాట కలిమి నీ వధిపునివలని దౌ భయము దొఱంగుము పట్టుగనుము
సవిశేష మగు యశస్సంపాదనంబు నీ కై పొనరింతు నెయ్యమున మనుము
నలువవలననేని నాకేశువలనన యేని నడ రొకింత యెనయఁబోకు
మేను గలిగియుండ నింతలుపడనేల యవల నేది యెట్లు లగునొ కాని. ౨౧౩

వ॥ ఏను నిక్కంబుగా రోసం బూనితినేని దేవత లందఱును మహీతలతల్పంబున
శయించువారు. శమనుని శమయింప సర్వభక్షకు భక్షింప నాదిత్యు నధఃపా
తితుం జేయఁ జుక్కలు ముక్కలు గావింప శతక్రతుఁ గ్రతుపశువు నొనరింప
వరుణాలయంబు జలంబులు వట్టిసోవం గ్రోలఁ బర్వతంబులఁ జూర్ణింప ధారుణి
విదారింప నొక్కం డన చాలుదు. దీర్ఘకాలప్రసుపుం డైన కుంభకర్ణు పరాక్ర
మంబు సర్వశోభక్ష్యమాణంబు లగు భూతంబు లెల్ల నేడు చక్కఁగనుంగొని
యెడునవి. వింటివా యొక్కవార్త వింటినాలమ్మలంగొచ్చి పడఁద్రోవకమున్న
మున్నటికమెయి నే భక్షింపం దొడరితినేని ముజ్జగంబు లొక్కఁడై పయింబ
డియు నాయుదరంబుఁ బూరింపం బర్యాప్తంబులు గావింక నాదు విన్నపం బవ
ధరించి యానతిసేయుము. ౨౧౪

తే॥ దాశరథివధ పరమమువంబు నీకుఁ గూర్ప నేఁ బోదు నిదె యానుకూల్య మరసి
వారి నెదిరింతు హరివీరనరుల నెల్ల మ్రింగితేపుదుఁ గడఁకమై మేనువెంచి.
తే॥ కడఁగి రాముని నాయమక్షయముగూరఁ బనుతు నీత వశంపడు భద్ర మొనర
సంతరించి సుఖిపుము జ్వరము వీడి పాన మానంగ సత్క్రియ ల్పడయఁగనుము.

—♦ మహోదరుండు నీతి సెప్పట ♦—

ఆ॥ అనుడు బలి సుబాహుఁ డతికాయుండును నగు కుంభకర్ణు మేలి గుంభనంబు
తొడి నుడుల విని సుధూర్తుఁ డైన మహోదరుండు వలికె నిట్లు క్రూరదమని.

క॥ ఓకుంభకర్ణుడా! నీ వీకులమునఁ బొడమియును మహేచ్ఛత తలఁగన్
బ్రాకృతదర్శిన యైతివి నీకవలేపంబుకతన నెఱి లే చెంకున్. ౨౧౫

చ॥ అరయనివాడు గాఁ డల నయానయము ల్విభుఁ డేటిమాట యు
ద్ధర మగు బాల్యదోషమున దూషణ మెంచెదు కేవలంబు ధా
న్యురతియ కాని కానఁబడ దగ్ధ మనర్థ మెఱుంగు నేర్పు కా
వర మెనయుంచునే తెలివి వావిరి గూర్చెడి కృత్యసంపదన్. ౨౧౬

ఉ॥ స్థానము వృద్ధి హానియుఁ బ్రసక్త నెక్కొను దేశకాలముల్
దా నివి యన్నియున్ స్వపరతత్పరము ల్గను రాక్షసర్షభుం
డా నెఱిబుది లేక బల మా నను మూర్ఖ విసీతుఁ డైన య
వ్వాసికి హేయ మైన పని వారక పూసి బుధుం డొనర్చునే. ౨౧౭

తే॥ ధర్మమర్థము కామంబుఁ దత్పరులకు భిన్నఫలములఁ గూర్పంగఁ బెరయు ననుచు
నీవు నొడివితి నమ్మెఱు నియతి గలదె యనుభవవిరుద్ధ మాఁగాదె యది జగమున.

ఆ॥ పాపకర్మములకు ఫల మగు శ్రేయంబు పుణ్యకర్మములనుఁ బొడము దుఃఖి
మీవిపర్యయమున నెంచ నొఁ గర్మంబులెల్ల నెదియొ ఫలము నిడు నటంచు.

- క॥ ధర్మార్థంబులువోలె నధర్మనర్థములు నుభయధాఫలముల నే
మర్మము లే కిడుచుండఁగ ధర్మముఁ దలపోయువాఁడు ధరణిం గలఁడే. ౨౨౩
- ఆ॥ ఐహలౌకికంబు నట్లు పారత్రంబు నాచరింతు ఫలము లందుచుందు
రొంటఁ గామపరత నున్నవారలు శుభఫలము లెనయుటయునుఁ బరఁగుచుండు.
- ఉ॥ కావున నింతఁ దా నెడఁదఁ గాంచి సుఖంపఁదలంచి దీని కొం
డౌ విధి లేమి నెంచి యపు నం చొనరించెను టేఁడు కర్జ మే
మావెరవే మతం బనఁగ నైతిమి నేఁ డిటు సాహసించి దు
ర్భావులఁ దోలనెంచుటయుఁ బధ్యమ కాక తలంగ నెట్లగున్. ౨౨౪
- ఆ॥ ఒంటిఁ గవిసి నారి యుడుకార్తునంటి వయ్యదియుఁ బెల్లు నెట్లు లనుపపత్తి
దెలుపువాఁడ వినుము తేటతెల్లంబుగ శౌనసాధు వనుచు నంద టనఁగ. ౨౨౬
- క॥ ముచ్చ జనస్థానంబున నున్నమహాబలుల బహురణోల్లాసుల సం
పన్నుల ఖరప్రభృతికుల నన్నేత వధించె నొకఁడ యై గడెనొనన్. ౨౨౭
- మ॥ హతశేషు ల్బ్రదశారు లందు నిలలే కావన్ను లై యిందుఁ జే
రి తదేకాకృతి లక్ష్య యైన మతి నిర్వృత్తార్థు లై యున్నవా
రతిభీతిం బరికింతు రెల్లదెసలన్ హర్షంబు తీ రెన్నఁబో
రితరు ల్లా రెపుడేని వారిఁ గనలేదేమో యెదం దార్పవో. ౨౨౮
- శ్రీ॥ గొదకొని కుపితమై కుప్పించి దుమికెడు సింగ మయ్యది దానిఁ జెనకె దెట్లు
కదిసి నిద్రించెడు కాలసర్పము మేలుకొనఁజేసి యేమేలు కోరువాఁడ
వెల్లశత్రువనంబు లేర్చు నద్దావాగ్ని నాఁకట్టి శలభంబ వొదు సుమ్ము
పటతెంచుచున్నది ప్రబల మా వక్త్రంబుఁ దెఱచి మిత్రియ యది తెరలుమింక
నీదు సంశయస్థనిర్ణయం బొక్కటఁ జెడునకాని పొడవుపడ దొకండ
నేన నేర్తు నంటి వెదిరింప మదమున మార్పకాక యదియు మాట యగునె.
- క॥ ఎదురుపడి బ్రదుకుటయె లేదదనున నచ్చోటి కరిగి నట్టిఘనులలోఁ
దుది నొక్కఁడేనియును నీవది గా దిది యా ననంగ నర్థం బెదియో. ౨౩౦
- తే॥ అతिसమృద్ధార్థుఁ బగతు హీనార్థుఁ డయ్య జీవితత్యాగ మొంట నిశ్చితము సేసి
ప్రాకృతపుమానిసింబలె వశ మొనర్చుకొనఁ దలంచునె యెంతటి కూళ యైన.
- శా॥ ఇల్లోకంబున నొక్కఁడేనియును లేఁ డీమేటికిన్ సాటి యా
ముల్లోకంబులుఁ దాఁక నెవ్వఁ డలుక న్మోచేతఁ ద్రోవం గలాఁ
డల్లావణ్యనిధాను నారవిశశీంద్రాగ్నిప్రతీకాశు నా
యుల్లోకప్రతిభుం దలంతె యెదు రై యూఁపం బలాశోత్తమా. ౨౩౨
- ఆ॥ అనుచు నమ్మహోదరాఖ్యుండు సంరబ్ధుఁ డగుచుఁ గుంభకర్ణ నంటనాడి
రావణుం ద్రిలోకరావణుఁ దిలకించి యెల్లసభ వినంగ నిట్లు లనియె. ౨౩౩

- ఉ॥ సీతనుఁ జేర్చి తద్దెసఁ బ్రసిద్ధుఁడ వైతి ధృతిం జరింప కి
 ప్లాతురత న్వహింప వెర వయ్యదియే తలఁ పున్న నాయమన్
 బ్రాతికిఁ దెచ్చుకొంట కొకపద్ధతి నేఁ గనుఁగొంటి దాని సం
 ప్రీతుఁడ వై గ్రహింపు మెడఁ బెట్టుము తక్కినవారి వాదముల్. ౨౩౪
- వ॥ ఏనును ద్విజహుండును సంహృదియుఁ గుంభకర్ణుండును వితర్దనుండును నీయైదు
 గురము రాముని వధించుపొంటె సన్నద్ధుల మై యరుగువార మిట్లని యియ్య
 దంతంబుఁ బురంబు నల్గడలఁ జాటంబనుపుము. నేమంబున నే మారిపునిఁ
 జేరంజని జతనంబుమెయి నాతనితో నాయోధనం బొనరించెద మయ్యధిపుఁడు
 దోడివారితోడఁగూడ మాచే రణరంగంబునల బడినచో నేయుపాయంబుల
 వలనిపనియు నలవరింపం బనిలేదు సరిగదా! యొందువిధంబున నేటుకొని యా
 దుర్హృదుండు జీవించి యుండునేని మానితం బగు సంగరంబు మాని యెదం
 గరం బూనిన యాసంగరంబునం బూనికమై వర్తించువార మయ్యది యవధ
 రింపుము. ౨౩౫
- సీ॥ అచ్చోటు విడచి యే మరుదేరఁగాంతుము రుధిరోక్షితుల మస్త్రహాథతనుల
 మగుచు భక్షించితి మారాఘవుని లక్ష్మణాదుల ననుచు బిట్టార్పు లిడుచు
 నీపాదములమీఁద నేర్చి వ్రాలెద మెద నాతత్త్వ మునిచి మ మ్మాదరింపు
 మవల మాకోరిక లరసి పూరింపుము గజమెక్కి పురమెల్ల గలయఁజాటఁ
 బనుపు మగువారి నవ్వైరి పాటు దోడివారి మారిమసంగుట నలను మీఱఁ
 బెరయ గామార్థసంపద లేరుపేర బ్రాతిమెయిఁ బిల్వఁగాఁ బంచి పంచి యిడుము.
- ఉ॥ భృత్యులఁ బ్రీతిదానములఁ బ్రీతులఁ జేయఁగడంగి నేడు మా
 యత్యయ మెల్ల దీరె నని యాడుచుఁ బాడుచు వీరపాణముల్
 ప్రత్యయ మొప్పఁగానెఱపి బాట దలంగక వస్త్రమాల్య సం
 ప్రత్యుచితానులేపముల రాణమెయిందనరారుఁ డెల్లరున్. ౨౩౬
- శా॥ కౌలీనంబటు సర్వతోగతము గాఁగా భక్షితుం డయ్యె భూ
 సాలుం డన్నదె మాటగా మహిజ నాశ్వాసింపు మీ వేగి యీ
 జాలం బింతయుఁ దోఁపనీక యెటులో జాడ ల్లటంపంగ నౌ
 శాలీన ల్లరిఁ జేరకుండ నిడ నౌ శాస్తిప్రశస్తు ల్లగన్. ౨౩౭
- క॥ కామము కామార్థంబుల నేమముమెయిఁ గూర్చి సద్వినిర్ణయ మరయం
 బూ మెయి పచరింపుము తత్కామార్తిభయంబు లడఁగఁ గైకోల్పడఁగన్. ౨౩౮
- తే॥ నప్తనాథ యకామయు ననుచు నొంటిఁ దగిన యట్లు ప్రబోధింపఁ దవితేనేని
 రక్తిగలభర్త పైని విరక్తిసూపుఁ గప్తనప్తము లొదవుట కారణముగ. ౨౪౦

- క॥ అఘకృతనైరాశ్యము స్త్రీలఘుత్వమును హేతువులుగ లలనలు పొరి గాం
త్రు ఘనుంబెరయఁగ మొదలి ప్రతిఘ ముడుపంజాలు మేలి తెఱఁగు ఘటింపన్.
- క॥ సుఖసంవృద్ధ సుఖార్హ యసుఖకర్మిత సీత నేటి చొఱవ నకామో
న్ముఖి యయ్యు నీదుకొలుపున నఖండసుఖలాభ మెడఁద కందీకున్నే. ౨౪౨
- మ॥ ఇది నిర్ణీత మొనర్చినాఁడఁ గదనం బేవేళనేనిన్ సుఖ
ప్రద మంచుం దలపోయఁబోకు మజితప్రాయుండు రాముండు నీ
కెదిరింపంగ ననర్థ మయ్యెడు ముదం బిప్పాటఁ జేకూరెడున్
పదరంగా నగునే ఫలంబు సులభోపాయాప్తి సిద్ధించుచోన్. ౨౪౩
- ఆ॥ పగఱసేనవంకఁ బాఱక యుసుఱుపై సందియం బెడంద నందనీక
యొంట గెలుచు నాతఁ డూర్జితం డవ్వాఁడె శ్రేయ మసము సుఖము సిరియుఁ గాంచు.
- క॥ అనుచు మహోదరుఁ డాడిన ఘనుఁ డతని నదల్చి కుంభకర్ణుఁడు కడఁకన్
దనయన్నతోడ నిట్లను ననితరవాక్పొిథి నిజమహత్త్వముఁ దెలుపన్. ౨౪౪
- శా॥ గర్వం బొప్పఁగ నేర్చికూర్చిన కృతిం గాదంచు లో డాఁగినన్
నిర్వైరంబు ఘటిల్లునే సుఖము నిర్ణీదం బనం జెల్లునే
ఖర్వం బొనె భయంబు ఘోర మది యెక్కాలంబు రాపాడెడిన్
దోర్వైర్యంబునఁ గాక గెల్వఁదరమే దుర్వారు రామాధిపున్. ౨౪౫
- క॥ ఆతఁడు దురాత్ముఁడై నిన్నీతటి భంజింపవచ్చె నెదిరించెయ కా
కేతలఁపులు గొన నేమగు నేతలముం బట్ట కెడసి యిటునటుఁ జెడెడే. ౨౪౬
- తే॥ వైరి నిర్జించి సుఖపడువలను మేలు సు మ్మదియు నిప్పు నాపాలిసా మ్మనంగ
నయ్యె నద్దాన నీదగు నానఁగొంట నెట్టులేని రిపుక్షతి నెలయువాఁడ. ౨౪౭
- క॥ గర్జిల్లు వృద్ధముగా నిర్జలతోయదము లట్లు నెటిగల శూరుల్
తర్జించి పగఱఁ బైకొని యార్జించెడు కీర్తివంక నా వారెందున్. ౨౪౮
- ఆ॥ మెచ్చుకొనరు తమ్ము మెయిమెయిఁ బోనీయ రెదిరి పరిభవింప నెంచెనేనిఁ
జెప్పి చెప్ప రయవిశేషదుష్కర మగు కృత్య మాచరింతు కీర్తిపరులు. ౨౪౯
- ఉ॥ ఓరి! మహోదరా! పలికెదో ననుబొంట్లు వినంగ మే ల్సభన్
సారము లేని పల్కుల నశక్తు లబుద్ధు లసాధు లస్థిరుల్
భీరువు లంచుఁ బేర్కొనఁగఁ బెంపఱఁ బండితమాను లైన మి
మ్మారసికొన్నదోసమున కాయెను మోసము తేని కిన్నెటిన్. ౨౫౦
- ఆ॥ కాపురుషులు మీరు కర్జంబు నడుపంగ నై యధీశు తలఁపు ననుసరించి
ప్రియముగా వచించి పేరొందఁగా నెంచి యిట్టికర్మ మొడిని గట్టినారు. ౨౫౧
- క॥ మీయాలోచనకతనన్ దాయలు పఱపంగ నొంటఁ డాగుటయో లే
దా యసువులు వీడుటయో యాయెన్దద యధిపునకు దురాత్మకులారా ! ౨౫౨

ఆ॥ లంక రాజశేష లాగున నయ్యెఁ గోశంబు క్షీణ మటు బలము శ్లథము
నాగ నయ్యె నిట్లు ననుచు సుహృత్పదామిత్రచయము విభుని మేలుకొలుప.

మ॥ ఇదె నేఁ బోవఁగడంగినాఁడ ననికిఁ హీనాన్ధు లౌ మీర లు
నృదులై గూర్చిన దుర్నయంబు ధృతిమై మార్పొందఁగాఁజేయ నొ
డది గా దియ్యది నాఁగ నేమగుఁ గృతం బాయోధనం బెంచి ప
ల్కఁ దలం పుండినఁ బల్కువారలు తుదికి గన్పట్టు మేల్కీడులన్. ౨౫౧.

ఆ॥ అనుచుబుద్ధి మెఱయ నాకుంభకర్ణుండుపలుక నతని పలుకుబడితెఱంగు
గలయ నరసి నవ్వుగడర మేకొని రాక్షసాధినాథుఁ డిట్లులనియె నపుడు. ౨౫౨.

ఉ॥ యుద్ధముసేతఁ గోరఁడు మహోదరుఁ డిమ్మెయి రామభీతుఁ డై
యుద్ధతుఁ డెట్లు లయ్యెడు మహోద్యమశాలివి నీక చెల్లు నో
యుద్ధవిశారదుండ! ప్రతియోగుల దుండగము ల్గరల్ప సం
బద్ధసుఖాత్ముఁ గాఁగ నను బాటిలఁ జేయఁ గడంగు మి త్తటిన్. ౨౫౩.

ఆ॥ సౌహృదమున బలముసంపదఁ బౌరుషంబున నొకొండు నిన్నుఁ బోలువాఁడు
గలఁడె నాకుఁ దండ్రి! కదలుము శత్రుసంహారమునకు జయవిహారమునకు. ౨౫౪.

ఉ॥ ఆధి దొలంప నీక చను నంచుఁ గలంక దొలంక నిన్ను సం
బోధితుఁ జేసినాఁడఁ గలప్రొద్దు కొలంబు చలంబు పాడియున్
గాధము గాకయుండ సరిగాఁ బచరింపు చరింపు మాజి నో
యోధవరేణ్య! నీదగు మహోద్ధతి పద్ధతి మేర మీఱఁగన్. ౨౫౫.

తే॥ కాలపాశంబుఁ గొనివచ్చు కాలుఁ డీతఁడంచుఁ బగతురు భీతిల నరిదిశూల
మెనసిత్రిప్పచుఁ జని యని నిసకులీను లనుఁ బొదువుమట్లు గపివీరులను మెసపుము.

క॥ నీరూపముఁ గని వానరులారూఢి తలంగఁ దెరల నొదురు నరులుం
దీ రెడల గుండె లవియఁగఁ బో రదనునఁ బాసి యొంట బో రనఁజనునే. ౨౫౬.

ఆ॥ అనుచుఁ బలికి యమ్మహాబలు ఘటకర్ణు ననుమతింపఁజేసి యసురవిభుఁడు
మరలఁ బుట్టుఁగాంచి మనినాఁడ నం చెద నెంచి యూరడిలె నేణనయన. ౨౫౭.

చ॥ ఎఱిగినవాఁడు వాని బల మిత్థపరాక్రమఁ డింకఁ జొచ్చి యే
ఁడై నెఱపంగలాఁడు తనదిక్కునఁ ద్రుప్పుడురాలనీయఁ డ
క్కఱ సమకూరు నం చెద నఘం బఱ రక్కసి చంపరుండు గా
దొఱసెను నిర్మలత్వము విధుంతుడు బాటి దలంగు తేర్పడన్. ౨౫౮.

—♦ సంభకర్ణుని యానసంరంభము ♦—

మ॥ ఘటకర్ణుం డట హృష్టుఁ డై కొనియె నిర్ఘాత్యోగ మత్యాయస
స్ఫుటసారం బరిసూదనంబు జ్వలనస్తోమోద్ధమోద్యాసము

దృటభూషాఢ్యము రక్తమాల్య మశనిప్రత్యుద్యతం బామరో
త్కటదర్పాపహ మిత్తతేజము జిఘత్సాశీలమున్ శూలమున్.

౨౬౪

క॥ పరమాంసవసాదిగ్ధము పరమాయుధ మసుర దాల్చి పరఁగెను లోకో
పరమాత్తరూపబైరవపరమానభిదావిధానుభావాంచితుఁడై.

౨౬౫

తే॥ నిశిత మగు శూలము ధరించి నిట్టనిలిచి రావణుగ గాంచి లోకవిద్రావణుండు
కుంభకర్ణుం డుదీర్ణ వాగ్గుంభ మొప్పుఁ బలికెఁ దేజస్సురణ లెడఁ బ్రాకుచుండ.

క॥ నే నేకాకిని చనియెద సేన యిచట నిలుచుఁ గాత సెలఁగెద నరులన్
బూనికమెయి భక్షించెద వానరులనుఁ బ్రబలకోపవల్లన మొప్పున్.

౨౬౬

చ॥ అని పరవల్లుసేయి ముదితాత్మకుఁ డిట్లనె రావణుం డనీ
కినిఁ గొని యేగుమయ్య పృథుకీర్తి వహింపఁగదయ్య వానరుల్
సునిశితబుద్ధు లూర్జితులు సువ్యవసాయు లుదీర్ణకాయు లా
ఘనరయులన్ దెరల్చుపనిఁ గా దొకటం జన నెంతవారికిన్.

౨౬౭

తే॥ ఏకకుఁ బ్రమత్తు నఖదశనేరితముల నే క్షయం బెనయింతు రహీనసత్త్వ
లట్లుగావున నవ్వారి నడఁపఁ బ్రబల సాధనానీకపులతోడఁ జనఁదలఁపుము.

క॥ పెక్కురు రక్కసులను జముచక్కి కనిచినారు రిపుల చలమేదఁగ నీ
యు క్కెఱిగింపుము వారల మక్కలు మక్కెలుఁ దెరల్చి మారిమసఁగుచోన్.

క॥ అని పెనుగద్దియ విడి దిగ్గన దుమికి సుతేజుఁ డతఁడు ఘటకర్ణునకున్
దనువునఁ బ్రసాధనోచిత మనుబంధ మొనర్పఁదొడరె నధివీరనుతా.

౨౬౮

సీ॥ మణికృతాంతర హేమమాల్యం బఱుతఁ గూర్చెఁ గ్రంజిగు ల్చిటుతనగోడులాడఁ
దారహారము దానిదారిన నెలకొల్పె దారితారి యశఃప్రచార మొదవ
నంగదుఁ డీతఁ డయ్యంగద్దుపై నాడు నని చేర్చె మహితరత్నాంగదముల
నంగుళీవేష్టంబు లంగుళీకృతవైరి కౌఁగాత మని తార్చె నంగుళములఁ
గలితచందన మలఁది సుగంధిదెవ్యదామములు వెట్టె సంగరోద్దాముఁ డనుచుఁ
గుండలములు శ్రీమత్ప్రభామండలములు లావుఁ బేర్కొనఁ జెవుల నలంకరించె.

తే॥ కాంచనాంగదకేయూరకటకమకుట వర్ణితాభరణాఢ్యుఁ డౌ వలను మీఱ
ఘనబృహత్కర్ణుఁ డాకుంభకర్ణుఁడపుడు వఱలె సుహృతాగ్నికల్పఁడై వామనయన.

క॥ గట్టి మొలత్రాఁడు పెట్టిన దిట్ట యసుర మెఱసె నంబుధిం ద్రచ్చునెడన్
జుట్టిన యహింద్రుచేఁ దరిమెట్టు దఱిసినట్టి సిరిని మేకొను నెఱితోన్.

౨౬౯

ఉ॥ కాంచనమూర్తి భారసహకారి నివాతము విద్యదుద్యతం
బంచితదీప్తిదీప్తము మహాకవచంబు ధరించి మించు రా
త్రించరముఖ్యుఁ డౌప్పెను బరిస్ఫుటసాంధ్యపయోధరప్రభా
సంచితరాగ మస్తగిరి చాడ్చున భూధరరాజకన్యకా.

౨౭౦

- తే॥ సురుచిరాభరణప్రభాచ్ఛురితదేహుఁ డాప్తశూలాయుధుం డయి యసుర వొల్చె
మునుఁ ద్రివిక్రమణస్ఫురన్మూర్తి యగుచు ననుచు నారాయణుం బోలి వనజనదన!
- ఉ॥ అన్ననుఁ జుట్టివచ్చి విహితాంజలి యై పరిరంభణౌచితిన్
మన్ననఁగాంచి యానఁగొని మాటటరుద్రుఁ డితం డటంచు నా
సన్నులు సన్నుతు ల్మ్రేఱవఁ జాటునకు న్సుర లోట మెంచుచున్
దిన్నగఁ జేరఁబాట దురత్తిక్రముఁ డై తరలెన్ శుభక్రమా. ౨౭౭
- క॥ భీమబలు భీమనాదున్ భీమాక్షు స్థీమకాయు భీమక్రముఁ బూ
ర్వామరవిభుఁ డాశీర్వచనామోదితుఁ జేసె ననుజ నయ్యెడఁ దన్వీ. ౨౭౮
- ఉ॥ అబ్బురమయ్యె నత్తత వరాయుధు లౌ బలుయోధవీరు లా
గుబ్బుకొనంగ నాగ్నుచు నకుంతితు లై తతిగొంచు నాతనిన్
బ్రబ్బిన సంగరేచ్చ నిరపాయునిఁ జేయఁ గడంగి చుట్టి రా
నిబ్బర మింతలేద కనునిర్జ్వరవర్కుల కంబరంబునన్. ౨౭౯
- ఆ॥ అంబుదస్వసంబు లౌ స్యందనములఁ దురంగమముల మదమతంగజముల
నెక్కి యతనితోడ నెయిదిరి శంఖదుం దుభిరవంబు లేచి తొడరుచుండ. ౨౮౦
- శా॥ అంహస్సంగ్రహకాగు లాగ్రహులు మాంసాశు ల్కడంక న్మహా
సింహవ్యాఘ్రఖరోష్ఠ్రినాగమృగపక్షిగ్రాహసంఘాతముల్
రంహోయు క్తము లైన వాహములుగా రారాపుమై విద్యష
త్సంహారం బొనరింపఁ దల్లిరి మహాసంతాపసంహారిణీ. ౨౮౧
- ఉ॥ తా నటు దేవనైరి రణతత్పరుఁ డై వెడలంగ నాగరుల్
సూనచయంబులం గురిసి సూన్యతము ల్తగనాడి మంగళ
స్వానములున్ ఘటించి జయసంశ్రయరక్ష లొనర్చి రేరికిన్
స్వానుకృతిప్రచార మనుపాహత మ్మాఁగద ధర్మవర్ధనీ. ౨౮౨
- ఆ॥ ఆమగోత్కటుఁడు ధృతాతపత్రుఁడు శితశూలపాణి ప్రథితశోణగంధ
పరవశుండు నగుచుఁ బటశౌచె సంతతసంగరోద్యమంబు సందడింప. ౨౮౩
- మ॥ ఘనసత్త్వ ల్లనదేహు లుద్యతఘనాక్రాంతస్వను లేచకాం
జనసంకాశులు రక్తనేత్రులు గిరిస్థానీయు లౌ రక్తసుల్
ఘనశూలాసిగ దాపరశ్వధమహాకాలాయసాద్యాజినా
ధనము ల్గొం చరుడెంచి రాతని సముత్సాహంబు పెంపొందఁగన్. ౨౮౪
- క॥ తాలస్కంధములం గొని యాలముసేయంగ దతిమి రధిపతి చక్కిన్
సాలంబు లై పదగు లక్కాలము శీలము వచింపఁగాఁ దరమకానే. ౨౮౫
- తే॥ దారుణము రోమహర్షణదంబునై న యొండు దేహము దాల్చె నాదుండగీడు
దుమికె దేజంబు దోడ్తోడఁ దొడరఁగా నకాలదండధరుఁడు కుంభకర్ణుఁ డబల.

- ఆ॥ నూలువింటి పెట్ల నూల్కొను వైశాల్యమమర పట్టతోచ్చితాభ్య మైన
మేను బండికండ మితి మీటు కండ్లును దనరె నప్పు డల్లదానవునకు. ౨౮౭
- క॥ దగ్ధాచలాభుఁ డసురుఁడు దుగ్ధబిశయాను రాముఁ దొడరి గెలువఁ దా
నృగీప్రేరణమున నోముగ్ధాక్షి ! వెడలె నెంతమోసము తలఁపన్. ౨౮౮
- క॥ ఆరౌద్రుఁ డట్లు కదలి మహాశాస్త్రోల్లాస మొప్ప ననుయాయులతోఁ
జేరి హసించుచు సాహంకారత నిట్లనియె హంసగామిని! వింటే. ౨౮౯
- ఆ॥ ఏను రోస మెగువ వానరముఖ్యుల యూధములను భాగయోగ మొప్ప
నిర్దహింతు నింక నెఱసి కృశానుండు శలభములనుఁ బోలె సరభసమున. ౨౯౦
- క॥ వనచారు లైన ప్లవగులు నను నొకఁడుం జేయఁగలరె నాబోంట్లకు వీ
రన నెంతలు పురవనభూవినోదముల కనుమఱింప వెర వగు వారల్. ౨౯౧
- ఆ॥ ఎవ్వ రెట్టు లున్న నిత్యతేజుఁడు రాముఁ డనుజుఁగూడి నగర మాఁకపెట్టి
యింతసేసె వాని నెనసి వధించెద నాజి నతఁడు మాయ నగడువాయు. ౨౯౨
- క॥ అని కుంభకర్ణుఁ డాడిన విని రాక్షసు లెల్ల నేకవిధమున నాదం
బానరించిరి ఘోరముగా వననిధి బిట్టడరి యెల్లవలనులు ముంపన్. ౨౯౩
- క॥ ధీమంతుఁడు సామంతుఁడు దీమసమున నతఁడు బయలుదేరఁగఁ దోడ్పొ
నామయములో యనఁగ నెదు రై మొనసె నిమిత్తములు మహాక్రూరము లై.
- ఆ॥ ఉల్క లశను లోలి నురలంగఁ జేయుచుఁ గర్దభారుణములు ఘనము లడరె
వసుధ సాబ్ధిగహన వడఁకె ఘోరలు శివ లఱచె జ్వాలభీషణాస్య లగుచు. ౨౯౪
- క॥ అపసవ్యమండలాచిత విపరీతవిహంగమములు వెడయులివులతో
నుపగతములుగా గృధ్రమ్ముపరీత మృయ్యోఁ బజ్జి మొనసి పయిపయిన్.
- క॥ వామనయన మృదరి నీనేమము సెడనేల యిట్లు నెఱసెద వనియెన్
వామభుజము వడఁకుచు నీ కామెయిఁ బదరంగ నేమి యశాఁ దాళు మనెన్.
- క॥ మండుచుఁ గొఱవి యొకఁడు గలగుండువడుచు మ్రోల వ్రాలెఁ గ్రూరనినద మై
చండఘృణి నిష్ప్రభుం డై యుండె నసుఖుఁ డగుచు వీచె నొగి మారుతుఁడున్.
- శా॥ ఆతంకంబులు పెక్కు లట్లొదవిన న్వాసక్తుఁ డై వాఁడు ని
ర్ణీతంబు న్గడిదాఁటనేరక వినిర్ణిద్రప్రతాపంబు సం
కేళింపం జనుచుండె దైవజల మాక్షేపింప వారింప నిం
దేతావంతుఁడు శక్తుఁడే విధియుఁ దా నీశుండు గాఁ డన్నచోన్. ౨౯౯
- సీ॥ ఎగచి వప్రము సాల మిట్టట్టు లూపాడ వానరౌఘము లున్న వలనుఁగాంచె
గాంచి యవ్వారల కలఁకపా టెంచుచు భీమవేగంబున పెనుపునెఱపె
నెఱపుచో మొగిళు లనిలు వీకఁ దెరలిన యట్లుగా బిట్టదరంట నార్చె
నార్చినఁ జాపక టై నేల వ్రాలంగ వాలుమెఱుంగులఁ గోలుపటిచె

బటిచె నిఁక నోట మాట కేర్పఱుచు న నెడు వారి కెదురయ్యెఁ బర్వతాకారుఁ డగుచుఁ
గదలి నటికినవన మనఁగాఁ బొన ర్చెఁ గూడముట్టి బలము నెట్లు గూల్పఁగలఁడో.
తే॥ శూలము ధరించి రుద్రునిచొప్పు సూపెఁ బరిఘదండముఁ గొని జముపగిది నొప్పె
రెండు నెట్టన లయవేల నుండునవియ కా యని తలంకె దివి దివౌకశ్చయంబు.

ఉ॥ కింకరభూతదండధరుఁ గృష్ణశరీరు శరారుఁ గాంచి యీ

వంకకుఁ గల్పకాలుఁ డిదె వచ్చె నటంచుఁ గపు ల్భయార్తు లై
క్రుంకిడు పాడిమై నొదుఁగఁ గ్రుద్ధుఁడు వాఁ డగకూటసన్నిభుం
డంకెకు రాని నాల మొకయంజఁ దటాలున దాఁటి సూటిగన్.

302

క॥ ఘూర్ణిల్లుచురాఁ బొర్లుచు నర్ణవ మొనరింపఁ దొడరె ననువాదన మ

టర్లోదము పిడుగుల నభ్యర్ణంబునఁ గురిసె మంట లగములఁ బొడమెన్. 303

తే॥ మఘవుచే వరుణునిచే శమనునిచే నవధ్యుఁ డితఁ డన నెగడినవాఁడు వాఁడు

గూడముట్టెడు నని కలగుండుపడుచు వానరులు కాందిశీకులై రానతాంగి! 304

క॥ విప్రద్రుతు తౌ ప్లవగుల క్షిప్రకరుల నరసి వాలి సిరిఁగాంచినకా

న్ప్రపాకృతుఁ డంగదుఁడు తతప్రారంభుండు పలికెఁ దద్దయుఁ గడఁకన్ 305

మ॥ నల నీలా!కుముదా!గవాక్ష!తగవౌనా? స్వీయవీర్యంబు ని

ర్మల మౌ స్వాభిజనంబు నెన్నక మహారంభంబు వోనాడి యి

ట్లలఁతింబోయెద రెన్నినా శ్మసులు లాహ వీడనీ కాఁగువా

రలు బండాటపుఁగ్రోతు లైతిరి కటా ప్రావీణ్య మల్లాడఁగన్.

306

తే॥ మంచిపని సౌమ్యులార వే మరలుఁ డింక నసముఁగాపాడఁ గానివౌ నసువు లేల

నిసువులాకాన రియ్యది నెఱయు పెనువి భీషిక యటంచు నింతటి వెరవులేదె.

ఆ॥ యుద్ధమునకు వచ్చు నురువగు రక్కసికాదు కల్పితం బొకండు జంత్ర

మిపుడె తొడరి దీని నింతింత లొనరింతు మెడయు టొప్ప దింక నెనయుఁడరసి.

క॥ అని బోధించిన నెట్టన జనక నిలిచి స్థైర్యమెనసి సంప్రస్థితు లై

రనికిఁ దరుశైలకరు లై యనివార్యులు వనచరులు చిదానందమయీ. 307

—♦ కంభకర్ణవానరసంగ్రామము ♦—

ఆ॥ మఱివచ్చి క్రుద్ధమదకుంజరము లట్లు ప్రాంశుశిఖరిశిఖరపాదపాద

పములఁ గొట్టికొట్టి శ్రమపడిరే కాని వాఁడుతనుకఁ డద్రవరతనూజ! 308

తే॥ వానిగాత్రంబులం బడి వాఁడి దక్కి పొడవునెడి పొడు లై కూలె భూతలమున

శైలశృంగంబు లుచ్చైర్విశాలశిలలు పుష్పితాగ్రంబు లైనట్టి భూరుహములు.

క॥ ఆతఁడు సంక్రుద్ధుం డై యాతతకపిబలములను మదాయత్తుం డై

యాతటి నలంచె ననముల నాతంకోత్థితదవాగ్ని యటు లుజ్జయిసీ 309

ఆ॥ లోహితాస్త్రం లగుచు లోబడి పడి రఘుతామసుమము లైన తరువులట్లు
తిరిగిచూడ కొకట దెసలకుఁ బఱచిరి వానిపీడనమున వారు దెగలి. 303

క॥ మిన్నున కెగ్రబాకి రిలం బచ్చుండిరి సుప్తు లట్లు బలియునిచే నా
పన్ను లయి వారు సంధమున న్నెఱిసెడి కూలి రోటునం బడి నవలా. 304

తే॥ ము న్నెనసినట్టి దారినే మొనసి రందుఁగొందఁజెక్కిరి కొండలఁ గొందలమున
గుహలఁదాగిరి కుజముల కొనలుఁ గొనిరి నిలుచఁబడి రట్లు గొందఱు నిలువరైరి.

—♦ పలా యనపరాయణులఁ గవుల సంగడుఁడువారింతుట ♦—

క॥ వారలఁ గనుఁగొని యంగడుఁ డారభటి సెలంగ నిట్లు లనె దుర్వారుల్
మీ రని నేనాఁడును నేఁ డీరభసం బేలకలిగె నింతపడుదురే. 305

సీ॥ నిలువుఁడు మఱలుండు నెరసినఁ దప్పునే భంగంబు దమకయి పాలుపడఁగఁ
బుడమి నెల్లెడ ద్రొక్కి పొలివోక యుంచుచే ప్రాణరక్షణమున ఫలము గలదె
రుషలేక సంగపౌరుషగతు లయి మీరు కఱచిన నవ్వరే పడఁతులెల్ల
సాధనంబులు వీడి జరుగు శూరావలి కసము వో వైఘాత మదియ కాదె
కులమున నొకింతలునుఁ గొఱంత లనరాక బాడమి బీరము ల్నెట్టనఁ బాడవుపడఁగఁ
బరఁగువారల కిమ్మెయిఁ బట్టువదల నేమివచ్చిపడియె సుంత యెఱుక కలదె.

క॥ భీతిమెయిఁ బ్రాకృతము లగు క్రోతులవలె నరుగ నరులు కో యని యార్జున్
భూతలమున మి మ్మెవ్వరు బ్రాతిగఁ గొనువారు మేలుబడయ నగుదురే. 306

ఆ॥ పెక్కులాడినారు నిక్కుచుఁ బలువురుగలుగునెడలఁ బలువికత్తనంబు
లరిగె నెచటి కిప్పు డవియెల్లఁ బలికినపలుకుఁ దప్పి పుడమి బ్రదుకఁగలదె. 307

క॥ వైరులచే ధిక్కృతుఁ డై పూరుషుఁ డెవ్వఁడు సగముపొలిసి బ్రదుకు నా
భీరువుఁ దిట్టును రెల్ల రసారుఁ డతఁడు కాటికొఱవిచాడ్పున నడఁగున్. 308

ఆ॥ యుద్ధహతుల మైన నొగి దుర్లభం బగు బ్రహ్మలోకపదముఁ బడయువార
మట్లుగాక శత్రు నడఁచి సత్కీర్తి కైకోలు గందు ముసులు గోలుపడము. 309

క॥ స్థితి చెడి క్షీతి నుండెడు జీవిత మొప్పునొ దాని నొసఁగి వీరస్వర్గం
బతులితము గొనుట యొప్పునొ మతి నూహించి బుధజుష్ట మార్గ మెనయుండి.

తే॥ కుంభకర్ణుండు కాకుత్స్థకులునిఁ గాంచిబ్రదికిపోలేఁ డనలుఁ జేరి పతగ మట్లు
లింతలో నొక్కనిం గని యిందఱమునుబఱవనేల యసము పాడుపఱుప నేల.

క॥ అని కన కాంగడుఁ డంగడుఁ డనితరముగఁ బలుకుపలుకు లాలించి పలా
యనబద్ధబుద్ధు లిమ్మెయి నని రది గర్హితము నాక యమరార్చ్యపదా. 310

ఆ॥ ఓపినంతలేము నొనరించినారముదురము త్రిదశ వైరితోడఁ దొడరి
కదలఁ డతని గెలుచుకాలంబు గా దనిజీవితేచ్ఛ నిట్లు చెదరుటమరే. 311

మ॥ అనుచుం గ్రమ్మటి యాశరుం గనుచు భీత్యాయత్తు లై యట్టులే
చనుచుండం జని సాంత్యము ల్వలుకుచున్ సంభ్రాంతి మాయంప నౌ
ననుమానంబులఁ దేర్చుచున్ గడఁకమై హర్షాత్మతం గూర్చుచున్
ఘనుఁ డాజ్ఞావశులం బొనర్చెఁ గపులన్ గల్యాణి! వాఁ డొప్పఁడే. 321

వ॥ పదంపడి ఋషభుండును శరభుండును మైండుండును ధూముండును నీలుండును
గుముండును సుషేణుండును గవాక్షుండును రంభుండును దారుండును ద్వివి
దుండును బనసుండును వాయుపుత్రుండును గదియఁబాటి యంగదుం గూడు
కొని తక్కుంగలయోధవరుల నెల్లం గూర్చుకొని బలములు నేర్పఱిచి నేటు
కొన నెట్టనం బురికొల్పి నిలువంబెట్టి యయ్యవరాజువచనంబులు పాటిసేసి
నైష్ఠికబుద్ధి నవలంబించి సంగ్రామకాంక్షులు సముదీరితవీర్యులు సమారోపిత విక్ర
ములు పర్యవస్థాపితచిత్తులు నై యురవడించి యసుర నెదిరించి వానింజయించు
టొండె నవ్వానిచేఁ జచ్చుటొండె గాకుండునది యొండు పొసంగ దనుచు జీవి
తాశ మాని యమ్మానితులు తరులు గిరులు సానువులుం బూని పూనికమెయిం
గుంభకర్ణుపై నడరి తుములయుద్ధంబునకుం దొడరి రయ్యవసరంబున. 322

—♦ కుంభకర్ణ విభీషణ సంభాషణము ♦—

ఉ॥ అన్ననుఁ జేరఁగాఁజని మహామతి యైన విభీషణుండు పే
రెన్ని నమస్కరించి దయ నేలుకొనంగదవయ్య తమ్ముఁడన్
మన్నన సూపి నెయ్యమున మామకవాక్యము లాలకించి యే
తిన్ననిపల్కు పల్కెదనొ తేకువ నమ్మెయి నే మెలంగెదన్. 323

క॥ అన్నయమువేళఁ జని పెద్దన్నకునే మ్రొక్కి సీత యశా శ్రీసతి యా
వెన్నుఁడు రాముఁడు తగ దీపన్నగడ యటంచుఁ బలికి పలు కొప్పారన్.

తే॥ అమ్మహాసాధ్వీ రామున కి మ్మటంటి నోమహారాజ! కుల మిట్టు లోముమంటిఁ
బుణ్యుఁ డాతని కొలు వందఁబోలునంటిఁ బొగడి నా కిట్టి చనువీయఁ దగుదువంటి.

క॥ నానుడిఁ గొన కాగ్రహమున నానతవైరి యసిఁబూని యదలించి యటన్
బోనడఁచెఁ దన్ని మూర్ఖుఁడ! యీనెలవున నిలకు మెచటికేఁ జను మనుచున్.

మ॥ పలుకంబాటిన మోముతో విరతికిం బ్రాఁకాడుచిత్తబుతో
వల నిట్లు నను బుద్ధితో నతనికి న్వాక్రకుచ్చి నాకూర్చువా
రెలమి న్నల్వరు మంత్రు లే మనుచు రా నే నితఁచారిత్రు కొ
ల్వలయంగాంచితి రాముఁ డాశ్రితుల నెయ్యుం డన్న చొ ప్పెన్నుచున్.

క॥ అనిన విని కుంభకర్ణుం డనుజుని తగ వెంచి ధృతి సమాలోగితుని
బొనరించి యిట్లు లనియెను గనుకొలుకుల బాష్పజలము గ్రమ్ముకొనంగన్.

- తే॥ వత్స! జీవింపుమయ్య నీవలనఁ గొలముమనియె నిది నాకు హితమ నేమమునఁ బెరసి
రాము శరణంటి వింక రారాపు గలదె బ్రదుకువారలఁ గొని కొమ్ము ప్రాభవమ్ము.
- క॥ నీవు మహాభాగవతుఁడ వేసలనుననేని దొసఁగు లెనయపు నిను నీ
ప్రావీణ్యము వెలయును మా కావల మెట్టైనఁ గాంతు ఘన మగు యశమున్.
- ఆ॥ ఈరహస్యమెల్ల నెఱిగించె మును నాకు నారదుండు నయవిశారదుండు
కర్మబంధ మెవరు గడచువా రెట్టైన మేలుకొంటి వింక మేలుగనుము. 33౬
- క॥ పొమ్మగులు స్వీయు లని నా కిమ్మదమునకతన మదికి నేర్పడకునికిన్
గ్రమ్మెదనొ యేరి నెమ్మెయి నిమ్మెడలక గాంచుచుండు మెదియెట్టైనన్. 33౭
- క॥ అనినొడివి యతఁడు సెలవిడ ననఘుం డశ్రుముఖుఁ డగుచు ననువుగ నభినం
దనము నొనరించి నెట్టినఁ జని రామునికెలన నిలిచె జాలింబడుచున్. 33౮
- మ॥ గదచేఁ బూని కడంక మీఱ సుమహాకాయుండు కుంభశ్రవుం
“డిదమిత్థం”బని యెన్నకే ప్లవగులన్ హేవాక మొప్పారఁగాఁ
బదులు న్నూలులు వేలుగా నఱిమి యాస్థాలించుచు న్నూల్చుచున్
బొదుక ల్దార్చుచు మ్రింగుచు న్గెలనికింబోసీక యాకట్టుచున్. 33౯
- క॥ చరియించె బలములో మునుజరియించె మహార్ముషంబు జలధిజలములో
బరుసఁదన మరయ నొకఁడుగ సరిపోల్పంబడియె నపుడు జలజాతాక్షి. 3౪౦
- తే॥ పది పదా తిరువదియు ముప్పదియు నైన లెక్కకుం జోదులం బట్టి యుక్కుమిగిలి
భక్షణ మొనర్చె గరుడూడు పన్నగముల నెట్టు లట్టులుగాఁ ద్రిదశేంద్రవంద్య.
- క॥ నెట్టన సమాశ్వసితు లై కట్టలుకం దొడరి తరునగంబులు గొని యా
కుట్టాకునిపై విసరిరి పట్టెనయుచు నవియు ద్రుళ్ళిపడుచుండె సఖి. 3౪౧
- మ॥ ప్రవరుం డౌ ద్వివిదుం డదల్చుచు విలంబం బౌ పయోదంబు ప్రా
భవ మొప్పన్ గిరిశృంగతుల్య మగు గ్రావం బొండు గైకొంచు వే
గవియంబాఱి సురారి మే నవియ నౌఁ గాకంచు వైవంగ న
య్యవయోగంబు తలంగ నయ్యది తదీయాఘంబుపైఁ దూలినన్. 3౪౩
- తే॥ ఏనికలు గుట్టములు తేరు లెందఱేని భటులు మడియంగ నాతఁ డప్పాట నొండు
శైలశృంగంబు వైచేఁ దజ్జవముకతన వ్రాలె రక్షోబలాశ్వసారధిరథములు. 3౪౪
- క॥ అన్నేల యెల్ల రుధిరక్లిన్నం బయ్యెనుఁ గడంగి కీశులఁ బొలదిం
డ్లన్నెటి గ్రొచ్చిరి శరములఁ బన్ని నిలిచి యేలువాని ప్రాభవ మొప్పన్. 3౪౫
- క॥ ఉరుకాయు లై పరఁగు వానరు లటు చెలరేఁగి చెట్ల నగముల వేట్లా
డిరి నుగ్గునూచమై కరితురగరథోష్ట్రరథితతులు దోడ్తో దొరలన్. 3౪౬
- మ॥ హనుమం డుక్కునఁ బెక్కు లౌ తరు లహార్యంబు ల్పొరింగొంచు న
వ్వనువీదిం జని కుంభకర్ణుతలపై వేవేగ వర్షించె నా

ఘనసత్త్వం డలశూలరాజమున నౌక్రవ్యాశను ల్మేచ్చ నౌ
య్యన వానిం దెరలంగఁజేసి హరినైన్యారణ్యముం జొచ్చినన్.

382

అ॥ కుపితుఁ డగుచు హెచ్చి కొండ నొక్కండువాఁడడరి పెల్లగించి యార్చి పేర్చి
గిరిసదృశుఁ ద్రిదశకేనాశు గుఱిసేసి యెదిరి వీచివైచె సుదతి వింటె.

383

శా॥ ఆ యుద్ధాముఁడు వ్రేయ వ్రేటుపడి యొయ్యం గ్రొప్పు రక్తంబు బ
ల్కాయం బెల్లెడ నుర్లఁ బుల్లసిలి యాకంపించి దెర్లాడుచున్
బోయెంబో యని తెప్పిటిల్లి వడిఁ బెన్బూతంబు వాఁ డార్చుచున్
బోయెన్ శూలముఁ గొంచు నప్పవనసంభూతు నిద్దారింపఁగన్.

384

క॥ మిణుఁగురులు సెదర విద్యుద్భ్రుణులు గడల్కొనఁగఁ ద్రిప్పి కీలించె సమీ
రణసుతు నెద దానిన్ శరవణజుఁడు గ్రొంచమల సత్తివాలున ననఁగాన్.

క॥ శూలవిభిన్నహృదయుఁ డై గాలికొడుకు శోణితము మొగంబున వెడలన్
దూలుచు బిట్టఱచెఁ బ్రలయకాలజలదగర్జితంబు గడలుకొనంగన్.

385

—♦ కుంభకర్ణుని యుద్ధౌఢత్యము ♦—

అ॥ ఆతఁ డట్లు వ్యధితుఁ డయ్యె నంచుఁ బ్రహృష్టులగుచు నార్చి రసురు లగచరేంద్రు
లడరు గదురఁ దలఁగి రటునిటు దుష్టపలాశి పొడుపువై నిరాశు లగుచు.

386

క॥ బలవంతుఁ డైన నీలుఁడు బలము నవస్థాపనమునఁ బరఁగించి మహా

పల మెత్తి వైచె రక్కసుఁ డలబలమొనరింపఁ దొడరి యాతని మీఁదన్.

387

అ॥ ఎదిరి నిలిచి దనుజుఁ డేచి ముష్టి విదుర్పఁ గొండయంత లదియుఁ బిండియయ్యె
నెడలె జ్వాల లట్లు విస్ఫులింగంబులు నేలవ్రాలె నవల నిపురు లగుచు.

388

వ॥ ఋషభశరభులు గవాక్షగంధమాదనులు నీలునితో నైదుగురు వానరవ్యాఘ్రు.

లొక్కపెట్టునఁ గుంభకర్ణుం దాకి శైలంబుల వృక్షంబులఁ బాణిపాదతలంబులఁ

బిడికిండ్లం బ్రహరించిన నమ్మహాబలుల యభిఘాతంబు లాసమున్నతకాయనకు

సంవాహనసౌఖ్యం బొడగూర్ప నౌ నౌ నంచు బరిపోటులం గనలిన మత్త

మాతంగంబు చందంబునం బెలరేఁగి తొలుదొల్త పృథువేగుం డగు ఋషభు

సందిట నఱిమి యలమి విడిచిన నంతటిఘనుండును వాంతశోణితుం డగుచు

నేలంబడుటయుఁ బదంపడి ముష్టిఘాతంబున శరభుని జానుసంహతి నీలునిఁ

దలోపఘాతంబున గవాక్షుని బాదతాడనంబున గంధమాదనునిం దాకించిన

నాకంచుమించుసంచున నందఱుం దత్తప్రహారవ్యధితు లై శోణితోక్షితు లగుచు

నికృత్తంబు లై పడు వికచకింశుకానోకహంబుల విడంబించుచు భూతలంబునం

బోతరం బుడిగి వ్రాలిన దేలిన యప్పోటుమగల పాటు గాంచి వానరవీరోత్తంస

సాహస్రంబు లొక్కట నాదుష్టరాక్షసు నెదిరించి విడిబడి పైఁబడియు నెక్కియుఁ

389

ద్రొక్కియుఁ బశ్యంగఱచియు నఖింబులఁ జీల్చియు ముష్టుల ఘట్టించియు జాను
వుల ధట్టించియు బహుప్రకారంబులం బీడింప నానిలింపవైరిశార్దులుం డారూఢ
శాఖామృగశతసహస్రంబులచే స్వాత్మరుహంబులచేఁ బెనుగొండవోలె నొప్పారి
యవ్వారిపైఁ గినిసి బాహువులం బొదివి తాఱ్యుం డురగంబుల నెట్టు లట్లు కబ
ళింపందొడరిన మ్రింగుడువడక వెలువడియుఁ బాతాళకుహరంబుంబోని తద్వ
క్త్రంబు సొచ్చి కర్ణనాసాపుటంబులదారిం బయలుదేరియు మాటిమాటికి నెది
రింప సైరింపక భృశసంక్రుద్ధుం డై యవ్వారల విఱచుచుఁ జఱచుచు రాచుచు
వేఁచుచు పోరికల నెల్ల మాంసశోణితకర్దమదుర్దమంబుగా నొనరించుచో నయ్యది
యుగాంతకాలరుద్రనితాంతాక్రాంతతాంతప్రదేశోపదేశకం బై కాన్పింప శూల
హస్తం డై వజ్రపాణి యగు శక్రకునిఁ గ్రేణిసేయుచు బాశధరుం డగు నంతకున
కింతలంత లగుచు నెడలుగ్రమ్మి గ్రీష్మదావపావకుండు శుష్కారణ్యంబుల
చాడ్చున వలీముఖ సైన్యంబుల నిర్దహించుచుండ నధ్యమానులు నిర్మధ్యమా
నులు నష్టయాధులు వినష్టయోధులు హతనాధులు ననాధులు నగుచు వాన
రులు భయసంవిగ్ను లై విస్వరంబుగా నటచిన వెఱచి రని వీడక పఱచి రని
చూడక కొట్టినవారినే పచ్చడిగొట్టుచు మెట్టినవారినే యడుగంటమెట్టుచు
గారింప వారింప నైన దారిఁ గానక మాన కలమిన వ్యధ విధంబునెడి ఖిన్న
మనస్కులై సుమనస్కుం డగు రఘురాముని శరణుజొచ్చి రయ్యనసరంబున.

చ॥ పనిగొని వాలినందనుఁడు భగ్నుల విగ్నుల నూరడించుచున్

మొనసెనుఁ గుంభకర్ణుని సమూలసశృంగ మొకండు కొండ సే

కొని తదుపాశ్రితాసురులు ఘూర్ణిల నార్చుచు వానినెత్తి పై

ననితరపాత మొప్ప విడనాడె మహాహవమం దుదగ్రుఁ డై.

3౫౬

క॥ ఆవేటుపడి యదరి చటులావేగముతోడి కోప మతిశయితముగా

నావాసపుమనుమనిపై వావిరిఁ బఱతెంచె నెల్లవానరు లదరన్.

3౫౭

తే॥ బెగ్గిలం బగు నలుకతోఁబెరిఁగి యమ్మహాబలుఁడు శూలముం బూన్చి యార్చివైచె
నంగదుఁడ వీ వనంగుఁడ వౌదు వనుచు నదియు మంటలు మిణుఁగురు లడరదొడరె.

ఆ॥ మలయు దాని యుద్ధమార్గవిశారదుండొలయు లాఘవమున నొండుదరికి

లంఘనం బొనర్చులాగున వీటివ్రాఁ జేసె మగతనంబు వాసికెక్క.

3౫౮

తే॥ ఉఱికి చలమునఁ దలమున నురము వగుల నడచె నెడయీక యవ్వారర్షభుండు
కొండ నగలించు నలశతకోటికోటి కెక్కె నయ్యది యద్దాన నసుర తెరలె.

క॥ పడి లేచుచునే తన బలుపిడికిలి గూర్చుకొని పెరసి పే రిడి నీవుం

బడు మనుచుం బెడచేతం బొడిచె హరిపు వాఁడు స్రుక్కి పుడమిన్ బడఁగన్.

తే॥ వనచరవ్యాఘ్ర మట్టులు వ్రాల వాడు శూలముం గొని సుగ్రీవుఁ జూచి యడరె
రక్కసునిరాపు గాంచి బీరమున నెగిచి పర్వతాగ్ర మొడిచితెచ్చెఁ బ్లవగపతియు.

ఆ॥ దానిఁ ద్రిప్పి వైచు దారిన పటతేర వానిఁ గాంచి దనుజవల్లభుండు
సంభ్రమించి వికృతసర్వాంగుఁ డగుచు సమున్ముఖత్వ మెనసి మొనసి నిలిచె.

క॥ హరిశోణితద్ధిగాంగుఁడు హరిభక్షణచణుఁడు నైన యసురుని రణత
త్పరునిఁ గని యిట్లు లనియెను హరివరుఁ డూర్జస్వితాఢ్య మగు బీరమునన్.

ఉ॥ పాతితు లైరి వీరు లెడఁబాటొకయించుక లేని యుద్ధక
ర్మాతతవృత్తి సైన్యముల నన్యములం గబళించి తంతలో
నే తటిఁగాంచి కీర్తి కొనె నెక్కటిపోటరి వంచు నిన్ను నా
చేతినిపాత మొం డెనసి సిద్ధిపరుండవు గమ్ము నమ్మితోన్. 3౬౫

క॥ నదలుము ప్రాకృత కపులం బదరుచు నీ నటుమఁ జేటుపడుచుం జెల్లా
చెద రా వారల నెల్లం బొదివి మెసవ దాన నేమి పురుషార్థ మగున్. 3౬౬

వ॥ అని యిట్లు నొడివిన. 3౬౭

ఆ॥ సత్త్వధైర్యసారసంపన్న మగు హరిరాజు నుడికిఁ గనలి రక్కసిపులి
కుంభకర్ణుఁ డమరకూలంకషుం డిట్టులనె ఘనార్భటిన్ షడాస్యజనని! 3౬౮

క॥ మనుమఁడవు ప్రజాపతి కటు లను త్తముఁడు ఋక్షరజున కైతి తనూజుం
డన విశ్రుతపౌరుషుఁడవు ఘనుఁడవు నీ వేల యురక గర్జితై దనిన్. 3౬౯

మ॥ అనినన్ శైలముఁ ద్రిప్పివైచెఁ గడఁక న్నా కూలి తంచు న్మహా
శనికల్పం బది వజ్రసారకృతరక్షఃపాలవక్షస్సలిన్
వినిపాతంబునఁ జూర్ణ మై పడియె నావేగంబున న్వానరుల్
వనటంబొందిరి సల్పి రుత్సవమున న్వాఘ్రోషణ లోకాపుల్. 3౭౦

తే॥ శైలశృంగాభినిహతి రాక్షసవిభుండు కనలి వక్త్రంబుఁ దెఱచి నిర్ఘాతకల్ప
నాద ముప్పతిలంగఁ గ్రవ్యాదు లలరఁ గపులు బెగడొంద నటచె నిష్కాసితారి!

ఆ॥ శూల మెత్తి త్రిప్పి సూడున హర్యక్ష పతి వధింపనెంచి పటపె నసుర
యది తటిత్ప్రకాశ మగుచు నేతేరంగ నంతరమునఁ జొచ్చి యనిలసుతుఁడు.

చ॥ భుజములు సాచి పై కెగసి పూర్ణమనస్కుఁ డతండు స్వీయ మా
ప్రజవ మహా యటంచు సురపాలముఖు ల్పొగడం గడంగఁ దా
రజనిచరప్రయుక్తము బిరాన గ్రహించెను శూల ముద్ధతిన్
గజిబిజివుట్టై రక్కసులకాండమునన్ ధృతి క్రోతిపిండునన్. 3౭౩

తే॥ వేయిబారువ లుక్కిడి విశ్వకర్ముఁ డొనరఁ గూర్చిన దయ్యది యురక విఱచెఁ
దనదు మోకాలివైఁ బెట్టి దారుమయము నట్లు బెట్టిదుఁ డతఁడు హృష్టాత్ముఁడగుచు.

- క॥ ఆశూల మట్లు సెటిచిన యాశుగసుతుఁ గాంచి పొంగె హరివాహిని స
 ర్వాశలఁ బూరించుచు విద్యాశమితాజ్ఞానవిలసితా! యిది వింటే. 321
- ఆ॥ సింహనాదములనుఁ జేసిరి వనగోచరులు ప్రహృష్టు లగుచు బలసి కొలిచి
 పాలుపుమీఱ హనుమఁ బూజించి యిట్లని పొగడి రెలమి దొనుకఁ బూవుబోడి.
- క॥ ప్రాణహరము దీని జగత్ప్రాణతనయ! కడిమి నెఱయ భంజించితి మా
 ప్రాణము లొసఁగితి లోకప్రాణఫలము దీని నీకొదవె సదయాత్మా. 322
- ఆ॥ అట్లు లతనిఁ బొగడ నంతకోపమితుఁ డయ్యసుగ గినిసి శూల మలఁతివోయె
 ననుచు విసువుకొనుచు నాలంక మలయమ్ము కూట మెయిదితెచ్చికొని కడంగి.

—♦ సుగ్రీవమూర్ఖ-హనుమద్విచారము ♦—

- శా॥ సుగ్రీవుం దటియంగఁబోయి యెదురై సూడెంచి సర్వగ్రహ
 శాగ్రాహగ్రసితుండు దైత్యవరుఁ డాశైలమ్ము శృంగ మ్మహా
 స్త్రగ్రీవుండవు గమ్మటంచు విసరెన్ సంజ్ఞావిపర్యస్తతా
 వ్యగ్రత్వంబున వాడు వ్రాలె నిలపై వైరు ల్కరం బుబ్బఁగన్. 323
- ఉ॥ అద్భుత ఘోరవీర్యుఁ డటు లై పడ వాని హరింపనెంచి యం
 చద్భుజసారుఁ డాశేధుఁడు చయ్యనఁ జేరి ప్రభంజనుండు ప
 ర్షోద్భవమేఘముంబలెనె యొత్తిలఁజేసి గ్రహించి వే చనన్
 జిద్భవను ల్హరీంద్రు లెడఁ జేడ్పడి చూచుచునుండి రార్తులై. 324
- ఆ॥ మేరుశిఖరిపైని మేలిశృంగము నాగఁ గుంభకర్ణుపై నిగుంభితుండు
 ప్లవగనాథుఁ డొప్పెఁ బ్రాతిస్వికం బయి యుభయతేజ మొకట నుల్లసిల్ల.
- తే॥ అట్లు లవ్వీరుఁ జేకొని హర్ష మొప్ప లంకకై చనె నసుర నిశృంకుఁ డగుచు
 దండిపోలదిండ్లు గూర్చుస్తోత్రములు సురలు వెఱచి పలికెడుపలుకులు వినుచుఁ బొలఁతి.
- ఆ॥ ఇంద్రనిభు హరీంద్రు నేఁ గొంటి దక్కొండు గొన్నవాడ నింకఁ గొఱఁత గలదె
 నరులు చనరె యొదిఁగి నామ్రొల నిలుతురే కపు లటంచుఁ దలఁచెఁ గ్రవ్యభుజుడు.
- ఉ॥ వానరనాథు నొండు గొని వారక జాటుట యెల్ల సేనయున్
 బూనికదక్కి చేడ్పడుచుఁ బోకకుఁ బాల్పడియుంటయున్ జగ
 న్మానితుఁ డంజనాత్మజుఁడు మారుతతుల్యుఁడు గాంచుచుండియున్
 దా నెదలోన నుంచె నిటు తథ్యము పథ్యము నౌ ప్రసంగమున్. 325
- సీ॥ పతి యొంటిచేతిలోఁ బడె నిప్పు డెయ్యది సేయంగ నయ్యెడు సిద్ధబుద్ధి
 న్యాయ్య మై పెనుపారు నయ్యదె కొనువాడ నన్య మొల్లన యది యట్లులుండె
 తెక్కలుగలకొండ యుక్కున నుక్కిని దండింతు నఱిమి యుద్ధండవృత్తి
 నటులేని నెల్లవా రానంద మందుదు రధిపు విమోచనం బందె కలదు

- శ్రీదశు లసురు లెవనిఁ దేటిచూడఁగ నేర రట్టివాఁ డితండు పట్టువడియుఁ
దెలివిగాంచి యెదిరిఁ దీర్పక రాఁబోవ డతనితెఱఁగు నిచ్చ లరసినదియ. 3౮౧
- క॥ ఈరెండుపక్షములలో సారతరం బెద్దియగునో చర్చింప మనం
బారూఢం బగు నేయెడ నారీతి మెలంగ మేల యలరారుఁ దుదిన్. 3౮౨
- క॥ గాట మగు తాతిదెబ్బ న్వాటముసెడి యున్నవాఁడు వల్లభుఁ డింకన్
దేటపడు నొక్కగఁడెకున్ నేటుకొనంజేయుఁ గార్యనిర్ణయ మవలన్. 3౮౩
- క॥ కాదని యేఁ దొడరిన రిపు సూదనుఁ డతఁ డప్రతిష్ఠ చొప్పడె ననుచున్
నాదెసఁ బ్రీతిఁదలంగునొ మీఁదఁ దలంపంగనేల మేళము సెడఁగాన్. 3౮౪
- ఆ॥ కాన నొకముహూర్తకాల మీక్షింతుఁ బార్థివుని విక్రమంబు ధృతి తెఱంగు
నంతలోన వాసరానీకము విభిన్న మూరడిల్లఁజేయ నొలయువాఁడ. 3౮౫
- క॥ అని యిటు లాలోచనమున్ ఘనుఁ డాతఁ డొనర్చి యచటు గదలి చని మహా
వనచరనైనన్య మదైనన్యమ యను వాసి దలంగనీని యనువున నిలిపెన్. 3౮౬
- క॥ అంతట ఘటకర్ణుఁడు తనపంత మొకింత నెఱవేర్పఁబడె ననుచు మదిన్
సంతాప మెడల లంకకు సంతస మెగువంగఁ జనియె సైన్యము గొలువన్. 3౮౭
- ఉ॥ గోపురచర్చల న్భవనకోటుల నిల్చి పురోత్తమంబునన్
గాపురమున్నవా రెలమిఁ గన్నడఁ గూర్చిరి సూనవృష్టి న
ట్లేపు రహిన్వహించి ప్లవగేంద్రునిఁ దెచ్చె నధీశుతమ్ముఁ డం
చోపు రమోపదేశమున నోయనఁ దెమ్మెర నెమ్మిఁ గ్రమ్మఁగన్. 3౮౮
- క॥ చల్లని గంధోదకముల మెల్లనిగాడుపుల విరులమేలఁపు జడులన్
బల్లవితుఁ డయ్యెఁ గపిపతి యుల్లం బుల్లసీలఁ దెలివినొంది రసకలా. 3౮౯

—♦ సుగ్రీవుఁడు మేల్కొని కుంభకర్ణు నకర్ణనాసు నొనర్చుట ♦—

- ఉ॥ చక్కనిరాజమార్గమునచక్కిఁ జన న్నెఱిగన్న యావిభుం
డక్కట వీనిచేఁ బడితి నాదట నె ట్లొనరింప నేమగున్
బొక్కఁగఁబోల చొండుగతిఁ బోవఁగరా దటు లౌట నేర్పునన్
జక్కటి జాతికృత్యమునె సల్పి తలంగెద బంధ మిత్తటిన్. 3౯౦
- క॥ ఇది పథ్య మిదె హితం బిదె విదితం బగు కార్య మంచు వే సురశత్రుం
బొదివి ఖరనఖరముల శిరదముల విదలించెఁ బ్లవగరాజు కడంకన్. 3౯౧
- ఆ॥ చెవులు ముక్కుఁ గొటికి నెలవుల సీల్చి పార్శ్వము లగల్చి సగము సంపి కాలు
చేయు నాడనీక సిలుఁగులు వెట్టుచుఁ గాలఁ జేత నులిమి కడకు దుమికె. 3౯౨
- క॥ హృతకర్ణనాసుఁడు విదారితమర్దితతనుఁడు శర్వరీచరవరుఁ డా
క్షతజప్రవాహ మారసి యతులితకోపానలోజ్జ్వలాత్ముం డగుచున్. 3౯౩

- క॥ పట్టుకొని మెట్టి మట్టిన గొట్టాడుచు రాత్రిచరులుఁ గొట్టినఁ దనుకం
డటె యెగసె నుప్పరమున కుట్టిపడెన్ రాముఁమోల నొప్పుగు నేలన్. ౩౯౮
- ఆ॥ చెవులు ముక్కు లేని శిరము శృంగంబుగా రక్తధార లెడల రక్తసుండు
ప్రసవణచయములఁ బర్వతం బన నొప్పె నక్తకందరమ్ము నలనుసూప. ౩౯౯
- తే॥ కాలమేఘం బడరి తొలుకారునందు సంజకెంజాయఁ బెనఁగొన్నచందమునను
శోణితోద్ధారమున నప్పు చూడ నొప్పె నంజసచయోపముఁడు రావణానుబండు.
- మ॥ క్రమమే పృథ్విక్రమ మైన నింకఁ బురిఁ జేరంబాట నే మా పరా
క్రమలీలాయిత మంచు సంగరసమారంభాత్తసంరంభుఁ డై
యమరేంద్రుని గిటుక్కున స్మరలెఁ గ్రోధాయత్తుఁ డై తోడిప్రా
గమరు ల్నాధునితోడిదే బ్రదు కటం చాన్వృత్తికిం బాల్పడెన్. ౪౦౦
- ఆ॥ అట్లు తరలి యే నిరాయుధుండ నటంచురౌద్రుఁ డొక్క ముద్గర మతిఘోర
మందుకొని కడంగె ననికి వీడెడలి ననాటవీరు లున్నచోటుఁ బెరసి. ౪౦౧
- క॥ భక్షింపఁదొడరె గ్రోతుల నాక్షయకాలాన్ని ప్రజలనట్లు లెగిచి వాఁ
డక్షముఁ డై స్వీయము పరపక్షం బను నెలుకమలఁచు పరవస మొదనన్.
- ఆ॥ తృప్త బుభుక్షయుం బ్రతీక్షింప శోణితమాంసగృధ్నుఁ డగుచు మలయుఁ గాని
కపులు భల్లకములు క్రవ్యాదులు పిశాచములు నటంచుఁ దెలిసి మొసయఁ డతఁడు.
- ఉ॥ ఒక్కని నిర్వృత న్ముగూర నోజ ననేకుల నొక్కచేతనే
చిక్కినవారి నెల్లఁ బరిశీలనసేయక యుక్కుమీఱఁగా
మెక్కుచునుండఁ గ్రోతులను మేవడి రక్తసులన్ యుగాంతమం
దుక్కివమొప్ప మేకొన నియోజిత మా పెనుమిత్తి చాడ్చునన్. ౪౦౩
- చ॥ గిరిశిఖరంబు లెత్తి వడిఁ గీశపతు ల్విసరంగ నాతఁడుం .
ద్వరపడి మొత్తము ల్లివియఁ దార్కొని మ్రింగఁగడంగ శోణిత
స్ఫురణము మైదసస్రతియుఁ జొప్పడ మోము భయంకరమ్ముగా
శరణి రాముఁ జేరిరి ప్రచారము దక్కి హరు ల్తోదరీ ! ౪౦౪
- క॥ అక్కాలంబున లక్ష్మణుఁ డుక్కిని న్వాని నెదిరి యరుతరశక్తిన్
గ్రక్కదల నేడుశరముల నక్కున నాటించె రుధిర మడరఁ బురంద్రున్. ౪౦౫

—♦ కుంభకర్ణుఁడు రామునితోఁ బోరాడుట ♦—

- ఉ॥ పాటన మోర్చి బీర మొకపాటిగ నెంచి తలంగి రాముఁడే
సాటి యటంచుఁ బోయె నెఱసాహసి వాఁడు ధరిత్రి గ్రుంగ న
ప్పాటనె రౌద్రసాయకము భంగి ప్రయోగమునన్ శితాన్త్రముల్
సూటిగ నాటె వక్షమున సూ డడరన్ రఘునాథుఁ డత్తటిన్. ౪౦౬

- శా|| రామాస్త్రంబు లురంబునం జొరంగ ఘోరం బారవం బొప్పగా
నామర్యాశి చిరాకునం గవిసె నొయ్యం జేతిఖడ్గాదు లు
ద్దామం బైన గదాయుధంబుఁ దెరలన్ దర్పొద్ధతిం దొంటిమై
బ్రామెం జేతులఁ గాల్లఁ గ్రోతిగములన్ బల్పారు క్రౌర్యంబునన్. ౪౦౯
- తే|| అధిపతిశరాతివిధుఁ డౌ నసురమేన శైలవరమున దొరఁగు ప్రసవణ మట్లు
రుధిర మురలెను గ్రోధంబు రూఢమయ్యె నవల నగచరులను దిను టదనమయ్యె.
- క|| బలవంతుఁ డంతకుఁడె వాఁ డలఁతిగ గిరిశృంగ మొక్కఁ డారాటమునన్
దలఁకం గైకొని విసరెను వలఁతి రఘూద్వహునిపై నవారితుఁ డగుచున్. ౪౧౦
- క|| వంచన నారసి వల నటు గాంచి విభుఁడు సప్తవజ్రకఠినాస్త్రములన్
గాంచనచిత్రాంగములం బంచి విదారించె దానిఁ బ్రౌఢిమ నెఱచున్. ౪౧౧
- క|| పతిబాణశిథిలితం బది పతితం బగుచు నిరునూలుబలము నఱిమి సం
హత మయ్యెను క్షితితలమున వితతద్యుతి మేరుశృంగవిధ మొప్పారన్. ౪౧౨
- ఉ|| అయ్యెడ లక్ష్మణుండు మహితాత్ముఁడు శత్రువిపాటనక్రియం
డయ్యని యోగము ల్బలుకడంకఁ దలంచుచునుండి రాముఁ దా
నొయ్యనఁ గాంచి యియ్యసుర యుక్త మయుక్తము నాక యెల్లరన్
దయ్యమునా మెసంగెడు వితాన నెఱుంగఁ డొకండు మత్తుఁ డై. ౪౧౩
- మ|| కలవా రొక్కట వీనిమేను గలఁతం గంపింపఁగా నెక్కి మొ
క్కల మా రీతి నలంచి బిట్టు భరముం గల్పింప నుత్తాల మై
యలవై వ్రాలఁడె యాపయిం దొలఁపఁగా నట్టెనఁ జింతింప నొఁ
దొలిలాభం బగు దుష్టుఁ డీప్లవగులం దోడ్తోఁ దినంబోమియున్. ౪౧౪
- అ|| అనుచు రాజపుత్రుఁ డనునంత వా రంత వానిమేనికెక్కి వంపఁజూడఁ
గ్రుద్ధుఁడై విదిర్చెఁ గోటికిలెక్క లేదనఁగ నిభము మత్త మట్టు లెగిచి. ౪౧౫
- క|| తన్నిర్ధుతులం గని రామన్న యమర్నాత్ముఁ డగుచు నహిపతిచొఱవం
గన్న మహితము శరాసన మన్నయమునఁ దాల్చె రుద్రుఁ డన భీషణుఁడై.
- చ|| పరిబృథుఁ డట్టు లేచి బహుబాణము తూణయుగంబుతోడి డౌ
పరికర మొప్ప దానవునిపైఁ బఱతేరఁగ మేలియాధపుల్
గర మరుసంబునం దఱిమి గార్కొన మార్కొన నై ప్లవంగులన్
వెరవున నూఱడించుచు వివేకమునం బరికించె నాతనిన్. ౪౧౬
- సీ|| వింజమ్ము నెఱసిన విధమున నూర్జ్వతలము కిరీటరుచు ల్దొలంప నొరసి
రుధిరాప్లుతాంగనిరూఢి రక్తిమతోడి సాంధ్యమేఘంబు సంసక్తిఁ గాంచి
రుప్తదిశాగజావప్తంభమున నొండు కడలెల్లఁ దానకాఁ గలయఁ గ్రమ్మి
కాంచనాంగదముఖ్యఘనభూషణద్యుతు ల్దావాగ్నికీలలఁ దార్ప నెగడి

సెలవులం దొట్టుకొను నల్ల నొలయ నాల్క సాచి తడవుచుఁ బ్రలయావసాసశమను
నోజ హరియూధపుల మ్రింగనుఱుకువానిఁ గాంచెఁ గ్రవ్యాదు రాముఁ డోకంజనయన.

క॥ మిడిగ్రుడ్లు కుండములుగా మిడుంగుఱు లెదర నగ్గిమేకొను నల్ల
కడఁక హరులఁ బను లని యేర్పడ నులిమెడువానిఁ జూచి పటువిక్రముఁ డై.

ఉ॥ తోడును నప్పు డప్పనికిఁ దోడ్పడ రక్కసిపిండుతోడ వాఁ

డాడుచురా నదల్చి మహితాత్ముఁడు రామనరాధినాథుఁ డా

జాడ నెదిర్చి కార్ముకముచక్కటి శంజిని ది క్తటంబుల

ల్లాడ సుగాఢవిస్ఫురిత యై తగ స్ఫార మొనర్చె పెల్లునన్.

౪౨౦

క॥ దోషాచరుఁ డాపటునిగోషంబు సహింప కధికరోషం బఱుమన్

భాషాపతిసంస్తుతు శ్రీయోషాధిపు రాముఁ బాదువ నొలసె స్తడఁకన్.

౪౨౧

క॥ వాతోద్ధతజలదనిభున్ వాతాశనరాజభోగవల్గదృఢు ని

ర్యాతధరణీధరాభు నుపేతు స్థటకర్ణుఁ గదిసి యినుఁ డిట్లనియెన్.

౪౨౩

మ॥ చనుదె మ్మాదనుజాధిపా! వ్యసనదుస్సాంగత్య మేలా? యహం

యును ని న్నోర్వఁగ నిత్యకార్ముకుండ నై యున్నాఁడఁ గన్నాఁడ నీ

ఘన మా పౌరుష మేను రాముండ జగత్కల్యాణ మూహించి యొ

క్కనిమేషంబునఁ ద్వచ్ఛరీరవిరతిం గల్పింపఁగా నెంచితిన్.

౪౨౪

చ॥ అన వెడనవ్వు నవ్వి యహహా సఫలంబననయ్యె జన్మ మే

నును నినుఁ గాంచు చొప్పరయ నొవ్వకఁ ద్రిమ్మరుచున్నవాడఁ జ

క్కనిలు మటంచు నక్కపులఁ గ్రక్కదలించుచు నిక్కి యార్చి య

య్యనిమిషవైరి గ్రమ్మఱ ఘనారవ మొప్పఁగఁ బల్కె రాముతోన్.

౪౨౫

సీ॥ కాను విరాధుండఁ గాను కబంధుండఁ గాను ఖరుండ నేఁ గాను వాలిఁ

గాను మారీచుండ ఘనరవాస్పాటితదిక్కుంభికర్ణుండఁ దెలిసికొనుము

కుంభకర్ణుండ ని స్సార్చి వచ్చితి నిదె సర్వకాలాయససముపహితము

ముద్గరం బియ్యది మూలంబు జయమున కేటమున్ను దీనిచే నెందఱెంద

ఱులు సుర లసురులు నరులు మడఁగ రిప్పు ముక్తుఁ జెవులుఁ దెగియె మొట్టివోయె

నని హసింపఁబోకు మది లెక్కగాదు నా కింతనట్లు బీర మెడయఁబోదు. ౪౨౬

తే॥ నెఱసి యిక్షాకుశార్దూల! నీదు పౌరుషంబు వెలయింపు మాదట సంతసమున

నిన్నుఁ గబళింతు రాహువు నీరజారి నట్లు సందియమందకు మంతరమున. ౪౨౭

క॥ కడుదర్పంబున నటు లను దుడుకుబొలసుదిండిపైనిఁ దొడియేసెనుఁ దో

నడరి రఘురాముఁ డార్చుచుఁ బిడుగులకున్ సాటివచ్చు పెనుమార్గణముల్.

ఆ॥ ఎవ్వి సాలవరము లేడింటిఁ దెగఁజూచె వానరేంద్రు నైందె వాలి మడఁచె

నాశరములు చాల వాశరుఁ గదలింప వజ్రజవము లచలవరకుమారి ! ౪౨౮

- క॥ మ్రింగెను శరధారల వాఁడంగారపురాశి యట్టిఁ డౌ మేనున ను
 పొంగుచుఁ ద్రిప్పెను ముద్గర మంగజనిభుసాయకముల నలునిటుఁ జేయన్.
- క॥ క్షతజానులిప్త మత్కూర్జిత మజితామరబలౌఘచింతాకర మా
 యతము మెఱసె ముద్గర మాతతసారము దెసలఁ గపులు దల్లడిలంగన్. ౪౩౧
- తే॥ అట్లు సుడియించుచు సురారి యరుగుదేర రాముఁ డీక్షించి పౌసఁగు విరామమెంచి
 నతీకె వాయవ్యబాణంబునను సముద్గరము తదీయము నోర్దొండ మమరవంద్య !
- క॥ నెఱిసెడి కూలుచునే యక్కటగలయది పోలెఁ జదిపెఁ గపిబల మొటన్
 నెఱగుదియతోడి దది బిట్టటచెను వాఁడంత భైరవారవ మొప్పన్. ౪౩౩
- క॥ నగశృంగకల్ప మాభుజ మగలించిన బలగ మెడలి యాదట శేషం
 బగచరబలమెల్ల వడంకు గదుర నెడ నిలిచి యొరసికొని కనుచుండెన్. ౪౩౪
- క॥ నరపతిరక్షోధిపతుల యరవా యొకయింత లేని యాసంగరపుం
 దెరు వరయుచు నబ్బరపుం బరవసమునఁ దేలి రుభయబలములు సురులున్.
- తే॥ అస్త్రవినికృత్తబాహుఁ డౌ నమరవైరి యర్థవిచ్చిన్న మైన మహాగ మట్లు
 గానిపించుచుఁ బెకలించె ఘనతరంబు సాలము గరంబునఁ గరంబు సంభ్రమమున.
- క॥ దానింగొని దానపుఁ డద్దానం దానవవిరోధిఁ దడవుదు ననుచున్
 దా నరుగుదెంచెఁ బ్రోద్యద్దానము వనగజమ పోలె దర్పాన్వితుఁ డై. ౪౩౭
- ఉ॥ పన్నగభోగకల్ప మవిపన్నగ మా కర మెత్తి చేరఁగా
 నున్నతిమైఁ గడంగు బలయోధిరిపుం గని రాముఁ డైంద్రసం
 పన్నము స్వర్ణపుంఖ మసమంబు శిలీముఖ మేసి వాసిమై
 నున్నభుజంబుగూడఁ దెలి యోజ దొఱంగ నొనర్చె నత్తటిన్. ౪౩౮
- ఆ॥ అది నికృత్త మగుచు నవనిపైఁబడెఁ గొండవోలె దానికీందఁ బాలిసెఁ దరులు
 గిరులు శిలలు శాఖచరు లసురులుఁ జాపకట్టుగా నడంగి కడలు మ్రోయ. ౪౩౯
- క॥ అమ్మెయి నై తెరలక వాఁడమ్మానుషవిధు హరింప నార్చుచురా రెం
 డమ్ముల నరనెలలం బాదమ్ములు దెగనేసె దశరథసుతుం డలుకన్. ౪౪౦
- క॥ పడెనవియు నవిసి యన్నియుఁ గడ లార్వం గిరుల గుహల గడకొని చప్పు
 శృడర నుభయనైన్యంబులు కడంకసెడి మ్రోయ ముజ్జగమ్ములు వడఁకన్.
- శా॥ చేతు ల్లాళ్ళును లేని మొండె మగుచుం జేడ్పాటునం బోక యు
 త్పాతాప్తి బడబాముఖాభ మగు వక్త్రం బుత్క్రమం బొప్పఁగా
 శీతాంశుఁ గ్రసించు రాహువుక్రియం జేరంగఁ దత్తాణమున్
 శాతాస్త్రంబుల నించె రామవిభుఁ డోజ న్వేల్పు లగ్గింపఁగన్. ౪౪౧

—◆ కుంభకర్ణహననము ◆—

క॥ శరపూర్ణవక్త్రః డై యాశరూః డటు రొదసేసైః బలుకఃజాలమి మోహం
బొరయు తెఱం గలవడఁగా దొరలెన్ దోడ్తో జగమ్మదొర యుజ్జ్వలుఁ డై.

ఉ॥ భానుమరీచికల్ప మతిభాసుర మంతకకాలసన్నిభం

బా నెఱి బ్రహ్మాదండమున కంతలు నింతలు నై యమోఘసం

ధానము నాగఁ జెల్లు మహితప్రదరంబు మహేంద్రయోగసం

సానముఁ గూర్చె మార్వఁ ద్రిదశప్రభుముఖ్యులు దేఱిచూడఁగన్. ౪౪౪

తే॥ ఇంద్రవజ్రాతిగజవం బహీనసార మినవిభావసుయోగసమిత తేజ

మమలవజ్రసువర్ణపుంఖాతిచిత్ర మాశరం బాశరంద్రుంప నధిపుఁ డనిచె. ౪౪౫

ఆ॥ మింట మంటలెగయ మెఱుఁగులు మిఱుఁగులు లెగటనంట దెసల వెలుఁగు లడర

దోకచిచ్చునాగఁ దోతెంచె రామేంద్రబాహుముక్త మశని ప్రకమ్మమున.

ఉ॥ పర్వతకూటసన్నిభ మపచ్ఛదదంష్ట్రము చారుకుండలం

బుర్వర వ్రాల దైత్యు శిర మొయ్యనఁ ద్రెంచెను రాముబాణ మా

సర్వధరప్రహర్త నెఱసాయక మేడైఱ వృతు శీర్షమున్

గర్వ మఖర్వముం గెడపి త్మాస్థలిఁ గూల్చిన చొప్పు చొప్పుడన్. ౪౪౬

ఆ॥ కుంభకర్ణ శిరము కుండలాలంకృత మపుడు మెఱసె నతిమహత్తరముగ

నదితిదేవతాక మగు చుక్కనడుచక్కిరేఁ దసర్పు చంద్రు వాదా నెఱయ.

తే॥ రామబాణాభిహత మయి రాక్షసుని శిరంబు పర్వతనిభము ధరం దొరంగు

కొలనె లంకాపురద్వారగోపురాట్టసాలచర్యల సమయింపఁ జాలెఁ గిరిజ !

ఉ॥ కాయము వ్రాలె వానరనికాయముఁ గోటుల లెక్క ధావనో

పాయము మే లటంచు ననపాయమువెంట మెలంగఁ ద్రోయుచున్

దోయమురాశిలోఁ బొరలెఁ దోయము గ్రాహభుజంగమీసముల్

గాయము లొంది చేడ్పడ సుగాయము స్వర్గము గాఁగ నత్తటిన్. ౪౪౭

క॥ దేవబ్రాహ్మణశత్రుం డావలనునఁ బ్రబలుఁ డసురుఁ డవనిం ద్రెళ్ళన్

భూవలయము భూధరములు మేవడి వడకంగఁ దొడరె మిహికాధరజా. ౪౪౮

ఆ॥ తుములనాద మొదవె ద్యోలోక మంతయు సంతసంబకాఁ బొసంగఁదొడరెఁ

బొగడు నదియ యయ్యె భూతభౌతికజాల మధిపు విక్రమంబు నరసి యొరసి.

శా॥ ధైర్యోత్సాహము లొక్కటం దెరల నాదై త్యాధిరాడ్భంధువుల్

శౌర్యోత్సాదితశత్రుఁ డట్లుపడ నిస్సారు ల్భయభ్రాంతులున్

గార్యాదతులు నై వ్యధంబడుచు నాక్రందించుచున్ రాము శ్రీ

హర్యాత్ముం గనుచుం దలంగిరి కపింద్రామర్త్యు లేపారఁగాన్. ౪౪౯

- తే॥ దేవలోకమ్మ చీకటి దితిజు నడచి రాహుముఖముక్తుఁడగు సూర్యురాణఁ దనరి
వానరౌఘంబు నడిచికి వఱలె రాముఁ డంబరాంతరమునయట్లు లచలతనయ.
- ఆ॥ అట్టిశత్రు మడచి యరిదురాసదుఁ డయి యిష్టభాగి యగు నధీశుఁ గాంచి
యాననంబు లొప్ప నర్చ లొనర్చిరి కపులు పద్మపండకలన దనర. ర౪౫
- ఆ॥ వృత్రహంత నమరవీరుల యట్లు లై తన్ను వానరప్రతతులు వైగడ
నలఁతి శత్రుఁ దునిమి యానందసాంద్రుఁ డై నాథుఁడొప్పె నపుడు నగకుమారి.
- క॥ సుర లరుసముమెయి నత్తఱి గురిసిరి కుసుమములు గానకూటమ్ములు వా
ద్యురుచిరనాదమ్ములు నద్దిర యనఁ బతి యుల్లసిల్ల దివమున నెసగెన్. ర౪౬
- క॥ సురసంఘమర్దనుని సుఖపరాజితశ్రముని భీమబలుని బలదేవ్
షిరిపునిఁ బొరిగొని నెఱిగను హరిఁ గాననియవియుఁ గన్నులనఁ బోల వుమా.
- ఉ॥ ఆయెడ దివ్యహాని మహితాత్ముఁడు నారదుఁ డాదరంబునన్
శ్రీయుతు రాముఁ జేరి నుతిసేయుతలం పెదఁ దత్తరింపఁగన్
స్వీయరుచు ల్లిశాముఖవిశేషముల న్వలయింప నింపుచున్
దోయము దోచె వేలుపులత్రోవన వచ్చి ధరాతలంబునన్. ర౪౭

—♦ నారదుఁడు శ్రీరాముని వినుతించుట ♦—

- సీ॥ ఇందీవరశ్యామ మీయభీమము ధామ మెంతకోప దటంచు నెంచుకొనుచుఁ
బ్రాంతర క్తవిశాలపద్మ రేఖలు కన్ను లివి యెన్నిలోకంబు లేల వనుచు
నమృతవృష్టులు దృష్టు లడరుచున్నవి రణాహతులఁ దేర్చెడు పని కౌర యనుచు
నీయించువింటికా? యెల్లరాకాసులుఁ బ్రాణార్పణలు సేయువా రటంచు
నరసి యరసి గద్గదాంచితవాఙ్మయ మలరు భక్తితోడి దగుచు నెగడ
విశ్వమూర్తి రాము వేనోళ్ల కొకనోరె చాలు ననఁగఁ బొగడె జటి వధూటి.
- ఆ॥ నతులు దేవదేవ నాథా! జగన్నాథ! హరి! సనాతనా! పరాత్మా! విశ్వ
సాక్షి! సర్వలోక సంశ్రయ! నారాయణా! మనోజ్ఞనామ! రామ! నీకు. ర౪౮
- క॥ అరయ విశుద్ధజ్ఞానస్వరూపుఁడవు నీవు మాయచక్కటి సుఖదుః
ఖరచన కొగ్గినయ ట్లీనరాకృతిం గొంట వంచనయ కాదె హరీ. ర౪౯
- క॥ ఉందు వధీశ్వర సంతత మందఱ హృదయముల మాయి కావ్యక్తతఁ గై
పొందిన జను లొందరు నినుఁ గందు రరసి స్వప్రకాశకవిభాత్ము బుధుల్. ర౫౦
- ఆ॥ ఈజగత్రయమ్ము నోజ సృజించెదు కనులు దెఱచి చూచు గారవమున
నొంట నవియె మూసి యుపసంహరించెదు నీదుమహిమ దెలియ నేర మభవ!.
- క॥ ఈసచరాచర మా జగ మేసృతి నెవ్వానివలన నేస్థానమునన్
భాసిల్లు ననన్యమ యై యాసకలాత్మునకు నీకె యంజలిఁ గూర్తున్. ర౫౧

- ఆ॥ ప్రకృతిఁ బురుషుఁ గాలు వ్యక్తాత్ము నవ్యక్త రూపుఁ గాఁగ బ్రహ్మరూఢు లైన
మునులు గాంతు రెవని మోహం బెడలి నిచ్చు లట్టిసీకు శరణు లయ్య రామ!.
- ఆ॥ నిను వికారరహితు నిర్మలజ్ఞానరూపునిఁగఁ దెలుపు శ్రుతియె పొసఁగునిష్ఠ
సర్వలోకనివహసంశ్రయఁగా నిశ్చయించె నదె విరుద్ధ మేల కాదొ. ౪౬౭
- సీ॥ ఈవైదికవిరోధ మేనాఁటికిని నిన్ను శరణుఁజొచ్చినఁగాని చక్కపడదు
మాయతోఁ గ్రీడింతు మలయుదు సాక్షి వై నీభక్తు లెఱురు నెఱయు వింత
లంతలు మరుయుక్తి నర్కాంశుజాలమ్ము భిన్న మా జలమకాఁ బెరయుచుండు
న ట్లఖిలంబు నీయందుఁ గల్పిత మయి భ్రాంతిచే నిజమకాఁ బరఁగుచుండు
దేవ యట్లుఁగాక భావనాతీతంబు నిర్గుణంబు పరము నీదురూప
మెట్లు దృశ్య మగుచు నెనయంబడుట యైన దిరముపడుట యొడ్లు దెలివిఁగనుట.
- క॥ కావున నీయవతారము లై వెలయు విలాసముల సదర్శము నిపుణుల్
భావింతురు భజియింతురు పావను లై కాంతు రవల భవవార్ధిదరిక. ౪౬౮
- క॥ కల వంతుం బెక్కులుగా నలకామక్రోధముఖము లౌ పరిపంథుల్
దలకింపఁగఁ బొలియింపఁగ నెలుకకుఁ బిల్లులవిధమున నెప్పుడు రామా. ౪౭౦
- శా॥ నీనామంబె స్మరింపుచు న్నియతిమై నీరూపె ధ్యానించుచున్
నీనానావిధసేవల న్నెఱపుచున్ నీపూజఁ గావించుచున్
నీనవ్యామృత నిశ్చితోచితకథ ల్నిత్యంబు వాక్రుచ్చుచున్
నీనంద్యాస్పద మందఁగాంతురు జను ల్నిర్ణీద్రచిన్మూర్తు లై. ౪౭౧
- తే॥ రామ! త్వద్భక్తు లెచట నిరామయులు చరింతు రవ్వారి సేవించి ప్రీతి మించు
వార లందఱు ధన్యులు వారికెల్ల దాయ భవవారినిధి గోష్ఠదాయితంబు. ౪౭౨
- క॥ ఇది మూలంబుగనే నెమ్మది నీసగుణమ్ము లోకమాన్యము రూపం
“విదమిత్థి”మని తలంచుచు ముదమునఁ జరియింతు నిత్యమున్తుడ నగుచున్.
- క॥ పూజింతు రెల్లవేల్పులు పూజితు లౌ మానివరులు బుధులున్ నను నీ
తాజాని! యేకొఱతయు నీజనుఁ డగువాని కగునె నిఖిలజగములన్. ౪౭౪
- ఉ॥ దేవహితంబుఁ గోరి జనదేవసుతుండవుగా జనించి య
స్తే వనచర్యఁ బూని తగవెంచి వధించితి పాపకర్ములన్
వావిరి లంకపైఁ దొడరివచ్చితిఁ గ్రచ్చితి కుంభకర్ణునిన్
శ్రీవర! తీతె భూభర మశేష మడంగెడు నేట లేపటన్. ౪౭౫
- ఆ॥ ఇంద్రజేత నెల్లి యీసుమిత్రతాసూతి గెలుచు నలడశాస్యు గీటడంతు
వీ వపరదినమున నింద్రాదు లేమును జొచ్చి యాకసమునఁ జూచుచుండ. ౪౭౬
- క॥ ఏ నరిగి వత్తు సెలవీవే నాకౌకసులఁ జేరి యెలమిమెయిన్ స
న్మానోచితముగఁ బల్కి యనూనసుఖముఁ గాంతు నిమ్మహాదయకలనన్.

క॥ అని రాము దేవు నాపృచ్ఛన మొనరించి తనయిచ్చఁ జనె భగవంతుం

డనఘుఁడు సురముని దివ్యార్చన లెనయుచు నెగడి సర్వజనతార్ఘ్యపదా. ౪౭౮
తే॥ వింటె నలినాక్షి ! యన్నచే విశ్వకంటకుండు రావణబల మర్ధకోటి సెడియె
నున్నయది యింద్రజిత్తుతో నున్నయదియ తమ్మునకు భాగ మనఁగ విధాతమదిని.

ఆ॥ అనిన విభునిఁ గాంచి యగరాజకన్యక యభవ! పెనుపిశాచ మట్లు నేల
వ్రాల రావణుం డవల నెమ్మొయి మెలంగె వెలయఁ దెలుపు మనుచు వేడుటయును.

ఉ॥ ఆశ్రితరక్షణా ! స్తుతగుణౌఘచణేక్షణ ! శత్రుశిక్షణా !

ప్రశ్రయభూషణా ! ప్రహితపన్నగభూషణ ! బంధుతోషణా !

విశ్రమకారణా ! సుఖనివేశవిచారణ ! పాపదారణా !

సుశ్రుతధీపణా ! భువనశోభనరూపణ ! నిర్ణరూపణా.

౪౮౦

క॥ నిగమాగమమంత్రరహస్యగతాగతతత్త్వభేదసంభృతబహురూ

పగుణావిర్భావాంచత్ప్రగుణాత్మియైకరూప్యపరమవిలాసా.

౪౮౧

మాలిని॥ నవవిలసితవిద్యానందసంపత్తియోగప్రవిహితనిజభావప్రాపణాత్మప్రచారా
ప్రవరమననశీలప్రస్తుతబ్రహ్మతత్త్వస్తవనవిదితక్షీల్మసారమోక్షప్రకారా.

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య

కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రప్రవిత్రహనుమత్సుధీతనయ

విదితనయ లక్ష్మ్యంబౌ గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన

వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన

శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున

యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శివాయ గురవే నమః.

త్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

అష్టమాశ్వాసము.

మాఘవనారివన

స్తోమానలధామ భూమసుగుణోద్ధామ

స్థేమానుభూతవిక్రమ

సామాంచితయోగిముఖ్య సంస్తుతనామా!.

వ॥ దేవా యవధరింపు మట్లు దేవి తన్నుఁ బ్రార్థించిన దేవదేవుం డగు మహాదే
వుండు కుతూహలాయత్తచిత్తుం డయి యవ్వలికథాంశం బిట్లని వివరింపందొర
కొనియె. నవ్విధంబున దిక్కుంభికుంభకర్ణవిదారణచణరణగుణరణనుం డగు కుంభ
కర్ణుండు రామబాణనిహతుం డై రణరంగంబునం దెగిపడిన హతశేషులగు
రాక్షసులు తమ్ముఁ గపివరేణ్యులు తఱుమ నొచ్చి లగకసొచ్చి రాక్షసేంద్రుని
కొలుపుగద్దెయమ్రాల వ్రాలి జాలింబడి యాక్రోశించుచుఁ గరముగళంబులు
మోడ్చి ధైర్యసైర్యంబులు వీడ్చి యిట్లనిరి.

రావణుండు కుంభకర్ణునకై శోకించును.

సీ॥ కాలకర్మంబులు గవగూడ నమ్మెయిఁ గాలసంకాశుండు గదిసె రిపుల
వానరి వరసేన వలను విద్రావించె భక్షించె గొందఱు బ్రధితబలుల

- నొకముహూర్తములోన నుజ్జూతలూఁగిరి శాత్రవు ల్దానవశత్రువులును
గడఁగి రక్షోహరి గారింప మనుజేంద్రపుత్రుల నొరసె నబ్బురము వొదల
నేమి దెలుపుదు మనురేంద్ర! యెసక మెసఁగె రాము తేజం బవల దెసలాముకొనుచు
నెరళిఖులు విళిఖులు లంట నీయనుజుఁడు దానదగ్ధద్రుమం బట్లు ధరణిఁదెర లె.
- చ॥ సగముశరీర మందుఁబడ సాగర మాగర మట్టిఁ డయ్యె నొం
డగలఁగఁజేసె నూరుభుజ మా నది వానరసంచయమ్ము నె
వ్వగఁ బొగులంగఁ బైఁబడి యవారణ వారణ నిర్ణమోచితం
బెగచి పురమ్ముద్వార మవహితకుఁ గూర్చె నిరోధ మేర్పడన్. ౪
- ఆ॥ రాము శరము కంఠరానాశముల్ గోయ నపుడు వెడలె విభు ఘనాంగపర్వ
తమునఁ బొడమి రక్తధారాప్రవాహంబు ధాతునిర్ఘ్న రోచితత్వ మొదవ. ౫
- క॥ కాకుత్స్థ శరరార్ధితుఁ డైకాక వికృతుఁ డైలగండగతి కయ్యెడువాఁ
డే? కదనంబున నాతఁడు నాకాధిపు నడరసీని నయమున మనఁడే. ౬
- ఆ॥ అనుచుఁ దెలుపఁ బ్రబలుఁ డౌ కుంభకర్ణుండు పడినమాట చెవినిఁ బడినయపుడె
వ్రాలె నేల శోకవజ్రహతుం డయి కొండవోలె నై రృతు నిడు సగభ!
- చ॥ తమపినతండ్రిపాటు విని తద్దయుశోకరయాభిభూతు లై
రమరనరాంతకుల్ త్రిశిరుఁ డయ్యతికాయుఁడు నట్లు లిత్థవి
క్రములు మహోదరాదులును గ్రిందనముం బొనరించి రన్నకై
కృమమున లంక చేడ్పడియె గాఢవిషాదము తన్న ముంపఁగన్. ౭
- తే॥ అవల నెట్టనఁ దేటి దశాననుండు దీనుఁ డై విలపించె నదీనుఁ డితఁడు
కుంభకర్ణుండు దిక్కుంభికోటిబలుఁడు గూలె నెవఁ డింకఁ దను మన్వజాలు ననుచు.
- సీ॥ ఓవీర! పొలిసితె యొంటిమై నను వీడి దైవతంత్రమున కీద్రధిమ గలదె
నీబలం బేమయ్యె నిమిషార్థమునఁ దండ్ర! కలఁచివైచిత కాదె కపిబలంబు
బంధు లనాధు లై పడఁగ మచ్ఛల్యంబుఁ బాప కేగుట నీకుఁ బాడి యగునె
యే నిప్తు భూమిలో లేనివాడన యైతిఁ గాదె నీదగుప్రాపు గడచిచనఁగ
నాదు కుడిదండ సడలె సన్నాహ మెడలి యెది సురాసురు లొక్కట నెదిరివచ్చి
రేనిఁ దనుకక తన్మద మింకఁజేయు వజ్రసారం బసారితవాసవంబు. ౧౦
- క॥ ఆలముసేసి కదిసె నెటు లాలములోఁ గెలిచె నెట్లు లలఁతిపడక దు
ష్కాలమ కా కెదిరించునె కాలానలరుద్రు రామకందర్పుఁ డొగిన్. ౧౧
- ఆ॥ వ్యసనపడవు నీవు వజ్రనిష్పేషంబు పాలుపడిన నట్టిప్రభుఁడ వైక్కు
నరుని బాణనిహతి నవసితి పడితి మహీతలమునఁ బలుక నేమిగలదు. ౧౨
- ఆ॥ తపసు లరుగొ దేవతలఁ గూడి యాకసంబునఁ బొసంగి హర్షపూర్ణు లగుచుఁ
బదరుచున్నవారు పాకారి నుడికించువాడ వీ వొరగిన వలను గాంచి. ౧౩

- తే॥ నిక్కువం బిది నేడ నీనిహతివలన లబ్ధలక్షు లై న్రాని యిలాధ్రచరులు
దుర్గములు లంక ద్వారము ల్దొలఁచువారు దిక్కుమాలిన తెఱఁ గిట్టు తేటపడఁగ.
- ఆ॥ రాజ్య మేల నాకు రమణులజోలి యిఁకేమిటికి ధరాజ యెట్లు లున్న
నెద్ది సేయువాడ నిటు కుంభకర్ణుండు గూల జీవితాశ కుదురుపడదు. ౧౭
- క॥ ఈతటి భ్రాతం దునిమిన యాతనిఁ దెగఁజూడనేని నావల మరణం
బే తగుఁగాని యకించన మేతావన్మాత్రజీవితేహిత మగునే. ౧౮
- క॥ ఇమ్మెయి నిట్టినహోదరు వమ్మొనరించుకొని బ్రదుకువాడనె యే నా
యిమ్మొనయుదుఁ గా కాతం డిమ్మునఁ జరియించు నెచట నిక్కాలమునన్. ౧౯
- క॥ నవ్వుదు రమరులు ననుఁగని నొ వ్వునగూర్చెదె యటంచు నోనాడుచు దా
దవ్వుల వారిం గాంచుచు నవ్వలి కేగుదునె యజ్ఞనాధిపుఁ డెగువన్. ౨౦
- తే॥ కోలుపోయితి ని న్నాజిఁ గుంభకర్ణ ! యింక నింద్రుని వదిలించు టెట్లు గలుగు
విడుతురే నక్కఁ గనువాండ్రు వేటకాండ్రు గారె పూర్వాపకారి న స్థలఁచియుడరె.
- ఉ॥ మున్ను విభీషణుం డనిన ముచ్చట మెచ్చక త్రోచిపుచ్చి యా
యన్నఁ బరాభవించితి మహాత్ముఁడు వాఁ డటు లేగె నజ్ఞతం
బన్నితి నిట్టిపాటులకుఁ బా లయితిన్ శుభ మిచ్చు వాని ప
లెన్నెద నాప్రహస్తుఁ డటు లీఘటకర్ణుఁడు నేలఁగూలఁగాన్. ౨౧
- ఆ॥ సిగ్గుపడెద నేడు చేచేతులం దెచ్చుకొంటి ననుచు భార్మి కుండు సిరికి
నెలపు తమ్ముకుఱ్ఱ నెఱివీడి త్రోపాడు పాపుఁ డాపదలకుఁ బాలుపడఁడె. ౨౨
- క॥ అని పలుదెఱఁగులఁ గృపణుం డన వ్యాకులితాంతరాత్ముఁ డై దశవదనుం
డనుజుం గూర్చి పనవుచున్ బనిసెడుగతి నేలవ్రాలెఁ బద్మదలాక్షీ. ౨౩

—♦ రావణు నూరడించి త్రిశీర్షాను లరికి వెడలుట ♦—

- చ॥ అటు లెడఁదూలు రావణు దురాత్ము భృశార్తుఁ డ్రెశీర్షుఁ డాదృతిం
దటుకున లేవనెత్తి ధృతి దార్కొన నూఁది వినోదనోక్తులం
బటుగతిఁ బ్రస్తుతించుచు విపన్నతఁ బాపెడుభంగి కగ్గమై
యిటులనెఁ దృప్తభావమున కెక్కటి చాలుననం గృశోదరీ!. ౨౪
- ఆ॥ ఔను నిహతుఁ డయ్యె నమ్మహావీర్యుండు తాత మధ్యముండు దర్పకలన
నెఱపి నిన్నుఁబోలు నెఱజోడు లిమ్మెయి నేడ్చువారె వాసి యింక వలదె.
- క॥ నీపే రన ముల్లోకము లేపుసెడ స్వడఁకుచుండు నెల్ల నెఱవఁగా
నోపుదు వొంటికి నై ధృతిఁ గాపురుషునిభంగిఁ దెరలఁగా గతి గలదే. ౨౫
- ఆ॥ బ్రహ్మ యొసఁగె నీకుఁ బటుసాయకము శక్తి ధనువు కవచమును రథము సహస్ర
ఖరవరోధ మదియు ఘననిస్వన మభేద్యమిన్నిగలుగు నీనె యెడలుదయ్య. ౨౬

- ఉ॥ ఎక్కటి కెల్వ వీ వరుల నెందఱనెందఱ దేవదానవుల్
 స్రుక్కరె ని న్నెదిర్చి బలుజోదులు గూలరె యిట్టిసాధనం
 బొక్కడయేనిఁ దాల్చి వపు డుద్ధతిమై నిపు డిన్ని గొంచునే
 క్రక్కదలింపరాదె యచిరంబె రిపు న్నరదేవమాత్రునిక. ౨౭
- తే॥ ఇచ్చమెయి నిల్వ మింకిట నేన పోయి నీను శత్రులనెల్లర నెమకినెమకి
 గరుడుఁ డాపన్నగంబులకరణిఁ గెడపు వాఁడ నయ్యెద ననుఁ బంపువలని కగుము.
- తే॥ ఓమహారాజ నాచేత మక్కుసెడి నిపాతితుం డయి శయనించు భూతలమున
 రాముఁ డాశంబరుఁడు దేవరాజుచేత నరకుఁ డటు విష్ణుచేత నౌ నయము నెఱయ.
- క॥ అనుచుం ద్రిశిరుఁడు నొడివిన విని రాక్షసనాథుఁ డెలమి వెలయం గనుచున్
 మనమునఁ దన్నుఁ బునర్జాతునిఁగా నెంచుకొనెఁ గాలదోషాహతుఁ డై. ౩౦
- ఆ॥ త్రిశిరుఁ డట్లు వలుక దేవాంతకనరాంతకాతికాయు లధికహర్షమునను
 బొదలి రానఁగొనిరి కదలిరి గగిలి గంతకోపమాను లధిపు సుతులు. ౩౧
- ఉ॥ అందఱు మాయలాండ్రె యటు లందఱు యుద్ధమదోత్థతాత్ములే
 యందఱు దేవదర్పహృతి కార్చుచు నే మని పేర్చువారె తా
 రందఱు శక్రవిక్రములె యంబరచారులె సారకీర్తులే
 యం దరుదయ్యె వారల ప్రయాణము బాలకురంగలోచనా. ౩౨
- సీ॥ పగటు మేకొన నిచ్చఁ బరఁగు బల్మికిఁ దోడు పురుషకారంబునఁ బొల్చినారు
 శస్త్రాస్త్రవిద్యాప్రచారంబుతో నెల్లవిదైలఁ జుళుకించి వీఁగినారు
 తాత దేవునిఁ జేసి తరముమీఱినమేటి వరము లెన్నెన్నియో వడసినారు
 మాటకేనియు నొక్కచోట నెప్పటఁ దా రోట మొంద రసంగ నొప్పినారు
 వీటువోని కలిమి వెలయింతు రిన్నాళ్ళు వీటిపేరిసాని వెరపు మీఱి
 వెడలినారు వారు విశ్వజిద్యాగంబు సేయఁబూని మేలిసిరి భవాని! ౩౩
- ఉ॥ దానవదర్పహారు లగు దైవతవీరులతోడి శక్రునిం
 బూని హసించునంత లగు పోడిమి భానునిభప్రకాశు లా
 సూనులు గూర్పఁ దా నెడఁదఁ జొక్కుచు వారి నలంకరించి బ
 లేమనఁ గదించి సేసలిడి మే లని పొం డనెఁ బుణ్యవర్ధనీ. ౩౪
- క॥ మత్తుని యుద్ధోన్మత్తునిఁ దత్తద్రక్షకులు గాఁగ దనుజేందుఁడు దా
 నత్తఱిఁ బనిచెను రిపుల యుదాత్తత లో నెంచి జళుకు తద్దయు గదురక. ౩౫
- క॥ వా రరిరావణరావణు వారని కుతుకమునఁ బొగడి వందనములు దై
 వారఁ బ్రదక్షిణములు తని వార నెఱపి తరలి రుద్యతారభటులతోక. ౩౬
- తే॥ అలరు సర్వాషధీగంధ మలఁది మేను లన్నియునుఁ గొండ లన దేశ మలముకొనఁగ
 వెడలి రవ్వారు సురలకు వెఱపు గదుర నలుపు రిరువు రనికి స్త్రైణనాయకమణి.

తే॥ కాలచోదితు లై వారు గదలినారు మొనల కగువారు వారల మొనసినారు
కాగలది కాకపోదు పో కంజభవుడు వెర వరసికాక యొండుమై నెలయువాడె.

వ॥ త్రిశీర్షాతికాయదేవాంతికనరాంతకు లను కుమారులును మహోదరమహాపార్శ్వ
పరపర్యాయు లగు యుద్ధోన్మత్త మత్తులను సహోదరులును రాక్షసేశ్వరు
నానతిగొని యాస్థానంబుఁ బాసి ప్రస్థానంబుసేసి. రండు మహోదరుండు సుద
ర్శనాహ్వయంబు జీమూతసన్నిభంబు సత్రభమాతంగకులసంభూతంబు సర్వసాధన
సముపేతంబు స్వలంకృతంబు నగు గజరాజంబు నధిష్ఠించి యస్తశిఖరిశిఖరం
బునం బొల్చు భానుమంతుం బురుడించె. నుత్తమహాయసంయోజితంబును సక
లాయుధసమాకులంబు నగు రథోత్తమం బధిరోహించి త్రిమస్తకుండు కొండల
తేనిపైని మెండుకొను బంగరుగుండు లనం గరంబు డంబెనయు మూడుకిరీటంబు
లతో నొప్పారుచు శైలాగ్రంబున సవిద్యుదుల్కంబును సేంద్రచాపంబు నగు
నంబుదంబు చాడ్చునం బరంగె. రాక్షసరాజప్రియతనూజాతుండు శేజోధనుండు
నిఖిలధనుష్మద్వరేణ్యుండు నగు నతికాయుండు సుచక్రాక్షంబును సుసంయుక్తం
బును స్వనుకర్షంబును సుకూబరంబును దూణీబాణబాణాసనప్రదీప్తంబును
బ్రాహ్మసాసిపరిఘాకులంబును నగు స్యందనశ్రేష్ఠంబు నలంకరించి కాంచనవిచిత్ర
మకుటంబును మణిభూషణంబులును గిరణస్ఫురణల దెస లాక్రమింప మేరుగిరీంద్ర
ప్రధానకూటంబు పై మోమోటలేక మాట యిడి యమరారిశార్దూలులు
గొలువ నమరారి యమరులతోడి వజ్రపాణి బాణి నొడిచిపుచ్చుకొనె. నుచ్చె
శ్రేష్ఠంబు దన కాశ్రవం బన నై మనోజవంబును మహాకాయంబును గనకాభర
ణంబును నగు తెలివారువం బెక్కి. యల్కానిపాతోగ్రంబైన ప్రాసం బాసక్తి
మెయి మైకొన్న యన్నరాంతకుండు శక్తింబూని నెమ్మిజక్కిపైఁ జక్కనమరి
తేజున నుక్కుమీఱు కుమారుండు దనకు మాటురూప పోయను నాలాపంబు
లావహిల్లంజేసె. వజ్రభూషణంబగు పరిఘాయుధంబుఁ దాల్చి దేవాంతకుండు
దోర్మగ్నంబున మంథానగిరిం బూని ప్రక్రమించు త్రివిక్రముని డంబు విడం
బించుచుం దనరె. మహాకాయుండు వీర్యవంతుండు నగు మహాపార్శ్వండు పెను
గద నవధరించి సంయుగయుగంధరుం డై కుబేరునిచందంబున నొప్పె. నప్పగిది
నమ్మహాబలు లొక్కట నుక్కు మీఱి యప్రతిమంబులగు చతురంగబలము
లతో నమరావతిం బోని లంక వీడి సౌరబలంబులతోడి యధ్యక్షుల ననుకరిం
చుచుఁ బ్రవరాయుధమహాదేహులు సూర్యవర్చస్కులు కిరీటులు శ్రీసమేతులు
నై యంబరంబునఁ బాలుపారు గ్రహంబుల డంబరంబు సూపుచు సంబరంబునం
దమతమ ప్రశస్తనిశితసితశస్త్రావళి శారదాభ్రప్రతీకాశ యగుహంసావధి వీరక
జౌకసేయ మెఱయించుచు యోధుకాములవ్వారెల్ల నీనాటియుద్ధంబునన విల

యంబొండె విజయంబొండె నిశ్చితంబ కాక యొండుత్రోవం బోవందగ దని ప్రతిజ్ఞా
తంబు లొనరించుచు గల్గెలుచు ఘూర్ణిలుచు నాక్షేపించుచు నాస్ఫోటించుచు
సాయకంబులెత్తి జళిపించుచు నెదిరియాపత్తి నూహలం గలిపించుచుఁ బ్రధన
దుర్మదులై పదగుచు వదరుచుం బటతేరం దదారవంబుల వసుంధర వడంకు
నాకడంకకు గగనంబు స్ఫుటితం బగునట్లు గాఁగఁ గడలు మ్రోయఁ గందరలు
ప్రతిధ్వను లీయ మురియుచు నభినిష్క్రమించి సముద్యతశిలానోకహం బగు
నవ్వానరానీకంబుం దఱియవచ్చి రయ్యవసరంబున.

చ॥ హరివరు లట్లు గాంచిరి మహాత్ము లహర్పతితేజు లుద్ధతి

బరవడి నేగుదెంచు సురపాలవిరోధిబలంబు సారవ

త్సరధపతాకికాశతసుశోభిత మాధ్యమనప్రకార ము

దురతురగేభ మాత్తశరధూర్వహయోధము నిర్జిరోధమున్.

౪౦

క॥ దీప్తాగ్నిరవిప్రఖ్యు లనాపు లసురవీరు లట్లు లరుదేరఁగ సఁ

ప్రాప్తసులక్షులు ప్లవగు లనుప్తజ్వేళు లయి యటుమఁజొచ్చి రుదారా! ౪౧

ఆ॥ కొండలగము లెత్తుకొని క్రోతు లుద్భుష్టనాదు లగుచుఁ దటుమ నైర్మతులును
బ్రతినినాదములనుఁ బరఁగింప రోదసు లైసలు ఘూర్ణిలె నివిధిప్రపూజ్య ! ౪౨

శా॥ సంచారం బొనరించి రుద్ధతము రక్షనైస్సన్యముం జొచ్చి యా

పంచాస్యప్రతిభు ప్లరిప్రవరు లుత్పశ్యు ల్ధరితిం దివిన్

గొంచుం గుండులు వృక్షము ల్పయిపయిం గూటస్థితిం దెల్ప నా

వంచం గొండల పోరితంబుఁ దలఁపింపఁజాలి లీలావతీ!

౪౩

శా॥ రక్షోవానరసంకులం బగుచు ఘోరం బైన యహ్వరఁ బె

న్వృక్షంబు ల్భిలలున్ హరిప్రవరు లుద్వృత్తిం బ్రయోగింప స

త్పక్షంబు ల్భరము ల్పరు ల్గరియ విస్ఫారస్ఫురన్నాదముల్

సక్షోభంబులుగా బయల్పెఱసె నాశాచక్ర మల్లాడఁగాన్.

౪౪

సీ॥ నామరూపంబు లనం గానఁబోలని త్రోదంబులుగ తాలఁ గొట్టికొట్టి

కవచాభరణములు గలగొనఁ బిడుగులఁ బోలిన పిడికిండఁ బొడిచిపొడిచి

యదరి గ్రుడ్డును ప్రీల నదరంట నడినెత్తి నలవ్రాక తలముల నడఁచియడఁచి

తలవట్టి వెనుక కుద్ధతి లాగ కినుకమై గొదకొంచుఁ గుత్తుక ల్గొటికికొటికి

గుండ్లు వైచి పెద్దక్షోణీజముల రాచి ప్లవగు లార్వఁ గలఁగి లాఁతు లుదిల

పడిరి నేలఁబడిరి పసనెడి నడికి బిట్టఱచి రార్తు లై యహార్యసమయ ! ౪౫

ఆ॥ దండిరక్కసులు పదంపడి కోల్తలసేసి ప్రాసముద్గరాసిశూల

శక్తిముఖ్యతీక్షణసాధనంబుల విదారించి రగచరుల గిరిప్రసూత ! ౪౬

౪౬

- క॥ శోణితద్ధిగాంగులుగా క్షోణిం బడవైచి రెదిరి సారిది జయశ్రీ
పాణిగ్రహేచ్ఛ నుభయులు ప్రాణము లున్నంతవట్టు బర్వేంగుముఖి. ౪౭
- క॥ హరిరాక్షససృష్టము లగు నురుశైలాయుధవరముల నొకగఁజూచి
ధరణి సమావృతతలయు రుధిరాప్లుతయు నయ్యె సకలదివిజస్తుత్యా. ౪౮
- క॥ పెనుగొండలట్టు లరిమర్దను లాజిమదాన్వితలు సురప్రతిపక్షుల్
దునిసి నెఱయ వసుమతి పూర్ణసమ్రాట్లాసాభ్య యగుచు రాణదసర్వై. ౪౯
- ఆ॥ భగ్నశస్త్ర లుచుఁ బగతు రాక్షేపింప క్షిప్యమాణు లగుచుఁ జేరి దనుజు
లంగసాధనముల నాప్లవంగులతోడ దవిలి పోరి రద్భుతంబు పొసర. ౫౦
- తే॥ వానరుల వానరులఁ బట్టి వరుసఁ గొట్టి యునుఱు లెడఁబింపఁదొడరి నయ్యసుగు
రాక్షసుల రాక్షసులతోడ రాచిరాచి చంపి రగచరు లాజగజగడమునను [లపుడు
- ఆ॥ పగఱ తాలె యొడిచి పరఁగించి రాశరు లట్లు వారిపేఁగు లౌక్మించి
కొంచు రక్కసులనుఁ గూలిచి రమ్మానిమెకముజోను లోజ మెఱయుచుండ.
- తే॥ శైలశూలాస్త్రముల నిర్విశేషముగనువారు వీగును విజయించు వానిచుండఁ
బోరిత మెనంగఁ బోరిరి భూతగణము నడుక నడరించి రట్లు సింహనానములను. ౫౩
- క॥ కంకటము లుచ్చిపోవ విశంకటగాత్రములు నులియఁగా రక్కసుల
వంక క్షతజం బెడల్చిరి కంకాశము మిగుల రస మగమ్ములపోతె. ౫౪
- సీ॥ రథమున రథము వారణమున వారణ మశ్వ మశ్వమ్మున నడఁచువారు
శిల లెత్తుకొని మనశ్శిల లాముకొని తొంటివాని రక్కసుల పై వైచువారు
బహుశాఖిశాఖులఁ బలుపుర మడఁగించి యొడ్లపై నడరంగ నొలయువారు
పరు లర్ధచంద్రము ల్భల్లము ల్పరఁగింప నొదిగి పట్టుకొని పై నులుగువారు
వారు వానరులే కద వారిచేష్ట లొప్పె నప్పాట చెర్లాటలో యనంగఁ
బోరితము పోరితము గాదు పొలిసి రసురు లందు సగపాలు పాడ్వడి నట్లు గాఁగ.
- తే॥ కొండలును బండలును శైలకూటములును బాదపమ్ములు నిలునటుఁ బడిన వివిధ
సాయకమ్ములు మెం డైన సరణిఁ బాసి యొడ్డొక మయ్యె నాప్రథనోర్వి గారి.
- ఉ॥ గర్వితహృష్టచేష్టు లయి కార్కొని రక్కసులన్ నడల్చి త
త్సర్వవిధాయుధంబులు ప్రసక్తిమెయుం గొని వారి భీతి లే
కర్వములం బలె న్నటికి యార్వ బలే బలుజన్న మిద్దియే
పర్వ మటంచు నాకపుల బల్విడి మెచ్చిరి నాకపు ల్మనుల్. ౫౭

—♦ సరాంతకుడు విజృంభించి యంగడునిచే నడంగుట ♦—

మ॥ ప్లవగు ల్మీఱ నరాదు లట్లు పడ దౌర్భాగ్యంబు వాటించి వా
రువము న్మారుతతుల్యవేగము సమారోహించి శక్తి నిర్మిత

బ్రవర నైకొని యానరాంతకుఁడు లేవ న్వానరానీక మ

ర్ణవ మభ్యర్ణమహర్ణుమంబు గతి రారాపోష్పఁ జొచ్చెన్ ధృతిన్. ౧౮

తే॥ చొచ్చుచునె యేడునూర్లకు వ్రచ్చెఁ గపులఁ దనరుశక్తికిఁ దనశక్తి దవులు గాఁగ
నెంతసేయఁడు వాఁడు నరాంతకుఁడట యాఁకపడె హరిసేన చీకాకుపడఁగ.

మ॥ హయపృష్ఠసితు సన్మహాతను రణవ్యాసంగవశ్యాత్ముఁ బ్రా

సయుతు న్వానర సైన్యసంచరణవైశారద్యపద్యాంచితున్

గుయివెట్ట నివ్విదలించువానిఁ గని రాక్రోశించి రీదుర్మదున్

బెయియూ కెన్వఁ డడంచువాఁడొ యనుచున్ సిద్ధి విద్యాధరుల్. ౧౯

తే॥ వాని మార్గ మరసి చూడరాని దయ్యె మాంసశోణితకర్దమమలిన మగుచుఁ

బర్వతాకారు లగచరు ల్పాతితు లయి తెట్టెలుగ నందు మునుఁగుచుఁ దేలుచుండ.

సీ॥ యెడఁదఁ దన్నుమంగ నిచ్చసేర్చుచునుండ నదరంట నంతలో నడిచిపొడిచి

తరులు గిరులుదెచ్చి తార్కొన నొనెడఁ జేపట్టెడలఁ బొడిసేసి యార్చి

యోలాకుపడి చూడ్కు లొలయించు టారసి ప్రాసస్ఫుర ల్సూపి బడలుపటిచి

యోల మాసపడంగ నుంకింప నెదురేగి మలయించి మ్రాన్పడ మారిమసఁగి

పిడుగుపడినట్లు దావాగ్ని పేల్చినట్లు ప్రళయజంఝానిలంబు పాల్పడిన యట్లు

వానరానీకిని నలంచె వాసవారితనయుఁ డాత్తనయుఁడు నరాంతకుఁడు గినిసి.

క॥ ఏదెసఁ గాంచినఁ దానే యై దానవుఁ డెగిచి నిలువ నటఁజన నైనన్

గా దనక వ్రచ్చియిడ సమ్మాదం బేదఁ గపివరులు మొరసిరి తరుణీ. ౨౦

తే॥ ఎయిదుగతి గాదు స్థితికి నొ నిరవు లేదు కదలఁగారాదు వాని విక్రమముకతన

భయము దఱుచయ్యెఁ బతనంబు ప్రబలమయ్యె నగచరానీకమందు జన్యంబునందు.

తే॥ ఒక్కఁ డంతకకల్పుఁ డయ్యోజఁ దేజ మెసక మెసఁగెడు ప్రాసంబు నెత్తియెత్తి

పొడుపు లొప్పారఁ బొడువంగఁ బొలుపుదక్కి వానరౌఘంబు పుడమిపై వ్రాలె నవల.

క॥ ఓర్వంజాలక యొదుఁగుచు నర్వాచీను లననైరి హరివరు లపు డా

గర్వితునిపాలఁ బడుట సుపర్వబలము లెక్కగొనరు వఱపరె రిపులన్. ౨౧

ఆ॥ అఱచుచుం బ్రభిన్ను లై పడు నవ్వారి రూపు లొప్పె నెదిరిరూపణమున

నశనిపాతనిర్హతాగ్రకూటము లయియురలు గిరులబొట నొలసికొనుచు. ౨౨

క॥ మును గుంభకర్ణతో ననిఁ బెనఁగొని మూర్ఛమునిఁగిన కప్రివవరులు నె

ట్టనఁ దేలి స్వస్థచి త్తతఁ గని సుగ్రీవు కొలు వెనయఁగాఁ జని రార్యా. ౨౩

ఆ॥ చేరినట్టివారి స్థితి నెంచి సైన్యంబు పిచ్చలించు టరసి భీతిగొలుపు

వాఁడు వీఁ డటంగు వారక సప్రాసు నానరాంతకున్ హయస్థుఁ గాంచి. ౨౪

ఉ॥ శూరతనూజుఁ డప్పు బలసూదనవీర్యుఁ గుమారు నంగదున్

సారపరాక్రమక్రము ససారుఁ గనుంగొని వీరవర్య!యా

- నైర్వృతయోధుఁ గంటె జతనన్ బలముం చెరలించుచున్నవాఁ
డారభటు లైలంగఁగ మహాశ్వము నెక్కి జితశ్రమస్థిలిన్. 20
- తే॥ వాని మదహస్తిఁ గేసరి వలను ఖాట విక్రమం బనువారంగ నాక్రమించి
ప్రాణవిరహితుఁ జేయుము భద్ర మెనయు మినకులీనుండు మదిపొచ్చ నీరీణంబు.
- ఆ॥ అనుచు నధిపుఁ డనఁగ నాలించినంతనే బలము తలపాలమునఁ బరఁగ నతఁడు
కాటుమొగిలు డించి ఘనతేజమున మించి యడరు సంశుమంతు ననుకరించి. 21
- ఉ॥ అందఱలోన మేటి కదె యంగదుఁ డంగదనర్థుఁ డప్పు డిం
పొందె సభాతుపర్వతము నోజమెయిన్ బరకాలుఁ డట్టివాఁ
డెందును లేఁ డనాయుధుఁడె యై నఖదంష్ట్రుల దాడి శత్రునిన్
ముందలవట్టి యీడ్చు ధృతి మున్ దలకెక్క ననెం దలోదరీ. 22
- ఆ॥ ప్రాకృతుల నలంచి ప్రాకిడ నీ కేపతిష్ఠ వచ్చు నిలుము శరల కిచట
నీదు ప్రాసమునకు నేనిత్తు పక్షమ్ము వజ్రభేదకమ్ము నజ్ర మసుర! 23
- ఆ॥ అనుచు నొడువ విన్నయంత నరాంతకుం డొడుగఱచుకొనుచు నలుక వింత
రూపుఁగొనె ననంగ రోజుచుఁ బఱతెంచెఁ బ్రాస మొప్పుబట్టి ప్రధనమునను.
- క॥ మదమున దిద్దిరఁ ద్రిప్పుచు నెదిరియెద నైచ్చె దాని నేడ్గఱ నెఱయన్
బదిల మగు నచటునం దది పది తునుకలు గాఁగ నేలఁబడె మధురాస్వా. 24
- ఉ॥ ప్రాసముపన్న గాశనవిభగ్నమహారగభోగవృత్త్యను
ప్రాసము సేసి నాకపతిపౌత్రుఁడు దాఁ దల మెత్తివైచె న
త్రాసము నత్తురంగమ మదల్చి తలన్ దళమెల్లఁ గాంచి న
త్రాసముగాఁగ దైవతవితానము మే లని యుబ్బియాడఁగన్. 25
- క॥ కొండవలెఁ బడెఁ బుడమిఁ దలపండు వగులనాల్కజాఱఁ బలుతాల్వోడుల్
కండలు గడికండలు గాఁగం డంబముతోడ నదియు గండడఁగి సఖి. 26
- తే॥ వికలుఁడును గ్రోధవశమున వివశుఁడు నయి యన్నరాంతకుఁడంతకు సంతలుగను
వాలి దృఢముష్టిఁగూర్చి యవ్వాలిసుతుని శీర్షమదరంగఁబాడిచెనుచ్చిర్నుడగుచు.
- క॥ తల బీటగిల రుధిర ముత్కలముగ నుష్ణముగ వెడలఁ దలగుచు మోహం
బొలసియుఁ దోడ్తోఁ దెలిసి ప్రబలుం డనుచు విస్మయమ్ముపడి సస్మయుఁ డై.
- చ॥ అశనిసమానవేగము మహాగిరిశృంగనిభమ్ము వైరిహృ
ద్విశసనశీల మాఘ్యము ప్రధృష్టము ముష్టి నమర్చి క్రోధవ
హ్నిశలభ మంచు రక్కసులనేతతనూభవు నెంచి వైచెఁ బా
గ్దిశదొరపౌత్రుఁ డాతని యుదీర్ణము పక్షమునం దుదగ్రుఁ డై. 27
- ఆ॥ వాని పేరుగొన్న వడిగలపిడికిఁటిపిడుగుదెబ్బనలిగి పిండి యైన
యెడఁదతోడరక్త మెడలించుచుం బడె నసుర నేల శైల మట్లు బాల. 28

క॥ ఆకసమునం ద్రిదశులు వనాకసు లిల నొక్కఁడుగ మహాహ్వానాబ్ధి
ప్రాకటతరంగకలనం గైకొని రైంద్రిజుఁడు నిర్మతుఁ గలనునఁ గూల్పన్. ౮౩

ఉ॥ ముష్కరుఁ డౌ నరాంతకుని మోసమునం బడ కున్ననస్కుఁ డా
విష్కృతముం బొనర్చె నిజవిక్రమ మంగదుఁ డిద్ది యొడ్లకుం
దుష్కర మంచు నుబ్బె మది దోగ్బలభీముఁడు రాముఁ డాతఁడున్
నిష్కృతి గల్గె దీని కని నెయ్యముసూపి మెలంగె నద్రిజా! ౮౪

క॥ కన్నులమోల నరాంతకుఁ డన్నెఱిఁ గూల నయిదోడు లటు పినతండుల్
చెన్నఱ నాక్రొశించిరి బన్నము వీడి యని వెంటఁ బరఁగిరి తోడ్తోన్. ౮౫

—♦ అంగదుఁడు మహాదరదేవాంతకత్తిశీర్షుతో నొక్కఁడ మార్కొనుట ♦—

తే॥ సాంద్రజలదాభ మగు వాఁడేంద్ర మెక్కివారణాయుతబలు దేవవరు మనుమనిఁ
బొదివి పగనీఁగఁ బఱ తేంచెబోరన న్మహాదరుఁడు రాక్షసేంద్రుసహాదరుండు.

క॥ భ్రాతృవ్యసననిపీడితుఁ డాతఱి దేవాంతకుఁడు మహాబలుఁడు కపి
వ్రాతపతిసుతు నలంపఁ గృహీతారిహపరిఘుఁ డగుచు నేడ్డెఱఁ బెరసెన్. ౮౬

అ॥ అగద ముచితతురగ మాదిత్యసంకాశ మెక్కి నిక్కిచూచి యెసక మెసఁగ
నటు త్రిశీర్షుఁ డలుక నరుదెంచె నవ్వాలిపుత్రు నాక్రమించి పో రొనర్ప. ౮౭

క॥ మువ్వరు సురారు లఱిమిన నివ్వెఱపాటెనయఁ డాజి నేటుకొనె న్వాఁ
డవ్వారి నెదిరి వైకొనె నవ్వారిగఁ దనదు విక్రమార్భటి నెఱయన్. ౮౮

ఆ॥ ఆశ తార మట్టిఁ డగు మహావిటపంబు విటపవంత మించు వేడ్కఁగొంచు
వచ్చి దీననోరి నొచ్చితివే యంచు వడి సురాంతకుపయి వైచుటయును. ౮౯

శా॥ వీరుం డౌ త్రిశిరుండు దాని నడుమ న్వే వ్రచ్చె సర్పాఘవి
స్ఫారోగ్రప్రదరంబులం బనిచి దీప్తకోధుఁ డై చెచ్చెరన్
ధీరుం డంగదుఁ డానెఱి గురిసె నుద్యృతాగరాసు ల్తదా
సారం బాఁగె శరాళి నాశరుఁడు దోస్సారం బపారంబుగాన్. ౯౦

క॥ దేవాంతకుఁ డావృక్షము లావిధిఁ బరిఘాగ్రపృథుతరాస్థాలనముం
గావించుచు విదళించెను గావర మొస్పారం దనదుకడిమి మెఱయఁగాన్. ౯౧

సీ॥ త్రిశిరుఁ డంగదు వీరు దిష్టాంతకుడ్రు నభిద్రవించె శరౌఘవృష్టి నెఱయ
నాముతేనుఁగు నెక్కి యల్లె యున్నత్రాఖ్యుఁ డశనిసన్నిభతోమరాళిఁ బొడిచె
గడుకొని పరిఘాభిఘాతం బొనర్చి సుపర్వాంతకుండు వ్యపక్రమించె
వెండియు మువ్వ రవ్వెరవునఁ దొంటి డౌ ప్రక్రమంబునకె యుపక్రమించి
రన్నియు సహించి తలమెల్ల నాక్రమించి యందఱకు నన్నిరూపులైయధిగమించి
తలమున నడంచె నమ్మహాదరుగ జేంద్రుతలఁ బరమదుర్జయుఁడు వాఁడు తద్దగనల్లి.

- ఆ॥ గ్రుడ్డు లెడల నటచెఁ గో యని యని మహావారణంబు తత్ప్రహారమునను
దానికొమ్ము వెఱికి తవిలి దేవాంతకుఁ గొట్టె గట్టపగతు కొడుకుకొడుకు. ౯౪
- క॥ విహ్వలితావయవుం డై జిహ్వాపాదల లాక్షరసముఁ జెనయఁగ నోటం
బహ్వస్ర మెడల సురశమ నాహ్వాయుఁ డిల కొఱఁగఁబడె మహాసురశమనీ!. ౯౫
- క॥ వాతోద్ధూతద్రుమ మటు లాతతబలుఁ డట్లు వ్రాలి యాదట నెటులో
చైతన్య మెనసి పురికొనెఁ దాత తలం పొండుదారిఁ దలకొనుచుండన్. ౯౬
- ఆ॥ వాఁడు పరిఘ మూని వలనొప్పు దిద్దిరఁ ద్రిప్పి హరివరేణ్యుఁ దెరల నడఁచె
నతఁడు మొగ్గతిల్లి యవశుఁ డై యంతలోఁ దేటి యడరు నెడ నుదీర్ణుఁ డగుచు
- క॥ త్రిశిరుం డజిహ్మాగము లగు విశిఖమ్ములు మూఁడు నాటె వృత్రాఠితనూ
జశీశులలాము నొసట వజ్రశరీరుఁడు తత్ప్రసక్తి జంకెనయఁ డుమా. ౯౭
- క॥ మువ్వరు నైర్మతపుంగవు లవ్వానరయూధనాథు నఱిమి కడిమిన్నె
నొవ్వెనయింపఁ దలఁప దాదవ్వలఁ గని హనుమఁ డగ్నితనయుఁడుఁ దోడ్పట్టెన్.
- తే॥ వచ్చితాఁకిరి దనుజు లవ్వరుసఁ గదిసి రందు నీలుండు త్రిశిరస్కుఁ గ్రాకమించి
మించు గిరిశిఖరం బెత్తి మిత్తిపాలఁ బడితి వం చదలించుచుఁ బదరి వైచి. ౧౦౦

—♦ హనుమఁడు దేవాంతకుఁ జంపుట♦—

- క॥ ధీమంతుఁడు రావణసుతుఁ డామెయి ధరకూటమును మహాశరముల ని
ర్నామముగాఁ జూర్ణించెను దా మిడుఁగులు లెడల నదియు ధర్మపైఁ దొరఁగెన్.
- తే॥ అనుజుని ప్రతాప మారసి యరుస మెనసియలఁతి గాని పరిఘ మొంట నడర మెఱసి
యీతఁ డీతనికిం జాలు నేనిఁ కేల యనుచు హనుమనిఁ దాఁకె దేవాంతకుండు.
- శా. పైపైవచ్చెడు రావణాత్మభవు దేవప్రాణహర్త౯ జవుం
డై పైవ్రాలి యదల్చి సాంద్రతర వజ్రానూనముష్టిం దిరం
బై పైత్రం బగు చేవ యావహిల నొయ్య న్నెత్తిపై మొత్తిదా
పై పై నార్చెఁ బ్రభంజనాత్మజుఁ డమిత్రానీక మల్లాడఁగెన్. ౧౦౩
- చ॥ పిడికిటివేటునం దెరలి పెందల ముందల లొంటఁ బిండిగా
బడిబడి గండ్లుఁ బండ్లురలఁ బ్రామిడి నాల్కయుఁ జల్క వ్రవీల బ
ల్విడి రుధిశాఘ ముట్టిపడ వీరుఁడు వాఁడు ధరిత్రిఁ జేడ్పడన్
మిడుకుచు వ్రాలె వేలుపులు మేకొన వానరసేన లుబ్బఁగెన్. ౧౦౪
- తే॥ అటు మహాబలుఁ డసురయోధాగ్రగణ్యు డమరవైరి తటాలున నవనిఁగూలి
త్రెల్ల సక్రోధవేగుఁ డై త్రిశిరుఁ డడరి నిశితశరవృష్టి నీలుపై నెఱయఁ గురిసె.

—♦ నీలునిచే మహానరదండిలుట. ♦—

- ఆ॥ ఆమహాదరుండు నమ్మెయిఁ బర్వత భూర్వహం భిభంబు తొంగలింప
మందరమున రశ్మిమాలినా దానిపైఁదనరి తఱిమి నీలుఁ దాఁకెఁ బెలుచు. ౧౦౬
- తే॥ నీలగిరి నట్లు తోయదనియతిఁ గ్రమ్మి చాప మలశక్రచాపంబు సన్న నెగడ
గర్జ లెసఁగంగ విద్యుదుపార్జనమున కౌ ద్యుతులతో శరాసార మడరఁజేసె.
- ఉ॥ అగ్నికుమారుఁ డట్లడరు నాజక్షులం బడి ఛిన్నగ్రాతుఁ డు
ద్విగుఁడు స్తంభితుండు నయి వేగమె తెప్పిటి యమ్మహాదరున్
భగ్ను నొనర్పనెంచి బహుపాదప మొక్కధరంబుఁ దచ్చిరో
లగ్నము సేసె వాఁ డిభము లావఱి జంటగ నేల నంటఁగన్. ౧౦౮
- తే॥ దంతితో దొంతిగాఁ బినతండ్రి మ్రోల నశనిహతశైలయుగలీల నవనిఁ గూలఁ
దొంటి హనుమనితోఁ బోరె దొడ్డుసేసి నిశితశరతతిఁ బరపె నాత్రిశిరుఁ డపుడు.
- ఆ॥ కఱకుటమ్ము లట్లు గాత్రమ్ము సారఁ బాటి నెఱకులంటి నొవ్వ నెఱయుటయును
వాఁడు గినిసి కొండవాలొండు గొని టువ్వ నసుర దాని వ్రచ్చె నస్త్రశక్తి. ౧౧౦
- ఆ॥ భగ్నమయ్యె నాదు పవనంగ మవిశ్వంగ మనుచు నాహరింద్రుఁ డలుక గదురఁ
దొడరఁజేసెఁ దోన ద్రుమవర్ష మనుతర్ష మదియు రిపుఁ డెడల్చె నాశుగముల.
- క॥ గర్జిల్లు నసుర రాట్సుతు భర్జించుచు నెగిచి కరులఁ బంచాస్యము నాన్
దుర్జయుఁడు వాని వాజుల నిర్జరపతిహాయనిభముల నిర్మూలించెన్. ౧౧౨
- తే॥ అంతకుఁడు కాలరాత్రి నట్లఁతిగాని శక్తిఁ జేకొని పౌలస్త్యసంభవుండు
పవనపుత్రునిపై వైచెఁ దివురఁబోకు మాట లడఁగెడు లె మ్మించు నదరిపడుచు.
- ఆ॥ మింటనంటి యుల్కు మేల మాడుచు మంట లొంటఁ దనరుచుండ నొరయవచ్చు
ఘోరశక్తి నొడిచికొని హరిశార్దులుఁ డలఁతి విఱిచివైచి యార్చిపేర్చె ౧౧౪
- క॥ ఆశక్తి భగ్న యై పడ నాశనముం గాంచు నింక నైర్మతుఁ డని య
స్తాశంకు లగుచు మొరసిరి కీశవరు ల్మోగిల్లు లట్లు గిరిరాజసుతా. ౧౧౫
- ఆ॥ సాంద్రహాస మెసఁగఁ జంద్రహాస మొకొండు దాల్చి యసుర వాయుతనయుఁ గదిసి
యడఁచె నతని యెడఁద నదరంట నది యుల్కు యాకసమున నట్టు లచటమెరసె.
- తే॥ హనుమఁ డాఖడ్గనిహతిఁ దా నలఁతిసేసి తలముచే రాక్షసుని యురస్తలము వ్రేసె
స్రస్తహస్తాయుధుండు నిస్సంజ్ఞుఁడు నయి యమిత తేజుం డతఁడు దాన నవని వ్రాలె.
- క॥ పడునపుడె వానిఖడ్గం బొడిచికొని ప్లవంగవర్షుఁ డుజ్జ్వలుఁ డై మ్రు
క్కిడుల నదల్చుచు నార్చెన్ గడుఁబొడు గై కొండఁబోలఁగా నొడలొప్పన్.
- క॥ ఆనాదము చెవిఁబడి లో నానఁగ నవధాన మొదవ నదియె విధానం
బా ననఁ దేటి యసుర పవమానజు దృఢముష్టిఁ బొడిచె మానని యలుకన్.

- క॥ పిడికిలిపోటునఁ దడబడ కడరెడు క్రుధ నతఁడు సింగమట్టు లెగసి యా
వడువునఁ గిరీటమునఁబట్టెడలఁగనీ కట్టె నిశిచరేభముఁ బట్టెన్. ౧౨౦
- శా॥ స్పష్టాహంకృతితోడి చౌ తతసముత్సాహంబు వాటించి సా
వప్తంభుం డయి బ్రోధ మొప్ప నిశితస్ఫారాసిఁ గోసె న్నసహా
త్కృష్టంబు ల్సకిరీటకుండలము లై దీపించు తచ్చీర్ణముల్
త్వష్టప్రప్రదభవు మస్తకంబు లచలవ్యాపాని యెట్లట్లుగాన్. ౧౨౩
- ఆ॥ వాని తలలు మూడు వరుస నవ్వసుధపై వ్రాలె ధరనిభములు న్యాయతాగ్ని
దీప్తహోచనము లుద్గిర్ణముల్ రవిమార్గ మెడలి ధరకుఁ దొఱఁగు నుడులయట్లు,
తే॥ ఆక్రమంబున శక్రపరాక్రమండు దేవరివుఁడు త్రిశీర్షుఁ డుద్రిక్తుఁ డైన
హనుమచేఁ ద్రెళ్ళ హరిబలం బడరె భూమి వడఁకె రక్కసు లటు దెన ల్వట్టి రబల.
చ॥ త్రిశిరుఁడు నమ్మసహోదరుఁడు దేవనరాంతకులున్ రణసలిం
బశువులభంగి వ్రాలఁ దనపాటు దలంపక మత్తుఁ డుద్గతిన్
వశమునరాని మానసము వైపున కొగ్గి ప్రకాండవేగుఁ డై
విశసనవృత్తికిం దొడరె విశ్వజనీనచరిత్రలక్షణా ౧౨౪

—♦ మహాపార్శ్వ మరణము ♦—

- మ॥ ప్రలయాగ్నిప్రతిమానుఁ డమ్మెయి మహాపార్శ్వండు సన్నన్ధుఁ డై
జ్వలదర్శిర్గణ స్వర్ణపట్టతతరాజదూభష రక్తస్రగు
జ్వల తేజోనిధి ఘోరసారకలిత స్సర్వాయసిన్ దిగ్గజా
విలతాపాదిని శోణితాక్త గద నుద్వృత్తిం బ్రచాలించుచున్. ౧౨౫
- ఆ॥ పేర్చి తాల్చి కపులఁ గార్చిచ్చుకైవడిఁ బొదువ నరసి దొరసి పొల్పె నెదుర
ఋషభుఁ డగచరౌఘఋషభుండు పృథుబలుం డసురబలము మెచ్చ కడరు కడిమి.
చ॥ ఎదిరి కడంక వానిఁ గని హెచ్చినకిన్కఁ బులస్త్యనగదనుం
డద నిదె యంచు శైలనిభుఁ డౌ ప్లవగేంద్రు నురస్థలి న్మహా
భిమరనిభ న్గదం బదరి వ్రేసిన వ్రేటున భిన్నవత్సుఁ డై
పొదలుచు వ్రాలె నెత్తురులు బోరన నొల్క ధరన్ ధరాత్మజా. ౧౨౬
- చ॥ తెలివి యొకింతలోనె కని దిట్టతనంబున మట్టుమీటి యా
వల ఋషభుండు వాని గద వారని బీరమునన్ హరించి క్రే
వలను మిణుంగులు ల్నెఱయ వావిరి ద్రిప్పుచు నప్పదీర్ప నౌ
దలఁ దమకించి వైచె నవధాని యితం డని వేల్పు లుబ్బఁగన్. ౧౨౭
- ఆ॥ వానివ్రేటు దగుల వరుసనె బలుతల వగులఁ గండ్లుఁ బండ్లు వలనులేని
యవియ కాఁగ నవియ నసురుం డుసులుఁబాసి నేలవ్రాలె దుహిన్శైలబాల.

- క॥ రావణసహోదరుం డైరావణనిభుఁ డట్లు గూల రహిసెడి యలుఁగుల్
 గ్రేవల వైచి నరాదులు కేవలజీవార్ధు లగుచుఁ గెడసిరి సుముఖి! ౧౩౦
- క॥ భిన్నార్ణవనిభ మిది యని యెన్నఁగ నై యసురబల మహీన మెడల న
 ట్లన్నలుఁ బినతండులుఁ బడఁ గన్నుల నిప్పుకలు సెదరఁగా నుజ్జ్వలుఁ డై. ౧౩౧
- సీ॥ కొండమట్టునకుఁ బైకొండపో యిది నాఁగ నొఱపొందు బలితంపు టొడలు మెఱయ
 బ్రహ్మద త్తవరప్రభావం బెడందలో దుండగం బందీయఁ దొడరుచుండ
 దేవదానవుల నిర్దిష్టులఁ బణముంచి గెలిచినదర్పంబు గిరికొనంగ
 మోటువారల బల్మి పాటిసేయదు వీని రణవిద్య యనుచు జ్యారణన మడర
 వేడివెలుఁగు లొక్కవే యొక్కటఁ బొసంగఁ గూర్చినట్టి కూర్పు గొఱలు నరద
 మెక్కి నిక్కి చూచె నింద్రుని యాయతికాయఁ డగచరప్రకాండు బలము.
- *క॥ హితులకు మే లహితులకు న్వేతఁ గూర్చఁగజాలువాఁడు వెరవరి యాతం
 డతులితము దర్ప మేర్పడ నతిరావము సింహనాద మని పొనరించెన్. ౧౩౩
- చ॥ తనదు కిరీటకుండలసుధామమణిద్యుతు లాత్మ తేజముం
 బెనగొని దిక్కుల న్నెఱయఁ బే రెనయించుచు నించు గర్జలం
 ఘనగుణనిస్స్వనంబులను గాసిలి వానరు లోసరిల్ల నౌ
 పనిఁ బొనరింపఁగాఁ ద్రిదశపాలవిరోధి నిరోధి యశా నెడన్. ౧౩౪
- ఆ॥ అతనిఁ జూచి తొంటి యాకుంభకర్ణుండ మరలఁ దొడరవచ్చె మాన మనఁగఁ
 గలదె యింక ననుచుఁ గడలొత్తుకొన హత్తుకొనఁ గడంగి రచలకూటచరులు.
- తే॥ హరి త్రివిక్రమతం గన్న యల్లనాఁటి రూప మాతనియందు నిరూఢముగను
 గనుపడం దేటిచూడంగఁ గానివార లగుచుఁ దెరలిరి తరుచరు లసురదమని!
- క॥ అతికాయసంజ్ఞఁ డటె తా నతికాయుం డతనిఁ గాంచి యగచరవర్యుల్
 వితథేహు లగుచు నూర్మిశపతియన్న శరణ్య శరణుఁ బ్రాపించి రుమా. ౧౩౭
- ఆ॥ పెద్ద మే నెసంగఁ బిఱువ్రాక పెనుగొండబోని రథము నెక్కి పొలుచు విల్లుఁ
 దాల్చి కార్మోగిలు విధంబున గర్జిల్లువానిఁ గనెఁ గకుత్స్థవంశ్యుఁ డపుడు. ౧౩౮
- క॥ స్మయమానముఖసరోజుఁడు దయమానహృదయుఁడు మేటి దాశరథి స్వకా
 భయమాననలఁ గపుల నిర్భయమానసులం బొనర్చుపాడిఁ దనరుచున్. ౩౩౯
- క॥ విభుఁ డఖిలశత్రుభీషణు విభీషణుం గాంచి చక్క వివరింపు సఖా
 సుభటుఁడు వీఁడు విభాసురవిభాసమానుఁ డయి వెలయు విధ మెట్టిదియో. ౧౪౦
- సీ॥ గట్టుపుట్టినపుట్టుకకు శృంగ మా దల మకుటకుండలము లమర్చినాఁడు
 హయసహస్రముఁ బూన్చినట్టి స్యందనమునఁ దనరి కోదండంబు దాల్చినాఁడు
 నిఖిలసామగ్రులు న్నెఱయ భూతములతో భూతేశువలనికై పొల్చినాఁడు
 కాలజిహ్వభశా క్తద్యోతవిద్యుత్తు లొలయఁ దా ఘనుఁ డయి యొప్పినాఁడు

- చాలు నొక్కండె యిన్నెఱసమరభూమి కనంగ సభ్యునితం యెఱు యఖిలదిశల
వెలయఁజేయుచునున్నాఁడు విశిఖశిఖిలవెలుఁగు లెవ్వఁడో యీవింత వేడి నెలుఁగు.
- ఆ॥ హేమపృష్ఠములు మహేష్వాసములు నశాన్వలొప్ప నేకకలన నొప్పు నెఱప
నైంద్రచాపసంయుతాంబరంబుఁ డంబరంబు సూపు వీని రథనరంబు. ౧౪౨
- తే॥ రాణ ధ్వజశృంగ రాహువిరాజితప్రతిష్ఠ మివాని యరద ముద్గీర్ణ మగుచు
సూర్యరశ్మిల హేతులఁ జొనుపు హేతుభావ మక్కజ మగుచు నేర్పడసి దమ్యే.
- తే॥ ధ్వజముతోడిపతాకలు దనర నానుకన్ద ముచితచతుర్వ్యూతరత్నప్ర
మై స్తనితనిస్వనంబు నై యమరె నిన్ముహూరథము తానె దెసలెల్ల నొడిపడుచు.
- క॥ పది యెనిమిది యిరువదియును గొదు లున్నవి కాగ్మకములు గొదిలెడు నారు
ల్గదియ నెలకొనుచు నష్టావదపింగళ లవి నిజప్రభావముఁ దెల్పున్. ౧౪౩
- క॥ పదిచేతులపొడవున నున్నది ఖడ్గయుగంబు పార్శ్వనద్ధం బగుచున్
విదితచతుర్హస్తత్సరు వదె చాలు నీవి నధికుఁ డనిపింపంగన్. ౧౪౪
- క॥ త్రిణతము ఘననిర్హాదము గుణసంగత మశనికల్పకూటాస్త్రము ప్ర
రణవేది యితనికరమునఁ బ్రణతం బింద్రధను ననంగ బలుధను నొప్పెన్. ౧౪౫
- ఆ॥ వచ్చుచున్నవాఁ డవార్యతేజుఁడు రక్త కంఠగుణుఁడు ధైర్యకలితుఁ డలఁతి
గాఁడు కాలమూర్తి కాలమహావక్త్రుఁ డంబునంబుపైని యగ్గుఁ డగుచు.
- ఆ॥ కాంచనాంగదాఢ్యఘనభుజద్వయ మను తుంగశృంగయుగము తొంగలింప
మహితపర్వతోత్తమము హిమవంతంబు దనకు సాటి యనంగఁ దనఁగ నితఁడు.
- క॥ పొందగు కుండలయుగిచే నందం బై యదితితారకాంతస్థము పూ
ణైరేందవబింబంబో యనంగం దనరెడు వీనిమోము కలిశేక్షణ మై. ౧౪౬
- చ॥ భయ మెనయంగ నౌ కలఁకపాటునఁ దర్లుచునున్నవారు స
న్నయులు ప్లవంగమోత్తములు నా కెఱింగింపు మహాభుజా! జయం
బయహిత మా నటంచు నితఁ డందటకుం దలక ట్టటంచు ని
శ్చయ మిది తోచుచున్న దెదఁ జయ్యన స్వస్వదరాతివృత్తమున్. ౧౪౭

—◆ విభీషణుఁ డతికాయు నుదంతము రామునకుఁ జిప్పెను ◆—

- ఆ॥ అట్టు లమితతేజుఁ డధిరాజపుత్రుండు రాముఁ డడుగ సుగుణరాశి తేజు
మెట్టు పుట్టుఁగన్న మేలు విభీషణుం డిట్టులనియెఁ దనమ హితవు నెఱయ. ౧౪౮
- చ॥ ఎఱుఁగుదుగాదె రావణు మహేచ్ఛ మహామహు భీమకర్ము నే
డైఱ నెల విత్తసారుఁడు కడిందిమగండు లసద్భజుండు చి
చ్చుఱపిడు గీతఁ డాధనదసూనునిసూనుఁడు రాక్షసేంద్రుఁడ
క్కఱపడి ధాన్యమాలిని సకాశమునం గనె వీని నదృతున్. ౧౪౯

- సీ॥ వృద్ధుల సేవించి వేదవేదాంగము ల్పకలాగమంబులుఁ జదివినాఁడు
సర్వాస్త్రవిమలలో సారభూతుం డీతఁడే యను మేలిపే రెనసినాఁడు
నాగాశ్వరథవల్లనప్రేరణంబుల సరిలేని యేడ్డెఱఁ జాలినాఁడు
చతురుపాయాశ్శ యశా సన్మంత్రశక్తి మద్యావినియే యంచుఁ బలికినాఁడు
వీని బాహ్వనలంబులు వెరయఁగాంచి లొక నలువొండుచున్నది శంకదక్కి
యప్పరస్సంభవుండు మహామహాండు ప్రధితుఁ డతికాయనాముండు రఘువరేణ్య.
- ఆ॥ భావితాత్ముఁ డీతఁడు బ్రహ్మనారాధించి యస్త్రశస్త్రవితతు లందినాఁడు
గెలిచినాఁడు సురల గిరికొని యన్యుల గేలికొట్టినాఁడు కీర్తి వెలయ. ౧౫౧
- ఆ॥ వేయుమార్లు దేవవితతి దానవతతిఁ గొసరి తా దిసంతుగొట్టి యింద్రు
వజ్రమాఁగి యట్లు వరుణపాశముఁ బ్రతిహత మొనర్చి వీరుఁ డయ్యె నితఁడు.
- చ॥ పదరి స్వయంభువుండు పరిపాటిగ నెందు సురాసురేంద్రులున్
బొడలెడు వీని గెల్వ రని పొల్పెసలార వరం బొసంగున
య్యదనునఁ గూర్చె నీయ్యరద మన్భృతకర్మము దివ్యవర్మమున్
ముదల నవధ్యుఁ డయ్యె రవిమూర్తి హసించు వికాస మేర్పడన్. ౧౫౨
- క॥ సామాన్యుఁడు గాఁ డివ్వఁ డేమెయినేనిఁ దగు జతన మిప్పటి కిపుడే
నీమది సంభావింపుము దీమసమున నితఁడు కపులఁ దీర్చకయుండన్. ౧౫౩
- తే॥ పురుషపుంగవ! శ్రీరామ! పుణ్యమూర్తి! నైర్మతులు నిన్నుఁ జెనకి యేనాఁటికేని
బొడవుపడనేర్తురే?దాస భూరియశము నీకుఁ గూర్తురుగాక సన్నియతి తనర.
- క॥ అనునెడ నాయతికాయుఁడు దనమగఁగిమి మెఱయ యుద్ధదర్పితుఁ డై కా
ననచరవాహిని దరికొని ధను వాస్సాలించి యార్చెఁ దద్దయుఁ గడఁకన్.
- ఆ॥ భీమమూర్తి వాఁడు పృథివి కాకసమున కొక్కఁ డగుచు రథము నెక్కి నిక్కి
యనికిఁ దొడగినంత నగచహోత్తములు మహాత్ము లెగచి నిట్ట లాక్రమించి.
- క॥ గిరిశృంగంబులు దరువులు సరభసముగఁగొంచు నొకట శరభకుముదకే
సరిమైందద్వివిధర్షభ మరుత్సఖాత్మజులు నెఱయ మార్కొని వైవన్. ౧౫౪
- సీ॥ కాంచనపుంఖము ల్గల శరమ్ముల నోలి శైలవృక్షౌఘము ల్చుక్కుసేసి
సర్వాయసములు ససారంబు లగు మేఱినారాచముల వారి నడలడంచి
వెడవాతియమ్ముల విసువక పరఁగించి చెక్కడపుంబని చక్క నెఱసి
నిశితాస్త్రచయముల నెఱకులు నోనాటి యతిరథసంబున నార్చి పేర్చి
భీమకాయుఁ డాజిభీముఁ డయ్యతికాయుఁ డడర భగ్నగాత్రు లగుచు నేటు
పాటు వీడి యొండుభంగికిఁ జొరలేక యొలమెంచు చొదిఁగి రుత్పలాక్షి. ౧౫౫
- క॥ హరివీరపైన్య మసురుఁడు హరి మృగయాధంబు నట్లు లఱిముటి నడ నొ
పరుసునకుఁ దెచ్చి యశావనపరిక్రమ ల్దన్ను దర్పభరితు నొనర్పన్. ౧౫౬

క॥ ఈహరివాహిని యిమ్మెయి నోహరిసాహరిఁ బెనంగు నోజకుఁ బెడి నై
యూహఁగొన కోహటింపఁగ సాహసమున రి త దీనిఁ జనురంజనునే. ౧౬౫

క॥ అని రామునిఁజేరంజని తనతూణీరంబు ధనువుఁ దద్దయు మెఱయన్
దనరుచు గర్వితుఁ డై యిట్లనె సురరిపురాజతనయుఁ డాతనితోడన్. ౧౬౬

—♦ అతికాయుఁడు రామునితో మాటలాడుట. ♦—

మ॥ అనిసేయు జనుడెంచినాఁడ నెదు రై హా నిల్వఁడొక్కండు స్యం
దనమం దే శరచాపపాణి నయి మాద్యల్లీల నల్వొంది యే
మని యీప్రాకృతసంఘము నెడపఁగా నౌ వాఁడ నేవాఁడయే
ననుభావంబున మించి న న్నఱుము దాయన్ బోల నూహింపుమా. ౧౬౭

అ॥ అట్టివానిఁ గూర్పు మప్రాకృతుని యుద్ధభీష వాఁడొసంగఁ బేగ్గిగాంచు
వాఁడ నట్లుగాని వలనెంచితేని నీనేర్పి సూపు మిదిగొ నిలిచినాఁడ. ౧౬౮

ఉ॥ మానము లే దనంగ ననుమానము లే దొకయింత రాజస
న్మానము గాన వున్నియు వినాకృత మేనయ మెన్నరా దెటన్
మానిసి వైతి మార్కొన సమానుఁడవే కులగోత్రసన్మణా
ఖ్యానము లొప్పునే తనప్రయత్నమున న్నెఱయింపఁజూచినన్. ౧౬౯

శా॥ మీ నై వారిధిలోఁ జొరంబడిన నేర్మిం గట్టు మోయింప ను
డ్డినంబుం బొనరించిన న్బుడమిఁ గ్రోడీకార మూహించినన్
గోనం బం డికిలించినన్ దెరలి భిక్షుత్వంబు గైకొన్న నా
త్రానం దల్లినఁ దండ్రఁ గూల్చినను నిధ్యానించి ని న్ముట్టెదన్. ౧౭౦

అ॥ ముసలి వైన శాంతి మొనకొని యని మాననైనఁ గలికవైన సనముఁ గోరి
నిన్నుఁ బోవనీను నీమీఁది లక్ష్మ్యంబుఁ దలఁగనీను నాదుతలఁ పరయుము. ౧౭౧

ఆ॥ అనుచు నొడుప్రవాని యానుడి వినినంతఁ గ్రోధమున సుమిత్రకొడు కమిత్ర
హంత దాఁగృతాంతు నంత లై విలుదాల్చె నసురు పరుసదనము నలఁతిసేసి.

మ॥ పదిలం బౌ పొదినున్న దొడ్డశరము న్బాటించి పా శెంచె యా
మదవదైత్యు దహింపఁబోలుకడఁక న్మానం బనూనంబుగాఁ

బ్రదరాసంబున నారిఁ దీర్చె రిపుసంత్రాసాచితిన్ భూమిభూ
ద్రదిశావ్యోమసముద్రము ల్మోరయ భూతవ్రాత మగ్గింపఁగాన్. ౧౭౩

క॥ ప్రతిభయగుణనిర్ఘోషం బతిస్మయుఁడు విస్మితుండె యగుచు వినెన్ స్వః
పతివైరికొడుకు బల ముద్ధతి తేజము నగ్గలముగఁ దనరుచునుండన్. ౧౭౪

క॥ కుపితుం డై యతికాయుం డపరిమితారంభు భరతుననుజుం గని తై
క్ష్యపరీత మొక్కశర మయవిపరీతతఁ దలఁప కొరసి వెస ని ట్లనియెన్. ౧౭౫

ఉ॥ బాలుడ వీవు కయ్యముల పాడి యెఱుంగవు మిత్తిపౌరుషం
బాలము నేసి పైకొనెద వాలము నీ కిది పోల దే సుహృ
జ్జాలమునేనిఁ గూర్చుకొనఁజాలి సమాను నదల్పఁబొమ్ముగ
ర్వాలపితంబు గా దమరు లైనఁ గడంగరు నన్ను మార్కొనన్.

౧౭౬

— ♦ లక్ష్మణాతికాయల ద్వంద్వయుద్ధము ♦ —

క॥ మద్యాహుస్సృష్టబాణము లుద్బుద్ధము లగుచు వేగ మొలసి పయికొనన్
బ్రోద్బలమున మొగకొనునే చిద్బృంహితుఁ డచలభర్త ష్టితియు న్నభమున్.

ఆ॥ నను సుఖప్రసుప్తు నడలార్చు కాలాగ్ని నేల బాధసేయనెంచె దింక
విల్లు నమ్ము లునిచి వెడఁబాసి చని మను ముసుఱుమిఁది యాస వైసఁగకున్నె.

క॥ నిలఁబడు మటుగాకున్నం జలమున నెదిరించి ప్రాణసంచయ మెడయన్
బలమఱఁ గానంజనె దావల వైవస్వతు పురంబు వల నేర్పడఁగన్.

౧౭౭

తే॥ చూచితే నాదు బాణము ల్సునిశితములు వైరిదర్పనిషాదనవల్లితంబు
లీశ్వరాస్త్రసంకాశంబు లిత్థహేమ భూషణంబులు స్వజనసంతోషణములు.

౧౭౮

క॥ అగపడు నిప్పుడ పో యీప్రగుణం బగు శరము తనపిపాస తలఁగ మే
లగు రక్తముఁ గ్రోలఁగ నలమృగరా జిభరాజు నఱుము మెల పేర్పఱుపన్.

ఆ॥ అనుచుఁ బలికి వేడియలుక వాడియలుంగు మోడి మెఱయ వింట వాడమర్చెఁ
దోడివాని మదముతోడి దా నప్పలు కోర్వ కిట్టలనె రఘూద్వహుండు.

౧౭౯

ఉ॥ ఓరి!దురాత్ముడా!పలికె దోటమి లే కిటు మాటమాత్రనే
పూరుషధర్మ మొప్పునె విభుత్వము పాల్పడునే తలంగ కి
పోరున నిల్వ మెల్లయొడుపుం బాడుపు న్వెలయంగఁజేయు మే
నోరిమి నేటుసేసితి ధృతోచ్ఛశరాసుఁ డ నై రణార్థినై.

౧౮౦

ఆ॥ పొగడుకొనునె యెంతపొగరున్నఁ దన్నుఁ దాఁ బొరుషంబు నెఱపి ప్రబలుఁగాక
శూరుడైనవాడు చూపెట్టు మింక శస్త్రాస్త్రశక్తి వట్టి యఱపు లేల.

౧౮౧

సీ॥ పడునేమొ నీతల పాపంబుపండిన తాటిపం డన వీడి ధరణిపైని
మద్యాణజాలము ల్మర్మము లోనాటి త్రాగునేమో?నీప్రధానరక్త
మబ్బరం బై తోచు నరదం బధిష్టించి తఖిలాస్త్రసంచయ మవధరించి
తింక సందియ మేల?యీతండు బాలుడో వృద్ధుడో నీకయి వెలసినాడో
పిన్నవాడు గాఁడె పేర్చి మూడడుగుల నలమఁడే జగత్త్రయమ్ము విష్ణుఁ
డగునె దుండగమున నాక్షేపణ మొనర్ప జాణతనము మెఱయఁ జఱచుతఱిని.

క॥ నీపాలిమిత్తి యనుకొని యోషికమెయి దందడింపు మోలముగొనఁబో
కాపయిఁ గానగు నదె యగుఁ బాపముఫల మిట్టి డనుచుఁ బ్రజ లాడుకొనన్.

- ఆ॥ అనుచు హేతుయుక్త మై పరమార్థ మై తనగువలుకు పలికి దాశరథి క
డంగ వాడు గడుకడంకమై మేలి సూపాసర వింటుదాల్చి యురవడించి. ౧౮౭
- క॥ మండిపడి వైవ నడరుచు నుండం దివి దివిజదాసప్రారగముఖ్యుల్
నిండి నెలకొనిరి పున్నెము పండువు సౌమితి యుద్ధపటిమ మరయగన్. ౧౮౮
- ఆ॥ ఆకసము గ్రసింప నొ నిది యన రయమారె దొడిగిన్బట్టి యాశరము మ
హాశరుండు విడువ నాశీవిషోపమం బదియు రాగ జనన రాత్మజుండు. ౧౮౯
- క॥ పరవీరహంత యాతం డరవాయి గొనండు తోనె యాప్రదర మొకం
డరనెలయమ్ము నయమ్మున సరాశముగఁ బూన్చి యేసి చక్కొనరించెన్. ౧౯౦
- ఆ॥ కృత్తభోగ మగుచుఁ గెడయు మహారగ మట్టు లది విభిన్న మై పడంగ
వాడు బిట్టు కనలి వాలమ్ము లే నిమ్ముగా ధరించి పలుపె గమలనయన! ౧౯౧
- క॥ అవి యప్రాప్తంబుల యై యవియ నొనర్చె నృపతనయుఁ డాగుగముల నై
కవియునె ఘనుఁ డస్త్రకలాకవి యురవుగ మెలఁగ నెదిరికల్పన లెవియున్.
- క॥ పరదర్పఘ్నుఁ డుదీర్ణుఁడు భరతానుజుఁ డపుడు మార్గిఁ బరఁగించె మహా
శర మొకఁడు దే జెనఁగ నాశరపతిసుతు పొగ రడఁచు సన్నాహమునన్. ౧౯౩
- తే॥ దాని నాకర్ణకృష్టంబుగా నొనర్చి పీర్యనంతుండు వానిపై విడిచె బేర్చి
యదియు రాక్షసు సులలాట మంటఁదాకి మగ్నిమై యొప్పె మార్పు లుష్కలికి మంద.
- ఆ॥ రక్త మురల వాఁ డలక్తకారక్తుఁ డై పొసరె బాణ మట్ల పొసఁగి మేరు
భూధరంబు నందుఁ బొలుపారు నురగేంద్ర మనఁగఁ దనరె నప్పు డచలతనయ!.
- క॥ ఊర వడఁగి వడఁకె రక్కసుఁ డరసా వై రౌద్రబాణహతము త్రిపురగో
పుర ముపమితముగఁ బీడాకరుఁడే తన కితఁ డటంచుఁ గలఁగినమతితోన్. ౧౯౭
- ఆ॥ ఊరడిలి విమర్శ మొనరించి యమ్మహా బలుఁడు రాత్తనూజుఁ బ్రస్తుతించె
మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చనచ్చును నాకుఁ దగు నరాతి వంచుఁ దలఁపుఁ దెలిసి.
- క॥ ఆతనితో నిట్లని తనయాతంకంబెడల వదన మవనతముగ సం
స్థితములు భుజము లుచ్చైర్నితనియమితములు గాఁగ నెఱయించి వెసన్.
- క॥ ఎసలారు తేరి మొగమున నసురులు దేఱంగ నమరి యారథచారం
బన దనఁ బోలక యుండన్ బొసఁగించుచు నేటుకొని విభుత్వము వెలయన్.
- క॥ అహితుండికుండు భోగుల వహి నిరుమూ డైదు నేడు వరసాయకముల్
వహియించెను మెఱయించెను మహితోచితదివ్యరత్న మాలా!బాలా! ౨౦౦
- క॥ సంధానగుణాకర్షణ సంధుక్షణధర్షణము లెసంగఁగ రక్షో
బాంధవుఁడు పఱపె సురయోధాంధంకరణము లనంగ నపు నవ్వానిన్. ౨౦౧
- ఆ॥ అవి కృతాంతనిభము లసురనాథసుతోరు చాపవిచ్యుతములు స్వర్ణపుంఖ
ములు రవిప్రకాశము లొనర్చె దీప్త మై యంబరంబుదెస కరంబుఁ బొసఁగ.

- ఉ॥ రక్కసుఁ డట్లు పంచిన శరప్రకరంబుల రాఘవానుజం'
 డుక్కున మించి కాంచి విలయోగ్రుఁడ యై శతసాయంబులన్
 ముక్కులు సేసివైచె సురముఖ్యులు వాని యసంభ్రమంబుఁ బే
 రెక్కినలాఘవంబుఁ గని యెన్నినజో దనుచు న్నుతింపఁగన్. ౨౦౩
- ఆ॥ తనదు ప్రదరములు వృధాస్థూలతూలము ల్గాఁగ నాగ్రహంబుకలన మించి
 త్రిదశవైరి నిశితదీప్తశరం బొండు దాల్చె సురలు మునులుఁ ద్రాస మొంద.
 క॥ దానిన్ సందానించి ప్రభానూన మొనర్చి వైవ నదియు సుమిత్రా
 సూను సువిశాలవక్షం బాని చొరంబాటుటయు మహామహుఁ డలుకన్. ౨౦౪
- ఆ॥ దానిఁ బెఱికివైచి తద్దయు రుధిరంబు దొరఁగ మదజలంబుతోడి ద్విపము
 నాఁగ నొప్పి వాఁడు నాగాధిరాణ్ముర్తి యపుడె తీక్షణస్త్ర మవధరించి. ౨౦౫
- క॥ జ్వలనాస్త్రయోజితం బుజ్జ్వల మర్చిపై నిగుడఁజేయఁ జయ్యన నసురుం
 డలఁతిఁజనక సౌరాస్త్రము సులక్ష్మ్యముగఁ బూన్చినైచె సుర లరుదందన్. ౨౦౬
- తే॥ అంతహని కాలదండమో యనఁగ వచ్చు రాఘవానుజు నస్త్ర మమోఘ మెదిరి
 యసురసూతి ప్రయోగించినట్టి హేతి పోరఁగాఁజొచ్చె గోదసు లోభరుకొనఁగ.
 క॥ తేజోదీప్తాగ్రంబులు రాజద్భుజగములు నాగ రారా పొఱ పా
 నోజు బెనఁగెఁ బ్రయోజిత మోజుం బొప్పారఁ దన్మహోగ్రాయుధముల్. ౨౦౭
- ఆ॥ కడఁగి కూలె నేలఁ గాలి యాతిన కట్టియలె యనంగ రూప మందరాక
 భస్మ శేషములుగఁ బాడ్వడి నెఱివీడి యెదిరి కుభయన త్రవ మేర్పడంగ. ౨౦౮
- క॥ అతికాయుం డతిరోషుం డతీమానకృతాగ్రహుండు నై యైషికం
 బతిరయమునఁ బఱపిన రఘుపతియనుజుఁ డెడల్చె దివిజపతియస్త్రమునన్.
 ఆ॥ కనలి రానణజుఁడు కై నాశ మస్త్రంబు యోగవత్ప్రయోగయుక్తి నెఱప
 నాటిజుండు మారుతాస్త్రంబు బలిమి నడంచె దాని దివిజు లెంచి పొగడ. ౨౦౯
- మ॥ శరధార ల్వరఁగించు తోయదమునోజన్ లక్ష్మణుం డుద్ధతిన్
 శరధార ల్వరపంగ నాశరుఁడు బల్ జైలంబునా నొప్పె న
 బ్బురమయ్యెన్ సహవజ్రపాతములు నాఁ బోలంగ నౌ వానికిన్
 దెరువీ దబ్బలితంపు మే ననుచు బ్రాతిం గాంచు నవ్వారికిన్. ౨౧౦
- ఆ॥ వాఁ డమోఘులక్ష్మ్యవరపాతదక్షుండు వాఁడియలుగువాన వమ్ము గాఁగ
 ఘనమహేషుకల్పకల్పనం బాసగూర్చి యదియు నిష్ఫలంబ యైనఁ బదరి. ౨౧౧
- తే॥ అసురవరు రథసూతర్షజాశ్వవితతి బాణమయి గాఁగ నొనరించి పరుఁడు భోగి
 బోని శర మేయ నొచ్చి తోడ్పొన హెచ్చితద్వధోపాయ నూహమైఁ దడవుచుండ.
 క॥ తగ వెఱిఁగి జగత్పాణుఁడు జగదెట్టి న్వానిఁ జేరఁజని యిప్పటన్
 నొగులఁ డభేద్యకవచధృతి మగసిరిఁ గన్నాఁడు పోటుమానిసి యగుచున్. ౨౧౨

- ఆ॥ ఇంతెకాక ద్రుహిణుఁ డిచ్చ నవధ్యత్వ మెవ్వరోనిఁ జెనకి హీను లౌడు
రడఁగ వీవు మామకాస్త్రంబునం దిక్క నని తపఃప్రసక్తి కాత్మ మెచ్చి. ౨౧౭
- క॥ భేదిపుము బ్రహ్మాస్త్రముచే దైత్యు స్వలనుమీఱు సిరిగొను మీతఁ
డేదాన స్వధ్యుఁడు గాఁ డాదిట్టం బైన కవచ మంతుట ససఘా. ౨౧౮
- ఆ॥ ఆనుచు బోధసేసి యనిలభట్టారకుం డిరుగ నిగ్రదతుల్యుఁ డౌ సునిత
కొడుకు భావ మెంచి గొనకొనె నయ్యమో ఘాస్త్రయు క్తి శరము సనుసృహలువ.
- ఆ॥ ఆమహాస్త్ర మాతఁ డరివోయునంత నే కడలు చిగ్రదతాగకాగ్రహములు
నభము పృథివి దివసనాథుండును వడంక నసురుఁ డెడఁ గలంగ ననుసృసెడఁగ.

—♦ లక్ష్మణుని బ్రహ్మాస్త్రమున నతి కాయుఁడు హతుఁడగుట. ♦—

- తే॥ బాణము సుపుంఖ మశనినిభముకృతాంతహాలకల్పమువాఁడేయఁ దొడగునపుడె
మింటికిని మంటికినిఁ జాలు మెఱుఁగు లిడుచు గంటిలేనట్టి జ్వాలాప్రకాశ మొనవె.
- చ॥ విడిచె సువర్ణవజ్రమణివిశ్రుతపుంఖ మమోఘ వేగ మ
ట్లడరెడు బాణరాజము సురారితనూజునిపైఁ గడంకమై
నుడుగనికిన్క రాజసుతుఁ డుజ్వలమై యది యేగుదేర నే
ర్పడఁగనె రక్కసుం డెదిరి పన్నక మా నవిపన్న మం చొగిన్. ౨౧౯
- తే॥ మిన్నకుండక పోటరిమిన్న వాఁడు పన్ని పరఁగించె సాయకప్రతాప లదియు
నన్నింటిని దునుమాడుచు నడరెఁ బ్రలయకాలకాలాభ మై మహాగ్రప్రసక్తి.
- ఉ॥ ఉసులుల్వాపఁగ వచ్చునాశరముపై నొంటన్ గదాశక్తియ
ప్రసిశూలాదు లనేకము ల్వఱపి విద్యాయుక్తి భేదింపఁ బెం
పెసలారం దమకించె నాశరుఁడు లోకేశాస్త్ర మవ్వాని నె
ల్ల సురాళించుచుఁ జేరెఁ బక్షివిభులీలాలోలదాశాంత మై. ౨౨౦
- ఆ॥ మింట మంట లెనఁగ నంటదాఁకి కిరీటజుష్ట మసురశిరముఁ గొల్క నాహ
రించె సురలు వొగడురీతు లాసురుల హాహారవంబు లొకట నానహిల్ల. ౨౨౧
- క॥ సౌమిత్రిబాణపీడిత మై మిడుకుచు దైత్యు శీర్ష మననిం గూలెన్
హైమనగశృంగమో యనఁగా మండనకాంతిపూరకలితం బగుచున్. ౨౨౨
- ఉ॥ పచ్చినెడంగ నౌ నెదలఁ బాములు వుట్టఁగ నిల్వ లే కెటో
విచ్చిచనంగ నైన పరవీరులు క్షిప్తవిభూషణంబు సం
పచ్చలితంబు భూతలనిపాతిత మాదివిజారిమస్తకం
బెచ్చిన యార్తిమైఁ గనిరి హీనదశాప్రవిభాగ మేర్పడన్. ౨౨౩
- క॥ రహిసెడ నేడ్వందొడఁగిరి ప్రహరజనితశ్రములు విపన్నులు నై వా
రహిఁ బోల్పం జను దయితుఁడు నిహతుఁడుగాఁ బోరియాస నెట్టనఁ దలఁగన్. ౨౨౪

- క॥ త్వరితులు దీనాననులు నిరపేక్షులు నగుచు నున్న నిశిచరు లెల్ల
బురి కభిముఖు లై భీతి జరియించిరి విస్వరములు స్వరములు నిగుడన్. ౨౨౯
- తే॥ వానరాసీక మెల్లఁ బ్రబుద్ధసరసిజాననం బయి యానంద మతిశయిల్లఁ
బ్రబలు రిపుఁ బారిగొని యిష్టభాగి యైన లక్ష్మణుం బూజసేసెఁ గలాసమగ్ర!
- ఆ॥ అంతలోనె చారు లతికాయుపా హాకపాటఁ దెలుప వీర్యభరితుఁ డైన
లక్ష్మణేంద్రు చలము లా వెంచి యుద్వేగమందె మందభాగ్యుఁ డసురవిభుఁడు.
- సీ॥ శస్త్రభృద్వరుఁడు ప్రశస్తం డమర్షి ధూమాత్సుండు మడిసె నొయ్యన నకంప .
నుండు గండడఁగెఁ బన్నుండెఁ బ్రహస్తుండు కుంభినిఁ గూలె నాకుంభకర్ణుఁ
డపరాజితులు రిపుహంతలు ఘను లింతవట్టువా రధికు లవార్యతేజు
లన్యు లేనియు శూరు లట్లు మహాకాయు లెందఁతెందఱు పడి రీకలనున
నెదిరిబల ముల్లసిల్లెడు నే మనంగ వచ్చు నక్లిష్టకర్ముండు వరగుణుండు
రాముఁ డొప్పారుచున్నాఁడు ధామ మెసఁగఁ గర్మబల మవిజ్ఞేయంబకాదెయెందు.
- మ॥ బలవీర్యంబు లసంవరంబు లగుచున్ భాసిల్ల నాపుత్రుఁ డిం
ద్రలఘుత్వప్రతిపాది యమ్మెయి మహాదర్పాఘ్యులన్ భ్రాతలన్
సులభాపాయులఁ జేసి కట్టి విడిచెన్ జొక్కొంది యవ్వారు దు
ర్బలు రై రేగతిఁదేటిరొక్కొ విధి ప్రాబల్యంబు నిర్ధార్యమే. ౨౩౩
- ఆ॥ బ్రహ్మదత్తవరనిబంధ మాబంధ మయ్యది సడల్ప బ్రహ్మకై న నరిది
సురల కగుట యె ట్లసురు లైన నేర్తురే యితర జనుల మాట యెంచ నేల.
- తే॥ ఎంతటిప్రభావమో మాయ యేమొ మోహ సప్రయోగవిధంబో కానంగఁబోల
దంతలోనె విముక్తు లై రంత మున్నె వారిమహిమ విమర్శించువలని కైన. ౨౩౪
- శా॥ ఏయోధు ల్పురి నిర్గమించి చనిరో యెంతెంతవారేని యు
న్వేయేలా హతు లైర కాని యొకఁడేని న్మర్తఁబోఁ డింతకున్
శ్రీ యుత్సాహము పెంపు సొంపు నచటం జేడ్పాటు లిచ్చోటునం
దాయెం దాయల నాఁగ నొ వలను కద్దా యింక నెవ్వనికిన్. ౨౩౫
- ఆ॥ అంతవారు వార లననేల వానరు లెంతవారు గా రహీనబలులు
వంతునకును వారివారిలో నొకఁడేని మడియఁబోఁడు మీఁదిమాట గలదె.
- క॥ ఏ నెన్నఁజాల నిక సీతానాథుఁ దదనుజుఁ బ్లవగతతిఁ దత్పతి న
ట్లా నెటి విభీషణుని నెటు బోసీ కడఁగింపనేర్చు పురుషోత్తంసున్. ౨౩౬
- మ॥ అవురా సాహస మద్దిరా బలము దివ్యాస్త్రప్రభావంబు సం
స్తవనీయం బగుఁగాదె రాముఁ డొకఁడే దర్పాఘ్యుఁ డవ్వావి దా
ప్రవరప్రక్రమవిక్రమాకలనచే బ్రహ్మాస్త్రమే రి త్తనో
యె విభుం డీశ్వరుఁడే యతం డనఁగరాదే తత్త్వ మూహించినన్. ౨౩౭

మ॥ పిహితద్వారకవాటతోరణయకాఁ బెంపెద నీలగళ పం

క హతప్రసాయగఁ దోపకున్నయది యేఁమ్మానాఘ ధాటిక బలే

యహితధ్వంసకుఁ డయ్యనామయుఁడ కాఁడా? యూర్జిత "రామ"మం

డు హతాశు ల్పురలే ఘటించి రిది తోడ్తోఁ దెల్ల మై యొప్పెడక. ౨౪౦

తే॥ అప్రమత్తుల రగుచు మీ రందఱునుఁ బుగాభిరక్షణకృత్యమే యవధింపుఁ

డునుఱు లున్నంతవట్లు నే నోసరిలక మెలఁగువాఁడ మగింజిమిమేర్పొ నగడ.

ఆ॥ స్వీయబలములెల్ల జీకాకుపడకుండఁ జొచ్చి గుల్మవిసతి చొట్టి వెరిసి

యుండునవియ కాఁగ నురపుమై నాయాజ్ఞ నెల్ల నెఱపుఁ డిట్టిప్రబుదమాన,

క॥ సీతాభిరక్షణంబున కేతావత్కాల మెచ్చొ తేర్పలుపఁబడెన్

జ్ఞాతము న్నాకె చెల్లెడు మాతాపు ప్రవేశనిర్గమాస్పద మగుచున్.

ఉ॥ వానరులే యటంచు నెఱి వాయ ననజ్ఞ పొనర్పఁబోల దె

వేనియతిం జరింతురొ యహీనతఁ జొత్తురొ యెప్పు డెచ్చుటన్

బూనిక నుందురో తొడని పోరఁగ సంజల కేబనశ్చ సం

ధానము లెంచ నౌ ధృతిన దానపు లుందురుగాత మింకిటన్. ౨౪౧

క॥ అని నిర్దేశించిన వా రనుశాసనవర్తు లగుచు నయ్యెఱవలం

బొనరింపఁజనిరి రావణుఁ డనుపదమె స్వకాలయంబు నందఁ యురండ్రి. ౨౪౨

తే॥ మన్యుశల్యాకులుఁడు దీనమానసుండు సగుచు నిట్లున్నతెడలంగ నొగులుచుండె

నెదిరిగుఱియల్క తన్నెదహించుచుండ నెదియు నొదవింపఁగాని యయ్యిఁగటమున.

ఆ॥ చేరి యట హతావశిష్టులు రాక్షసుల్ రాక్షసేశ్వరుం బిరానఁ గాంచి

నరసురాంతకులు త్రిశిరుఁ డతికాయుఁ డున్మ త్తమత్తు లొకట మడఁగిరనుచు.

క॥ కన్నుల నీ రొలుకఁగ వారన్నెరిఁ దెలుపంగ వినిసయతె నె నల నే

ద న్నేలవ్రాలె నాతఁడు మున్నగు పిడుగుపయిఁ గొఱివి మొనయుట గాఁగన్.

ఆ॥ తెలివిగాంచి యొంటఁ దెప్పిర్లి యశ్రుపరిప్లుతాక్షుఁ డగుచు గీతి సెడఁగ

నట్టితనుజు లనుజు లాటడిపోకపాలైరె యనుచు నొడని యడలియడలి. ౨౪౩

ఉ॥ సంపద నేటిమల్లడిన జాత్ర నికే మని శోకవార్ధిలో

సంపరిపుష్టువానుఁ డగు జాడనె తండ్రినిఁ గాంచి యింద్రజి

త్తంపఱ గల్గ నేఁ గలుగ నక్కట యిమ్మెయివాఁడ వౌదె నీ

పెంపు దలంపకుంట తగవే పరికింపుము మన్మథుఁడొన్నతిన్. ౨౪౪

తే॥ ఆసురేంద్ర! యింద్రునిబాణాభినిహతుఁ డెవ్వఁడు సమర్థుఁ డని జీవితేచ్ఛగొనఁగ

నునుఱు లున్ననుఁ దనతొంటియోజకగునె మఱచితే నాఁటిరణములు మద్గణములు.

తే॥ కాంచు మీనాఁడు రాములక్షణసమేతు స్వాశుగవిభిన్నదేహు గతాసుమహిత

గాత్రనిచయాచితకలంబు క్షూవిలంబు వేగిరం బేల మాటలు వేయునేల.

ఆ॥ వినుము శక్రశత్రువిశ్రుత నిశ్చితయైన ప్రతిన పౌరుషాభియుక్త
దైవబలపరీత దాశరథులఁ గూర్తు శరథులుగ మదాత శరతతులకు. ౨౫౩

మ॥ బలిజన్నంబున వెన్నుఁ డెట్లు లటులే ప్రాగ్భార మొప్పార మ
దృలవిక్రాంతు లెసంగఁ జేయుతఱిఁ ద సృష్టోత లై కాంచువా
రలఘు లిష్టుయమానిలాసలజలాధ్యక్షార్కచంద్రోరగేం
ద్రులు ము న్నొ తెగుదార్లు దారి యింక నెందుం దోప దం చార్తు లై.

ఆ॥ అనుచుఁ బొసరఁ బలికి యమరేంద్రశత్రుం డదీనసత్తుఁ డుటిది తేటపడఁగ
నలనియానఁ గొంచు నరిగె సాంగ్రామిక మరద మెక్కి దిక్కు లదరుచుండ.

—♦ రావణు విషాద మపనయించి యింద్రజిత్తుని కేతెంచుట ♦—

క॥ ఆరథము హరిరథోపమ మా రాక్షసవిభుఁడు తనయుఁ డారోహింపం
గా రాము గెలుపు మనుచుం గారామున నిడఁ బొసంగఁగా దీవెనలన్. ౨౫౨

ఆ॥ అట్లు లురవడించు నాయరింనముతోడఁ బిడుగుతోడి కొఱవిపిండు లట్లు
గూడముట్టిచనిరి కూళ లౌ రక్కసు లరిదిసన్నహనము లడర ధరజ. ౨౫౨

చ॥ అరుస మెసంగ రక్కసు లహంయులు నెక్కినువానిప్రాపునం
బరుసదనంబు మీఱ శరపాణులు ప్రాసగదాసిశక్తిము
ద్గరముఖసాధనోద్వహులుగా రథనాగహయాధిరూఢు లై
వరుస పొసంగఁ దోడ్పడిరి వాకొని దిక్తటము ల్చులింఁగన్. ౨౫౩

శా॥ భేరిశంఖనినాదము ల్సెలఁగ నిర్భీకా!రణోగ్రా!మహేం
ద్రారీ! యంచు నునించు దానవుల వాగ్వాసంగము ల్మీఱఁగా
వీరోత్తంసున కాతపత్ర మిడి రవిక్రాంతుఁ డద్దానిచే
నీరేజాతసపత్నుచే నభము మన్నింబోల నొప్పారఁగాన్. ౨౫౪

ఉ॥ హేమవిభూషితంబులు సమిత్తము లౌ వరచామరంబులన్
ధామనిధిప్రతాపు సవిధంబున నిల్చి పొసంగ వీవ నై
రామియిఁ బొల్చు రక్కసు లయత్నజయం బొనఁగూర్చుపొంటె ను
ద్దామవికాస యూ సిరి తథాకృతులం గనుపట్టెనో యనన్. ౨౫౫

శా॥ ఆలంకాపురి యట్టివేళ నమరేంద్రదారాతిరాగ్నుత్రుఁ డ
చ్చాలంకారవిశేషయోగకలనాసాపేక్ష తేజోమయ
శ్రీలాలిత్యమునం బొసంగ రుచిరసేమాకృతిం బొల్పెఁ దాఁ
బోలం ద్యోస్థలి చండభానుకిరణస్ఫూర్ణోత యె ల్ల ల్లుగాన్. ౨౫౬

తే॥ అన్ముహోజ్జ్వలఁ డాజరంగాంతరమ్మా సొచ్చి చెచ్చెర నిలిపెఁ బ్రస్తుతముఁ గూర్చి
తేరిచుట్టు నుద్దీపించు దితిజబలముఁ జలమునలనున కెద బాట సాచుచుండ.

- క॥ హుతభుక్సదృశప్రభుఁ డాహుతభోక్తం గూర్చి నుంఁద్రయోగవిధివహూ
రితముగ హోమ మొనర్చెను జితలక్ష్మి వరిగఁ దనదుచేడ్పా తెడలన్. ౨౬౩
- తే॥ గంధమాల్యపురోగసంస్కారయు క్తతహవిర్నాజతతులఁ బ్రతాపసంతఁ
డసురరాజతనూజుఁ డ ప్లనలు వేల్చె వేల్పులమొగం బనక వాని వేలు సేసి.
- క॥ శరవ్రతంబులు శస్త్రము లరాతిభీషణుఁడు వాని గొ కృతికిఁ బరి
స్తరణము లక్షేంధనములు బరఁగెన్ గార్ణాయసంబు వాటిలె స్రువ మై. ౨౬౪
- తే॥ రక్తవస్త్రము ల్గట్టి విరాజమానుఁ డగుచుఁ గృష్ణము ఛాగమ్ము నాక్రమించె
గళమున సజీవ మై యుండఁగాఁ బ్రసక్తి జయము గానలె ననెడు ప్రస్తావ మొప్ప.
- క॥ ఒకపరి వేల్వ విధూముఁడు సకలార్చిర్వలయుఁడు నయి జయలింగబుల్
ప్రకటము లొనర్చె హుతవహుఁ డకలంకుం డనుచు నాతఁ డలరుచునుండన్.
- ఆ॥ ఆతఁ డొసఁగినట్టి యాహవిస్సుఁ గొనెం బ్రదక్షిణార్చు లలరఁ ద స్థకాంచ
నాభరణములొప్ప నప్పావకుఁడు స్వయమాస్థితుండ కాఁగ నాక్షణమున.
- శా॥ ఇంద్రద్విష్టుఁడు బ్రాహ్మ మస్త్రము నిజాభీష్టాప్తి నూహించి ని
స్తంద్రుండై జపించుచున్ హవన ముత్సాహంబునం గూర్చి త
త్సంద్రప్రక్రమణక్రియాకలనచే సన్మంత్రణం బేర్పడన్
రుంద్రస్యందనశస్త్రచాపశరధు ల్రూపించి రోపించుచున్. ౨౬౫
- క॥ ఆధర్వణతంత్రోత్థిత యై ధర్మిణి కృత్తి తోనె యశాదల సూపన్
వేధోమయి దానిం గొని వేధింపఁగ నింక నేఁ బ్రవీణుఁడ ననుచున్. ౨౬౬
- క॥ ప్రాపించెడు వానిం గని కోపించినతెఱఁగు చక్కఁగొని బ్రహ్మస్త్ర
వ్యాపార మెంచి యన్నెటి నాపావకు తెలివితేట లారసి భీతిన్. ౨౬౭
- క॥ వడఁకెను గ్రహేందుతారక లడరారు నభస్థలం బహం బనఁ గా క
ట్లుడికె సురరాజు చిత్తము నడికె న్భూతౌఘ మెల్ల నగరాజసుతా. ౨౬౮
- తే॥ అట్లుహోమం బొనర్చి దీప్తాగ్ని తేజుఁ డసురరాజు తనూజుఁ డ ప్లధిగమించె
స్థాన మొకఁడు తిరోధానసంజ్ఞితంబు చాపశరయంత్రరథరథాశ్వములతోడ.
- ఆ॥ వాఁ డచింత్యరూపవర్తనోద్వర్తనం డైన నర్దనంబు లర్దనంబు
లమర నమరవైరు లగచరులం దాఁకి వేఁకరంబొనర్ప విడిసిరార్య! ౨౬౯
- చ॥ సురధము లెక్కి రక్కసులు సూరెల బా తెలయించి మించి వా
నరుల నలంచి రొక్కట ఘనప్రదరాంకుశఖడ్గయస్త్రితో
మరనికరంబులన్ దితిజమండనుఁ డుద్ధతి మీఱ హృష్టు లై
యురవడి వ్యాపరింపుఁ డని యుత్సుకతం బ్రబలింపుచుండఁగన్. ౨౭౦
- ఆ॥ వానిప్రాపుఁ గాంచి వార లార్చుచుఁ బేర్చి వానరౌఘ మంపవాన ముంచి
రసురవరనుతుండు నదనెంచి చించి చెండాడఁదొడరెఁ దనదు మోడి మెఱయ.

- క॥ నానాయుధముల నంతర్ధానప్రోల్లసితుఁ డతఁడు దలపడి పొదువం
గా నోపి పాదపాయుధులై నెక్కినఁ గాంచి మించు నాగ్రహకలసన్. ౨౭౭
- ఆ॥ కడఁగి యేర్చె నసుర కార్చిచ్చుపొదివిన కరణి హేతిహేతికల నిగిడ్చి
నేర్చువారు లేరు నియతి యిట్టిద కాఁగ నుండెనేమొ యనుచు నొరులు దెరల.
- క॥ శర మొకఁడు వఱపి గ్రొచ్చెను హరు లైదుగు రార్లు రేడ్డు రటు దొమ్మండ్రున్
వరుస న్గుదులు గుమలుగా నర గాని మగంటిమి న్మహాశరుఁ డంతన్. ౨౭౮
- తే॥ భానునిభములు శాతకుంభప్రసాధితములు సగు శరములఁ బ్రవంగముల సమర
తలమున నలంపఁదొడరె నిస్తంద్రు డగుచు గర్జ లెసఁగంగ నావైరిదుర్జయుండు.
- ఆ॥ భిన్నగాత్రు లగుచుఁ బేరు పెంపెడలంగ శస్త్రహతి సహింపఁజాల కపుడు
కపులు నేలవ్రాలి కాలాచి రలనాఁటి యని సురారులట్లు లచలతనయ. ౨౮౦
- ఉ॥ హేతిగభస్తు లొప్ప సుసమిత్థమహం బలభానుమండలం
బాతఁటిఁ బోల్పు నౌ ననఁగ నైన సురారిపదంబు సేర రూ
పౌ తలఁపూర గ్రుడ్డు లయి యానముసేసిరి భిన్నదేహహృ
చ్చేతను లట్లు రక్తపరిషిక్తులు నై ధర వ్రాలి రద్రిజా. ౨౮౨
- ఆ॥ రామునర్థమునఁ బరాక్రమించి కడంగి శిలలు చేతఁబూని జీవితేచ్ఛ
మాని మరలి సమరమహి వ్రాలి రాశైలచరులు హతవిధిప్రసంగమునను.
- శా॥ మేటు ల్గొందఱు పర్వతాగ్రశిలలు స్నేకొన్న వృక్షంబులున్
బాటిల్ల న్వహియించి తత్పదము సంభావించి యాకాశ మె
ప్పటం దా నవకాశశూన్యముగఁ గప్పంబూనఁ బాటచ్చరుం
డాటోపించి తెరల్చెఁ దీక్షణవిశిఖివ్యాపార మేపారఁగాన్. ౨౮౪
- తే॥ ప్రాణహరిణి యావర్షభంగి భంగమందఁజేసి మహాతేజుఁ డాశరుండు
వహ్నినిభము లాశీవిషవర్ణితములు నైన శరముల హరిసేన యడ రడంచి. ౨౮౫
- సీ॥ గంధమాదనుని నిర్గంధుగా నొనరించెఁ బదరి యష్టాదశప్రదరములను
నలుఁ బరానలు రిత్త నలమాత్రుఁ జేసెఁ దొమ్మిదిబాణముల నొంట మిడుకుచుండ
మైందు నమందు మర్మవిదారణంబుల నేడింట స్రుక్కించి యీసడించె
గజు గజప్రతిము నుత్కటుఁ జక్కడఁచెఁ బంచపంచానననఖోగ్రభల్లములను
జాంబవంతు యుగాంతాగ్నిసమయవంతు బాణదశకంబు వఱపి నిష్పాణుఁ డీతఁ
డనియె నీలు ననిలవేగు నగ్నితేజు నార్చె ముప్పదివిశిఖంబు లనిచి యార్చి.
- ఉ॥ ఘోరవిధాతృదత్త వరకూటశరారుశరావలంబితా
సారము సారము న్నైఋపఁజాలి యసంజ్ఞనిఁ జేసె నర్కజున్
వారక యట్టు లాఘుషభు వాలిసుతున్ ద్వివిదున్ దదన్యులన్
నేరిచి కాలపహ్నిపరినిష్ఠితుఁ డై నొగిలించె నుగ్మలీ. ౨౮౭

- క॥ చీకటి సూర్యులఁ గనియెడు వీకం దస్మక్త హేలినిశతులు పర్వం
బ్రాకిడలేక కపులు తమ యేకట లెడలంగ వ్రాలి గేణాంకముఖి. ౨౮౮
- తే॥ ఉరక మందరగిరివైచి సురలసురులు ద్రచ్చిరటు వాహినీంధ్రు నాలచ్చిఁ బడయ
శరతతి హరీంద్రవాహిని యురవడంచి జయముసిరి నలవార్చె రాక్షసవరజాడు.
- క॥ రక్తఘోరీవహ యయు నరక్త యనం దగె ధృతి రగస్తనుభూ
రక్తప్రకరాలబ్ధి విరక్త త మది బ్రుంగఁ దనదు రాణ తలంగన్. ౨౯౦
- తే॥ వరబలం బాత్మబల మిరువరుసఁ దన్నుఁ బ్రబలుఁజేయంగఁ జెలరేగి పాపుడపుడు
బాణశస్త్రప్రవర్ణభంగు లొప్పుఁ జదిపె వానరసేన నిస్తంద్రుఁ డగుచు.
- చ॥ అరమర లేక స్వీయ మగు నాబలునైన న్మపాస్తతైన్యమున్
బురికొనఁజేసి యొడ్లపయిఁ బొమ్మని తాఁ బయిప్రేమలన్ దురు
ద్ధర యగు మాయ మాటుపడి తద్ద నిగిడ్చె నడల్పుచుండె వా
నరనివహంబు పేర్చుజడి నాశన మందు దవాగ్ని యట్లుగాన్. ౨౯౨
- తే॥ ఇంద్రవజ్రాభిహతభూధరేంద్రములుగ నింద్రజిద్బాణశ్రీర్ణదేహేంద్రియు లయి
విరసవిస్వరరసితము ల్వెడలవ్రాలి రరిభయంకరవీర్య లయ్యుచిరులు. ౨౯౩
- క॥ మాయానిగూఢుఁ డగు నమ్మాయవి సురేంద్రశత్రు మలయరు పటుశ
స్త్రాయుతములు నిశితంబులు డాయంగాంతు రనిఁ జేడ్పడమిఁ బడయుదురే.
- ఆ॥ నిశితబుద్ధిశాలి నిర్మతాధిపతిపుత్రుఁ డఖిలదిశలు భూనభోంతరంబు
నస్త్రుశస్త్రతతినమాచ్ఛన్నము లొసర్చె నది రవిప్రకాశ మగుచు నెగడ. ౨౯౪
- సీ॥ నెటి విస్ఫులింగము ల్నిగుడఁ గార్చిచ్చులఁ బోని తూపులఁ బంచి పొడవడంచి
పూచిన కింశుకంబుల గుముల్ రూపింప నవ్వారి మేనుల నలవరించి
నోల్లెత్తి యుటచిన నొవ్వరా యని వాని నపుడె యమ్మలపొడు లట్లు సేసి
మిన్నవంకకుఁ గను లేకొన మెలఁగింపఁ జూతురు గా కంచు సొలయనేసి
పదరసీక యెట్లుఁ బొదలంగనీక యొం డొడ్ల గాంచుగతియు నొదవనీక
కాలమృత్యు వన నకాలమృత్యు వనంగఁ దాన యై తనర్చె దానపుండు. ౨౯౫
- క॥ ఒండొరుల యొడ్లల్లే తమ కండలుగాఁ గండ లవియ నని యట్టెనన్
గండడఁగి చనిరి కపివరు లుండం దరిలేక యమ్మనోత్పాతమునన్. ౨౯౬
- వ॥ సుగ్రీ వాంగద హనుమ ద్గంధమాదన జాంబవ త్సుషేణ వేగదగ్ధి మైంద
ద్వివిద నీల గవాక్ష గజ గోముఖ కేసరి హరిలోమ విద్యుద్దంష్ట్ర సూర్యాసన
జ్యోతిర్ముఖ దధిముఖ పావకాక్ష నల కుముదప్రభృతు లగు వానరాధ్యక్షుల
జిత్వరుం డగు నాయుంద్రజిత్తు మంత్రతంత్రోపబృంహితంబు లగు ప్రాసశూల
గదాశక్తి పరశ్వధప్రముఖనిశితశస్త్రాస్త్రంబుల నెడయొక తనివ్రొక నడల్చి తక్కు
వార లింక నీవంకం జీమలో దోమలో యనుచు నైన నుడివోని బీరంబుతోడి

నైరంబున వానరుల నఱవదియేడుకోటుల లెక్కకుం జక్కాడి యయ్యదనునం
గదనంబుతెఱంగు రంగు గన్నులారఁ గనుంగొనుచున్న రామలక్ష్మణులం
దఱిసి కినిసి భాస్కరశ్రీకల్పశరవృష్టిజాలకల్పంబులం బరఁగించి యురవడించి
యార్చు నయ్యవసరంబున. ౨౯౮

క॥ ఆబాణవర్షతతి విద్యాబోధాత్ముండు రాముఁ డలఁతిం జలధా
రాబాహుశ్యంబుగఁ గొని తాఁ బదరక యిట్లు లనియెఁ దమ్మునితోడన్. ౨౯౯

క॥ పరమాద్భుతాయితశ్రీపరతత్త్వము వాఁ డొకండు పాటించునఁటే
పరు లెట్లు పడిన వారల బరు లెఱుఁగ నడంచుగాక పటుసత్త్వమునన్. ౩౦౦

సీ॥ కంటె లక్ష్మణ వీఁడు కారాడుచున్నాఁడు బ్రహ్మాస్త్రశక్తిచేఁ బరిధవిల్లి
హరినైన నమబ్బంగి నఱవఱ ల్గావించి మనపై నెసంగె నేమము దొలంక
మాటుగొన్నాఁ డతిమానుండు దా నుద్యతాయుధుం డగుచునే యంబరమున
నీతనిసమయింప నీరేడులోకంబు లేక మైనను నోప వీక్షణమున
బ్రహ్మాదత్తవరము బాటించి యిట్లూరకుంటి నింతవట్టు గంటిపడియు
నాస్వయంభు వక్రగ్యుఁ డమితప్రభావుఁ డద్దేవు మహిమ వలదె తేటపఱువ.

క॥ ఆభగవంతుని నుడికై నే భంగము గాంచి యైన నెక్కొని యట మ
త్ప్రాభవము వెలయఁజేసెద నాభంగికిఁ గూర్చు మీపు నడుకక వత్సా. ౩౦౧

ఉ॥ బుద్ధిమదగ్రగణ్యుఁడవు భూరిబలుండవు నీవు మద్వచో
బద్ధుఁడ వై సహింపుము విపాకశుభోదయ మీవ్యభీక మ
త్యుద్ధతిమై మడంచె నెఱిసొప్పు ననీక మనీకనాథులన్
నద్దుఁడు గాక పోదలఁచు నాథుని మె చ్చెనయంగ నెంచుచున్. ౩౦౩

క॥ భువి నొరగి విమోహితులము నివృత్తయుద్ధలము రోషనిర్వృతివిరహ
ప్రవణులము గాఁగ నుండినఁ బ్రవరుం డతఁ డరుగు జయముఁ బడసితి ననుచున్.

ఆ॥ అనుచు నొండొరులు సమాలాప మొనరించి మిన్నకుండ వాఁడు మిన్నవగుల
నార్చి శస్త్రతతుల నన్వారి నొప్పించి యరుగఁదలఁచెఁ దండ్ర కరుస మెసఁగ.

క॥ హరిబల మట్లగలించి నృహరిఁ దమ్ముని నొంచి సచివు లలరుచు రా నా
సురవరభుజాభిగుప్త నగరి సొచ్చె నతండు దివ్యకాంతార్ఘ్యపదా! ౩౦౬

—◆ ఇంద్రజిత్తుబ్రహ్మస్త్రంబున బద్ధు లగు స్వీయుల హనుమద్విభీషణు లరసి యూరడించుట ◆—

ఆ॥ వార లట్లు దెరలి వడిసెడి యుండ దుర్వార మఘచరౌఘ మూరు బేరు
లేని దనఁగ భువి నిలీనంబ కా హరింద్రాంగదాదు లెడలి నట్లుగాఁగ. ౩౦౭

చ॥ అపుడు విషణ్ణ మైన బల మంతయుఁ గాంచి విభీషణుండు స
న్నిపుణుండు బుద్ధిమంతుండు వినీతుండు రాజతనూజు లమ్మెయిన్

గ్లపితుల కా నడంగుటయుఁ గన్నన నారసి కర్జ మెంచుచున్
గపివరులన్ స్వవాక్కలన గాఢతమశ్చ్యుతులం బొనర్పఁగాన్.

30౪

క॥ వలనెంచి పలికె ని ట్లని వల దిమ్మెఱు ముట్టమునుఁగ వలసె నతనిదో

ర్బల మీనాఁ డిటు నెలకొన నలవియె విధిశ్చతము గడవ నటిమెడు నెడలన్.

చ॥ తటి యిది గా దటంచుఁ దనతమ్ముఁడుఁ దోడుగఁ జిక్కి నాధుఁ డే

డైట నెఱవం గడల్కొనక తీరు సెడం బడియుండ వారి య

క్కఱఁ దలపోయఁగావలయుఁ గాన భయంబుననంకఁ బోక యా

తెఱఁ గెదలోఁ దలంచి సముదీర్ణత నెక్కినఁజూడుఁడా ధృతిన్.

30౦

తే॥ స్రష్ట యొసఁగిన వరము ప్రసంగమునను నేడు వీఁ డిట్లు క్రాలినవాఁడు బ్రాహ్మ
మస్త్ర మెందు సమోఘ మై యలరుచుండు నసురమాయ నప్రతిహతంబయ్యె మఱియు.

క॥ సన్మానించె న్నరహరి తన్మాన్యాస్త్రంబుఁ దా విధాశ్చవి గరిమం

బున్మాల్లింపందలఁపమి నున్మనులు న్మోహ మొంది రోపమి నెఱయన్.

30౨

తే॥ కానఁ గర్జంబుసెడ దొండు గాకయుండ నగు విధానంబున మెలంగనొ గడంగి
యనుచుఁ బొలస్త్యుఁ డొప్పంగ నాడు నుడుల సరణి చెవినాట మాగుతవరనునుండు.

క॥ మున్నే బ్రహ్మాస్త్రము సడి సన్న లరసి మన్నవాఁడు సాం గ్రామికయో

గోన్నతుఁ డతం డజునిపై మన్నన న ట్లుండి తెలివిమై నిట్లనియెన్.

30౪

క॥ ఈవానరసైన్యం బిటు లై వావిరి దక్కి వ్రాల నందఱతెఱువుల్

భావింప నూటల సంభావింప న్వలయు మనకు వల నదె యనుడున్.

30౬

ఉ॥ అంజనగన్ననోముఫలమా! చనుదె మ్మని వానిఁ గొంచు వే

గం జనె నాతఁ డిర్వురు యుగంధరు లుల్కులు దాల్చి యుద్ధభూ

మిం జరియించి రార్తి ధృతి మేకొననీక యడంచుచుండఁ దా

రంజలు వైచుచున్ బసినయాపుల యాపద లుగ్గడించుచున్.

30౮

సీ॥ కాళ్లు చేతులు మస్తకములు దోఁకలు దొడ పైకికివైచినచెట్ల తెఱఁగు సూప

నురువులు గట్టుచు నురలు నెత్తురువాఁక లలఁతులు గాక దా ర్లాఁకపడఁగ

నెడనెడఁ గొండ లేర్పడి చూడఁబడి నట్లు బలుమేను లొండొండఁ బరఁగుచుండ

సవిధనానావిధశస్త్రజాలంబులు జలజంతుసంతతి సంతరింప

సాగరాఘ మగుచు సాం గ్రామికబలంబు భీమ మసురబాణపీడితంబుఁ

జూచి రల్లవారు స్రుక్కనిపేరాసఁ జూచుకన్నులకునుఁ జొక్కు గదుర.

30౯

చ॥ అటువదియేడుకోటులు మహాత్ములు వానరు లట్లుగాఁగ వా

రఱిముఱి పాటునం బడుచు నానడిరే నెడవ్రొక నెట్టనన్

దెఱఁగుసెడెగదా యనుచు ద్రిమ్మరుచుండిరి జాంబవంతుఁ డి

త్తటి నెటు లున్నవాఁడొ యని తత్పరత న్మన ముత్తలంబుగాన్.

3౧౦

- ఆ॥ అట్లు లరయువార లగచరాధీశుఁ దత్తనయు మైందు ద్వివిదు పనసు శరభు
గంధమాదనాహుకగవాక్షనలనీలముఖుల యూధపతుల మొససి కాంచి. 3౧౯
- క॥ నిహతప్రాయుల చూ వీ రహహ విధిచేత యంచు నలజడివడుచున్
ద్రుహిణాత్మజాతు శామ్యద్దహనోపము జాంబవంతుఁ దద్దయు నెదురన్. 3౨౦
- ఆ॥ కనిరి శరశతముల గాసిల్లి తొల్లింటి వార్ధకమ్ము తఱిని వ్రాలఁజేయఁ
గాయ మిట్లు నట్లుఁ గాకుండఁగా నున్న వాని నగవ రేణ్యవరకుమారి! 3౨౧
- క॥ కాంచి దరిఁజేరి పౌలస్త్యాంచత్కులభూషణుండు హా యి ట్లున్నే
మంచి మనిన యాయొడలికిఁ బంచత్వము చెట్ట వ్రేట్లఁ బ్రాపింపదుగా. 3౨౨
- క॥ అనునెడ నమ్మెయిగళరవమున నాతని పలుకుతెఱఁగు మొనయం గని నె
ట్టన నెలుఁగేర్పడ నెలుఁగులవినేత వాఁ డిట్టులనియె విధిసంస్తుత్యా. 3౨౩
- ఉ॥ కన్నులఁ జూడనేర నొడికంబుగ నైర్పతనాధ! నీస్వరా
భ్యున్నతి నూహసేసి యెటులో పరికించుచునున్నవాడ ను
క్తి న్నైరయింపు మంజన సుకీర్తిత పూజ్యుఁడు మారుతుండు నే
యన్న కతాన సుప్రజులొ యాతని చౌ విధ మెట్టు లుండెనో. 3౨౪
- ఆ॥ అతని మేలు విందు నయ్య నాచెవులార ననిన నెవ్వ రెట్టు లైరొ యార్య
పుత్రు లెచట నెట్లు పొడకట్టుచున్నారొ యనవు తలఁప వధిపు నతని తనయు.
- క॥ మారుతిదెస స్నేహంబునఁ బూరించిన నుడి నొడివితి పొసఁగంగాఁ ద
త్కారణ మొకింత దెల్పుము గారవమున నెన్నుఁ దేర్పఁగాఁ దలఁతేనిన్. 3౨౫
- ఆ॥ అనిన జాంబవంతుఁ డనియె నయ్యది వినుమయ్య మాతఁ డున్న హత మహతమ
యతని కొండు వుట్ట నైన నందఱ మున్న నిర్హతులమ యిదియె నిర్ణయంబు.
- ఉ॥ మారుతునంతవాఁడు ప్రథమానబలుం డతఁ డగ్నికల్పుఁ డీ
తీ రని వాని బీర మనిఁదెంపు వచింపఁ దరంబె యాఘనం
డారభటిం బొనర్ప జగ మంతయు జంకు సురారు లెంతవా
రూరక పల్కుప ల్కనక యోజు దలంపుము తత్ప్రభావమున్. 3౨౬
- ఆ॥ జీవితాశతోడి సిరిగాంతు మాతనిఁ దెలుపు మనిన వరుస మలసి హనుమ
సర్వవృద్ధుఁ డతని చరణయుగ్మముఁ గొని నియతి మ్రొక్కెఁ దాత!నే నటంచు.
- క॥ ఆహనుమని వాక్యము తన యూహంగొని శరకృతార్తి నురవడఁగియు ని
ష్టాహా బ్రదికితి మిఁక సందేహము లే దనుచుఁ దెలివి తేట చొలంకన్. 3౩౦

—♦ జాంబవంతుఁడు హనుమంతు నోషధుల దేరంబనుచుట ♦—

శా॥ రావోయీ కపిసింహమా! కృతములన్ రారాపులే కుంటివ్రొ
యీ ? వీ రెల్లరు నీసఖు ల్గణిపై నిట్లున్నవా రుద్ధతిన్

లేవోయీ మనుపంగ విక్రమము నుల్లేఖింప నౌ వేశ సు

మేవారు న్మేటయంగ నేరకుకదోయీ యిట్టికర్తంబునన్.

330

క॥ అని మేలున కెనయింపంగ ననీకములకుం బ్రహ్మ మందీయంగ రా

మనరాధిపు సానుజు ధృతి మనుపన్ నినుబోల నొకడు మహిలో గలఁడే.

అ॥ ఎల్లవారిఁ జేయు మిత్థతెజా విశేష్యులను సాదితులుగ నున్నవారు

తటియు నిదియ నీదు దర్శంబు సఫలంబుగా నొసర్ప సగుము కడిమి నెఱివ.

సీ॥ మున్నీటి పైపైని మొనయు ముత్తరమున కౌ మేలివూర్గమ్ము సధిగనించి

మునుమున్న హిమవంతమును గనుంగొను మది నగములలో సమున్నతవిభూతి

గాంచు మత్యుచ్చంబు కాంచనం బటమీడఁ గైలాసమువభము ల్గునుము కడఁగి

యారెండుకొండల యంతరాంతరమునఁ బరఁగు మహావధిపర్వతంబు

కన్నుదోయికి వ్రేఁ గౌ ప్రకాశకలన ననుచు తచ్చీరమున నొప్పు నలుదెఱఁగులు

గలుగు తీరెలు సంజీవకరణి మున్నగాఁ బ్రసిద్ధపదాప్తి జగమ్ము వొగడ. 331

వ॥ మతియును విశల్యకరణి సౌవర్ణకరణి సంధానకరణియు నను సమ్మాడును సంజీ

వకరణితోడివ యై తనరారుచుండు నన్నాల్గును న్నాల్గుచందంబులగ నేటపఱుపం

దగినయవియ. యమ్మేలియాపథమ్ముల నేర్పఱించికొని జెచ్చి నీదు బాంధవుల

కిందఱకుం బ్రాణదానంబులు సేయ నియ్యకొను మని యగించి తల్లలక్షణం

బుల నెల్ల సవిస్తరంబుగా వివరించిన.

332

చ॥ హనుమఁడు తద్గురూక్తి వినినంతనె సంతస మావహిల్లఁ బ్రా

క్తనము తమంబు వీడ బలదర్పజవోన్నతు లుల్లసిల్లఁ దో

యనిధి ప్రవాహవేగముల నట్లె ప్రపూర్ణుఁ డనం దనర్చె నె

ట్టనఁ గని వేలుపు ల్మఱి గడంగెఁ ద్రివిక్రముఁ డంచుఁ బల్కుఁగన్.

333

క॥ అచలతటాగస్థుండు వనచరోత్తముఁ డపుడు చూడ ననిచె ద్వితీయర

బచలోత్తంసంబో యన విచికలగంధీ! ప్రయాణవేగితుఁ డగుచున్.

334

క॥ హరిపాదవినిర్భగ్నము ధరాధరము గూలఁబడె బ్రథమసాధ్యం బా

పరుసునఁ గన నై యాతని సరభసవృత్తి కది యెంత సారసగమనా!

335

సీ॥ శృంగము ల్మీలలు విశీర్ణంబు లైపడెఁ బాదపాఘము వ్రాలి ప్రజ్వలించె

గాలూనలే రైరి కాననొకసు లందు ధరణి యట్టి ట్టగు సరణిఁ దోచె

లంక సాశంక యై లావణి పో నయ్యెఁ గూలె గృహద్వారగోపురములు

ఘూర్ణిల్ల గుహలెల్లఁ గొనకొనె నర్ణవం బఖిలభూతంబులు నదరెఁ బెలుచు

దననిపీడనంబు గొనఁబోల దిది యిప్పు డనుచు మలయశైల మాక్రమించె

నాతఁ డెట్టు లెంచ నది యట్లె యకాఁ దనతలఁపు మలఁచు పనియుఁ దరమె విధికి.

- ఉ॥ కందర లెన్నియో పొనరఁగా సురసిద్ధమునీంద్రు లప్పర
స్సందరు లెందఱో నిలువఁ జూడ్కుల కింపులు నింపు మేలి ని
ష్యందములున్ లతావలయసారససారసరశ్శతంబులున్
బొందగు శాఖిబృందములుఁ బొందుము లై తనరం గనంగ నై. 380
- తే॥ మేరుమందరములుఁ దనమేలు వడయునే యటంచు హసించుచు నెసఁగి షష్టి
యోజనోచ్చిత మయి సిరు లొప్ప మలయు మలయగిరిపైఁ దనరై నమ్మానితుండు.
మ॥ పెనిచె నే నగరాజ మూఁగ స్వగతు ల్పొపేద నిట్టట్టుగా
ఘనసంకాశుఁడు వాఁడు నెమ్మనమునం గాఁకొన్న యర్థంబె నె
ట్టన నొండెద్దియుఁ దోఁపనీక నెఱిఁతోడ స్వీకృతై ప్రాకిడన్
బొనరింపన్ సుర లాదరంబునఁ గనన్ బూర్ణక్షమోదాత్ముఁ డై. 381
- తే॥ పాదముల గిరి నడఁచెఁ దత్పాదపముల గములు దొలంగ దర్పము సెలంగ
నారై వహ్నిముఖం బట్టిఁ డౌ ముఖంబుఁ దెఱచి యరచెడి రక్కసు లఱచుచుండ.
ఆ॥ అద్భుతంబు వాని డౌ నినాదము విని లొకలోనివారు శంకవొడమ
నింక నెట్లు లౌదు మేమో యనుచుఁ గాల్గదల్పరైరి భూమిధరకుమారి! 382
- తే॥ రామునకు మొక్కి మారుతి భీమవిక్రముఁడు మనంబుననిడి భక్తి మొనయుదేరఁ
బరమము తదీయ మర్థంబు పరఁగ నాపరంతపుఁడు గూర్చెఁ బ్రాభవప్రకమమున.
సీ॥ భోగిభోగాభ మా భోగంబు పైకెత్తె శక్రుఁ డెత్తిన జయస్తంభ మట్లు
పృథ్విఁ దాల్పనపోలె వె న్నొకించుక వంచె శేషు నుల్లాఘుని జేయఁగడఁగి
సలిపె వీనుల నికుంచన మాంతరుం డైన విధి దెల్పు విధులెల్ల వినఁగ ననఁగఁ
గాల్తు ముజ్జగములు గడలో ననియె వివృతాస్యంబు బడబాస్య మూఁగి నెఱయ
మెట్టై నమ్మెట్టు పౌలస్త్య మేలిగెల్పు మగసిరి యడంగు నని తెల్పుమాడ్కిఁ గ్రుంగ
నెగసెఁ గుప్పించి రాము సమిత్తతేజ మంతట నెసంగు నిట్లని యనిలసుతుఁడు.
ఆ॥ ఊరుబాహువేగ ముదతంబుగ నుభయాగములును శిలలు నచటనున్న
సత్వములునుఁ దోడఁ జనుదేరఁ జనె నవి యవల నుడిగి జలములందుఁ బడియె.
క॥ ఊరగేంద్రదాయితములు ప్రత్యర్థిఘ్నములు గరుడవీర్యుఁ డాతనిభుజముల్
పరఁగె నివి నరుగునెడ విజయరమాప్రతిహారతోరణాంకము లనఁగాన్. 383
- మ॥ నగరాజంబును మేరువుం బెరయు సన్నాహంబులం దిక్కులున్
గగనంబున్ హరియింపఁగా నగుచు నిర్ఘాతోగ్రవేగంబునన్
దగలైప్పుం జనె విష్ణుపాణితలము క్తం బైన చక్రం బనన్
దగి వీచిస్ఫురదాఢ్యసత్త్వము సముద్రం బొంట వీక్షించుచున్. 384
- చ॥ పురవరము ల్జనాంతములు పుణ్యనదీనదము ల్తటాకముల్
సరసులు సారసాఢ్యములు సద్వనరాజములుం బ్రశస్తభూ

ధరములుఁ గాంచుచుం జనియెఁ దండ్రుఁ బోలిసహజుఁడె వేగమొ

దరయొకయింతలేని బలమందుఁ బరాక్రమందుఁ బోల్పఁగఁడ .

370

తే॥ ఆతఁ డాదిత్యపథ మట్టు లాక్రమించి జవనుఁడు గళగళముఁడు సత్త్వసహాయుఁడు నయి
మారుతుఁడె యన నరుగుచో మాగుణియ న మూల దేహ విలాసనిమిత్త నడఁగి.

క॥ దెస లెల్ల శబ్దకలన న్వసమఱుఁ బూరించుచుం బువగళగళములు

డసదృశము జాంబవంతుని ప్రసంగముం దలఁచుకొనుచు బలురెఱుఁ మొప్పెన్.

క॥ చనిచని హిమవంతముఁ గనె ఘనుఁడు హస్తామరింపఁ జాలమి గౌరవమునుఁ జ
య్యనఁ దోఁపఁ దద్విశేషము లనుపద మరయంగఁ గాంచె సభాయోగమునఁ.

శా॥ నానాకందరనిర్మల సుప్రతిసరిన్నగద్యంబు పుణ్యస్థర

స్థానగ బచ్చతరాభ సంచయనికాశచ్యోతమానాత్మసం

గానంత్యమ్ము సగేంద్ర మాశ్రమశతవ్యాసార్థ మత్యంతమ

శ్రీనిత్యమ్ము సురర్షిసేవితము నర్థిం గాంచి సంపన్నుఁడై.

371

తే॥ వాఁడు మహనీయముల దానివగున సరి సెఁ బుణ్యపదముల దాని పుష్పలముమేలు
నవల నుపదిష్టము విశిష్ట మధిగమింప నంతరాశ్రయదృష్టి మొ నరుగుచుండ.

వ॥ బ్రహ్మకోశంబును రజతాలయంబును శక్రకాలముంబును రుద్రగిరి పాద పక్షింబును
హయాననంబును దీప్తం బగు బ్రహ్మశిరంబును వివస్వత్కింకరసి శిమసంబుంబును
వజ్రాలయంబును వైశ్రవణాలయంబును సూర్యకాభవంబును సూర్యనిబంధనం
బును బ్రహ్మసనంబును శంకరకార్మకంబును నసుంధరానాభి పదేశంబు నసం
గల మహాస్థలంబుల సందర్శించుచుం బోయిపోయి గమ్యస్తానంబు దోసి మురి
యుచు న్నెఱసి ముందట.

372

తే॥ అగ్ర్యకైలాసహిమపచ్చిలాంతరమున మేలి కాంచనస్థలమ్ము మేలనమున

దీప్తసర్వోషధీసంప్రదీ ప మగుచుఁ దనగు నోషధిపర్వతేంద్రముఁ గాంచె.

తే॥ కాంచినంతనె జానకీకాంతచరణ సలిసనిష్యందమకరందసందితాత్మఁ

డగుచు నగధీరుఁ డమ్మారుతాత్మజుండు విస్మయంబందుచునె తత్సవిధము దొగసి.

క॥ అనలస్ఫురణలు పెల్లుగఁ దనర్చు బుషభభ్య మాషధసగం బిదె యగ

చు నవీనోత్సాహంబున మొనకొనుచుం దాని తత్త్వము బేర్కొనుచున్. 373

తే॥ యోజనసహస్రములు దనయోజ గడచి యోజమున నొప్పు నద్దాని నొరయగాంచి
యాజయార్ధి మహాషధు లందు వెదకె నాజిబోధితలక్షణభ్యస మమగ. 374

ఉ॥ వాసవదూతసూతి యనివారితుఁ డై యటసొచ్చి చిత్రని

న్యాసములం బ్రవర్తిలుచు నాలతలం బరికించుచుండ వ్య

త్యాస మొనర్పఁ బూని తమయంతన తామె యదర్శనంబునం

బో సమకట్టి యట్లగుడు బుద్ధిమదగ్రణి యాగ్రహంబునన్.

375

క॥ కన్నుల నిప్పుక లెగయఁగఁ గన్నదె కా న్పట్లు దెరలఁగాఁ జూచిన దా
నన్నగము చెయిద మోర్వక యన్నాలీకాసనాభుఁ డపు డి ట్లనియెన్

ఆ॥ ఏమి యిదియె యిట్లులే నువినిశ్చితం బయ్యెనే త్వదంతరంగమునను
రాముపైఁ గృతానురాగుఁడ వై కాక తలఁగి తీవు శ్రేయ మొలయవొక్కొ.

మ॥ ఘనమద్భాహుబలాభిభూతుఁడవ యై కంపింపఁగా నిప్పుడే
పొనరింతుం గను మంచు భూధరసముమ్భాతంబు శృంగంబు కాం
చనజుష్టంబు సధాతుసంచయము ప్రాంచన్నాగ ముచ్చాగ మొ
య్యన బల్మిం బెకలించి యెత్తె నచలం బల్లాడ నుల్లాసి యై. 3౬౪

క॥ జ్వలితాగ్రసానుకూటము కలితౌషధిర్ఘాట మన్నగము జంజాటం
బలవోక దాల్చె సుర లసుడులు మున్నుగఁ ద్రాస మెనసి బ్రుంగుడుపడఁగన్.

ఉ॥ రోహణశాఖిశాఖిఁ గొని రూఢిమెయిం బఱతెంచు తాత్ప్ర్యనిన్
సాహసవృత్తి వేగము ప్రసంగములన్ సరిపోల మిన్నుసం
దాహరివర్షుఁ డ ట్లెనయ నంబరచాచులు సన్నుతించి రు
త్సాహము మీఱ మ మ్మితఁడు చాలి భరింప జనించె నం చొగిన్. 3౬౫

క॥ భాస్కరనిభ మగశృంగము భాస్కరమార్గమునఁ గొంచుఁ బఱతేరంగన్
భాస్కరవిభుఁ డొప్పెం బ్రతిభాస్కరుఁ డతఁ డనఁగ నుదితభాస్కరతేజా!.

ఉ॥ శైలము భాస్వరం బనిలసంభవుఁ డోజ ధరించి పైల్చె స
జ్వాలసహస్రధార మగు చక్రముఁ దాలించి విష్ణుఁడో యనన్
బోలెఁ ద్రివిక్రమాకృతియుఁ బుష్కరమార్గగతిన్ సమాగతిన్
జాలఁ బొసంగె సర్వజయసారరమాసహయోగశక్తియున్. 3౬౬

మ॥ హరిముఖ్యు ల్లరివర్షు వానిఁ గని నిర్ద్వంద్వంబులం దార్చి రా
స్వరువేగుం డటు వారిసంబరము సంభావించి తా నున్నత
స్వర మొప్పారఁగ నార్చె నింతయును సంసక్తంబ యై పేర్చినన్
సురవైరు ల్లిటవేది తా రఱచి రస్తోకస్ఫురత్ప్రాసులై. 3౬౭

—♦ హనుమంతుఁడు చెచ్చిన మోషధుల గాలి సోకి రామలక్ష్మణులు స్వబలముతోఁ దెప్పిరిలుట —

ఆ॥ అమ్మహాత్ముఁ డరిగి హరిసైన్యమధ్యంబునందు శైలరాజ మందు డించె
మహిత మార్తిహారము మహిధరశృంగమ్ముఁ బరఁగ నందఱకునుఁ బ్రణతుఁ డయ్యె.

క॥ ప్రణయి విభీషణుఁ బరిరంభణమునఁ బడితుమ్మఁ జేసెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు విలస
ద్గుణుఁ డంజనాతనుజుఁ డీక్షణతతులం గ్రోలి రతని సకలహరీంద్రుల్. 3౬౮

ఆ॥ గంధవహసుతుండు కడిమిమైఁ దెచ్చిన యమ్మహాద్రికూటమందు గలుగు
నోషధుల సుగంధ మొలసినమాత్రనే యెల్లరుం బ్రబోధ మెనసి రబల! 3౬౯

- క॥ ప్రహతులు నిహతులు ననఁ జన దహమహమిక గనురఁ దేతి యాయోధనధూ
ర్వహు లై యందఱుఁ బరదుస్సహతేజమునం దనర్చి పరఁగిరి తగుచో. 323
- మ॥ శరశల్యంబులు వీడ వర్ణము ప్రశస్తం బై తగ్గ సంధులున్
వరసంధానము లై మహాజములు నై వర్తిలఁగా గంటు లె
ల్ల రుజ లోవ్వు సుఖసుప్త లట్లగు లీలాభేలనోల్లాసముల్
తరము స్మిఱఁగఁ దెల్పిఁగాంచి రచటం దార్కొన్నవా రొక్కటన్. 324
- ఉ॥ మానవరాజపుత్రు లతిమానుష మా పవమానసూను స
న్మానితవీర్యసార ముపమాకృతిదూర మటంచు భానసం
ధానము లొప్ప మేలుగని తద్దఁ గపుంగిటఁ జేర్చి రాతనిన్
జానరొ యామహామహము జాల్పఁ మూఁడుపొలాల న త్తఱిన్. 325
- ఆ॥ మున్నుఁ జనిన సోకుమూఁకల నెప్పటి కప్పుడె సాగరంబునందు వైవఁ
బనిచె నసురవిభుఁడు పరఁగదా రక్కసిపీనుఁ గొక్కటియునుఁ బేరునకును. 326
- క॥ కావునఁ గపులకె యాసంజీవని మే లొదవఁజేసె సిరి దక్కునె యే
కావరున కైనఁ దన దా భావము కన్మమును గూడి పరఁగుచు నుండన్. 327
- ఉ॥ అంతట రాము నానమెయి నాహరిసర్వుఁడు సంతసంబునన్
స్వాంతము వొంగ నయ్యసురసమ్మతి గ్రుంగ నహార్యశృంగ మ
త్యంతరయంబునం గొని తదాస్పదసంస్థ మొనర్చి వచ్చె శ్రీ
మంతు ననామయుం డగుచుఁ బెచ్చెరఁ జేరి భజింప భావినీ. 328

—◆ సుగ్రీవుఁడు లంకం గాల్పించుట. ◆—

- తే॥ అత్తఱి బ్లవంగమేండ్రుఁడు హనుమఁ గాంచి యర్ధ్యమగు కార్యమొంచి రామా ప్తి
యిట్టులనెఁ దేజ మొప్పార నెలమి మీఱ రాజసంబునఁ బర్వతరాజతనయ! [మించి
- ఆ॥ కుంభకర్ణుఁ డడఁగెఁ గూలిరి కొడుకులు మాయలానిఁ బట్టి మాటుపడిన
వాఁడు పొలసుదిండిఱేఁడు కడంకతో రాఁడు కదలి యిది దిరంబనుమ్ము. 329
- క॥ కావున లావరులెల్లం దేవునియానతిన యిపుడె తెరలని యుల్కల్
గావించుకొనుచుఁ జనుఁడా కావరుపురిఁ గాల్ప నొ ప్రకారంబునకున్. 330
- మ॥ అనునంతం గడక నిన్నశాముఖపరం బౌ రౌద్రకాలంబునన్
హనుమన్ముఖులు వల్లె యంచుఁ జని రస్తాశంకు లై లంకపైఁ
గనదుల్కాశతము ల్గడల్కొనఁగ రక్షనై న్య మారక్షగం
బనివార్యంబు క్షణంబునం దెరలి యాయాదిక్కులం బోవఁగన్. 331
- తే॥ శ్రీపురాట్టప్రతోలికాగోపురములఁ జర్యల మహాగృహములఁ బ్రాసాదములను
వెదకి వెదకి తవిల్చిరి విశ్వమూర్తి నాహుతాశనుఁ గపులు హృష్టాత్ములగుచు.

- క॥ కాల్పందోడరే ననల్పుడు కల్పంతాకార మొప్పగా హుతవహుఁ డా
కల్పోజ్జ్వల యప్పురిపైఁ కల్పితధృతి నెంత దలఁచి కన్నిడినాఁడో. 358
- సీ. షర్వతాకారము ల్పాసాదము ల్గూలె హరిచందనాగరు లలఁతఁబోయె
నాణిముత్తియముల పోణము ల్పెడె పొడులయ్యె వజ్రప్రవాళాదిమణులు
తొమకొశేయము సమసె దు మృట్టు లై వివిధావికార్ణము ల్విధముసెడియెఁ
గాంచనాస్పదములు గరఁగి నీరయ్యె నానాసన్నివేశము ల్నవయఁబాటెఁ
దుమురుగాదొడంగెఁ దునిసి యాయుధవర్మబాణఖడ్గవాజిభాండహస్త
కక్ష్య లరదములు వికస్వరములు క్రోఁతిగములవాండ్రు లంకఁ గాల్చునపుడు.
- క॥ గొడుగులు సిడములు చామర లడరెడు వైయాఘ్రరోమజాండజముఖముల్
పొడిపొడిసేసెఁ గృశానుఁడు దడయక తత్సఖుఁడు దెసలఁ దార్చెం గడఁకన్.
- క॥ వివిధగృహచ్ఛందంబుల సవిధంబునఁ గాంచి యెగసి సత్వరుఁ డై పె
ల్లవియ దహించెను దివిజప్రవరుఁడు పవమానహితుఁడు పంతం బలరన్. 359
- శా॥ స్రగ్ధమాంబరధారు లంచితతనుత్రాణు ల్మదవ్యాపృతుల్
దిగ్దంతిప్రతిము ల్చులాక్షు లబలాతిన్నహసంసక్తు లా
యుగ్దర్పు ల్ప్రతిఘాఢ్యు లాయుధధరు ల్వాఢ్యాన్నపానేచ్ఛులున్
బ్రాగ్దివ్య లృతము ల్సహస్రములుగాఁ బా లైరి తద్వహ్నికే. 360
- ఆ॥ సెజ్జలందుఁ గొమలఁ జెంది నిద్రించువా రార్తు లగుచు నటచునట్టివారు
దెరలు సుతులఁ గొంచుఁ దెరువునట్టెడువారు మడిసి రగ్నిమహిమ మఱియు నెఱయ.
- తే॥ సారవద్గుణగాంభీర్యసంతతములు
హేమచంద్రార్ధచంద్రసమీడితము ల
మూల్యములు చంద్రశాలాఢ్యములు దహించె
దహనుఁ డప్పురి గృహములఁ దడవితడవి. 361
- ఉ॥ చిత్రగవాక్షము ల్మణివిచిత్రము లాస్థితభానుబింబముల్
సూత్రితవల్లకీనిచయసుస్వనబద్ధిణనృత్యకృత్యస
త్పాత్రవిశేషభూషణవితాననినాదసముచ్చితంబు ల
ట్లాత్రముపా లొనర్చె శుచి యద్రుసకాశపురీనివేశముల్. 362
- క॥ జ్వలనపరీతము లగుచుం బలుతోరణవితతు లపుడు భాసిత విద్యు
త్కలనల ఘర్మాంతగతాత్యలఘుజలదజాలకముల యట్లు సురూపా. 363
- క॥ అనలావృతముల యగుచు భవనరాజము లవనిపైనిఁబడె నొయ్యన న
య్యనువున వజ్రధరాశనివినిహతగిరికూటములకు వియ్యము లగుచున్. 364
- ఆ॥ దహ్యామాన లగుచుఁ దద్విమానాగ్రప్రస్తుప్త లలస లైన సుందరాంగు
లస్తభూషణులు నిరస్తవస్త్రులుగ హాహారవంబు లొప్ప నడలి రార్య. 365

- క॥ నిర్దహ్యమానములు జ్వలనార్దితములు తద్విమానహర్ష్యము లొప్పెన్
నిర్దరదీప్తాపధివననిర్దిష్టహిమాద్రిశిఖరనివహము లనంగెన్. ౩౯౫
- ఆ॥ అంటఁగాల్చుచున్న యనలుని శిఖలు పైఁగమ్మ పార్శ్వరాజి గానిపించె
నల్లనాఁటిరాత్రియందు సంపుష్పిత యో పలాశవనిక యనంగ నగజ!. ౩౯౬
- ఆ॥ హాస్తిపకు లెడల్ప హస్త లశ్వాధ్యక్షు లట్లు లలమి విడువ నర్హములును
దెరల లంక నెఱసె దిష్టాంతసంభ్రాంతసత్త్వ మగ్ధనంబు చందమునను. ౩౯౭
- క॥ ముక్తం బశ్వముఁ గని నిర్ముక్తము గజ మడరుదోఁప మొనకొనె బాణన్
రక్తిసెడఁ బఱచె నశ్వ మసక్తము గజ మరుగుదేగ సంభ్రమ మొదవన్. ౩౯౮
- క॥ ఆససెడఁ గాలు నప్పురి భాసముదీగ్ధ యయి యగ్ధనము జలముల ఛా
యాసంసక్త యగుడు నది యాసంగతి రక్తి నెఱయి నై యొప్పెఁ డెలీ. ౩౯౯
- తే॥ ఒక్కగడెలోనఁ గ్రోతుల యుక్కివమున దీప్త యప్పురి వహ్నిసగదీపిత యయి
ఘోరలోకక్షయాగ్నిప్రకోపమునఁ బ్రదీప్త యైన వసుంధర తెఱఁగుఁ గాంచె.
- తే॥ ధూమసంవ్యాప్త మనలసంధుక్షితంబు నైన నారీజసంబు బిట్టడలుచుండ
నాస్వనము పదియామడ లాక్రమించి మించి వినఁబడె వినువారు నిడిసిపడఁగ.
- ఆ॥ దగ్ధకాయు లైన దానవు లపరులు వెలికిఁబాట నఱిమి వెడలనీక
యురువడంచి రాయుయుత్సువు ల్లరివరుల్ హరిహరీ విధీచ్ఛ యాఁగవశ మె.
- తే॥ రక్కసుల యటపులు వానరప్రవరుల యార్పు లొక్కట భూనభోభ్యంతరమ్ము
దెసలు కీలాలరాశి పృథ్వియునుఁ బిక్కటిల్లు ప్రతిఘోషము ఘోర్ప నుల్లసితె.
- ఉ॥ అంతట రామలక్ష్మణు లహర్పతితేజు లశల్యులున్ విసం
భ్రాంతులు నై మహామహిమ పాదుకొనన్ దెఱవెంచి రక్కసుల్
చింతలపెల్లున న్మునిఁగి చేడ్పడ స్వీయశరాసనంబు ల
త్యంతరయంబునం గొని రయం బిదె యం చసురారు లుబ్బఁగన్. ౪౦౪
- క॥ ఉత్తమము ధనువుఁ గొని లోకోత్తరచరితుండు రాముఁ డుగుగుణకర్ణం
బత్తఱిఁ గావింపంగ వియత్తలమున ఘోరతుముల మారవ మొదవెన్. ౪౦౫
- క॥ బన్నములకుఁ దోడే నని పన్నె భయానకము దైత్యపఙ్కులు దెరలన్
మున్నెగయు నాదయుగ్మము నన్నిఱ్ఱోపమ్ము గడచి యడరుచునుండన్. ౪౦౬
- తే॥ వేదమయ మదె యిది పొం డవేలవిభవు భవు శరాసనమునఁ బేర్చు పరిఘవ మని
రాముఁడె పురారి యనియుఁ గీర్తన మొనర్చిరమరవరు లెల్ల సానందు లగుచు మగువ.
- ఆ॥ ఉభయపక్ష్యరావ ముత్కట మద్దానిఁ గొని మహాత్ము రాము గుణరనంబు
భూనభోంతరంబుఁ బూరించె దెస లొంటఁ బసలువీడి బీటవాట బాల!. ౪౦౭
- క॥ కార్ముకముక్తశరమ్ములు కార్మణములు తత్పురమ్ము ఘనగోపురమున్
నిర్మలమద్గిరిశిఖరసధర్మము నడలించి త్రోచె దరుణీమణిరో. ౪౦౮

ఆ॥ మహితు బాణములు విమానరాజంబుల హర్మ్యతతుల గృహములందు నెందు
నెడము లేక నిండు పెరిగి సన్నద్ధులై రసురవరులు సంభ్రమాత్ములగుచు.

క॥ ఆసంరంభం బెగువఁగ నాసలు విడనాడి వార లాయితపడుచో
నాసంజిత యశా శర్వరి యాసందున రాద్రి యనఁగ నై యొప్పె సఖి. ౪౧౧

శా॥ ఆసన్నోన్నతమై తనరైచు ప్రతీహారమ్ము హారమ్మునం
దాసన్నాసుల గెల్వ నిల్వ నగు డయ్యంబోక యావీకకుం
గాసంతేనిఁ దలంగు నాతనివధం గాంక్షింతు నంచుద్ధతి
బాస న్నెక్కినఁజేసె భానుజుఁ డనర్వాచీన యా సేనకున్. ౪౧౨

ఆ॥ రాజవదన! వారు రాజశాసనమాషకత్వ మంది యొండుగతికిఁ బోవు
వారలటె! మహోల్క లారూఢిఁ గరముల నెఱయ ద్వారరోధనిహితులైరి.

—♦ సపరివారులైన కుంభనికుంభాదుల తుములఁచుద్దము ♦—

క॥ వారల యుద్రిక్తత కనివారణరావణమదాంధవారణము మదిం
బూరించెఁ గోపవహ్నిస్ఫారశిఖావితతు లొంట సంభ్రమ మొదవన్. ౪౧౪

క॥ జృంభణవిత్రోభణసంరంభములన్ రూపుదాలెచ్చ రాద్రక్రోధా
రంభక మిదె యన జగముల స్తంభింపంజాలు మన్యుదర్పము మహిలా. ౪౧౫

వ॥ కుంభకర్ణాత్మజాతులు ప్రధితసంరంభులు శుంభద్బలోదీర్ఘ లుచ్చైశ్శరవిద్యా
నిగుంభులు నగు కుంభనికుంభులం గాంచి మీర లిప్పట నరిపాటనంబునకుం
గడల్కొని యూపాక్షశోణితాక్షప్రజంఘకంఠనులుం దోడరా వీడరాని యలుకం
బలుకదనంబునకుం బోక బలుకదనంబునకై యడరారుచున్న యాసన్నంబు
లగు బలంబుల మహాబలప్రతిబలంబులం గొని చని జయముసిరిం జేకొని రా
నగుదురుగాత మని దీవించి యానతి గావించిన నిర్దిష్టప్రకారు లవ్వీరులెల్ల
నొక్కపెట్లనఁ జెలియలికట్ట దాటి యురవడించు సంద్రంబులభంగి సాంద్రనిన
దంబు లొప్పార నిష్పారంబులైన పూరంబుల యట్టులగు పరివారంబులతోడఁ
బ్రజ్వలితాయుధు లాదొర లాయోధనంబునకుం దరలునయ్యెడ నెడయాని
మేనికాంతులకుం గాంతు లగు తులలేని భూషణద్యోతంబు లనపేతంబులుగా
నభంబు సప్రభం బొనరింప నిలింపగిరు లన గిరులుకొను హరివరులును స్వాభర
ణమణిగణజాలావేలకరస్థోల్కాజ్వాలాభీలాభలుం గడలుకొన నురవడింపం దత్తా
లోపనతతారాతారాధిపసముద్యోతితస్ఫురణలుం దోడుపడం బ్రజ్వలజ్వలనంబు
లగు నివేశంబుల ప్రతిబింబప్రవేశంబులం బారావారంబు తరంగంబులు సారం
గంబులు నొక్కండుగా వెలుంగుల కనుంగు లగుచుండం దండోపతండంబులై

- నిండురు నిరమ్మదంబులకుం బండురుగా ద్యావాపృథివ్యంతరంబు నిరంతరప్రభాఁ
సమానం బై భాసమానతేజోరాశి వాసిం గనుపట్టునట్టిసమయంబున. ౪౧౬
- మ॥ ధ్వజరాజద్రధరాజి హ స్తితురగోద్యత్ప్ర త్తిసంప త్తి నా
రజప్రోపేతము భీమతోమరగదాప్రాసాసిశూలాసితం
బజరోల్లాసనిరాసకారణ మమ ర్యద్యేషి సైన్యంబు దు
ర్యోజినం బట్టులు దాఁకె వానరుల నుద్వృత్తిం గురంగేక్షణా. ౪౧౭
- ఉ॥ కింకిణికాసహస్రరవకీర్ణదిశ్శార్ఙ్గ స మా త్తకార్ముకా
స్త్రాంకగుణస్వనంబు జలజాదినినాదవినోదితాంబుభృ
త్సంకులగర్జితోర్జితము సారసుగంధిలగంధమాల్యస
ర్వంకషగంధవాహ మమరద్విడనీకము వీరకఁ బైకొనక. ౪౧౮
- క॥ శూరజనాకీర్ణం బతిఘోరం బవు దాని లెక్కఁగొనక ప్లవంగో
దారబల మార్చుచుక సమిదారంభ మొనర్చెఁ గడఁక నయ్యైవిధులక. ౪౧౯
- ఆ॥ జవ మెసంగ రాక్షసబలంబు సబలంబు నరిబలంబు నటుముసపుడు శాల
భంబు పావకాస్యపద మాప్తి జొరఁబాటు తెఱవ కానిపించెఁ దెఱవ!వింటే.
- ఆ॥ మెఱసె మిగుల భుజవిమృష్టపుష్టాశనిపరిఘ మగుచు దైత్యవరబలంబు
తొడరి యప్పుడపుడు దొలుకారుకార్మబ్బుగమికి నీడు గాఁగఁ గంబుకంతి!.
- ఉ॥ మ త్తత మీఱ నుత్సుకత మై గలుపాట యుయుత్సువు ల్కపు
త్తతఱపాటునం దరుశిలాతతులం బ్రహరించి ముష్టులక
మొత్తి యిలాతలాగ్రమున మోది నిశాచరులన్ హరించి రు
న్మత్తుల కారె వా రెదిరి మార్కొని పోరెడు తీ రెల్చినక. ౪౨౨
- తే॥ కోసి రసులఁ దల ల్కతమోసి ఖండితోసి యనుచు హరుల గిట్టి యాసురు లిలఁ
ద్రోసి రవ్యానిఁ గొని నిహతోసి మారితోసి యనుచునె వార లయ్యాసురులను.
- ఆ॥ చెవులు గొటికి తలలు చేడ్పడఁ బిడికిండ్లఁ బొడిచి యనయవములు పొడులు గాఁగ
తాలు వైచి యార్తి జాలుకొనంజేయ నడఁగిమడఁగె రాక్షసాఘ మపుడు.
- తే॥ కపిబలములోని మేటులు గదిసి రక్కసులఁ గసిమసంగి రొడలులు సొలయ మెదిపి
హరులఁ దెగఁజూచి రట్టు లయ్యాసురు లసుల ఘోరరూపంబు లొప్పు సంకోచ మెడలి.
- క॥ తొడరి తనుఁగొట్టఁ దటి వేచెడువానిం గొట్టె నెదిరి సేడ్పడవైవం
దడవునతనిఁ బడవైచెఁ దెగడఁజూడం దెగడఁ గొలుకఁగడఁగం గొటికెక. ౪౨౬
- ఆ॥ పొడువు మను నొకండు పొడుచులేరా యను నొండు పొడుచుచుంటి నూరడిల్లు
మను నొకొండు మిన్న కలయిక నొందెదవోరి యనును గొండాకొండు వొడుచు.
- ఉ॥ వస్త్రవియోగ మెంచ రపవల్గిత మెన్నరు ప్రాసముఖ్యశ
స్త్రాస్త్రలయంబుఁ బేర్కొన రయత్నసపత్ననిమిలనాస్త్ర మా

- శాస్త్రమువంకఁ బో రెదిరి సావక వీడరు పోరు చర్మపుం
భస్మిక లాడు నాట కనుబద్ధమునాఁ దగె యుద్ధ మత్తటిక. ౪౨౮
- క॥ పదిపదు లేడేడులు నని పొదులుపొదులు గాఁగఁ గపులఁ బొరిగొని రసురుల్
పదిపదు లేడేడులుగా గుదిగూర్చుచుఁ గూల్చి రట్లై క్రోతు లసురులక. ౪౨౯
- ఆ॥ స్రస్తకేశవసన మస్తవర్మధ్వజ మగుచు నడరు రాక్షసాఘ మాఁగి
కోలుపులుల యట్లు కోల్తలసూపి రాఘోరసంక్షయమునఁ గ్రోతివాండ్రు.

—♦ అంగదుఁడు కంపనాదులఁ జంపుట ♦—

- ఉ॥ సంకులజన్య మట్లు గొనసాగఁ బ్రకంపనవేగుఁ డంగదుం
డంకిలి లేక కంపను మహాబలు గిట్టి యదల్ప వాఁడు ద
ర్పాంకిత మారవం బెసఁగ నోఁ బటతె మ్మని సాగి పెన్దదం
బొంకముగా నమర్చుకొని బో రన మోఁదె సురారు లుబ్బగక. ౪౩౦
- క॥ భృశతాడితుఁ డై యతఁ డొకదశకుం బొల్పడియుఁ దేటి తద్దయుఁ దేజో
వశగోన్నతి నెఱచుంగా నశంకితుం డగుచుఁ దొడరి యార్చుచుఁ దోడ్తోక. ౪౩౧
- మ॥ గిరిశృంగం బొకఁ డేర్చి తెచ్చి ప్రసృతిం గీల్కొల్పి రాకాసి డా
శిరముక లక్ష్మము సేసి వైవ హతివిశ్లేష్ట తమాంగాతిపీ
వరసర్వాంగుఁడు గా ధరంబడియె నవ్వాఁ డంతకు న్మున్నె కా
వరముం గొం చనువు ల్చనం దెరలి నిర్వాంతాస్రజాలాస్యఁ డై. ౪౩౩
- చ॥ భయ మొకయింత లే కతనిపాటున కూర్చుచు శోణితేక్షణ
హ్వాయుఁ డడరారు నల్క దహనాకృతిఁ గైకొన స్యందనంబు బల్
రయమున కాటప ట్టగుచు రాఁగఁ బరాగత మాత్మసైన్యము
చ్ఛ్రయగతి మూఁగఁ దాఁకె బలసాగరు వానరరాజనందనుక. ౪౩౪
- శా॥ నారాచక్షురవత్సదంతశలవన్నాలీకముఖ్యాశుగ
స్ఫారాసార మెసంగఁ గూర్చి పగతుక సంభ్రాంతునిం జేయ నా
దారి స్మేకొని పైకొనం గనలి యుద్ధాముందు వాఁ డాశరుక
సారం బొప్ప శరాసరధ్వరధశస్త్రధ్వస్తుఁ గావించినక. ౪౩౫
- ఆ॥ వాలు పలక గొంచు వాఁడిమగం డాతఁ డడర వాలికొడు కహంకరించి
చేతిఖడ్గ మొడిచి చేకొని యార్చె నెమ్మేను వొంగ రిపుఁడు మిడుకరింప. ౪౩౬
- తే॥ వాని మే నుపవీతంబువరుస దప్పకుండ ఖడ్గంబున నగల్చి యురవడించి
యన్యయోధులపైఁ జనె నంతసేయు నంతకుఁడు వీఁ డనుచు వార లలుకుచుండ.
- క॥ ఆయసి గదఁ గొని గొదగొని యాయతధృతి శోణితాక్షుఁ డటుమం గని తా
నాయుత్తపడెఁ బ్రజంఘుం డాయోధనమున సురేంద్రజాత్మజు నడఁపక. ౪౩౭

తే॥ ఇరుగెలంకుల నసురు లిర్వురు విశాఖ లనెడు చుక్కల తెలుగున కగుచు మెఱయఁ
బూర్ణచంద్రుండు నాఁదగి పొలుపుఁగాంచె నంగమండు కనత్కనకాంగదుండు.

క॥ ఓపినవాఁ డక్కొమరుని నూపుచు నని దఱియనచ్చె యూపాత్సం డా

పాపులకుఁ బ్రాపు దా పై పాపోన్మూలనసురూపపదపంకరుహా. ౪౪౦

ఆ॥ ఎదిరిచలము డింప నినుఁ బరిరక్షింప నరుగుచెంచిరప్పు డధికబలులు

మహితమతులు హితులు మైందుండు ద్వివిదుండు సరభసప్రసక్తి చక్కనెఱయ.

క॥ అసిచర్మగదాధరు లై యసురులు ప్రతియత్న మొప్ప నలుకం జాలుకం

గసిమసఁగుదు మని ప్రేలుచు గసిమసిలే కడరి రసికఁ గల్యాణగుణా. ౪౪౧

ఉ॥ రాక్షసపుంగవు ల్తోడరి రాపొనరింపఁ గడంగి శీశహ

ర్యక్షు లెదిర్చి వారి నద నారసి నొంపఁదలంప నామహా

ధ్యక్షుల పోరు తీరు గనునయ్యల కయ్యెను రోమహరణం

బాక్షణ మీక్షణంబుల కనంతర మై బలుభార మేర్పడెన్. ౪౪౩

తే॥ రథము లశ్వము ల్తారు దూరము మునుంగ వారు నరునన నింపెడి ధానుణీధ

రాగమముల విదారించి రసురవరులు మున్నురును ఖడ్గశరగదాముఖ నిహతుల.

ఆ॥ ముగురువీరు లెగచి ముందల గ్రిందల సేయ నైవ ముంచుచాయనడరు

తరుల గిరుల నడఁచుదారిమైఁ బెనఁగొన నొక్క రొకర చాలి రుత్సలాక్షి.

శా॥ ఆలోనం బలుఖడ్గము న్గొని ప్రజంఘాఖ్యుండు సాటోపుఁ డై

వ్రాలె న్వాలిసుతు న్మడంచుకడఁక న్వాఁ డశ్వకర్ణాఖ్య మహా

సాలం బొక్కఁడు దాల్చి రక్కసుఁడు నిస్సారుండ కా మోఁది యా

లీలన్ జూచిన సాసితద్భుజము నుల్లెఱుఁచెఁ బెన్ముష్టిచేన్. ౪౪౬

క॥ ఆహతి నాహతకుఁడు పరు లాహా యన విడిచె ఖడ్గ మది గొని యరి ని

ర్దేహు నొనరింపఁ గవిసిన నాహరివరు వజ్రముష్టి నాతఁడు వొడిచెన్. ౪౪౭

చ॥ పిడికిలివేటు ఫాలమునఁ బెల్చునఁ దాఁకిన నైంద్రిసూతి మై

దొడిబడ సంచలించి ధృతిఁ దోడనె కాంచి యడల్చి ఖడ్గ మే

ర్పడఁ గొని వానిశీర్ష మెడఁబాపె శరీరముతోడఁ గానివా

రడ రెడఁ బాల్కొనం దెరల నైనజను ల్మది నుబ్బియార్వఁగన్ ౪౪౮

తే॥ ఆపితృవృన్ది బగతుఁడట్లఁతిదునుముటరసియూపాత్సుఁ డశ్రుపూర్ణాత్సుఁడగుచుఁ

దూణముల బాణముల లేమి దొలఁప దలఁపడం గడఁగెఁ దేరుడ్గిఖడ్గంబుదాల్చి.

తే॥ ఒరయనొలయు నసురు నోరగిల్లం దాఁచె నురమునందు ద్వివిదుఁ డురవడించి

యంతఃబోవనీక యనువెంచి పొదివి పీ డింపఁదొడరె నెదిరి డిందునడఁగ. ౪౪౯

ఆ॥ సోదరునిఁ బట్టెనంచు నిర్వేదమొదవ శోణితాత్సుండు శత్రుసంక్షోభణుండు

ఘనగదాగ్రంబుననురంబుగమియఁబొడిచెద్వివిదునతఁడొల్లఁబోయియాదిటవునెడగ.

క॥ తెరలియుఁ దెరలని యమ్మెయి తెరువున నురుబలుఁడు వాఁడు తెప్పిలి తోడ్తోఁ
బురికొని రిపుఁ డెత్తిన గద హరించి యెదిరించి పెలుచ నార్చెం దిరమై.

ఆ॥ అంతలోనె ద్వివిదుఁ డరవాయి గొనని ప్రవీరుఁ డలఁతిఁబోని వీర మొప్ప
నొలయు కరతలమున యూపాక్షు నురము దాఁ కించెఁ బ్రబలుఁ డతఁడు క్రిందుపడఁగ.

క॥ ఆయిరువు రిరువురం గొని యాయోధనముం బొనర్చి రలయిక లొదవన్
ద్రోయుచు వ్రేయుచుఁ దీవ్రం బీయది యని స్వీయు లెడఁద నెంచి తలంకన్.

చ॥ కవిసిన శోణితాక్షుని ముఖంబు నఖంబుల గ్రొచ్చి వ్రచ్చి యా
ద్వివిదుఁడు నేలఁద్రోచి పులితీరునఁ బైకొని యొత్తియొత్తి మే
నవియఁగఁజేసి బిట్టుసాగయం గడఁకం దెగటార్చి యార్చె మా
కవువరు వీర లెప్పు నని యంబరచారులు సంబ్ర మొందఁగన్. ర॥౧౧

ఆ॥ జోడుకొడె వానితోడు మైందుండు యూపాక్షుఁ గౌఁగిటం బ్రయత్న మొప్ప
నలమి బెసకనీక యలయించి సొలయించి యుసురు లెడలఁజేసి యుర్వి వైచె.

ఉ॥ రాక్షసరాజసేన హతరక్షణ యై బెగడొంది కుండుచున్
లక్షణహీన యై చనియె లావరి కుంభుఁడు జృభణంబు సం
వీక్షణముం బొనర్చునెడ వేగమ కన్గొని దానిఁ గాంచి వాఁ
డాక్షణమే పరాకెడలి యాదృతిసూపి రహోత్సుకాత్ముఁ డై. ర॥౧౨

ఆ॥ తనరు వీరు లట్లు తరుచరనరులచే మడియు తెంచి తనదు మంతనమునఁ
గోపమెగువ మేటికోదండముం గొని యడరెఁ గపులసేన మడఁతు ననుచు. ర॥౧౩

చ॥ పొదులుగ గ్రొచ్చి గ్రొచ్చి బరిపోటుల వ్రేటుల నొంచి నొంచి పె
ద్దుదులుగఁ గూర్చిగూర్చి యెడఁ గోయని డీయని యార్చియార్చి య
య్యదనునఁ గుంభుఁ డొక్కరుఁడ యందఱముందర నన్నిరూపు లై
యద రదిరంట ముల్కిగమి కర్పణసేసెఁ బ్లవంగమావళిన్. ర॥౧౪

క॥ ఆశీవిషవిభ్యాతము లాశరు శరములు సొరంగ నటునిటుఁ బోవం
గా శరణ మరయఁ గాక వినాశముపా ల్గఁదొడఁగిరి నగచరు లొకటన్. ర॥౧౫

ఆ॥ వాని సశర మాత్తనల్లనం బుత్తమం బైన చాపరాజ మపుడు మెఱసె
నధికలక్ష్యవిద్యుదైరావతాక్షులఁ దగు ద్వితీయ మింద్రధనువు వోలె. ర॥౧౬

శా॥ కర్ణాకృష్టవిముక్తసత్కనకపుంఖప్రోల్లసత్పత్రకా
కీర్ణోదీర్ణశరమ్ముచే ద్వివిదునిం గీశేంద్రుఁ దాఁకింప న
భ్యర్ణక్షాస్థలి వాఁడు గూలె గతివిన్యాసంబు చూపట్ట సౌ
వర్ణాద్రిశ్రుతకూటమో యనఁగ వైవశ్యం బవశ్యంబు గాన్. ర॥౧౭

ఆ॥ పెద్దపోరులంగుఁ బేరొందియున్నాఁడు వీఁడు పడె నిదేమి వింత యనుచు
శీఘ్ర మొక విశాల శిల యెత్తి రక్కసుమీఁద వైచె నతనిసోదరుండు. ర॥౧౮

- క॥ పరువిడి వచ్చితి వెంతటి పరు వొందెదొ యనుచు నసుర భల్లము లై ద
వ్వరుసఁ బరగించి దానిన్ ధరఁ నుము రై వడ నొనర్చి దర్శోద్ధతుఁ డై. ౪౨౪
- క॥ సుముఖము శర మొక్కఁడు దొడి ప్రముదితుఁ డవ్వఁడు విడున ఫణినిభ మది మ
ర్మము నోనాటిన మైందుఁడు శ్రమమెగునం గూలె నిల నశక్తుఁడపోలెన్. ౪౨౫
- మ॥ బలరాసు ల్లనమేనమామ లిలకై వ్రాలం గరాలాస్యఁ డై
బలభిత్పొత్తుఁడు రావణానుజనుతుం బంహిష్ఠచాపోద్ధతున్
గలనన్ రంహ మెసంగఁ దాఁకె సతఁడున్ బాచాయసంబు ల్లిశా
తలసద్బాణములు దవిల్చి నిలిపెం దత్ప్రకమగ బెంచుచున్. ౪౨౬
- క॥ మదహస్తి తోమరంబుల నదవదపడురీతికైన యొందెతనూజున్
బ్రదరశతంబుల వివిధాపదాసముల గ్రొచ్చి యలఁచెఁ బటునేగమునన్. ౪౨౭
- ఉ॥ అంతలుసేయు రక్కసుని యాగడ మెన్నక విఘ్నఁడయ్యు న
త్యంతబలప్రతాపరచితాకృతి యై గిరిపాదపాదపా
క్రాంతు నొనర్చె నయ్యదియ కాఝొను నృప్తిగ నంగదాండు ని
భ్రాంతి దలిర్పఁ దా నెదిరి ప్రల్లదమార్పఁ దనర్చు నేర్పుసన్. ౪౨౮
- ఆ॥ అంతకాభుఁ డసురుఁ డన్నింటి మునుమిడి నిశితబాణటంకనివహములఁ దె
రల్చి యటుము రిపుని రా పెంచి సంధించెఁ గార్మకమున రెండుఘనశరములు.
- క॥ ఆరెంట నగచరోత్తము గారింపఁ దలంచి నాటెఁ గనుబొమ్మలఁ ద
త్పారిప్సితకర్మము నెడఁగా రాక్షసుఁ డలుకతోడి కరకరినెరయన్. ౪౨౯
- ఆ॥ పమ్మ రుధిర మెడలు గ్రమ్మ నేత్రమ్ములు దెఱనఁ గాక యొందుతెఱపు లేక
యుల్కలం గరీంద్రునోజ నాజవనాగ్ర్యుఁ డుల్కె నట్టిముల్కు లొరయ నవల,
- ఉ॥ కన్నులు చేతఁ గప్పకొని క్రన్ననఁ దక్కినపాణిచేతఁ న
సన్నము సాలముం దడవి స్కంధ మురస్థిలపీడనంబునన్
మన్నన పాదుకొ లెడలి మ్రాన్పడఁజేసి పెకల్చె నాతఁ డ
భృన్నత మా గజాధిపతి యోజము మీఱ నరాతి నొంపఁగన్. ౪౩౦
- క॥ తలవంచె శాఖిఁ గైకొనఁ దలయెత్తెందాని దాల్చి తరలెం బెలుచన్
దలరింతు విమతు ననుచున్ దలకింతయు లేక వాఁడు దర్శోద్ధతుఁ డై. ౪౩౧
- ఆ॥ ఇంద్రకేతునిభ మహీంద్రవిస్తారమ్ము మందరమ్ముఁబోని మ్రానిఁబూని
పగతు నడఁప నడరు ప్లవగేంద్రసుతుఁ గాంచి యసురులెల్ల నడికి రమరవంద్య.
- క॥ నెమ్మ లెడల్చెడు నవి యే డమ్ములు వడిఁ దొడిగి యసురుఁ డార్చుచు నమ్మా
నిమ్మారసి దునుమాడెను బమ్మెరపా టెనసి కీశపతిసుతుఁ డెఱవన్. ౪౩౨
- ఆ॥ ఎయిది వృధితుఁడయ్యె నింద్రపుత్రజుఁ డదె యభిమగ్ను నట్టు లనుచుఁ గవులు
రాముతోడఁ దెలుప రణకోవిదులఁ బంచె వరుఁడు హరుల జాంవత్ప్రముఖుల.

- క॥ ఆవానరశాస్త్రాలులు శ్రీవటలెడు రామునాజ్ఞ సేకొని రుషకుం
దావలము లగుచు దుమికిరి స్థావరములు తాలుఁ గొంచు సంరంభమునన్. ౪౭౭
- ఆ॥ పతిరిరక్షిమం బ్రబలు రట్లు దాకినఁ గుంభుఁ డోజ మెసఁగఁ గ్రుద్దుఁ డగుచు
వారిఘరము వృక్షవరవాట మటు లాఁగె నడరు బాణనివహ మడ్డుసేసి. ౪౭౮
- క॥ ఆశుగపదవిం బడి వా రాశుగతు ల్గడవఁజాల రై ర త్తటి వే
లాశ న్మహాబ్ధు ల ట్లమరాశంసితు లయ్యు దుర్మదాశరదమనీ. ౪౭౯
- మ॥ శరవృష్టిప్రచయార్ధితాగచరసంస్థానేశులం గాంచి సో
దరపుత్రున్ శ్రమితుం గనుంగొని రణాస్థం గుంభకుంభిం దెర
ల్ప రహిందాఁకె హరింద్రుఁడే సరయసంపాతంబు వీక్షించి యం
బరచారు ల్వినుతింప భక్తజనతాపాపావలేపాపహా. ౪౮౦
- ఆ॥ కొడుకు వెనుక నుంచుకొని కుంభకర్ణుని కొడుకు దుడుకుతనము గొడవ లెంచి
కురిసె సాలశైలకూటంబు లొక్కట నాకసంబు కుతల మాక్రమింప. ౪౮౧
- తే॥ కినిసి యసురుండు నిశితాస్త్రకీర్ణవృష్టి నుపలతరువృష్టిఁ గెడపంగ నోజఁ దనరె
ఘోరరూపంబు లగు శతఘ్నుల గణంబు లారణాంగణమునఁ దీర్చి నట్లు గాఁగ.
- క॥ తరువర్షము దెరలించిన దరలఁడు విశిఖాఘు మడరఁ దనుకఁడు కడు లా
వరి వాఁ డరిపైఁ బడి హరి శరాసముంబోని విల్లుఁ జక్కొనరించెన్. ౪౮౩
- ఆ॥ అటు సుమమ్మరమ్మ యశా కర్మము నొనర్చి యర్చితుం డహస్కరాత్మజుండు
భగ్నశృంగ మా ద్విపమ్ముపద్ధతి నున్న యసురుఁ గాంచి యిట్టు లనియె నపుడు.
- సీ॥ ఓనికుంభాగ్రజ! యురుబాణవేగుండ వన నైతి నీబీర మద్భుతంబ
రావణు నంతటి రహిఁగాంచితి ప్రభావనన్నతులం గూర్పజాలిన నెటి
బలివృత్రహకు బేరవరుణోపముఁడ వీవ బలవృత్తములఁ దండ్రడిపాడిఁ గొంటి
విట్టి ని స్సహచావు నింద్రదాదులేని జితేంద్రియు నాధు ల ట్లెదురనేర
రింకఁ దొడరి నిల్వ మీజాడ నేఁ జూడ నింద్రశంబరులకు నెట్టు లట్ల
పొనరెఁ బో రటంచుఁ బొరువులు దిలకింప బుద్ధిగన్న వలను పొడవుపడఁగ.
- తే॥ నీపితృవృన్దు వరదాననియతిఁ జేసి గెలిచెను సురాసురుల నను కీర్తిఁగాంచె
దా నొగి జయించె నసమానదర్పముననె నీదుజనకుండు బలయోగనిష్ఠితుండు.
- క॥ అవ్వారలఁ దలకడచితి వవ్వాసవజిత్తుకన్న నద నన నై తీ
వవ్వరములు గిరములు లే కివ్వరవీర్యమున సాటి యెవ్వ రనంగన్. ౪౮౭
- ఆ॥ తనుకుచున్నవాఁడఁ దారసిల్లియు నిన్నుఁ దొడరి యేయ బిట్టు బడలినాఁడ
వెదిరి గడఁచి మడఁచియింతలంతలు సేసి యశానొ కాదొ శ్రాంత నలఁచుటనుచు.
- క॥ కావున విశ్రాంతిం గొని నీవెరవుం బలము నెరపి నెగడుము తోడ్తో
దీవరబడ నేమయ్యెడు నావల నరయంగఁ దలఁచి నాకవిరోధి. ౪౮౯

- ఆ॥ సావమానసరణి నావహిం ద్రోయు సుగ్రీవు వాక్య మాజ్యరీతిఁ దొనుక
నగ్ని తేజ మట్టు లతనితేజము వృద్ధిబొందెఁ గ్రోధకలన పొంగిపొరల. ౪౯౦
- క॥ తటుకున నినసంభవుఁ దన పటుబాహుయంత్రణమునఁ బట్టి విదిర్చెన్
జటులుఁడు రక్కసుఁ డమ్మెయి దిటమున నాతండు వాని ది మ్మడఁగించెన్.
- క॥ ఆహితమదము లిభము లవ్యాహతదర్పమునఁ బోరునట్లు లిరువురున్
సాహంకారతఁ బెనఁగొని రూహోపోహక్రమంబు లోజ దలిర్పెన్. ౪౯౧
- ఉ॥ పట్టులు పట్టుచున్ విడుచుపట్టుల నొండొరులం దెరల్పుచున్
మట్టులుమీటుచుం బొడుచు మార్గము లెంచుచు నూర్పు లూర్పుచున్
గట్టులుకం బ్రధూమితవికస్వరకీలిక లాస్యసీమలం
బుట్టుచు మెట్టుచు న్నెఱయఁ బోరిరి పో రరుదార నయ్యెడన్. ౪౯౩
- క॥ తదుభయపదాభిమాతులన్ జదికిలఁబడియెన్ ధరిత్రి సంక్షోభించెన్
గొదకొనుతరఁగలతో నయ్యదనున వరుణాలయం బయంత్రిత మగుచున్. ౪౯౪

—♦ సుగ్రీవుఁడు కుంభు గండడఁచుట ♦—

- ఆ॥ ఉదధితలముఁ జూడు మోరీ!యనుచు సౌరి వాని నెత్తి నెచ్చె వాగ్ధి నదియు
వింజ మట్టు లెగసె విస్మయరజలధార లాకసమ్ముతలము నాక్రమింప. ౪౯౫
- క॥ ఆలీల మునిఁగి తేలి చివాలున వా లట్టు లెగచి వడి రవిజుఁ బవిన్
బోలినపిడికిటఁ బొడిచెం గీలాలము లురల నురము గెఱకొని పగులన్. ౪౯౬
- చ॥ పటపట మంచు నస్థిభృతపంజర మొయ్యన మ్రోయ వజ్రపుం
జటచట లుద్వహిల్ల గిరిచాల్పునఁ జా ల్పొనర న్నిడుంగుఱుల్
పటుతరకీలలుం దొడరు ఫక్కికి వక్షము పక్ష మై తగన్
జటులుఁ డతండు చేడ్పడక శాత్రవు నాత్రప ముంచి యుగ్రుఁ డై. ౪౯౭
- మ॥ బలుముష్టేం బలుఘృష్టు లుల్లసిల భాస్వద్భింబసంకాశ మై
వెలయం జక్కనమర్చె వజ్రనిభ ముద్వీర్యంబు నౌ దాని సు
బలుఁ డర్కాత్మజుఁ డాబలారిరిపు చేడ్పాటెంచి తద్వక్షము
న్మలయించెన్ బొలియించె నంచుఁ గపు లానందాబ్ధి నోలాడఁగన్. ౪౯౮
- క॥ బహ్వశిసుతుఁడు దాన నివ్వాలుఁ డై కూల నుసుఱు వెడలెను శమము
డాహ్వనించిన యట్లుగ జిహ్వాక లాలాస్రవితతిఁ జేడ్పడి యెడలన్. ౪౯౯
- ఆ॥ అగ్ని యాఱినట్లు లంగారకగ్రహం బవనివ్రాలినట్లు లగుచు నసుర
రుద్రసమభిపన్నరూపుఁ డౌ నర్యము మూర్తి దగు ప్రకారమునఁ దనర్చె. ౫౦౦
- ఉ॥ భీమపరాక్రముండు రిపుభీముఁడు నౌ ప్లవగర్షభుండు సు
త్రామవిరోధి నట్టి బలుతాఁకునఁ ద్రోవ సన్నెలవనస్య యశా

భూమి వడంకె రక్కసులు పోడిమి దక్కి భయార్తు లౌచు నొం

డేమియుఁ దోఁప కుండిరి దిగింద్రులు పొందిరి విజ్వరత్వమున్.

గీ०౧

ఆ॥ కుంభుపాటుఁ గని నికుంభుండు తనయన్న నింతసేసెఁగాదె యీతఁ డనుచుఁ

గ్రోధమున దహించి కూల్చునో యనఁగ సుగ్రీవుఁ గాంచె గనులకీల లెగయ.

శా॥ స్రగ్దామప్రతిభిన్న మద్రిశిఖరోచ్ఛాయంబు సారోల్లస

ద్దిగంతావళసాధ్వసప్రద మపంకగ్ధప్రతాపం బధి

ప్రాగ్దేవాభయదంబు వజ్రకనకప్రఖ్యోరుభూషం బనీ

దృగ్దర్పావహ మా మహాపరిఘ మర్ధిం గొంచు యుద్ధార్థి యై.

గీ०౩

క॥ ఇది కాలదండమొక్కో యదియే యగునేని నీతఁ డంతకుఁ డౌ ని

య్యది యింద్రుధ్వజమొ వజ్రమొ యెది యైన బలారి యంచు నెదిరి తలంకన్.

నీ॥ పరిఘంబుఁ ద్రిప్పనప్పట సైన్యంబెల్ల దూర దేశము ద్రొక్కి తొట్రుపడఁగ

వదనంబు దెఱవ నివ్వాతిపా లౌదుమో యని భూతనివహంబు లాత్ర మెనయఁ

జుఱచుఱఁ జూడంగఁ జూచెఁబో యింకేది గతియంచు ఖేచరు బ్రడచిచనఁగఁ

గాల్గదల్చినయంతఁ గదలె నాపైవచ్చు ననుచు వీరానళి యలస గాఁగ

మారుతగ్రంధి విస్ఫోట్యమానభావమంద మిన్నందు మంట లట్లదను లగుచు

ధూమలేశంబు దోసంబు దొడరనీక దొడర ఘూర్ణిల్లుచు సురారి దొరసె ననికీ.

ఆ॥ మాలతోడి భూషణాలితోఁ బ్రహరణపాలితోడ వాఁడు పరిథవిల్లి

యింద్రధనువుతో సమిత్థవిద్యుత్క మా నభ్ర మనఁగఁ జెరసె నభ్రకేశి! గీ०౬

ఆ॥ త్రిప్పెఁ బరిఘ మయ్యుదీర్ణుండు దానితోఁ దిరిగె నలకతోడ దెసలతోడ

ఖచరనగరితోడ గంధర్వపురితోడఁ బ్రాంచితేందుభము నభస్థలమ్ము.

గీ०౭

తే॥ అసుర ప్రలయాగ్ని యట్టు లయ్యదనునన్ దు రాసదుం డయి తోఁచె విభాసమాన

పరిఘ పరితస్సరత్ప్రభ ల్పరిథవిల్లఁ గపు లకాలాంతకులు గాంచు కన్నులకును.

—♦ హనుమ నికుంభ మ్రుందించుట ♦—

క॥ రక్కసులయేని వానరు లుక్కభులేయేని మెదలనోపరు భీతిన్

జక్క నిలిచె నంజన దౌ నక్కా న్నొకఁ డురము సాచి యక్కాలమునన్.

క॥ పరిఘోపమ భుజుఁ డసురుం డరిఘు మాపరిఘరాజ మర్కాభము ది

ర్దిరఁ ద్రిప్పి బలి మహాబలవరతనయుని యురము దాఁక వైచెం దరుణీ. గీ०౧౦

తే॥ సంస్థిరవ్యూఢ మతని వక్షస్థలమున నదియు శతథావిశీర్ణ మై యపుడు మెఱసె

నంబరంబునఁ దోచి యొయ్యన విదీర్ణమైన యల్కావిశేషమో యనఁ దనర్చి.

ఆ॥ కొండ యతఁడు గదలెఁ గోయని యార్చెఁ గంపించె దోడిదగుచుఁ బృథ్వి యన్ని

యసురుపాటు దెలుపు నట్టి యుత్పాతంబు లయ్యె నయ్యెడను సురారిదమని.

- చ॥ తనబలమెల్ల నొక్కఁడుగఁ దార్చె ననం దనుపాదు నుష్టిఁ దే
పునఁ బొనఁగూర్చె నయ్యనిలపుత్రుఁడు సంబలుఁ డానిశాటు చి
క్కనియెద దీని కగ్గమపుఁగావుత మం చని వ్రేసె నగ్గి తో
డనినటు లై స్ఫులింగతతి యగ్గల మై నెఱయంగఁ బార్వతీ. ౧౧౩
- ఆ॥ మెఱుఁగు మెఱయు తెఱగు మేకొనె నొకజ్వాల వాయుసూను ముష్టిచర్మమున
వాని యురము ప్రిదిలె వఱద లై నెత్తురుల్ వఱలఁజొచ్చె నొడలి వడఁగు సొచ్చె.
తే॥ తెరలి స్వస్థుం డగుచుఁ దోన మరలివచ్చి పట్టుకొనియెఁ బ్రబలుగాడ్పునట్టిఁగడఁకఁ
గడఁగి యార్వఁదొడఁగిరి లంకానివాసు లంతయుం గాంచి యిఁక నెట్లులగునొ
మ॥ తనుఁ గొంపోయెడు దానవుం గడఁకమైఁ దాకించెఁ బెన్ముష్టి వ [యనుచు.
ప్రనిభం బయ్యది దానఁ జేడ్పడు రిపుఁ సంక్షీణుఁ గావించు నే
ర్పున ట్తోణిం బడవైచి రాచి బలితంపుస్వేతి లొందొచి వే
గనిపాతం బెనయించెఁ బైకెగసి వక్షమ్ము నృహోదగ్రుండై. ౧౧౬
- తే॥ అమ్మెయిం గాల నసురయురమ్ము ద్రొక్కి బాహుయుగమునఁ గంధరఁ బట్టిత్రిప్పి
సిరము దెరలించె భీషణస్వరముగాఁగ నది యఱవ వైచి యవలఁ దానార్చిపేర్చె.
క॥ పావని పగతు నవాగ్దిక్పావనిఁ జేరంగఁ బనుప నయ్యెడఁ బొడఁమిన్
భూవరణీయము లగుచున్ భూవరసుతరాక్షసేంద్రపుత్రాజికథల్. ౧౧౮
- ఉ॥ చేడ్పడి యానికుంభుఁ డటు జీవముఁబాసినయంత హృష్టులై
గాడ్పుకొమారుఁగూర్చి యొడికంబుగఁ గూర్చిరి సంస్తవంబు గ
లొడ్డు లమర్చుకొంచుఁ గపులు న్సరలు న్మనులున్ దిశౌఘ మా
చాడ్పున మ్రోసె రోదసుల సంచలనస్ఫరణంబు లేర్పడన్. ౧౧౯
- క॥ బలమఱి రక్కసు లింకం బల మున్నదె మన కటంచుఁ బాఱిరి పురిన్
వలనిది యని తోఁపమియును వల నిది యని చూపఁ దోడివారిం గొనుచున్.
తే॥ తోడుతోడఁ జనినవారితోడఁగూడఁ గుంభుఁ డుక్కటిమడిసె నికుంభుఁ డెడసె
నాన యే మను నుడి చెవి నానఁ దెరలె రావణుండు త్రిలోకీవిరావణుండు. ౧౨౦
- క॥ అనలుం డాజ్యాహుతిగతిఁ గనలునఁ దా నెగసిపడియు గారించెడు తో
కనికాయం బమ్మెయి ధృతి కని కాకుండు మని పొదువ నతివిహ్వలుడై. ౧౨౧
- ఆ॥ రెంటినడుమఁ జిక్కురీతి రీతికిఁ బాపఁ బాపరతుఁడు వాఁడు పజ్జీముఖుఁడు
మడఁగునట్లు లగుచు మకరాక్షు ఖరపుత్రుఁ గాంచి యిట్లులనియెఁ గంబుకంతి.

—♦ రావణనాజ్ఞ మకరాక్షుఁ డెదిర్చి రాముచే మడియుట ♦—

ఉ॥ పుత్రుడ! సైన్య మొప్పఁగొని పొమ్ము రణమ్మునకున్ ధరాధిరా
ట్పుత్రులఁ గ్రోతులం గెలిచి పొంపెసలార జయమ్ముగొమ్ము నా

- యాత్రముఁ బాపు మెందును సయాత్రుఁడ వీ వయియుండ శ్రీలకుం
బాత్రుఁ డనంగఁ బే రెనసి పాలనసేయఁగఁ జాలితిం జుమి. గీ.౨౪
- క॥ ఆరావణుఁ డటులనినన్ శూరంమన్యుండు ఖరునిసుతుఁ డౌ లె మ్మే
నారూఢి నెరయ నంతలు రారాపోనరింతు ననుచు రణలాలసుఁడై. గీ.౨౫
- ఉ॥ ఆతనికిం బ్రదక్షిణవిధాంచితసన్నతు లాచరించి వి
ఖ్యాతుఁడు వాఁడు జేనిదగు నానతి శీర్షమున స్థరించి ని
ఘ్నూతరుచిప్రరోహ మయి యొప్పు స్వదేహము వీడఁగాంచి సం
పాతసహు నృలాధిపుఁ బ్రపన్నుఁ గనుగొని చీరి యిట్లనున్. గీ.౨౬
- శా॥ సన్నద్ధం బొనరింపు మద్రధము శస్త్రం బైన సైన్యంబు నా
సన్నం గూర్చుము దర్పమొప్పుఁ బ్రథనోత్సాహంబు పాటింపు మీ
వెన్నంబోలిన బంటు విట్టితటి నీయేర్పాటు మెచ్చంగ నౌ
నొన్నత్యంబున మన్ను మీ న్నలము సాయంబంచుఁ గాంక్షించితిన్. గీ.౨౭
- తే॥ అనిన నింతలు గావలెనయ్య దీని కానసేసినఁ జాలదే యనుచు నేగి
యన్నియుం గూర్చెఁ దెలిపిన యంతకన్న మిన్న సేసినపని యను మెలపు దోఁచు.
- క॥ తనదు సిరి యని ప్రదక్షిణ మనువొందగఁ జేసి యాఖరాత్మజుఁ డౌ స్వం
దనముపయిం దనరారెను గనమజ్జ్వలమూర్తి కార్ముకముఁ గైకొనుచున్.
- క॥ సూతుం బ్రేరేపించెను మాతలి నిండ్రుండపోలే మహనీయగుణో
పేతుఁడ వీ వీతటి నా కాతతజయ మొసఁగ మెలఁగు మని సంప్రీతిన్. గీ.౩౦
- ఉ॥ రక్కసులం గనుంగొని బిరాన వరానతిచొప్పెటింగి మీ
చక్కటి వానరౌఘములఁ జక్కొనరింపఁ దలంపుఁ డట్టు లే
నెక్కటి రామలక్ష్మణుల యే పుడిగింతుఁ గపింద్రు నొంతు పే
రెక్కినవానరాధిపుల నెల్ల వధింతు శరోత్తమంబులన్. గీ.౩౧
- శా॥ శూలోత్పాతనిపాతసంభవమహాశుష్మార్చు లొండొండ శు
ష్మలోలేంధనసంచయంబుఁబలెఁ గీశౌఘంబుఁ గాల్పంగ న
న్నాలోకింపఁగలారె శాత్రవులు మీ మ్మా యందురే మందురే
యాలంభంబునయందు నౌ పనులయ ట్లాపన్నతం బొందరే. గీ.౩౨
- చ॥ అను మకరాక్షు నన్నుడుల కందఱు ముం దరుదంది సంతసం
బను వెనయింప లెస్స యని యాదృతిమైఁ బయనం బొనర్చి ర
ద్దనుజుల దండు వెల్వడెఁ బ్రధానవిధానము లొప్పు భేరికా
స్వనము లెసంగె ట్వేళలుఁ బొసంగెఁ బ్రహాసకృతు లైన ల్గొనెన్. గీ.౩౩
- ఉ॥ అందఱు కామరూపులె కృతాస్త్రులె దంష్ట్రులె పింగలాక్షులే
యంద టిభేంద్రతుల్యులె భయానకమూర్తులె ముక్తకేశులే

కొండలమందువాఁ డనఁగఁ గోటికి నేనియు లేడు ట్కోటికిన్

స్పందముగూర్పనయ్యె రభసంబు రసోచిత మ్మా భరంబునన్. ౫౩౪

తే॥ శంఖభేరీసహస్రము ల్సంహతములు క్షేణితాస్ఫోటితములు సుశ్రీ రహించి
యొక్కఁ డై పిక్కటిలి దివ ముర్వి దెసలుఁ జాల విక్కస కని సగఁజాలె నగజ.

సీ॥ తొలుదొల్త సూతు ప్రతోదంబు కరముననుండి ప్రభ్రష్ట మై యుర్వి న్నాలె
నాదట రక్కసు నరదంబునఁ దనర్చు విజయధ్వజము రిత్త విఠిగిపడియె
రథ్యము ల్విక్షమరహితంబు లై సాస్రముఖము లై యడుగిడి మొగ్గతిల్లెఁ
బొంసుయుక్తుం డయి పవనుండు ఘనదారుణావేశమున నెదురై వినిరై

రాద్రుఁ డౌ మకరాక్షు దుర్మతి మతము మహాహవమునకుఁ గూర్చు నిర్యాణమునను
గాని పోని నిమిత్తము ల్గలిగెఁ గాని యాతఁ డస్వస్థుఁ డనుమాట యంచు లేదు.

ఆ॥ వీర్యవత్తములు ప్రవీణులు రక్కసు ల్వాని నెన్నికొనిన వలనుపడదు
కర్జ మనుచుఁ జక్క గడచిరి చేరిరి తాకి రరిబలముల దాశరథుల. ౫౩౫

ఆ॥ ఏనుఁగుల ఘటలకు నెనుబోతులకును సవర్ణు లైన దనుజనరులు తొడరి
నేను నేన యనెడు నెఱు లొప్పుగ గదాసి భిన్నభేదు లగుచుఁ బెరసి రబల!

ఉ॥ ఆర్పులు మిన్నముట్ట నడియాసల కాస లెదుర్పడంగ బల్
నేర్పులు సాగ వేగములు నివ్వటిలం ద్రిదశాగు లేడ్డెఱల్
మార్పుల కందనీక గరిమంబుల సన్నగిలంగనీక ని
ట్టూర్పు లెసంగనీక సమరోద్ధతు లై విలసిల్లునయ్యెడన్. ౫౩౬

మ॥ మకరాక్షుం డనువాఁడు వచ్చె ననికె న్మల్లాడఁగాఁజొచ్చి రా
ప్రకటోద్రేకుని తోడిబంటు లగుల న్బాటింపఁబో రన్న వా
ర్తకుఁ గుప్పించిరి మింటిపై కెగసి రాస్థం బెంచి రాయోధనం
బకలంకం బెపు డెప్పు డం చనిరి వీరాగ్రేసరు ల్వానరుల్. ౫౩౭

తే॥ దేవదానవులకు నైన తెఱపు దోఁస నానిశాచరులకుఁ బ్లవంగాధిపులకుఁ
జరిగె రణమది రోమహర్షణము గాఁగ నమరు లియ్యది సుమహాత్తరమ యనంగ.

తే॥ కపినిశాచరు లయ్యెడఁ గడఁగి శూలపాదపశిలాస్త్రపరిఘనిపాతనముల
నొండొరులఁ దాకి మర్దించి రుక్కడంచి రెగిచి పయిఁబడఁదొడరి రిభేదగమన.

తే॥ శక్తిశూలగదాపరశ్వధము లనులు ముసలముద్గరతోమరముఖ్యములును
విసరి విసరి విదారింప విరులుకొనిరి రక్కసులు వానరుల నగరాజతనయ. ౫౩౮

ఆ॥ వారిసాధనముల వారించుచు సహించు వార లగుచు శిలలు వరతరువులు
పోలఁగా నెఱపుచుఁ బో రొనరించిరి కపులు నాకపులు వికాస మొలయ. ౫౩౯

చ॥ అది గని దుర్దముండు వివిధాస్త్రపరంపర లుచ్చిపోవఁగాఁ
బొదలుచు నేసి యేసి ఖరపుత్రుఁడు వానరులం గలంప న

య్యదనునఁ జేవిదిర్బుటకు నైనఁ దటాలునఁ జాల కెల్లరున్
మదమటి పాటఁజొచ్చి రని మార్కొనలేక వ్యలీకవారణే.

గీరగీ

అ॥ అట్టివారు వనచరాధిపు ల్విద్రుతమాత్రు లగుట కుబ్బి మార్తు రెగచి
సింహనాదములు విశిష్ట లై పొనరించి రంతలోనె విజయ మబ్బె ననుచు. గీర౬

చ॥ అదిగని తాటకాంతకుఁ డహఁ నిలుఁ డం చని బాణవర్షముం

బదరుచుఁ గూర్చి రక్కసుల పంకము బింకముఁ బాపి దీపిత

ప్రదరములన్ ధరించుటయుఁ బాపరతుండు ఖరాత్మజుం డస

ద్విదితుఁడు క్రోధమూర్ఛితుఁడు వేగయుతుండును నౌచు నిట్లనున్.

గీర౭

సీ॥ నిలునిలు మోరారామ! నీకు నాతోడి డౌ ద్వంద్వయుద్ధంబు సిద్ధంబ నుమ్ము

కాడ్మకనిర్ముక్తఘనబాణఫణుల కి ప్లర్పింతుగాక ప్రాణాశుగముల

మును దండకారణ్యమునఁ దండ్రఁ జంపితి వెదు రై తి విప్పటియిటకటమున

నిన్ను స్వకర్మస్థునిం దిలకించినఁ గోపంబు గోప మై గొనయ మెనసె

నామకన్నగవకు నాఁడు గాన్పింపని దోసముననె యింతదొసగు వొడమె

నోదురాత్మ నేటి కుడుకుచున్నవి మదీయావయవము లింక ననినఁ గలదె. గీర౮

తే॥ దర్శనం బొసఁగితి బలే తద్దమెచ్చి నాఁడ నాఁడట్లు లగునె యీనాటికలిమి

బలిమిగలవాఁడవేకదా పట్టువిడకు మెంతవట్టు ధరించెదో యితనిఁ జెనకి. గీర౯

క॥ ఏను త్సుధార్తము సింగమ నైన నితరమృగమ వౌదు వంతయుఁ దెల్లం

బౌ నెటులేనియుఁ గాంక్షితమైనది సేకూరె నింక నటగొట లున్నే.

గీగీ౦

తే॥ నేఁడు మద్బాణవేగంబు నెఱయ నవలఁ బ్రేతరాడ్విషయంబు నివేదితంబు

గాఁగలదు మున్ను నీచేత గంతుకొనిన వారితోడిద లోక మా వలనుగాంతు.

అ॥ ఇన్నిమాటలేల యేమన్న నే మగు రామ! నాదుపలుకు రాణగనుము

గాంతుగాత జగతిఁగలవార లెల్లరు నిన్ను నన్ను నేటి నిష్ఠితమున.

గీగీ౧

మ॥ గదయో యస్త్రములో భుజాయుగళమో కాదన్న వేటొక్కఁడో

యద నై యున్నది దెల్పుమిప్పటికి స్వభ్యస్తంబు నా నొప్పు న

య్యదియే కైకొని పోరువార మది గా దం చేను వంచింపఁబో

ను దిరం బొఁ జుమి నాదు వాక్కెగువ మున్ను న్నొం డుపేక్షించినన్.

గీగీ౩

క॥ అని మకరాక్షుఁడు నొడివిన విని దాశరథి యనె గతి వివేచించి యనం

జను నుత్తరోత్తరాభాషిని మెచ్చరు తధ్యవాగ్విశేషితు లెందున్,

గీగీ౪

క॥ పలికినయంతలు సేసినఁ బలికినపలు కొప్పుఁగాక బహుభాషణసం

వలనమునఁ గలుగునే జయ మలయిక చేకూరు వట్టియారాటమునన్.

గీగీ౫

చ॥ మునుఁ బదునాల్గువేలు రథము ల్గొని యిక్కలకెక్కి నిక్కి ని

గ్గనినయతండు దూషణఁ డఖండితుఁ డౌ త్రిశిరుండు మున్నుగా

- ననిబనిబూని వచ్చి హతులైరి ముహూర్తములోన నీవు లే
కునికియ తక్క నేకొఱతయుం గనుపట్టద నాటిపదతిన్. గీగీ౬
- ఆ॥ నాటఁగోలె బిట్టు నవయుచున్నవి కాకికంకగృధ్రవంచకప్రభృతులు
మేటి నంచు నీవు మెయివెంచుకొను శుంచియేమొయిపుడు తప్పి నెనయఁగలవు.
క॥ అని నగుచు రాముఁ డనినం గినిసి ఖరాసురునికొడుకు గీలించెనుఁ దో
డనె శరపరంపరల నవి మొనయకమునుపే ఖరారి మొగకొని నటికన్. గీగీ౭
- ఆ॥ ఆశరుండు వైచు నాశరంబుల రుక్మపుంఖముల సరేంద్రపుంగవుండు
తనదు ప్రదరముల విదారింప ధారుణి కవియు భూషణంబు లై తనర్చు. గీగీ౮
- తే॥ వేలకొలదిగ నవి నేల వ్రాలునపుడుపుణ్యమెడలిన పురుషులఁ బోలుచుండె
వారి చల మంతకెక్కుఁ డై వఱలెఁ దేజ మోజముఁ బ్రమాణగతి మీఱి యురవడించె.
క॥ ఖరసూనునితో దశరథవరతనయుఁడు పోరఁ జిత్రవర్తన మని కి
న్నరగంధర్వసురాసురు లరయుచు దివి నిలిచి రద్భుతావహాచరితా. గీగీ౯
- చ॥ మొగిలులయట్టి వై గొనయము ల్పనము ల్పొనరింప విండ్లపై
నెగసి యొకండుగాఁ బెరసి యెక్కటిపోరఁగ నయ్యె నవ్వె య
వ్వగలకుఁ దోడుగాఁ బెనఁగు వారల తీరికఁ బెప్పనేల క్రొం
బొగలెగయించి రిర్వురు నపూర్వ మనందగు సంగరంబునన్. గీగీ౧౦
- ఆ॥ ఒంటికన్న నొండు యుక్తం బయుక్తంబునాక నాకసదులు నడుఁకుచుండ
నాటుకొని రొడ్ల నారాచములఁ గృతప్రతికృతముల తెఱఁగు ప్రకృతి కిడఁగ.
తే॥ రక్కసుం డెన్ని బాణముల్ రభస మెసఁగ నేసె నన్నియుఁ దునుమాడె నినకులీనుఁ
డట్లు జనవిభుఁ డేసిన యవియు నవియఁజేసెఁ గడఁగి శరంబుల నాసురుండు.
క॥ బాణాఘంబులు గప్పిన క్షోణియు నాకసము దెసలు శోభిల్లక సం
క్షీణము లౌ నననయ్యెం ద్రాణం బనరాని వింతదశ పాల్పడఁగన్. గీగీ౧౧
- వ॥ అట్టియెడ. గీగీ౧౨
- ఆ॥ కుపితుఁ డై విభుండు కోదండపాణి మహాభుజుండు రాముఁ డసురధనువు
నటికివైచి నిశితనారాచముల రథరథ్యసారథులఁ దెరల్చి యార్చె. గీగీ౧౩
- మ॥ విరథుం డై కరము ల్విదిర్చి కర ముద్విగ్నత్వ మొప్పార భూ
మిరథుం డయ్యెనొ యంచు వేల్పు లలుకన్ మేకొన్న శూలంబు శా
ర్వర మాశార్వరుఁ డొయ్యనం గొనియె సర్వప్రాణిసంత్రాసనం
బురుతేజంబు యుగాంతవహ్నికలనాయుక్తంబు సక్తంబుగన్. గీగీ౧౪
- ఆ॥ చిరసమర్చితంబు శీఘ్రసంపాతం బయంత్రితంబు నైన యమ్మహాగ్ర
సాధనంబుఁ ద్రిప్పి సరగున రాము లక్షించి వైచె దీనఁ జెడితి వనుచు. గీగీ౧౫

- శా॥ మింట న్మంటలు విద్యుదున్మిషితసోన్మేషస్ఫులింగావళుల్
వెంటం గంటికేఁ గంటకంబు లగుచున్ వేవేలుగా నంటిరాఁ
బంటం గంట విసంబు చి చ్చుమియు నాబంట్లం దలంపించు నీ
తంటాదంట యటంచు నెల్లరుఁ గలంతం గాంచ నేతెంచుచున్. గీ२౦
- ఆ॥ మూఁ డమోఘబాణములఁ దొడి రాముండు దివ్యభూషణం బుదీర్ఘ మైన
దానిఁ దుంటలుగ విదారించె హరిసేన లుబ్ధియాడ నసురు లులికిపడఁగ. గీ२౧
- క॥ శ్రీరామశర్దారిత మై యోరామ!మహోల్కయట్టు లురలి తెరలు నా
ఘోరాయుధ మీక్షించి వికార మెడలి సాధువాఙ్ముఖు లై రమరుల్. గీ२౨
- శా॥ ఆశూలం బటు భగ్నమైన సురరాజారాతి కొండొక్క ని
దేశం బాయ్యనఁ దోఁపమిం గడఁకమై దిష్టాంతవేలాంతకా
భ్యాశం బౌ దృఢముష్టిఁ గూర్చుకొనుచున్ వ్యాపాది యై రాక్షసా
భ్యాశంస ల్తగ నిల్వ నిల్వ మని రామాధీశుపై వచ్చినన్. గీ२౩
- క॥ నవ్వుచు రఘునందనుఁ డపు డవ్వికలుం గాంచి పావకాస్త్రము వింటన్
జివ్వనఁ దొడిగి మిడుఁగులు ల్దవ్వలకు న్నిగుడ నేసె దర్పద్ధతుఁ డై. గీ२౪
- క॥ ఆయస్త్రము తోన యసృక్పాయి హృదయ మేర్చి వ్రచ్చె బలునాడికలన్
దాయ యిలఁగూల ననుపద మాయినకులు శరధి సేర నది వచ్చెఁ జెలి. గీ२౫
- ఆ॥ నాధుఁ డట్లుచన ననాధ యై రాక్షససేన రామబాణశీర్ణ యగుచు
సారిది లంకసేరె సొక్కుచు సోలుచు దితిజపతియ యింక ది క్కటంచు. గీ२౬
- క॥ హతుఁ డైన ఖరాత్మజుఁ గని వితతము దాశరథి విశిఖవిక్రమ మతులం
బతిలోకం బని పొగడిరి సతతోత్సాహజము మేలి సంభ్రమ మొదవన్. గీ२౭
- ఆ॥ వజ్రహతగిరీంద్రవర్ణితం బగువాని మేను గాంచి యింక మేలె యనుచు
నుబ్బి గంతులిడుచు నుల్లాసమున నొప్పి రగచరేంద్రు లలికులాంచదలక!. గీ२౮
- మ॥ హతశేషు లైలుపంగ నంగబల మిట్లయ్యెంగదా యంచు నీ
పితరోషుం డయి రావణుండు దశనోత్పీఢోత్థనిరాతసాం
ప్రతనిర్ఘోషము లుల్లసిల్ల సురజిద్భావంబు మాసెం గటా
దితిజాధీశున కింక మించువిధ మేదీ యంచు ఘూర్ణిలుచున్. గీ२౯
- క॥ సుతు నింద్రజిత్తుఁ గని నీ వతిలోకేశప్రభావుఁ డన నెగడితి సం
మతి దాశరథులఁ బొరిగొన నతులితవిభవుండ వగుచు నరుగుము కడఁకన్. గీ३౦
- ఆ॥ దృశ్యమానుడవౌ యదృశ్యుండవౌ యై రయంబు నెఱయ నెట్టు లైన నమ్మ
హౌజసుల జయింప యత్నింపు మది నాకుఁ బ్రీతికరము నీకుఁ బెనుపుఁ గూర్చు. గీ३౧
- క॥ అప్రతికర్మ హరి గెలిచి తప్రాకృతుఁ దత్సతుం జయంతు జయింపన్
ధీప్రతిభం దనరారితీ వీప్రకృతుల నరుల గెడపు టెంతలు నీకున్. గీ३౨

క॥ అను రాక్షసేంద్రు నానతి వినీతుఁ డై మాళిఁ దాల్చి వెసఁజని హోమం
బొనరించె విధియుతంబుగ ననలుం బ్రజ్వలితుఁ జేసి యసుర కడంకన్. ౧౮౩

—♦ ఇంద్రజిత్తుసవరణ ♦—

ఆ॥ ఆతఁ డాభిచారికాయత్తు డై వేల్వఁదొడరఁ బొలనుదిండితోయ్యలులు ర
యంబు మీఱ శోణితాంబరోష్ణీషము ల్పాని చనిరి సవనభూమి కార్య. ౧౮౪

మ॥ శరపత్రంబులు తోమరప్రముఖము లృస్త్రంబులున్ నహ్ని కా
స్తరణంబు ల్సమిధ ల్విభీతకజము ల్సంర క్తవస్త్రంబులున్
వరకాష్ఠాయన మా సృవంబు దనర న్వాఁ డత్తటి నేవ్వల్చెఁ జె

చ్చెరఁ గృష్ణాజగశగ్రహం బొనరఁజేసెన్ వేల్పు లల్లాడఁగన్. ౧౮౫

తే॥ అట్లానర్ప విధూమహోమాగ్ని వెలుఁగ విజయచిహ్నంబు లొప్పారువెరవు దోఁపఁ
బ్రక్రమావ ర్తశిఖలతోఁ బావకుండు హవ్యము గ్రహించి స్వర్ణాభుఁడై తనరై.

తే॥ దేవదానవరక్షోగ్నితృప్తి నవిధంబునం బొనరించి యంతర్ధి నెఱయు
రథముపై రథివర్యుండు రాణఁదనరె శరశరాసనముఖ్యము ల్చాలఁగొనుచు.

ఉ॥ నాలుగు గుఱ్ఱము ల్నెగడ నవ్యగుణోత్తమలీల లొప్ప ని
ర్వేలకలాభిరామము సవేగము నై పెనుపొందు తేరిపైఁ
జాలన మెంచు చాపము ప్రసంగము చొప్పడ వజ్రవర్మభూ
షాలసితాంగుఁ డై తనరి సంభ్రమవిభ్రమము ల్దలిర్పఁగన్. ౧౮౬

క॥ దీప్తానలసంకాశము త ప్తకనకవలయ ముచ్చితము వైడూర్య
ప్రాప్తాఖిలభూషణ మమరాప్తేతరు కేతనము మహారుచిఁ బొనరెన్. ౧౮౭

శా॥ ఆదిత్యాభము సజ్జ మారథము బ్రహ్మాస్త్రంబు సంమంత్రితం
బాదేవారికి రక్షణప్రవణపర్యాయంబు లై చొప్పడం
గా దైత్యుండు పురంబు వెల్వడి సమిత్కల్యాణలీలాయిత
ప్రాదుర్భావకరాపిధానకలనాప్రాగల్భ్య మూహించుచున్. ౧౮౮

తే॥ దుష్టరాక్షసమంత్రినిర్ధూతవిఘ్నయత్న నిఘ్నం డగుట నొడ్డ కలవిగామిఁ
దనదుతలఁపునఁ దలపోసికొనుచు హితులఁ గాంచి యిట్లనె నతఁడు నిష్ఠాశితార్తి.

ఆ॥ మాయదారి వ్రతము మానించి పురి వీడి యరుగుదెంచి యసురు లనినఁ దొడరి
మడఁచువారి వీరి మాయించి పితృతృప్తిగూర్చువాఁడ సిరికిఁ గూర్చుజాడ.

క॥ ఆనెటి నిర్వానరఁగా నే నొనరించెద ధరితి నేఁడె కనుఁగొనుం
డీనాసంగర మనుచున్ దా నంతర్ధానమున్ రథముతో నెనసెన్. ౧౮౯

తే॥ ఆదశగ్రీవుఁ డట్లు ద న్ననుప మాయలాఁడు శక్రసపత్నుండు వాఁడు తీక్ష్ణ
కార్ముకాశుగములు పూని కదనముతల నభ్రతలమున నిలిచి బిట్టార్చి తొడరి.

- ఉ॥ రాము సలక్ష్మణుం గని పరాకు దొలంచి చిరాకు లెంచి సు
త్రామవిరోధి సాయకపరంపర లేడైట మీఱ గుప్పఁగా
దీమసమొప్ప మేకొనె నుదీర్ణుఁడు వాఁడు ఘనాఘనంబు ప్రో
ద్ధామకబంధధారల విదారణ మేర్పడ రొప్పుచాడ్పునన్. ౫౯౫
- తే॥ అంసములతోడఁ ద్రిశరస్క మైన పన్నగేంద్రయుగ మట్టు లొప్పెడు నినకులీను
లెదిరి నలఁచెడు వారు వీరే యటంచు నెంచి గుర్తిడఁ దొలుతఁ దా నెగచె నవల.
- తే॥ సరథుఁ డసురుఁడు వైహోయసపథ మెనసి యల్లె చక్షుర్విషయమున కందరాక
ధనువు సజ్యం బొనర్చి తత్తనువు లగల నార్పుచుఁ గడంక శరము లేయంగఁదొడరె.
- మ॥ శరసంవేగపరీతు లై కినిసి యాశాచక్ర మల్లాడ దా
శరధుల్ స్వీయశరాసము ల్సశరము ల్సజ్యంబులుం జేసి య
స్త్రరహస్యజ్ఞులు సూర్యసన్నిభము లౌ శస్త్రప్రతానంబు లం
బరముం గప్పఁ దమఃప్రహాణకలనాప్రాగల్భ్యముం జూపినన్. ౫౯౬
- క॥ సహలక్ష్మణుఁ డౌ రాముని సహస్రసంఖ్యాకనిశితశరముల కతిదు
స్సహముల కెదు రైనం దన,విహార మే మగునొ యనుచు విహ్వలుఁ డగుచున్.
- సీ॥ ఆకసంబెల్ల ధూమాంధకారమ్మునఁ గప్పినయప్పాటఁ గడుకొనంగ
మఱియు నీహారతమస్సాదితంబు లై దెసలు శూన్యంబు లౌ తెఱఁగు వడయ
జ్యోతలనిర్ఘోష మేతాదృశం బనరాక నేమిస్వనోద్రేక ముడుగ
నశ్వఖురారావ మంతలింతలు గాఁగ రూపనిర్ణయ మపశూప మనఁగ
నైన దశ పాల్పడంగ ఘనాంధతమససక్తశరవర్ష మిది యనఁ జాలుకొలిపి
ముంచె నారాచవృష్టి రాత్రించరుండు నరవరేణ్యుల విధిదత్తవరబలమున. ౬౦౦
- ఆ॥ సర్వగాత్రముల నసంగం బనంగ లేకుండ దాశరథుల నోజ మెఱసి
స్రుక్కనాపె నసుర సూర్యసంకాశమ్ము లైన యాశుగముల నచలతనయ!
- క॥ శరధార లెనయఁ బర్వతవరము లనన్ దనుక కుండి వా రిరువురు నం
బరము వగులఁ దిగ్గంబులఁ, బరఁగించిరి ప్రదరముల సుభాస్వరరూపా. ౬౦౧
- తే॥ కంకవత్రులు పత్రులు గగన మెనసి లక్ష్మీతేతరు రావణి లా వఱంగ
నెఱసి తచ్చోణితోక్షితోన్నిద్రము లయి ధరణిపై వ్రాలుచుండె విద్యావిలసిత!
- క॥ అతిమాత్రవిద్ధు లయ్యుం దితిజేంద్రాత్మజుఁడు వనుచు దీప్తశరములన్
మతిమంతులు భేదించుచు వితథము లొనరించి రొగిఁ బ్రవీణత వెలయన్.
- తే॥ వానిహేతు లేతెంచు నవ్వల నెఱింగి శబ్దవేధుల నుత్తమాస్త్రములఁ బంచి
మించి వేధింపఁదొడరిన మెలకువ న్గణించి వంచనఁ బెంచి నక్తంచరుండు.
- ఆ॥ ఉన్నచోట నుండ కొండొండఁ దిరుగుచు నిశితవిశిఖతతులు నివ్వటిల్లఁ
జేయుచుండఁ దనదు శీఘ్రగామిత్యంబు శస్త్రవేత్తృతయుఁ బ్రశస్తములుగ.

- క॥ మాయావి శరకలాభ్యా, సాయాసితతనుఁ డసురుఁడు యత్నము తనరం
జేయింక మోకటిల్లఁగఁజేయందొడరుటయు రాజసింహులు కడఁకన్. ౬౦౮
- చ॥ విసువక యెల్లదిక్కుల నవేలశరాహతులం దెరల్పుచున్
గుసుమితకింశుకమ్ములకుఁ గూర్చినమెత్తనిమేను లొప్పఁగా
నసురుసు రందనీయని మహత్త్వమునం దులకించుచుండి ర
య్యసమశరాభు లయ్యదనునందుఁ దటిల్లతికాసమద్యుతీ. ౬౦౯
- శా॥ రూపం బెన్నఁగరాని దన్న గతియున్ రూపింపఁగాఁబోల దీ
రోపం బీధను విట్టు లిట్టు లన నౌ రూఢప్రరూఢత్వముల్
దోఁపం బో వినుఁ డభ్రసంప్లవమునన్ దుర్భావ్యుఁ డై నట్టు లై
పాపం బాపతితుం డొనర్పఁదొడరెం బాపాపనోదాదరా!. ౬౧౦
- తే॥ సూత్రు లటు నిహతులు గతాసువులు నగుచు వానిశరములపా లయి వానరవరు
లవనిపైఁ జాపకట్టుగా నత్తమిల్లి రొకనిపై నొండుగాఁ దపోయోగనిపుణ!
- ఆ॥ అన్నఁ గాంచి యిట్టులున్న నేమగు సర్వరాక్షసుల వధింప రాణ నెఱయ
బ్రాహ్మ మస్త్ర మిపుడె పరఁగించువాఁడ నగచనియె లక్ష్మణుఁడు మహాస్త్రకుశల!.
- క॥ శుభలక్షణ లక్ష్మణుఁ గని విభుఁ డిట్లనెఁ దగని దట్టి విధి యొక్కనికై
యభగుల నందఱుఁ దునుముట ప్రభావవిలసితుల కెందుఁ బ్రస్తుత మగునే.
- శా॥ అన్నా! లక్ష్మణ! యెన్నఁడేనియు రణావ్యాసక్తు నున్మత్తుఁ బ్ర
చ్ఛన్నుం బ్రాంజలి రక్షణార్థి విజితున్ సన్నాహసంశూన్య నా
పన్ను నిద్రితునిన్ వధింపకుము తత్పాపంబు నీ కిచ్చి నీ
పున్నెం బందుకొనంగ వా రగుదు రాపో టొప్పు నా నొప్పునే. ౬౧౩
- ఉ॥ ఎట్టులయేని వీని వధియించుతెఱు గెనయించువార మీ
పట్టున ముట్టుచో నుసుఱుఁబాపఁగ నోపు శీలీముఖంబులన్
నెట్టనఁ బన్నగాభముల నేర్చి విదిర్చి యసమ్ము రెమ్మ నౌ
కట్టడిసేయఁగానగును గర్జముపైఁ దలఁ పూర్జితమ్ముగాన్. ౬౧౪
- తే॥ తోఁచినంతన యీతని త్రుళ్ళడంతు రడరనీక మహామహు లగచరవరు చరిత.
లలికి యంతర్హితుం డయ్యె ననఁగబోలు మాయకుఁడు త్సుద్రుఁ డతఁడు సమ్మాన్య
- ఆ॥ మింటికెగసెనేని మేదినిఁ జొచ్చెనయే నధస్తలమ్ము నెనసెనేని
నెటు నిగూఢుఁ డయ్యెనేనియు మదిషుదగ్గుఁ డయి పుడమిపైనిఁ బడు నితండు.

—♦ ఇంద్రజిత్తు రామాస్త్రముఁ జూచి పాటిపోవుట ♦—

మ॥ మహితాత్ముండు రఘుప్రవీరుఁ డటు సన్మంత్రంబు పాటించి ప్రా
ప్తహరీద్రుం డయి రాద్రు ఘాతుకు రిపుం దండింపఁ జుడక్రమ

ప్రహితం బౌ శరరాజమున్ మనమునన్ భావించి వీక్షించినన్
విహృతిం బొసి తలంగనెంచె సురరాడ్విద్యేషి యుద్యేగియై.

౬౧౭

తే॥ అఖిలలోకమాయాతమోహరము శరముఁ
దొడిగి రఘువీరుఁ డేయ నిరూతుఁడగుచుఁ
దోచి యెడద్రోచి లంకలో దూత దూఱు
పుట్ట నాచెట్ట దిటపు గోల్పోవ మగువ!.

౬౧౮

క॥ తెప్పిటిలి ప్లవగసేనలు ముప్పెడఁబాసె నని మేలీ మురిపెంబున రా
మప్పఁ గొనియాడఁదొడఁగిరి తప్ప దిదియె యసురుఁ డడఁగుతఱి యని రమరుల్.

తే॥ అనుచుఁ బురహరుఁ డెఱిగింప నచటబాసి యడరి యాకష్టఁ డెటు సేయంగడంగెఁ
దెలుపవే యవ్వలనికథ తెఱఁ గటంచు విభుని గిరిరాజకన్యక వేడుటయును.

మ॥ శ్రుతిసీమంత విశేషకాంచిత కలాశుంభద్రజోగుంభ వి
శ్రుతపాదాబ్జ! మహాధ్వరప్రవణ సంస్తుత్యాత్మసంస్థాన సం
శ్రుతలోకావనకృత్య సర్వజననాస్తోకప్రభావాఢ్య ల
క్షిత సాక్షిత్వ విభావ్యతత్వ మునిసంసేవ్యత్వరూఢోదయా.

౬౨౦

క॥ భూతజయ! బోధగమ్య! ప్రభూతదయాత్మీయనయవిభుత్వాంచితసం
పాతహరణచణచరణా! చేతశ్శుద్ధిప్రకరణ! శ్రతసంభరణా

౬౨౧

వసంతతిలక॥ శాపాయుధోత్తమ వచశ్చయలక్ష్యకోపా!
పాపాపనోదనసవ ప్రవణాంఘ్రియూపా!
దీపాంకురాయిత మతిసిద్ధిలభ్యరూపా!
నీపాలయాది వినినీషు కలాకలాపా!

౬౨౩

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబౌ గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శివాయ గురవే నమః.

శ్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము.

పూర్వభాగము.

నవమాశ్వాసము

కరుణావేశభృత

ప్రాకామ్యవిభూతియోగ భద్రోద్దేశ

స్వీకారరిపున్యక్కా

రాకారవిశేషవద్ద శా! పరమేశా!

ఆ॥ అవధరింపు మట్టు లడిగిన గిరిజతో నిట్టు లనియె గిరిశుఁ డింతి! పూల
బంతి! వినుము రుప్తభావం బెసఁగ వాఁడు పురము సొచ్చి దుష్టబుద్ధి హెచ్చి.

మ॥ కనులం గ్రోధము దొన్ముచుండె నన రా గం బొప్పఁగాఁ బశ్చిమం
బన నొ ద్వారమునం బయల్పడి కదభ్యాసు ల్భ్రతాసు ల్పలా
శను లొంటం దనుఁ గొల్చి రా నశనిభృచ్చత్రుండు పౌలస్త్యుఁ డే
చిన వేరమ్మున రామలక్ష్మణులఁ గాంచెం బొంచి దుర్లక్షుఁ డై.

ఉ॥ ఉద్ధతు లై రణోన్ముఖత నొప్పు నరేంద్రులఁ జూచి చూడలే
కుద్ధతవిక్రముండు సమయోచితమాయికవృత్తిఁ బెంచి సం
బద్ధుఁడు గాక మోహపరిపాటిన వారల ముంప నెంచి యా
పద్ధతికిం దగంగ నొక భామినిఁ గొంచుఁ గ్రమించి నొంచుచున్.

తే॥ తోడవచ్చినవారలుఁ దొడరుచుండ వానరాభిముఖుం డయి వాఁడు సొచ్చి
యరదమున నున్న యంగన నట్టె తివిచెఁ జంపఁదలఁచు స్వభావంబు చక్కబెరయ.

ఆ॥ మాయలాఁ డతండు మాయామయాంగన నట్లు గొనుచు నీత యకా ననంగఁ.

గాననౌకసులకుఁ గాన్పింపఁ దనపూన్కి నెఱయ వచ్చి యెదుర నిలుచుటయును.

క॥ సంక్రుద్ధు లగుచు వారలు చంక్రమములు పొనర శాఖిశైలవరశిర

స్సంక్రాంతుఁ జేయఁగడఁగి రసంక్రముఁ డవ్వానిఁ దొడరి చంపుదు మనుచున్.

తే॥ అందఱకుఁ దాన ముందల యగుచు హనుమ రిపునురాసదుఁ డటు చెలరేఁగి దొడ్డ

గట్టు పట్టినపట్టునఁ గదలఁబెఱికి దానిఁ గొనివచ్చె దనుజు దుర్దము మడంప. ౮

క॥ అభ్యాశగతుం డగుచు దురభ్యాసుం జూచె నసురు నావల రథమం

దభ్యాగతఁ దత్పీడిత సభ్య యనం దగిన యొక్కజవ్వనిఁ గాంచెన్ ౯

◆— (హనుమంతుఁడు మాయాసీతావధముం గని చింతిల్లి రావణు దూఱుట) ◆—

నీ॥ ఉపవాసములఁ గ్రుస్సియును శరద్రదాకాశశాంకు గేరుచు నిజాస్యంబు దనర

వినిహతానంద యై వెల్లనైననుఁ దొంటి చిఱునవ్వుసిరి బాట సృక్వు లెనయ

నేకవేణీవస్త్ర యే కాఁగ రామనామావృత్తి శుద్ధభావాప్తిఁ దెలుప

నమృజరజోవిలిప్తాంగసౌష్ఠవసుషమలు వరస్త్రీధర్మమర్మ మనఁగఁ

తే॥ దెరువు లే కతిదీన యై దెసలుసూచు తెఱవుననె తనుఁగావ నేతెంచువారి

నరయుతలఁపున నున్న యా యన్నమిన్నఁ గాంచి యంజన నోము చక్కటిఫలంబు.

ఆ॥ అచిరకాలముననె యామానినీమణిఁ గాంచియున్నవాఁడు గానఁ జాన

మైధిలియ యటంచు మది నిశ్చయించి రథస్థ యగు నవస్థతరము నెంచి. ౧౧

క॥ కన్నుల నీరెడల మహాపన్నుఁడు దా నగుచు నీతపస్విని గతి యీ

కన్నులఁ గననయ్యెఁ గదా యన్న తెవులు పాల్పడన్ భయవ్యధితుం డై. ౧౨

ఆ॥ ఏమిసేయువాఁడొయీదురాత్ముఁడు కష్టఁ డింత దలఁచు విధి యహీనుఁ డగునె

తొంటి మేలికూర్పు దొడిబడ నీనోట దొనఁగునుడువు మనియె ధూర్తుఁ డతఁడు.

శా॥ శోకార్త న్వ్యధిత న్రథస్థలమునంజొప్పించి దర్పించి య

ట్లాఁకొన్నాఁ డిపు డాహరింప నదిగా కన్నెంబు పున్నెం బొకం

డీకాలంబునఁ గల్గునే యనుచు వాఁ డీక్షించియీక్షించి స్వ

ప్రపాకట్యం బెద నెంచి వానిఁ దఱియంబ్రస్తాన మూహించుచున్. ౧౩

తే॥ వానరబలంబు తోడ్పడి వరదపూర్ణ

గా నెఱయ నొక్కత్రుటిలోనఁ గదిసి యటుమ

నంతకుఁడు రావణియుఁ గ్రుధాక్రాంతుఁడగుచు

ఖడ్గము వికోశ మొనరించి గఱితఁ బొదివి. ౧౪

క॥ తలవంచి తాఁచి త్రోచియు నలయించిన రామ ! రామ ! యని యాక్రోశం

బొలయించెను సుస్వరముగ నెలనాగ యతండు గూర్పు నిడుమలు పడుచున్.

- మ॥ తలవంచెం గద పాపుఁ డిట్టి సుచరిత్రం బట్టి యొం డేటికిఁ
దలవంపు ల్లుటియించె నిందఱకు మీఁదం జచ్చునో నొచ్చునో
తలఁపంబోలదు నన్నుబోంట్ల మహితోత్సాహంబు వ మ్మయ్యె నే
తల పంతమ్ముల తీర్పు మార్పడియెఁ గద్దా ధర్మ మం చాత్తుఁడై. ౧౭
- ఆ॥ శోకమోహవార్ధిఁ జొరఁబాటి విధి దూటి దీనుఁ డగుచు నేది తెరు నటంచుఁ
గనుల వేడినీరు కాల్య లై ప్రవహింప నడలి సడలె మారుతాత్మజుండు. ౧౮
- తే॥ చారుసర్వాంగి సౌమ్య యీసాధుచరిత
రాము ప్రియమహిషియ యంచు రాణఁ బేర్చు
భక్తివిశ్వాసములు తన్నుఁ బ్రాముకొనఁగ
సంతవాఁ డింతలయ్యె హిమాద్రితనయ ! ౧౯
- క॥ క్రుద్ధుఁడు తజ్జీవాశాబద్ధుఁడు నై యసురఁ దఱిసి పరుషాక్షరసం
బద్ధము లగు భాషణముల నద్దార్మికుఁ డాడఁదొడరె నబలామణిరో. ౨౦
- సీ॥ ఓదురాత్ముఁడ ! సాధ్య నుదుటార్చుకొనఁ గేశపక్షంబునం బట్టి పరిభవితై
యేయపరాధంబు నీయమ పొనరించె నెఱిఁగింపు మొక్కింత యెఱుకయున్న
బ్రహ్మరివంశంబు పాడ్వడె మీయిట్టి రక్కసికాన్పు నేరంబుకతనఁ
గాల్పనే పాపు నత్యల్పసమాచారు నిర్దయు నవినీతు నీచు నిన్నుఁ
దొడరి తెంతటివనికి నీదుష్టబుద్ధి తెలిసెఁ గా కింతమాత్రన తెఱఁగు గాంతు
వ్రాటు నాచేతిలోన నీయుసులు నిలిచి యున్నయది సీతఁ జంపి నీవుండ విలను.
- ఉ॥ ఇ ల్లటు వీడి రాజ్యమహితేందరిర కెంతయు దూర మై మదిం
దలయుఁ దండ్రియుం బతియు దైవము ధర్మము రాముఁ డంచు సం
పల్లలితంబుగాఁ గొలుచు పావనమూర్తిఁ దెరల్చి తెచ్చె నా
ప్రల్లదుఁ డీవు చంపఁ దెగఁబాటితి వింతటి పాపు లుందురే. ౨౧
- తే॥ లోకవధ్యుండ వీవు శ్రీలోకహంత లంతమందినయంత నేయంధతమస
లోక మతిగుత్పితము తమ్ము లోఁగొనంగ నడఁగువారలొ యాగతి నందఁగలవు.
- ఆ॥ అనుచుఁ బలుకుచు న్మహాత్ముండు హనుమ సామర్థ్యఁ డగుచుఁ బ్లవగమండలంబు
దోడ రాఁగఁ దొడరి త్రుంచితూటాడెడు సంత లగుచు నసుర నభిగమింప. ౨౨

—♦ మూఁడు నాలుగు నే నపు నాశ్శయధము ♦—

- క॥ ఆవానరవరసైన్యము దావాగ్ని నడంచు తోయదముప్రక్రియకుం
దావల మగుచుం దాకెను దేవారిబలంబు సర్వదివిజస్తుత్యా ! ౨౩
- తే॥ అట్టి సంఘాతరణమున నమరనాథవైరి తనవారి కొంటఁ దోడ్పడి కలంబ
శతసహస్రంబులం గీతతతిఁ దెరల్చి యిత్తబలుఁ బావమానిఁ బే రెత్తి పిలిచి. ౨౪

శ్రీశివాయ గురవే నమః

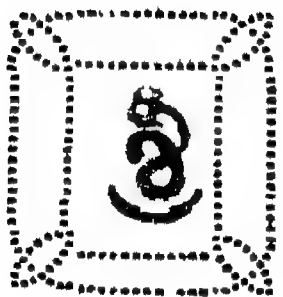
శ్రీరామకథాఽమృతము

ఉత్తరకాండము

—:0:—

—♦ ఉత్తరభాగము — ప్రథమాశ్వాసము ♦—

—:0:—

సీతారామపదా

జ్ఞాసంచితభూవివిధవిహారవిలాస

ప్రాసంగికై కవీచీ

భాసురమహిమార్ణవప్రవణనిజసత్త్వా!

౧

వ. అప్రాకృతదివ్యవై భవా! దేవా! యవధరింపు మవ్విధమున నర్థిమెయి నర్థించిన
యర్థాంగి ప్రార్థితమ్ము సమర్థింపం బూని యర్థిజనర్థి యగు నయ్యర్థేందుకిరీటుం
డనుపదంబ.

౨

గీ. వింటివికదా సభాస్థితివిలసనములు భరతసంప్రార్థనంబు తత్ప్రాభవంబు
వినుము తన్వంగి! యటమీఁది విభునిపోక లనుచు నొకనవ్వు నవ్వి యిట్లనెఁ బొసంగ.

వ. అమ్మెయి విమానరాజమ్ము సమ్మానిత మ్మయి వీడ్కొని చిత్తజ్ఞ మ్మయి నిత్య
సాన్నిధ్యమ్మునఁ గొలువుఁ గొనుటయు.

౩

సీతారాముల వనవిహారము

క. ఆరామమహీశుఁ డశోకాతామమహీవిహార మది మదిఁగొన సే

తారాను మహీసుత “విస్తారా మమ హీయ మభిమతా” యని కొలువన్.

గీ

వ. తదనురూపం బగు నుద్యోగంబునం బ్రవర్తిల్లె నంత.

౬

గీ. అన్నరేంద్రుని రాక నొక బున్నె మెన్నుకొనుచు వనపాలు రుచితనందనసమృద్ధి
మున్నె సంస్కృత మగు వనమున్ నవీనగతిఁ బరిష్కృత మొనరించి రతివమిన్న !

వ. అదియు.

౭

గీ. నాకు వర్ణించు శ్రమ మేల? నవల! యవల మీ కతిశయోక్తులుగఁ దోచుమేల మేల?
యొక్కనాఁ డింపు నింపవ యొక్కనాఁడు మేలు మే లన్న సొమ్ములే మెలఁతలకును.

క. ఉద్యానపాలు తాగమవిద్యాధ్యులు నాగరికులు విభుఁ డత్తటి కా
మాద్యద్గజగతితో రా నుద్యోగము సేసి రెంత యుచితమొ? యువతీ!

౧౦

- సీ. పవలింటి దివిటీల ప్రభలు నభంబంటి యినవంశ్యు కొలువున నెలమి వొగడ
బెత్తముల్ గైకొన్న బిత్తుల ప్రచార మంద మింద మటంచు నవని కొనఁగఁ
దాల్చిన సొమ్ముల ధగధగన్మణికాంతు లంతరాలంబు రవ్వంత సేయ
నాత్మీయసహజతేజోంకూరవిస్ఫూర్తి దిక్కు లన్నిటి నొక్కలెక్క వ్రాసె
మనుకులారామపారిజాతనగ మట్లు రామదేవుండు వోయె నారామవాటి
కాత్మరామామణిం గూడి హరివివిధవిహృతు లే మే మటంచు నిర్వృత్తములుగ
- క. ఏమణి నెనసినఁ బటికం బామెఱుఁగున మెఱయు స్వచ్ఛ మగు కతముననా
రామగతుల నామెయి కయి భూమానందమయుఁ డతఁడు వొలిచెన్ సాధ్వీ! ౧౨
- శా. శ్రోణీబింబములన్ దుకూలముల వీచు ల్లాఱుమా తైన ని
ర్మాణం బూహ రహింప నీవులకుఁ దార్పంబడ్డ కెంగేళ్ల న
నాణిక్యాభరణాభ నాభికుహరాంతప్రాంతము ల్గప్పఁగా
వేణీబంధము లూడ నూడఁ జని రావేళం గుమారీమణుల్. ౧౩
- గీ. ఉత్సవము రూపమెనసిన యుదుటు దోఁప నుచితసమ్మద మైన తద్యూధమరిగె
నాధు సన్నిధిఁ గొన్న విన్నాణ మొప్పుఁ జెలయు ప్రకృతిప్రవాహవీచిక యనంగ.
- వ. రామామణి! యారామచంద్రమూర్తి. ౧౪
- గీ. వానరులచేత రాక్షసప్రవరభటులఁ బట్టి కొట్టించె దనప్రాభవంబు మెఱయ
నాడువారలచేత ననంగు రాజ్య మాహరించుకొనం బట్టె నట్టి పట్టు. ౧౫
- శా. చూచుం జూడఁ డటు ల్విను నివినఁడు మెచ్చున్ మెచ్చఁ డానంద మ
ట్టె చెన్నొందఁగ రాజయోగమున నౌ నావృత్తికిం బ్రీత యై
సాచివ్యమ్మునఁ జిత్త మెత్తిన మహీజ న్మెచ్చఁగావచ్చుఁ ద
త్ప్రాచుర్యం బభయంకరం బనుభవప్రాప్యంబ చూ శాంభవీ! ౧౬
- శా. విద్యారణ్యము మాధవానుగత ముర్విన్ నిల్చె నాఁ బొల్చు నా
యుద్యానస్థలి నింతనంతఁ దఱియన్ యోగ్యస్థితిస్థానకం
బుద్యోగం బనఁ బూలపంజరమునం దొప్పారు రాచిలక త
త్పద్యం బలెక “మహాప్రభు ర్జయతు నిత్యం” బంచు మున్నంతటన్. ౧౭
- శ్రీరామచంద్రునితోఁ జిలుక వనవిశేషంబులు మనవిసేయుట
- ఉ. నాపలు కాలకింపు ద్రుహిణస్తుతచిత్రచరిత్ర! రామదే
వా! పలుపోక లిందుఁ గల వాత్మతదర్థము సంస్కరించి రీ
వే పొరపాటు లే కెనయవే యల వేడమునందుఁ బోలె నే
యే పద మింపు నింపు నదియెల్ల సమర్థసుఖం బమర్పఁగన్. ౧౮
- మ. సవిశేషం బవిశేషకం బను విశేషం బొండు లేకుండ సం
స్తవము ల్గూర్చె విరించనుండు మును తత్సారస్య మట్లుండనీ
యవివేకంబొ వివేకమో పొగడఁగా నస్మద్విధు ల్పానుకో
నవుఁ గైకోవలె నీకు నీ వ్యవహృతిన్ వ్యక్తేతరప్రాభవా! ౨౦

- గీ. ఓమహారాజ! చూచితే? యుల్లసరణి దేవదారుద్రుమావళి దివ్య మరయఁ
జుట్టుకొనివచ్చె నీతోట సురుచిరముగ నిందు విశ్రమ మెనయక యేగరాదు.
- గీ. దాని కవ్వలఁ జూడు చందనవనంబు నందనవనంబు నందంబు నందుకొనుచు
సాహసంబున నాత్రోవఁ జరణ మిడెదో? త్రాఁచు లేచిన వందు నీతాకలత్ర! ౨౨
- క. పోనిమ్ము పుష్పక మ్మి దానిమ్మలచాలు వెంటఁ దత్ఫలబీజ
ప్రాణమ్ములు మా చిలుకలు మీ నెమ్ములకలిమిఁ బొగడ మేకొనవలదే? ౨౩
- గీ. పొగడలే కల వామిఁద బొగడనేల? నెగడుగన్నది తత్సమనిచయ మెందు
నగడువడుచుండె నీవు రా వని మనమునఁ జూడవలె నేడు తద్వని సొంపు జంపు.
- సీ. సహజరాగరసాలసాలపల్లవముల నధరీకరించు నాస్యమ్ము లెత్తి
కనకసప్రభకర్ణికారవనంబుల నవకుంతనంబుల నతిశయిల్లి
కులకితతీలకసంకులతరతలముల లాలాటికరమోపలాలిత యయి
కడలీప్రకాండప్రకామకాంతోత్సంగసంగతులకు సరసత్వ మెనసి
విశ్వపూరుషరూపంబు విస్తరించు పూరుషోత్తము దేవేరి భూమిదేవి
విశ్వనారీస్వరూప మావిష్కరింపఁ బూనిన ట్లున్న దిన్నెలవున మహాత్మా! ౨౪
- క. కదళులు కాకోకిలములు మదకింశుకముఖవిలాసమంజమములు కు
చ్చదనుమగుచ్చఫలమ్ములు పొదలు వనముఁ గృత్రిమమ్ముఁ బొడగంటెనృపా.
- గీ. శిల్పవిజ్ఞాను లధిప! నీచిత్త మలరఁ గడఁగి కల్పించినారు తత్కాననమ్ము
నసలుదాని సౌభాగ్యమ్ము నతిశయించు పసల నెసలారుచున్నది పరిసరమున. ౨౫
- గీ. అల తటాకము గంటె? రత్నాకర మనఁ బాలము లెల్లను ముంప నై పొంగివచ్చు
చున్నదియో? నాగకూర్మమహోర్మికలన నీడఁబోయినఁ ద్రావఁగా నేది? నీరు. ౨౬
- క. పొగలేని జ్వలనకాంతులఁ బగళులు రే లనఁగ రాక ప్రాంతము లెల్లం
దగిలి వెలింగించెడు నత్తెగ దేవా! పారిజాతదివ్యనగంబుల్. ౨౭
- గీ. సర్వదాకుసుమంబులు సర్వదాఫలంబులు మనోరమంబులు లలితదివ్య
గంధరససముపేతముల్ గ్రాలుచున్న వెన్నఁ దడ వగు నిండలి వృక్షము లిన! ౩౦
- గీ. వేలుపుల కీ వొనర్చిన మేలు దలఁచి దోహదాపేక్ష లేకుండ ద్రుమలతాని
కుంజముల బాముకొని ఋతుకుంజనారములు సంజితము లయ్యె నిట్టు లిక్ష్వాకుతిలక!
- క. పెరుఁగఁడు తఱుఁగఁడు పవనుం డరుదగు నొకనడకఁ బట్టె నవనీశ్వర! నీ
తరుషండము నెడబాయఁడు హరిణగతి శనైశ్చరుఁ డగు టచ్చెరువ కదే. ౩౧
- గీ. మూడు వానలు నెలకు మామూలు గాఁగఁ బొదపాళికి నీ రెత్తు పనియులేదు
తినుచునున్నారు నీసౌమ్ము మనుచువార మే మనుచు తామరాజ్య మనామయముగ.
- గీ. మున్ను మాజాతి వెడజాతి భూమినాథ! తిన్నఫలములఁ దిను నూడ్చు నున్నఫలము
లిపుడో? యవసర మవు నంతొ యింతొ మెసవి పలుకు నీ నామ మి శ్శనవలె నె? వీరు.
- ఉ. ఇ శ్శన నేమి య శ్శనిన నేమి రుచించిన పండ్లు దించుఁ బా
ధస్మభసత్సరస్సమితి దప్పి వెలార్చుచు నీవనంబె యా

- యుశ్శతకాలముం దమకు నూర్జిత మా నననంబు గాఁగ భూ
యశ్శమితాఘ! మంకొలము లన్నియు నిన్నే నుతించు నెప్పుడున్. 39
- గీ. సురల నేలెడువాఁడ వాసురులఁ గొంటి నరుల నేలఁగఁ బొడమి నానరులనేలి
తండజాఖండలుండు నీ కైన బంటు సనదె? నీరాజ్యమున నింత చనవుమాకు. 39
- ఆ. కాలయాపనంబు గా నేల? ఛాయానగాధ్యుషితము మార్గ మనుసరించి
యరయు చరుగు మ య్యనంతరచన మా శారి నేర్చి కూర్చు సరసముగను. 39
- క. అను చిలుకపలుకులను విని యనుస్మితముఖాబ్జుఁ డనియె నారాముఁ డహో
చనునే? నీ లేనియెడం జనవునఁ ద్వచ్ఛార్పితోడి సల్లాపంబుల్. 39
- వ. శుకోత్తమమ! మహాజనాచారవిచారప్రచారమునకు నీ కెంతదవ్వు? చెప్పిన హాస్యన
నప్పగించుట తప్ప నీజాతికి జ్ఞానాతిశయం బుండునా? యని యనుచుండ నయ్యుండ
జంబు వెండియు నిట్లనియె. 39
- శా. దేవా! నిక్కమె నీవచించు నుడి సందేహంబు లే దిందూఁ గా
నీ వైకుంఠుఁడ వైన నీవె యిటు మా నేత్రాబ్జము ల్సల్లగాఁ
బ్రో వౌ పున్నెము పంటగా నగపడం బోలేదె? యజ్ఞానముల్
తావన్మాత్రకు నిన్నుఁగోరి మునులెల్లం గాసిగా నేటికిన్. 40
- వ. ఇందు బ్రహ్మలోకంబుఁ గనుంగొనఁబోవుచున్న యిన్నగచయమై ప్రమాణ
మ్మటులుంచు మది. నినుఁ గొల్చు రామతమ్మలకుం దక్కిన పక్షులకు నెక్కడి
సామ్య మదికాక. 40
- క. ప్రథమాన! “యథా రాజా తథా ప్రజా” యనఁగ లేదె ధర్మము ధుతవే
పథు వయి జీవగణము నీపథమున వర్తించుకలిమిఁ బరికింపు మనా! 40
- చ. అదియుఁ బ్రబుద్ధురాలు మరియుదయు మాటలపొం దెఱుంగు మె
చ్చొదవెడు భంగి ని న్గొలువనున్నది తా నదిగాక రాజ వీ
వుదయము నొందువేళఁ దమయుత్సవముం బ్రకటింపకుండ నె
ట్లొందుఁగును లోకలోక మిదియున్ దూరితంబట నిన్నుఁబోటికిన్. 41
- వ. ఐన నిన్ని మాట లేల? నేను నీకు ధర్మపన్నమ్ములు నుడువు సంతలా? యచ్చటి
యోచిత్య మరయఁగల కలిమి రాచవారిద కాక. 41
- క. అని యుపరమింప రాఘవుఁ డనువ్రతం జూచి మెచ్చ నవు వింటివె? యీ
మినుకులు ఘనవేణీ! యన ననుగ్రహము నాపె లోచనాంతము గురిసెన్. 41
- క. అంతం గాంతాకాంతులు కాంతానివహంబు గొల్వఁ గాంతారమునం
గాంతలతాతరువేల్లితకాంతవిశేషముల మెచ్చు చరసిరి కాంతా! 41
- నీ. తమప్రేమలత లట్లు తరమెఱుంగక యల్లిబిల్లిగా నల్లిన వల్లరులను
వల్లరీరాగము ల్వలఁగొన మినుఁజూచు తలఁపున నిలఁజూచు తరువరముల
వరతరుచ్ఛాయనివారితాతపము లై కుట్ట లనఁగ సాఁగు గుల్మములను
గుల్మమ్ముల మఱింత కల్పికఁ గూర్పఁగాఁ బూనిన భ్రమరీవితానములను

జూచి చూచి ఘనంబున నేచినట్టి పండువులకు లోనయి యల్ల పతియు సతియు
దాచియుంచిన యింగితతత్వములను వాచికంబుల నెలయించి రీ చతురత. ౪౭

సీతా రాముల సంలాపములు

మ. అవె కల్పంబులు దర్శనీయము లనన్యా! కాంచితే? నూత్నప
ల్లవరాగంబుల నింబుకొల్పుచు ననుల్లంఘ్యంబు లై యొప్పును
న్నవి సంకల్పశతంబు లిం దడుగు లూనం గల్లు సంకల్పసం
భవసంభావితధర్మకర్మతతశర్మస్వానుకూల్యస్థితిఁ. ౪౮

మ. ధనముల్ ధాన్యము లిండ్లు వస్త్రములు రత్నంబు ల్మోద ల్లాఁగ న
ర్థనముల్ వింతగ నేర్చి కూర్చు నివె స్వర్గశ్రీలకుం గామ్యతా
ఘనతల్ దేవి! యదంసమృద్ధికృతముల్ గావా? నివారించు ర
త్యనుజాతశ్రమఘర్మతోయముల నుద్యచ్ఛక్తిఁ గల్పించుచున్. ౪౯

గీ. కర్మకాండంబుఁ గా దని కదలరాదు కల్పములె దిక్కు తత్కర్మకలనములకు
స్వల్పములు గాని కామనాఫలము లెల్ల నందుకొనవచ్చు నిందుఁ బొందమరెనేని.

వ. అనుచున్న ప్రియతము నెన్న నగు నప్పలుకులు మఁ దాందోలితకుండల స్తబకం
బవు శిరఃకంపంబున నాదరించుచుఁ బ్రియతమ యిట్లను నవు నవు నాధా! యవ
ధరించి తె ? ౫౦

శా. శిక్షాపాటవ ముల్లసిల్ల నగు వాసిం దన్నవవ్యాకృతి
ప్రేక్షావత్సమితింజయత్వకలనాస్థితస్వనచ్చంద మై
యత్కుద్రంబు నిరు క్తవైభవ మనన్యాప్యంబె నా నొప్పు నీ
పక్షివ్యాహృత మిందు సాంగమె సమాప్తజ్యోతిషం బైనచోన్. ౫౧

గీ. పుణ్యగంధముల్ గ్రమ్మెడు పూవు లొరసికొనుచు నివాతపోతముల్ జనుల నెల్ల
నిందు రం డని పిలిచి సుఖేచ్ఛఁ గొలిపి కట్టివేయుచునున్నవి కలిమి వెలయ. ౫౩

క. సుమగంధము ఫలరసముల్ సమంచితము రూపు నీడ చల్లదనము సం
దము చందముఁ గల పులుఁగుల సుమహితగీతార్థ మర్థి సుఖ మమృత మిడున్.

ఉ. ఇంద్రియ మొక్కఁడొక్కఁడు మహిం గనుఁ దృపుల నందు నందు స
ర్వేంద్రియము లుఖింప నగు నియ్యది యయ్యమృతంబ కాదె? ని
సంద్రత నిందుఁ జేరుటయె సౌఖ్యము ముఖ్యము గాకయున్న దే
హేంద్రియజాతి కండని సుఖేందిత నిర్విషయప్రసక్తయే. ౫౫

గీ. ము న్ననుభవించినది యెల్లఁ బూర్వభవము కృతము నట్టులు మఱిపించి యింకననాగ
తం బనాఘ్రాతముగ నద్యతనసుఖంబె సుఖ మనుచునున్న దిచ్చోటు సురుచిరంబు.

క. పన్నీటికొలఁకు లవె సంపన్నవనవసద్వికాసభరభరితము లై
ని న్నాహ్వనించెడు సిరికి న్నేటికిఁ దావల మగు కెలసము నెనసెన్. ౫౭

క. అడుగడుగున కొండొకఁడుగ వెడవెడ వేసములఁ బూని వెలసెడు సిరి నీ
యడుగుల బడిఁ బ్రాణేశ్వర! నడయాడఁ గడంగుచున్న నాణె మరసితే? ౫౮

- గీ. ఏకపత్నీవ్రతస్థుండ వీ వటంచు నిన్నుఁ జేరు నుపాయంబు: తాన్ని యెన్ని
యాడుచున్న రమం జూడు మసుగణేశ! వ్రతముఁ గాపాడుకొనుటె సాంప్రతము
వ. అనుచు మందస్మితసంస్తుతలోచనాంత యగు కాంతం గనుంగొని. [కృతికి.
- క. పలుపోకలఁ బోదురు పొల్తులు పొల్తుల నెన్నఁబోరు లోలువ లెందున్
జలజాక్షి! చూడు మాలతి యలకురవక మాక్రమించి యర్జున మెనసెన్. ౬౦
- క. సమరసకంటకితము దాడిమము సమాశ్లేషణము నటించుచు నౌరా
యమితోత్సాహమునఁ గదంబముమీఁదికిఁ బ్రాఁకువెట్టు పాటలిఁ గంటే? ౬౧
- క. విస్తృతములు గనుఁగొను మీ గోస్తని యధికప్రసంగకోలాహలముల్
సుస్తని! ప్రస్తుతములె పో యస్తవ్యస్తములు కావో? యటు నిటు పఱినన్. ౬౨
- వ. అని రామదేవుం డన నవ్వాని వామలోచనము. ౬౩
- ఉ. ఇంతకు నింత యేల? హృదయేశ్వర! యిట్టి స్వభావ మున్నవా
రెంతకుఁ జాల రంచు మది నెంచక వీరల పొందుగోరి యా
చెంత మునిద్రుమంబు లవె చేరఁగ ర మ్మను సన్నలన్ లతా
కాంతల బాహుళాక్షికలఁ గైకొను హావములం దలంచితే? ౬౪
- గీ. కట్టుబాటని మగలకుఁ గలిగియున్న మగువలను నూలుపోగున మలఁచివైవ
వచ్చు నెచ్చటఁ దెచ్చెద మచ్చరిత్ర మన్యులకు నీకుఁగాక మహానుభావ! ౬౫
- వ. అనియె నిట్లు. ౬౬
- క. అన్యోన్యప్రియభాషల మాన్యము దాంపత్య మెనయు మార్గముననె త
జ్జన్యలు కన్యలు వన్యల ధన్యలఁ జేయం దలంచి తార్కొని తబలా! ౬౭
- క. ఆడిరి పాడిరి పూవులఁ దోడెము గాకుండఁ గోయఁదొడఁగిరి సరసి
క్రీడలకుఁ జొచ్చి రమ్మెయి దాడి యనఁగనయ్యె నది లతానతగాత్రీ! ౬౮
- క. ఆనందంబున మెలఁగెడు నానెలఁతల కెలనమునకు సల సతి పతియున్
మానససీమలు పొంగంగా నందం బంది రాశ్యకమలము లెలయన్. ౬౯
- క. వను లట సరసులు నట యావనవతు లట మల్లికాదివల్లీవితతుల్
కనుమఱుఁ గట యుత్సవ మట కన విన వర్ణింప వశమె కాంతల వింతల్. ౭౦
- గీ. తాను స్నానంబొనర్చె సీతావిభుండు తన్వితో నొక్క సరసి తీర్థమునందు
దివ్యభూషణవసనము లేవి మును ధరింపఁ దాల్చె నతండు నిలింపవంద్య! ౭౧
- గీ. కొంతదూరమ్మ వోవ నిఘటమునందుఁ జిత్రసంచారశీలిని చిలుక సాని
దేవితో వచ్చు దేవుని దివ్యవైభవంబుఁ గని“జయజయ”యని ప్రణతిసేసి. ౭౨
- వ. సముచితంబుగా నిట్లనియె. ౭౩

శుకాంగన సీతతో ముచ్చటించుట

శా. దేవీ! మ్రొక్కెద నీకు నీవిభునకున్ శ్రీజాతిధర్మంబుతో
నే విజ్ఞాపనఁ జేయుచుంటి నిది నానేరం బటం చెంచునా?

యీవిశ్వేశుఁ డెఱుంగఁజా? యుచిత మీవే పో ప్రమాణంబ విం
దోవైదేహి! వచింపనా? సెలవులా? యుద్వానిఁ గన్గొంటి వా?.

27

సీ. విభు మేనికాంతి పర్విన మెత్తవడు మయూరముల బర్హముల కేశములు ప్రేల
సురభికౌసుంభకౌసుమర క్తదిక్తటు లంశుకమ్ముల కల్మి నాహరింప
సాస్యభాగంబున నలరాగు తిలకాళి యలకలకళుల నెయ్యమునఁ గూర్పఁ
గోకిలకీర శాతీకలకలములు జాణతనమునఁ బ్రసంగము లనఁ

శంచనడకల నడయాడు చచ్చి మనసు నాఁచికొనుచున్న దే మైన నగునుగాక
నైపు మపరాధ మంబ! నీ సవతి యనఁగ సవతు లేకుండ వనలక్ష్మి గవిసె నేఁడు. 28

వ. అనుచుండ సస్మితవైలక్ష్మ్యలక్ష్మీతాక్షీ యగు నిజకమలాననం గనుంగొని యయ్యజ
త సయ ప్రియతనయుండు. 22

గీ. తవ్వి! వింటివె? యెంతలెంతలు సదివెడునో? శుకాంగన ప్రౌఢ సంతోషసమయ
మనుచు విడఁబడె నింతటి యడియరితన మతనియందు నరయరాద యబ్ర మిదియు.

వ. ఇట్టి చట్టము లాడువారలకే చెల్లుంగాక. ఆలకింపు మయ్యనంతరవిషయం బనుటయు.

గీ. ఆడిపోసికొనన్వలె నాడువారి నాట వారలు లేకున్న నడుగసాఁగ

దమ్మ మగవారి నే మన నగును మన సొకింత సి గ్గొకకొంత యై యెరియుచుండ.

గీ. ఆడువారల వలదన్న నాటయేది? స్థాణువులె కారో? మగలెల్ల జగముతల్లి.

వారికొక కదా వాద్ధి వంతెనలును గ్రోతులను గొండఘ్రుచ్చులఁ గూర్చుకొనుట.

వ. ఈమీమాంసల కెన్ని యహర్నిశము లైనఁ జాలనే చాలవు. ప్రస్తుత మవధరిం
పుము. జగదేకఖ్యాతా! సీతామాతా! 52

క. తరుణాంకురపల్లవములు తరువరములు దివ్యగంధతతములు రససం
భరితఫలమ్ములు ఛాయోత్తరములు వాతేరితములు ధన్యము లయ్యెన్. 53

క. మిముఁ గొలుచు కలిమి నేటికి సమకూరెఁగడా యటంచు సంకులముల ను
త్తమకోకిలకూజితముల భ్రమరీ ఝంకారముల నుపచితము లయ్యెన్. 54

గీ. చిత్రచిత్రముల్ మామిడిచెట్లు చూడు కాననేందిర కవతంసకలన కయ్యెఁ
దచ్చతమ్ములె కద రాగవచ్చదములఁ గాకభృతకంతరక్తికేఁ గారణములు. 55

గీ. శాతకుంభద్రవప్రతిషక్తము లన నొప్పుచున్నవి కన్గొను మువిదమిన్న!
కొన్ని వనసన్నివేశమ్ము లెన్నఁదగిన పూలఁ గాయల నిగనిగ ల్బుంచుకొనఁగ. 56

క. అగ్నిశిఖోపమమూర్తి! యగ్నిశిఖాదిసుమకాంతు లంతటఁ బర్వ
మగ్నశిఖామూలం బయి సాగ్నిశిఖం బనఁగ నొప్పె నవ్వనము కడున్. 57

క. నీలాంజననమపాదపపాలితేలిహ్యమానపవనాధ్వం జౌ
నీ లీలావన మలరెసు శ్రీలీలాపాంగవల్లరీక్రాంత మనన్. 58

క. సర్వర్తుకుసుమశోభిత ముర్వీతనుజాత! యీవనోద్దేశము దృ
క్పర్వ మొనరించు నప్పనిధూర్వహముగ నిన్నియోషధులఁ దాల్చెఁ జమి. 59

గీ. మర్లమాతంగి నందందు మలఁచుకొనియె నొక్కడ ధరించె మెఱయు మయూరశిఖిని
మఱవ దేనాఁడు గురుద త్తమంత్రజపము లోకసువశంకరము లివి లోలనయస! ౯౦

క. ఏవేసము వేసిన నేమి? వినుతచరిత్ర! నీదు మెఱుఁగున మెఱసె

గేవల మీవనభవన మ్మివిధమున సిరి యనంగ నెక్కడఁ గలదో? ౯౧

క. సురభిశములు వివిధమ్ములు సురతరుణీవందనీయసు సచిరచరణా!

పరిగతములయ్యె సుమనోభరములు నీ సేవకొఱకు పాదపద్యతముల్. ౯౨

వ. అదె భుజిష్య లమూల్యమ్ము లగు మాల్యమ్ములు నీకుఁగా సంతరించుచున్నాను.

రాజరమణి! ౯౩

గీ. తిన్నగాఁ బరికింపు మీ దీర్ఘి కలను పరమవారిప్రపూర్ణసంపద్భరితల

సవిధవివిధప్రకార సంసారసహితసుహితతం దెల్పుచున్నవి శుద్ధము లయి. ౯౪

క. అపరంజిబామ్మ! కంటే? సుపరీతము తౌ మహర్షి సోపానములన్

విపులముల మణియమ్ముల క్షుపలం జవళులుగఁ జేయఁజాలిన వానిన్. ౯౫

గీ. స్నాతికాంతరకుట్టిమస్థలము లొప్ప పుల్లపద్మోత్పలవనమ్ము లుల్లసిల్లఁ

జక్రవాకోపశోభితప్రక్రమములు స్వాగతము లిచ్చుచున్నవి సరసు లవిగొ. ౯౬

క. సరసిజముఖ! తద్గతములె తరతమసంఘుష్యమాణదాత్యూహసుఖం

కరఘోషానుగసారసమరాళముఖసలిలశకునమంజుధ్వనులున్. ౯౭

గీ. పుష్పశబలమ్ము లంచితభూరుహములు తీరజమ్ములు ప్రతిబింబచారుతనుము

లెందు వేష్టింప లో వెలి నింపు లొలుకు కలిమి వీక్షింపు మాకర్ణకలితనయన! ౯౮

గీ. సారసాంచితము లగు కాసారములకు సవిధమునఁ గూర్పఁబడిన ప్రాసాదకముల

లీలలకు రాచవారియిల్లాల! నీదు కలికిచూపులు పసదనంబు లగుఁగాక. ౯౯

గీ. లలి నమర్చిరి చుట్టు శిలాతలములఁ ద్వాదృశజనానుకూల్యంబుఁ దలఁపున నిడి

యందు నీయిచ్చవచ్చిన యాట లెల్ల నాడుకొనవచ్చు నధిపుతో నమ్మవారు? ౧౦౦

ఉ. ఆర్య! వనప్రదేశమున నచ్చటనచ్చటఁ బాఱఁజూడు వై

దూర్యమణీప్రణాలికలతో విలసిల్లెడు శాద్వలస్థలుల్

ధైర్యము నెడ్డ యమ్మరునిఁ దద్దయు ధీరు నొనర్ప నెంచు ప్రా

చుర్యము దోచుచున్నది విశుద్ధలతాద్రుమసూనమాననన్. ౧౦౧

మ. అవలొకింపుము తల్లి! యల్లదిగొ మావ్యద్దంతిసంఘర్షవా

తవిలోలత్సుమశాలిపాదపచమోత్తారప్రచారంబులన్

దివి తారాగణభాసురం బయిన యా తీర్థోప్ప భూదేవి పు

ష్పవృతప్రస్తరనిస్తులప్రబలశాబల్యంబుతోఁ గులెఁడున్. ౧౦౨

గీ. ఇంద్రు నందనకాననంబేని నజుని చైత్రరథమేనిఁ గాదు పసందు నేడు

కలికి మంగళదేవత కనులకలిమిక్రొక్కబ్బెఁ జుట్టినచూఱగా నధిపు వనము. ౧౦౩

మ. అనుచుండఁ జననాథుఁ డాత్మసతి నెయ్యంబొప్ప నీక్షించి మా

నిని!యే మే మనశారి కీదలఁచితేని న్వేగ మందీగదే

యనురూపంబు ప్రసాద మన్న నవు నమ్మా! మమ్ము నిట్లుండ ని

మ్మని యిమ్మానవనాధుతోడ ననుమా యానంద మే మందఁగాఁ.

౧౦౪

సీ. ఆకలి డప్పియు నైన నివ్వని సమాస్వాదించెదము పండ్లు సలిలములును
సురలకు మునులకుఁ జొప్పడ దెప్పుడు మీ దర్శనముసేయ మేలుకొందు
నువసరం బై నప్పు డబ్బురంబుగ నేర్చి కైవారము లొనర్పఁగా నగుమము
స్వాగతప్రశ్నంబు సౌఖ్యశాయనికత్వ మెడనెడ నేర్పడ నెనయుచుందు

మితమాత్రము చన విచ్చి యేలుకొన్న మే లెనయువారిలోన మా మేలె మేలు
రక్కసుల కాలితాఁపుల రకముమాటు నింద్రచంద్రత్వముల జోలి యేల మాకు.

క. అను చిలుకపడఁతిఁ గైకొని తనచేతం దడవి మేలి తగవరివ కడే

జననాధు లేలుకొనరో? ధనధాన్యము లడుగకున్న త్యాదృశజనులఁ.

౧౦౬

వ. నీయిచ్చవచ్చిన రీతిం జరింపుము కుమారీ! శారీ! యని మహారాజ్ఞి విడిచిపుచ్చిన
మహాప్రసాదం బని యది యాసన్నతరం బవు నీరంబున దూతీయున్న తనకీరంబు
నెనయం జనియె.

౧౦౭

గీ. కడిదిశత్రుల రణము శాఖామృగముల సంతతులసంతరించె నజ్జలధితోడఁ

జిలుకలును శారికలు వాని సేవసేయవా? యతఁడు మెచ్చనేరఁడా? యచ్చెరువెది?

వ. తదనంతరంబ.

౧౦౮

స్తీతారాముల యశోకవిహార వైభవము

ఉ. హెచ్చిన సౌమనస్యమున నింగితవేదిను లాదరంబుతో

నచ్చటికి న్సమర్థ మగు నయ్యుపచారమునఁ మెలంగ న

భృచ్చితబహ్వాగారకలనోజ్వలదాసనభాసు రాసవఁ

జొచ్చెను రామభూవిభుఁ డశోకవనిఁ వనితానుయాతుఁడై.

౧౧౦

గీ. ఊఁగుచున్నారు తేగలయూయెల లెలనాగ లదె తూఁగుటూయెల లైపుణి కయి
బాటసాచిన యంఘ్రుల వైభవంబు లచ్చరల డీకొనఁగఁబోవు టనుచు నుండ.

గీ. తుమ్మెదల యలివను శ్రుతి రెమ్ముకొనఁగఁ బాడుచున్నారు పాటలు పద్మముఖులు
వినెద మని వచ్చి వేల్పుల వెలఁదులు వనదేవతల పేర నందందు తావుకొనఁగ.

ఉ. ఆరఘురాముఁ డాసనమునందు సుమస్తబకాభిశోభివి

స్తారమునందు శోభనవిధానమునందుఁ గుఠాస్తృతంబునం

దారచితప్రసాధనమునందు మణీమయమందుఁ బొందుగా

నారమణీయ తోనెనయ నాస్థితుఁ డయ్యె గుహాస్థితక్రమా!

౧౧౩

క. సుచరితుఁడు తామచంద్రుం డుచిత మెఱిఁగి సాదరముగ నుర్వీసుత నా

విచికిలగంధిని గైకొని శుచి యగు మైరేయక మను సురఁ ద్రావించెఁ.

౧౧౪

క. ఇంద్రుఁడు పౌలోమి నమృతముం ద్రావించెడు విధానమును మించెఁరా

మేంద్రు సతి పానగోష్ఠు లుపేంద్రవిధీంద్రాదివినుత! వీక్షాసదయా!

౧౧౫

- క. వివిధఫలమ్ములు మాంసములు విచిత్రము లుపచితములు లోకేశ్వరు స
భ్యవహారార్థము కింకరులు వెసం దెచ్చి యిడి రుజ్జ్వలు ల్భక్తిమెయిన్. ౧౧౬
- ఉ. అత్తటి నృత్తగీతముల నందెల నందినయట్టివార ల
త్యుత్తమరూపసంపదల నూర్జిత లాసవపానమానితల్
పుత్తడిబొమ్మలే యనఁగఁ బొల్చెడు బాలలు లీల లొప్ప రా
జోత్తము మ్రోల నాడిరి జయోపహితప్రవరప్రబుధముల్. ౧౧౭
- గీ. రమయిత్తవరిష్టుఁ డైన శ్రీరామచంద్రుఁ డంచితాభరణాలంకృతాంగుఁ డగుచు
ధర్మమూర్తి సతమ్ము సీతాసమేతుఁ డై యలరఁజేసె నలరించు నలగుఁబోండ్ల.
- క. ఆదేవుఁడు నిత్యము సీతాదేవీయుతుఁ డగుచునె తగ నాసీనుం
డై దొఱసె నరుంధతికిన్ నేదిష్టుం డగు వసిష్టు నిరతిశయరతిన్. ౧౧౮
- క. అనుకూలనాయకుం డటె జనపతి స్వాధీనపతిక జనకజ కాదా?
జనవిదితమె తచ్చుంగారనమ్రొల్లాసము మహార్యరాధరతనయా! ౧౧౯
- గీ. సురసుతోపమ మైన భూసుత విదేహనందినిం బ్రత్యహంబు నానందవెట్టె
దేవతుల్యముగా రామదేవుఁ డప్పు డంచితామోదభాగ్యయోగ్యప్రసక్తి. ౧౨౦
- గీ. పౌరకార్యంబులును ధర్మపరమకార్యములును ధర్మజ్ఞుఁ డన్నేత ముంగుఁ దీర్చి
శేష మా దినభాగంబు సీతతోడ నంతిపురిఁ జొచ్చి పుచ్చు నట్లహరహంబు.
- శా. ప్రాతఃకాలము దేవకార్యములు సంబాళించి మధ్యాహ్నముం
దాతిథ్యాదిక ధర్మకర్మముల చాయం బోయి శ్వశ్రూతతిం
జేతోమోదమునన్ యజించి యవిశిష్టి శిష్టకాలంబు సం
స్థితాలంకృతి యై భజించుఁ బతిఁ దస్మీతామహాదేవియున్. ౧౨౩
- గీ. ప్రియుఁ ద్రివిష్టపమున నుపవిష్టుఁ డైన దేవదేవు సహస్రాక్షుఁ దెలివి వొదలఁ
గొలుచు పొలోమి లీల నిచ్చులు భజించు సీతకుం బ్రీతుఁడయ్యె నన్నేత గీత!.
- కవులు సీతారామ వనవిహార మనువర్ణించుట
- క. ఆపుణ్యదంపతుల మే లీపగిడిఁ దలిర్చుటెల్ల నెంచి కవులు మా
కీపట్టె పట్టనుచు వాగ్వాచారరమావిహారకలఁ గొని రగజా! ౧౨౪
- క. ఎంతని వర్ణింతుము శ్రీకాంతా! యే మని నుతింపఁగల మే మేమో
సంతసమునఁ బలికెద మా పొంతం గలవేని దోసముల గొనకు మినా! ౧౨౬
- వ. అని యుపక్రమించి. ౧౨౭
- శా. ఔరా భాగ్యమకాదె? మావిభుఁడు దైత్యశ్రేణి మర్దించి వి
స్తారాత్మీయవనప్రదేశవిహృతార్థప్రార్థిజాయానుకూ
లారంభస్పృహణీయసద్విలసనవ్యాపారపాదీనుఁ డై
సారామోదము వెల్లి నిల్లలిఁ బ్రపంచంబెల్ల నోలార్చుటల్. ౧౨౮
- గీ. చూచునప్పుడు సుఖమునఁ జూపు మునుఁగు నొడువునెడ సాఁగు మామూలు నోటి
చూచినది చూచినట్లు లేశుకము నియతి వలచి వర్ణింప నగు నదోవై భవంబు. [పాట

గీ. నాయకుఁడు వేయు వేసంబునకుఁ దగుగతి నాయకయుఁ దాల్చు భూమిక నవనవముగ
నడుగడుగునందు నొక వింత యలరుచుఁడుఁ దత్ప్రసక్తి నడంగు నేతత్ప్రవృత్తి. ౧౩౦

గీ. ఆఱు సంస్థానములు కల వాత్మకువలె నంచు రామారమణుల విహరణములకు
నంచలం గట్టిన విమాన మందుఁ జెంది రుత్తమగతంబు జన్యలు నొనరి కొలువ.

వ. అట్టిఁడగు యోగంబున.

౧౩౧

గీ. నాల్గు దిక్కుల దలములు నాల్గు కల్గి యనలసచ్చాయ మైన దివ్యాంబుజంబు
చాయ దీపించు మొదలి సంస్థాయమందుఁ గర్ణికాంతరమణిపీఠికాతలమున. ౧౩౩

వ. పుష్టివిశిష్టం డగు గణేశిత విధంబున.

౧౩౪

క. వరదాదినిషేవిత యై వరదానప్రసిత యయిన వల్లభతోడం

గర మరుదుగఁ గ్రీడించెడు ధరణీశ్వరుఁ గొల్తు మెపుడుఁ దాత్పర్యమునన్. ౧౩౫

ఆ. అచటి భోగభాగ్య మఖిలం బుపాసించి మిగు మెఱుఁగుల పొలిమేర యైన
తద్ద్వితీయసంవిధానంబున నెలర్చు రాజతన్మహిలల రతికి స్వస్తి.

౧౩౬

క. బందిన్యాదిభుజిష్యాబృందము తత్తత్పదముల చెమ్ముకొని మహా

నందమునఁ గొలువుఁగొనఁగా నందలి మణిమహితపీఠమం దుపగతుఁడై. ౧౩౭

వ. ఉత్తమమ్ము లవు మైరేయమ్ములఁ ద్రావియు నిమ్ము లవు మాంసమ్ముల నుపదం
శించియుఁ గమ్ము నవు ఫలమ్ముల నాస్వాదించియు నానందనగీతికల నాలకించియు
మానితాభినయమ్ముల నాలోకించియు సద్వితీయుం డయ్యు నద్వితీయ సుఖం
బనుభవించుచు.

౧౩౮

క. వాణీభావిని తన నిర్మాణము మానింప నెసఁగు బ్రహ్మ యనఁగ నై

యేణీలోచన మెచ్చన్ రాణించు మహాత్ముఁ బొగడరా? మముఁబోటుల్. ౧౩౯

వ. అల్లదె యచ్చటనుండి.

౧౪౦

క. మాధవితో విహరించెడు మాధవుఁడుం బోలె సారమతి సీతారా

మాధవుఁడు గదలిపోయెడు మాధవమధుమాధవీడ్యమంటపమునకున్. ౧౪౧

మ. అలికేశీదశకంబు చుట్టు నెనయన్ హాలామదోల్లాసని

స్తులహేలాబహుభంగు లంగకములన్ శోభిల్ల నాభూమికిం

జెలు వౌ గోష్ఠుల నిష్ఠమై నెలమి సంశీలించి మాతేఁడు మై

ధిలితోఁ గూడి విలోచనంబులకుఁ బ్రీతిం గూర్చుచున్నాఁడిటుల్.

౧౪౨

శా. మందారప్రమదావనప్రసవసంపత్సంపరిష్వక్తని

• ష్పందేందిందిరబృందకంబులకుఁ జాంచల్యంబుఁ గల్పింప నౌ

చందం బంగకసౌమనస్యములతో సాధించు పేచిత్ర? మా

సందర్భంబు మనుష్యజాతి ననిమేషస్ఫూర్తికిం గూర్పఁగన్.

౧౪౩

మ. వ్యతిభాస్వన్నణికాంతిపూరణకలావ్యాఖ్యాతతత్త్వంబు న

ప్రతిరూపంబును దత్ప్రదేశమును సత్వశ్రీలఁ గై సేసి సగ

- తతదేవీపరిచర్యలం దనియుచుం దద్ధంసయానం బనా
హతపర్యంతము నొక్క రమ్యవనవిన్యాసాంతముం జేర్పఁగఁ. ౧౪౪
- వ. చేరి హిరణ్మయప్రభాచక్రప్రకాంతోపక్రాంతం బగు నచ్చోట నచ్చెరువుగా.
సీ. కప్యాసపుండరీకవిలోచనప్రభావిభ్రమంబులు ముఖవీధి నెఱయ
హరికిరీటకేయూరకమకరికాకుండలకాంతు లఖండములుగ
మహితహిరణ్మయశ్మశ్రులోమశ్రీలు స్థానబలమృగం దాండవింప
నాప్రణఖం బగు నవ్వీశేషస్ఫూర్తి దలఁచిన తలఁపుతోఁ దారసిల్లఁ
దనకుఁ దగిన వేస మనపాయినియు నూన సరసిజాసనమున సన్నివిష్టుఁ
డగుచు మా ధవుం డుమాధీశు భూమిక నవధరించి మించె నంచితగతి. ౧౪౫
- క. పండ్రెండు స్థానకమ్ముల నాండ్రు మహాయుధశయముల ననువేష్టింపఁ
దీండ్రించు రవికి నెనయై మండ్రాటము లేక పైలిచె మా కన్నులకుఁ. ౧౪౬
- క. స్నిగ్ధవివిధపాకమ్ములు దుగ్ధరసమ్ము లొడగూర్చి తోయజవదనల్
ముగ్ధవిలోచన లందీ జగ్ధమ్ములఁ బీతముల రసమ్మున సలిపెఁ. ౧౪౭
- ఉ. మేనక రంభ నూర్వశిని మేకొనఁబోని విలాసినీమణుల్
గానకలాకలాపములఁ గావ్యపుధోరణులఁ విశేషవి
జ్ఞానవిలాససంపదల సౌఖ్యము దార్పఁగఁ గొంతసేపు స
స్మానము పేర్చితో నిలిచి మానినితో నటవోడలంచెడుఁ. ౧౪౮
- వ. అనుచుఁ బరిక్రమించి చూచి తత్పరతమెయి నామాన్యకవులు. ౧౪౯
- శా. బౌరా యిన్నిటికన్న మిన్న యలతా వాక్రకాంతచంద్రస్ఫురా
స్ఫారం బై యకలంకమై నెలసెడు నృత్వస్వరూపాప్తి నే
యేరంగు ల్పరిరావు తెల్పున కటం చీ చోటె చాటించెడుఁ
సారామోదభరంబు చిత్తమునకుఁ సంస్థానముం గూర్చెడుఁ. ౧౫౦
- గీ. ఈవిశుద్ధతలమ్మున నెవ్వరేనిఁ జొచ్చిరా? యొచ్చెములు దక్కి సురుచిరంబుఁ
దత్స్వరూపంబు నెనయక తలఁగరాదు తన్మణిస్ఫురణమ్ముల తత్త్వము అవి. ౧౫౧
- శా. ఆయాదేశములందు సాయుధలు నై ప్రేష్యావరణ షోడశ
ప్రాయశ్రీ లమృతాదిసంజ్ఞితలు భూపశ్రేష్ఠు సేవింపనా
నాయం బెంచి నిరీక్షసేసెద రసన్యాయ తలై యంతలో
జాయం బ్రాణము ప్రాణముం గొని చనెన్ ఔనాధుఁ డా నేలకుఁ. ౧౫౨
- ఆ. అచట పాయసమ్ము లశనించి వింతలఁ గొంత ప్రొద్దు వుచ్చి కొడుక కడుగు
చున్నవాఁ డనంతరోద్దేశమున కందుఁ జేరి చూడవలయుఁ జెలువుచెలువు.
- క. హంసపతి క్షమావతియును సంసత్పాలికలు గాఁగ జా నగు తత్పి
తాంసతలమ్మున బ్రుసిపై సంసక్తుండయ్యె నీత సమ్మతి నెనయఁ. ౧౫౩

- శా. ఉచ్చైస్థాన మిరంమద హ్రదము నా నొప్పారు నప్పొంత స్థా
యచ్చిత్రోత్తమవేషభాషుఁ డయి యిచ్చాయత్తతోఁ జూడఁగాఁ
జొచ్చెన్భామ మభౌమమకా నఖిలవస్తువ్రాత మేతత్సమం
చచ్చాతుర్యము నిచ్చ మెచ్చుచు నతుచ్ఛంబౌ ప్రభావంబునన్. ౧౧౬
- గీ. అదె తదంతఃపథమ్మున నలరుచున్న వేయితేకుల తామరవిరి విధమున
సంస్కృత మ్మృదు నచ్చోటఁ జరణ ముంచె నంచితం డట్టి సిరి నెంచ నౌ నెవనికి.
- క. అదె విశ్వరూప మదె సంమదముల నెల వదె విచిత్రమండనములతీ
రదె భోగాపణ మదె సంవిదుపార్జితవైభవం బవేలంబు బలే. ౧౧౭
- ఉ. ప్రాభవనిస్తులంబు నిజభావవిభావ్యము సర్వవర్ణ సం
శోభిత మాయుధీయశతసు సైనికాపరిపాల్యమాన మ
క్షోభ మనంత మద్భుత మగోచరతత్త్వము తత్పదం బన
న్యాభుఁడు సెందె రాఘవమహాప్రభుఁ డప్రమిత ప్రమేయఁ డై. ౧౧౮
- సీ. కామేశ్వరీమహాకామేశ్వరాద్వైతసౌఖ్యసంపత్ప్రకాశ మిదె యొక్కొ?
లక్ష్మీహృషీకేశలక్ష్మ్యవిశేషితాద్వైతవిద్యాప్రమేయ మిదె యొక్కొ?
బ్రాహ్మణీబ్రహ్మప్రభావసంపాదితద్వైతైతిహాసికార్థ మిదె యొక్కొ?
పౌలోమకన్యాదివస్పతిప్రస్ఫురద్వైత సాద్వైతబంధ మిదె యొక్కొ?
యెడసి నట్టులుండి యేకత్వ మెనసిన సర్వవేదముల రస మిదె యొక్కొ?
వివిధహిత లేకవిధగతి కయ్యెడు తఱికిఁ దోచనగు పద మిదె యొక్కొ? ౧౧౯
- మ. అను భావంబుల కిక్క యకా నిచటఁగాదా? మోద మెవ్వారికీ
మునిమూర్ధన్యులు నిశ్చలప్రణిహితాత్ము ల్గాంచువా రట్టె ము
న్ననిరూప్యప్రకృతిప్రకారకలనావ్యాసకు నెట్టెట్లా? నే
డనిమేషస్థితి సర్వదృశ్య మగు భాగ్యం బన్యసామాన్యమే? ౧౨౦
- శా. దృశ్యాదృశ్యము కద్దు తద్దిశ లసత్పీఠంబు దానన్ న
ద్దేశ్యశ్రీసుఖసంప్రసాద మన మాదేవుండు దీపించు సం
పశ్యు లానఁగలేరు చెప్పఁగలరా? వర్ణింపఁగా రాని సాం
కాశ్యాతీతమహామహాకలితముత్కల్యాణలాలిత్యముల్. ౧౨౧
- ఉ. ఆగుహలో ధృతం బగు రహస్యము తత్పరివేద్యమే సుధీ
ధీగతి కందఁబోవ దింక శ్రీ పురుషుం డను లింగభేద మా
భోగము చాయఁ గానఁబడఁబోదు చిదేకరసత్వసంభృత
శ్రీగరిమప్రసంగ మవిశేషసుసంగత మందు రిం దొరుల్. ౧౨౨
- గీ. శ్రీకిఁ బ్రాధాన్య మెసఁగ శాక్తేయమతము పురుషు ప్రాథమ్యమున మతములు బహు
లగును దల్లింగభేదం బపగత మైన నఖిలసమ్మత మద్వైత మనుమతంబు. [శము

- గీ. బిందునాదకలాపీతభేదరహితవాదదురవాపనామరూపప్రకార
తానవచ్చిన్న కేవలత్వావభాసమాన మద్వైతసుఖ మభిమతమశంబు. ౧౬౫
- ఉ. శంకరస స్తుతం బయిన సన్మత మయ్యది స్వానుభూతితోఁ
గింకరత స్వహించు వహిఁ గీల్కొనఁజేయునుగాత దగ్గురు
త్వాంకితభావుడయ్యు మును ప్రాప్తవిచిత్రనివేకుఁ డై న మీ
నాంకుఁడు నేఁ డదోగురుతకై నృపదంపతిముత్తస క్తికిన్. ౧౬౬
- ఉ. కాముఁడు రాముఁడుం జలముఁ గైకొని పోరఁగ నేమిసేయుఁ ద
ద్రామ విదేహానందిని పదంబుల వ్రాలెనొ? కాకయున్న నా
కాముఁడు సూపు మార్గములె కా దన కూకొననేల? రాముఁడొ
రా మహిలల్ ఘటెంతురు చిరాఘటమానము లొక్కమాత్రమోన్. ౧౬౭
- ఆ. కాముఁ డూరకున్న రాముఁడు రాముఁ డౌ రాముఁ డూరకున్నఁ గాముఁడేడి?
రామరామ కామరామయుఁ దలపడి యెంతసేయలే రొకింతలొన. ౧౬౮
- ఉ. రాముఁడు కాముఁ డయ్యుభయకామిను లెక్కడినార లొక్కఁ డౌ
తొమములోని చీరికలె కారొ? యఖండత ఖండఖండతల్
మే మని చూచువారల నిమేషము దోషము లంజెకాక ని
ర్ధామము తన్మహర్థ మనిరూప్యము నిర్వికృతిప్రకారమున్. ౧౬౯
- ఆ. అట్టి రామచంద్రు నానందనసమాధి కగునుగాత సత మనంతరాయ
మిదియు సిద్ధకథన మేము దీవించువారమొకొ? యైన భాగ్యరమయె యదియు.
వ. అను నిర్వహణముతో. ౧౭౦
- ఉ. ఇమ్మెయిఁ జిత్త మెట్టు లెటు లేగునొ? యమ్మెయిఁ బోక లెల్లఁ దా
రిమ్మునఁ గూర్చు వారల మనీషితము ల్పనుకూగ రాము నే
స్తమ్మును బుష్పచందనలసద్వసనార్ఘ్యమణీవిభూషణౌ
ఘమ్మునఁ జేర్చి తార్చిరి సకారవభావన భావినీమణుల్. ౧౭౧
- వ. అట్లు సంభావిత లగు నాకవుల పరమానంద మేమని వర్ణింపఁదగు శరసికొనుము.

రాముల ఋతుసమాజము సేవించుట

- మ. సుముఖి! వింటివె? రాముశోభనవిధానంభద్విహారప్రకా
రము తత్కాలకృతప్రచారశిశిరప్రాగ్భరసంభారసం
గమనప్రాంచితచాతురీతురియ లోకప్రావృతిప్రేయ మా
రమ నేసెన్ నిజధర్మతం బృకృతివస్తుమ్ము నివశాలమ్ముగన్. ౧౭౪
- క. వ్రణములు గూర్చును మేనం బ్రణయం బెడలంగనీని బాధపరీరం
భణసౌఖ్యము విశ్రమమున్ ఊణము సహింపఁడు శిశిరుఁడు జారుఁడు కాఁడే. ౧౭౫
- చ. అతివ! యెఱుంగవా? యతని యాగడ మెల్లజగంబులందు నో
రతివ యొకఁడు పూరుషున కొ నెటిఁ గట్టుకట్టుచున్నవాఁ

డితవుఁడు వోలే నీదయకు నీతని యల్కకుఁ బాత్ర మైన యా
మతకరి పంచబాణుని సమాజమువాఁడట? యెంతసేయఁడే.

౧౨౬

ఉ. వానికిఁ దప్పుకోవలయువారలు గుంపలు లూనఁగావలెన్
దాని కెడంద బెగ్గిలు నతం డదె కారణ మెల్ల దిక్కులం
దాను జరించుపొంతు హిమధామమహాజలయంత్రసంభృతం
బా నివ మావరింప నవు నప్పని నేమటఁ డేమి వచ్చినన్.

౧౨౭

గీ. ద్వివిదునకు లంచములు వెట్టి వెడలినాఁడొ? యగ్గి వెలవెల వాతెడు నతనిఁ జూచి
యట్లు లేచిన వాని పద్యన మెలంగని పాంథులే లేరు లోకసంవాదమందు. ౧౨౮

క. తదనంతరుఁడు వసంతుఁడు మదకోకిలకూజితములు మలయానిలముల్
మృదుపల్లవకుసుమములు విశదచంద్రప్రభలు వెలయ సంగతుఁడయ్యెన్.

గీ. కర్మకుల సోమయాజులఁ గాఁ బొనర్చు యోగులకుఁ గూర్చు పండువు లొగి నమచ్చు
నొత్తిగిలువారి హత్తించు నురక తేర్చి యందటకుఁ గావలయువాఁడె యతఁ డతంద్రి!

ఉ. చల్లదనంబుఁ గేవల మొసంగఁడు కేవల మరకతాపముం

జెల్లఁగనీఁడు రాజగతి చింతతము ల్సమకూర్చుచుండు నే
యల్లరి కూడదాతని కహమ్ములు రేలును నిర్మలమ్ము లి
ట్లెల్లరు వారి వారి విధులే నెరవేర్ప రహించు నంచితా.

౧౨౯

మ. మధునామంబు వహించినాఁడు జనసమ్మాన్యత్వముం జెందినాఁ
డు ధరాచక్రము నాక్రమింపఁగనినాఁడున్ తేఁ డన న్వాఁడె సో
విధుబింబానన! సామరస్యమున భావింపంగ నై యెవ్వఁ డి
వ్విధ మా త్రోవ మెలంగనేర్చు సభికు లీవు ల్మను లేన్ లనన్.

౧౩౦

ఆ. దేవి రామదేవు దేవీసమేతు నదే విధమునఁ జేరి సేవసేసె

నామనియు నయంబు నటునిటు గానీక సుఖరసవిషయములు సూపించెప్పి.

౧౩౧

ఉ. ఇంతటిలోనె నే ననుచు నేడైతఁ దోఁచె నిదాఘకాల మో
యింతి! మదీయమంశము నొకించుక దాల్చెనొ నా నసహ్యమై
కాంతులఁ గాంతలం బ్రణయకల్పితకోపవశంవదాత్ములం
గంతున కప్పగింప నొడికంబు తృతీయ ముపాయముం గొనెన్.

౧౩౨

మ. రజనిన్ సన్నము సేసి తత్కలన వాతంబందు హెచ్చించె నీ

రజనివ్రాతము కల్మి నుల్మి సరసిన్ రాజీవనేత్రాముఖ
వ్రజముం గూరిచె మాక్తికప్రకరహారవ్యాపృతు ల్మార్చి ఘ
ర్మజలాంకూర మలంకరించె నొడలన్ రాబోవుచు న్వచ్చియున్.

౧౩౩

క. వీఁ డొక దొంగకదే పూఁబోఁడి! యెడవెట్టె దేహముల భావములం
బోఁడిమి నొక్కటిసేసెం గాఁ డెట్టులు మరునొటపుల కలిమిం బెంపన్.

౧౩౪

సీ. ఘర్మజలంబులఁ గాయంబులం దెల్ల సంఘటించెను సర్వసౌమ్యముగను
కేశబంధంబులఁ గీల్కొననీయక చితచిత మనిపించు గతికిఁ దెచ్చె

చిత్రించి నట్టులు చేతి కొక్కఁడు గాఁగ వీవన ల్పమకూర్చె విభవ మొప్పు
నేత్రావధానంపు నేర్పు లలవరించె బతులకు సతులకుఁ బహువిధముల
తపననామంబు లోకబాంధవున కొనరఁ జేసి కమరించె లోకమూర్ స్వీయకలన
గ్రీష్మ మూష్మల మగుచు నింగికిని నేల కేకముగఁ దాన చాలి మహాధృపుఁడీ !

సీ. రాముఁ డీ ట్లంబుధి రా పొనర్చె నటన్న నగ బలశయముల నిగురఁబెట్టి
రావణుపై నిట్టి తీవరముం జూపె నని గాలిఁ గేలిగా సతకరించె
మగలు మల్లాడంగ మగువ ల్పై రని చెమటలు పొక్కులఁ జేర్చె నెండుఁ
గపుల కోల్తల కిట్టిగతిఁ జిక్కి రరు లని స్రుమములఁ జూపె మొద్దులుగఁ జేసి
చెలసి హనుమని పనిఁ బ్రదర్శింపఁబూని యక్క డక్క-డఁ గొండుల నగ్గిఁగొల్పెఁ
గాని యేలొకొ? యాగినాఁ డా నిదాఘుఁ డాప్రకరణమ్మనెండుఁ దదభినయమ్ము.

సీ. ఆసమయమ్మన నవ్వని మవ్వమ్ము మీఱు స్ఫూటిక మైన మేడమీఁద
చంద్రకాంతాస్తృతచంద్రికాసుందరచంద్రశాలలఁ బుష్పశయ్యయందు
జలయంత్రములను బాటలముల నొరయఁచుఁ బటఁజేంచు నాయశాబకుల కొలుపు
లంగీకరించుచు నంగనతో రామదేవుఁడు లీలాక్షదేవనములఁ

బ్రౌద్దుఁ బుచ్చఁదలఁచి పూర్బోడిఁ గనుఁగొని పంప మేది?యని సభంబుఁ జూడ
స్థితకపోల యయిన చెలువ భావము లెంచఁ బట్టఁ గొంతకాల మట్ట నవల !

శా. అంతం బంతము రోసమున్ నెఱయఁ దా నై వచ్చె వర్షపు నా
వం తైన న్వలదే? విమర్శ మకటా యత్నోభ్యుఁ డీ రామభూ
కాంతుం డీ ప్రజ స్వప్రజన్వలెఁ గూర్చివ్యాప్తి రక్షింప నా
నాంతర్యంబున నుండ నన్యు తగ వేనా? వేఁచ నై యేచుటల్. ౧౯౦

చ. అని తన నెయ్యమున్ వినయ మార్జవముం బ్రకటంబు లై చనన్
మొనసి సువృష్టిఁ గూర్చి జగమున్ సుఖతోయధిఁ దోచె నంత వి
చ్చిన నిచులాగ్రమంజరులఁ జేకొని వీవన పూనె నెల్లెడన్
ఘనకుటజప్రసూనములఁ గ్రమ్మిన తెమ్మెర లావరింపఁగన్. ౧౯౧

మ. ఘనసాంగత్యము గల్గువారల యనర్ఘ్యం బైన మార్గం బిదే
యన నై ప్రేలు డడంచె స్వేద ముడిచెన్ హాయిం గనంజేసె ను
న్నన శైత్యంబు నమర్చె మేల సుఖసంతానప్రమోదంబులం
గనుఁ డం చ జ్ఞానకొల్పె దంపతులఁ దత్కాలంబు కాలేశ్వరీ ! ౧౯౨

క. వికసించెఁ గదంబము లాముకొనెం గేకుల విలాసములు కేకల బ
ర్హకలాపమ్ముల నాటలఁ గకవిక లడరెంగదే జగమ్మునఁ గొమ్మా ! ౧౯౩

ఆ. అంతరాగృహముల నపరంజిసెజ్జల హంసతూలికల విహారములను
సంతతముగ వేడ్క సలిపిరి మైథిలీదాశరథులు జగము తనివు మెచ్చి. ౧౯౪

గీ. అన్నియుం గల్గువారికి హాయిఁ గూర్ప నున్నదే? యిట్టిసమయ మొం డొక్క-డవనిఁ
బెరులును శాద్వలమ్ములు ప్రజలఁ బసులఁ దృప్తి మొనయించుచుండు నిం దాప్తుకామ!

- గీ. సీతఁబోలు సౌదామని సేకరించి తాను రాముని రం గైన తనువుఁ దాల్చి
జగము తృప్తి దయాప్రవర్షములఁ దార్చె ఘనుఁడు తద్విశిష్టాద్వైతికలన లలన! ౧౯౬
వ. ఇవ్విధంబున. ౧౯౭
- క. ఆరామారాములఁ గొని యారామములందుఁ బడి మహారాగముతో
నేరీతిఁ బ్రవర్తించెనొ నీరదసమయ మది వర్ణనీయమె? రమణీ! ౧౯౮
వ. ఇంతలో. ౧౯౯
- చ. మరువము కాకచామరసమాజము దామరపూవులున్ నిరం
తరకరిదానతోయములు దారొకను వెన్నెలవెల్లవల్వలుం
దొరకొనఁగా వనీకమలతోఁ జనుదెంచె నుదారమూర్తి యా
శరదృతు వల్ల సీతమకు స్వామికి నూడిగ మాచరింపఁగన్. ౨౦౦
- మ. అహముల్ నిర్జలనీరదాంచితము లాహ సాంద్రచంద్రదాతప
స్పృహణీయంబులు రాత్రిభాగములు రామేశున్ సుఖింపంగఁజే
య హాసనీరజముల్ లసత్కువలయవ్యాపారముల్ గా మహిమ
తృహనం బాప్పఁగ నిల్చి పొల్చె నపు డిచ్చాసంచితాచ్ఛక్రియా! ౨౦౧
- ఉ. మానససీమఁ బాసి గరిమంబున భూమికి వచ్చు నమ్మతా
లీనిచయమ్ము పక్షపటలీపరిచాలనముల్ సృజించె మ
మ్మి నెఱి నంచుఁ జాటుచు రహించె సమీరము లన్ని డిక్కులన్
మానితమైన సౌరభము మాంద్యము చల్లదనమ్ము నెక్కొనన్. ౨౦౨
- క. జలదాగమ మందలి గొనములఁ బోసి కలవరించి పొచ్చెములెల్లం
దొలఁచి యొక మెఱుగు వెట్టెన్ సలలితముగ జగతి కెల్ల శరదృతు వతివా! ౨౦౩
- గీ. గ్రీష్మకాలంబు మెచ్చ కా రీతి మార్చె వార్షికం బపు సమయంబు వఱలఁజేసె
దాని తీర్పులను శరత్తు ధన్యుఁడు తదనంతరుఁడు పూర్వసిరిఁ బెంప నగునెకాదె? ౨౦౪
- గీ. కాల మెల్లను సుఖదాయకంబె భాగ్యవంతునకు నైన లోకప్రవర్తనమున
నీ శరత్తె శరత్తు నిరీతిగతికి నమ్మెయి వసంతమె వసంత మంబుజాక్షి! ౨౦౫
- ఆ. ఇంట నున్న గింజలే మంటఁ గలిపించి వైరు పచ్చఁ జూపు వారిదర్తు
వట్టి సస్యముల ఫలాధిక్యముం జూపి యలరఁజేయు నిది మహాగుణనిధి ౨౦౬
- గీ. కాలచక్రము తిరుగ కొక్కగతి నిలుచునా? విలోలవిలోచనా! నాయమునకుఁ
దత్కృత సమృద్ధి నిండ్లలోఁ దార్తు ననుచు వచ్చె హేమంత మొకవింతవై భవమున. ౨౦౭
- గీ. తమ్ము లోకమ్ము కొఱకె విధాత సేసె నందఱు నొనర్చు పని యొకఁ డైన నేమి
కొన్ని మార్పులు గలిగించె గొనము లేని దోసముల యేని నాతఁడుం దోయజాస్య! ౨౦౮
- మ. చలికిం దాళగలేని వారల మహాశ్చర్యంబుగా నప్పు నె
చ్చెలికిన్ దానులఁ జేసె మంచుఁ గురిసెన్ జీర్ణింపఁగాఁ జేసెఁ బ
ద్మలసత్సౌరభసంప్రదాయముల నే ధర్మంబు లెట్లున్నఁ బూ
వుల విలొనికిఁ గూర్చి యార్చెను జగంబు ల్సంభ్రమింపం బొరిన్. ౨౦౯

వ. అట్టితఱి.

౨౧౦

క. అభికుండు రామనరేంద్రుం డభయంకరి సీత తనకు నభయం విడఁగా

నుభయముల సంధ్యలం దక్క- భవనచుభ్యములయందుఁ గాలముఁ గడపెన్. ౨౧౧

గీ. హిమభరంబుల మునిఁగిన హిమకరుసకు నప్పు డెవ్వ రి పేక్షించునట్టివారు?

మొల్లపూవుల నలకలఁ బొంగుపరిచినట్టి లలనావదన మవ్యయముసుఖ మిడ.

శా. ఈరీతిఁ సకలర్తుసంచయమునఁ దిచ్చాపి శేషములన్

శ్రీరమ్యుం డయి నిర్విశంకముగ నిశ్చేదించి యుత్త-ంతతో

నారీరత్నము చాయచాయఁ గొలువన్ మన్నించె రాజన్యచుం

దారుం డుత్సుకుఁ డై తృతీయపురుషార్థమున్ గృహార్థముగన్. ౨౧౩

క. వంతులు పంతంబులు సీవంతునఁ బొలుపార మీల పోనఁపున్యా

క్రాంతమహీతల మయి శ్రీమంతుఁ రామేను బుతుసమాజము గొలిచెన్. ౨౧౪

ఉ. రాముని సీత లక్ష్మణు నరణ్యముఁ బోఁచి గృహంబు నేర్చి యా

యా మునివేషముల్ డలిచి యక్కఱఁ గూర్చి నుభుపఁ జేసి నా

యామని పూర్వజుండు శిశిరాగముఁ డన్వహభోగదాయకుం

డామనితప్రచారముల నందె శుభత్వము కల్పి నుండరీ! ౨౧౫

వ. అది మొదలుగా.

౨౧౬

మ. మదిరాక్షి! మహితాత్ము లౌ జనకజామన్వన్వయగ్రామణుల్

తదిదంశబ్దవిశేష్యతానవగ తార్థప్రాయసంభోగసం

పదలం దేలుచుఁ గ్రాలుచుండు నెడ సంభోవింప నర్హుంబు లౌ

పతివే లబ్దము లేగె నొక్క- త్రుటిగా భావింప నై చెచ్చెరన్. ౨౧౭

వ. శక్తిత్రయాత్మికా! తత్కాలప్రకామకాంతక్రాంతం బగు హేమతానంతరం బగు

సమయంబు.

౨౧౮

గీ. మరలవచ్చితి నిడె యని మరులుకొలిపి చట్టపట్టి సౌఖ్యరసపు నిట్టదేల్చి

జానకీరాఘవుల సుప్రసాద మెనసి పోయివచ్చెద న న్నట్లు పోయె సాధ్వీ! ౨౧౯

ఆ. ఎట్టివేళలగును నేపను లెట్లున్నఁ జొరఁజానపనుల గారవించు

తఱి యొకింతయేని తప్పింపఁగా రాదు రామురాజ్యమందు రామ! వింటె. ౨౨౦

ఉ. రామున కింపు నింపు జనరంజన మొక్క-ఁడె యంతకెక్కు-ఁ డా

రామములేని భూసుఖపథంపరలే ననుజన్ము లేని స్నే

హమరలోకశౌచకరుణాదిక మేని మహిజయేనిఁ గా

వామెయిఁ బ్రీతిసేయవలె? ప్రాణము లన్నెము లెన్న నేటికిన్. ౨౨౧

శా. వైకుంఠాస్పదమందు నుండి డిగి మైత్వాకాన్వవాయంబు ను

శ్రీకిం బట్టుగఁ దోచి రాజ్యరమఁ గైసేయంగ నొనర్చి నాఁ

డే కీర్తింగొన నేగఁ గానలకు నేఁ డొకం దదన్యంబు లౌ

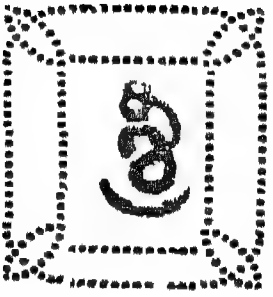
నా? కాంక్ష్యంబులు వానికిఁ జయరమావ్యాసంగవశ్యాత్మికా. ౨౨౨

- మ. ఓతిజానాయకు నానుకూల్యముసిరిం జెన్నేకపత్నివ్రత
స్థితిసంపాదిత మందు రిం దొకళు లా తీ రొప్పు రన్య ల్పదా
ర్థతిరోధానవిధానచాతురులఁ దద్దాక్షిణ్య మూహింతు రే
గతి నే నందును ధృష్టుఁ డం చతని నొక్కండ స్వడిక భామినీ ! ౨౨౩
- మ. స్థిరపై గన్నను మున్ను జంచలపమున్ నేహంబు మెం డిప్పుడన్
స్థిరపుత్రిం గను చూపుకన్న నొకవాసిం జూచు ముల్లోకముల్
సరవిం ద్రిమ్ములు ఖ్యాతినాతి నది తెల్లం బెల్లవా రొప్పుకొం
మరు కానీ తగు పే రిడంజనరు నేను న్నారితోఁ బోయెదన్. ౨౨౪
- క. చాటి వచించెదఁ జు మ్మోబోటి! సీతావధూటి పున్నెము లే దే
జోటికి నంతకు విక్కిలి కోటికి నెక్కె- నసముసిరి కూర్ముల పేర్ముల్. ౨౨౫
- సీ. సీతావిభవ మంకసీమాచితము గాఁగ మొగమున నగవుల మొలక లెత్తఁ
దనచేతిధర్మంబు నకుజుఁ డింపునఁ దాల్పు నభయముద్రాంకితహస్త మొప్పుఁ
దనుఁ గొల్చువారి చిత్తము లేకరసము లై యానందభూయస్త్వ నుంది వెలయ
నిటు నట్లు కాని కా న్నెలమికిఁ గునుకొచు ముమల శాంభవిమద్ర ముచ్చటెంప
సింహముఖదివ్యపీఠికాసీనుఁ డగుచుఁ గనులకలిమి దయావృష్టి గడలుకొనఁగ
లోక మేలెడు శ్రీరాము నేకమూర్తి యార్తు లెడలించుఁగావుత మాత్మ నిలిచి.
- క. అని కన్నుల నానందముఁ గొనియాడు నిజేశుఁ గొలిచి కుఠరేశ్వరనం
డిని తాను నాదశకు నై యమకూలశుభేరితముల నభినందించెన్. ౨౨౬
- వ. అభినందించి తదనంతర కథాశ్రవణప్రవణశ్రవణానుబద్ధమనోంబుజాత యై యమ్మాట
పుట్టిండుటయు. ౨౨౭
- శా. తత్తత్థానగతాధిదైవవిలసత్తత్తన్గణోపేయభా
స్వత్తానప్రచితస్వరూపకలనాశాబల్య! నైర్మల్యసం
వితాను త్తమతాప్రకారపర సంవిద్యావ్యభవ్యక్రమా!
సత్తామాత్రపరిస్ఫుటప్రకృతినిస్వస్వైరసంభావనా ! ౨౨౮
- క. ఆసన్నముద్రాముఖ్యపాస్యసంగవశప్రకాశ! యద్యద్భావో
పాసిత్పత్రద్భావోద్భాసిత కామాయమానతనువిస్ఫురణా! ౨౨౯
- మాలిని. మదయుతదురవాపా! మాన్యమానాదివిద్వ
ద్భదయగళనభాస్వదీతిభాస్వత్ప్రకాశా !
సదమలచిమపాంతస్సార నానాప్రకార
స్వదయితనిజమాయాస్వస్వరూపప్రవేశా! ౨౩౦
- గద్య:— ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వర..... వేంకటస్వాభిధానకవికుమార
..... శ్రీ దేవీ సేవ్యమానతాఘననారాయణప్రపూరితం బైన
రామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబు నుత్తరకాండంబు
నుత్తరభాగంబునఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరామకథాఽమృతము

ఉత్తర కాండము

—♦ ఉత్తరభాగము — ద్వితీయాశ్వాసము ♦—

రంజితమునివాక్యా
చారాధ్వపరిక్రమణవశప్రారబ్ధ
ప్రారబ్ధానుభవప్రతి
సీరాంతరితస్వరూప ! శ్రితసుఖరూపా !

- అ. అవధరింపు మభవ! యామీఁది రామకథాఽమృతమున చవికి నాదరమునఁ జెవులు దార్చెడు తన సీమంతినీమణి యచ్చెరువడ నిట్టులనియె భవుఁడు. ౧
- క. పర్వతవంశవివర్ధని! సార్వపథీనంబు రాముచరితము రస మే ధూర్వహు లేగతిఁ గొనిన నపూర్వత దోఁచుఁగదె బానఁ బున్నెముకలిమిన్. ౩
- క. జటిసేవితాంఘ్రికమలా! యిటమీఁదటి శత్రుఁధాంశ మే రస మనెనో? యెటు లే నన నేమి? మన స్తటమున నీనిర్ణయించు దారిఁ గొనవలెన్. ౪
- వ. కాపునఁ దత్ప్రసంగవ్యాసంగభంగీవి శేషంబు లాద్యంతంబుగ నొడివెడ శ్రద్ధ ముకొన నిర్ధారణసేయుదావుగాక. విను మవ్విధంబున సీతారామసుఖదాయకం బవు శరద యుతంబు సంపూర్ణంబుగాఁ గృతకృత్యం బగుటయు. ౫
- గీ. పలుతెఱంగుల రాఁబోవు పద్ధతులకు ననుగుణములు నిమిత్తమ్ము లగుచువచ్చె నట్టు లన్నింటికిం దలక ట్టనంగ నైనదికదే మహాత్ము హృదాచరితము. ౬
- వ. ఆలకింపు మయ్యదియు. ౭

రాముఁడు సీతతో సుఖప్రసంగము సేయుట

- ఉ. పూని స్వధర్మనిష్ఠముల భూతములం బొనరింప నైన భూ జానికి నీ కధర్మ మయశస్యముఁ గాదొకొ? జేవ! భూసుతా జానిత యంచుఁ దెంపుమెయి జ్ఞాపనసేయఁగ ఛోటి మీఁకె నొక్కో? నియతిప్రథాని యన గుండియ జల్లనె రామమూర్తికిన్. ౮
- ఉ. పొంగునె యంతమాత్రకు విభుండు విభూషితుఁ డౌచు నొక్కనాఁ డంగన ఛంగటన్ మఱువు నంగనకుం గరువంబు నేర్పు న

- ట్రింగితముం గ్రహింప నగు నింగిత మొప్పుగఁ గొల్చుచున్నచో
నంగజజీవనీ! కడుఁ బ్రహర్షముఁ బొందుచు నిస్తులంబుగన్.
- క. కల్యాణసమన్విత నక్కల్యాణిం బత్నిఁ గాంచి కాకుత్స్థుఁడు సా
కల్యాత్రసుఖమఖం బవిచాల్యంబుగ మేలు మేలు సాధ్య! యనుచున్.
- ఆ. సురసుతోపమాన ధరణీజ నవ్వరారోహ నెంచి యుర్వరాహితుండు
తద్ధితార్థనంబు దారి మెలంగెడు నెలమి నలముకొనుచు నిట్టులనియె.
- శా. వై దేహీ! సముపస్థితం బయిన దీభవ్యంబు నీయందు నా
ప్రాదుర్భావము సార్థకంబ పితృదేవప్రార్థము ల్వాయ నౌ
మోద మ్మేర్పడెఁ బా మృపత్యకరణమ్ముం గూర్ప నై యుంటి విం
కేదీ? యిండుఁ గొఱంత భాగ్యమునఁగాదే యిట్టి మే లబ్బుటల్.
- గీ. ప్రాప్తకాలంబు నటు నిటు పడఁగనీక నీకుఁ గలకోరిక దీర్ప యత్నింపవలయు
నోవరారోహ! కా దని యూరకున్న నసదృశం బగు సంతాన మబ్బుఁ జుమ్ము.
- ఆ. నేను తీర్పవలయు నీకోరిక యెఱుఁగి? యేమి కోరుచుంటివే? మహేచ్ఛ!
నెలఁత! మానిలాలనీయం బపత్యంబు నీకు నసముఁ గూర్ప నెగడవలయు.
- వ. కాన నీకామితంబు దాచక వెలిఁబుచ్చు మనుటయు.
- ఉ. ఆననమండుఁ జిన్ననగ వద్దిర నా నొక ముద్దు సూప నా
మానిని ప్రాణనాథుని సమక్షమునం దొకకల్మిఁ గొల్పి దే
వా! నిను నాధుఁగాఁ బడయ నై న మనీషితముల్ తదర్థసం
దానితముల్ సుకర్మములు నాయెడఁ బూర్ణఫలంబు లై తగెన్.
- గీ. లోకనాథుని నాధుఁగాఁ గైకొనుసతి కిట్టిసమయమ్ములందు నె ట్టెట్టు లెది
యెది జరుగంగవలె నన్న రద్ది గలదె? కాని నీకోరికఁ దీర్చుకాంక్ష ననుచుంటి.
- గీ. ఆప్తకామ సగుడుఁగాక యడిగినప్పు డేదియును నాకు నక్కఱ లే దటన్నఁ
జిన్నవోదె? నీమనము మహోన్నతుండ! కానఁ బ్రార్థింతు ననుకూలకథకుఁ గమ్ము.
- మ. ఫలమూలాశను లుగ్రతేజులు మునుల్ భాగీరథీతీరవా
సులు తత్పుణ్యతపోవనంబు లనఘా! చూడంగ నౌ నంచుఁ దోఁ
చె లసత్తద్భవపాదమూలముల నర్చింపం బ్రవర్తింపఁ ద
త్తలమందుం దలఁ పుద్భవిం చె నగునో? ధర్మాత్మ! కాదో? కదే.
- క. ఏకాహ మేకరాత్రమ్మే కానీ నేను దద్యనేందిరఁ గనుచున్
బ్రాకటముగ నివసించెద నా కిది యి మ్ముచితమేని నతనాథమణి!
- ఆ. అని యడిగిన రాముఁ డక్లిప్తకర్ముండు దాను నొప్పుకొనెఁ దథా యని యనె
రే పచటికిఁ బైవ మోపుణ్యకాంత! విస్రంభ వగుము లేదు సంశయమ్ము.
- మ. అనెనే కాని ముహూర్త ముండె మది నయ్యర్థంబె చింతించుచున్
ముని యై వ్యాకులమానసాబ్జుఁ డయి నిర్మోదంబు నాస్యాంబుజం

- బున రానీక సుహృత్పరీతుఁ డగుచుం బోయెం వదాసీతన
ప్రణయప్రగ్రహయుక్తి మధ్యమ మగారంబంగఁ గూర్చుండఁగన్. ౨౨
- క. అచ్చట నుపవిష్టుం డగు నచ్చిత్రచరిత్రు నృపు నుపాసంపంగా
వచ్చిరి కథాకథనకృతు లిచ్చమెయిన్ హాస్యకారు లింగితవిగు లై. ౨౩
- గీ. విజయుఁడును మధుమత్తుండు పింగళుఁడు కాశ్యపసురాజకుటులును గాళియుండు
భద్రుఁడు సుమాగధుఁడు దంతవక్త్రుఁ డనెడు నామములవారు హాస్యసన్నాహవిదులు.
మ. మహితాత్ముం డవు రాఘవేంద్రుడరి సమ్మానం బనూసంబుగా
బహుభంగీపతిహాసవాసితకథావ్యాసంగముల్ సద్రసో.
- ద్యహము లెల్లఁ జరింతు రెప్పు డవు డాత్మ న్నోడ మొప్పార నా
వహి వర్తిల్లఁగ వారిఁ గన్గొని కథాభాగప్రసంగంబుగన్. ౨౪
- గీ. ఎందులకు వచ్చె నీయాగ మెవ్వఁ జెటుఁగు నెప్పటి సమాచరణము లె నే ముక్కని
క్రొత్త లే? మని వార లూఁకొనుచునుండ భద్రుఁ డేరఁబిలిచి రామభద్రుఁ డనియె.
- ఉ. భద్రుఁడ! యస్మదీయకులభవ్యయశోలతికావికాసని
ర్జిద్రుఁడ! చెప్పరా నను మనీషులయేనిఁ దదన్యలేని యు
ద్యద్రసమందు నెట్లు లెటు లాడుకొనంగలవార లె గొ? త
త్తద్రభసంబునన్ జనపదంబున రాష్ట్రమునం బురిన్ దరిన్. ౨౫
- వ. కల నిజం బరువదింపు మిదియుంగాక. ౨౬
- సీ. భరతు సచ్చరితంబు వాటింపఁబడుచుండెనా? ప్రసంగముల సనారతంబు
లక్షణశత్రుఘ్నులను గూర్చి యేమేని వామలాడకుకదా! పరు లగులును
మాతల్లి కై కేయి మాట లే మకుకొం డ్రుద్య కవిధి నిద నియతి సేసె
నకట సీతాసతి యాచార మేలాగు చర్చింతు రా యా యి సకుమరులను
మఱియు నే యే విశేషము ల్బుమ్మఁ గూర్చి చాటుముఁబున నైన సత్సభల నైన
వెలయుచున్నవి చెప్పు నవీన మైన రాజ్యమున రాజులకు దూఱు రాకపోగు. ౨౭
- క. అని యడిగెను రామునితో విరతుఁ డై భద్రుఁ డనియె వివిధములు కథల్
నినుఁగూర్చి నీమ విక్రమమునుగూర్చియుఁ గొనెద రుచితముగఁ బురి ననుచున్.
- గీ. వాని మాటల కడ్డమువచ్చి యడిగె రాఘవుం డున్నయట్లు సర్వంబు నిరవ
శేషముగ నాడవలె దానిచేతఁ గలుగు మేలు మేలాచరింతు నేమింతుఁ జెట్ట. ౩౦
- చ. భయము దొఱంగి నమ్మకము వ మ్మగు నమ్మెయిఁ బోక సంజ్వరా
మయరహితుండ వై యనుము మంచియుఁ జెడ్డయు నేర్పిరించి నా
పయి నిదె యొట్టు వెట్టితిని పాపుల పాపకథానకంబు లే
నయమునఁ జెల్లుచున్నవియో? నా కవె యిప్పు డవశ్యవాచ్యముల్ ౩౧
- చ. అను రఘురాము నుక్తులకు నట్టిటు పోవఁగరాక వాఁడు నె
త్తిన భయశోకతాపముల తీరునకుం బుయిలోడి చేయఁగాఁ

జనియెడుదానిఁ గానక విచారము దక్కి వచించె వాని యి
పున కగు పలుక లిమ్మెయి విభుండు సమాహితచిత్తుఁ డై వినన్.

33

లో కాపవాదము

- గీ. చెప్పరా దిట్టిమాటలు చెప్పకుండ నుండరా దిట్టులకుగఁగా నుర్విపతికి
విధివిలాసముఁ దప్పించు వెరవరి యెవఁ డాలకింపు మీఁ కే మైన నగుచుగాక. 34
- మ. ధరణీద్రా! ప్రజలా? శుభాశుభము లా దార్లం బురిం బలుకఁచుం
దురు రథ్యాపణచత్వరోపవసులందున్ సీసమాచారముల్
సరవి నిర్విదురుఁ గొంద టు త్తములు శీర్షంబు లిడు న్వంచి య
య్యరవిందాసనుఁ డీచ్చలంబుఁ గొనె నాయం దేమిసేతుం గటా. 35
- ఉ. అంబుధి సేతుబంధనమొ? నకా నపు మెచ్చఁగ నుష్కరంబె కా
ర్యం బెవ రాచరించి రెపు డాశరులా? సురలా? వృషాలురా?
సంబలవాహనుం డవు దళాసను చావో? తదేకసాధ్య మ
న్యంబు విచిత్ర మెల్లులు వనాటులు రక్కసు లిట్లు కొల్చుటల్. 36
- గీ. రాము వీర్యంబు కార్యంబు రాజసంబు విన్నదియుఁ గాదుము న్నెందుఁ గన్నయదియుఁ
గాదు కానీ కలంక మొక్కండు గలిగె నిందునకుఁబోలె నినున కధీశువలన. 37
- ఉ. రావణు నాహవంబున నరాతి పధించెన పో మహీజ సం
భావనసేసి రాఘవుఁ డమర్షముఁ బృష్టగతం బానర్చె నె
ట్లావిధి వైరి యంకమునయుం దమరం గొనిపోయి పోయి లం
కావనిఁ బెట్టి రక్కసులఁ గాతలిఁ బెట్టిన దానిఁ దే నవున్. 38
- గీ. సీతఁ గుత్సింపఁ డేమి విశేష మరసెనొక్కొ? యాభుక్తభోగయం దొడయఁ డొక
నిట్టిపను లెల్లవారు సహింపవచ్చు రాజుసేసినపనిఁ జేయరా? ప్రజలును. 39
- చ. అని బహుభంగులం బలుక నై పురవాసులు నిన్న నేడు నె
ట్టనఁ దొగఁబాటి రిట్టి వికటంబు లెఱుంగము వత్సరంబులో
యినకులసార్వభౌమ! చనియెం బదివే లిది యిప్పు డేల వ
చ్చెనో? మును వేల కా డనరొ? దిత్రము లిం కెవి పుట్టచున్నవో? 40
- ఉ. అందఱు నట్టులుంక నిటు లప్రియము ల్వలుకంగ నామొగం
బండు విధాత వ్రాసె నని యిటుల నస్రము లుర్లఁ గంధరం
బందునుగడ్గదత్వ మెనయంగ సతం డవు డంగలార్ప న
య్యందఱఁ గాంచి తేడు కరమార్తుఁడువోలె విషాదమూర్తియై. 41
- క. ఇది యేటి మాట? ప్రజలే యదయత నిటు లాడి రన్న నది నమ్మ నెచ
విడితాత్ములార! నిర్ణయ మిది మెట్టిదో? నొడవవలయు నెల్లరు ననినన్. 42
- చ. దీనుం డవు నామహీజానిం జూచి చేయునది లేక కన్నుల చెన్నుఁ జెఱుచు
మున్నీరునాఁగియు నాఁగలేక దేవా! యందఱుఁగాని యింకం గొందఱుగాని యన

నిందుఁ గొండొకదారి యుండినఁగదా? మాభాగ్య మిట్లున్నది యని మోములు
వాంచుటయు. ౪౩

క. జనవాక్యముఁ గాకుత్స్థుఁడు వినినంతనె యున్న రనుచు విడిచె న్నార్తిక
చనుఁ జన దనక మహామహు మునుకొని వర్తిచె శోకమును పిలిచినటుల్. ౪౪

క. చింతాక్రాంతం డై యొకకొంతతడవు పలుకకుండి గొడకొని గోత్ర
కాంతుఁ డెద నిశ్చయించి యనంతరమే ద్వాద్ధ్యుఁ బిలిచి యనె నాతురుఁ డై. ౪౫

శా. పోరా లక్ష్మణు భవ్యలక్ష్మణు మహాపుణ్యున్ సుమిత్రాసుతున్
సారజ్ఞున్ భరతున్ పరాక్రమపరున్ శత్రుఘ్ను నొక్కుఁగ్నాశిన్
వేర మ్మం చిటఁ దోడితేర క్షణమేని నైపగా రా దిఁకన్
రారా యిక్కడనున్ననన్న నన ద్వారస్థుం డవార్యత్వరన్. ౪౬

క. తా నా మూల మెఱుంగమి దీనము కాకున్న మోము తేకువ నేదే
గానోపు రాచకర్జుం బానెటిఁ జడిముడివడు విభు వ్యగ్రత కనుచున్. ౪౭

క. అంజలిబంధముఁ దలనిడి యంజక లక్ష్మణుని గేహ మనివారితుఁ డొ
చుం జొరఁబాటి తనుం గని రంజిల్లు మహాత్ము ముందరం దీవించెన్. ౪౮

ఉ. ఆపయి రాజశేఖరుఁ డనా! నినుఁ గాంచఁ దలంచె వేగమే
యాపనీ నిర్వహింపు మన సంతకు మిక్కిలి యొక్కఁడేది? యం
చాపురుషోత్తముం గనఁగ నయ్యనుజం డపుడే వడింజనెన్
దీపితవేగవద్ధయము తే రొకఁ డెక్కి సముత్కచిత్తుఁ డై. ౪౯

వ. అంత నాప్రతీహారి యప్రతీహత మైన రయమ్మున. ౫౦

క. భరతునియింటికి వినయాదరావనతుఁ డొచు నేగి తనుచితముగఁ జె
చ్చెరఁ బెంపుఁగూర్చు పలుకుల వరుసనె రామప్రజేశు పని వినిపించెన్. ౫౧

ఉ. రాముని ద్వారపాలకుని రాకకుఁ జిత్తము దత్తరింపఁగా
నొ మెయి నుండి యాన యను నానుడితోడనె గద్దె వీడి యు
ద్దాముఁడు పావనుండు భరతప్రభుఁ డేగెను బాదచారి యై
యా ముకువ్రాపు లక్ష్మణునికన్నను ముచ్చుగ నెట్లు నేర్చెనో? ౫౨

వ. అనంతర మా ద్వారాంతికచరుండు శత్రుఘ్ను హజారంబున కరిగి. ౫౩

ఉ. వర్ధిలు మింతకన్న రఘువల్లభ! రాగబె యన్నఁ గొల్వ న
స్పర్ధిపుఁ డర్ధితోఁ బిలువఁ బంపెను దమ్ముల మిమ్ము నెల్ల సే
వార్థులు పూర్వజు ల్సనఁగ నై రదె యింతకుమున్న యన్న వా
క్యార్థము వించు నాసనము నప్పుడ డిగ్గి మనం బెలర్పఁగన్. ౫౪

ఉ. చయ్యన రాముఁ జిత్తమున సన్నిధిసేసికొనంగ నై శిరం
బొయ్యన భూమిఁజేర్చి మహితోక్తుల భక్తి నమస్కరించి యా
యయ్యయు నన్న యున్నెడకు నమ్మెయివోయె రయంబు దోఁప నా
నెయ్యము లెప్పు డట్టివియె నేడు నవంబులె? ప్రేయసీమణీ! ౫౫

- క. ఆ వాకిలికావలివాఁ డావెంటనె ముందుబోయి యవసీశునితో
నావిధి వచ్చిన తమ్ముల సేవావసరంబుఁ గోరి చెప్పి నిలిచినన్. ౫౬
- క. విని యనుజన్ముల వచ్చుటయును జితావ్యాకులేంద్రియఁడు దీనమనుం
డు నవాఙ్ముఖుఁ డై తన తీరని గోరము మోము దెలుప రా జాతనితోన్. ౫౭
- ఉ. ఓరి! కుమారులం ద్వరగ నొక్కట నిక్కడఁ దోడితేర య
వ్వారలయందు నాకు నగు ప్రాణము లున్నవి వారె సర్వసం
భారము లిష్టముల్ వినవె వారలఁ దెచ్చుట కిన్ని విన్నపా
లా? రభసంబుతో మది కలంగుచునున్నది సోర యం చనెన్. ౫౮
- ఆ. విభుని యన్నెటి నుడి వీతెంచుచుండంగ నరిగి రాకుమారు లన్నదరికి
శుక్లవసనమాల్యసురుచిరుల్ ప్రహ్వలు ప్రాంజలులు సమాహితాత్ము లగుచు.
వ. ఇట్లు సన్నిహితులై. ౬౦
- గీ. గాము గైకొన్న చంద్రు మొగంబు వోలఁ జరమసంధ్యాగతుండు భాస్కరుఁ డనంగ
నిష్ప్రభుం డయి బాష్పము ల్పైఱయు కనుల విన్ననగు నన్నఁజూచి యుద్విగులగుచు.
గీ తలలు శ్రీరామదేవు పాదములఁ జేర్చి త్వరితు లయి కూర్చి రట్లభివాదనమ్ము
లసువులెల్ల నెటో? వోయినట్టు లుండ నశ్రుపాతం బొనర్చె లోకార్చితుండు. ౬౧
- వ. తదనంతరంబ. ౬౩
- గీ. బాహువుల లేవనెత్తి సంభ్రమము గొఱలఁ గాఁగిటం జేర్చి వారలు గలఁగుచుండ
నాసనంబులయం దుండుఁ డనుచుఁ బనిచి గద్గదిక యుద్గతంబుగాఁ గనుఁగొనఁగని.
- శా. నాసర్వస్వము మీర జీవితము నెన్నన్ మీర మీచేఁ గృతం
బై సౌఖ్యం బిడు రాజ్య మేలఁగ నిమిత్తార్థంబుగా నుంటి మీ
రో? సచ్చాత్రుసునిశ్చితార్థ లతిధీరుల్ శేషుషీనిష్ఠితుల్
మోసం బేద మదర్థ మొక్కఁ డిది యాలోచింపుఁడా యం చనెన్. ౬౫
- వ. అంతకు నాసోదరు లెల్లఁ దెల్లవోయి ౬౬
- ఉ. ఈగతిఁ బలుకుచున్న వసుధేశ్వరు మార్గ మెఱుంగరామి ను
ద్వేగముఁ జెందు డెందములఁ దెచ్చి వధానపరాయణమ్ము లౌ
యోగముఁ గూర్చిరేనియు నొకొండును వోఁచకపోయె నగ మా
యాగ మెదో? యదర్థమొ? యదాగతమో? యదుపజ్జమో? సతీ! ౬౭
- సీ. మాయమ్మ యే మైన మరల నారంభించెనా? యని ఖిన్నుఁ డై యరసె భరతుఁ
డిసారి మాకొంప కే మైన నెస రామెనా! యని లక్ష్మణుం డలయఁబొచ్చె
నెదో? వచ్చిపడియెఁ గాదేనిఁగంటిమె? యీవిధం బెందు నని యూర్చెఁ దదనుజుండు
ప్రజలలో నేమైన రాదుకదా నేర? మని దూర మేగె నామనసు లెల్ల
నక్కట సతీతిలక మైన యమ్మవారు దేవునకు నింత వంత లౌ తెరువు వట్టి
నడచునా? కలలో నైనఁ గడవరాని యిడుమ లెవి యున్నవో? యని యుడికిరి కదె.

- సీ. ప్రాప్తరాజ్యము వీడి యడవికి వెడలుచో మోమున దైన్యంబు మొరయఁబోను
చిత్రకూటంబున సిరు లెసలారంగ భాషించె నొక వెల్లిపాటు లేదు
వననిధి పొడసూపి యనుపుఁ దెల్పనినాటికల వేటు నేటి యీ కలయు వేటు
రావణుఁ బరిమార్చి రామ సగ్గి గరంచు నాఁ డేని నిట్టిసన్నాహ మరిది
యనుచుఁ దమతమ యనుభవంబున కగునటు లెంచి చింతించి చింతించి యుండుగ లేక.
పోయి రప్పటి కార్యంబు పోలి- నంత లక్ష్మణుం డుల్కి-పాటున లా వెడలఁగ. ౬౯
- మ. అకటా సీతమ రావణుం డటులు గొంపో నై నెడం బర్ణశా
లకుఁ జేరంజనువేల నన్నయెడ సీ లా గింతకాకున్న నిం
చుక గన్నట్టె నొకండు కా దిది హలా శోకంబ కా నోపు న
య్యకలంకస్థిరసచ్చరిత్రకు నపాయంబే లగుం బైవమా! ౭౦
- గీ. అన్యకార్యమ్ములకు నేన యరుగువాఁడ రాము శాసన మోడల రాజిలంగ
నకట సీతావిషయ మైన నందుఁ గానిరీతు లెవిదైనఁ జెనసి భరింపఁజాల. ౭౧
- వ. అనుకొనియె ని ట్లనేకప్రకారంబుల దూరదూరగతంబు లగు మానసంబులతో
నమ్మువ్వరుఁ గవ్వకుఁ గాకుండ బెండువడి యుండి యభిప్రస్థతంబులగు మాపుల
నెల్లెట్లో యెత్తియు నెత్తని యత్తెఱంగున రాముమోమునఁ గీల్కొ ల్పటయు. ౭౨

శ్రీరామఁడు తమ్ములతోఁ దన దుఃఖము బల్పుట

- ఆ. ఆయవస్థకైన యనుజన్ములను జూచి నోరు పొడివడంగ నా రఘువరుఁ
డెడయు నెలుఁగుతోడ హీనాక్షరం బైన యట్టివాక్య మిట్టులనియె గునయ! ౭౩
- క. వినుఁ డందఱు భద్రము మీ కనువొందెడుఁగాత మనము లన్యపథములం
జననీకుఁడు సోదరులార! నితాంతన్నేహులార! ప్రాణములారా! ౭౪
- ఉ. ఓకృతులార! నన్నెఱుఁగరో? మహితాత్ములు భవ్యులైన యి
క్షాకుల సత్కులమ్మునఁ బ్రశంసకుఁ బాత్రమ నై జనించితి
లోకము పాట్లడంగ సురలోకభయంకరు గీటడంచితి
ప్రాకటరాజ్య మేలితి భవత్సుసహాయత నిన్ని యబ్జముల్. ౭౫
- శా. నాకు స్సర్వవిధంబులం దగిన దీ నారీవతంసంబు లో
కైకారాధ్యుల యిటఁ దోచె సిరియే యన్నట్టు లీ సీత నా
నాకల్యాణవిశేషముల్ తఱిఁ గొనె నాత్తోడ మీ కెల్లఁ ద
త్ప్రాకట్యంబు చరిత్రశుద్ధి సుగుణవ్యాపారముల్ దెల్లముల్. ౭౬
- గీ. అమ్మహీజాత సౌశీల్య మాభిజాత్య మాత్మశుద్ధి యెఱుంగు నా యంతరాత్మ
సురలు మునులా యశస్విని తెఱఁ గెఱుంగును రెఱుంగరే? మీర లెల్లనాయుతిఁ
గొంత. ౭౭
- ఉ. లక్ష్మణ! శ్శామ్య! నీ వెఱుఁగులా గిది దండక కాననంబునం
బక్షిలనేత్ర నెత్తుకొనిపాఱెను రావణుఁ డన్న మున్ను ద

త్సాక్ష్యపతివ్రతాచరణశోభన మారసికాదె? శాశ్రవున్
యక్షము మందులన్వలె మహాస్త్రచయమ్ముల రూపడంచిత్రన్.

25

ఉ. పుట్టెను నాకు నష్టె యొకబుద్ధి విదేహజఁ గూర్చి యెట్టు లా
కట్టిడి యైన రక్కసుని కానన మం దటులున్నదాని నా
పట్టునఁ జేర్చుకొంగు నని భావిని ప్రత్యయ మీయ నగ్గిలో
నట్టియెడం బడంగద నయం బగు నష్టె యపాయ మైనచోన్.

26

శా. నీప్రత్యక్షము హవ్యవాహనుఁడు మానివ్రాత మగ్గింప ధ
ర్మప్రీతిం గొనితెచ్చి యీయఁడె? సుమిత్రాపుత్ర! తత్సాధ్వఁ బా
పప్రసారంభము లిందుఁజెంద వని యవాప్యప్రభుం డప్పు స్వీ
యప్రసామాణ్యముఁ దెల్పి కల్చుకొని చంద్రాదిత్యులం గూర్పఁడె.

27

క. దేవర్షులు బ్రహ్మర్షులు దేవగరుడకిన్నరాదిదివ్యులు గొలువన్
దేవేంద్రుఁడు లంకాద్వీపావని సతి శుద్ధిఁ బొగడి యర్పించెఁగదే?

28

క. ధీయుత! నీవు నెఱుంగుదు నీయెఱిగినయంతకన్న నే నెఱుంగుదుఁ జ
మ్మాయతివ శుద్ధభావము నాయెఱుంగుటకన్న నంజనాసుతుఁ డెఱుంగున్.

29

గీ. దేవతులులు వానరుల్ దివిరి పొగడ నిట్లు శోధించి శోధించియే గ్రహించి
తెచ్చితి నయోధ్య కభిషేక మచ్చెలువున ననుభవించితిమికద భూజను లగుచన.

చ. జరిగినవృత్త మిం దొకటి చాటునఁ బెట్టితిమా? సభార్థు ల
పురుసన మూఁగ సర్వ మశుభంబు శుభంబు వచింపలేదె? య
ష్టైరపుగఁ బల్కిరేని యెది యేవిధ మయ్యెడునో? తలంప వ
త్సరములు వేలు వందలు గతంబులు గా నిపుడా? తదీరణల్.

30

ఆ. నీత విషయమున నిసీ నన్ను లక్షించి నగర నగరమున జనపదములను
నాడిపోసికొనఁగ నై రెల్లరను వార్త చెవికి సోఁక నేమి సేయువాఁడ?

31

గీ. మందబుద్ధు లజ్ఞానంబునం దలపడి రెట్టి పాపమ్ము లొడిగట్ట? నెంత మాట
వడె ధరాపుత్ర జనక సంవర్ధిత సతి దశరథుని కోడ లీ రాము దయిత నేఁడు.

32

గీ. ఇట్టి బీభత్స మింక నే నెట్లు లోదు? మర్మకృంతన మొనరింప మాఱుకొనియె
శోక మేకాంతదుస్సహం బా కృతాంతు చెయిదమునఁ దత్ప్రీతిక్రియ సేయఁగలదె.

క. నాయట్టివాని కింతటి యీయపవాదంబు వచ్చెనే? యే మందుం

దోయజముఖి వర్జింతు నె? యాయువుఁ బెడఁబాయుదు నె? మహాయశులారా!

33

వ. ఇంత యేమిటి కంటిరేని.

34

శా. వపుణ్యాత్ముని మంచిమాట లిలపై నెందాఁక వర్తించునో?
యాపుణ్యాత్ములు పూజలందెదరు తా రందాఁక నాకంబునం
బాపం బోపి గడించు నుర్యశము త్నాపై నెంతకాలంబు సం
దీపించున్ నరకంబు లంత కతనిం దేలంగనీ వెట్టులున్.

35

- ఉ. కీర్తిని గౌరవింపెదరు కేవల మెల్లజగంబులందు ను
 మీరీకిఁ జోటు లేగు నృపశేఖరు లెల్లగు నాససేయరే
 కీర్తికి? నెంతలేనిఁ బడి కీర్తితులార! తదర్థమేకదా?
 యార్తికి సైచి పోయితి మహాటవిఁ గ్రుమ్మలు మున్ను గ్రన్ననన్. ౯౦
- గీ. అడఁగియందురు తమ కెంత లమరియున్నఁ బెద్ద లేయపవాదము లెవ్వఁయునో? యని
 యేను భయమందువాడ మఱింత దాని నామమును విని పిన్నటనాటఁగోలె. ౯౧
- ఉ. నే నెడలింతుఁ బ్రాణములనేనియు మిమ్ములనేని నొక్కటన్
 జానకిమాటకేమి? యది సద్వృత్త యంచుఁ దలంకుచుంటిఁ గా
 నీ నరవర్యులార! యిటు నిష్ఠురదూఃఖపయోధిగోఁ బడగ
 గా నయినాడ నేటి కెటు కాతురొ? పెద్దటికంబుఁ గీరితిన్. ౯౩
- క. కడచిన దూఃఖంబుల నెప్పుడు నింతటి వంత లేను మును గన్గొనలే
 దుడుబింబానన గర్భిణి నెడలించి గృహంగణం బిఁ కే మయ్యెదనో! ౯౪
- వ. ఏ మైన నేమి? ధార్మికులకుఁ గీర్తియ పత్ని దానిఁ గాచికోలుటదె? ౯౫

సీతా వివాసన శాసనము

- శా. సౌమిత్రి! మది సంశయింపకుము వత్సా! రేపు రేపాడి యు
 ద్దామాంగంబు సుమంత్రసారథిక మా దత్స్వందనంబందు నా
 భామారత్నముఁ జేర్చి నీవ చని సంవర్జింపుమా యస్మదీ
 యామేయభ్రీయమాణభూమితలసీమాంతంబునం దొంటిగన్. ౯౬
- వ. కాదు కాదు. మునిమాననీయ యగు నమ్మానినిని. ౯౭
- ఉ. ఆకమలాయతాక్షిఁ దమసాపరపారమునం దెలగ్గు నా
 ల్మీకులయాశ్రమం బమరు మేదినికిం దగ నింత నంత మగ
 దాకినిపొంత నిర్జనవనాధ్వమునం డిగబెట్ట వేగ మి
 ట్వాకుకులేశ! పొమ్మగును గా దనఁబోకుము నీకు మే లగున్. ౯౮
- క. ఈయంశమున విచారణ సేయకు చన వున్నదేని సీతకు నై నా
 శ్రేయ మెడల మాతాడకు మాయుష్మంతుండ! చని రయమ్మున రమ్మా. ౯౯
- వ. నీ వీపనిఁ బరిహరించి నా ప్రీతిఁ జెఱచెదవో? యప్రియుండ వని వేట చెప్పనేల?
 యని తలయెత్తి యుత్తలపాటుతో నెల్లర నాలోకించి. ౧౦౦
- ఉ. మానితులార! నన్నుఁ బ్రతిమాలఁగ నెక్కొని మాట మాటతో
 మానుప నెంతురేని ననుమానము లేదు సతంబు శత్రులే
 కా నెద నెంతు మిమ్ముల నికామ మభీష్టవిఘాత మేర్పడం
 గాన మదీయశాసనము గావలెనో? కృతి నాదరింపుఁడా. ౧౦౧
- గీ. పాదములతోడ నాదు జీవనముతోడ నొట్టు వెట్టితి మీ శెల్ల నొప్పుకొనుఁడు
 ఖండితులకేని మాతోడ్పడవశమే నియతి యత్రతిహతప్రచారము లన్నలార! ౧౦౨

- వ. లక్ష్మణా! యిచ్చటినుండి యిప్పుడ యప్పుడఁగి నెడలింపుము. నాయిప్పుడు నెరవేర్చెదవా? ప్రతిఘటించెదవా? పోనీ యదియేని వివరింపుము. ౧౦౩
- ఉ. ఇంతకుమున్నె నే నడుగ నింతయు గాంగతటాస్థితాశ్రమ ప్రాంతముల న్మెలంగవలె నంచు వచించెను దౌహృదంబుగా నింత యవశ్యభావ్య మనియే తలఁతున్ విను మేన కాదు నీ మంతినియుం దలంచె నిదె మార్గము దప్పుఁగఁద్రోవ నేటికిన్. ౧౦౪
- గీ. నన్నుఁ గైకొని యేనాఁడు వారి సుఖముఁ జెందె నీనాఁటి కీరీతిఁ జేయవలసెఁ గదె ఋణము దీతె నాకు నాత్మాజ కనుచు బాష్పసంపిహితేక్షణవద్దుఁ డగుచు. ౧౦౫
- చ. ధరణివిభుండు శోకజము తాపము వేఁప భరింపలేక కుం జర మన నూర్చుచుం జనె నిశాంతములోనికిఁ దమ్ము లట్టులే యరిగిరి భ్రాతతోడ ననయమ్మునకు న్మనముల్ దలంక నొప్పి రెటులొ? మాటుమాట కెడబెట్టని యట్టి విధిప్రసంగమున్. ౧౦౬
- గీ. రాచగుట్టు బయల్పడరాదకాదె? యేమిసేతురు చెప్పుదు రెవరితోడ శోకమున డిల్లవోయిన చొప్పుఁ దప్పు కొనిరి తాటస్థ్యగుణదోష గూహనమున ౧౦౭
- వ. మఱియు నమ్మువ్వురు నెమ్మిమైమాటగా. ౧౦౮
- శా. సీతామాతను జూచిరం డనుచు సౌశీల్యంబునం బత్నులన్ జేతస్సంస్థ మెఱుంగనీ కనిచి రిస్సీ యప్పచెల్లెండ్రసం ప్రీతుల్ నెల్లినయంతకే నెఱప కేడ్చింపంగ నేలా? యటం చాతస్వంగులు గానవచ్చుటయు నౌ నౌ నంచు నా యక్కయున్. ౧౦౯
- ఆ. వారి నాదరించి బహుశోభనపదార్థముల నొసంగి మేలి మురువు మెఱయ ననుజలార! చూడనరిగెద రేపాడి తాపసాశ్రమముల తగవు లనిన. ౧౧౦
- వ. సహజస్నేహనిబద్ధబుద్ధు లగు నాసహజాతలును వ్యాజ మెఱుంగమి త్సుబ్బలై. ౧౧౧
- చ. ఇది యిపు డేల వచ్చిపడియెన్? జననీ! మదు లులెన్ నన్న నమ్ముదిత యి దేమి దోసము విభుండు మదర్థితుఁ డై సరే యనెం గదె యటు కోర్కివుట్టెనటె కా దన నేల? సుఖాస్పదంబ లై మదవతులార! యుండుడు సుమాళమునన్ మఱివత్తు నం చనెన్. ౧౧౨
- వ. ఆసల్లాపము లట్లుండె నింక. ౧౧౩
- గీ. భరతశత్రుఘ్ను లొకపాట బహులదుఃఖికలన లోర్చిరి తమచేతఁ గాకయుంట నంతకంతకు ముమ్మర మగుచు ముంచె లక్ష్మణునిఁ దత్ప్రకరణసంలగ్నుఁ డగుట. ౧౧౪
- గీ. రాము కరుణాతిశయము వర్ణనకు రాదు మొదలువెట్టిన నేండ్లును బూండ్లుఁ బట్టు బట్టరాని యరుసమునఁ బ్రబలుప్రజల మగులు చెయివెట్టి కలఁచిన మాద్రుఁ గలఁగె. ౧౧౫
- ఉ. ఎప్పుడు తెల్లవాణ్ణి నెపు డేగెద వన్యల కందుఁ గందు నే నెప్పుడు మానిమండలిఁ దదీద్యసతీతతులందుఁ ద్యాగ మే ౧౧౬

నెప్పుడు సూపుడును సుకృత మెప్పుడు చొప్పుడు నంచు నున్న యా
యొప్పులకుప్పఁ జూచి మనమోర్వము వెల్వెలవోమె రాత్రియున్.

౧౧౬

గీ. అప్రభాతప్రచురమయ్యె నా ప్రభాత మాస్య మెండుచునుండ దైన్యమున మునిగి
యలసుమంత్రాఖ్యు నప్పుడే పిలిచి యిట్లు లనియె సౌమిత్రి ధుగ్యధైర్యప్రపత్తి.

సీతాప్రవచనము

ఉ. ఓయిసుమంత్ర! కూర్పుము రథోత్తమమగును హయాని నిప్పుడే
శ్రీ యెసలార స్వాస్త్యతము సీతమ శాసన మొగ డమగ్ను మా
యాయతనేత్ర రాజవచనాదరణగుబునఁ బుణ్యకృన్మునీం
ద్రాయతనగుబులం బెరయ నౌ విధి నే నొనరింపఁగావలెన్.

౧౧౭

ఉ. అన్న నుడు ల్వీసంబడినయంత సుమంత్రుఁ డతంగుఁ డై సుసం
పన్నజవాశ్వయోజితము భాస్వర మగచితగత్తు కంబలా
చ్చన్నసుతల్ప మా రథముఁ జయ్యనఁ బెచ్చి సుహృన్నిరంతరా
భ్యన్నతికారణా?యిదె నియోగ మశూన్య మొనర్చితింగదే.

౧౧౮

గీ. ప్రభుండ! చేయఁదలంచిన పని నొనర్పవచ్చు నింకేల యాలస్య మిచ్చట? నన
రాజగృహముఁ బ్రవేశించి రామపత్ని నముచితమ్ముగఁ గాంచి లక్ష్మణుఁడుపలికె.

క. అమ్మా! నీవడిగితివటె యమ్మానవపతి వర మని యమ్మహితుఁడుఁ దా
సమ్మతి నొసంగెనటె కర్ణ మ్మాజ్ఞప్త మ్మయినది ప్రభువన్యనిచేన్.

౧౧౯

క. మారాజు శాసనమ్మున నోరాజ్ఞ!నిన్ను మునుల యుటజమ్ముల భా
గీరథీరమ్మునఁ గల యారణ్యకసీమఁ జేర్చ నై నెడలితిఁజూ.

౧౨౦

గీ. ఇట్లుచితవేది లక్ష్మణుఁ డెఱుఁగనట్లు విన్నవింపఁగ నైదేహి విని యతులగు
నందెను బ్రహ్మ మాతృ ననంతరమ ప్రయాణమున కైన సన్నాహ మనువుపలికె

ఉ. రత్నము లుజ్జ్వలంబు లభిరామము లాభరణంబు లింబున్

నూత్న విభాంశుకమ్ములు ననుత్తమత తదుపేయవస్తువుల్

ప్రత్న సభాజన్వార్థములు రాజితకుండికలుం బ్రుసీతతుల్

యత్న సమాహితమ్ములు శుభార్థము లం దిడఁబంచి గ్రకున్.

౧౨౧

గీ. వత్స! లక్ష్మణ! యివి మునిపత్నులకును దరమెఱిగి యిచ్చుదాన సంతర్పణముగ
వట్టిచేతులతోఁ బోవ వల్లకాద యట్టివారలఁ జూడ నాయట్టివాగు.

౧౨౨

వ. అనవుడు నవిదిత్తకైతవ యవు పవిత్రగృహమేధిని నుపధిమెయి ననవధివసనాసా
యాసము పా లొనర్పంజను తన యనయమునకుఁ దాన యనూనశోకాను వేళమ్మున
నిమ్ముసెడియుఁ దోఁపనీక యేకావసీశ్వరు పత్నికి నింతమాత్రమా స్వాతంత్ర్యము
లేదా? యను భావంబున ననుభావసభుగ్ర యగు నయ్యగ్రజ మహిషి నుద్దేశించి
నేలచూపులు సూచుచు.

౧౨౩

గీ. ఇప్తమైనది యెల్ల నీయిచ్చవచ్చినట్లు లొనరింపుమమ్మ నీ కది తగనిదే?

మేలరద మెక్కు మన్న సౌమిత్రి గాంచి మురియుచుం దగుననువున ముద్దరాలు.

ఉ. రాముఁ దలంచి మ్రొక్కి యనురాగముతో గృహదేవతాతతిం
గామితపూర్తిగాఁ బొగడఁ గాఁ గని యత్తలఁ జిత్తమందు నా
యా మెలపొప్ప మెప్పుమెయి నాడి వడి స్వరిబోడి యెక్కఁ దే
రామహితాటవిం జొరఁగ నౌ మతి రామహితానుబంధితఁ.

౧౩౮

శా. ఆసౌమిత్రీయుఁ దద్రథాంతరము నధ్యాసీనుఁ డై పోయె వి
శ్వాసం బొప్పుగ నన్న యాన నెఱవేర్పంబూని వేగంబ యా
లో సీతాసతి చిత్త ముత్తలపడఁ లో లో విచారించి ల
క్ష్మీసంవర్ధను లక్ష్మణుం గని యనుం గీడెంచి భద్రదాంచితా!

౧౩౯

ఉ. ఓరఘునందనా! యరయవో? యశుభంబులు పెక్కు లొక్కటం
దోరము దోచెఁ దత్ఫల మెదో? హృదయం బభయంబు గాదు శా
రీరకకంప మదృఢత మరిందమ! సవ్యము కానిలోచనం

హారక విస్ఫురించెడు నహూ యధృతిం గనుదాన నెంతయుఁ.

౧౪౦

గీ. భ్రాతృసమ్మత! సీభ్రాత స్వస్తి గలఁడె? యత్తలకు నెల్ల నిప్పు డనామయంబె?
పురిని జనపదముల రాష్ట్రములను బ్రాణిజాతి కెందు నశుభములు జరుగవకదె?

క. ఓపృథులోచనపద్మా! యీపృథివియు శూన్య గాఁగ నీక్షణములకుం

జూపట్టెడు నిప్పుడు విభు నోపి యెడసిచని యిక్కెట్టు లుండెడుదానఁ.

౧౪౧

వ. అని యనేకవిధమ్ములఁ దోతెంచు ననిమిత్తములకుఁ జిత్త ముత్తలపాటెనయ.

క. ఆరామదేవతకు సురలారా! మునులారా! స్వస్తి యగుఁగాత మటం

చా రామ దేవులాడె భీరూ! యంజలులఁ బన్ని వేల్పుల కృపలఁ.

౧౪౨

క. ఆయర్థమునకు లక్ష్మణుఁ డాయమ్మకు శిరమువంచి యభివాదనముఁ

జేయనయి హృదయ మెండఁగ నాయాసముఁ దోపనీకయ శివం బనియెఁ.

౧౪౩

గీ. ఆమెయిం బోయి వారు సాయంతనమున నలరు గోమతితీరమం దాశ్రమమున

నశ్రమమ్మున విడిసి రసంతరంబ రామరామను దర్శింప రాత్రి వచ్చె.

౧౪౪

క. నిద్దుర వెలార్చి కలవర మెద్దియొ సమకూర్చి యెడఁద లేకటఁ జెనయం

దిద్ద నయినట్లు తా నొక పెద్దతనము వూని నిలిచి పిదప నిశ చనఁ.

౧౪౫

చ. తెలతెలవారునప్పుడె విధిం గయిసేసి సుమిత్రనందనుం

డలయుచు సారథిం గని రయమ్మునఁ బోవలె తేరఁ బన్ను మా

పుల వెన నేడు గాంగజలపూరము నేరము లేద నూది యాఁ

దలను ధరింపఁగావలయుఁ ద్ర్యంబకుఁ డద్రవిభుండు నె ట్లటల్.

౧౪౬

మ. అనుచుండంగఁ బ్రవీణుఁ డాతఁడు రథంబందుఁ మనోవేగముల్

ఘనవాహంబులు నాల్గుఁ బొందెనయఁ బ్రగ్గంబు ల్కరంబందుఁ గూ

ర్చి నృపప్రేయసి నాదరం బెసఁగ రాజ్ఞీ! యెక్క నౌ న్యందనం

బన నద్దేవియు నప్పు డం దమరె ము న్నా లక్ష్మణుం డెక్కఁగఁ.

౧౪౭

- గీ. దూరమున ముందఁ గననగు గ్రుమములెల్ల నిట్టె చూచుచునుండంగ నెససి వెనుక
దూరమునఁ బడిపోవంగఁ దేరుదోలె సుష్టుమంత్రుం డవు సుమంత్రసూతుఁ డతివ!
- గీ. అఘవినాశని యైన జాహ్నువిఁ గనుఁగొనె నావిశాలాక్షి యోవిశాలాక్షి! వి.యె?
మఱఁది సారథియుం దన్ను మాననీయ గరిమఁ గొనిపోవఁ బోయి సకాలముసకు.
- గీ. తనకొలంబునవఁ జైన దాశరథికి వచ్చిన జనాపవాదమ్ము నాసిపోయె
దీన నావారు నేనుఁ గీర్తితుల మైతి మనుచు నడిమిఁటి కెక్క- సహస్కరుగడు.
- ఆ. గంగమడువుఁ జూచి ఘనుఁ డఘ మాకృతిఁ జెందినట్లు దైత్యమంది యేడ్చె
నక్షరాధ్యరహిత మతితరనిస్వనం బైన స్వరముతోడ నజ మనుమఁడు. ౧౪౩
- ఉ. అత్తటి నుత్తధైర్యుని మహామహు లత్ముఁ జూచి చిత్త మా
యత్తము గాక బుద్ధిలత నట్టిట్టు లాగఁగ మెత్తనై సతీ
సత్తమ వాక్య మిట్టివరుసం బలికె విదితార్యధర్మ!ని
ర్వృత్తమహర్థ!రోదనమువృత్తికి నెద్ది నిమిత్త?మిత్తటికె. ౧౪౪
- క. అరుచగనున్నది నాకుం జిర్ఘాతము గాంగతటముఁ జేరితి నని న
నరుస మెసయంగనగుతటి నరవర్య!విషణ్ణజేయ ననిచద వేలం?. ౧౪౫
- ఉ. ఎప్పుడు రాము పార్శ్వముననే నివసించువు పూరుషర్షభ!
యప్పని కీ ద్విరాత్ర మెడమయ్యె నటంచుఁ గుదించి శోక మా
తెప్పన నిన్ను ముట్టికొని తీవ్రతఁ జూపెడు చందమొక్కొ?యే
యొప్పుమి వేఱ లేదకదె?యూర్జితచిత్తుఁడ విట్టు లయ్యెదే? ౧౪౬
- గీ. నాకు నా రామవిభుఁడు ప్రాణములకన్న దయితుఁడేకద లత్ముణ!త్వద్వృశముగ
నేనె యేడువకున్నాను నీకు నేల? బాలిశత్వము ధైర్యసంపద నెనయుము. ౧౪౭
- మ. అనఘ!గంగఁ దరింపఁజేయు మిపుడే యాతాపసావాసముల్
మొనయంగూర్పుము తత్సతీతతికి సామ్మ ల్వస్త్రముల్ భక్తి మై
వినయస్వర్పితము ల్వానర్తు విధితో వేయేల?యిం దుందు నొ
క్కనిశం బోవుద మంత స్వీయపురికిం గానీను జాప్యం బిరకె. ౧౪౮
- ఉ. నాకును బద్మపత్రనయనున్ విలసన్మృగరాజమధ్య మే
థాకుశలుం బ్రియున్ సుమహితక్రము రామునిఁ జూడఁగా మనం
బోకులదీప!కొట్టుకొనుచున్నది చువ్వె ముహూర్త మోర్తునే?
యా కమనీయమూర్తి విరహం బిదె పోవుద మూరడిల్లుమా. ౧౪౯
- గీ. తాపసుల నెల వెనయుదుఁ దడయ కనఘసంతతిని గాననయి వచ్చి స్వామి మెచ్చ
నచ్చపుంగీర్తి వెలయ నిత్యసుఖ మందుదాన శపథం బొనర్తు నింతకును సౌమ్య!
- క. నీయన్నకు నీకునుఁ గలదే యెడబా తెన్నఁడేని నేఁ గనఁ బో నా
తోయమునడవడి నేఁ డీయోగవిభాగమునకె యేడువనేలా? ౧౫౦
- క. ఇన్నిటి నూరడఁబలికెడు క్రొన్ననబోడి వచనములు కొన్నట్టు లొగిం
గన్నులుదుడుచుకొనుచు నాయన్న పిలిచె నావికుల రయమ్మునఁ గొమ్మా!

- గీ. ప్రాంజలి ప్రహస్య లగుచుఁ గైవర్తు లెఱఁగి పడవ సిద్ధ మిదే యంచుఁ బలుకుటయును
శత్రువీరప్రహర్త దాశరథి గంగ దాటఁ దమకించి యెక్కె నబ్బోటు బోటి. ౧౫౩
- వ. అంతకుమున్న భువనపావని యగు నాభాగీరథియంచు స్నానాదివిధుల సధిగతములం
బానరించిన. ౧౫౪
- చ. జనకజ సాధ్వీ మున్నగ నిషాదవరప్రతిపాదితఁ విశా
లనయన సుందరిం దరిని లక్ష్మణుఁ డెక్కి సుమంత్రు సూతు ని
ల్వ ననిచి శోకతప్తవివలద్దయసియహృదబ్జసంపుటు
డు నిభృతుఁ డై సుధీవర! కడు న్వడిఁ బోవఁగని మ్మటం చనెన్. ౧౫౫
- క. తత్సంచోదితుఁ డై వాఁడుత్సాహము నెఱయ స్వీయసోదరయుతుఁడై
తత్సమయమ్మునఁ బడవ సముత్సర్జించె దెరయెత్తై నొప్పుఁగ నడపెన్. ౧౫౬
- క. ఆపరమసాధ్వీ యెక్కిన యాపడవచు మౌళిఁ దాల్చి యాటాడినయ
త్లేపారు భంగకిరముల నాపరపారంబు నీచు నగ్రజ సేర్చెన్. ౧౫౭
- క. నావ డిగి పోవుత్రోవన్ భావిని గతిఁ దలఁచి హృదయబంధం బగలన్
భూవరు తమ్ముఁడు బాష్పప్రావృతతోచనుఁడు గద్గదాంచితగళుఁ డై. ౧౫౮
- క. కరములు జోడించి మహీశ్వరు పల్నిం జుట్టివచ్చి పాదములం ద
త్తరపడి పడివిహ్వలుఁ డై కర మరుగగ నేడ్చుచుం బ్రకంపితుఁ డగుచున్. ౧౫౯
- వ. అతిదీనుం డై యవ్వరవర్ణియుఁ దనయవస్థకు నెవ్వారికి నేమిమూఁడెనో? యన్నట్లు
మి న్నూడి పయింబడినట్లు నుద్విగ్న యగుచుండ ని ట్లనియె. ౧౬౦
- సీ. ఓయమ్మ! శల్య మ్ముకొందు దుర్వారమ్ము నాహృదయమ్మున నాటుకొనియె
నవిచికిత్సయి బిద్ది యందఱనోల్లలో నానెడు గతి పట్టె దీనికతన
శ్రేయంబు మరణం బుపేయ మా నేని నా కంతటికన్న మే లన్నె మున్నె?
లోకనిందితము వివేకిని! యీకార్య మిందు నియోగింపనేల నన్ను?
బుద్ధిమంతుఁ డార్యపుత్రుండు సెలవిచ్చె సువ్రతా! ప్రసాదసుముఖ వగుము
నీచు రోషవహ్ని నే దుమారము గానె? కాకయున్న నేమి కలదో? కాక. ౧౬౧
- గీ. న్యాయ మిది యిది యన్యాయ్య మని యెదియునుఁ జెప్పురాదట చెప్పినఁ జేయకుండ
నుండరాదట కట్టెఁ దా నొక్కకట్టు ప్రభులపూనికెఁ గా దనువారు గలరె? ౧౬౨
- క. అని శోకము దను ముంపఁగఁ దనువునె తా నెఱుఁగకుండఁ దడబడి యెటో మే
దినిపైఁ బడి పొరలాడెన్ దినకరవంశ్యుండు పార్వతీ! యే మందున్. ౧౬౩
- ఆ. అట్లు లేడ్చువానిఁ బ్రాంజలిబంధుఁ డై చెడి మరణముఁ గాంక్షసేయువానిఁ
దనమఱందిఁ గాంచి తన్ని నివ్వెఱవడి గుండె తాయినేసికొని యిటు లనె. ౧౬౪
- సీ. ఎదియు నే నెఱుఁగనే యేమి వచ్చిపడియెఁ దత్త్వ మ్మెఱుంగ నుత్తముఁడ! తెల్పు
మమ్మహిపతికి నేనుమ్మెగా? యిట్లెల? నీకు నస్వాస్థ్యమ్ము నేటుకొనియె
నొట్టు పెట్టెద నమ్మహోదారుతో నీకు సంతాప మేచాయ సంభవించె
నాసన్నిధానంబునను సమస్తం బది విన్నపించినఁ గార్యవిధ మరయుదు

నరసి యాజ్ఞాపన మొనర్తు నైన కృతికిఁ గానిదానికి పగచినఁ గలదె ఫలము
చూడనగువారి డెందము ల్లాడబడవె? యెఱిఁగి యేడ్చెడివారల యెడఁద లుండ.

క. నీవిధమువాని కక్కట యీవిధి శోకంబె? నే నిఁ కే మామనా? నీ

వావిధముఁ దెల్పు మన్నా! భావించెద నేవిధమునఁ బ్రతివార్యంబో? ౧౬౬

గీ. ఇంద్రున కజేయుఁ డైన యొ యింద్రజిత్తుమూఁ డనఁగోరాత్రములు పోరి పోలియఁజేసి
నట్టి నీ వప్రతీకార మని తలఁచిన యాపదయయేనిఁ బెప్పు మి స్థలభవించు. ౧౬౭

క. నాజన్మము గుఱిములకు భాజన మై యొనరె నిట్లు బహువిధముల నె

ట్లొ జగదీశిత పతి యన నొ జతనము దసకుఁ బున్నెమందున కలిగె. ౧౬౮

గీ. తన్వి యిమ్మాడ్కిగాఁ బ్రబోధనమొసర్ప నేలసూచుచుఁ బలికె నన్నేత భ్రాత

బాష్పవశ మైన వాక్యంబుఁ బ్రస్తరించి దీనచేతనుఁ డై సర్వదేవవంద్య! ౧౬౯

మ. జనకాధీశ్వరవంశపావని! స్వరాష్ట్రంబున దేశంబులం

దు సరేంద్రుం డతిదారుణంబు నెనసెన్ దూ టి నీమూల మొ

య్యనఁ దత్కర్ణపథంబునం బడియె నేఁ డతస్సభం బే మనం

జను నింకన్ జననీ! మదాచరిత మీచాయన్ ఫలిగచెంజుమీ. ౧౭౦

క. సంతప్తహృదయుఁ డై ట్మొకాంతుఁడు ననుఁ బనిచిచనె నగారంబున కే

నింతలు సేసితి సాధ్య! యనంతర మెది యెట్లు జరుగ నై యున్నదియో? ౧౭౧

క. దేవీ! నీకట్టెదుటన్ నావిధమునవాని కే ట్లనం గొన వచ్చున్

నీవలని యవచనీయము లావసుధేశుండు స్వాంతమం దెవి యిడెనో? ౧౭౨

క. పౌరాపవాదభీతుం డారామవిభుం డమర్ష మడఁచికొనె నెటో

నారామ నిట్లు లాడెద రే? రహితనయు లని ధిక్క-ధిపఁడు వారిన్. ౧౭౩

ఉ. మాటల నేమి కార్య మజమాన్యచరిత్ర! చరిత్రశుద్ధి యన్

మాటకు నేన పూటకడె మాయెగుటన్ జ్వలనుండ చెప్పఁడే?

పాటికిఁ దేఁడు తేఁ డది నెపం బెదియో? నను పీఠ నేడె జం

బాటము మాననెంచెనో? విచారము లే దన నాకుఁ బెల్లునే? ౧౭౪

ఉ. కంటికి మంటి కేకముగఁ గాటుచునున్నది నారిధార వా

కొంటకుఁ గాదు నీయెడలఁ గూరిమి మున్నును నీ వెఱుంగవే?

కంటకమయ్యె వాడు నరకంబునఁ గొన్నటులున్నవాఁడు నా

కంటె నభాగ్యుఁ డేడి? యవకార్యముఁ గార్య మటం చొనర్పఁగన్. ౧౭౫

క. కాంతాశిరోమణీ! పతి సంతనమున వర మొసంగ జట్యాశ్రమభూ

ప్రాంతము లరయఁ గొనవె విభు పంతము నీస్వాత మొక్క బాటం బొఱన్ ౧౭౬

ఉ. కావున నీవుకొరిన సుఖంబు తపోవన ముత్తమర్షిసం

భావిత మిందు డించిచనఁ బార్థివు శాసన మేమిసేయ నొ

బావనము న్మనోహరము భవ్యము నైన సురాపగాతట

స్థావని సంచరింపుము శుభాస్పద వై యవిషాద వై నతీ! ౧౭౭

- క. మాజనకుఁ డైన దశరథభూజానికి నిష్ఠుఁ డైన మునిపుంగవుఁ డీ
భూజనివాటికి నవ్వుల భ్రాజిష్ఠ్యయశుండు విప్రవర్యుం డుండున్. ౧౭౮
- క. ఆకారుణికోత్తము వాల్మీకిమునిం గాంచి చేరి మెలఁగుము తత్పా
దాకలితచ్ఛాయకు నై నీకుం దగురీతి నిఖిలనిష్ఠరవంద్యా! ౧౭౯
- సీ. జనకాత్మజా! లోకసంభావనీయ వై యైకాగ్ర్య మెప్పుడు నలవరింపు
ముపవాసపరత సంయోజింపుము చిదాత్ము భావించునెఱి నుపవాసరసిక!
రామపత్నీ! పతివ్రతము నేమటకు మయ్యదె కాదె మున్ను ని న్నంతసేసె
క్షమ నీకుఁ దగిన భూషణ మయ్యదె ధరింపు మోక్షమాగర్భభూతోజ్జ్వలమణి!
తల్లి! మాబోంట్లమీఁద వాత్సల్య ముంచు మంచితపు కమ్ము దేవవిప్రాంచితండు
రామదేవుండు హృదయాంతరమణిపీఠి నటునిటు తొలంగకుండ నాయత్తతఁ గొన.
- క. అమ్మహితుఁ జెట్టవట్టితి వమ్మెయి ధర్మమ్ము లెల్ల నారసితి సతీ
త్వమ్మన నీసామ్రేకద యెమ్మెయిఁ బరమమ్ము శ్రేయ మెనసెదొ?కనుమీ. ౧౮౦
- క. అని లక్ష్మణుఁ డనుచుండఁగ వినుచునె జనకాత్మజాత విహ్వల యగుచున్
ఘనతరవిషాదయోగంబునఁ బుడమింబడియెఁ దుహినభూధరదుహితా!. ౧౮౧
- ఆ. నటుకఁబడ్డ తీవ నా గడెసేపు విసంజ్ఞ యై మరల ససంజ్ఞతఁ గొని
బాష్పబిందుబృందపర్యాకులేక్షణ యగుచు మఱఁదితోడ ననెఁ బురంద్ర! ౧౮౩
- క. నాతను వియ్యది నూనం బాతతమఃఖములకొఱకె యజుఁడు సృజించెన్
పూతచరిత్రా! నాదగు చేతము మూర్త మగు శోకమే యనుకొందున్. ౧౮౪
- గీ. ఏమి పాపంబు సేసితినో?మును పిటు లెవని దారల నెడఁబాపి యెలమిఁగంటి
నో?విశుద్ధసమాచార నై వెలసియు నిపుడు విడనాడఁబడితిఁగా నృపతిచేత. ౧౮౫
- మ. మును పున్నావు మునీశ్వరాశ్రమముల న్మోదంబుతో నందువే
మొ? నిరస్తాఘరఘూర్ణహంఘ్రికమలమ్ము ల్సర్వదుఃఖమ్ములం
దును ముం దై ననుఁ దేర్ప నుంటి నెటులుందున్ ముందు సౌమ్యాకృతీ!
వనులందున్ విమనన్మి- నై విజన నై వాతాతపాధూత నై. ౧౮౬
- క. దుఃఖపరాయణ నగు నాదుఃఖముఁ జెప్పకొన విభుఁడు దోడువడునె? వే
ధఃఖేలన మిట్టిద పో నిఃఖేతత సంభవించునే? నా కెట్లున్. ౧౮౭
- ఆ. తండ్రి లేఁడు తల్లి దయలేని మూఁగ పెంచిన ఘనులకు మాట నెల్ల నెట్లొ
నాథుఁ డిపుడు విడువ నన్ను ర మ్మనువార లెవ్వ రేది ది కె- కెందుఁజొత్తు.
- చ. జనకుఁడు నట్టివాఁడె? తనసంగతి యింత వినంగ నైన నా
కు నెటులఁ గూడు వెట్టి యొకగుడ్డయు నీయఁగలేఁడె?యక్కటా
వనిత పతిం గొమాదుల శుభస్థితిఁ గైకొని పోవఁగాక యెం
టి నరిగి యిట్టి వా దని నటించినఁ జేర్తురె పుట్టినంటికిన్. ౧౮౮
- అ. చెట్లపా లొనర్చెఁ జెట్టవట్టిన లేఁడు తాపసులకు నేల?తన్వి గోల
పిన్నవాఁడె పోయెఁ బంధిసమోహముల్ గన్నవారికన్దులఁ గాల్పిత లయి. ౧౮౯

మ. మహితాత్ముఁ డపసాపుఁ డైన రఘుసంమాన్యుఁడు ధర్మోత్తమం
డహహ! పాణిస్పీహితఁ బోవిడుచునే? యంతంతమాత్రంబునన్

మహిలా! చెప్పుము మంచి పట్ల లెవ? యన్న నమ్మిసంఘంబులో

“నహ”మంచున్ వివరింతు నేమని మహావ్యాపాద మిట్లబ్బిసన్.

౧౯౦

క. గంగాజలముల జీవితముం గలిపెద నిపుడె యన్న బుద్ధి గొలులయ గు

త్తుంగ మిను వంగడము నాసంగతిఁ బెడుననియు భర్త సడిఁ బడుననియున్.

౧౯౧

ఆ. ఇట్టి నన్ను ననదఁ బుట్టింపకుండిన బ్రహ్మ జగములందు నా దేనయన్?

యేమి సేయుదాన నెటు పుత్తుఁ గాలంబు రాముఁ బొసి యవకరంబు డాసి.

౧౯౨

క. అని లక్ష్మణుఁ డెహరేడ్వఁగ ఘనతరముగ నేడ్చి యేడ్చి కాంతారత్నం

బనద యన నుండి వెండి మగని యానకు శోక మెనయఁగాఁ గాదనుచున్.

౧౯౩

వ. లేచి ధైర్యం బవలంబించి.

౧౯౪

శా. సౌమిత్రి! విడు దుఃఖభాగిని ననున్ త్మనాథు నాజ్ఞాపనం

బేమైఁ జొప్పడె నమ్మెయిం జరుగనీ యే నీవుఁ గాదన్న నా

భూమప్రజ్ఞుని శాసనం బొరులు సమ్మోదమ్మునం దాల్తురే?

యానుర్యాదఁ దొలంగనీక చని రాజాదేశమం దుండుమీ.

౧౯౫

క. ఓరామసోదరా! నా యీరితముల సంగ్రహించి యిదె తుది పంపం

చారీతిఁ జేయవయ్యా కారుణ్యము వొసఁగ నని తగం బ్రార్థింతున్.

౧౯౬

క. అవిశేషముగా గురువులకు విశేషించి కరయుగము గూరిచి భక్తి

సవిశేషముగా మ్రొక్కుల నవనిజ యర్పించె ననుచు ననుమా మొదలన్.

౧౯౭

సీ. మాయత్త కౌసల్య మాదిరిఁ గోడలిమాటల మన్నించు మహిళఁ గాన

నాసుమిత్రాదేవి యాహ్వాయమే తెల్పు నందఱయెడ నామె యట్టిద యని

నాఁటిప్రార్థనంబు ననిచె నట్టులు కైక ననుఁ జూచు నెపుడుఁ బ్రాణముల కెనగ

రామమాతలు కల రామానితల ప్రేమలతల యల్లికల కెల్ల యనరాద

అందఱకుఁ జెప్పు ప్రార్థ మనిచె దన్ను నాకు నై శోక మెనయకుఁ డాకుల లయి

పెద్దతనమున మిమ్ము సేవించుభాగ్య మీమొగంబున లేదు ముం కెమి కొఱత?

వ. అన్నింటికి నాదేవుండె కలం డమ్మహాత్ముఁ దననిమిత్తముగ మీగలెల్లగు నొత్తి

యెత్తిపొడుపు లాడకునికియ సీతకుం బరమప్రియ మ్మనుము.

౨౦౦

గీ. నాదు చెల్లెండ్రకుం జెప్పు నయము చొప్పు నాపరాభవ మొచిచింత పడవలవ

దిదియుఁ బ్రార్థ మెడయఁగా నెట్టులగు నటంచు మే లెంచి యాశీర్వదించితి నని.

క. భరతుని శత్రుఘ్నుని నాదరమునఁ గుశలం బడిగితిఁ దగ ననుము ధరా

భరణము నానే స్తమ్ముల బరణిఁ దరణివంశమణినిఁ బ్రాపించి ధృతిన్.

౨౦౧

గీ. సీత ప్రణమిల్లె ననుము నీ సేమ మడిగె ననుము శోకము దిగమ్రుంగె ననుము నీవు

నట్లు సేసిన సంతోస మావహిల్లు ననుము ధైర్యమ్ము తటి యిది యనుము తొలుత.

- క. ధర్మసుసహాయహితం డామర్మజ్ఞునితోడ నాడు మాటలుగా నో
కూర్చిమఱందీ యనుమి కర్మం బిటు సేసె నీవు గా దనఘాతా!
చ. ఎఱుఁగును నిశ్చయమ్ముగ మహీజ విశుద్ధచరిత్ర యంచు న
ఘ్రేఱుఁగును భక్తియోగమున నెంతయు మంతున కెక్కె- నంచు న
ఘ్రేఱుఁగును వాత్మనిత్యహిత యీహరిణేక్షణ యంచు నింత నీ
మెఱుఁగుట సాలు నాకు జగదీశ్వర!దీని మఱాకు మెన్నఁగన్. 208
- ఉ. వీరుఁడ!యెఱ్ఱలాడెద నె?వీడితి వీ వని నమ్మియున్న న
స్మిరహి నంచు దేవ!తగవే?నినుఁబోటికి నిట్టి వాడు నా
కారణ మేది యెట్లు చనఁగానయినం జనుఁగాక దుర్యశో
భీరుత మీకొలంగునకుఁ బెట్టనిసొమ్మ కదే?ప్రియంవదా! 209
- క. అపవాదసముత్థిత మై న పలు కెదియు నీకు వచ్చెనా!యది నాకున్
సుపరిహారమ కదె? రాఘవనృపతీ! పరమగతి వీవె నీసతి కగుటన్. 210
- వ. అని వచించితి ననుము మఱియు లక్ష్మణా!ధర్మావహితం డవు మనఁజేనితో. 211
- క. తమ్ములయెడ నెమ్మాదిరి సమ్మతి వర్తితువో?పురజనపదజనులం
దమ్మెయి నెమ్మి నడుపు నిత్యమ్ముం బరమమ్ము ధర్మ మదె యస ముసఁగున్. 212
- శా. నీ యీ ధర్మమునం బురీజనమ కానీ రాస్త్రమే కాని యే
చాయన్ సౌఖ్యముఁ బున్నెముం గను నటే సర్వేశ!వర్తింపు మే
నో?యీతుచ్చశరీరముం దలఁచి ముంహం గుండఁగా నొడునే?
న్యాయం బెంచి చరించెద న్వలచెదన్ యావద్భవత్సంగతిన్. 213
- వ. అని యంటి ననుము వెండియు నిప్పొరుల వాడు చొ ప్పెఱుంగుదువుకదా
యప్పగిదికి రఘునందనా! 214
- మ. పతియే బాంధవుఁ డాతఁడే గురుఁడు దైవం బన్న వాఁడే ప్రియుం
డతఁడే పుత్రుఁ డతండు యో నగుతటిన్ ప్రాణంబు లవ్వానివే
సతికిం గావున దత్త్రియంబు సలుపన్ సర్వప్రకారంబులం
జతనం బూనవలెన్ విశేషముగ విశ్వాసంబుతో నంగనల్. 215
- మ. అనుభూతమ్మును శాస్త్రసమ్మతము నొ నాధర్మము స్వీడఁబో
నని నే నాడితి నంచు ఘంగ్రహము నెయ్యం బెంచి శ్రీరామదే
వునితోడం బుయిలోటఁ దక్కి యనుమా పుణ్యాత్మ!యం చాడు నీ
తను దచ్చాసన మట్లు సేయు పతిఁ జిత్తంబందు శంకించుచున్. 216
- క. అంతటిప్రేమకు నాపద లింతలు వొడముటయు దీన నీ ధర్మం బే
కాంతకుఁ గాంతున కబ్బున్ వింతగఁ దెగఁబాటి రిందు వెర వెదియొ కదే. 217
- వ. అనుకొనుచు మీఁ దరయ రామ భూమిం జూచుచున్న యన్నరనాథానుజం
బిల్చి హేల్చియెత్తిన కన్నుఁదమ్ములతో నమ్మానవతీలలామంబు 218

- శా. అన్నా! లక్ష్మణ! యింక నొక్కటి నహస్యం నాను గా కే మనక
గన్నారం గనిపొమ్ము నన్నిపుడ తత్కాలమ్ము దప్పెంజామీ
ము న్నొ రట్టన కిట్టిపట్టన జనమ్ముల్ బ్రువ్వఁగాఁదిట్టిదే
యన్నన్ వాఁ డనిదీనచేతసత నో రాడిపిల్లఁ డంగనా! ౨౧౬.
- క. వెంటనె ధాత్రీస్థలి నరిలుంటాకుఁడు వాఁడు ధర్మలోలుం డగుచుం
గొంటునఁ బడి లేచియు వాల్లంటి నెవ్వఁ జూపివచ్చి కంఠము వగులాన్. ౨౧౭
- వ. మహాస్వనమ్ముగా నేడ్చుచు ముహూర్తమ్మున కాలమ్ము నిభ్యనించి యాయమ్మునో.
ఉ. శోభనమూర్తి! యే మనెను? చూడుము నన్నని చూడునెట్టి? నే
నో? భవదీయ మాకృతిఁ గనుంగొననైతి నె యెన్నఁడేని యా
యాభరణాళికాంతి నెఱయం గన నై కనరాని త్వత్ప్రదా
బ్జాభ నెఱుంగుదు నివనతు లర్పణసేసెడుపట్లఁ జూచుటన్. ౨౧౮
- ఉ. రాముఁడు లేనిచోట వనరాజి నినుం గన నెట్లువచ్చు నో
రామ! సుర ల్కునుల్ నెలియరా? మును రాముఁ డెఱుంగఁడో? జగం
బేమెయి వోయినన్ సుకృతమే కరణీయము నిన్కుఁబోకికిన్
నీమహితానుభావమే వనిన్ నినుఁ గాచెనుఁగాత మిగిలెన్. ౨౧౯
- ఆ. అని నమస్కరించి యద్దేవి వీడ్కొని మరల నావ నెక్కి- మరలి మరలి
యనదవోలె నున్న యాయమ్మఁ జూచుచు నేలు దాఁటిపూయి యెక్కిఁ జేసె.
గీ. శోకభారావనమ్ముఁ డై సొలయు సలయు నేటి పరపారమున నున్న యిగిరి గాంచు
మాటిమాటికి రోజుఁ గంపమ్ము నెనయు మనము పరితాపవహినికి మ్రగ్గినోవ.
గీ. అవశ మై మేను స్యందనమ్ముం దమరఁగ సీతఁ గని లక్ష్మణుండు మా సిరి తోలంగె
నింక నేటి యయోధ్య యింకేటి రాము సోయగము నగుచు వనదుచు సూక్తుఁ జూచి.
వ. కన్నుల నీ రొలుక గొంతు వట్టివోవఁ బెదవులు దడుపుచు మాటఁడ లేక తల
యూచి రథయానమ్ము సూచించుటయు నొండు. ౨౨౦
- ఉ. హయముల పగ్గము ల్వదల నయ్యవి వేగమ పోవఁజొచ్చె న
మొఱుఁ జను స్యందనమ్మును సుమిత్ర కొమారుని మాటిమాటికిన్
భయపడి చూడఁజూడ నతివగ బడలించుచు శోకసాగర
ప్రచయరయ మట్టై ముంచుకొనెఁ జారుఁలొచన! యేమి సెప్పుకన్. ౨౨౧
- సీత వాల్మీకిమహామని యాశ్రమముఁ జేరుట
- ఉ. ఆసతి శోకభారవివశాంగి తపస్విని రాజపత్ని ని
ర్వాసిత గర్భనిర్భర నిరాశ యశోధన నాథుఁ గానమిన్
దోసము మోసముం దలఁచి తోరముగా వపు డేడ్చె బర్హిణా
ధ్యాసిత మా వనమ్మునఁ దదారవముల్ దనవొత కై తగన్. ౨౨౨
- ఆ. ఆదరించువార లటు దోచుకుండిన నున్న యేడ్చు వోపు నెన్న నొరుల
కమ్మకానుభావ లటు నిటు నెవ్వరు లేమి నట్టిశోక మాముగొనియె. ౨౨౩

- ఆ. ఆకసమునఁ బోవు నాయాయి విహగము లోక లుడిగి సుదలిఁ బొదివికొనియె
నావిమానచాడు లల విమానన తెంచి నింగి నంగలార్పుచుం గని రుమ! ౨౨౮
- గీ. ఆయశోక్తార్హశోక మాయతము గాఁగఁ జూడలే కాభగీరధు శుద్ధకీర్తి
యార్తిఁ గని భంగకరముల నటునిటుఁ బడు చనుకరించుచునున్నట్టు లచట మ్రోసె.
- ఉ. అన్నిరవమ్ములక మివిలి యమ్మెయిఁ బర్వెడు రోదనధ్వనిం
గ్రన్నన వించు వచ్చి కని కాఁగలవా రల మానిదారకుల్
సన్నతు నుగ్రబుద్ధిఁ జిరసంచితపుణ్యుని వామలూరుజ్ఞు
దిన్నఁగఁ జేరఁబోయిరి విధిం గని రాదరసంభ్రమంబులక. ౨౩౦
- క. చిత్రితు లై మునికిక మునిపుత్రకు లభివాదనములు వొనరించిరి ము
న్నాత్రమున విన్నవించిరి సుత్రామనుతా!తదీయసుచరితవిధముల్. ౨౩౧
- సీ. భగవంతుఁడా!మున్ను పరికించి యెఱుఁగ మెన్నం డిట్టి రూపసన్నాహమెందు
నొకదేవి సిరియ కా నోపు నెవ్వండేని నొకమహాత్ముని పత్ని యురుగుణాఢ్య
వికృతాననాబ్జ యై వెఱ నేడ్చుచున్నది సమ్మోహమున నెట్టి చలమొ?విధికి
వ్యోమమ్మునుండి విచ్యుత యైన దేవత యని మేము తలఁచెద మయ్యవాడు!
తద్దశకు నర్హురాలు కా దద్దిర సతి శాపదుఃఖిత యైన యస్సరసయేమొ
యున్న దన్నది యొడ్డున నొనరఁజూడు మా వరాంగన సేభంగి నరయవలెనా?
- క. అతిశోకపరాయణ యై గతి యొండెది లేనియట్లు కాననమం దా
పతిదేవత యేడ్చెడు చొ ప్పతిదీన మ్మేకిక యగు టచ్చెరు వనఘా! ౨౩౩
- క. మానుషి యని యనరా దా మానినిఁ గనుఁగొన్న భక్తి మాబోటులకే
మేనులు ప్రహ్వము లగు సమ్మానము సేయఁగదె మానిమండన! సతికిక. ౨౩౪
- ఉ. త్రాత యెవండు నా కను విధంబు వినంబడె సాధ్య రోదనా
ధీతరవంబునందు మహితేచ్ఛ! త్వదాశ్రమసంవిభాగముం
దేతదవాప్తి నా శరణ మీ నినె చెందెను లేదు సందియం
బాతరుణీమణిం గొని మహార్హ!సమర్థవిధిన్ భరింపవే. ౨౩౫
- గీ. కీర్తికిని బున్నెమునకును గేవలముగ నీవె నిజేప మైతివి నియతి కిప్పు
డల్ల సాధ్వీమణిం గన్న నఘము వాయుఁ గావు మెమ్మెయి నైన నక్కమలనయన.
- క. ధర్మవేత్త యైన తన్మునిముఖ్యుఁ డా బాలవచనములను బ్రహ్మవచన
ములను నొకటి సేసి బుద్ధిసంబద్ధంబు నిశ్చయించి వెడలె నీరజాక్షి! ౨౩౬
- క. అక్షులు గల వందఱకుం జక్షుష్మంతుండు వాఁడె సంపాదించెన్
నక్షుద్రము తపమున నొక యీక్షణ మెక్కుడుగ దాన నెఱిఁగికొనె గతిన్. ౨౩౭
- క. ఎక్కడ నెక్కడ ననుచుం గ్రక్కున సంభ్రమము వోఁపఁ గా నాపని కై
దిక్కులు మున్నే కనుఁగొను నక్కీర్తిధనుండు వోవ నల బాలకులున్. ౨౩౮
- న. వెంటనంటి గౌరవాతిశయంబున దారిసూపుచు నేగుచుండిరి. ౨౪౦

- క. ఆదేశముఁ జేరంజని పాదమ్ములతోన యల్ల పరమమునీంద్రుం
డాదేవికి రుచితార్ఘ్యం బేదీ? యని పాదపముల నెలమిం గనియెన్. ౨౪౦
- వ. కని తద్విత్తీర్ణం బగు ఫలపుష్పాదికముం గొని బాహ్మనీతీగమ్మునకుం జేసి. ౨౪౧
- మ. దరిసించె న్మునినాథుఁ డయ్యెడ ననాధప్రాయ లోకైకనా
ధ రఘుశ్రేష్ఠు నభీష్టపత్ని సతి సీతక శోకభారార్త దీ
న రసారేణుపరీతగాత్ర సతీసంతప్త భృశోద్విగ్న నా
తురఁ దేజంబున దీని సౌఖ్యమెనయుంతుం బొడుఁ డన్నట్లుగన్. ౨౪౩
- వ. మతియు నయ్యాదిమకవీశ్వరుండు. ౨౪౪
- గీ. హ్రదము నాఁ దగు గంభీరహృదయమందు మధురమధురసభావసంభావిత మపు
ప్రియవచనపూగ మెలనాఁగ విందుసేసెఁ జెవుల త్రుప్పుడు వదల నాంభితము నృదల.
- గీ. ఓపతివ్రత! స్వాగతంబో? దశరథభూతలేంద్రునికోడలా! పున్న మేను
సేసితిని రామవిభుమహిషీ! కుశలమె? జనకలాలిత! నేఁడు పావనుల మేము. ౨౪౬
- గీ. ఓమహాభాగ! నీ వింటియొద్దనుండి బయలువెడలెడునపుడె సర్వమ్ము నేను
మది నెఱింగితి ధర్మసమాధిచేతఁ గారణ మెదేని నీ వనఁగా నిఁ కేల? ౨౪౭
- క. నీ వెఱుఁగుదు వే నెఱుఁగుదు నావిభుఁ డెఱుఁగున్ సమస్త మది యట్లుండుం
గావుత నాయాశ్రమమే పావవ మొనరింపఁ దలఁచి వచ్చితి? తల్లీ! ౨౪౮
- గీ. ఇదియ కాదెద్ది యెద్ది యీరేడులోకములఁ బ్రవర్తిల్లు నది యెల్ల మున్నెఱుఁగునఁ
జిత్తమున నుబ్బు కోర్కుల చిన్నెలేని దాచుకొనలేర మాకు నేతరమువారు.
- క. నీచరితము రాఘవు నయ్యాచరితము మాకు వింతలా?యపపాపా!
యీచక్షుస్సునఁ గా దాలోచనమున నింత యెఱుక లోలాసాంగీ! ౨౪౯
- గీ. సాధ్వీ, వైదేహీ! యింక విస్రంభ వగుము సాంప్రతంబుగ నుండు పీనంత్రయమున
మలఁక లన్నియుఁ దీఱు నిమ్మళముమీఁద మే లగు నభీప్సితంబు గంభీర భావ!
- గీ. స్వాశ్రమమ్మున కనతిదూరావని సదే తప మొనర్చుచునున్నాడు తాపనులు గ
రిష్ట లయ్యెడ ని న్నుంతుఁ బ్రీతి నుచిత మాడువారలలో నుంట యాడువారు.
- క. వారలు నామాటలచే నీరీతి నెఱింగిరేని నెత్తిన నిడుకోఁ
గారే? తల్లుల బిడ్డల గారాబము నెఱయ నిన్నుఁ గనుఁగొని తనయా. ౨౫౩
- చ. సదమలమానసాంబుజ! విపాదము మానుము చింతలేల? ని
ర్గద వయి యింటనుండిన రకంబుగ నుండు మదాశ్రమస్థలిన్
సదయుఁడు రాఘవుండు జతనంబున ర మ్మనునాఁడె పోవఁగాం
చెద విదె పాద్య మర్ఘ్య మిదె చేకొని సన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయవే. ౨౫౪
- ఉ. ఆముని యామెయి న్నొడువు నగ్భతము ల్నుడు లాలకించి నీ
తామహిలాశిరోమణి కృతప్రహితాంజలిబంధ నై తదీ
యామలపాదపద్మములయం దలవోక శిరమ్ము సేర్చి యా
క్లే మెలఁగంగ నొప్పుకొనియెం బ్రతిపేదము లేని యా నెటిన్. ౨౫౫

- చ॥ సరవి శరీరనాభి యయి సత్త్వమయార్చియు నై శరార మై
సారిది శరాసనేమి యయి చొప్పడె జ్యోతలఘోషఘోష మై
యురుతరతైజసాత్మగణితోజ్జ్వల మై తగు రామచక్ర మ
ప్రతితతిఁ గాలచక్ర మన నై హరియించె నిమేషమాత్రలోక. ర౮౬
- సీ॥ దశసహస్రాసీక విశదసంఖ్యాతము ల్యుసనవేగము లైన స్యందనములు
సరవి నష్టాదశ సాహస్రము లసీకములు మత్తకుంజరమ్ములు జవనము
లటు చతుర్దశసహస్రాసీకములు సాదియుక్తంబు లౌ తురం గోత్తమములు
శతసహస్రద్వయ సంహితాసీకంబు లుక్కుతున్క లనంగ నొప్పు భటులు
రామశరవహ్నిలోఁ బడి రభస మెడలి పోయె నెల్ల నొకట శలభాయిత మయి
పగటిలో నప్తమం బగు భాగముననె యరిది గాదె తదనుభావ మబ్జవదన. ర౮౭
- తే॥ రాము వహ్నిశిఖోపమప్రదరములను గామరూపు లసురులు నిష్ఠాములగుచుఁ
దెగినవారలు సద్గత్యుదీర్ణు లయిరి శేషభూతులు పఱచిరి శీర్ణు లగుచు. ర౮౮
- క॥ సుమహాత్ముఁడు రుద్రుఁడు క్రోధమున నివహరింపఁ చొడరఁ దనరు తదాక్రీ
డ మన రణాజర మయ్యెడ గమనింపఁగనయ్యె ఛిన్నగహనోపమ మై. ర౮౯
- క॥ దేవతలును గంధర్వులుఁ బావను లౌ సిద్ధవరులుఁ బరమర్షులు సం
భావించిరి నెమ్మనముల సేవించిరి రామదేవు శ్రీతదుఃఖహరుక. ర౯౦
- ఆ॥ రాముఁ డెలమిఁ దఱియు రవిజు విభీషణు హనుమ జాంబవంతు నట్లు మైందు
ద్వివిదుఁ గాంచి వారి తెఱఁగెంచి యిట్లనె హర్షవికసితాత్ముఁ డగుచు సాధ్వీ! ర౯౧
- క॥ ఈయస్త్రబలము నా కటు లాయోగివరేణ్యుఁ డైన హరునకు నగుఁ గా
కేయెడ నేరికినేని నుపేయము గా దాపులార ప్రీతిఁ దెలిపితిక. ర౯౨
- వ॥ అని యుగ్గడించిన నవ్వారలెల్ల హర్షపారావారంబునం దోఁగుచుండిరి. ర౯౩
- తే॥ అట్లు గాక్షసవాహిని నడరడంచి శక్రసముఁడు రాఘవుఁ డస్త్రశస్త్రముల జి
తక్లముఁడ యయి తనరఁ ద్రిదశగణములు పొగడఁదొడరె వదనజితపూర్ణచంద్ర. ర౯౪
- ఉ॥ కోటులలెక్క కెక్కుడయి కోల్పులులం బురుడించి యేడ్చెఱక
బాటిలు మేటు లుద్భటులు బంటులు గొంటులు స్యందనావళుల్
ఘోటకపంక్తులుం బ్రథితకుంజర సంఘములుక రణస్థలిక
వాటము దప్పి వ్రాలె రఘువర్యునిచే నను వార్త చొప్పడెక. ర౯౫

—♦ లంకలో నాడువారల యేడ్పులు. ♦—

- క॥ హతశేషులు దెల్పంగఁ బురి వితతం బై నెఱసె నదియు వినిహత మయ్యెక
సత మైన మూలబల మింక గతి యే మని యింట నింటఁ గలవర మొదలెక.

- క॥ రక్ష స్త్రీ) లటు చేరిన రాక్షసులను గుమురుకొనుచు రహిసెడు వైన్యం
బక్షత మై పాల్పడ దెస లక్షమతం గాంచుచు న్వ్యధాత్మిక లగుచున్. ౪౯౭
- క॥ చింతాతంతువు లల్లఁగ గంతవ్యము లేమి శూన్యగతి చొప్పడ న
భ్యంతరలు బహిర్గత లై వంతలఁబడి పొరలుచు నివశతం గనుచున్. ౪౯౮
- మ॥ హతపుత్ర ల్హతభర్తృక ల్హతగురు లావ్యనవ్వువద్బాంధవుల్
వితతాక్రోశము లొప్ప నేడ్చిరి మహావీరు ల్గుణాఢ్యు ల్లన
న్మతు లాత్మీయము లాఢ్యనిర్వహణసన్నాహమ్ము లొప్పారఁగాఁ
బతి వంపం జని యిట్టు లై రనుచుఁ దత్ప్రస్తావము ల్గార్చుచున్. ౪౯౯
- సీ॥ పాపాత్మురాలు శూర్పణఖ దైత్యేశుతోఁబుట్టు వై యిచ్చోటఁ బుట్టినేల
పుట్టెఁబో మగఁడు గొంపోవ నయ్యెడ నుండి మడియ కల్లధవ యై మరలనేల
మరలలెఁబో యొకమూల మార్పడి కూలక దిట్ట యై యిల్లు దిరుగనేల
దిరిగెఁబో దిమ్మరి తెవులుగొం టనికాక యాజనస్థానమ్ము నందనేల
అందెఁబో కుమారుఁ గందర్పసుందరు సౌకుమార్యకలితు సత్త్వమహితు
సర్వభూతహితుఁ బ్రసక్తిమైఁ దవులెంచి చేరఁగోరవలెనె చెట్టయగుచు. ౫౦౦
- తే॥ అమ్మహామహుఁ డనవద్యుఁ డనఁగ నెగడు రాముఁడెక్కడ రాకాసిరాలుగాయ
వలిని పలితశిరోజ దుర్వహపిచండ వృద్ధ తా నెక్కడ యొకింత వెరవు నలదె.
- చ॥ ఇది యపహాస్య మియ్యదియె హీన మకార్యము నిందితమ్ము దు
ర్మద సుగుణాఢ్యు సర్వగుణమంధరు దుర్ముఖ సన్ముఖుం బొరిం
బొదలుచు సాంగనుం గదియఁ బోవలెనే వల వల్లకాఁటికిన్
గుదివడి కాలుసాచునెడఁ గూడ విడ న్వలదే వలంతి యై. ౫౦౧
- క॥ వారలఁ గని పనిసెడె నని వారక ధర్మింప నెంచ వైరూప్యము దు
ర్వారము పాల్పడెఁ దనయాకారమునకుఁ దగిన దగుచుఁ గారణయుక్తిన్.
- అ॥ అంతఁబోక పోయి యాజనస్థానమజనము స్థానముగఁ బ్రసక్తి జేసి
యొండు గాఁగ బలికి యోటవెట్టి సజన్ముఁ బనిచె వారిలోడి వైరమునకు.
- ఉ॥ ఇతఁడు వోయి దుష్టుఁ డయి యప్పుడ వారలతోడఁ బోర కా
నీత నొనర్చె నీత సతి నేత లొకొం డెడ కేగఁ బొంచి మా
యాతతదుర్నయంబున నయారె గుణాఢ్య మహానుభావ త
న్నేతఱినేనిఁ గొల్చునె మహీసుత వర్తన మెన్నశక్యమే. ౫౦౨
- తే॥ ప్రబలవైరమ్ము తనవారిఁ బాడుసేయ నేర్పడెనకాని తన కబ్బె నేమిసౌఖ్య
మగ్నిశిఖ యాపె నంటిన నపుడె చచ్చు రిత్త వెకలితనమ్మున రీతి గలదె?
- ఉ॥ ఇందఱ పూర్వకర్మ మిటు లేడైఱ నూపఁగనయ్యెఁ గానిచో
నెందులఁ బుట్టె నింటఁ దలయెత్తఁగ నొ మగవాఁడు లేఁ డనన్

మందల శూన్య మెయ్యెగద మందులమారిది మందెమేలపుం

బాం దెదఁగోరు టిన్నిఁటికిఁ బాండు నిమిత్త మనంగ నయ్యెడున్. గీ० 2

క॥ ఎక్కడఁ డాగెనొ యాచెడురక్కసిఁ దెగటార్చి సీత రాముని దెసకుం

జక్కఁగఁ జేరిచి శరణనఁ దక్కిరులకు నైనఁ జాపు దప్పదె యింకన్ గీ० 3

ఆ॥ అంత పాడువడియె నొఁ గాము లింతకుఁ బుట్టబోవు మీఁదఁ బుట్టు నెట్లు

లింతసేసి యాపెనే వధింతు నటంచు నరిగె నిన్న నేడు నబలలార! గీ० 4

*క॥ ధిషణోర్జితఁ డారాముఁడు ధిషణునకుం జమపు సెప్పు తేకువగలఁ డా

విషకంఠు నైన నిజపౌరుషమునఁ జీరికేగొనండు రుష్టుం డైనన్. గీ० 5

క॥ అరయక జనకజఁ గోరిన విరాధుఁ బాలియించె దొల్త విపినతలమ్మున్

బెరయునపుడె దుస్సాధుఁడు నరవరుఁ డనుటకు నిదర్శనం బది కాదే. గీ० 6

ఆ॥ అగ్నికీలనిభము లాదిత్యసంకాశములును నైన మేలి ములుకు లేసి

చదివె రాముఁ డొకఁడె పదునాల్గువేపుర గడుసురక్కసులను గడియలోన.

ఆ॥ ఆఖరుం ద్రిశీర్షు నాదూషణుం దన్ను గిట్టితొడరువారి గీటడంచె

నంతలోనె తివిరి మంతిరించినయట్లు లదియు నదియు నెన్న నలఁతు లగునె.

క॥ యోజనబాహుఁ గబంధుని నోజమెయి న్నటికి రిరువు రొక్కటనె వర

వ్యాజమునఁ దన్ను మ్రింగఁగ నాజడుఁ డొడిచికొన నదియు నన్యదృశ్యమే?

ఆ॥ వేయుఁ గనులు గలుగు వెరవరి కొడుకఁట మేరుతుల్యుఁ డట నిమేషమాత్ర

దునిమె వాలి వాలి ద్రుహిణకల్పుఁడు రాముఁ డదియు సన్నిదర్శ మగునకాదె.

క॥ భగ్నమనోరథుఁ డై యుద్విగ్నతమై ఋశ్యమూకదిశ దుర్గతి ని

ర్మగుఁ డగు రవిజు సుశ్రీలగు నొనర్చె నదియు నివిలాసమ కాదే. గీ० 7

తే॥ సకలరాక్షసకుల ముపసంహృతంబుగాక మనఁ బుణ్యజననుఁడు ఘనుఁడు మనవి

భీషణుఁడెల్పె హితవుక్తి వెలయ నదియు నెఱుక మరలిన దొరమది కెక్కడయ్యె.

ఆ॥ అతని వెడలనడిచె హంత యాయొడయండు రాముఁ జేరె నాసుధాముఁడరసి

ధన్యుఁ డయ్యె దేవు దర్శించినంత నాకృతి సుసిద్ధుఁ డనఁగఁ గీర్తి బెరసి. గీ० 8

ప॥ అమ్మలారా! యీధనదానుజండు బుద్ధిమంతుం డగు విభీషణుని పలుకుబడి

ననుసరించి యడచిపడక తనదు చెడుగునడవడిని మార్చుకొని నడిచి నట్టైన

నీలంకాపురి యిమ్మెయి నిమ్ముసెడి దుఃఖార్త యై శ్రీ శానభూత యనం గాకుం

డుఁగదరే. తొలుదొలుతఁ జూడవచ్చిన హనుమంతుఁ డక్షప్రభృతుల స్వధించి

లంకఁగాల్చి దురాధర్షుం డై చనిన యవ్వార్తకు మనవారు మేలుకొనంబోరు

సరిగదా మేలుకొని మెసవి త్రావి ప్రతిక్షణజృంభమాణబలార్ణవం డగు కుంభ

కర్ణుండు రాఘవేంద్రుచే నవలీల వడి చెడి కూల మునుమున్నుగా దుర్గర్షుండు

మహాకాయుండు నగు సతికాయుండును బదంపడి ప్రియపుత్రుండుగు నింద్ర

జిత్తును లక్ష్మణకుమారుచే సలీలంబుగాఁ గరాలం బగు నాలం బున నిహతు లై
 వసమఱి నేలవ్రాల నెఱుంగఁజాలని యీరక్షఃపాలకుఁ డింక నేనాఁటికిఁ చెలిసి
 కొనువాఁడు? ఆశామోదకభక్షణంబ కాక యీకరణి నింటింట నాకొడుకు
 నాసోదరుండు నాతండ్రి నాభర్త యనువార్తలతోడి విలాపారవంబులు
 మిన్నముట్టం గరితురగరథపదాతివర్గంబు లనర్గళంబుగా రాము నెదిర్చి పోరి
 పోరికలనునం గార్చిచ్చుం బొదలి పొదివిన పెనుమిడుతలదండుపోలికఁ గాలి
 కమరి పోయిన నేటికైన నసురనాయకునకు వివేకం బుదయింపవలవదే?
 రుద్రుండో విష్ణుండో మహేంద్రుండో యట్లుంగాక శమనుండో రామ
 రూపంబున నిష్పరం బాక్రమించి మించుక్రుధం గ్రసించుచుండెం గాని యట్లు
 గానియెడ మనుష్యమాత్రునిచేత శతకోటులు సహస్రకోటులు నొక్కపరి
 ముహూర్తమాత్రంబున మడియుట యేనాఁడేనియుం గనియు వినియు నున్న
 యదియే? యింక నేమి యున్నది? యాశ లన్నియుం గడముట్టం జన జీవితనిరాశ
 యలమై భయాంత మరయనేరక యనదల మగుచుఁ గలకాల మిట్లులెలగో
 లడర నడలియడలి పనవిపనవి వనరివనరి కాలము సేకూరం గాలుని పురి సేరం
 బాఱువారము. బీరంబుగల శూరుండ విధాత్పద త్తమహావరుండ నని దశగ్రీ
 వుండు రామదేవునివలనం బొడమిన యీయతిఘోరభయం బెన్నకున్నవాఁడు.
 దేవగంధర్వపిశాచయక్షరాక్షసులలో నెవ్వారేనియు సంగరాంగణమ్మున రాము
 నిచే నుపస్పృష్టుం డగువాని సంరక్షింప సమర్థులు గారు. రావణుని రణసంరం
 భంబున ననేకంబులగు మహోత్పాతంబు లుత్పన్నంబు లగుచు రామకర్మకం
 బగు రావణనిబర్హణంబు నొడువుచునే యున్నయవి. పితామహుండు సంప్రీ
 తుం డై తనకు వరప్రదానముసేయు నప్పట్టున దేవదానవయక్షగంధర్వకిన్నర
 గరుడోరగాదులవలని భయంబు లేకుండెడు మని యర్థించెన కాని నరవానరులఁ
 బరిగణింపఁడయ్యె నది కారణంబుగా రణంబున నవ్వారల కసాధ్యుం డై యింత
 వట్టు వర్తిచె నేడు మానుషభవం బగు భయంబు వాటిల్లె నియ్యది యతి
 ఘోరంబు జీవితాంతకరంబు నై రాక్షసులకు రావణునకును మ్రొంగరానికడి
 యయ్యె వరబలం బొదవెం గదాయని యుడిగిమడిగి యూఱడిలి వలయు
 సౌఖ్యంబుల నొలయనేర కఖిలవిబుధుల నెల్లసాధ్వీమణులం బీడింపం దొరఁకొన
 నవ్వేలుపు లెల్లరు వాణీవల్లభుం జేరి యాతనిపదంబుల సనుపదంబ యర్పించి
 చర్చించు నప్పు డియ్యర్థంబు నర్థిమై నర్థింప సంతృప్తుం డై మహామహుం డదైవుండు
 దేవహితార్థంబుగా నొక మహనీయం బగు నుపేయవాచాలంబం బొప్పని ట్లనియె.

ఉ॥ దేవతలార! యింకిట నుదీర్ణులు రాక్షసు లైన దానవుల్
 కావరు లైన మంచిగతిఁ గానరు కాంచెర యేనియు న్భయ

ప్రావృతు లై చరించెదరు పాపము పండిన నాయతిక్రమం

బావరుస నివృతా యనఁగ నయ్యెడుఁ గా కెటు మేల్మి చొప్పడున్. ౧౨౦

వ॥ అని యానతిచ్చి యనిచిన— ౧౨౧

క॥ ఇంద్రప్రముఖులు వెరవునఁ జంద్రకలాధరు మహావృషధ్వజుఁ గరుణా

సాంద్రుం ద్రిపురహరున్ నిస్తంద్రు మహాదేవుఁ గని ప్రసన్ను నొనర్పన్. ౧౨౨

తే॥ అహివరకలాపుఁడు ప్రసాదమహితుఁడగుచు నిట్లులనె నింక మీకు మే లెనయఁ

రాక్షసక్షయ మొనరింప రాణ నెఱయ సంభవించు నొక రైల సంభ్రమంబు? [జేయ

వ॥ అని యనుగ్రహించి యప్పర మేశ్వరుండు సెల వొసంగిన వేల్పుగమి సముదంచి

తం బై చనియె నని యింతవట్టు వృత్తాంతంబు మున్న వినియుంటి మట్లుకావున.

క॥ ఆయమ యా నీయమ సీతాయువతి ధరాజ దేవతాప్రేరిత మున్

మాయించె దానవుల క్షుధ మాయించు న్నేఁడు మనల మనరావణునిన్.

ఆ॥ దుర్విసీతుఁ డసుర దుర్మతి యగు తేని యపనయమున నింతలావహిల్లె

ఘోరనాశనం బకుంతితశోక సమాప్తతంబు దుర్దశాయతంబు. ౧౨౩

చ॥ శరణుఁ డెట్టిఁడో తెలియఁజాలము రామనృపోపసృష్టులం

గరుణమెయి న్భరింపఁగ యుగక్షయకాలపుఁ గాలుబాటికిం

బరువడిఁ బాఱుదేర నగు వారలఁ బాలనసేయు నెవ్వఁ డే

సరణియుఁ గానఁ బోలదు దశాభృత యమ్మెయి వేళ చొప్పడన్. ౧౨౪

క॥ పెనుభీతిపాలఁ బడితిమి మనుపంగలవారు లేరు మలయు క రేణుల్

వనమున దవాగ్ని వేష్టిత లన ననడల మైతి మింక ననఁ బని గలదే. ౧౨౫

క॥ ఎచ్చోట భయంబొగవెనొ యచ్చోటిక చని కృతార్థుఁ డయ్యెను సుకృతా

భ్యుచ్చయ మాతని కొదవెను మెచ్చ నగు విభీషణుని సమీహిత మెందున్.

ఉ॥ నెవ్వగ లట్లు పొంగ రజనీచరకాంతలు దోడివారలం

గ్రొవ్వటియున్న బాహువుల గ్రుచ్చికవుంగిటఁ జేర్చుకొంచు డా

దవ్వల తాల్గరంగఁ బృథుదారుణదుఃఖభరమ్ము లాఁగలే

కవ్వధిఁ దిట్టి యేడ్చిరి మహారవము లైస లాక్రమింపఁగన్!. ౧౨౬

శా॥ ఇంటింటన్ జనసన్నివేశయుత మా నిల్లాండనిర్ఘోష మా

వెంట న్నెక్కును శోకపూరములతో వేలాతిగం బై బయ

శృంఠం బ్రామెడు నర్ణవంబునగతి న్వాక్యకీర్ణ మా నంత నొ

క్కొంట స్వవ్యసనాబ్ధి వొంగె నన నౌ నుద్వేగ మొప్పారఁగన్. ౧౨౭

తే॥ రావణుండు జగత్త్రియరావణుండు వేడినిట్టూర్పు లెడలంగ విన్నఁబోయి

తన్నుఁ దా నెఱుఁగనిగతి తారసిల్ల నొక్కఁడు ముహూర్త ముండె నట్లువిద!వింటె.

- క॥ ఆదటఁ బరమ క్రుద్ధుం డై దస్థింపంగరాక యాడు గఱచుచున్
మీఁ దరయక రక్తేక్షణుఁ డై దెసలం గాంచుచు న్మహావ్యగుఁడు నై. ౫౩౩
- క॥ కాలాగ్నికరణి మూర్ఛితుఁ డై లావరి వాఁడు చూచు నద్దిశ గాల్పుం
బోలు ననఁ బలుకు రాల్పుడ నోలగమున నున్నవారి నొగిఁ గని పలికెన్. ౫౩౪
- తే॥ ఓమహాపార్శ్వనామ! మహాదరాఖ్య! యోవిరూపాక్ష! యిత్తటి నూరకుంట
తగదు మీ రేఁగి చెలరేఁగి తద్ద నాదు పలుకు వివరించి కూర్పుఁడు బలములెల్ల.
- క॥ ఆపగిది నుడి వెడల విని యాపదపడి వారు పఱచి యవ్యగుల న
వ్యాపన్నులఁ దరలఁగఁ బ్రేరేపించిరి విభునియాజ్ఞరీతిఁ దెలుపుచున్. ౫౩౬
- క॥ వారందఱు నట్లే యని వారక స్వస్త్వయనములు ప్రవర్తిల్లఁగ దు
ర్వారులు రణాభిముఖులై ఘోరాకారతఁ దనర్చి కూర్చిరి సభకున్. ౫౩౭
- ఆ॥ పొగడి విభుని కొలువు తగవెంచి తజ్జయాశంస లొలయ నన్నిశాచరవరు
లాన వేఁడుకొనిరి ప్రాంజలు లగుచు నిరంజనప్రతాప మంజ కఱుమ. ౫౩౮
- తే॥ రోసమెగువంగ మొగమున హాసమొప్ప వారితో నిట్టులనె మంత్రివరులుమువ్వు
రామహోదరముఖ్యులౌ నౌ ననంగ రావణుఁడు తనచలము బీరమ్మువెలయ.
- సీ॥ నేఁడు బాణౌఘము ల్నిజధనుశ్చ్యుతములై నెఱయుయుగాంతార్కనిభములగుచు
నరు లన్నదమ్ము లీనాఁడె మద్వినిహతు లయి జముఁ జేరంగ నరుగువారు
ఖరుఁడు ప్రహస్తుండు ఘటకర్ణుఁ డింద్రజిత్ప్రముఖులు సంతృప్తిఁ బడయఁగలరు
నాదుశస్త్రాస్త్రపాధోదము ల్దొరఁకొను సంతరిక్షదిశాబు లావరింప
నెంతు నీప్రొద్దు ములుకుల గంతుకొనినవారి మిసిమింతు లైన యవ్వారి నేర్చి
నేర్చి క్రోతుల భాగముల్నిర్ణయింతుఁ బక్కులకును బిసాసుల బలఁగములకు.
- తే॥ పవనజవన మై యరదంబు పరఁగుచుండఁ గార్ముకసముద్రసంభూతఘనశరోర్ము
లడర మధియింతు శాఖామృగౌఘశతము సారనిస్సారగోచరచర్చ పొనర. ౫౪౦
- తే॥ పద్మకేసరవర్ణు లై పరఁగు కపుల వదనములు పద్మములు గాఁగ వఱలు యూధ
వరతటాకము లగలింతు వారణంబనై రణంబున శరకరప్రేరణమున. ౫౪౧
- తే॥ నేఁడు వానరయూధపు ల్నెగడఁగలరు తమమొగమ్ములు శరసహితములు గాఁగ
ననుచు సంసక్తిమెయి సహనాశము లగు పంకజమ్ముల వసుధ నలంకరించి.
- క॥ ఒక్కొక యిషువునఁ గ్రుచ్చెద నొక్కొక రణచండవృక్షయోధికపిశతం
బుక్కఱ నక్కజ మొదవఁగ నక్కఱ నెడె నని సురౌఘ మారాటపడెన్.
- సీ॥ హతుఁడయ్యె నాభర్త హతుఁడయ్యె నాభ్రాత హతులైరి నాబిడ్డల నెడువారి
యస్రప్రమార్జనం బాచరించెద నేటి యాయోధనంబున దాయఁ గూల్చి
శరముల హరిసైన్య శవములఁ గప్పంగ జతనమై వీక్షింతు ట్లా తలంబు
మాంసాశులకుఁ గూర్తు మదిషుసంప్రతాపితతమాంసకృతము సంతర్పణంబు

- రథముఁ బన్నింపుఁ డిఁక సశరము శరాస మట్లు పేర్కొనఁబడిన యయ్యదియకాఁగఁ
దెండు వైశంబ చని చనుదెండు నన్నుఁ జేరి రావలె నష్టావశిష్టులెల్ల. గీరగీ
క॥ అని నొడువు నధివు నుడి గొని యనుపదమె బలాధిపతుల కాజ్ఞాపించెన్
ఘనబలుఁడు మహాపార్శ్వం డెనయింపుఁడు కలబలముల నిష్పడ యనుచున్.
ఉ॥ వా రవు నంచు నేగి గృహవారములం గలవారల న్నయం
బారయనీ మటంచు రయమార యమానుగు లట్లు వేపుచున్
బ్రేరణముం బొనర్చి రని పీరణము త్తగ వారు రాఁగ హా
హారము ల్దొడంగె నిది యాటవసారి యటంచు వీఁటిలోన్. గీరగీ
ఆ॥ ఒకముహూర్తమున నె యుద్ధాము లసురులు భీమదర్శనులు విభీషణాస్యు
లార్చుచు స్మహాయుధార్చులు నివృరంబడం గడంగి యొడయనిం గనుటయు.

—♦ రావణుఁడు ముగ్గురు మంత్రులతో యుద్ధరంగమునకు వెడలుట ♦—

- మ॥ అసిధారాయససారవృరిఘశస్త్రాస్త్రాశనిప్రాసస
న్మసలోదీర్ణగదాపరశ్వధముఖమ్ము ల్పూలముఖ్యమ్ములున్
గసిమీఱం గొనివచ్చు పీరవరులం గన్నారఁగాఁ గాంచి య
య్యసురేశుం డెద మెచ్చుచు న్నమరనిర్యాణంబుఁ గాంక్షించుచోన్. గీరగీ
ఆ॥ అధివు నానతిం బలాధ్యక్షుఁ డంతకు మున్న తేరఁబనుప సన్నమెయిఁ బ్ర
సన్న మైన రథము సత్వరంబుగఁ దెచ్చి మ్రొలనిలిపి భటులు మ్రొక్కుటయును.
భుజంగ॥ తురంగాష్టకోదీర్ణ తుంగధ్వజాంచన్న రాంగప్రభాజాలనద్ధాస్త్రశస్త్ర
స్ఫురత్కార్ము కాకీర్ణసూతో త్తమేక్షాసురక్షంబు జేజేలసూ డెంచె దానిన్.
భుజంగ॥ భుజంగేంద్రసారుండు భూరిప్రభావుం డజేంద్రదాదివర్ణ్యాటహాసోపహాసుం
డజస్రప్రభాధ్యమ్ము నాస్యందనంబున్ గజేంద్రప్రయాతంబు గాన్పింప నెక్కెన్.
తే॥ సత్త్వగాంభీర్యధృతివిలసన్ముఖుండు బహుగణాధ్యక్షరాక్షసప్రవరవినుతు
లంది యానంద మొందుచు నచట వాసి తరలె సమరమునకు సురాసురులు దఱల.
క॥ ధారుణిని విదారించునొ యీరభసము మెయిని జలధు లింకించునొ య
త్తారాపథముం దెసలుం బేరునకును లేకయుండఁ బీఁచ మడఁచునో. గీరగీ
ఆ॥ అనుచు బెరుకువార లలుకుచుండఁగఁ దల్లి ముగురుసచివు లట్లు తగు రథముల
నెక్కి నిక్కుచు న్మహితల మదరంగ నార్చుచుండ వారి ననుమతించి. గీరగీ
క॥ కాలాంతకోపముఁడు వాఁ డాలమునకు వెడలెఁ గేజ మారూఢి దిశో
పాలంభమునకుఁ దొడరఁగ సాలంబొసురబలంబు లలరుచు నడువన్. గీరగీ
ఉ॥ ఆజవనాశ్వ మా రథమునందు మహారథుఁ డొప్పి తత్క్షణం
బాజితనూజ లాజికృతి కాయిత మై తనరారు ద్వార మ

ట్లోజమెయిం గ్రమించునెడ నొయ్యనఁ దోచెను దుర్నిమిత్తముల్
దా జితభావముం గనెడు దారి వచింపకయే వచించుచున్.

గీగీః

సీ॥ ప్రొద్దు నష్టాభతఁ బొనుపడునటు లయ్యె నటిమెఁ జీకటులు ది శాంతములను
మిన్నకు న్నట్లున్న మెయి మేదిని వడంకెఁ బులుఁగు లెలుంగెత్తె బో రనంగ
వర్షించె నెత్తురు ల్వఱలఁ బర్జన్యండుఁ దురగము లైరువునఁ దొట్రుపడియె.

ధ్వజశిరస్థులమున వ్రాలెను గృధ్రమ్ము మొనసె శివారావము లశివముగ
నదరె నెడమకన్ను గదలె వామభుజంబు వెలబోయె మొగము వేటుపడియె

స్వరము రాము నెదురు వలనున నాదశక్రీవునకు మొగుడ్చు కిడు నొడువ. గీగీః

ఆ॥ ఉల్క వ్రాలె నప్పు డుప్పరంబుననుండి పిడుగు పడెడు తీరు పెరయుచుండఁ

గాకు లఱచె గ్రద్దగములతోడం గూడి యశివలక్షణంబు లలవడంగ. గీగీః

క॥ ఆమెయి ఘోరనిమిత్తము లామత్తుం డెన్న కడరె నది మోహమ కా

కామయమె కాలచోదితుఁ డామోదింపఁడె శుభేతరార్థం బెడఁదన్. గీః

తే॥ కలని కేతెంచు రక్కసిగముల మేలి

తేజమునఁ దద్రథముల యుద్రిక్తఘోష

మున మొనసి రల్లదె యటంచు మొనయఁబాటి

రావనాటులు సుభటు లొయ్యారి! వింటె.

గీః

క॥ తుములము సమరం బప్పుడె సమకూరెం బ్లవగరాక్షసప్రవరుల కా

క్రమమున నాహ్వనము లత్యమర్షములు విజయగోచరాస్థలు వెలయన్. గీః

చ॥ అది గని దానవేశ్వరుఁ డహంకృతి మీఱఁగ నెల్లదిక్కులన్

బద నదనంబు నాఁ దనరు బల్విడితూపుల రూపు లేర్పడం

గదన మొనర్చె వానరులు గాసిలి నాసిఁ దొఱంగి విన్ననై

చెదర మహాద్భుతం బయి విశిష్టవిదారణ మొప్పుచుండఁగన్.

గీః

సీ॥ తల లొకండ్లవి మహీతలమునఁ దెగి వ్రాలెఁ బరిపక్వములు తాళఫలము లట్లు

కొండొడ్లహృదయముల్ గుమిలి యామంబున గుండ ల్లగ్నరపిడి గూడ విచ్చె

వీను లొక్కొరులవి విడె మెక్క విటిచిన చక్కిలంబుల వింత జాడ దోచ

బొంద లయ్యెను మఱి కొందఱి వగు కండ్లు నడిబండికండ్ల సున్నా లనంగఁ

గొందఱకు నూర్పువెడలుట ల్గొఱత లయ్యెఁ

గొందఱకును సాఁబాలుచెక్కుబడు లొదవెఁ

గొందఱ శరీరములు పిండిగొట్టి యిడిన

ప్రోవు లై యావరించె నప్పొరికలను.

గీః

ఉ॥ క్రోధవివృత్తనేత్రుఁ డయి కూళ దశాననుఁ డేదిశం జనె

న్వ్యాధుని దారి పక్షు లయి వ్రాలిరి నేలఁ దదాశ వానరుల్

వేధ ఘటించె నవ్వెరవు వేటొకనిం దెగడంగ నే మగున్

సాధు లిఁ కెంద టిట్లయి రసజ్ఞుఁ డీతని బాటి సొచ్చుచోన్.

గీ॥ ౩౧

ఆ॥ క్రోతివాండ్రు గూలఁ గుతలంబు తన్మయం బనఁగనయ్యె దచ్చ రాక్షు లడర
నున్న వార లయిన నుత్తుంగ మనలంబు దఱియలేని మిశుతతండ మయిరి.

ఆ॥ నిశిత హేతితతులు నిగుడించు దావపావకుఁడు చుట్టకొనిన వనగజములు
పరుగు లిడఁగ నైస భంగి పాల్పడె భంగపాటు మేటు లగు వనాటలకును.

క॥ ప్లవగానేకానీకముఁ బ్రవరవలాహకచయమ్ముఁ బవనుఁడ పోలెన్

గవిసి యడలించి తఱిమెను బవరంబున రాక్షసాధిపతి భద్రగుణా!

గీ॥ ౩౨

ఆ॥ లాఘవంబుకలిమి లావరి యవ్వొడు గడియలోనె క్రోతిగముల నలఁచి

త్వరితుఁ డగుచు రాము దఱియంగఁ బటతెంచె సంగరంబువేడ్క జాలుకొనఁగ.

చ॥ కపు లటు భంగపాటొదవఁ గాననము ల్లనఁగా నదల్పుచున్

గపిపతి సేరి వారల మొగమ్మున నాఁగ సుషేణు నిల్చి కో

ణపపతితోడి చా నదె రణం బనుచుం జనుదెంచె గట్టిపా

దప మొకఁ డేర్చి తార్చుకొనె దర్ప మెలర్ప మహాద్భుతంబుగన్.

గీ॥ ౩౩

తే॥ పార్శ్వతఃపృష్ఠతోగతి పరఁగ యూధపతులు పతితోడివార లై పరుగులిడుచు

వచ్చి తాఁకిరి తాఁకున వైరివర్గ మర్గళము వెట్టి నట్టిఁ డై యడరకుండ్.

గీ॥ ౩౪

తే॥ శైలశిలలు మహాశాఖాశాఖ లెత్తి యేఁచి వైచుచు వానరు లెగువఁ బేర్చి

యార్చుచు విదుర్చుచుం దెగటార్చె రాక్షసోత్తముల నేర్చి రవిసుతుం యోజ మెఱయ.

ఆ॥ ప్రలయసమయమునను బ్రబలు ప్రభంజనుం డెట్లు చెట్లు విఱచి యింత నంత

నెనుచు నింతలంత లేర్పడకుండ న ట్లెదిరి సేసె నాహరీశ్వరుండు.

గీ॥ ౩౫

తే॥ కాననంబునఁ బక్షిసంఘములమీఁద నశ్వవర్షంబు గురియు మహాబద్ధమట్లు

రాక్షసానీకములపయి రవిజుఁ డపుడు శైలవర్షంబు వఱపె నిర్జరులు పోగడ.

క॥ ఆశైలంబులు వైఁబడ నాశలు దిగనాడి యుత్తమాంగము లెడలం

గా శైలము లశనుల నటు లాశరు లిలఁగూలి రుద్భటాశరదమనీ!

గీ॥ ౩౬

—♦ సుగ్రీవునిచేత విరూపాక్షుఁడు మడియుట ♦—

ఆ॥ తొడరు నోఁగు మెల్ల ధూత మై యిలఁగూలఁ గూలునదియు మఱలఁ గొఱలకుండ

నైన్యసాగరంబు సంక్షీణ మై పోవఁ బ్రోవకుండు టెట్లు పొనఁగు ననుచు. గీ॥ ౩౭

శా॥ ఉగ్రాకారమున నిర్విరూపనయనుం డొప్పారుచున్ స్వీయనా

మగ్రాహం బొలయంగఁ జేరు డిగి సన్మాతంగకుంభస్థుఁ డ

వ్యగ్రాత్ముండును నై శరప్రతతుల న్వాల్మీకుఁ గావించె నా

సుగ్రీవుం గదలంగనీ కసువులన్ జోకొట్టు మె ట్టొప్పఁగన్.

గీ॥ ౩౮

- గీ॥ నిలువరించె సుగ్రీవు నిర్జిదుఁ డీతఁ డనుచు రక్కసు లానంద మందుచుండ
బాణవిఘ్నండు కుపితుండు భానుజుండు వాని నగలించు తలఁ పెదఁ బూనియుండె.
- ఉ॥ శూరుఁడు వానరాధిపుఁడు చొక్కపుఁబాదప మొక్కఁ డెత్తి దు
ర్వారబలంబు వైరిమదవారణము న్నడినెత్తి వైవఁగా
ఘోరనినాద మొప్ప నది కూలె ధనుఃప్రమితస్థలంబునన్
నైర్మతుఁ డోసరిల్ల నిజనాశన మీశతమైఁ దలంగుచున్. గీ२౯
- ఆ॥ ఆర్షభంబు చర్మ మసిరాజముం గొంచు లఘుపరిక్రమంబు లావు నెఱయ
నెదిరి నిల్చి కూల్చు నినసుతు భర్తించు నటులు వొల్చె నప్పలాశనుండు. గీ३౦
- క॥ కుపితుం డై సుగ్రీవుఁడు విపులశిలం దెచ్చి వైచె వికృతాక్షునిపై
నపసరణశరణుఁ డంబుభృదుపమిత నద్దానిఁ దలఁగ నోపె నసురుఁడున్. గీ३౧
- ఉ॥ అంతటఁ బోక ఖడ్గమున నర్కతనూజు నడంచిన న్ముహూ
ర్తాంతర మాతఁ డొడ్డిగిలి యాదటఁ దెప్పిలి వానివక్ష మ
త్యంతదృఢోరుముష్టి సరయాహతముం బొనరింప వాఁ డప
క్రాంతుఁడు గాక యయ్యసిన క్రమ్మట వానరనాథు నేసినన్. గీ३౨
- ఆ॥ అతని కవచ మెడలి యసితోడ నిలవాలె నతఁడు మోకరిల్లె నట్లె యవనిఁ
బతితుఁడయ్యుఁ గీశపతి తలాహతి ఘణి భాతి నొడుపు మీఱ వైచుటయును.
- క॥ అశనిసమానం బయ్యది పిశితాశి తలంగెఁ దన్నుఁ బెరయకయుండన్
గుశలతమై నుడివోవక ప్రశస్త మగు ముష్టి యెదిరిపైఁ బరఁగించెన్. గీ३౩
- చ॥ అది యెద వ్రాలినంతనె యహర్పతిసూతి మఱింత క్రుద్ధుఁ డై
పదిలముగా నమర్చి యరిపాటన మెంచి విరించి వ్రాతప
ట్టదర మహాశనిప్రతిభ మైన తలంబున వైచెఁ గాలుఁ డ
య్యదనునఁ గాలదండబల మాభుజదండమునందుఁ జేర్పఁగాన్. గీ३౪
- మ॥ అది దాఁకం దనవీక వో రుధిర మొయ్యం గ్రక్కె నారక్కసుం
డది ప్రోతస్సులనుండి ప్రసవణనిర్యాద్యారిపూరంబు తీ
రొదవించెం బడె వాఁడు క్షాతలమునం దొప్పారె ఫేనంబు ల
ట్లదనం బయ్యె వివృతనేత్రతయు పేయత్వంబుఁ బోకార్చుచున్. గీ३౫
- తే॥ మునువిరూపాక్షుఁ డవ్వానిమొనసె నప్పు డతివిరూపాక్ష భావ మట్లవనిఁ బొరలి
నెత్తుటం దోఁగి యొత్తిలి నిక్కి నీల్గి యెలుఁగు నెడిదీనుఁ డొ టెంచి రెనసి కపులు.
- ఉ॥ పో రొనరించు నయ్యుభయపూర్ణబలార్ణవము ల్తరస్సు లా
తీరునఁ బడ్డవానిఁ గనెఁ దెల్వీయు నార్తియుఁ గారణంబు తా
దారిని వారి నిస్వనవిధానము లేర్పడె భిన్నవేలముల్
గా రణ మాఁగి భూతలము గంపము నొందఁ జలింప నత్తటిన్. గీ३౬

ఆ॥ ఆవిరూపనేత్రుఁ డటు హరిండుని వ్రేటుగాంచి యసురకూలగ కపిబలము ప్ర
యుక్త మొప్పె నఖిల మున్మత్తగంగాప్రసంగసంగతం బనంగ నగుచు. ౧౪౯

చ॥ బలములు రెండు నట్లాదిరి పాయని పట్టుదల లైలంగ దో
ర్బల మలరారఁ బోరఁగఁ దిరం బగు ఘర్మమున న్నరస్సు ల
ట్లలవలవోకఁ బాల్పడిన యంతె యలంతకుఁ జొచ్చి చేడ్పడన్
దలఁకుచు రావణుండు పరితాపము కోపముఁ దన్ను ముంపఁగన్. ౧౫౦

తే॥ ఆవిరూపాత్ముఁ డటు గూలె ననుచుఁ బలవి
ఘాత మొదవించె ననుచు నక్కానమెకము
లడరనీ రున్నవారల నైన ననుచు
విధివిపర్యయ మెంచి యవ్వీరవరుఁడు. ౧౫౧

—♦ రావణుఁ డుద్విగ్నుడై మహోదరుఁ డ్రజేరేడుట. ♦—

ఆ॥ వ్యధితుఁడయ్యుఁ గ్రోధ మవశునిఁ జేయంగ నౌడుగఱచుకొనుచు నమ్మహోద
రుం దరి న్నెఱాయరిందముం దిలకించి పలుకు దొట్టువడఁగఁ బలికె నతఁడు.

శా॥ ఇక్కాలం బిటు దిక్కులే కెరియు నాయుచ్చ స్వయాశంస వీఁ
డొక్కం డోపు మహాభుజుం డని సముద్యోగిం బానర్పంగ ని
ష్ఠక్కం గొంటిని వేడుకో ల్నెరపెదన్ సన్నాహు తా శత్రులన్
జక్కాడం దమకింపు ముజ్జ్వలము నీశౌర్యమ్ము గాంభీర్యమున్. ౧౫౩

తే॥ భర్తృపిండనిర్దేశమ్ము పఱప నైన కాల మియ్యదె సుమ్ము నీకతన మేలు
గాంతునని యున్నవాడ నౌ కదనముననె తనరఁజేయు ముత్సాహమ్ముతలకు మిగుల.

ఆ॥ అనిన నట్లుసేయ నౌదుఁ గా కంతకు నింత వేడవలెనె యేను లాఁతి
నే యటంచుఁ బలికి యెనసె వాఁ డరిసేన దహనుకీలవెసఁబతంగ మట్లు. ౧౫౪

క॥ తనబీరము విభుబేరము దనుఁ డ్రజేరేపింపఁ బొగరు దార్కాణముగా
ననిసేసె వానరులతో ననిసేయం గలఁడె చెల్ల నని వేల్పు లనన్. ౧౫౫

ఆ॥ విపులశిలలు గొంచు విపులఁ గా లూనక యలబలమ్ము నలమి యలపులేక
యలబలమ్ము లొప్ప నలయించి రెలయించి రధిపు మదిఁ బ్లవంగమాధిపతులు.

—♦ మహోదరుని సుగ్రీవుఁడు గీటడంచుట ♦—

ఉ॥ కాంచనభూషణమ్ములు వికాససమంచితము ల్బరమ్ము ల
ర్పించి యలంచె శత్రుల శరీరములం దెరలించు నేర్పునన్
మించి చరించె నయ్యెడరు మేకొన నేర మటంచుఁ బాటి ర
భ్యంచితు లైన వానరు లహంకృతి మాని యమానితస్థితిన్. ౧౫౬

క॥ వానికిఁ దోడుగ నసురులు పూనికమై నలుమ నెనఁగు పో రుడిగిచనన్
గా నైరి కడఁగి యినసుతు దీనులయై వేడుకొనిరి ధృతి వెలితిపడన్. ౧౫౭

- క॥ వానర సేన కలంగుట దానవుఁ డదరిపడుచుంటఁ దదనుగు లమ్మై
నానిక సూపుటయుం గని లో నూనిన యలుక నుజ్జ్వలుం డయి కడఁకన్.
- క॥ బలుగొండఁ బోలి ఘోర విపుల యో శిల నొండు గొంచు బోరన వానిం
బొలియింప నేగుదెంచెను బలారినిభుఁ డినజుఁ డధికబల మొప్పారన్. ౬౦౧
- ఆ॥ దాని వైవ నదియుఁ దరలిరాఁగ మహోదరుం డసగ్రభమంబు రూఢి నెగడ
నశనిసన్నిభంబు తా శరంబుల విదారించె నద్రిభేది రీతి దనర. ౬౦౨
- ఆ॥ తలరి శిల సహస్రథాభిన్న మై పడె గృధ్రచక్ర మన వికీర్ణ మగుచుఁ
గ్రుద్ధుఁ డగుచు సాలకుజ మొండు కపిపతి వైవ దాని నసుర వ్రవ్యుఁజేసె.
- క॥ క్రిందఁ బడియున్న పరిఘం బందుకొని హరింద్రుఁ డలుక నడరి తదీయ
స్యందనహరుల నడంచె నమందస్ఫురణం బెసంగ మలసినవేడ్కన్. ౬౦౩
- చ॥ హతహాయ మమ్మహారథ మహాంకృతి వీడక వీడి యల్కమై
నతిరయ మొప్పఁ బెన్గుదియ హస్తమునం దులకింపఁ బెక్కినన్
వితతబలుండు రక్కసుఁడు వేగమె వాని నెదిర్చె భానుజుం
డతులితవిస్ఫురత్పరిఘ మన్నెటి దీర్చి విగుర్చుచున్ ధృతిన్. ౬౦౪
- పృథ్వీ॥ గదాపరిఘహస్తు లై కదనదేశ మట్టిట్టుగా
నదన్మదవృషంబుల న్నవసవిద్యుదబ్దంబులన్
మదింప నగు పద్ధతి న్మలసి రుద్ధతి న్నార ల
పుదంచితమహాగ్రహోఽభ్యుచితవిగ్రహోదగ్గు లై. ౬౦౫
- క॥ రజనీచరుఁడు మహాహదరుఁ డజగరనిభ యైన గల మహాస్వర భా
నుజుపై వైచెఁ బరిఘమునఁ బ్రజవుఁ డతం డడఁచె రెండు భగ్నము లయ్యెన్.
- క॥ కసుధాతలస్థ మాయసము సర్వతస్స్వర్ణఘటితము సుఘోరము బె
న్మసలముఁ గొని యసురునిపై విస్మమరతేజుఁ డినసుతుఁడు వీఁచె నైవెచెన్.
- క॥ అన్యం డన్యం గదఁ గొని యన్యోన్యాఘాత మొదని నడరించినచో
విన్యాసోపేతము లై సన్యస్తము లయ్యె రెండు సమరతలమునన్. ౬౦౬
- ఆ॥ ముష్టియుద్ధమునకు మొనసిరి వారు భగ్నప్రహరణు లగుచు ననుచు తేజ
మోజ మలము చలము నొప్ప హుతాశనులొండు నొండు నొరయు నొఱపునెఱయ.
- క॥ నాదములు వినోదంబులు మోదములు గ్రహమ్ము లట్లు మోదనములు వ్యా
పాదపతనోత్పతనసంస్వేదనఘాతప్రఘాతవిధులుం డనరెన్. ౬౦౭
- క॥ ఒండొరులం ద్రోయుచు భుజదండముల వ్రేల్చెయుచుం బ్రధానత మీఱన్
జండిమమై నెక్కున నుద్దండు తెనసి రిరువురుం బదంపడి యలఁతన్. ౬౦౮
- ఆ॥ ఆహరించె ఖడ్గ మటు చర్మ మురువేగుఁ డమ్మహోదరాఖ్యుఁ డసురవరుఁడు
పరిసరప్రదేశపరివర్తు లగుచుండ నవియ తాల్చె వానరాధిపతియు. ౬౦౯

- క॥ ఇరువురు శస్త్రవిశారదు లరమణులే కలమి రుద్యతాసులు వరభా
సురహాసు లమర్వాత్ములు సరభసు లుచ్చైర్నినాదసహితులు నగుచున్. ౬౧౪
- ఆ॥ సరగఁ బరఁగనైరి సవ్యాపసన్యప్రచారవల్లనప్రసక్తు లొలయ
మండలప్రయుక్తమార్గం బనర్గళం బయ్యెఁ దజ్జయేచ్ఛ లతిశయిల్ల. ౬౧౫
- క॥ వీర్యశ్లాఘి మహాదరుఁ డర్యమసుతుచేతి చర్మమం దసి వ్రేసెన్
దుగ్యోగంబున మఱుఁ గదర్యం డద్దాని నొడియు తవులునఁ దవలెన్. ౬౧౬
- ఆ॥ అంతరమ్మ గాంచి యర్కాత్మజుఁడు వాని కుండలప్రభ ల్నిగుడఁ బొసంగు
శిరము సహశిరస్త్ర మురుఖడ్గమునఁ గోసి ధరణి కొనఁగె బలివిధాన మెసఁగ.
- క॥ తలదెగిన వాఁడు రణభూతలమునఁ బడెఁ దద్బలంబు తలఁపు సెదర నై
తలఁగెఁ దలకొనె హరిపుఁ డు తలపడె రావణుఁడు రామదయితుం డలరెన్.
- ఆ॥ సన్నహృదయు లటు విషాదసద్వదనులు నగుచు రాక్షసులు భయార్తులైరి
వికసితాస్య లగుచు వినిపాత మెడలంగ హరివరేణ్యు లరుస మందఁగనిరి.
- క॥ హరిపతి మహాదరు మహాగిరిశృంగము నట్లగల్చి గెలుపుగనిన మే
ల్సిరిఁ గీర్తిం గొని మెఱసెను గిరికొను తేజమున సురలు కీర్తింపంగన్. ౬౧౭
- ఆ॥ అంతరిక్షగంబు లవనీతలగతంబు లైన భూతగణము లఖిలమునులుఁ
బొగడఁదొడరి రినజుభూరితేజముతోడి పురుషకార మెంచి పుణ్యమూర్తి!

—♦ మహాపార్శ్వఁ డంగదునిచేఁ బడుట. ♦—

- క॥ ఇనజునిచేత మహాదరుఁ డని నిహతుం డగుట గని మహాపార్శ్వం డొ
య్యన నెఱ్ఱిసేసెఁ గనులం దను మ్రుంగెడు క్రోధ మెడఁదఁ దారసిలంగన్.
- ఆ॥ భీమసాయకముల భేదిపఁగాఁ జొచ్చె నంగదోపపన్న యైన సేన
నందు ఘనుల తలల నంగమ్ములకుఁ బాపెఁ బండ్ల వృతములకుఁ బాపినట్లు.
- క॥ కొందఱబాహువుల న్మఱి కొందఱ సకంధముల ముట్టఁ గోసెఁ గ్రుధాంధుం
డందుం గొందఱ పార్శ్వములం దెగఁజూచెన్ ధనుఃకలాకలితుం డై. ౬౧౮
- క॥ శరవగ్ధురై వానరవీరులు నర్దనము లొనర సువిషాద
చ్ఛురైతు లగు టరసి యంగదుఁ డరిమర్దన మొచుచు న్మహావేగుం డై ౬౧౯
- ఆ॥ పర్వమయ్యెఁ దనదు ప్రజల రక్కసుఁ డట్టు లతిముఱి దెరల్ప నఱుమ నగుట
దా సముద్రుడయ్యెఁ దదనంతరప్రకారంబు మనమునం దిరమ్ముపడదె. ౬౨౦
- క॥ ఆయసపరిఘం బొక్కం డాయతబాహుండు దాలె నదిహేమాప్తిన్
స్థాయద్రవిరశ్మివిభోచ్ఛాయం బై తనరఁ దత్ప్రసంగం బొప్పన్. ౬౨౧
- తే॥ అది మహాపార్శ్వ పై పైచి యార్చుటయును వాఁడు సూతుండు స్యందనవరముఁ
వ్రాలిరిల మేను తెఱుఁగని వ్రాతగ్రమ్మఁ గ్రమ్మఱంబడు నపు డేమి గలుగునొక్కొ. [బాసి

- శా॥ సంభిన్నాంజనపుంజమంజమతనుచ్ఛాయుండు తేజస్వితో
జ్వంభోత్తంభితశత్రుఁ డూర్జితుఁడు సశ్రీకమ్ము స్వానీకమున్
సంభావించుచు జాంబవంతుఁడు రణశ్లాఘితవసంపాది యశా
శుంభద్వీర్య మెసంగ గ్రావ మొకఁ డక్షోభ్యంబు గొంచు న్వడిన్. ౬౨౯
- క॥ పటతెంచి దాన హయముల నటిముటిఁ దెగటార్చ నరద మటిమి గవాక్షుం
డఱవటలు గాఁగ విటిచిన నటగొటగా నసుర తేటి యారటపడుచున్. ౬౩౦
- ఆ॥ వాలిసూను బిట్టు వాలమ్ముల నగల్చి జాంబవంతు మూఁడు శరములన్ స్త
నాంతరమున గ్రొచ్చి యటు గవాక్షుని మేన నాటె నెన్నియేని నారసముల.
- క॥ అంగదుఁడు క్రుధాలహరి మునింగిన మనమునఁ దనర్చి నెయ్యిరు శరవి
ద్ధాంగు లగు టరసి ద్విగుణితముం గావించుకొని రోసము న్రభసమ్మున్. ౬౩౧
- ఆ॥ ఆయనంబు పరిఘ మర్కరశ్మిప్రభ మందుకొని భుజద్వ యమునఁ బట్టి
త్రిప్పి యసురుఁ గడకఁ దెగఁజూడఁగా నెంచి విసరివైచె మసరు ముసురుకొనఁగ.
- క॥ సరగ నది శరశరాసనశిరస్త్రములఁ బాచి పగతు సిగ్గుపటిచినన్
గరమున శరము దడవుకొని సరభసుఁ డగు నసురుఁ గాంచి సరితె మ్మంచున్.
- ఆ॥ తన ప్రతాప మొలయు దర్పంబునం జని చొచ్చి పెచ్చుపెరుఁగు మచ్చరమున
గొంటు వాని రుచిరకుండలకర్ణమూలము హరింద్రజుఁడు తలమున నడఁచె.
- ఆ॥ పెద్దకోప మెగువఁ బెడచేఁ బరశ్వధ మంది పుచ్చుకొని మహాసురుండు
తైలధౌతవిశదధరసార మా దాని వాలిపుత్రువైని నైచి యార్చె. ౬౩౨
- క॥ ఆమాంసభుక్కురారము వామాంసమునందుఁ దవుల వడిఁ బెటికి మహా
శ్రీమాంసలతనుఁ డాతఁ 'డరే మాం సముపైహి' యనుచు రెచ్చిన యలుకన్.
- చ॥ జనకు పరాక్రమంబు తనజాడఁ బ్రవృద్ధము గాఁగ వజ్రమున్
మొనకొనఁజాలు సందృఢము ముష్టి నమర్చి తనర్చు నీకమ్మై
దనుజుస్తనాంతరస్థలము దాఁకఁగ మర్మవిదుండు వైచె న
య్యిసతనయుండు నమ్మెయిన యెత్తి నిగుడ్చెను గాలదండమున్. ౬౩౩
- ఆ॥ ఆనిపాత మెనయ నానిపాతమ్మున కాని పాత మట్టు లైనయపుడె
హృదయ మగల దుష్టహృదయుఁడు నేలపైఁ బడియె నిదియ చెల్లుబడి యటంచు.
- ఉ॥ వాఁ డటు వ్రాల వానిదగువర్గము దుర్గముపా ల్పడంగ నౌ
గో డెనసె స్ఫురారివిభుక్రోధము రోధము మీటి పొంగెఁ బే
ర్వాడుచు సింహనాదములు వానరు లానరులన్ సుఖంపుఁ డం
చాడుచుఁ గూర్చి రట్లదవె నాశరనాశరవంబు లంకలోన్. ౬౩౪
- ఆ॥ ఇంద్రుఁ గూడి యాదిగింద్రులు దేవతల్ సంతసించు టొకఁడు సంతరించి
యంతవార లగుచు నలరు వానరులతీ రెంచి రాత్రిచరమ హేశ్వరుండు. ౬౩౫

క॥ ఆమువ్వు రమాత్యులు సన నాముకొనిన బా మమర్ష మై నెలకొనఁగా
ధీమహితు నూతుఁ గనుఁగొని దీమస మొప్పారఁ బలికె దివిజస్తుత్యా! ౬౪౨

మ॥ హతు లై చన్న యమాత్యవర్కుల నిరుద్ధాపన్న లౌ పట్టణం
బు తతశ్రీల యపార మా వ్యసన మేఁ బొల్పారు సామర్థ్యల
క్షితయోగంబున నీఁగువాఁడఁ గడఁకం జిట్టాడుచున్నట్టి దు
ర్మతులన్ క్షూపతుల న్విధించి విహితామర్షప్రకర్షంబుగన్. ౬౪౩

శా॥ సీతాపుష్పఫలోచితం బయిన దీశ్రీరామవృక్షంబు ని
ర్ణీతం బయ్యెను భానుజానిలసుతైంద్రిప్రౌఢపుత్రర్షి ప
ఖ్యాతానీకపకాండపల్లవితళ ఖాంచత్ప్రపంచంబుగా
నేతావంతము దీని దున్మేద ననిన్ హేతుప్రసక్తితిన్. ౬౪౪

ఆ॥ కాస నేర్మి మెఱయఁ గడపు మీ వరదంబు నేఁడు నేటుకొనిన నియతికతన
ననిన వల్లె యనుచు నతఁ డట్టు లొనరింపఁదొడరె నదియునడరెఁ దోడుతోడ

—♦ రావణుఁడు క్రోధమూర్ఛితుఁడై రాము నెదుర్కొనుట ♦—

క॥ పది దెసలు రథస్వనములు నదరఁగఁ బడితలలయూతఁ డతిరథవర్కుల
డదనున రాముం జేరఁగఁ బొదలె న్ముంజేత ధనువు భూరిధ్వనులన్. ౬౪౫

క॥ ధారుణి తదారవంబులఁ బూరిత మై సంచలించె భూధరవరదు
ర్గారామనదీనదయుత మై రక్షకపిబలంబు లటునిటు గాఁగన్. ౬౪౬

ఉ॥ ఘోరము తామసాస్త్ర మతిఘోరుఁడు వాఁ డెనయింప నాకృతిం
దారుణహేతు లుప్పతిలఁ దద్ద దహింపఁదొడంగెఁ దన్మయా
సారము కీశసైన్యము ప్రచారముఁ దక్కి యసార మై ధరన్
బోరనఁగూలె రోదనులు భోరుకొనెం బలుధూళు లేర్పడెన్. ౬౪౭

క॥ అది విధిచే నిర్మిత మై యదనున రావణుని బెరసి నమ్మాయాస్త్రం
బొదవిన సహింపనేరరు త్రిదశులు నైర్పతులు సర్వదేవోపాస్యా! ౬౪౮

క॥ ఆకరణి ననేకంబు లనీకంబులు భంగ మెనసి నెరసినఁ గని సు
శ్లోకుఁడు రాముఁడు రావణు నాఁకపడెం దఱియఁ జని మహాకల్పలతా! ౬౪౯

క॥ అంత నసురశాస్త్రాలుఁడు వింతగ హరివాహినిం బ్రవిద్రావితఁగా
సంతసమునం బొనర్చి తదంతమునం గాంచె రాము నధిగుణధామున్. ౬౫౦

సీ॥ తన సొమ్మె యపరాజితత్వమ్మనఁగ మహితస్థానకస్థితిఁ దనరువాని
లీలమై నింగి నుల్లేఱుచు బలువిల్లు భూరికాండముఁ జేతఁ బొసఁగువాని
విష్ణుతో వాసపువిధము చూపట్లంగఁ దమ్మునితోడి యందమ్మువానిఁ
దమ్ముల మీఱు కన్దమ్ముల సోయగంబునఁ దొంటి హరిలక్ష్మీ బొల్చువాని

దీర్ఘబాహు నరిందము దివ్యతేజ భవ్యలావణ్యశేవధి భద్రమూర్తిఁ
గాంచె ననుమాటయేకాని కానఁడయ్యె రావణుఁడు రాము జగదభిరాముఁ బెరయ.

క॥ సౌమిత్రిసహితుఁ డాతం డామిత్రేతరునిఁ జూచి యగచరవరు ల
ట్లాముసెడు టరసి సుమహాశ్రీ మీఱ ఘటించె వింట శితశరగుణముల్. ౬౫౩

క॥ అల్లన పిస్సారించిన యల్లాఘవమాత్రమున నె యవని దెసలు ఘూ
ర్ణితైం దజ్జవరవములు పుల్లాంబుజపత్రనేత్ర! పొగడఁ దరములే? ౬౫౪

ఆ॥ రావణుని శరౌఘరావముల్ రామవిస్ఫారిశోదితంబు శబ్దచయము
గడలఁ గడలుకొనఁగ గాసిల్లి యం దిందుఁ గ్రాలువారు నేల వ్రాలిరపుడు.

ఆ॥ రావణుండు వొల్చె రాజపుత్రుల శరలక్ష్మ్య మగుచు నిలిచి లావు మెఱయ
సైంహికేయుఁ డొకట శశిసూర్యు లొనరినయపుడు వారి నెదురు టచ్చువడఁగ.

క॥ తొలుదొల్తఁ దానె యనికై సలక్షణుఁడు లక్ష్మణుండు సంరంభించెన్
బలుశరములఁ దొడి యేసెను బలియుఁ డసుర వానినెల్లఁ బ్రతివారించెన్.

చ॥ అనలశిఖోపమంబు లగు నట్టి శరంబుల రాఘవానుజం
డనుపద మేయుచుండె నతఁ డన్నియు వార కెడల్పుచుండె న
య్యనువునఁ బాణిలాఘవ మనల్పము తద్దిశఁ దోఁప నైన న
ద్దనుజుని మేన నొక్కటియుఁ దార్కొన దయ్యె మహాద్భుతంబుగన్. ౬౫౫

ఆ॥ ఒండు రెండు మూఁడు నొకపది పదిపదుల్ సిండుమది శరముల నిగుడఁజీయ
నన్నియును సడల్చి యతఁడు సౌమిత్రి నతిక్రమించి మఱియు విక్రమించి. ౬౫౬

చ॥ కని పెనుగొండ యాఘనునిఁ గార్కొని కాని గరంఘనంచుఁ దె
ప్పనఁ జనె రాముబాటి సరి పోలఁగ నాసమితింజయుండు లో
చనముల కెంపుడా లెదుఁగ శస్త్రములం బరఁగించె వృష్టు ల
య్యనుపమమూర్తిపై నడరి యాగడ మట్లుడివ్రావకుండఁగన్. ౬౬౦

మ॥ శరధార ల్నిగుడంగ రాముఁడు ధనుశ్చక్రజ్వలజ్వాలికా
స్ఫురదుష్ణాంశునికాశభల్లతతులం బోకార్చె దదవృష్టులన్
బరుఁ డాశీవిషసన్నిభంబు లటు పైఁ బై నింప ఖండించె న
వ్వరుస న్రక్కసు ముంచె నైజ మగు దుర్వారత్వ మొప్పారఁగన్. ౬౬౧

క॥ అతని కితం డితని కతం డతిరయమున సాటివత్తు రన నొప్పిరి బా
ణతతుల వర్షించుచుఁ దత్ప్రతాన మెడలించుచుం బ్రభాస్వరు లగుచున్. ౬౬౨

సీ॥ సవ్యదక్షిణచిత్రసన్మండలప్రచారంబులఁ బాణివేగంబు లొప్ప
నవాని నాఁగుచు నపరాజితులు వీర లంతకాంతకు లన నగుదు రనుచు
భూతము ల్ప్రసంబు వొంద సంతతశరసంతతు ల్మెఱయ నిరంతరం బ
సంతంబు నాఁ జను నభ్రమ్ము ఘర్మాంతశంపాయుతాబ్దసంఘాదనముల

నెట్టు లట్టుగాఁగ నిషువృష్టుల గవాక్షితంబు దిమిరతత మతత్ప్రకార
మగుడు భానుఁ డస్త మంద వీడనివారివాహములప్రసక్తి వా రెనసిరి. ౬౬౩

తే॥ అట్టు లన్యోన్యవధకాంక్షు లైన వారి సంకుల మచింత్యగుణ మనాసాద్యమునగు
సమర మొప్పారె వృత్రవాసవులు మున్ను నెఱపిన విధాన మంతయు నివ్వటిల్ల.

మ॥ పరమేష్వాసులె యిచ్చ రిద్దురును సంప్రజ్ఞాతశస్త్రాస్త్రులే

వెరవొప్పారఁ జరించువారలె జగద్విఖాతులే పోర నే

యిరవుం గొంచు మెలంగనెంచి రచటక హేలాగతి న్మించె సా

గరయుగ్మాహతి నా శరోర్ములు సదాగత్యాధిపత్యంబునక. ౬౬౪

తే॥ రావణుఁడు లోకరావణుం డావలనున రాచబిడ్డని నొసఁట నారాచమాల

రౌద్రచాపప్రయుక్త బిరాన నాటె నదియు నీలోత్పలదలాభ యచట మెఱసె.

క॥ శిరమున దాని ధరించియుఁ బరమపురుషుఁ డెన్నఁబోఁడు భర మం చెదలోఁ

బరఁగించె రౌద్రమంత్ర స్ఫురితశరము లసురపైఁ బ్రసూనశరకలా! ౬౬౫

అ॥ అవి యభేద్యకవచమందు వ్రాలెనె కాని దాని కేకొఱఁతయుఁ దారసిలదు

పాలఫలకమునను బరమాస్త్రమంత్రితాస్త్రముల మఱియు నాటె శస్త్రవిదుఁడు.

క॥ అసు రేంద్రుఁడేయు శరములఁ గసిమసఁగుచుఁ గవచ మొంటఁ గలఁచుచుఁ గడకక

మిసిమింతలుగాఁ బంచాస్య సర్పములభాతి బుస్సు మని యవి తెరలెక. ౬౬౬

తే॥ రాము నస్త్రము ల్మరలించి రావణుండు క్రోధమూర్ఛితుఁ డై యతిఘోర మైన

యాసురం బస్త్ర మొదవించి యందె యుద్భవింపఁజేసె మహాదుష్టవిశిఖములను.

వ॥ అవి మఱియు సింహవ్యాఘ్రముఖంబులు కాకకంకముఖంబులు గృధ్రశ్యేన

ముఖంబులు సృగాల వదనంబులు వ్యాదితాస్యంబులు భయానకంబులుపంచాస్య

లేలిహానలపనంబులు ఖరవరాహవృశ్చికకుక్కుటవక్షత్రంబులు మకరాశీవిషాన

నంబులు నగు శస్త్రాస్త్రంబులు తండ్రి పతండంబులుగాఁ గావించి యమ్మామావి

ప్రకుపితదర్పితం బగు మహాసర్పం బట్లు రోజుచు ఘన తరౌజం బగు నిజతేజంబు

దెస లావరింప రఘునందనునకై యార్జించినయవి యెల్ల విసర్జింప నమ్మహా

మహుండు. ౬౬౭

తే॥ అసురాస్త్రంబు తనమీఁద నడరునంతఁ దాను సృజియించె బావకాస్త్రముగడఁక

మీఱఁగాఁ బావకనిభుండు మిహిరకులుఁడు తనమహోత్సాహ మంతకంతకును మిగుల

మ॥ అనలజ్వాలకరాలవక్షత్రములు దీప్యత్సూర్యబింబాస్యముల్

ఘనఖండోజ్జ్వలచంద్రలక్ష్మ్యముఖముల్ గ్రస్యద్గ్రహణ్ణోల్కికా

ననవిద్యుద్ధ్యుతిధూమకేతుముఖసన్నాహంబులు బొల్చె రా

మునియాగ్నేయమహాస్త్రవిస్ఫురితనిర్ముక్తాహు లేతేరఁగక. ౬౬౮

తే॥ రావణాసురఘోరశరప్రపంచ మడరి రాఘవా స్సృజ్వాల లందు మ్రగ్గి
విలయమొందె నాకసమున వేలకొలది కొఱవ వేర్పడె బూదె యై కూలె గడగి
తే॥ రమణ నక్తిష్టకర్ముఁ డౌ రామువలన నాసురాస్త్రములు నిహత మై యవని వ్రాల
నగచరులు కామరూపు లాహ్లాద మొదవ నధిపుఁడుం దారు నాచ్చి రొయ్యనఁదనర్చి
క॥ రావణభుజనిస్సృత మగు నావరశర మట్లు గాఁగ నభయప్రసూఁ డౌ

శ్రీవరుఁ గొలిచిరి పొగడిరి దేవత లవ్వారు నొక్కతీగున గౌరీ!

౬౨౬

మ॥ తనయస్త్రం బటుగాఁగ రాము నెఱియుం దార్కాణగా రావణుం

డనువేలంబ యమర్షితంబు గుణితం బై పొంగఁ గ్రోధాత్మకా

స్త్రనివేశం బొనరించె నయ్యది మహాశాస్త్రదంబు మాచూమచూ

ఖ్యనిస్సృష్టంబు రఘూద్వహుం గెడప నౌ నంచు స్సమంచద్భృతిఁ.

౬౨౭

శా॥ శూలమ్ము ల్గదలు న్ముసుంధిముసలాసు ల్కూటపాశాశనుల్

వాలమ్ము ల్పలుముద్గరమ్ములు మహావజ్రప్రసారమ్ము లై

క్రాలంజొచ్చెను దన్మహాస్త్రమున నాకంపించె భూతోఘ మ

ష్టాలీలం గనుగొంచు రామవిభుఁ డుద్యత్ప్రేరణ క్రాబ్బుఁ డై.

౬౨౮

ఆ॥ ఉత్తమాస్త్రకుశలుఁ డొయ్యన గాంధర్వ మనెడు పరమ మైన యస్త్రమున నె

యస్తమింపఁజేసె నద్దాని శ్రీమంతుఁ డనఁగఁ దాన యగుచు నర్కకులుఁడు.

తే॥ క్రోధతామూక్షుఁ డై వాఁడు గొనెను సౌర

మస్త్రము ప్రయుక్త మటు వ్యర్థ మయ్యెఁ ననుచుఁ

జక్రములు భాస్వరము లందు సంభవించె

గగనమతిదీప్తమయ్యె వేగము పొసంగె.

౬౨౯

తే॥ చంద్రసూర్యగ్రహోద్యత్ప్రసక్తి సంపతత్సతచ్చక్రిన్చితాయుధతతిఁ బాపెఁ

దనసుదర్శనబాణసంతతికతమున నది సుదర్శనధరుని సౌ మ్మగున కాదె. ౬౩౦

క॥ తనయస్త్రము నిహతముగా దనుజేంద్రుం డదరిపడుచుఁ దద్దయు శరముల్

ఘనమర్మస్థానంబులఁ జొనిపెం బది నిజధనుఃప్రసూతంబు లొగిఁ.

౬౩౧

క॥ అవి యేసిన నివి యేసిన నవికంపు్యం డతఁడు దనుకఁ డధిబహుశరముల్

గవియించి నొంచె గాత్రము లవియించి మహాసురు స్రయం బొప్పారఁ.

౬౩౨

మ॥ తొలుదొల్తం దనతోడఁ బోరుచునె యస్తోభుండు గా కేచి మో

సల రాముం దిలకించి రావణుఁడు తత్సామ్యంబుఁ జింతించుచుఁ

దలపడ్డం దరిగొంచు బాసటయకాఁ దా నున్న సౌమిత్రి సం

విలసద్బాణము లేడు కార్ముకమున న్వే దాల్చి సంరంభి యై.

౬౩౩

ఉ॥ అందు మనుష్యశీర్షము మహాధ్వజ మొంట నగల్చె నొక్కటఁ

మ్రందఁగఁజేసె సూతునిశిరం బురుకుండలముం దెరల్చి యా

క్రందున నైదుకాండముల ఖండితముం బొనరించె హస్తిసం

స్పందకరోపమం బయిన చాపముఁ గోపము రూప మొందఁగన్.

౬౮౫

ఆ॥ నీలఘననిభములు శైలోపమములు నౌ రథమురథ్యముల సవిధచరుండు
కదనమున నడంచె గదఁగొని యవ్విభీషణుఁడు భ్రాత దొఱసి సంభ్రమమున.

ఆ॥ అమ్మహారథమ్ము హతరథ్య మైన రయమ్ము మెఱయ నమ్మహారయుండు
క్రోధ మెసఁగ డిగ్గి క్రూరుఁ డై తమ్మునిఁ బిడుగుఁబోనిశక్తఁ బేర్చి వైచె.

ఉ॥ రాకకురాఁగడంగిన నిరాకృతఁ జేసెను మూఁడు బాణముల్
గైకొని లక్ష్మణుండు గడఁక న్ననశక్తి నగల్గె నంచు న
ప్రాకృతు లెల్ల వానరులుఁ బ్రస్తుతి జేసిరి వ్రాలె సుల్కనా
వీఁకసెడంగ నయ్యదియు విశ్వజనీనచరిత్రశోభితా!

౬౮౬

మ॥ పలుపూజ ల్బలు లుల్లసిల్ల నియతప్రఖ్యాత మై కాలు సం
బలుని న్మెచ్చని మేటిశక్తి మయసంప్రాప్త న్మహాతేజ స్వీ
యలనత్తేజమున న్మెలంచి బలి యొయ్య న్వేగితం జేసి వాఁ
డలఘుప్రక్రియఁ దమ్మునిం గెడపఁగా నంకించి యుంకించినన్.

౬౮౭

ఆ॥ అది మహాతిఘోర యన్యదురాసద మైంద్రవజ్రనిభయు నగుచు నడరు
నంతఁ బ్రాణసంశయాపన్నుఁడై విభీషణుఁడు తనదు మ్రోల సంచలింప.

౬౮౮

క॥ దత్తాభయు నాతని సంసత్తిమెయిం గావకుంట చనునే యని సం
పత్తికరుఁ డెదిరి లక్ష్మణుఁ డుత్తంభితుఁ జేసె శత్రు నురుశరవృష్టిన్.

౬౮౯

ఆ॥ శక్తిహస్తుఁ డగుచు శరపీడితుం డయి యనుజుమీఁద వైచు టాగె నసుర
లక్ష మెడలె నింక మోక్షితుఁ జేసెఁబో యతనిఁ దననిబంధ మరయఁ డనుచు.

—♦ లక్ష్మణ మూర్ఖ —

క॥ సౌమిత్రిం గని యిట్లనె నేమోయీ! వానిఁ బాచి యీ వెనసితి విం
కేమెయినేనియు నొక్కని నేమంబున నడఁచుఁ జిక్కి నిలుపుము కడఁకన్.

ఆ॥ రోహితాక్ష యతినిగూఢ యీశక్తి నీప్రాణముల హరించి పఱచు హృదయ
మగలఁ గూలువాఁడ వడరెడు మద్భుజసృష్ట నిలుపు మనుచుఁ జేర్చియార్చి.

తే॥ అష్టఘంట మహాస్వన సత్యమోఘ శత్రుఘాతని దేజఃప్రసత్తికలిత
విడిచె లక్ష్మణుపై మహావీరుపై నతం డెదిరి నిల్చె బంగరుకొండవోలె.

౬౯౦

తే॥ భీమవేగుండు వాఁ డట్లు విడుచుటయును వజ్రనిర్ఘోష మగుచుఁ బై వఱలిమంట
లంటిరా నంటరా నది యతిరయమున నుంటఁగని రామవిభుఁడు మహాజ్వలండు.

క॥ మోఘ వగుము నీయుద్యమ మోఘాయిత ముడుగుఁగాత మొగి నానుడి సు
శ్రీఘను నీతనిఁ ద్వచ్చరితాఘ మెనయ కెడయుఁగాత మనె సత్వరుఁ డై

౬౯౧

తే॥ క్రుద్ధుఁ డగు రావణునిచేతఁ గ్రూరుచేత ముక్త యాశీవిరోధమ శక్తి యభయఁ
డైన లక్ష్మణు నురమున నంటి మెఱసె దీప్తయురగిందజిహ్వాక షేఱఁగు దోష.

శా॥ మాయాసంభవశక్తు లన్నిటికిఁ దా మానింప నాధారుఁడౌ

శ్రీయోషావిభు సంశసంభవుఁడు సుశ్రీకుం డనంతుండు స

న్మాయామానుషవేషధారి యగుట న్మగ్నత్వముం గాంచిన

ట్లామెంబో యటు వ్రాలె నేలపయి మూర్ఛాయత్నఁ డై చెచ్చెరన్. ౬౯౯

ఆ॥ అధిపుఁ డనుజనకు ననతిదూరగతుఁ డయి కడఁగి చూచె నతఁడు గండఁడంగి

వ్రాలుటయు విషాదవశమున నున్నట్లు లుండె ట్టణము బొప్పకలన ననల!

ఆ॥ అంతరమ్ముఁ గాంచి యసుర లక్ష్మణుఁ దొంటియట్ల కొనిచనగ బ్రయత్నపడిన
హనుమఁ డెఱిఁగి యెడఁద నడఁచెఁ దలాహతి నతఁడు మోకటిల్లి యనని బడఁగ

క॥ నెత్తురులు నోట నురలఁగఁ దత్తరఁపడి రావణుండు తలఁగి నిలున శూ

రోత్తంసుఁడు రాముఁడు ప్రలయాత్మాగ్నిస్ఫురణ లెసఁగ ననశత పాసఁగన్.

క॥ కా దిది విషాదమునకు నోదమునకుఁ గాల మనుచు మొనసి తుములయు

ద్ధాదృతుఁ డగుచుఁ బగతు నపుడే దర్పం బెడలఁజేయ నెగచుచుఁ దఱియన్.

ఆ॥ అసురశక్తిఖిన్నుఁ డై కలంక దొలంకఁ దన్నుఁ దా నెఱుంగకున్నవాని

నచలుఁ బన్నగోచితాచలసన్నిభుఁ గాంచి టిచ్చవడెడు గతిఁ దలంచి. ౭౦౪

-♦ రాముఁడు రావణు లెక్కసేయక లక్ష్మణుశ్చానయమున శక్తిని బెరికి ముక్కలుసేయుట. ♦-

క॥ రక్షఃప్రణిహతశక్తిం దక్షులు వానరులు వట్టి తరలింపఁగనై

విక్షేప మెనసి రొడఁగుల నాక్షిప్రకరుండు వైచా నలుఁగులు సొరఁగన్. ౭౦౫

మ॥ ధరణి న్నెక్కినె శక్తి లక్ష్మణు నెదం దారించి వారించినన్

దరమే కూర్చుచు బాహుయుగ్మ మొగి సంధానించి రాముఁడు సం

గరభీముండు తెరల్చి దానిఁ బలుముక్కల్ సేసి వైచె స్ఫురల్

భర మంచు నివరింప రావణుఁడు సంభ్రాంతాత్ముఁ డై చూడఁగన్. ౭౦౬

ఆ॥ సర్వోగతములఁ బ్రసక్తంబు గాకున్న యదియ లేదనంగ నధిపుపైని

మర్మభేదు లైన మార్గణమ్ముల నేసె నసుర లెక్కసేయఁ డాతఁడవియు. ౭౦౭

తే॥ తాలవానఁ గొనని యద్రిలీల వానియస్త్రజాలము ల్పరకుసేయక మహాత్ముఁ

డామహాశక్తి గరుడి ఘనాహినట్లు చక్కుపడ విదళించి నిశ్శంకుఁ డగుచు.

క॥ తమ్మునిఁ గొఁగిట బాదివి హిత మ్ములరారంగ హనుమఁ దపనజుఁ గని యి

ట్లమ్మిహిరకులుఁడు పలికెను నెమ్మనము పరాక్రమైకనిరతము గాఁగన్. ౭౦౮

సీ॥ అన్నలారా! మీర లనవద్యు లియ్యెడ వీనిఁ గాపాడుచు వెలయుఁ డింక

మగఁటిమి సూషంగ మలసెఁ జిరేస్థితం బైన కాలంబు దైవార్పితంబు

ఘర్మాత్యయమున మేఘప్రాప్తి స్తోకకంబున కెట్లు లట్టులు పోల్పవగుచుఁ

- బాపనిశ్చయుఁ బాపుఁబాపుదు రక్కసు జగములవారెల్ల సంతసిల్లఁ
దడవు లే దింక నొకముహూర్తంబె చాలునియతిఁ బాయక యీతండు నిలిచెనేని
రాముఁడో రావణుండు దిరం బొకండెయుండువాఁ డటుగా కిర్వు రుండ రిలను.
- చ॥ పొనరిన రాజ్యము న్వదలి పొల్తి దొఱంగి వనంబు సొచ్చి ని
ర్ధను నటు దండకాటవుల ధావనము ల్పచరించి భూమినం
దన నెడఁబాసి కన్గొనువిధంబున కిచ్చటు సేరి నేటికిం
గననవు కష్టము ల్లలఁగఁగా ఖలు వీనిఁ దొలంతు నితఱిన్. 200
- ఉ॥ వానరసైన్యమెల్ల నిటవచ్చెనొ వాలినిసంహరింపఁగా
నైన విధంబుగా రవిజుఁ డప్పదమందఁగ నయ్యెనో గుణా
ధానము సేతుబంధ మనధానముమై ఘటియింపఁగూడెనో
దేని కతండు గన్పడియె దీరుగఁ గన్నులఁ గట్టినట్లుగాన్. 201
- క॥ దృష్టివిషసర్పరాజము దృష్టిం బడి మనని జనుని తెఱవున నా యీ
దృష్టి కెదురై బ్రతుకఁ డీ దుష్టాత్ముఁడు వీని కొదవె దుష్కల మిఁకన్. 202
- తే॥ నాకు వీనికి నగు ప్రధనంబుడంబు గాంచుచుండురుగావుత గదిసి యైన
గొండతల లెక్కియైన సుకోచ మెడలి యెందు దుర్గర్షు లగు వారి కేమిఁకొఱత.
- క॥ సచరాచరలోకంబులు ప్రచితం బగు దేనిఁగూర్చి ప్రస్తావంబుల్
సుచిర మిల నుండుదనుకం బచరించునొ యట్టికృతిన పరఁగింతు నిఁకన్. 203
- మ॥ అనుచుం బల్కుచునే శితాశుగముల న్వానధభూషంబులన్
గొనయంబందు సమాహితత్వ మొనరం గూడంగ నంకించి యే
సె నరేంద్రుండు నిశాచ రేంద్రునిపయిన్ శ్రీమీఱఁగా వజ్రపుం
బను లొప్పన్ క్షతజంబుతోడి క్షతము ల్పాగ్భారముం బాపఁగాన్. 204
- తే॥ రామరావణు ల్పరఁగింప రాణనెఱయు బాణము ల్బాణము ల్బోరు వడయఁజొచ్చె
నవియు విసివి వికీర్ణంబులై కడంగి యిలవయిని వ్రాలె నిస్వనంబులు సెలంగ.
- క॥ జ్యోతలనిర్ఘోషంబులు భూతలసంపాతనములు పొడ వగు దీప్తుల్
భూతనివహములకెల్ల నభూతోత్పాతాదిభీతిఁ బుట్టించె సఖి! 205
- మ॥ ఎడలే కొక్కడ బాణధార లఱుమన్ హేతిస్ఫురదీప్తు లె
ల్లెడలుం గ్రమ్మ ధనుర్విశేషధృతి సాహిత్యంబు చెన్నొంద నే
యెడనేనిం దనరూప మొప్పఁ బిడుగు ల్హీనేతరాస్త్రంబు లే
ర్పడ రంహస్సముపేతరామఘనసంరంభంబు మీఱెం బూరిన్. 206

—♦ రావణుఁడు పాటుట ♦—

- తే॥ భయము నయ మెడలింప నిల్వ దరి లేక పఱచె రావణుఁ డమ్మేటి పజ్జ గొనక
లాఁతివాతంబు తఱుమ వలాహకంబుభాతి నచ్చోటు విడనాడి పద్మనయన!.

క॥ పిడుగుల కీడుగ నెడపక తొడరెడు నిజశరవితతుల నోహచరునిం

బడలించి కెడపి తమ్ముడు పడియున్న తెఱంగుఁ గాంచి పతి దుర్మనుఁ డై.

తే॥ అల సుషేణునిఁ గాంచి యిట్లనియె వీడె శ క్తినిర్భిన్నపాదయుఁ డై జూడ లేక
ధరణిపైఁ బడియున్నవాఁ డురగమట్లు నాదుశోకంబు పెనుచు సన్నాహమునను.

క॥ ఈనెటి గుధిరాపుత మై నానెయ్యపు బ్రాణ మున్న నయమే తలఁపే

ధ్యానమై శక్తియె యుద్ధాఖ్యానము రుచియించుటయె వికాసం బున్నే? 223

మ॥ సమరశ్లాఘి సులక్షణుండు సుజన స్తవ్యుండు శుద్ధాంతరుం

డమరప్రఖ్యుఁడు నాకుఁ గూర్చు నిరతం బన్యాన్యుఁ డి సోదరుం

డమరె న్నా కని సంతసించితి వనం బాకట్టి న న్గాచె న

న్నము సుప్తిం గొనియే యెఱుంగఁడు సుసన్నాహాధ్యుఁ డై యెన్నఁడున్. 224

ఆ॥ ఇట్టి భక్తు నెన్నియేని జన్మంబులఁ బడయఁగలనె తనకుఁ బ్రాపు దాపు

నితఁడ కాదె యింక నెట్టులేనియు నైన నుసుఱు లేల సౌఖ్య ముర నదేల.

శా॥ సిగ్గుం గాంచెడు బీర మొల్లగిలుచుం జేనున్న విల్లమ్ములున్

మొగ్గంబోయెడు దృష్టి బాష్పవశఁగా మున్నాడి గాత్రనజం

బుగ్గంబట్టిన యట్టి డయ్యెడు సుషు ప్త్యన్మాగ్గ మం చెన్న నై

పగ్గెంజూపెడుఁ జింత మూర్ఛగొలుపం బ్రాగల్భ్య మూహించుచున్. 225

చ॥ అనుచు దురాత్ముఁ డౌ నసురుఁ డ ట్లభిఘాత మొనర్ప వ్రాలి నె

మ్మన మురువేదనం దెరల మర్మము కర్మ మెఱుంగకున్న య

య్యనిమిషకల్పుఁ దమ్ముఁ గని యార్తి మునింగి తెఱంగు వీడ ని

ట్లనియె విషాదమూర్తి యయి యర్కకులోద్భవుఁ డందఱు న్వివన్. 226

సీ॥ తన కేల యుద్ధంబు తగ వ్రెండు కర్జంబు జీవితం బిం కేల సీత యేల

మున్నె రాజ్యమువంక మొనయదు చిత్తంబు నేఁ డట్టిదానిపై నెనరు గలదె

దుష్టులఁ గెడవంగఁ దొడరితి సుజనుల యొత్తిడి గన నైన యుడుకుకతన

నాబహిఃప్రాణంబు నవసె ముఖ్యం బిది యున్న వానికి నొకం దురపు గలదె.

యెందునేనిఁ గళత్రంబు లెల్లబాంధవులును గాన్పింతురు లభింతు పుత్రులు హితు

లట్టిదేశంబె కనుపట్ట దనువునెడిన భ్రాత సహజన్ముఁ డెచ్చోటఁ బడయఁబడునొ.

చ॥ అడవికి వచ్చునప్పు డటు లాకృతబుద్ధి సుమిత్ర నాకు నే

ర్పడ నిను నప్పనం బిడఁ బ్రపన్నత నీ కొనగూర్చె నిప్పు డే

కడచిచనంగ నైన నినుఁ గానక యాయమ వల్క నేమనం

దొడరెద నూరకుండి కడు ధూర్తుడ నాదునటోయి తమ్ముడా!. 227

తే॥ తెలివిగలమాట గా దిది తేటపడియె నిన్నినాళ్లును నాకొలు వీ వ్రెనర్చి

కడకు నాకొఱకై యిట్లు గాసివడిన నిన్ను వీడి యే నీభువి నిలుతునయ్య? 228

క॥ అని యెల్లరు నొగులఁగ వగ ననువెడలి వచింపఁదొడరు నధిపు ధరావే
ప్రసకలితు సనిశ్వాసుం గని నేర్చి సుషేణుఁ డొప్పుఁగా నిలు వత్కెన్. 230

సీ॥ అయ్య! నీయెఱుఁగని దళిలలోకంబులఁ గలదె మాకొజ్జవ కావె తెలుప
నాయరసినయది నయమొప్పు వివరింతు నురక సుపునియట్టు లున్ననాఁడు
మృతుఁడు గాఁ డీతండు మేలితే జొప్పెడు వైకృతం బొరయ దేవలనుచందు
సుప్రభం బిమ్మోము చూడ్కులతోడఁ బ్రసన్నమై తనదుచు నున్నయదియ
పద్మర క్తములుగఁ బాదహస్తతలంబు లొఱపు నెఱపుచున్న ప్రాజ మెసఁగ
హృదయ మదరుచున్న దిదిగొ యాయుష్మంతుఁ డనుచుఁ బలుకుచున్న యర్థమొలయ
క॥ లక్ష్మణుఁడు గాడె యీతఁడు లక్ష్మీవర్ధనుఁడు నీవు లాతుల తెఱఁ గై
పక్ష్యలము లైన కన్నుల లక్ష్మము సెడ నీరు నింతె లాలితచరితా! 233

—* హనుమంతుఁడు సంజీవనికై ద్రోణాద్రి కరుగుట. *

తే॥ ఇతఁడు జీవించు స్రవాణుఁడె వివాదమందఁబోకుము దీవింపు మందఱకును
మేలు గలిగెడు మీఱును మేలుకొలుపఁ దగుప్రయత్న మొనర్పంగఁ దలఁపు మెదను.

చ॥ అని హనుమంతునిం గని మహాత్మక! తెల్పెను జాంబవంతుఁ డీ
వును గనుగొంటి తెచ్చి మముఁ బోలఁగఁబ్రోచితి వప్పు డిప్పుడుం
గొని పఱతేరఁగాఁ దలఁచి గొబ్బన నేగుము దివ్య మోషధుల్
దనరెడు పర్వతోత్తమము దారినిఁ గైకొని రక్షణార్థి వై. 234

క॥ సౌమిత్రిం బ్రదికింపుము నీమైత్రీప్రతిభ జగతి నెఱపుము నీవీ
స్వామికృప నెగడఁగాంచుము భూమియు నాక సము బ్రొద్దు పొనరెడు దనుకన్.

వ॥ లవణసముద్రము లంఘించి కుశద్వీపంబు దాటి యుద్వేలం బైన పాలవెల్లిం
గడచి చని యద్దాని కుత్తరంబునం బరఁగు ద్రోణచంద్రగిరివరంబు సేరంగను
మం దమృతంబుతోడివ యై మందులతీవియ లున్నయవి విశల్యకరణియు సౌవర్ణ
కరణియు సంధానకరణియు సంజీవకరణియు నను నవి యిప్పట్టున వలసిన
వన్నియు రాత్రులయంద వెలయుంగాని పవలు గానిపింపవు గంధర్వరాజు
లచ్చోటనం గావలియుందు రవ్వార లలిగిన వారలతోడం బోరు సంభవించు
మఱియు మాయావిశారదు లగు శర్వరీచరు లెచ్చోట నెప్పట నెదుర్పడు
వారో యప్రమత్తుం డ వై యేవిఘ్నంబులం బొరయక విభావరి యవసానం
బైనయకుండ రవి యుదయింపకయమున్న యయ్యోషధిరత్నంబులం గొనిరమ్ము,
తడవైనం గార్యంబు తప్పు; ముప్పు నాటిల్లు; నిచ్చోటున కయ్యది మూఁడులక్షలు
నిరువదివేలు నగు యోజనంబులు రాకపోకలకు నించుమించుగా సరిపడియుండు.
శ్వేతహరిద్రర క్తవర్ణంబు లగు పర్ణఫలపుష్పంబు లాయోషధిలతామతల్లికలకుం
గల గుర్తులు. కీర్తిపరిగ్రహంబునకుం బొడమిన నీ కింతయుం గరతలామలకంబ

యైనను బ్రమాదంబు చొప్పడకుండ నింతలు వివరించినాఁడె లెమ్ము పోయిర
మ్మనిన నమ్మాన వేంద్రుండును శ్రీమీఱ సామీరి చిబుకంబు పుణుగుచు నిను
మీఱినవా రెందును లేరింతవట్టు నిక్కంబు ద్రోణ శలంబు చక్కటి యోష
ధులం దెమ్ము; సోదరుని ప్రాణమ్ము లీమ్ము; నలుపురితో నైదవవాఁడ వగు నిమ్ము
గైకొ మ్మని వేడినం బొంగి నింగి ముట్టి శ్రీరాముని సాదారవిందమ్ముల శిరమ్ము
మోపి నీదు నానతిమెయిన యరిగి వచ్చెద నచ్చటిమందులెల్లం దెచ్చియిచ్చెద
నూఱడిల్లవే యను నాతని నాతరణికులమణి కౌఁగిఁటం జేర్చి యెల్ల వేలుపులు
వేల్పుఁ బెద్దయుఁ గామారియు దిక్పాలకులు నిఖిలభూతంబులు కుమారగణ
పతులు సరసిజనాభుండును ని న్నెల్లవేళలం గాపాడుచుండుదురు గావు త మసి
దీవించి యనిచిన నమ్మహానుభావుండు పయనం బై ఫణిరాజు భారం బదనం
బగుడు ఫణంబులు వంపఁ బెనుగొండపై నడుగు లూఁది యెంద్రహస్తిహస్తోపమి
తంబు లగు నిజహస్తంబు లాకసం బొరయం బైకెత్తి వాసుక కన యైన వాలు
వాలమ్ము పెరిగి చుక్కలఁ బరామర్శింప మేరునగమ్మతో మేలమ్ములాడు
మేని మేలిమెఱుంగు లెఱుంగుతెఱుంగుపడు చూపరుల కన్నుల మిఱుమిఱు
గొలుప నడు మించుక వంచి మెడ సంకోచించి దృష్టిం బురోభాగంబునకుం
బ్రసారించి గిరులు తరులు గూడిరా నభ్రగంగాన్రవంతి యుష్పొంగ దిశెలొక్క
టంజేరి గుసగుసలాడ లంక కంపింప వార్ధి కలుసింప మహానగరంబులు చలింప
నిలింపులు పుష్పవృష్టి గురియింప సురదుండభులు మ్రోయ దర మందఱుం
బాయ నాయపారబలుం డగు మహాబలనందనుండు హరికరము న్నం బగు
సుదర్శనాయుధంబుకైవడిఁ గడు వడి నుప్పరంబున కెగసి యప్పుధం బొరసి
కొనుచుఁ బరచుచుండు నయ్యవసరంబున.

౭౩౬

ఉ॥ రామశరాహతిం చెరలి రావణుఁ డంతిపురంబు నేరి పె

ల్లామయమందిన ట్లయిన నామహానీయు ప్రతాప మంతయున్

రామకుఁ దెల్పుచుం దదభిరామగుణోక్తులు వించు నెట్టనన్

రాము జయించు మార్గ మెదిరా! మది రాయిడి నొందె నం చొగిన్. ౭౩౭

మ॥ మును కైలాసము చాల్చు నే నదుమ సమ్మోద మ్మఱన్ సన్నుఁ గు

ర్చి నుతు లేదగతు ల్వాసంగ దనుజశ్రీకాముఁ డొప్పింప నె

మ్మన ముష్పొంగ నొసంగి నట్టి వరము న్మానించి దానం జయం

బొనఁగూడుం దగ వేల్తు సిప్పు డని యయ్యోజం బ్రశంసింపుచున్. ౭౩౮

తే॥ అందు ననవద్యత యుపాధి యంచు విఘ్న మైన నిజహాని నిజ మంచు నరసిపౌరు
షంబ కా కొండు పోల దీ సమయమందు నంచు నలి తెల్పు నాను గాదంచు మఱియు.

క॥ తనబుద్ధి న్యోజించుచు ఘనయుక్తులు బన్నుకొనఁగ గడకొంచు నయం
బను వంచుఁ గా దటంచుకొ దనుజేంద్రుం డుదిలపడెడు తలఁపున నుండెన్.

ఆ॥ అంతలోనె చారు లంతయు వృత్తాంతి మరసి యసురనాధుఁ బెరసి దేవ!
హనుమ రాము ననుజ మనుప మహాపథులైర నరిగె ననుచుఁ దెలుపుటయుచు

—♦ కాలనేమి వృత్తాంతము ♦—

క॥ చింతాక్రాంతుండై వాఁ డంతటఁ జనెఁ గాలనేమి యను రక్కసు గే
హాంతమున కొంటిమై దివసాంతమున కనంతరంబ యై తగువేళన్. 283

తే॥ అతిథి యై వచ్చినట్టి సురారిఁ గాంచి విస్మయసమన్వితుఁడు భయవిహ్వలుండు
నగుచు మారీచజుఁడు పూజ లాచరించి యంజలి ఘటించి యిట్లనె నమరవంద్య!

క॥ ఆగమనకారణం బెది యాగమనయవేత్త! యాసురాధిప! నాకున్
వేగమ తెలుపుము విదితుఁడ నై గమనించెదఁ ద్వదీయ మగు నాజ్ఞమెయిన్.

మ॥ అనిన న్రావణుఁ డార్తుఁ డై పలికె నేఁ డాపన్నతం గంటి రా
మనరాధీశుఁడు క్రోతులం గొని పురి న్మల్లాడుచున్నాఁడు నె
ట్టనఁ జంపె న్నటకర్ణముఖ్యుల రణాధ్యత్వంబు కోల్పుచ్చి యి
ష్టవివార్యం బొకకర్ణ మయ్యది త్వదేకాయత్తమై చొప్పడెన్. 284

ఆ॥ ప్రబలశక్తి వైచి పతి తమ్ముఁ బడవైచినాఁడ నతని జీవనంబుకొఱకు
హనుమఁ డోషధిగ్రహార్థంబు ద్రోణాద్రి కరుగుచున్నవాఁడు యత్న మొప్ప.

మ॥ మునివేషంబున నమ్మహాప్లవగు సమ్మోహంబు నొందించి య
ప్పని చే టొందెడు జాడకు న్మలఁచు మాపన్నుండు కాలాత్యయం
బుననే యా నగుగానఁ బ్రబుద్ధపాడుపుం బొల్పార వీక్షించి ర
మ్ము నికేతమ్మున కిట్టి మేలు మఱవం బో నున్నయన్నాళ్ళకున్. 285

క॥ అని దనుజేంద్రుఁడు పలికిన విని వెరవరి కాలనేమి వెఱవకె యతనిం

గని యనుపమ మనుభావ్యం బనఁదగు విదితమ్ము వెలయ ననె ని ట్లనుచున్.
తే॥నాయరసినట్టి తత్త్వంబు నాధ! నీకుఁ దెలుపువాఁడ వినుము దానఁ దెఱఁగుగనుము
హితము గావించుపొంఁటఁ గా కిట్టి జతన యుసులు గాపాడుకొను నట్టి యుటవుగాదు

ఆ॥ మున్ను మెకమ కాఁగ మొనసిన మారీచుఁ డెంతలయ్యె నడవి నంతవట్టు
నాకుఁ గూర్చినదియ నాళికజన్ముండు నేర్పువాఁడు గాఁడొ నియతి లేదొ.

ఆ॥ పుత్రపౌత్రబంధుపూరుషు లందఱ హతులఁ జేసి వంశ మడఁచి వైచి
బ్రదికియేని నీవు పడయు సుఖం బేది తెలుపుమయ్య నాకుఁ దేటపడఁగ.

క॥ ఏలా రాజ్యము సీత యిఁ కేలా దేహము జడం బి దేలా చెడ నై
యేలాగున నెఱిగొంచెను వాలాయము గతి దలంప వలయున కాదే. 286

సీ॥ సీతామహాదేవి శ్రీరామునకు సమర్పింపుము న్యాసమ్ము పేర్ని వెలయ
 నెల్లరాజ్యమ్ము నీయిచ్చమైఁ దమ్మున కావిభీషణున కే యందఁజేయు
 మేగుము వనమున కెలమి వానప్రస్థ మిమ్ములకెల్ల మే లి మ్మటంచు
 శుద్ధజలంబుల సున్నాతపూతుండ వై నిత్యకర్మంబు లాచరింపు
 మట రహస్థలంబునం దాసనపరిగ్రహంబు సంగవర్జనంబుఁ దనర
 బాహ్యవిషయపరము బ్రత్యక్ష్పవాహప్రవణ మునర్చు మక్షగణము నిమిరి.

వ॥ ప్రకృతికన్న భిన్నం బగు స్వాత్మతత్త్వంబు విచారింపు మాబ్రహ్మస్తంబపర్యం
 తం బై కననగుచు విననగుచు దేహబుద్ధింద్రియాదిసంకలితంబు నగుచు నానా
 విధంబుల భాసిల్లు చరాచరప్రపంచం బంతయుఁ బ్రకృతియ కాఁ దలంపు
 మయ్యదియే మాయ యనం గీర్తింపఁ బడుచుండు దానసో సంసారనృత్యంబు
 నకు సృష్టిసితీసంహారంబు లొడఁగూర్చు నది నిజరజస్సత్వతమోగుణంబులచే
 సంవృత యై లోహితశుక్లకృష్ణవర్ణంబుల నొప్పారు ప్రజల సృజించి యందుం
 గామక్రోధాదిపుత్రపౌత్రవర్గంబులతోడను హింసాత్పష్టాదికస్యకాసముదాయం
 బులతోడను సంలక్ష్మిత యై నిత్యయావనవిలాసవిభాసిత యగుటకతన దేవుం
 డైన యాత్మేశ్వరు ననిశంబు మోహపరవశు నొనరించి కర్తృత్వభోక్తృత్వ
 ప్రముఖంబు లయిన యాత్మీయగుణంబుల నాతనియం దావోపించి యమ్మహా
 త్ముని వశ్యునిం గావించుకొని యెడయీక యాతనితోడం గ్రీడించుచుండు.
 నిత్యశుద్ధుం డయ్యు నద్దేవుండు బాహ్యవిషయగ్రహణశీలత్వంబునం బరఁగుచు
 స్వస్వరూపంబు మఱచి తద్గుణాయతచిత్తుం డై ప్రవర్తించుచుండు. ౭౫౫

ఉ॥ ఒప్పరికించు తన్నుఁ గని యోడకు మంచు గురూత్తముండు దా
 నెప్పటి కీ వధీశ్వరుఁడ వెంచి సుఖించు మటంచుఁ దెల్పుచుం
 దెప్పరము న్నడల్చి గడిఁదేర్చుఁ బ్రబోధితుఁ జేసి యప్పుడే
 యప్పరమాత్మదృష్టిపరుఁ డై ముదమందును జీవుఁ డమ్మెయిన్. ౭౫౬

క॥ ఆకరుణానిధివలనం బ్రాకృతగుణముక్తుఁ డగుచు రహి జీవన్ము
 క్తాకలనఁ దనరు నిట్లని నీ కే నెఱిగించినాఁడ నిజవిదిత మొగిన్. ౭౫౭

ఆ॥ నీవనాత్మవిషయ నిరసనంబునఁ బరమార్థతత్త్వసార మరసి ప్రకృతి
 కవలివానిఁ గాఁ బరాత్ము నెన్నిభజించి ముక్తిఁ గాంచు మింక మోహ మెడల్చి.

మ॥ నసమర్థుండవ యేని నిర్గుణపరానందాత్ము ధ్యానించి ది
 వ్యసురూపున్ హతకిల్బిషున్ శుభగుణవ్యానధు లోకేశ్వరున్
 బాసఁగన్ హృన్నలకర్ణికాంతరమునం బూజింపు మేవేళ నీ
 కసమానప్రతిభాసమాన మగు భవ్యస్థాన మబ్బుం దుదిన్. ౭౫౮

సీ॥ మణిగణాంచిత హేమమయి మృదులశ్లక్ష యైన హృత్పీఠి పై నమరువాని
శ్రీజానకీదేవి సింగారపుంగల్మి చెలు వెటింగించు సుస్మితమువాని
హారకిరీట కేయూరకౌస్తుభముఖ్యభూషణస్ఫురణలఁ బొసఁగువాని
విద్యున్నిభశుభాంబరద్యోతమానాంగవీరాసనస్థితి వెలయువాని
సిరికి తావులు నవసరసీజరేఖ లైన కనులొప్పఁ గరుణార్ద్రుఁ డైనవాని
నఖిలమునిభావ్యు సకలగుణాభిరాము రాము వలగొని ముక్తి బిరానఁ గనుము.

మ॥ వనమాలాంచితవక్షు లక్ష్మణకరవ్యానద్ధకోదండయు
గ్మనిరీక్షాస్ఫురితాఢ్యవీర్య మహిజాకల్యాణలీలాయితా
త్మనివిష్టస్ఫుటహాసలక్ష్యు సకలాత్మస్థానభూతు న్నదా
త్ము నరేంద్రు న్భజియింపు మాతఁడు త్వదాధు ల్మాన్సు దైత్యాధిపా! 2౬౦

ఆ॥ పరమభక్తి మహిజపతిని భావించి సేవింపు మతని కథలు విను మనన్య
బుద్ధి నట్టులైనఁ బూర్వార్జితాఘంబు లడఁగుఁ దూలరాసు లగ్ని నట్లు. 2౬౧

మ॥ అరిభావం బెడసేసిరాము మహికన్యాసంయుతుం గొల్వు మా
హరి సు మ్మాతఁ డవాప్తకాముఁడు హతవ్యామోహుఁ డానందచి
త్పరిపూర్ణుం డొకరుం డనాదిపురుషప్రఖ్యుండు ప్రాజ్ఞైక త
త్పరుఁ డంచత్కరుణాంబురాశి యనుచు న్భావించుచు న్రావణా! 2౬౩

క॥ అనుభావ్యభావరూపితు ననామరూపు సుఖరూపు నాశ్రితజనతా
వనదీక్షి తేక్షితుం గనుఁగొని శరణను మవలలేవు కొఱత లధీశా! 2౬౪

ఆ॥ నేమ మొన్నఁ గాలనేమి యట్లాడెడు నమృతసన్నిభంబు లయిన నుడులు
వానిఁ బ్రజ్వలించు వలనున కొనఁగూర్చె మసలు నేతఁ బడిన రసము లట్లు.

క॥ కను లెఱుఱసేసి వానిం గని యసి చేకొని వికారకలితుం డగుచున్
వినికృంతనపరుఁ డై యిట్లనె గడుసరి రక్కసుఁడు మహామునిపూజ్యా! 2౬౬

ఉ॥ ఓరి దురాత్మ! నాయెదుట నోటము లే కిటు మాటలాడఁగా
నో రెటులాడె నొడ్లిడఁగ నొవ్వక గొంటివె స్వాపతేయమున్
దారి దలంగి రాముఁ డొక దైవత మంచు వచించి తింతలోఁ
గూరెనె మర్త్యకింకరత గూల్చెదలే క్షణమాత్రలోపలన్. 2౬౭

క॥ అని యటుము నాతనిం గని యనదయ కా ననియె నిట్లు లన నేల నెఱిగ్
వినిచితి రుచింపకున్నం బనివినియెద నీయెలర్చు పని యేర్పఱుపన్. 2౬౮

ఆ॥ అనుచుఁ గాలనేమి యను మహాసురుఁ డడ్డై తరలి శిశిరశిఖరి దరికిఁ జేరి
యొకతపోవనంబు నూహమై సృజియించె హనుమకృతికి విఘ్న మాచరింప.

మ॥ మునివేషుం డయి శిష్యులుం గొలువఁగా మున్నాడి యవ్వనరేం
ద్రుని మార్గం బరికట్టి యాశ్రమమునన్ గ్రొక్కారు వేదంబులన్

బని లేకే పరియించుచుం దళము సంభావించుచు నిల్చె నే
పున రామాధిపు మాత రాక నెదకు నోబ్బించు దుర్వృత్తితోన్. 220

చ॥ అటఁజని కన్గొనె న్వనచరాగ్రణి వాయుతనూభపుండు దాఁ
దటుకున భవ్య మాశ్రమపదంబు మనోజ్ఞతరంబు భూవిశం
కటమణిభూషణాయితము గర్భరకల్పనగోపహాసివి
స్ఫుటకుటజప్రతత్యుచిత భూరితపస్విగుణానుభూతమున్. 221

తే॥ కాంచినంతటనే పులకాంచితుఁ డయి మున్నరసినది గా దిది మొససె నిప్పు
డబుర్బంబులకెల్లఁ దా నిబ్బరంపుటాన్నదం బన నగుచు నియ్యాశ్రమంబు. 222

క॥ విన్నది గా దిది యెన్నఁడు గన్నది గా దొకనిచేతఁ గల్పింప మై యు
ట్లన్నదియొ మతిభ్రమమో తిన్నని మార్గంబు దప్పి యెరఱియిన"క్కోన్. 223

క॥ అని తనలోఁ జచ్చించి పవనసూనుఁడు బుద్ధిశాలి వల నిటు మదిఁ గూ
ర్చెను గా దని పెడదారిం జన నేల? యసిష్ట మొదవఁ సప్రభమమేలూ? 224

ఆ॥ తపసి యాశ్రమంబు దద్దయుఁ గనఁగాంచి మునికి మ్రొక్కి సలిలములుగ్రహించి
యవల సేదదీఱ నరుగుదు ద్రోణాద్రి కట్లు లైసఁ గృత్య మనుపహితము. 225

క॥ అని నిశ్చయించి చేరం జని తనబీరంబు లాపుజతనయు విదిలెం
బును నెఱయఁ బ్రవేశించెఁ బవననందనుఁ డన్వనంబు వనజాతాక్షి! 226

సీ॥ కదలికాపన సామ్రాజ్యహరనారంగనారి కేరముఖగ్రసందితంబు
వల్లరీతల్లజా వేల్లితగురుతరతరుకుంజగృహధర్మమునుచిరంబు
నిర్మలరసయోగనిష్ఠితసరసీసరోజాతలస్త్రి విరాజితంబు
నిర్ముక్తరిపుభావనియతిమన్నగగణద్వంద్వనిర్ద్వంద్వతాత్మకంబు
మాయికము సర్వతోయోజనాయతంబు నౌ తపస్విజనోచితమాశ్రమంబుఁ
జొచ్చి కనుఁగొనె జగదేకశోధనుఁడు యశోధనుఁడుపాఁడు సలలితశోభనాంగి!

మ॥ శుకము ల్పారికలుం బరించు శ్రుతిమత్సూక్తు ల్ప్రశంసింపుచున్
సకలాజ్యాహుతిమంత్రతంత్రనిచయోత్సాహంబు చర్చింపుచున్
బ్రకటోల్లాససహంససారసరవప్రస్తార మూహింపుచున్
వికలంకుం డటఁబోయె నూతనగుణావిరూపి భావింపుచున్. 227

క॥ ఆతఁడు తనదరిఁ జేరఁగ నౌ తఱి నాతక్కులాఁ డహంకృతిమెయి ను
న్నీతము శివపూజనము నిరాతంకత నెఱపె నైంద్రమగు యోగమునన్.

—♦ కాలనేమి హనుమంతుని వంచించుట. ♦—

ఉ॥ ముక్కున దృష్టి నిల్పి బలుమూఁపులు వంచి పొసంగ నిక్కి పెం
పెక్కిన పేర్లపూస లురవేర్పడఁ ద్రిప్పుచు భూతిపూతలున్

జక్కని యక్షమాలికలు సన్నని మేనుఁ దపశ్శ్రమంబునన్

నిక్కువము న్వచింప రజనీచరమాని దొలంకె నదైనన్.

2౮౦

క॥ అనుసృతు లై వానికిఁగల వినేయు లటు మంత్రతంత్రవిధు లొనరింపన్

దనుకక స్వాధ్యాయంబులఁ దనరారఁగ హనుమ గాంచి తద్దయు మొనసెన్.

ఆ॥ పెద్దతబిసి యగుచుఁ బెనుపొందినాఁ డీతఁ డెన్నఁడేని నెట్టులేని ననుచు

ననుచుభక్తి మెఱసి నమ్రుఁడైనాఁడు వాఁ డసురమాయ లివియు ననక దొఱసి.

ఉ॥ రాముని బంటువాఁడ మునిరాజ! హనూమదుపాహ్వాయుండ బ

ల్నేమము గొన్న వాఁడఁ దన నేత పయోనిధిజాడఁ బంపఁగా

నీమెయివచ్చినాఁడఁ దృష యి మ్రొనయం జననీక వేఁపఁగా

నీముఖ మందినాఁడ నను నెమ్మి దగం గని యాదరింపవే.

2౮౩

తే॥ నిర్మలము లగు తోయము ల్నెమకుచున్నవాఁడ నీదయ నవి గల వల నెఱింగి

కొఱలు బలుడప్పి దీఱంగఁగ్రోలువాఁడ ననలఁ గలయర్థ మీ వెన్న నరయువాఁడ

ఆ॥ అనిన మాయదారి ముని యిట్టులనె భేద మెంచనేల విమల మీకమండ

లూదకంబు గొనుము మాదిరి గనఁగాంచి యవిగొ మధురఫలము లవలఁడినుము.

క॥ ఈనాటి కిచట నిలిచి సుఖాన శయింపు మొకవార్త గలదేని నటం

బో నగు క్షీరాంబుధికిన్ నేనే యెఱింగించువాఁడ నీ కగువలనుల్.

2౮౬

క॥ ముక్కారు లెఱుఁగువాఁడన్ దక్కొన కరయంగనేర్తుఁ దలఁపులఁ మెలఁపుల్

మిక్కిలికూరిమి రాముని చక్కటిఁగల దతని నెపుడు సంభావించున్.

2౮౭

ఉ॥ వంచనఁ బొంచి నీత జనవంద్య హరించెను రావణుం డటన్

ద్రుంచెను వాలి నర్కసుతుఁ బ్రాచెను రాముఁడు క్రోఁతిమూఁకలన్

గొంచు మహాబ్ధిఁ గట్టి నెఱి కోలలసేసెను గూల్చె నుగ్రతన్

మించి యరాత్రిసైన్యముల మేఘునినాదునిఁ గుంభకర్ణునిన్.

2౮౮

ఆ॥ అనల వగచి యసురుఁ డతికోపమున శక్తి వైచి రాముతమ్ము వసుధఁ గూల్చె

నతని మనుప నిట్టు లరుదెంచితివి యొరు ల్లానలేరు నన్నుఁ గాంచి తీవు.

2౮౯

ఆ॥ పుణ్యమతివి గానఁ బొడవగు మంత్రము ల్ద్రెలుప నుంటి నిందె తేటపడును

మంచినుందు లొక్కమాత్రన లంకలోఁ జేర్చువాఁడ నింత చింతయేల.

2౯౦

సీ॥ అనిన రాజానుజుం డచ్చోటఁ బడియుండ నాయమా? నా కివ్వనమున నిల్వ

రుచియించునే? పండ్లు రుచిరంబు లైననుఁ గన్నులు మోడ్చ నొ గతియు వలనె?

మిక్కుట మీతృష్ణ మెయివెంచి వేఁపంగ నడిగితిఁ దోయ మీ యర్థమునను

గురుణించితివ యేనిఁ గా దొక్కపాటి దౌ జలము నదీనదసరసులందు

సొరిది నొకఁడు నాకుఁ జూపిన నిచ్చమైఁ బొసఁగఁగ్రోలి ప్రొద్దు పొడువకుండు

నంతలోనె మందు లరసి కొంపోయెద నధిపుప్రాణరక్ష కతిరయమున,

2౯౧

మ॥ అనిన న్మాయికతాపసుండు దరిహాసాభ్యుదయి యున్నాడే
 యనె నిక్కోనకుఁ బూర్వభాగమాన దివ్యం బొసఁగోరాజు ము
 య్యనఁ జూపట్టుఁ గలాదులం బనిచెనట పోయి గంధారము వ
 వ్యసము ల్పావసము ల్బ్రహ్మాంశుము భసద్వాంశుర మొకరంగము. ౧౯౨

తే॥ సత్త్వసంపన్నుడవు బుద్ధిశాలి పగుదు నోల ముపరాకి నీనుపట్టు నోష్యులును
 జను మనుచుఁ గూటశిష్యులఁబనుప వాగు సరణిఁ గొప్పింప మోమునుఁ బొసరి సేరబర న.

వ॥ దురాత్ముం డగు రావణుడు నొస న్ననుమతింపలచేసి యనుచు తొలగి పోయి కిప
 టోపాయంబులకుం గడపటి దగు సగోవరప్రావణు బను విసంజయవల్లభుడనై
 యిఁ దేనియలం బూసిన ములుగులంబొస మిథ్యామూని హలుగులం గొని యొకలం
 కు బడసి కలంక మెడసిన చిత్తంబుతోఁ గలంకుల నలరొని నలగుమిలుకొని నొకరి
 దావు లైన దీవుల మావుల పుష్పలతోడి తొంపంబులుదంఁ గంపంబు లుదయించు
 మెండుకొని మ్రోయు గండుతేటలు కూర్చున లాతని కింజీకంబొకఁ బుల గిలు
 కారంబులం గడింప నాముసనాముసవియు మగిల యులు లోగ కీయ! లలనల
 నూరార్పక దర్పకసంగీర్తనంబులం బులకింపఁ జలకింప నగు రాగిసంపద లొగ
 స్సంపదలుగా మాడ్చి యేడ్చి కూర్చున యుష్టు ముష్టునేయు లొష్టునే చిరాదులు
 మాను మని పరాకులు వెలుపుచుం గలుపుకొనుచున్న మునుదరానిలలోపలు
 వుల పసిదనంపుఁ గ్రొమ్మనుకులకుం దనుకు శోభిపహంబులు శోభిపహంబులు
 లకై మలయు మలయమారుతమ్ముల మారుతమ్ము లనుచు మోలుకమ్ము లనె
 చూచుకొను నుభయవనలక్ష్యుల నవయోవనలక్ష్యుల మేలుగను నులు నులు
 నను నీవులు నరవిరివిగుల నెల్లప్పులు గప్పురంపుటవలె పుట్టియె యెప్పులు
 మాకందమకరందనిష్యగదంబులు శ్రీసంపదాన్వ దగపరావీరకంబులు విద్యుగ
 కైరవబృందంబులు విలోలనయనల యుబిందంబులు విదంబింబు మానసికంబుల
 బులు కామినుల కమనీయగమసంబులం బుగుడింబు కాదంబులంబులు మోహింబుల
 యురోజమగడలంబుల పైన నసూయ గొని నలగొని చక్రవర్తింబులు సుగ్రీవ
 ణుల వేణులం బోలఁజాలమను విసువునఁ జందనతగువుల నొకఁ యాడు దంపతుల
 బులు విప్రయు క్తజనంబులకు హలాహలంబు లగు తగుజలవిషంబు కంబులును
 కోలాహలంబులును వజ్రులుచున్న వలరాజు గొన్న మొలగోలువల లల మగదం
 బులతోడి బిరుదంబులు సుండి యని యదగించుచు జగదగించుచు ముష్పరంబు
 కెగ్రబాకు నన దీగచప్పరంబుల ముష్పరం బని భీక యోగగురుయ్యలు యాగు
 రాజహంసాంగనల యన్నమిన్నల కాలియగదియలరవపులంబొస యలలంబులు
 తవళులును గొమ్మల తలలపై నాడు నెమ్ముల యొకలు నిమ్ములమ్ముల దలల
 మొదలించు తుమ్మెదల పాటలును గ్రొత్తయనుసుల చి తంబులనె నుత్తల

- టొనఁగూర్చ నందంబులెల్ల నొక్కం డైన చందంబున ననంగి పెనంగి వింతకాం
తులం బురస్కరించుకొని యాకసంబున మేలుకట్టులు నేల నెలకట్టులు
గావింప సేవింప నెదురుచూచున్నయదియపోలే నాసరసీస్రవంతి రంగదభంగ
తరంగసంగతంబు లగు భూవిలాసంబుల సంజ్ఞానంబునం దనమలకలు వాపవే
యని యప్పవమానసూను నాహ్వనించు తెఱంగునం జూపట్టె నట్టియెడ. ౭౯౪
- క॥ దానిం గని సమ్మాదము మే నొందెనొ నాఁగ నాసమీరతనూజం
దొనే యని చేరం జని లోనికి డిగ్గి రసపానలోలాత్ముం డై ౭౯౫
- మ॥ కనుదమ్ము ల్బుకుళింపఁజేసి మహిపైఁ గార్కొన్న జీమూతమో
వనమాతంగమొ నాఁగఁ దృష్ణ దేరల న్వాఃపూరముం ద్రావే దొ
ల్తనె పై కల్క మెడఁబ్చి యొటి గెడపక లా వొక్కఁడే తోడుగా
ననవద్యాత్ముడు వాఁడు విశ్వభరణవ్యామోహవశ్యాత్మికా! ౭౯౬

—♦ హనుమంతుని మొసలి పట్టుట. ♦—

- ఉ॥ పుట్టుకసంద్రమందుఁ బడి పోలని యిచ్చఁ దొఱంగ లేక తా
నట్టె కదర్ధపుక రసము లానెడు జీవునిఁ బొంచి మాయ యి
క్కట్టొనరింపఁగా నటుము కైవడి బల్వడి పర్వ నాతనిం
బట్టె నొకర్తు పెన్మకరి పారము లేని మహాబలంబునక. ౭౯౭
- ఆ॥ పరఁగ వచ్చి తనను పాదయుగ్మముఁ బట్టి యలవిగాని యర్థ మడుగఁదలఁచు
గాఢసత్త్వ నక్రి ఘనరసాసక్తుండు వాఁడు చూచె వికచవనజనయన!. ౭౯౮
- క॥ వాల మ్మను త్రిదశేంద్రుని వాలమ్మున దాని పండ్లు వడి డుల్చిన న
క్కాలమ్మున నవి వ్రాలె విశాలమ్ము సురారి యశము శకలము లనఁగక.
- ఆ॥ దాని నొక్కఁ ద్రెంచెఁ దద్దయు సునిశితకరరుహములఁ జిలువ గరుడికరణి
నదియు శాపరోగ మడఁచు మం దని గాలిపట్టిఁ బట్టి మ్రింగఁ బరఁగుటయును.
- ఉ॥ కర్జము పూవునో యనెడు గాఢవిషాదము గ్రమ్మఁ దోనె వి
స్ఫూర్జితమూర్తి వాఁ డొడలు సూక్ష్మతరం బొనరించిచొచ్చె స్వీ
యార్జన మొప్పుచుండ వదనాంతరమార్గమున న్గడంగి యా
వర్జితఁ జేయ నెంచుచు బ్రవర్ధితగర్భగుహాంతరాళముక. ౮౦౦
- ఆ॥ ఆస దీఱ దొరికె నాహార మని తృప్త యై జలాంతరమున కరిగె మకరి
గరళ మట్టు లోనఁ గళవళ మందింపఁ దొడరె ననిలు కూర్చి కొడుకు గడఁగి.
- చ॥ వెరవున నెమ్మల నివీటిచి వేగమె ప్రేవులు ప్రో వొనర్చి లే
నరములు ద్రెంచి యాంతరపు నాడికలం బెకలించి మాంసముల్

- దరమిడి ముద్దసేసి యది తాళఁగఁ జాలక నోరు విప్పఁగా
బరవడిఁ ద్రోచె నెల్ల వెలి బాటఁ గొలంకు కలంక మందఁగాఁ. ౫౦౩
- ఆ॥ నెఱకు లెల్ల నొవ్వ నెమ్మది సెడ సంగసంధు లెడల బరులు సతికిలఁబడ
నోట నల్ల లెడల నుగ్గునూచం బగుమేను వీడ కుసులు మెలఁగుచుండ. ౫౦౪
- ఉ॥ పైపయిఁ దోచు మూర్ఖుల విపాకమునం బడి దుశ్చికిత్సితం
బోపఁగరాని రోగ మిది యూరక పోబడి తిండి గాదు నా
పాపము పండె మిత్తి కొగిఁ బాల్పడితి న్వెరవేద నంచు హృ
త్తాపముతోడ నెక్కును నదభ్రతరాపద బమ్మరింపఁగఁ. ౫౦౫
- ఆ॥ జలధి బాడబాగ్ని చందంబు గృహదాహకాగ్ని తెఱఁగు స్వాంబరాంతరహి వి
ధంబు సంతవట్టు దనయంద చూపట్ట దాని యు బృడంచి తనువు వెంచి. ౫౦౬
- చ॥ కరచరణప్రహారతలఘాతసఖాస్త్రవిదారణాతిని
ఘృతరముష్టిపాతముల సొమ్మసిలం బొనరించి దాని ను
ద్ధరగతిఁ దాల్చెఁ దద్రుధిరధూసరితంబు సుఘేనిలంబు నౌ
సరసిజనీతటంబునకు స్పర్శనసూనుఁడు శౌర్యధుర్యుఁ డై. ౫౦౭
- క॥ తలపగుల నడఁచి మై వ్రక్కలుసేసి సమీరసుతుఁడు గ్రక్కున వెడలెఁ
వలనొప్ప రాహుముఖనిర్గలితప్రతిపన్నతారకాప్రభుఁ డనఁగఁ. ౫౦౮
- ఆ॥ సారిది లోతు గలిగి శుద్ధాంతరంగుఁ డై రక్తసిక్తుఁ డగుచు రాణఁ దనరె
వఱలు తేజ మొప్ప వాఁడు బాడబశిఖల్ నెఱయ మెఱయు నీరనిధి యనంగ.
తే॥ తమముఁ దూటాడి వెడమంచు దలఁగఁద్రోచియుదయమందిన ఖరకరునోజ వెలయ
గ్రాహిదేహం బగల్చి నీరంబు వెడలి వచ్చి యతిదుస్సహుండయ్యె వాయుసుతుఁడు.

—♦ ధాన్యమాలిని యుదంతము ♦—

- మ॥ వనికై వచ్చు జలాధిదేవతయొ తద్వ్యాకేళికిం జొచ్చు కా
ననలక్ష్మీసతియో సురాధిపతిమాన్యశ్రీయొ పుష్పాస్త్రపైఁ
గన లొప్పారఁ దలంగి నట్టి రతియో కావచ్చుఁబో నాఁగఁ బా
వనికిం గన్నడె నయ్యెడన్ లలితదివ్యస్త్రీలలామం బొగిన్. ౫౦౯
- తే॥ ఎంత పరుసఁదనంబున సంతపడెనో యంత కెక్కుడై లావణ్య మచ్చుపడఁగ
నయ్యెఁబో యయ్యదానిక య్యబ్జభవుఁడో పయ్యెరవరాలపంట మేల్పసదనంబా.
- క॥ అనవద్యాంగికి సిరి చయ్యన వచ్చెను సొమ్ము లొదవె నంబర మొప్పెన్
గననివినని తీవియు దిగ్గనఁ బాడమెన్ బావనాత్ము గరిమఁ బురంద్రీ! ౫౧౦
- ఉ॥ పయ్యెదమాటున న్రుచులు పర్వి యపూర్వత నుగ్గడింప నౌ
నెయ్యపుఁబ్రాపు లయ్యరము నీటులకూటువ లుల్లసిల్లఁ దా

నయ్యెడ భాసమాన మగునంబరయానముపై వెలుంగులం

దొయ్యన మించి కాంచె ఘను నుజ్జ్వలతేజు మరు త్తనూజునిన్.

౫౧౪

తే॥ కను లనెడు వింతమోహంపుగనులనుండి వెడలు చూడ్తులు రతికాంతువిశిఖములుగ
జగినగవువెన్నెలల మోము సిలుకుచుండఁ గులుకులాడి మారుతితోడఁ బలికెనిట్లు.

సీ॥ వచ్చితే? పరిపాటి వలనుమీఱిన ఘోరకష్టంబు కడముట్టఁ గలుగు సుఖమ!

మెచ్చితే? తపముల మేర తపస్వుల సామి సేర్చిన సహసంభ్రమాజ్ఞ!

వ్రచ్చితే? దుస్సంగవారవాణము దుష్టతనువు విదారించు ధర్మశక్తి!

యిచ్చితే? యభయ మి ట్లెలమి సంభావించి పురుహూతుఁ గూర్ప నౌపూలపూజ!

నాయ మరసితె? నన్ను వినేయురాలిఁ జేసితే కృతు లందెదె వాసిఁగొనెదె

వాయు దేవప్రసాదమా! శ్రీయుతాంజనాంబికాగర్భశక్తిముక్తాధ్యఫలమ! ౫౧౫

క॥ నా కొనరించితి మేలే నీ కెఱిగింపంగవలయు నెఱి గల దితనిం

బోకార్పుము ముని యన కటఁ బోకఁగనుము ద్రోణగిరికిఁ బున్నెము వెలయన్.

ఆ! మాయలాఁడు వీఁడు మాటటమారీచుఁ డతనికొడుకు వీని నంపినాఁడు

పొలసుదిండితేఁడు పూని నీకర్జంబు గడపఁ గంకణంబు గట్టినాఁడు.

౫౧౬

ఉ॥ నమ్మకుమయ్య! యిత్తపసి నాకసవత్తుఁడు కృత్రిమాశ్రమం

బిమ్మెయిఁ బన్నినాఁడు పతి యీతనిఁ బంపెడుచోఁ దలంచి నా

యిమ్మెఱిగించె నం దనుప నేడ్డెఱ గ్రాహియ గీటడంచులే

పొమ్మని వీఁడు నత్తెఱఁగు పోలు నటం చొనరించె ని త్తటిన్.

౫౧౭

క॥ పావనివి పావనాత్ముఁడ వేవలనుననేనిఁ జిక్క వేరికి దేవ

శ్రీవిత్తుఁడ వట్లగుట నీ వీకల్కంబుఁ బాప నేర్చితి తండ్రీ!

౫౧౮

క॥ ఈ నరసినదియ యిమ్మాయావనముం గడచి యుత్తరాశకుఁ జన నౌ

త్రోవ పయోబ్ధికి ద్రోణగ్రావమునకుఁ జనఁగ నీకుఁ గన్పడు ననఘా.

౫౧౯

క॥ అనినఁ జమత్క్రియమాణం బన నగు చిత్తంబు హర్ష మందఁగ నమ్మా

నినిఁ గనుఁగొని ఘనతేజం డనె ననిలతనూజుఁ డరయ నగు నిది యనుచున్.

క॥ ఏకతమున నిక్కొలనున నేకతము వసింపవలసె నీవు మకరి వై

నా కెఱిగింపఁగ వల నగు నో కాదో తెలుపు మువిద! యుచితం బైనన్. ౫౨౦

ఆ॥ అనినఁ ద్రిదశకాంత యీతనిఁ గనుఁగొని నీకుఁ దెలుపరాని నెఱియుఁ గలదె

యన్న! నీదుపాద మందితి గురుఁడవ వినుము నాదు కథ సవిస్తరముగ.

౫౨౧

క॥ నాపేరు ధాన్యమాలిని యేపునఁ దనరారుదాన నింతులలోనన్

గోపురమె కాపురముగద యాపగిదిన్ బ్రహ్మపురికి నరుగుచునుందున్.

౫౨౨

మ॥ ఒకనాఁ డిందుకలాధరుం డగజతో నొప్పారుచు న్నాదు లా

స్యకలాభిజ్ఞత నుల్లసిల్లి కృప దివ్యం బైన యానంబు తా

- వక మాఁ గావుత మం చొసంగఁ గొని చెల్వం బొప్పఁగా దాని నె
క్కి కురంగాక్షులతోఁ జరించితి ధృతిం గీల్కొన్న చిత్తంబునన్. ౫౨౬
- ఆ॥ ఇచ్చ వచ్చి నట్లు లెలలోకంబులఁ దిరిగితిరిగి యొక్క దివసమునను
నీజలాశయమున కేతేంచి జలకేళిపరత నుంటిఁ గర్ణబంధమునను. ౫౨౭
- శా॥ శాండిల్యుండు తపోధనాగ్రణి వివస్వతేజుఁ డవ్వేళ న
ట్లుండంగా ననుఁ గాంచి పంచశరుఁ డుద్యోగింపఁ దత్కాండముల్
తండాతండము లై పయింబడఁగ నిద్దం బొ నెఱిం ద్రోచి పో
కుండం జూచుచు నిట్లు వల్కె దృఢరాగోన్మత్తచిత్తాబ్జుఁ డై. ౫౨౮
- ఆ॥ చూడ్కు లనుపు మిందు సుందరి! చిటునవ్వు మోము గాంచినంత మొక్కవడునె
పడఁతి! మునులతోడఁ బలికిన పాపంబె తామసింపవలదు తలిరుఁబోడి! ౫౨౯
- చ॥ ఒడిసెడు స్మారవహ్నిశిఖ లోర్వదు మేను పిపాస పుట్టెఁ ద
ల్లడపడఁ జిత్త మిమ్మెయి మెలంగు మెడందఁ దడిం దలంగనీ
కిడు మమృతంపుబావి నుతి కెక్కిన మోవి ప్రసూనవల్లరు
ల్లడవెడు బాహువు లొనిపి దయ్యకము న్నెడసేన్చి భావినీ! ౫౩౦
- ఆ॥ మదనబాణపాత మగునుఁ దపస్వి న న్మనువు మొండు తలఁపు మలయనీక
ప్రాణరక్షణంబు పరమధర్మం బని నీ వెఱుంగవే వినీలవేణి! ౫౩౧
- చ॥ అనవుడు మానిఁ గన్గొని మహాత్మా! తపశ్శ్రరణంబు వీటిఁబు
చ్చిన ఫలమేమి సిద్ధులకుఁ జేటులు పాపపదంబు లార్తిసం
జననము లేయెడన్ సురతసౌఖ్యము లిట్లని మిమ్ముఁబోడి న
జ్జను లెదమెచ్చ రేఁ దెలుపు జాడకు నెమ్మది నెట్లు లెంచెదో. ౫౩౨
- క॥ అని పలుక వ్యధితుఁ డగుచున్ మనసిజపీడితున కొండు మాట పొసఁగునే
నినుఁ గవియుటె జపమును దపమును ననుఁ దెరలింప కెనయ మునుకొనుమబలా! ౫౩౩
- ఆ॥ తుంటవింటివాఁడు తుంటరితనమునఁ బూవుటమ్ము లేసి పొలియఁజేయఁ
జొచ్చెఁ దాళఁజాల సారిది నీనెనరున నుసులు లున్న సుకృత మొందనేర్తు. ౫౩౪
- ఆ॥ కాముఁడనెడు పాము గఱచె మందిడకున్న నావిషంబు దాని కదె శమించు
టరయఁ గలదె సుఖర సాస్వాదమునఁ దేర్పుమొండు పోకఁబోకు మువిద! యనుచు. ౫౩౫
- క॥ జాలింబడు తబిసిం గని జాలింగొని సామి! యే రజస్వల నైతిన్
దాలిమి మూణ్ణా భృన్న న్నాలవనాఁ డిచ్చదీఱ ననిచెద ననినన్. ౫౩౬
- తే॥ తాపసుం డొప్పుకొనిన నత్తావు వీడి గంధమాదనమున కేగి క్రమ్మఱంగ
వత్తు నని చిత్తమున నుంచి వఱలుచుంటి నాటపాటల మేటిసయ్యాటములను. ౫౩౭
- శా॥ ఆరే యుద్ధతుఁ డైన రావణుఁడు సైన్యాటోప మొప్పార ది
కౌరంబు లైరలంగఁ జేసి జయము న్నెకొంచుఁ దో నగ్గిరిం ౫౩౮

జేరన్వచ్చెను బ్రాక్తనాఘతతి నన్ జిట్టాట లాడింపఁగా

నై రానోపు ననంగఁ దన్నగగుహభ్యంతస్థులు ల్రోమ్యఁగన్.

౫౩౮

ఆ॥ అచట భూతవితతు లార్వ మెకంబులు పాఱఁజూడ సురలు పల్లటిల్ల

విడిసె సేన లచట విశ్రుతుం డవ్వాఁడు మలసెఁ బువ్వుటీరమఁల వసింప. ౫౩౯

మ॥ చలచిత్తుం డయి యొక్కచోట నిల కాశంకించి యేజూడ నే

లలన ల్కుమ్మఱువారొకో యనెడు హృల్లత్వంబున న్వచ్చె నే

నెలమిం దీఁగెలతూఁగుటుయ్యెలపయిన్ హేలాగతి నిల్చి గే

యలసల్లాలసవృత్తిదుర్లలితక్ష్మాపాలస్య నై యుండఁగన్.

౫౪౦

తే॥ ఇంక నేఁ దెల్పఁ బనియేమి హీనబుద్ధిజాతి యజ్ఞాతి కాదె నిశ్చంకవృత్తిఁ

జేరి కులగోత్రసంపద లెప్పి మారుకోల్తలం బడి గవయంగఁ గోరుటయును.

ఆ॥ తగదు సేర నేఁడు తలఁగినదాన నీయాన యనిన వినక యట్టు లైనఁ

దద్ద లెస్స యనుచుఁదార్కొని వాఁడు రమించె నళిని గజమలంచుగతిని. ౫౪౧

క॥ పేరున నతికాయుం డాకారం బేమనఁగ వచ్చుఁ గ్రౌర్యము ఘన మ

వీరవరుఁడు సద్యోగర్భారూఢిం బూడమె నిర్జరాంతకుఁ డగుచున్.

౫౪౩

క॥ వానిం గొని తృప్తిం గని యానిర్పతిప్రభుఁడు వోవ నావలిదినముల్

నే నడిపి స్నాతనిర్మలమానితధృతవస్త్రమాల్యమలయజ నగుచున్.

౫౪౪

చ॥ మునివరుపాలికిం జని యమోఘవచస్కున కల్ల మ్రొక్కి యా

దినములు మూఁడునుం గడవఁ దేకువమై నరుదెంచితి న్నెసన్

ఘనతరపుణ్యమూర్తి! ననుఁ గైకొని యేలుకొనంగఁబోలు నీ

మన మలరంగ నాఁగ నసమానమతిం బరికించి యేడ్చెఱన్.

౫౪౫

మ॥ నను వీక్షించి కృతవ్రతాచరణ వైన న్నాత వై తింక యా

వన మెవ్వాని కొసంగి తెవ్వఁ డిటు నొవ్వంజేసె నిన్నట్టివాఁ

డనిలోనన్ సహపుత్రమిత్రుఁడు ససైన్యవ్రాతుఁడుం గా వినా

శనముం గాంచునుగాత శత్రువులు దుస్సాధులెవ్వస న్మాగఁగన్.

౫౪౬

ఆ॥ ఇందె యుండ కొక్కయెడ కేగి నన్ను వంచించి యన్యజేరఁ గాంచి తీవు

ఘోరమకరి వగుచు వారక యిజ్జలాశయము సొచ్చి మనఁగ జనెదుగాత. ౫౪౭

వ॥ మోహవిజ్ఞానంబులకు దర్పేంద్రియజయంబులకు భోగేచ్ఛానైస్పృహ్యంబులకు

ననురాగవైరాగ్యంబులకుఁ దృష్ణానిర్లోభత్వంబులకు జనసంబౌధరహస్యంబులకు

నహంకారశాంతత్వంబులకు మదౌద్ధత్యాప్రమాదంబులకుఁ దమస్తేజంబులకుఁ

బావకసలిలంబులకు నెందునుం బొం దుండునే? కులశీలదయాసత్యశౌచపరహిత

సద్భావశమదమధర్మపుణ్యచారిత్రవివేకబుద్ధిభయసత్త్వగుణంబులు తెఱవలున్న

పొరువునం బోవు. నిరయమార్గంబులు మహాపాతకంబుల పొలిమేరలు నను నివి.

నారీశబ్ధార్థంబులునాఁ బరంగు నిట్టి చగ్గమయపుత్రికలయం నొకింతయేని
సౌఖ్యంబు గలదే? వల దేనుఁ దేకువనెడి నీకుం ద్రవసం బైన మానసంబున
దూషిత వర్తనుండ నైతి నక్కటా యని వితర్కించుచున్న యమ్మునివ గేణ్యుని
గాంచి కరయుగళంబు మోడ్చి వడవడవడంకుచు నల్లన నే నిట్లు విన్నవించితి.

మ॥ అలఁతిం బోయెడువాఁడు గాఁ డసుర శారాత్మ్యంబునం గ్రాలునున్
బలిమి బట్టి పరాభవించె నొకటం బ్రచ్చన్ననై యుండి య
వ్వల నేతేరఁదలంచి చన్నకతన న్బాటిల్లె మోసం బిఁకే
వల నెంతోకదె శాసవార్ధి గడవన్ వాక్రుచ్చి న న్బోవఁగన్. ౮౪౯

ఆ॥ నీదుదాస్య మొలయ నే నున్నదాన నీదాన నీదుపాద మాన యోద
యానిధీ! తలంపు మంతయు శరణ మీవనుచు మ్రోలవాల్లి యడలుటయును.

క॥ జాలింబడి కరుణాంబుధిఁ దేలుచు నమ్మానివరుఁడు దీఱని దిది నీ
కీలాగున ననుభావ్యం బై లావఱజేయు మీఁద నగు కాలమునన్. ౮౫౦

ఉ॥ రాముఁడు ఘోరపాతకవిరాముఁడు మంగళనాముఁ డాగుణో
ద్దాముఁడు వంప దాశరథితత్పరతాంచితుఁ డేగుడెంచు ను
త్రామనుతుండు వాయుజుఁడు రాజలు తత్కృతిపొంటె నాతఁడే
నేమమునం దొలంప నగు నీదగు నేరము దుశ్శరీరమున్. ౮౫౧

తే॥ అతని పాదము లప్పావనాత్ముతనువు సంటినంతన నీయఘం బడఁగు లెమ్ము
పొమ్మనుచు నానతిచ్చి తాఁ బోయె మాని నలనుమీఱిన గంగాస్రవంతిదరికి.

క॥ ముని యనిన యత్తెఱుంగున మనిచితి నాతండ్రి! అంటి మహిమం గంటిన్
జనియెద నీదయ నెప్పుడు ననుభావ్యం బైన యాశుభాస్పదమునకున్. ౮౫౨

—♦ హనుమంతుఁడు కాలనేమి మాయలసడల్చి చంపుట. ♦—

తే॥ అని జగత్పాణనందనుఁ డనుమతింప నతనిఁ గొనియాడి దీవెన లలి నొనఁగి
పోయె సురకాంత. యిది యింత పోలు ననుచు వింత కలగుచు నన్బోలు నెడలినచ్చి.

క॥ అక్కాలనేమిఁ దఱిసిన మ్రుక్కిడి యవ్వోడు వేగమొనసెద నని నీ
వక్కొలనిదరికిఁ జని రా వక్కారణ మేమి? తలఁగితా? పరిపాటిన్. ౮౫౩

తే॥ నీకు సంజీవనీమంత్రనిష్ఠఁ దెలుపువాఁడ శిష్యుండ వై శుద్ధి హరి నిమ్ము
చేరి గురుదక్షిణ యటన్న సిద్ధుఁ డగుచుఁ గోప మడరంగ నాతఁ డన్మూలం గవిసి.

క॥ ఇచ్చెద గురుదక్షిణ నీ విచ్చమెయిన్ గొను మీఁకేల యెడమఁగ నోసా
టచ్చరజటిలా! యనుచున్ గ్రచ్చరఁ దాఁకించె నెడఁద ఘనతరమున్. ౮౫౪

తే॥ కాలఁ దాచినఁ గ్రోధంబు గదుర నెగయు కాలసర్పంబునోజ రక్కసుఁ డెదిర్చి
ప్రేసెఁ బృథుఖడ్గమున గాఢవేగ మొప్ప నంజనాగర్భరత్నంబు నధియురమున.

- మ॥ అసిఘాతం బొకలెక్కసేయ కతఁ డాహా యెందుఁ బోవచ్చు నీ
కసురా! యింకిట నంచుఁ జేరి చటులం బా ముష్టిపాతంబునన్
వెస నవ్వాని మొగం బగల్చి పయిపై వ్రేటు ల్నిగుడ్పంగ సూ
డును అల్లాడఁ దలంగి పక్షివిభుఁ డై యుప్పొంగి పై వ్రాలుచున్. ౮౬౦
- తే॥ చట్టుపలగాడ్పు పరఁగం బ్రసక్తి వీచి చరణనఖముల ముక్కునఁ జఱచి కఱచి
యుక్కివంబున నొప్పింప నుక్కుతునియ యాప్రభంజనసూనుఁ డనాదరమున.
- చ॥ పిడికిలితాకిడిన్ బలువు పెంపఱఁ ద్రోటి యగల్చి వాలధిం
బొడవున కెత్తివెచి వెడ పుల్లలుగా నెముక ల్పడల్చి చొ
ప్పడు నెఱక ల్పెకల్చి యొక పట్టున మేదిని ద్రోఁచి తాఁచి పే
రడచెడు నంతలో దనుజుఁ డబ్బుర మొప్పఁగ సింహరూపుఁ డై. ౮౬౨
- మ॥ సటల న్మబ్బులఁ దోలుచుం గడఁకమై సామిరిపై మీఱి మా
అటవజ్రంబులు శాతశస్త్రములు కోట ల్లోళ్లుఁ దత్కాయ మం
తట గాయంబులు గాఁగఁ జొన్ని కడిమిన్ దర్పించి యార్వ న్వనీ
ఘట లెల్లం దెరలెన్ దిశాగజము లాకంపించె నొక్కుమ్మడిన్. ౮౬౩
- ఆ॥ శరభమట్లు వాని సరభసంబునఁ జేరఁబాటి గాఢముష్టి బలువడంగఁ
బొడిచి కూలవైచి పాలివ్రావఁ దర్తనభర్జన లెలంగఁ బరఁగుటయును. ౮౬౪
- తే॥ అతఁడు సుగ్రీవుఁడై తోఁచి యన్న యేల! యిట్టికష్టము తామిత్రి యెనసెసంజ్ఞ
రాముఁ డనుపంగ వచ్చితి రమ్మ ప్రీతి పొసఁగ నన వానిచెయిదము లోలఁగాంచి.
- క॥ అసురాధమ! యొడలునఁ గల పససెడి వెడమాయ లిట్లు పన్నదొడరినన్
గసిమసఁగక పోనిత్తు నె వసుమత్సుతు పురము చేరువయ నీ కింకన్. ౮౬౫
- క॥ అని కాలదండనిభ మగు తనదు భుజాదండ మెత్తి దనుజునురము వ్రేఁ
టునఁ బగుల వైవ వాఁ డొయ్యన ధరఁబడి నోట రక్త మడర నడలుచున్.
- క॥ హతుఁ డైన యట్టు లుండియ శతశృంగాకార మొకఁడు సయ్యనఁ గొని మా
రుతిఁ దాఁకి నొంచె వింటన్ శితశరములు దొడిగి యేసి సెడు గాతఁ డొగిన్.
- శా॥ వాలం బెత్తి పలాశిసాయకముల న్నారించుచుం జేరి యా
భీలాకారము దాల్చి వానిఁ బుడమిం బెంపేదఁగాఁ ద్రోఁచి మో
కాలన్ ఘట్టనసేసి మోము పగులంగా ముష్టి ధట్టించి యు
ద్వేలశ్రీభుజశాఖ వక్ష మగలన్ వ్రేసె న్నసంరంభుఁ డై. ౮౬౬
- ఆ॥ కదలనీక పట్టి కారించి కారించి గాలిపట్టి తనదు కరయుగమున
వాని శిరముఁ జట్టి వడిఁ ద్రెంచి పడ్డవైచె మేనిపొత్తుఁ బాసి మిడుకుచుండ.
- ఆ॥ మాయలాని నసురు మారీచతనయుని మారిమసఁగి కాలుమందిరమున
కనిచి కీశనాథుఁ డాదటఁ దా ద్రోణగిరికి నరిగె నోజ గిరితనూజ! ౮౬౭

ఉ॥ సింగముభంగి వాడు శుభశీలుఁ డాఁగిగఁజంబుఁ నుల్కి మే
ల్మిం గమనించు నయ్యెడ సమీరణుఁ డాత్మతనూఁ నొప్పు వా
యంగ సుపర్వసింధుహృదయంగమసారసుగంధనీకరా
భంగరసానుషంగుఁ డయి ప్రాకిడఁజొచ్చెఁ దలిగ్గు మచ్చికఁ . ౮౭౨

శా॥ సంకోషంబున సత్త్వముఁ జనముఁ దేజుంబుఁ బ్రవృద్ధుంబు ల్
చింతాతంతువులం దెరల్ప సుయశశ్రీ గొముఁ డున్నాముఁ డా
ద్యంతంబు ల్గనరాని మార్గము సనంతాయాధి నొక్కంతలోఁ
జెంతం జేరెడు సేసి చేరె జగదబ్జవంబు గ్రాసెన బొగిన్ . ౮౭౩

క॥ ఆద్రోణము సుత్రాణ మన్మదాణము స్వోషణీప్రణిహితమహానీ
శద్రాఘిష్టప్రాణము ముద్రాపితమేరుకోణముం బొడగొంచెన్ . ౮౭౪

సీ॥ కార్చిచ్చుకీలల కడఁక నుద్దీపించు కంజరాగోజ్జ్వలకటకములును
మెఱుంగుఁదీవియల బూఁమెలు సూపు నవహేమవల్లమల్లెకావనభములును
శారదాంబరతలతారకాళులఁ గూర్చు లలి రాలు పూలసీలపుంజలులును
గలఁకులగజకుంభగళితముక్తాళులఁ దలపించు నదురుపొదలదరులును
గలిగి యోషధులకు నెల వైన యమ్మహీధరము సొబగు గాంచి దుఃఖినినాళ
దర్శనంబు మాను తరమున నవి యెల్ల నురు వడంగి యుండు నుర నొకింగి.

చ॥ హనుమఁడు వల్కె శైలవరమా! సురమానవకోటు లెల్ల నె
వ్వనికృతి నెంచి చిత్తముల వారక సత్కృతులన్ ఘటించు రా
ఘనమతి యానతిం బొనరుకర్ణ మొకం డొనరింప వచ్చెన్
నెనరున నీదరి న్వలయు నిద్దపు మందు లొసంగి ప్రవేషే . ౮౭౫

ఆ॥ అనిన దర్పమునఁ బ్రియంబు లెన్నక యున్న నలిగి నలిగికాని యట్లునీయు
వెందునేనిఁ గతినులందు బాక్షిణ్యంబు నెలవుకొనునె మొలకు నీతి గొనునె.

మ॥ అనుచో మేనున విస్ఫులింగకము లొయ్యం గోషగోషంబు పి
పున మంట ల్పద లంటి గంటుకొన నంభోదారవం బెచ్చ నా
రైన సర్వంకషతేజుఁ డాఘనుఁడు నిస్సేషశ్రముం డున్నాన్
దనప్రారంభము సప్తలోకమహితాస్థానమ్ముల న్నగ్నపఁ . ౮౭౬

ఆ॥ ఒఱగె ధరణి క్రుంగె నురగనాథుఁడు కూర్మ ముదిలపడియె ప్రసాదె నువ్వరంబు
దలఁగె దిగ్గజములు గలఁగె బయోనిధుల్ హనుమఁ డచల మెత్త న్నానమనభుడు.

క॥ ప్రక్కలు గ్రక్కదలఁగ నిలఁ ద్రొక్కి మహావాలవివృతి దొడిబడ నిట్లు
ట్టుక్కునఁ బెనచి పెకల్చెను నిక్కిన యక్కుధర మొక్క నిమిషార్థముగో .

—♦ చిత్రసేనాదులు ద్రోణాద్రిఁ జెరికిన హనుమంతు నెదిరి నివృత్తుకొట ♦—

తే॥ విశ్వమహిధారణచణు దర్శక రేంద్రుఁ బోలు వాలంబునఁ జుట్టి భూరిబలుఁడు
పెరికి తరిగొండ హరి చాల్చు పెనుపు దోఁప హరివ రేణ్యుఁ డగ్గిరిఁబూ నె నగ కుమారి!
వ॥ అట్లు పదియు నైదు యోజనంబులు చాల్చును వెడల్పునుంగల యమ్మహీ
ధరంబు ధరియించి కేసరికిశోరంబు దెస లవియ నార్చు నవసరంబున. ౮౮౨

తే॥ తఱిసి చిత్రసేనాదిగంధర్వవరులు మొనలుదీర్చి తాఁకిరి పదుమూఁడుకోట్లు
లెక్క కఖలాస్త్రశస్త్రావలిపు లగుచుఁ గ్రొమ్మెఱుంగులు నిగుడంగఁ గోమలాంఁగి!
క॥ ము న్నిటులే కొనిచనినాఁ డిన్నగమున శిఖర మిప్పు డింతయు నొకటన్

మన్నేనియు విడనాడక కొన్నాఁ డిన్నాలిముచ్చుఁ గూల్తు మటంచున్. ౮౮౩

క॥ త న్నటిమి యీశ కగుదే యిన్నాల్కభవుశృష్టి నిన్నెటి కగువా

రున్నారె దొంగతనమునఁ గన్నెఱుంగ విదేమి పాపకర్మం బొదవెన్. ౮౮౪

ఆ॥ త్రిభువనములు బ్రోచు తేకువ కిగ్గిరి వలనుపడు నటంచు వాసవుండు
మనికిసేసి యిందు మమ్ముంచినాఁడు తదాజ్ఞఁ గడచె దింత యాగడంబె. ౮౮౫

క॥ ఒక్కఁ డడిగి కొను టని కా కిక్కుధరం బెత్తినాఁడ వేడ్తెఱ నెఱయన్
దక్కించుకొనెదె యిమ్మెయి నిక్కినమాత్రన తలంగ నీతర మగునే. ౮౮౬

క॥ నిలునిలు మీధర మిడి పోఁ దలఁతువయేని నటుచనుము దర్పించిన నీ
బలము చలము డింఁచెద మను పలుకులతో శస్త్రసమితిఁ బరఁగించుటయున్.

తే॥ కొండ మూపున నిడి పైడికొండ వాఁడు వాల మల్లార్చి బ్రహ్మాండగోలమగుల
నార్చి ప్రధనాదృతుం డయ్యె నతనిచేయిద మెన్నఁదరమటె మిహికామహీధతనయ!

సీ॥ ధట్టించి తన్నిన దంతంబు లెడలంగ మూల్గుచు నొక్కెడ మొనయువారు
పెడచేతివేటులఁ బిడికిళ్ల పోటుల నలినులి యై వ్రాలి నవయువారు
గోళ్లఁ జీల్చినఁ బండ్లఁ గొటికిన వికలాంగు లగుచు నీపొరువు రా మనెడువారు
వాలంబుకొనఁ జుట్టి వార్నిధి వైవంగ నడఁగి పాతాళంబు నరయువారు
గట్టుచులుల మోదఁ గడకాళ్లుగొని త్రిప్ప నొకనితోడ నొకరు నొరయువారు
జాలు విడువు మనిరి జరిగిరి పఱచిరి వెఱచి రుదిలపడిరి వివశు లయిరి. ౮౯౦

శా॥ ఆగంధర్వులు నుగ్గునూచ మగుచున్ హా! యేటి కీపోరు మా
యాగ మ్మాగుము వానరేంద్ర! భవదీయాక్రాంతి కే మెంత లి
ట్లా గర్వం బెడయింప నీక చను మే లా లెమ్ము నీదారి నీ
వేగం గాంచి సుఖించువార మిదె మా కిష్టార్థసంసిద్ధియున్. ౮౯౧

ఆ॥ అనుచు వారు దలఁగ ననిలతనూజుండు మనము భుజము లట్లు మలసి వొంగ
సంగరాంగణంబు సరగ పీడి నగంబుఁ గొనుచు సురలు వొగడఁ జనియెఁజెలియ!

తే॥ భరతుః ధారాత్రి దుర్గుణ భరిత మైన తనదు కలహోసఁ గాననాంశరము నుడు
రామలక్ష్మణు లెన్నఁగారానికష్టదశల పాల్పడియుంటఁ దద్దయు నెఱిగి. ౮౬౩

ఆ॥ మేలు కాంచి యతఁడు మేను వడంకఁ గ లంక గోఁపఁ దనదు లావు నెడఁగ
దుర్నిమిత్తములును దోడ్పడ బలుధైర్య మెడల నెడఁ దలంచె నిట్లు లనుచు.

కం॥ అశివారావము లుల్కలు దిశలక ధూమములు నెఱసెఁ దెరలె సరస్వ

ద్ర స యొకర్తుక యేడ్చెడు నిశవేళక ముక్తకేశి నెన్వగ లెగునక. ౮౬౪

సీ॥ నానాధుఁ డడవిలోనన దేవితోఁగూడఁ దమ్ముఁగొట్టుయుఁ దోన తవిలి కొలువ
నున్నవాఁ డమ్మేరి యుర వేదియు నెఱుంగఁగా రామ కీ డేమి గలిగెనొక్కొ
యమ్మహామహునకు నాపద ల్పొడమునే యాకృతాంతుని చెఱు మంత కగు నె
పదునాల్గు వర్షము ల్తదముట్టఁగావచ్చెఁ గాంతు మే లని యుది గడపుచుంటి
నింతలో నేమిపుట్టెనో యెట్టులగునొ మలయు నాదు తపోయాజ్ఞ మహితదాన
తీర్థవాసాదిపుణ్యము త్రేకువమెయి నర్పణము సేసినాడఁ గామాధిపతికి. ౮౬౫

క॥ నాయిష్టదైవతము లెడఁ బాయని కుతుకమున రామభద్రునకు సుభం

బేయెడనేనిఁ బొసంగెడుచాయం గరుణింతు గాత సమ్ముఖు లగుచుక. ౮౬౬

వ॥ అని యాలోచించుచు నిగమాగమపారంగతులైన బ్రాహ్మణోత్తముల రావించి
వారికిఁ దగునత్కారంబులు గావించి స్వప్ననృత్తాంతం బెఱింగించి రామ
వియోగకృశుం డవు వాఁడు తదీయం బగు నియోగంబున వేదచోదితక్రమం
బొప్ప దుర్నిమి త్తశమనంబునకుం దగిన శాంతిక్రియాకలాపంబులు నిర్వర్తింప
నేర్చినవారిం బుత్తెంచి డోలాందోలనచణచిత్తవృత్తి యగుచుం బొగ్గిన్ గడపు
చుండు సంత. ౮౬౭

ఆ॥ పొడుపుబొడ్డు నొడుపు పుడికిపుచ్చుకొనంగ నోపి ప్రలయకాలయుక్తి బేర్చు
ననిలఁ బోల్పనగుచు ననిలజుం డగధీరుఁ డగముఁ దాల్చి మార్గ మధిగమించి.

వ॥ వియత్తలం బొరయుచుం బట తెంచుచున్నవాఁడు నందిగ్రామపర్యవప్రిప్రదేశం
బునం బొడకట్ట బాహిరస్థలంబునం గనుపట్టి తోడివారలతో దనయలమటలం
దలపోసికొనుచున్నవాని ఘనసుందరదేహు నాజానుబాహుఁ బద్మపత్రవిశాల
నేత్రు సుచరిత్రు జటావల్కలాకల్పు రామచంద్రకల్పుఁ దపోనిరతు భరతుం
గని సంభ్రాతుండై రఘువరేణ్యుండు దమ్మునకుం జేలుమూడిన దుఃఖభారంబు
సైరింపనోపక కాంతాలలామంబు ధరణిజాత దిగనాడి యిచ్చోనునకు విచ్చేసె
నేమొకో యని శంకించి విమర్శించి చూచెదంగాక యని మది నెంచి తిలకించి
నగేంద్రధీరుఁడు ధీరోదాత్తుఁ డుదాత్తవ్రజ్జుండు ప్రాజ్ఞుండు సత్యధర్మదయోదయ
ధనుండు ఘనుండు నగు రాముండు సాధ్వీ ననుజుం బన్నంబుల పాల్సేసి యా
విభీషణు నర్కతనూజుని వీడి పాడిదప్పి దురాత్ము రావణుం బోరఁ గూల్తు

నను ప్రతిజ్ఞం బాలింపక నైలింపవిజ్ఞాపన లాలింపక జాలింబడి యోలిం బేరు
సెటిచి యూరుదటిసి యుండునంతటి వాడే యీతలంపు నాకేలపాడమె నీతం
డెవ్వండో కాని దాశరథి భజించి తద్రూపంబున నొప్పారు తాపసోత్తముండు
గానోపు నింత నిక్కువంబని నిశ్చయించి రయంబుమీఱ లంకవంక కకలంకుడై
యరుగుచుండు సమయంబున.

౯౦౦

ఆ॥ గగనవీధిఁ గాంచెఁ గాకుత్స్థుఁ డప్పుడు భ్రాజమాన తేజుఁ బవనతనుజు
నాకసంబు మ్రింగనైనఁ జాలినవాని నతిరయమున మింట నరుగువాని.

౯౦౧

తే॥ ఉదురుతనమునఁ దెఱగొప్ప నురుధరాధరంబు వెలుఁగుల నికరమంసంబుమోవ
నరుగుచున్నది వెనుభూత మార దీనిఁగూల్తుఁబ్రబలాస్త్రముననంచుఁగోలుమసఁగి.

క॥ ఉదిలపడెడు చిత్తము తనకదనున రోసంబు వెనుప నధికార్ముకమున్

బదరి ధరించి పినాకం బదిగా శరమంది యట్టహాసం బెసఁగెన్.

౯౦౩

క॥ ఏయఁదొడర నశరీరచ్ఛాయము భూతంబు వలికెఁ జన దీతనిపై

నీయలుఁగు ప్రయోగింపఁగ స్థాయచ్ఛరసన్నివేశ! భరతాధీశా!

౯౦౪

తే॥ నీకుఁ బ్రియబంధుఁ డీతఁడు నెగడువార లిందఱును వీనికతన నంచెలమి మించు
నుడి వెలయఁజేయఁగావైవనూల్కొనకుపసంహరించె శరంబు ప్రశాంతుఁడగుచు.

క॥ రఘునాథువలనిస్వప్నం బఘముం గూర్పక చనంగ నగుఁ బరమేశాఽ

లఘుపూజాదిక మరిరాజఘుఁ డతఁ యొనరించి సుజన సంగతి నుండెన్.

౯౦౬

చ॥ అటఁ జని కాంచె వాయుసుతుఁ డాకసపుం బలువాఁక వీక వి

స్ఫుటతరభంగసంగమునఁ జుంబనముం బొనరింప నెంచుచుం

బటుతరఘేనహాసముల భాసిలుచున్ మణిమస్తకోరగో

త్కటరుచిరప్రవాళరుచికల్పనలం దనరారు వార్నిధిన్.

౯౦౭

క॥ ఆకొన్నపులియ కా నతఁ డాకడలిం గడచుచుండ నాకట్టిరి నా

కౌకస్సపత్నుఁ డనుప నిశాకులుఁ గ్రోఁతి నలయుంతు మనుచుఁ గడంకన్

౯౦౮

ఆ॥ అంద అంద టైన నాముదిరక్కసుం డందు మాల్యవంతుఁ డధికబలుఁడు

మును సురాసురాజి మొనయ విష్ణునితోడఁ బోరినాఁడు తాపుసేరినాఁడు.

౯౦౯

క॥ గడితేటిన గడుసరి వెంబడి నరువదికోట్ల లెక్కఁ బరఁగెడు నసురుల్

వడిఁ బఱతేరఁగ సంద్రము నడుమ హనుమ నెదిరి నిలిచె నారీమణిరో!

౯౧౦

ఆ॥ మాయదారు లుజ్జ్వలాయుధుల్ సమరదుర్మర్ష ణులును గాలిమప్రధాను

లైన వారికోటు లఱుమ జీమూతంబు లనుచుఁ దలఁచెఁ దొల్త ననిలసుతుఁడు.

క॥ తటియఁగ శస్త్రాస్త్రంబుల నెటి క్షేళల తెఱఁగు బొడువ నెఱయఁ దొఱయునే
డైఱయఁ గనియసురు లనుకొనె నెఱుకఁ గనినయంత నెదిరి నెదిరించె ధృతిన్.

—♦ హనుమంతుఁడు మాల్యవనాదులతోఁ బోరుట ♦—

ఆ॥ గగనవీధిఁ జరణఘట్టనాదులు లేమి సంగరంబు నిస్తరంగ మైన
యబ్ధి యనఁగ నయ్యె యాదస్తతు లనంగ బరఁగె నందుఁ గలుగు పరికరములు
మ॥ గదల న్మోది శరాళు లేసి పృథుచక్రంబు ల్పయోగించి మే
ల్పద నౌ కత్తులు శక్తులు నివసరి యుత్పాసాదికాసాదనం
బాదవంజేసి విదల్చి వైరులు రణోద్యోగమ్మున స్మించినన్
గదియంబాటి క్రుధాయితాత్ముఁ డయి రక్షశ్శాసనోగ్రస్థితిన్. ౯౦౮

ఆ॥ తనవయిం దొఱంగు తతహేతితతులె యాజ్యాహుతులుగ హేతు లభిశయిల్ల
మలసి వాఁడు వర్ధమానతేజుం డయి యనలుఁ డనఁగ వికచనసజనయన! ౯౦౯

సీ॥ మున్నీటిసీటిలో ముప్పోక మైకొన్న యాదిమీనము ధాక ననుకరించి
యాప్రభంజనుఁడు తా నై యెల్లకడ లేర్చు కడనాఁటి యాచిచ్చు కడఁక మించి
యట్టహాసంబున నఖిలంబుఁ బోకార్చు నలకల్పభైరవు నలవు గాంచి
సర్పప్రతానంబు దర్పం బడంగించు వైనతేయుని తొంటి వాసి నెంచి
తుంగమడువు సొచ్చి తూటాడు మదకుంజరమ్ముఁ దెగడి మృగచయమ్ముఁజమరు
వ్యాఘ్రముం గ్రమించి వాఁడు రక్కసులఁ గలంపఁదొడరె సత్కలానిధాన!

తే॥ వాలమునఁ జుట్టి కొందఱ వార్ధి వైచి తాఁచి వేరొడ్లఁ బ్లాఙ్గిఘాతతలపార్శ్వ
జానుఘాతంబుల నొకొండఁ జమరి చమరి పొలియఁజేసె నమ్మారుతపుత్రుఁ డలిగి.

మ॥ తనవా రుక్కఱ మాల్యవంతుఁడు మహాదర్పప్రతాపంబు నొ
య్యన నెక్కో ల్గన మండలీకృతసముద్యచ్ఛండకోదండుఁ డై
యనికిం జొచ్చి సహస్రబాణముల నర్కాంశుప్రమాణంబులన్
జొనిపె న్వాయుజు మేన నార్చుచుఁ దదర్చు త్రింటితె న్నంటఁగన్. ౯౧౦

ఆ॥ లీల మెఱయ రణకరాళుఁ డాభీల ముద్వేలధూమకేతుజాలకీలి
కాలవాల మైన వాలమ్మునన వానిఁ దూలనడఁచె లోకపాలవినుత!. ౯౧౧

సీ॥ తలకొని రక్కసు తలఁ దన్ని తా వియత్తలమున కెగసిన బాసపుండు
నెత్తురు లురలంగ నెఱిదప్పి తేటి జముని చూపు లట్టి తూపులు నిగుడ్ప
వాలమ్మునఁ దెరల్చి యాలాతి విలుదెంపఁ దెమలి శూలమున ఫాలమునఁ బొడిచి
యదియె పేరురమునం దసురుండు తాఁకింపఁ జెఱకుఁగల్గింబోలె విఱిచెఁ గాలఁ
బావని సురారి గద వైవఁ బట్టి త్రుంచి తలమున నడంచెఁ బగతునిఁ జలమునెఱయ
నంతటం బోక యమ్మాల్యవంతుఁ డడరి హనుమనిం గని యిట్లనె నబ్జవదన!

ఆ॥ తార్క్కు నెక్కి వార్ధి దైత్యారి నాతోడఁ బోరి పోరలేక పోయెఁ దెరలి
నీతరంబె నన్ను నెఱి మీఱి గెలువఁ గాపేయమునఁ జెడకుము వాయుజుండ!

- క॥ మున్నీట నీనగం బిడి క్రన్ననఁ జనుదేసిఁ జంపఁగా రానని వా
డన్నం గన్నుల నిప్పుక లున్నిద్రము లగుచు నెరయ నొరయ నరిగినన్. ౯౨౨
- చ॥ నవశితశ క్తి వైవ నది నాకసదు ల్బేగడొంద విస్ఫులిం
గవితతు లొంట నుప్పతిలఁ గఁ బెనుమంటలు మింట నంట రాఁ
బవనతనూజుఁ డుద్దవడిఁ బైకొని సేకొని దానిఁ ద్రుంచి యా
భువనధిలోనఁ ద్రోఁచెఁ బెరపూర్వసుపర్వులు విన్నవోవఁగన్. ౯౨౩
- ఉ॥ అంతట మాల్యవంతుఁడు రయం బలరారఁగఁ గాళికాకటా
క్షాంతలసత్ప్రకాశమన నౌ కరవాలముఁ గేలఁ దాల్చి నీ
యంతము దీన నయ్యెడు నటం చెద వ్రేసిన వ్రేటుతోన యిం
తెంతలు ముక్క లయ్యె నది యెంత? తదీయబలబ్రస క్తికిన్. ౯౨౪
- ఆ॥ వజ్రసంహననుఁడు వాయుతనూజుండు వాలపాశముననె వానికంత
మొనరఁ జుట్టి గరుడి యురగమ్మునటు త్రిప్పి వీచి వార్ధిలోన వైచుటయును.
- క॥ తలముడి వీడ వియుక్తోజ్జ్వలభూషాంబరుఁడు నగుచు సడలిన యొడలుం
దలఁగిన బలము నయి రసాతలమునఁ బడె జీవితమ్ము తరలకయుండన్. ౯౨౫
- ఆ॥ మారుతాత్మజన్ము మహితోగ్రరూపమ్ముఁ గాంచి ముజ్జగములఁ గలరె వీని
గెలుచువార లెల్లకృతుల నీతఁడె గెల్చు ననుచుఁ జనిరి కడకు నసురు లెడలి.
- క॥ ఆజి గెలిచి గిరిఁ గొంచునె యాజితకాశి చనె వెలుఁగు లన్నిటి కితఁడే
యోజమెయిఁ దానకం బనగాఁ జని గగనంబు వెలుఁగఁగా వెలుఁగులతోన్.
- మ॥ స్ఫురదుద్యస్మణిరత్నదీధితితతు ల్భౌభిల్ల దివ్యాషధీ
వరవిద్యుద్ద్యుతు లుల్లసిల్ల స్వతనుప్రకాశ్చరదీప్రవభల్
వెరయంగా నొకఁ డైన దీప్తి భయ ముద్వేలంబుగాఁ బొంగి భా
స్వరభాస్వస్మహనీయబింబ మన నుద్భాసించి కాన్పించినన్. ౯౨౬

—♦ రాముని విషాదము ♦—

- ఆ॥ ప్రౌద్ధపాడు పటంచుఁ బోలఁగా భావించి ప్రౌద్ధకొలముసామి భూరిచింత
మునిఁగినట్టు లగుచు మునుకొని యిట్లనెఁ దమ్ము నొడలు చేతఁ దడవుకొనుచు.
- సీ॥ నిక్క మారయ వచ్చె నీరజాపుం డదె యుదయాద్రి సేరంగ నోజ మెసఁగ
విరియఁజొచ్చెఁ దమంబు వెలసెడు దిక్తట్టుల్గ్రహతారకాతతు ల్గాంతు లుడిగె
నేర్పడ నెల్లర కిది ప్రౌద్ధపాడు వైన నాప్రౌద్ధ గ్రుంకు ననంగ వలసె
నీమాయస త్తికి నిచ్చితిఁ దమ్మునిఁ బాపపు దుఃఖాబ్ధి పాలుపడితి
నన్న నగధీర ! లక్ష్మణ! యగునె యిట్లు నన్నుఁ దిగనాడి చన నెపం బున్నయదియె
ని న్నెదురుచూచు తల్లికి నీదుసతికి నన్నదమ్ముల కెటుదెల్పు మనెదొ చెపుమ.

- క॥ అన్న! విడిచె నీవే శరణా! యన్నఁ డటంచు నభయం విడిచె నే
ని న్నరసెద నంటిని నా కన్నెటి గలదే యభాగ్యు లన మనసెదరే. ౯౩౨
- క॥ ఇల నిలువఁజాల నీతని విలసన్గుణ విడచి జంట వెలయు జనినన్
మలయుదు సుగతికి దొసఁగుల గలవరపుంగొంప యిచటఁ గలవే సుఖముల్.
- క॥ బంధుత్వము నెఱపితి నీబంధులఁ గొనివచ్చి తరులఁ బఱపితి విఁకఁ గి
ష్కింధకుఁ బొమ్మనుఁగులతో బాంధవ మెద నుంచుమయ్య భానుతనూజా!.
- ఆ॥ అని విరక్తి నెఱయ నాడు రామునిఁ గాంచి యనఘ! యీవిచార మగునటయ్య
ననిచె నిప్పడిపుడె నాల్గవఁజా మొంట వచ్చు హనుమ యింకఁ బొచ్చె మున్నె
- క॥ చన దూరక యతఁ డరిగిన పని ఘనతేజుండు తత్ప్రభాపటలంబే
యనవచ్చు నొకగడకు మేలనువొందెడు నితఁడోనె యలమట లేలా. ౯౩౬
- ఆ॥ అనెడునంతఁ దేజ మగ్గలం బై దుర్నిరీక్ష మగుచు నుండ నినుఁడవోలె
గవియరాఁ గపు ల్ప్రకంపితు ల్లా రాముఁ డలుక నెమ్మనమున నడరుటయును.
- మ॥ కలయ న్మంటలు పర్వఁ గాలు ననలుం గాలారిఁ బోల్పంగ నై
తలఁ పొంటం దహియింప నోపి మెలఁగం దార్కాణగా నెల్ల ది
క్కులు నే డంబుధులుం గలంప నగుచుం గూలంకషం బైన గో
షలసన్మూర్తివిశేష మొప్ప దృఢసంస్థానంబు చెన్నొందఁగన్. ౯౩౮
- చ॥ కొలమునకెల్లఁ గర్త యట కూలిన లక్ష్మణుఁ డిట్టు లుండ ద
ప్రేలసిన వాయుజుండు తల మొందకయుండ సురారి కర్జముం
దలఁపున నుంచి నాయొడుపు దక్కిడి సేయఁగ నెంచి ముందుగా
వెలయఁదొడంగినాఁ డినుఁడు వేడబ మయ్యెనె రాము పాటిలన్. ౯౩౯
- ఆ॥ నా కజేయ మున్నె నాకొకు లలరంగ వేడివెలుఁగుఁ గూల్చు వెంటసంటి
ప్రదరశక్తి నిదె యరాక్షసం బొనరింతు వలయునేని సృష్టి వల నరయుదు.
- క॥ అని రాద్రసభరంబున ననితరసంరంభుఁ డై యుగానలకిలల్
దనరార నిలిచి రాముఁడు తన విల్లందికొనె జగతి తదయు నడఁకన్. ౯౪౦
- క॥ మును పురములు గాల్పఁగ నేఁ బినాక మందుకొను వీక పెనఁగొన రాద్రం
బనుపమ మస్త్రముఁ గొనె భానుని నొకయుంకింపులోనె నోనేయంగన్. ౯౪౧
- మ॥ అట్లడరిన రఘువీరుని ప్రశ్రమంబు తెఱంగెఱింగి సుగ్రీవజాంబవద్విభీషణాదులు
సంభ్రమంబునం బెరసి వినయవినమితశిరస్కులు ఫాలఫలకఘటితాంజలిపుటులు
నై యొక్కపనిఁగొని లోకత్రయంబునెఱు పండలం తే మానుషవేషం బొరసి యె
ఱుంగమి నటించుచుంటి వింతియకాని నీయరయరానిదియుం గలదే రుద్రునట్టు లీవు
రాద్రతరంబు వహ్నిమయంబు నగు రాద్రాస్త్రంబు చేఁ బూనినయంతన సురసిద్ధ
పాధ్యగరుడగంధర్వప్రభృతు లతిభీతిం గడగండ్లు పడుచుం గడల్లంటం బఱచుచున్న

వారు ప్రతిభయోల్కాప్రతతుల సంబరస్థలం బెల్లఁ గాలి పగులు చందంబున
నొగులుచున్నయది. ఘోతలఁబు గ్రక్కదలంజొచ్చె. ధరణీధరంబులు వడంకు
చున్నవి. దినకరనంశసంభవా! యియ్యస్త్రరాజం బింకఁ బ్రయోగింపవలవ
దుపసంహరింపుము. మామొఱలాల్లింపుము. మహితదివ్యోషధిలతికాస్ఫురితం బగు
ద్రోణశిఖరి నిజభుజశీర్షంబున స్థరియించి పటతెంచు నమ్మహాజుండు వాయు
తనూజుండు గాని భానుమంతుఁడు గాఁడు. సహజతేజోవిరాజమానుఁ డగు
నాయగ్నిమిత్రపుత్రునకు జ్యోతిర్ల తామణిరత్నవిభ్రాజితం బగు చంద్రశైలంబు
ప్రభావిశేషంబులఁ బైపె చ్చయ్యె నఖండజ్యేష్ఠారవపూరితదిగంతరుం డగుచు
రయంబునఁ దపనునికన్న మిన్న యని యెన్నం దగియున్న కతంబునను బ్రాద్దు
పొడుచుతటి గాకుండుటంబట్టియు మనహనుమని వీఁకతోడి రాక యని నిశ్చ
యింపుము. సంశయింపకుము. అమ్మహామహున కెదురుగాఁ గపివరులం బనుపు
మాతండును సంతసించు నని విన్నవించుటయు.

౯౪౩

—♦ రాముఁడు హనుమంతుని మెచ్చుట. ♦—

తే॥ నల్ల కలువల కాంతి విన్నాణ మైన మేనివాఁడు కన్దమ్ముల నూనువేడ్క
మోముచందురు తెలివియు మురువుసూప వరమహుఁడు రాముఁడని చెల్లువంగవరుల.

ఉ॥ అంతట సంతసంబా నలినాపుఁడొ పండువై యిష్టలాభమో
మితగ రాముసన్నిధికి వేఁ బటతెంచెడు నాఁగ వ్యుత్క్రమం
బంతయుఁ దీఱ భూస్థలికి నాహనుమంతుఁడు డిగ్గి జానకీ
కాంతుని పాదము ల్గొలిచెఁ గ్రన్నన నగ్గిరి డింపి సొంపునన్.

౯౪౪

మ॥ పలికెం బల్కు సుధారసంబు జీలుకం బాలింపవే రామ! నే
నలచోటం గిరిఁ గాంచి యోషధుల నొయ్యం గాన కద్దానినే
చలమొప్పం గొనివచ్చినాఁడ దొనఁగు ల్పన్నద్ధము ల్లాఁగ ని
క్కల నొక్కించుక సేపు త్రోవ మసలం గానయ్యె నయ్యాటడిన్.

౯౪౫

ఆ॥ అనినఁ ద ప్పటంచు నాలస్య మంచు నీవెనసి చేయుపనుల నెన్నఁడేనిఁ
గలుగునయ్య! తండ్రీ! కాపాడితివి నన్ను నాకొలమ్ముఁ దమ్ము ననుచుకూర్చి.

క॥ నీపేర్చు కృతుల భారము నాపయి నిటు మోపుచుంటి నలఁచు ఋణం బే
నేపగిది నెన్నఁటికిఁ గులదీపక! తీర్పంగనేర్తుఁ దెలియం జెపుమా!

౯౪౬

ఆ॥ అనుచు రాముఁ డతని నాదరించుచునుండ భానుజుఁడు సుషేణుఁ బరగఁ గాంచి
భూధరంబు నెక్కి పొలుపొందు మందులు దెమ్ము తడయ కీవు తెలివి పొదల.

క॥ సౌమిత్రి కిడి మనుపు మిపుడామీఁదట నెల్లవారి కానందరస
శ్రీమానితాబ్ధిపూర మసామాన్యం బెనయఁగాఁ బొసంగింపఁ జనున్.

౯౪౭

- క॥ అనునంత హరివరులు తోఁ జనుదేరఁగ సత్వరంబు చని యాశైలం
బనుపమకూటకటకతటఘనలక్షణ మరసి యొరసి కౌతుక మొదవన్. ౯౫౧
- శా॥ వేయుంగన్నలవేల్పు వేల్పుగమితో విన్నాణ మా వేడ్క నిం
దే యానం గనె నాసుధారసము లక్ష్మీశుండు చక్రకాహతిన్
స్థాయద్రాహఃశిరంబు ద్రెంచె జగతీసంరక్ష కిచ్చోటునన్
దోయం బొప్పెడుఁ దద్ద్రాప్రాత్రములు మందుందీఁగె లిప్పట్టునన్. ౯౫౨
- క॥ అది సౌవర్ణకరణి యయ్యదియే సంధాసకరణి యరయుఁ డెఱుకమై
యిదిగొ విశల్యకరణి యిట్టిదియో సంజీవకరణి యేర్పడఁ గొనుఁడి! ౯౫౩
- ఆ॥ అనుచుఁ దోడివారి కాయాస్థలమ్ముల మహిమ లెన్ని తెలిపి మానితుండు
చేరి పుచ్చుకొనెయె సిద్ధావధి విశల్యకరణి సంతసంబు గడలుకొనఁగ. ౯౫౪
- చ॥ ఘనతరశక్తి పేరురము గాడిన యావివరంబునందు నె
క్కినఁగ మహావధి న్ననిచికో లొనరించిన యంత లక్షణుం
డు నిహతవేదనుం డగుచు డొం పెడలంగ నిలింపు లుబ్బ సు
పునిక్రియ నుత్థితుం డయి ప్రపుల్లముఖస్థితి నుల్లసిల్లుచున్. ౯౫౫

—♦ లక్షణుండు మూర్ఛదేలుట ♦—

- క॥ నిలునిలు రావణ యిపుడే పొలియించెద లె మ్మటంచుఁ బొలుచు మగఁటిమిం
బలికెడు తమ్ముని ర మ్మని పిలిచెన్ రాముండు ప్రీతి పెంపెసలారన్. ౯౫౬
- ఆ॥ తేజు లాపు దెలివి తేటయు మునుపటికన్న మిన్న లగుచుఁ గ్రాలుచుండ
నన్న పాదయుగళి నత్యంతభక్తిమై నెఱఁగి నిలిచెఁ గుతుక మెలయుచుండ.
- క॥ సహజార్ద్ర సేహాధ్యుండు సహోదరుం గౌఁగిలించె త్కౌపతి పులకో
ద్వహుఁ డానందరసామృతమహోర్మిమిళదక్షుఁ డగుచు మహిలామణిరో! ౯౫౭
- ఉ॥ ఒక్కఁడ పో కృతార్థుండు మహోదయుఁ డేలినవాని కర్జముం
జక్కఁగ నిర్వహించెఁ దన సారము బీరము పెంపు సొంపుఁ బే
రుక్కు వహింప నాపదల కోర్చి తగ న్నిరపాయుఁ డౌచు నాఁ
డక్కల నేటి కిక్కరణి నంచు నుతించిరి వాయుజుం గపుల్. ౯౫౮
- తే॥ రాముండు సుషేణు హనుమని రమణఁజేర్చి మికతంబునఁ దమ్ముని మేలు గొంటి
మేలుకొంటిఁ బ్రత్యుపకార మేలలి నొనరింతునో దోవకున్న దే నంత గలనె.
- క॥ సోదరు నొసఁగిన యీకృతి కేదియు సరి గాదు గాన నిందలు గన సం
మోదమునఁ గౌఁగిలించెద నాదెసఁ గల కూర్మిపేర్మి ననిచి వెలయుఁడి. ౯౫౯
- వ॥ అని పలికి శ్రీరాముఁ డమ్మెయి ననుగ్రహించినం దత్ప్రసాదంబున ననంతతేజో
వీర్యబలాతిరేకంబు లొప్పార నవ్వార లరుసంబునం బొదలి రయ్యవసరంబున

రామలక్ష్మణవానరేంద్రానుమతులై యగచరవరు లమ్మహామహీధరం బాహో
హించి వివిధమణిమయశృంగంబులం గనుంగొనియు సవిధమధురమధురసంబులు
ద్రావియు భూమాభౌమసురుచిరరసవదవిఫలఫలంబు లసదృక్షంబు లనుచున్
భక్షించియు నమృతజాతీయంబు లగు సానీయంబు లానియు నసమానబలౌజులు
విగతక్షతశల్యవేదనులు నై యగ్గిరి డిగ్గి రామసేవానిరతులై రంత జానకీజాని
యమానుషతేజోవిరాజమానుం డగు పవమానతనూజన్మునిం గాంచి మీఁదటి
కర్జం బెంచి యిట్లనియె.

౯౬౨

—♦ హనుమంతుఁడు స్థూలజంఘాదుల సమయించుట ♦—

క॥ అన్నా! యెప్పటిచోటున నిన్నగ మునిచి చనుదెంచుటే మే లని నే
నెన్నెద నన నొనని వాఁ డన్నెటి గిరి గొంచు నరిగె నమృతకలాఘ్యా! ౯౬౩

క॥ ఉరవడి నవ్వెరనరి యంబరతలమున నరుగుచుండఁ బరు లారసి యా
సురవరున కెఱుకసేసిన సరభసుఁ డై యాతఁ డధికసంరంభమునన్. ౯౬౪

వ॥ స్థూలజంఘ మహానాద మహాదంష్ట్ర మహార స్కోల్కాముఖ మహావీర్య
చతుర్వక్త శంఖకర్ణ చిత్రవర్ణాదులగు నక్తంచరవరులం బెక్కండంగనుంగొని.

ఆ॥ మీర లేగి యాసమీర కుమారకు నాస మీఱఁ బొదివి యలఁచుటొండె
వాట మరసి చేతి కూటవంతంబు మున్నీట వైవఁజేయ నెఱయుటొండె. ౯౬౫

క॥ కావింపఁగ భావింపుఁడు సేవించెడు వాని నెల్ల శ్రీవిలసిత మా
నావలనియర్థరాజ్యము నా వలవదు శంక యెవని నయ మిం దవునో. ౯౬౬

వ॥ అనుచుఁ బ్రేరేప సిది యా నౌ ననుచు నహమహామిక ననుచు దుస్సహసాహస
జయాశాతిరేకంబుల నొండు రులం ద్రోచుకొనుచు సేనాసహస్రంబులతోఁ దరలి
నానావిధప్రహరణహస్తలై కొఱలి రణపారీణులవ్వారు సురాసురరూపంబులు
దాల్చి తఱిమి నడిచి మారుతిం దఱిసి యురవడిందాకి నీలమేఘంబులు మహా
శైలంబున ట్లఱిమి యాగ్రహంబున కలిమి నఱిముఱి పడుచు నహంకారంబుల
తోడి హంకారంబు లాకసంబు వ్రక్కలింపం దొడరం గక్కసం బొనరింప
నడరుచు నిట్లనిరి. ౯౬౭

తే॥ గిరి పెకల్చి తెచ్చితి సురాసురుల మమ్ముఁ జీరికింగొన కిది మా యశేషధనము
నీమదమె నినుఁ దిను నొక్క నిమిషమునఁ జలించెదే యాయుధమ్ముల ముంచి యిడమె.

ఆ॥ అనిన వారితోడ ననియెఁ బావని మీర లెంతవారొ మడిసి రిట్టివారె
కొంద టింతయేల కొనసాగునంతకు నిలువుఁ డంతకునకుఁ దెలివి లేదె. ౯౬౮

మ॥ అనుచుం బల్కెడునంతలో నరిహుఁ డౌ నవ్వాని వాలం బహీం
ద్రునిభోగంబు మహేంద్రు హస్తి కరమున్ రూపించుచు స్మించె నె

- టన లంకాపురధూమకేతువు నిశాటస్తామనిర్వాపణో
పనిష్ఠాద్ధతకాలరాత్రి యది తత్త్వం బట్లు చెల్లించదే. ౯౨౦
- ఉ॥ చిచ్చుకంటి మంట యయి చేరి దహించె నొకొండ సౌకిక
మెచ్చినఁ గూర్చు దండ మయి మేకొని కూల్చెను గొంతవట్టు బె
పెచ్చిన వజ్ర మై గెడపె నెందఱనో హరిచక్రచక్ర మై
తచ్చటులోగ్రవాల మటఁ దక్కి న యండము గం డడంపదే. ౯౨౧
- క॥ గద యై కార్ముకముక్త ప్రసరం బై ప్రలయనహ్నిపటలం బై నీ
రదనిర్భాతంబును నై యదనున నవ్వాని తోక యసుగులఁ గెడపెన్. ౯౨౩
- ఆ॥ మిత్తి పాశ మగుచు మెడజుట్టి త్రోచిన రాచియిడిన మీట వైచిన ని
శాచరాఘ మట్టులేచి యాచికోనంగఁ జూచి చూచి జమునిఁ జూడఁ జనియె.
- క॥ ప్రహరించు పగఱ శస్త్రము లహస్కరుంబోని వాని నగటన చదలన్
దహనజ్వాలాభీలత దహించె నవ్వాఁడు వారిఁ దనవాలమునన్. ౯౨౪
- తే॥ పదములం దన్ని హుంకృతి బడలుపఱిచి తోక నీక విదారించి త్రోచివైచి
యొక్కనిం జిక్కనీక వాఁ డుక్కడంచె జాలు భైరవు సట్టహాసకృతి నెగడ.
- ఆ॥ భూతజాత మంధభూతంబుఁగాఁ గులగిరులు నడఁక దెసలు గీడ్పడంగఁ
బొదివి పొదివి చంపె బొలదిండ్ల నాగండఁ డడరునంత కైన నడరనీక. ౯౨౫
- క॥ అమ్మొయి గ్రమ్మిన పరజలదమ్ములె యద టడఁగి విరియఁ దతబలుఁడుం దే
జ మ్మొలయ నొప్పె నత్తటి నమ్మారుతసుతుఁడు శారదాగ్నుం డగుచున్.
- చ॥ హరిపద మంది యానరణ మట్టె చన నిజతకాశి కాంతిసుం
దరుఁడును నై కళ లెలఁగఁ దద్ద దరస్మితచంద్రిక ల్లగన్
వరధృతి నేగుచుం దనరె వాఁడు ఘనాంతపువేళఁ బొల్పు చం
దురుఁడొ యనంగఁ ద్రోపడిన ధూర్జుల యాస్యసళమ్ము లుక్కఱన్. ౯౨౬
- క॥ సిద్ధికరుఁడు హనుమఁడు కృతిసిద్ధుం డై యటఁజనన్ సుసిద్ధుఁడు గాఁగన్
సిద్ధులు సాధ్యులు సుర లనుబద్ధు లగుచు గురిసి గతనిపై విరులజడుల్. ౯౨౭
- వ॥ మానసోచితవేగుం డగు పవమానతనూజుండు వీతఘోరుండు ప్రమోదభరితుండు
నై యసమాన నసమానవీర్యబలంబు లొప్పార నప్పరమావగాన్సదం బయిన
నగరాజంబు బ్రాక్తనస్థానంబునం బ్రతిష్ఠించి యతిమానుషంబు నధిదైవికంబు
నధ్యాత్మంబు నయిన నిజసత్త్వసంపదకు నిలింపగణాంబు లచ్చెరువొందం జెచ్చెరం
జని శ్రీరామచంద్రుని సాదారవిందమ్ముల కెఱఁగి సౌమిత్రిరవినందనులకు
నమ్మొయి వందనమ్ము లాచరించి వేడుక దనరం దనదగు వృత్తాంతం బెల్ల నల్లన
వివరించిన నమ్మువ్వురుం దదీయప్రసంగంబు లాకర్ణించి విస్మయసంకీర్ణంబు లగు
చిత్తంబుల నత్తరంబు దరంబు మీటి మేనులం బులకంబులు గులకంబుగా

హర్షోత్కర్షజనితబాష్పనివహంబులం గనుఁగవలు నిమిలనోస్మిలనసాదరంబు లై
కాన్పింప ననన్యసుకరం బిక్కర్జంబు సాధింప నీక పోలు నింతియ యనుచు
నెడయరాని కౌతూహలంబున నుపగూహనాదిసత్కారంబుల సంభావింప
భావింప నశక్యంబు లగు పురస్కారంబులం గాననచరు లందఱు హనుమత్సు
షేణుల నగ్గించుచుఁ బరస్పరాలింగనసౌఖ్యంబుల ననుభవించుచు లంకాపుర
సౌధంబులం బ్రతిధ్వను లుప్పతిల్ల సింహనాదంబు లెసంగించుచు ననామయు లై
చేలంగుచుండు నాసమయంబున.

౯౪౦

తే॥ అభ్రలక్ష్మీమనోహర హారమాక్తికంబు లన నొప్పు తారకౌఘంబు లెడలి
యసురవిభురాజ్యచిహ్నంబులనఁగ దృష్టిమార్గదూరంబు లయ్యె గ్రమక్రమమున.
తే॥ గంధసింధురకల్పులు ఘననిభులు మదాంధులును నగు నసురుల బంధురోద్య
మాంధతమసంబులం గూడి యంధకారగంధములు గ్రంధములు వీడఁ గడచిచనియె

—♦ సూర్యోదయము ♦—

తే॥ వారిజము లొప్పె వానరవీరముఖము లట్లు కుముదము ల్మోగిడె నిశాటమనము
లనఁగ రామరావణసముద్యమముల గతిఁ గోకఘూకప్రసక్తులు గొఱలెఁ దెరలె.
మ॥ తిమిరోద్యద్గజర క్తసి క్తతనురక్తిం బొల్చు సింహంబు ప్రా
చ్యము సంద్ర మ్మెడఁద్రోచి పై కెగయ నౌ నౌర్వంబు పూర్వాద్రిశృం
గముపై నెత్తిన పద్మరాగఘటి ప్రాక్కాంతాలలామంబు హ
స్తమునఁ గొన్న ప్రవాళగుచ్ఛ మట భాస్వంతుండు దోచెం బొరిన్. ౯౪౧

క॥ అరుణుఁడు రామమనోరథపరిపక్వఫలంబు నాఁగఁ బరఁగెం బ్రాచిన్
వరతేజోరాశిఁ దమోహరుఁ గులదీపుఁ దనుఁ బోల్చి నై జగ మెలయన్. ౯౪౨

ఆ॥ కాల్యవిధులు దీర్చి ఘనుఁడు గుణాంబుధి యద్రిధీరుఁ డతిదయార్ద్రహృదయు
డంచితావలోకుఁ డనె రాముఁ డిమ్మొయిఁ దమ్ముతోడ మోముదమ్మి వెలయ.

ఉ॥ నీ విటు దైత్యరాజపరినిష్ఠితశక్తిహతిన్ ధరం బడన్
లే విఁక నేకృతు బ్గడిమి లేమయు సీమయు జీవితమ్ము నం
చే విలపించినాఁడ నిపు డీ వనపాయుఁడ వై కనంబడన్
వావిరి నన్నియు న్మగిడి వచ్చిన య ట్లలరారె లక్ష్మణా!

౯౪౩

ఆ॥ నినుఁ బ్రబుద్ధు నెనసి నెఱిగంటి లే బలే యట్లుగాకయున్న నవని యేల
విజయ మేల సీత విధికృతం బేల నీ తోడిలోక మేను దొరయుచుండ.

౯౪౪

క॥ అని పలికిన ఖిన్నుండై యనె గద్గద మొదవ రాఘవానుజుఁ డిమ్మై
ననఁ దగునే ధీరోదాత్తున కిది తెఱఁగే యొకొండు దొనఁగునఁ బడెదే.

౯౪౫

- క॥ సత్యపరాక్రమశీలుడ వత్యలఘుగుణుండ విట్టు లనిన జగములన్
నిత్యముగఁ బ్రతిన నెఱవెడు ధృత్యుచితక్రముఁ డొకం డుదీర్ఘుడు గలఁడే.
- చ॥ చులుకనివాని తీ రెనసి సూన్యతమూర్తివి నీవు పల్కినన్
గలఁడె యొకం డిలం దగవు గా దవు నం చన దండకాటవిన్
వెలసి తభీతిదాన మిడి వేల్పులు మానులు వేడ నయ్యెడన్
బలసి విభీషణు డొదుంగఁ బ్రాజ్యము రాజ్య మొసంగి తమ్మెయిన్. ౯౯౨
- క॥ నీవు ప్రతిజ్ఞారక్షణ మేవిధినేనియుఁ బొనర్ప నెంచక న్నాకె
చేవచెడి యట్టు తాదే యావర్తన మడఁపకున్నె యఖిలార్థములన్. ౯౯౩
- తే॥ సత్త్వసంపన్నుడవు నీకు సకలధర్మపాలనమ్ము ప్రతిజ్ఞానుపాలనమున
సులభ మగుఁగాని యొండొంటఁ జూడనెంచ నున్నధర్మంబు సెడుట గా కొండులేదు.
- సీ॥ ముజ్జగం బీవు కార్ముక మూని నిలిచినఁ దలఁకెడు ననిన నీతండు ఘనుడే
నీకోపవహ్నిలో నిమిషార్థమున వైరి మిడుత యై తక్కుని మిడుకకున్నె
సింగమ్ము విక్రమించిన సామజము మదోత్కట మైన ధృతి నెట్లు గాంచగలను
వైనతేయు నెదిర్చి యానాగమెంత లేనియుఁ బౌరుషం బొంట నెఱవనగునె.
- పగటికగుసామి యస్తమింపకయమున్న యతఁడు కరములఁ దిమిరంబు నడఁచుమాడ్కి
నీశరమ్ములఁ బొలియుపు మాశరేంద్రు నామహేంద్రాదు లలర శ్రీరామచంద్ర!
- ఉ॥ నీమది రావణుం గెడవ నిష్ఠ వహించెనయేని సత్ప్రతి
జ్ఞామహితప్రవర్తనమె జానుగ ధర్మనిదానమేని నేఁ
డామహిజాత కష్టదశ నాఁగుటె పౌరుషమేని నెట్లనం
బాముల కోర్చి నాపలుకు పాడి మెలంగు మిఁక న్రఘూవ్యహా!. ౯౯౬
- క॥ అని నొడి వెడు తమ్ముని నుడు లనుయుక్తము లాలకించు నతన నెఱసెన్
దనసహజం బగు తేజం బనుపమ మది భానుమండలాంచిత మన నై. ౯౯౭

—॥ రాముడు లక్ష్మణులతో సుఖంబుండి రావణున కెదురుచూచుట. ॥—

- క॥ కల్యాణాత్ముడు రాముడు కల్యము శోభనము గాఁగఁ గని విజయశ్రీ
కల్యోక్తి వెలయుఁ గృతీసాకల్యము నేఁ డే నొనర్పఁ గాంచెద రనియెన్. ౯౯౮
- క॥ అందఱయం దన్నెఱినిరవొందె మహానంద మప్పుడపుడె సుర ల్సం
క్రందనముఖ్యులు వొగడిరి ముం దెనసెడు మేల్దలంచి మునులు న్గలయన్. ౯౯౯
- క॥ చంద్రముఖీ! వింటివె యాచంద్రార్కస్థాయిగాఁ బొసంగదె రఘురా
మేంద్రుని జయప్రసంగము సాంద్రయశశ్రీగుణప్రసక్తం బగుచున్. ౧౦౦౦
- ఆ॥ అనుచు విభుడు దెల్పు నది యెల్ల వివరింపవలయు మేలి తఱియ వలనుపడియె
సంగ్రహించి పలుకఁ జాలునే నొడువు మయ్యధికథాంశ మనుచు నడుగుటయును.

శా॥ చిత్రతామేయకథావిధాననిగమాశ్లేషాఢ్యపాదాంబుజా!

పాత్రీభూతజనోదయప్రణిహితప్రాజ్యప్రసాదాంచితా!

అత్రాసాదినిరాససంపలితచిత్తాయత్తవీర్యోజ్వలా!

మిత్రామిత్రవిభావనావిధురసంమృష్టాత్మతత్త్వాశ్రయా!

౧౦౦౨

క॥ శ్రుత్యంతసూక్తివిలసత్ప్రత్యయపరతత్త్వనిరతపండితజనతా

నత్యయతాసంపాదిప్రత్యక్షానుభవలక్ష్యభాసురరూపా!

౧౦౦౩

మాలిని॥ విదితగురునిదేశావేశసంపత్ప్రకాశాభ్యుదితరసవిశేషాభ్యున్నతస్థానలక్ష్మీ
సదయహృదయయోగైశ్వర్యసంధానలీలాస్పదనిజపదభక్తి! సంభృతానంతశక్తి!

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానవద్య

కవితాయోగహృద్యమహితాత్రేయగోత్రపవిత్రహనుమత్సుధీతనయ

విదితనయలక్ష్మ్యంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన

వేంకటప్పకవీంద్రాభిధానప్రణీతంబైన

శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున

యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున

నవమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శ్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము

పూర్వభాగము

దశమాశ్వాసము

సురమునిసంప్రార్థిత
భాసురలక్ష్మీవిలాసపరినిష్ఠిత దు
ష్టాసురకోటిశమనలీ
లాసురభిళకీర్తిపుష్కలప్రాజ్యకలా!

—♦ ఏడవనాటి యుద్ధము ♦—

వ॥ అవధరింపు మమ్మెయి నమ్మహారాజ్ఞి యానందసాంద్ర మై యవ్వలికథాంశముం
గూర్చి ముచ్చటించుటయు నమ్మహాదేవుం డిట్లని వినరింపం దొడంగె. ౨

శా॥ వింటే నీరజపాణి! రామచరితావేలామృతోల్లాస మా
తంటాలెల్లఁ దలంగ స్వీయజనసంధానంబు చెన్నొంద నే
వెంటం గాంచినఁ దద్గుణాభ్యుదితనిర్వేశంబు పెంపార శ్రీ
లుంటాకుం డగు రావణుం డరసి లోలోఁ దా విమగ్నించుచున్. ౩

తే॥ ఇట్లనె సభాసదులఁ గాంచి యింతసేతబూది వేల్చిన యట్టిఁ డై పొడవడంగెఁ
నొంటితప మెల్ల మున్నె నిర్ధూతమయ్యెఁ గలుగఁబోయెడు తేఱఁగింకఁ గానరాదు.

సీ॥ ఆయింద్రజిత్తు వోనడఁగె మాయ లటంచు నద్దమరేయి నే నరిగి వేఁడి
మైరావణుం బంప మాయావి రామునిఁ గాళికి బలివెట్టఁ గడఁగి మొఱఁగి
పాతాళలోకమ్ము పట్టునఁ జేర్పంగ నంత విభీషణు ననుమతమున

భూర్తుఁ డాహనుమఁడు తో నేగి యవ్వాని వధియించి తలపూవు వాడుకుండు.
నన్నఁదెచ్చి యిచ్చె ననుజనిఁ బోకార్ప మేలి మందు గూర్చి మెలఁగఁ జేసె
శరున కైనవారు ననుమించువారైన నింకఁ జేయ నైన దేమి గలదు?

తే॥ అలపు చల మొప్ప నేఁ జని యయ్యరాతివర్గ మెడలించి వచ్చెద వార కిప్పు
డున్న బలమెల్లఁ జేర్పుఁ డియ్యోజ నన్ను బలసి రాఁజను నయ్యదిప్రాధినెటయ.

క॥ అని యానతిసేసిన వారనుపద మటు గూర్ప దాని నండఁగఁ గొని చ

య్యన నేగె రణస్థలి కయ్యనువున నది మిడుతదండ యన నగుచుండన్. ౭

తే॥ రాము నెదిరి తద్బాణాన్ని రాలె నదియు నొక్క పెట్టన తా నట్టు లోజ మెటయ
నాఘనునితోన వెనఁగిన నతఁడు గనలి పిడుగుఁబోలిన శర మొండు దొడిగి యేసె.

—♦ రావణుఁడు రామబాణార్ధితుఁడై భార్గవు శరణు వేడుట ♦—

చ॥ అది యెదఁ దాక సొమ్మసిలి యాదశకంఠుఁడు నిల్వలేక దు

ర్మదము దలంగ లంకకయి మానము దూలఁగ నేగి రాము సం

పద యతిమానుషస్థితి నభంగుర యాటయు వాయు వగ్గి క

ట్లదనున మారుతాత్మజుసహాయ మెసంగుటయుం దలంచుచున్. ౯

తే॥ తనదునైన్యంబు తలపోసికొని కలంగి హంగుసెడె నింక నేమి సేయంగఁబోలు
ననుచు నెట్టన భార్గవు మొనయఁగాంచి యతని పదయుగ్మమునకుసాష్టాంగమెఱఁగి.

క॥ ఆతఁ డుపలాలనంబునఁ జేత స్సొకయింత చల్ల సేసి సరగ ని

ట్లీతటి రాఁ బని యే మనఁ జేతులు జోడించి యసుర సిబ్బితిపడుచున్. ౧౧

ఆ॥ గురునిఁ గాంచి పలికెఁ గూళ వాఁ డేనాఁడు నీదయం గొఱంత నే నెఱుంగ

దొరసినాఁడ నిప్పు దుఃఖపరంపర నీవు గలుగ నేమి నియతి సెడెనా! ౧౨

క॥ భగవంతుఁడ! నీయెఱుంగని దగు నంశం బేజగమున నైన సుగమ మై

నెగడునె యైన నివ్వుచుటె తగ వంచు వచించువాఁడఁ దత్పరబుద్ధిన్. ౧౩

సీ॥ నరుఁడు రాఘవుఁడు వానరయాధపులఁ గొంచుఁ దరలినాఁ డంబుధి దాటిఁనాఁడు

పలుకోటు లగచరు ల్బలసి రా మనలొక నటిమినాఁ డెల్లరఁ దటిమినాఁడు

లగ్గలెక్కి మహాబలముల నొక్కట మారి మనఁగి నాఁ డేఁజ్జెఱ నెసఁగినాఁడు

పుత్రుల బంధులఁ బాలియించి నావయి వాలినాఁ డన్నిటఁ జాలినాఁడు

నాయలపుతోడి చల మొంట నవయఁ జొచ్చె నేమిచెప్పుదునయ్య! నీయెలమి గలుగ

నెల్లెడల ముంపఁ దేల్పొగ నితఁడె నేర్చు ననఁ బొగడుగంటి నేఁ డిట్టు లగడుగంటి.

ఆ॥ ఇంక నీవ నేర్తు వెద్దియేని నొకండు తెరువు సూపి మనుచు తెఱఁ గొనర్ప

మెలఁగువాఁడ దాని మేకొని పగతుట యాగడం బెడల్చె నాఁగ నెగడి. ౧౪

మ॥ అనినన్ దైత్యగురుండు దైవకృత మయ్యర్థంబు సాధింపఁ జ

య్యనఁ బాతాలగుహంతరంబున రహస్యప్రక్రియన్ హోమముం

- బొనరింపం జను మందు వహ్నినడుమఁ బుట్టుం బ్రశస్తంబు స్వం
దన మశ్వధ్వజసూతయుక్త మవిభేద్యం బొక్కఁ డబ్రహ్మగణ్. ౧౬
- ఆ॥ ఖడ్గచాపబాణకవచశస్త్రము లెల్ల యావహిల్లు నెల్ల నధిగమించి
గెలుతు వఖిలలోకములను ని న్నెదిరించి మిత్తియేని నవల నిడుకఁజనదు, ౧౭
- క॥ ఏను గలిగి నీకొక కొఱ రానిత్తునె మంత్రతంత్రరాజవిశేషా
నూనప్రక్రియ లొసఁగెద నీనెటి నవి యెల్లఁ గొని జయించెద వరులన్. ౧౮
- ఆ॥ విఘ్న మెనయకుండ వెలయించితేని నివ్వధి సురాసురులును విధిముఖులును
నిన్నుఁ దేటిచూడ నేరరు నరులు వానరులు వలతులే యసురన గేణ్య! ౧౯
- చ॥ అనిన మహాప్రసాద మని యన్నియు నల్లె గ్రహించి యొయ్యనన్
జని జనితప్రహర్షుఁ డయి సంభ్రమవిభ్రమము లొసంగ నం
గన లుచితస్థలంబున రకంబుగ నిల్వఁగ గట్టిసేసి లం
కను గనుపట్టు పట్టు లరిగావులు గావులు గా నెలర్పఁగన్. ౨౦

—♦ రావణుడు పాతాలహోమము సేయుట ♦—

- ఆ॥ పొనర నానవెట్టి పురగోపురద్వారదుర్గరక్షణంబు ధూతవిఘ్న
ముగ ఘటించి తలుపుల గములు మూయించి యనుపమితమహాప్రయత్నుఁ డగుచు. ౨౧
- క॥ పాతాలసదృశి యకా గుహ నాతంకం బెడల మందిరాంతస్థలి సం
స్థిత నొదవంగఁ జేసె ననేతాదృగ్విభవుఁ డరిజయేచ్ఛ తలిర్పన్. ౨౨
- క॥ అంతటికిం బైకాపుగ నంతకసన్నిభ మహాట్టహాసప్రసాదన్
సంతతభృతశస్త్రాస్త్ర నియంత తటిజ్ఞ హువ నభ్యనంతరు నిలిపెన్. ౨౩
- సీ॥ ఆభిచారికవిధి కొ నెల్లపరికరంబుల సేర్చి కూర్చి విభుత్వ మొప్ప
స్నానాదికృత్యము ల్పలిపి పాతాలగుహగర్భ మంతకాస్యంబు నట్లు
సొచ్చి రక్తవిలేపనూనమాల్యాంబరాభరణంబులు ధరించి సరభసముగ
గంధపుష్పాక్షతబంధుర యైన వేదిక విధిననలుఁ బ్రతిష్ఠితునిగఁ
జేసి శరపరిధులు సేర్చి శాండిల్య భల్లాతకాక్షసమిదు పేతములుగఁ
సరవి తత్ఫలములు సర్వ పాగురుగుగ్గులుప్రయుక్తపాత్రలుం గ్రహించి. ౨౪
- తే॥ ప్రణిహితంబులు గాఁగ దూర్వలఁ బొసంగ సంస్కృతంబు లొనర్చి ప్రసక్తరక్త
సురలు దధిమధుఘృతములు నిరవుకొనఁ బ్రవాలదర్భప్రభృతులును వర్తిలంగ.
- తే॥ మాని యై నిశ్చలము నియమమ్ము దనరఁ దన రసావేశమున నె చందనసుమఘన
సారకుంకుమములు పాయసములు ధాతురసములుం గేశములు రక్తవసనములును.
- ఆ॥ కాకకంకగృధ్రకచ్ఛపచ్ఛాగము ల్మకరఝషభుజంగమములు శ్యేన
ములును భల్లములును మొసయంగ హోమమ్ము సేయుచుండెనతఁడు శీలమహిత!

- మ॥ పొడమో ధూమముపేరి చీకటి నభోభూభాగము ల్గ్రమ్మి యె
క్కడఁ దానే యయి యక్కడ ల్నెఱుపగా గట్టయితబయ్యె నాఁ
బుడమిం గ్రక్కదలించి మించి రవితోఁ బోరంగ నా నిచ్చ నే
ర్పడె నా భోగివిషాగ్ని కేతనచయాభంగాత్మసంఘంబుతోఁ. 29
- ఆ॥ గాలి వాలి యెల్ల కడ లాక్రమింపంగ నావరింపఁ జను లయాభ్రగణమొ
కల్పకాలకాలికాకాలిమస్ఫురద్ధనశిరోజనిచయకాంతిచయమొ. 30
- క॥ అన నడరు ధూమమండల మనుపదమే భువనమెల్ల నలమఁగ నై త
మ్మనియమితచిత్తవృత్తులఁ బొనరింపం గలఁగె నఖిలభూతౌఘమ్ముల్. 31
- క॥ పొగ యబ్రమ్ముగ వెడలఁగఁ బగతుం డొనరించు హోమ పద్ధతి యనుచున్
దగ నెఱిగి తగ వెఱింగిన యగణితగుణుఁ డసురవిభుని యనుజుఁడు తోడ్తోఁ. 32

—♦ అంగదాదులు పాతాలహోమంబుఁ జేయుపఁ బోవుట ♦—

- మ॥ అలఁతం బొందుచు రాముఁ జేరఁజని యయ్యా! కాంచితే భూనభ
స్థలము ల్గ్రమ్మెడు ధూమరాజి యదె రక్షఃపాలుఁ డీనాఁటి నీ
బలువుం బీరముఁ గాంచి నైజ మగు నాపన్నత్వ మల్లెంచి యా
చలమున్ డించి శరణ్య శుక్రుఁ గని యిచ్చం దెల్పి ప్రార్థించినన్. 33
- క॥ ఆదైత్యగురుఁడు తనవిద్యాదర్పము కలిమి నసుర కభయం బిడి యి
ట్లీదారి సూపె నతఁ డయ్యాదేశముమెయి మెలంగ నయ్యెడుఁ గడఁకన్. 34
- ఆ॥ పరఁగ నట్టి దైన పాతాలహోమంబు పరిసమాప్తి గవియఁ బాతెనేని
నందు సంభవించు స్యందనం బెక్కి యాతండు ముజ్జగములు దఱిమి గెలుచు. 35
- క॥ అజరుద్రాదులకేనియు నజేయుఁ డగు నమృతాతి యటు గాకుండన్
గజబిజి జేసి యలంపంగఁ జనుం దగువారి ననిచి కాకుత్స్థమణీ! 36
- తే॥ రాజితయశస్త్రుఁడగు యువరాజుతోడ మంతుఁ గనినట్టి మన హనుమంతుఁగూడఁ
బ్రబలు రగు యాధనాథులం బలసి కొలుచు బలములం బంపు మీ నుడి పాటిసేసి. 37
- క॥ అని తెలుప నల్లె యకాఁ గాకని యాసుగ్రీవు ముదల నగచరవరులన్
బనిచెఁ బదికోట్ల కంగదహనుమత్ప్రముఖుల జతన్ హిమాద్రితనూజా! 38
- శా॥ దిట్ట లట్టులు తాలు గొంచు వినువీధిం బోయి ప్రాకారక
య్యాట్టాదు ల్గ్రమియించి ద్వారపరిరక్ష్యధ్యక్షులం ద్రుంచి ప
లెటలెటలు గాఁగఁ దేర్లిభములుం దేజీలు వే జీరుచున్
మట్ట న్మట్టన కొగ్గఁజేయు తెగువ న్మల్లాడుచుం గూడుచోన్. 39
- క॥ మొగిళుల యులుముల చందం బెగ నెడు మున్నీటి తెరల యెలగోలు తెఱం
గు గణితము లయ్యె వారల యగణితరణకౌతుకోద్భటారావములన్. 40

- సీ॥ తేరుల తెగ లున్న తీరునఁ బైకెత్తి యోగినలంబునఁ గూల నేసి
కుంభేంద్రకుంభము ల్లుల్లుపుట్టికలుగాఁ బిడికిల్ల పోటుల బిట్టగల్చి
వెలపెచ్చు తేజీల తలపుచ్చె లొగి నీలఁ బలునోముపాటుల బలుపుసూపి
యంపకోలల కొంప లలమి శస్త్రము తెల్ల వీటతాటమ్ముగా విశిచ్చివైచి
జగిమెఱుంగు లీను రొక్కమ్ము తెగయఁజల్లి యల్లగు తెసంగ నవ్వట్లు లడఁచి తాఁ
సౌధములు గోపురమ్ములుఁ జక్కునేసి కోల్పిరిచి రప్పురం బగకూటచదరులు.
- తే॥ రావణుగ డేడి? యతఁ డున్నవావు సూపుఁ డుండునన్న నగల్గు మం చోడనెఱుగ
వాగు దెగఁబాటి సొచ్చి యిల్వగుస దప్పకొడ కోధించువారూన గొగి సుభటులు
శా॥ ఆలుం బిడ్డలు నేడ్వ రేపుచు గృహం బల్లుడఁగా నూపుదుఁ
- గోలాంగూలవరు ల్దంతరితరత్తోజాతి దక్కొల్పడఁ
- జాలింబెట్టుచు నీడ్చుచుం గడఁకమైఁ జామోడుచుం వెల్పుఁ డిం
కేలా జా గనుచుం గలంచిరి పురం బిట్టలుగా నత్తఁజిక్.
- ఆ॥ ముసలిముతక లెడలి మొల్లో యనఁగఁ బాలు రెగురువచ్చి విడువుఁడీ యసంగ
గావు కావు మనుచుఁ గసుగండు లడలంగ నింతు లణవ లంక గుండుబయ్యె.
- తే॥ రావణు పురిం గలంచి రైరావణంబుఁ బోలువారుఁ బెన్గొండలఁ బోలువారు
నైన హరివీరు లాదాడి కంత మొరులు గాన రైరి వా రసుగేంద్రుఁ గాన గెడి
- సీ॥ అడరి రాద్రం బట్టు లతిభీషణము గాఁగఁ గలనిపండువు పొంగి గడలుకొనియె
బుడమి గ్రక్కదలిపోఁ బడిమైనఁ బొలదిండ్ల యొడఱుల నయ్యది యుబ్బుగాంఁ
బెనుధూళు తెగసి యక్కనుకలి మరలింప ననపుంజడుల నయ్యని యడం
మొనయు రోదనశబ్దముల దీనదశ దోష నాచికోల్పాపె త్వేళారవములు
లంక కపిమయిగా నకలంక యయ్యు నసురసుభటుల యస్త్రశస్త్రాసిభూష
ణద్యుతులఁ దుల లేని రాణం దనర్చెఁ దేజ మొప్పారె నపుడొక తొలపుగదా
చ॥ అలిగి నిశాచరు ల్వాడువ నార్చుచు వానరులుం గడంగి బె
బ్బులు లటు లాక్రమింప నని పోడిమి యొప్పెను ము న్నరాసుగుల్
చలమునఁ గొన్న కయ్యమును సాటికి రా దన నందు వానరుల్
గెలిచిరి రక్కసు ల్దొసఁగు గీల్కొన వాలి రగేంద్రనందనీ!
- మ॥ హతశేషు ల్పటవంగ నంగనలు డయ్యంబాట భీతు ల్పరా
గతు లై సందుల గొందులం జొరఁగ నిర్ఘాతోగ్రపాతంబులన్
గతి లే కొంట నొదుంగ నొ జనము పోక న్మాని సాకార్తిమై
నతలంబు న్గుతలంబు గా కడఁగఁ గీశౌద్ధత్య మొప్పెం బురిక్.
- ఆ॥ అట్లు గెలుపు గొనియు నార్చియు నెల్లడ నెమకియునుదురాత్ము నియమపదవ
గానలేక తెరలు గతినుండ నద్దేశమును విధాత చెయిది మొనయనగుచు.

- తే॥ పతిహితాత్మ దుష్టాసురుభావ మెంచి సుకృత మొదవెడుఁగాత మంచును దలంచి
యావిభీషణు సతి సరమాభిధాన తెలిపె నచ్చోటు కరసంజ్ఞఁ దేటపడఁగ. ౪౯
- క॥ సమ్ముఖగతుఁ డగు నంగదుఁ డమ్మెయి వెర వరసి సమ్మదామర్షమ్ముల్
గ్రమ్ముకొనఁ దద్గుహావదనమ్మున గ్రావమ్ముఁ దన్నె నలినులి గాఁగన్. ౫౦
- ఉ॥ లోపలి గుట్టు గాంచి రణలుబ్ధుఁ డరుద్ధత నార్చి పేర్చి బి
ట్టా పనఘట్టనంబున నె యాయజనస్థలి గ్రుంగఁ జొచ్చున
ప్రేషెసలారఁ గీశవరు లెల్లరు మల్లడి గొంచు వాఁకిం
బ్రా పగుచుం జొరంబడిరి భావన రామునిఁ జేర్చి చెచ్చెరన్. ౫౧
- తే॥ ప్రమథు లై రగచరయూధపతులు వీరభద్రుఁ డయ్యెను దద్యువక్షభుఁడు రాక్ష
సాధిపకృతాభిచారకృత్యంబు దక్షకల్పితాధ్వర మననయ్యెఁ గంబుకంఠి!
- తే॥ పెండిలికిఁ బిలువం జను పేర్చి దోఁప నతనియార్చున లోఁజని యతఁడు గాంచఁ
గాంచి రగచరు లబ్బంగి కడఁక వేల్చు రావణు జగద్విరావణు రా పెలర్ప.
- క॥ కాపున్న రక్కసులఁ బులికాపొనరింపంగఁదొడరి కదిసి చమరి య
య్యాపుదల సెడ నిరంకుశు లై పురుషవిశేషసంపదభి రాములు నై. ౫౨
- చ॥ కను లరమూసి హామము రకంబుగఁ జేయుచు ధ్యాననిష్ఠ నె
ట్టనఁ దనరారఁగా నెదిరి డంబరముం బరికింపనీని తెం
పున జయకాంక్షి చిత్తధృతి ప్రో పొనరింప నిలింపవర్గముల్
గనుకనిఁ బల్లటిల్ల లయకాలు నదల్చెడు నెత్తికోలునన్. ౫౩
- క॥ పొనరారు నసురనాథునిఁ గనుచూడ్కిన యోర్వరామి గడలుకొనంగన్
గన లెగువఁ దెగువ మేకొన ననువర్తన మనువుపడ ఘనార్భటు లెసఁగన్. ౫౪
- సీ॥ చేతిస్పృక్సవములు చెచ్చెర నొరసి తెప్పర మిది యనఁ ద్రెంచి పాటవైచి
పరవంజి చేర్చిన పరిధులు సమిధలు నొక్కటఁ జిచ్చులో నురక ద్రోఁచి
పాత్ర లింకిట నియ్యపాత్రున కేల యం చురవడిఁ దెమలించి యురవడించి
యున్న పశ్యంగంబు లొంట నాజ్యాదులు హోమకుండంబున నునిచి యార్చి
వెఱచెఱచి యెఱచెడు నట్టి విధమునఁ బరిచారకుల నంద యిడి చక్కఁ జదిపి చమను
సేసి యాగోపసద మెల్లఁ జిక్కుపఱిచి చెఱచి రచ్చోటు కర్తృవశిష్టముగను.
- క॥ బలసి పిడిగ్రుద్దులం గరతలప్రహారముల మేలితాపుల నలమన్
గలఁగమిఁ గని యచలత్వం బలముకొనెనొ యంచు నెల్ల రనుకొనుచుండన్.

—♦ అంగదుఁడు మందోదరిని రావణునెదుటి కీడ్చితెచ్చుట ♦—

- తే॥ అంగదుం డంతిపురి కేగి యలపు నెఱయ నంగనలు తన్నుఁ జుట్టి నయంబులాడు
పగిదిన తదీయదుఃఖంబు పాలుగొనఁగ విన్నఁబోవు సురారి దేవేరిఁ గనియె. ౫౫

వ॥ అత్తటి నమ్మత్తకాళిని యుత్తలపాటునం జిత్తం బుడికిన యత్తెన నురస్సెడి వెర
వరయలేని దను సడికిం దలఁకినయదియపోలే మిట్టమిట్టచూచుచుం జూడ్కుల
వలను వీడ్కొని తరలు తెఱవన నురలు బాష్పజలకణంబులు తెరువునట్టి పలు
కని చెక్కులపేరి లవలీదలంబుల నవలీల నాక్రమించి మించినం ద మ్మీసంచు
ముంచు నేమొకో యని సంచలించి యాశ్రయించినం గెంగేలుఁదమ్మిదోయి
యొక్కం డవలంబంబుగాఁ దక్కిం డవ్వాని రెమ్మి గోళ్లం జిమ్మునట్లుగా నొడం
బడి యాఁచికోలు సూప నెదిరి దౌర్బల్యం బెంచి యింతవట్టు పాలుపడిన యాడి
కోలు చాలు నని వాసికై యచ్చోటు వాసి హారయష్టుల లోఁగొని స్థనమండ
లం బలమి యలవు గని విట్టవీగి యెల్లకడలం దామయై యడరుచుండఁ బుల్లగిలి
విన్నను వెడలి విన్న నై చిన్నపొయిన నెమ్మిమ్మొగమ్మనెల బాముపేరిఁటి
పాముబలుగాము బుస్సు రనుచు నొడియు నుత్పాతంబున నుత్పతితంబు లగు
నిట్టూర్పువేడిమిఁ బోడిమి గెడసి పల్లటిల్లు నధరపల్లనంబు సంపల్లనంబులేక నల్ల
నై పొంకం బెడల నంకంబు పైకొనిన చందంబుతోన యొండొండ నుఱిసిన విరు
లతోఁ జిట్టుముట్టాడు కురు లను చిట్టచీకటులకుం బ్రాపయి యేపునూప
నావదలకు నెదురైతింగదా యనుచు ననివారితంబు లగు ననిచృత్కాంతంబులం
గూర్చి యూరార్చు తోడిచేడియలతోడం గల కష్టంబులం దలపోసికొనుచున్న
యన్నిశాచరేంద్రు నారీరత్నంబు దఱియం జను నవసరంబున.

౩౦

తే॥ అమ్మ చెల్ల దమ్ములు బిడ్డ లఖిలబంధువులుఁ బోవారములుఁ బోరికలనఁ దెగిన
లంకయిరుమాటుఁ గాలిన లక్ష్మణాగ్రజన్మతోఁ బగ విడఁడు రాక్షసవిధుండు.

ఆ॥ ఇంకఁ గ్రాలుద్రవ్వ నేల? రాముని గెల్వఁ దనతరంబె బ్రమకఁదలఁపఁడొక్కొక్క
యతఁ డజేయుఁ డజహరాదుల కీవంక మగిడఁ బ్రాప్తు తొంటిమాట గాదు.

తే॥ అంజనాసూనుఁ డిచ్చోటు నలమినపుడె మన తెలివితేట లన్నియు మాటుపడియె
దా నొకఁడు గాఁగ నై న యీదశ దశాస్యుఁడెట్లు జయమంద నెంచెనో యెఱుకపడదు.

క॥ రామస్మరణము దక్కఁగ రామకు వేఱొండు తలఁపు రాదు మదికి సా
ధ్వీమణిమహిమం బెన్నంగా మనవశమే? తదర్థిగా మన వశమే.

౩౧

ఆ॥ అందుఁ గలుగు యోధు లందఱు నందఱే యంద రెవ్వరికిని యమునివలని
భయము లే దదేమి పాపమో మనవారి మదికి నింతవట్టు మలయఁబోదు.

౩౨

క॥ అనుచుం బెక్కుతెఱంగుల వనితామణి వనరఁ నోడివనితలు నట్టులై
యనయం బిది యనుచుండఁ ఘనభుజుఁ డైదితనుజుండు గదిసి రయమునఁ.

శా॥ ఆమందోదరి కొప్పువట్టి తిగిచెఁ హా యుచు శోకింప ను
ద్దాముం డుద్ధతిమై హరేంద్రుఁ డనురేంద్రప్రాజ్యసామ్రాజ్యల

క్షీమర్యాద గజేంద్రయానః గొనివచ్చె న్రావణుండున్న యా
ధామం బొయ్యనఁ జేర వారి యెదురం దన్వంగిఁ బీడించుచున్.

౬౮

తే॥ రత్నభూషితకంచుకరాజ మెడలఁ జేసె నీవి సడల్యెఁ జేచేతఁ బుణికి
ముక్తల విముక్తలఁ బొనర్చె మున్నె తెంచివైచెఁ గటిసూత్రముఖ్యముల్వాఁడుకెరలి.
క॥ సీమంతినీమణీఘనసీమంతమణీచయములు శీఘ్రమ వ్రాలెన్

దామసవిభు చే టిదె యన నై మహిఁబడు నుల్కలట్టు లంభోజముఖి! ౭౦

ఉ॥ సొమ్ములు రాలె నెమ్ముగము సోలె దృగంబురురంబు లెక్కిరాఁ
జెమ్మట లమ్మెయిం దొడరి చేరిన నేడ్లును బూండ్లు నయ్యె శో
క మ్మవశమ్ము గూర్ప నయి క్రూలఁగఁజొచ్చెను మానహానితో
బమ్మెర పోక ముట్టుకొనె భావిని కా వినిపాత మేర్పడన్.

౭౧

ఆ॥ ఆస నాధుమ్రోల నటు లాసనాధ యనాధ యట్టు లడలె నలుపు సెడఁగ
సిగ్గుబలు వొకొంటఁ జేడ్పా టొకటఁ దన్ను మొనయ శోకవార్ధి ముట్టమునిఁగి.

క॥ తక్కినకాంతలలోఁ బెంపెక్కిన యవ్వారి నెల్ల నిభనిభులు కపుల్
గ్రక్కునఁ గొనితెచ్చిరి తో నక్కర్జ్జమ పోలునంచు నరుసం బెసఁగన్.

౭౩

తే॥ కమలినులభంగి వారుఁ దత్కరములందె దీనదశ నొంది కుంచుచు దిటవునెడఁగ
నాటకాం ద్రాట లాడించు నచటి పైఁడిబొమ్మల తెఱంగు దోఁచె బూబోడి! వింటె.

ఉ॥ మంగళవస్తుధారణము మానిని కింకఁ దలంగునన్న య
ట్లంగన నట్లొనర్చి జనితార్తిమెయిం గృశియింప నైన యా
సంగతియుం గనంబడఁగఁ జాన యెలుంగుపడంగ నేడ్చు నా
భంగియుఁ గానిపించి యనె వాలిజఁ డాపొలదిండ్లతేనితోన్.

౭౫

—♦ అంగదుఁడు రావణుడూటి వానిపలుకులకు బదులుసెప్పట ♦—

సీ॥ మాయదారి మెకమ్ము మారీచు నొనరించి యధిపునిఁ దమ్ముని నల్లు పనిచి
సన్నాసె వై యొంటఁ జని సాధ్యి వంచింప బిచ్చం బనుచు నొక పేరుపెట్టి
పిలిచి రక్కసిరూపు వెనిచి మూర్ఛిత యైన యద్దేవిఁ దెచ్చితి వంతవట్టు
నీకుఁ బోలినయది నే నాజి నిందలు వీక్షింపఁ ద్వద్భార్యఁ బిటికి వగుచుఁ
గనులు మూయుచుఁ దెఱచుచుఁ గదలకుండ నీయెదురఁ బట్టి యిన్నాతి నియతి సెదర
నాటలాడించుచున్నాఁడ నడరవలదె? భుజపరాక్రమ మెపుడు జూపె దసురేశ!

క॥ ఈనాఁడె యిట్టివిధి గా నేనాఁటికిఁ దాచుకొంటి విస్సీ మగలా
గీనింద సాలుఁ జచ్చిత యేనిం దనుజేంద్ర! సెడితి విటునటు గతికిన్.

౭౭

క॥ అనునెడ నాక్రోశించుచు వనితయు బిట్టార్తి మునిఁగి వశమునెడఁగ ని
ట్లనెఁ బతితో నతిదీనంబును గరుణంబు నగుచుండఁ బుణ్యచరిత్రా!

౭౮

- ఆ॥ ఇంత సిగ్గుమాలి తేల? యొండొక్కండు కేశపాశ మొడిసి గేలిసేసి
తెచ్చి మ్రోల నిడగఁ దెప్పిటిల్లక వేల్చదే? జపంబొనర్చెదే? కడంగి. ౭౯
- క॥ పాపులు పగతులు సొరఁబడి యేపున నిజభార్యఁ గడఁక నేచునెడం గా
కాపురుషకార మెన్నఁటి కాపట్టునఁ జావకున్న యాతఁడు మగఁడే? ౮౦
- ఉ॥ రామునిఁ జూచి యైనఁ దటి రాపొనరింపఁగరాదె? తత్సత్వి
బూమెలువన్ని తెచ్చినది పోడిమి యయ్యెనె? దుష్టవర్తనం
బీమెయి నిప్పుడే కుడుప నేడ్డెఱ సూపఁదొడంగె నట్టి నా
నామయముం దలంగెదె? యహ మ్మను దుర్యశ మింక మానునే? ౮౧
- శా॥ కైలాసంబుఁ బెకల్చినాఁడ వటు తార్కాణంబుగా దిగ్గజ
శ్రీలక్ష్మ్యోన్నతదంతము ల్వెటికి తాచేత న్సురేంద్రదాదులం
బోలం గెల్చితి వన్నియుం జెడఁగ నీప్రా ద్దీవనాటుండు డా
చే లంఘించెఁ ద్వదాత్తకల్పసుమలక్షీ స్థవాసము లేశముల్. ౮౨
- ఆ॥ ఇంద్రజిత్తుతోడనే పోయె మాయ లి స్థీజపమ్ములేల? యెదిరి నిలిచి
పగతు గెలిచి యసము బాటించుటో, చచ్చి పరమసుఖము గనుటా! పరఁగునింక.
- ఆ॥ నీవు బ్రదికియుండ నే నిట్టులెతిఁగా కట్టికొడుకె యున్న నరుల ముట్టి
యడఁచి యిడఁడె నన్ను నంటనిచ్చునె యంభవాఁడు గూలె నీదు నర్హమున.
- ఆ॥ ఇంత చేతఁగాని యీచల మిం కేటి కరి యటంచు రాము సనక యగ్ని
సీత నిచ్చి వేడి జీవింపఁగా రాదె యాస లున్న నొంట నడిచిపడక.
- క॥ అని పలుకుచు నెం దరిగితి తనయా! యోమేఘనాక! శాశి రానలదే
తనతల్లికిఁ బరిభవ మి ట్లొనగూరఁగ నింద్రుగెలుచు నోడ మడలెనే. ౮౩
- తే॥ అనుచు వనరుచు నాధ! నన్నలఁతి ద్రోచి పుచ్చి తే కావనలదె నీ ప్రోఁ పెడలెనె
యని మహాక్రోశ మొనరించె నబల కురరి యట్టులాక్రోశ మయ్యదియాక్రమింప.
- ఆ॥ కనులు దెఱచి ప్లవగుఁ గాంచి సాధ్యతెఱంగు నెంచి తెగిన నిష్ఠయెడయుననుచుఁ
బులిమిపుచ్చు పాడి వైసఁగ నిట్లనె రాక్షసేంద్రుఁ డప్పు డోసురేంద్రవినుత!
- క॥ పగలేదు నీకు నీదగు తెగవారికి నాకు నిదియుఁ దెఱవగునె కడుం
దెగఁబాతెద నాదట నీయగఁచాట్ల కొకండ్లు చాలి యడ్లుపడెదగీ. ౮౪
- క॥ వికలుఁడ వయ్యెదె నైజము వెకలితసము మాన వెచటి వేరం బిది కూ
లికి విసముఁద్రావుదురె యూరక చనఁజనదే యసక్తరభసము నలనే. ౮౫
- క॥ అని పలుక నాహరీశుఁడు కనలుచు నిట్లనియె నీవు గాని తెరువుఁ గై
కొని యాడఁజొచ్చి తింతటఁ జన దాటడి యబ్బు నిదియు సౌజన్యంబే. ౮౬
- మ॥ పగ లే దున్నది యేల యావివరమో పందా! యమందాయతిం
బగలే నీసతి కొప్పు వట్టుకొని యీడ్వం గాంచి నన్నడ్డగిం

పఁగ లే వక్కట యింకఁ బాడుజపము ల్పన్నాగము ల్సాగ వా
పఁగలేఁ డీశ్వరుఁడేని రామశరసంపాతోగ్ర ముత్పాతమున్.

౯౨

క॥ అని తెగనాడిన నసురుం డనితరవిక్రముఁడు కలఁగి యసిఁగొని చెడఁ బో
ఘననియమ మనుచు వ్రేసెను జనవిభునిం గొలిచి దీనఁ జచ్చి తటంచున్.

౯౩

క॥ వ్రేటువడి యంగదుం డప్పాట రుధిరధార లొలుకఁ బడె నేలఁ ద్రియా
మాటపతి పడఁతి విడచి వనాటులు ముసురుకొన నాతఁ డాఱని యలుకన్.

వ॥ శూలముద్గరాసిగదాప్రభృతీసాధనంబుల హనుమదాదియోధవీరుల నొప్పించి
తక్కుంగలుగు యువశులంగూడ విడిపించె నంతలోన దెప్పిరిల్లి వాలినందనుండు
వాలిన కినుకం దోడివారిం గూడుకొని పిడికిటిపోటులఁ దలప్రహారంబులఁ బాఱి
ఘాతంబుల నవ్వాని నొవ్వాని తెరలునట్లు సేసి యచ్చోటు వాసి శ్రీరామదేవు
చరణారవిందములకు వందనంబు లాచరించి రాత్రించు వేలిమి సెఱచిన
తెఱం గెఱింగించి మన్ననలు వడసియున్నంత.

౯౪

ఉ॥ శోకరసాధిదేవతయ చుమ్మన నిమ్మసెడంగ హృద్యధో
త్రేకము బాష్పసేకమునఁ దీర్చుచునున్నదిపోలఁ గందు కుం
దేకముగా నలంప నిక నేటికి జన్మ మటంచుఁ గర్మ కిం
పాకము నెంచుచుం బొరలు భామినిఁ జేరి సురారి చొక్కుచున్.

౯౫

—♦ రావణుఁడు మందోదరి సూరార్పుట ♦—

తే॥ సాంత్వములుపల్కి డెందమ్ము చక్కపఱుచుచంద మొప్పారఁగాఁజేయి సాచి
కోలు నూపుచు నద్దానికొఱతఁ గూర్చి నేర్చి యిట్లనె నతఁడు వినీలచికుర! [యాచి
క॥ ఇంతయు దైవాధీనమ యింతిరొ! నీ వలుకవలవ దెంతలువడినన్

సంతతము గాదు జీవిత మొంతటివారలకు నైన నిది యరయనిదే.

౯౬

తే॥ ఓవిశాలాక్షి! శోక మిట్లొలసితేని నొడలు సెడుఁగాని లాభ మొం దొకఁడు లేదు
గాన నిశ్చిత యగు జ్ఞానకలన నూని దీని విడనాడి మే లైన తెరువు గనుము.

తే॥ ఎఱుక లేమిన తొడరు నియ్యెడరు దాను బొడమినంతనె జ్ఞానముం బొడవడంచు
నజ్జభావంబుననె బంధమావహిల్లు నబల! దేహాను లైన యనాత్మలందు.

ఆ॥ అట్టి బంధముననె యగుఁ బుత్రదారాదిసంగలక్షణమ్ము సంసరణము

హర్షశోక భీత్యమర్ష తర్ష విలోభ మోహమదముఖములు మొనయు నందు.

౧౦౦

క॥ ఆసంసారాంబుధిఁ బడి కాసునకుం గానివారుగా నొదురు వి

న్యాస మొనఁగూర్చు నిది యాభాసం బనఁ జెల్లుచుండుఁ బరిగత మగుచున్.

ఉ॥ కేవలుఁ డాత్మ శుద్ధుఁ డవిగీతుఁ డలేపుఁడు సర్వతఃపరుం

డేవికృతు ల్గొనం డతఁ డహీనసుఖామలచిత్స్వరూపుఁ డం

చీవు దలంపు మావిభున కెన్నఁడు యోగము విపయోగమున్
భావ మభావముం గవియు పద్ధతి లే దెఱు లెంచి చూచివన్.

౧౦౩

క॥ ఈవిధమున నీ యాత్మను నీవే పరికించి శోక నిరతిఁ దెగడి

నావిష్కృతి నెగడుము ని న్నావిలభావమ్ము నెరయ నావల నవలా!

౧౦౪

తే॥ ఓయనిందితురాల! నీ ప్రాణుకడకు భద్రమూర్తి! నానుడి పరిపాటి నరయు
మిపుడ వోయి సలక్షణు నిసకు లేశు నిసకు తాదికీశులఁ ద్రుంఱు నేగుదెంతు.

ఆ॥ అట్లుగాక యాతఁ డధికుఁడై నను వజ్రకల్పశరము లనిచి గాసిపాకిచి

నేని నాదునుడుల నీ వొనరింపంగ వలయు శేఱఁగు వినుచునాఁడ వినుము.

క॥ సీత నలమి పొలియింపుము పాతక మొకఁ డున్నె నీకుఁ బలిసగు నాథో

సీతనువు వేల్చి పరలోకాతతసౌఖ్యంబు లందు మందఱు హెచ్చన్.

౧౦౫

—♦ మందోదరి రావణునకు కన్తవ్యముఁ బట్టెను ♦—

చ॥ అనియెఱిగించిన నివిని ఘనాన్నిమునింగి లతాంగి కన్నులన్

దొనదొన మంచు నశ్రుతతి తొంగలితెప్పలఁ ద్రోచుకొంచు నె

ట్టనఁ బ్రవహింపఁ జేడ్పడి యొడ ల్వడకంగ నెలుగు రొల్పుడన్

వినమితవృత్తియై పలికె వెల్లఁదనంబు మొగంబు నందఁగాన్.

౧౦౬

సీ॥ నాధ! నానుడి విని నన్నుమన్నింపుము తలఁపు మియ్యది యధార్థంబటంచు

కలన నీకేని నన్యులకేని గెలువంగ నలవిగాఁ డధివీర్యుఁ డర్కకులుఁడు

ప్రత్యక్షదేవుండు పరుఁ డాతఁడు ప్రధానపురుషేశ్వరుఁడు నిత్యభూతిమయుఁడు

విభుఁడు రాముఁడు నాఁగ వెలసెను ధర్మసంస్థాపనార్థము శ్రితసౌరమణియ

కాఁగ శ్రుతివిదితం బిది కాదె నొల్ల నిగమముల ముచ్చిలిన యవిసీతు సోమ

కాఖ్యుని వధించి యవి దెచ్చి యజునకిచ్చె ననుచు మత్స్యనతాగుం డనంగ నెగడి.

క॥ మను వగు వైవస్వతు న్నను మనిచె నిఖిలాపదలను మూయించి జగం

బున విశ్రుతంబకాదే యనవద్యునిచరిత మిప్పు డన నేర్పడునే

౧౦౭

తే॥ భక్తపత్నలుఁ డీరామవరుఁడె లక్షయోజనాయామని స్తుతం బొడలు నెలయఁ

గూర్మ మైతరిగిరికిందఁ గుదురుకొనియె సంద్రముం ద్రచ్చు నాటి ప్రసంగమునను.

మ॥ అతిదుర్వృత్తతమై హిరణ్యనయనుం డబ్బొత్తుఁ డేడి యటం

చతిరాద్రాకృతిఁ బేర్చి సంద్రమున నొయ్యగ డయ్యఁగాఁ జాట్టి యీ

క్షితి ముంపం దనక్రోడరూపమున నిస్సీమప్రభావోన్నతిం

బ్రతిపత్తుం దునుమాడి యెత్తడె స్వదంష్ట్రినేవ్వు లుప్పొంగఁగన్.

౧౦౮

ఉ॥ పట్టి యగల్గుచుం దనదు పట్టిని నీహరిఁ జూపుమన్నఁ జే

పట్టి ప్రసన్నుఁ డౌ నిసువుఁ బాలనసేయఁగ స్తంభ మందు వే

బుట్టి నృసింహరూపమునఁ బూర్వసువర్పు హిరణ్యసంజునిం

గిట్టి వధించి యాశ్రితునిఁ గీర్తితుఁ జేయఁడె యీతఁ డేడ్డెఱ్ఱ. ౧౧౩

తే॥ అదితికింబుట్టి బలిని మూడడుగు లడిఁగి యాత్రయమున జగత్త్రయ మాక్రమించి

మించి యతనికి సుతలమ్ముఁ బంచియిచ్చి యింద్రున కిడఁడె స్వారాజ్య మీఘనుండు.

తే॥ దుర్మదుల రాజులఁ దొలంపఁదోఁచె బరశురాముడన భార్గవకులంబురాణమెఱయ

హైహయులఁ ద్రుంచి సత్తపం బధిగమించి జగతి కశ్యపున కొసంగెజాణయితఁడు.

తే॥ అనఘునవతారములు విస్మయావహములు భార్గవుఁడు శాంతుఁడైన నెపమున దశర

థాత్మజుఁ డనంగ నుదయించె నసురతతులచేష్ట లుడిగింప నెఱిమీఱు సిరిఁ దలిర్ప

క॥ తలఁపెఱిఁగి యప్పరాత్పురుఁ దలఁపున నిడి యతని పాదతలము లెనయ నౌ

పౌలు పెన్నక తత్సతీనే నలసింపఁదలంచి తీ వవార్యుఁడ వగుచున్. ౧౧౨

ఆ॥ మాయలానిఁ జెడుగు మారిచుఁ గొనియూట లాడి తతఁడు మడిసెనవల నెట్లా

చిచ్చు నొడి నమర్చి చేర్చితి విచటికిఁ గొలమడంప నాదు కొడుకుఁ జంప. ౧౧౧

ఆ॥ ఏమి బ్రాముకొంటి విప్పట నైన విదేహతనయ దేవదేవునకు నౌ

సంగు మాదరము పొసంగఁ దమ్మున కిమ్ము రాజ్యభార మిచ్చ రహిఁ దొలంక.

క॥ ఇమ్మెయి నౌచిత్యమ్మున కిమ్మా జతనం దనర్చి యే దోడె రా

సమ్మతిమై వానప్రస్థమ్మున వని కేగి తపము సాధింపు మొగిన్. ౧౧౦

తే॥ నిత్యయాచార నగు నాదు నెఱి నెఱింగి యొందుసేయం దలంపక యుచితవృత్తి

మై మెలంగుము నీతమ్ము మాననీయుఁ జేసిన తెఱం గరసి రాముఁజేరఁగనుము.

క॥ సకలశరణ్యుని శరణుట కలంకము గాదు నీదు డంబర మెల్లన్

వికల మయిన నిప్పటికినిఁ బ్రకటముగాదఁట విరక్తభావం బకటా. ౧౧౨

క॥ నీనేర్చిన విద్వేలకును నీనెఱసిన తపములకును నీపుట్టునకా

యీనీమహిమమునకు సరియకానే యాఱడివినాశ మగుదు టధీశా! ౧౧౩

తే॥ నిన్ను మించిన కొడు కట్లు నిహతుఁ డైన చుట్టపక్కము లెల్లరు మట్ట మైనఁ

బాయనీయని కూర్చి నీ బ్రదుకుఁగోరి వేడుకొనుచున్నదాన నావెరవుగొనుము.

ఆ॥ అనుచుఁ బాదయుగళి నవశతమై వ్రాలి యొత్తి తెలుపు నువిద నెత్తుపడితె

కలికి! యంచు గ్రొచ్చి కౌగిటఁ గదియించి బుజ్జగించుచునె విభుండు వలికె.

—♦ రావణుడు భార్యతో తన నిశ్చయము చెప్పుట ♦—

ఉ॥ ఇమ్ము సెడంగఁ దమ్ముల నహీనుల సూనుల రాముతోడి యు

ద్ధమ్మున గీడ్పడం బనిచి తక్కినబందుగు లాపులున్ స్వనీ

కమ్ములు నమ్మెయిం జని వికాశిక లై పడఁ బ్రాణభీతి నే

స్త మొనరింతునే? తుదిఁ బ్రశస్తి తలంగ వనిం జరింతునే? ౧౧౬

- ఆ॥ మున్ను దొడరి గెలుపు సున్నగా నగులిడ్డ యరులు సన్వ నొరుల నాశ్రయించి
బ్రదుకఁజాల నెదిరి వాఱంగనేర నా తలఁపు దెలుపువాఁడఁ దన్వి! వినుము.
- తే॥ రాము నెదిరించి నిలిచి రారాపు సూపువాఁడ గెలిచినఁ బరఁగుదు నోడనైన
నతని బాణాన్ని కుండంబునందు వేల్చు దనువు విశేసించి తద్దామ మనుగమింతు.
- తే॥ రాఘవుఁడు విష్ణుఁ డనుచు శ్రీరమణి ధరణిజాత యనుచు నెలుగుగుదు సంతసమున
నాయమం గొని తెచ్చితి నఖిలసిన్హ లిందె కల వని సందియం బగద నేల? ౧౨౯
- క॥ రామునిచే ననిఁ దెగి యభిరామము తత్పరమపదము రహిఁ గాంచెద ని
ప్రీమెయిఁ బదముల కొలువున నీమే నుండంగఁ దలఁచి యేగ మృగాక్షి! ౧౩౦
- తే॥ సహధర్మిణీ! వినుము నే సహింతుఁ దద్యాణవహ్నిసంస్పర్శమ్ముక్
బహిరంగ మెడయునంతనె వహింతు విభు సంతరంగవర్తిత్వమ్ముక్. ౧౩౧
- క॥ చిరకాలము సంసారముఁ బెరసి సుఖించితిని నీదుపేరియి నెఱయన్
దరియింతు నిఁక భవాంబుధి దరి నెనయఁగ నైన మేలి తఱి యిదె యనుచున్.
- తే॥ ఏది పరానందమయి శుద్ధ యెద్ది గొన ముముత్సు నీక్షింతు రాగతి మొనయఁగాంతు
రాము నెదిరించి సద్దాము రాణ నెంచి మించి తిలకించి పులకించి మే నడంచి.
- క॥ చేసిన యఘముల నెల్లం బాసెద జన్యానభృథము ప్రస్తావమునం
దీసీమనె రాముకృతి భాసిల్లెద ముక్తియోగపరతింతుఁడ న్న. ౧౩౪
- తే॥ క్లేశముఖపంచకతరంగకీర్ణ మాఘ్యపుత్రదారాస్తబంధుస్వభూరిఘ్నము
భ్రమయుత మనంగజాల మౌర్వానిభరోష మిట్టిసంసారసాగర మేఁ దరింతు.
- క॥ నేను హరి నెనయఁబోయెద మానిని! నీయిచ్చమెయిని మనియో చనియో
శ్రీనాయకాంఘ్రియుగలశ్రీనుతసేవాప్రసక్తిఁ జెనయము సుగతిన్. ౧౩౬
- తే॥ అనుచు నర్మిలిఁ బ్రియరాజ్ఞ నాదరించి తెలియ నగు నర్థ మంతయు దేటపఱిచి
తరలె రావణుఁ డాధురంధరు నరేంద్రుఁ దొడరి గెలువ నెడఁద నూన దొందడింప.

—♦ రావణుఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁడై వెడలి రాముం గవియుట ♦—

- ఉ॥ ఘోరనిశాచరు త్వెడలి కోరిక లీరిక లెత్తఁ బగ్గెలం
గూరిచి పల్కుచుం గవిసి కోల్తల సేయుచు నేగుదేర నిం
ద్రారి మహారణంబునకు నాయితపాటునఁ గూర శ్రీయుతం
బై రహి దేర్ప నౌ నరద మాశరు లేడ్డెఱ మీఱఁ దార్పఁగన్. ౧౩౮
- సీ॥ వజ్రనిర్భేద్య మై వఱలుచుఁ దొల్లింటి సంగరంబుల కీర్తిఁ జాటునదియు
పోడశచక్రము ల్సొబగొంద స్వరదల మబ్జమ్ముతో సామ్య మందునదియు
నటు పిశాచాన్యంబు లౌ ఖరంబులఁ బూన్ప నతిభయావహవృత్తి నడరునదియుఁ
బ్రబలశస్త్రాస్త్రముపస్కరాఢ్యము నిరవస్కందగతియు నై వాలునదియు

సంచితవరూధకూబరాభ్యంచితంబు నైన యారథ మెక్కె మహారథుం డ
ధీశు రాము జయింతు నిట్టిట్టు లనుచుఁ దనమనోరథములనెల్లఁ దడవుకొనుచు.

ఉ॥ భీషణమూర్తి వాఁడు సవిభీషణు లక్ష్మణవానరేంద్రసం

తోషణు వైరిపక్షబలదూషణు నుద్ధతసాగరాంబుసం

స్లోషణు భక్తజాలపరిపోషణు భానుమదన్వయోల్లస

దూభషణు రాముఁ జేరఁ జని భూరితరోపహితప్రతాపుఁ డై.

౧౪౦

తే॥ కడఁగి వానరసేనఁ జక్కడఁచుపొంటె నడరుటయు భీతి నది రాము నాశ్రయించె

దొడిబడఁ బ్రతీపవాతంబు దొడరి గెడప వార్ధి యవ్వలిదరిఁ బట్టు వలను చోఁప.

తే॥ వెన దిగువ కేగు బలువాఁక వీఁక నాఁకపడిన తెక్కలవెనుగొండ పగిది నలమి

కనలి పవనజుఁ డెగసి రాక్షసుని వక్షమగల దృఢముష్టిఁ గీలించి యార్చెనపుడు.

క॥ ఆపిడికిఁటిపోటున నతఁ డాపదపా లగుచు రథమునంద పడెం దా

నేపట రూపునెడం జానూపోపాలంబ మొదవ నుచితం బెడలన్.

౧౪౩

ఆ॥ ఒక్కగడియ వ్రాలి యున్నయట్టులె యుండి తేటి యోరి! నీదు తెలివి మెచ్చి

నాఁడ ననిన హనుమ నన్నేల పొగడెద వింతవట్టు బ్రతికి తెట్టు లనుచు. ౧౪౪

క॥ రావణ! నావక్షంబున నీవిలసితముష్టి వెలయ నెఱయింపుము నే

నావల మఱి బరఁగించెదఁ జావో చేవయొ యొకొండు సమకూరు నటన్. ౧౪౫

ఆ॥ అనిన వాఁడు వ్రెంగి యల్లె యొనర్చిన ఘూర్ణమానుఁ డగుచు గొడవ నొంది

యవలఁ దెలివి గాంచి యసురు నొంపఁ దలంపఁ దెరలి యాతఁ డొండుదెసకుఁ జనియె.

వ॥ అగ్నివర్ణుండును సర్పరోముండును ఖడ్గరోముండును వృశ్చికరోముండు నను

రాక్షసవీరులు కనలున నెగిచిపడుచుం దీక్షాయుధంబులు ధరించి వానరవీరవరుల

నురవడించి తాఁకి నామసరూపంబు లగు చేష్టావిశేషంబులఁ బొడవడంపం

దొడరుటయును నవ్వారలలో నగ్నివర్ణుని హనుమంతుండును సర్పరోముని

నంగదుండును ఖడ్గరోముని విశ్వకర్మతనయుం డగు నలుండును వృశ్చికరోముని

సేనాధీశుం డగు నీలుండును వరుస దప్పక పరుసఁదనంబుతోడి యరుసంబున

మొగకొని యగపడి యగడుపఱుపం జొచ్చి రందు.

౧౪౬

తే॥ అగ్నివర్ణుండు తనమేని యగ్నిశిఖిలఁ బరఁగు బాణాగ్నిశిఖిలతోఁ బరిధవిల్లఁ

జేసి హనుమని గాసిల్లఁ జేయుటయును బవనసుతుఁ డోసరిలని దర్పమునఁ బెరింగి.

ఆ॥ అలవి గాని యచల మలవోక బెకలించి యసురమీఁద వైచె నలవు నెఱయ

దాన నడఁగి గిరికిఁ దద్ద వాఁ డొనఁగూర్చె వహ్నిమత్త ధూమవర్తనమున.

తే॥ సర్పరోముఁ డంగదు నుపసర్పణమున దర్ప మెడలింపఁ దొడరి యదల్పఁ గనలి

వాఁడు వాని విశాల మా పాదపమున వాలి దుందుభి నట్టులు వాలి మడఁచె.

- తే॥ ఖడ్గరోముండు పటురోపఖడ్గములను నలుఁ బరబలాబిబాడఁబానలు నెదిర్చి
యూర్పువుచ్చుకొనంగనీ కొరయుటయును బెరుఁగు గోసంబునం బెచ్చు పెరిఁగి
క॥ ఒక్కఁడు మహాకృపాణము జిక్కం జేర్చుకొని వాని శీర్షం బలుఁగుల్ [యూర్చి
సిక్కని మేనును ధరపై ముక్కలుముక్కలుగఁ జేసి మొసయఁగ వైచెన్. ౧౫౨
- క॥ ఆమై సుడిసెడు నృశ్చికరోము నీలుండు గదిసి యాఢి తలిర్పం
గా మితిమించు శిలం గొని యామట జముఁ గాంచు మనుచు నడఁచెం బెలుచెన్
క॥ నలువురు నలువురఁబారిగొని బలువు నెఱయఁజేసి రాము పార్శ్వ మెనసినన్
బలువురు బలువుర నమ్మెయి చలమునఁ దెగటార్చి యూర్చి సంభ్రమ మొదవన్.
వ॥ ఏలినవాని సన్నిధికిం జని తోడివారితోడిపాటుగ మన్ననలు నడసి యున్నంత.
క॥ భానునిఁ బెరయం జను స్వర్భానునిక్రియ దోఁప నరిగఁ జాల్యస్యుఁడు నీ
తానాధుఁ డున్నదెసకసమానాటోపబలవిక్రమంబులు పొసఁగన్. ౧౫౩
- తే॥ ఉరవడి రథస్థుఁ డసుర వజ్రోపమంబు లైన శరములు వరఁగించె సచలముపయిఁ
దోయదము వర్షధారల దొఱయఁజేయు పగిది రామువైఁ గెలనివా రగడుపడఁగ
తే॥ అగ్నివర్షంబు నెగడించి నల్ల రాముఁ డసురుపైని శరాసార మడరఁజేసె
వాఁడు పొదలె దివిం గనువార లెల్ల నబ్ర మిది యంచుఁ దమలోన గాడుకొనఁగ.
ఆ॥ భూమి నిలిచె నెదిరి పురుషోత్తముఁడు రాముఁ డడరుచుండె నట్లు లాశరేగ్రుఁ
డరదమునఁ బొసంగి యది యిది సరిపోలు టెట్లు లనుచుఁ బలికి రెల్లసురలు.
- ♦ ఇంచుడు తన రథసారథుల రామునకుఁ బుత్తెంచుట ♦—
- ఉ॥ మాతలిఁ బిల్చి శక్రుఁడు సుమాశము నెట్టన మీఱఁ బల్కె నీ
వీతటి నస్మదీయము సమీహిత మెంచి రథమ్ముఁ గొంచు వే
భూతల మందఁగాంచి రఘుపుంగవునిం గెలిపింపు మాత్మివి
ఖ్యాతికి నీ డనం దనరు నట్టిద నేర్చి రసోర్మిలంబుగన్. ౧౫౪
- క॥ అనినన్ మహాప్రసాదం బని యరదము హరుల హరుల నాయిత మొసరం
బొనరించి పూంచి రఘునందను దటియంజనియె నతఁడు దద్దయుఁ బ్రీతిన్.
సీ॥ బంగారు రంగారు పరితోవయవముల నుప్పరంబునకుఁ బె ల్వుప్పతిల్ల
గింకిణీసాహస్ర కిణకిణారవముల పంపిణు లైనలాని పరిధవిల్ల
రవిమండలం బొండు తవణిలై నన నచిరత్నరత్నద్యుతు ల్రకము మీఱ
సితము ఛత్రము మేలి సిడముసీవిరులును శ్రీవిలాసకలావిశేషములుగఁ
బిచ్చుకుం టని యరుణు మా ర్చేరఁ బిలుచు సారధీడ్యుఁడు సారధి ప్రేరణింప
రాముఁ జేరంగ నరుదెంచె రయముమెఱయ రాజరాజప్రథము దేవరాజరథము.
క॥ ఆమెయి రాము విజయముం గామించి నికామహృష్ట గతి నెఱయఁగ సు
త్రాముని సారధి రథ మపు డామునిసురవరదుఁ జేర్చి యవహితుఁ డగుచున్.

- క॥ వందన మొనర్చెదను శ్రితచందన! యవధారు దేవ! సవితృకులమణీ!
ముందుగ నిండుని దగు నాసందేశముఁ గొను మటం బ్రసక్తము జయమున్.
- సీ॥ ఇనవంశ్య! నీ వరి నెదిరి మేదిని నిల్వ నతఁడు రథంబున నమరియుండ
నీదుకింకరులకు నెఱిమాలి నటులయ్యె నటుగాన నీకయి యనిచినాఁడ
దీని నధిష్ఠించి తెరలింపు మసురుని దీనపాలనవిధి తెఱఁగుపడఁగఁ
బురహంత కజఁడఁజ్ఞై పొనరించు సారధ్య మితఁడు కృతార్థత నెనయుపొంటె
ననుచుఁ దెలుపు మనియె నయ్య ని నేవించువాఁడ నగుచు వచ్చినాఁడ దీన
సస్త్రశస్త్రములు మహాశక్తిముఖ్యముల్ గలవు తూణఖడ్గకార్ముకములు. ౧౬౫
- ఆ॥ ఒకఁ డభేద్యకవచ మున్నది యది దాల్పు మన్నియుం గ్రహించి యరద మెక్కి
నన్ను నేలుకొనుము నాతండ్రి! నీవాఁడ నెందు నీకు సురల కెరవు గలదె. ౧౬౬
- తే॥ అన ఘనానందసాంద్రుఁడై యలరుటయును రాముఁ డభిరామమూర్తియకా రాణ
లక్ష్మీ యుపలాలనంబు కలానిధానమగుచు లోకావలోకాద్భుతావహముగ. [నెఱయ
- ఆ॥ చుట్టినచ్చి మ్రొక్కి సూన్యతుం డద్దేవుఁ డీప్సితంబు పొనర నీశితృండు
దేవరాజరథము తెఱఁగెంచి యధిరోహణం బొనర్చెఁ బుషితశంబరారి! ౧౬౭

—♦ రామ రావణ మహాయుద్ధము ♦—

- క॥ రామరొ! కన్నులు గలిగి నిరామయు లగు వారు గాంచి యలరారిరి శ్రీ
రామునిఁ గోదండకలారాముని మునిమానసాభిరాముని నియతిన్. ౧౬౮
- తే॥ అద్భుతం బగు యుద్ధ మష్టడరె రామరావణులకు జగత్త్రయరావణముగ
దారతమ్యప్రచారంబు తవులు విడుపు లేని దగుడుఁ దదాఖ్యానలీలలొలయ.
- ఆ॥ కడఁక నడచె విభుఁడు గాంధర్వమునను గాంధర్వ మసురవైవ దైవము నధి
దైవమున మహాస్త్రతత్వవేత్త కొకంటఁ దలుగు నొఱఁగు ననుచుఁ దలఁపఁగలదె.
- మ॥ పరమక్రోధమునం దనర్చి ఘనచాపస్ఫలనం బొప్ప ని
రభరరక్షోస్త్రము గ్రమ్మఱం బనిచె ఘోరం బాశరేద్రుండు త
చ్చరమం దుప్పతిలె న్మహావిషము లాస్యప్రోల్లసజ్జ్వలముల్
స్ఫురదాశీవిషశస్త్రజాలములు వాసుక్యాదిసంశీలముల్. ౧౭౨
- తే॥ రావణధనుశ్చ్యుతము లహిరాజ శరము లట్లు
వ్యాతాస్యములు గాఁగ నడరి దెసల
నావరించుటయును నరదేవవరుఁడు
తఱిమి గారుత్మతాస్త్రంబు దవులుకొలిపె ౧౭౩
- ఆ॥ అవి భయానకముల యైన నత్యంతభయావహమ్ములగుచు నడరఁ దొడరె
రాము గరుడశస్త్రరాజము ల్కాశురూపములు స్వర్ణమయసుపర్ణములుగ.

- తే॥ క్షణములోపల నమ్మహాశరము లగ్ని నిభము లాశరపన్నగనినహములను
రూపుమాపె నేరికిని నిరూపణంబు సేయరాని ప్రభావంబు సిగి దలిర్ప. ౧౭౫
- క॥ అహిశత్రుశరము లమ్మెయి నహిరిపునిభు రామవిభు ననంతప్రతిభుఁ
సుహితు నెలయించి యహితుని యహితండములం దెరల్చి యలరారుటయున్.
- మ॥ తనయస్త్రం బటు వ్యర్థ మౌటఁ గని దైత్యస్వామి సంక్రుష్టఁ డై
ఘనఘోరాశుగవృష్టుల న్రఘువరు గ్గాఁజింపఁగాఁజొచ్చి శ
త్రుని సూతుం బటుబాణసంపిహితగాత్రుఁ జేసి యొంద్రధ్వజు
పనిపాతం బొనరించి యశ్వముల దర్పంబు నివారింపినన్. ౧౭౬
- తే॥ కాలు సే యాడనీయని కల్పమునను రామచంద్రుని రావణరాహు నడరి
గ్రస్తుఁడేసె భృశార్తుండు గా నటంచు దివ్యు లెల్లరు వడఁకిరి దిటవునెడఁగ.
- క॥ ఆమప్తకర్ము కర్మం బాదశరధతనయు సునయు నటునిటు జేయం
గాఁ దొడరునపుడు రోహిణిఁ బాదుకొనియె బుధుండసాధుపరివర్తునుఁ డై.
- తే॥ అట్టు లింద్రాగ్నిదైవతం బైన కోసలాధిపతుల ఋక్షముఁ గుంజుఁ డై క్రమించె
నదియు నశుభావహం బైన యదియ యుతీయ నెట్టరక్కసి యేడ్చెట్టి నెల్లుటకును.
- తే॥ భూమపరివృత్త మై యగ్ని దుస్థమయ్యెప్రజ్వలన మొప్పరోమాప్తిఁబ్రబలె సంద్ర
మర్కుఁ డాయంగనరిగెడుననఁగ నెగసెనాదురాత్ముండు రామునట్లుముటుయును.
- ఆ॥ చెడె దివాకరుం డసిశ్యాముఁ డై పరుసందనంబు దోప శాంతరశ్మి
ధూమకేతుయుక్తుఁ డామట్టుననె కబంధాంకుఁడును ననంగ హంగడంగ. ౧౭౭
- క॥ పదితల లిరువది చేతులు పదిలములు శరాససములు బరఁగఁగ నపుడా
పదికుత్తుకల పిశాచము పదరెను జట్టుపలతోడి పవ్విత్ర మనఁగన్. ౧౭౮
- ఆ॥ వానిచే నిరస్యమానుఁ డై బాణసంధానదృష్టి మటుమితిరిము దార
సిలఁగ స్వాత్మనీన శ్రీయొన్న నొప్పారె నది యశక్య మన్న నమరులకును. ౧౭౯
- శా॥ కించిల్లోహిత నేత్రుఁ డై భుకుటి సంకీర్త్యత్వ మొందంగ నై
స్కించన్యం బెడఁబోవ గాథ క్రుధ లక్ష్మీభూత గా వైరిమే
న్గొంచెం బంచు దహించు దృష్టి వెడనంకోచంబు నోనాడ భీ
మాంచన్మూర్తి ధరించె రాముడు స్వతంత్రామేయభానోన్నతిన్. ౧౮౦
- క॥ కాలస్వరూపుఁ డీశుఁడు కాలాకృతి శత్రుఁ గెడవఁ గా నతిమెదు నా
లీల దులకించె లయకాలాలంబిత భైరవాట్టహాసస్ఫురణన్. ౧౮౧
- ఆ॥ ముద్దుమోము నగవు మురువు మార్పడునంతఁ గ్రుద్ధభావలక్ష్మి కొమరువెంత
వేడబములు సూప వేల్పులే నడలిరి పుడమి వడఁకె దెరలె భూతవితతి. ౧౮౨
- తే॥ సింహశార్పాలములతోడ శీర్ణవృక్షసంతతులతోడ శైలంబు సంచలించె
క్షుభితతర మయ్యె సంద్రంబు క్షోభమందు నదులతో గగనస్థఘనములతోడ.

క॥ పరుషముగ నటచుచుం దివిఁ బరిక్రమము లేర్పడ నిపాతోత్పాత

స్ఫురితములతోడ ఖగములు విరావమొప్పారఁ జెట్ట వివరించెఁ జెలీ. ౧౮౯

తే॥ ప్రభువు సంరంభ మమ్మెయుఁ బరఁగుటరసి తోచు నుత్పాతవితతి యుద్ధరతఁ
సన్నలెడలిన యట్లెరి సకలజనులువాసి కోల్పోక నెఱయరావణుఁడువడఁకె. గాంచి

క॥ సురలు మునులు గంధర్వులు నురగులు గరుడులును జేరి యొకదెస నటు భే

చరుల యగు ననురు లొకదెస నరయుచు సంవర్తలక్ష్య మాయుద్ధంబున్. ౧౯౦

ఆ॥ కూర్చి ముచ్చటించుకొనునెడ మొదలినంఘములవార లనిరి ఘనుఁడు రాముఁ

డే జయించు ననుచు నితరులు వచ్చించి రసురవరుఁడు గెలుచుననుచు నడరి. ౧౯౧

క॥ అరుసముప్రపత్తియును నెవ్వరియెడ నెవ్వారి కెట్లు వఱలెడునో య

వ్యరుస నెములుచూచెను నుదఁ బరగిం త్రవ్వార లట్టి పలుకుంబడులన్. ౧౯౨

ఆ॥ అట్లు లడరి క్రోధ మెవతెఱఁ గూర్పంగఁ జాపసంప్రయుక్త శాతశరశ

తంబు లనిచి దైత్యుఁ దద్దయు బడలించుటయు నరేంద్రుఁ గినుకమెయి నదల్చి.

క॥ రావణుఁడు కడఁక తోరం బై వెలయ దురాత్ముఁ డగుచు నతిశౌద్రం బౌ

నా వఱలు ప్రహరణం బొకఁ డావేళ స్పృశించి వఱప నౌఁ గా కనుచున్.

సీ॥ ఎది వరప్రాప్త మై యిత్థయుగాంతాగ్నికల్ప మై కలనునఁ గాని పించు

నెక్కాల మేయది యిచ్చమైఁ బరఁగించు నుపహారతతపూజ లోజ నొఱయుఁ

జూపుమాత్రన దహించు ననంగ నెయ్యది పెనుపొందు పేరునఁ బేర్చుచుండు

హీరసారం బెద్ది ధారుణీధరశృంగనిభకూటములతోడ నివ్వటిల్లుఁ

గొనలు పొగలు గాఁగఁ గొఱలు మంటల జంటఁ దనదు రోస మిట్లు దనరె ననఁగ

నగుచుఁ గాలునకు దురాసదం బనఁ జను నట్టి శూల మొక్కఁ డవధరించి.

తే॥ దారణము సర్వభూతవిత్రాసనంబు భేదనంబును నైన యాపృథులపరమ

సాధనము నెంచి రాముఁ బ్రసక్తిఁ గాంచి యేయ నుద్యుక్తుఁ డై రాక్షసేశ్వరుండు.

క॥ నడుమన యద్దానిం గొని కడురభసం బొప్ప నెదిరిఁ గని కన్నులఁ గెం

పడరఁ దనవారు పురికొనఁ దొడరించె న్భైరవంబు ధూర్తుఁడు రవమున్. ౧౯౩

ఆ॥ పుడమి చదలు నెల్ల కడలు గంపింపంగఁ గడలి ట్తోభ మెనయఁ గా సమస్త

భూతములు వడంకి పొలివ్రావ నాతని భీషణారవంబు పెచ్చుపెరిగె. ౧౯౪

క॥ అటు లార్చి మహావీర్యుఁడు పటుతర మాసాధనంబు బరఁగించుచు ను

త్కటమదమున రామునితోఁ దటుకున నిట్లనియె దైత్యదర్పాపహరా! ౨౦౦

చ॥ అడ రడఁగించు లే నరుడ ! యాయుధ మియ్యది వజ్రసార మే

ర్పడినది నిన్ను నీయనుజుఁ బాపఁగ వేఁపఁ గలంపఁ జక్కనై

తొడరినఁ జాలుఁ ద్వత్పరమధూర్తతఁ ద్రుంగఁగఁ జేసి యుద్ధమం

దెడలిన యస్మదీయుల సమీహితము ల్పమకూర్తుఁ జెచ్చెరన్. ౨౦౧

- అ॥ ఓరణార్థి ! నిలుపు ముదటార్తు లె మ్మిదె యనుచు శూలము స్థాపించి
వైచే దుష్టుఁ డగురవగుఁ డది యాకసం బగులఁజేయు రభస పూరిపొల్లు. ౨౦౨
- శా॥ విద్యుజ్జ్వలసమాశలం బగుచు నుర్వీన్యోంతరం బెల్ల నే
కన్యోతం బగుచుండ స్వాత్మసుమహాఘటానినాదంబు నే
గోద్యన్నానము నొక్కఁడై దిగిభక్తగోత్రీడ్పణాపాద గా
నుద్యల్లీలఁ గరాల మై పదరు నయ్యుత్పాత మూహించుచున్. ౨౦౩
- అ॥ ఆపదొడరె రాముఁ డాశుగవర్షంబు నలుపి వాసపుండు ప్రలయనగ్ని
నిజజలౌఘవృష్టి నెఱిఁ బాప మెక్కిడి వీర్యసాగుఁ డభిరవేగ గుంట్టు. ౨౦౪
- తే॥ రామకార్ముకనిస్సృతభీమబొణములను ముద్దుర చూర్ణింపబూల నొనర్చి
రాక్షసేంద్రు మహాశూలరాజ మగ్ని పతగముల నెల్ల లాఘవ పథిసమునను.
- అ॥ శూలసన్నిపాతచూర్ణితభస్మసా ద్భూతపీఠివితతి భూతలమున
నట్లు వ్రాల రాముఁ డగ్గలికేం బెచ్చు పెరిఁగి దాని యలపు వెం నొకంగి. ౨౦౫
- ఉ॥ మాతలిసీత నిర్జరసమాజపతీరిత దివ్యశక్తి ను
త్పాతహరం దటాలున విపాకదురుద్ధరఁ దాల్చి రాఘవుం
డూత మొసంగి వైవ నది యుప్పరవీధి జ్వలత్ప్రభావలీ
ప్రోతముగా యుగాంతసమయొల్కన చుక్కనసేయుచుం బొరిన్. ౨౦౬
- క॥ ఘటానాదాఢ్యయు నై లుంటాకుని శూలము నిర్వహించి నెసక
దుంటలుగ విఱిచి యిడి నిష్కుంటక మొనరించి గమ్యగతిఁ బోలుపొందెన్.
- తే॥ అది హతద్యుతి యై రాల నవనిజాసనాధుఁ డరిరథ్యముల జననముల న్రజ
కల్పనిశితప్రదరముల గాసిపఱిచి వానివక్షస్సు వ్రచ్చెన్ నీ నశరతతుల. ౨౦౭
- క॥ వెండియు మూఁడు పత్రతుల గండడఁగ. లలాటమునను గాడి మోలును ను
ద్దండత నాటి రఘుప్రవరుం డాశరు మేను శరనిరూఢమొనర్చెన్. ౨౦౮
- క॥ అని శరభిన్నాంగుం డై దనుజేంద్రుఁడు ప్రస్నుతాన్రతనిశోణితుఁ డై
యనుకృతపుల్లశోకుఁడు నస నై యను వరయలేక యవశత నుండెన్. ౨౦౯
- క॥ ఖేదము క్రోధంబును సమ్మోదం బెడలంగఁజేయ ముఱముఱలాడం
గాఁ దొడరెను రామాస్త్రవిభేదితగాత్రుఁ డయి ప్రీడ పెనఁగొనుచుండెన్. ౨౧౦
- అ॥ అర్ధితుండు గాఁగ నలము రోసము సైపలేక ఘూర్ణితాక్షిణీల లొలయ
సంభ్రమమున కల్మిఁ జాప మాస్సాలించి యెదిరి గదిరి బీర మెసకమెసఁగ.
- తే॥ అంబరం బెల్లఁ గ్రమ్మిమహాంబుదంబు నర్షధారాసహస్రము ల్పఱిపి హ్రదము
నెల్లు పూరించుఁ గ్రొమ్మించు లెసఁగ నట్లై రాముమై నించె బొణధారాశతము
- క॥ ఆశరుఁ డేయఁగ నేయఁగ నాశరజాలములఁ దాల్చె న్నదీయ కాచా
మేశుఁ డకపుష్పఁడు విజయశ్రీశంస్యుఁడు నాఁగ నెగడి శ్రితసురనల్ల! ౨౧౧

తే॥ ప్రేరణంబు శకాఘనివారణంబు దారణంబు సపత్నావధీరణంబు
నారణంబునఁ గాన్పింప నధిపుఁ డొప్పెఁ గారణగభ స్తినంగహాగ్రహము నెఱయ.

క॥ క్షీప్రకరుఁ డన్నిశాచరుఁ డాప్రక్రమ మరసి యొరసి యతిదుష్టుం డై
దీప్రప్రదరసహాసము లాప్రభు నెద నాఁటె విస్మయం బొదవంగఁ. ౨౧౭

తే॥ రక్తదిగ్ధాంగుం డై సమరమువనమునఁ బూచి యొప్పారు మోదుగు పూచికగుడు
నాఁచికోలయ్యెఁ గాకుత్స్థు నపుడు చక్కఁజూచువారి కన్గవలకు శోభనాం.

మ॥ సుమమాజుం డసురాశుగాభిహతి రుష్టుం డై యుగాంతార్కక
ల్పము లౌ సాయకము ల్నిగుడ్చి యరిదర్పం బెన్న కవ్వాని ప్ర
చ్చి మహాద్ధత్యము సూపె నిర్వరును లక్షీభూతభావం బల
క్ష్యము గావించిరి ప్రస్తుతప్రహితశస్త్రాస్త్రావృతిప్రకియఁ. ౨౧౮

సీ॥ అలవెంచి రావణు నటఁగంచి సక్రోధుం డై రాముఁ డిట్లనె నల్ల నగుచు
నవివేకమునఁ దెచ్చి తల్లు జనస్థానమం దున్నతటి సీత నవనిజాత
మద్భార్య నాదుసమక్షంబు గాకుండఁ బొంచి వచించి మై వెంచి యొకట
దీనయు వివశయు దీర్ణయు గా బలాత్కారంబునం బాపకర్మ మనక
ధూర్త! యంత నె వీర్యవంతుండ వైతె చెడుగ! స్త్రీశూరుఁడ వనంగఁ జెల్లుఁగాక
యదియును ననాథ లగువారియం దొకొంట నీదు కాపురుషత్వంబు నెఱయుచుండు.

తే॥ రహితమర్యాదుఁడవుగ నిర్లజ్జఁడవుగ నటులె యనవస్థితుఁడవు గా నడరి తొడరి
యన్యదారాభిమర్శనంబొచరించు నీవు పురుషుండ వొదె వినింద్యచరిత. ౨౨౧

శా॥ శూరమ్మన్యుఁడ వన్నఁ దోలితి నటంచుం దమ్మునిం దన్ని తే
జోరూఢిం బ్రకటింపఁగంటి ననుచుం జుక్కాణికిం గర్వ మొ
ప్పారంగా రహిఁగాంచె దంతయును సవ్యాజంబ యెందేనియుం
జోరత్వంబె ప్రసిద్ధమయ్యె నిక సంశుద్ధత్వ మాబద్ధమే. ౨౨౨

తే॥ పూర్వుల యశంబు దలఁపవ పో త్వద్బార్జితం బనఁగఁ జెల్లు నది యేది ధన్యమాని
వైన ఫలమేమి గెలిచితి వన్నిదిశల దుష్టవర్తనముననె నిర్ధూతసుకృత! ౨౨౩

తే॥ పుట్టితివి కన్నతల్లి దాపాంపు నెడఁగఁ బెరిగితివి పెద్దవారల పెంపు దలఁగఁ
దక్కులాని ని న్నననేల తాతసేత యింతవాని నొనర్చుట యెఱిగియెఱిగి.

తే॥ కల బలసమృద్ధి యుత్సేకగతి వరప్రసక్తియుం గర్వ మెదిగింప జరిగె నెల్ల
రకు నహిత మగు వృత్తంబె ప్రకట మైన లోగి రొడ్లంచు నీవు లోలోన మురియ.

ఆ॥ దొంగ వై మొఱుగి తోడితెచ్చితివి సీతాంగనం దలంప వదియ మిత్తి
యగుచుఁ జేరఁబాటె నగుణ! తత్ఫల మిష్టె యనుభవించువాఁడ వదరిపడకు.

ఉ॥ సిగ్గొక యింత లేనిపని సేసితి వింతియ కాక యేది నీ
వగ్గె బలంబు శౌర్యమును బాడ్వడ వీడ్వడఁ బోని దుర్యశం

బగ్గల మై బయల్పడంగ నమ్మెయి చౌర్యపురోతకుండి

వొగ్గితి నన్నఁ జాలదొ మహాద్యునుము పెడనో యనొచినిన్.

౨౨౭

క॥ డయకపోయితి వే నాచాయం గొని మెలంగుచుండు సమయంబున ని

న్నాయెడ మదీయసునిశితసాయకములఁ గ్రొచ్చి ఖరుని జతకుఁ బనుపనే.

ఉ॥ లేడనిపింప కెట్లుగా బలే కనుపించితి వింశే చాలు నీ

నాడయిన న్నిలంబడుము నైబుతనాయక ! యెంటఁబోక ని

న్వాడి యలుంగులం బొనిపి వచ్చి కృతాంతనిశాంతలక్ష్య మొ

పోడిమి గన్నులారఁ గనఁ బుచ్చెద మెచ్చెద నుచ్చితంబుగాన్.

౨౨౯

తే॥ మచ్చరచ్చిన్న మయి జ్వలన్మహితకుండలమ్ము నీమ సక్ మ్మియులం దొంగి

ధూళిబుంగుడుపడుచుండ దొర్ల నీడ్చుఁ గాత మొరయుచుఁ గన్వనభగమ్మగములు.

ఉ॥ నీయుర మెక్కి గృధ్రములు నేడె యభిచ్ఛముగా నవాసముం

భాయక గ్రోలుగాత మతిపాతశరవ్రణనిస్సృతం బొగిన్

డాయఁగ వచ్చి మెచ్చి గరుడంబులు డంబుగఁ జిల్వలం బలేన్

వేయును గంకముఖ్యములు విస్రపుఁ బ్రేగుల లాగుఁగాపున్.

౨౩౦

క॥ అని ముట్టబలికి రాఘవుఁ డనిమిషు తా ననఁగ నహితు సంఘికగతు నె

ట్టన శరవర్షంబులఁ జొప్పెనయఁగనీ కటిమె నన్మహితచారిత్రా!

౨౩౨

మ॥ కలన న్మత్రునిశాతనం బెడఁద నాకాంక్షించు శ్రీరాము న

ద్బలవీర్యంబులు హర్షతర్జకలనాప్రాప్త్యాము త్రెట్టిగా

బలుపొందె న్బలు పొందు సూపె నకలప్రౌఢాస్త్రశస్త్రంబు లు

జ్వలతేజోనిధి జ్ఞానమూర్తి లఘుహస్తస్ఫూర్తియుం దొనె కాన్.

౨౩౩

—◆ మెత్తవడిన రావణు రథము సొనఁగి తొలగిండు ◆—

ఆ॥ ఆత్మగతము లైన యాశుభచిహ్నంబు లరసి రాక్షసాంతకరుడు రాముఁ

డరుస మెనసె నసురు నభ్యర్థితుంజేసె మరలఁ దెరల కొలయు మత్సరమున.

క॥ హరినికరశిలావృష్టుల నరేంద్రశరవర్షముల వినాశోన్ముఖుఁడై

వెరవేది విఘ్నార్ణాత్ముఁడు విరతక్రముఁడును నిశాటవిభుఁ డయ్యె నభి! ౨౩౪

ఆ॥ శస్త్ర మొరయలేడు శరశరాసనములఁ గూర్పఁ గర్షణం బొనర్పఁ జాలఁ

డల్లె వైచేనేని సంతరంబున వ్రాలు నవియు ప్లేరిఁ దాక కసురశమని.

౨౩౬

క॥ తనబీర మెదిరిబీరము గననేరని చిత్తవృత్తిఁ గలఁతంబుడు న

ద్దనుజేంద్ర మృత్యుకాలంబున వర్తన ముచిత మైస బుద్ధి నరయుచున్.

౨౩౭

క॥ సూతుఁడు ప్రవీణతాసముపేతుఁడు తదనన్తు రథికు నీక్షించి రణా

పేతముగఁ జేసె నరదము శీతాచలతనయ! తనదు చేమల పొప్పన్.

౨౩౮

శా॥ క్రుద్ధాత్ముండు కృతాంతచోదితుఁడు నై క్రూరుం డట న్నోహనం
బద్ధుం డై కను లెఱుసేసి నయముం బాటింపఁగా లేక దు
ష్టాదత్యంబున సారథి న్సురభవిద్యాసారధీయుక్తునిన్
రుద్ధుం జేయుచు నిట్లనె న్నెపము లారోపించి శ్రీపాలనీ!

౨౨౯

ఉ॥ బీరములేనివానిగతి భీరువునట్టు లశక్తుఁబోలె ని
ష్పృరుషునింబలెన్ లఘునిభాతి నసత్త్వ నమాయుకు న్సుతే
జోరహితు నవ్యపాస్త్రునిఁగఁ జొప్పడ న స్గని స్వేచ్ఛ నిమ్మెయిన్
వారక వ ర్తిలం దలఁచి వచ్చినవాఁడవ కావె దుర్గతీ.

౨౩౦

సీ॥ అలవోక న నిట్లు లపవాహితు నొనరై రథముతో నిజమనోరథముతోడ
ఖ్యాతవీర్యుం డరి కనుచుండ రణలుబ్ధు ననుఁ గాపురుషుఁ జేయ ననిచితెట్లు
చిరసమాశ్రిత యశశ్రీ తేజ మోజమ్ము ప్రత్యయమ్మునుబాడు పఱిచి తీవ
పరు పురస్కృతులకై ప్రాల్మాలి తని కాక యవిదితం బిది యంచు నరయఁజాల
నిట్టిపనికిఁ జొరఁడు హితకాంక్షి యగువాఁడు పదరుఁ బటప శత్రుపక్షజనుఁడు
పిన్ననాటఁగోలెఁ బెనుపొంది తిచ్చోట మలసి తరుస మదియు మఱవవలెనె.

తే॥ రిపుఁ డుపగతుం డగుచు నన్ను రెమ్మకుండు నంతలోపల నతని నే నఱుమునట్లు
సేయు మిపు డైన రథ మందుఁ జేర్చి నేర్చి తేని మది యీదెసఁ బ్రసక్తి నెంచునేని

ఆ॥ ఇటు లబుద్ధియగుచు హితబుద్ధియుతు సూతుఁ గాఱులఱచి యలఁచు గతికి నాతఁ
డలఁతి నధిపుతోడ ననునయ మొప్పఁ బత్థ్యంబుగాఁగఁ బలికె నంబుజాక్షి!

ఉ॥ భీతుఁడనో విమూఢుఁడనొ పెంపఱ వైర్యుపజాప మంచు నే
నీతరమందు వింటినొ నిరీహుః బ్రమత్తుఁ గృతఘ్ను సేహని
ర్యాతునిఁ గూర్చువాఁడనొ మహాశయవర్యుఁడ విట్లు లాడఁగా
నాతలఁ పెల్ల వ్యర్థ యగు నాళిక నందె నిశాచరేశ్వరా!

౨౩౧

క॥ అయమెంచి నయము నారసి స్వయశఃపరిరక్షణంబు జాడనె చని వి

ప్రియ మొనరించితిఁ బ్రియ మని నియతస్నేహార్ద్రభావ నిష్ఠితబుద్ధిన్. ౨౩౨

తే॥ దోస మెంచి గొనంబులఁ దూలపుచ్చి ప్రియహితాదృతు నన్నిట్లు పెనుపుదక్క
దూఱకు మనార్యలఘుఁడగుఁదొరయ పోలె వినుము నాయపరాధమ్ము విధముదెలియ.

క॥ ఏ నేనిమి త్తమునఁ దే రానియతరణాంగణమ్ము నాభోగము నే

తేనెటి నట్టులు దలఁగం గా నొనరించితినొ యట్టి క్రమ మరయఁజనున్. ౨౩౩

సీ॥ పెనుబోరునం దేవుబీటువ్రామెడువాని తెఱఁగున నలతమైఁ దెరలుటయును.

సౌముఖ్య మరుసంబు చక్క నై మెలఁగుట యను నివి నీదెస నడఁగుటయును

వర్షాహతములు గోవరముల ట్లీవాజు లఱుమలే కొండ్లాండ నలుకుటయును.

దుష్టనిమి త్తము ల్లోడ్తోడఁ బ్రతికూలములు పెల్లుగాఁ దోఁచి మొనయుటయును

- దెలియఁ గాంచి నిన్నుఁ దేర్పఁ దురంగమ స్థితగతులతోడి శ్రమముఁ బాప
దొరపు నీదుచనపుఁ దొందరింపఁగ నిదె క్షమ మటంచు నిట్లు జరిపినాఁడ. ౨౪౮
- తే॥ దేశకాలమ్ము లధిపుని తెలివితేట లింగితములు నిమిత్తంబు నిరీతములు
దైన్యభేదహర్షంబులు తద్బలాబలములు సారథి యెప్పుడుఁ దలంపనలయు. ౨౪౯
- తే॥ సమవిషమనిమ్నుభూభాగసరణు లాత్మపర పరావరభావము ల్పరఁగుతలులు
స్థాన ముపయాన మపయాన సర్పణాపసర్పణములును యంతకుఁ జను నెఱుంగ.
- ఆ॥ రథకుటుంబి వాఁడు రాణమై మెఱయంగఁ దగినయట్లు మలఁగఁ దగునకాని
యరద మెక్కునంత కాపే రెనయఁబోవఁ డింత నిజము రాక్షసేంద్ర! వింటె.
- క॥ లక్షణలక్ష్మము లరసి పరేక్షణ మెడలించితిని యథేచ్ఛగా గా డీ
వీక్షణ మేయది తత్త్వమొ వీక్షించి యనుజ్ఞసేసి వెలయుము కరుణా. ౨౫౦
- క॥ నీనెఱపిన శిక్షమెయి నేన నానృణ్యంబు మదిని నెలకొనఁగానె
పూనిక మెలంగువాఁడం బో నొం డగు తెఱఁగు వంకఁ బొరయఁగ నింక.
- చ॥ అని వివరించుయంత నుడు లారసి సంగరలుబ్ధుఁ డాతఁ డొ
నని పరితుష్టి నెక్కినఁగ నొహృదయంబు దయామయంబు నై
తనరఁగ వానిఁ బేర్కొనుచుఁ దద్దయు రత్నపుఁ గూర్పు లొప్పు చ
క్కని కరకంకణం బొసఁగి క్రయ్యని యాదర మొప్ప నిట్లను. ౨౫౧
- ఆ॥ సూతవర్య! నీవు సుముఖుఁడ వైరాఘవాభిముఖుఁడగు నయంబుమెఱియ
రథము నడుపు మీఁక నరాతులం దెగఁజూడ కురిక రాఁడు రాత్రిచరవిభుండు.
- క॥ రావణు నెదిర్చి మనఁబో డేవైరియు ననుచు నీవు నెఱుఁగుదు మదిలో
నావల నరయుచు మెలకువ మైవిహరింపు మనమెందు మార్పడకుండ.
- ఆ॥ అనుచు నానసేయ ననితరహర్షాప్తి బొదలి సెల వటంచుఁ బాలుపుమీఱ
దీఁగెఁ దివిచి నట్లు తే రెనయించె వాఁ డదియు రాము నెదుట నపుడ నిలిచె.
- మ॥ అలతం బొంది తలంగి క్రమ్మటి మహాహర్షంబుతోఁ దొంటియ
ట్టిలలిం ద న్నలఘోక మార్కొని నిరూ ఢిం బేర్చు పౌలస్త్యుడు
ర్గలితం బెంచి స్వకీయభేదమును సంలక్షించి యివ్వని నె
ట్లలఁతిం గెల్వఁగవచ్చు నంచు హృదయ వ్యాపార మేపారఁగ. ౨౫౨
- క॥ విస్మితుఁ డగు రామునిఁ గని సస్మితుఁ డై యరుగుదెంచె సంయమివర్యుం
డాస్మాకభావి దానవఘస్మరుఁడు మహామహుండు కలశబాఁ డంత.
- తే॥ సురలు మును లని దివి నుండి చూచుచుండ వారితోఁ గూడి యచ్చోటవఱలు
పాపకర్ముల సిరులకు బందెకాఁడు చులకవోని తపస్సారములకు వీఁడు. [వాఁడు

—♦ అగస్త్యుఁడు రామునకు నాదిత్యహృదయం బుపదేశించుట. ♦—

- క॥ భగవంతుఁడు పీతాంబుధి నిగమాగమపారదృశ్య నిశ్చితమహిమో
పగతుఁ డగస్త్యుఁడు రాముని నగణితగుణరాశిఁ గాంచి యలరుచుఁ బలికె॥
- సీ॥ ఉన్నవాఁడవె తండ్రి! యోజన నెఱయక మునుపటి దగు తత్త్వమును స్మరిం తె
మాయామనుజతాప్తి మార్గంబుఁ బ్రకటిం తె పాటిం తె పాఱు చా పలపునడియు
విధిపల్కు తెఱఁగు గావించితివే కద యనుమాన మింకేల యసురు గెలువ
జయలక్ష్మీ మొనయనౌ సమయమియ్యదియ సువ్తుసముతో సుర కార్య మరసికొనుము
గోప్యము సనాతనము ప్రతికూలహాసన మఖిలపాపప్రణాశన మభయదము జ
యావహము పర మక్షయ్య మశివహరము నైన యాదిత్యహృదయ మీవవధరింపు.
- క॥ పురమశివతత్త్వసారము హరియోగాస్పదము బ్రాహ్మ మఖిలసురాధీ
శ్వరభావిత మిది నిత్యము స్మరియింపుము దీనఁ దలఁగు సకలాపదలు॥ ౨౬౩
- తే॥ సర్వమంగళమంగల్య సర్వవేద సారసర్వార్థిశమనప్రశంసిత మిది
ఆయురభివృద్ధికర ముత్తమానుబంధ మిట్టి స్తవరాజము జపించి యెదిరి గెలుతు.
- సీ॥ తెలిసి పూజింపుము దేవాసురాచ్చితు రశ్మిమంతుని దెసర క్తి నెఱపు
ముద్యన్మహోరాశి నొప్పారఁ గొనియాడు మావివస్వంతున కంజలు లిడు
మట్లు భాస్కరు కొలు వంది మిన్నందుము భువనేశ్వరునకు సంస్తవము లొనఁగు
మఖిలభూతాత్మున కాత్మార్పణ మొనర్పు మాశ్రయింపుము ద్వాదశాత్మగురుని
నితఁడే దేవదేవుఁ డీతఁడే తేజస్వి యితఁడే రశ్మిభావనేప్పితుండు
నీతఁడే గభస్తు తెనయించి యలరించు నెల్లలోకములఁ దదీశతతుల. ౨౬౪
- వ॥ ఇమ్మహామహుండు బ్రహ్మయు విష్ణుండును రుద్రుండును శివుండును స్కందుం
డును బ్రజాపతియు మహేంద్రుండును ధనదుండును గాలుండును యముండును
సోముండును నపాంపతియుఁ బితృదేవతలును వసువులును సాధ్యులు నాశ్వీ
నేయులును మరుత్తులును మనువును వాయువును వహ్నియుఁ బ్రజాప్రాణుండును
ఋతుకర్తయుఁ బ్రభాకరుండు నాదిత్యుండు సవితయు సూర్యుండును బూషయు
గభస్తిమంతుండును సువర్ణసదృశుండును భానుండును హిరణ్యరేతసుండును
దివాకరుండును హరిదశ్వండును సహస్రార్చియు సప్తసప్తియు మరీచిమంతుం
డును దిమిరోన్మథనుండును శంభుండును డ్వప్తయు మార్తాండుండును నంశు
మంతుండును హిరణ్యగర్భుండును శిశిరుండును దపనుండును భాస్కరుండును
రవియు నగ్నిగర్భుండును నదితిపుత్రుండును శంఖుండును శిశిరనాశనుండును
వ్యోమనాథుండును దమోభేదియు ఋగ్యజుస్సామపారగుండును ఘనవృష్టియు
నపాంమిత్రుండును వింధ్యవీధియుఁ బ్లవంగముండును నాతపియు మండలియు

మృత్యువును బింగళుండును సర్వతాపనుండును గవియు శస్రుండును మహా
తేజుండును రక్తుండును సర్వభవౌద్భవుండును నశిత్రగహతారాధపుండును
విశ్వభావనుండును దేజస్తేజస్వియు ద్వాదశాత్ముండును నను నీశుతివిగ్రుతం
బు లగు నామవాచకంబులఁ జతుర్థియగువిభక్తితోడం గూర్చి నమోంతమంత్ర
ముల నొనరించి యద్దేవు నీక్షించుచు జపింపవలయు. ౨౬౬

సీ॥ వెండియుఁ బ్రాగ్గిరీశుండ! నీ కంజలు లృశ్చిమగిరిదేవ బహువిసతులు
జోత లియ్యవె కొను జ్యోతిర్గణాధిపతీ! దినాధిపతీ! నతీరితములు
జయ నమస్కారము ల్జయభద్ర! దోయిళ్ళు మ్రొక్కులు హర్యశ్య! మోడ్కుఁగెల్ల
తతి సహస్రాంశుండ! దండంబు లాదిత్యుఁడా నమస్కృతు లుగఁడా! నమోను
వాకము వీరసారంగ! వందనములు పద్మబోధక! మార్తాండ! బ్రహ్మశంక
రాచ్యుతేశ! ప్రణామాళు లయ్య యివిగొ సూర్య! జోహార్లుగూర్తుఁదిశుద్ధి దనర!
వ॥ జేజేలజేజే! నీకు జేజే లర్పించెద నావిత్యనర్చస్కుఁడా! శరణు భాస్వంతుఁడా!
శరణు సర్వభక్షా! శరణు రాదాకారా! శరణు తమోఘ్న! శరణు హిమఘ్న
శరణు శత్రుఘ్న! శరణు అమితాత్మా! శరణు కృతఘ్నఘ్న! శరణు దేవా!
శరణు జ్యోతిషాంపతీ! శరణు తప్తచామికరాభా! శరణు హరీ! శరణు నహీ
శరణు విశ్వకర్ముఁడా! శరణు తమోభినిఘ్న! శరణు రుచీ! శరణు లోకసాక్షీ!
శరణు శరణు లోతంద్రీ! శరణు లనుచు శరణులు సమర్పింపవలయు. ౧౬౮

తే॥ తా నె నశియింపఁజేయు భూతము సకలము దాన సృజియించు నీతండె తవిలిప్రోచుఁ
దన గభస్తుల చాయన తపనవృష్టు లెనయఁగాఁజేయుచుండు నీయన ప్రభుండు.

తే॥ భూతపరినిష్ఠితుం డై ప్రభూతమహిమ మేలుకొనియుండు సుపుల మేలుకొలుపు
నీతండే యగ్నిహోత్రాత్ముఁడితండె యగ్నిహోత్రఫలదాతయుననంగనొప్పుచుండు.

క॥ శ్రుతులుం గ్రతువులుఁ గ్రతుఫలవితతులు నట్లఖిలలోకవిధికృత్యము లొ
కృతివిషయములు నయంబులు నతీంద్రియుఁడు రవియ నేర్పు ననుశాసింపన్.

తే॥ దుర్గమారణ్యసంచార దూరగతిభయార్తులం దేపురుషుఁడేని యత్న మొప్ప
నీస్తవంబు పఠించి కీ డెనయఁబోవఁ డాపదల నిస్తరించు సుఖాత్ముఁ డగును.

తే॥ దేవదేవు జగత్పతి నీవరాన్వయమ్ముకంద మ్మితని దృఢైకాగ్ర్య మొప్పఁ
బూజసేయుము త్రిగుణితంబుగ జపింపు మీస్తవం బెందునేని జయింతు నధిప.

క॥ అజితుఁడ వీవని యెఱుఁగుదు నజముఖ్యవరప్రసక్తి నతఁ డంతలు గా
గజబిజివడి సాధింపంగ జతన నీ కొదవె మనుజకలనఁ దనరుటన్. ౨౭౪

క॥ రామాజగదేకమనోరామా! శితకల్పకాభిరామా! రామా!
నీమానితమహిమంబున నే మాకభయప్రతిష్ఠ హితసుఖభూమా!
౨౭౫

- తే॥ ఈక్షణంబున నసురు నీ వీక్షణముననే దహింతువు నిజ మింత నేఁ దలంతు
రాజ తేజంబునను గ్రహరాజ తేజ మోజ మెసఁగిప నైన యియ్యోజ నెఱయ.
- క॥ వియదాదివ్యాపక! యిదె జయ మందెద వనుచుఁ బలికి చయ్యనఁ జనెఁ దా
నయ మెన్నుచు మునిమండనుఁ డయత్నలాభంబు వడసి యారఘువరుఁడున్.
- ఆ॥ నిర్విచారుఁ డగుచు నిర్వృతాత్ముండు నిర్ధారణం బొనర్చి ధారణాశ్ర
యతనె యాచమించి యాదిత్యు ధ్యానించె నిత్యశుచి శుచిత్వవిరతి మెఱయ.
- క॥ కష్టాత్ము రావణుంగని హృష్టాత్ముం డగుచు రాముఁ డేడ్డెఱ నెఱపన్
స్పష్టం బయ్యెను బగతుని నష్టత్వము చూచువారి నయనంబులకున్. ౨౭౯
- తే॥ అనల నగు జతనల ధృతి దవుల దేవదేవుఁ డట్లుండ వాసరదేవుఁ డెలమి
మించి రక్కసు క్షయము యోజించి రాముఁ గాంచి యిట్లనె సురగణకలితుఁడగుచు.
- క॥ త్వరపడుము సురసనాథా! పరఁగుము పరు గెలువు మసము పాటింపుము పె
ల్లరుసము గొనుము జయశ్రీకరగ్రహణ మెనసి సీతఁ గైకొను మనియెన్. ౨౮౦
- ఉ॥ అంతటఁ జేరవచ్చె నమరాంతకుఁ డాశరనాయకుండు వాఁ
డంతలు ప్రేరణంబు తన యంతను గూర్చి పొనర్చిన న్రనా
భ్యంతరవ ర్తివ ర్తన మయత్నిత మై తగ నాతఁ డొడ్లు వి
భ్రాంతతమైఁ గనుంగొన దురంబు నయంబు రయంబు సూపఁగన్. ౨౮౨
- సీ॥ ఆకసం బొరయుచు నద్దాని గ్రసియింపఁ దవితెఁబో యన నొంటఁ దివురునదియు
దనధాటి కే నెంత లని ధాత్రి మొరయంగ నేమిఘట్టనముల నెఱపునదియు
గంధర్వనగరంబు గలదె యొండొక్కొట నిదె యంచు రుచులెనయించునదియుఁ
బురదాహకునకేనిఁ బాలునే తన్ను వ్రేలిడిచూప నని గర్జ లిడెడునదియు
నవియె శ్రీపతాక లన నుచ్చితపతాక లొప్ప నొప్ప వాజు లోసరిలక
యిలకు మింటి కొక్కఁడే కాఁగ మొనయింప నడరునదియు నయ్యె నసురురథము.

—♦ రామ రావణులు మరలఁ దలపడుట ♦—

- మ॥ శరధార ల్పరఁగించు సంచున శరాసారాధ్య మౌ నంబుదం
బు రహి న్మించి తటిత్పతాక లెగువన్ భూరిస్వకేంద్రాయుధ
స్ఫురణ ల్నెక్కినఁ గృష్ణవాజియుత మై పోలంగ రాద్రోరుడం
బరవర్చస్వినవత్సమీరితము లొప్పం దాఁకు నప్పట్టునన్. ౨౮౪
- తే॥ తివిరి వజ్రాభిమృష్టవిదీర్యమాణ ధరణిధరనిస్వనస్ఫురోద్ధరము గాఁగఁ
దనదు ధనువు స్ఫాలించుచు దద్దయు నది బాలచంద్రనతం బయి పరఁగుచుండ.
- క॥ ఘనవాహను సారథితో ననె ననవద్యుండు రాముఁ డనవద్యకలా
వన మైన పలుకుఁబడి యిమ్మున స్మితరుచి గూర్చు తెలివి మొనకొనుచుండన్.

- ఉ॥ మాతలి! చూచితే కడఁక మార్తు రథంబు మనోరథంబుతో
నీతటి డాయవచ్చెడు సమేధిత మై యవసవ్యపుం గతి
న్నేతకు నాదు గెల్పిడెడు నే ర్పెనయించుచు వేగయోగవ
క్రాంతవర్తనం బయి లయాభ్రమనార్భటు లుల్లసిల్లఁగన్. ౨౮౭
- అ॥ అట్లుగాన నీవు నస్మదీయము రథం బెదిరి కెదురు గాఁగ నెనయఁజేయు
మనిలఁ డడరు నబ్దమునుబోలె దద్ధ్వంసనం బొనర్తు నెఱచలంబు నెఱయ.
- ఆ॥ స్వక మవిక్లబం బసంభ్రాత మన్యగ్రహృదయనీక్షణము సమిష్టనియత
రశ్మిసంచరణము రయవంతమును గాఁగ రథము నడపు మీసృ రాణ నెఱయ.
- క॥ నీ కేను దెలుపువాడనె ప్రాకటయశుడవు పురందరవిభుప్రబలా
నీకరథోచితుడవు ని న్నే కాగ్రయుయుశ్శుతాప్తి నిటు దలఁపింతున్. ౨౮౮
- క॥ అను రాముని నుడి వినినంతనె పరితుష్టఁ డయి వేడ్క తనరారఁ బ్రదో
దన మొనరించె నతం డయ్యనువున రథ మంతరముగ నాటాడఁగన్. ౨౮౯
- క॥ సురసారథిస త్తముఁడయ్యరదము రావణరథంబు నవసవ్యముఁ జే
యురహిఁ దఱిమి చక్రోత్థి పరజమ్మునఁ గ్రమ్మె బగుఁడు పరిభూగుఁడు గాన్.
- చ॥ అలిగి దళాస్యఁ డంతకుని యట్టులు తామవిప్ర త్తనేత్రుఁ డై
చల మెగువంగ సమ్మఱు లసమ్మఱు రాము నిశాతసాయకం
బుల నవధూతుఁ జేయు నెఱపోతర మొప్పఁగ నేసి యార్చె న
య్యల వధికం బటంచుఁ గన నయ్యె సురాసురకోటి కయ్యెడన్. ౨౯౩
- తే॥ ధర్షణామర్షితుం డయి దాశరథియుఁ జండకోదండ మైందంబు శరము లర్క
రశ్మిసప్రభములును బిరానఁ దాల్చె రోషలంభితధైర్యుడౌ రూఢి వెలయ.
- ఆ॥ అలఁత నొందఁజేసె నంతకు ముబ్బడి గాఁగ రామధరణికాంతుఁ డసురు
సరభసముగ నడరి శరవరాసారమ్ము వఱపి సురలు మునులుఁ బ్రస్తుతింప. ౨౯౪
- తే॥ అప్పు డనోన్యవధకాంక్షులైన వారి కొదవె దరమెన్నరానియాయోధసంబు
రుష ముఖప్రతిముఖతానిరూఢి దనరఁ గదిసి యొరపెట్టు కొదమసింగముల కట్లు.
- క॥ దేవర్షులు గంధర్వులు నావలనున సిద్ధవరులు నాదైవరథజ
న్యావభృథ మెదలఁ గోరిరి రావణశసనమునకై ధరాధరతనయా ! ౨౯౭
- శా॥ ఆలో రాక్షసనాశనంబు రఘురామాధీశు లీలాజయ
శ్రీలాలిత్యముఁ దెల్పులక్షణము లక్షీణంబు లై తోఁచె ని
ర్వేలా ర్థి న్దనుజు ల్మనుంగఁ బ్లవగు లేవలాతిగానందవే
ణీలోలాత్ములు గా సురర్షిసుఖనిర్ణదత్వ మొప్పారఁగన్ ౨౯౮
- సీ॥ వర్షించె నెత్తురు లావఱఁ బర్జన్యండు సుడిగాడ్పు లవసవ్య మడరి చుట్టె
నెట్టెట్టు లసురు తే రెనయు నన్నెటి గృధ్రకులము భ్రమించుచుఁ గూడముట్టె

దాసనపూజిగిఁ దనరారు సంజచే దీపితం బయ్యె లంకాపురంబు
పగలేనిఁ జుట్టును బొగలేని ని ప్పట్లు భాసిల్లె నవ్వీటి ప్రాంతభూమి
వాని కటు కానివై యెల్లవారు నడలఁ బిడుగులంగూడి యుల్కలపేర్చు ధ్వనుల
నెలవులనె సప్రచారంబు నెఱపుచుండె దసిలిచేడ్పడె నతఁ డున్న దెసపుడమియు.

ఉ॥ సంగరముం బొనర్పఁ జెయి సాచు తెఱంగునయందె పట్టిన
ట్లంగద వుట్టె బాహువుల కాశరసంతతి కెల్ల భర్త మే
నం గనుపట్టెఁ దె ల్పెఱుపు నల్పును బస్సును నైన భానుర
శ్రీంగము లింగలమ్ములు మహీధరముం దగు ధాతువు ల్వలెన్ . 300

క॥ గ్రద్దలు తోడ్పడిరాఁ దమ గద్దఱితన మెగువ సరిమొగం బసురున కై
యుద్దవడి నార్చె నక్కలు తద్దయు జ్వలనములు నోళ్లఁ దరలుచునుండన్. 301

క॥ వీఁచెఁ బ్రతికూలవాతం బాచెయిదంబున నె ధూళు లడరించుచుఁ బె
ల్లెచి యసురాధినాథుని లోచనమార్గంబు దృష్టిలోపం బెనయన్. 302

తే॥ పడియె నింద్రదాశనులు సేనపట్టునంచు దుర్విషహ్యస్వనంబులు ధూర్తములుగ
జలధరంబులతోడి ప్రచారమింతలేకయే యాఁకపడుచున్నలీల వెలయ. 303

ఆ॥ దిశలు విదిశ లొకటఁ దిమిరావృతములయ్యె బాంసువర్ష మటు నభంబుగ్రమ్మె
ఘోరకలహ మడర గొనకొని శారిక ల్వాని తేరిపైని వ్రాలి యఱచె. 304

క॥ జఘనముల స్ఫులింగమ్ములు నఘమయములు గనుల వెంట నశ్రువులును జా
ఱ ఘనస్యందనహయములు మఘవారికిఁ గీడువుట్టు మార్గము సూపెన్. 305

తే॥ అబల! యేవంవిధములు భయావహములు
బహుళములు దారుణమ్ము లుత్పాతములు మ
హాహవమ్మున నెట్టన నావహిలై
రావణుని కీడు నొడువు విరావములను. 306

క॥ కృతనిశ్చయోషితుం డమ్మతకరిరక్కసుఁడు మతము మఱలింపఁడు స
మ్మత మగుఁగాదే యదియును వితతోత్సాహమునఁ బెరుగు వీరుల కెప్పుడున్. 307

ఉ॥ పూవుల చల్లకంబు పరిపోషణముం బొనరించు నంక నె
త్తావులు నెక్కినన్ సులలితంబులు భృంగరవానుషంగముల్
శ్రీవిలసద్వనోపవనసీమవిహారము లొప్పఁ బయ్యెరల్
పావననూర్తి రాము జయపద్ధతిఁ బేర్కొనసయ్యె నయ్యెడన్. 308

ఆ॥ పరఁగె భామములు నభామమ్ములును సాత్త్వికమ్ము లాంగికములుఁగలసి మెలసి
తెలివితేట లెనయ దిక్కులతోఁ గూడి రాము మేలు సూపు రాణలొలయ.

క॥ జయశంసులు సౌమ్యము లప్రయత్నసిద్ధములుఁ గాఁగఁ బార్థివవరు స్వ
స్త్వయనం బెనయ నొనర్చె సదయములె యట్లొదవె నాఁగనగు లక్షణముల్.

క॥ ఎమ్మె లగు శుభనిమిత్తము లమ్మెయిఁ దనకుఁ బొడసూప నె॥ లెమ్మరిద
ర్ప మ్మడఁగుకాల మిదె యని నెమ్మది నూహించె భువనసేత యలరుచున్.

మ॥ పరమానందముఁ గూడి విక్రమము దర్శించు స్థర స్మేరసుం
దర మాస్యాజ్ఞ మలంకరింపఁ బ్రధితాత్మప్రౌఢి యానూఢి య
బ్బర మాకాశసదంతరంగముల రూపు ల్సూపఁ బ్రేరేప స
త్త్వరమావల్లభుఁ డొప్పె రాముఁ డధియుద్ధప్రాజ్యరంగంబునన్. 3౧౨

ఉ॥ ఆనల రామరావణుల కయ్యె దురంబు సమస్త జీవభీ
త్యాసహ మత్యుదారమహిమాస్పద మాశ్వామహాస్త్రమంత్రవి
ద్యావిలసత్ప్రయోగ మతిదారుణ మశ్రుతదృష్టపూర్వ ము
ద్భావితసర్వలోకచయపాలవశీలనయాంచి తేక్షణ! 3౧౩

క॥ సురరాజవైరి సైన్యము హరిరాజచమూచయంబు యతయుద్ధసమా
దర మై తిర మై నిజపరవరతరతమభావ మరయువలనున నుండెన్. 3౧౪

ఆ॥ ప్రహరణములు వట్టి బలుజతనల ముట్టి యాటలాడనున్న యాబలములు
చూచుచుండఁ గాని చొరఁబాట వవ్వారి దురము మేగురముగ చొరయుచుండ.

క॥ అద నరసి పదరి యొండొరు గుదియింపఁగ నెంచు వారి కోల్లలవంకన్
హృదయములు ప్పొవ విస్మయ మదనముగాఁ జేష్ట లుడుగ నవి యగు లుండెన్.

ఆ॥ ఉడుటుతనముతోడి యుద్భవంబులు దోప నాయుధములు దాల్చి యట్టులున్న
యుభయసైన్య మొప్పె నురుచిత్రగతమైన యదియ పోలె విస్మితాక్ష మగుచు.

ఆ॥ అట్లు వారివారు సంబరచారులుఁ జూచుచుండ మిగుల నేచి శకున
వీక్షణప్రవృత్తవృత్తు లై నరవరాసురవరు ల్దేకపరతఁ గనిరి. 3౧౫

క॥ కృతనయులు స్థిరామద్దులు ప్రతిహతసాధ్వసులు నగుచుఁ బ్రతికృఖిరచనా
ద్యతిశయితము లొప్పారఁగ సత మిది యనఁ బోరి దేకసంయమ మమరన్.

తే॥ ఎట్టులుం గెల్పు తనయదియే యటంచు దాశరథి మేలియసమబ్బు తణియటంచు
రావణుండును స్వవీర్యసర్వస్వములను ధారవోసి రప్పోగునఁ దరళనయన!

చ॥ కనలున దానవుండు గనుగానక దేవరథంబు వజ్రశ్రీ
తన మగలించుపొంటె నిశితప్రదరంబులఁ గూర్చి పైచి యా
ర్చిన నవి తద్విమగ్ధమున శీర్ణము లై ధరణిం దొరంగెఁ దో
డనె తమమిట్టిపాటున విడంబన మెల్లరు గాంచుచుండఁగాన్. 3౧౬

మ॥ అట రాముండును కోపచిహ్నముల నుద్యద్వహ్నినా నొప్పుచున్
బటుచాపార్ణవఘూర్ణనం బెగువ దీప్రపం బొక్కబాణంబు మా
టటసర్పాధిప మేర్చి కూర్చి గుఱివాటం బేర్చి యేయంగ ను
త్కటతేజం బది వైరి తేరి సిడ ముత్పాటించి చొచ్చె న్మహిన్. 3౧౭

- ఆ|| అదియు రాక్షసేంద్రు నధిరాజ్యలక్ష్మితో జీవితాశతోడ క్షితిని ద్రెళ్ళె
నదియె నేయి వ్రాము పై చుట్టుసుడియు కృశాను నట్లె మండె దానవుండు.
- క|| కోపోజ్వలుఁ డై తద్వశతాపన్నుఁడు వాఁడు బుస్సు రను నహివహి బల్
రోపవిషవర్ష మొక్కటఁ బ్రాపింపఁగఁజేసె రామపర్వతముపయిన్ 321
- ఆ|| అలుక పలుకబాట కాశకుం డౌ శరజాలములఁ దెరల్పఁ జాల నెఱపె
దివ్యరథ్యముల నుదీర్ణుం డవధ్యంబు లని తలంప కడరి యాక్షణమున 322
- తే|| పద్మనాభంబులం గొట్టుకడిన యట్లు స్వస్థహృదయంబు లై యుండె స్వస్థహృదివ
రేణ్యములు గణ్యామానము ల్రీతి దప్ప సడల వెనయంజనవు భయసంభ్రమముల.
- చ|| అవి యవిసంభ్రమంబు లగు టారసి సారశీలీముఖంబులన్
బ్రవిమలచక్రచక్రములఁ బ్రాసగదాసిపరశ్వధంబులన్
సవ రగు నద్రికూటముల సాలములం బటుశూలపంజులన్
సువితత మైన వృష్టి సురసూదనుఁ డేర్పడఁజేసె నేర్పునన్. 323
- క|| మాయావిహితము శస్త్రామేయాసారంబు నిర్నిమిలనముగ న
ట్లేయెడఁ జూచినఁ దానే మై యటుమ రఘుప్రవీరుఁ డాటనియలుకన్. 324
- క|| తుములము భీకర మతిభీమము భీషణరవము నైన మాయాశరవ
ర్ష మనేకశస్త్రమయ మస్త్రమహామహిమం దెరల్చె రభసం బెసఁగన్. 325
- ఆ|| నైకశోవిభిన్న మైన యాశస్త్రాఘ మధిపు న్యందనంబు నందలేక
చెదరి వానరేంద్రు సేనలపైఁబడి యుడిగె మొదలి దైన యుడుకునడల. 326
- ఉ|| వెండియుఁ జండకాండముల వేలకొలందిగఁ దాల్చి రాక్షసా.
ఖండలుఁ డాకసం బనవకాశము గాఁ బరఁగించె నుద్యమం
బొండు దలంపనీని దయి యుత్కటబంధము చిత్తవృత్తి కా
దండనె కూర్చుచుండ నవధానము దుండగ మండఁగాఁగొనన్ 327
- మ|| జతనం బెంచుచు రామభూవిభుఁడు శిక్షాపాటవం బొప్పఁగా
శతసాహస్రములన్ శితాశుగములన్ సంధించి బంధించి న
ట్లితరుల్ దృష్టి నిగుడ్పనేరని తెఱంగే సేసి యేసె న్రణా
యతనం బుజ్జ్వలదస్త్రవహ్నిమయ మై వ్యాపాదఘోరంబుగాన్. 328
- ఉ|| రక్కసుఁ డోసరిల్ల కని రాగము వెంచిన చిత్తవృత్తి పే
రక్కజముల్ సృజింపఁగ దిశాంతరమెల్ల నిరంతరంబుగా
నుక్కున బాణము ల్వఱపె నోటును గీటునఁ బుచ్చుచు న్మనో
వాక్కలనంబు లొక్కఁ డగు బాటఁ గొన న్నకలాంగసుందరీ! 329
- క|| ఇరువురచేఁ గల్పిత యగు శరవర్ష నిరంతరప్రసక్తిం బడి యం
బర మపర మయ్యె నన భాస్వరము ప్రదరబద్ధముగఁ బొసంగెఁ బ్రియసఖి! 330

- మ॥ అనిమిత్తం బతిపాతి నిష్ఫలము నా నం దొక్కడున్ లేదు నె
ట్టన లక్ష్యం బగలింప నౌ నవియ కట్ట యన్నియుం గట్టి న
య్యని ననోన్యవిమర్శనం బొదవుడున్ వ్యాహస్యమాసంబు లై
వినిపాతం జెనసె స్థరాస్థలమున న్వేవేలు వేవేలుగాన్. 331
- ఆ॥ రామరావణు లట్లు నిరామయులుగ బాణములఁ బరిపిరి మహాపాణనముల
నవి నిరుచ్ఛాస్వసులుగఁ జేసె నంతరంబువారి యెదలొడి చూడ్కి- నివారితముగ.
- తే॥ యుద్ధ మొనరించి రాసంప్రయోధ లొలసి సవ్యదక్షశక్తమణులు ల్పరవి బారయ
భూనభోంతర మంతయు భోరుకొనియె వరశరాసారముల ననవరతముగను. 332
- క॥ రావణు హయముల రాముడు నావరదుని హరుల సమ్మహాశరుడును సఠ
ప్లావమునఁ దేర్చి రలుఁగులఁ బ్రావీణ్యకృతానుక్రమము వరఁగుచు నుండెన్.
- ఆ॥ అబ్బురంబు గాఁగ నతితుములము గాఁగఁ గ్రోధదీప్తు లెగున గోమహర్ష
ణంబు తమకుఁ గనుజనంబుల కొకటఁ దిరంబువడఁగ బలుదురంబు సెలఁగె.
- ఆ॥ అట్లు లొకముహూర్త మై యహోరాత్రప్రయోగఘటన కదియె యు క్త సూపె
ధ్వజహయావమర్శనజ మమర్షం బెద నాఁటుకొనఁ జలుగు నేఁటుకొనఁగ.
- క॥ రావణుఁ డెడయీ కటిమెను జీవధ్వజ మెడలెనన్న సిగ్గునగు ధరా
దేవవిభుఁ డట్లు లడరె నిసీ వీనికి నింతవట్లు చేతయె యనుచున్. 333
- సీ॥ ఒండొరు తేరుల నొరయించి యలుఁగుల నెఱకులు నోనాడ నెఱసి నెఱసి
గతము ప్రత్యాగతం బతులితం బగుచుండ నాసాస నెట్టస నళిమియళిమి
మండలవీధ్యాదిమహితాకృతు ల్సాపు యంతల ప్రావీణ్య మరసియరసి
ద్రుతపాతముల నేర్పు దులకింపఁ బరికరమ్ముల పీడనమునకై మొనసి మొనసి
యంతకంత కెక్కు డై యధిక్రోధం బభిద్రుతంబు బనుప బంపుఁగాంచు
పెనకువల విధములఁ బేర్చి రమ్మెలఁకువ యభిలభాతవిస్మయావహముగ. 334
- తే॥ కుపితు లై యట్టులెగయుచు ఘోరరూపులగుచు నొండొరులకుఁ బీడలందఁజేయు
నెఱిస పోరాడి రిరువురు నిష్ఠితములు చేష్టితంబులు సరిసరి సిరిఁ దలిర్ప 335
- మ॥ శరజాలంబుల ముంచుచున్ మగఁటుము ల్సాసించుచుం బేర్చుచున్
భరసంరంభము లోర్చుచుం గడఁత సంప్రస్థానము ల్గూర్చుచున్.
- సరథు ల్వా రటు పోరి రుద్దవడి సాసారంబు లభ్రంబు లి
య్యిర వొందెన్ యుగకాల మేర్పఱుప నం చేవారు భవింపఁగాన్. 336
- తే॥ శరథు లట్లాశరేంద్రదాశరథు లడరి గతివిశేషగబులందు సంగతిపిల్చి
తలకుఁ దలకొని యొక్కింత తలఁకులేక తలపడిరి సరిమొగకొను తలఁపమెలఁప.
- ఆ॥ కాఁడి కాఁడి మోవఁగా రథంబును రథంబును నసంతరముగ మొనకొనంగ
ఘనపతాక లెనయఁగాఁ దురంగమముల మొగము లొరసుకొనఁగ మొగిసి రసికి.

- మ॥ స్వధనుర్ముక్తశతాశుగంబుల మహాత్సాహాప్తి రాముండు త
ద్రధరధ్యంబులు నాల్గు దీప్రతనువుల్ రాపొందగా నేసి స
వ్యధతం బ్రత్యపసర్పణం బెనయఁగా నౌ భంగికిం గూర్చ న
వ్యధికిఁ రాక్షసలోకనాయకుఁడు దుర్వృత్తుండు క్రోధాంధుఁ డై. 3౪౭
- క॥ తలఁగించితి హయముల నిక దలఁగించెద నిన్ను ననుచు దర్పం బెసఁగన్
మలయించె నిశితశరముల విలయాంచద్యముఁడ పోలె వెస రాముపయిన్.
- క॥ బలవంతుఁడు దశముఖుఁ డటు బలునారసముల నొకంట బరఁగించిన న
బృలరిపునుతుఁ డించుకయుం దలఁకఁడు వ్యధితుండుఁ గాఁడు తస్వీ!వింటే. 3౪౮
- ఆ॥ మఱియు వజ్రపాతమహితస్వనంబు లౌ మార్గణముల వజ్రమానితాత్ముఁ
డైన సూతు నేసె నమరాంతకుండు వాఁ డంతకంత కలుక యగ్గలముగ. 3౪౯
- క॥ ఆవేగప్రహితములు మహావేగము లసురశరము లటు నాఁటి తెగం
గా వివశుంగా వ్యధితుంగా విధికృతి వానిఁ జేయఁగానని వయ్యెన్. 3౫౦
- తే॥ మాతలి ప్రధర్షణము తనమాటకన్న మిన్న యనుకొని యానూత్నపన్నగారి
వాహనుఁడు శరజాలవివదనుఁ జేసె నమరవిమతుం బగతు వృత్తునంతవాని.
- తే॥ అలఁతి నిరువదిముప్పదియఱువదియును నూఱులిన్నూర్లు మున్నూర్లు నూఱున్నూర్లు
గానగు శరంబుల విపత్తు కదనరథము ముంచి తేలించె నమరులు మురియ విభుఁడు.
- ఆ॥ క్రుద్ధుఁ డటఁ దెమల్చుకొని రాక్షసేంద్రుండు ముసలముద్గరాసిముఖ్యశస్త్ర
విసరములను గుప్పెవేలకొలందిగా రాము నరదమున విరామమెడల. 3౫౧
- తే॥ అట్లు లభివృద్ధ మైన మహాహవ మమితాద్భుతము తుములము రోమహర్షణంబు
నయ్యె నట్లు గదాముసలాసిశస్త్రశరవిశేషప్రసారప్రచారములను. 3౫౨
- మ॥ తుభితం బయ్యెను వార్ధిసప్తకము సంక్షుబ్ధార్ణవాధస్థుల
ప్రభు లప్పన్నగవర్యు లాపదలకుం బాలెరి తోడ్కోదను
ప్రభువుల్ సేడ్పడి రెందరో ధరణి కంపంబందె భానుండు స్వ
ప్రభ వీడెన్ దెస లార్చె మారుతుఁడు వీవంజాల కోడెం దుదిన్. 3౫౩
- సీ॥ అమరులు గంధర్వు లాసిద్ధసాధ్యులు పరమర్షు లట్లు కిన్నరు లురగులు
నొక్కటఁ గూడి వెల్లొదవెడు చింతార్ణవమునఁ దేలుచు ధృతి వ్రాలనీక
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణసమితి కౌఁ గావుత మెడ రడంగెడుగాఁత మిందఱును
లోకము ల్పాశ్వతలోకంబు లౌగాత మీరాము జయలక్ష్మి యెనయఁగాత
మసుర ద్రెళ్లుఁగాత మనుచు జంపించుచుఁ జూచుచుండి రాజిఁ జోద్యముగను
రామరావణుల దురం బవిరామాతిఘోర మగుచు నేటుకొనఁ బురంద్రు. 3౫౪
- తే॥ తలఁపులొప్ప నచ్చరలు గంధర్వవరులు మొత్తములు గాఁగ వినువీధి మొనయఁ
యుపమితము గానిదౌ తదాయోధనంబు నూహసేసిరి తారిట్టియోజ గిరిజ! [గాంచి

- అ॥ గగన మెన్నఁడేని గగనాకృతియ యగు సాగరోపమంబు సాగరంబ
రామరావణుల దురం బట్లు రామరావణుల దురముఁ బోల్పనచ్చు నింక. 317
క॥ అని నిశ్చయించి నొడువుచు ననితర మయ్యనిప్రకార మాలోకనమున్
మొనయించుచునుండిరి దివి ననంతరోపహిత మర్థ మరయుతలఁపులన్. 318

—♦ శ్రీరాముఁడు రావణు తలలు నఱకుట ♦—

- క॥ అంతట రాముఁడు భుజబలవంతుఁడు శ్రీమంతుఁ డని నవార్యక్రుధ ను
ర్దాంతుం డై యురము ఫణావతం బనఁ దనరుదాని వఱలెడుదానిన్. 319
అ॥ కొని శరాసనమునఁ గూర్చి సమంత్రకముగ నొనర్చి యసుర మూదలించి
సిరుల తానకంబు శ్రీమజ్జ్వలితకుండలంబు నైన తచ్చిరంబు దునిమె. 320
క॥ అమరారి శీర్ష మటు లాసమయంబున రామకృతి రసాస్థలి వ్రాలన్
దమకించి కాంచె ముల్లోకము జన మయ్యన్భృతంబుఁ గాంతామణిగో. 321
క॥ వీడని సిరు లేర్పడఁ దోడ్తోడనె పొడచూపె దానితోయము శిర మ
వ్వాడ పిశాచము బలుమెడఁ గూడఁగ నే వింతజాడ గొనకొనకుండన్. 322
అ॥ క్షీప్రకారి రాము క్షీప్రహస్తత దోఁప క్షీప్ర మల్లవాని శిరము మఱలఁ
దునిసిపడఁగఁ దాఁకె దోర్బలస్పృష్టంబు సాయకంబు ఘోహనాయకంబు. [గడఁగి
తేఱిన్నమాత్రం బగుడు దానిచెలువ మొప్ప నొండుశిరమచ్చొయిం బాయకుండఁ
యదియు దనుమాడె నశనికల్పాశుగముల మనుజమూర్తిధరుండైన మాధవుండు.
అ॥ ఒక్కశిరము గోయ నుజ్జ్వలంబులు పదితలలు నట్లు బాహుదండము లిరు
వదియు వెలయఁ దనరి యుదిలపాటనిలేక యడరువానిఁ గాంచి యవనివిభుఁడు.
క॥ తలలు పదియు నొకమాత్రన బలుశరములఁ దెగిపడంగఁ బరఁగించిన న
వ్వలనున నవియుం దాళము ఫలములక్రియ రాలె నిలఁ బ్రభావన్మూర్తి ! 323
అ॥ నూలు నొకఁడు నైన మాలు లాశరు తల ల్నటకె నురక దివసనాధకులుఁడు
దొంటియట్టు లన్ని దోఁచుచునుండఁగా కలఁతఁజనియె నొక్కఁ డనఁగరాదు.
క॥ జీవితమున కవధి యెటున్ భావింపంబోల దులికిపా పెనయంబోఁ
డేవలనున నలమటఁ గొనఁ డావీరుఁడు రాముపై నహంకృతి నెఱపున్. 324
సీ॥ రుధిరోక్షితంబు తా రూఢినె రణభూమి దొర్లుచుఁ బంకంబు దొరయుఁ గొన్ని
బామముడు ల్వీడని పొంగు గాన్నింపంగ నలుక మేకొనినట్టు లడరుఁ గొన్ని
రాముపైఁ దొంటిదా రభస మేర్పడ వ్రాల నుంకించుతెఱఁగున కొలయుఁగొన్ని
కన్నుల నిప్పుక ల్గ్రాలంగఁ గ్రవ్యాదములఁ దోల నౌ రీతి మొనయుఁ గొన్ని
గాని యంతలయ్యుఁ గానిపద్ధతిఁ బోవు తాత వ్రాత నెంచి తల్లడిలపు
తలఁగియును సురారి తలలు వింతలఁపె పీరోత్తమాంగకలన లొప్పుఁగాదె. 325

- క॥ అంతట రఘువీరుఁడు దన కెంతయు విస్మయము దోవ నిది యే మనుచున్
జింతాపకుఁ డై తద్విక్రాంతిం దలపోసుకొనుచుఁ గలవరపడియెన్. 322
- ఆ॥ విభుఁ డనేకశస్త్రవిందుడు కోసలసుతానందవర్ధనుండు సంద్యచరితుఁ
డఖిలసంప్రదాయ మరసినవాఁ డెల్లమునులు దనకుఁగూర్చి ముచ్చటించ. 323
- క॥ అసురు వినాశ మొనర్చెడు దెస కడ్డుపడంగ నైన తెఱఁ గూహింపన్
మసలెనటె యేమిచెప్పదు భసలాలక! విధివిచారసభర మదె కాదే. 324
- మ॥ ఎవి మారీచు మడంచె నేయవి ఖరున్ హింసించె నద్దూషణున్
జవిచూచెం దెగఁజూచె నాత్రిశిరు దుస్సాధు నివరాధు న్నబం
ధు వినాశం బెనయింపఁజాలె నవి యాధూతాఘబాణౌఘము
ల్నవయంజొచ్చెను నేడు రావణుడెస న్నష్టోరుతేజంబు లై. 325
- తే॥ వరమున ప్రభావమో?మాయవలని తెఱవో? యలఁతిఁబోనిశరములిట్లయ్యెఁదనదు
నమ్మకము నెడ మీఁదఁ గీనాశుఁ డేమి దలఁచుచుండెనొ మదికేవిధంబు సారదు. 326
- క॥ అని యాలోచించుచునే ఘనతేజం డప్రమాదకలన దనర దా
నని శరశతఘాతంబుల దనుజేశ్వరు నెడఁద ప్రచ్చి తనికించె ధృతిన్. 327
- క॥ వారని మదవారణ మటు లారాక్షసవిభుఁడుఁ గుపితుఁ డై ముసలగదా
వారములు వఱపి రాముని సారోదారుని వికారసంగతుఁ జేసెన్. 328
- ఆ॥ అటు ప్రవృత్త మాధ్య మమ్మహాయుద్ధంబు సంకటము నిరంకుశంబు నగుచు
నవని నాకసమున నచలమూర్ధంబున సరభసంబ కాఁగ జగుగుచుండె. 329
- క॥ రోమాంచము లొప్పార నభోమాంచద్ధామకలనఁ బరఁగిరి దివిజుల్
ధూమాంచలాగ్నికీలాభూమాంచన మైన రణము పొం గరయంగన్. 330
- తే॥ దేవదానవరాక్షసదితిజయక్షకిన్న రోరగముఖ్యులు కీర్తితులు ము
నీంద్రు లింద్రాగ్రసరు లయి యింతవట్టు తెఱపు గాంచుచునుండిరి దివిని నిలిచి. 331
- చ॥ పవలును రేయు నాక నొకపట్టున ముట్టుట వీడు టంచు లే
కపిరళబాణవర్షనివహార్ఘ్యట లుద్భటసంప్రయోగముం
దవిలి చెలంగ దాశరథిదానవవీరులు పోరుచుండి ర
య్యవసరమందు దుర్విషహ మయ్యది యె నెగఁదొందుచుండఁగన్. 332
- క॥ తల లెడయక కొలనిమహోత్పలములు కరిదితము లట్లు తలమునఁ బడఁగాఁ
జలమున నరి నఱుముచు నుత్తలపడఁజేయుచునె రఘువతంసుఁడు తనరెన్. 333
- చ॥ ఇరవగు నస్త్రపాతముల యేడ్తెఱసూపుచు బాణవర్షము
ల్పరఁగ ఘటింపుచు న్వేఱఁగు పాటునకొగ్గుచు వైరిశీర్షము
ల్కరములుఁ ద్రెంచి ప్రోవులు రకంబుగ నించుచుఁ దత్పునర్భవం
బరయుచునుండె. రాఘవుఁ డహర్పతితేజుఁడు క్రోధమూర్తి యై. 334

- క॥ తెరలియుఁ దెరలక తేజోభరితుం డనురుండు రామబాణాగ్నిశిఖా
విరతికిఁ బొటుపడుచు శరపరంపర ల్నిగుడఁజేయఁ బదరుచునుండెన్. 3౮౫
- క॥ సరిసరిగాఁ బోరెడు నాశరు సరణికి రామదేవు సంభ్రమమునగున్
బరఁగ నిక సంత మన నౌ పరిపాటి తనరై సురల పలుకుంబడులన్. 3౮౬
- క॥ ఎన్నఁ డిక వీనిఁ గూల్చుటా యెన్నంబడ దనుచు రాఘవేంద్రుఁడు మదిలో
న న్నెఱయఁగాంచు టారసి యన్నెలపుననున్నవాఁ డయం బెసయంగన్. 3౮౭

—♦ శిఖిరమునకుఁ దుపారుముఁ బుష్పిణి ♦—

- ఉ॥ చేరి విభీషణుం డనియెఁ జేడ్పడఁ దిమ్మయి నేల పోలదే
గారడి యన్న నీ కరయఁగా వరలాభముపేర్చి గాదె యీ
వీరుని బాహువు ల్తలలు వ్రీలుచు మొల్చుచు నుంట ప్రాంచితా
కార! సురేంద్రనంద్య! శ్రితకల్పక! భానుకులప్రదీపకా! 3౮౮
- క॥ అనల్లాస్త్రంబున నుదరంబునఁ గల రసఘట మగల్గుఁ బూరిఁ దచ్చోషం
బొనరింపఁ గాని యీనాటన ముడుగం డితఁడు రిత్త డంబర మీలా. 3౮౯
- తే॥ కుండలాకార మై నాభికుండముదరి నుండి యయ్యది (యమ్మెయ్య) గండుమిగులఁ
జేయుచున్నది వీని నజేయుఁ గాఁగ నావుడు వికాసి యై రఘునందనుండు.
- మ॥ అనలాస్త్రం బరివోసి దివ్యశరవిద్యాప్రౌఢిమం బొప్పఁ జ
య్యన సన్మంత్రితముం బొనర్చి విడువన్ వ్యాధ్యసంపాతమై
దనుజేంద్రదారమందుఁ జొచ్చి కడఁకం ద్రతత్వగుండామృతం
బును శోషిల్లఁగఁజేసి వచ్చి శరధిం బోలం బ్రవేశించినన్. 3౯౦
- చ॥ మునుపటియట్లు లయ్యసురు మూర్ధము లున్నతబాహుసంధముల్
మునుమిడి కోసె రాఘవుఁ డమూల్యమణీఘృణిసంప్రకీర్ణమం
డనమహితంబు లామరకుటప్రకటస్ఫుటసూనమాల్యని
స్వనితమధువ్రతంబులును శౌతశిలీముఖజాతసంహతిన్. 3౯౧
- క॥ బలువడిఁ బలుమాటులు దా నలయక తెగఁజూచె రాముఁ డారాక్షసు నొ
దలలు భుజములునుఁ గడవట దల యొక్కఁడు రెండుబాహుసంధము లుండన్.
- అ॥ అట్లు లగుచు ఘోర యా శక్తి యొకఁ డెత్తి యసురవిభుఁడవైచె ననుజ్ఞానైనిఁ
దొడరి దానిఁ బెక్కుతునియలుఁగాఁ జేసె బలుశరముల భూమివాలసుతుఁడు.
- చ॥ అటులు శిరంబు లన్నియు మహావిభవోజ్జ్వలము ల్బుసర్జని
స్ఫుటమహిమంబు లోలిఁ దెగి భూరితరోర్జితబాహుశాఖికా
పటలముతోడ భూతలనిపాతనముం గనఁ దేజమేది యా
దటఁ గడువ్లానరూపుఁ డయి దైత్యుఁడు ప్రాకృతభావ మొప్పుగన్. 3౯౫

- ఆ॥ ముఖ్యమొక్క శిరముమొగి బాహువులు రెండు గండుమీటియుండఁ గానిపించి
తొంటిదైన చలము ద్రోవక రఘునాథుఁ గ్రోధదృక్పిసక్తి గొఱలఁగాంచి.
- క॥ నానాశస్త్రాస్త్రంబులఁ బూనికెమెయిఁ గురిసె భూనభోభాగములున్
మానుగఁ దన్మయములుగ నమానుషవిక్రమము దోఁప మదమెసలారన్.
- క॥ శిక్షాపాటవమున నటు లాక్షణమున నడరు వాని యయ్యెశరము
ల్పిక్షీణములై ధరఁబడ నక్షీణాశుగము లేసి యధిపుఁ దొనర్చెన్. ౩౯౮
- తే॥ నిచ్చఁ బూజలఁ దనియుచు నెఱిఁదనర్చు పరిఘమొక్కఁడు వైచే నాప్రల్లదుండు
దానిఁ బలుతునియలు గాఁగ దాశరథి నిశాతశరముల నొనరించె సరభసముగ.
- ఆ॥ అంత లైనఁ దెరల కద్దానవేంద్రుండు గడఁకమెయిన రాముఁ గదిసి పెక్కు
లలుఁగు లేసియేసి యలమట నొందించి నెగడఁజూచుజాడ నెగయుచుండె. ౪౦౦
- క॥ ఘోరాకారం బగుచు నసారము కల్లోల మనఁగఁ బరఁగి దురము దు
ర్వారముగా సురసారథి యారాఘవుఁ గాంచి యిట్టు లనె నెయ్యమునన్.

—♦ మాతలి బ్రహ్మాస్త్రమేయుమని రామునికిఁ జెప్పట ♦—

- చ॥ ఎఱుఁగనివానిపోల్కి నిటు లేల మెలంగెను లోకనాథ! యే
డైఱ నెఱపంగరాదె గడిదేర్చి పరుం గొని యాట లాడెదే
మఱకువ సూపు టిట్టితఱి మాన్యమటయ్య సురేంద్రవైరి నే
మఱక వధింపు మింకిట నమానుషనిర్భరదర్ప మేర్పడన్. ౪౦౨
- క॥ పైతామహాస్త్రరాజముఁ బాతకు నీతని నగల్పఁ బరఁగింపు మెదన్
బాతెడలఁ గాని కూలఁ డపాతుకుఁ డివ్వాఁడు తల కుపద్రవ మైనన్. ౪౦౩
- ఆ॥ సురలు నొడివి రితని చోద్య ముద్యమ మద్యతని వినాశదశయుఁ దత్పరత్వ
మొప్ప నాకుఁ దెలియ నోజమైఁ దనరారు మరి దెరల్చి కీర్తి నవధరించి. ౪౦౪
- క॥ అని మాతలి యెఱిఁగించిన విని యెఱుకమెయిన్ దలిర్చి విభుఁ డుజ్జ్వల మై
తనరారు శరముఁ గైకొనె వినిశ్వసత్పవనభోజివిధ మది గొనఁగాన్. ౪౦౫
- సీ॥ ఎది సృజింపంబడె నింద్రార్థ మై యమితప్రభావముగ విధాతచేత
బ్రహ్మదత్తం బనఁ బరఁగెడు నెద్దానిఁ దాల్చి ముజ్జగము లతండు గెలిచె
నిల్లట వెట్టె శచీంద్రుండు దేనిఁ గాఁగలకర్జ మెంచి యగస్త్యునొద్ద
భగవంతుఁ డమ్మునిప్రవరుండు దన కిడె నెద్దాని నాశ్రమం బెనసినపుడె
దలములం బవనుఁడు ఫలమునఁ బావకభాస్కరులును లోకపాలు రఖిల
పర్వములను గారవంబున మేరుమందరములుం దనర్చుఁ దనువు నభము. ౪౦౬
- క॥ ఏమనీయాస్త్రంబున కామహితుఁడు దానిఁ దాల్చె నరిపాటనముం
గామించి యదియు మిగిలెను శ్రీమదఖిలభూతసారసిద్ధము ద్యుతులన్. ౪౦౭

—♦ శ్రీరాముని బ్రహ్మస్త్రప్రయోగమున రావణునిహరిణము. ♦—

వ॥ నిఖిలచేతన సత్త్వతేజోవి శేషనిర్మితంబును జాజ్వల్యమూసమూర్తియు సోమభూ
షణభూషితసుపుంఖంబును భాస్కరవర్చస్కంబును సధూమకల్పకాలాగ్ని
కల్పంబునుఁ బ్రదీప్తాశీవిషనిశ్వాసోచ్ఛ్వాసంబును బరనాగాభ్యుబ్ధందభేదసం
బును క్షీప్రకారియు నమోఘంబును ద్వారపరిఘగిరి పముఖనిచారణంబును
నానారుధిరసిక్తాంగంబును మేదోద్ధిగ్ధంబును సుదాదుఃఖంబును వ్రజసారంబును
మహానాదంబును బహుసమితిజయవిధాయకంబును సర్వవిలాససంబును భీమం
బునుఁ గంకగృధ్రవళగోమాయుగణరక్షశ్చయనిత్యభక్షప్రసంబును యమరూపం
బును భయావహంబును వానరేంద్రదాభినందనంబును రాక్షసావసాదనంబును
వివిధగరుత్మచ్ఛారుచిత్రపత్రవాజితంబును లోకోత్తమంబును స్వపక్షభయనాశ
నంబును విపక్షకీర్తిహరణంబును నిక్షాంకుప్రకర్షకారణంబును బ్రహ్మాంబు నైన
యమ్మహాస్త్రరాజంబు.

౪౦౮

క॥ అభిమంత్రించెను సకలప్రభుఁడు మహాబలుఁడు రామభట్టారకుఁడు
త్వభ మగు ధనువునఁ గూర్చెను విభాసితం బగుచునుండ వేదోక్తవిధిన్.

క॥ ఆయధివిభుఁ డాయస్త్రం బాయత మగు వింటఁ దొడిగినపుడె సకలలో
కాయతన భూతవితతియు శ్రీయుత వసుధయు నడంకి చేడ్పడఁ దొడరెన్.

తే॥ మర్మఘాతశరేంద్రంబు మానవేంద్రసూనుఁ డాకర్ణకృష్టంబుగా నొసర్చి
విడచె నసురేంద్రవక్షంబు వేధ్య మగుచునుండఁ బ్రలయాగ్నికీల లొంపొండనిగుడ

ఆ॥ వ్రజబాహుశృష్టవజ్రం బనంగ దుర్ధర్ష మై కృతాంత తర్ష మై దు
రంత మై యవార్య మగుచు నాక్షణమై విపక్షు నక్షమునను వ్రాలి యడరి.

ఆ॥ ఆదురాత్ము నెడఁద భేదించె నతివేగవంత మంతకరము నరశరమ్ము
బిరుసుఁదనము దోఁప బెఱుకువృక్షమ్ముపైఁ బడి యగల్గు దుడుకుపిడుగువోలె

శా॥ చొచ్చెన్ వచ్చి శరంబు జీవితహారాస్తోకస్వరం బవ్వధిన్
మెచ్చెన్ దద్రుధిరంబు స్వాదము సమున్మేషస్థితిన్ భూస్థితిన్.

గ్రొచ్చెన్ జెచ్చెరఁ బ్రాణము లెడపి సాకూతంబు నొ నిచ్చమై
వచ్చెన్ రాముని తూణము న్నెఱయ దుర్వారప్రతాపోన్నతిన్.

౪౦౯

క॥ ఉసులు నెడలు నప్పటనె యసురుని శరకాయ్మకంబు లవనింబడె న
య్యసి గడకొని త్రోవ నిజప్రసక్తభావంబు టిచ్చపడి యెడయంగన్.

ఆ॥ భీమరంహుఁడును మహామహుఁడును నగు నైర్మతపతి స్యందనంబుఁ బాసి
యశనిహతుఁడు వృత్రుఁ డన భూమిపైవాలెఁ గాలనిహతిఁ గడవఁగలఁడెయొకఁడు

క॥ పతితుం డగు పతిఁ గనుఁగొని హతశేషనిశాచరౌఘ మడలుచుఁ బఱచెన్
ప్రతిదిశము భయత్రస్తము గతబోధ మనాధ మగుచుఁ గల్యాణనిధి.

౪౧౦

- తే॥ పఱచి రఱచుచు వారివెంబడి బరవడి వానరులు ద్రుమయోధులు వార కఱుమ
నల్లు పీడితు లగుచుఁ బెల్లడరు గదుర నెట్టకేలకుఁ బురిజొచ్చి రిందువదన.
- క॥ అసదృశము రాము విజయం బసుకేంద్రు వినాశమును గతాశ్రయులం ద
మ్మసురుసురుపాలు సేయఁగఁ బసచెడి రాక్షసులు దుఃఖపడి రజ్జాక్షీ. ర౧౯
- క॥ దీనానను లై యెది యనఁగా నైన నొకండు లేని గతి పాల్పడ ని
ధ్యానం బ్రశు ప్రసవణానందం బగుచు నుండ నట్లడఁగి రుమా ర౨౦
- క॥ జితకాశులు వానరు లట్లతిసంహృష్టాత్ము లగుచు సరినాశనమున్
బతివిజయము నెల్లెడలం బ్రతిధ్వనులు పుట్టుఁ జాటఁబరఁగిరి పెలుచన్. ర౨౧
- ఉ॥ అయ్యెడ నంతరిక్షమున నంచిత మారవ మొప్పు మ్రోయఁగా
నయ్యెను సౌరదుంకుభి మహాసుకుమారుఁడు మారుతుండుఁ దా
నొయ్యన వీచె గంధరసయోజన నెక్కొన సర్వసౌఖ్యముల్
నెయ్యమున న్గడల్కొలుప నేర్చి యలర్చు స్వభావ మొప్పఁగన్. ర౨౨
- శా॥ ఏనాఁ డందసి దై మనోరమయు నై యేతెంచె విన్వీధి న
ష్టానందామృతసారఘృష్టి కుసుమవ్యాకీర్ణ యా వృష్టి దే
వానీకంబులు సృష్టిసేయ రఘునాథాంచద్వైతస్యందనం
బానేమిప్రసృతంబుగా నెఱయ నుద్యల్లీల విద్యుద్ద్యతీ! ర౨౩
- తే॥ రాఘవస్తవరాజవిరాజమాన సాధువచనద్విరుక్తిప్రసాధ్యమాన
యైన భారతి విననయ్యె నంబరమున నగ్ర్య మహిత దైవతకృతి నధిగమించి.
- క॥ అచ్చర లాడిరి గంధర్వోచ్చైస్స్వరగీతికలన లొప్పారఁగ సం
పచ్చయములెల్లఁ జొప్పడె నచ్చపుఁగుతుకంబుపేరి యంబుధి వొంగన్. ర౨౪
- క॥ ఇంత యనరాని సంతస మంత వియచ్చరులపాలి దై వెలసె సుదు
ర్దాంతుఁ డతిశౌద్రుఁ డసురుఁడు సంతతభీకరుఁడు రామసంహృతుఁ డైనన్. ర౨౫
- ఆ॥ కోర్కి దీర్చె నపుడు కోణపాధిపుఁ ద్రుంచి రాముఁ డఖిలహృదభిరాముఁ డలరి
సారిది సుహృదుఁ డైన సుగ్రీవునకు నల్లు లధిబలాధ్యుఁ డైన యంగదునకు.
- మ॥ ప్రశమం బందిరి దేవత ల్నిజసుఖప్రస్తావ మొప్పారఁగా
దిశలెల్లం బెరసెం బ్రసాదసుసమృద్ధి నిర్మలశ్రీకలా
వశ మై యుండె నభంబు భూమి స్థిర యై వర్తిలె గంధాధ్యుఁ డై
యశముం గాంచెను గంధవాహుఁ డటు సప్తాశ్వుం డెసంగెన్ బ్రభన్. ర౨౬
- చ॥ రణవిజయాభిరాముఁ డగు రాము సుధామునిఁ జేరఁగాంచి స
ద్గుణులు విభీషణార్కజముఖుల్ సహలక్ష్మణు లాప్తియోగల
క్షణసవిశేషు లాహవవిచక్షణు లాదృతు లై క్షణాధ్యు లై
ప్రణతులు పూజలు న్నుతులుఁ బన్నిరి తన్మయచిత్తవృత్తులన్. ర౨౭

—♦ రావణు ధైర్యము రాముఁ బెంపట —

ఆ॥ నిహతశత్రుఁ డతఁడు నిర్విద్రవేత్రుఁ డుదీర్ణసంగరుండు దీప్తశేజుఁ
డాప్తయుతుఁడు నగుచు నమరవర్గములతో నింద్రుఁ డనంగనొప్పె నేణసయన!

శా॥ ఆలో రావణు మేనిలోని దగు నుద్యోజ్యోతి భానువ్రథా
జాలాభం బొకఁ డేగుదెంచి సుర లాశ్చర్యాన్నినిర్మగున్నతై
లోలాత్మత్వమునం గనుంగొనుచు నాలోచించుచుండంగ నా
లీలామానుషమూర్తి తేజమున నోలిం గాంచె నేకత్వమున్. ౪౩౦

క॥ తమలోఁ దా రి ట్లనుకొని రమరులు భాగ్యంబకాదె యస దీతఁడు స
త్త్వమయాత్మ నీశు నెనసెను జము ప్రోలికిఁ జసక యక్కజముగా నిచటన్.

ఉ॥ క్రూరుఁడు రక్కసుండు ద్విజకోటి మడంచెఁ బరాంగనారతుం ౪౩౧

డేరికినేనిఁ గీ డొదొవ నెప్పును వర్తిలు నీచు తామసుం

డారయ విష్ణువెరి యితఁ డొర యి టిందటముం గనంగ నీ

దారికివచ్చె మెచ్చునొకొ తద్దయు డైవము దోసకారులన్. ౪౩౩

తే॥ ఎంతటి మహాత్ముఁడయ్యె వీడింతలో నె సా త్త్వికులమయ్యు హానికటాక్షప్రసాద
భాజనములము నా నయ్యుఁ బరఁగుచుండుమిట్లు సంసారభయదుఃఖ హేతుకృతుల.

క॥ అని దివిజు లాడుచుండఁగ విని నారదమౌని వారి విస్మితులఁ గనుం
గొని స్మేరవదనుఁ డై యి ట్లనె సాదరవృత్తి వెలయ ననుపమసుగుణా. ౪౩౪

సీ॥ వినుఁడు దేవతలార విస్మయమానమానసవ రసంబున నడుక నేల
ధర్మవిత్తములకు తద్దయు మీకు నియ్యర్థంబున గహస్య మరయరాదె
విష్ణుచారిత్రము ల్వింతలు గా వెల్లు ద్వేషంబున నిశంగు దెగల కపుడు
రాము భావించుచు రాముకథాంశమ్మ లరయుచుఁ దనుగుంచు సధపుడనుచు
విని తదేకాత్మకత భృత్యవితతితోడ నాతని తెలుగు తెంచుచు సఖలజగము
తన్మయ మటంచు స్నన్నవృత్తములఁగనుచు రామతత్త్వపరత్వంబు రమణగాంచె.

మ॥ గురుఁ డయ్యెం దనకోధమే తనకు విక్షోభంబు పోకాల్చి రా
మరహస్యం బెఱిఁగింప నంతమున దుర్మానాదిదోషచ్యుతిన్
స్థిరుఁ డై రాము నెదిర్చి కూర్చుకొనెఁ దద్దృష్టి నిరస్తోరుబం
ధురసాంసారికబంధుఁ డై పడసెఁ దోడ్తో రామసాయుజ్యమున్. ౪౩౫

—♦ అంపట సుఖమెనయుట. ♦—

సీ॥ పాపి దురాత్ముండు పరధనపరదారసక్తుండు ననంగ నొ జనుఁడయేని
నిచ్చలు స్నేహంబు నెఱయంగ నైనను భయమున నైన నెప్పట నైన
రఘుకులతలకుని రాణ భావించుచు సంపరేతుం డగు జాడ సతఁడు
శుద్ధాంతరంగుఁ డై సురుచిరుఁ డై భవశతజనితానేకశమలబంధ

ముక్తుఁడై తోడుతోడనె మొనయఁగాంచు రాముఁడే విష్ణుఁడదేవు ధామ మనఘ
మఖిలసురముని సంభావ్య మై తనర్చు పరమపదము నై కుంతంబుప్రాంచితంబు.

సీ॥ భువనకంటకు దురంబున దశాస్యునిఁ గూల్చి యనువృత్త యశాకీర్తి నవధరించి
వామహస్తగచ్ఛాపవరకోటిఁ బుడమిఁగన్నియ నూజడించు నన్నెఱికిఁ గూర్చి
దక్షిణశరధృతోద్ధత బాణరాజంబు భ్రమియింపఁజేయు దర్శమునఁ దవిలి
యరిశెస్త్రుదలితాంగుఁ డార క్తనేత్రాఁతుఁ డర్కకోటి ప్రకాశించితుండు
నగుచు నగుమొగమునఁ దగు వీరలక్ష్మీధురంధరప్రబంధబాధురత్వ
కలితుఁ డింద్రనుతుండు సలలితుం డెలమి న న్నోముఁగత వీరరాముఁడెపుడు

క॥ అని సురముని వివరించిన యనువున రఘువీరు తత్త్వమారసి యమరుల్
వినుతించి రాఘనుఁడు న ట్లనుమోడము నెఱవెఁ దత్కథాంచద్గీతిక. ౪౪౦

తే॥ చెప్పినంతన చాల దాచెలుపు గనులఁ జూచితీరంగవలెఁ గాక సుందరాంగి
సీతతోఁ గూడి పట్టాభిషేక మెనయు నాఁటి సౌభాగ్య మేమందు నలిననయన.

శా॥ శ్రీరాముండు విభీషణుక్ హనుమ సుశ్రీలక్షణుక్ లక్ష్మణుక్
ధీరోదారు హరీంద్రు ఋక్షపతి సాధీయుం గుమారాంగదున్
సారాచారు సుషేణు సర్వజగదాశ్చర్యక్రమాక్రాంతిమ
ద్వీరోత్తంసుల నీలముఖ్యుల నొగిన్ వీక్షించి సంతుష్టుఁ డై.

౪౪౧

చ॥ ఇటు లనె నన్నలార! భవదీడ్యగుణోన్నతబాహువీర్యవి
స్ఫుటతరసాహసంబు లొగిఁ బ్రోఁది యొనర్చుచునుండ నేననిన్
నిటలతటాక్షునిం జెనక నేర్తునపో యను వైరి రావణుక్
జటులబలంబుతోఁ గెడపఁజాలితి నొం డననేల యింతకున్.

౪౪౨

మ॥ జగతిన్ సూర్యుఁడు చంద్రుఁ డెంతవఱకున్ జానొందువా రంతవ
ట్లు గుణోదార భవత్సుకీర్తి వెలయున్ జొంపింతయున్ లేక యే
వగలుఁ జేరవు పున్నెమబ్బు గెలుపు న్వాటిల్లు సుశ్లోకులై
నెగడంగాఁ గల రేరికేని మిము ధ్యానింపం దలం పొప్పినన్.

౪౪౩

క॥ కలిహర మదీయకృతिसంవలిత భవత్కథ త్రిలోకపావని భావం
బెలయఁగ బొగడుదు రెవ రయ్యలఘుగుణులు పరమపదము నందుదురుతుదిన్.

క॥ అని రాముఁ డానసేసిన ననఘులు వా రందఁగాంచి రానందరసా

బ్ధిని వినతు లొప్ప నవ్విభుఁ గొనియాడిరి సత్కథాధ్యగుణరత్నములన్. ౪౪౪
తే॥ అనుచు వాగీశ్వరేశ్వరుం డభవుఁడు భవుఁడాభవాని కెఱింగింప నాయమయును
విస్మయోత్ఫుల్లనేత్రయై విభునిఁబొగడి యవ్వలికథాంశముంగూర్చి యడుగుటయును.

మ॥ సకలామ్నాయరసైకలక్ష్మ్య! జగదాశ్చర్యప్రభావోన్నతి

ప్రకటామేయగుణాధ్య! సన్మనిగణప్రస్తాయమానోదయా !

వికటారిప్రకృతాహివర్గదలనావిరూఢిచాతుర్య వ
త్సుకృతస్థేమకలాభిరామ శ్శితాస్తోకస్మయాంచన్నయా!

౪౪౮

క॥ అక్షీణాన్నమయాదిక సాక్షాద్విష్టృత్వనిత్యసామ్రాజ్యరమా
దీక్షితభావరసాభ్యుత్తేక్షితపరతత్త్వయోగభీసారిమయా.

౪౪౯

మాలిని॥ సరససురమునిప్రస్తా వవిస్తారకీర్తి
స్ఫురదమలకథాంశస్యూతనిర్ణీతసత్త్వా!
పరహితగుణలక్ష్మీ భ్రాజమానానుషంగా
స్తరతమఘననిత్యానంద సాంద్రాత్మతత్త్వా.

౪౫౦

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామ హేశ్వరచరణనలిననిత్య సేవాసమాసాదితాననద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతగర్జన
శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు పూర్వభాగంబున
దశమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శ్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము

ఉత్తరభాగము

ప్రథమాశ్వాసము

కరుణావేశపరా

లోకనసంపుషితసర్వలోకనిచయ ! సు

శ్లోక ! సుచరిత్ర ! సుకవి

వ్యాకృతనిఖిలార్థభవ్యభావా ! దేవా !

—♦ విభీషణుండు రావణునిఁగూర్చి దుఃఖించుట ♦—

వ॥ అవధరింపు మవ్విధంబున ననంతరకథాశ్రవణకుతూహలాయత్తచిత్తయై తన్ను
వేడుకొనిన ప్రాణేశ్వరికి మహేశ్వరుం డిట్లని వివరింపందొడంగె. అట్లు శ్రీరామ
చంద్రుండు సాంద్రానందనిష్యందపరీవాహంబున సుహృద్వరేణ్యులతో నోల
లాడుచుండునంత సంతతావిచ్ఛేద్యసహజస్మన్నే హాతిరేకనిర్బంధనిబంధనబం
ధురబాంధవుం డగు నవ్విభీషణుండు శోకావేగపరీతాత్ముం డై పరేతత్వం బంది
పడియున్న సహోదరుని జేరంజని రామనిహతుం డై భూశయానుండును
బాంసుచ్ఛన్నదేహుండు నై సన్నసెడిన యాయన్న తెఱం గవలోకించి పీర !
విక్రాంత ! విఖ్యాత ! విధిపనీత ! నీతికోవిదా ! యనుచు సంబోధించుచు ని
ట్లని విలపింపం దొడంగె.

- సీ॥ అధిప ! మహర్షా శయ్యాతలంబు దొఱంగి యననిపైబడి పొగ్గ వ్రేలి వేల
వీరగంధోచితపిస్తృతవక్షంబు నెఱుఁగుల్ ధూళులు నెఱయు నదియె
యంగదాముక్త దైన్యించిత దోయ్యగి విప్రప్ర జేసినవిధి నుదేను
భాస్కరాకారవర్చస్కంబు మకుట మిట్లపన్ను కేనేర మాచరించె
- గీ॥ కామమోహాదివోషసంకలిత మైన చిత్తమున కెట్టిదియును గుచింపగుట
దొరపు నా తెల్పిన తెఱంగు ద్రోచిపుచ్చి యా గాహు నెట్టి యిట్లలలిపడి శ్లా.
- ఉ॥ ఒక్కనికేసి నాశెలుపు నోజ మెలంగఁ దలంపు పుట్ల దా
మిక్కిలిదర్ప మీదశకు మేకొని తేరఁగడంగుచుండఁగా
డక్కరి మేఘనాదుఁడు ఘటశ్రవణుండు ప్రహస్తముఘ్న యౌ
రక్కసిమన్నెకాండ్రును ధర నిలనెత్తురె మేలు గాంతురే. ౪
- మ॥ నయసేతుచ్యుతి గల్గె ధర్మగతి హానం బందె సత్స్వగపాం
బు యతం బయ్యెను బ్రస్తవంబులు సెడన్ భూమిం బడన్ సూర్యుఁ డ
వ్యయుఁ డౌ చంద్రుఁడుఁ జీకటి న్మునిఁగి హా హా యగ్ని చల్లంగ స
త్యయ మీవీరుని శస్త్రభృద్వరుని డాయన్ సానసాయూచితున్. ౫
- తే॥ ఇపుడు రాక్షసశార్దూలుఁ డిట్టి నేలఁ బొంసువులఁ గప్పఁబడి సుపువగిది నొదుఁగ
లుప్తపీరాగ్ర్యమైన యిల్లోకమునకు మిగిలినది యిట్టిదనఁగనౌ మెలపు గలవె.
- ఆ॥ ధృతికిసలము ప్రసహతతపుష్ప మాధ్యతపోబలంబు శౌర్యమూలనిభృత
మాజి రాక్షసాధిరాజవృక్షముఁ గూల్చె రామమారుఁడు మహామహుండు ౬
- మ॥ ఊతిపై రావణగంధహస్త శయనించెన్ రామసింహాత్తమా
ర్దితవిస్తారససారదేహము లసత్తేజోవిషాణంబు సరి
గతరంగత్కులవంశవంశము మహాకార్యక్రమక్రోధభా
గితరాంగంబు ప్రసాదహస్త మజితం బిక్కాలయోగంబునన్. ౭
- తే॥ అమితవిక్రమోత్సాహతతార్చి నిశ్శ్వసనలసద్దామము బోవ్మ మనుపమాన
తేజ మసురాగ్ని రాముండు దీర్చె ఘనుఁడు స్వాతిశయవృష్టి యుద్ధనర్హగమమున.
- ఉ॥ పోలినజోదు సింహభవిభూతి తతాన్వయయోధముఖ్యలాం
గూలకకుద్విషాణ మురుకోప మరాతివిభేదకంబు వ్యా
లోలనిజాక్షీకర్ణ మవిలూనము దైత్యవృషమ్ము రాజశా
ర్దులముచే హతం బగుచుఁ దూతె విధిప్రతిపాదనంబునన్. ౮
- తే॥ తొలుత నా తెల్పినట్టి నీతుల గ్రహింప వల నెడలంగనడిచితి వంధుఁ డన్ని
తుదిహతుఁడవైతి నిజకర్మవోషవృత్తి నన్నిటికిమూలమై విధియడరుటయును. ౯
- ఆ॥ అని సహేతుకము కృతార్థనిశ్చయము నౌ నుడి పొసంగ నెడఁద నొవ్వు దోష
శుద్ధవృత్తి వాఁడు శోకసమావిష్టుఁ డగుడు సనుజుఁ గని నృపాత్మజుండు. ౧౦

తే॥ ఈతని బ్రహ్మధతుని జేయుమిట్లుమృతునిదరిమృతుఁడపోలెఁబడియుండుతటియెజాగు
పోలదన్నకు సంస్కృతుల్ పొసఁగఁగూర్చుతా నెయ్యి టైన సైనిబుదాల్చునదియె.

—* రామప్రేరితుఁడై లక్ష్మణుఁడు విభీషణునకుఁ దత్వంబు నెప్పుట *—

క॥ అని తెలిపిన విని లక్ష్మణుఁ డనుపమనయుఁ డనఘు నాసురాధిపుఁ గని యి
ట్లనెఁ దగునే నీయట్టిఁడు వనరం దొడకుటయు దుష్టనర్తమ కాదే. ౧౪

సీ॥ ఎవ్వనిఁగూర్చి నీ విట్లు దుఃఖించెద వాతనికిని నీకు నైన దేమి.

యేసృష్టి నాటిది యిట్టి సంబంధంబు ము న్నున్నదే యింక మొనయఁగలదె

తోయాఁఘపతితము ల్దొరయు వీడునుఁ దద్వశంబు లై నెట్టన సైకతంబు

లట్లు సంయుక్తంబు లగు వియుక్తములును బ్రాణు లన్నియుఁ గాలపరవశములు

గీ॥ ధానములయందు ధానము స్థితి తవుల వెట్టు లట్టులె భూతమ్ము లీశు మాయ
దనరు భూతంబులం దొంటఁ దనరి కుండుఁ బ్రేరణము జైవయు క్తిఁనై బెరయు నెపుడు.

ఆ॥ నీవు వారు నేము నీవార లన్యులుఁ గాలవశతఁ దుల్యగతిఁ దనర్తు

మట్లుగాఁగ నియతి నాజన్మమృత్యువు ల్దొరసిల్లు బహువిధంబు లగుదు. ౧౫

మ॥ అజఁ డీశుండు సమస్తభూతములఁ గా న్నొదించుఁ ద్రుంచున్ స్వస

ర్గజభూతంబుల సస్వతంత్రములఁ జక్కంగొంచు నాపేక్షుఁడ

య్య జరాద్యాకృతికప్రసంగములు జేయున్ బాలకుం డెట్లు ల

క్కజపుంగ్రీడలవంకకుం దొడరి వేడ్క ల్సాపు నమ్మాడ్కిగాన్. ౧౬

తే॥ వఱలు బీజంబు బీజంబువలన నెట్లు లట్లు దేహంబువలన దేహంబు వొడము

దేహయుక్తి నె జీవుండు దేహి యగుట యతఁడును బరాత్తునట్లు శాశ్వతుఁడుఘనుఁడు.

సీ॥ పృథులావివేకకల్పితము ము న్నీ దేహి దేహవిభాగంబు తెఱఁగుపడఁగ

నానాత్వమును జన్మనాశంబులును సంక్షయాభివృద్ధులును గ్రియాఫలములు

ద్రష్టకుఁ దోచు నతద్ధర్మములు తారు విక్రేయల్ వహి కావేడబముగ

నదియు నియ్యవియు దేహాదిసంయోగాప్తి సమకూరు నాత్మ కసద్గ్రహమునఁ

బ్రథితి యెట్లులట్లు పరఁగంగఁ బరమార్థ మరయనీని జైన యాగ్రహమున

సారహీన మైన సంసార మాత్మకు సద్గ్రహంబులేమి సంభవించు. ౧౭

ఆ॥ గాఢసుప్తుఁ డగుచుఁ గానఁ డహంకృత్యభావమునను జీవవంతుఁ డయ్య

దేహి సంస్మృతి పతీతివిముక్తుఁ డనాగ్రహుండు దాని నందఁ డెపుడు. ౧౮

క॥ మమకారాహంకారభ్రమ మిది మాయామనఃప్రభవ మగు ధర్మ

బమలుఁడ వై విడనాడుము సమరసభావమున స్వాత్మసంయమ మమరన్. ౧౯

సీ॥ భగవంతుఁ డీరామభద్రుం డధీశ్వరుం డఖిలభూతాత్ముఁ డవ్యయుఁడు పరుఁడు

మాయామనుష్యాత్మమహితాత్ముఁ డీతనియెడనె చిత్తము సేర్పు మేమటగుము

బాహ్యోద్రియార్థసంబంధంబు వలని దోషంబులు సూపి మనంబు గెడపి

- స్వాత్మ రామానందనుండు నియోగింపు మనల బంధవ్యుని మనల గీపు
పటాగు బేహబుద్ధి భ్రాతృమాతాపితృబంధుమూర్ఖు మును ప్రసంగ ముల్ల
ద్వద్విలక్షణాత్మతత్వ మాభ్యాత్మికవృత్తి సరియగు ననిచ్చుట గాగును. ౨౨
- క॥ అన్వల నెన్వని కెన్వం దెన్విధి బంధపుడె గాగు నేన్వలనెన్వం
నిన్వటిలు తత్త్వ మారసి మన్వముగను నెన్వం సర్వము నెన్వం బున్వం బున్వం. ౨౩
- శా॥ మిథ్యాజ్ఞానవశంబునం బొడములమిమ్మా దారపు త్తరక
తథ్యం బైన ప్రపంచ మెమ్మయి పదార్థము ల్పన్వసిగ్గియున్నాత
వేద్యంబుల్ బహురాజ్యసంపదలు నావేద్యంబుల్ సుతంబు
పథ్యంబుల్ క్షణసంగభంగురము లాపత్ప్రసక్తి మూలముల. ౨౪
- ఆ॥ ఇంక లెమ్ము రాము నెనయుంపు మొద భక్త భావితము ముగించుచున్నాము
నెఱయు రాజ్యసుఖము నీతివర్తనమున సరియనగుము స్వతః నానాము సనుచు.
కం॥ భూతభవిష్యత్కర్మము లాతతవిదిను నిను సంతాపముగాపును నీ
వీతతీని వర్తమానము నీతిమెయి న్నెఱపి కీర్తి నెగడుము బున్వం. ౨౫
- కం॥ భవదూషణావిలిపుడ వవనితకృత్యుడవు నగుచు నఖిలమరముని
స్తవనీయం బగు సత్పద మవలం గాంచదవు సంతాపంగుడవు. ౨౬
- ఆ॥ ఇంత రాము నాన యెను చెల్పుచున్నవాడ నిక్క మారసి నెన్వం బున్వం
స్త్రీల నూఱడించి చేయుము సత్క్రియ లన్న కామమృతముల కాపులనును. ౨౭
- కం॥ ఆకరణిఁ దెలుపు లక్ష్మణు శ్రీకరవాక్యముల దేరి చేరి రిఘునాథుల
డాకులదీపకుఁ గనుఁగొని ప్రాకటశుభదాయి నచన పదితిఁ బలికె. ౨౮
- సీ॥ ఇతఁడు నిశ్చేష్టుఁ డై యింతకునప్పుండు నా నయ్యె న్నీతత్వగ్రామం దాడి
నతిచండవిక్రముఁ డత్యుచ్చితోత్సాహం దాశంకితుఁ డను టరయగాడు
క్షత్రధర్మోజ్జ్వలు ల్పంగరాంగణహతు లైన వీరులఁ గూర్చి యాడలఁ జను న
యాశంసితర్థి నా నఖిలలోకంబులు గెలిచ నింద్రదాహుల గీడుపాశిచ
గీ॥ నెల్లరు వడంకి రివ్వాని హేతికలన కెందునేనియు నొండొరు లనసి పోర
నొక్కఁడుజయించుచుఁదక్కురుఁడోడుచుండుఁగానియిరువురు గలుగుటగానబడదు.
ఆ॥ పరులఁ బొడిచి గెలుచుఁ బరులచే హతుఁ డగుఁ బేరుగాంచిసత్త పీఠవసుండు
కాని యొండు తెఱఁగు గలుగ దాతని కెందుఁ గాన నిశ్చితప్రకార మిదియ. ౩౦
- కం॥ ఈ నిర్ణీతార్థముఁ గొని గానిం బోద్రదోచి యవలి కర్జున బనుపొ
నానెఱి నాలోచింపుము శ్రీనందితకీర్తి జగతిఁ బలువారంగె. ౩౧
- కం॥ ఆక్రమమునఁ గార్యము రణవిక్రాగముండు రామవిభుండు వివరించిన ధో
కాక్రాంతిక్లాంతుండు నిర్వక్రత నెలయంగ నసురవరు డిట్లనియె. ౩౨

- ఆ॥ వేలఁ గడవరాని విధి సముద్రం బట్లు ని న్నెదిర్చి యాజి నిహతుఁడయ్యె
గాని మున్ను వేల్పుగములతో వాసపు క్రందులందు భంగమందఁ డితఁడు.
- తే॥ దానము లొసంగెఁ బూజలఁ దనిపె గురులఁగలిమిభోగములెల్ల భుక్తములుసేసె
భృత్యుల భరించె మిత్రులఁ బేర్చి నరసె వైరనిర్యాతన మొనర్చె వైరులందు.
- ఆ॥ ఈతఁ డాహితాగ్ని యిద్ధతేజం డనూచానుఁ డఖిలవేదసారవేత్త
తపసి కర్మతుండు తగు సంస్కృతియ లొనర్పగాఁ దలంతు నీప్రసాద మెనయ.
- క॥ అని దీనుఁడగుచు వేఁడు నతని నుడులం దేర్చి యిచ్చ దవుల మహాత్ముం
డనితరగుణుఁడు నృపాత్మజుఁ డనుశాసించె నిటు లోమహాసేనాంబా ! 32
- తే॥ వైరము ల్మరణాంతము ల్వచ్చె మరలి తలఁపులం గొన్న యస్మదర్థంబు లడరి
సంస్కరింపు స్వర్గాధానసముచితముగ ననఘ! నీ కె ట్టితఁడు నాకు నట్టివాఁడె.

—♦ రాక్షసస్త్రీల విలాపములు ♦—

- మ॥ అనునాలోఁ దమభర్తపాటు విని శుద్ధాంతాంగనల్ రాజ్ఞియున్
జనుదేరంగని వారణ ల్వలయఁగా సంసక్తశోకాత్మ లై
యన పేతత్వమున స్థరం బొరలుచున్ హామంచు బి ట్టేడ్చి రా
వినిపాతంబున ముక్తకేశు లయి యావేగప్రవేగంబునన్. 33
- క॥ హతవత్సలు ధేనువు ల ట్లతిశయితారావ మడర నటఁజని నష్ట
యతు లెడయనీని కూర్చిం బతిపజ్జం దొరసి రాక్ష్యప్రపేరిత లై. 34
- తే॥ ఉత్తరద్వారముననుండి యోల మెడలి రక్కసులుగూడిరాఘోరరణముతలము
సొచ్చిపడియున్నతమభర్తచొప్పెటింగివ్రాలిరొగి నాధ! రాజపుత్రా! యటంచు.
- ఆ॥ కనుల దొట్టు నీరు కాల్య లై పారంగ భర్తృశోకజితలు పరగతలుగ
రిక్తయాధపలు క రేణుక లట్లు లపారరావ మెగువఁ బనవి రపుడు. 35
- ఉ॥ నెంజిలివాకలో మునిఁగి నీలకచ ల్మహిమాధ్యు నీడు్య నీ
లాంజన సారసన్నిభు మహావిభు భూరిశరీరు శూరు శ
త్రుంజయు సర్వతోజయు సుదోర్బలవీర్యు సదైర్యు భర్తఁ జే
రంజని పర్వతంబు భిదురప్రహతం బటు గాంచి మూఢ లై. 36
- క॥ ధూళిం బ్రుంగుడుపడుచు నిరాలంబలు చిన్న లైన యావనలతల
ట్లోలిం గనుఁగొననగుచున్ వ్రాలిరి తద్దాతముల నవారిత లగుచున్. 37
- ఉ॥ ఒక్కతె కౌఁగిలించుకొని యొక్కతె పాదము లాని పూని వే
ఱొక్కతె కంఠసక్త యయి యోర్తు భుజమ్ములు సేర్చుకొంచు నిం
కొక్కతె మోము గన్గొనుచు నోర్తుక యుర్వర వ్రాలి పొర్లుచున్
రక్కసిజేని యంతిపురి రామలు రావడి గాంచి రత్తరిన్. 38

తే॥ అంకమున శిర మునిచి మోమందిపుణికిఁనుక్కరితయేద్యేనోర్తుకయొగి మొగమ్ము
మొగము సేర్చియవశ్యాయములఁ బయోజమట్లు గన్పిల్పఁడుపుచునడలదొడరె.

క॥ పతి ప్రహతుం డై సమరక్షితి మృతుఁ డయి వ్రాలి రుధిరసింకుఁడు ఘోరి
ప్రతిసక్తుఁ డగుట కోర్వొక సతు లాకోశించి రుగువిషాదము పొనువన్. ౪౭

ఉ॥ ఎవ్వనివల్ల నిచ్చ భయ మెంచునో శత్రుఁడు కాలుఁ డెవ్వని
దవ్వలఁ గాంచి చింతిలునో త్రాసితుఁ డై ధనదుండు పుష్కరిక
బెవ్వని కోడి కోల్పడెనో యెల్లమహర్షి సురాసురాదు లె
పైవ్వని గుండెగాల మని యెంతయో యాతఁడు గూలె నేఁ డనిన్. ౪౮

తే॥ వరసురాసురభుజగభేచరులవలనఁ ప్రబలగంధర్వసిద్ధచారములవలన
నెన్నఁడేనియు భయ మంచు నెన్నఁ డట్టివాఁడిమగఁ డందె మానవుల నిభయము.

క॥ ఏవాఁ డవధ్యుఁ డెపుడును దేవాసురయక్షదనుజదితిజవరులనున్
దావల మట తేజమునకు నావిభునిఁ బదాతి మనుజుఁ డని నిలఁ గూల్చెన్. ౪౯

క॥ ఆజి సురాసురముఖు లేతేజోనిధిఁ గానలేక తేరలును రరాగే
యాజిత్యరుం డసత్వుని యోజ న్మృత్యుగతుఁడయ్యె నొకమనుజునిచేన్. ౫౦

క॥ అని పనవిపనవి వెండియు పనితామఁబు లిట్లు లనుచు వాపోయిరి న
ట్టన గడవరాని యంగద మునుకొని త మ్మొకటఁ దడవి ముట్టుకొనంగన్. ౫౧

సీ॥ మతు లెన్నిచెప్పిన మాన వమ్మానవనాథు సంగనఁ దెచ్చివాఁడ నడరి
యాయమ యిలుసొచ్చినదె మొద ల్గాఁ దోచె నన్ని యరిష్టమ్ము లసురపురికి
నిందర మిమ్మెయి నెడరునకుం బాలుపడి కూల నై యుండఁ బ్రాణ నెట్లు
పరుషమ్ములాడి నీభ్రాత విభీషణుఁ ద్రోచి తిష్టము నల్కు దొగఁ దెరల్చి
యతని హితము మెచ్చి యాసాధ్యుఁ బనిచి శ్రీరాము శరణ మనిన రాపు లేక
బ్రదుకువార మెల్లభంగుల సుఖవృత్తి నెఱిఁ బొసంగునే ననిర్గతులకు. ౫౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డెఱింగి తెల్పిన విధమ్ము మనమ్మునఁ జేర్చి పోన న
ర్థమ్ము ఫలమ్ము గాంచె నని తా నెదఁగాంచు ముదమ్ము రాఘవుం
డిమ్మహి కెల్ల మిత్రుఁ డగు నించు నయమ్మునఁ దొంటిశాత్రుల్
వమ్ములు దీఱ నవ్వగతి వాటిలకుండుఁ గలంతకాలమున్. ౫౪

ఆ॥ ఘాతుకుండ వగుచుఁ గల్యాణి నీత నిరుద్ధఁ జేసి రాము రోషితుం బొ
నర్చి తకట యాబుధార్చితుం డడరిన నింతవృత్తి నింక నేమి గలదు. ౫౫

*క॥ యోధాగ్రేసరుఁ డని యవ్వేధకు మునిమనుమఁ డని వివిధవిదుఁ డనియున్
నాథా! నినుఁ గొని పొంగితి మాధికి మముఁ గూర్చెఁ గాముఁ డక్కట కంటి.

తే॥ ముందు వెను కని లేక నిర్మూల మయ్యె రక్కసికొలంబు నేడియి లుక్కుదక్కి
నీవు గూలితి వింకొక్క నెఱియు గలదె విధవలము మేము పలవించువిధము దక్క

- ఆ॥ నీదు కామకారనిరతిఁ దిట్టఁగ నేల విధియ యిట్లొనర్ప వేచియుండ
దైవనిహతు నొండుఁ దాఁ గండడంచితి ననున కాని యెల్ల యదియ చేయు.
క॥ వానరులు మడిసి రెందరొ హానము నొందిరి మహాత్ము లౌ రాక్షసు లిం
కేనెరి కోపదు హతవిధి నీనెల విటు రిత్తసేసె ని న్నెడలించెన్. ౧౯
- ఆ॥ అర్థమునన కాని యటు కామమునఁగాని విక్రమమునఁగాని విధినకాని
దైవగతి యశక్య తద్దయుఁ గడవఁ జేఁ ద్రోవ నాకసంబు మార మగునె. ౨౦
క॥ అని దీన లగుచుఁ గురరుల యనువున దుఃఖార్త లై మహానాదమ్ముల్
మొనకొనఁగా నేడ్చిరి కనుగొనల నుడుకునీటి సానలు గొనకొని నెఱయన్.
ఉ॥ రక్కసియాండ్రు పెక్కు రటు రావము లెచ్చ వగర్పు లేర్పడన్
దిక్కటి యేడ్చుచుండ నతిదీనత మైకొన జ్యేష్ఠపత్ని పే
రక్కఱ కెక్కి పెంపుఁ గని నట్టిది వర్ణితశీలవృత్త యా
చక్కటి సేరి భర్తఁ గని సాండ్రవిషాదమునం గృశించుచున్. ౨౨

—♦ మందోదరి శోకము ♦—

- ఆ॥ వనరె నిట్టులంచు వాకొంచు మందోదరీసమాఖ్య రుచిర భాసమాన
యాయచింత్యకర్ముఁ డౌ రాముచే నంత లైన యాతఁ డింత లగుట కదరి. ౨౩
సీ॥ ఓమహాభాగ! ని న్నోపె నెట్లు వధింప వనగోచరుం డైన మనుజుఁ డొకఁడు
నీసమ్ముఖమ్మున నిలువ నేరఁడు సంగరం బనునంతఁ బురందరుండు
నీవుక్తుద్ధుఁడ వైన నెఱిమాలి సురలు గంధర్వులు ఋషులునుఁ దలఁగఁజూతు
రుద్యేగ మెదఁ గ్రమ్మ నోటము పైకొనఁ జారణు లైన లెక్కి సంచలింతు
సిగ్గు వొడమకున్నె సిరి బీర మెసఁగఁ ద్రైలోక్య మాక్రమించి లోఁగొనంగ
నైనయాతఁ డిట్టులయ్యెఁబో యను వాడు వుట్ట దానఁజేసి పొలిసికొక్కొ. ౨౪
క॥ వైశ్రవణానుజు నిను నరుఁ డశ్రమమున గెలుచుజాడ నరయఁగనిన నీ
కాశ్రవు లై మనువేల్పులు విశ్రాంతికి నిట్టి వెరవు వెదకి రనఁ జనున్. ౨౫
- ఉ॥ మానవులే? నినుం జెనకి మార్కొనువారలు కామరూపసం
ధానమునన్ గడల్కొనెదు తాఁకఁ బినాకినయే నలంతు వే
పూనికమై వధించు నెఱపోటరి యయ్యెను రాముఁ డింక నే
నానెఱి నమ్మజాల సకలర్థులు నీయవె నాఁ బొసంగఁగన్. ౨౬
- ఉ॥ తా నొకఁడే కడంగి సహదానవనైకసహస్రకున్ జన
స్థానమునందు నాఖరునిఁ దావకసోదరునిన్ ద్రిశీర్షతో
నానెఱి వైరిదూషణుడ యై తగు దూషణతో క్షణంబులో
మాన కడంచినదై యతిమానుషుఁ డన్నరుఁ డంచు నెంచితిన్. ౨౭

- ఆ॥ ఎపుడు నగరి లంక యింద్రాదులకు దుష్ప్రవేశ బీరమునఁ బ్రవేశ మొనసి
హనుమఁ డంతలంత లాచరించి చెలంగె నపుడె కీడు మూఁడు టరయనయ్యె.
- క॥ సేతువు మహార్ణవంబున నేతటి నిర్మించి రగచరేంద్రులు కడిమిన్
గాతరత నపుడె రాముం డేతావన్మాత్రుఁ డనుచు నెంచకుఁ డంటిన్. ౧౯
- ఉ॥ ఒక్కెడ రామరూపమున నోజఁ గృతాంతుఁడు తా నె పొంచి యా
తక్కరి మాయతో నపరితర్కితతోఁ జనుదెంచి మించి యీ
రక్కసివీడు సొచ్చి కడురాయిడిమై ససుతానుజాపు ని
న్నిక్కరణి న్వధించె నని హేతుకృతిన్ సమకూర్తు నెమ్మదిన్. 20
- ఆ॥ అట్లు గాకయున్న నరి వాసవుఁడె యిట్లు చెనకి ధర్మితునిగఁ జేసె నిను మ
హాబలుం బలారి యనిన నంతటి శక్తి కలదె యతని కెదిరి నిలుచువాఁడె. 21
- సీ॥ యుక్తమీతఁడు మహాయోగి సనాతనుం డాదిమధ్యాంతశూన్యాత్ముఁ డైన
పరమాత్మ మహాదాదిపరమతమ స్తత్త్వపరముఁ డవ్యాకృతపగుఁడు భాత
శంఖచక్రగదాసిసంశితకరుఁడు శ్రీవత్సనత్తుఁడు శ్రీనివాసనిత్యుఁ
డప్రమేయుఁ డజయుఁ డటు శాశ్వతుఁడుధ్రువుండణిమాది కశ్వర్యగుణసమృద్ధుఁ
డైన విష్ణుఁ డిపుడు మానుషదేహాప్తి సత్యవిక్రమప్రశస్తి నెలయ
సురల హరులఁ జేసి చూపట్టె నిమ్మహాద్యుతి సతీవతంసయుక్తుఁ డగుచు.
- తే॥ సర్వలోకేశ్వరుండు సాక్షాత్కరించి లోకహితకామ్య రాక్షసలోకకలితు
నిన్ను దునుమాడె నాతని నిర్ణయమున కీపును సహాయ మొనరించి తేమనంగ.
- ఆ॥ ఇంద్రియముల గెలిచియే గెల్చి తీత్రిభువనముఁ దపముపేర్చి వాసికెక్కి
యింద్రియములె వైర మెంచి నిన్ను జయించె మమ్ముబోంట్ల కర్మమార్గమునను
- క॥ అవిరోధ మందఁ గాంచుము సువిదితుఁడగు రాముఁగొలిచి సుఖపడు మనుచున్
సువిహిత నేఁ దెలిపిన విన వవిరళఫల మబ్బె నదియ యంతిమదశగాన్. 22
- తే॥ ఆత్మకాముఁడ వైన నీ వంతకాల మగుడు సీతాభికాముఁడ వైతి రిత్త
స్వాత్మనిజజనతామహైశ్వర్యనాశ మొదవఁజేయంగ నగు యోగ ముట్టిపడగ. 23
- తే॥ చెలి యరుంధతీకన్న విశిష్ట తలఁప సాధ్య రోహిణికన్న విశాలకీర్తి
సీత జగదేకమాతధర్మించినాఁడ వసదృశంబైన దదియ నీయట్టిదొరకు. 24
- సీ॥ వసుధ కద్దేవియే వసుధ శ్రీకిని సిరి భర్తృవత్సల సీత పరమసాధ్య
సర్వానవద్యాంగి సకలశుభాత్మిక యొంటి కాననమున నున్నతటినిఁ
గపటంబు పన్ని నన్గావు మోయన్న యం చతిదీన యై యార్తి నడలుదాని
నటు తోడితెచ్చితి వాత్మస్వదూషక! యక్కామ మెద మొదలంటఁ గ్రాచె
దగ్గుఁ జేసె నిన్నుఁ దనుమధ్య సుచరిత్ర తపము తోడుతోన తగులఁబడ వ
దెట్లా? దానఁజేసి యింద్రాగ్నిముఖులు మ్రందుచున్నవారు మత్స్రభుండ. 25

- ఆ॥ పాపకర్మఫలముఁ బడయుఁ గర్త యవశ్య మది సుఖోర మగుచు నవసరంబు
వచ్చినపుడ కాల్చు వారని దై దైవ మదియ చుమ్ము సందియమ్ము లేదు.
- తే॥ మంచి చేసినవానికి మంచి కలుగు పాప మొనరించు నతనికిఁ బాప మొదవు
నావిభీషణుఁ డటు సుఖ మందినాఁడు నీకు సంప్రాప్త మైన దీనిర్హరణము. ౮౦
- ఉ॥ కామము మోహ మిట్లు నినుఁ గాతీయపెట్టి విమూఢుఁ జేసెఁ గా
కామెయి రూపలక్ష్మ్య లగు నంగన లెందఱు లేకు నీకు నే
నామిథిలేశు కన్యకకు నన్వయమందొ సురూపమందొ బల్
ప్రేముడినో వయస్సుననొ పెక్కువ తక్కువ నిశ్చయించితే? ౮౧
- ఆ॥ ఎల్లభూతములకు నెద్దియో యొక నిమిత్తంబు సూపి మిత్తి తారసిల్లు
నీదుమృతికి నీత నెపమునఁ దలయెత్త నెయిది తెచ్చికొంటి వింతసేయ. ౮౨
- కం॥ ఆయమ రామునితోడ సుఖాయతనం బన విశోకయై విహరించున్
బాయక ఘోరాఘాంబుధినే యడఁగెద నల్పపుణ్య నే నేప్రాద్దున్. ౮౩
- శా॥ కైలాసంబున మందరాద్రిఁ గనకగ్రావంబునం దేవతా
లీలోద్యానములందుఁ జైత్రరథపాలిం బాళిమైఁ బుష్పక
శ్రీలక్ష్మ్యాధ్యవిహారము ల్నెఱయ లక్ష్మీలాలనోద్యత్కలా
లాలిత్యంబున నిన్నుఁ గూడి ప్రమదోల్లాసంబుల స్మించితీన్. ౮౪
- శా॥ ఆయాదేశములం గనుంగొనుచు సయ్యాటంబు లర్థించుచో
నాయావేషములం దనర్చుచు మహావ్యామోహ మొప్పార నీ
శ్రేయం బెంచుచు మాన్యలేపవసనశ్రీ లొయ్యఁ గల్పించుచున్
జాయంబోల మెలంగితి నివభవవిస్తారాధ్య నై నిచ్చులున్. ౮౫
- తే॥ నీక్షయంబున నిష్పఁ డున్నిద్రకామభోగవిభ్రష్ట యై మందభాగిని యగు
ప్రాకృతస్త్రీ తెఱంగున బడలుదాన ద్రిమ్మరులు సిరు లనుచు నిందింపవలదె. ౮౬
- వ॥ హా మహారాజా! సుకుమారంబును సుభ్రువును సుచర్మంబును సమున్నతనాసం
బును గాంతిశ్రీద్యుతులచే నిందుపద్మదివాకరతుల్యంబును గిరీటకూటోజ్జ్వలి
తంబును దామ్రాస్యంబును దీప్తకుండలంబును బానభూమివిహారంబుల మద
వ్యాకులలోలాక్షంబును దివ్యమాల్యాంకృతంబును జారుతరంబును వల్లుస్మిత
కథంబును శుభకరంబును నగు నీవదనం బీదుష్కలంబున రామసాయకవినిర్భి
ణ్ణంబై రుధిరవిస్రవసిక్తం బై విశేర్ణమేదోమ స్తిష్కం బై స్యందనరేణురూక్షం
బై యొప్పారకున్నయది. మందబుద్ధి నగు నాచే నెక్కలంబును సంబుద్ధగాని
దైన నీయీపశ్చిమదశ నా కిట్లు వైధవ్యసంతాపకారిణి యై సంప్రాప్తించినది.
తండ్రి దానప్రేమం డగు మయుం డనియు, భర్త సకలరాక్షసేశ్వరుం డనియు,
బుత్తుండు నిర్జరేంద్రనిర్జేత యనియు సుభృశగర్విత నైతి. నిం కే మనుదాన

నా వార లందఱు దృష్టారిమర్దనులు కూసులు ప్రహ్వతబలసౌరుషులు నకుత
 శ్చిదభయులునుం గదా. నా కేమి కొలత యను పాపము దృష్టార మై
 సంతృప్తి బొదలించుచుండె. నట్టి మూర లిందఱు నిదితప్రభింపు లేక కాలంబున
 నొక్కమానుషమూర్తివలని భయంబునం బొడవడంగితిని. శ్రేణభంగురత్వం బన
 నిట్టిద గాబోలు స్నిగ్ధేంద్రనీలనీలకోమలం బైన మహాపాంశుశ్రోణోపమం బై
 కేయూరాంగదవైదూర్యముక్తాదామసగుజ్వలం బై విహారాధికమనోహారం బై
 సంగ్రామభూమిప్రదీప్తం బై నిద్యుద్విభాంచితశోయనం బట్లు లాభరణప్రభా
 భాసితం బై సహజలానిత్యాభాసురం బై యుపభోగయోగ్యం బగు నీశరీరం
 బిప్పుడు శలలంబులచే శ్వానిస్మృగంబు మేని చందంబునఁ దీడ్చి నేకశరశతం
 బులచే నిచితం బగుచు దుర్లభసంస్పర్శం బై పరిష్కరింపగలను కన్యకాకానున్న
 యది. స్వర్ణపుంఖంబులు నిరంతరసంలగ్నంబులు నై మర్మంబుల సంపన్నాఁడు
 కొని నేటుకొనిన బాణంబులచే శ్వానిస్మృగంబును రుధిరప్రాసంబులచే లోహితం
 బును నై వజ్రపహారాభిహతం బై నిశీర్ణం బైన పర్వతంబుచాడ్చున. బుడమిం
 బడియున్న దీనిం గన్నలారం గనుంగొనుచున్నదాన. నీదాన నోనాథా !
 న న్ననాథం జేసి యె దరిగితిని. నిజంబుగా నిది స్వప్నంబు యనవచ్చు. నట్లు
 గాకున్న మిత్తికి మిత్తి వగు నీవు రాఘవునిచే నిహతుండ నై మృత్యువశ్యుండ
 వెట్లగుచువు. త్రైలోక్యససుభోక్తవు త్రిభువనమహాకోర్వెగదాండవు లోకనాల
 నిర్జేతవు శంకరగిరిక్షేప్తవు దృప్తనిగృహీత నామిన్కుశపరాకమండవు లోక
 త్రోభయితవు. భూతనిరాపణుండవు. నోజమ్మకలిమి రిసునన్నిధి యనక దర్శిత
 వాగర్పణంబు సేయువాడవు స్వయాధభృత్యసర్వగోప్తవు భీమకర్మహరితవు
 వేలకొలందిగా దాన వేంద్రులను యక్షులను నివాతకపాపిలను జేర్చుకొనిన
 యధీశ్వరుండవు ననేకయజ్ఞనిలోత్పవు స్వపక్షత్రాతవు ధర్మవ్యవస్థాధీశువు
 రణరంగమాయానప్తవు దేవాసురనరనరకన్యాహరీవు శ్రీమస్త్రీలోకదాతవు
 స్వజననేతవు లంకాద్వీపగోప్తవు నస్మత్కామభోగప్రదాతవు రథకాగ్ర
 గణ్యుండవు ననంబరణి యమృతప్రభావుండ నగు భర్త వీవు రామునిచే నిట్లు
 వినిపాతితుండ నై యుండ స్థిర నై హతస్వామికం బగు నిద్రాహంబు మాడ్చి లేక
 ధరించుచున్నదాన ననుచు మోహపారసశ్యంబున మునుంగి కొండొకనడికిం
 దేటి నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు వెండియు నిట్లని నిలపింపందొడంగ.

౮౭

ఉ॥ నాయక! మమ్ముఁ గూడి శయనప్రవరంబుల సమ్మదంబులన్

సోయగ మెచ్చ నిద్ర యను జోటికిఁ జోటిడి మేలుకాంచె దా

నాయకరంబు వీడి కఠినం బగు నిట్టి ధరాతలంబునన్

బాయని సుప్తిఁ బొల్కొను నెపంబున ధూళుల బ్రుంగు టొప్పునే.

౮౮

- తే॥ సగము సచ్చితి నాబిడ్డ శక్రజేత లక్ష్మణునిచేత మరమున లావరి తన
లా వఱ విశస్తుఁ డైన ప్థలాత మైతి నున్న యుసు టిప్ప డిట్టు లుట్టుతలూగ.
- తే॥ బంధుజనహీననై మున్నె బడలి యిపుడు భర్తృహీననై కడగండ్లుపడుచుఁదొంటి
సుఖము లెడలంగ నిలువంగ జోటులేని శోకవాఙ్మలలోఁ బడి యొక సొగయనేర.
- తే॥ శాశ్వతసుఖమ్ము లీజాలు జాణ వీవు శాశ్వతపథంబు గైకొని జాటి తింక
శాశ్వతం బగు కాలంబు సతతదుఃఖభాజనం బయి నీపత్ని బ్రదుకఁగలదె. ౯౦
- ఆ॥ దుడుకుదనము మీఱ దుర్గమకథమునఁ బోయె దొంటి చనుట పోల దింక
నన్నుఁ దోడుకొనుము నాయక! నిను వీడి నొవ్వుపాలు గొంచు నొగులఁజాల.
- క॥ ఏ మనినఁ బలుక వే మని యేమటపాటెంచి విడిచి యేగెద వనఘ
స్నీమహిళ దీన దుఃఖిత నేమెయి నేరమి పొసంగె నెఱిఁగింపు దయన్. ౯౩
- ఆ॥ కాలినడక నిల్లు గాలుచు సగరంబు వెడలి త్రొక్కరాని పుడమి వ్రాలి
యడలు టొప్పదనుచు నన వకుంతిత నన్ను దిట్టవేల యిదియు దిట్టతనమెన్. ౯౪
- తే॥ ఇష్టదార! భవద్దార లిరవు బాసి భ్రష్టలజ్జావకుంతితత్వమున తేఱఁగు
వీడి మసలంగ నెట్టి దీమోడి కూడ దనవు పలుకవు కొపింప వరయ వెదియు.
- తే॥ నీదుక్రీడాసహాయ మిన్నెలఁతపిండు నేఁ డనాధ మై విలపించుజాడ యెఱిఁగి
యూరడింపవు చేరి బహూకరింప వింతలోనన తీతెనే యంత చెలిమి. ౯౬
- సీ॥ ఎందఁడెందఁ జేసి తిల్లాండ్ర విధవలు గాఁగఁ గూడని సమాక్రాంతి నెఱపి
పతిదేవతలు ధర్మపరమలు గురుసేవనాభిరతలు నైన యతివమిన్న
లట్లు నీచే పడి యార్తలు శోకాభితప్తులు నౌ వారు తలరి తలరి
నాఁడు దిట్టిన తిట్లు నేఁ డిట్లు ఫలియించెఁ గా కొడ్లు గలరె ని న్నాసిపరుప
సత్య మింతవట్టు సతులఁ గాఱియవెట్ట వారి కంటినీరు వసుధఁ బడినఁ
జేటు మూఁడు ననుచుఁ జెప్పుదు రార్యు లవ్వాదు నీకతమున వఱలె నధిప.
- ఉ॥ శౌర్యమునన్ జగత్ప్రియము సంభ్రమ మొప్పఁగ గెల్చి యీవధూ
చౌర్యమునం జొరంబడితి చక్కదలంచిన నిట్టి దేటిశౌం
డీర్యమై మాయలాతని గడిదిమొక మ్రొనరించి స్వీయకా
తర్యము దోప రాముఁ డటు దాఁ జన జానకిఁ దెచ్చి తేమనన్. ౯౮
- తే॥ కాతరత్వంబు జాడయే కానఁబడదు నీదెస దురంబులం దీవు నెగడునప్పు
డెట్లు భావించినను నేటి కీవిపర్యయంబు దలయెత్తె నాయభాగ్యంబుకతన. ౧౦౦
- సీ॥ అనవద్యగుణుఁ డతీతానాగతజ్ఞుండు ప్రస్తుతార్థవిశేషపండితుండు
సత్యవాఙ్మిరతుండు సంప్రదాయజ్ఞుండు దేవసన్నిభుఁడు నాదేవరుండు
నిట్టూర్పు లెడలంగ నినుఁగాంచి యూహించి నీత మ్రుచ్చిలి యిల్లుసేరినపుడె
ధర్మార్థయుక్త మై తగ నాడె నిట్టి యీపర్యవస్థిత మైన పాపమునను

సర్వరాక్షసకుల ముపసంహృత మగుఁ గూడ దిమ్మెయి వ్యసనంబు క్రోధకామ సంభవ మటంచు నమ్మాట సరకుగొనక మూలనాశ మొనర్చితి మునిఁగి తీవు.

చ॥ పరఁగితి వీవు ఖ్యాతబలపౌరుషుఁ డెక్కటి యీతఁడే యనన్
బెరసితి భోగమున్ జగతిఁ బేరునుఁ బెంపునుగాంచి తన్నిఁటన్
నరసురవీరులం గెలిచి నల్లపై పున్నెమొ పాపమో చిరం
బారసిన దెల్లఁ గొంచు నని నోడక సద్గతి కెక్కి తీగతిన్.

౧౦౧

ఆ॥ శ్రీస్వభావయోగసిద్ధచాపల్యకారుణ్యవలనమునను రూపునెడిస
బుద్ధిఁ దృద్వియోగపురుదుఃఖదాయి శోకాత్మవృత్తి మగ్ననైతి నేను. ౧౦౨

వ॥ హితకాము లగు సుహృద్వరుల సువచనంబులు నీకుం గొఱగానివయ్యె; నన్న
దమ్ముల మహితోపదేశంబుపై వెగటు వాటిలై; హేత్వర్థయుక్తము విధివంతము
శ్రేయస్కరంబు నదారుణంబు నగు విభీషణోపపాదితం బగు వాగౌషధంబు
విషం బని మిష పెట్టి గ్రహింప నొల్లక కుతర్కంబున నాతనిఁ బోలఁజేసి యడచి
పుచ్చిన నరులు వీడి యాతండు నరులవాఁ డౌట కతన నింతటికీడు మూఁడ నది
యట్లుండ మారీచకుంభకర్ణులు మజ్జనకుండునుఁ గార్యకారణభావంబరసి సారవం
తంబు లని నొడివిన నుడు లెల్ల వీరరసమత్తుండ వైన నీకు నిస్సారంబులని తోఁచె
నన్నిటికి నైన ఫలం బిదియచుమీ యోనీలజీమూతసన్నిభా! పీతాంబరా!
శుభాంగదా! నిజావయవవిచ్ఛేదంబులం బోరికలనున వెదజలి రుధిరాపుత్రం బైన
కడమదేహంబుతో నొంటి శయనించి నిద్రించువానివలె శోకార్త నగు నానో
మాటాడ వడిగిన దానికిం బ్రత్యుత్తరం బీయవు. మహా వీరుండవు దక్షుండవు
సంయుగానివ ర్తివి. యాతుధానేంద్రదౌహిత్రుండవు నగు నీవు రాజ్యలక్ష్మీశ్రంబోని
నన్నేలాకో యి ట్లుపేక్షించుచున్నాడవు. లే లేమ్ము. పింతపరిభవమ్ము
సంప్రాప్తం బగుచుండ నింకను నిమిలితుండ వై యుండనేల. యల్లదిగో నేడు
సూర్యరశ్మిలు నిర్భయమ్ము లై లంకలోఁ బ్రవేశించుచున్నవి. చూడుము.
దునుమాడుము. దురముల నరివర్గంబులం బరిమార్చునదియు హేమజాల
పరిష్కృతంబును సతతౌచితంబును వజ్రధరునకు వజ్రంబపోలె సూర్యవర్చ
స్కుండ వగు నీకుం బరమసాధనంబై నెగడొందు నదియు నైన యమ్మహా
పరిఘంబు రామబాణంబులచే సహస్రథాచ్ఛిన్నంబై వ్యవకీర్ణం బై యున్నది.
ప్రియురాలిం బలె సమరమేగినిం గొఁగిలించుకొని ప్రీతిమై నిద్రించుచున్నాడ
వెందులకో? సమాగత న న్నప్రియం బోలె ననాదరించి యభిభాషింప నొల్లమి
సూపుచున్నాడ వియ్యది యాగ్రహంబా? పంచత్వంబా? చీ! చీ! యీపాడు
హృదయంబు వేయి వ్రక్కలు గాక యుక్కుమిగిలి యున్నయది. వజ్రకఠినం
బగు దీని శోకవజ్రంబుగూడ భేదింప నేరనిదయ్యె. నింకనేమిసేయుదు నని

యిట్లనేకప్రకారంబుల విలపించుచు బాష్పవ్యాకులలోచనయు స్నేహావస్థ
న్నాంతరంగయునై యద్దేవి మోహపారవశ్యంబున మగని యురంబున వ్రాలి
మే నెటుంగక యున్న యవసరంబున. ౧౦౩

తే॥ కశ్మలాభిహతయు సన్నగాత్రియు నయి రావణోరస్థులమున నారాణి మెఱసె
నసితసంధ్యానురక్త మా నంబుదమున దీప్త యైన విద్యుల్లత తెఱవుదోష. ౧౦౪

క॥ అది గని సవత్ను లొడ్లును ముదిత విపర్యస్తదశకు మొగకొనె ననుచున్
గదిసి భృశాతుర లగుచున్ సదుపస్థాన మొనగూర్చు సంగతి నెఱవన్. ౧౦౫

ఆ॥ తేటి రుదిత యగుచు దెరు వేది యున్న యన్నాతితోడ రోదనమ్ము లెసఁగ
నిట్లు లనిరి దేవి! యిది తెఱు గగునె నియెఱుఁగనిదియు నెందునేనిఁ గలదె.

క॥ లోకస్థితి యధ్రువ గద ప్రాకటము దశావిభాగపర్యాయమునం
దాకలన నెపుడుఁ జంచల యై కాలెడు రాజ్యలక్ష్మి ననఁగావలెనే. ౧౦౬

తే॥ అనుచు బాంధవవృద్ధాదులునుననునయమొప్పఁబలుకఁగృశాంగిబిట్టారసికొనుచుఁ
బొర్లు నప్రాంబువిప్రవంబుల నభిముఖముల స్తనంబులఁ దడుపుచుఁ దలరుచుండె.

—♦ రాముఁడు రావణు సంస్కరింప విభీషణు నియోగించుట ♦—

ఆ॥ అంతలోనె రాముఁ డనఘు విభీషణుఁ గాంచి పలికె నేల కాలహరణ
మింక సోదరునకు నెనయింపు మంత్యేష్టిసంస్కరణము సాధుసమ్మతముగ.

క॥ అనుపుము నగరికి వనితాజనతం దగనూరడించి చయ్యన నను న
య్యనుపమచరితుం డౌ రాముని ధర్మార్థోపహితమమ్మాల్యవచనమున్. ౧౧౦

తే॥ విని వినమితోత్తమాంగుండు వినయనిధి విభీషణుఁడు శ్రుతిసమ్మితభాషణుండు
మతి విమర్శించి రాముసమ్మతి స్థిరీకరింప నౌ తలఁపునఁ దగు రీతి ననియె.

ఉ॥ క్రూరుఁడు త్యక్తధర్ముఁ డతికోపపరీతుఁడు మూర్ఖుఁ డన్యయౌ
షారతిశీలి పాతకి మృషావచనుండు నృశంసుఁడున్ దురా
చారుఁడు భ్రాతృరూపుఁ డగు శత్రుఁడు సర్వహితేతరాస్థుఁ డే
గౌరవ మెంచి వీనికి రకం బగు సంస్కృత్య లెట్లొనర్చెదన్. ౧౧౨

ఆ॥ పతితు లైనవారు భస్మాంతసూతకు లనుచు స్మృతులు దెలుప ననుచు విధుల
నెట్లు మెలఁగువాఁడ నితరులు దనుఁబాపకర్ముఁ డనుచుఁ దిట్టఁ గడఁగి కడఁగి.

క॥ తద్దోషంబుల నారసి మద్దూషణ మానుకొండు మహి నెల్లరు నీ
విద్వానఁ గనిన సందియ ముద్దవడి దెరల్పజాలు దూర్జితచరితా. ౧౧౪

మ॥ అనినన్ రాముఁడు ధర్మభృద్వరుఁడు ప్రీతాత్ముండు నై తోనె యా
తనితో నిట్లను వాక్యకోవిదుఁడు సద్వాక్యజ్ఞుఁ డవ్వఁడు మే

- లన నెవ్వారును సంతసిల్ల నుచితం జౌ సర్థ మూహించి స్వీ
యనయాభిజ్ఞత చొప్పడంగఁ గడు నెయ్యం బొప్ప నౌ నేర్చునన్. ౧౧౫
- సీ॥ నీవు మత్స్యియ మైన నెఱిఁ బ్రన ర్తించుట యుక్త మే యుగఁ గద యొరసిచూడ
నీప్రభావంబున నే జయించినవాడ నరయంగ నయ్యది యట్లు నౌట
ద్వచ్ఛేయ మూహించి తగునుక్తిఁ దెలుపంగవలయు ధగ్ధ్యమునైన నల నెఱింగి
యీనిశాచరుఁ డధర్మానృతవర్తనుగ వైనను దేజస్వి యధికబలుఁడు
కీ రింకాంచె నింద్రదామల గెలుపుకతన నీతఁ డపరాజితుఁ డను నాకుఁ వ్రడమె
నట్లులు తపోనిరతుఁడు మహాత్ముఁ డెన్న రావఁడు సర్వలోక నిరావణుఁడు.
- తే॥ వెరము ల్మరణాంతము ల్వచ్చె మరలి తలఁపుల గొన్న యస్థిదర్శంబు లడరి
సంస్కరింపు స్వర్గాధానసముచితముగ నసఘ! నీ కిట్టితఁడు నాకుఁ పట్టివాడె.
- క॥ అపరావృతమృతుం డితఁ డపరిమితానందలోక మంగనంగనుఁ జే
యుపహితమైనది కావున సుపక్వ మీఫలము గాంచు నొప్పురెమఁజనున్.
- ఆ॥ వెరవు నెఱయ నీవు విధిపూర్వకంబుగఁ బ్రాత సంస్కరించి ప్రవృత్తిల్లి
వగుదు ధర్మమూర్తి వైసనీసత్కృతు లంది పరిమపదము సందా నతఁడు. ౧౧౬
- క॥ అని రాఘవుఁ డానతిసేసిన నలరి విభీషణుండు చెచ్చెరి సుచోచ్చ
తెససి తగు ఋత్విజులతో ననురూపవిధాన మొప్ప నొరంగిరిచెట్. ౧౧౭
- సి॥ శ్రీచందనేశ్వరచిత మైన సౌదమిందఁ బద్మకోశీరము ల్పరంగఁ బూచి
రాంకవాస్తరణవిరాజమానగబుగా నొదవించి బ్రాహ్మ మా నోజ నెఱయ
ప్రభాత రావణు దానిపై నివేశితుఁ జేసి యాహితాగ్నివిధాన మమగు మండఁ
గ్రమమొప్పఁ బితృమేధకల్పోదితక్రతునగస్కారముల నెల్ల జరిపి రపుడు
దక్షిణప్రాచి వేది సలక్షణముగ సంఘటించి యథాస్థి జ్వలనములను
జేర్చి సోమం బొసర్చి యర్చితఁ జితఁ బృషదాజ్యసామూర్ణమోస్పవమ్మనిచిరి.
- చ॥ ఒడయని యంఘ్రులన్ శకట మూరుయుగాంతరమందా ముఖిలం
బెడనెడ దారుపాత్రము లనేకములుం బ్రథమోత్తరారముల
బడి ముసలాదులు నిద్ధులఁ బాటిలు స్థానములందు నుంచి నీ
ర్పడ నిగమాగమోక్తపరిపాటి విచక్షణు లైన ఋత్విజుల్. ౧౧౮
- తే॥ పశువు మేధ్యము విశసించి ప్రకృతహోమవిధసహూవన మొనరించి వేదవేత్త
లాఘుతాక్తము లైన యిజ్యాపరిస్తరణములంగూడఁ జితపైఁ బరంగ నమర్చి.
- తే॥ కలఁగు చిత్తంబుల సుగంధిగంధమాల్యనసనభూషణపీసరము లొప్పనఁగదార్చి
రందలు విభీషణసహాయు లశ్రుపూర్ణముఖులు నై లాజలుం జల్ల మొనసిరపుడు.
- క॥ పావనవిధియుక్తం బగు పావకకీల నెలకొల్పె బహుమంత్రప్ర
స్తావం బెసఁగ విభీషణుఁ డావల వలనొప్ప స్నాన మట్లొనరించెన్. ౧౧౯

- తే॥ తిలల దూర్వాభిమిశ్రితముల జలములఁ గలితసార్ద్రవసనుడయి క్రమముగను ని
వాపవిధు లెల్లఁ దీఱిచి వలగొనె నతఁ డాసురేంద్రున కాసురేంద్రుని కపుడు.
- క॥ మందోదరీప్రభృతు లగు నందఱకును సాంత్యపూర్వ మగు భాషణ మిం
పొందఁ బచరించి యనిచె నమందవివేకుఁడు నగరికీ మాన్యత మొటయన్.
- ఆ॥ రామ లంతిపురిఁ దిరముపడ నొనరించి రామపార్శ్వ మెనసి రహి వొసంగ
నిలిచె నసురవతి వినీతత్వమున కమ్మహాత్ముఁ డలరుచుండ నంతలోన. ౧౨౮
- తే॥ వృత్రునంతటి శత్రునిఁ బీచ మడచి యాశతక్రతుఁ డట్లు కృతార్థుఁ డగుచు
లలి సుహృల్లాభమున సహలక్ష్మణుఁడు సరవిజుఁడు సనైన్యుఁడునునైన రాముఁడొప్పె.
- సీ॥ ఘోర మా రావణుఁ గూల్చు తెఱంగున రాఘవేంద్రస్ఫురత్పరాక్రమంబు
వాఁడిమగంటుచు ల్వటల రక్కసులపై వాలు వానరుల గర్వములకలిమి
సుగ్రీవుమంత్రంబు సూన్యతోక్తులఁ గల మానితార్థవిశేషమంజిమంబు
వరసుమిత్రానందవర్ధను లక్ష్మణ వీర్యానురాగనిర్వేలమహిమ
మన్నిటికిని నెక్కుఁ డైన హనూమంతు నన్నిరంకుశము సమర్థనమ్ము
నాటనమ్ము తీర్పునం గూర్పు శోభిల్ల నడిగిఁగొనుచుఁ దెలియ నాడుకొనుచు.
- ఆ॥ కనుల గట్టినట్లు గాన్పించు రావణు వధవిధాన మాజివర్తనంబు
చూచినట్లు వినుచుఁ జోద్య మియ్యది యంచు హర్ష వార్తి నోలలాడఁ గనుచు.
- తే॥ దేవగంధర్వదానవు ల్దివ్యయానయానములు ప్రాప్తశుభశోభమానములుగ
రాము విజయ మాతీయమా రాణవెలయ స్వస్వధామమ్ము లెనసిరి స్కందజనని!
- మ॥ జ్వలనజ్వాలవిలాసమండనకలాజాజ్వల్యమానం బనా
విల ముద్వేలసుఖావహంబు విజయావిరూఢితిహేతుప్రసా
దలసన్మూర్తి స్వభావభావుకము నిత్యశ్రీక మత్యుచ్ఛ్రితం
బలఘూల్లాసి సురేంద్రదత్తము రథం బాలో రసాలోలుడై. ౧౩౩
- ఆ॥ పూజసేసె విభుఁడు పూజించె మాతలిఁ బూజ్యమాను సర్వపూజ్యుఁ డెలమి
మీఱ నభ్యుజ్జ మెలకువమై నిచ్చె హెచ్చు మాలిమి న్మహేచ్ఛుఁ డతఁడు.
- క॥ ఆమంత్రితుఁ జేసె రఘుస్వామి! నేఁ బోయివత్తు సౌరపురికి న
న్నేమటని ప్రేమనెంతుకదే మహనీయాత్మ యనుచు నెల్లరుఁ బొగడన్. ౧౩౪
- ఆ॥ అవల నింద్రసూతుఁ డారథం బెక్కి స్వర్గాధిరోహణము రయంబు మొటయ
నెఱపె నాతఁ డట్లు నింగికై చనఁ బ్రహృష్టాత్ముఁ డగుచు దశరథాత్మజుండు.
- చ॥ ఇనజునిఁ గొంగిలించుకొని యిచ్చమెయిన్ శుభభాషణంబులన్
దనరుచునుండ లక్ష్మణుఁడు తత్పరత న్వలయింప నెల్ల రా
నన ననపేతహర్షకలనాంచితుఁ డై శిబిరంబు సేరఁగా
జనె హరిముఖ్యులెల్లరుఁ బ్రసక్తసమర్పణ లర్థిఁ గూర్పఁగన్. ౧౩౫

- శా॥ ఆవేలన్ స్వతివేలహర్షలహరీవ్యాసంగవశ్యాత్మకః పై
 శ్రీపర్థిష్ఠతను న్సమీపపరివర్తిన్ సత్యసంపన్ను స
 ద్భావున్ సోదరు లక్ష్మణున్ ఘను సుమిత్రాగర్భరత్నాయితున్
 వ్యావల్లత్కరుణావలోకనకలావ్యానద్ధనిం జేయుచున్. ౧౩౮
- తే॥ శ్రీనివాసుఁడు దాక్షిణ్యసీమ రామనామవిలసితుఁ డాగుణధాముఁ డిట్లు
 లనియె నను నుడితో సుర ల్పనలజడియు సౌరదుందుభి కలనయు సంతరింప.
- తే॥ ఈవిభీషణు ఘను రావణావరజు స్వభక్తు ననురక్తు నుపకారవరు సు తేజు
 సౌమ్యు సౌమ్యుండ ! కొనిచని సరగ సకలరాక్షసాధీశ్వరుండయిరాని బాసఁగ.
- క॥ ప్రాకటలంకారాజ్యశ్రీకిం బట్టాభిషిక్తుఁ జేయుము సిద్ధ
 శ్రీకామఫలుఁ గనుంగొని ప్రాకామ్యసమృద్ధి గాంచి పరఁగుడుఁ బ్రీతిన్. ౧౪౧
- ఆ॥ ఒనఁగినాఁడ నీతఁ డొలసినయప్పుడే పరఁగు నెలమి కలిమిఁ బొడి నెఱయ
 విషమకాలమున వివిగుండ నైనాఁడ నిట్టిభాగ్య మొదఘట్టున్" యనుచు. ౧౪౨
- శా॥ నా పున్నెంబు ఫలించె నేఁడు విబుధానందైకసంధాత నీఁ
 డీపట్టొంది సురేంద్రసఖ్యమున సంహృష్టాత్మకః పై రాక్షస
 శ్రీపాలుఁ డగుచుండుఁగాత మిది సంసిద్ధార్థ మెక్కాలమున్
 స్వాపత్యాధిపతిత్వ మారసి పులస్త్యాదు ల్ప్రశంసింపఁగాన్. ౧౪౩.

—• శ్రీవిభీషణ పట్టాభిషేకము •—

- చ॥ అని కరుణాసముద్రుఁ డతఁ డానతిసేయఁ బ్రహర్షముార్తి యై
 తనరెను లక్ష్మణుండు సుకృతం బిది యం చని రెల్లవాసరుల్
 మనుకులదీపకుం బొగడి మాన్యుఁ డినాత్మజుఁ డానురేండు న
 క్కునఁ గదియించి కర్జమునకుం బురికొల్పె సుఖాయితాత్మకః పై. ౧౪౪
- సీ॥ అనఘుఁడు సౌమిత్రి యన్న కంజలిసేసి యాన యాగల స్రజమట్లు దనరఁ
 దనపంపు బూని పాదపచరేంద్రులు చతుస్సాగరసలిలము ల్బరగ దేర
 సౌవర్ణకలశసుసంభృతంబులు గాఁగ నొప్పారు నవ్వాని నోషధీర
 సోపబృంహితముల నొనరించి పౌలస్త్యు నసురాధిరాజ్యసింహాసనమున
 నునిచి రామానుశాసనం బొప్పఁ దెలిపి మంత్రదృష్టవిధానంబు మలయుచుండ
 రాక్షసామాత్యపౌరసమక్షముననుఁ జేసె సిరిమీఱఁ బట్టాభిషేక మపుడు. ౧౪౫
- ఉ॥ మంగళవాద్యము ల్సెలఁగె మానిత లై తనరారు నట్టి పు
 ణ్యాంగన లొప్ప సేసలిడి రాదృతు లై కులవృద్ధు లార్దులుం
 బొంగుచు మేలిదీవెనల పొ ల్పెనయించిరి వేల్పులు బౌసం
 గం గురియించి రోలిమికఁ గల్పతరుప్రసవప్రసూనముల్. ౧౪౬

- తే॥ దిక్కులు ప్రసన్నభావాప్తిఁ దేజరిల్లఁ గమ్మతెమ్మెర లొప్పారె నెమ్మెలొలయఁ
బారులెల్లరు సుఖసారభరితు లైరి పూజ్యుఁడు విభీషణుఁడు ప్రభుత్వ మెనయ.
- ఉ॥ మాన్యుల సత్కరించె బహుమానము లొప్ప గ్రహించి మిత్రులన్
ధన్యులఁ జేసి యుత్తమపదంబుల నిల్పి సమంచదాత్మసౌ
జన్య మెసంగఁగాఁ బ్రకృతिसంఘము సాత్త్వము సంతరించి వా
దాన్యకళీలు రామవిభుఁ దత్పదతత్పరతం గనుంగొనన్. ౧౪౮
- తే॥ నచ్చునెడ రాజమార్గంబువరుసఁ బౌరులాయితము సేసి యిడినయుపాయనములు
దివ్యసుమములుమున్నుగాధృతిదలిర్పఁగొంచునరు దెంచెఁదగువాడుగొలిచిరాఁగ.
- ఉ॥ మంగళవస్తువర్గము సుమాళ మెసంగ నొసంగి కేలు మో
ఁడ్చెం గులదీపకుం డసుర శ్రీపదపద్మములన్ భజింపుచున్
మంగళదేవతాంచితుఁడు మాన్యుఁ డతండుఁ బరిగ్రహించె స
త్సంగతిఁ దత్ప్రియార్థము ప్రచారము తోరము గాఁగ నత్తటిన్. ౧౪౯
- ఆ॥ మణియు సత్కరించె మహితాత్ము సౌమిత్రి నట్లు గారవించె నర్కతనయు
ననిలజాంగదాదు లగు యూధపతుల బహూకరించె హర్షయుక్తి దనర. ౧౫౦
- క॥ కృతకార్యు సమృద్ధార్థుం గృతకేతరమహితచరితుఁ గీర్తిప్రియు న
ప్రతిమగుణు నసురవిభు రఘుపతి మెచ్చెఁ దనర్చెఁ దనదు భావం బలరన్.
- ఉ॥ ఆదట రాఘవుండు పవనాత్మజుఁ గన్గొని పల్కె సౌమ్య! నీ
వీదనుజేంద్రుసమ్మతిమెయిన్ బురిలోనికి నేగి జానకిన్
మోద మెసంగఁ గన్గొని విముక్తసుఖేతర గాఁగఁ దెల్పుమీ
నాదు జయమ్ము రావణు వినాశనము న్మనవారి సేమమున్. ౧౫౩

—♦ శ్రీరాముఁడు హనుమని సీతదరి కనుపుట ♦—

- తే॥ శ్రీవిభీషణు పట్టాభిషేకవిభవ మట్టులె యుదాహరించి తదభిలషితము
తోడి సందేశముం గొని దొరయు మ్మిచటు నీముఖమ్ముననదియును నెగడుగాంచు.
- క॥ అని ఁతి యానతిసేసిన హనుమఁడు మతిమంతుఁ డనఘుఁ డటఁ జనె దనుజుల్
దనుఁ బూజించుచు వెంబడి వినమ్రభావంబుతోడి వెరవున మొనయన్. ౧౫౪
- ఆ॥ మందిరమ్ము బెరసి మానితాళోకవనమ్ము సొచ్చి కాంచె నమ్మహాత్ముఁ
డంతరమున శింశుపాగమాధస్థలంబునఁ జరిత్రపూత భూమిజాత. ౧౫౫
- సీ॥ సంస్కారరహిత భాషయ పోలె మాలిన్యయుక్త యై యేర్పడకున్నయదియుఁ
గ్రూరగ్రహాక్రాంతిఁ గుంతితద్యుతి యైన యారోహిణిదశాప్తి కందునదియు
వ్యాఘ్రులు పొదువనౌ హరిణి నా రాక్షసీవ్యూహమ్ము నడిచక్కి నొదిగినదియు
భానూదయార్థిని పద్మిని తెఱఁగున మొగిడిన మో మెత్త మొనయునదియు

నై నిరానంద యై కృశ యై వివిగ్న యై శుభాశంస లెన్ను భవ్యాత్మనృత్తి
రామనామపదావృత్తి రహిఁ దొలంకు వాణిఁ దులకెంచు నద్దేవి వలని కరిగి.

తే॥ నిభృతుఁ డై మాతృసన్నిధి నిధి యటంచు

గీర్తితుఁడు స్వీయనామసంకీర్తనంబు

మున్నుగాఁ బ్రహువొ డై చేరి మ్రొక్కి నిలిచె

వినయనమితోత్తమాంగుఁ డై యనిలసుతుఁడు.

౧౫౮

క॥ వచ్చిన హనుమ మహాబలు నచ్చపలాలోక గాంచి యటులుండి స్మృతిగ

దెచ్చుకొని ప్రముదితాత్మత నొచ్చెము లేకున్న తెలివి నొప్పనయటయున్.

క॥ పావని త్రిలోకపావని యావదనాంబుజవికాస మారసి రామ

శ్రీవిభువచనామృతఝరి దావల మై నెఱవఁదొడరెఁ దరుణీమణిరో!

౧౫౯

—♦ హనుమత్సీతానంపాదము ♦—

సీ॥ కుశలి మైథిలి! రామకువలయాధీశుండు సహజార్కసుతవిభీషణసహాయుఁ

డాయరిందముఁ డిప్పు హతశత్రునివహుఁ డై సిద్ధార్థుఁ డై మేలి సిగి భజించె

వేల్చె రావణు నని విభుఁడు లక్ష్మణు నయం బసుర తోడ్పాటు దోయంబు దసర

నడిగె నీకుశలమ్ము నావీరుఁ డాదేవుఁ డారఘనందనుఁ డరుస మోసఁగ

నమ్మరొ! మనోరథము సఫలమ్ముగాఁగ నెమ్మి బానరారుచున్న చిత్తమ్ముతోడ

నెమ్మె లొలయంగఁ బలికి నీకెఱుకసేయు మనిన పలుకులు గల నవి యవధరింపు.

శా॥ దేవీ ! నీకుఁ బ్రియంబు దెల్పెదను విందే ? నీదు సంతృప్త మూ

భావం బొప్పెడు నట్లు ధర్మపథసంప్రజ్ఞానమూర్తి ! తిరం

బై వర్ధిల్లఁగ నుంటి మంటి విడుమ ల్వాప్యపింప నిష్కంప వై

యీవేళ నిజయోదయం బొదవె నీయివ్వంబు సేకూరఁగాన్.

౧౬౦

తే॥ సఖి! గతవృధ వై యింక స్వస్థచిత్త వగుము శత్రుఁడు రావణుఁ డడఁగె లంక

వశములో నున్నయదియయ్యె వార కిప్పుడు నీదు నిర్మలభావంబు నిరతిఁ జేసి.

ఆ॥ ఏను నిన్నుఁ గూర్చి యేకాగ్రచిత్తుండ నగుచు నిదుర వీడి యర్ణవమున

సేతుబంధ మొప్పఁ జేసి తరించితి నట్లు ప్రతి న దీర్చి యలరఁగంటి.

౧౬౧

ఉ॥ రావణునింట నొంటి నితరప్రతిరుద్ధత నుంటి నంచు నీ

వేవిధ మైన సంభ్రమము నింకిట నెమ్మదిఁ గూర్పఁబోకు మో

భావిని ! ధర్మమూర్తి యన భాసిలువాని విభీషణాభ్యులం

కావిభుఁ జేసితిం బరుఁడు గాఁ డతఁ డస్మదుపాసనాప్తిచేన్.

౧౬౨

తే॥ స్వగృహముననుంటిన నెడు విశ్వాసముననయూరడిలుము భవద్ధర్మనోత్సుకుఁడయి

యరుగుదేరంగనున్న వాఁ డసురవిభుఁడు సిన్నుఁ బూజించి సంసిద్ధి నెఱయఁగోరి.

- చ॥ అని యనునంతనే శశనిభానన దిగ్గన లేచి హర్షణో
ధనిభృతచిత్తవృత్తి యయి తత్పరతం బలు కెద్ది యేనియున్
గొనకొనకుంట నూరకయె గోలతనంబునఁ జూచుచుండె న
య్యను వనిలాత్మజాతుఁడు మహాప్రతిభుఁడు దలంచి యిట్లనున్. ౧౨౨
- తే॥ అమ్మో ! ప్రతిభాషణం బదనునందుఁ గూర్ప వేమెయి చింతలోఁ గూరనయ్యెఁ
బతి విజయలక్ష్మిఁగొనె నీదుబన్నముడిగె నింకఁ గృతి శేష మొకఁడున్న నేర్పఱుపుము.
- చ॥ అనవుడుఁ బ్రీతచిత్త యయి యాసుకృతాత్మిక హర్షగద్గదాం
చనసముపేతవాక్కులన సంభ్రమ మొప్పఁగ విభ్రమక్రమం
బనువుపడంగ భర్తృజయ మంతయు మంతనమందు చూపుగాం
చిన తెఱఁ గేర్పడంగ శ్రుతశీలుఁడు పాపనితోడ నిట్లనున్. ౧౨౩
- సీ॥ అన్న ! తటాలున మన్నాధు విజయంబు చెవిసోక నెట్టనఁ జిత్తసీమ
నరుసంబు తాన యై యాక్రమింపఁగఁ బారవశ్యంబు పేర్చి నిర్వాక్య నైతి
నొకక్షణం బిప్పు డత్యుల్లాసమునఁ బ్రియాఖ్యాత వై తనరు నీకనుగుణ మగు
నభినందనం బెది యగునొకో యని యిచ్చ నరయు నవ్వేడుక నందియున్న
చూన సౌమ్యుండ! యెందేనిఁ గానఁబడదు తలఁప నొక్కండయేని నేతత్సదృక్ష
మైంద్రరాజ్యంబె పోల్పు ననర్హ మనిన మణిసువర్ణాదులకు నింక మనికి గలదె.
- ఆ॥ అనిన నెదిరి నిలిచి యంజలిబంధంబు నెఱయ సీతపలుకు నెఱికిఁ బొంగి
యిట్లు లనియె నాతఁ డింగితాభిజ్ఞుఁడు తనదు నొడువు తెఱఁగు తరము మీఱ.
- ఆ॥ భర్తృప్రియహితంబె పాటించి మెలఁగెదు భర్తృవిజయకాంక్షఁ బరఁగె దెప్పు
డమ్మ ! భద్రదశీల ! యా నీకె స్నేహసంభరిత మైన యిట్టి పలుకు పలుక.
- క॥ ఈసీనుడియే చాలును వేనూర్లకు నైంద్రరాజ్యవిభవంబునకున్
దా నెక్కుడుగా స్నిగ్ధము మానితగుణసారమంజిమం బిది సౌమ్యా! ౧౨౪
- తే॥ అర్థతఃప్రాప్తములు మున్నె యైనవి సురరాజ్యముఖ్యగుణంబు లోరామపత్ని !
విభుఁడు విశిఖాగ్ని విద్వేషి వేల్చి యాజి విజయి యై వీక్షణసుఖమ్ము వెలయఁజేయ.
- క॥ అను నుడి తననుడికన్నను వినయమున వివేకమునను విశ్రుత మగుచున్
దనరారు టరసి మైథిలి జనకజ శుభతరకలన పొసఁగ నిట్లనియెన్. ౧౨౫
- క॥ అతిలక్షణసంపన్నం బతిమాధుర్యగుణభూషణాస్పద మష్టాం
గతతమతియుతము నగు భాషితము రచింపంగ నీక చెల్లు నభిజ్ఞా! ౧౨౬
- సీ॥ పొడమితే? నాతండ్రి! పుట్టిన పు ట్టెల్ల మాపాలిభాగ్య మై మలయుచుండఁ
దీర మెక్కించితి దివియు శోకాంబుధి దాఁటించి నీనెఱి తరముమీఱఁ
బూరుషాకృతి గొన్న పున్నెంబుసిరి వన్న నౌదు గా కెట్లు లేతాదృశుఁడవు
శ్రుతసత్త్వములుబలశూరత్వములుపరాక్రమదాక్ష్యములుఁదేజుక్షమయుధృతియు

- ధైర్యము విసీతతయు నింకఁ దక్కుఁగలుగుబహుగుణములునీయందెశోభనము లై ప్ర
భాసమానము లగు రిత్త వలుకుదానఁ గాను సందియ మిందేమి గానఁబడదు.
- తే॥ అనిలునకు శ్లాఘనీయుండ వాత్మజుడవు పరమధార్మికుడవు నాగఁ బరఁగినాఁడ
వంజనాదేవి నోముల యాఫలంబు జనకు మించిన కొడుకు నీజూలి నెగడ.
- క॥ ఆయుష్మంతుడ వగు మయ్యా యోగశ్రీసమృద్ధి నంది మహాశ్రే
యోయుక్తి గను మనుచు సీతాయోషామణి శుభోక్తి తగఁ బలుకుటయున్.
- ఆ॥ దోసిల్లాగ్ని యెఱఁగి తొట్రుపా టింతయు లేని వినయమున సలీలరుద్రుఁ
డాతఁ డేతదీయ మగు సన్నిధి న్నిధిఁ బేదయట్టు లొలసి ప్రీతిఁ బలికె. ౧౮౦
- సీ॥ అమ్మరో! వర మొకం డర్థింతు వాత్సల్యమున నిండుమది దాని మొనయఁజేయు
మీపాపరూపతా నింతులు పతిదేవతావతంసము నిన్నుఁ దద్ద పొదివి
క్రౌర్యం బెసంగ ఘోరతరోక్తులం బిట్లు తర్జించుచు న్వ్యధితం బొనర్చి
రిమ్మాయలాండఁ గ్రూరేక్షాత్మవృత్తులఁ జెడిపరాకాసులఁ జనక యిపుడె
కాలఁజేత ముష్టిఘాతంబులఁ దలప్రహారముల వధింతు నడరు కినుకఁ
గర్జనాశకాస్యకచకుచకంఠముల్ గోళ్ళఁ ద్రెంచి పండ్లఁ గొటికి కొటికి. ౧౮౧
- క॥ ఇదియె మహానుగ్రహ మీమదాహతలఁ బుడమి వైచి మట్టదఁ దా ర
య్యదనున నీ కప్రియ మగు సొద గూర్చిన యది దలంచి స్రుక్కుచు మిడుకన్.
- తే॥ త ప్పొనర్చినవానికి దండనంబు విహితమే కద యని తన్ను వేడుటయును
దేవి వైదేహి సద్ధర్మభావకలన తనయశ స్వితఁ బెనుపంగ ననియె నిట్లు. ౧౮౩
- ఉ॥ ఎవ్వఁడు కోపగించును హరిశ్చర యేలెడువాని కెప్పుడున్
గ్రొవ్వఱ మేను వెట్టి యనుకూలకృతు ల్పొనరించు దాస్యపుం
గవ్వలమీఁద వారలకుఁ గానిది యానది యంచు నుండునే
చివ్వున నట్టియాండపయి జేయిడు టొప్పునె నిన్నుఁబోఁటికిన్. ౧౮౪
- మ॥ ఘనసద్భాగ్యవిపర్యయంబునఁ బురాఘప్రాప్తియోగంబునన్
నను నాపన్నివహంబు చుట్టె నదియు న్నాయంబ యెవ్వారు చే
సిన పాపంబు ఫలంబు వారిదెస నక్షీణంబుగాఁ జెల్లుఁబా
టొనరింపంగ న దె ట్లటంచు మదిలో నూహించి మర్షించితిన్. ౧౮౫
- తే॥ నాదశాయోగమున నిన్నినాళ్ళు నిట్టివారిచే పడి చేడ్పడవలయు టెంచి
యనుభవించితి నదియెల్ల నట్టులౌట దఱుమఁ జేటులఁ బొదువ నిత్తటిమహాత్మ.
- ఆ॥ వానరోత్తమా! యవారితుం డగుచు నాదానవుండు కనలి యాన సేయ
నట్లు పఱచి రాతఁ డడఁగిన నాజోలి యేల వీరి కింత యెన్నరాదె. ౧౮౬
- చ॥ వినుము ప్లవంగమేశ! భువి విశ్రుత మైనది ధర్మసంశ్రితం
బనఘము ఋక్షకీర్తితపదాక్షరగీతము ప్రాక్తనంబు దు

ర్మను శ్రితు వ్యాఘ్రభీతుఁ బరిరక్షితు వ్యాధుఁ గృతాపరాధు నె
క్కొనుకృప నమ్మెకంబు ధృతి గూర్చి రచించెను దీని నొక్కడన్. ౧౮౮

ఆ॥ ప్రాజ్ఞుఁ డెపుడుఁ గొనఁడు పాపంబు బరుఁ డెట్లు పాపకర్మపరతఁ బరఁగెనేని
యును సురక్ష్య మరయ నుత్తమాచారంబె సచ్చరిత్రులైన జనుల కెందు. ౧౮౯

ఉ॥ కాపునఁ బాపులేని శుభకారులయేని వధార్హు లైనచో
నేపగనైనఁ గావఁ దమయిచ్చఁ దలంచెద రార్యు లిట్లనం
గా వధియింపనేల నెఱి గల్గినయయ్యెడ నస్వతంత్రులన్
రావడిదోప నెవ్వ రపరాధ మొనర్పనివార లియ్యిలన్. ౧౯౦

ఆ॥ కామరూపు లగుచుఁ గ్రాలుచు లోకహింసావిహారపరత సంభ్రమించు
నట్టి జాతి పాప మాచరించినయేనిఁ దగదు దానిఁ గూర్చి దండనంబు. ౧౯౧

క॥ ఎన్నఁగ నిసర్గజు బగు నన్నెఱి మాని పరకృతుల కగు నజ్ఞనమే
మన్నీనికి దండ్యం బగుఁ బన్నుగ మది నెంచి చూడఁ బాపదురాపా. ౧౯౨

క॥ అని పలుకు సీత పలుకులు విని హనుమఁడు వాక్యసారవేత్త రఘువరే
ణ్యుని పత్ని యశస్వినిఁ గనుఁగొని మఱియిట్లనియె సకలకోపిదవంద్యా. ౧౯౩

ఆ॥ తల్లి! నీవు రామధరణీశునకుఁ దగు ధర్మపత్ని వసము దద్ద గాంచి
తేను గఱపనేర్తునేప్ర తివాచికం బిడుము విభునిపాలి కేగువాడ. ౧౯౪

క॥ అనవుడు విదేహనందిని జనకాత్మజ పలికె మేలినంభ్రమ మొప్పున్
దనభర్తఁ గాంచు వేడుక దనరారుచునుంటి ననుచుఁ దత్పర యగుచున్.

క॥ ఆమాట వినినయంతనె యామారుతి హనుమఁ డిట్లు లనె హర్షితుఁ డై
యామానవతి ప్రహర్షిత యై మానుగ వినఁగఁ దనమహాద్యుతి నెఱయన్.

సీ॥ అమ్మరో! పూర్ణచంద్రానను రాము నీక్షణమె వీక్షింతు వీక్షణము లలర
హతశత్రు స్థిరమిత్రు నధిలక్ష్మణాధ్యు నీయధిపు నింద్రుని శచియ ప్లనయుదు
చంద్రుతో రోహిణిచెలువునఁ జెలువుతోఁ బరఁగెదు మాస్త్రపర్వముగను
సీతామహాలక్ష్మి శ్రీదేవి రాఘవుఁ జేరె నందురు చూచువార లెల్ల
జగతినోమిన నోములు చక్కఁగా ఫలించె నాధు గెలుపుపేరి లిబ్ధిపడఁతి
కోరి వరియించె వేల్పులకోర్కి దీతె గొఱత లున్నవియే యింకఁ గువలయాక్షి.

క॥ అనునెడ సాక్షాల్లక్ష్మీయ యన నాయమ తనరి యలర హనుమ విసతి గూ
ర్చిన నానసేసె నాసతి చని యాతఁడుఁ జెరసె రాము సాన్నిధ్యంబున్. ౧౯౫

ఉ॥ ప్రాజ్ఞవ రేణ్యు రామనరపాలు ధనుఃకలనాగ్రగణ్యు న
రజుఁడు వాయునందనుఁడు తత్పరతం గనఁగాంచి మ్రొక్కి సం
ధి
విజత మీఱ సంతతవివేకవిశేషవిభాసురాస్యుఁ డై
యాజ్ఞఁ బాసంగఁ జేర్చితి మహాత్మా! యటంచు వచించు వెండియున్. ౧౯౬

—♦ హనుమంతుడు శ్రీరామునితో సహస్రార్చనము జేసెడిది. ♦—

సీ॥ యన్నిమిత్రం బయ్యె నట్టియారంభంబు కర్మఫలదాయకలియు గడంగి
యద్దేవి మైథిలి నభిశోకసంతప్త నొలయిక్ష్మణి గాంచు యోగ్య నీగుం
బెద్దకాలముఁ దన పెనుపాటఁ బొప్పుపర్యాయ తేజ్విణ యగు యడిలునుండి
నేడు త్వద్విజయమ్ము నెఱి విని హర్షాశ్రుకలనముఁ దొంటికి నీ కంగుఁ బొసె
బూర్వపుం బ్రత్యయమ్మునఁ బుణ్యమూర్తి పలికెఁ బతివర్జనోత్కృతఁ బరఁగుచుంటి
నన్న సహలక్ష్మణుఁ గృతార్థు నధిపు నాదుకనుల పండువుగాఁ గూర్చి గడచె యటంచు.
క॥ దేవర యానతికై యద్దేవి నిరీక్షించి యున్నదియ గుఱం దెదయుం
గావలెనె సతికిఁ బతిపదసేవాతత్పరత నిచ్చు చలఁగుట దక్కన్. ౨౦౧
తే॥ అనుచు హనుమండు విన్నవించిన మహాత్ముడజముఖ హరసన్నుతుండవని గనుచు
నించుకంతలు గనుల నీ రేర్పడంగ ధర్మసిన్ధుడు ధ్యానతత్పరతనుండె. ౨౦౨

—♦ రామునానతితో విభీషణుడు సేవ నలంకృతఁ జేయించితడ్యుట. ♦—

ఉ॥ వేడబ మింతయున్ సకలవేత్త యెఱుంగడ నాడు దేవి నా
జాడ నిజస్వరూపమును జాటొనరింపఁగఁబంచె నహ్నిలో
గూడఁగ నౌ పరామరిక గూరిన నేడు యథార్థం గొంటుకై
పాడిమెయిం బ్రవర్తిలెడు పద్ధతి కన్నెఱి ధ్యాన మొప్పిడిన్. ౨౦౩
తే॥ నిట్టనూర్చుచుఁ గొండొక్కదిట్టతనము నెఱయ సముపస్థితుఁ బయోదసిభు విభీష
ణుం గనుంగొని యొండు తెఱంగు దోప నొడయఁడు గభీరభాషితం బొప్పు బలికె.
తే॥ సీత సుస్నాతఁ గావించి శ్రీసమేత పూత దివ్యాంగరాగవిభూతిమహిత
దివ్యభూషణభూషితస్థితి దలిర్పఁ దె మృచిరకాలమున న యుద్దేశమునకు. ౨౦౪
క॥ అని రాముఁ డాననెట్టిన విని ఘనుఁడు విభీషణుండు నే నగుదునకుం
జని తనగరితలచే న య్యనఘాత్మిక కెఱుకపఱచె నవ్వీధి మెల్లన్. ౨౦౫
ఆ॥ దేవి! జనకపుత్ర! దివ్యాంగరాగసువసనభూషణప్రభాసమాన
వగుచు విభునియాన యాన మారోహింపు మమ్మ! భద్ర మొదవు సరయవలదు.
క॥ నినుఁ గాంచు వేడ్క నీవతి గొనిరమ్మనెననుచుఁ దదనుకూలమ్మగ న
వ్వనితలతలవాకిట న ట్లనెడు విభీషణుండు వినఁగ ననె నానతియున్. ౨౦౬
ఆ॥ అన్న! రాక్షసేంద్ర! యున్నట్లె యస్నాత సగుచు భర్తఁ గాన నరుగు టుచిత
మని తలంచుదాన నది యెట్లొకో? యను సనుపమానచరిత యను నెఱింగి.
క॥ తా ననె విభీషణుం డమ్మానినికి న్మోక్తి యిబ! మహిజాత! విభుం
డేనెఱి నానతిసేసెనొ యానలువున మెలఁగు యోగ్య నన్య మిఁ కేలా. ౨౦౭

- అ॥ అనుచు నతఁడు దెలుప వినినంత భర్తదేవత దృఢవ్రతాధ్య పరమసాధ్వీ
యట్టులౌనుఁగాక యని పతిశాసనపరత నెగడు పలుకుఁ బలుకుటయును. ౨౧౧
- క॥ అతఁ డానసేయ రామునిసతి యువతిజనమ్ము పొదివి సంభ్రమ మొప్పు
గుతుకమున నలంకారప్రతిభాసితఁ జేసి రుచితభాషించిత లై. ౨౧౨
- సీ॥ జలకమార్చిరి వింతజలజవాసినిఁ గరిగమనలు కరరత్నఘటజలములఁ
దడియార్చి రట్లు పుత్తడిబొమ్మ కురుల కగురుధూపయుక్తి గగ్గురు వొడమఁగ
వరమహార్థాంబరం బిరవైప్ప నిడిరి ప్రాగంబరచారిణు లమ్మహంబ
కాజగద్భరణాధ్య కంచితమణికాంచనాభరణంబులు ననువుపరిచి
రంతిపురిచాన లంగరాగాతిశయిత మృగమదవిశేషతిలకిత యగుచు వెలయఁ
జేసి రాసిరి దొల్లింటిసిరిఁ దలిరై నౌ నె యను మేలిపలుకు లందంద నెగడ. ౨౧౩
- క॥ వితతపరార్థ్యాంబరసంవృత దీప్త సుగుప్తయుగ శిబిక గూర్చిన నా
క్షితిసుత యారోహింప మహితుఁ డాసురవిభుఁడు వేడ్క యెలరారంగ. ౨౧౪
- క॥ పరిజనము దేవితోఁ దగువరివస్యలు వేచి కొలిచి వచ్చునెఱికి న
పురత త్వజ్ఞుఁడు గూర్చుచు వరయోగం బిరవుపటుచు వల నొప్పార. ౨౧౫
- అ॥ అమ్మహాత్ము రాము ననవద్య ధ్యాననిధ్యానకలితుఁ జేర నరిగి యెఱఁగి
త్రోవగనియు దేవి దోతెంచె నిదె దేవ! యని సహరుఁ డగుచు నాడుటయును.
- శా॥ రక్షోగేహమునం జరోషితయ కా రారాపు భావించి యు
ద్వీతం బెంచు తలంపున న్బెనఁగు నవ్వేశం దదీయాగ మ
ప్రేక్షావచ్చివణంబు రామునకుఁ గూర్చిం దోనె హర్షంబు దై
న్యక్షుబ్ధత్వము రోషముం దడుపపాద్యం బెట్టివో? భావిసి! ౨౧౬
- క॥ సవిమర్శవిచారణమున నవిమృశ్యమనోగతుఁడుగ నై దనుజేమ్రు
బ్రవిమలుఁ బార్శ్వగుఁ గని రాఘవదేవుఁ డహృష్ట మగు రకంబునఁ బలికె. ౨౧౭
- అ॥ ఆసురాధిపతి! మహాసౌమ్య! మద్విజయైకనిరత! సందియం బిఁ కేల
నాదు సవిధమునకు వైదేహి వైశంబ యేగుదెంచుఁగాత మెరవుపడక. ౨౧౮
- చ॥ అను పలు కాలకించుచునె యాసురభర్త విభీషణుండు చ
య్యనఁ బలుసందడిం జడియ నౌ జతనం బురికొల్పఁ గంచుకుల్
ఘనతరవేత్రపాణు లయి కార్కొని పాయఁగఁజేయఁజొచ్చి ర
ష్టనఘుల ఋక్షవానరుల నమ్మెయి రాక్షసులం దలొదరీ! ౨౧౯
- క॥ తెరలించు పురుషు లన్నెఱిఁ బరిక్రమింపంగ నిలువఁ బట్టనరా క
య్యురుసత్త్వ లొదుఁగఁజొచ్చిరి భర మగు రాజాజ్ఞ కెదురుపా టొప్పమిచే. ౨౨౦
- అ॥ ఓజమెడల నట్లు లుత్సార్యమాణంబు లైన బృందశతములందుఁ బొడమి
యొక్క యులివు మారుతోద్వర్తమానాబులందుఁ దోచుతెఱఁగు నధిగమించె.

- క॥ చిరసంప్రార్థిత మట యాసిరిదేవిం గాంచి కొలిచి సిద్ధార్థముఁ
బరఁగుదు మనువారల కావెరవున వినివారిణంబు విషమం బయ్యెన్. ౨౨౩
- క॥ సమ్మర్దము దలఁగింపఁగ సమ్మతినెడఁ దోల జాతసంభ్రమ మగు స్వీ
యమ్ము జనముదెస వాత్సల్య మ్మెగువ నమర్చి తాత్ముఁ డై రాముఁ డటన్.
- క॥ వారణసంరబ్ధుఁ డగుట వారనికినుకన్ దహించు నల నొప్ప మహా
ధీరు విభీషణుఁ గని సస్మేరోపాలంభ యైన స్థితి ని ట్లనియెన్. ౨౨౪
- సీ॥ దర మెన్న కి ట్లనాదరవృత్తి నే మని మెలఁగఁజొచ్చితి వీవు మేల్మి నెడఁగ
స్వాత్మీయ మా జన మలతపా ల్గా నివారింపఁబూనితి విడి రీతి యగునె
చాలింపు మొప్పని సంరంభ మియ్యది యిందఱు నావార లెంచిచూడ
సాధ్య కావరణంబు సద్వృత్త మని కాక తెఱ లిండ్లు వసనము ల్లిస్తసాల
ములును రాజసత్కృతులను యోగ్యత గూర్పఁజాలునోటు పెడవిచార మేల
పొడమె నీకు నాదుబుద్ధిమై వ ర్తింపు మనువుగానిచోట నడుగు లిడక. ౨౨౬
- మ॥ వ్యసనంబు ల్బలుకృచ్ఛ్రము ల్సమరము ల్యజస్వయంబ్రాహ్మయో
గసముత్సాహవివాహము ల్వలయుచోఁ గాన్పింపు శ్రీజాతికిం
బాసఁగుం దోసముఁ గూర్పఁబోవ దన నీపూబోడి బిట్టాగి క
వసమై చేరఁగనయ్యె నాజికలనావ్యానద్ధ యా పద్ధతిన్. ౨౨౭
- ఆ॥ మఱియు మత్సమీపమహిత యై యున్నెడ నొడ్లు దన్నుఁ గన్న నోటు గలదె
బెటుకు లేక గాంచుఁ బ్రియసుహృద్వృత్తు నన్నుఁ బెలువ నిట కుఁ దెమ్ముశీఘ్రముగను
- తే॥ ఓవిభీషణ యన నతం డూర్జితుండు మహితుఁ డగు రాము పలుకు విమర్శనంబు
సేసి తత్సన్నికర్షంబు సేర్చె నీత నవనిజాత విసీతత్వ మలరుచుండ. ౨౨౯
- ఉ॥ అంతట లక్ష్మణుండు తపనాత్మభవుం డనిలాత్మజుండు లోఁ
జంతిలఁజొచ్చి రియ్యధిపు చింతిత మొండుగఁ దోచె నింతివై
మంతన మొప్పకున్నయది మాటలతీ రటు చేప్ప లింగితం
బింత యెఱుంగఁజేసెడు విధిప్పిత మెట్టిదో యంచు నెంచుచున్. ౨౩౦
- ఆ॥ వరుఁడు దఱిఁ గళత్రనిరపేక్షుఁ డైనాఁడు చెల్ల రే యటంచు సిగ్గుపడుచు
వార లట్లు తర్కవార్ధి మునుంగుచు నుండి రనుశయమున నుడుకు నెదల. ౨౩౧
- సీ॥ అవయవమ్ములలోనె నడఁగెడునోయన హ్రీయంత్రణాలక్ష్మ్య మెనయఁగాంచి
యావిభీషణుఁడు తో డై తోడితేరంగఁ బ్రియు నెదుర్కొను సిరిఁ బ్రేముడించి
చక్కనివదనంబు జనసమక్షం బంచు నవకుంతనపటంబునందు డాచి
కోర్కిపెల్లున నెల్ల గొనకొను నెలుఁగున నార్యపుత్రాయని యధిపుఁ బిలిచి
స్నేహవిస్మయహర్షము ల్చిగురులిడఁ జతివ్రతామణి పతిమోముఁ దేటిపాఱఁ
జూచె నుదితేందుమండలశోభమాన మమలహరిణాంకముఖ లోని యలత వాయ.

క॥ చిరకాలదృష్ట మన్నెటి సిరినెల వగు మగని మొగము సిరి గాంచి వియో
గరచిత వ్యధఁ దొఱఁగి విభాసురసుఖవార్ధిఁ జొరఁబాటి చొక్కుచు నుండెన్.

—* శ్రీరాముఁడు సీత నెగ్గులాడుట. *

క॥ ప్రాంతస్థిత నమ్రానన సంతృప్తస్వాంత విగతసంతాప రసా
భ్యంతర నిజసేవాగత సంతతశుభశీల సీత జనవిభుఁ డరసెన్.

సీ॥ ఆశ్రయించినవారి కఖిలార్థములు గూర్చి చన వైసంగు నటంచు సంశయింపఁ
డఖిలాండకోటుల ననిశంబును సృజించు నారాభట మెంచి నెయ్యంబు మానఁ
డేరూపు గొని రచ్చకెక్కిన నచ్చోటఁ గూడి త న్నెలయింపఁ గోపగింపఁ
డెల్లవాడల నీపె యిచ్చకంబులతోడి యాడిపోత లటంచు నవమతింపఁ
డెడయ కేప్రొద్దు గనయు నం చీసడింపఁ డట్టిదేవుఁ డద్దేవిపై నలుకఁ బూని
యెన్నడును లేని నేరమ్మ లెన్ని యెత్తిపాడుపు లాడంగఁ దొడరెఁ బూబోడివింటె.

క॥ ఇదె ని న్నవమానించిన మదవద్రిపు నాజిఁ గూల్చి మలయించితి స
మ్మద మోభద్రముఖి యే నదనునఁ జారుషము ధన్య మై తనరారన్.

ఆ॥ అలుక కొదవగంటి నంతంబు ఫలము ధర్మణ ప్రమార్జితత్వసరణిఁ బట్టె
శత్రుపరిభవములు సమసమయోద్ధృతంబులుగఁ గెలుపు గాంచి పొలుపు గనుట.

చ॥ మగఁటిమి నేఁడు స్పష్ట మయి మన్నన కెక్కె శ్రమంబు సత్ఫలం
బుగ నెగఁదొందె నాప్రతిన పూర్ణ యుదీర్ణయుఁ గాఁగ లోకమం
దగపడినాఁడ నిప్పటికి నంద టితండు స్వతంత్రుఁ డంచు నె
న్నగ నగచాట్లు వాయఁగ సనాతనధర్మపథాశ్రయంబునన్.

౨౩౮

మ॥ చలచిత్తుం డగు రక్కసుండు నిను నిచ్చ న్మెచ్చి తోడ్డెచ్చుటే
యలఘూపద్రవకారి దోష మది దైవాయత్త మై చెల్లె మ
ద్విలసత్సన్నిధిఁ బాసి తెల్లొ పడి తే విక్రాంతిమై దాని ని
క్కలనం దీర్చి జయంబుఁ గొంటిఁ బృథుదక్షత్వంబు పెంపారఁగన్.

౨౩౯

తే॥ ప్రాప్తమవమాన మెవ్వోడు ప్రాభవమ్ముఁగని ప్రమార్జన మొనరింపఁగాఁదలంపఁ
డల్పతేజుఁ డప్పురుషుఁ డందఁగాంచు నట్టి పురుషార్థ మనఁగ నొం డవనిఁ గలదె.

క॥ మున్నీరు దాఁటుటయు లంక నిప్పేషించుటయు మొగంబుగ నెది సం
పన్నుఁ డొనరించె గర్జము పన్నుగ హనుమండు దాని ఫల మొప్పారెన్.

ఆ॥ ఆజి విక్రమించు టరుల మర్దించుట మద్ధితంబుపొంటె మలయుచుంట
యింతవట్టు సబలుఁ డినజు పరిశ్రమం బెల్ల సఫల మంచు నెన్నఁబడియె.

౨౪౨

క॥ తను దానె భ్రాత నిర్గుణుఁ డని విడనాడి ననుఁ జేరి యనువగు భక్తి
దనరె నెవఁ డవ్వీభీషణుఁ ననుపమయోగము కృతార్థ మై నెగఁదొందెన్.

౨౪౩

మ॥ అని నైరాశ్యము దోస రాముఁ డిడు నయ్యర్థంబునం గల్పనం
బనవద్యాంగి గ్రహించి కన్నుఁగన బాష్పాపుర మొప్పరఁ గ
న్గొనె నుత్ఫుల్లవిలోచనాప్తి భయసంక్షుబ్ధ స్మృతిగి బోల నై
తనపై దక్షిణభానముం దొఱగి క్రోధంబూనె నం చా గ్న ధైరు.

ఆ॥ అట్లు లున్న దేవి నటుగాంచి సంతనె మఱియు గుఱ ప్రవర్తమాన యయ్యెఁ
బ్రాజ్య మాజ్య మిడిన పట్టున జ్వలనునిజ్వాలఁ బోల నగుదు జనవిభునగు.

మ॥ భ్రుకుటీబంధము మోమునం దమరె నాప్రాప్తాకసంబందు నా
రక గన్పట్టిన కేతువట్టిఁ డనఁ దిర్యక్ప్రేక్షితాక్షిక్రమం
బు కరాలం బయి కానిపించె యుభితాంభోరాశి యై రాముఁ డో
డక కీ డెంచి సతీమణిం బరుసు లాడంబోవునప్పట్టునన్.

౨౪౬

ఆ॥ జనసమక్షమునను జనవల్లభుఁడు చన దనక పలికె వింటు జనకతనయ!
యేమిసేయుఁ బురుషుఁ డెదిరి ధర్షణ మీఁగ నది కృతము సమస్తమయ్యె నిపుడు.

ఆ॥ అరికరమున నుంటి వని యమర్షణమునఁ దలఁగఁజేసినాఁడ ధర్మ వెంచి
కుంభభవుఁడు దనుజుఁ గూల్చి దక్షిణదిశ భూమితామ్ముఁ డేగుపట్టచినట్లు. ౨౪౭

సీ॥ విదిత మాఁగావుత మది త్వదర్థము గామి మత్కృతాజిపరిశ్రమస్ఫురణము
బిరుదు లా సుహృదుల బీరమ్ము తోరమ్ముగా సాయ మొసరింప గణన కెక్క
స్వాత్మ వంశంబు ప్రఖ్యాతంబుఁ బోషించుకొన నవవాదంబు గోలుపఱుపఁ
బడితి నింతలు నీవు ప్రాస్తచారిత్రనం దేహపు ప్రతిముఖస్థితవు గాఁగ
నక్షిరోగి కెట్లు లాప్రదీపిక పతికూల యగునో యట్టి మేల మయ్యె
ద్రువము జనుము మదికేఁ దోచినదెస కనుజ్ఞాత వైతి జనకజాత! వినుము. ౨౪౮

క॥ లే దిఁకఁ గర్జము నీతో నీదశదిశలందు నెడఁద కష్టం బెదియో
యాదేశమునఁ జరింపుము వాదున కిట్లనుటగాదు ననజాతాక్షి. ౨౪౯

తే॥ పరగృహోషిత నెవ్వఁడో పందదక్క బురుషుఁ డై సమ్మోలంబునఁ బుట్టినట్టి
వాఁడు తేజస్వి మరల నేనగ గ్రహించుఁ జిత్రముబలాటపుంబాపఁ జిగుదులాడ.

తే॥ రావణాంకపరిభ్రష్ట వీవు దుష్టవైతి తష్టష్టదృష్టిదృష్టాత్మ నగుచు
నిట్టి ని న్నెట్లు గైకొందు నెఱిగి తిరిగి యాభిజాత్యుగబు వ్యపదేశ మాడుకొనుచు.

తే॥ ఏతదగ్ధంబె నిర్జిత వైతి కాని లేదు నీదెస ననురాగలేశ మేని
నసము ప్రత్యాహృతం బయ్యె నదియ చాలు నింక నీయిచ్చనచ్చిన యెదుఁబోలు

ఉ॥ ఏఁగృతబుద్ధి నౌచు వచ్చియొచ్చెద నెంచెదవేని నిమ్మహా
భాగుని లక్ష్మణున్ భరతు భద్రయశున్ రవిజున్ విభీషణున్
బాగుగ బుద్ధిఁజేర్చి తనుఁ బాలనసేయఁగ నేర్చికొ మ్మతం
డాగరిమంబున న్మనుషనయ్యెడు స్వైరిత పోలదేనియున్.

౨౫౦

క॥ ఎటులైన నిచ్చమెయి నోకుటిలాలక! మెలఁగు టురువ కూడదు స్త్రీలం
 పటు నింటం జిరకాలము దటమటపడినట్టి యువతిఁ దద్దయుఁ గొనఁగన్. ౨౫౫
 తే॥ దివ్యరూప మనోరమఁ దేజరిల్లుదాని నిను యశావనాథ్యఁ జెంతం గనికని
 యెట్టులు సహించు రావణుం డేల విడుచు వంటయి లొచ్చిన శశమ్ము వరుస గలుగ
 చ॥ అని తెగనాడు నాప్రియుని యప్రియభాషణ మాప్రియార్హ తా
 విని వినిపాతభీతి భృశవేపిత యై జనకాత్మజాత నె
 ట్లన మదహస్తిహస్తహతి డస్సిన సల్లకి క్షీరముం బలెం
 దొనదొన రాల్చెఁ గన్నుఁగవఁ దోయము దోయము పిచ్చలింపఁగన్. ౨౫౬
 తే॥ ప్రవ్యధిత యయ్యె సతి నిజభర్త యట్లు శరుషముగ రోమహర్షణాస్పదము గాఁగ
 రోషరూక్షేతీణుం డగు రూఢి నెఱయఁ బలుకుపలుకున డెందమ్ము పగులువాఱ.
 ఉ॥ అశ్రుశూర్పూర్వ మా నుడి మభాజనమెల్ల వినన్ జగత్త్రయీ
 విశ్రుతుఁ డౌ విభుండుఁ డను వెంగలిఁజేయుచు నాడఁ దత్పదై
 కాశ్రయ లజ్జ రెమ్ముకొన నంగములం దడఁగంగ నౌచుఁ బె
 ల్లశ్రులదందడి న్నెఱపె నౌదల వంచి విరించి నెంచుచున్. ౨౫౭

—♦ సీత శ్రీరామునితో నుచితములు పలుకుట ♦—

తే॥ అబల వాక్చల్యముల సశల్య యన బాష్పదూషితం బాస్యబింబుబు దుడుచు
 గద్గదిక గూర నల్లనఁ గాంతుతోడ నిట్టులని పల్కుదొడరె రాకేందువదన. [కొనుచు.
 సీ॥ ఇది యేమి యసదృశం బీదృశం బగు నుడి నొడివితి శ్రోత్రంబు లుడికి నొగుల
 వీరుడ రూక్ష మా విధమున వినిపిం తె ప్రాకృతం బ్రాకృతభవుడ పోలె
 నీ కనగత మైన నెఱి దాన నేఁ గాను నమ్ము మిట్లని శపథ మ్మొనర్తు
 సుభుజుండ చారిత్రసూన్యతం బరసిన నావల నెట్లన్న నగునకాదె
 దుష్టవర్తన లగువారి తొడను జేర్చి జాతిసామాన్యమునకెల్ల సంక్రమింపఁ
 జేయు టొప్పునె ననుఁ బరీక్షింపు మెడఁదఁ బుట్టినది యైన యాశంక పొడవడంగ.
 మ॥ ఏవశాత్మ న్ననుఁ దెచ్చునాఁ డసుర యావేశంబున స్మేదిసో
 కవు నన్నన్ విధి చెట్ట గాక యది స్వీయం బైన దోసంబు గా
 దనలోకంబెద వాక్కు సత్త్వమును సీయం దేకరూఢంబు లై
 స్తవసీయత్వముఁ గాంచియున్నయవి సత్యం బింత భావింపుమీ. ౨౬౨
 ఆ॥ ఏమి సేయుదాన నిట్లనీశ్వర నయి యొకని నెలవు సేరి యొదిఁగియుండ
 వ్రాసె నొసట బ్రహ్మ వారింప నెట్లగు నదియు నీయెఱుంగనిదె నరేంద్ర.
 తే॥ సహజసంవృద్ధ భావప్రసాదముననుఁ గృతసుసంసర్గమునను నాకీడు మంచి
 నీక విజ్ఞాతముల యైన నెఱియుఁగలదె శాశ్వతంబుగ హత నైతి జనవరేణ్య!

సీ॥ న న్నవలోకింప ననుచు బేముడిఁ బంపితివి వీర! హనుమనిఁ దేని నెలయ
లంకాస్థ నైన నాలా గెల్లఁ బరికించె బహుపరిశ్రమ మొర్చి పరిభ్రష్టి
నీసేమ మెఱిగించు నెఱిన నాసందేశముం గొనియు న్నిన్ను మొనయఁగాంచె
గాని నీవలఁపునఁ గలకర్జ మిట్లంచు నించుక దెలువంగ నెంచడయ్యె
నప్పుడే విడనాడితి వన్నమాట విన్నఁ బ్రత్యక్ష ముసులులు విడచి యెల్ల
కష్టములుఁ బాసి యుత్తమగతికిఁ గూర్చుదాన నానపు నింట నింతకు బడుననె.

ఉ॥ జీవిత మింతమాత్ర కరచేత విడంగని యీవృథా శ్రమం

బేవల నెంచి కాంచితి నహీనసుహృజ్ఞనసంగతుండ నై
భావ మొకింత యేర్పడఁగఁ బాటిలఁజేసిన నే నిరాశ నై
నీవలఁ గీర్తి నిల్పి సుఖనిష్ఠిత నై చనుదారిఁ జూడనే.

౨౬౬

ఆ॥ నిష్ఫలంబులయ్యె నీవు నీపక్షంబువారుఁ బడిన కల్లెవాటు లెల్ల
స్త్రీత్వమే పురస్కరించితి రువఁ గొని లఘుజనంబునలె నలఘుండ నయ్యు.

శా॥ భూగర్భంబునఁ దోచితిన్ జనకు సత్పుణ్యంబు మూలంబుగా

నాగ క్బేశ్వరి నాఁ దనర్చితి శ్రుతవ్యాపారపారీణతా
శ్రగణ్యత్వము వృత్తము న్మనిజనాశీస్థేమ మా ధానుముక్
నీగుణ్యత్వచణమ్ము చిత్త మెఱుఁగు న్నేడల యిట్లు చెనో.

౨౬౮

తే॥ బాలుండవయై యబాల్యంబు పరఁగఁ బాణిఁ బాణిఁ గొన్నట్టి శత్రుఁగుఁ పమాణితమ్ము
గాదొ మద్భక్తి శీలము ల్గాంచలేదొ యంతయునుఁ బృష్ఠతఃకృతమయ్యె నిపుడు.

మ॥ అనుచుం బల్కుచు బాష్పగద్గదిక చెన్నారంగ నుష్ణాంబువుల్

గనులం దొఁట్రీలఁగా విలాపపర యై కల్యాణి నాథుడు త

న్ననుమానించిన తీరు సన్మనము నొయ్య న్నిరుగాఁ జీయ నీ

నుని ధ్యానైకపరాత్ము లక్ష్మణునిఁ గన్నున్దోయి లక్షించుచున్.

౨౭౦

—♦ సీతాగ్నిప్రవేశఘట్టము ♦—

సీ॥ ఓసునిత్రకుమార! యరుతరవ్యసనంబునకు భేషజం బిదె నాకుఁజూప
మదిఁ దోచినది గాన మానక చితఁ గూర్పు మొల్ల మిథ్యాపవాదోపనిహత
గాఁగ జీవించుట కథలు గొనంబులు నట్లుండ నస్త్రీత నైతి భర్త
కిట్టి యాస్థానిఁ దా నిటులాడ నింకిట నే మని యే దలయెత్తుదాన
ననఘ యర్హయనఁగ నొ గతి యియ్యది హవ్యవాహునందు నాన యెడలఁ
దనువు వేల్చి రామతత్పరతం గాంతుఁ బరమపద మటంచుఁ బలుకుటయును.

క॥ అనుపద మరివీరఘ్నండు జనవంశ్యుం డతఁ డమర్షసంగత వృత్తిం

గనె రాము మోము నెట్టన ఘనతాపం బెద నగల్పఁగా విహ్వలుఁ డై.

ఆ॥ అట్లు చూచి విభుని యాకారసూచితం బేమి గనెనొ యెల్ల యెఱిగి సురిగి
కొండఁబోల దిండు గూర్చెఁ గట్టియలఁ జేచేతఁ జితఁ గడంగి చేర్చె ననలు.

తే॥ మతిఁఁసుతుండట్లు రామునిమతము నెఱయ నాయితము సేయునంత గటాయితముగఁ
బతి నధోముఖుఁ జుట్టి వినతిఁ బొనర్చి దీప్యమాను హుతాశు వైదేహి దఱిసి.

ఆ॥ చుట్టు దిరిగి మ్రొక్కి శుద్ధాత్మ దేవభూదేవవర్గములకుఁ దెలివి మీఱ
వందనము లొనర్చి వఱలి బద్ధాంజలి యగుచు నిట్లు లనియె నగ్గిదరిని. ౨౭౫

సీ॥ తలఁగదు నామది ధర్మాత్ము రాఘవు వలనుండి యేనాఁడు వాంఛమెఱయఁ
ద్రుకరణంబులుఁ దానె దేవదేవుం డని యనువృత్తి నుండ నెట్లతిచరింతు
నను శుద్ధచారిత్ర నాథుండు దుష్టఁగా నెంచె నిక్కాల మిట్లెడరు దొడర
సత్యంబె పాలింపు సకలలోకములకు సాక్షివి శుచివృత్తి సంశయఁడవు
వఱలు దీవు హవ్యవాహుండు నా దేవముఖతమైఁ దదేకముఖ్యకలనఁ
గాన నాదు కర్మగతి విమర్శింపుము పాడి నెగడు మెల్లప్రజలు వొగడ. ౨౭౬

క॥ భగవంతుం డాదిత్యుం డగణితగుణుఁ డైన వాయు వాశలు శశియున్
బగలును రేయును సంజలు జగతియు నితోడి సర్వసాక్షులు గారే. ౨౭౭

క॥ నను జారిత్రసుసంయుత ననిశం బరసి కనువార లందఱు నొక్కడై
మునుకొని సీమొగమున సత్యనిరతి నెల్ల బొనర్ప నొదురు కరుణన్. ౨౭౮

తే॥ అనుచు నిస్సంగ మగు నంతరంగమున మహాహుతాశనుఁజుట్టి యయ్యన్నమిన్న
జనకసుత సొచ్చె నందుఁ దజ్జ్వల లెగువ భూనభోంతర మంతయు భోరుకొనఁగ.

ఆ॥ చిచ్చులోన నులుకు చెలువఁ గన్గొనెఁ ద్రస్త మగుచు నచటి యమ్మహాజనమ్ము
బాలవృద్ధయుతము బాష్పపూరమ్ములు గ్రమ్మ నెమ్మనమ్ము లుమ్మలింప. ౨౮౦

ఆ॥ మేలిపసిఁడిబొమ్మ మెఱుఁగారు బంగారు తీరు వగల నగలఁ దేజరిలుచు

జాతవేదునందు జనకజ సారఁబాతె సర్వలోక మరసి జలదరింప. ౨౮౧

తే॥ ఆమహాభాగ సీత హుతాశనార్చిఁ దనదు నెమ్మే నిడఁగఁ ద్రిభువనముజనము
తార! యిది పుణ్యయైన యాజ్యాహుతియని యెన్నఁగాఁ దొడఁగెను శార దేందువదన!

తే॥ అంద తాత్రోశ మొనరించి రబల లార్య హవ్యవాహనునందు మే నట్లు వేల్వ
మంత్రసంస్కృత యధ్వరమహితయైన యా వసోర్ధారఁగా నెంచి యబ్జనయన!

శా॥ ముల్లోకమ్ములవారు వేల్పులు మును ల్మోతమ్ముమొత్తమ్ము లై

కల్లోలోలసితమ్ము లౌ మనముల గ్గార్కొంచుఁ జర్పించుచున్

సల్లాలిత్య సుపుణ్యదేవత యిదే శాపార్త యై వ్రాలెడున్

జెల్లంబో దివి బాసి దుర్గతిదెసం జీరాడు చిత్తంబునన్. ౨౮౪

క॥ అనుచుండ వహ్నిలోఁబడి యనవద్య శుభాంగి నెఱయ హాహారవముల్

దనరారె వానరులదెస దనుజులవలనున మహాద్భుతంబుగ మగువా! ౨౮౫

శా॥ ధర్మాత్ముం డగు రాఘవుం డతివిశుద్ధున్ సాధ్వీ నమ్మానినిన్
మర్మావిత్పరుషోక్తులం దెగడి యమ్మాఙ్కిం దలంగంగ నొ
కర్మం బెట్లు ఘటిల్లె నంచు వగ తార్కాణంబుగా నెల్లగున్
నిర్మింపం దొరకొన్న యన్నుడుల నిర్ణీతంబు భాసింపుచున్.

౨౮౬

తే॥ దుర్మనుండుగఁ దోడ్చోన తొడరు ధ్యానసంగతిం గనఁగాంచె నాసవిత్ప్రకులుండు
నేలఁ జూచుచుఁ గను లశ్రుజాలములను ఖన్నములు గాఁగఁ జూపట్లు భాన్నగతిని.

—♦ బ్రహ్మాదులు శ్రీరామునమక్షముననువచ్చి నీతి నిర్ణయమున నిష్పాదించుట —

సీ॥ రాజు వైశ్రవణుండు రారా జమిత్రకర్మనుండు యముండు భువనవిధిసేత
యామహేంద్రుండు సహస్రాక్షుండు వరుణుండు ప్రత్యగా దీప్త పరంతపుండు
త్ర్యక్షుండు శ్రీమన్మహాదేవుండు సృషభ్యజుండు నా నెగడు నాతం డితండు
గలలోకములకెల్లఁ గర్తయుఁ బ్రహ్మవిద్వరుండు నొ బ్రహ్మయు సగున పొనఁగ
మొనసి దేవర్షిపితృగణమ్ములు భజింప నిందఱు నిమానకలితు లై యోగుడెంచి
రాదిమూర్తివిభుండు రాముఁ డచ్యుతుండు నెఱిఁ దసర్చుచునున్న యన్నెలపుసేర.

ఆ॥ సూర్యమండలముల చొప్పున నొప్పు నిమానతములు లంక మలసి గములసి
రాణమెఱయ నరివిరాము రామునిఁ దేర్ప నరిగి రంజితమున కధిగుణాధ్య.

క॥ పరమం బగు నరుసంబునఁ బరమాత్ముని రాముఁ దఱిసి ప్రాంజలు లగుచున్
బరమార్థయుతశుభోక్తుల బరఁగింపందొడరి రపుడు ప్రజ్ఞామహితౌ.

౨౯౦

ఆ॥ కలితలలితరత్నకంకణమ్ముల దీప్తు లొలయఁ దేతులై యుగభుజమ్ము
లమరశాఖిశాఖి లన నమరారంగ నెలయు సభిపు గొంచి యుట్టు లసిరి.

౨౯౧

సీ॥ కామింతు నఖిలలోకములుఁ గాపింపంగఁ గర్త పీష్టలసంసార్య పీఠు
సిరిఁ బెంపనేర్తు సాక్షివి జ్ఞానవిగ్రహస్ఫురణమైఁ దసరాగు చొరవ ముఱున
నఖిలభూతంబుల కాదిభూతంబుల బ్రహ్మ వీ నెఱు పరబ్రహ్మ మీన
కలరుద్రులందు శంకరుడ పీ వష్టమనసు వైతి ఋతధామ ననువులందు
సాధ్యులందుఁ బంచముడవు చంద్రసూర్యు లయు లీనీకు శ్రవణంబు లగ్నిములు మ
హామహుండవు నిత్యస్వయంప్రభుండ విట్టి నీవు నిన్నెఱుగవే యుండి గేళ.

౨౯౨

క॥ ఆద్యంతము లన్నిటికి సనాద్యంతుడ వైన నీదు యాస నె పరఁగున్
వేద్యావేద్యము లెల్ల నివేద్యము లగు నిన్నుఁ గొలుచు విదితాత్ములగున్.

౨౯౩

వ॥ జగత్కల్యాణమూర్తి సద్గుణనిధానంబ వగు నీవు నిత్యుండ హొక్కరుండవు
సదోదితుండవు సదాశుద్ధుండవు సదాబుద్ధుండవు సదాముక్తుండవు సదాశివుండవు
నగుణుండవు నద్వయుండవు నై నెగడొందుచుండు నట్లగుటం ద్వన్నాయా
సంవృతాత్ములకు మానుషవిగ్రహుండ వై చూపట్టెదవు; భవన్నామస్మరణపర

తంత్రమాససులకు సత్యానందచిదాత్మస్వరూపుండ వై భాసిల్లెద విట్టి నీదు
విలాసగుబులు గణియింప నశక్యంబులు. ౨౯౪

ఉ॥ ఏల యుపేక్ష సేసితి వహీనశయాన త్వదానతిం గృతిం
బోలఁగఁ గూర్చునట్టి సతిఁ బుణ్యచరిత్రఁ ద్రిలోకభావ్య ని
య్యాలమెఱుంగరాదు గదె యారయఁ బ్రాకృతు కృత్య మట్టిఁ డై
మా లలివారిచి త్తముల మార్కొనఁ గాజ గడేకసంశ్రయా. ౨౯౫

క॥ చిచ్చుఱుకఁజేయుదే సిరి లచ్చి యనక సుదతి నీకు లాఁతి యగునె నీ
యిచ్చఁ దొలఁగి యున్నదియే క చ్చని నీతలఁచుపనియుఁ గావించినదే. ౨౯౬

తే॥ మాపదము లాక్రమింప దుర్మదునిఁ గినిసి రావణుని వధియించితి రాపు సైవ
కాపదలు దీతె సుస్థితు లందఁగంటి మింక నిమ్మెయి వేడబం బేల వలసె. ౨౯౭

తే॥ అనుచు నింద్రపురస్సరు లైన లోకపాలకులును లోకేశుండుఁ బలుక వినుచు
నాత్రిదశనర్యులం గాంచి యనియె రాముఁ డఖిలపతి ధర్మభృద్వరుఁ డాదరమున.

ఆ॥ నన్ను మానుషునిఁగ నాబుద్ధి నూహింతు దశరథాత్మజప్రథాప్రసక్తి
నెనఁడ నెవనివాఁడ నేల తోఁచితి భగవంతుఁ డజుఁడు తెలిసి పలుకుఁగాత.

క॥ అని పలికెను కాకుత్స్థుని గని బ్రహ్మవిదుండు బ్రహ్మ గడుకొని ప్రణతిం
బొసరించి సత్య మిది సత్యనిరూధా! విను మటంచు నాదటఁ బలికెన్. ౩౦౦

సీ॥ నీవు నారాయణదేవుండ వోదేవ! శ్రీమంతుఁడవు చక్రసిద్ధహేతి
వేకశృంగవరానాతేత్థవై భవుఁడవు భూతభవ్యారిజయాతిశాయి
వక్షరం బవు బ్రహ్మమవు సత్యమూర్తివి లోకాదిమధ్యాంతలోకక మగు
పరమధర్మమవు విష్వక్సేనుఁడవు చతుర్భుజుఁడవు శార్ఙ్గధన్వుఁడ వజుఁడవు
పరఁగు నీకు హృషీకేశ పురుష పూరుషోత్త మాజిత సంజ్ఞ లుపాత్తఖడ్గ
విష్ణు కృష్ణ బృహద్బల వేదవేద్య ముఖ్యనామగుబులుఁ బురాణమునివిచింత్య.

క॥ సేనానిని గ్రామణి వీ వానెటి బుద్ధియును సత్త్వ మాక్షమ దమమున్
మానుగఁ బ్రభవాప్యయలీలానిరతులు త్వత్ప్రకృతులు లక్ష్మీనాథా. ౩౦౧

వ॥ దేవదేవా! నీ వుపేంద్రుండవు మధుసూదనుండ వింద్రకర్ముండవు మహేంద్రుం
డవు పద్మనాభుండవు రణాంతకరుండవు శరణ్యుండవు శరణం బవు నిట్లని దివ్య
మహర్షులెల్లం గొనియాడుచుండుదురు. నీవు సహస్రశృంగుండవు వేదాత్ముండవు
శతజిహ్వుండవు మహర్షభుండవు లోకత్రయాదికర్తవు స్వయంప్రభుండవు సిద్ధ
సాధ్యాశ్రయుండవు పూర్వజుండవు యజ్ఞంబవు వషటాకరంబ వోంకారంబవు
పరంతపుండవు నిట్టి నీదు ప్రభవంబు నిధనంబును వేదంబులు వేదనిష్ఠులు
నెఱుంగ రన నీ వెవ్వండవో యెవ్వని కరయవచ్చు? నేనెవ్వనివాఁడ నంటి
వెవ్వరివాఁడవు కావు? సర్వభూతములయందును సర్వబ్రాహ్మణులయందును

సర్వగోబృందంబులయందును సర్వదిక్కులయందును గగనమందును బర్వతంబుల
యందును వసంబులయందును నెందునేనియు నీన యుందువు. శ్రీమంగతుండవగు
నీవు సహస్రచరణుండవు సహస్రశీర్షుండవు సహస్రస్పృగుండవు సగించు సర్వభూ
తంబులను సశైలకాననేందిర యగు వసుంధరను ధరించుచున్నవాడవు. పృథి
వ్యంతంబున సలిలమధ్యంబున మహారగంబునై భాసిల్లుచు మూడు లోకం
బులను దేవగంధర్వదానవ ప్రభృతుల నవధరించుచు మహాత్ములచే సవలో
కింపఁ బడుచుందువు. రాఘవేంద్రా! బ్రహ్మాంబ నగు నీకు నే హృదయంబునై
యొప్పారుదు. దేవి సర్వతి నీదు ఐహ్య యై వర్తిలు. దేవత లెల్ల గాత్రంబులం
దలి రోమంబులుగాఁ బరిగణింపంబడుచుందురు. నీదు నిమేషంబు రాత్రి;యున్నే
షంబు పవలు; నిశ్వాససంస్కారంబులు వేదంబులు. నేయునేల? నీవుకాని
దెద్దియును లేదు. జగత్తంతయు నీశరీరంబు. నీదు స్థైర్యంబు ననుభూతలంబు.
సావకుండు కోపంబు. సోముండు ప్రసాదంబు. శ్రీవత్సలక్షణా! మున్ను ద్రివి
క్రమసంజ్ఞం దనరారి త్రివిక్రమక్రమణంబుల లోకత్రయం బొక్రమించి మహా
సురుం డగు బలిని బంధించి మహేంద్రునకు స్వారాజ్యం బొసంగితివి. లక్ష్మీ
నీత యై సముపేత గాఁగ విష్ణుండవు కృష్ణుండవు దేవుండవు ప్రజానాథుండవు
నగు నీవు రాక్షసవధార్థంబు మానుషతనుప్రవిష్టుండ నై యక్కర్థంబుఁ జక్క
పఱిచి మామనోరథంబు లెల్ల సఫలంబు లొనరించితివి. రావణుండు నిహతుండు
గాఁగ ధరాభారంబు నివర్తితంబయ్యె నట్లుగావును. 303

క॥ నీదగు హర్షముకొలఁదిగ నేదిష్టం బీజగమున నిలిచి నెగడ నై
యాదట నాదివ మారసి ప్రోఁది యొనర్పం దలఁపుము పురుషోత్తంసా. 304

క॥ నీబలవీర్య మమోఘము నీబహుళపరాక్రమంబు నెఱియు నమోఘం
బాబంతిఁ గా స్పమోఘం బొఁబో నీస్తవ మమోఘ మన్నిఁదికన్నా. 305

పృథ్వీ॥ పురాణపురుషోత్తము న్బొరి భజింతు రెవ్వారు ని
న్వరాభయకరాధ్యు నివ్వసుధ దేవు నీద్యుంధ్రువు
నిరంతరసుఖంబుధి న్నెగడ నొదు రిం దాదట
బరాహ్మయపదంబుంన బరఁగఁగాంతు విశ్వాధిపా. 306

నీ॥ శ్రీవిష్ణుదేవు నశేషసంస్థితిహేతుభూతు నధ్యాత్మదృగ్భూభావ్య
ద్వంద్వవిహీను సత్తామాత్రుఁ బరుని నొక్కని సకలాంతస్థు ఘనచిదాత్ము
నిను భజించెదఁ దండ్రీ! నిశ్చయబుద్ధిఁ బ్రాణాపానముల హృదయమున నిల్చి
సర్వసంశయబంధ సంక్షయం బొనరించి విషయాఘములఁ బాచి విగతమోహు

- లగుచు మణికిరీటహాటకోజ్జ్వలు మందహాసలలితు ద్యుమణిభాసమాను
నెవని సర్వజగదధీశుఁ గన్గొనుచుందు రమ్మహాత్ముఁ బరము ననవరతము. 302
- సీ॥ ఆద్యు మాయాతీతు నభవు మాధవు జగదీడ్చు నిత్యానందు నిత్యతేజు
మోహవినాశను మునివంద్యు యోగినిత్యధ్యేయు యోగవిధానునిఁ బరి
పూర్ణు రంజితలోకుఁ బుణ్యుఁ బుణ్యాశ్లోకు రమణీయు నినుఁ గొల్తు రామదేవు
భవముఖు లోభగసంపద్యుతు ల్నిచ్చలు నర్చింతు రెవని పాదాబ్జయుగ్మ
మట్టి నీకు వందనార్చనదాస్యము ల్పొనరఁజేయుచుందుఁ బుణ్యపాప
కలన లెడల జ్ఞానఘను లెన్ను నీదగు నలపరమపదము నందుకొఱకు. 303
- క॥ భావాభావప్రత్యయ భూవిరతు నిత్యు శుద్ధు బుద్ధు ననంతుఁ
దేవు నశేషాసురదవదావుఁ బ్రణవాఖ్యు నిను నెదం బూజింతుఁ. 304
- సీ॥ నాథుఁడ వీవు మన్నాధితాఖిలకార్యకారి వౌట జగత్ప్రకాశ మయ్యె
మానాతిగుఁడవు శ్రీమాధవమూ ర్తివి నిఖిలధానివి నిత్యనిర్మలుఁడవు
భవహారి నయ్యెదు భక్తియోగాభ్యాస భావితహృత్సహభావి వగుచు
భావనారూపసద్భక్తిగమ్యుఁడ వంచు నిన్నుఁ బేర్కొందురు నిగమవేత్త
లధిప! లోకతతుల కాద్యంతములు నీవ తాకికప్రమాణలక్ష్మ్య మీవ
యఖిలలోకతాకికాతీతుఁడవు నీవ పరుఁడ వీవ లోకపతివి నీవ. 305
- సీ॥ భక్తియు శ్రద్ధయు భావంబు నీయందుఁ బరఁగిన నినుఁ గాంత్రు పరము నీశు
నతిమానుఁడవు గతాహంకారుఁడవు సనాతనముని వనఁగ మాధవ తనర్తు
మానాశ్రయుఁడు నీదు మర్మం బరయ నెట్లు నేర్చువాఁ డెమ్మెయినెఱయఁ గనిన
నిందీవరశ్యామసుందర! రాఘవ! రామ! భజింతు నీరమ్యమూర్తి
నెపుడు బృందావనమున దిగీశమానిబృందబృందారకతతులుఁ బేర్చిఁ గొలువ
నుందు సుఖకంద మన నయి యోగనిరతి దవిలి యానీకు నేను వందనము లిడుదు.
- ఉ॥ ఆనిగమాగమానుస్మృతి నయ్య! భజింతుము ని న్నతీంద్రియ
జ్ఞానమ వీ వనాది వటు సత్యము హర్షము నీస్వరూపముల్
మానుషభావ మూది మము మన్ననసేయఁగఁ దోచి తీనెఱిఁ
మా నగు గారుడాశ్మరుచి మాధురి మైకొను మంజిమంబునఁ. 306
- ఆ॥ నీకు శరణు లయ్య ! నీకు వందనములు నీకు నతులు వికచనీరజాక్ష !
నే సమర్పణంబు నెఱిమీఱఁ బొనరింతు నీప్రసాదలాభనిరతికొఱకు. 307
- శా॥ ఆద్యం బార్షము నై పురాతనము నై యర్థ్యేతిహాసంబు నై
హృద్యం బౌ నిది బ్రాహ్మ మా స్తవము సౌహిత్యాప్తి నిద్దాన సం
వేద్యుఁ రాముని శ్రద్ధ భక్తిఁ గొని భావించు న్నరుం డెవ్వఁ డా
యుద్యుక్తుం డఖిలార్థము ల్వడయుఁ బాయుం బాపజాలంబులఁ. 308

తే॥ మలయు నతనికిఁ గరతలామలక మగుచు మూస మన్ని విడిచి నమస్కరించును
రామవిభుఁగొనియాడెడు రాణఁగొంచి యశులమునులు సురలు హార్ష మందుచుండ.
క॥ శుభ మైన యాయుషశులీ ప్రభుఁ డన్విధి మోమునందు భాసిల్లెఁగ శ్రీ
ప్రభువుఁడు హుతాశనుఁడు చా నభయతఁ బొడసూపి గుతుక మలఁగారంగఁ.
తే॥ మన్మహామూర్తి శ్రీదుండు మహితఁ డతఁడు దేని సుచరిత్ర నల్లనిదేహతనయఁ
బుణ్య స్వస్థభూత మాతృవత్సృజ్యఁ బెచ్చి రామున కసంగు నిచ్చెను రాణమణయ.
క॥ చితఁ ద్రోచుకొనుచు నచ్చి యుచితరూపం బొలయఁ గొంచి పేరంజని శ్రీ
పతి నవ్విభుఁ గీర్తించుచు వితతోత్సవమునఁ దనర్చు నృత్తి నలిగ్నఁ. 30౮

—♦ అగ్ని నీవను సమర్పింప శ్రీరాముఁడు గ్రహించుట ♦—

సీ॥ పొడుపుపొద్దున నొప్పు పూజనీయతతోడి భాసమున్నతి వింస బలుపుసూహ
దళుకు లీనఁగఁ జాలు తప్తకాంచనభూషణశీలు రూపగుణాబుఁ బనుప
రక్త మా చిత్రంబు రాణమై నెసలాగు నంబరంబున డంబరంబు వేలయ
నీలకుంచితమూర్ధజాలంబనము బొల ప్రభిత మూనవలక్ష్మిఁ బ్రస్తుతించి
నవనవోన్మేషమాల్యంబు నలుపు మీఱ దనమనస్విత నభుదూరతను దనర్చు
తీర్తి యన మందహాసవిస్ఫూర్తి పొనర నెగడు నల్లని రథు దేవు నొలయఁ దార్చి
తే॥ పావకుఁడు కర్మసాక్షి విభావసుఁడు లోకపావని నీత సుశ్లోకతాత్మ
రాము నంకమ్ము సేర్చి నిరాజితముగఁ బలిక నిమ్మెలు నుడి భక్తపావశేమని !
సీ॥ నీధర్మపత్ని యీనిర్మలాత్మికయందు లే దధీశ్వర ! సావలేశ మేని
వృత్తశౌండిర సువృత్త వాక్కర్మదృష్టినముల నెపు నేమొక నిన్ను
నీ వింట లేకున్న నెరిసి రానణుచేత నిర్జనవనతో పనీతి యయ్యె
బ్రబలరాక్షసుఁడు సేడ్పడి దీన వివశయు నై యుండఁ దేగలె ననువు సూచి
యాసురీసంఘరుద్ధ యై యంతిపురిని గుప్తయుఁ బ్రబోభ్యమానయుఁ గూటవాక్య
భర్తస్యమానయు నగుచు నప్పావకర్ము నెంచ దెద నీడు మూర్తి భ్యానించుండు.

ఆ॥ త్వద్గతాంతరాత్మ త్వత్పర త్వత్పరాయణ విశుద్ధభావ యథువిహార
నీయమం గ్రహించి యెనసి సుఖంపు మొం డాడ కాన వెట్లువాడ నిట్లు. 3౧౨

శా॥ నీయాన న్నెఱిఁ గాంచె నిట్లు మెలఁగ న్నేడేల యీవేడబం
బాయాకల్పన లట్లు నెల్లెఁ దుది నయ్యర్థంబు గావించి త
చ్చాయామూర్తిఁ దొఱంగి నిత్యము నిజస్వం బైన తత్త్వంబునఁ
స్థాయత్సత్వమునం దొలంకె సతి నద్యావంబు పాటించవే. 3౧౩

ఆ॥ ఇంతయేల యెప్పు డెడసియున్నది యనపాయినియ యనంగఁ బ్రభిత గాదె
సాధ్యఁ గూర్చి నీకు సంశయింపఁగ నేల వలసె నొడ్ల మొఱుగు వలన కా క.

- క॥ అని విన్నవించి యనలుగ డనుపమవాఙ్మయము వెలయ నగ్గించెను రా
ముని విశ్వమూర్తి యజ్ఞాత్ముని భావన తనర దేవ! మునినుత యనుచున్. 329
- శా॥ శ్రీనాథుండగు రాముఁ డన్నడులచేఁ జిత్తుంబు పొంగారఁగా
నానందాశ్రుపరీతనేత్రుఁ డయి నిధ్యానంబు ధ్యానంబు న
మై నెక్కో ల్గునుచుండ మంతనమునన్ మంత్రంబు పాటించుచున్
దా నాదిత్యవితాన మెల్ల వినఁగం దాత్పర్య మొప్పారఁగన్. 330
- క॥ తేజము దృఢవిక్రమతయు నోజము ద్యుతిమత్తయును మహాోన్నతములు గా
నాజతనుఁ బెనుపుఁ గనుచున్ నైజస్థితి మేలుకొలుప ననుచు ప్రభుతతోన్.
- ఆ॥ మోము త్రిదశులకుఁ బ్రముఖ్యుఁ డధ్వరయోగి రుద్రమూర్తి వహ్నిరూఢిగాంచి
యామహానుభావుఁ డాతమధృద్ధర్మ మాప్రవక్త రాముఁ డనియె నిట్లు.
- సీ॥ సీత పుణ్యోపేత సేయదు పాప మవశ్య మై న నవ్వామనేత్ర
యున్నది చిరకాల ములిపిరక్కను నంతిపురి నవశత నొండు తెరువు గాన
కబల శోధింప కె ట్లంగీకరించెను బాలిశుఁ డట్టె నృపాలసుతుఁడు
రాముఁ డిన్వేరవునఁ గామాత్ముఁ డనవచ్చు నని జగమ్ముల ఘను లాడుకొందు
రెపుడు నాన్యహృదయ యేకాంతభక్త మచ్చిత్తవర్తినియు విశిష్టయు నగు
నేను నెఱుఁగువాఁడ నిమిషంశసంభూత జనకజాతవలని సద్గుణములు. 331
- క॥ లోకప్రత్యయమునకై యీకల్యాణి చిత సాచ్చునెడ సత్యమ హే
వాక మిడుఁగాక యని నే గైకొంటి నుపేక్ష నెల్లకలఁక తలంగెన్. 332
- చ॥ జలసిధివేలఁ బోల గుణసంభృతకీర్తి విశాలనేత్ర ని
శ్చల సుమహామహోభరిత సాధ్వీఁ గ్రమింపఁగ లేడు రావణుం
డలవున దీప్తవహ్నిశిఖ నాఁకపడంగలదే పతంగ మ
మ్మలకయకాదె దుష్టమతి మైకొనఁజూచినయేని వానికిన్. 333
- తే॥ భాస్కరునితోడి ప్రభయట్లె పరఁగుచుండు సీత నా కెప్పుడు ననన్యశ్రీ యనంగ
రావణాంతఃపురైశ్వర్యరంజనమున కర్హురా లనుకొను టనర్హంబ కాదె. 334
- తే॥ మూడు లోకంబులు విశుద్ధమూర్తి సీత జనకనందిని యన వీడ శక్య యగునె
యాత్మనంతున కగు కీర్తి యట్లు నేర్చు సీతఁ డనిపించుకొను నా కధీశులార.
- ఉ॥ కావున లోకమాన్యు లిటు గైకొని నాదు హితంబుపొంటె సం
భావనసేసి యిందఱునుఁ బల్కఁ దలంగుదునే భవద్వచ
శ్రీ వెలయంగలాడ నిది సిద్ధ మటంచు విభుండు దివ్యులన్
భావితులం బొనర్చె ననపాయసుఖోజ్వలమూర్తి యై తగన్. 335
- శా॥ ఆనందాశ్రుపరీతనేత్రుఁ డగుచున్ స్వాంకస్థలిన్ జానకిన్
శ్రీనంద్య నైలకొల్పి పావకుని మే ల్చింతించి పూజించి తే

జోనూనుం డనపాయినిక్ సిరిఁ బంఞ్ఞం గూడి శోభిల్లు నా
శ్రీనారాయణదేవుఁ డై వెలసె నిశ్చింతాత్ముఁ డై పార్వతి. 331

ఆ॥ రాముఁ డల్లు నెగడ రాణ జగత్త్రయజనని జనకజాత సంతసమునఁ
బొదలఁగా నభూతపూర్వ శోభనలక్ష్మీ తొలఁకె వారియందుఁ దోయజాక్షి.

క॥ సురనాయకుఁ డత్తటి నాసురనాయకుఁ గెలిచి కీర్తి సుస్థిరగా భా
సుర సీతఁ బెరసి మెఱసెడు సురసిద్ధస్తుత్య రాముఁ జూచుచు వేడ్క. 332

తే॥ తొడరి మ్రొక్కి ప్రపత్తిమై దోసిల్పొగ్గి పలుకుబడి గద్గదిక వేఱుపడి పొసంగఁ
బలికెఁ గలిమికె బాత్రుఁ డై భయముఁదొఱఁగి పలుకునది స్తోత్రరాజ మై పరిధవిల్ల.

—♦ ఇంద్రకృత రామస్తవము ♦—

సీ॥ ఏనెప్పును భజింతు నిందీవరాభుఁ బాపారణ్యదావానలాభిధాను
రాము నిరత్యయధాము సీతేందరాశ్రీనందితాత్మసంసేవ్యమాను
భవభవానీచిత్తభావితానందప్రపత్తిగీతు భవాద్యభినహేతు
భూతు నిన్నుఁ ద్రిలోకపూజ్య సురానీకదుఃఖాఘనాశనుఁ దోయజాక్షుఁ
కలితమానవప్రకారు నిరాకారు నీడ్యు హర్షఘనుఁ బరీశు హరి న
రేణ్యు సర్వతోగ్రగణ్య భావాభావవిరతు విశ్వరూపు వేదవేద్యు. 333

సీ॥ అభవుఁ బ్రపన్నాఖిలానందసందోహదోహప్రసన్ను నిష్కూతపాపు
నతజనాఘాఘనిర్ణాశనదక్షస్వకీయమంగళనామధేయ మహితు
జపతపోయోగప్రశస్తయోగీశ భావాభిభావ్యుఁ గపిశ్వరాదిమిత్రు
శ్యామలగాత్రు సంసరణభోగాసక్తదూరయోగోద్భాస్యదూరభాసు
నినుఁ జిదానందకందమ్ము నిరతిఁ గొలుతు రామచంద్ర నిదేహాత్మజామహామ
హంబ నను ధన్యుఁ జేయవే యఖిలపాపసంచయముఁ బాపి నీపాదసరణి సూపి.

సీ॥ మహిత ! మహామోగమాయావికాసానుయుక్తుండ నై పురుషోత్తముఁడవు
లీలానరాకార హేలావిశేషప్రవర్తనంబున నిల్లు వఱలినాఁడ
పూరామ! త్వత్కథాపూరంబు గర్జరసాయనంబుగఁ గ్రోలి యమృతతృపు
లై లోకులెల్ల సదానందరూపు లై నీకుసన్నిధిఁ గాంతు నియతి తనర
మానపానాభిమత్తప్రమత్తతలు ననూనబలతాధిపత్యాభిమానములును
మున్నుఁ గలిగియు నేఁ డిన్ని ముడుఁగఁబాటెఁ ద్వత్పదాబ్జప్రసాదసంవత్సర సక్తి.

సీ॥ నీలమేఘోల్లాసనిర్ణాయకంబు నౌ నెమ్మేని తళతళ ల్నివ్వటిల్ల
నుద్రశ్మిరత్న కేయూరకుండలతారహారద్యుతు ల్దిక్కు లాక్రమింప
శరదిందుచంద్రికాసల్లాపమున మించు చిటునవ్వు మోమున సిరి దలిర్ప
నటు దయాశరధి నామాంకితమ్ములు గనుదమ్ములు నేస్తము ల్లుగ్నిమృరింప

నిమ్మొయి ధరాభరం బెల్ల నెడయఁజేసి హేమనర్ణ తటిత్పుంజభామ సీత
యంకపాళి కలంకార మావహింప రమణ నెగఁదొందు నిను రాజ్యరము భజింతు.
తే॥ చంద్రకోటిప్రకాశప్రసాదభరితరాజ్యపీఠి సీతారమారమణితోడ
వర్తిలి నివర్తితాత్మజనార్తితంద్రుఁ డితఁ డనఁ దనర్చు దేవు ని న్నెనసి కొలుతు.

—◆ శివుఁడు రాముఁ బ్రశంసించుట ◆—

చ॥ అని వినుతించుచుండఁగ మహావిభవాంచితు రాము వేడ్క-మై
మొనసి భవాని ! యే నిటులు మున్నోని పల్కితిఁ బుష్కరాక్ష ! యి
ట్లని యనరాదు త్వత్కృత మనర్థ మసాధ్యము కర్మవృత్త మి
య్యనువున సంతసితై జగ మంతయు మామది కెక్కె నింతయున్. 388

ఆ॥ శస్త్రభృద్వరుఁడవు సన్మహాక్షుండ వటు మహాభుజుండ వరినిషూద
నుండ వెన్నఁదరమె గండరగండఁడ వైన నీపరాక్రమాతిశయము. 389

తే॥ ఆక్రమించె రావణదారుణాంధతమము సకలలోకంబులందు ని స్తంద్ర మగుచు
విరియఁజేసితి వెలుఁగులు వేనవేలు నొక్కఁడయి నీవుగాఁ దోచి యొఱపునెఱపి.

క॥ తలఁగించితి వలరావణు వలని భయము వలన జగము వల నొప్పారన్
వెలయించితి వీ నీనెఱిఁ దలఁపున నిడువార మెపుడు చైత్యధ్వంసీ ! 390

తే॥ సచ్చిదానందవిగ్రహస త్వరూప ! చారుతరమూర్తి ! సర్వజ్ఞ ! సదసదితర
నిర్మలాత్మ! మాయాపరినిష్ఠితాత్మ! యనఘ! విశ్వేశ! ని న్నెంతు మనవరతము.

సీ॥ పదరజమ్ములు లేవె? సాషాణతరుణీకరణయశస్సూర్తి కేర్పడవు గాక
భుజసత్త్వములు లేవె పురదాహిచాపవిదారణోన్నతి కెన్నఁదగవు గాక
శరరయంబులు లేవె కరటాసురత్రిలోకగమన హేతువు య్గావు గాక
మాహాత్మ్యములు లేవె మహిభృజ్జ్యోన్మజ్జనక్రియావ్యాప్తిఁ జెనకవు గాక
క్షితిపతులు లేరె సృమృగాదితతుల సుతుల లీలఁ బాలింతు మనువారు లేరుగాక
యనుచు దివిభువి సంస్తుతు లావహిల్ల నోముమిఁక భూమిఁ గల్యాణధామ!రామ!

సీ॥ దీనుఁ డౌ భరతుని దీవింపవే యూరడించి కౌఁగిటఁ బ్రేముడించి నెఱపి
నిను గన్నది యశస్వినిం గోసలునికన్నె నలరింపవే మ్రొక్కి యలఁతవాయ
మేలిమిఁబాటింపవే లక్ష్మణాంబ సుమిత్ర నానందాశ్రమలితఁ జేసి
యల్ల కైకేయి చూఁ టడఁగింపవే గారవించి నీకథ వి స్తరించి తెలిపి

ప్రకృతుల సుహృజ్జనుల మహాబ్రాహ్మణులను మన్ననలఁదన్ని మహిత సన్మానమొనసి
యాయయోధ్యామహా రాజ్యమరసియేలుమఖిలజగములుఁబొగడ నైయసముఁగనుము.

మ॥ కుల మైక్యాకవ మంచితంబుగ హరిత్కూలంబు లేల న్మహా
బలులం బుత్రులఁ గాంచి సర్వశుభము ల్వాటిల్లఁగా నశ్వమే

ధలసద్యాగముఁ గూర్చి యర్చితముగా దైవంబు లోకంబు భూ

తలముం దృప్త మొనర్చి రమ్మ సర్వక ముద్దామంబు ధామం బురన్. 371

తే॥ రామ! మీతండ్రి దశరథరాజచంద్రుఁ డల్లడుగొ దివ్యరథముపై సలరుచున్న
వాఁడు మాతోడ నినుఁజూడవచ్చినాఁడు సానుజుఁడవయికనుము సన్మాన మొలయ.

ఉ॥ మానవనాయకుం డితఁడు మానుషలోకగురుఁడు నీకుఁ జి

న్మానితమూర్తి తత్తపమునం గదె యిత్తను వంది ప్రింద్రసం

స్థానమున న్మెలంగుచుఁ బ్రశస్తిఁ గనంగ నె నీకతంబునన్

దాను భవాబ్ధి దాఁటి సుకృతం బొలయన్ సురమానిషూజ్యుఁ డై. 373

చ॥ అను నుడి విన్నయంతనె మహామహుఁ డారఘుపుంగవుండు గ్ర

క్కున ననుజుండు దో డెనయఁ గోరికె పీరికె లెత్త మ్రొక్కె న

య్యనువునఁ జేరఁబాటి విరజోంబరసంవృతు దీప్యమాను శ్రీ

ఘను మహానీయదేహుఁ గనెఁ గన్గవ కొ ప్పగు విప్రు చొప్పడన్. 375

—♦ సీతా రామలక్ష్మణ దశరథ సమావేశము ♦—

క॥ అతిశయితానందంబున క్షితిపతి సుతు ననుజసహితుఁ జేరఁ దివిచి స

మ్మతిఁ దనసింగపుఁబీఠికఁ గుతుకంబునఁ బార్చి సముపగూహనపరుఁ డై 377

తే॥ బాహువులఁ గ్రొచ్చి ప్రాణమ్ము ప్రాణమైనరాముతో నిట్లులనె గుణధామ! నిన్నుఁ

బాసి నచ్చితి స్వర్గంబు బహుమతంబు గాదు సురమునిసన్మానగణన లేదు.

సీ॥ ఉంటి మహేంద్రు పేరోలగంబున దివ్యతనుధారి నై సురాంగనలు గొలువ

నిన్నినాల్గును సుఖ మిది యిట్టిది యటంచు నిక్కంబు పలికెద నే నెలుంగఁ

గైక నాయెడఁ దార్చు కా టటపులు భవత్ప్రవాజనార్థము ల్బడలుఁబలుప

నిటవచ్చినాఁడ మే నెడయంగ నైనాఁడ నెలకొనె నవి మది నేటివఱకుఁ

గుశలి నై లక్ష్మణునిఁ గూడి కూర్చి నాదు కనులపండువు గావింప గతము వీడ

నివము దొఱఁగిన భాస్కరుం డెట్లు లట్లు లెతి సౌఖ్య ముపస్థిత మయ్యె రామ.

ఆ॥ తారితుండ నైతిఁ దఱిఁ బుత్రక! సుపుత్రుఁడవు మహాత్ముఁడవు కడంగి నీవు

చిత్తమునఁ దలంచి చేయ నష్టావక్రచేఁ గనఁబోవుఁ డట్లు సిద్ధ మిదియు. 379

ఉ॥ ఇప్పటి కే నెఱింగితి నయితలు సేసిరి వేల్పు లంచుఁ దా

నప్పుడు దోచకుండె మది నాశరమర్దన మీ వొనర్ప న

య్యొప్పుమి పుట్టఁగావలసె నోపురుషోత్తమ! యెట్లు లెన నా

తప్పులు ముప్పులుం దలఁగెఁ దావక మా యశ ముప్పతిల్లఁగాన్. 381

తే॥ కోసలాత్మజ సిద్ధార్థ గుణనిధి యది రామతో వనవాసంబు రభస మెడలి

యింటికి సహానుజుండ వై యేగుదేరఁ గాంచుచు ముద్రశువు ల్నించుకలనరామ.

తే॥ అరినిషూదన! సిద్ధార్థు లయ్యెదరు మహాజనులు పురగతులు ని న్నరయఁగాంచి
వనముఁ బాసి గృహస్థితిఁ గని జలాభిషిక్తుఁడవు క్షీతిపుఁడవు నౌ సిరి దలిర్ప.

మ॥ అనురక్తుండు సుధర్మచారి శుచి భవ్యాత్ముండు సత్త్వాధ్యుఁ డ
వ్వినిపాతం బటు వుట్ట నీకయి మహాద్వేగంబున నిష్ఠఁ గై
కొని నీ మే లగు రాక నెంచి నెఱకొర్కు- త్రీవియల్వాట నె
ట్టన నున్నాఁడు త్వదానతిఁ భరతుఁ డొంట న్వాని లాలింపవే. 3౬౨

సీ॥ సౌమ్యుండు వౌ నీవు జతనమైఁ బదునాల్గు వత్సరంబులు నిల్లువాసి వన ని
వాసి వై యొండొంట గాసినొందియుఁ దండ్రీ సత్యంబు పాటింపఁజను నటంచుఁ
బ్రతినవట్టితి దానిఁ బాలించి తింతకు సాధ్వితో సుమతి లక్ష్మణునితోడ
దేవకంటకు ననిఁ దీర్చితి రానణు సఫల మయ్యెను నీప్రచార మెల్ల
సురలు మునులును సంతోషభరితు లైరి శ్లాఘ్యకర్ముఁడ వైతి వసంబు పొసఁగె
దమ్ములఁగూడి రాజ్యపదమ్ముఁ గొని చిరాయు వంగి ప్రజాక్షేమ మరసికొనుము.

క॥ అని తెఱఁగుపడ వచించెడు మనుజేంద్రుం గాంచి రామమహిపాలుం డి
ట్లనెఁ బ్రాంజలి యై తననుడి విచుతం బగుచుండ మేలి వినయం బొప్పక.

ఉ॥ వాపమొ పున్నెమో పలుకు పాటిలె నాఁడటు మధ్యమాంబ క
య్యాపద గూడముట్టు నెడ నాపఁగ నెవ్వరి కౌఁ దలంపునం
గోపమువుట్ట ని న్నసుతఁ గూళఁ దొఱుగితి నంటి ఘోర మా
శాప మనంగనయ్యె నది సంభృతధర్మ! మరల్చి కావవే. 3౬౩

ఆ॥ తండ్రీ! తానకోక్తి తడవి యికిట వారిఁ దరలఁజేయకుండఁ దలఁపు మనుచు
దోసిల్లాగ్గి వేఁడు నాసుతు మత మెంచి యిల్లె తలఁగుఁగాత మనియె నతఁడు.

తే॥ విభుఁడు సౌమిత్రి గౌఁగిట వేడ్క మీఱఁ బొదిని నాయున్న యడవులఁ బ్రొద్దు
తఱిని నీతాసహితు రాముఁదద్దఁగొలిచిమఱి నదినామదికిఁ బ్రీతిమహితమయ్యె గడపు

క॥ లోకములెల్ల జయించితి వీకారుణ్యనిధివలన నెల్లశుభములుం
జేకురు నీ కింక ధర్మప్రాకటసంస్థాన మెనసి పరఁగితి జగతిక. 3౬౪

సీ॥ ఈరేడుభువనంబు లెక్కటి మనుపంగఁ బుడమిభార మెడల్పఁ బొడమినాఁడు
సిద్ధులు మునులు సంసేవింప నింద్రాదు లాశ్రయింపఁగ నిట్లు లమరినాఁడు
పురుషోత్తముఁ డితండఁగో యను నాబ్రాహ్మకీటంబు నెఱిఁ బరికించినాఁడు
“తదిదమేనావ్యక్తత్వ మక్షరపరబ్రహ్మ” మౌ చను శ్రుతిఁ బరగిఁనాఁడు
దేవతాహృదయం బిదె దీప్యమానతేజ మిదె గోప మిదె రామదేవుఁ డనఁ బ
రంతపుఁడు విష్ణుదేవుఁడే రాణదనరఁ బూజసేయుచు మనుము సంపూర్ణభక్తి.

క॥ ఈపతి ప్రసన్నుఁ డైనన్ రా పొకయింతయును లేని రహి వాటిల్లున్
బ్రాపనఁగఁ దగుదు మహిమకు శ్రీపరమార్థంబుఁ గూడఁ జేకురు వత్సా!

- ఉ॥ ఇట్టిపురాణదంపతుల నేమట కెల్లెడఁ గొల్చి తీవు చే
పట్టితి కీర్తిఁ దత్కలనఁ బాటిలె ధర్మపురోడి నేమ మా
కట్టిడికర్మ మట్లడవిఁ గాటియవెట్టిననాఁడు నేని నీ
పట్టు దలంగ వన్న! నిరపాయుడ వైతివి లేర యింకిటన్. 320
- ఆ॥ ఆసుమిత్ర కాను పతిశయితం బన నయ్యె సటఁ జనంగ నైన నాఁటి
కింత దలఁచి జనని సంతసింపంగ నేమటక రాముఁ జేరి మనుము తండ్రి! 321
- క॥ అని తెలిపినఁ గడుసంతసమునఁ జేలుచు దోసిల్లొగ్గి మ్రొక్కి నిలిచి బా
ష్పనివహము కనులఁ జాల్కొనఁ దనరాఁజెను లక్ష్మణుండు తద్గ సృపతియున్.
- క॥ జనవందిత జనకజ స్త్రీజనమణిఁ బేర్కొని వచించె నమ్మద మెదఁ గ్ర
మ్మ ననుచు వత్సతలం బావని! స్నుష వై తీవు జగతి వలులితి ననుచున్. 322
- సీ॥ తొడిగితిలే మంచితొడవు లన్నియు మేలి గొనములపేరిటఁ గొమరుమిగుల
నర్థిఁ గొంటివిలే మహోర్థంబు స్త్రీణంబు ధర్మంబు గీర్తితోఁ దనరఁజేసి
యార్జించితివిలే శ్రుతార్జవధృతిసార మగ్నిశోధనమున నలవరించి
సిరి నేలితివిలే ప్రసిద్ధపాతివ్రత్య మాభిజాత్యముతోడ ననుసృపతిచి
తలఁగినాఁడ ననియె ధవుఁ డంచు నెదఁ గూర్చి పొలియఁ గోపగింపఁబోకుమమ్మ!
యిట్టి నీదుశీల మిందట రావించు నురవు నరయఁగాక యెరవు గలఁచి. 323
- క॥ నీహిత మెంచియ యిట్టి సమీహితమున కీవు చొర ననీదృశుఁడు విభుం
డూహించి యూరకుండెను సాహిత్యము వెలసెఁగాదె సతి! యీకృతిచేన్. 324
- క॥ సుభూ! పతిశుశ్రూషణ మభ్రంశముగాఁ బొనర్పు మతఁ డీశ్వరుఁ డం
చభ్రేష మగును ధర్మం బభ్రంశష యగును గీర్తి యమలాకృతి యై. 325
- తే॥ ఏను నీ కిట్లు దెలుపంగ నిచ్చమెయిన వచ్చినాఁడ నిను గని ముచ్చినాఁడ
నమ్మ! చిరకాల మధిపునెయ్యమ్ముఁ గాంచి మనుము నామాటమటనకమహితవగుము.
- క॥ అని తెలుప సిగ్గుపెంపున వనితామణి మ్రొక్కి పొదల వారల నెల్లన్
గని బుజ్జగించి వీడ్కొని చనె జనపతి యింద్రలోకసదనంబున కున్. 326
- తే॥ రాము నామంత్రితునిఁ జేసి రహి రహింప నందఱును స్వస్వధామంబు లందఁగోర
నామహామహు నింద్రుఁ డయ్యదనునందుఁ జేరి కూరిమి మీఱ వీక్షించి పలికె.
- ఉ॥ రామ! యమోఘదర్శనవిరాజితవృత్తుల మేము నీవు మా
సామివ యైన నీతలఁపు చక్కటి కర్ణ మొనర్చు టొప్పుఁ ద్వ
త్కామిత ముగ్గడింపు మిదె కంజభవాదులు మెత్తు రింతయుం
ప్రేముడిఁ బల్కు ప ల్కనుచుఁ బ్రీతి గణింపుము దేవ! నావుడన్. 327
- తే॥ లక్ష్మణుఁడు నీతయుం గేలు లాలితముగ మోడ్చినిలఁబడఁదానింద్రమోముగాంచి
రాముఁ డిట్లనె జగదభిరాముఁ డగుచు నెనకు నుడి రూపు గొనుసడి నివ్వటిల్ల. 328

- క॥ వదతాంవర! సర్వసుపర్వదయిత! యంతలుగఁ బ్రీతి వఱలెడునే ని
య్యదనున నీయన్నది ననుఁ బొదలించెడుఁగాత మించుపొలమున కెదురై. 3౮౩
- సీ॥ ఎచ్చటెచ్చట నున్న యిందఱు నీవెంట గుమిగాఁగ నొక్కటఁ గూడినారు
దారపుత్రాదులఁ దగ వెన్న కెడలి యిక్కర్జంబు వలనెంచి కడఁగినారు
కడుఁబరాక్రాంతు లై కడలిఁ గట్టుట మున్నుగా నెల్లెడలఁ దార క్రాలినారు
మత్స్యీయార్థము మిత్తిమాట దలంపక యాజి శత్రువులపై నడరినారు
కూటరాక్షసముద్గరకోటిదవులఁ బెనఁగి యుడివ్రాక యుసులు లర్పించినారు
వానరులు వీరు నీకృప వఱల మఱల జీవితము లొంది నెగడంగఁజేయుమయ్య.
- క॥ మనియున్నవార లైనను జనితశ్రము లగుచు నంగసంధు లెడల నె
ట్టనఁ గ్రాలఁజాల రేర్పడ ఘనసత్త్వులఁ జేసి మనుషఁగాఁజను దేవా. 3౮౪
- ఉ॥ నెక్కొని వీరు నిర్వృణులు నీరుజులుం బలపౌరుషాధ్యులుం
జక్కని నేరుము ల్నునుచు సంయమము ల్దగఁ బేర్చువారు నై
యెక్కుడుసంపదం బొదల నేఁ గనఁగోరుచునున్నవాడఁ బెం
పెక్కిన నీప్రసాదమున కియ్యది యా వర మీయవే హరీ. 3౮౫
- ఆ॥ ఎట్టికాలమందునేని ముఖ్యము లగు మూలములు ఫలములు మొనయుచుండ
నేఱు లించునీరు లెడలకయుండంగ వలయు వీర లెనయు వలనులందు. 3౮౬
- క॥ ఇదియును నిట్టులుగా నీయెడఁ దలఁపుము నాఁగ నింద్రుఁ డెఱిఁగి ముదమునం
బొదలఁగ రఘువీరునితో నదనున నిట్లనె ధరాధరాధిపతనయా. 3౮౭

—♦ ఇంద్రవరమున రామకింకరులెల్ల సజీవులు సబలులు నగుట ♦—

- చ॥ అనుపమ మీవరంబు మహితాత్మక యెట్టిదయేని నీవు గో
రిన నెడసేయువాడ నెటు ప్రీతి ఘటించెద నంటిఁగాదె యే
యనువుననేని నొండనఁగ నయ్యెనె నానుడి కూర్తు నట్టులే
ఘనరససారవృష్టిపదకల్పిత దృష్టి యెలర్చుచుండఁగాఁ. 3౮౮
- సీ॥ అసురాస్త్రహతు లైన హరు లెలుంగులు గూడ నిపుడె జీవితంబు లయి యెనయు వారు
కృత్తబాహులు విసికృతాస్యులును నగు వార లన్నియు నొప్ప వఱలువారు
నిర్వృణగదు తొచు నెగడొంది బలపౌరుషాధ్యు లై యెల్లరు నలరువారు
సుప్తప్రబుద్ధుల చొప్పున నెలకొని యెల్లబాంధవులతో నెలయువారు
మఱియు నీమకోర్కి నెఱి వీరు నెక్కొనుచోటు లన్నియుం బ్రసూనఫలస
మృద్ధవృక్షమూలహితరస్థానితనదీకములుగ నెదలఁ దివియు రామ.
- మ॥ అనుచో నిద్దుర వీడి మేల్కొనినయి టై యందఱుం దేఱి యొ
య్యన రాముం గని మ్రొక్కి రెట్టి దిది యాహా యంచు స్మేరాస్యు లై

- ఘనహర్షంబునఁ నేలి యబ్రపడుచుం గల్యాణధాము న్నరే
ద్రునిఁ గీర్తింపఁదొడంగి రిచ్చగొను నారూఢిం ద్రిలోకార్చితా. 3౯౦
- తే॥ అట్లు పరిపూరితార్థ మహత్ము నాదయాశరథి దాశరథిఁ గాంచి యంతవట్లు
దనరు సురనాయకుఁడు సురోత్తములు ననుచు సంస్తుతులు నన్ని గొనములచాల్పు
క॥ స్తోత్రార్థుఁ డావిభుఁడు సౌమిత్రియుతుం డలరుచుండ మే లెంచుచు ని ల్రెన్ని.
ట్లత్రాసు లగుచు నొడివిరి సుత్రాణుఁడ వైతి దనుజసూదన యనుచున్. 3౯౩
- సీ॥ హెచ్చు మత్స్యకృతి మ్రుచ్చురక్కసు వచ్చి పెనుబల్కు లజన కర్షించితికద
తామేటిరూపునఁ దరికొండ వీపునఁ దార్చి సంద్రంబొంట ద్రచ్చితికద
మొఱకుల మొఱగ నొ మోహనాకృతిఁ దల్లి పేర్చి మా కన్నంబు బెట్టితికద
నీటఁ ద్రొక్కు దురాత్మునిం ద్రెవ్వ దంష్టి వై దంష్ట్రం బంటవలంతిఁ దాల్చితికద
పట్టి విష్ణుధర్మ్యుఁ బట్టి బాధించుచుఁ జూపు మిచట నీచుసాబగుకాని
నోరి! యని యదల్చు నోజన నరహరి పగుచుఁ దోచి యసురు నడచితికద.
- ఆ॥ వేల్పులమ్మ నోము వ్రేగున కాన్పునఁ బొట్టిపట్టి వగుచుఁ బొడవుసూపి
బలి నడంచితికద పాతాళగుహ సేర్చియింద్రునకు స్వరాజ్య మీయమున్ను.
- క॥ మత్తు లగు భూమిపతుల నికృత్తులఁ జేయుకృతి మహిత కేళీపరతం
జొత్తిలితివి కుఠారోపాత్తతదీయాస్రనదుల నధిరాముఁడ వై. 3౯౬
- మ॥ రఘురామేంద్రుఁడ వై తనర్చితివి శ్రీరామామణిం గొంచు ని
ట్లఘుకారిం ద్రిదశారి రావణు నని న్వాప్యపన్నునిం జేయ నై
మఘవుం దేర్చితి మమ్ము మన్నితి మునిష్టానత్వము న్మాన్చి తెం
దు ఘనం బీయభిరూపరూప మఖిలస్తోత్రార్థ సాభ్యర్హణం. 3౯౭
- సీ॥ తొలఁగించితివి మానితో నేగి జన్నంబుకొలఁ బలాసుల నొంటుఁ గూలనేసి
చేపట్టితివి తోనె శివు వింటిపై బీర మడరించి యిమ్మేటిఁ బుడమికన్నెఁ
దటిసితి ననసీమఁ దపసుల మొఱలెంచి యభయం బొసంగ నొ నాదరమున
ననువుసూపితి దండకారణ్యము తతాసురము నోలి నిష్కంటకముగఁ జేసి
తార మగనిఁ చెరల్చితి ధర్ము నరసి క్రోతిపిండుల నేలంగఁ గొలిపి తినజ
నందఱం గొని మున్నీట నడ్డుకట్ట గట్టి కట్టిడిఁ బాలస్త్య మట్టి తభన. 3౯౮
- క॥ పగవాని తమ్ము రక్కసు నగణితబలు నేలి యర్థి నధిరాజ్యశ్రీ
కగపడఁజేసితి నీదగు తెగువ నుతింపందరంబె దివ్యార్చ్యపదా. 3౯౯
- ఉ॥ మా నవమూర్తిఁ దోచి తను మాటయె బూట యొనర్చు తెన్నునన్
మానెటిఁ బెద్దసేసి తతిమానుషలీలఁ దనర్చు నీకు మే
మా నలి దీర్చువారము వరార్థనపూరణము ల్దలంప ని
న్మానితవృత్తిఁ గొల్చుకతన న్సమకూరెన కాక రాఘవా. ౪౦౦

- ఉ॥ తా లలనం బొనర్చిన తెఱంగునఁ జిచ్చుటకంటిసామి వి
ల్లాలము సేసి త్రెంచి యిడు నప్పటికప్పుడు కాకిదుండగీఁ
డోల మటంచు ముప్పొలము లోటఁ గ్రమించిన పూట వారిధిం
గోలకుఁ దెచ్చునాఁ డెవరిఁ గోరితి సాయ మధోక్షజా! హరీ! ౪౦౦
- సీ॥ పొమ్మయోధ్యకు నీదు పొలమ కాదె మహాత్మా! వీరాగ్రగణ్య! యుదారభావ!
భావనాదూర! నీపత్ని నూటడిలంగఁ బలుకవే యనుర క్తఁ బాడినెటయ
వానగోతముల నీవారలం దగ నామతించి యన్నవె ప్రీతి నించి పొసఁగ
నందఱుఁ దల్లుల హర్షమాణలఁ జేయు మలఘు శత్రుఘ్ను నెయ్యమునఁ గనుము
వ్రతముఁ బూని యున్నవాఁడు ని న్బాసిన నాటఁగోలె నెవఁడు నందితాత్ముఁ
డాసమెయినిఁ ద్వత్పదార్ప లొనర్చుచు నట్టిభరతుఁ దనుపు మాదరమున. ౪౦౧
- క॥ ప్రాకటజగతీరాజ్యశ్రీకై పట్టాభిషేకసిద్ధిం గొని నీ
వా కల నుపలాలింపు ముదాకలనం దనరఁ జారు లందఱ నొకటన్. ౪౦౩
- ఆ॥ అనుచు నొప్పఁబలికి యనుజాఘ్య రాము నామంత్రణం బొనర్చి మనము లలర
మలయు సూర్యనిభవిమానరాజములపై నమరి దివికిఁ బోయి రమరు లార్య.
- తే॥ సందనాభినందనము లవ్వలనునందుఁ బొనరఁ ద్రిదశోత్తముల నట్లు పోవఁబనిచి
లక్ష్మణునితోడి సల్లాపలాలనంబు లొప్ప నప్పణ్యరాశి తా నోజ మెఱసె.
- చ॥ వసతి కనుజ్ఞసేయఁ బరివారము తోరము గాఁగ నెద్దియున్
విస్మయరవృత్తిఁ గూర్పఁ దగు వేసము లొప్పఁగ నెల్లరుం బ్రశాం
తిసలలితప్రచారసుఖదీవ్యదుదారరమాసమేతు లై
పొసఁగి రింకెందునేని సరిపోలద యమ్మెయి పొందు సుందరీ. ౪౦౬

—♦ సవరివారుఁ డగు శ్రీరాముని సుఖనివేశము. ♦—

- తే॥ రామలక్ష్మణపోషణభాజమాన యామహాసేన హృష్ట జనార్చ్యమాన
శ్రీయశోనూన యానిశఁ జెలుపుగాంచెఁ బూర్ణచంద్రనిశాకలాస్ఫురణ తనర.
- ఉ॥ ఆనికపూనిక ల్దనర నందఱుఁ గూర్చు కథాళి జానకీ
జాని యశఃప్రతాపముల సంగతిమైఁ బెనుపొందఁ బ్రాంచిత
శ్రీ నెగడం దదేకరససిద్ధి తలిర్చెను సానుభావ యై
మానితసాత్త్వికాకలన మంజులవాణి యథాక్రమంబుగన్. ౪౦౮
- క॥ ఆనందముపై నందం బానం దమ నిండువృత్తు లలరారంగన్
సూనములఁ దేనియలు నాఁ గానంబడె నచటివారి కనుల ముద్రశున్. ౪౦౯
- సీ॥ తనపడ్డబన్నము ల్దార్కాణసేయఁగా రామి నాధు సుఖాంబురాశి నొడువ
నభిమానహాని కే మనఁగూడ దని ప్రియు మన్నన ల్చెలు లట్లు మలసి తెలుప

- మాలిన్యకృశతల మలఁచి వచ్చితి మని హృస్తిపుష్టులు సేరి యెలమిసూప
సిరితోడి దా నె యీ సిగ్గు మొ గ్గును మేల్మి సింగారపుంగల్మి చెవికిఁ దార్ప
రాము నంక మెనసి రాణ మీఱంగ ధరాజ సతి నిదేహరాజతనయ
మేటి శుభసమృద్ధి మెయిక్ొన నెక్ొనె సకలలోకపాళి సంతసింప. రంగం
- 1 ముచ్చటలు మురువు లొఱపుం బెచ్చులు నిర్ధారణములు ప్రేరణలుఁ దగ్గ
బాచ్చె మనరాని కూరిమి సచ్చరితులు మెఱసి రపుడు సతియుం బతియున్.
- 1 రాముఁడు నిఖిలసవత్నవిరాముఁడు హితజనమనోభిరాముఁడు మహిజా
రాముఁడు ప్రసన్నకల్పారాముఁడు సుఖనిద్రసేసె రామామణిరో! రంగం
- || వింటివా మేనకాత్మజ! విశ్రుతంబు రామదరితామృతంబు నిరామయంబు
గొంటివా శుభయుక్తి సేకూర వెలయఁ గంటివా చి త్తవృత్తుల కలఁక వాయ.
- || అని పరమేశ్వరుఁ డెఱిఁగించిన విని శర్వాణి యభన! శ్రీజానికథం
దనివోడు చిత్త మింకిట ననువృత్తకథాంశ మెలమి నానతి యువే. రంగం
- || అనుచుం బ్రార్థించుటయు. రంగం
- || ఆగమయోగనిత్య నిగమాంతసుసంభృతతత్త్వసార! వి
ద్యాగమమూల నైజచరణాంబురుహస్మరణప్రచార! హృ
ద్రోగశమక్షమైకరసరూఢమహాసమయప్రసార! సం
త్యాగిజనాత్మరూపమహిత త్వసమాకలనప్రకారకా. రంగం
- || పారాశర్యవచోఽమృతసారామలవృష్టిపుష్టిశమిదాని నేక
ప్రారంభహరణచణసంసారదవానలజనాత్మసంశ్రయణసరూ! రంగం
- హాలిని|| నవవిలసితయోగానందలక్ష్మీవిలాస
ప్రవణమనసంపద్యాజమానాత్మరూపా!
వ్యవహితపరతత్త్వావ్యక్తసన్నాహనిత్యో
ద్యవతిమిరపదాంతఃపాపనాశప్రదీపా! రంగం
- గద్య|| ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితాసవద్య
కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుధీతనయ
విదితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలాయమాన
వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతంబైన
శ్రీరామకథాఽమృతంబను మహాప్రబంధంబున
యుద్ధకాండంబు నుత్తరభాగంబునం
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శ్రీరామకథాఽమృతము

యుద్ధకాండము

ఉత్తరభాగము

ద్వితీయాశ్వాసము

సాన్నిధ్యపితేషాః

ద్భాసివికాసాప్రమేయబహుశుభగుణల

క్షీణప్రదాయకలనా

ప్రాసంగికవిశ్వరూపభర ! పరమేశా !

ఆ॥ అవధరింపు మభవ యటు దన్నడిగినచెలువ కార్య కిట్లు చెప్పఁదొడరె
శివుఁడు వినుము దేవి! శ్రీకాముఁ డారఘురాము చరిత మఖిలరంజకమ్ము. ౨

ఉ॥ వానరసైన్యసాగరము వర్ణిల సర్వసుపర్వలఁ సుఖ
శ్రీ నలువైందినార మని చెప్పఁగ నొప్పగు రీతి ఖ్యాతి తా
నానెఱిఁ జంద్రికాప్రకృత యై జగదంచితలీల దిక్తటం
బానఁగ రామచంద్రు విభవాధ్యత మీఱెఁ గవు ల్నుతింపఁగాఁ. ౩

ఆ॥ రాత్రియెల్ల సౌఖ్యరాశి నా నొప్పారెఁ జంద్రుకృతికి రాజచంద్రుఁ డొకఁడె
చాలు నన్నరీతి సంస్మరింపఁగఁజేయనగుచు వృత్తవర్తనాప్తి నగుచు. ౪

మ॥ కల మే తెంతయుఁ జూడఁగంటెఁ ద్రిజగత్కల్యాణి ఖోణీజ ము
త్కలనఁ రాముని సన్నిధిం గొనె జయస్థానోదితశ్రీ యనఁ
గల దొక్కం డిఁక నాదుకన్నులకు సత్కారం బొనర్పంగ నొ
వల నూహం బురిసేర్చి కాంతు ననుచుఁ వ్యాకోచచిత్తాబ్జుఁ డై. ౫

ఆ|| పద్మబాంధవుండు భవ్యాత్ముఁ డుదయింప లోఁ దలంచుసంతలోనె రాముఁ
జేరి కౌతుకమునఁ జేసె విజ్ఞాపనం బావిభీషణుండు మహామహుండు. ౬

—♦ విభీషణుండు శ్రీరామచంద్రు రాజ్యోపహారములఁ బూజించెన ననుట ♦—

- క|| వైతాళికులుం దాను ననేతాదృశవిధవ మిట్లదే యనుకొనుచున్
బూతవచస్సితీ రాఘవు శ్రీతరుణీశుం బ్రబుద్ధుఁ జేసితి తరుణి ! ౭
- సీ|| తొలి బాలమున్నటి తెలిదీవి ఫణిశయ్య మించు వేలుపుమిన్న ! మేలుకొనుము
బంతితేర్లదొగ కేర్పడ జన్న మిడిన యెమ్మెల సాయసాన్నంబ ! మేలుకొనుము
కోసలాత్మజ యిచ్చ గూర్చి పేర్చిన న్రతామృతసారగర్భంబ ! మేలుకొనుము
రాపుట్టుపాటునిరాబారి వేలిమి మెరియించిన మహాజ్ఞ ! మేలుకొనుము
చిచ్చుకంటి వింటిచేవ దొలంచిన మేటి పౌరుషంబ ! మేలుకొనుము
పుడమిగన్న కాన్పుపున్నెంపు సిరి గన్నె నేలుకొన్న యన్న ! మేలుకొనుము.
- తే|| రాచవారికొలంబున రాణనెఱపు తలఁపునను భార్గవునిచేసఁ దప్ప మోపి
తతఁడు శరణన్నఁ గాచితి నజిత నీకు వేదాకని మేలుకొలుపున నెఱపు నతెనె.
- క|| ఏలితి వేల్పుల నెఱుకని నేలితి తపసులను గపుల నేలితి విను మ
మేలితి వింకట మనుజుల నేలంగావలదె కూర్కు టినునకు నలనే. ౧౦
- క|| జయ మెప్పుడుఁ గొనుము పరాజయ మాస్మాకం బెడల్పు చతురతరం దా
నయమున మేల్కొనియుండుము నయవేత్తవు గానె లోకనంద్యచరిత్రా ! ౧౧
- చ|| సుఖశయనం బొనర్చితె ? విశుద్ధమనస్కత గొప్పితే ? జగం
బఖిలము పాల్య మింక నని యంచితబుద్ధిఁ దలంచితే ? స్వస
మ్ముఖ మిడరాదె ? వీరి కయిమోడ్పులు గైకొనుటన్ నేదే ? త్వడు
న్ముఖులు భరింపజూచు బలునోముల పంటన కొనె గాఘరా. ౧౨
- మ|| భవదాజ్ఞాకలన న్మైలంగ నగుచున్ బ్రాజ్ఞు ల్బువిభిక్త్యతు లో
కవులుం గాయకవైణికప్రభృతులుం గల్యాణమూర్తీ ! మహా
త్సన మొప్పన్ సమకూర్పవచ్చి రిదె త్వత్సాం దాపతగ్రదామల
త్వవి శేషోన్నతకీర్తిచంద్రికల చెల్వం బిందు రూపిగపవే. ౧౩
- సీ|| కాల్యక్రత్యంబులఁ గైకొనవే నీదు వరవున కివ్వారు నచ్చినారు
మహితప్రశస్తి సన్మానింపవే వేచి మంగళగాయను ల్బలసినారు
పాద్యార్ఘ్యముఖ్యము ల్పాటించు పెంచవే త్వద్భక్తు లిందఱు దఱిసినారు
కప్రంపుటారతి గని సేసె నెనయవే పుణ్యాంగనలు ప్రీతిఁ బొరసినారు
మేలి సంపంగినూనియ ల్మెఱుఁగుపిండ్లు దెలివిమై నేర్చి సుందరు లైచ్చినారు
శోభనస్నాన మొనరింపజూడుమయ్య ! నామనోరథములు ఫలొన్నతి వహింప.

- క॥ జతనమెఱుఁ దెచ్చినా రిదె రతనపుఁబీతివయిఁ జెలుపు రాణబానర నీ
యతులితవిభవం బెసఁగఁగఁ గుతుకంబునఁ గాంతు మధిప! కూర్చుండఁగదే.
- తే॥ మొదల మధుపర్కముంగొని ముగ్ధమూర్తి! యవలఁబంచామృతోక్షితం బాదరించి
మొనసి గొజ్జఁగెనీటిమజ్జనముఁ బ్రీతి మజ్జనము గూర్చ సుఖవృత్తి మలయఁగనుము.
- తే॥ అట్లు శుద్ధోదకస్నాన మవధరించి యాచరింపుము ధృతి సమ్యగాచమనము
మహికుమారికతోడ లక్ష్మణునితోడఁ బరిజనముతోడ నైన యిప్పరిధవమున. ౧౭
- ఉ॥ డం బెసఁగంగ టింగులఁ గడానిబెడంగు మెఱుంగు లీను తో
రం బగు వస్త్రయుగ్మము విరాజితహాటకయజ్ఞసూత్రముల్
పంబెడు రత్నభాసమితి భాసిలు భూషలు కల్పసూనదా
మంబులు నాయెడం గలుగు మాలిమి పొల్పలరారఁ దాల్పవే. ౧౮
- క॥ చందన మలందెదను శ్రితచందన ! నాకల్క మెడల సన్మునిసురసం
క్రందనవందిత ! కస్తురి పొందిక ముఖరేఖ తీర్పు పొసఁగఁగ మేనక. ౧౯
- ఆ॥ పూలపూజ గొనుము పున్నెంపురాశి ! మాపాలిభాగ్యమా ! గుణాలయంబ !
మైథిలీమనోబ్జమార్తండ ! దర్పకదర్పహరణసంవిధానధామ ! ౨౦
- తే॥ సహజబంధురపరిమళస్నేగ్యకాంతిపుంజమంజులతర మాత్మఁ బారి నలర్తు
దివ్యగంధాఢ్యసద్గుణోదీర్ణధూపధూమమంజుమమున శుభనామ ! రామ ! ౨౧
- తే॥ కప్పురపు మేలి దీపము ల్కలితరత్నదీపములు స్నేహగంధిలదీపములును
మ్రోల వెలయించి నీదగు మూర్తికలనఁగాంతు మదివైంగఁ గన్నుల కటవుదీఱ.
- క॥ వివిధోపాహారంబులు సవిధంబునఁ జేరి మ్రొక్కి సంతర్పణ మొ
ప్పపు రీతి సమర్పించెదఁ బవిధరవందితపదాబ్జ పరిపంధిహారా ! ౨౩
- క॥ సప్తాన్నబ్రాహ్మణానుత ! సప్తాశ్వకులప్రదీప ! సకలాత్మక ! మ
త్ప్రాప్తసరసాన్నములఁ గొని తృప్తి వహింపవె కృతార్థదేహుఁడ నౌదుక. ౨౪
- తే॥ పచ్చకప్రపంపుఁబాడుల సంభావ్యము లగు పచ్చిపోకల కలనలఁ బరువ మొలయ
వెలయ తెలియాకుమడుపులువిహితచూర్ణవివిధవస్తుసమేతము ల్విభుఁడ! కొనుము.
- క॥ నీరాజన లేర్పఱిచెద రా రాజీవాక్షు తెలమి నరయవలవదే
సారాగమతత్త్వవిచారా ! రాణం దనరు త్వచ్ఛరణపద్మంబుల్. ౨౫
- ఆ॥ కలితభక్తిపూర్వకముగఁ బ్రదక్షిణనతులు గూర్తు మేను నాజనములు
పూజనము దలిర్పఁ బుష్పంజలులతో నుపాయనములు సేర్చి శ్రేయ మెనయ.
- మ॥ అవరాధక్షమ మర్థి వేడెద భవద్వ్యాసంగవశ్యుండ నై
విపరీతంబులు కొన్ని మున్నొదవవే వేయేల సంసారబం
ధపరీతాత్ముఁడు నిన్నుఁ గొల్వక దరిం దాఁ జేరునే విశ్వమూ
ర్తి ! పరానందరసస్వరూప ! మహితశ్రీ ! జానకీనాయకా ! ౨౬

- క॥ రక్కసికొలమునఁ బాడమితి రక్కసుడ భవాభికలితరంహాగసుడన్
ది క్కెడలితి నినుఁ జేరితి నక్కటికముపేర్చి నెట్లు లరసెదో ? రామా. ౨౯
- ఆ॥ ప్రాప్తకాలమిదియ పాలింపు మత్సాజ లంది లసదనుగ్రహంబు నెఱపు
మిట్టి విన్నపము రహిం గ్రహింపుము నిన్నె వేడువాడ గడమ నీడువాడ. ౩౦

—♦ శ్రీరాముడు భరతుని గానక దీక్ష నీడననుట ♦—

- క॥ అని వలగొనఁ గాకుత్స్థుం డనితరుని విభీషణుని మహామోదమునన్
దనరుచుఁ బాదివి సుతత్త్వం బనఁ దగు నిజవాక్యకలన ననె నిట్లనుచున్. ౩౧
- తే॥ ని న్నెఱుంగుదు నీదగు నెమ్మి నేర్చి నెఱియును నెఱుంగుదును సువిసీతమతి న
నన్యుడవు సుమ్ము నాకు మహానుభావ! నీయెడ రహించు నామది నిక్కమెపుడు.
- క॥ నీపాటివారలే యొరు లోపాల స్వకులదీప! యొల్ల పొ ధర్మం
బీపగిది రూ పెనసె బలె యోపితి క్రష్ణానూఁ బోల నొం డననేలా. ౩౩
- ఆ॥ మత్ప్రపన్ను లెల్ల వనవారలే నీకు సందియంబు వలదు సోమ్ము! వేగ
హరివిభుప్రముఖుల నామగ్రతఁ మొనర్పు మదియ నాకుఁ దృప్తి నావహించు.
- సీ॥ నను నిచ్చు మది నిల్పి నాకై వ్రతంబూని యున్నాఁ డనుజాఁడు సుఖోచితుండు
సుకుమారమూర్తి సుశ్రుతుండు రూ పెనసిన ధర్మంబు కొఱలేని దయ గలండు
భరతకుమారుండు ప్రబలుండు తేజస్వి కైక కా న్నెనసిన కల్పతరువు
సత్యసంశ్రవుండు వ్రసన్నుండు మునిజనస్తుత్యుండు హితవాది సూన్యతుండు
వ్రతిన నట్టినాఁడు పదునాలుగేండ్లు ప్రానైననాఁడు నీపదాబ్జరంగముఁ
గనుల నద్దకున్నఁ గాల్తుఁ జిచ్చున మే నటండుఁ దగునె వాని సరయసేనికి. ౩౪
- మ॥ అనఘాత్మున్ బహుసమ్మతు న్మహితు నే నన్వసి నీక్షింప కే
ట్లనుమోదించెద భోగ్యభోగముల నెయ్యి దొనె యాయ్యుని మా
తనికిం గాని ముదం బదేల తనువుం దానంబు పానంబు నొ
య్యనఁ దత్సంగతి నందియున్న యని తథ్యం బేను వాగ్రుచ్చితిన్. ౩౬
- తే॥ ఇయ్యదియె మార్గ మిద్దాని నెనసి పురికి నాయయోధ్యకుఁ బోయెదసయ్య యింక
దూరదూరం బదియు నెల్లి సేరవలయు నితర వాంఛల కిర నున్న దే? మహాత్మ! ౩౭
- చ॥ పురి సొరఁగాఱ కెందు ముని పొందిక నొందితి నిన్నినాళ్ళు నా
వరగుణుఁ జేర కీవ్రతము వారణసేయఁగనేర నన్ను నీ
దరిఁ జరియించువానిఁగ నెదం దలపోయుము పోయినత్తు నే
యెరవు దలంప కూఱిలి యేలుము రాక్షసరాజ్య మేర్పడన్. ౩౮
- క॥ అని రాముఁ డానతిచ్చిన విని సుమతి విభీషణుండు విహిత మరసి యి
ట్లని పలికె నాఘనునితో వినయము నయ మయముఁ బెరసి వెలయుచునుండన్.

- చ॥ మనవిని విందె మన్ననకు మార్కొనఁజేయుదె నన్ను రామ! ని
న్ననిశము గొల్చియుండఁ దగునట్టిఁడ ని ట్లెడ కోర్చి యానతి
విని యొకనాఁడయేని విధి విన్నను వొప్పఁగఁ బూజసేయఁగా
మనమున నెంచినాఁడ నధిమానుషమూర్తి! సుమాళ మేర్పడన్. ౪౦
- సీ॥ ఒకపూటలోనె ని న్నోలిమిమెయి నయోధ్యాపురిఁ జేర్పంగఁ దలఁచినాఁడ
బుష్పకం బున్నది పూజ్యమానవిమాన మనమాన మది దేవతాత్మకంబు
కామయానరవిప్ర కాశసౌందర్యసౌభాగ్యంబు లానెంటఁ బరఁగుచుండుఁ
బెద్దన్న నర్చ్యుఁ గుబేరు గెల్చి బలాత్కరించి రావణుఁడు హరించినాఁడు
నెమ్మిమీఱ దాని నీకయి వీడ్కొల్పు కునిచినాఁడ నింత కోమహాత్మ!
భవదనుజ్ఞ వడసి పాటింతు నిండఱఁ జేర్చు తెఱఁగుసేసి సిద్ధిఁగాంచి. ౪౧
- క॥ అవికల్పస్ఫురణా! నీ నవికల్పస్థితిఁ దనర్తు వందఱతోడన్
బవిధారి విమానము హాపఃపథానము సూపు దీనఁ బయనముఁ గూర్చన్. ౪౨
- ఉ॥ నాదెస నున్న సౌహృదము నాదు గుణమ్ముల నెన్ను పేర్చియున్
నాదగు భాగ్య మైన జననంద్య మనుగ్రహమున్ స్మరించి య
ట్లే దయసేయు మీవిహితు లిందఱతో సకలతోఁ గుమారుతో
నోదయితా! యహం బిదట నుండి యటం బయనం బొనర్పఁగాన్. ౪౩
- మ॥ సకలార్థంబుల స్వర్చితుండ వగుచున్ సౌముఖ్య మొప్పార న
న్నకలంతాత్మునిఁ జేసి లంకఁ గల నాయంశమ్మువా రెల్ల నీ
ప్రకటశ్రీపదపద్మముం గొలువ సంభావించి నేఁ డోర్చి వే
డుకమై నెల్లి చనంగ నౌ జతన మెట్లుం బోలదే రాఘవా. ౪౪
- తే॥ ప్రీతియుక్తుండ నైతి నాపెనుపుఁగోరి యెల్లరంగూడి సత్త్రియ లెనయఁగనుము
కూర్చుకింకరుఁడని నన్నుఁ గూర్చుకొనుముచన వొసంగు మివ్విధముప్రసాద మొలయ.
- తే॥ నాపలుకు వింగు వనియెడు నమ్మకమున నీదు మహితమా బహుమాననిరతివలన
సౌహృదమ్మున నిన్నుఁ బ్రసన్నుఁజేయ నమరినాఁడఁ బ్రేష్యుఁడ నీ కనంతవిభవ.
- క॥ ఆజ్ఞాపించుట గా దిది విజ్ఞాపన మయ్య రామ విధిముఖినుత సం
ప్రజ్ఞానమూర్తి మామక మజ్ఞానము దొలఁచి ప్రోవుమా వేడు నెఱిన్. ౪౫
- చ॥ అనుచు విభీషణుం డడుగ నందఱు రక్కసు లెల్ల వానరుల్
వినతివినచు లై వినఁ బ్రవీణుఁడు రాముఁడు వల్కె నింత కో
యనఘుఁడ తెల్పినాఁడఁ గల యర్థము నీమది నాటఁ బూట కే
మన మలరింప కొం డయిన మాట దలంచి వచించినాఁడనే. ౪౬
- సీ॥ ఇ ట్లెనవిధిచేతనేఁ బూజితుఁడ నైతి సౌమ్య సాచివ్యంబు జరిపినాఁడ
వెదచేష్ట లెలమియు నేకట చెల్మియు నేకంబ కా వాక్కు నెనసి వెలయ

నర్థించి తిట్టి నీయర్థంబు సర్వోత్తమోత్తమం బసఁ బెల్లు నొఱున లేదు
నీపలు కొనరింపకే పోవనెంచితి నసఁబోకు మంతయు సరసి కనుము

భరతుఁ జూడంగ మనము సత్వరము గాఁగ నతని ప్రతిసఁ దలంపఁ బిట్టారి పైడమ
నాకుఁ బురిఁ జొరఁగా రామి నాయమగుట నింతలు బెనంగెదను దను జేంద్ర కొడరి.

సీ॥ వనవాసమున కేను నచ్చు వాదెఱుఁగఁడు తాత రమ్మనఁ జని తడసినాఁడు
తండ్రివ్రోయిన వార్త దవుల ఘోషించుచు దరలినాఁ డిలుసొచ్చి తెరలినాడు
తల్లి దూషించి సత్కర్మము ల్లండ్రికిఁ బొనరించి ననుఁ గాంచ బొరసినాడు
చిత్రకూట మ్మట్లు సేరి నెమ్మది వ్రేంగ గ్రాలి నాయడుగుల వ్రాలినాఁడు
శిరము గదియంగ మ్రొక్కి యాచించినాఁడు పెద్దలగు వారిచేతఁ దెప్పించినాఁడు
విసివి ప్రాయోపవేశాప్తి వెలసినాఁడు జెలిసి నేఁదీర్చ నెట్టన మలసినాఁడు. ౫౦

తే॥ గురుఁడు బోధింప నయ్యనవరగుణుండు కాని పనిసేయ నొల్లఁ బొఁగాని వాని
పూనిక దెరల్చి వచ్చితిఁ బారి మరల్చి తండ్రిసత్యంబె పాటించు తలఁపునెలిపి.

ఆ॥ నాటఁగోలఁ జొరఁడు నంద్యచరిత్రుండు పురము న్రతవిశేషభరముతోడఁ
గెలనిపల్లెసేరి కలగుండుపడుచున్నవాఁడు నాదురాక వల సరయుచు. ౫౧

క॥ పాదుకలం గొనిచనె నామీదనె మదినిలిపితసదు మెలకువ రాజ్యం
బూదియుఁ దద్వశతనె ప్రతిపాదించును గడువుచన నిపద్వశఁ బొరయున్. ౫౨

క॥ అది యొక శల్యము గతి నామది నాటినయది మహాత్మ! మాఱాడకు మి
య్యదనున వానిం దల్లుల విదితుల గురులఁ బురజనుల వే గనవలయున్. ౫౩

క॥ పనులెల్లఁదీర్చి యాతనిపనిఁ దలఁపక యిచట నునికి పాడియె నా క
వ్వినిపాత మెంచి కా కీ వనిచెద నెల్లి యన నొక్కఁ డనునట్టిఁడనే. ౫౪

ఆ॥ అనుమతింపుమయ్య యన్న! నాదుప్రయాణ మావిమానరాజ మందఁజేసి
కోపగింపవలదు గుణరత్ననిధి! యిట్లు వేఁడు నాదునుడుల వెర వెఱిఁగి. ౫౫

క॥ అను రామచంద్రు పలుకుల ననుమోదించి చని రాక్షసాధిపుఁ డపుడే
మొనయించెఁ బుష్పకాఖ్యం బనుపమితము దివ్యయాన మాతఁడు మెచ్చన్. ౫౬

సీ॥ కాంచనమణియోగకలితాంగములతోడఁ బ్రకటవైదూర్యవేదికలతోడఁ
గూటయంత్రాగారకుట్టిమంబులతోడ హైమపద్మవిభూషణాభితోడ
ధ్వజపతాకాహర్మ్యవరజాలములతోడ విమలముక్తాగవాక్షములతోడ
ఘంటికాకింకిణీకలరవంబులతోడ తతగోపుర ద్వారతతులతోడ
స్ఫటికమాణిక్యతలవరాసనమహార్హ శయనమహితా స్తరణవిశేషములతోడ
నొప్పు నప్పుష్పకముఁ గాంచి యుల్లసిల్లె రాముఁ డధిసాధువచనాభిరాముఁడగుచు.

ఆ॥ విశ్వకర్మ తనదు వెరవుమై నిర్మించె మేరుశిఖరరూపమేలనమున
స్వర్గపురము దీని సరిపోల దను నట్లు తన్ననోరథము రథమ్ము గాఁగ. ౫౭

తే॥ సూర్యమండలతేజమ్ము సురుచిరమ్ము చంద్రబింబవిశేషప్రసాదభరిత
మనిలవేగమ్ము కామరూపాంచితమ్ము సానుభావమ్మునా వ్యూమయాన మొప్పె.

క॥ త్వరితుం డగుచు విభీషణుఁ డరుసంబున దాని విభున కర్పించి ప్రబు
ధరుచిరపదవాగ్దంభన యిరవుకొనఁగఁ గేలుమోడ్చి యిట్లని పలికెన్. ౬౧

సీ॥ పుష్పకం బిది పుష్పపూజితం బనిశంబు దేవతాత్మతోపజీవితంబు
ధృష్టు తా విద్విషు లేటిచూడఁగ నేర రప్రభృష్యప్రభావాంచితంబు
త్రైలోక్యసంచారదక్ష మియ్యది దీనఁ జొచ్చువారికి లేవు తుక్కిపాస
లమృతప్రదంబుల నమరియున్నది మనోజవమున నెదియును సాటిరాదు
పుణ్యమూర్తు లిమ్మేటిపైఁ బొసఁగువార లెందఱకు నేని నవకాశమెనయఁజేయు
చుండు నిండుమనంబున నోజ మొప్పఁ గైకొనుము దీనిఁ గల్యాణకలితమూర్తి.

క॥ అంకిలి లే కిదియు భవత్కైంకర్యము వంక మెలఁగుకళఁ గన్నడే ని
ట్లంకిటఁ బొనర్ప నగు నది యంకసదుఁడ నన్ను మనుప నానతి యీవే. ౬౨

చ॥ అనిన విమర్శనం బెసఁగ నామహితాత్ముఁడు రాఘవుండు దా
ననియెను లక్ష్మణుం డుచిత మా నని ప్రీతిమెయి న్విసంగ స్నే
హానిభృతవృత్తి సంస్కృత మహంకృతిదూరము గాఁగ వత్సల
త్వనిరతుఁ డీతఁడే యనుచుఁ దత్పరత న్గుర లుబ్ధియాడఁగాన్. ౬౩

సీ॥ అన్న విభీషణ యచువొప్ప నీ కేనుఁ దెలియంగ నగునది దెలుపువాఁడ
మానార్హు లెందు సన్మానింపఁబడి ప్రీతి నాకృతజ్ఞు గణింతు రనవరతము
దానసాంత్యప్రసాదవిహీనుఁ డై క్రోధహింసారతుం డగు నేలువాని
సంవిగున్న లగుచు మెచ్చరు తటి యొదవిన విడనాడుదురు ధృతి బడలుపడఁగ
సంగృహీతయుఁ ద్యాగియు సమయవిమఁడు కీర్తిశాలి సానుక్రోశవర్తనుండు
నగు విభునిపాలివారలై యఖిలజనులు నుండు రెవ్వేళఁ బొరపొచ్చె మొరయకుండ.

—♦ శ్రీరాముండు పుష్పకమనెక్కి యయోధ్య కరుగుట ♦—

ఉ॥ కావున నెల్లవానరులఁ గైకొని పూజ లొనర్పు మిత్తటిన్
భావితయత్నకర్ములు విభాసితవీర్యులు సంస్తుతవ్రతుల్
ధీవరు లెల్లకృత్యములు దీర్చి రొకింత గొఱుత వెట్ట కే
నీ వను భేద మెన్నక మహేచ్ఛల కిట్టిరఁ దేర్చు టొప్పుదే. ౬౪

క॥ జితకాశులు వీర లనిర్జిత లంక జయించినారు జీవితభీతిన్
మతిఁ గొనరు హృష్టు లనివర్తితు లంచితకీర్తు లిట్టి ధీరులు గలరే. ౬౫

ఆ॥ ఇచ్చ నచ్చినట్లు లివ్వారి నర్చింపు మఖిలవస్తువాహనార్పణములు
పొసఁగ నిదియ నాదు పూజ నే మెచ్చెద వార లెల్ల గూర్చువారు నీకు. ౬౬

- క॥ నీకై తెలిపితి నిట్లని యేకాంతప్రణిహితుండ నీ నౌట మహిం
| బాకట మై చెల్లన్వలె నీకాక్షణ్య మన మొలసి నిగ్గులచరితా. ౧౯
- క॥ విభుఁ డవిధిఁ దెలుపఁగ నవ్వీభీషణుఁడు సకలసైన్యనీరులఁ దత్త
| త్ప్రభుల నరసి పూజించెను విభోగ మొప్పార మహితవినిధిఁగములకా. 20
- ఆ॥ రాణఁ దనరు స్వర్ణ రాసులు వసనము ల్మణికిరీటముఖ్యమండపములు
| ప్రవరిచిత్రనస్తునివహంబులను దాల్చె నతఁడు శారియతరాత్మ్య లలర.
తే॥ అన్నియును రత్నమయములే హాటకోజ్జ్వలములె శయ్యాసప్రపముఖములు భౌజ
| నములువాహనములుమహోన్నతము లతఁడొసంగ సంప్రీతిమెయిఁగత్పసంగమునను
శా॥ పర్జన్యండు మహార్హవృష్టి నెఱపఁ బాల్కొన్నచందాన స్వీ
| యోర్జస్విత్వ తతాదర్శన సమభ్యుల్లాసము ల్గీట ని
| స్ఫూర్జద్వస్తుపరంపర ల్గునిసె సంస్తుత్యంబుగా దానఁ దా
| నార్జించెన్ సుయశమ్ముతోడి దగు సభ్యార్థంబు కీర్త్యుజ్జ్వలం. 23
- నీ॥ అటు వారు పూజితు లై రా విమాన మారోహించె రాముఁ డాయాధి దనర
| లజ్జిత వైదేహి లలిత యశస్విని సంకస్థలంబున నవధరించి
| తమ్ముఁడు సౌమిత్రి ధను సమ్ములుం గొని విశ్రాంతుఁ డై వెనుపెంట నెగడ
| నంత వానరనాథుఁ డసురనాయకుఁడునుఁ బ్లవగవీరులుఁ దన్ను బలసి కొలువఁ
| బూజితుం డెల్లవారలఁ బూజితులుగఁ జేసి యుపలాలనంబున సిరి దలిర్ప
| మంత్రణం బనువొంద నామంత్రణా బానర్పఁదొడరెను గందర్పదర్పజనని. 24
- ఉ॥ మంచి దలంచినారు మహిమంబునఁ గీ రివహించినారు స
| ఖ్యాంచితవృత్తిత నివ్విజయ మర్మిలి నా కొనగూర్చినారు మి
| మ్మొంచఁగ నాతరంబె సకలేష్యుల తైతిరి తెండు పోయిరం
| డించునినాసము ల్వెరయ నిమ్మొయి నేనునుఁ బోయినచ్చెదకా. 25
- చ॥ సుహృదుఁడవు న్వయస్యుఁడవు చుట్లమన్తం దగ నిన్ని నీన యై
| విహితుని కర్జము స్తడుబ్రవీణతఁ దీర్చి తథర్మభీరుతో
| ద్వహుఁడవు నట్లభీరుఁడవు దద్దయు నన్మది నుంచి వేడ్కఁ ద్వ
| న్మహితబలంబులం గొని సమాహితతం బురిఁ జేరు మర్కజా. 26
- ఆ॥ ఏనుఁ బురిక చనుదు నెలమిమైఁ గిష్కింధఁ బాలితం బానర్చి ప్రథితిఁ గనుము
| పెరిమ నంగదప్రభృతుల బోధింపుము హనుమతోడినాఁడ వగుచు మనుము.
క॥ ఏ నరిగెదను విభీషణ! నీనెఱి వర్తింపు మెల్లనిర్ణయములకుం
| దానకము నీకు ధర్మంబే నెయ్యముసూపనేర్చు హితజన మననై. 27
- శా॥ లంకారాజ్యమున న్వసించి న్వజనాలంబంబ వై యెల్ల ని
| శృంకం బాలనసేయు మేనిడిన ని న్నాసింప నింద్రదాదు లా

తంకం బందెడువార కాని యెపుడున్ ధర్మింపఁగాఁబోవ నీ
వింక నిర్మలవృత్తిమై మనుము న న్నేవేళ ధ్యానించుచున్.

౯౭

క॥ ఇందఱ నామంత్రించెద జందం బొప్పార సెల వొసంగఁడు జనకుం

డెం దుండి యేలె నిలసిరి పొందిక పురి యాయయోధ్యఁ బొరయుదు గరిమన్.

క॥ అని నొడివెడు రామేంద్రునిఁ గని కనుగొలుకులను బొప్పకణికలు దొనుకన్

వినతు లయి కూర్చుచోయిళు లనువొందఁగ నిట్లు పలికి రందఱు నొకటన్. ౯౮

సీ॥ ఏ మయోధ్యకు వత్తుమెల్లర మనుమతి నలరింపుమయ్య దయావిధేయ!

తమ్ములఁ గాంచి నేస్తమ్ములు నెఱయించి యమ్మలకును మ్రొక్కు లందఁజేసి

మాయమ్మ సీతమ్మ మలయ రాజ్యపదాభిషిక్తుడ నగు నిన్నుఁ జేరి కొలిచి

నగరి వనంబులు నానాస్థలంబులు నుద్యుక్తతం జూచు నోజ మెఱసి

నీయనుజ్ఞ వడసి నెఱి మీఱ స్వస్వధామంబు లందువార మంబుజములు

ధామనిధినపోలెఁ దవిలియున్నవి మామనములు నీచెసం దనర్చి రామ! ౯౯

క॥ ఇదె దయ యిదె గారవ మి య్యదియె యనుగ్రహము జనపు నని మాయెదలం

బొదలెద మిటు గైకొనవే సదయత మ మ్మిందఱం బ్రసాదగుణాధ్యా! ౧౦౦

మ॥ అని ప్రార్థింపఁగ సన్మహామహుఁడు ధర్మాత్ముండు శ్రీరాముఁ డొ

య్యన వారిం దగురీతిఁ బేర్కొని వచోభ్యర్చ ల్పొసంగంగ నె

మ్మన ముప్పొంగఁగ సర్వమానిజనతామంతవ్యుఁ డిట్లంచుఁ బ

ల్కె ననోద్యన్ముఖసారసోల్లసితదృక్పీఠ్యాళిపాళు లగన్. ౧౦౧

చ॥ ప్రీయములకెల్ల నియ్యదియ పెద్ద యటంచుఁ వచింపనయ్యె ని

య్యయమున కింక మేర గలదా? నయదృష్టులు మీర లన్నిటన్

రయమున మిమ్ముఁ బొమ్మనుచు రా పొనరించితి నాండ్ర బిడ్డలన్

మెయికొనఁ గాంచి ప్రీతి నెఱి మించెద రన్న తలంపు చొప్పడన్. ౧౦౨

ఉ॥ పున్నెమ కాదె యిన్నెఱిన పోయి పురంబు సొరం బురీజను

ల్పన్నుతు లైన బంధువులు సన్నుతులం బచరింప వారలన్

మన్నన సేయఁగాంచుట సుమాళమ చొప్పడె లెండు రండు మా

యన్నలు మీర లీమహిత మైన విమానము నెక్కఁ గ్రక్కునన్. ౧౦౩

తే॥ హరిబలము గొల్వ సుగ్రీవ! యమితతేజ! లలిత మిప్పుష్పకవర మ్మలంకరింపు

మసురనాయక! నీవు నీయనుఁగుఁజెలులతో విమానాధిరాజమ్ము పై వఱలుము.

క॥ అను రాము ప్రబోధన మొయ్యనఁ దమపాలిధన మనఁగ నై తారసిలన్

జనితోల్లాసంబున వా రనుపదమె పరిక్రమించి రనుకృతి తనరన్. ౧౦౪

ఆ॥ ఇంత యనఁగరాని సంతసం బిగురొత్త సేనతో హరింద్రుఁ డైనవారి

తో విభీషణుండుఁ దోన యారోహించి రావిమానవర మహార్యనిభము. ౧౦౫

ఉ॥ అందఱు యానరాజమునయం దిరవొంద మహాద్భుతక్రమం
బొంది తనర్పనయ్యె నది యోజము తేజము హంసకల్పనా
మందవికాసము నొసంగ మానితుఁ డౌ రఘువీరు చిత్తస్ప
త్తిం దళుకొత్తుఁ జేయుచు నుదీర్ణవిశేషమహానుభావ మై.

౯౦

ఆ॥ హంసయుక్త మైన యద్దాన నిరవొంది రాముఁ డవుడు నలుసరాణఁ బొనరె
దేవికోడఁ గడమదివిజులై రందఱు నదియు బ్రహ్మసభయ యసఁ దనర్యై.

౯౧

శా॥ ఆకౌబేరనరాసనేంద్రము మహేంద్రదాన్యుండు రాముండు ద
న్నాకన్నా కెనయం గుబేరు విడ నై యభ్యర్చితత్వంబు నేఁ
డికర్జంబునఁ గంటినంచు నిజసంహృష్టత్వముం జూపె నా
నౌ కల్యాణపరంపర ల్నెఱయఁజేయంజాలె నప్పట్టునన్.

౯౨

ఉ॥ ఎందునుఁ గాన మిమ్మెయి నహీనమహత్త్వము వోమయానమున్
గ్రం దొకయింత లేదు సుఖకందమ సో యిది యెన్నఁడేని ని
కెందఱకేనిఁ జో టిడుఁబ్రహ్మష్టల మైతి మటంచు వాసగు
ల్పొందిరి హర్ష మబ్బురముఁ బొల్పునహించిరి రాక్షసోత్తముల్.

౯౩

తే॥ అందఱుం దుపవేశంబు లంది నెగడ నానసేసెను రాముఁ డత్యాదరమున
దాన నది యుబ్బి తోడ్తోన తరలెను తల్లెమోతమము నాతధుత మభ్రమాయనంగ.

తే॥ విశ్వతోముఖుఁ డన్నెఱవెరపు నెఱయ సర్వతోదృష్టికలితుఁ డై సంభ్రమమున
మహిత మహితనయం జంద్రమస్సమాస్య నీతమైథిలిఁ గాంచి లక్ష్మితము లెంచి.

—♦ శ్రీరాముండు త్రోవలోని స్వచరిత విశేషములు నీతఁడ జెప్పిచూపుట. ♦—

క॥ తత్త్వద్విశేషములఁ బ్రియ కత్తటి బోధింపఁదొడరె నర్మిలి రఘునం
శోత్తముండు నేను నీ కెటు లత్తని వొప్పార వికసితాంబుజవదనా!

౯౪

చ॥ అలికులదృశ్యవేణిరొ! యహర్నతి తేజుండు విశ్మకర్ముఁ డి
య్యెలయు త్రికూటకూటము గిరిశగిరింద్రశిఖాభ మించుఁ దా
నలఘుతపఃపరిశ్రమనయమ్మన నియ్యకలంక లంక ని
ట్లలవున సృష్టిసేసి యిడె నాదృత వై కను మాన తిచ్చితిన్.

౯౫

ఉ॥ కైశికకాంతినిర్జితవికస్వరబంభర ! కాంచు మీయెడన్
గీశవరు ల్నిశాటులును గీల్కొని యుద్ధ మొనర్చినారు మ
త్తాశయలక్ష్మ్యవృత్తి నిరయంబు సయంబున నీస్థలంబు మాం
సాశనజంతువాస మన నయ్యె నసృక్స్వలకర్దమస్థితిన్.

౯౬

ఉ॥ ఓకుటిలాలకా ! యిచట నుద్ధతు రావణుఁ గూరకర్మునిన్
నీకయి త్రుంచినాడ నవినీతుఁ డనం జనెఁ గాని వీడు ము

లోకములు జయించె సురలోకమువారల గన్చుకొట్టె నా
లోకవిభుం డొసంగిన యలోపవరంబుల కల్పి బల్మితోక.

౯౯

తే॥ వెలసె నియ్యది బహుపశువిశసనమున నమరిన మహాహవం బన నాహవంబు
పున్నెపుంగతిఁ గనినారు పొలిసి పీరు లష్టమీచంద్రకలనాంచదలికఫలక! ౧౦౦

క॥ అందఱు నందఱె దశముఖుఁ డందఱు తలకట్టు తపమునందలి గరిమ
మ్రందె నిటు లిచట నీకథఁ జందముసెడ నగుచు నోవిశాలశుభదృశా! ౧౦౧

క॥ స్మరచాపోపమసుభూ! కర మరు దిది పీనిమ స్తకము లిల వ్రాతె
బారిపారి నలుకం బలువే ల్వరశక్తిం బక్వతాళవరఫలములు నాక. ౧౦౨

క॥ అగుణుండో? సగుణుండో? తెగె నిమ్మెయి నీకుఁ గానితెఱఁ గొనరింప
దెగి వర్తిలి ఘనుఁ డాతఁడు శ్రీగుణాత్మకదివ్యరూపధృతిమన్నయనా!

ఆ॥ కుంభకర్ణుఁ డిందుఁ గూలెఁ గనుంగొను మాప్రహస్తుఁ డిచటునం దడంగె
ధూతరిపుఁడు హనుమ ధూమాత్తు నిచ్చోటఁ జదియనేసెఁ పూర్ణచంద్రవదన!

శా॥ విద్యున్నాలి సుపేణుచే నిహతుఁ డై వ్రేలాడె నిచ్చోటునం
దుద్యచ్ఛాపుఁడు రావణాత్మజుఁడు మాయోల్లాసి యింద్రుని యిం
దద్యోతుం డయి తెల్లె లక్షణునిచే నవ్యగ్రుచేఁ బోర ది
వ్యద్యుత్కృతికామదర్పణమణిన్యకృత్కపోలాంచితా! ౧౦౩

తే॥ కలితుఁ డంగదుఁ డిచట వికటు మడంచె నటు విరూపాక్ష దుర్ధర్షు లామహోద
రాదులు నకంపనుఁడు వ్రాలి రవని ననిఁ గప్పివరు లేచి పొదువఁ జాంపేయనాస!

క॥ అన్యులు నన్యుల నఱిమి రనన్యాదృశులం గపుల మహాబలు లసురుల్
దైన్యం బెనసి రనలశలభన్యాయము నెఱయ బింబఫలరుచిరోష్ఠీ! ౧౦౪

ఉ॥ కన్నుల నీరు దొట్రిల వికాసము నాశిల మేను గాసిలక
ద న్నొక వేయుఁదోడిగఱిత ల్పరిపోలుచుఁ బొక్కుచుండ న
య్యన్నులమిన్న రావణుని యంతిపురిం దులకించు రత్న మ
ప్లిన్నెలవొంది ఘూర్ణిలుచు నేడ్చె సుధామధురాధరాంచితా! ౧౦౫

క॥ మందోదరి యాయమ రతిసుందరి మయపుత్రి మహిత సూన్యతపద య
స్పందిత సతి కాలగతిం గ్రందన మొనరించెఁ బోరికలనున సుదతీ! ౧౦౬

ఆ॥ ఇది యొకండు తీర్థ మే మచ్చి దాఁటి యానాఁటిరాత్రి విడిసినార మిచటు.
నందుఁ గాంచినార మలతఁ బాసి ముదమ్ము స్నిగ్ధసమసరూపశిఖరిదశన! ౧౦౭

ఉ॥ ఈయది సేతుమార్గము త్వదీహితము న్సమకూర్ప నెట్టనక
దోయధిఁ బన్నినాడఁ బ్రణిధు ల్నలముఖ్యులు నేర్చి కూర్పు బ
ల్పాయముకల్పి నూలుఁ బది సంఖ్యల కేర్పడు యోజనంబులక
స్వాయతవిస్తృతు ల్దనర నై నది చూ స్మితచంద్రికాంచితా! ౧౦౮

- ॥ ప్రకటం బయ్యెను నలకృత మకలంకం బగుచు నిది తదాఖ్యో జగతిఁ
సుకృతము దుష్కర మట్టిద సకలకలామూర్తివాక్ప్రసాదప్రచురా! ౧౧౨
- ॥ పారావారం బిదిగొ యపారం బై యున్నయది యభంగోద్భతభం
గారూఢిం గర్జిల్లుచు సారగుణోదారసత్త్వసంపత్సహితా! ౧౧౩
- ॥ ఈవార్ధియె సాగర మన నై నరుణాలయము నయ్యె నక్షోభ్యం బై
తా విదె రతనములకు ముఖలావణ్యరమాధిపీఠలాలితచిబుకా ! ౧౧౪
- ౩॥ అదె హిరణ్యనాభ మను శైలరాజమ్ము కాంచనమ్ము కంఠ కాంచనాంగి !
జనకపుత్రి! యిదియె సాగరమ్మున నుండి హనుమవిశ్రమార్థ మరుగుదొంచె.
- ౪॥ దీన ముద మంది సురపతి దీనతః బాహుగ స్వపక్షధృతిని సపక్షం
బై నలువొందుచునున్నది గానామృతసారతత్త్వకలరసలక్ష్యా! ౧౧౬
- ౫॥ వే నచ్చుతటి నిచట స్కంధావారనివేశనం బొదవఁజేసితి మి
ట్టివార్నిధి యంతర మిదె యా వేదాత్మత్రి రేఖకాభ్యర్చ్యగళా ! ౧౧౭
- మ॥ ఇదె కంఠే కలకంఠకంఠి ! మహితుండే యయ్యె నీసాగరుం
డొదవెం దీర్ఘము సేతుబంధ మన నిట్లోజ్జ్వల సుపుణ్యంబు నా
విదితం బైనది ముజ్జగంబుల గుణావిష్టంబు బూజ్యంబు స
త్పదసంపాది సుపావనం బటు మహాపాపౌఘనిర్మలసి నాఁ. ౧౧౮
- ౬॥ కర్ణాభరణ మొనర్చుము కర్ణాలంకారమహితకర్ణా ! యిది యి
ట్లరవగర్భోచిత మై నిర్ణీతం బయ్యెఁ బాపనినహము దొలఁపఁ. ౧౧౯
- ఉ॥ దీనిఁ గనుంగొనం గనిన దేవి ! పునర్భవ మొందఁ జెట్టివాఁ
డేనియు నేను సేతువున కేగెద స్నాన మొనర్తుఁ దర్పణం
బానెఱిఁ బైతృకంబు గలయంతలు సేయుదు నంచు నిచ్చులున్
దా ననినం దరించుఁ బితృతండముతోడ మృణాలబిద్భుజా! ౧౨౦
- ౭॥ పున్నెముల నెలపు దీనిం గన్న కృతార్థులకు నెల్లఁ గామగవి యనం
గన్నది పేరు సకలసంపన్నులఁ జేయు న్నరులనుఁ బల్లవపాణి ! ౧౨౧
- తే॥ సేతుబంధమహత్త్వంబు సెప్ప నరిది యేను సురలు సిద్ధులు నుంచు మిచటనునందు
వాలఖిల్యాదు లౌ మును ల్వత్తు రెపుడు దీని సేవింప సనుఁ గొల్వ దివ్యమూర్తి.
- సీ॥ దీని భావించిన దేవుండె యగు నన్న సేవామహత్త్వంబు సెప్పఁదరమె
సార్థత్రికోటితీర్థాఘంబు మధ్యాహ్నసమయంబునం దీని సంశ్రయించు
నరునిఁ జుట్టిన పాపనాశంబులఁ దెరల్ప దీని మించిన దొండు తెరువు లేదు
హనుమద్విభీషణార్కాత్మజసౌమిత్రు లెనయ సన్నిధిసేసి యెలమిగూర్తు
నే నిచటఁ గాంచువారి కభీప్సితములు సిరు లెనఁగ నంతమున ముక్తి సిద్ధిపాసఁగ
రామసేతుస్మరణము నిరామయ మొనర్చు నరులకు సకలలోకార్చనీయ!

శా॥ ఏ రామామణి మత్సమాఖ్య తగ రామేశుం బ్రతిష్ఠించితిన్
 ధీరుల్మెచ్చుగ దేవదేవుడు మహాదేవుండు నా కర్థిమై
 దీ రొప్పారగ దర్శనం బొసంగె ని తీర్థప్రదేశంబునన్
 సారోదారవరం బొసంగి నిలిచె న్నర్వార్థము ల్లూర్పగన్.

౧౨౪

తే॥ ఇది మహాపుణ్యసంస్థాన మిచట సేరి వఱలు రామేశుం బర్వతవర్ధసీమ
 హంబ సేవించి గంగాజలాభిషేక మొలయజేసిన నరులు ముక్తులు గుణాఘ్య!

క॥ ఇది దర్భశయన మిచ్చో నొదవించితి ద్రవ్యహాసమంచదుపవాసవిధిన్
 దుది సాగరుడు మహాత్ముడు ముదముంగూర్చె గనఁగాంచె మోసముదలఁగన్.

తే॥ అట్లు ప్రత్యక్షమై కాన్క లనువుపఱిచి సేతు నిర్మాణవిధి దీర్చుసేసి దుష్ట
 కోటి నాచే దెరల్పించుకొని చనెం బ్రసాద మొప్పారగ సుసంప్రసాదకలిత!

ఉ॥ వేరము గూడ దన్నఁ గడు వెంగలి యై తను వీడె నన్న యం
 చారభసంబునం బెరసె నంచితబుద్ధి విభీషణుండు న
 స్మీరమణీయదేశమున నీఘనుసాయముకల్గి గల్గి న
 న్గూరిమిమై వరించె గరికుంభహాసత్కుచకుంభశోభితా!

౧౨౫

మ॥ ఇదె కిష్కింధ విచిత్రకానన ప్లవంగేంద్రుండు సుగ్రీవుఁ డే
 ల దనర్చుం బురి రమ్య కన్గవలకున్ లాలిత్య మాతిధ్య మిం
 పొదవం గూర్చెడు వాలి యింద్రతనయుం డోజస్వి యిచ్చోట భ్రా
 త్రదయుం డౌటఁ దెగె న్మదస్త్రహతి దీవ్యత్తారహారాంచితా!

౧౨౬

—సీతాప్రార్థితఁడై రాముండు వానరస్త్రీల సయోధ్యకుఁ దోడితెమ్మని సుగ్రీవుతో ననుట—

చ॥ అన విని భూమిజాత వినయాన్విత యై ప్రణయంబు సాధ్వసం
 బనునయముం బొసంగఁగ నిజాంచితదృష్టిఁ బురీవతంసముం
 గనుఁగొని నల్లభుం గని ప్రకాశిలు కార్యవిశేషసంపదన్
 గొనకొను చిత్త వృత్తి మొగి గోరిక లీరికె లెత్త నిట్లనున్.

౧౩౦

ఉ॥ నాయక! నామనం బలర నాదగు ముచ్చట సెల్లఁ గూర్తు వం
 చీయెడ నర్థిమై నడుగఁజొచ్చి నొక్కటి తార మున్నుగా
 నీ యినసూనుప్రేయసులు నెల్లహరింద్రుల సుందరాంగులున్
 దోయము సేరి రా నరుగుదు న్నినుఁ గూడి యయోధ్యఁ గన్గొనన్.

౧౩౧

క॥ చన వింతవట్టు నాదెస ననుగ్రహము కలిమి నొసఁగు మని వేడుటయున్
 జననాయకుండు తన నెమ్మన మలరారంగఁ గూర్చి మలయఁగ ననియెన్.

౧౩౨

క॥ ప్రీతిమెయిఁ బలికి తియ్యది నీతియ సు మ్మివ్విధంబు నే నొనగూర్తున్
 బ్రాతియె యిది నీపేర్కి నాతిరొ! యని యచట సేరి ననుచుశుభోక్తిన్.

౧౩౩

- ఆ॥ ఆవిమానరాజ మాఁగి సుగ్రీవునిఁ గాంచి స్మేరదృష్టికలితుఁ డగుచు
నెలమిమీఱఁ బలికె నినవంశతిలకుండు రమ్యవాక్స్పసంగరమ నొసంగ. ౧౩౪
- సీ॥ మనవార లిందఱు మానుగ వినఁ బల్కు మిత్తటి దేవి యభీప్సితమ్ముఁ
దార మున్నగు నీదు దారలతోఁ గూడఁ దమతమభిర్యలు దరలిరాఁగ
సిరిమీఱఁగ నయోధ్యఁ జేరి మెలంగ సన్మానం బచూనంబుగా సప్రౌఢ్య
దుత్సవం బరయంగ నొగి రాజపత్నులఁ గాంచి సమ్మద మొదవించి చెలఁగఁ
గోరినది యటంచుఁ గోర్కి సాఫల్యంబు నెఱి దలిర్ప వారు నీవు సరిగి
వారిఁ దోడుకొనుచు వచ్చి వైశమే పుష్పకంబు నధిగమింపఁగాఁ గడఁగుఁడు.
- ఆ॥ అమితతేజః డైన యారామచంద్రుఁ డిట్లన సుమహుఁడు వానరాధిపతియు
నంతవట్టు దెలిపి యవ్వారలం గొని యంతిపురికిఁ జేర నరిగి ప్రీతి. ౧౩౬
- క॥ తార నుదార స్వదారం దారాధిపవదనఁ గని ముదంబున ననె ని
ట్లోరామామణి! వినుమా శ్రీరామాధిపుఁ డనుజ్ఞసేసెం బ్రీతి. ౧౩౭
- క॥ తడయక నీవును నీసరిపడఁతులు హరివరుల కూర్చుభామల ననువే
ర్పడఁ బిలిచికొని కడంగుఁడు పుడమితనయ కోర్కి దీర్పఁ బో నగు గరిమన్.
- సీ॥ ప్రేయసీ! రాముఁడు పేర్చి రావణుఁ దీర్చి నీతఁ గైకొనె గెల్పుసిరియుఁ గూడ
నావిభీషణునిఁ బట్టాభిషిక్తు నొనర్చె నఖిలామరులు మును లభినుతింప
వారితోఁ గపులతో వరపుష్పకంబెక్కి చేరె నిచ్చోటికిఁ జెలువఁగూడి
యాయమ మీదెస నత్యాదరం బొప్పఁ దోసి తెమ్మ నె మిమ్ము దొరసి తా న
యోధ్యకుం బోయి యందఱ నోజ మెయిఁ గనుంగొనన్వలె వేడ్క పొసంగిననుచుఁ
బ్రియుని వేడఁ దా నిట్లని ప్రీతిమెఱయ నాతఁ డెఱిగించి యనిచె న న్నాన నెఱవ.
ఉ॥ కావున నందఱం గొని వికాసముపేర్మిఁ గడంగి చెచ్చెరం
బోవలెఁ బుష్పకం బెనయఁ బూజిత లై తగు రాజపత్నుల
న్వావిరి గాంచి రామవిభు వైభవముం గని నీత మన్ననల్
శ్రీవెలయంగఁ గైకొని విశిష్టల రై చనుదెంతు రేర్పడన్. ౧౪౦
- ఉ॥ నావుడు దార సంతసమునం దనరారుచు వల్లభుండు సు
గ్రీవుఁ డనుజ్ఞసేసె నిట్లు ప్రీతిమెయిం జనువార మి ప్లయో
ధ్యావరరాజధానికిఁ బ్రియుం బిది నేనును గోరుచుందు మ
ద్భావన సెల్లఁ బ్రాభవము వైభవముం బెను పొందుచుండఁగాన్. ౧౪౧
- తే॥ నాధులం గూడి చని జననాధు సతులభూమిసుత తోడికోడండ్రఁ బొరసి కాంచు
రహికి మున్నుగ రాము పురప్రవేశ పారజానపదాపులుఁ బడయఁగలము.
- క॥ సకలైశ్వర్యసమంచిత మకలంకం బైన రాము నభిషేకంబున్
బ్రకటశ్రీకలనముఁ గని స్వకము పురం బెనయుదుము ప్రసాదాధ్యుల మై.

- మ॥ అనుచుం దార యనుజ్ఞసేయ సఖలం బౌ వానరీబృంద మొ
య్యన మే లంచు నలంకరించుకొని డాయం దాను సర్వాంగశో
భనలక్ష్మీం దనరారుచు న్నెడలె సంపన్ను రుమం గొంచుఁ ద
మ్మనువృత్తి నివృథుఁ డెల్లవానరులు నెయ్యంబారఁ బ్రేరేపఁగాక. ౧౪౪
- ఆ॥ అట్లు వచ్చి విభవ మనువొంద నావిమానంబునకుఁ బ్రదక్షిణం బొనర్చి
జనకరాజతనుజఁగను కాంక్ష దళుకొత్త నభ్యుపేత లగుచు నలరుటయును.
- క॥ వా రెల్లవానరులు సధ్యారోహింపంగఁ దరలె నట రయమారం
గా రాజేశు విమానం బారాజేంద్రాజ్ఞ నెఱయ సంబరవీధిక. ౧౪౫
- తే॥ అంగనామణితో నిట్టులనె విభుండు డంబుమీఱిన ఋష్యమూకంబు దఱిసి
తొంటి దైన ప్రసంగంబు ధోరణిం బొసంగి యిగురొత్తుచిత్తంబు సరణిఁ బెరసి.
- ఉ॥ అంబర మాహరించెడు మహాకృతి మించి సవిద్యుదుద్యద
బ్దం బన నొప్పుచున్న యది భాస్వరకాంచనధాతురాగచి
త్రాంబరము స్థరించె నన నంచిత మై యిదె సుమ్ముఋశ్యమూ
కం బను పర్వతోత్తమము కాంతవళిత్రయచిత్రితోదరీ! ౧౪౬
- క॥ ఇన్నెల వే మెనయఁగ సడిసన్న గనం బనిచె హనుమ సవితృసుతుఁడు వి
ద్యన్నుతుఁ డతఁ డిగువురకునుఁ బన్నెను సఖ్యంబు దిరముపడఁ దనుమధ్యా!
- ఆ॥ ప్రతినచఱచినాడఁ బవనసఖుండు సాక్షిగ సురేంద్రసుతుని గీటడంప
నేను రవిసుతుండు నెఱపినాఁ డట్లు నీనెల వెఱింగి తెలుప నిమ్ననాభి. ౧౪౭
- మ॥ ఇది పంపాహ్వయ చిత్రకానన జనాభీష్టంబులం గూర్పనై
నది స్వచ్ఛాశయ పద్మినీమణి రసాన్నత్యంబునం బెంపుఁ గాం
చె దయాహీనత నన్ను శోకవివశుం జేసెన్ సిరి న్నిన్ను బా
సి దరింజేరితి నన్న దోసమున కోశ్రీకామ్యకాంచీగుణా! ౧౪౮
- మ॥ శ్రమణీసంజ్ఞిత ధర్మచారిణి తపస్సంసిద్ధ యేతత్తట
స్థమతంగాశ్రమసీమఁ గానఁబడియెం దచ్చిష్య మత్పూజలం
గ్రమయుక్తిం బొనరించె రస్యఫలవర్గమ్ము ల్సమర్పించె ని
ర్గమ మొప్పం గనె ముక్తి స్మారరథచక్రశ్రీసమంచత్కటి! ౧౪౯
- క॥ విధుతారికబంధుఁడు రవివిధుల విధుంతుదుఁ డనంగ వేధించెను మ
మ్మధిభుజఁ డట దివి గనెఁ దెగి పృథువర్తులకామరాజపీఠజ్ఞునా! ౧౫౦
- తే॥ ఇదిగొ శ్రీమద్వనస్పతి యిచట నీకతన జటాయువు రావణుఁ దలరఁ బొదివి
ధార్మికుఁడు పోరె నవలఁ దత్ప్రహతిఁగూలెఁ బ్రదిలి పృథ్వీసుతాత్వాత్తపృథునితంబ!
- చ॥ ఇదె మనయాశ్రమమ్ము పద మిచ్చటునన్ ఖరదూషణాదు లౌ
త్రిదశవిరోధు లుద్దవిడి ద్రెల్లరి న న్నెదిరించి పోరి య

ల్లదె ఘనపగ్గశాల ముద మారగ నిందు వసించినార ను
ట్టిద యయి యున్న దిప్పటికి డింద దమందరసోచితక్రమా!

౧౫౯

క॥ శుభదర్శన! నీ విచ్చట నభయస్థితి నుండఁ బొంచి యసురేంద్రుడు ను

ర్లభఁ బ్రసభముగాఁ గొనిచనె విభుత న్నే మాయ మోకముపెంబడిఁ జనఁగాఁ.

మ॥ ఇదె గోదావరి రమ్యతీర్థ శిన వాహిన్యగ్ర్య తోబుట్టు వి

య్యది పాపాపహ సుప్రసన్నసలిలోద్యమ్మా గ్గి శోభిల్లుచు

న్నది యెన్నందగు నిన్నదీతటి మహాన్నత్యంబు పెంపార న

భ్యుదయం బందఁగఁ గాంచినార మటు రంభోరూ! నిహాసరంబులఁ.

౧౬౦

తే॥ అదె యగస్త్యమునీంద్రుని యాశ్రమంబు ముదిత యిదియెసుతీర్థ సన్మనివదంబు

ప్రథిత మైన దల్లదె శరభంగమానివాస మచటికి శక్రకుండు వచ్చెనపుడు.

మ॥ స్మరతూణీరవిశిష్టసద్గుణసమంచజ్జంఘికా! యిచ్చటఁ

సురవిద్యేషి విరాధుఁ డేచి యఱుమఁ నూ డెంచి ఖండించి బం

ధురకాష్టాగ్ని దహించినార మన దౌ త్రోవం దలంగించి చె

చ్చెర వానిం దివి సేర్పఁ దొల్ల విజయశ్రీలాభ మ స్మేర్పడఁ.

౧౬౧

ఉ॥ అల్లవె తాపసాశ్రమము లంచితహంసగమప్రపంచ! యం

దెల్లశుభంబులం బొసఁగు నీయదె యత్రిమునీంద్రు మందిరం

బుల్లసితంబు తన్మహిమ ముజ్జ్వలతేజము సూర్యవహ్నులం

గొల్లఁగొనంగఁజాలు సురకోటి నుతింపఁ జెలంగు నెవ్వడుఁ.

౧౬౨

తే॥ పసుపుకుంకుమములు నీకుఁ బొసఁగ నొసఁగె ధర్మచారిణి తాపసి తత్సతీవ

తంస మబలావతంసమా! తత్ప్రభావ మధిగతంబయ్యెఁ బదునాలు గబ్బములును.

సీ॥ అదె చిత్రకూటాఖ్య మగు కూటవంతంబు గొఱలితి మచ్చోటఁ గొన్నినాళ్ళు

నను దేర్ప నిటవచ్చె నయవేత్త భరతుండు కైకేయి తనుజుండు ఘనభుజుండు

కానిపించెడుఁ జిత్రకానన భానుజనది యిదే కనుల కానంద మిడుచు

నదె భరద్వాజాశ్రమాంచిత భూమి శ్రీమతి ప్రకాశించు సన్మానితముగ

నిదిగొ గంగానవంతి కవీడ్యమాన పావనచరిత్ర త్రిపథగ భవ్యసలిల

ద్విజగణాకీర్ణఫలసుమోదీర్ణవనవిభాసితట భద్రమూర్తి దాఁ బడయనయ్యె.

క॥ ఇదె శృంగిబేరపుర మయ్యదనున ననుఁ జేరవచ్చె నాపుండు గుహుఁ డి

య్యదె జానకీ! సరయానది ముద మలరఁగఁ గాంచుమిచటి మునుపటిపదముల్.

క॥ ముఖనిర్జితవిధుమండల! నఖికోటిద్యుతివిధూతనక్షత్రగణా!

నిఖిలాతిశాయిసద్గుణ! సుఖాస్పదము శుభవతాక చూడఁబడియెఁ.

౧౬౪

మ॥ అదె కంఠే భువనైకసుందరి! యయోధ్యాభిఖ్య నాతండ్రి యే

లె దయాసింధుఁడు రాజధాని యయి తఁ లీలాంచితశ్రీయ కాఁ

బొదలింపం బలువేలు వత్సరము లప్పుణ్యాత్మికం గ్రమ్మఱన్

మది వొంగం గనఁగంటి మానతులు నేమం బొప్ప నర్పింపుమా. ౧౩౫

సీ॥ అనునంత సంతసం బనువొంది నెఱయ వానరవరుల్ రక్షఃప్రవరులుఁ బొదలి
యెగసి యెగసి కాంచి రేకట యెడలఁ బిక్కటిలంగ నవశత గడలుకొనఁగ
సురుచిరదర్శన శోభనమూర్తిఁ బాండురహర్మ్యమాలిని వర విశాలఁ
గత్యూసమంచిత గజవాజసంకులఁ గాంచనమణిరత్నఘటితసాల
మహితమాణిక్యమాక్తికమయవితాన జాలతోరణగోపురోచ్చైర్విమాన
రమ్యతరవైజయంతీవిరాజమాన ధారుణీసారపురి రాజధాని దాని. ౧౩౬

ఆ॥ ఆవిమానరాజమం దిరవొందె నానందపూరణాభినందనములు
వందనములు నట్లు వరనుతిసారనిష్యందనములునగర మరయ నయిన.

సీ॥ పదునాలుగవది యై పరఁగు వత్సర మప్పు పరిపూర్ణమగుటయుఁ బంచమి తిథి
గడకొన లక్ష్మణాగ్రజుఁడు భరద్వాజమానివర్యుని యాశ్రమంబు దఱిసి
యావిమానం బాఁగి యటఁజని యమ్మునిపాదపద్మములకు భక్తి నెఱఁగి
అంజలిసేర్చి నా నెంజిలి వాయంగ నెఱిఁగింపుము మహాత్మా! యెఱుక నెఱయ
నందఱ కనామయంబ కా నప్పురము సుభిక్షమై యున్నయదియే సురక్షితముగ
నేలుచున్నాఁడె భరతుఁ డేయెడకు లేదుగద ప్రజలకంబ లున్నారె కడచిచనక.

మ॥ అని ప్రార్థించిన రాము లక్ష్మణయుతు న్వాన్యనము నీక్షించి య
మ్మునిచంద్రుండు ప్రహృష్టుఁ డై స్మితరమ న్నో మాదరింపంగ మ
న్నన లొప్పారఁగఁ గూర్చు పల్కుఁబడిసన్నాహంబు చెన్నొంద ని
ట్లనెఁ బ్రాతేయమహీధరా త్తసుకృతావ్యాపన్నసంపత్ఫలా! ౧౩౭

మ॥ కుశలంబే మనవారి కెల్లరకు నేకుంతత్వమునేడు త్వ
ద్వశ మై చిత్తము నెక్కినన్ భరతుఁ డాతంకంబునం బంకది
గ్ధశరీరుం డయి వల్కలమ్ములు జడ ల్లా నిన్నుఁ బోలంగఁ దా
ల్చి శుభాశంస పొసంగ నీయడుగు లీక్షింప నిరీక్షించుచున్. ౧౩౮

క॥ నీపాదుకలే తనకుం బ్రాపగుచుండంగఁ బోఁడు పట్టణమునకున్.
దాపై నందిగ్రామం బాపయికత నిల్వ నీడ యగుచుండంగన్. ౧౩౯

క॥ ప్రతనిష్ఠతోడ రాజ్యప్రతనిష్ఠ న్నీయనుజ్ఞ వ ర్తిలఁజేయన్
సుతర మొనరించుచున్నాఁ డతులము భవసాగరము దయామయహృదయా!

ఆ॥ అచటివార్త యొక్కఁ డననేల సకలప్రపంచమునను దోచు భంగు లెల్ల
నీయనుగ్రహమున నేనేర్తు వివరింపనదియుఁ ద్వన్మహాత్వ మగున కాదె. ౧౪౦

క॥ నేమమున నినుఁ దలంచుచు నీమంత్రము తత్త్వ మరసి నిర్మలమతితో
నీమఱువు సేరఁగాంచుటె ధీమన్నుత! తప మన నిద్రిత మగు నెప్పుడున్. ౧౪౧

సీ॥ కైక నెమ్మదిలోని కాంక్ష జొప్పెనయించి యెదిరి లాభముఁ గూర్చు నెంచితి నని
తండ్రియానతిమానఁ దగదన్నవలఁ బన్ని పొరువులయెదలెల్లఁ బొదివితి నని
ప్రథితసర్వస్వంబుప్రాప్తరాజ్యము వీడి నిస్సంగవృత్తిమై నెగడితి నని
తమ్ముకుట్టనితోడఁ దరుణితోడంగూడ వన్యవృత్తిఁ జరింప వచ్చితి నని
ధర్మకాముఁడవే కద తాపసులను మనుషఁదలఁతివే కద మఱుఁగి కేల
పాపకర్ములఁ గెడపి భూభరముఁ బాప నవతరించితి నని యొక్కిఁ దనినఁ జనదె.

ఉ॥ నీదెనఁ జాలి దోఁప నవినీతుల మెట్టఁగసాగె నల్కయ
వ్యాదున వేస మూని తెఱవాటుగఁ గూరలు నారచీరెల్లు
వేదురువుట్టఁ గొంచు నటవీధిలి కీ వరుదెంచునాఁ డహఁ
మాదశ యిట్టులైన నొరుమాట దలంపఁగనేల ముచ్చటన్.

౧౭౬

ఆ॥ అపుడు కాళ్లనడక నలసి వచ్చితి విష్ణు దివ్యపుష్పకమునఁ దేజరిలి
తెవ్వఁ డెఱుఁగు నీమహీయఃప్రభావంబు తాత తలఁపులోనఁ దనిలెనేమొ.

ఉ॥ కన్నులపండు విట్టి దనఁగాఁ గనఁగాంచితి నయ్య నేడు మా
యన్న! పరార్థము న్నెఱపి తాశరకో టిఁదెరల్చి తీయెడం
గన్నెడ సేసినాఁడ వని కాక సమృద్ధుఁడ వై తనర్చి యా
బన్నము వాప వచ్చితి ప్రపన్నజనాఘముఁ గొంచుఁ జెచ్చెరన్.

౧౭౭

క॥ మాతల్లి జానకియు నీ వీతటి నిట్లగుదేర నీ తమ్ముఁడు నాఁ
డేతెఱుఁగున నల్లే రా నాతలఁపున సంతసము ఘటం బై తనరెన్.

౧౭౮

తే॥ ఇల్లు బాసిన దాదిగా నింతవఱకు జరిపిన కథాప్రపంచ మే నరసినాఁడ
నదియు దృశ్యప్రబంధంబ యై తనరై నామనోవీధి విధిముఖసందితాత్మ!

౧౭౯

సీ॥ ఇటవచ్చి యెచటికే నేఁగి మానులఁ గాంచి నెఱి దండకాటవి నిలుచుటయును

బ్రాహ్మణార్థనియోగపరత జనస్థానదుష్టరాక్షసకోటిఁ ద్రుంచుటయును

నదివిని రావణుం డడరారి నీసతిఁ బొంచి హరింపఁగా నెంచుటయును

మారీచు వెంట ని న్మలయించు మలఁకమై సీత నాఖిలుఁ డిలు సేర్చుటయును

నా కబంధదర్శనము పంపాభిగమము వాలి వధియించి సుగ్రీవు నేలుటయును

నింకహనుమ యాయమఁ గని లంకఁ గాల్చి వార్తఁ దెచ్చుటయునుసనవఱలుకృతులు.

చ॥ పదఁపడి వార్ధిఁ గట్టి వినిపాతము దోఁప సపుత్రబాంధవున్

గదనమునందు రావణు నగల్చుట యా పగవానితమ్మునిన్

సదయత రాజుఁ జేయుటయు జాణతనమ్మున వేల్పుపెద్దలన్

బొదలుచు రాఁ బొనర్చుటయు బోధమయాత్మ! యెఱుంగుదు న్మదిన్.

౧౮౦

క॥ నీవు పరబ్రహ్మఖ్యం బై వఱలెడు తత్త్వ మైతి వాద్యంతరితాం

తావస్థలు లే వెన్నఁడు దేవార్చితయైన నీదు దివ్యవిభూతిన్.

౧౮౧

- సీ॥ తొలుత నీ వుదకమ్ము గలిగించి యద్దాన భూతస్పృష్టికి ను ప్తి పొలుపుగాంచి
నారమ్ము జలము గా నరసమూహము గాఁ దడంతరాత్మత్వమ్ము నవధరించి
నారాయణుడవు నా మించి నీవగు నాభిపద్మమ్మున నలువఁ బెంచి
సకలలోకమ్ములు సంభవింపఁగఁజేయు మని కర్జముం గూర్చి యతనిఁ బంచి
యెలమి గనినవాడవు జగదీశ్వరుడవు స్రష్ట యోపఁ బితామహసంజ్ఞఁ దనరఁ
దానుఁ దనుబొంటఁ గల్పించి తలఁపు నెల్లఁ జేసినకతమ్మున జగద్విశిష్టఁ డగుచు.
- ఆ॥ విశ్వవంద్య! నీవు విష్ణుదేవుండవు జనకజాత లక్ష్మి సన్నతాంగి
శేషభూతుఁ డితఁడు శేషుండు లక్ష్మణుం డొడ్ల నెన్ననేల యోజ నెఱయ.
- శా॥ నీయం నే నిఖిలంబు సేయు దెపుడు న్నీయాత్మచే మాయచే
నేయంశంబులనేని సక్తుడవు గా వేనాఁడునేని న్నభం
బాయాభూతములందు నె ట్లటులె భవ్యస్వాత్మచిచ్ఛక్తిచే
నాయె న్నిదగు సర్వసాక్షి తయు విద్యావిద్య లం చేర్పడన్. ౧౮౬
- క॥ భూతములకు బహిరంతర్భూతుడ వీ వగుటకతనఁ బూర్ణుడ వయ్యున్
ద్యోతించెను విచ్ఛిన్నతఁ బాతకి దృగ్దోషముననుఁ బాపాత్ములకున్. ౧౮౭
- ఆ॥ జగము నీవె తాడె! జగదాశ్రయుడ వీవె పాలకుడవు నీవె ప్రభుడ వీవె
భూతములకు భోక్తృభోజ్యంబులును నీవె నీవు గాని దెదియు నెగడ దీశ! ౧౮౮
- క॥ దృశ్యంబు శ్రూయమాణ మదృశ్యంబు స్మృతంబు నైనదియు నీవే యు
త్పశ్య! సకలంబు నీవే పశ్యత్ఫాలుడవు నీవె ఋరమేశానా! ౧౮౯
- క॥ వితతభవచ్ఛక్తిపేరిత మాయ నెలఁగి యహంకరిష్టు వగుచు సం
తతనిజగుణముల జగముల జతనం బొనరించు లోకజనని యనంగన్. ౧౯౦
- సీ॥ అదియెల్ల నీయందె యారోపణ మొనర్తు రజ్ఞు లౌ జనులు మోహాత్ము లగుచుఁ
బ్రాజ్ఞులు చుంబకప్రాధాన్యమున జలజ్జడలోహవస్తుప్రచార మరసి
యట్లె యియ్యది జడయగు మాయనగు నండు గడఁగి సంరక్షేచ్ఛ గడలుకొనఁగ
లీలమై మైకొందు సూలంబు సూక్ష్మంబు నను దేహయుగమున యవకలనము
స్థూలము విరాట్ట సూక్ష్మంబు సూత్ర మందు నెగడు వైరాజమునను నిర్ణిద్రుడ వయి
వేనవే లవతారము ల్వలయఁజేయు దవియుఁ గృతిఁదీర్చి తొంటినీయందు డిందు.
- క॥ మహితాత్మ! యట్టి వగు నీమహావతారముల కథల మానుగ నెవ్వా
రహరహము స్తోత్రగీతులఁ బ్రహృష్టతం గూర్తు రేకపరు లవ్వారల్. ౧౯౧
- అ॥ ముక్తిఁ గాంతు రభవ మును నీవు బ్రహ్మచే బ్రార్థితుండ వైతి ప్రబలతపము
ఫలమ వగుచు నిట్లు ప్రభవించితివి రఘుకులము మహితమహిమఁ గొనకొనంగ.
- ఉ॥ తీర్చితి దేవకార్వములఁ దెల్లముగా బరదుష్కరంబులన్
బేర్చితి వెల్లజాడలను బెంపొనరింపఁగ నాయశస్థితిన్

- గూర్చెదు రెండులోకములకున్ గులకం బిటమీఁద ధాత్రిపై
స్వర్చున లొప్ప నెక్కిను మహాత్త్వమునం బలువేలు వర్షముల్. ౧౯౪
- చ॥ పరమపవిత్రము ల్నిఖిలపాపహరంబులు కీర్తిపూరముల్
నిరవధిసంపదాధ్యములు నీదుచరిత్రము లెప్పు నేడు నీ
వరమహిమంబు సెల్లఁ బరివారముతో నిచట స్వసించి యం
దరుగుదు వెంచి రేపకడ నాదృతి న న్నిటు గారవింపవే. ౧౯౫
- ఆ॥ విందు బూచి వలె ముకుంద!నీ కిం దేను విందుసేయుతలఁపు వెరవుఁగొంటి
భాజనంబ నగుటఁ బాటించెదవ యేని బావనం బొనర్పు భవన మిదియు.
- క॥ అదఱు నన్నివరంబుల నందంజేసిరిగదా కృతార్థుల యై నే
నం దొకరుడ నీ కొనఁగెదఁ బొందుగ నొకఁ డెన్నెదేనిఁ బురుషవరేణ్య!
- ఆ॥ అనినఁ గేలుమోడ్చి యంజలి మస్తకమం దనుజ్ఞతోడ నవధరించి
యల్లె మెలఁగువాడ నని క్రమ్మఱ రఘూద్వహుండు పల్కె మేలి యురవు మోయ.
- సీ॥ సంయమింద్ర భవతత్ప్రసాదంబె తఱి గాఁగ వెడమోటులునుఁ బల్లవింపవలయు
దట్టంబు లై యెందుఁ దలకొని యవి యెల్ల నిండురుచాయల నెఱపవలయు
సురభిశమ్ములు పూవుజొంపము ల్నలిరేగి ఘ్రాణత్ప్రప్తి నొనర్పఁ గడఁగవలయు
కలవృక్షములు కల్పకము లై యమృతకల్పఫలమధునవము లై పరఁగవలయు
నే నయోధ్య కిట్టు లిందఱతోఁ గూడి యరుగవలయు కర్ణ మావహిల్లఁ
గూర్చు నొకటయేనిఁ గొఱఁత వాటిలకుండ నెలమి సూపుమయ్య యిదియె వరము
- క॥ రెండవస్రవ్తవు నీదగు నిండుమనంబునఁ దలంచు నెఱి నట్లది గా
కుండునె మీబోంట్లధృతుల నండగొనెడు మా కనాప్య మని యొక్కఁ డున్నే.
- ఉ॥ నావుడు నీతలం పరసి నంద్యచరిత్ర! యట పొనర్ప మ
ద్యావము సేర్చినాడ నొకపాటఁ దలంగునటయ్య యట్లు గా
కీ విక నర్ఘ్యముం గొని యహీనసుఖోచితవృత్తి నుండు మో
దేవ! యటంచుఁ బల్కి ముని దిష్టమువంక ధృతి న్నెలంచినన్. ౨౦౧
- ఉ॥ మోటులు పల్లవించె ఫలము ల్రసపూర్ణము లయ్యెఁ బెందెరల్
వాటిలు తేనెలం బెరసి వర్ధిలె నెల్లజలాశయంబు ల
ప్పాట సుధామయత్వమునె పాల్కొనెఁ గీల్కొని మాని రాము జం
బాట మయోధ్యఁ జేర్ప నగు జాడ కొనర్చిన సంయమంబునన్. ౨౦౨
- క॥ అడిగిన యంతకు వేయును మడుంగులని సట్లు లయ్యె మహితార్థంబు
ల్లడ వింత లేక యెడయీ కడరిన యాచొప్పు దలఁప నచలేంద్రసుతా! ౨౦౩
- క॥ ఫలములె పుష్పంబులె మే ల్వలిపని పయ్యెరలె రసపువాఁకలె సచ్చా
యలె దలిమపు న్నెలపులే యలమార్గము మోజనత్రయావిష్టముగాన్. ౨౦౪

- ఉ॥ అంతట వానరర్షభు లనంతరు లై హృదయాంతరంబు ల
త్యంతరనప్రకర్షమున హత్తుకొనం గనుఁగొంచు నెల్లరున్
మంతన మొప్ప నన్నిట నమానుషసౌఖ్యము లందఁ గాంచి రి
ట్లీంతలు స్వర్గమందుఁ గలవే యనుచుం బరికించి మెచ్చుచున్. ౨౦౫
- క॥ సీతాసమేతు రాము ననేతాదృశుఁ డత్తపస్వి యెలమి చొనుక సం
స్థీతుఁ డగుచుఁ బూజించె నుపేతాభీష్టార్థదోహభృతి పెంపెనఁగన్. ౨౦౬
- తే॥ అట్టె సౌమిత్రి నమ్మెయి నర్కతనయు నావిధి విభీషణుం బవనాత్మభవుని
మఱియు నందఱ సన్మాన్యమహితవృత్తి నెగడ సంతృప్తుల నొనర్చె నీరజాక్షి!
- ఆ॥ నాఁడు భరతునకు మనం బలరఁగ నొడఁ గూర్చినట్టి కలిమి కోమలాంగి!
వింటిగాదె దాని వేడబం బనిపించె నేటివిందు తెఱఁగు నీలచికుర! ౨౦౭
- క॥ లక్ష్మీవిలాసమనఁ దగె లక్ష్మణు నగ్రజుని రాక రహిఁ గూర్పఁగఁ బా
పక్షాధరనజ్రము కాఁ బక్షులనేత్రా! ప్రసాదభరితం బగుచున్. ౨౦౮
- క॥ ఆనందసాంద్రుఁ డై నిత్యానందుఁడు రాముఁ డొప్పు టరుదే మునివ
ర్యాసీతవైభవముఁ గని యానన్రమతఁ గాంచి రసురు లగచరపరులున్. ౨౦౯
- సీ॥ అంతట రఘునాథుఁ డాయయోధ్యుఁ డలంచి చింతించి హనుమనిఁ జేరఁబిలిచి
యనవద్య సీవేగి యధిరాజమందిరజన మనామయ మైన జాడ నరసి
శృంగిబేరపురంబునం గాంచుము గుహం గహనగోచరుని నిషాదాధిపతిని
నను సానుజు సభార్యు ననుగతు విజ్వరుఁ గుశలవంతునిఁ గాఁగఁ గూర్మి నొడువు
మతఁడు ప్రీతిఁబెరయు నావల భరతుని మొనసి మేలివార్త ముచ్చటించి
నృత్తవ ర్తనము సవిస్తరంబుగఁ దెల్పి నేడు మునిపదాప్తి నిలుచు టనుము.
- ఉ॥ నాదగు పల్కుగా ననుము నంద్యచరిత్రుఁడు వానితోడ నే
నీదరి మెట్టి నిల్వఁ జల మేర్పడ రక్కసి సీతఁ బాఁచు టా
పాదితశక్రసూనువధ భానుజసఖ్యము వార్ధిఁ గట్టి మాం
సాదుఁ దొలంచు టీశ్వరముఖాన్మతి మైధిలి ప్రాప్తి కల్మియున్. ౨౧౦
- తే॥ వానరులు రాక్షసులు తత్ప్రేవరులు నన్నుఁగూడివచ్చుటయునుఁ దెల్పి కూర్చునెఱి
నింగితము బహిరాకృతి యీప్సితమును గనఁగనుము భాషణాదిప్రకారములను. [యు
- చ॥ కలనరపెట్టుఁ జూ సకలకామసమృద్ధము హస్తముఖ్యసం
కులము స్వపూర్వవ ర్తిత మకుంతితయోగము నైన రాజ్య మే
వలనున నైన నెల్లర వివ ర్తితవృత్తులు నెట్టనన్ జలం
బలవునుఁ జెల్ల వీడుదు రహంకృతి చొప్పడి వేపకుండినన్. ౨౧౧
- క॥ కావునఁ దన్మనమునఁ గల యావద్యవసాయ మెంచు మేర్పడ నతఁ డా
శ్రీవిలసితుఁ డిల యెలఁగ భావించిన నదియ నాకుఁ బదివే లరయన్. ౨౧౨

ఆ|| బుద్ధిశాలి నీవు పొరసి యాతని వృత్తి మరసి నొడువవలయు సంత నొడిసి
యేము మిగిలిరాకయే యుండ నాతోడఁ గలిసి ఖేలుపు ముక్కుకార్యగతియు.

చ|| అని తనకోర్కీకి న్వేలిగ నాన యొసంగిన వల్లె యందు న
య్యనిలజఁ జేగె మానుషము మై నలువొందెడు హాప ముగి యొ
య్యన భుజగంబు బట్టికొను నోజ ఖగేంద్రుడఁ జోలె నేగి యై
ఘనసురవర్తనవర్తమునఁ గర్జమునం దెఱఁ గూహ సేయుచున్. ౨౧౭

—♦ హనుమంతుడు గుహనను రాము శుశలవార్త తెలియించుట ♦—

ఆ|| గంగ యమునతోడి సంగతి నున్న శుభంగమస్థలంబు బడసి కడచి
శృంగిబేరపురి విశిష్ట సద్గుహఁ గాంచి హృష్టఁ డగుచు నతని కిట్లు లనియె.

మ|| విను కాకుత్స్థుడు సత్యనికముడు నిర్వేలప్రభావుండు నీ
కనుకూలాప్తుడు రాముఁ డంగనయు భస్మోత్కృతగుడు సోమిత్రీయున్
దనతో రా సరుదెంచినాడు శుభముం దార్కాణ సేయంగ న.

న్ననిచెన్ ద్వత్కుశలంబు వార్త లడిగెన్ వ్యాసంగ మొప్పారఁగాన్. ౨౧౮

తే|| అలభరద్వాజు నెలవున నమ్మునీంద్రుఁ డామతింపంగ నున్నవాఁ డగున మెనఁగ
నేట గేపటఁ గాంచెడు నీదుచెలిమికాని సంయమినను గొనఁ గదలిరాఁగ.

చ|| అని యిటు ముచ్చటించి మహితాత్ముఁ డతండు ప్రహస్నవారిధిన్

మునుఁగుచుఁ దేలుచుండఁగనె మున్నటి యట్ల వియత్పథంబునం

జనెఁ దన తేజమున్ రయము సంభ్రమముం దనరార వాయుసం

దనుఁ డెదనున్న కర్జము పదంబున మై గలుపాటుచుండఁగాన్. ౨౨౦

ఆ|| ఒంటిదెసనుఁ జూడ్కి నొలయింపఁబోఁడు తా సంటనీడు చిత్త మంద నైన

దెదియు నేకలక్ష్మ్య మేర్పడఁ జనియెఁ దజ్జనివి శేష మెన్న శక్య మగునె. ౨౨౧

చ|| అరుసముపేర్చి న ట్లరుగు నాతఁడు వేగమునం గ్రమించె న

వ్యరుసను రామతీర్థమును వాలుకినిం బ్రథితార్థ గోమతిం

బరుసని సాలవృక్షవనవాటిని గోసలపుం బ్రజావళిన్

బరఁగెడు మేలిగ్రామములఁ బల్లియల్ బహుపుణ్యభూములన్. ౨౨౩

ఆ|| వాఁడు దూరపథము వారక లంఘించి కూడఁ బాఠెఁ బ్రవగకుంజరుండు

పుల్లవృక్షకలిత స్ఫురితనందిగ్రామ పుణ్యసీమ నోప్రపుల్లనయన! ౨౨౪

మ|| ఉపశల్యోపహితార్జితోపవనికాధ్యుష్టస్ఫురద్రూపపా

దపసంతానము స్త్రీణబాలయువవృద్ధప్రార్థితం బై సురా

ధిపు నానందన మట్లు చైత్రరథముం దీ రొందనీ కన్నిటన్

నెవము ల్వన్నఁగనేర్చు నం చతఁడు తన్నీ తాత్ముఁ డై కన్గొనన్. ౨౨౫

తే॥ అది యయోధ్యకుఁ గ్రోశమాత్రాంతరమున నందితంబు నందిగ్రామనామకంబు
నగుచు నలువైంద నచ్చోట నధివసించియున్న రామానుజన్ము నయ్యోజ దటిసి.

సీ॥ బవిరిగడ్డము జటాభారమ్ముఁ బొదువ దర్దురితుఁ జౌ మోముచందురునితోడఁ
వల్కలాజినకృతావరణంబు నెరడున మెయికొనరాని నెమ్మేనితోడ

ఫలమూలభక్షణం బెలరు గో మెడలింప గడుసువాటిన యంగకములతోడ

సంస్కార మెనయక చదు వట్లు కృశ మయి రూపింపఁజడని దౌ రూపుతోడఁ

గలితుఁ డయ్యును బ్రాహ్మ మా లలితతేజ మింత లనఁ బోలని ప్రసక్తి నెసక మెసఁగఁ
దాపసోత్తముఁ డితఁడు నాఁ దనరుచున్న భరతు రామనామావృత్తినిరతుఁగాంచి.

చ॥ ఎది చెవి సోకెనేనియు మునీడు్యఁడు రాముని వార్త యంచు నే

యది కనుదోయి కేర్పడఁగ నైన మహీతనయేశు రూ పటం

చుఁ దెరువు గాంచుచుఁ దడసె శోభనమూర్తి యి లేల మాట త

ప్పొదవునె దేవదేవుడెన నొప్ప దిఁ కెట్లనువాని దీనునికా.

౨౨౮

మ॥ మలదిగ్ధాంగనిబద్ధదుస్థితి నిజోన్మాదంబు రూపింప ని

ర్మలభాప్రాన్నతి భావితాత్ముఁ డని సన్మాన్యత్వముం దెల్పు ని

ష్కలమో? సత్ఫలమో? శరీరభృతి దౌర్భాగ్యంబు వాటిల్లెఁ బో

కలదే యింకిట మే లటంచు నొగి నాక్రందించువానికా ఘనుకా.

౨౨౯

ఆ॥ రూపుగొన్న ధర్మరూఢత్వమనఁగ నంతర్ధిఁ బాసి నట్టి తప మనంగ

నెఱిఁ దనర్చు విషయనిగ్రహం బన నొప్పువాని భ్రాతృభక్తి వఱలు వాని.

ఆ॥ అష్టగంధముల నభీష్టార్థముల రామపాదుకార్చనంబు పరఁగఁజేసి

యఖిలరాజ్యతంత్ర మవ్వాని సన్నిధి నెఱుకపఱిచి ధరణి యేలువాని. ౨౩౦

తే॥ సకలవర్ణాశ్రమములు నసర్వతోభయమ్ములుగఁ బ్రబోవఁజాలు నయమ్మువాని

నన్నిలక్షణములను రామావనీంద్రుఁ బోలు నిస్తంద్రుఁ డితఁ డనఁ బాలుచువాని

చ॥ నియమవిదు ల్పురోహితులు నిర్మలచిత్తు లమాత్యులుకా లస

న్నయు లగు యోధముఖ్యులును నంద్యవిచారులు పౌరు లాపులుకా

మెయిమెయి రాజుతోడిగతి మేకొన నౌ స్థితి వన్యవృత్తు లై

గయికొని కాచికో ల్నెఱపఁగాఁ దటి వేచెడువాని నగ్రణికా.

౨౩౩

ఆ॥ గడువు గడవ రాము కలన గన్నడనిచోఁ దెఱఁగు లేమి బ్రతినఁ దీర్చు నీతఁ

డవల గతియుఁ గలదె యని యశ్రుముఖు లగు వారి నాదరించువలనివాని. ౨౩౪

—♦ హనుమంతుఁడు భరతునితో శ్రీరామసందేశముఁ జెప్పట ♦—

ఆ॥ అంద తాస లెడలి యసురుసురుపడంగ ముందుగతినిఁ గూర్చి ముచ్చటించు

వాని సతతధర్మవత్సలు రామమయాత్ముఁ జేరి మారుతాత్మజుండు. ౨౩౫

- ఉ॥ అంజలి ఫాలభాగమునయందు గడించి విరిచికల్పించి డా
యంజన నోముపంట తగ వంతయు నిట్లరుదెంచె నాంగ నీ
నెంజిలి వాసెనయ్య నెఱి నెక్కినఁ గంఠికదయ్య సమ్మదం
బంజకఁ గొంచుమయ్య పాలుపారె శుభోత్కరమయ్య! యం చొగిన్. ౨౩౬
- ఉ॥ ఏకృతి నింటివాసి చను తేర్పడఁగా వనవాసి యయ్యె నం
చాకృతి నీవు పాలుగొని యంత లలంతలు సంది కుందె ది
ల్లకరుణంబురాని మహితాత్ముఁడు రాముఁడు సమ్మదంబునన్
నీకుశలంబుఁ బేర్కొనఁగ నేఁ డనిచె న్నను భవ్యభావనా. ౨౩౭
- ఆ॥ దేవ! ప్రియమునీకుఁ దెలిపెద దారుణశోకభార మెడలి సుఖము గాంతు
వీముహూర్తముననె యెలమిమై భ్రాతతో సంగతుండ వగుదు చక్కనగుము.
- ఉ॥ రాముఁడు రావణుం దునిమి రా పెడలించి మహిజ మైతిలోన్
ప్రేముడిఁ గొంచు సోదరుఁడుఁ బ్రీతమసస్కులు మిత్రవర్యు లు
ద్దామయశోబలాంచితులుఁ దద్దయుఁ గొల్పి మహాసమృద్ధుఁ డై
శ్రీమహితుండుగా నిచట సేరఁగవచ్చుచునున్నవాఁ డనా. ౨౩౮
- తే॥ లక్ష్మణుం దురు తేజుండు లక్షణమున దా నుపేండుండు గా శచి మానసమున
నీత వైదేహి యాయశస్విని సమగ్రకామ్య గా రాముఁ డింద్రుని కరణి నొప్పె.
- క॥ ఏను హనూమానుడఁ బవమానసుతుఁడ వాన యేండు మతమున రామున్
మా నగు భక్తిం గొలిచితి నీనెఱి విభుఁ డనుప నిన్ను నెనయంగంజిన్. ౨౪౦
- ఉ॥ అని హనుమంతుఁ డాడు నెడ నాభర తేళిత భ్రాతృవత్సలుం
డనితరవృత్తి యై ప్రబలు హర్షమునం దలఁ పేద వ్రాలె మో
హనహతిఁ బూలి యొక్కగడె యమ్మెయినుండి మలంగి త్రప్తిలం
గని ప్రియవాదిఁ గన్గొని నికామలసద్రసపారవశ్యుఁ డై. ౨౪౨

—♦ భరతుని పరమానందము ♦—

- చ॥ కవుఁగిట నెక్కినం బొదివి కార్కొను సంభ్రమవృత్తితోఁ గనుం
గవఁ బ్రమదాశ్రుపూర మొగిఁ గ్రమ్మి దిర మృగు వానిమేనునం
దవిలి యెలర్పజేయ నెడ దక్కు నెలుం గొడగూర్చుకొంచు గా
ధవిదిత మించు వేడ్కయు గడల్కొని ప ల్కొదవింప ని టనున్. ౨౪౩
- ఉ॥ దేవుడవ్రా? మనుష్యుడవ్రె? తీ రగు మద్విభుశాసనంబవో?
భావుక మైన నా ననుచు భాగ్యమవో? యరయంగఁజాల న
న్నీవెర వొప్పఁ గాచి తిటు లిందఱ మన్నితి పుణ్యరాశి! యో
పావనమూర్తి! నీనుడువుభంగి యెఱింగి నుతింప శక్యమే. ౨౪౪

- ఆ॥ ఓప్రసన్నరూప! యల్లాసమో? యను శ్రోశమో? యెఱుంగఁ గూర్చు నీమ
రాకమేల్చి కెన్న నౌ కారణము నన్నుఁ గడఁకఁ జేర్చి తెడరుకడలి దరిని.
- క॥ రాము శుభాగమము మదీయామయ మెడల నొడివిన దయామయునకునా
నోముల పున్నెపుజేజే కేమహితార్చన లొనర్తు నేమెయిఁ గొలుతున్. ౨౪౬
- సీ॥ ఇదె నే సమర్పింతు నించుగోశతసహస్రము గ్రామశతము సుసంభృతమ్ము
సుందరమూర్తులు శుభసమాచారలు కుండలాఢ్యలు మహాకులజనితలు
స్వర్ణవర్ణలు శశిసౌమ్యాననలు సమస్తాభరణాంచిత లలరుఁబోండు
నగు కన్యకలఁ బదియార్గుర నొసఁగెద నీకు దారలు గాఁగ నెఱి దలిర్ప
నెలమిఁ గూర్చితి మన్నాథుఁ డెనయవచ్చె ననిశుభోదర్శక యా వార్త నందఁజేసి
యిట్టిసీకుఁ బ్రియాఖ్యాత కిడఁగ సదృశ మైన యర్థంబు గలదె యియ్యవనిలోన.
- క॥ జీవితదాతవు నీ కే జీవితమె వశం బొనర్తుఁ జెలిమి నెపమునన్
నీవలన మత్స్యవర్తన మేవలనుననేనిఁ జెల్ల నెనయింపు సఖా! ౨౪౭
- ఆ॥ అనుచుఁ బలికి విభుని యాగమనం బద్భుతోపమంబు హనుమఁ డొప్ప నొడువు
విధిఁ బ్రహర్షితుం డవేలకుతూహలుం డై దిదృక్ష భరతుఁ డనియె మఱియు.
- తే॥ పెనుపుదక్కి మహాటవిఁ బెరయఁ దొడరు నెడరు దోడుగ నడరు పెక్కిండ్లు సడిన
నంగఁ బ్రీతికరంబు మన్నాథు కీర్తనంబు నేటికి వింటిఁ గర్ణంబు లలర. ౨౪౮

—♦ భరతుఁ డడుగ హనుమంతుఁడు రాము పూర్వవృత్తము నొడుపుట. ♦—

- తే॥ అరయఁ గల్యాణి తాకికి యైన గాధ నన్నువలగొని వెలసె నీనాటి కహహ
వెరపుమెయి వర్షశతము జీవించుచుండు వాని కానంద మొదవు నవశ్యమనఁగ.
- సీ॥ అన్న! రాఘవున కయ్యగచరాఘంబున కెట్లు సమాగమం బిఱపుపడియె
నెయ్యది వర్తనం బెచ్చోట నునికి తా రే మేమి పని వంక నెట్లు మెలఁగి
రారాక్షసుం డెట్టి డభియోగ మెభ్యంగి నొదవెఁ దీర్పున కేమి యురవు గలిగె
నిదియెల్ల వివరింపు మే దూరగుడ నయి యున్నాడఁగద నాథు నొకటమున
ననుచు ముచ్చటించి యంచిత యా బ్రుసి యందుఁ దదుపవేశ మనువుపఱిచి
యాదరింప హనుమఁ డధిపుని వనవాసభంగి వివర మొప్పఁ బలుకఁదొడరె.
- సీ॥ మును దండ్రు తల్లి కిచ్చిన వరంబున రాము ప్రవాజనం బట్లు పరఁగుటయును
బుత్రశోకమె తన్నుఁ బొరిపుచ్చ దశరథాధీశుండు పరలోక మెనయుటయును
దూత లేతెంచి మాతులగృహమ్మున నుండఁ దెరలించి నిన్నుఁ దోడ్చెచ్చుటయును
వచ్చి యయోధ్యలోఁ బొచ్చి మాతృవృతం బభీప్సితం బెల్ల గర్హించుటయును
జితకూటశిఖరిఁ జేరి యమిత్రకర్మనుడ వీవురాము సంశయించి
యన్న! నన్నుఁగూర్చి మన్నించి ధరయేలు మనుచు నడుగులొత్తి యడుగుటయును.

- శా|| ధర్మం బింతయుఁ దప్పకుండ మెలఁగం దాగొన్న ని న్నెంచియున్
మర్మజ్ఞం డతఁ డయ్యనిక్కపునుడి న్మానించి తాఁ గొన్న స
త్కర్మంబుం దిగనాడనేరక సిరిం దార్కాణగా వీడఁగాఁ
బేర్మిం బాదుక లీపు వేడ నిడి తృప్తిం గూర్ప నెక్కొంటయున్. ౨౫౪
- ఆ|| అంత నవి గ్రహించి యాన చొప్పే వేచియుందు ననుచు భర్త కొప్పబలిక
వచ్చి తింతవట్టు వరుస నీయరసిన యదియ యవలినృత్త మనధరింపు. ౨౫౫
- ఉ|| నీ విటరాగ వా రరుగ నెక్కొని కన్గొని రొక్క నిర్జనం
బా నన మందుఁ జొచ్చిరి మహాత్ములు భ్రాంతమృగద్విజంబు స
గ్రావము దావపానకవికంపితమార్గము ద్యూన మూస మా
నావిపినంబు వీడి చని రాదట నొ నటవీపభంబునన్. ౨౫౬
- ఆ|| హ స్తిమృదిత మగుచు నతిఘోర మటు హరివ్యాఘ్రమృగమృగాదనాయుతాఢ్య
మైన విజనదండకాఖ్యమహావన మెనసి రబలతో సమితబలులు. ౨౫౭
- ఉ|| వారలమ్రమాలఁ దోచె బహువారణసారబలోన్నతుండు దు
ర్వారుడు వీరుఁ డుద్ధతుఁడు రాక్షసుఁ డొండు విరాధసంజ్ఞఁ డే
పారఁగ వాఁడు ద మ్మతిమి యారవ మొప్ప నలంప నాతనిన్
నేరిమిచొప్పడ న్మడఁచు నిష్ట బయల్పడ నొక్క లోయలోన్. ౨౫౮
- ఆ|| కూల్చి ఘోరకరించు కుంజరం బట్లుగా నటచు మొఱకు నట్టె యంటఁగాల్చి
దుష్కరక్రియావిధాతపాతకు వాని నమరపురికిఁ బనిచి యచటనువాసి.
- క|| సాయంతనసమయంబున నాయరువుకు నీతతోడ నటఁజని శరభం
గాయత్రము రమ్యము నొ నాయాశ్రమపదము నేరి యలరాగునెడన్.
- క|| ఆముని రాముని సుమహితనామునిఁ గని సుకృతి నైతి సునృచరిత ని
న్నేమమునఁ గంటి శతధృతిధామమునకు నరుగువాడ దయ నెల వీవే.
- ఆ|| హరిహాయుండు పిలిచి యరిగె నం చని యోగ వహ్నిఁ జొచ్చి మానివరుఁడుసనిన
నచటు వీడి తాపసాశ్రమంబుల నెల్ల నరసికొనుచుఁ బూజ లందఁగనుచు.
- తే|| తపసు లడిగిన కర్జంబు దలఁపున నిడి యందటకు వందనము లర్పి నందఁజేసి
యట జనస్థానమునఁ గూర్చినట్టి వసతి సతియుఁ దా ననుజుఁడు నుండుసమయమునను.
- ఉ|| శూర్పణఖాఖ్య రావణుని సోదరి కుష్టచరిత్ర రామునిన్
దర్పకసన్నికాశు మదదర్పమునం దమకించి దుష్కృమం
బేర్పడఁ బైకొనన్ వలవ దేగు మనన్ జనకాత్మజాత నేఁ
దీర్పక పో నటం చది యుదీర్ణత సూప నమర్ష మూర్తి యె. ౨౬౪
- క|| రాముఁడు లక్ష్మణుఁ గని యాయామయముం బాపు మనిన నసిఁ గొని తోడ్పొ
నామూర్ఖ కర్ణనాసం బామహితుఁడు గోసి యింక నరుగు మనవుడున్. ౨౬౫

- మ॥ అది రేప న్బదునాల్గువేపు రసురు ల్వాపద మేపార నా
పద మల్లాడఁగ నేగుదెంచి యఱుచున్ బ్రావీణ్య మొప్పున్ ఘన
ప్రదరంబు ల్వఱఁగించి రాముఁ డొకఁ డప్పాపౌఘ మెల్లన్ సుమ
ర్మదముం దా నరజాములోన మడఁచె న్మాను స్సుర ల్పొంగఁగన్. ౨౨౬
- ఆ॥ తపముచేలు గూర్చు దారులు ఖరముఖ్యు లతిబలాఘ్య లట్టు లనవ శేషు
లగుడు మూర్ఖురా లహంకృతిమైఁ జని యగ్రజునకు వినిచి యడలుటయును.
- శా॥ మారీచుం డనునాఁడు తత్ప్రణిధి దుర్మానుండు ఘోరుండు మా
యారంభుం డతఁ డంప రత్నమయదేహం బుల్లసిల్ల న్మృగా
కారుం డై చని యాశ్రమంబునడుమన్ గాంతు ల్దిశాంతంబులం
దీ రొప్పం గబళింపఁగా విహరణోద్వృత్తిం బ్రవర్తింపఁగాన్. ౨౨౭
- ఆ॥ మాయదారిమెకము మైథిలి తాఁ గాంచినంత నిట్టిదాని నరయ మెందుఁ
బట్టితెచ్చి యిమ్ము ప్రాణనాయక! యిది యిమ్ము వెలయఁజేయు సొమ్ము సుమ్ము.
- క॥ అనవుం డ ట్లానరించెద నని యనఘుండు దాని పజ్జ నరుగుటయుం దా
నని మిషగతి నది పొదలిన జననాథుండు ద్రెళ్ళనేసె శాతశరమునన్. ౨౨౮
- క॥ హా లక్ష్మణాయనుచు దుష్టాలాపము సేసి యసుర యడఁగించిన నిం
కేల తడసె దని లక్ష్మణు నాలోమాత్తి వనిచె నధిపు నరయఁగాన్. ౨౨౯
- చ॥ అద నిదె యంచు దుర్మతి దళాననుఁ డాగృహసీమఁ ద్రొక్కి పా
పదము గ్రహమ్ము రోహిణినిఁ బాల్కొనినట్టులు సీతఁ గొంచు దు
ర్మద మొదవంగఁ బోయెను రిరక్షిషు దక్షు జటాయువున్ జయా
స్పద మగు చంద్రహాసమునఁ జక్కొనరించి వియత్పథంబునన్. ౨౩౦
- ఉ॥ ఆయెడ ఋశ్యమూకమను నద్రుఁ బ్లవంగమనాథుండుం గపుల్
శ్రీయుత నేసతీమణినొ చెచ్చెరఁ గొం చిదె పోవుచున్నవాఁ
డాయతతేజఁ డియ్యసురుఁ డంచుఁ దలంచుచు నుండునంతలో
నాయెలనాగఁ జేర్చె నతఁ డంకిలి దీతె నటంచు లంకలోన్. ౨౩౧
- క॥ సౌవర్ణమణిమయాంచిత మా వేశ్యమునందు నునిచి యాయమతోడన్
దా వెడసాంత్యపుఁ బలుకుల నావికలుండు దేర్తు ననెడు నాసం బలికెన్. ౨౩౨
- ఆ॥ వాని భాషితములు నరవర్ణిని వికర్ణితము లొనర్చి తృణము దానవుండ
టంచు నెంచి చనియె నట నశోకాఖ్య యా వనిక నుండు తలఁపు వఱలుచుండ.
- ఉ॥ దుష్టమృగంబుఁ బోకడచి దోర్బలభీముండు రాముఁ డాదటన్
గవ్వతరం బటం చనుజఁ గన్గొని చెచ్చెర నేగుదెంచి యా
నష్టగృహంబు చందము వినాకృతముం గని గృధ్రరాజు నా
దిష్టపదంబునం గనమి దీర్ణమనస్కత నొల్లఁబోవుచున్. ౨౩౩

- తే॥ అల్లగోదావరీతటాభ్యాశపదవిఁ బుష్పితానోకహంబులుఁ బొదలుఁ జొచ్చి
యరసి కొంతవడికి గృధ్రులరు నిరస్తుఁ బితృసఖుం గాంచి తల్లబగతికి వగచి.
- క॥ ఆతని దహించి పేర్మిం బ్రేతక్రియలెల్లఁ దీర్చి పెం పేద నన
వ్రాతముఁ బెరయుచు నరయుచు లూతాకృతి నున్న పిశితలోలు కరములన్.
- ఆ॥ చిక్కి యతని పొడవుచేతులు దెగఁజూడ జూడ నొప్పు తనువునోడ నతఁడు
పుణ్యగతికిఁ బోవు పొలుపునఁదగు వార్తఁదెలుపమెలఁపుగూర్చు తెగువుఁగాంచి.
- క॥ శబరి నృతంగముని వనిఁ బ్రబుద్ధఁ గని పూజవడసి పరమపదవికిన్
బ్రబలతపోయోగంబున నబల ననుచుఁ దెలిపి నట్టి యర్థముఁ గొనుచున్. ౨౮౦
- క॥ పంపాసరోవరము దరి సొం పెడలిన యెడఁదగతులఁ జూడఁగ నగుచున్
శంపాలతాంగి నొగులు తలం పెటియఁగఁజేయఁ దనదు లా వెడలంగన్. ౨౮౧
- క॥ సానుజుఁడు ఋశ్యమూకాఖ్యానం బగు నద్రి సేర నరుదేర మహీ
జానాయకుఁ గని భానుజుఁ డానరవరు లెవరో యనుచు నతిశంకితుఁ డై. ౨౮౨
- ఆ॥ నన్నుఁబనుప నేను నాధుని చరణము ల్గొలిచి వారి నచట గూర్చుటయును
భ్రాత వాలి దన్నుఁ బటప సం దున్నవాఁ డతఁడు విభుని శరణ మర్చి వేఁడె.
- ఉ॥ ఆతని వర్తనం బడిగి యాతటి రాముఁడు వానరేంద్ర ! ని
న్నేత నొనర్చువాఁడ నని నిర్ణయ మొప్పుఁగఁ బల్క వారికిన్
ఖ్యాతము సఖ్య మావహిలె నగ్నిసకాశమునందు నవ్వలన్
శాతశరంబునం దునిమె శక్రజు నవ్విభుఁ డొక్కమాత్రలోన్. ౨౮౩
- తే॥ ఆమహాకాయుఁ డతిబలుఁడట్లు గూల రాజ్యమున నిల్పె సుగ్రీవు రఘువరుండు
దాన నుప్పొంగి యినజుండు తద్ద బనిచె సీత నరయంగ నలుదెస లెనయఁ గపుల.
- మ॥ పదికోటు ల్లవగు ల్ప్రపంచ మఱుమన్ బ్రస్తాపితు ల్లాఁగ న
మ్మద మొప్ప న్మది దక్షిణాశఁ గొన సన్మానించు మా కప్పు విం
ధ్యదరిన్ మాసయుగంబు గోల్పడిన చందం బయ్యె నయ్యాపదం
బదిలం బించుక లేని మమ్ముఁ గని వ్యాపాదంబునం జేర నై. ౨౮౪
- ఆ॥ గృధ్రరాజ మొకఁడు గిళనం బొనర్పంగఁ బెరయ నేము వాక్యసరణి నాజ
టాయు వటు సనియె నాయ మా గతి నన నదియు వగచి కపుల నాదరించి.
- తే॥ అయ్యలార! నాతమ్ముఁడే యతఁడుమీరురామకార్యార్థులపై యారామయదిగొ
లంకలో నున్నయది మేలి లావు నెఱయ నబ్ధిదాఁటి చనుం డని యనువు నోఁవ.
- క॥ ఆసంపాతి మహాబలుఁ డాసన్న న్నొడివి యిచ్చ నరుగుటయు నఘం
బాసయుఁ బెనఁగొన నంబుధి నాసన్నం బైనదాని నటఁగాంచి కపుల్. ౨౮౫
- ఆ॥ వగవ వారి యెడరు వారించెద నటంచు జ్ఞాతివర్గ మెల్ల సంతసిల్ల
యోజమెయి మహాబ్ధి యోజనశతము గలంకతోడఁ గడచి లంకఁ జేరి. ౨౮౬

- ఉ॥ శోకము పెల్లెసంగఁగ నశోకవనస్థలి నొంటికట్టుతో
నేకికయు స్థరాశయయు హీనయు దీనయు నై తపస్వితా
ప్రాకటవృత్తి నున్న రఘురాము సధర్మిణిఁ గాంచి మ్రొక్కితిన్
నీకడ కమ్మరో ! పనిచె నేత తరించితి వంచుఁ బల్కుచున్. ౨౯౧
- ఆ॥ ఆయనిదితాత్మ కధిపు సేమంబుతో నంగుళీయకము మహామహం బ
నుత్తమంబు భక్తి నొసఁగితి నడియాల మదియ చాలె నంబ నలరఁజేయ. ౨౯౨
- క॥ ఏయమ్మ నోము ఫలమవో? మాయన్నా! కాన్ప వైతి మా కింతకు నే
నాయుర్వ్యయ మొనరింపమి మాయురె శుభమయ్యె ననుచు మానిని పలికెన్.
- ఆ॥ అట్లు హృష్ట యైన యద్దేవి నచటి యుదంత మడిగి యరసి తడయ కేను
సెలవుగోర నొసఁగె సీమంతమణిని సీమంతినీమణియు సుమాళ మెసఁగ. ౨౯౩
- ఆ॥ అచటవాసి యొకఁడ నాలోచనము సేసి లోచనోత్సవంబు నాచరించు
నసురనాథు నమ్మహావన మ్మంతయు ధ్వంసిత మొనర్చి వఱలుచుండ. ౨౯౪
- క॥ ననుఁ బట్టి కట్టి కొట్టఁగ ననుపదమె సురారి వనుప ననుచరవర్గం
బనిచితి జముప్రోలికి నాతనువుం గాపాడుకొనెడు తత్కర్మమునన్. ౨౯౫
- ఆ॥ అట్లు కోట్లకొలఁది నబ్బలంబుల రూపుమాపి వానిఁ జేరి మాటచొప్పు
దనర బుద్ధిసెప్పి తద్దుర్లయపుఁ జేత కలిగి పురవరమ్ము నగ్గి కొనఁగి. ౨౯౬
- తే॥ అవల దేవికి వందనం బాచరించి యంబ యొసఁగిన యారత్న మనువుసేసి
కొని తరించితి సంద్రమ్ము గొనకొనెడు భవమ్ము పేరిటి సంద్రమ్ము వరుస పొసఁగ.
- క॥ కృతకృత్యుడ నై యమ్మెయి కృతిఁ దీర్పెనలార రాముఁ గృతినత్తముఁ జే
రితి నతిఁ గూర్చితి వినిచితి సతీవతంసంబు వార్త సంభ్రమ మలరన్. ౨౯౭
- క॥ అర్చిష్మంతం బమ్మణి నర్చిష్మత్ప్రతిభునకు సురార్చితునకు నే
నర్చన లెసఁగ నొసంగితి నేర్చినవాఁ డీతఁ డనుచు నేత గణింపన్. ౩౦౦
- తే॥ అబల శుభవార్త విని రాముఁ డరుస మొప్ప జీవితాశంస సేసెను జీవితాంత
మొదవ నాతురుఁ డగు నాతఁ డమృతసేవనమున నుజ్జీవితుం డయి ననుచునట్లు.
- క॥ ఉద్యోగమసురహతికై యుద్యోజించె మదిలో రఘూద్వహుఁ డంతన్
సద్యోఽఖిలలోకశమప్రద్యోతితమూర్తి యా విభావనుఁ డనఁగాన్. ౩౦౧
- ఉ॥ వానరవీరవాహిని ప్రవర్తిలె సంతట సాగరాంతసీ
మానుస్మతంబుగా నలుని నాదట సేతు వొనర్పఁ బంచి ని
ధ్యాన మొనర్చి దాన బల మంతయు నవ్వలిగట్టు సేరఁగాఁ
బూనిక సంతరించె రఘుపుంగవుఁ డప్పరి ముట్టడింపఁగన్. ౩౦౩
- ఆ॥ అట్లు దాడివెట్టి యసురులు పైకొనఁ దునుమఁదొడరి రెదిరి ధూతదురితు
లైన హరివరు ల్ప్రహర్షాప్తి రిపుల కయ్యదే యుగాంతకాల మగుచునుండ. ౩౦౪

- ఉ॥ నీలుఁడు ద్రుంచె వైరిబలనిష్ఠితుఁడైన ప్రహస్తుఁ డగ్గు-వా
రాలలి యోధనాయకుల నందఱు దున్నిరి లక్ష్మణుం డస
జ్జాలము మూలకంద మగు శక్రవిజేత జయించె రాముఁ డు
దేవలశరార్చి వేల్చె సముదీర్ణుల రావణకుంభకర్ణులన్. 30గీ
- ఉ॥ పూవులవాన జాల్మోనఁగఁ బుణ్యమహాద్వలు వేల్పులు న్నహా
దేవుఁడు శక్రకాలజలదేవులు బ్రహ్మయు డాయచచ్చి సు
శ్రీ విలసిల్ల రాము నుతిజేసి భావన మ్రొంగ లోకము
ల్భావుకసంపదం బొదలెఁ బావని భూసతి యొప్పె మెప్పునన్. 30ఁ
- క॥ మీతండ్రి దశరథేంద్రుఁడు చేతోమోదంబు దనరఁ జెలు నొప్పారన్
బూతచరితుని రాముని ఖ్యాతయశోధనుఁడు గ్రొచ్చి కొంగిటఁ జేర్చున్. 302
- శా॥ ఆయానందరసప్రవాహసృతియం దగ్ధోక్తులే కాని యె
ప్లేయేవ క్తలునేనిఁ దెల్లముగ నిట్టియర్థ మంచు న్వచ
శ్చియుక్తి నివరింపనేర రిదియు నిన్దంబ పో యేను న
క్షే యూహ న్నమకూర్చుకొంటి భవదీయేష్టానసంసిద్ధికిన్. 30౪
- ఆ॥ అమరులెల్లఁ బొగడి హర్షప్రహర్షాప్తి నరము లొసఁగి రర్కసంశయా క్తి
కమున కం దొకంటఁ గలనునఁ బొలిసిన కపులు బ్రదికి మేలుకాంచి రపుడు.
- శా॥ ప్రీతుం డయ్యె రఘూద్వహుండు ప్లవగు త్ప్రీతాత్ము లై రెల్లరున్
జేతోమోదమునన్ సుర ల్మునులు సంస్థితత్వముం గాంచుచున్
సీతానాయకు నాన స్వస్వపదము ల్చొల్వొందఁగా జేరి ర
య్యాతాయాతము లొప్పె న పుభయలోకానందసాంబ్రదస్థితిన్. 30౦
- తే॥ వానరులు రాక్షసులునుఁ దత్ప్రభులు నుదితమహితసౌహార్దమునలమమతము హిత
వెలయ వెలలేని కందువ విభుని యానఁ బుష్పకవిమానవరముపైఁ బొనరువడిరి. ము
- క॥ సీతాసమేతుఁడై రఘుఁడేత సమారోహణంబు నెఱప సుహృత్సం
స్థితుని యనుమతి వడసి యనేతాదృశమహిమ మది మహీయస్సురణన్.
- ఆ॥ మొగిలుదారిఁ జంద్రమోమండలం బనఁ దళుకు లెల్లకడల దళముకొనఁగ
నవ్వీమానరాజ మరుదెంచెఁ గిష్కింధ నేర నొక్కమాత్రఁ జిత్రముగను.
- క॥ అటఁ దరలి గంగసేరఁగఁ దటుకున నేతెంచి మానితారావిభు న
య్యటజమున నున్నవాఁ డిపు డటవీచరవరులు గొలువ ననుమోదమునన్.
- తే॥ పుష్కయోగంబు తగ నెల్లి పైసఁగుచుండు వెరవుమైగనఁగాంతు వవిఘ్నముగను
రామచంద్రు దయాసాంద్రు రహిదలిర్పఁ దపము సిరిరూపు గని సిద్ధి వార్పఁదొడర.
- చ॥ అను హనుమద్వచస్సరణి యంతర మంతయు సంతసంబుగా
నినుచు కడంకఁ జిప్పిలెడు నెయ్యపుఁ దేనెల సోన లన్నటిన్

గనుల నలుంగుల న్నెడలఁగా రస మియ్యదియే యటంచు వా
క్కనుసృత యై కడఁగొనఁగ నానృపనందనుఁ డులసిలుచున్.

302

క॥ పునరాల్లింగితుఁ జేసి విభుని దూతుని దెసనె చూడ్కి పొనరారఁగ ని
ట్లనె నాఘనుఁ డొయ్యనఁ గూర్చిన యంజలి పరవసంబు సినిఁ బేర్కొనఁగన్.

ఆ॥ తవిలి నామనోరథంబుఁ బూరింపంగ నిన్నినాళ్ళ కిట్లు లేగుదెంచి
తదియ నీవు గాఁగ నన్న! మే లైలిపితి వన్న నిన్ను బొగడ నలవి యగునె.

సీ॥ కావించినాఁడవు కలిమికి మూల మయ్యనజనితోఁ బతి కెలరు సఖ్య
మర్పించినాఁడ వయ్యంగులీయక మంబ కసుర యాదలఁ గాల నాక్రమించి
నడిపించినాఁడవు ననుచు వానరసేనఁ గడలి యవ్వలి దైన గట్టు సేర
గెలిపించినాఁడవు గీల్కొను దొసఁగులఁ గెడపె నీతం డన్న కీర్తి వడసి
నాధు నన్నుఁ గూర్చినాఁడవు నేఁ డిట్లు మేలివార్తఁ దెలిపి మేను నిలిపి
నాశిరమున మోపినాఁడవు ఋణభరం బెట్లు దలఁగువాఁడ నేర్పఱుపుము.

క॥ ధన్యుల రైతిరి మీర లధన్యుఁడ నై యిల్లుసొచ్చి తడసితి నీ పు
ట్టన్యుల యట్టిది గామిన్ ధన్యుల నొనరించె గన్నతల్లిం దండ్రున్.

303

తే॥ అన్నయడుగులు దఱియంగ నన్నుఁ జేర్చి యన్నె మెఱుంగని నాసడిసన్నలెంచి
యన్న ద న్నేలుకొనునంత కనువుపఱుపఁ గడఁగు మింకనుఁ బున్నెంబుఁగట్టుకొనుము

క॥ అని వినయమునఁ బలికి ముదమున భరతుఁడు సత్యవిక్రముఁడు హృష్టుని ధ
మ్ముని శత్రుఘ్నునిఁ గని యిట్లని యాజ్ఞాపించె సంభ్రమాంచితుఁ డగుచున్.

సీ॥ పూజింపఁబనుపుము పూజ్యపూజకుల దేవాగారనగరచైత్యస్థలముల
సర్పింపఁజేయు మనన్యసామాన్య లౌ బ్రహ్మణ్యమూర్తుల బ్రాహ్మణులను
గూర్చింపఁజూడుము గోసహస్రంబుల వత్సయుక్తముల సువర్ణితములఁ
దెప్పింప నెంచుము దివ్యసుగంధచందనమాల్యముఖశుభార్థప్రతతుల
మృదుమధురశుద్ధపాకసమేతభోజ్యభక్ష్యరాసు లెందెందు నేర్పడ నొడుపుము
చలువపందిళ్ళు పానీయశాల లెచటనందు నేనియుఁ గన్నట్ట నలవఱుపుము.

304

ఉ॥ నూతులు వందిమాగధులు స్తుత్యపురాణవిశిష్టయోగని.

రీతకనక్రపంచగుణరీతికలాపకల్పాసమగ్రతో

ఫేతులు సత్కవీశ్వరులు భ్రీతిమెయింజనుదెంతుగాక! యి

ట్లీతఱి రామదేవుఁ గని యెల్ల ఘోషాన్నతి నుల్లపిల్లఁగాన్.

305

తే॥ దివ్యగాయనులను మిథిచు దిట్ట లైన భవ్యగాయను లెల్లడఁ బరఁగువారు

గీతవాదిత్రస్యతావిగీతచరిత పూతగణికాగణములతోఁ బాలుచువారు.

306

ఉ॥ సుందరమూర్తి రామవిభు శోభనసంపదుదారకీర్తి మో

మిందుఁ గలాభిపూర్ణు సిరి నేర్పడ నేలఁగ నైవ సన్మహం

బిం దిరవొండె నేఁ డరసి యెమ్మెయి నెందఱు పుణ్యయోగని

ష్పందగుణానుభూతి రసపారగు లై ముద మందఁగాంతురో.

322

వ॥ అనుచు నయ్యనూచానుండు వివరించునంత.

322

క॥ శిష్టుఁడు భగతుని యాన విశిష్టుఁడు శత్రుఘ్నుఁ డలరి చెలు నలరారణ

విష్టిశతసహస్రముల కభీష్టప్రతిపాదకముల కేర్పడఁ బలికె.

323

సీ॥ చదునొనర్పింపుఁడు సమవిషమోన్నతనిమ్మస్థలంబుల నెఱిదలిర్పఁ

బరిశోధనంబునఁ బరపుసేయింపుఁ డట్లొలయు ప్రదేశంబు లొఱపు నెఱవఁ

గల్యాణధామంబు గాఁగ నందిగ్రామ మాయయోధ్యం గూడ యమరు తెంచుఁ

డించు చందనసారహిమపూరముల నించు లీల గుబాళించు మేలు గొంచుఁ

డలరు లాజలు మన్వంపుటలరుగములు నలవరింపుఁ డాగుల్భకీర్ణాస్పదముగఁ

బురవరమున నగారగోపురపతాకికాంకముల నొడగూర్పుఁ డలంకృతులను.

మ॥ మణిదీపోజ్వలమండలాంచితలసన్మానోద్విమానౌఘతో

రణజాలోరువితానరాజగృహయంత్రశ్రేణిక లేఁడు స

ద్గుణవృద్ధిం గని శ్రీసమృద్ధిఁ దమ కెందున్ సాటి లే దంచు మే

ల్పణతు ల్గొంచుచు నుండఁగావలెఁజుడి భానూదయం బెంచుచున్.

330

ఆ॥ నూర్లకొలఁది గాఁగ నూతనస్రగ్ధామము క్తసుమసుగంధి మూలపంచ

వర్ణచూర్ణములఁ బ్రవర్తింపఁగాఁ జేయవలయుఁ జుండు రాజవర్తములను.

ఉ॥ మంగళవాద్యనాదములు మానితగాయకగీతिसంగతుల్

పొంగి మహూదయాకలనఁ బోడిమి మించు సముద్రరావపుం

భంగి గడయొక్కన న్నెగడు భక్తిమెయిన్ రఘునాథుఁ దోడితే

రం గమనింపఁగా వలయు రాణఁ బొసంగ సుమాళ మొప్పుగాన్.

331

క॥ అని భరతు నాన శత్రుఘ్నునివేదిత మగుడు నెగడు గనిన మనములం

దను వొందిన యకాత్సుక్యము దనువైందెనొనాఁగఁ బ్రజలఁ దారొక్కని నెలయన్.

వ॥ అంత నొక్కింతసేపులోన యనంతామణిమండనాయమానం బగు నయో

ధ్యానగరంబు నగరుతోడం గూడి శ్రీకాంతుని రాక చెవిసోక రాకాశశాంకో

దయంబున డం బెనసిన యంబునిధి సంబంధంబు ననుబంధించి ప్రాతిభాసికం

బగు ద్వైతం బేమిచేయు నేనాఁడేనియు నద్వైతంబె సిద్ధాంతంబు గదా యను

కొనినట్టు లొక్కం డై స్వయంప్రకాశంబును నక్షరంబును నవికల్పంబునుఁ

ప్రజ్ఞానఘనంబును శుద్ధంబును బుద్ధంబును బరమప్రేమాస్పదంబును సాంద్రా

నందంబును నమృతసారతత్త్వాత్మకంబును నిత్యత్వప్రసంబును బరిపూర్ణంబును నై

శోభిల్లుచుండె నందు వాత్సల్యంబున కలిమిం దొలుదొల్ల భరతాసుమతిం

బురస్కరించి పురంద్రీజనంబు పురోభాగం బలంకరింప నుదారభావంబున

రాజదారలు వెలువడునంతలో నిరంతరం బనంతంబు నగు సంతసంబు సెలంగి
యలుంగులు ద్రోచికొని సాత్త్వికవికాసమిషంబున మొల్లంబై వెల్లివిరియ
ధృష్టియు జయంతుండును విజయుండును సిద్ధార్థుండును నర్థసాధకుండును నశో
కుండును మంత్రపాలుండును సుమత్రుండు నను నమాత్యసత్తములుం దదుత్త
మాంగనలును సేనాగణగణేశ్వరులును దత్తరుణీమణులును బ్రాహ్మణులుఁ
దత్తుటుంబినీరత్నంబులును రాజన్యప్రభృతులును దద్యువతివతంసంబులును
శ్రేణీముఖ్యగణంబులుఁ దదీయస్త్రీణంబులు సామంతులు హితులుఁ బురోహి
తులుఁ బౌరులు జానపదులుఁ బరదేశీయులును విద్యుల్లతాపుంజమంజులద్యోత
మానంబు లగు యానరాజంబుల శాతకుంభమణిగుంభవిభూషణశుంభజ్జంభ
మాణమత్తకాశినీకుచకుంభోపమాన కుంభ మత్తమాతంగసహస్రంబుల హేమ
కక్ష్యావిరాజమానసుందరకరేణుకాబృందంబులఁ దురంగమాక్రాంతమహారథం
బుల నాజానేయాదిహయోత్తమంబుల నధిష్ఠించి యలరారుచు నే మే మను
చుం జనుచుండ శక్తిప్రాసప్రముఖంబు లగు సమస్తాయుధంబులు ధరించి ధ్వజ
పతాక లడియాలంబులు గొడుగులు నాలవట్టంబులు నొప్పారఁ బరవళ్ళుసేయు
వీరనరవరులకు సహాయంబు లగు పదాతిసహస్రంబులు పండితులు గవివరులు
గాయకులు వైణికులు మార్దంగికులు వందులు మాగధులు మణికాంచనాలం
కృతగణికాశతంబులుఁ బడవాళ్ళుఁ బడిదియలు పరపుళ్ళును దదేకాభ్యుదయ
సమయంబున రామదర్శనకుతూహలాయత్తచిత్తంబుల నొఱపారం బరతేర
నైన సాకేతనగరంబు సకలంబును నందిగ్రామంబుతో సద్వితీయంబయ్యు
నద్వితీయం బై నిండారి సిరులబండారి యై నెఱిమీఱు నయ్యవసరంబున. 33ర
ఉ॥ యానవరంబులం దశరథాంగన లెల్లరుఁ గోసలాత్కజన్
మానుగ ము న్నమర్చుకొని మానిత లైన సుమిత్రఁ గైక న
పూనికఁ బార్శ్వయుగ్మమునఁ బొం పమరారఁగఁ గూర్చుకొంచు స
న్మాన మనూన మై నెగడ నందనదర్శనలాలసాత్మ లై. 33౫

—♦ నపరివారు డగు భరతుడు నపరివారు రామునెదుర్కొనుట ♦—

శా॥ నందిగ్రామము సేరి రయ్యెడ మహానందంబు పూరంబు వొం
గం దత్కాలనిబద్ధము ల్తురగరింఖాఘట్టహేషారథ
స్పందేభావభిబృంహితారవములున్ సన్మంగళాతోద్యయు
గ్గుందుభ్యంచితనిస్వనంబులును జ్యా దొట్రిల్లు న శ్లేర్పడన్. 33౬
తే॥ అంతయును సంతసంబున సంతరించి నదియ కాఁగ నదియ కాఁగ తార్థ మయ్యె
రాము వరియింపఁ బొదలు సామ్రాజ్యలక్ష్మీ యందియల మొరపము మురు వంబుజాక్షి.

- చ॥ గురులు ద్విజాతిన త్తములుఁ గోవిదవర్యులు నైగమాఘ్యులై
పరఁగెడు శ్రేణిముఖ్యులునుఁ బ్రాజ్ఞులు మంత్రులు బంధుపజ్జులున్
బరవడి మంగళార్థము లపారము లేర్పడఁ గొంచు హర్షసం
భరితులు గాఁగఁ జేరి నడువన్ భరతుండు రసార్ద్రమూర్తియై. 33౮
- ఆ॥ నృత్తగీతవాద్యనిశ్రేణులఁ బొసంగు వీణమెట్లు లెక్కి వివిధతూర్య
భేద మరయుచును సవిధవందినుతు లందు కొనుచు నలువరాణి గూడి రాఁగ.
- సీ॥ బౌదల పీఠంబునం దార్యపాదుక లాత్మీయభాగ్యంబు లనువుపఱిచి
యాణిముత్యపుఁబేర్ల నలరుదండల నొప్పు పాండురచ్ఛత్రంబు పరఁగదాల్చి
వెల్లజల్లిమెకమ్ము వీచోపు లిరుగడ హేమభూషితము లిం పెనయఁ గూర్చి
యధిరాజయోగాఢ్య యశా శ్రీయదియ యిట్లు గూ పొందె ననెడు నిరూఢిఁ బేర్చి
దీనుఁ డుపవాసకృశుఁ డతిధీరుఁ డుచిత చీరకృష్ణాజినాంబరశ్రీవిలాసుఁ
డన్నఁ గనుఁగొనఁ దత్పూర్వహర్ష మెసఁగ భరతుఁడందఱఁగూడి తాఁ బయలుదేరె.
- ఆ॥ అన్నమాట యన్న నన్నన్న వాని మే న్నొంగు హర్షవార్ధిపూర మనఁగ
నిన్ని యభ్యుదయము లెనసిరా నానాట నంతలయ్యె ననుట యబ్బరంబె.
- శా॥ ఆలో రామునిఁ జేరి తత్పదయుగం బర్చించి తద్వృత్త మా
లీలామానుషమూర్తి మే లన సముల్లేఖ ని వేదించి వి
ద్యాలంకారవిశిష్టకీర్తి హనుమం డర్థాఘ్యుఁ డై మర్రిరా
నాలోలత్వము దోఁపఁ గైకకొమరుం డవ్వానితో నిట్లనున్. 3౪౨
- తే॥ అన్న! యిట్టిది కాపేయి యై తనర్పు చపలచి త్తత గాదుగా సంభ్రమమునఁ
బలికితో కానరాఁ డేమి? ప్రభుఁడు రాముఁ డాపరంతపు విడిది యిట్లలఁతి నున్నె.
- ఆ॥ కామరూపు లగుచుఁ గడకొందు రంటి వా రేరి ? ఘనులు నానరేంద్రు లెందు
నెఱయకుండువారె నిహతులై యొక్కడ నేమిచోద్యమొక్కొ యెఱుకపడదు.
- సీ॥ అని సందిహానుఁ డై తను నిక్క మరయంగ నాసత్యవిక్రముఁ డడుగ నర్థ
విజ్ఞాపన మొనర్చు విధముననే వాని కనుమఁ డిట్లనె దేవ! యవధరింపు
మింతయుఁ గల్ల గా దే నసదే? సదాఫలకుసుమమధుస్రవంబు లగుచుఁ
దతమద్రభమరనాదితము లౌ వృక్షము ల్మునిప్రసాదంబున మొనయుదేర
నలరుచున్నారు వారు తదనుభవమునఁ జొక్కి యిక్కాల మింతయు సూన్యతంబ
యమ్మహాతిధ్య మఖిలగుణాన్వితంబు వినుతినేయంగఁ దీఱదు వేయునోళ్ళ. 3౪౩
- ఉ॥ వాసవసంప్రదత్తవరవైభవ మయ్యది మానియోగదృ
గ్భాసముపార్జితంబు విభు ప్రాప్తి విభాసిత మయ్యె నియ్యెడన్
శ్రీసముపేతు లై యిపుడె చేరఁగలా రెడలేక కాంతు లే
యాస ఫలింపఁ గన్నుఁగవ కాఢ్యమహోదయ మావహిల్లఁగన్. 3౪౬

- మ॥ అదిగో కోనమెకంబు లార్వ నొఱ పే నారావ మారాద్యతం
బు దృఢం బంచితహృష్టిపుష్టికలనాపూర్ణం బుదీర్ణంబు నై
మదికి స్వీనుల కెక్కి నెక్కినఁగ నౌ మార్గంబు రూపించుచు
న్నది యవ్వాహిని గోమతీతరణసన్నాహాధ్య యౌ నెన్నఁగాఁ. 382
- క॥ అల్లదిగొ రజోవర్షం బుల్లోలం బగుచు నెఱసె నుద్యాతం బై
యల్లలి వాలుకిసిస్థలి స్థలితమ కాదె యదియు జనపతితిలకా! 383
- ఆ॥ సాలవనము రమ్యసాల మాలోల మొనర్చుచున్నవార లర్చితులు ప్ల
వంగు లియ్యెడం గడంగి లోలాత్మత నాగణింప నొగదే గుణాధ్య! 384
- సీ॥ అదె యిదిగో కాననయ్యెఁ బుష్పకము దివ్యవిమానవరము సమంచితంబు
చందురు బింబంబుచక్కి దోసంబుల రూపించు కాంతినిరూఢి మెఱసి
విమల మై యెది తపోవిధిమనోయోగా ప్తి బ్రహ్మనిర్మిత మనఁ బరఁగెఁ దొల్లఁ
గడఁగి ప్రసాదించెఁ గమలసంభవుఁడు కుబేరున కాతని బీర ముడిపి
రావణుండు హరించె నారాక్షసేంద్రు సకలబాంధవసముపేతు సంహరించి
రాముఁ డెనయంగ నీనాట రామవాహనంబు నాఁగఁ దనర్చుచున్నది జనేశ!
తే॥ తరుణరవిబింబసదృశ మిద్దాన రాముఁ డనుజతో జనకజతోడ నధివసించి
యున్నవాఁడు మహాతేజు లూర్జిత లగు ప్లవగ రాక్షసవిభులు త న్బలసికొలువ.
మ॥ అనుచుండం గనుచుండునంతట నె హర్షాంభోధు లుప్పొంగి నె
ట్టన నొక్కం డయి యంబరం బెనసి దార్ధ్యం బొప్ప నొప్పారు ని
స్వన మై చొప్పడె వచ్చె నల్లడుగొ భాస్వంతుండు రాముండు నాఁ
జను ప ల్కె పెనుపొందె బాలయువపౌంస్సస్త్రైణవృద్ధాస్థితీ. 385
- ఆ॥ వాహనములు డిగ్గి వసుధ నిలంబడి కనులపండువుగను గనిరి జనులు
రాము సోము నట్లు రహిమిఱ నంబర యానగతు స్వకీయ మయము వెలయ.
చ॥ భరతుఁడు దోసి లొగ్గి ముదపారమహోదధి పొంగి పొర్లఁ ద
త్పరతఁ దదున్ముఖుం డగుచుఁ బ్రాప్తయథార్థసుఖాగమంబునక
బరముని రామునిక సముని భావన నర్చ లొనర్చి మెచ్చి స
త్వరుఁ డగుచుండెఁ బాదముల వ్రాలి దొసంగుల నెల్లఁ ద్రోవఁగాఁ. 386
- సీ॥ బ్రహ్మసృష్టవిమానరాజంబుపై రాజరా జట్లు సిరిఁబొల్చు నోజవాని
నంచల కూ రొప్ప నది మించు సరణి వాక్పతి తాన యౌ లీలఁ బరఁగువాని
పృథువిశాలాక్షుఁ డై పెనుపొంది వేఱొండు వజ్రపాణి యనంగ వఱలువాని
లక్ష్మీ క్రివిలాసంబు లలి సద్వీతీయత విష్ణుఁ డీతం డన వెలయువానిఁ
బుష్పకాగ్రగతుని భూరితేజుని నగ్రజుని సుమేరు నిష్ఠ సౌబగు మీఱు
భాస్కరునిన పోలెఁ బరికించి కేలోద్భేద బ్రయతుఁడై ప్రపత్తి భరతుఁడవుడు.

- శా|| రామాజ్ఞం గొని వ్రోమయానవర మారాహ్నతతఁ ధన్య యా
భూమిం దా రయ మాగి యంచ లొలయఁ బొల్పారుచు న్నిల్వఁగా
భూమానందుఁడు రామదేవుఁ డనుజుఁ భూరిక్రమోపక్రముఁ
శ్రీ మీఱం దనయున్నచోటున కటఁ జేరం గటాక్షించినఁ. 3౫౬
- ఆ|| రాము నెనసి యతఁడు రాణించు భక్తిఁ దత్పాదపద్మయుగళిఁ బరఁగ వ్రాలె
నదియ కూర్చుకొనియె నవల సాస్తాంగనమస్కి)యావి శేషమంజిమంబు. 3౫౭
- క|| చిరకాలమునకుఁ నమ్ముఁడు భరతుఁడు వ్రతనిరతుఁ డక్షిపథగతుఁ డగు భా
గ్యరమం గాంచితి నని విభుఁ డరుసమున నొనర్చెఁ దివిచి యాలింగనముఁ. 3౫౮
- క|| తొడ నిడుకొని యనుజుని మది తొడనెడలఁగ లాలనంబు తోరంబుగఁ బ్రే
ముడి నూపె రాముఁ డాతఁడుఁ బడసితి నేటికిఁ గృతార్థపద మని పొంగఁ. 3౫౯
- ఉ|| ఆదట లక్ష్మణుఁ భరతుఁ డక్కునఁ జేరిచి బుజ్జగించి న
మ్మోదమున నివదేహజకు మ్రొక్కెను మోడ్చిన కేలుదోయి ము
న్నాదలతోడి దై నెఱయ నంబరొ! నే భరతుండ నంచు స
పాదితసర్వవంద్యపదభావరమావిభవానుభావుఁ డై. 3౬౦
- ఉ|| కూరలు దించు నెమ్మనము గుండఁ గృశించి జటాలుఁ డై ధృతి
న్నారలు గట్టి యన్నెఱిన నాటికిఁ దోచి నమస్కరించు న
వ్వీరవ రేణ్యు నమ్మఁది విశ్వజనీనుని మెచ్చి దీవెనల్
సారగుణాధ్య భూసుత పొసంగ నొసంగె స్వసత్యసూక్తులఁ. 3౬౧
- సీ|| కైక బిడ్డం డంతఁ గలయంగఁ గాంచి సుగ్రీవు నంగను నట్లు నీర్తిమంతు
జాంబవంతు సనీలు సద్వివిదు నైత్రిందు ఘనుల నలర్పభగంధమాద
న సుషేణశరభపనసగవాక్షప్రభృతులఁ దులలేని దై నెలయు మేలి
పారవశ్యంబునఁ బరగు సమాదృతి నాలింగితులఁ జేసె నంద ఊతని
పేర్చు గారపమునఁ బెనుపొంది పొదలుచు మానవాకృతులనె మలసి యంత
వట్టువార లట్టి వలను చొప్పడనాని కుశల మడిగి తమ్ముఁ గూర్చుకొనిరి. 3౬౨
- ఉ|| రాజతనూజుఁ డాభరతరాజు విరాజితతేజుఁ డర్కజుఁ
నైజసుధర్మనిష్ఠ జననందిత గాఁ బరిరబ్ధుఁ జేసి వి
భ్రాజితమూర్తి నాతని నప్రతపితుం గనుఁగొంచు మించు న
య్యోజనఁ బల్కెఁ బల్కు స్వరసోజ్జ్వల మై తనరారుచుండఁగాఁ. 3౬౩
- క|| ఏ నవు తోబుట్టు వయితి వీ నలుపురతోడఁ గూడ నీ విందఱకుఁ
మానిత యగు నీకృతియును మానింపఁగ శక్య యగునె మహితమనీషా. 3౬౪
- క|| అరిలక్షణ మపకారము సరిసంగడికానిఁ జేయు సౌహృద మెందుఁ
నిరుపమము త్వచ్ఛరిత మే నరమర లే కాడువాఁడ నరివిధ్వంసీ. 3౬౫

ఆ॥ అనుచుఁ బొగడి తోనె యసురేంద్రుఁ దిలకించి యంతకంతకుఁ బ్రహర్ష మెసఁగఁ
బలికె సాంత్యవచనపద్ధతి సహజాతపారవశ్య మెనసి బలుపు గాంచ. 321

క॥ అరిభీషణా! విభీషణ! ధరఁ బొడమితి వీవు కొలము ధన్య మొనర్పన్
దరమె పొగడ నీసాయము దర మెడలఁగఁ జేయఁజాలె దర్ప మెలర్పన్. 322

తే॥ అతిసుదుష్కర మగు కర్మ మట్లు దీర్చి తన్నదమ్ముల నలరింప నరుగుదెంచి
తొర యిఁక్ష్వాకుసంతతి కసము సిరియుఁగూర్చ నొదవిన నీపుట్టు గొఱతవడునె.

సీ॥ అనుచుండ శత్రుఘ్నుఁ డన్నకుఁ బిన్నన్న కతిభక్తి మ్రొక్క బిట్టాదరించి
యారామలక్ష్మణు లాతనిఁ దనువైందఁ బొదివి దీవించిరి పుడమికన్నె
యడుగుల కెఱఁగె నయ్యనఘుండు వినయావనతుఁ డై కడంగి యన్నాతిమిన్న
దీవెనలం దేర్పఁ చెలివైందె రాముండు ఘనశోకకర్శిత కడు విషణ్ణ
యైన తనుఁగన్నతల్లి పాదాబ్జము ల్గ్రహించె నాయమ యెడనున్న యెడరువాయ
నావల సుమిత్రకు యశోనుభావయుతకుఁగైకకును నతులొనరించె గారవమున.

తే॥ ఎల్లరకుఁ దల్లులకు నట్లు లినకులుండు వందనమ్ము లొనర్చె నవ్వారలు నభి
నందనము లొనగూర్చి రానాటి దైనచంద మంతయు వింత యా శైలతనయ!

ఉ॥ ఆదట రాఘవేంద్రుఁడు మహామతి దేనపురోహితాభు స
మ్మోదభయ స్థురుం దఱిసి మ్రొక్కె సుదర్శనుఁ డవ్వశిష్ఠుఁ డా
శ్రీదయితున్ యశోరతు విశిష్టవచోమృతతుష్టుఁ జేసె ని
ర్వాదరసోచితంబు లభివాదము లవ్విధి నివ్వటిల్లుచోన్. 320

శా॥ ఓకల్యాణగుణాబ్ధి! స్వాగతమె నీ కోకోసలేంద్రాత్మజా
స్తోకానందవివర్ధనా! సుభుజ! సంశుద్ధాత్మ! యంచుం బురీ
లోకాఘంబులు దోయిళు లైతయ సుశ్లోకాభి శ్లోకింపఁగా
నాకోశాబ్జసహస్రలక్ష్మ్యము హ్రదం బై యొప్పె నప్పట్టాగిన్. 329

క॥ భరతాగ్రజుండు సద్రసభరితుం డై వారినెల్ల బహుమానించెన్
స్వరసాధ్య మయ్యె రాముని చరితామృతవార్ధి యట్టి సంరంభమునన్. 323

శా॥ పుణ్యాహం బదె కాదె యాభరతుఁ డప్పుజ్యుండు పూజాధ్యమా
ద్గుణ్యంబు ల్విధిపూజితంబులు శుభాకూతంబు లౌ పాదుకల్
గుణ్యగ్ర్యంబులు రాము పాదములతోఁ గూర్చెన్ స్వధర్మజ్ఞతా
గణ్యత్వంబు ప్రకాశిలంగ సకలక్షూద్యోసదు ల్మెచ్చఁగాన్. 328

ఉ॥ అంజలి సేర్చి యిట్లనుచు నాతఁడు రామునితోడఁ బల్కె నా
నెంజలి వాసె రాజ్య మిది నీయది పాలనసేసి న్యాస మ
ట్లంజక బత్తియుం దనర నప్పనముం బొనరించినాఁడఁ ద్వ
న్మంజులపాదపాదుకల మాలిమి సర్వము నిర్వహింపఁగాన్. 329

- క॥ నాపున్నెము పైకొనె నిటు నాపుట్టు కృతార్థ మయ్యె నాకోర్కీయు నేఁ
డే పండె మరల నినుఁ ప్రభు నీప ట్టనయంగఁ గాంచి యెలయంగంటిన్. 32౬
- ఆ॥ అరసికొనుము కోశ మట్లు కోష్ఠాగార పురబలాదికంబు పూరితంబు
దశగుణంబు గాఁగఁ దద్దయు నీదగు తేజ మెనసి నాదు తెలివిఁ జెనుప. 32౭
- చ॥ అనునెడ భ్రాతృవత్సలుని యాభర తేంద్రుని పల్కు విన్నమా
త్రన రవిజుండు వానరులు రాక్షసనేత విభీషణుండుఁ గ్ర
న్ననఁ దమకన్ను లశ్రుల ప్రణాళిక లై తగ నోసరిల్లి రెం
దునుఁ గన మింత కింక నను ధోరణి సూపు మనోగతంబులన్. 32౮
- తే॥ అంత నింతింతలనరాని సంతసమున మంతనంబొప్ప భరతు రామప్రభుండు చ్చె.
స్వాంకమున నుంచుకొని విమానాగ్ర్యయు క్తి నందఱుఁ దగం దదాశ్రిమ మందఁగాం
ఆ॥ అవతరించె రాముఁ డద్దానిపై నుండి యవని కదియు నప్పు డబ్ర మయ్యె
నెల్లబలగ మట్టు లెనసిరాఁ దొల్లింటిదైన యాప్రసంగ మచ్చుపడఁగ. 3౨౦
- ఉ॥ దేననిభుండు రాఘవుఁడు దివ్యవిమానముఁ గాంచి యింక నీ
వావరదేవు వైశ్రవణు నాన మెలంగుము నాదు సమ్మతిన్
గా వల నైన ని స్దలఁతుఁ గన్నడు మప్పటికిప్పు డంచు సం
భావన సేసి వీడ్కొలుప బాపురె యంచుఁ దదాప్తి నెంచుచున్. 3౨౧
- ఆ॥ అదియు నుత్తరాశ కరిగె ననుత్తమ మా విమానరాజ మధపు నాజ్ఞ
రాజరాజుఁ జేర రాణమై ఘనరయ మొప్ప జనత కబ్ర ముప్పతిలఁగ. 3౨౨
- చ॥ తన కనురూపుఁ డై నెగడు తాపసనర్కుఁ బురోహితు స్మహా
త్ము ననఘుఁ గూడి యాంగిరసుతోడి దివస్పతివోలెఁ దత్సదా
బ్జనిహితహస్తుఁ డై మహితసంస్తరణాసనసంస్థుఁ జేసి తా
నునుఁ దనరారె రాముఁ డభిమత్యవరాసన నుంది పొందికన్. 3౨3
- క॥ ఆకల్యాణోదయమునఁ గై కేయ్యానందవృద్ధికరుఁడు నిజకుల
శ్రీకరుఁడు భరతుఁ డగ్రజుఁ బ్రాకటయశు రాము సత్పరాక్రముఁ గనుచున్.

—♦ భరతుఁడు శ్రీరామునకు న్యాసనమర్పణముఁ జేయుట ♦—

- ఆ॥ శిరసు కేలుమోడ్చుఁ జేర్పు తీర్పున వినయానధాని యగుచు ననున్ర నెఱయఁ
బలికె నిట్టు లనుచు భాషాపతియు మది మెచ్చి యిచ్చకమున మేకొనంగ.
- సీ॥ ననుఁ గన్నతల్లి పూజన మొనరించితి నాఁటివరం బన్న మాట నడసి
తండ్రి నిక్కపునుడిఁ దద్దయు నెఱపితి వంతలు పొనఁగె నీయనుమతమున
ననుఁ బ్రీతి దైవార ననుచు కూర్చున భవత్సత్యంబు పాటించుసమయ మొదవె
నాయం దునిచినట్టి నయమునఁ బాలించి నీదురాజ్యము నీకు నే నొసఁగితి

- నేలుమయ్య యింక నేల సంకోచ మొం డొక కిశోర మెట్టు లుత్సహించు
 లీల బలిత మగు బలీవర్ద మొకఁడు భరించి యిడిన ధుర వహించుటకును. 356
- ఆ॥ పృథులవారివేగభిన్న మౌచు క్షరించు సేతు వట్టు లెపుడు ఛిద్రయుతము
 ధుత మసంవృతంబు దుర్బంధనము రాజ్య మనుచుఁ దలఁచువాఁడ నమితతేజ.
- తే॥ అశ్వగతి నవలంబింప నౌనె ఖరము హంస గమనికఁ బెరయ వాయసము దగునె
 యట్లరిందమ! రామ! నీయధ్వ మనుసరింప నెట్లును నే నుత్సహింపఁజాల. 357
- ఉ॥ ముంగిట మొక్కవెట్టి ధృఢమూల మొనర్పఁ బెరింగి పెద్ద యై
 సంగతి మించి స్కంధతతశాఖల నెక్కొని పుష్పితంబు నౌ
 భంగికి నై ఫలంబు లిడు పాడిఁ దొఱంగిన ప్రానిచంద మీ
 యింగిత మీ వెఱుంగుదువ యింతకు మిక్కిలి వల్క నేటికి. 358
- ఆ॥ మానవేంద్ర! యింక మము భక్తులను భృత్యులను భరించి మనుప ననుమతింప
 వేనిఁ దెలిపినట్టి యాయుపమానంబు నిన్నుఁగూర్చినదియ నిక్కముగను. 359
- సీ॥ అనువొంద నిన్ను రాజ్యాభిషిక్తుఁ గను మా కనుల కల్మి ఫలంబు గలుగుఁగాత
 మట్టమధ్యాహ్నంబు మార్తండు మలయించు నీదుతేజము దెస ల్పెఱయుఁగాత
 శరదిందుచంద్రికాస్ఫురణ భవద్యశ మార్తార్తిహర మయి యలరుఁగాత
 మెల్లజ్యోతిశ్చక్ర మీవసుంధర యుండు నంత కీవే స్వామి వగుదుగాత
 కాంచినూపురనిస్వనకలన లొప్పఁ దూర్యమహితారవములు దోడ్తోడఁ బర్వ
 మధురతరగీతసుస్వరమంజిమము పొసంగ మేల్కాంతుగాత త్తాజాకళత్ర. 360
- క॥ అని యడుగులఁ బడి ప్రార్థించిన గురుఁడు తథా స్తనంగఁ జిఱున ప్వేలయన్
 ఘనుఁ డటు లొనరించెద నను ననుమతి ననుజన్ము లాలితాత్మునిఁ జేసెన్.
- శా॥ మాయామానుష వేషధారి యటు నిర్మాయుండు సర్వాశ్రిత
 శ్రేయోదాతయుగాఁ బొసంగదె సహశ్రీకుండు గా సంతత
 స్థాయీజ్ఞానసుఖాత్మరాజ్యనకు రాజ్యం బొక్కఁ డేలా స్వరా
 జ్యాయుక్తుం డఁటె యొందకోటిసిరు లొయ్యారంబునం గూర్చుచోన్. 363
- ఆ॥ లీల సృష్టిసేయు లీనంబుఁ గావించు నెల్ల యెరవుసేయు నేలుచుండు
 వాని పోకడలకు వరుస యొక్కం డున్నె భక్తకామపూరభంగి యసదె. 364
- తే॥ పరపురంజయుఁడగు రామభద్రుఁ డెలమిఁ దమ్మునితలంపుగూర్చి నేస్తమ్ము నెఱవఁ
 గైక మున్నుగ నలమహీకాంతు కాంత లరుసమునఁ దేలి రుచ్చస్వితాత్మ లగుచు.
- క॥ సన్నుతుఁ డౌ భరతుఁడు తన యన్న యనుమతిన్ శుభాసనాధ్యుఁడు గాఁ గ
 న్నన్నఁ గొని పిన్నతమ్ముఁడు మిన్నందుచు మెలఁగె నెల్ల మే లగు కృతులన్.
- మ॥ స్వపురాపుణ్యవికాసలబ్ధవిభుసేవాపాండితీమండితుల్
 నిపుణుల్ శ్రీశ్రునికృంతకు ల్వెరసి సన్నిర్ణీతభవ్యాదయం

- బువయుక్తంబుగ రాముఁ గొల్చి రపు డాయుష్కర్మపుంజేతకై
నృపుఁడుం దమ్ములుఁ దద్విశేషకలనోన్నిద్రాత్ము లై ర త్తక్షిణ. 3౯౭
- ఆ॥ శుద్ధుఁ డయ్యె విభుఁడు శోధితజటుఁడు సున్నాతుఁడుగఁ దనర్చి సన్మహార్హ
వసన మవధరించి వరచిత్రమాల్యానులేపనములుఁ గొనె నిలింపు లలర. 3౯౮
- ఉ॥ అన్నకు మున్నె శోధితజటాలియు స్నాతుఁడు నై ప్రపత్తిసం
పన్నుఁడు కైకనందనుఁడు ప్రస్తుతు లాహరిరాక్షసాధిపుల్
గ్రన్నస స్నాతు లై పెరయఁగా మహితాంబరభూషణదులన్
మన్నన సూపె వారును సుమాళమునం దనరారి రయ్యెడన్. 3౯౯
- మ॥ సహగ్రశీలలితోజ్వలాత్మునకు సగన క్తిం బొనర్పించె భూ
ర్వహుఁ డిత్వాకుకులాభివృద్ధికరుఁ డింద్రశ్రీకుఁ డాకైకకా
న్పహితఘ్నుండు సురారిదర్పహరు నుద్యతేజ మొప్పార స
న్మహితం బైన ప్రసాధనంబు కలితాత్మప్రాజ్యభాగ్యంబునన్. ౪౦౦
- మ॥ చికిలీచేసిన చంద్రహాస మన నిస్సీమప్రభావోదయుం
డకలంకుం డగు రాముఁ డొప్పె నపు డొయ్యారంబు లోరంబుగా
సకలం బేలెడు నాతఁ డీతఁడె యనన్ సర్వాతిశాయిస్ఫుర
త్రప్రకృతాలంకృతिसంవిధానపదలజ్ఞస్వప్రకాశంబునన్. ౪౦౧
- క॥ ఆదట లక్ష్మీవంతుఁడు మోదమునన్ లక్ష్మణునకు మొనయించె శుభా
పాదక మగు సన్మండన మాదంతు భజించె సుకృతి యని భరణుఁ డొగిన్. ౪౦౨
- చ॥ జనకుని పట్టి సద్గుణవిశాల యశస్విని సీతఁ బూతస్య
త్త ననుచువేడ్కఁ బూర్వనృపదార లలంకృతఁ జేసి రమ్మన
స్వినుల స్వయంకృతి స్మరియు శ్రీసుమనోహర మై తనర్చె న
మ్మనుకులదీపు రాజ్యరమ మా నగు రూపు ధరించి మించె నాన్. ౪౦౩
- తే॥ పుత్రలాలస కౌసల్య భూరియశ ప్రహృష్ట యగుచు సకలనాసరేష్టయావ
తమున కొనరించె శోభనతర మలంకరణవిశేషమ్ము జతనమై రాణ దనర.
- తే॥ అధికృతుం డయి శత్రుఘ్నుఁ డన్నియెడలఁ దవిలి శాసించుచుండె నుద్దామకలన
భరతుఁ డెట్లై తాను నిర్భరకుతూహలుండు గా జనముల చూడ్కి పండు వగుచు.

—♦ రాముఁ డంతఃతో నయోధ్య కరుగుట ♦—

- క॥ ఆశత్రుఘ్నుని శాసితి యాశాస్యనిజాశ తోడి దగుడు సుమంత్రుం
డాశోభితసర్వాంగ మధీశోచిత మరదము న్రహి న్మోనయించెన్. ౪౦౬
- ఉ॥ భానవమండలౌచితీ బ్రభాపటలాంచిత మా రథోత్తమం
బానవమోహనాకృతి మహామహుఁ డూర్జితవిక్రముండు త

- న్మానవలోకమాధపుడు మంజులవేషుడు రాముఁ డెక్కె న
న్మానవచక్రప్రసంగములు మంగళవాద్యములు బొసంగఁగాఁ. ౪౦౭
- క॥ అహరధిపానిలతనుజులు మహేంద్రసదృశద్యుతులుగ మాన్యత వెలయు
మహానీయదివ్యవస్తువులు సహశుభకుండలులు నై పొసఁగి రవ్విభుతోఁ. ౪౦౮
- ఆ॥ చేవితోడఁగూడ దివ్యమండనభవ్యకుండలాధ్య లగుచుఁ గూర్చువేడ్క
శోభమానముఖులు సుగ్రీవపత్నులు పయనమునకుఁ జక్క బరఁగి రపుడు.
- సీ॥ అనువొప్పఁజని రయోధ్యాపురంబునకు మహారాజసచివులు మంత్రివర్యు
లాయశోకుఁడు విజయాహ్వాయుండు సుమంత్రుఁడును మంత్రసన్నాహమునఁ దనర్చి
రహిఁ బురోహితునిఁ బురస్కరించుకొని నాయకు సమృద్ధియు నగరాభివృద్ధి
యును నభ్యుదయములు మొనయంగ నభిషేక మొనరింపఁ దగు యత్నమును బొనర్చి
యన్నియును మీరలే నేస్తు రనుచు గురున కప్పగించి తదనుమతి నభినుతించి
వీడు వెడలి వచ్చిరి శుభవిభవ మెసఁగ రామదర్శనబుద్ధి మరాలగమన. ౪౦౯
- మ॥ హరియు క్తంబు మహారథంబున సహస్రాక్షుం డధీందుండ పో
లే రఘూత్తంసుఁడు శ్రీసతీరమణుఁ డాలీలామనుష్యుండు సుం
దరవేషాంచితుఁ డై ప్రధాననగరిం దాత్పర్య మొప్పారఁ జే
ర రవిద్యోత మెసంగఁగా నరిగెఁ జారప్రాప్తభాగ్యంబ కాఁ. ౪౧౦
- సీ॥ ప్రగ్గ మూని హయాళిఁ బరఁగించె సారథి యై సారథీయుతుఁ డౌ భరతుఁడు
శత్రుఘ్నుఁ డల సితచ్ఛత్రమ్ము ధరియించె విభుని మస్తకముపై వేడ్క దనర
వ్యజనంబుఁ గొని వీచె ననఘుండు సౌమిత్రి వాలవ్యజన మొండులీలఁ దాల్చి
చంద్రసంకాశ మాశరనాథుఁ డెలయించెఁ బెరచామరంబు విభీషణుండు మ్రుగఁ
మొనసి వేల్పులు ఋషిసంఘములు మరుద్గణములు నముచిరిపుడు నొంగ సముచిత
బాగడి రాశ సమున రాము పూర్వచరిత మెల్ల మధురస్వనము లుల్లసిల్ల మహిళ!
- సీ॥ రాణమైఁ దనరారె రావణవిద్యేషి కుంభకర్ణఖరాంతకుండు వీఁడె
యీత డాయతికాయు నింద్రజిత్తుఁ దొలించె మునిజనరక్షానుమోది యిడుగొ
దేవకార్యంబెల్లఁ దీర్చె సీతగవరి సీతావిభుం డధిశ్రీప్రభుండు
సౌమిత్రిసహజుండు సత్యైకనిరతుండు పరదారసోదరత్వప్రథితుఁడు
శాస్త్ర ధన్వి సుగ్రీవరాజ్యప్రదుండు పగతుతమ్ము నియ్యనఘుండు ప్రభు నొనర్చె
కంటిరే శరణార్థిరక్షకు శరణ్య రాము భగవంతు దశరథరాజతనయు. ౪౧౩
- క॥ శ్రీమంతుఁడు భరతాగ్రజుఁ డీమహితుఁడె ధర్మ మెల్లయెడ స్థాపింపఁ
భూమి వెలసె నిమ్మొయి నీభూమానందుండు గెడవె భూభారమ్ము. ౪౧౪
- ఆ॥ అనుచు నొడువుచుండ మనుదండధరవంశ్యుఁ డఖిలవైభవంబు లమర సమర
రాజధానిఁ బోలు రాజధానికిఁ బోలు స్వాత్మజనతతోడ నరుగుచుండె. ౪౧౫

క॥ శత్రుంజయ మను కుంజర మత్రాసము పర్వతోపమాంచిత మెససెన్

శత్రునిషూదనుఁ డర్కజుఁ డాత్ర మెఱలి మహితుఁ డై మహానందమునన్.

ఉ॥ మానుషవిగ్రహంబు లతిమానుష విక్రమము లొసంగఁగా

వానరపీఠ లాఢ్యనవవారణరాజసహస్రసంస్థులై

మానితవస్త్రభూషణసుమంజిమపుంజితభవ్యకాంతిసం

స్థానితనూత్నసంపదభిసంభృతులై చని రుత్సవాదృశిన్.

౪౧౭

తే॥ శంఖకాహళభేరికాస్వనము లొప్ప మంగళాశంస లొలయంగ మాన్యమూర్తి

పూరుషవ్యాఘ్రుఁ డాతండు పొరసి హర్ష్యమాలిని యయోధ్యనాజను మహితనగరి.

ఆ॥ వరరథస్థుఁ డగుచు వచ్చు నయ్యతిరథు రాజలోకనుగు విరాజమాను

రాఘవేంద్రు నంశురాశి దర్శించిరి దఱిసి యట్టి రగు ప్రధానవరులు.

౪౧౮

ఉ॥ ఇమ్ముగ వా రెదుర్కొని రభీష్టుభార్థము లెల్లఁ గొంచు నే

స్త మొల్లయించుచున్ బ్రధితసంస్తుతి గీతికలాసమగ్రయో

గమ్ము ఘటించుచున్ నవవికాసలసద్గణవాక్యసంగతిన్

సమ్మద మావహించుచుఁ బ్రసాదరమాధిగమాస్థ మించుచున్.

౪౧౯

క॥ ప్రతిపందితులై రపు డప్రతిమప్రతిభుఁ డగు రామభద్రునిచే వా

రతిలోకవికాసము సంప్రతిపన్నం బయ్యె స్వకము భాగ్యం బొలయన్.

౪౨౦

తే॥ అందఱు గూర్చుకొని మహానందుఁ డగుచు భ్రాతృవర్గం బమాత్యులు భ్రాష్టాణులును

బౌరజను లాపులునుఁ దోడఁబరఁగ రాముఁడుడుతతులతోడి చందురు నోజ మెఱసె.

క॥ తాలస్వస్తికకరనర లీలాగాయనులు హర్షలీలాత్ములు మా

ర్యాలంబులతో మాంగళికాలాపము లొలయ నడిచి రగ్రగేసరులై.

౪౨౧

తే॥ అక్షతలు జాతరూపమ్ము లలరుగములు మోదకమ్ములుఁ బశ్యేగమ్ములఁ గ్రహించి

నరులు గన్నెలుగోవులుఁ బెరయ ద్విజులు ముందునడచిరి రాముఁడామోదమొంద.

మ॥ మహిజాజాని సుమాళమొప్ప నిజసామంతు ల్సుమంత్రు ల్విన్

మిహిరాత్మోద్భవు సఖ్య మద్భుతము సామిరిప్రభావంబు దు

స్సహ మా వానర యోధసత్త్వ మురుదాక్ష్యం బాసురం బట్లు మే

ల్రహి శుద్ధంకు విభీషణుండు దనుఁ జేరంగంటయుం బేర్కొనెన్.

౪౨౨

తే॥ అందఱు సవిస్మయములు ఘనానందులు నయివందనము లొనరింప నవ్వారిఁగూడి

హృష్టపుష్టజనాకీర్ణ నించువేడ్కఁజొచ్చె రాముఁ డయోధ్య సంస్తుతులు సెలఁగ.

మ॥ అదె శ్రీరాముఁడు వచ్చె నన్నలుకుచొ ప్పాసాదితం బైన సం

పద మీఱుం బ్రతిపందిరాంగణములం బౌరు ల్పతాక ల్కుభా

స్పదము ల్తోరణము ల్సమాస్తరణము ల్సన్మండపోల్లొచముల్

ముద మొప్పారఁగ గూర్చి రన్నగర మామోదార్ణవం బై తగన్.

౪౨౩

సీ॥ దూర్వాదళవికాసధూర్వాహశ్యామసుందరతనుఁ గందర్పదర్పమథను
హారకీరీటాంగదాదిమహార్హాభరణు జగద్భరణప్రవణసుచరణు
నారక్తసరసిజాయతదయాకళితనేత్రాంతు మదోచ్ఛరదరికృతాంతు
సువిచిత్రతత్వాధ్యసూత్రనద్ధస్వర్ణపీతవస్తు) కరాభ్యుపేతశస్తు)
భానుకోటిప్రభాభాసమాను సూర్యసూనుదనుజేంద్రముఖసేవ్యమాను దళర
థానురూపతపఃఫలత్వానుమిత్యధీను నసమానుఁ గాంచి రధీనుఁ బ్రజలు. ౪౨౮

ఉ॥ కస్తురిరేఖ యింపెసఁగగా నవచందనలేప మొప్పఁగా
శిస్తుగఁ గల్పవృక్షసుమశేఖరమాల్యము లుల్లసిల్లఁగాఁ
బ్రస్తవసీయసంపదతిభాసురహాసవిలాసము ల్రమా
వాస్తవసన్నివేశవిభవస్తుతిపాతులు గా రసాఢ్యుఁ డై. ౪౨౯

తే॥ వీరలక్ష్మీపుమవతారవిలసితుండు రామచంద్రుండు రా నభిరామయోగ
వర్ధితామోదు లై పురీవరనరు ల్నితాంతగౌరవ మొప్పారఁ దలఁపు లూర.

క॥ తద్దయుఁ గనఁగాంచుచుఁ దమముద్దియలం బిలువ వారు మోదాంచిత లై
యుద్ది చెలువలకుఁ దెలుపుచు బద్ధులు విడనాడి భక్తిపరవశ లగుచున్. ౪౩౦

—♦ పురస్త్రీల ప్రస్తావము ♦—

ఆ॥ చంద్రశాల లెక్కి చలువపందిళ్ళపై నమరి యమరసతుల యట్టి రగుచుఁ
గనిరి రాముఁ గన్నుఁగవలఁ గ్రమ్ముముద్రశుసంతతులునుసుగుణసంతతులుగ.

క॥ ఒండొరులకుఁ దెలిపిరి భూమండలనాయకుండు రాము మాన్యచరితముల్
పండువు వారల కొదవెను నిండుతపము ఫలము నాటి నెటి కేర్పడఁగాన్.

సీ॥ సుదతి! యీతఁడ చువ్వె శుద్ధాత్మ కోసలు కన్నె గర్భపయోధికల్పకంబు
పొలతి! యీతఁడ చువ్వె పురుషోత్తముండు దళరథు జన్నమున మనోరథముపంట
పడతి! యీతఁడ చువ్వె భద్రదాత్ముండు తపస్వి పడసిన మేలితపఃఫలంబు
మడతి! యీతఁడ చువ్వె మహిజాత కదనునఁ బున్నెం బిడిన రత్నభూషణంబు
తాలు సీట దేర్ప తాతి నాతి నొనర్పఁ గ్రోతిగముల నేలి కొఱతఁ దీర్ప
నఖిల రాక్షసాగున్ లార్ప వేల్పులఁ గూర్ప నేర్పు గనిన జాణ నెలఁత! యీతఁడె.

క॥ పరనారీసోదరుండే పరమకృపాభరణకీర్తిభరుండే రక్షా
పరుండే పరిపంథిజనోత్కరశిక్షాకరుండే భూమికన్యావరుండే. ౪౩౧

ఉ॥ ఈతఁ డరణ్యభూమి కటు లేగిననాఁ డు మొదల్కృతంబ యీ
పాతక మందు రిందలునుఁ బట్టుగ నిద్దర రాదు కంటి కిం
దాతతవైభవం బనుటె యాఱి యయ్యెను గన్నబిడ్డలం
బ్రాతి యొనర్ప రెవ్వరును బాసె వ్యధ ల్పుతులార నేటికిన్. ౪౩౨

- తే॥ లక్ష్మీ తన కెడచనని యాలంబనముగ నీమహామహుఁ డీరాముఁ డీతపస్వి
నందితుఁడు రాజ్యభారము ననుచుకూర్మిఁగొనిప్రవర్తించునటె యింకఁగొఱతఁలు న్నె
చ॥ అనుచుఁ బ్రహర్ష వేగకలితాననలక్ష్మ్యులు స్మేరదృష్టులొ
య్యన నెఱయం దృగుత్సనమ మై తగు రామునిపైఁ బ్రసూనముల్
దనరెడు లాజ లక్షతలుఁ దద్దయుఁ జల్లిరి నల్లరీమిళ
త్తునులు తనూకృతాన్యసుకృతంబు కృతం బటు త మ్మునర్పఁగన్. ౪౩౮
- క॥ మననం బొనరించిరి దృఙ్మనసరసాయనము రాము మానసమున న
య్యనఘల కాత్మానందం బనుభూతిపదం బనంగ నయ్యదియ కదే. ౪౩౯
- సీ॥ నెనరుఁ బేర్మియు నెద నిండాఁగ స్మేరదృష్టిని నిజప్రజలపైఁ జేర్చి కనుచు
నపరప్రజానాథుఁ డౌ నీతఁ డన ననవద్యాదృతుల నెల్లవారిఁ గొనుచు
శ్రోతసుఖంబులు సుకృతంబు వండె నిట్లనుట మున్నగు పల్కు లంద నగుచు
నలరు ప్రసాదనంబులు వరంబులు దనుఁ గన్నవారల కెల్లఁ గలయనిడుచు
రాజవీధి గడచి రాణించు నగరి కక్ష్యలఁ గ్రమించి లోని కరిగి కాంచె
నించువేడ్కఁ దండ్ర యేలిన సుందరమందిరస్థలమ్ము మలసి విభుఁడు. ౪౪౦
- ఆ॥ కన్నతల్లి కెఱఁగెఁ గడుప్రపత్తి సుమిత్ర కల్లు వందనంబు లొచరించెఁ
గడఁగి కైక కిడియెఁ గైమోడ్పు వినతులు గడమత్తులకును గలయఁగూర్చె.
- క॥ అందఱకు వందనము లిడి యందఱ దీవెనలు నడసి యద్భుత చరితుం
డందె మొగసాల మహితానందుఁడు భరతుఁ గని పలికె ననుచుశుభోక్తిన్.
- ఉ॥ మామక మిందుసన్నిభము మందిర రాజము సుందరమ్ము ము
క్తామణివాలవాయజవిధానగుణాఢ్య మశోకముఖ్యవ
న్యామహానీయ మాప్తముఁ డర్కతనూజున కిమ్ము సమ్మద
శ్రీ మలయంగఁ దక్కుఁగల స్నిగ్ధులకున్ సమకూర్పు మిమ్ములన్. ౪౪౩
- క॥ అను నుడి వినినంతనె యాతని కరమునఁ దనకరంబు దనివొప్పఁ గడ
లొనఁజేసికొంచుఁ జని యొయ్యన నచ్చటునం బ్రవేశ మమర ఘటించెన్.
- క॥ పర్యంకాస్తరణాదులు పర్యంచితదీపికలును బరఁగించిరి స
త్కార్యాచితి శత్రుఘ్నుఁడు పర్యత్సకుఁ డగుచుఁ బనుపఁ బరివారజనుల్.
- క॥ అందఱఁ దగు మందిరములయం దిర ప్రౌదంగ నునిచె నలరారిరి వా
రెందుఁ గనువార మిమ్మొయిచంద మనుచుఁ దద్విశేషసత్కృతు లగుచున్.
- తే॥ వైజయంతంబునకు సాటివచ్చు రాము మందిరంబున యందు సుమాళ మొప్ప
హనుమదాదులతోఁ గొలు వందియున్నయింద్రసన్నిభుఁడైన యయ్యనజఁగాంచి

—♦ భరతప్రేరితుఁ డై సుగ్రీవుఁడు హనుమదాదులఁ జతుస్సముద్రజలములఁ జేరం బంచుట ♦—

తే॥ భరతుఁ డానందభరితుఁ డై పలికె దేవదేవు శ్రీరాము రాజ్యలక్ష్మీవిలసితుఁ
జేయఁ బనుపుము వానరశ్రేష్ఠులను నదీనదాంభోధిజలముల నానయింప. ౪౪౮

క॥ అని యిటు లమ్మహానీయుఁడు తను నామంత్రంప మేలి తనివున భాస్వ
త్తనయుం డాన యొసంగెను ఘనమతు లగు వానరులకు గారవ మొప్పున్.

చ॥ లలితసువర్ణపుంఘటముల న్మణిరత్నవిభూషితంబులన్
మలకలులేకఁ గొంచుఁ జని మాన్యత మీఱఁ జతుస్సముద్రసం
వలితజలంబుల న్నినిచి వారక వే జనుదెండు మీర ల
త్యలఘులు నల్పు రేర్పడ మహావిభవం బటు లాయితంబుగాన్. ౪౪౯

ఆ॥ మఱియు నలుపు రరిగి మానితసర్వతీర్థాఘరసముల న్మణీఘటముల
నందుకొనుచుఁ బెరయుఁ డంద టుషఃకాల మేగుదేర మాప్రతీక్ష గూర. ౪౫౦

క॥ అనుటయు నతిరయు లనఘులు ఘను లిభనిభు లెగసి రపుడె గగనంబునకున్
హనుమత్ప్రభృతులు గరుడపవను లిరునలురూపు లెనసివారై రనఁగన్. ౪౫౧

ఉ॥ పంచనదీశతంబుల ప్రపంచితతీర్థజలంబుల న్నమ
భ్యంచితపాత్రల న్నినిచి యమ్మొయిఁ గొం చరుదెంచి రుత్కతన్
బంచముఖాభుఁ డయ్యనిలుపట్టియుఁ బ్రాజ్ఞుఁడు జాంబవంతుఁడున్
మించు వృషాఖ్యయోధుఁడు సమీరితవేగుఁడు వేగదర్శియున్. ౪౫౨

సీ॥ పూర్వచారిధి వారిపూరితమణిఘటం బలసుషేణుఁడు సేర్చె నతిబలుండు
దక్షిణాబ్ధిజలాంచితముఁ గూర్చె ఋషభుండు లలిఁ జందనలతాంక మలఘుకలశే
మాగవయుఁడు పశ్చిమార్థ ప్రౌదకపూర్ణ మెనయించె సౌవర్ణ మిత్థ కుంభ
ముదగంబుధిరసాప్య ముత్తమోత్తమరత్నపాత్రవిశేషమ్ము పరఁగఁ దార్చె
నలుఁడు గరుడానిలరయావికలుఁడు ధర్మసత్త్వగుణసర్వసంపదజ్జ్వలుఁడు పరద
వానలుఁడు వాన రేంద్రుఁ డట్లందఁగసినవారల బహూకరించె నుదారుఁడగుచు.

—♦ శ్రీరామపట్టాభిషేకఘట్టము. ♦—

ఆ॥ సకలతీర్థరాజసలిలసంభృతమణిస్వర్ణకలశములఁ బ్రసక్తి మీఱ
నందుకొనెఁ బ్రహర్షితాత్ముఁ డై శత్రుఘ్నుఁ డలరుచుం బ్రధాను లాపులొలయ

క॥ మంగళవాద్యధ్వను లెనఁగం గమకించు శుభదార్ధకాండంబులతో
డం గురు వశిష్ఠముని కతఁ డంగం బుష్పంగ వాని నర్పణసేసెన్. ౪౫౩

క॥ రత్నాంచితపీఠమునఁ జిరత్నభృతమనోరథంబు రాణ దనరు స
ద్యత్నమున గురుఁడు నారీరత్నసహితు రాముఁ జేర్చె రహి పెనుపారన్. ౪౫౪

- సీ॥ మణిమండితము దివ్యమహితంబు మకుటంబు స్రష్టనిర్మితము నేర్పడ ధరించి
రమణీయపట్టాభిరామాంచితాభిఖ్య కొకఁడె యన్లుం డన నోజఁ గాంచి
యర్ధాంగలక్ష్మీ సీతాంగన స్మేరదృష్టిప్రసారంబుల స్వీకరించి
దర్పకకోటిసౌందర్యంబుతోడి డౌ భానుప్రభోచిత ప్రతిభ మించి
రాముఁడు విరాజమానుఁడై రాజపీఠరాజము నలంకరించె స్వారాజముఖులు
రాజముఖులు బలయ నంబరంబుఁ బెరయ బ్రహ్మ బ్రహ్మర్షులం గూడి పరిధవిల్లు.
- సీ॥ మొలకనవ్వులతోడి ముద్దుసూపెడు మోము సిరిదమ్మిఁ జంద్రుసోదరత నెఱపి
పతిపాదభక్తిరూపమున హీలక్ష్మీవిలాసరూపకదృగ్వికాస మొలసి
యంకపాళిం దగి యధిపు సవ్యకరంబు పొదువఁ గైఁ నద్దక్షభుజము దార్చి
వరభూషణాఢ్యంబు వామహస్తంబునఁ బాలుచు కేందామరఁ బొందుపఱచి
సహజలావణ్యసర్వాతిశాయికలన లొప్ప నొప్పగు భర్తృపుంయుక్తిఁ గూడి
చతురలంకారధృతిసముచ్చితయ కాఁగఁ జెలువ సీతామహాదేవి చెలువు మీఱె.
- సీ॥ వృద్ధు వశిష్ఠుండు విశ్వజనీనచరిత్ర యరుంధతి శ్రీఁ దనర్పు
తెఱఁ గేర్పఱుప వామదేవుండు జాబాలి ఘనుఁడు కాశ్యపుఁడునుఁ గదిసి వెలయుఁ
గాత్యాయన సుయజ్ఞ గౌతమ విజయ వాల్మీకిముఖ్యు లగు సుశ్లోకు లొలయ
నభిషేక మొనరించె నందఱుఁ దనతోడివారు గా రామేంద్రు వసుమతీసు
తాకళత్రు మహితతాత్పర్య మొప్పార మొనయు పులక లరుసమును గణింపఁ
బట్ట మలవరించి ప్రభు మహాప్రభుఁ జేయ సకలతీర్థరాజసలిలములను. ౪౬౦
- క॥ గాయత్రప్రభృతిచ్ఛందోయుక్తసుయుక్తమంత్రధోరణు లొప్పన్
శ్రీయుతు రామవిభుని దీర్ఘాయస్సముపేతుఁ జేసి రభిషేకాధ్యుక్. ౪౬౧
- క॥ పూజ్యార్యమణంముఖసామ్రాజ్యశ్రుతు లొప్ప రాము రాజేంద్రు జగ
త్పూజ్యులు మును లెనయించెడు నాజ్యలోకాభిషేక మలరారె సఖి. ౪౬౨
- చ॥ వసువులు వాక్పతిం బెరసి వాసవు నట్లు వశిష్ఠుఁ జేరి తా
వసులు ప్రసన్ను రాఘవు నపారగుణాబ్ధి మహాభిషేచన
ప్రసితు నొనర్చి రూర్జితము రాజ్యమునం దనరారు మంచు న
వ్వసుమతి తజ్జలార్ద్ర యయి వావిరి యుబ్బి కృతార్థ నే ననన్. ౪౬౩
- తే॥ ఋత్విజులు ద్విజులుం దొల్ల నితమూర్తులైన కన్నెలు పదునార్గు రనుపదంబ
మంత్రులునుయోధులును నైగమప్రకాండులట్లు సామంతులునొనర్చిరరుసమెనఁగ.
- తే॥ సర్వదివ్యావధిరసంబు లుర్వరేంద్రు శీర్షమునఁ జిల్కి రపుడు సుశ్రీ దలిర్ప
దేవతలు దిక్పతులు భూమిదేవతలును భువియు దివియు నొక్కండగు పాలుపు నెఱయ.
- తే॥ ఎల్లలోకంబు లేలు రమేశుఁ గూర్చి యేకలోకాధిపత్యాభిషేక మెంత
లన వలవ దయ్యదియె తమకబ్రమయ్యె విశ్వమోహనమూర్తి యవ్విధికిఁగూర్ప.

శా॥ తాల్చెన్ ఛత్రము పాండురంబు శుభ ముద్దాముంబు శత్రుఘ్నుఁ డా
మే లృన్నార ధరించెఁ జామరముఁ బేర్చి న్వానరేంద్రుం డొగిన్
గొల్చెం జంద్రనికాశ మన్యమునఁ గైకోలొంది వైశ్యేశుండున్
బొల్చెన్ రాఘవు ప్రాభవం బపుడు సంపూర్ణఁ పభావంబునన్. ౪౨౭

సీ॥ కాంచని శతపుష్కరాంచితోజ్జ్వలమాల వాయువుచేఁ బంచె వాసవుండు
మణిరత్ననాయకమణిరత్నయుక్తముక్తాహారములఁ దానె తద్ద దార్చె
దిక్పాలకులు నిజతేజంబులకు నీడుగాఁ గూర్చి రర్థము ల్కొంక్ష మీఱ
జనకాదిబంధువు ల్సామంతరాజేంద్రు లెలమి నవ్పనముల నెనయఁజేసి
లలరులు సుర ల్గురిసి రచ్చరలును రామచరితనాటకమునఁ బరిచర్య నెఱిపి
రొలసి పాడిరి గంధర్వు లొజ్జ లైరి మలసి విద్యాధరులు స్తోత్రమంజిమమున.

తే॥ ఈతఁడే ముజ్జగంబుల నెలయఁజేసె నీతఁడే చాలు నీతఁడే యేలు ననుచు
మొరసె దివి దేవదుందుభు ల్మోతములుగనవని మౌగళవాద్యాంతరాంతరముల.

క॥ రామోత్సవరత్నాకర మామెయి నుప్పొంగఁ దన్మహాత్వాధ్యతరం
గామేయశ్రీ మలసెను భూమానందములు తత్ప్రభుస్తోత్రంబుల్. ౪౨౮

సీ॥ లలి నవదూర్వాదలశ్యామలాంగంబు త్మాదేవి పైరుపచ్చదన మొలయ
రవికోటిదీప్తిస్ఫురద్దివ్యమకుటంబు వినువీధి తోరణ ల్వలయఁజేయఁ
బద్మపత్రాయతప్రహితేక్షణేక్షలు నిట్టల బలుచాందినీ లమర్పఁ
బీతాంబరచ్ఛాయఁ బిరికొని భూషణశ్రీలు తేజున కాలవాలములుగ
వామభాగస్థ జనకజ వలపుతోడ వలచు చందనతేపంబు వావి దెలుపఁ
గ్రొత్తపెండిలికొడు కట్లుగొమరుమిగులుసామిఁగనియేనుసంస్తవోత్సాహినగుచు.

క॥ కందర్పకోటిసుందరు నిందిర చుట్టటిక మతని నీక్షింపఁగ సం
క్రందనముఖ్యులతోఁ జని పొందిక నొడగూర్చు తీరుపున నిట్లంటిన్. ౪౨౯

—♦ అభిషిక్తుఁ డగు శ్రీరాము రుద్రాదులు నుటించుట ♦—

సీ॥ నిను సశక్తికు నీశు నీవోత్పలాంచితశ్యామలకోమలసన్నతాంగు
హరకిరీటాంగదాఢ్య మహామహు సింహాసనస్థు సచింత్యవిభవుఁ
జేరి భజించెదఁ జెన్నొందు చనవునఁ గొనియాడెదను నెదఁ గోర్కు లడర
నెంచెద వినతి గావించెద నీదగు ప్రాభవం బరసి సంభ్రమము దనర
నాదిమధ్యాంతరహితుండ వైన నీవు నీను మాయాప్రభావంబు నెఱి దలిర్ప
జగములఁ బొనర్తు పోషింతు చక్కడంతు వెక్కటిసుఖంతు వద్దానఁ జిక్క కెపుడు.

సీ॥ అనవద్యుడవు లీల లొనరింతు కల్యాణగుణసంవృతుండ వై కొమరుమిగుల
నది యెల్ల భక్తజనానువిధాన నిదానంబ యై నిచ్చ దనరుచుండు

- దేవనరాదినానావతారంబుల జ్ఞానవంతముల నజ్ఞానిచంద
మలవరించెను స్వాంశ మఖిలలోకము గాఁగఁ బరఁగించి యద్దాని ఫణివరేణ్యు
నోజఁ దాల్తు క్రింద నుపరిపర్వించితభానుచంద్రపననభంగులం బ్ర
వర్షణాదు లొలయ వఱలింతు ప్రాషధు ల్వలయఁ బ్రో పనేకవిధుల నెఱయ.
- ఆ॥ పచనముం బొసర్తు భక్తంబు భుక్తంబు దేహధారులగునుఁ దేజరిల్లు
వహ్నిరూపునం బవనసహాయుండ వై దీనఁ గాతు వెల్లదిట్టవగుచు. ౪౭౫
- ఉ॥ ఎందు రవీందువహ్నిగ మధీశ! త్వదీయము తేజమూర్జితం
బొంది శరీరభృచ్చయము నోపు భరింపఁగ శౌర్యధైర్యముల్
పొందగు నాయువు న్వలయుపోడుములు న్నమకూర్చి యుందు వీ
వం డటులే చిదాత్మకత నాదట సర్వముఁ ద్వన్మయం బగున్. ౪౭౬
- వా॥ నిక్కం బీవు విరించివిష్ణుశివనిర్ణీతప్రభేదస్థితిన్
దిక్కాలాఖిలకర్మసంగతుల నాదిత్యేందుభాగస్థితా
దృక్కర్తృత్వములన్ బృథక్ప్రమితి నిర్దిష్టుండ పోలెం గనన్
వక్కాణింపఁగ నొదు వాదిమత నిర్వాహభ్యుపోహపులన్. ౪౭౭
- తే॥ నిశ్చితము బ్రహ్మతత్త్వమ్ము నీవ సుమ్ము కేవలము శ్రుతిసారసంభావితమ్ము
నీ కనన్యంబ యెదియు ననేకభావవిలసనంబున సయ్యెఁ దద్వికసనంబు. ౪౭౮
- సీ॥ మానితం బగు నెట్లు మచ్చెం బసుర వ్రచ్చి శ్రుతులు తాత కొసంగఁజూడకున్నఁ
గూర్చునే సురలకుఁ గూర్మంబు తరిగొండఁ దాల్చి సుధాఘటిఁ దార్పకున్నఁ
బాటెంత రే పందిఁ బరిశుద్ధ మని పెద్ద లిల వార్ధిఁ బడసిన యెత్తకున్న
సింగంబుఁ గొలువఁ గాక్షింతురే దుర్మాని మడఁచి బాలునిఁ గావ మలయకున్న
గూనిబాపని మెత్తురే కూళ క్షత్రియాంతకు నుతింతురే యింట నగడు పొడమ
నడవిద్రొక్కిన దొర పూజ్యుడగునె యొక్కఁ డధిప త్వచ్ఛరితము లద్భుతావహములు
- ఆ॥ ఇట్టిరూపు లెనసి యెసక మెసంగుట శ్రుతిపురాణలోకసుశ్రుతంబ
యయ్యె నెట్లు లఱై యశా నెల్ల సదసన్నయమున నీ కనన్య మగు టధీశ. ౪౮౦
- చ॥ అరసి చరాచరాదిజగదంతరలక్ష్య యనంతసృష్టియం
దిర వగు దృష్టిఁ గన్గొనిన నేయది యయ్యెనొ యేది గాఁగ నై
పరఁగనొ యేది యేది యటు పాటిలుచుండునొ యట్టిదెల్లఁ ద్వ
త్పరతఁ దనర్చుటం బొసరుఁ దావకయోగవరాత్పరత్వముల్. ౪౮౧
- ఆ॥ నీదు మాయ తమ్ము నెఱయఁ బరాత్ముడ వైన నీదుతత్త్వ మరయనేర
రఖిలజనులు గాంతు రమలమానసులు త్వద్భక్తిపరులు నిన్నుఁ బరము నీశు.
- సీ॥ బహిరర్థభావులు బ్రహ్మాదులును నీదు రూపు చిదాత్మత్వరూపితంబు
గలయంతవట్టు జక్క గనుంగొనంజాల రటుగాన సగుణ మియ్యమలరూప

- మొలసి సేవించి తా రొగి గాంత్ర ముక్తి నదుఃఖులై బుధులు నిరుష్టులగుచు
 నేను భవన్నామ మెలమి భజించుచు నుందుఁ గాశీపురమందు దేవి
 తోఁ గృతార్థభావధూర్వహత్వమున ముమూర్షమాణు నరు విముక్తుఁ జేయ
 నీదు మంత్రరాజనిర్ణయార్థంబుఁ దత్కర్ణమెనయఁ దార్చుకలన కగుచు. ౪౮౩
- తే॥ ఈస్తవ మనన్యభక్తిమై నిచ్చ నిచ్చ లెంచువా రించుపేర్మి లిఖించువారు
 జదువువారును వినువారు సర్వసౌఖ్య మంది నీదయఁ ద్వత్పద మందఁగలరు.
- క॥ అని మొనసి వేడు నానుడి కనంతరం బింద్రుఁ డిట్లు లనె నధియోగం
 బునఁ దనరు రామదేవుం గొనకొను భక్తి న్నుతించి కోర్కు లలరఁగాఁ.
- శా॥ దేవా! నాదగు సౌఖ్య మెల్లఁ గొనె నుద్దీప్తుండు రక్షోధిపుం
 డేవేశ్వా సెలకట్టనీ కటిమి వాణీశప్రసాదంబు దన్
 శ్రీవర్ధిష్ఠఁ బానర్ప మత్తిలి సమర్థింపంగ నౌ నీప్రభా
 వావిష్కారమునన్ హతుం డతఁడు గా నర్థాధ్యతం గాంచితిన్. ౪౮౬
- తే॥ అనిన దేవత లిట్లని రసుర కసరి యజ్ఞభాగమ్ము లెల్లఁ దా నపహరించె
 నేము రిత్తకు రిత్తగా నెడసినార మభవ వాని వధించి తయ్యగడు వాసె. ౪౮౭
- క॥ నీపున్నె మెసఁగుఁగావుత మేపారెడుగాత జగతికెల్ల శుభమ్ముల్
 ప్రా పై నీ వుండఁగ మే మాపట్టుల నిలిచి సౌఖ్య మందెద మింకన్. ౪౮౮
- తే॥ అనునెడం బితృదేవత లనిరి దేవ! దుష్టదైత్యుండు కెఱలి యా దోర్బలమున
 నాగయాదుల నస్మదీయార్పితమ్ము లొడిచికొనెఁ బిండముఖ్యమ్ము లొకఁడె చాలి.
- క॥ ప్రల్లదుఁ డాతఁడు నీచేఁ ద్రెళ్ళె న్ముద మొదవె మాకుఁ దీఱెన్ దొనఁగుల్
 ముల్లోకంబున నీనెటి సల్లలితాత్మా! ప్రసంగసంభృత మయ్యెన్. ౪౯౦
- ఆ॥ అనిన యక్షు లిట్లు లాడఁదొడంగిరి వెడఁగు మోచి మోచి విసివినార
 మయ్య దుఃఖదుఃఖ మభినియుక్తుల మయి దిష్టకృతి బలాత్కృతిం గలంగి. ౪౯౦
- క॥ ఆ రావణుండు నీచేఁ బోరితమునఁ దెగియె మాసుపుణ్యము నీ వై
 యారాటము మాన్నితి ని న్నారాధించి మనువార మనిశ మధీశా. ౪౯౧
- నీ॥ సంగీతనైపుణి జాహ్ను మే మెప్పు నీకథామృతమున నియతి దవిలి
 యానందరసతృప్తి నలరారుచుండెడువారము దుష్టాత్మువలని బాధ
 లెనసి భీతుల మయి యిక్కల మసురేంద్రు గానం బొనర్చి తత్కథలుగూర్చి
 యారాధితుం జేసినారము దీఱని యాపదబ్ధి మునుంగ నైన మమ్ముఁ
 దేర్చి తభవ! వాని ధృతి గిట్టి వధియించి యింకఁ ద్రాత రాఘవేంద్రు నిన్నె
 పొగడుచుండు మెల్లప్రా ద్దేమఱక నీదు రూపు డెందమున నిరూపితముగ.
- మ॥ అని గంధర్వులు ప్రస్తుతింప నమరు ల్హాయిం గనన్ సిద్ధులు
 స్మనులుం గిన్నరులు స్మరుత్పభృతులు స్మఖ్యోరగమ్ము ల్పుత

- త్రినికాయాగ్ర్యులు నోలి సంస్తవము లర్థిం గూర్పఁగాఁ జాలి ర
య్యినవంశ్యాగ్రణి రాముప్రాభవము సర్వేష్యప్రహృష్యంబుగాఁ. ౪౯౪
- ఆ॥ అప్పరోగణంబు లలవార్చి తచ్చరిత్రంబు తగ నిరూపితం బొనర్చి
యధిపు మెచ్చునడసి యానందసాంద్రతఁ గలుఁగుటొప్పె నట్లు కంబుకంఠి !
- క॥ అందఱుఁ బ్రజేశు నెక్కొన ముం దిడుకొని రాముఁ బొగడి ముచ్చటమెయి నిం
పొందెడు తన్మహితోత్సవ మంది తదభినందితత్వ మలరారంగఁ. ౪౯౫
- సీ॥ చిఱునవ్వుమోమునఁ జిందులాడఁ బ్రసన్నదృక్కలావిభవంబు శేటపడఁగ
శ్యామలాంగానంగకోమలత్వ మెసంగ మిహిరస్ఫురలు మిఱుమిఱ్ఱు గొలుప
జానకీసాదామనీనివేశం బొప్పఁ దమ్ములకొలుపు నేస్తమ్ము పొసఁగ
మునుల యాశీర్వాదములు పెంపుదల నింప వాయుజాంచితవరివస్య లొలయ
వెలయు రాఘవు నభిషేకవేషధారి భూరిసింహాసనస్థు విభూషణాఘ్నఁ [మించి.
గాంచి ధృతిఁ బెంచి వినుతించి కనుల భాగ్య మెంచి సుకృతప్రభావ మూహించి
ఉ॥ ఆతటి వీడుకో లెదల కగ్గల మా వ్యధ సంతరింప నీ
తాతరుణీసమేతము సుధామధురంబు సుధామ మాదరో
పేతవచస్మితాఢ్యజగదీడ్యకటాక్షనిరీక్షణాంచిత
శ్రీతముఖాబ్జముఁ ధృతి నయించిరి తన్మహనీయరూపముఁ. ౪౯౬
- క॥ ఆమానితాత్ము రాముని నామంత్రితనుం బొనర్చి యరిగిరి స్వకముల్
ధామము లెనయఁగ వేల్పులు నేమమునం దత్ప్రసంగనిహితోక్తులతోఁ. ౪౯౭
- ఆ॥ అటు విరించిముఖ్యు లమితహర్షతరంగితాంతరంగు లగుచు స్మాత్మ పదము
లందఁ బోవువార లందించి రలరులవాస రాముపైని వారిజాక్షి! ౫౦౦
- తే॥ మోసెసురదుందుభులు స్తుతుల్మోన సె రామగీతిమధురోక్తి నాటనకృతులెలర్చెఁ
గుంచె వీచుచుఁ జేరి విరించికొడుకు మాని యియ్యమృత మ్మసామాన్యమనియె.
- క॥ ఏ నవ్విభు వీడ్కొని సన్మానితసమ్మాన మెనసి మధురోక్తులతో
నా నెటి సంబోధించి మహానందం బొలయఁ గాంచి యట రాఁగంటిఁ. ౫౦౧
- తే॥ రామవిభుఁ డటు లభిషిక్తుఁ డై మహీమహీనజనపాలనాహితహితసువృత్తి
దనరఁదనరా రెభూతము ల్లనివు నెఱయఁదమగుణము లు త్తమోత్త మత్వమున మెఱయ.
- సీ॥ మోటులు పల్లవమ్ముల జొంపములతోడ సాంద్రతరచ్ఛాయ సంతరింప
శాద్వలమ్ముల నిండుచాల్పు ల్పసరువన్నె రత్నకంబళముల రాణఁ బొనర
మవ్వంపుఁబూగుత్తు లువ్వెత్తు గొని తీగె లొగి సిరు ల్లావులు నొలసివెలయ
స్కంధాత్ప్రభృతిఫలోచ్చయసుమదళసంపదాఢ్యంబు లై మ్రూఁకు లందగింప
నధిపు మే లన్నఁ దన మేలె యనెడు నిచ్చఁ బైరుపచ్చల సుసమృద్ధిఁ బరఁగెవసుధ
యమరె భువి నిదె నిత్యకల్యాణ మట్లు పచ్చతోరణ లని ప్రజల్పస్తుతింప.

తే॥ సజ్జనుల మానసంబుల సరణి సుప్రసన్నములు సలిలంబులు చాలనెగడె
సరసనిర్దుష్టశివపూర్ణసన్ని వేశసురుచిరాంబుజగంధబంధురత లొరసి. ౫౦౫

ఆ॥ ఇంచురుచులతోడ నినశశిగ్రహతార కాగును లుల్లసిల్లె నాన లెల్ల
రాము నసముఁ జెరసి రాణ నొప్పారె నాఁ దెలివి మీటి మిగులఁదేజరిల్లె.

క॥ గమకించు మేలిపయ్యెర దమకించి గొనంబు లొలసి తాత్పర్యమునన్
దమ కించు సరణి బొదలెడు సమవృత్తి నటంచు జనుల సంస్తుతు లొప్పెన్.

ఆ॥ ఎండునేని శ్రుతుల కిం పగు సుస్వర స్వరములొప్ప ద్వివిధశబ్దసమితి
పరగ నాకసంబు పరిథవిల్లెను శబ్దగుణక మనెడు న్యాయగణన దనర. ౫౦౬

సీ॥ శతసహస్రకము లశ్వము లిభమ్ములు నూళ్ళు ద్విజకోటి కర్చించె వెలయుప్రీతిఁ
దలఁచి నవప్రసూతలు ధేనువు లొసంగెఁ గోటులు కోటులు గోవృషములు
నటులె ముప్పదికోటు లంచితస్వర్ణము ల్మలయించె దక్షిణ ల్మమత నెఱయ
మహితాంబరంబులు మణిరత్నభూషణంబులుఁ గట్టఁ దొడుగంగఁ బారి నమర్చెఁ
జందనాదుల నర్చించె సన్నుతిప్రచారములఁ గూర్చె వివిధోపచారయుక్తి
బ్రాహ్మణాస్థర యనియెడుపలుకు దనర జనవిభుఁడు తన్మహాత్మనసమయమునను

క॥ మణివిగ్రహ కాంచని సద్గుణ రవిరశ్మిప్రకాశకోటికలిత జ్ఞా
భణ నొక్కదివ్యమాలిక గణించి సుగ్రీవు నటుత ట్మాపతి కూర్చెన్. ౫౦౭

తే॥ వఱలు వైదూర్యమణిచిత్రవజ్రరత్నభూషితము లంగదంబులు పోలుపు మీఱ
సంగదానకిచ్చె నతఁడు సమంచితుఁడయి యొప్పెనవిదాల్చి పతిధృతియుక్తి నెగడ.

శా॥ ముక్తాహార మనుత్తమాధ్యమణిభాము క్తంబు చంద్రదాతృతా
దృక్తతైక్యవహం బమూల్యకలనాదేదీప్యమానంబు శ్రీ
యుక్తిప్రేక్ష్యము దివ్యభూషణము దీ రొప్పార నర్చించెఁ బ్ర
త్యక్తాసాదిని మేదిసీతనయ కుద్యత్ప్రీతి నాథుం డొగిన్. ౫౦౮

ఆ॥ లలితవిమలవస్త్రములు దివ్యములు రెం డనర్ఘ్యములు శుభావహములు గొన్ని
భూషణములుఁ బవనపుత్రున కిడెఁ బతి స్మేరదృష్టి నోర సీతఁ గనుచు. ౫౦౯

క॥ తన కిడిన కంఠహారముఁ గొని జానకి ప్లవగవర్యకోటిం గను నా
ధుని కూర్చు మోముదమ్మిం గను నానతి వేచుఁ జిత్తగతి నెగడొందన్. ౫౧౦

క॥ ఇంగిత మారసి రాముఁ డనంగప్రతిభుండు రాముఁ డనెఁ బ్రేయసితో
డం గమనీయత్వాధ్యశుభంగమవాక్కులన పొనర భద్రదాతృకుడై. ౫౧౧

ఆ॥ సాధ్వీ యొసఁగు మింక జాగేల త్వన్మనోగతిఁ దనర్చునదియ కాదె యిమ్మ
హర్షహారవరము హనుమని కీతని కృతి జగత్ప్రయోపకృతి వెలయదె.

తే॥ పౌరుషము విక్రమము బుద్ధి పరఁగుచుండుఁ బావనాత్ముం డితనియందుబ్రథితముల
యిట్టిగుణమణులకు స్థాన మిదియ యనుచు మతివిమర్శించి తీవు సమ్మతిపొసంగ. [యి

- క॥ తుష్టిం గాంచితి వీతని హృష్టాత్ము నొనర్పు మనుడు నెలమి మహిజ యా
దిష్టము వెలయఁగ హార మభీష్టానహ మొసఁగె నత్స!యిదె కొను మనుచున్.
- ఆ॥ అమ్మ గూర్చినట్టి యాహారవల్లిక నమరఁ దాల్చి వానరర్ష భుండు
శ్వసనసుతుఁడు వొల్చెఁ జంద్రాశుచయగౌరవా సితాభ్రమనసి యచల మట్లు.
- క॥ గారవ మ టెనసి శుభాకారుండు సమీరసుతుఁడు కడు నొప్పారెన్
శ్రీరమణీశుఁ గొలువఁ జేకూరెన్ సిరు లనెడు తలఁపు గూర్చెడు ధృతితోన్.
- క॥ మైందద్వివిదుల కొసఁగె నమందానందమునఁ బ్రభుఁడు మఱి నీలునకున్
సందానించె న్నలునకు సుందరతరభూషణములు శుభవసనగుబుల్. ౫౨౦
- ఆ॥ ఒక్కతారహార ముజ్జ్వలం బెడఁగొని జాంబవంతు మెడఁ బ్రసంజితంబు
సేయ ముసలి కేల సింగార మిది నవ్వులాల కనియె నెల్ల రోలి నగిరి. ౫౨౧
- క॥ వానరయూధపవృద్ధజనానందము పెల్లెసంగ నధిపతి కడు స
న్మానించె నెల్లరు న్మే మే నంద్యుల మైతి మనుచు నిచ్చఁ దలంపన్. ౫౨౩
- క॥ సుగ్రీవు నెట్లు లట్లు దశగ్రీవానుజు స్వకీయసహితు నిభుఁడు సా
నుగ్రహుఁ డై పూజించె బుధాగ్రణి పో యితఁ డనుచు నాడుచు నెలమిన్.
- తే॥ కామగుణరత్నచయము పుష్కలము గాఁగ గామితార్థము లొసఁగె నాత్మాతలేం
డెవ్వ రెమ్మెయి వరముల నెలమి వేడిరంత కినుబడిగాఁ బృహృష్టాత్ముఁ డగుచు ద్రుఁ
- ఆ॥ అడుగలేనివార లందు లే రడిగిన వారి కీయరాని వర మటంచు
లేదు రాముఁ గొలువ లేమి యెవ్వారలకేనిఁ గలదె యెందు నేణనయన. ౫౨౬
- మ॥ గుహునిం బ్రాంజలిభక్తు ధీవరు ధుతాఘుం గాంచి పేర్మి రఘూ
ద్వహుఁ డోన్నీగ్ధుఁడ! శృంగిబేరపురముం బాలింపు ము న్నెట్లుల
ట్లు హరిన్నాధులు మెచ్చ నేయెడల నేలోపంబు వాటిల్ల దా
వహిలు నృద్భజనంబునం మది ననాప్యం బాత్మసారూప్యమున్. ౫౨౭
- ఆ॥ అనుచు నామతించి యంచితభూషణాంబరము లొసఁగి యనుపఁ బరమ మరున
మమర నరిగె నాతఁ డమరేంద్రనందితు రాముఁ బొగడుచును స్వరాష్ట్రమునకు.
- సీ॥ తనయంఘ్రియుగ మాని తరలని చిత్తంబుఁ బొదువంగఁ గేల్దోయిఁ బొందుపఱిచి
తనభవ్యనామమంత్రమె మెచ్చెడు రసజ్ఞ మేలెంచి తద్దయు మేలుకొలిపి
తనమోహనాకృతిఁ దవిలి త్రిక్కని చూడ్కి ధ్యానయోగావాప్తిఁ దనియఁ జేసి
తనదాస్య మెడలఁ బొమ్మని మోకటిలు నొడ ల్పారవశ్యంబున ప్రతిభ నాఁగి
యున్నవాని హనుమ నొప్పార పీక్షించి కన్నుఁగవ ముదశ్రుకణము లొలుక
నన్నుమిన్న! కంటివా? బిడ్డ తెఱఁ గంచుఁ బొలఁతి హర్షవార్ధిఁ బొదలుచుండ.
- శా॥ భూమానందుఁడు రాముఁ డిట్లు లనె సంబోధించి యోవత్స! నీ
నేమం బెక్కుడు ప్రీతిఁ గూర్చె మది నున్నిద్రం బనన్యాప్య మా

- సేమం బే నొడఁగూర్చువాఁడ నెడఁదం జింతించి యర్థింపు ము
ద్దామప్రఖ్యఁ దనర్తులేర పరతత్త్వశ్రీ మహాలాసి వై. ౫౩౦
- చ॥ అనుచుఁ బ్రసన్నుఁ డై పలుక నర్థి జగన్మయి సీత తత్త్వ ము
న్మనముగ నందఁజేయ మహిమప్రథితుం డనిలాత్మజుండు నె
మ్మన మలరార నె ట్టన సుమాశము మీఱ నుదారభావగుం
భన మొనగూర ని ట్లనియెఁ బ్రాంజలిబంధనిబంధనాచిత్తి. ౫౩౧
- ఆ॥ అడుగ వేదపాఠ మర్థి నర్థింపఁ దద్వివర మాత్మనిష్ఠ వేఱ వేడఁ
దప మొకం డొనర్పఁ దలఁపఁ దలంపిడి తీర్థసార్థసక్తిఁ దెరలఁజాల. ౫౩౨
- క॥ భావమునఁ గూర్చ నణిచూద్యావిష్కరణంబు కరణ మధిదేవత్వం
బేవెరపుననే వలగొన నోవిశ్వాత్మక! గణింతు నొకఁ డెదలోనన్. ౫౩౩
- శా॥ నీనామంబె పఠించుచుం దలఁపులో నీరూపె రూపించుచున్
నీనిష్ఠాంచితవృత్తుల న్మలయుచు న్నివీక్ష లీక్షించుచున్
నీనంద్యస్తుతిపాఠము ల్వెనుచుచు న్నిపాదతీర్థంబులన్
ధ్యానాత్తంబులఁ గ్రోలుచు న్నిలుతు నిత్యానందయోగంబునన్. ౫౩౪
- క॥ తనివోవ దెపుడు నీనామనిరతిమైఁ దవిలి మనము మానుగ నటు లా
టను భూతలమున నుండెద ననవరతముఁ ద్వత్పదాప్త మగు భావమునన్.
- ఆ॥ ఇదె యభీప్సితార్థ మిత్థ్యాకుకులవార్ధిసోమ పూరితార్ధికామ జాన
కీమనోభిరామ కీర్తనీయశుభాధ్యనామ నీకు వందనములు రామ! ౫౩౫
- క॥ కొలుతు న్నిపదముల నెడఁ దలఁతు న్నినామ మెపుడు దవిలిన ధృతితో
నిలుతు న్నిలుపవె యిమ్మే నలఘుత నీకథ దనర్చునంతకు నృహరీ. ౫౩౬
- సీ॥ అనినఁ గటాక్షాంచలాంచితు నొనరించి యటు బిగికొఁగిట నలవరించి
యానందబాష్పసిక్తాంగునిఁ గావించి యప్రమేయచిదైక్య మవధరించి
కర్మబంధనిరాసకలన సంధానించి బ్రహ్మస్వరూపతఁ బరిగణించి
నిర్మలరసతృప్తి నెఱయ సంయోజించి ముక్తాత్ముఁ డై మించు మురువు బెంచి
యిట్టు లనియె రాముఁ డిదియె జీవన్ముక్తి యెందునేని నెట్లు లేని నిలిచి
నెగడుగాంచు మెపుడు నీవుకల్పాంతంబు నందుఁ గేవలత్వ మందఁగలవు. ౫౩౭
- తే॥ అనుచు రాముఁడు ఘనుఁ డట్టు లానసేయ నమృతవర్షణ మొదవించె నవనిజాత
మించుతరబడి నుడులఁ గ్రొమ్మించు లొలయ మలయు స్మేరదృగంచలమహిమ వెలయ
క॥ ఎచ్చోట నున్న నీకెపు డెచ్చోటనె యొడవుచుండు నఖిలార్థము లీ
విచ్చ నొడగూర్చు పెరవుగ సచ్చిత్సుఖమూర్తి మనుము సంయమపరతన్.
- తే॥ అనుచు దేవుండు దేవియు నభిమతార్థ సిద్ధిఁగూర్చు గృతార్థుఁ డై చెలఁగెనతఁడు
హర్షబాష్పేషు మొలయఁ దదంఘ్రులకు నమస్కృతు లొనర్చి పేర్చె సన్మాన్యకీర్తి.

- క॥ సురలెల్ల మేలు మేలని విరులజడు ల్నెఱయఁజేయ విశ్వాచి మొదల్
తరుణులు నటింప ముజ్జగ మరుసంబునఁ బొదలనయ్యె నవ్వేళ సఖి. ౫౪౨
- ఆ॥ వీడరాని దొరను వీడి యెట్టెట్టులో తలఁపులోని చూడ్కి- దాగ్ధ్యమునను
వీడకే పొసంగె విశ్వమయుఁడు దాను నై తదాత్మభావ మలనరించి. ౫౪౩
- క॥ నెలపుగొని నీదుజనకుని నెలపున నిలువంగఁ దలఁచి నెఱసె మహాత్ముం
డలఘుచరిత్రుఁడు పవనజుఁడలివేణీ వింటివా గుణాద్భుత మిదియున్. ౫౪౪
- క॥ ఆమంత్రణ మొనరించుచు నేమెయి నిను విడచి నిలున కేగుదు మనుచున్
సామీ!యేమెలకువ నెపుడే మము రావొతె యనుచు నిటు నటు గనుచున్.
- క॥ ఆనరనాధుని యాసతి వానరవరు లరుస మెసఁగ నఱలుచుఁ దరలం
గా నైరి తోడివారలతో నెమ్మనములు తదాత్మధూర్వహములు గాన్. ౫౪౫
- శా॥ నైష్కించన్యము దోష రామకృతసన్మానంబు మేల్కాప స్వా
విష్కారప్రహితప్రభావగుణ ప్రావీణ్యాధ్య రాలచ్చి త
న్నిష్కామ్యత్వ మెడల్ప స్వీయజనతానిర్వాహ మొప్పారఁగాఁ
గిష్కింధాపురి కేగె నర్కజుఁ డటన్ గీశౌఘము ల్గొల్వఁగాన్. ౫౪౬
- చ॥ కులధన మంది రాము నుపగూహనముం గనఁగాంచి యవ్వభుం
దలఁపున నేర్పడ నిలిపి తద్దయు భక్తిఁ దనర్చు నృత్తితో
నెలమి భజించుచుం బురికి నేగె విభీషణుఁ డల్లలంకలోఁ
గల జన మెల్ల సంతసెలఁగాఁ బలుపూజ లొనర్చి మెచ్చఁగాన్. ౫౪౭
- ఆ॥ జనకముఖ్యులైన సకలబాంధవుల నా మంత్రితులఁ బొనర్చి మన్ననలఁ ద
సర్చి వార లొలయ ననుచు గూరిమిఁ బంచె స్వస్వధామములకు సరస హృదయ.

— శ్రీరామరాజ్యము —

- మ॥ పరిపాలించెను రాముఁ డెల్లజగము న్ప్రావీణ్య మొప్పార ని
ర్జరు లిట్లా నన రాష్ట్రపుంబజలు నిస్త్రాసంబు నిష్కంటకం
బరరే యిమ్మహనీయు స్వామ్య మనుచున్ హాయిం గనం గీర్తి రా
జ్యరమాకీర్తితవృత్తి సర్వదిశ లొయ్యం బ్రాణి నర్తింపఁగాన్. ౫౪౮
- చ॥ తొలిబలుకల్లనాఁ డొదవెఁ దోడుగ నేలర యెల్లరాజ్య మేఁ
బలికిన పల్కు నెల్లమియుఁ బాడియె యంచు జగద్విభుండు దా
వల నొదవంగఁ దావలము వాక్కులకల్మికి రాముఁ డేర్పడం
బలికి నయింప లక్ష్మణుఁడు ప్రాజ్ఞత మీఱ నయాంచితాత్ముఁ డై. ౫౪౯
- మ॥ ఎలమి నిన్ను భజించెదన్ గొలుపునం దేవేళఁ జూపట్టదన్
లలి నీపం పెదనింపు నత్వకృత ముల్లాసంబునం గర్జ మిం

పలర న్దీర్చెదఁ గాని యొందుపద మే నర్థింప నీవాడ న
నవల నొప్పారఁగఁ బ్రోవవే యనితరవ్యాసంగిత న్నేకొనన్. గీగీ ౨

ఆ॥ అట్లుగాక పెద్ద యటులుండఁ బిన్న కా వెరవు పోలదనుచు వేడుటయును
భరతు యశావరాజ్య పట్టభద్రు నొనర్చె భద్రదాయి రామభద్రుఁ డెలమి.

తే॥ రామసేవాపరుం డయి రక్తి భక్తి భుక్తిముక్తుల నలని వై పొసఁగుచుండ
మెయిమెయి మెలంగుచుండె సౌమిత్రి తనదు సకలధరణక్షమతయెల్ల సంతరింప.

సీ॥ అజుఁడు మాయామానుషాకారలక్ష్మితుం డాదిదేవుండు నారాయణుండు
పరమాత్ముఁ డౌ రామభద్రుండు దా నెపు నిర్వికారుం డతినిర్మలుండు
దనరు కర్మాధ్యక్షతం గర్తృతాదులఁ బెరయఁబోఁ డానందపరత కలిమి
నిత్యతృప్తుండయ్య నెఱిఁ బ్రాశ్నతుల నుపదేశంబు కలనలఁ దేర్పఁదొడరు
టొప్పు ననెడు నోజ నొనరించె బహుదక్షిణాక లిజ్యలం ద్రిలోకి సంత
సమునఁ దేల మునులు సంతతాశ్రయమున మొనసి యెల్ల కృత్యముల మెలంగ.

క॥ ఆధానముఖ్యములు లక్ష్మీ ధాముఁడు తొలుత దీర్చుమెయిఁ దీర్చి మహా
గ్న్యాధాని యై తురంగమమేధక్రతుశత మొనర్చె మేకొను కలిమిన్. గీగీ ౩

తే॥ పొండరీక తురంగమేధ వాజపేయ విశ్వజి త్ప్రముఖములు నిర్వేలవిభవ
ములుగ నొనరించె నావిశ్వమూర్తి లోక లోకవితతులు తనియ నలోలుడగుచు.

మ॥ తనతో డై తనతోడు లక్ష్మణుఁడు ప్రోద్యల్లక్ష్మి వర్తిల్ల మె
చ్చనువొంద న్యువరాజధర్మమున భక్తాగ్ర్యుండు కైకేయి నం
దనుఁడు న్నేకొనఁ బిన్నతమ్ముఁడు మహాదర్శోన్నతి సైన్యపా
లనవృత్తిం బచరింప రామవిభు లీలాస్ఫూర్తి యొప్పెం గడున్. గీగీ ౪

క॥ బందుగుల రాకపోకలకుం దెఱపి వచింప నెటు గొనకొను నెపు డా
సందానితదీక్షుఁడు సురబృందంబులు వొగడ వేల్చు విధుల న్నెగడన్. గీగీ ౫

శా॥ ధర్మాత్ముం డటు రాజ్య ముత్తమము సీతాజాని పాలింపుచున్
గర్మిష్ఠుం డన నొప్పి సత్కృతువులం గావించె ధర్మాహతా
ధర్మం బై జగమెల్ల మేకొనఁగ నిత్యశ్రీవికాసంబునన్
శర్మోపేతసుధర్మ మేలుకొని యైశ్వర్యోన్నతిం గాంచఁగాన్. గీగీ ౬

మ॥ పదికాలంబుల కీతఁడే ప్రభుఁడుగాఁ బాటిల్ల నాఁగాత మి
య్యదె కా మాసుకృతంబు నెల్ల నొకఁడై యందిచ్చు నర్థం బటం
చుఁ దదేకాత్మత భూప్రజ ల్దలపుల న్నూచింపఁగా రాముఁ డా
పదివేలుం బదినూర్లు నేం డెలమిమై భావించెఁ బాలింపఁగాన్. గీగీ ౭

సీ॥ విధవలు లేరు నిర్వేదవంతులు లేరులేరు వ్యాశజభయాల్లిథహృదయు
లాధులు వ్యాధు లంచనువారు లేరు దన్యుకృతంబు దురితం బసూర్షణంబు

- లేమి యనర్థము స్త్రీనంబు లయ్యె శబ్దములంద యుంఁకొక్క దారి దరియు
దటియఁగాఁ బోలమిఁ దని వొప్పు వన్నించె నెల మూఁడువానల నియతి ఘనుఁడు
పదరి పండఁదొడరెఁ బంటనలంతి ముక్కారు గాఁగ మెచ్చు కర్నకులకుఁ
బొడమఁ బొసఁగె సర్వపూర్ణత జానకీజాని రాజ్య మేలు సమయమునను. ౫౬౨
- క॥ పిన్నలు పెద్దల మ్రోలం బన్నముపడుట గనరామిఁ బైతృకకృత్యం
బున్నీతయథాక్రమవిధికన్న స్వతిక్రమము గాఁగఁ గనుపడ దెందున్. ౫౬౩
- క॥ అంతయు సంతస మయ్యె నిరంతరధర్మపర మయ్యె నఖిలము జగ మ
త్యంతక్షము రాముంగని మంతనముల మఱచెఁ బ్రాణిమాత్రములు సగన్. ౫౬౪
- ఉ॥ వేలకొలంది వర్షము లవేల సుఖోన్నతిఁ బుత్రపౌత్రసం
శీలన మొప్పఁగా మనిరి చేటని లేక ప్రజ ల్నిరామయుల్
పోలఁగ రాము రాజ్యపరిపోషణ మొప్పఁగ నెందునేని శో
కాలపనంబు లట్టి యడియాలములుం గనరా వొకప్పుడున్. ౫౬౫
- ఆ॥ నిత్యపుష్పతతులు నిత్యఫలములు నై క్షౌజములు పొసఁర్చి స్కంధవిస్త్ర
తప్రవాళరచన దళుకొత్తఁ గ్రొత్త లై రాము రాజ్యకలన రాణఁ దనర. ౫౬౬
- తే॥ సమయవర్షి పర్జన్యండు స్పర్శనుండు స్పర్శసుఖిదుండు సర్వసంపాదనప్ర
సాదపరు లెల్ల వేళ నిర్జరులు రామరాజరాజస్ఫుర స్మహారాజ్యమునను. ౫౬౭
- చ॥ క్షమ గల యెల్ల బాహ్మణులు క్షత్రియు లర్యులు శూద్రులున్ స్వక
ర్మము లొనరించుచుండు కసుమాలపు లోభము వీడి తత్పర
త్వము నెగఁదొంద స్వీయకృతి దారితకల్మషవృత్తితృపు లై
యమితఫలాప్తి సౌఖ్యముల నందుదు రారఘునాథు | సోపునన్. ౫౬౮
- క॥ వర్ణాశ్రమధర్మంబు లపర్ణా! విశదంబు లగుచుఁ బరఁగెఁ బ్రజలయం
దర్జవముద్రితభూస్థలి నిర్ణీతంబయ్యె నీతినిగమం బెల్లన్. ౫౬౯
- ఆ॥ సత్యరతులు గాని జను లెందు లే రనృతులు విధర్ము లైన తులువవాండు
మాటలందునేని మలయగు రాము రాజ్యము ప్రవర్తనమున శమితశమల!
- క॥ రామపద్లోలసితంబుల యశా మురిపెపు నుడుల తక్క యన్యాశంసల్
నేమమున నెగడ వెందును రామమయం బయ్యె జగము రామామణిరో! ౫౭౦
- తే॥ రామపూజ లొనర్తురు రామభజనపరుల మై యుందు రెప్పుడు బావనంబు
రామనామంబె స్మరియింతు రామగీతు లొప్పఁ బాడుదు రెల్లెడ నుండు ప్రజలు.
- క॥ అందఱు ధర్మపరాయణు లందఱు లక్షణసమగ్రు లంద రొరుల కౌ
నం దరుదేమి ప్రజాహితమం దరుచి యటంచు లేని యధిపుమనువునన్.
- తే॥ తన పదు నొకండు వేలేండ్లుఁ దనరు రాజ్యపాలనము తెఱఁగులు ధర్మపద్ధతు లని
మునులు గూర్పంగ జేజేలు మురియుచుండ రాముఁడు ధరించె ధర సుఖధాముఁడగుచు

సీ॥ ముద్దులొక్కెడు మేలిముచ్చటలం దేర్చు తెరువున క్షితికన్య తెఱఁగు సూప
భారమ్ము తనపాలఁ బడె నంచు మే లెంచు పరిశీలనంబున భరతుఁ డొప్పుఁ
బాదపద్మంబుల పజ్జ సెజ్జఁ బొనర్చి సామితి కొలువునే స్తమునఁ దనరఁ
దనదు శత్రుఘ్నపదమ్ము సార్థకముగఁ బిన్నతమ్ముఁడు దండభృతిఁ దలిర్ప
రాముఁ డేలఁ దండ్రాణ నౌరసు లైన ప్రజల నట్లు ప్రజలఁ బ్రబలి ధర్మ
మొకఁడె విశ్వరూప మొలసెఁబో యని వేల్పు లలరి యలరువాన లలరఁజేయ.

సీ॥ జిలుఁగునవ్వుల పంట సిరి నేలకన్నియ తోడి సింగారమ్ము తొడవుగాఁగ
రావణాచీ!యంచు రహిఁబెంచు వందుల నుడిసంచు బీరమ్ము నొడువుచుండ
మునులపాలిటి లిబ్బి మొగసాల యగు గోష్ఠి తలఁపులఁ గరుణ నేస్త మ్మొలర్పఁ
జుప్పనాతి యనీతి చొప్పారు నప్పట హాస్యభీభత్సమ్ము లడరుచుండ
నబ్బిశోషణకథ రాద్ర మచ్చుపడఁగ
స్విక యధర్మభీరుత భయానకముఁ జూప
శాంతుఁడు గుణాద్భుతుఁడు రామచంద్రుఁ డొప్పె
నవరసాలంకృతివిశేషనాయకుఁడుగ.

౫౭౩

సీ॥ శ్రీరమాపద్మినీశ్రీయోగభాస్కరుం డినకులాంబుధిరజనీశ్వరుండు
యజ్ఞవిఘ్నకృదాశరాటవీదహనుండు గ్రావసతీత్వకలావిరించి
రాద్రశరాసనాక్షుద్రాదిపవిధారి క్షితిసుతార్థాంగలక్ష్మీ విభుండు
మునిమనోనిర్వేదముదిరమహానిలుం డహితరాక్షసనివహాంతకుండు
హరివిరోధిపుర స్తోషణాగ్ని నేత్రుఁ డసురరాజాసువాయూరగాధినాథుఁ
డఖిలసురమూర్తి రామనారాయణుండు తనదు సత్త్వము దనరార ధరణి యేలె.

సీ॥ సింహాసనము మూర్తిఁ జెంది కృతార్థత్వ మొందితి నని యుద్వి యుల్లసిల్లె
గొడుగుతోడి ప్రసక్తిఁ గొంటిలే కొఱఁతలు లే వటంచు దివంబు లేమిఁ దొఱఁగె
వరపుల్లు మావారె వర్ధిలెదము వారిఁ జేరి యంచు సుర ల్విచార ముడిగి
రందలి కవుల వాగర్థయోగావాప్తి నొలయ నామ్నాయంబు లొప్పుకొనియె
సీత నెనసి సిరి విశేషిత నైతి నం చలరెఁ బరికరమ్ము లంశకలన
మున్నె పెరయు పెంచి మురిసె రాఘవహరి జగతిఁ బ్రీతిఁ బ్రోచు సమయమునను.

సీ॥ మొలకనవ్వులతోడి ముచ్చటలం దీర్చు ధర్మసం దేహవిదారితయును
గలికికాన్పులతోడి కన్నుల నందిచ్చు సకలసమృద్ధిప్రసాదితయును
బామముడితోడి విస్ఫురణమైఁ బోకార్చు దుష్టసంకల్పారిదూషితయును
నొడికంబుతోడి వౌ నొయ్యారములఁ బొల్చు లక్ష్మీవిలాసోపలక్ష్యతయును
రామునంద కాని రాణింప వెందును మనము వానియందె మగ్న మయ్యెఁ
దలఁతు నెపుడు లోన దర్శింతుఁ దద్రూప మెగుతు గుణగణముల నెలమిఁగాంతు.

- క॥ వేయు నవతారముల సుశ్రీయుతు శ్రీరాము గరిమఁ జెనయఁ డొనఁడు ని
ద్యామోగాయుర్లక్ష్మీ శ్రేయంబులు రామభక్తిసిద్ధి ఫలంబుల్. గీ॥౧
- తే॥ ఇది రహస్యము ధనధాన్యబుద్ధి విద్య లాయురారోగ్యజయములు నందఁజేయుడు
శ్రేయ మొనగూర్చు నెద దీనిఁ జేర్చు నగుడు చా నె నారాయణుం డయి తననుచు
- ఆ॥ ఆదిశంభుమూర్తి నైన నాదు కృతి యధ్యాత్మరామచరిత మనఁగఁ జెల్లు
దీనిఁ జదివి తుష్టమానసుఁ డగువాఁడు సరిసరణపయోగిఁ జక్కఁ గడచు.
- క॥ ఇది ధన్య మిది యశస్యం బిది యాయుష్యము పవిత్ర మిది యదనునఁ బెం
పొదవంజేయును రాజుల కిది విజయావహము నాఁగ నెందును నగడున్. గీ॥ ౩
- సీ॥ ఆర్ష మై నెగఁడు నది యాదికావ్యంబు నాగ నాఁగకరోరు! ననుచు భక్తిఁ
బ్రణయించు వాల్మీకి పరమర్షివగుఁ డతం డనఘతపోనిష్ఠుఁ డట్లుగాన
రాణ నియ్యది యది రామాయణాభిఖ్యఁ దనరారు నీరంటఁ దవిలి మేలి
సిరిమించు రామాభిషేక మెవ్వఁడు వ్రాయు జదువును విను నిచ్చ సరిస్మరించు
వాఁడు పాపకోటివలన నిగ్మక్తుఁ డై పరమపదముఁ గాంచి పరఁగఁగలఁడు
పుత్రకాముఁ డొందుఁ బుత్రుల ధనకాముఁ డొందు ధనముల స్మరణోన్నతములు.
- తే॥ రామవిజయంబు విను నృపుఁ డోమఁజాలు
జగతి రిపుల జయించి నిస్తంభుఁ డగుచు
రామసంహిత విను నాతి రమణఁ గాంచుఁ
బుత్రుఁ డ్రోకోకృతపూజతుఁ బుణ్యమూర్తి!
- క॥ నంజకు నేనియు సంతతి సంజాత యగున్ ధరిత్రి సంతతభక్తిన్
రంజిలుచు రాముచరిత నిరంజనవృత్తి విన నేర్చునది యగు నేనిన్. గీ॥ ౪
- తే॥ అష్టసంపద లందెద రవని జనులు
శ్రద్ధధాను లగుచు రామచరిత మెపుడు
దెలిసికొనుచుఁ జదువ దుర్గములు జయించి
యభయము ప్రతిష్ఠఁ గాంచంగ నర్హు లగుచు.
- మ॥ సురలెల్లం బరితుష్టిఁ గాంచెదరు సంస్తుత్యాత్మతృప్తి స్వహిం
తురు స్వీయు లైతరు ల్వినాయకముభోద్యాతగ్రహోద్బుద్ధులం
గు రమాధాముఁడు రాముఁ డేర్పడఁగ రక్షోనాధు శిక్షించి యె
ల్లర రక్షించిన యీచరిత్ర మురులీలాస్ఫూర్తి గీ ర్పించినన్. గీ॥ ౫
- తే॥ యెల్ల రామాయణము వ్రాసి యెల్ల వేళ నెల్లజగములకును విభుం డీశ్వరుండు
రాము భజించు వారలు రహి గడింతు సకలపురుషార్థఫలవిశేషముల గాఢ!
- చ॥ నియమ మెసంగ భక్తి పరిణీతయ నాఁ దనరార సద్వివే
కయమధృతు ల్పొసంగఁగ జగత్పభు రాముచరిత్ర మేర్పడన్

మెయికోని తెల్పు బ్రాహ్మణుల మే లెద నించి భజించి యెప్పు డ్ద
 త్రియముఖు లు త్తమాస్పదముఁ దేకువమైఁ గనఁగాంతు రంగనా! ౧౯౦
 సీ॥ సీతామనోనాథు శ్రీరాము నారాయణాఖ్యతత్త్వము గాఁగ నవధరించి
 యీడేర్చు కృతులయం దెలమితోఁ దన్నామకలన లొప్పారంగ నలవరించి
 యేవత్తముననేని నిదె తత్త్వసార మా ఘనయోగ మని బుద్ధి కలిమి నెంచి
 బల్లిదం బై నిచ్చ పరఁగు కామాద్యరివర్గమ్ము నిరసించు వలను గాంచి
 యావెరపుమెయి రామాయణాగమంబు
 పొంకముగ వ్రాసి పఠియించి పూజసేసి
 విటపవి స్తృతదుర్భవవృక్ష మడఁచి
 చొప్పడు మహాదయమున మించును నరుండు. ౧౯౧

శే॥ సుకవియగువాఁడు తనమేలిసుకృత మొప్పుఁ
 బ్రవిమలాత్మత నిక్కఢఁ బ్రాసముఖ్య
 దృగ్విలాసంబుల నమర్చి తీర్చొనర్చి
 మహితకవివర్ణితపదా ప్తి మలయఁగలఁడు. ౧౯౨

క॥ మీ కెల్లరకును భద్రము
 సేకురుఁగావుత విశేషచిత్కలనలతో
 గాకేండుముఖరొ! రాముని
 శ్రీకాముని చరిత మెడఁదఁ జేర్చుటకతనన్. ౧౯౩

తే॥ రాముఁ డఖిలాత్మకుఁడు పరబ్రహ్మమూర్తి
 యతఁడు తుష్టుండు గా జగం బంతయును ని
 రంతరం బగు సంతోష మందఁగాంచు
 నిదియె శ్రుతిసారము రహస్య మిందువదన! ౧౯౪

ఆ॥ అనుచు వేదరాశి నసకృదాలోడన
 విధి విధించి రామవిష్ణువిదిత
 మరసి తెలిపెఁ దారకాభిఖ్య మా బ్రహ్మ
 తత్త్వ ముమకు శివుఁడు తత్పరతను. ౧౯౫

శా॥ ఆనందాఽమృతవార్ధిఁ దేలి మహితం బౌ నర్థ మూహించి మె
 ప్పానన్ రామకథాఽమృతంబు స్వరసం బౌ నౌ నటంచున్ బ్రశం
 సానిర్వాహముతో నుతించె విభునిన్ శర్వాణి సర్వామరే
 శానా! నీదయఁ దత్త్వసారము సులక్ష్యం బయ్యె నంచున్ ధృతిన్. ౧౯౬

తే॥ సరగ రామకథాసుధాసాగరమున నెసఁగు రామకథాఽమృత మిది ప్రపత్తిఁ
 గ్రోలు మానవుఁ డఘకృతతోభ మెడలి యందఁగాంచునుఁ బరమాఖ్య మాస్పదంబు

సగ్ధర॥ * కల్యాణానందనాథాఖ్యగురుపదజలక్షాళితాత్మీయపంకం

వల్యాత్తస్వచ్ఛభావవ్యవసితకవితానర్హసీయాశ్మతా

పల్యంచ ద్వేంకటాఖ్యప్రథితకవినరప్రస్తుతాఖిడదృక్కే

వల్యానందస్వరూపాఽవ్యవహితపరమైశ్వర్యలక్ష్మీపభావా!

౫౯౮

క॥ శ్రీమచ్చిద్యోగలసద్భూమానందయతినాథపురుకరుణాసు

శ్రీమానితజనవర్ణితభామానవనవవికాస! పరమోల్లాసా!

౫౯౯

మాలినీ॥ సురుచిరశుభవీక్షా! శుద్ధభావప్రతీక్షా!

నిరుపమగుణహృద్యా! నిష్ఠితామ్నాయవేద్యా!

గురుకృతమతిసేన్యా! గుంభితాత్మానుభావ్యా!

పరహితపదపద్మా! బ్రహ్మభూయాఖ్యసద్మా!

౬౦౦

గద్య॥ ఇది శ్రీమదుమామహేశ్వరచరణనలిననిత్యసేవాసమాసాదితానందస్వ

కవితాయోగహృద్య మహితాత్రేయగోత్రపవిత్ర హనుమత్సుధీశసయ

వినితనయ లక్ష్మ్యంబా గర్భశక్తిముక్తిఫలాయమాస

వేంకటప్ప కవీంద్రాభిధాన ప్రణీతగ్రంథః

శ్రీరామకథామృతంబను మహాప్రబంధంబున

యుద్ధకాండంబు నుత్తరభాగంబున

సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరామకథామృతగ్రంథమాల, చందనోలు.

రాజపోషకులు (కు 200)

నీలి పిచ్చయ్యగారు, వీరి కుమాళ్లు (1) బంగారయ్య (2) శ్రీరాములు (3) సత్యనారాయణగార్లు, చందనోలు, బొపట్లతాలూకా.

ప్రధానపోషకులు (కు 100)

శ్రీమదద్వంకి వేంకట తాతదేశికాచార్యులనారు, తక్కెళ్ళపాడు.
శిశుపాటి సీతారామశాస్త్రిగారు, ఇంకొల్లు.

చల్లా కామయ్యగారు, ఆలూరు.

గోవిందరాజుల సీతారామయ్యగారి కుమాళ్లు,

(1) సత్యనారాయణ బి. యే., బి. యల్.,

(2) నరసింహారావు (డాక్టర్)

(3) కృష్ణమూర్తి (డాక్టర్) గార్లు, గుంటూరు.

తడవ గి బొపయ్యగారు, ధూళిపూడి.

చిరసాని అప్పిరెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.

చిరసాని వెంకటరెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.

మోదుగుల నాగిరెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.

ఆత్మల నాగరాజుగారు, గుంటూరు.

పోషకులు (కు 50)

ఆలూరు కామేశ్వరరావుగారు, ఆలూరు.

మందపాటి సీతారామరాజుగారు, రాజుగారిపాలెం.

నంగల వెంకట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు, తాడికొండ.

మువ్వ గోపయ్యగారు, ప్యాపట్ల.

చిరసాని పున్నారెడ్డిగారు, చోడుపాలెం.

సహాయములు (రు 20)

ప్రతాప రామస్వామి గురువరేణ్యులు, వల్లూరు.
 తాడేపల్లి సీతారామయ్యగారు,
 తాడేపల్లి సత్యనారాయణగారు
 పరిమి నరసింహంగారు
 మాచిరాజు లక్ష్మీనారాయణగారు
 వేదాంతం కృష్ణమాచార్యులుగారు
 కేతరాజు రామసుబ్బారావుగారు
 నీలి వెంకటప్పయ్యగారు
 వనమా సుబ్బారాయుడు కొ. పేరయ్యగారు
 ఈ. సీతారామయ్యగారు
 పొన్నూరు నారాయణగారు
 తాడేపల్లి పున్నయ్యగారి కొ. బ్రహ్మయ్యగారు
 నీలి నాగభూషణంగారు
 పొన్నూరు లక్ష్మీకాంతంగారు
 తాడేపల్లి పెనబ్రహ్మయ్యగారి కొ. చెంచుపున్నయ్య
 వనమా వెంకట నాగభూషణంగారు
 వనమా పేరయ్యగారి కొ. వెంకటేశ్వర్లుగారు
 నీలి పెనబంగారయ్యగారు
 అద్దేపల్లి వెంకటప్పయ్యగారు
 వనమా వెంకటరత్నంగారు
 వనమా సుబ్బారావుగారు
 బూరుగుల సూర్యనారాయణమూర్తిగారు అమృతలూరు
 భాషాసంజీవనీగ్రంథాలయము
 కొత్తపల్లి చల్లమ్మ కొ. నరహరిగారు
 శరణు వెంకటసుబ్బమ్మగారు
 కొణకంచి అనంతనారాయణగారు
 గడ్డిపాటి రామస్వామిగారు,
 కప్పర శ్రీరాములుగారు
 యలవర్తి నరసింహారాయులుగారు,
 వేదాంతం జగన్నాథాచార్యులుగారు,
 అంబడిపూడి రామబ్రహ్మకవిగారు
 తూ.గుంటు నారాయణగారు,
 శ్రీరాజరాజనరేంద్రగ్రంథాలయము,
 ఆలపాటి దేవయ్యగారు
 శ్రీనన్నయంద్ర గ్రంథనిలయము,
 శ్రీపరస్వతీనిలయము,
 నాదెండ్ల నరసింహ సిద్ధాంతిగారు
 చల్లా లక్ష్మీనారాయణగారు,
 చల్లా వెంకటసుబ్బమ్మగారు
 చెరుకుపల్లి వెంకయ్యగారు,
 కోటంరాజు సీతారామరావుగారు

చావలి వెంకట సుబ్బయ్య కొ. శేషచలంగారుకోడూరు.
 జాలాది వెంకటసుబ్బయ్యగారు సంగపాలెం.
 ,, నందిపాటి నాగకరామయ్యగారు, సంగపాలెం.
 ,, పరుచూరు శేషాచార్యులుగారు, పోలూరు.
 ,, పొదిలె రామకృష్ణయ్యగారు, పొదిలెవారిపాలెం.
 ,, శువ్వల సీతారామమూర్తి చిరసానిగారు, కాళూరు
 ,, సీతారామంద్రగ్రంథాలయము ,,
 ,, చిన్నలగడ్డ హనుమయ్యగారు ,,
 ,, గొవూరి వీరభద్రయ్యగారు దం. నాగభూషణంగారు ,,
 ,, దొంతిగెడ్డి వెంకటేశ్వరగెడ్డిగారు, రెడ్డిపాలెం.
 ,, పుయ్యూరు నరిసి రెడ్డిగారు, చిడుపాలెం.
 ,, చిరసాని చినఅప్పిరెడ్డిగారు ,,
 ,, శ్యామల రామకృష్ణరెడ్డిగారు, గోమలి.
 ,, మోదుగుల వెంకటరెడ్డిగారు, ను డూరు.
 ,, పుయ్యూరు వెంకటరెడ్డిగారు ,,
 ,, గుడిటి సుబ్బారెడ్డి భార్య సీతారామమ్మగారు ,,
 ,, మోదుగుల వెంకట రెడ్డిగారు ,,
 ,, శ్రీమద్రంగం తిరుమల సమయోద్ధండ గోలూరుల లక్ష్మీ
 ,, నృసింహానుమారతిరుమలాచార్యులుగారు, తక్కి శ్రీపాడు
 ,, యడ్లపాటి సీతయ్యగారు, బోడపాడు.
 ,, యడ్లపాటి మాచిక్కయ్యగారు ,,
 ,, తాడేపల్లి పున్నయ్యగారు, తాడేపల్లి అగ్రహారం.
 ,, ములుగుట్ల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు, యాజలి.
 ,, గూడూరు తిలయ్యగారు ,,
 ,, చావులూరి రాఘవయ్యగారు, ఇరవీసారు.
 ,, కాట్రగడ్డ రాజగోపాలంగారు ,,
 ,, హిందూ ఆసోసియేషన్ వరచాయితీ గ్రంథాలయం ,,
 ,, అడూరి చలపతిరావుగారు (మనగోవింద) ,,
 ,, వడ్డూరి సాయిబయ్యశాస్త్రిగారు, పగులూరు.
 ,, ప్రతాప హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు, తిమ్మరాజుపాలెం.
 ,, యలవర్తి పిదరంగయ్య వ|| తిమ్మాపురం.
 ,, వడ్డూరి లక్ష్మీనరసింహంగారు, నరసరావుపేట.
 ,, వేమూరి చిగంజీవి అవధానులుగారు ,,
 ,, పరిమి వెంకటస్వామిసాయుడుగారు ,,
 ,, రాధ్యబండి చంద్రమౌళిగారు ,,
 ,, పులుపుల సత్యనారాయణగారు ,,
 ,, అంబడిపూడి ఆనందయ్యగారు కాకాని.
 ,, ప్రతాప హనుమయ్యగారు, రాజుపాలెం.
 ,, మాగంటి అవధానులుగారు, మూబాడు.
 ,, గో. గోపాలరావుగారు, (సర్కిల్ ఇన్ స్పెక్టర్) తెనాలి
 ,, నడింపల్లి రామభద్రయ్యగారు ,,

మహురి రామసోమయాజులుగారు	తెనాలి.	రాజనాల వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు వాప్రప్రపాడు
నోరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు	,,	,, శంకరశాస్త్రిగారు ,,
చేవభక్తుని వెంకటసుబ్బయ్యగారు,	పల్లెకోన.	,, రామసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు ,,
మామలూరి కృష్ణశాస్త్రిగారు	రాచూరు.	కొండా భోగిభూషణంగారు, చినకొండపాడు.
కొతా వెంకటేశ్వర్లుగారు,	పెనపులివర్రు.	ములుకుట్ల వీరరాఘవశాస్త్రిగారు, యింకొల్లు
దానలూరి పిచ్చయ్యగారు	,,	,, కోటయ్యశాస్త్రిగారు ,,
కన్నూరి మేధానక్షితామూర్తిగారు,	కనగాల.	పిళుపాటి సత్యనారాయణగారు ,,
దుగపా వెంకటేశ్వర్లుగారు	,,	మేళ్ళచెరువు భగవానులుగారు, ఈదుమూడి.
అన్వారి వెంకట నరసయ్య సిద్ధాంతిగారు,	వెనిగండ్ల.	అబ్బరాజు లక్ష్మీనారాయణగారు, కొణికి.
యెజ్జ పున్నయ్య కొ. రత్తయ్యగారు	,,	దగ్గుబాటి వెంకటనరసయ్యగారు, దగ్గుబాడు.
యెజ్జ ఆదెయ్యగారి కుమాళ్ళు (1) నాగభూషణం	,,	పోతుకుచ్చి చల్లయ్యశాస్త్రిగారు, ద్రోణాదల.
(2) రామమూర్తి (3) హనుమంతరావు (4) వెంకట	తాడికొండ.	దెందుకూరి చెంచురామశాస్త్రిగారు, బూదవాడ.
సుబ్బాగారు (5) కోటిరత్నంగారు,	,,	పరిమి గోపాలస్వామిగారు, భీమవరం,
కన్యకాపరమేశ్వరీ వర్తకసంఘం	,,	ములుకుట్ల వెంకటకృష్ణయ్యగారు, ,,
గ్రంథి వీరరాఘవయ్యగారు,	పొన్నికల్లు.	,, వెంకటసుబ్బయ్యగారు వ ,,
పాటిబండ్ల సీతారామయ్యగారు,	,,	పాటిబండ్ల జగన్నాథయ్యకుల కొ. సుబ్బరామయ్య ,,
పాటిబండ్ల నరసింహనాయుడుగారు	,,	ములుకుట్ల రామమూర్తిశర్మగారు ,,
అన్నంకొట్ల వెంకటరామశాస్త్రిగారు,	గోరంట్ల.	మాజేటి కోటయ్యగారు, ముప్పాళ్ళ.
చక్కా తిరుపతి, రామకోటయ్యగారు	,,	గంజాం వెంకటరామాచార్యులుగారు, చందలూరు.
చక్కా సూర్యరాఘవయ్యగారు	,,	పరిమి హేమాద్రిగారు, గంగవరం.
గిట్టికపి రాఘవాచార్యులుగారు,	కంటేరు.	నన్నపనేని అచ్చమ్మగారు, నిడుబ్రోలు.
అన్వారి కామయ్యగారు	,,	పాములపాటి రంగనాయకులు భార్యా తులశమ్మ ,,
పాటిబండ్ల బుచ్చయ్యగారు,	జొన్నలగడ్డ.	ప్రతాప సుబ్బయ్యగారు ,,
బత్తిని పురుషోత్తమయ్యగారు,	కొప్పర్తి.	నాదెండ్ల కుటుంబరావుగారు (డాక్టర్) పొన్నూరు
బత్తిని గోపిరదయ్యగారు	,,	వాసవకన్యకాపరమేశ్వరీగ్రంథాలయం ,,
రత్నాకరం రామాచార్యులుగారు	,,	పంగనామముల చెంచురంగారావుగారు, కట్టెంపూడి,
వనమా గోటిస్వామిగారు	,,	మండ వెంకటరామయ్యగారు, దండమూడి.
పొన్నూరు వెంకటసుబ్బయ్యగారు	,,	మంత్రవాని రామచంద్రయ్యగారు ,,
పొన్నూరు హనుమంతంగారు	,,	అన్నంరాజు అదినారాయణగారు, నంజూరు.
గొడుగుల వెంకటసుబ్బయ్యగారు	,,	ఉపద్రష్ట లక్ష్మీయ్యగారు, జడవల్లి అగ్రహారం
బత్తిని శ్రీకృష్ణగారు	,,	,, నరసింహంగారు ,,
బత్తిని సుమాదస్వామి, పే. రామయ్య,	,,	ములుకుట్ల సుబ్రహ్మణ్యంగారు, మెట్టువారిపాలెం.
రా. సుబ్బయ్యగారు	,,	నాడేపల్లి లక్ష్మీనారాయణగారు, వేమవరం
శ్రీరామమందిరం, శి. శ్రీరామశాస్త్రిగారు	,,	కడియాల సంగయ్య కొ వీరయ్యగారు అంగలకుదురు
పొన్నూరి నాగేంద్రంగారు వ	,,	లక్కరాజు వెంకటపంతులుగారు వ కలెవరం.
మండేపూడి బాపయ్యగారు,	గొట్టిపాడు.	కాట్రపాటి వెంకాయమ్మగారు, చేబ్రోలు.
కాట్ర తిరుపతిరామయ్యగారు	,,	పోచిరాజు శేషమ్మగారు ,,
గుంటుపల్ల రామచంద్రయ్యగారు	,,	పొత్తూరి వీరరాఘవమ్మగారు ,,
శ్రీనివాసుల వెంకటాచార్యులుగారు	,,	అయ్యదేవర సీతాయమ్మగారు ,,
గుంటుపల్లి బాపయ్యగారు వ	,,	శ్రీశంకరమఠస్థానం ,,
కల్లూరి తాయమ్మగారు వ	,,	రాళ్ళబండి సీతారామశాస్త్రిగారు (స్తీడరు) బందరు.
ప్రతాప హనుమన్సీతారాములుగారు,	ప్రత్తిపాడు.	వేమూరి సీతారామశాస్త్రిగారు ,,

వేమూరి పార్థసారథిరావుగారు	బండరు	సోనూసి నీతి రామయ్యగారు,	రాంభట్లపాలెం.
కొండపల్లి సీతారామరాజనేయులు,		బొమ్మ నీతి రామయ్యగారు	"
కంతేటి రంగనాయకులుగారు	"	చావలి పున్నయ్యగారు	"
నేతి వెంకట సోమయాజులుగారు	"	మేళ్ళచెరువు పుండరీ కాశ్యపగారు,	బొమ్మనర.
ఎల్లవెద్ది అన్నపూర్ణమ్మగారు	"	మల్లంపల్లి మల్లిఖార్జునశాస్త్రిగారు,	యలకూరు.
త్రిపురమ్మ సుబ్బారాయణుగారు	పేరకలపూడి.	మంతెన నీతి రామయ్యగారు,	భూబిపాలెం.
రాఘవచీక్షితుల నరసింహశాస్త్రిగారు	"	యల్లపగడ సత్యనారాయణగారు,	కోమరపూలు.
పుతుంబాక శ్రీకృష్ణయ్యగారు,	వెనపాలెం	పెనుమెచ్చ రంగ రాజుగారు,	అలకాపురం.
" నరసయ్యగారు	"	నారి మాతలెడ్డిగారు,	పిట్టలవానిపాలెం
నాసిరెడ్డి నరసయ్య కొ. వెంకటప్పయ్యగారు	"	సమయమంతుల నాగేశ్వరరావుగారు,	చాల్కలి.
కొమ్మలపూలు రాజయ్యగారు,	బావల్లి.	" పెదనాగేశ్వరరావు,	"
గుళ్ళపల్లి సీతారామయ్యగారు	"	మాశంపల్లి చినవెంకటరత్నంగారు	"
బొడ్డుపల్లి రామలింగయ్యగారు,	వెదుళ్ళపల్లి.	కొమ్మూరు రామయ్యగారు,	అల్లూరు.
రావుల సుబ్బారావుగారు,	చీరాల.	" నరసయ్యగారు	"
గొల్లపూడి రాధాకృష్ణయ్యగారు,	వేటపాలెం.	శ్రీరాజు నాసిరెడ్డి హరిహరప్రసాద్ బహద్దూర్ గారు	గుంటూరు.
దోగుపర్తి స్వామిగుప్తగారు	"	సోము వెంకటరత్నంగారు	"
జి. వెం. శ్రేష్ఠిగారి సారస్వతనికేతనం	"	ముప్పరిసెట్టి పుల్లారావుగారు	"
మొదలి లక్ష్మీనారాయణయ్యగారు,	కావలి.	మట్టుపల్లి వెంకటరత్నంగారు	"
గోపు బాలకృష్ణయ్యగారు,	బెజవాడ.	కనకపల్లి హనుమంతరావుగారు (చాక్లర్)	"
" శేషవతారంగారు	"	పులిపాక కుమారస్వామిగారు	"
ప్రతాప రాఘవపాకయ్యగారు	"	బూగూరు పుల్లెనాథం బ్రదర్స్	"
జానపాటి సత్యకీర్తిగారు	"	కుసుమేశ్వరి ఆదిశేషయ్యగారు	"
వడ్లపల్లి లలితాంబగారు,	కొవ్వలి.	చక్కా రంగయ్యగారి గు. నీతి రామస్వామిగారు	"
ముంగు వీరభద్రశాస్త్రిగారు,	జగ్గయ్యపేట.	జాబూరి వెంకటరత్నంగారు	"
ధూళిపాళ్ల వెంకటేశ్వర్లుగారు	"	కొల్లిపర వెంకటరత్నంగారు	"
శ్రీశ్రీ ముక్కాల్ల జమీందారువారు,	ముక్కాల్ల.	తెల్లకూల జాలయ్యగారు	"
అమ్మనమంచి కామయ్యగారు,	(నైజాం) మధిర	దేను వెంకయ్యగారు	"
పినపాటి వెంకటప్పయ్యగారు,	పినపాడు.	అద్దేపల్లి రామకృష్ణయ్యగారు	"
" మహాదేవయ్య అయ్యవారు	"	మానికొండ నీతి రామయ్యగారు	"
బండ్రమూడి శ్రీరాములుగారు	"	చేగు నరసింహంగారు	"
కూచిభట్ల నాగభూషణశాస్త్రిగారు,	కొల్లూరు.	విన్నపాముల లక్ష్మీనరసింహంగారు	"
పోలేవెద్ది వెంకటరామయ్యగారు	"	చెరుకుపల్లి హనుమయ్యగారు	"
భాగవతుల సూర్యనారాయణగారు	"	వెల్లంరాజు వీరవెంకట ఉమామహేశ్వరరావుగారు	"
చతుర్వేదుల వెంకటప్పయ్యగారు	"	మద్ది వెంకటరామయ్య అండ్ అప్పారావుగారు	"
నారాయణం రామానుజాచార్యులుగారు, పులిపాలెం.	"	భువనగిరి విజయరామశాస్త్రిగారు	"
పులిపాక హనుమంతరావుగారు	"	" కోడండపాటిగారు	"
పాలవర్తి రామయ్యగారు,	నజ్జవారిపాలెం.	తాడేపల్లి చిదానందంగారు	"
తాడేపల్లి శివరామకృష్ణమూర్తిగారు,	శేవట్ల.	అంబడపూడి వెంకటేశ్వర్లుగారు,	నల్లపాడు.
ముళ్ళపూడి రాజయ్యశాస్త్రిగారు పోపూరివారిపాలెం	"	జాగర్లమూడి కువ్వస్వామిగారు,	కారంచేడు.
పూరా శ్రీరామస్వామిగారు,	మద్రాసు	గుళ్ళపల్లి వెంకటశివయ్యగారు,	ఇటికంపాడు
కూచిభట్ల సాంబయ్యగారు,	రాంభట్లపాలెం.		